RPR

BIBLIOTECA CENTRALA
A
UNIVERSITAŢII
DIN
BUCUREŞTI

No. 7198 1

Inv. 10734 No.

S. D. R.

III. 7198

238

ISTORIA ROMÂNILOR

SERIA 1786-1800

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

PREFAŢA

Când în prefaţa tomuluĭ nostru I-iŭ amŭ arĕtatŭ, că maĭ toţĭ istoriciĭ noştrĭ moderni, nu s'aŭ ocupatŭ de secolulŭ alŭ 18-lea, de cât într'unŭ modŭ cu totulŭ nesuficientŭ şi cu maĭ dinainte hotărîtă intenţiune de a găsi rĕŭ totŭ ce domniĭ fanarioţĭ aŭ făcutŭ în ţéră, sciamŭ bine, că voiŭ stârni rĕsboiŭ asupră'mĭ; dar de rĕsboiŭ ca acesta nu trebue să se témă cine îşĭ împlinesce în consciinţă o datorie?

Apoĭ datorie, este pentru unŭ istoricŭ, de *a fi dreptŭ* în aprecierile séle, chiar décă curentele stabilite nu ar admite asemenea împlinire de datorie.

Acésta amŭ făcutŭ fără pregetare. Amŭ arĕtatŭ în tomurile I şi II, în modŭ documentat, iar nu cu vorbe góle, ce aŭ făcutŭ bunŭ şi ce aŭ făcutŭ rĕŭ domnitoriĭ dela 1774 până la 1786. Totŭ asemenea făcuĭ şi prin acesta alŭ III-lea tomŭ, pentru aniĭ 1786 până la 1791.

Décă cu tomulŭ I-iŭ alŭ lucrărĭĭ nóstre amŭ sgândăritŭ supĕrarea unora din ceĭ deprinşĭ a face *istoria* după poveştĭ, orĭ după curente politice, iar nu după documente, apoĭ, în urma publicăreĭ tomuluĭ de faţă, încă până să nu apară întregŭ, supĕrarea acelora s'aŭ urcatŭ la unŭ diapazonŭ fórte naltŭ.

Până și în sînulŭ acadmieĭ, unde s'ar crede că sciința să urmărescе de minți potolite, amŭ aflatŭ colegĭ, carĭ să mĕ țină de rĕŭ că n'amŭ urmatŭ vechia deprindere de a înjura, cu spume la gură, pre toțĭ domniĭ grecĭ, dela o l-altă, chiar când i-amŭ găsitŭ că aŭ făcutŭ fapte frumóse. Orĭ prin aluziunĭ, orĭ directŭ, lucrarea mea aŭ fostŭ criticată, dar totŭ numaĭ cu *clișeurile obicĭnuite* în istoriile nóstre scolare, că eŭ adecă, din nisce *bragagiĭ* dela Constantinopole, amŭ făcutŭ domnĭ de trébă.

Maĭ întêiŭ, nicĭ unulŭ din domniĭ de carĭ m'amŭ ocupatŭ nu sciŭ să fie fostŭ ajunsŭ la tronurĭ *directŭ din meseria de bragagiŭ*, dar chiar de ar fi fostŭ așĭa, ce are a face originea josnică a omuluĭ cu istoria faptelor luĭ proprie ?

Dintr'unŭ porcarŭ se trage dinastia serbă și câte alte dinastiĭ totŭ asemenea josnice originĭ potŭ avea !...

Datoria mea, ca istoric, era să nu ascundŭ faptele bune, nicĭ cele rele ale nimăruĭ, fără să mĕ preocupŭ despre originea familieĭ.

Acésta amŭ și făcutŭ.

Și amŭ făcutŭ acésta, nu cu planulŭ preconceput de a spăla și a scóte curațĭ ca aurulŭ pre fanarioțĭ de la o laltă, cum se ḑice în o reclamă ce se publică într'unŭ mare jurnalŭ, în favórea tomuluĭ 5 din *Istoria românilorŭ* alŭ d-luĭ prof. Xenopol (1), ci cu hotărîrea de a fi istoric cinstitŭ și a judeca pe domnitorĭ după fapte, iar nu după trebuințele politiceĭ ḑileĭ.

Nu este adevĕratŭ, că eŭ am susținutŭ teza, că *epoca regenerăreĭ române începe sub domnia fanarioților*, dar am probatŭ, *cu documente*, póte chiar pré numeróse, că nu dela 1821 numaĭ începe a trăi națiunea română, ci că ea își continuă, plină de vitalitate, evoluțiunea culturală, din secolŭ alŭ 17-lea, în alŭ 18-lea și că secolulŭ alŭ 19-lea primesce dela secoliĭ trecuțĭ o frumósă și necontestabilă clironomie.

---

(1) Ḑice reclama, că d-nu Xenopol : „Autorulŭ, de și dă dreptate acelora din Domniĭ fanarioțĭ, carĭ aŭ făcutŭ ceva bun în țĕrile nóstre române, *(ce alta amŭ făcutŭ eŭ ?)* se feresce a cădea în discuția representată de *uniĭ (?)* din autoriĭ noștri, carĭ vorŭ să vadă în epoca Fanarioților regenerarea poporuluĭ românŭ". Eŭ înțelegŭ să se laude opera colegului meŭ, dĕr să se spună unŭ ce *neesactŭ* ca acesta, despre altulŭ, este nedreptŭ !

Negreșit, ridicolă este o scriere ca aceea de curêndŭ publicată de d-nu Rangabe, carele voesce a proba, cum-că în țéra românéscă totŭ ce s'a făcutŭ bunŭ, s'a făcutŭ prin grecĭ, cum ridiculă este și afirmarea luĭ, că familiĭ curatŭ românescĭ, ca a *Sturzescilor*, *Calimachescilor*, etc. sunt familie fanariotice; dar érășĭ absurdŭ și ridicolŭ ar rĕmânea istoriculŭ, care ar continua să judece secolulŭ alŭ 18-lea, cum s'a făcutŭ până astădĭ, prin cărțile nóstre didactice!

Atâtŭ avemŭ de ḑisŭ aci pentru acum! Câtŭ privesce critica ce s'a adresat până adĭ lucrărilĭ nóstre, vomŭ avea paciență; dupâ cum 35 de anĭ am avutŭ pacienta de a aduna documentele, vomŭ avea și pacienta de a colecta tóte criticele, ce se vorŭ adresa *muncii* nóstre și, însoțite de respunsulŭ potrivitŭ și definitivŭ, le vomŭ publica la finea tomurilor serieĭ ultime din *Istoria* nóstră modernă.

V. A. Urechiă.

Inv.A.46.956 Inv. 7198.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI

ISTORIA ROMÂNILORŬ

CURSŬ FĂCUTŬ LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI

DUPE DOCUMENTE INEDITE

DE

D. PROFESORŬ V. A. URECHIĂ

MEMBRU ACADEMIEĬ ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE ALŬ ACADEMIEĬ SPANIOLE, ALŬ INSTITUTULUĬ ETNOGRAFICŬ DIN PARIS, ȘI ALŬ ALTORŬ DIVERSE SOCIETĂȚĬ ȘI CONGRESE LITERARE ȘI ISTORICE, MEMBRU FUNDATORŬ ALŬ ATENEULUĬ ROMÂNŬ ETC.

PUBLICATŬ

SUB DIRECȚIUNEA PROFESORELUI,

DE

COMITETULU DE STUDENȚI AI FACULTĂȚEI DE LITERE DIN BUCURESCI.

Donațiunea Prof. Gh. Râmn... Bârlad

SERIA 1786-1800

TOMUL III

CU NUMERÓSE ILUSTRAȚIUNĬ, PLANURĬ DE RESBOIŬ ETC.

10734.

BUCURESCI
TIPOGRAFIA „GUTENBERG“ JOSEPH GÖBL
23, STRADA DÓMNEI, 23
1892.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ BUCUREȘTI
7198
1961
RC 162/04
B.C.U.Bucuresti
C10734

Ist Românilor V. A. Urechia

N. P. MAVROGHENI

Domnu țerei Românieĭ și Moldovei

ISTORIA ROMÂNILORŬ

1786—1800

I.

Ochire retrospectivă.

Cu tótă solemna promisiune dată de Pórtă prin noul eĭ hatișerif din (1784 [1]), vĕdurămŭ, că la 26 Martie 1786 înlocuesce la Domnie Munténă, pre Mihaĭ Sutzu prin Nicolae Mavrogheni, după o domnie atât de scurtă. Și pentru Moldova promisiunea Porțeĭ din 1784 nu valorâ multŭ, când, spre a se conforma dorințeĭ Austrieĭ nemulțămită de C. Mavrocordatŭ, carele nu primise de Consulŭ Austrieĭ pre Raicevicĭ, Pórta mazili pre acesta și-lŭ înlocui cu vĕrulŭ sĕŭ, cu Alex. I. Mavrocordat dișŭ Firarulŭ (2). Nu e vorbă, că apropierea curțilorŭ de Viena cu acé de la Petersburgŭ înlesnisă Porțeĭ acé prefacere de domnie din Moldova. Ministrulŭ rusescŭ din Constantinopole, Bulgakoff abandonase resimțimêntuluĭ ministruluĭ Austrieĭ Herbertŭ pre Domnitorulŭ Moldav (3), în interesulŭ cimentăreĭ alianțeĭ austro-rusescĭ.

De îndată ce noulŭ Domnŭ se urcă pe tronulŭ Moldoveĭ, în 10 Februarie 1785, Herbertŭ îĭ cere estradarea desertorilorŭ din Ardealŭ. Sub acestŭ nume, amŭ arĕtatŭ că se coprindéŭ numeroșiĭ scutelnicĭ

(1) Hurm. T. VI. p. 420.

(2) „ T. VI. p. 428.

(3) Veḑĭ Hurm. T. VI. pag. 430. Raportulŭ luĭ Herbert cătră Kaunitz din 26 Ianuarie 1785. Despre apropierea ambelor curțĭ veḑĭ Hurm. T. VI. p. 437.

aĭ boerilorŭ și monastirilorŭ. Acéstă situațiune a așĭa dișilorŭ desertorĭ, ne-aŭ esplicatŭ resistința Divanuluĭ moldavŭ, resistință care noĭ n'o puturămŭ pune în comptulŭ unorŭ simțimente naționale, orĭ măcar umanitare, ale boerimeĭ!

Nu numaĭ Rusia apropiétă de Austria, lăsa pre acésta să lucreze în Principate și la Constantinopole, după interesele eĭ, ci și ministrul de esterne alŭ Franciеĭ ordonase ambasadoreluĭ francesŭ din Constantinopole, să favoriseze vederile Austrieĭ în Principate. Noul secretarŭ al luĭ Alex. Mavrocordat, francesulŭ *d'Hauterive*, primesce ordine dela ambasada francesă d'a intra în strînse relațiunĭ cu Raicevicĭ (1).

Austria e mulțămită de noul Domnŭ. «Acestŭ principe se pare pré bine intenționatŭ pentru afacerile nóstre, scrie Herbert luĭ Raicevicĭ, în 11 Februarie 1785, și e hotărît să țină bune relațiunĭ cu D-ta». Nu maĭ puțin Herbertŭ recunósce (2) prin altă notă a sa către Raicevicĭ, din 26 Februarie 1785, că nu era tocmaĭ vina fostuluĭ Domnŭ în conflictele iscate între curtea Moldavă și între Raicevicĭ, și recomanda acestuĭa maĭ multă moderațiune din partea subalternilor luĭ (3).

Acéstă recomandare cu atâta era maĭ prudentă, cu câtŭ noulŭ Domnŭ era bănuitŭ, că are relațiunĭ simpatice cu Prusia.

Pregătirile de rĕsboiŭ din partea curților aliate sunt acum cunoscute la Pórtă. Acum cugetá să se pregătéscă și ea (4). Abia Bucurescĭ reluaseră liniștea lorŭ obicĭnuită, după serbătorile trecereĭ pe aicĭ spre Austria a soțieĭ internunțuluĭ austriacŭ Herbert (5) și nu târdiŭ apoĭ, vr'o douĕ lunĭ numaĭ, se lățesce în Principate vestea, că întórcerea soțieĭ luĭ Herbertŭ în Austria, este semnŭ neîndoios de rĕsboiulŭ apropiatŭ, între Austria și Turcia. Grijă tot maĭ mare începe a se împrăștie în Bucurescĭ și maĭ apoĭ în Iașĭ. Mavrocordatŭ din Moldova însciințatŭ de cele ce se plănuescŭ la Viena și Petersburg, e totŭ maĭ obediente la pretențiunile luĭ Raicevicĭ, așĭa ca în unŭ raportŭ alŭ sĕŭ către Herbert, din 12 Septembre 1785, Rai-

(1) Veḑĭ Hurm. T. VI. p. 433 și 437. (Nota din Februarie 12—1785.)

(2) Hurmuzaki T. VI. pag, 440.

(3) Despre Raicevicĭ veḑĭ biografia luĭ de B P. Hasdeŭ cu titlu: „Studiĭ critice asupra istorieĭ române", Bucurescĭ 1864.

(4) Veḑĭ Hurm. T. VI. p. 448, raportulŭ luĭ Abraham Camondo.

(5) Despre solemna recepțiune la curtea Munténă a soțieĭ luĭ Herbert, veḑĭ Hurm. T. VI, p. 445, 446. Veḑĭ volumulŭ nostru anteriorŭ.

cevicĭ ḑice că: «per tutti gli affari in generale, io mi trovo molto obligato a questo signor Principe, per li suoi modi onesti e la facilità nel tratare, che ha usato sin ora» (1).

Şi cu tóte aceste, Mavrocordat Alex. nu cutézá a împinge concesiunile cătră Austria şi în cestiunea *«desertorilorŭ»* până acolo până unde le cerea Raicevicĭ, căcĭ Vodă se temé să nu nemulţăméscă boierimea, interesată, cum vĕḑurămŭ, de aşĭ păstra scutelniciĭ. Ca să nu se supere Austria de acésta, Vodă însărcinéză pre agentulŭ sĕŭ din Constantinopole, să mérgă la Herbert, să cerce a-ĭ explica stadiulŭ cestiuneĭ şi a-lŭ convinge, că Domnitorulŭ nu puté concede maĭ multŭ.

Aşĭa, în 12 Octombre, 1785, Herbert primesce pre Kapuchihaia luĭ Alex. Mavrocordat, care-ĭ aduce asemenea explicărĭ. Herbert nu le aprobă, şi în nota luĭ din 12 Noembre 1785, Herbertŭ vestesce luĭ Raicevicĭ demersulŭ luĭ Vodă Moldovénŭ şi că i-a rĕspunsŭ, că: «si la cour impériale est mécontente du Prince sur l'article des déserteurs, elle poura aisément le *faire perdre, ou disgracier*, les ministres turcs ne demandant pas mieux qu'un pretexte, ainsi que je l'ai prouvé par l'exemple de son prédécesseur, qui au reste n'a pas été déposé pendant qu'il se montrait favorable à cette restitution, mais lorqu'il y est devenu contraire.»

Amŭ vĕḑutŭ că domnia luĭ Alex. Mavrocordatŭ (Firarul) a fostŭ destulŭ de anevoiósă şi fără de afacerea *desertorilorŭ* austriacĭ. O fómete gré bântui ţéra (2) şi incendiĭ gróznice aprópe nimiciseră Iaşiĭ. Aŭ arsŭ şi curţile domnescĭ. Vodă se mută apoĭ în alte case (ale luĭ Razu) şi treĭ ḑile după acea ardŭ şi aceste. Maĭ arde şi a treia curte domnéscă peste câte-va ḑile, de nu maĭ voiaŭ boerĭĭ să închirieze casele lorŭ pentru Domnie, iar poporulŭ aplică luĭ Alex. Mavrocordat sobriquetulŭ de *Pîrlea-Vodă*. Ca să aibă unde locui, Mavrocordat fu silit a reconstrui curtea domnéscă (3).

De aceste nu se putu însă folosi, căcĭ nu târḑiŭ evenimentele precipitară cătră finit efemera luĭ domnie. Bine informat, cum vĕḑu-

(1) Hurm, T. VI. p. 449.

(2) Lipsa de pâne făcu ca locuitoriĭ ţĕreĭ bântuită de secete, să reclame la Domnitorŭ închiderea povernelorŭ, ca să nu se maĭ împuţineze productele. Veḑĭ Uricul domnesc în acésta în Arh. Rom. T. II. p. 183. Veḑĭ volumulŭ nostru anteriorŭ.

(3) Veḑĭ Drăghicĭ. Istoria Moldoveĭ p. 48—49, T. II. Veḑĭ volumulŭ nostru I, pag. 224

rămŭ, de cele ce se pregătiaŭ de puterile *aliate* contra Turciei, Alex. Mavrocordatŭ fugi în Rusia în 1787, lăsântŭ cârma Moldoveĭ în mânile a 4—5 boieriĭ, singuriĭ cariĭ sciaŭ că Domnulŭ nu se duce din Iași în vre-o inspecțiune a județelorŭ, ci că fuge peste Nistru (1).

Divanulŭ Moldavŭ fusese înspăimêntatŭ de acestŭ evenimentŭ și de amenințările din Constantinopole. Totuși Pórta avênd și ea grijile eĭ, se mulțămise cu explicațiunile ce Divanulŭ Moldavŭ îĭ trămisese despre fuga luĭ Alex. Mavrocordat și se grăbise a înlocui pre fugarul Domn, cu Alex. Ipsilante, fostulŭ Domnŭ alŭ Valachieĭ, partizanulŭ secretŭ alŭ Austrieĭ.

Cu câteva lunĭ maĭ înainte de ce Alex. Mavrocordatŭ fugi la Rușĭ, căḑu din tronulŭ muntenescŭ Mihailŭ Suțu, succesorele luĭ Caragea.

Amŭ vĕḑutŭ — în Tomulŭ I-iŭ — Domnia *omenosuluĭ* și blândeluĭ Suțu Mihaĭ. Intervenirea în 1784 a Rusieĭ, și a Austrieĭ în favórea neschimbăreĭ frequente a Domnilorŭ, totŭ nu asigurasă luĭ Mihaĭ Suțu o domnie lungă.

Deja la finea anuluĭ 1785 eraŭ cunoscute diplomațilorŭ din Constantinopole intrigile pentru mazilirea luĭ Mihaĭ Suțu dela Muntenĭ. Aceste intrigĭ le țesă cu mare abilitate Nicolae Mavrogheni unŭ simplu dragomanŭ alŭ luĭ Căpitanŭ-Pașa. In Ianuariŭ 1786, Choiseul scrié Ministruluĭ de Vergennes, că Căpitanŭ-Pașa, adecă marele admiralŭ, persistă a stărui pe lângă Sultanulŭ, să facă pre dragomanulŭ sĕŭ N. Mavrogheni Principe al Valachieĭ. Décă nu isbuti de îndată, este că toțĭ greciĭ din Fanarŭ, de altmintrelea pururea desbinațĭ între eĭ, se unirĕ de astă dată, ca să împedice, fie și prin dare de banĭ la Vizirŭ, numirea luĭ Mavrogheni, ca Domnŭ, fiindcă acesta nu era dintre familiile grecești, care-și disputaŭ tronurile române, ci era unŭ candidatŭ noŭ, unŭ simplu țĕranŭ eșitŭ la lumină de curêndŭ prin marea isteție a luĭ.

Mavrogheni nu disperă și lucră să câștige pre Ministrulŭ rusescŭ în favórea sa. De Choiseul îĭ refuză concursulŭ sĕŭ, dér ambasadorulŭ inglezŭ intervine pre lângă Bulgakoff, care declară într'o notă dată Porțiĭ, că suverana sa nu va suferi nicĭ-o-dată ridicarea la Domnie a luĭ Mavrogheni și că, mulțămită cu purtarea luĭ M. Suțu, Rusia cere menținerea acestuia pre tron (2).

(1) Veḑĭ T. I. alŭ istorieĭ nóstre (1774—1786) pag. 240.

(2) Hurm. Tom. VI, pag. 37.

De Choiseul, în 26 Ianuariŭ 1786, raportându cele maĭ susŭ arĕtate, adauge a ḑice că: «Mavrogheni care cătră mult spirit adauge cutezanța cea maĭ neṭermurită, a ṣciutŭ se persuade pre stăpânulŭ sĕŭ, că onórea luĭ era la mijlocŭ și că trebue să dobândéscă favórea care i se refuzase în publicŭ».

Astfelŭ cu tóte sumele importante trimise de Suṭu la Petersburg și cu tótă marea protecțiune ce-ĭ arĕta Bulgacoff, Mavrogheni nu desesperă... «*Totŭ pre atâta de intrepidŭ, pre cât și de ambițiosŭ, elŭ este hotărîtŭ să-și pérdă viața, séŭ să ajungă Domnŭ alŭ Valachieĭ*», scrie Choiseul către de Vergennes, în 25 Februariŭ 1786.

Nicĭ-o lună nu avé să trécă la mijlocŭ și Mavrogheni isbutea în planulŭ sĕŭ. Trecêndŭ asupra cadavruluĭ protivniculuĭ sĕŭ, Greculŭ Petrache, merge la $^{2}/_{14}$ Martie să primésscă învestitura la Seraiŭ (1).

Succesulŭ luĭ Mavrogheni de sigurŭ nu a trebuitŭ să placă muscalilorŭ și nicĭ Austrieĭ. Ambasadorulŭ francezŭ și de Vergennes acceptă faptulŭ implinitŭ și se silescŭ a'și face favorabil pre Mavrogheni în privința comerciuluĭ Măreĭ-Negre. Singurŭ la Roche, fostulŭ secretarŭ alŭ luĭ Mihaĭ Suṭu, este nemulțămitŭ de numirea luĭ *Monsieur* Mavrogheni și se hotărésce a abandona Bucurescĭi (2).

II.

Isvóre.

Maĭ înainte de tóte vomŭ aminti lucrările până acum făcute asupra luĭ N. Mavrogheni. Cunóscem până astădĭ următórele monografiĭ, orĭ Istoriĭ maĭ importante asupra Domnieĭ și a vieṭiĭ luĭ N. Mavrogheni. Acestea sunt:

1) *Pitarulŭ Hristache* «Istoria faptelor Mavrogheneșcĭ», o cronică în versurĭ scrisă la 1817 și publicată de Cesarŭ Boliacŭ în *Buciumulŭ*, la 1863;

2) Memoriele unuĭ grecŭ, de *Thoma Hope*, scrise în englezesce la finea secoluluĭ trecutŭ, traduse în franṭozesce la 1847, de Defau-

(1) Greculŭ Petrache din simplu bucătarŭ devenise directorul monetărieĭ turcescĭ și era celŭ maĭ bogatŭ din Fanarŭ. Elŭ cercase să repună pre Căpitanŭ Paşa şi pre Mavrogheni, promiṭêndŭ Sultanuluĭ suma de 4,000 de pungĭ de banĭ, ca să exileze pre noulu Ministru. Acesta, Hasan Paşa, dete a înțelege Sultanuluĭ, că déca va omorî pe Petrache va câştiga maĭ multŭ. Aşia se și făcu, chiar în ḑiua când Mavrogheni primia învestitura (Hurm tom. VI, pag. 38 şi 39).

(2) Veḑĭ scrisórea luĭ cătră de Vergennes, dată din 10 Maiŭ 1786. (Hurm., tom. VI, pag. 40).

conpret, iară pe românesce publicate, în parte, de D. Ștef. D. Greceanu, în *Românulŭ*, la 1861. Acéstă carte coprinde povestirea creștinuluĭ turcitŭ Anastase Sotirŭ (Selimŭ), despre evenimentele la care elŭ, alăturea cu Mavrogheni, a luatŭ parte activă, între 1787—1790;

3) *Enache Văcărescu* în «Istoria Impĕraților otomanĭ» publicată în *Tesaurŭ de Monumente*, după manuscriptulŭ originarŭ, în posesiunea d-luĭ Stef. Grecianu, încă atinge multŭ Istoria proprie a domnieĭ luĭ Mavrogheni, deși cum vomŭ vedé — în modŭ nu tocmaĭ dreptŭ (1).

4) Histoire de l'Empire de Russie sous le règne de Cathérine II et à la fin du 18-ème siècle — par le révérend M. Tooke et traduite de l'Anglais par M. S... avec les corrections de M. *Imirnove* aumônier et secrétaire de l'Ambassade de Russie à Londres et revue par M Leclerc, ancien capitaine en réserve, de France, Paris, 1801. 6 vol. 8°;

5) Etat actuel de l'Empire ottoman, par Elias Abesci, traduit de l'Anglais par M. Fontanelle, 2 vol., Paris 1792;

6) Taurische Reise der Kaiserin von Russland Katherine II aus dem Englischen übersetzt. Koblenz 1799 2 vol.;

7) Histoire des campagnes du Comte Alexandre Suvarow Rymninski, Général-feld-maréschal, Londres, 1799, 2 vol.;

8) *Asseline*. Histoire de l'Autriche, Paris, 1877;

9) *Iohann Wilhelm Zinkeisen* — in «Geschichte des osmanischen Reiches in Europa». 8° Gotha 1859;

10) Fersuche einer kriegs geschiste des grafen Alexander Suwarow Rymninski. 2 vol. 8°, Gotha, 1795;

11) Ausführliche Geschichte des krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey. 4 vol. 16°, Wien, 1791;

12) Chronografulŭ luĭ Dionisie Eclesiarcul, coprinzêndŭ istoria domnieĭ luĭ N. Mavrogheni. Acéstă scriere a fostŭ publicată întâĕșĭ dată de A. Papiu Ilarianŭ, în *Tesaurŭ de monumente istorice*, T, II Bucurescĭ, 1863, la pag. 161.

Dionisie Eclesiarculŭ scrie la 1814, dér a fostŭ în parte martorŭ ocularŭ alŭ evenimentelorŭ din domnia luĭ Mavrogheni.

13) O scriere cu totulŭ modernă despre N. Mavrogheni este acea a d-luĭ Ionescu-Gion, publicată în *Revista nouă* pe anulŭ I. (1888) pag. 216 și 304 (2).

(1) T. II, pag. 293.

(2) D. Ionescu Gion nu se serve la scrierea sa decâtŭ de câteva din monografiile mai susŭ citate și de colecț. Odobescu. Stilulŭ atrăgĕtorŭ alŭ lucrăreĭ, nu ne-aŭ convinsŭ contra vederilorŭ nóstre.

14) Colecțiunea de documente Hurmuzaki-Odobescu. Vol. III supl. I (1889). Vol. II supl. I (1885). Vol. VII (1876);

15) Vaillant. La Roumanie, 3 vol., Paris, 1844;

16) Ubicini, în *Istoria Provinciilor Danubiene;*

17) Ion Ghyca, Scrisorĭ și conborbirĭ economice;

18) Colecțiunea de documente proprie;

19) Condicele de documente dela Arhiva Statuluĭ;

20) Drăghicĭ, Istoria Moldoveĭ;

21) Mr. de *Chénier:* Révolutions de l'Empire Ottoman. 1 vol. 8°, Paris, 1789;

22) Magazinŭ istoricŭ p. Dacia, T. I, Bucurescĭ, anulŭ 1845;

23) Arhiva Românéscă, de M. Kogălniceanu, Iașĭ, 1860;

24) Considérations sur la guerre actuelle des Turcs par Mr. de Volney, 1 vol. 8°, Londres 1788;

25) Mr. *de Peissonnel*, ancien Consul général de France à Smirne: Examen du livre intitulé: *Considérations sur la guerre actuelle des Turcs*, par Mr. de Volney, 1 vol. 8°, Amsterdam, 1788;

26) *Andr. Wolf*, în «Beschreibung des Fürstenthumes Moldau» (Sibini) 2 tom.

27) *Melchisedec:* Chronica Hușilor și acé a *Romanuluĭ;*

28) Vechile instituțiunĭ ale Românieĭ de Ioan Brezoianu (1 vol. 8°, Bucurescĭ 1882);

29) Uricariulŭ de T. Codrescu, passim;

30) Storia regionata dei Turchi, dell' abate Francesco Becattini, 8 vol. 8°, Venezia, 1791;

31) Histoire de l'Empire ottoman depuis sa fondation jusqu'à la paix d'Jassy en 1792, par Mr. Salaberry 2-ème édition. 4 vol. 8°, Paris-Londres, 1817;

32) Lettre et pensées du Maréchal Prince de Ligne, publiées par la Baronne de Staël-Holstein dans la Bibliothèque instructive et amusante, Vienne, 1 vol. 8° mic 1818;

33) Atențiunea lumeĭ era asupra țĕrilor române la finea secoluluĭ XVIII-lea. *Caras*, scrisă «Histoire de Moldavie et Valachie», douĕ edițiunĭ, între care cé germană din Francfort și Leipzig, 1789, cu «Nebst Beschreibung der mit den Türken geführten Krieg»;

34) Dacia Auraria de Kösleri, cu adĕogirile luĭ Seivertus;

35) Milkovia luĭ Benkö.

III

Europa și Orientulŭ

Pentru a înțelege bine situațiunea în care N. Mavrogheni apucă domnia țĕreĭ Muntenescĭ, simțimŭ de nevoie să aruncămŭ o privire maĭ adîncă asupra situațiuneĭ generale a politiceĭ europene, maĭ alesŭ câtŭ privesce Orientulŭ și să reamintimŭ evenimintele principalĭ.

Maria Tereza murisă la 29 Noembre 1780, lăsândŭ pentru succesorele eĭ Iosif II, deja imperator al Germanieĭ din 1765, o situațiune dificilă și internă și esternă. Secriul veseleĭ și devoteĭ suverane fusese insultatŭ: ca și la alŭ luĭ Ludovic XIV, se aruncară petre asupra luĭ!

La esterior: Prusia sporiá sub Fredericŭ II, care trăi încă 6 anĭ după Maria Tereza. Casa de Hohenzolern êșĭ marca misiunea d'a scóte pre Austria din lumea Germanică și d'a o împinge spre Orient: *drang nach Osten!*

Alianța Austrieĭ cu Franța, acé chimeră realizată unŭ momentŭ grație metreselorŭ luĭ Ludovicŭ alŭ XV, avea să înceteze d'a maĭ fi de folosŭ Austrieĭ, căcĭ fatalmente Francia avé iar să reîntre în secularea sa politică: neamicia contra acesteia și acésta în numele ideilor nouĕ ale revoluțiuneĭ. De géba Maria Tereza dusese pre Maria Antoinetta ca Regină a Francieĭ și pre a doua sa fiică, Maria Carolina, pe tronulŭ ambelorŭ Sicilii! Nicĭ unŭ resultatŭ politicŭ nu dobândi Austria din aceste căsătoriĭ. *Felix Austria nube!* remasă de astă dată vorbă gólă.

Aquisițiunea uneĭ părțĭ a Polonieĭ în odiósa împărțire a aceĭ țĕrĭ, din 1772, puse pe Austria în contact directŭ cu Rusia. Acésta și ea doria să isgonéscă pre Austria din posesiunile eĭ slavice, cum Prusia căuta să o relege din lumea Germanică.

La interior trebile Austrieĭ nu eraŭ în maĭ bune condițiunĭ. Iosifŭ II era de 39 anĭ cândŭ primi moștenirea. Elŭ aduse pe tronulŭ catolico-feudalŭ alŭ Habsburgilorŭ ideĭ cu totulŭ moderne și o sistemă politică tinḑêndŭ la unŭ idealŭ de unitate. Multe de asemenea ideĭ le dobândise Iosif II în călĕtoria luĭ în Francia la 1777. Cunóscemŭ reformele luĭ, reforme care atinseră și pre Româniĭ din Ardélŭ, sermaniĭ iobagĭ aĭ boerilor ungurĭ. In specialŭ Românii din Ardél salutară pre Iosif alŭ II, ca pre unŭ mare imperatorŭ și principe alŭ Ardealuluĭ. In 1873 Iosef alŭ II-lea călĕtori în Ardeal și Bucovina. La 1784 luna Maiŭ se introduse limba Germană ca limbă ofi-

cială în Ardealŭ și Ungaria și îndată apoĭ (3 Iunie) se desființă nedrépta împărțire a Transilvanieĭ numaĭ la cele treĭ națiunĭ privilegiate: se împărți țéra în 11 comitate. Românimea resuflă. . . . In aceleași anŭ 1784 se ordonă facerea conscripțiuneĭ generale în Ardélŭ și Ungaria.

Acésta dete ocasiune rĕscóleĭ celeĭ marĭ a Românilorŭ sub Ursu Horia, Closca și Crisan, după adunarea de la Mesteacăn, în ținutulŭ Crișuluĭ (1).

Rĕscóla acésta dete de lucru luĭ Iosif II în Ardélŭ și Ungaria.

Politica esternă a luĭ Iosifŭ II era: a'și întemeé înrîurirea în Germania prin ceva maĭ solidŭ decâtŭ vanulŭ titlu de imperatore adecă prin aquisițiunea Bavarieĭ și de altă parte Iosifŭ II visa estensiunea spre Orient, cu paguba Turcieĭ (2).

Nu ne ocupămŭ de cele-l-alte direcțiunĭ ale activităței luĭ Iosifŭ II; ne limitămŭ a'lŭ vedea urmărindŭ planulŭ sĕŭ de estensiune în Orientŭ.

Aci se întâlni cu lucrarea deja maĭ vechiă a Rusieĭ. Acésta se prefăcu că e gata a împărți cu Austria și băgă cu istetiă pre Iosifŭ II în unŭ rĕsboiŭ cu Turcia, rĕsboiŭ din care Rusia numaĭ câștigă.

De altmintrelea luĭ Iosif II nu-ĭ plăcé, ca Ecaterina II să ajungă la Constantinopole. Cu gîndŭ de a împedica lucrulŭ, Iosifŭ se întâlni cu Caterina II la Mohilev (3), sub nume de comite de Falkenstein (4). Serbătoritŭ și învăluitŭ în întrigĭ, Iosifŭ II rĕmase aci aliatulŭ Ecaterineĭ.

Câte-va cuvinte acum despre Rusia.

La 1783, în 8 Aprilie, prin manifestulŭ sĕŭ cătră Europa, incorpora la ea Crimea și acuză pre Turcia de călcătóre tractatuluĭ dela 1774. După manifestŭ, Turcia provócă tulburărĭ în Crimeea, între Tătarĭ și Ecaterina dice că «Animée d'un désir sincère de confirmer et de maintenir la dernière paix conclue avec la Porte ottomane

(1) Despre acéstă memorabilă rĕscólă a se citi lucrările relative în „Tesaurulŭ de monumente" de Papiŭ Ilarianŭ și maĭ alesŭ lucrarea d-luĭ Densușianu, în analele Academieĭ. Vedĭ și în *Adunarea națională*, jurnalulŭ meŭ, articolulŭ despre Horia: — Coifure à la Horia, la Paris. Vedĭ și volumulŭ I alŭ nostru (1776—1786).

(2) *Asseline*. Histoire de l'Autriche. Paris, 1877.

(3) Deja la 1780 Iosif II se întâlnise cu Ecaterina în Petersburgŭ și dobândise de la ea unŭ tractatŭ de comerciŭ.

(4) Vedĭ Histoire des campagnes du comte Suvaroff. T. II, pag. 3

en prévenant les discussions continuelles causées par les affaires de la Crimée, nous réunissons à notre Empire toute cette péninsule, l'île de Taman et le Cuban, comme une juste indemnité des pertes que nous avons faites et des dépenses que nous avons supportées pour maintenir autour de nous la paix et le bonheur» (1).

La scirea acesteĭ anexărĭ a Crimeeĭ și Cubanuluĭ, mare rumóre la Constantinopole. Turcii emoționați cerŭ resboiulŭ. Divanulŭ turcescŭ nu cutézĕ să asculte de pornirea mulțimeĭ turcescĭ. Și póte cuminte judecâ Divanulŭ. In adevĕrŭ Turcia nu avé să declare resboiŭ numaĭ Rusieĭ: Impărțirea Polonieĭ, speranța uneĭ noue spoliațiunĭ, făcuseră aliate pre cele treĭ Curțĭ, dela Berlin, Viena și Petersburg (2), astfeliŭ că acéstă alianță impusese neutralitatea la celelalte doue Curți principale din Apusulŭ Europeĭ. Perspectiva unuĭ tratatŭ de comerciŭ cu Rusia — dice Salaberry (3) și speranța a suplanta pre Anglia la Curtea dela Petersburg, împinge pre Cabinetulŭ dela Versailles să menageze pre Impĕrătésa Ecaterina și decĭ ambasadorele francesŭ din Constantinopole primisă dela ministrulŭ de externe francesŭ instrucțiunĭ în sensŭ de a îndemná pre Divanŭ să negocieze și să evite rĕsboiulŭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că Pórta avé pe capŭ și rebeliunea Pașeĭ de Egipetŭ. și acesta ațițatŭ și pre sub mână ajutatŭ de Rușĭ. Contra Egipetuluĭ va trămite Abdul Hamid pre Amiralulŭ Hasan Pașa. Anglia singură, nemulțămită de Rusia, — căcĭ acésta acorda Francieĭ unŭ tratatŭ de comerciŭ ce refuza să-lŭ renoéscă Englezilorŭ, — începu a ațița pre Divanulŭ otomanŭ la resistență față cu Rușiĭ și chiar îl îndemna la resboiŭ. Ambasadorulŭ englezŭ din Constantinopole, *Ainslie*, arŭ fi redactatŭ, dice-se, elŭ însușĭ respunsulŭ Porțeĭ la manifestulŭ Ecaterineĭ, dar Anglia nu dădè Turcieĭ necĭ unŭ ajutorŭ efectivŭ, de óste și de flotă. Acésta decisese pre Divanŭ să asculte de îndemnulŭ Francieĭ și, în 1784, unŭ noŭ tractatŭ, cum vĕdurămŭ, se semnâ la Constantinopole, tractatŭ

(1) „Animată de o dorință sinceră de a întări și menține ultima pace încheiată cu Pórta otomană, preîntîmpinându discuțiunile continue causate de afacerile Crimeeĭ, noĭ reunimŭ la imperulŭ nostru tótă acéstă peninsulă, ca drépta îndemnitate a perderilorŭ ce amŭ suferitŭ și a cheltuelelorŭ ce am îndurată, pentru a menține în jurulŭ nostru pacea și fericirea."

(2) Vedĭ Hist. de l'Empire Ottom. de Salaberry, T. IV, pag. 94.

Austria profită de spaima Turcieĭ, ca să-ĭ smulgă în 25 Ecbruarie 1785 unŭ tractatŭ de liberă navigațiune pe Dunăre.

Asemene dobândă comercială a Austrieĭ nu-ĭ place Angliei, cum nu-ĭ place necĭ stăpânirea Crimeeĭ de Rușĭ, ceea ce-li dădé accesul mareĭ Negre.

(3) Loc. citat.

prin care Sultanulŭ recunoscè de bune cele petrecute în Crimeea și Cubanŭ, séŭ în Taurida și Caucasŭ, cum le numiră muscaliĭ, dóră pentru ca aceste nume vechĭ să facă pre Europa a uĭta, că aceste țĕrĭ eraŭ mahometane. Saim Gherai, ultimulŭ Hanŭ alŭ Crimeeĭ, adăpostitŭ la Constantinopole, nu întârdiă d'a fi esilatŭ la Rodos și apoĭ ucisŭ, pentru că se supusese în trecutŭ politiceĭ rusescĭ.

Tratatulŭ dela 1784 (1) făcuse că Abdul Hamid să ié gróza Rușilorŭ. Cea maĭ mică mișcare din partea acelorŭ arunca alarma și tulburarea în Constantinopole și în Seraĭ (2).

Abatele Becattini în «Storiaragionnata» a luĭ (T. VII, pag. 4) dice că «L'umiliante Convenzione del 1784 ad insinuazione della Corte di Francia, accordata dalla Porta ottomana, era un ogetto di perpetue inquietudini pel Divano, a cui ogni giorno sussuravasi alle orechie dá' ministri delle corte emule a quella di Piétroburgo, che la continuazione del possesso di quella provincia in mano de'i Russi, era l'istesso che vedersi rapire, una volta o l'altra, le più belle contrade della Turchia Europea».

De aceea Divanulŭ căuta să întrețină în populațiunile Tătare și Georgene speranța uneĭ salvărĭ din mânile Rușilorŭ. Aceste speranțe se înviorară cu manifeste turcescĭ introduse între Tătarĭ (3).

Dar aceste dădéŭ numaĭ ocasiune ambasaduluĭ Rusieĭ din Constantinopole, Bulgacoff, să proteste și să amenințe. Așia în 1786 Bulgacoff cere Porțeĭ, între altele, ca ea să recunóscă noue estensiunĭ teritoriale ale Rusieĭ în Asia, să înceteze înarmările și preparativele de resboiŭ, și să înceteze vecsațiunile Moldoveĭ și Valachieĭ cu schimbarea de Domnĭ. Pórta respinsă, cum putu, pe cale diplomatică, noile acusărĭ.

Caterina anunță solemn. la finea anuluĭ 1786 că va merge în curênd să viziteze Crimeea. «Măreția asiatică ce o însoți în acéstă călĕtorie, organizată de Potemchin; afluința estra-ordinară de streinĭ de tóte treptele, ce o însoțiră în călĕtorie; omagiulŭ ce regele Polonieĭ, Poniatowski, primulŭ eĭ amantŭ, devenitŭ vasalulŭ eĭ coronatŭ, veni să-ĭ dée, cu călcarea uneĭ dispositiunĭ a Constituțiuneĭ polone, care oprea pe regiĭ Polonĭ de a trece peste hotarele țĕreĭ; sosirea luĭ Iosif II, împĕratulŭ Austrieĭ; amesteculŭ ambelorŭ

(1) Vedĭ Vol. I. alŭ nostru (1774—1786.)
(2) Salaberry, vol. cit., p. 97.
(3) Becattini, T. VII. V. Taurische Reise.

curți austriacă și ruséscă la piciórele aceluiași idolŭ; tóte aceste împrejurări deteră călĕtorieĭ Caterineĭ II în Crimeea, totŭ aparatulŭ unuĭ marșŭ triumfalŭ de tótă importanța atașată la cele maĭ marĭ proiecte...»

Incurajată de prestigiŭ, îmbătată de tămâieri din tótă Europa, până și dela marele Voltaire. Ecaterina visa reconstituirea imperiuluĭ bizantinŭ — de sigurŭ în favórea Rusieĭ — și Potemchinŭ înscrisă chiar pe arculŭ de triumfŭ alŭ Chersonesuluĭ, vorbele: «*drumulŭ la Byzanțŭ* (1).

Divanulŭ din Constantinopole și Sultanulŭ Abdul Hamid nu putură să nu se emoționeze la narațiunea celor petrecute în Crimea, cu ocasiunea călĕtorieĭ Ecaterineĭ. Alianța Austrieĭ cu Rusia devenisă un lucru aprópe certŭ în urma întâlnireĭ suveranilorŭ în Crimea. Decĭ, maĭ mult ca ori-când, Turcia se prepara de luptă (2). Rusia, ca să împuțineze amiciĭ Turcieĭ, acordă, Francieĭ în 1787 Ianuarie, tractatulŭ de comerciŭ multŭ doritŭ de ea, și cu acésta însinuéză în sufletulŭ Sultanuluĭ bănueli asupra sinceritățeĭ amiciției Francieĭ, de care o asigura ambasadorele eĭ, Choiseul Gouffier. Aceste bănueli sporiaŭ, întețite de Anglia, cum arĕtarămŭ.

Totuși cabinetulŭ de la Versailles, se sili în 1787, să liniștéscă acele bănueli, intervenindŭ directŭ prin ambasadorulŭ sĕŭ dela Petersburg, Comitele de Segur, în favórea păzireĭ tractatuluĭ din 1784 făcutŭ, dicea Ludovic XVI, cu intervenirea Francieĭ.

Acéstă intervenire după uniĭ istoricĭ, arŭ fi fostŭ primită de Ecaterina cu îngăduință, și că ea ar fi datŭ ordine luĭ Bulgacoff să se înțelégă cu Choiseul-Gouffier pentru aplanarea dificultățilorŭ dintre Rusia și Turcia, în scopŭ de a evita resboiulŭ (3). Pare însă că depeșele în acestŭ sensŭ, ale guvernuluĭ rusescŭ, a fostŭ perdute, âncă fiindŭ la Adrianopole curierulŭ rusescŭ, care le ducé la Constantinopole.

Ne primindŭ rĕspunsŭ, Choiseul, după instrucțiunile guvernuluĭ

(1) Acéstă inscripțiune era pe pórta dișă a Bizantuluĭ. In fața porțeĭ era o altă inscripțiune:

„Entra pure invitta Augusta,
Io son troppo in vero angusta,
Non ho in me alcun marmo raro,
Ma per me si giunge al Paro". (Becat. T. VII, pag. 38).

(2) Divanulŭ era cu atât maĭ iritatŭ contra Austrieĭ, că în 1785 îi acordase unŭ nouŭ tractatŭ de liberă navigațiune și comerciŭ pe Dunăre (Becat. T. VII, pag. 31).

(3) Sallaberry T. IV.

sĕŭ, împinge cu energie pre Divanŭ la resboiŭ. Atuncĭ unŭ numĕrŭ de militarĭ și inginerĭ francesĭ se punŭ la dispositiunea Turcieĭ, ca să se pregătéscă de noulŭ resboiŭ, întărindŭ cetățile din Basarabia și Oceacovulŭ.

O revoltă a țĕrilorŭ de josŭ supravenită, silisă pre Iosef II să se întórcă într'o întinsóre din Crimeea. Ministrulŭ sĕŭ Laschi, care-lŭ însoțise în călĕtorie, termină regularea alianțeĭ cu Potemchin. Scopulŭ alianțeĭ era isgonirea Turcilorŭ din Europa, și «*dividirsi* tra loro la Turchia Europea» (1). Ocupatŭ cu revolta țĕrilorŭ de josŭ, Iosef II, asigură totușĭ pre Francia, că nu numaĭ că el nu va da mână de ajutorŭ Ecaterineĭ, ci că va îndemna-o chiar a renunciá la ideea *romanescă* de a reînființa Imperiulŭ Bizantinŭ... (2).

Prusia nu era maĭ sinceră aliată. Ea înțelésă cu Anglia, împingé pre Abdul Hamid la resboiŭ, după ce se făcuseră atâte cheltueli de pregătire. Prusia nu neglija a lucra nu numaĭ la Constantinopole ci și în Bucurescĭ și Iașĭ. La Curtea din Moldova, Frederik insinuéză pre König, unŭ consulŭ prusianŭ. Acesta lucra contra Austrieĭ și contra Rusieĭ.... Acésta ne explică uciderea luĭ în 1787, prin instigațiunea luĭ Ipsilante Vodă (3).

Dér Prusia și Anglia arétă Porțeĭ, că momentulŭ e propice de o revendictă a eĭ contra Muscalilorŭ. Regele Prusieĭ se angagéză a ține în *echec* oștirile Austrieĭ, pe fruntariile Boemieĭ și ale Silesieĭ, pre lângă că Iosef II avé pre brațe rebeliunea Statelorŭ de josŭ și acé din Ungaria. Anglia promite și ea să înarmeze Suedia și pre Polonĭ rușĭ să-ĭ aducă la revoltă. Ambasadorĭĭ Prusieĭ și Anglieĭ maĭ valoraŭ în fața Divanuluĭ și gréoa situațiune internă a Francieĭ, care în adevĕrŭ era în predióa revoluțiuneĭ, și care ea acum îndemna pre Turcĭ la conciliațiune.

Ambasadorulŭ francesŭ comitele *Choiseul Gouffier* «Non cessava di mettere in vista al ministero (turco) tutti i svantaggi e di cer rare tutti i modi di smorzar l'incendio che era per accendersi. — (pag. 54. T. VII. Becat).

(1) Pag. 45, Ab. Becattini, Tom. VII.

(2) Adevĕratŭ că și însăși Ecaterina vĕdêndŭ pregătirile Turcieĭ și neputința luĭ Iosif d'a intra în rĕsboiŭ, alăturea cu ea, primisă să facă concesiunĭ. Ministriĭ Herbert și Bulgacoff, căpătară instrucțiunĭ conciliante asupra cererilorŭ Porțeĭ.

(3) *Almanach des ambassadeurs de 1804.* Brunswig, pag. 79.

Dar degéba, Anglia era mai multŭ ascultată, mai alesŭ că Francia, «restava del tutto anihilata, per le critiche circostanze in cui trovavasi involta, a cagione dello sconvoglimento delle sue finanze» (1).

. . . Questo stato d'importenza in cui trovavasi la Francia prodotto avea, che ni un caso di essa faceasi nel vortice politico degli affari e che la potente sua influenza era del tutto dileguata a Constantinople, ove solo si era reso predominante il partito dell'inghiltera e della Prussia».

Divanulŭ din Constantinopole fu ademenitŭ de acésta perspectivă și refuză a primi propunerile conciliante ale luĭ Bulgakoff, ba încă deveni cu atâtŭ mai pretentiosŭ, cu câtŭ acesta era ordonatŭ să fie mai moderat.

Intre aceste, situațiunea se mai agravă prin faptulŭ, ce deja amŭ raportatŭ, alŭ fugeĭ luĭ Alex. Mavrocordatŭ din Iași în Rusia.

Acumŭ Pórta adăogă între reclamațiunile eĭ dela Rusia, estradarea luĭ Mavrocordat (2).

In marele pregătirĭ de rĕsboiŭ ale Turcieĭ nu puté să nu aibă unŭ mare rolŭ Hasanŭ Pașa amiralulŭ, séŭ căpitanŭ Pașa, care se ilustrase în rĕsbóie. Purtarea luĭ Mavrocordatŭ Alex. din Iași, încă înainte de fuga în Rusia și situațiunea luĭ Hasan-Pașa, nu puțin contribuiră la succesele, la Pórta otomană, în 1786, ale luĭ N. Mavrogheni, *neînsemnatulŭ*, darŭ agerulŭ Dragomanŭ alŭ amiraluluĭ victoriosŭ.

«Căpitan Pașa, ḑice Enache Văcărescu, aŭ vrutŭ să mai facă unŭ ciraclic, mai vêrtosŭ găsindŭ în prilejire de vreme. Decĭ făcu

(1) Abatete Becattini T. VII. pag. 55

(2) Mavrocordatŭ pare că fugi amenințatŭ de sórta amiculuĭ, protectoreluĭ séŭ Ismailŭ Pașa, care perdu în 1785 April și demnitatea de Reis și guvernatorŭ alŭ Bosnieĭ și viața. Choiseul în raportulŭ séŭ către de Vergennes, din 13 Maiŭ 1785 prevĕḑuse asemenea pericolŭ pentru Mavrocordatŭ (Hurm. T. II. supl. I. pag. 36 doc. LX. Veḑĭ în anexa acestŭ actŭ. Veḑĭ T. I. alŭ opereĭ nóstre.

Int'ro scrisóre ce Mavrocordatŭ adreséză soțieĭ séle Zamfira, la Constantinopole, elŭ justifică fuga pe rațiuni de prudență. Ḑice că a fostŭ persecutatŭ de Ipsilanti, care ar fi datŭ 700 pungĭ luĭ Afa-Bey, ca să-lŭ ucidă. Mavrocordatŭ, ca să scape de mórte a fugitŭ dară la milostiva împĕrătésă. (Hurm. T. III. supl. I. pag. 36. Doc. XXIV.) Choiseul Gouffier avé rea opiniune de Mavrovordat: «Mavrocordat est incapable de faire volontairement une action honnête. (Hurm. T. III. supl. I. pag. 40). Despre negoțiațiunile Porțeĭ pentru estradarea luĭ Mavrocordatŭ veḑĭ același vol. III. supl. I. pag. 38 Doc. XXV, XXVI. și Doc. XXVII. Drăghicĭ scrie că «Pricina pentru care Mavrocordatŭ Vodă a lăsatŭ tronulŭ și a fugitŭ în Rusia, nu s'aŭ pututŭ afla de nimenĭ.» T. II. pag. 49. (Iași 1857). Veḑĭ ce amŭ ḑisŭ noĭ în T. I. p. 241.

cerere ca pe Dragomanulŭ armadeĭ (flote) să-lŭ facă Domnŭ Ţĕreĭ românescĭ (1).

Reîntorsŭ victoriosŭ din Egipetŭ Hasan-Paşa, împinge şi elŭ la rĕsboiŭ contra Rusieĭ.

Eată situaţiunea esternă în care N. Mavrogheni căpĕtá domnia ţĕreĭ Muntenescĭ, pe cândŭ în Moldova Pórta înlocuise pre fugarulŭ Mavrocordatŭ prin Alex. Ipsilante.

Avenirea la tronulŭ ţĕreĭ Muntenescĭ a luĭ N. Mavrogheni, amŭ ḑisŭ că n'a fostŭ plăcută Rusieĭ. Aşĭa în 1787, Bulgakoff arĕtă că N. Mavrogheni «*gouverne dela manière la plus tyranique*» (2).

De noulŭ Domnŭ alŭ Moldoveĭ, Alex. Ipsilante, Rusia nu părĕ totŭ atâtŭ de nemulţămită. Dintr'o notă a ambasadoreluĭ francesŭ Choiseul, cătră ministrulŭ sĕŭ de Vergennes, se póte înţelege de ce? La ocaziunea vizitelorŭ ce ministriĭ streinĭ din Constantinopole făcură nouluĭ Domnŭ Ipsilante, ministrulŭ austriacŭ, ḑice Choiseul, petrecu ore întregĭ şi de repetite rênduriĭ cu Domnulŭ Moldavŭ, cu care — atâtŭ în interesele Austrieĭ cât şi ale aliateĭ acesteia, ale Rusieĭ, — pare dar că se înţeleseseră. Purtarea ulterióră a luĭ Ipsilante în cursulŭ resboiuluĭ din 1788, probézá cât de întemeiate fură bănuelile luĭ Choiseul (3). Asasinarea consululuĭ prusescŭ, König, în 1787 la Iaşĭ, o consideraŭ ca unŭ serviciŭ făcutŭ Rusieĭ (4).

Venimŭ acum la N. Mavrogheni.

IV.

Opiniunea ţĕreĭ despre noulŭ Domnŭ.

Cum consideră, înainte de tóte, ţéra muntenéscă avenirea luĭ N. Mavrogheni la tronulŭ eĭ?

(1) Tesaur. T. II, p. 293. Veḑĭ Hurm, vol. II. supl, I. pag. 37. Nota luĭ Choiseul (Doc. LXI) prin care vestesce luĭ de Vergennes despre intrigile luĭ Căpitanŭ Paşa în favórea luĭ N. Mavrogheni (Anexa). Apoĭ Doc. LXIV prin care, în 10 April stilŭ noŭ 1786, Choiseul vestesce luĭ de Vergennes, isbânda luĭ N. Mavrogheni (T. II. sup. I. pag. 39. Doc. LXIV. In anexă veḑi-l). Veḑĭ Doc. LXV. p. 40.

(2) Hurm. vol. II. supl. I. p. 44. Doc. LXXIV. veḑi-l în anexa.

(3) Veḑĭ Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 42. Doc. LXX.

Acest documentŭ maĭ desvelesce şi o latură a politiceĭ Austriace contrare Rusieĭ. Negreşitŭ alianţa nu era tocmaĭ sinceră şi în totŭ casulŭ trecĕtóre. A conserva pre Turcĭ la Dunăre, nu putè să fie o politică aprobată de interesele austriace. (Veḑĭ doc. în anexa nóstră).

(4) Veḑĭ „Almanac des ambassadeurs de 1804", ediţia din Brunswic, pag. 79).

Décă despre acésta întrebămŭ tocmaĭ pre unŭ boer representându simțirile boerimeĭ românescĭ dela finea secoluluĭ alŭ XVIII-lea, décă întrebămŭ pre vestitulŭ Enache Văcărescu, elŭ ne respunde că: «Doue lucrurĭ se pricinuisă cu acésta (cu numirea de Domnŭ alŭ luĭ N. Mavrogheni) de stricăcĭune țĕreĭ: Unulŭ căcĭ din dragomanŭ alŭ Căpitanŭ-Pașeĭ, nicĭ-o-dată n'aŭ statŭ a se face Domnŭ, nicĭ în Valachia, nicĭ în Moldova, ci de abĭé amŭ vĕdutŭ a se face boĭerŭ și încă boĭerŭ în dregĕtorie mică...; a doua, că acesta nu era omŭ crescutŭ în Fanarŭ, ca să scie orînduelile Fanaruluĭ încaĭ, séŭ ale Pré înalteĭ Porți» (1).

Judece-se, ce josŭ era simțulŭ național!... Luĭ Enache Văcărescu nu-ĭ plăcé Domnulŭ N. Mavrogheni, căcĭ nu era din boerĭĭ ceĭ marĭ și căcĭ nu era fanariotŭ!! El, cu adevĕratŭ, adaoge, că Mavrogheni nu cunoscea nicĭ obiceĭurile *nóstre*, dér maĭ adaoge și acé scădere în persóna luĭ Mavrogheni, că *«nicĭ a grăi grecesce, séŭ turcesce bine nu scié; rumânesce nu era în viața luĭ cu putință ca să învețe»*. (De ce?)

Va să dică N. Mavrogheni nu place boĭerimeĭ, căcĭ nu e grecŭ, nu scie grecesce și că este din starea de josŭ!...

In acéstă afirmațiune a luĭ Văcărescu, este explicarea caseĭ rele ce a ținutŭ N. Mavrogheni și cu Fanarioțiĭ și cu boĭerimea munteană. Aci este explicațiunea protecțiuneĭ deosebite și iubireĭ ce Mavrogheni acordă țĕranuluĭ românŭ...

Luĭ Enache Văcărescu a fostŭ din capulŭ loculuĭ puținŭ simpaticŭ N. Mavrogheni. Nu totŭ asemene l'aŭ primitŭ tótă țéra. Pitarulŭ Hristache în «Istoria faptelorŭ luĭ Mavrogheni» séŭ «*Povestea Mavroghenéscă*» dice:

«La létŭ optu-decĭ și șése
După ce s'aridicase
Cu Domnia, din Norodŭ
Mihaĭ Suțulŭ Voevodŭ,
Nu trecu câte-va dile
Ș'audimŭ de Domnŭ că vine,
Unulŭ ce aŭ fostŭ în trébă
Dragoman pe marea Albă,
Ce-ĭ dice și Mavrogheni
Iscusitŭ și omŭ alŭ trebi.
Și încă unŭ darŭ maĭ are
Că e omŭ și vitézŭ mare.
După care audire,
Cu atâta 'mpodobire

(1) Tesaurŭ, T. II, p. 293,

Toți cu mare veselie
Ilŭ așteptaŭ ca să vie.
După ce 'ntră 'n Bucurescĭ
La ce anteĭ să privescĭ?
La *Galantomie* mare,
Séŭ la blânda-ĭ câutare
Că-lŭ vedéĭ c'o plecăciune
Incâtŭ era o minune». (1)

Din contra *Dionisie Eclesiarulŭ* arétă că impresiunea ce a făcutŭ noulŭ Domnŭ, a fostŭ de «*străjnicie*», iarŭ nu se arétă «cu o plecăciune» de minune, ci «că se otăria *judecata pe turcie*» (pag. 168. Tesaur T. II). Totŭ asemene în locŭ de a fi *blândŭ* la câtare Greculŭ Anastasie, în *Istoria luĭ Mavrogheni* arétă că era «înspăimântătóre posomorirea sprincenelor luĭ» (2).

Dintre moderniĭ istoricĭ Aronŭ Florianŭ ne arétă pre N. Mavrogheni «prinț̦ŭ strașnicŭ (adecă rĕŭ) și iubitorŭ de banĭ», adecă tocmaĭ contrariŭ de ceea ce scrié la 1817 Hristache, în versurile maĭ sus aduse.

Fotino, în Istoria Dacieĭ (part. IV epoca 4), la Domnia luĭ Nicolae Mavrogheni ḑice că: acesta era unŭ Domnŭ fórte aspru și *escentricŭ*»(3) Fotino a îndreptățitŭ în parte, pre aceĭ carĭ, maĭ apoĭ descriŭ pre N. Mavrogheni ca pre un quasi nebunŭ.

Intre ceĭ carĭ maĭ de unăḑĭ aŭ scrisŭ despre Mavrogheni este și junele scriitorŭ D. Ionescu Gion. D. Ionescu a publicatŭ în «Revista nouă» pe anulŭ I (1888) pag. 216 și 304, sub titlu «Din *Istoria Fanarioț̦ilorŭ*», o monografie asupra luĭ N. Mavrogheni, în care constată, că N. Mavrogheni ar fi unŭ nevropatŭ, unŭ quasi nebunŭ. La acéstă conclusiune D. Ionescu nu ajunge decâtŭ sprijinindu-se pe Enache Văcărescu, și pe alte câte-va isvóre totŭ atâtŭ de pucinŭ demne de credinț̦ă. Noĭ vomŭ căuta de aprópe faptele luĭ N. Mavrogheni, sprijinite și luminate cu documente numeróse și âncă inedite și vomŭ vedé — gândimŭ — câtŭ de pucinŭ a meritatŭ nenorocitulŭ și bravulŭ domnŭ epitetulŭ de nevropatŭ și de nebunŭ.

(1) Veḑĭ Anexa, după Buciumulŭ.

(2) „Românulŭ“ 1861, $^{10}/_{22}$ Ianuarie. Veḑĭ anexa.

(3) G. Sion trad. pag. 174 T. II.

10734
BIBLIOTECA Universitară Carol I București

V.

N. Mavrogheni. Originea. Sosirea la Bucurescĭ.

Originea luĭ N. Mavrogheni este pucinŭ cunoscută. Dionisie Fotino scrie, că N. Mavrogheni era fiulŭ unuĭ neguțitorŭ obscurŭ, numitŭ Petru, dintr'o insulă a Măreĭ Egee, de aceea Celebi Petrachi — de care vorbirămŭ maĭ susŭ — îlŭ numea *Tauşanŭ*, adecă *iepure de multe otare*, adecă locuitorŭ uneĭ insule micĭ. Celebi Petrachi îlŭ numea «fără nume şi fără familie».

Choiseul Gouffier în raportulŭ sĕŭ din 27 Ianuarie 1786, cătră guvernulŭ francesŭ, numesce pe Mavrogheni «un paysan de l'Archipel»; unŭ țĕranŭ din Archipel.

Enache Văcărescu ne spusă, că N. Mavrogheni «era de felulŭ luĭ ostrovénŭ, dela ostrovulŭ Paros, şi se aflase slujindŭ la alțĭ dragomanĭ».

Din faptulŭ că nu scie grăi grecesce, cum afirmă totŭ Enache Văcărescu, nu putemŭ conchide că nu era grecŭ, ci este a se înțelege că grăia dialectulŭ dela Paros şi nu era omŭ de carte. Totuşĭ e posibilŭ să fi fostŭ de felulŭ celorŭ ce se ḍicéŭ *levantinĭ*, individĭ grăindŭ maĭ multŭ limba italiană decât cea grécă. Postulŭ ce ocupâ lângă Căpitanŭ-Paşa Hasan, de dragomanŭ, încă documentéză acéstă situațiune de *levantinŭ* a luĭ N. Mavrogheni. Ba ce e maĭ multŭ, Mavrogheni pretinde însuşĭ că este venețianŭ şi că adevĕrata sa familie e *Maurosini*.

N. Mavrogheni nu remasă multŭ în Constantinopole după ce dobândi scaunulŭ Muntenieĭ, ci luâ drumulŭ Țĕreĭ românescĭ. Dionisie Eclesiarculŭ nu ne spune data sosireĭ luĭ Mavrogheni în Bucurescĭ, decât ḍice, că: «Acestŭ Domnŭ, cu mare pompă şi cu strășnicie aŭ intratŭ în Bucurescĭ, avêndŭ cucă împĕrătéscă şi douĕ tuiurĭ, semnulŭ putereĭ împĕrătescĭ» (1).

Enache Văcărescu ḍice, că numirea luĭ N. Mavrogheni ca Domnŭ, este dela 26 Martie şi că la Bucurescĭ sosi la finea luĭ Maĭ, 1786.

Prima dată e falşă. Choiseul dă data exactă a învestitureĭ luĭ N. Mavrogheni de Sultanulŭ. Este 14 Martie, stilŭ noŭ.

(1) Tesaurulŭ T. II. pag. 167.

Data exactă a solemneĭ intrărĭ în Bucurescĭ a luĭ N. Mavrogheni, o avemŭ la pitaculŭ cu care elŭ însuşĭ, în Maĭ 15 (1786) ordonă *alaiulŭ* cu care elŭ va intra în Bucurescĭ. Dionisie Eclesiarculŭ ne-a spusŭ, că intrarea luĭ a fostŭ cu mare pompă. Dămŭ dér în notă alaĭulŭ intrăreĭ luĭ N. Mavrogheni, în 17 Maĭ 1786, în Bucurescĭ (1).

(1) Cu o ḑi înainte, la 16 Martie, intră maĭ întâiŭ Dómna luĭ N. Mavrogheni în Bucurescĭ, cu alaiŭ întocmitŭ totŭ cu pitacŭ Domnescŭ.

Vodă, în pitaculŭ din 1876, Maĭ 15, vestesce „jupâneseloru ca să scie că mâne Sâmbătă, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ, la 8 césurĭ din ḑi, este să fie intrarea pré ĭubiteĭ Dómne Domnieĭ mele în năuntru Bucurescilorŭ, să fie strînşĭ toţĭ la Văcărescĭ, spre a nu se face vre-unŭ cusurŭ".

(Cond. N. XVII arh. Stat. Buc. fila 3 verso.)

Eată acum :

Orînduiala alaiuluĭ Domnieĭ după obiceiulŭ ţĕreĭ la intrare în Bucurescĭ.

Stégulŭ catanilorŭ de ţară, cu căpitanulŭ i catanile acestuĭ stégŭ, toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.

Brésla agiéscă.

Călăreţĭ polcovnicescĭ, toţĭ călărĭ şi înarmaţĭ.
Vel Căpitanŭ de Cazacĭ cu stégulŭ i sarmaciulŭ şi toboşulŭ sĕŭ.
Talpoşiĭ Dorobanţescĭ pedeştri, cu chivere, cu tobe şi cu cimpoile lorŭ.
Vel căpitanŭ de Dorobanţĭ cu zapciiĭ sĕĭ înainte i cu căţĭ-va din brésla armenéscă, cu tacămŭ curatŭ împrejurŭ şi stégulŭ sĕŭ cu tótă podóba după dînsulŭ.
Podariĭ, toţĭ pedeştri câte doĭ.
Cazaciĭ agiescĭ, asemene pedeştri, cu cimpoĭ şi tobele lorŭ.
Vênătorĭ asemene.
Căpitaniĭ agescĭ înarmaţĭ, cu tacămŭ curatŭ, pedeştri.
Ceauşulŭ agescŭ cu polcov. de ciocli.
Polcovniculŭ de vênătorĭ cu polcov. de pod.
» de Tîrgovişte cu logof. agiescŭ.
Vel-aga cu podóbă după obiceiŭ.
Stégulŭ cu stegarulŭ agiescŭ i călăreţi cu praporile i trâmbiţile cu toba şi sarmâciulŭ după D-luĭ.
Neferiĭ toţĭ înarmaţĭ călărĭ cu baiaraculŭ lorŭ, câte doĭ.
Beşléga, cu tacâmŭ curatŭ.

Brésla spătărésca.

Lefegiĭ cu stégurile, călărĭ.
Vel căpitanŭ de lefegiĭ cu zapciiĭ seĭ i bucĭumulŭ, toboşulŭ, sermaciulŭ după dînsulŭ.
Scutelniciĭ spătărescĭ înarmaţĭ.

După ce aŭ intratŭ în Bucurescĭ, aŭ venitŭ — ḍice Dionisie Eclesiarcul — «cu totŭ alaiulŭ la biserica domnéscă, întru care i s'aŭ cetitŭ molitva de Mitropolitulŭ, pentru ridicarea la domnie, după obiceĭŭ» (1).

Poterașiĭ toțĭ înarmațĭ, călărĭ, cu haine fistichiĭ i albastre i cu moțurĭ i cu musicanțiĭ lorŭ.
Deliĭ călărĭ, toțĭ înarmațĭ, cu sulițe în mânĭ, cu odobașiĭ lorŭ.
Seimeni bulucbașescĭ înarmațĭ toțĭ, cu haine roșiĭ și cu moțurĭ galbene, cu stégulŭ cel mare, i toba și sărmaciulŭ.
Căpitaniĭ spătărescĭ înarmațĭ, cu tacâmŭ curat.
Ceașulŭ spătărescŭ, cu Polcovniculŭ de vênătorĭ.
Polcov. de poteră, cu vĕtafŭ spătărescŭ.
Polcov. de seimenĭ, cu Bașbuluc Basa.
Log. spătărescŭ, cu căpitanŭ de menziluri.

Vel spătarŭ, cu podóbă după obiceĭŭ.

Stégulŭ cu stegarulŭ i buciumulŭ și lefegiĭ, cu prapore i trâmbițe, tobă, și sirmaciŭ după D-luĭ.
Păhărniceĭ, cu copiĭ din casă.
Vătafŭ de Păhărnicie, cu vătafŭ de vist.
Aproḍiĭ ceaușescĭ, cu aproḍiĭ vătășescĭ.
Ceaușulŭ de aproḍĭ, cu vĕtafulŭ de aproḍĭ.

Brésla Portărésca.

Portăreĭ, rêndŭ, pe josŭ, cu semnile în mânĭ.
Alŭ 2-lea Portarŭ, cu alŭ 3-lea Portarŭ.
Vel-Portarŭ
D-lorŭ boerĭ veliți i alŭ doilea, cum se arétă în osebita fóie și înaintea D-lor: starostea cu neguțitorĭ pămîntenĭ și cu neguțitoriĭ de cumpanie.

Brésla armășéscă

Armășeiĭ, cu pușcașiĭ.
Alŭ treilea armașŭ, cu alŭ doilea armașŭ
Vel armașŭ cu podóbă după obiceiŭ, avêndŭ pre toțĭ lăutariĭ Domnescĭ.
Stégurile țĕreĭ i trômbițașiĭ domnescĭ, cu *musicanțiĭ nemți.*
Tuiurile.
Juruk Bairak.
Săcagiĭ, după orînduélă cu sacale.
Salahoriĭ călărĭ, cu bețile în mână.
Caĭ domnescĭ împodobiți, trăgându-ĭ comișeĭ câte unulŭ.
Al 2-lea comisŭ Rahtivan
Al 2-lea postelnicŭ cu capoturĭ 6 post. caĭ și tacâm curat, asemenea.
Treti post. treti vist.
» Logof. treti log.
Vtori logof. vtori log.
» Post. vel pitar.
» Comis. vel Pah.

Toțĭ călărașiĭ cu vătaful lor.

(1) Pag. 167, Tesaurulŭ, II.

La acéstă ceremonie a sacruluĭ se petrece unŭ faptŭ caracteristicŭ. Vodă, care nu scie grecesce, séŭ românesce, întrébă de se află în Bucurescĭ vre unŭ bărbatŭ în stare de a face o cuvêntare românéscă. I se recomandă pe unŭ «*dascălŭ domnescŭ*». Acesta, din

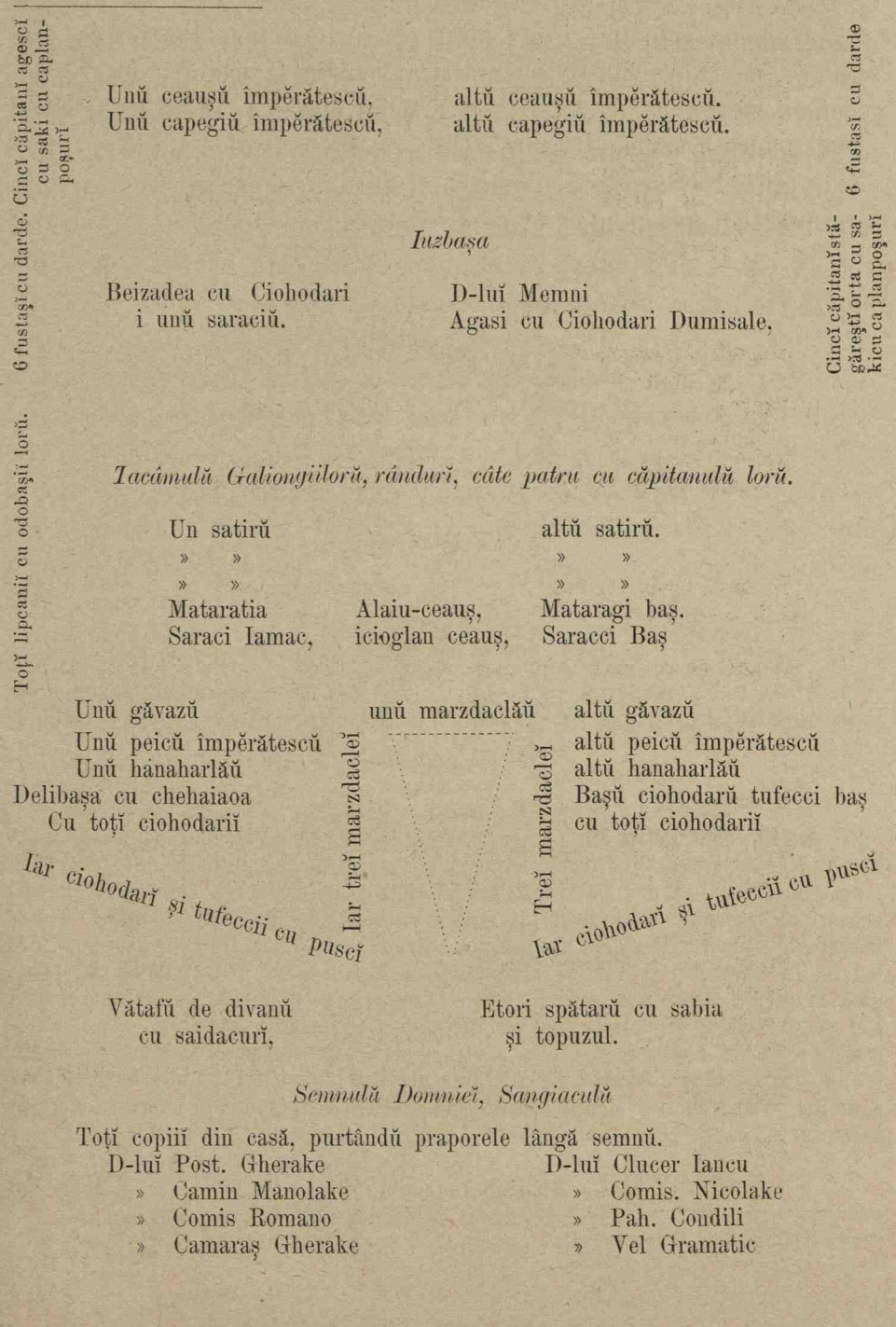

ordinulŭ luĭ N. Mavrogheni ține unŭ *logosŭ* cătră adunarea norodului, ca fie-carele să se grijéscă a petrece bine și cu fapte bune, căcĭ celuĭ ce se va prinde în vinovăție, *i se va resplăti* de M. Sa Vodă, cu pedépsă grea, în lumea acésta, de nu va maĭ avé Dumnedeŭ necazulŭ a-lŭ pedepsi pre cea-l-altă ...!

Asemene amenințărĭ nu potŭ plăcé boerimeĭ. Étă de ce unŭ scriitorŭ, ca Hristache, se bucură de avenirea la tronŭ a luĭ N. Mavrogheni, și étă de ce Văcărescu Enache exclamă, că N. Mavrogheni «veni pentru păcatele și peirea țĕreĭ... Mavrogheni sosindŭ în țĕră «dete pricină tuturorŭ a remâné încremeniți, după ce l'aŭ vĕdutŭ «ictromă, séŭ posnă a fireĭ a semăna» (1).

D-luĭ Armașu Caragea
» » Manu
Vel vist. Romano
Ici ciohodarŭ
Vtori cămăraș
Muhurdarŭ

Vel Cupar
Armașu Iatrosŭ
Ispravnicŭ de curte
Spatar. Stavarake
Vtore Grămăticŭ
Diviktar

D-luĭ Vel Camarașiŭ

Cu toți edecliiĭ după D-luĭ și Mehter Basa cu tótă taĭfaoa luĭ, cântândŭ.

Careta Gospodŭ.

«Iŵ Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gosp. zem. Vla. Poruncimŭ Domnia mé, Vătașe de aprodĭ, i Vătașe za Divanŭ, să aveți a însciința D-sale boĭarilorŭ i zapciilorŭ marĭ și micĭ și tuturorŭ maĭ susŭ arĕtațilorŭ, că Duminecă, la 10 ceasurĭ ale noptiĭ, cu ajutorul luĭ D-deŭ iaste să fie intrarea Domnieĭ nóstre înăuntrulŭ Bucurescilorŭ, la Domnesculŭ Scaunŭ și să fie toți strînși maĭ denainte, la Văcărescĭ și pușĭ la rânduială, ca la ridicarea nóstră să se afle toți gata la picĭorŭ, spre a se porni; însă să căutați spre a nu se face vre unŭ cusurŭ séŭ vre o atacsiă la pornire, că veți fi în vină. Așișderea să aveți a arĕta fiecăria bréslă, la mergere să n'aibă a striga și a face sgomotŭ și amestecătură, ce fie-care cu tăcere să urmeze mișcarea alaiuluĭ; iarŭ unŭ Alaĭ-ceauș să aibă a ămbla călare cu necontenitŭ înainte îndreptândŭ și întocmindŭ mișcarea alaiuluĭ la mergere, ca să curgă cu rînduială bună. I Saam receh Godmi.»

1786. Maiŭ, 15».

(1) Pag. 293, Tesaurulŭ. II.

Asemené modŭ de a cugeta, era atâtŭ de generalŭ în boerime, că opiniunea rea despre noulŭ Domnŭ se întinsese până şi între francezii, carĭ petrecéŭ printre boerĭ. In scrierea «*La Moldavie en 1785, faisant suite au journal d'un voyage de Constantinople à Jassy* (1) *de Hauterive* ḑice şi elŭ, că: «un Mavrogheni, un homme de rien, sans talent, sans esprit, sans savoir, est devenu Dragoman du Capitan-Pacha; il a ensorcelé ce Turc, et quoiqu'il soit si médiocre que ses compatriotes en sont honteux, il deviendra Prince tout comme un autre».

Amenin̦ţările *logosului* dela ceremonia ungereĭ, sunt cu atâtŭ maĭ realĭ, cu cât N. Mavrogheni, dela Metropolie se întórsă la curtea domnéscă, avêndŭ după dênsulŭ — scrie Dionise Eclesiarhulŭ — o gardă proprie din doĭ *gelaţĭ* îmbrăcaţĭ în cămăşĭ de zale. N. Mavrogheni, «omŭ uscăţivŭ la obrazŭ, naltŭ şi strajnicŭ» (2) păşindŭ după o gardă de doĭ gelaţĭ, în haĭne de fer, era unŭ spectacolŭ pucinŭ asigurătorŭ pentru boerimea cé coruptă, din momentŭ ce i se cerea aceĭ boerimĭ să înceteze cu împilarea norodului... Êmĭ închipuĭescŭ pre boerĭ mergêndŭ dela biserică să sărute mâna Domnuluĭ, în spătăria cé mare şi furându-lŭ cu códa ochĭuluĭ, să-şĭ dée sémă pe ce căĭ l'orŭ puté aduce în vederile şi procedimentele lorŭ obicĭnuite!... (3) De Hauterive a definitŭ societa-

(1) Veḑĭ Revue de géographie, dirigée par M. Ludovic Drapeyron, III année, Janvier 1880. Ubicini a comunicatŭ lucrarea acésta inedită, a comiteluĭ de Hauterive, scrisă după ce petrecusă în Bucureşteĭ şi Iaşĭ cu boierimea, pre care, de altŭ-felŭ o descrie, cu negre colorĭ.

(2) Dionisie, Ţesaur. II, p. 167.

(3) Hristache scrie, că dela Metropolie până la Curte, N. Mavrogheni aruncă mereŭ banĭ:

«Şi cu o galantomie
Plină de elevterie,
In tóte părţile dându
Bacşişurĭ şi aruncându:
Leĭ, essindarĭ marĭ şi groşĭ
Staŭ asvêrliţĭ pe drumŭ groşĭ,
Er décă sosi la Curte
Să maĭ veḑĭ bacşişurĭ multe!
Stă revĕrsaţĭ prin tipsiĭ
Totŭ stambolĭ şi funduclĭĭ.
Şi care boer mergé
Mâna de ĭĭ săruta,
Vedeaĭ cum ĭĭ atârnă
Cu pumnu galbenĭ prin mână.
Ne miramŭ toţĭ: ce să fie
Acéstă galantomie?
Şi toţĭ mulţămĭamŭ ḑicêndŭ,
Că amŭ dobânditŭ Domnŭ blândŭ».

(Buciumulŭ, 1863, N. 8. Veḑi anecsa).

tea română din Moldova în câte-va cuvinte, ḍicêndŭ: «Grande opression du peuple, grande soumission des grands, grande autorité du Prince... Quant à ces boïard si humbles, qui se tiennent debout et découverts, devent le Prince, qui tremblent en parlant à «Măria Sa Voda», se moquent de lui in *petto* et vont, en sortant de la cour, dire leur façon de penser à des gens qui la rediront au Prince, le dit Prince les craignant plus qu'il n'en est redouté. Il les paye pour qu'ils se taisent, donne des charges à tous ceux qu'il n'aime pas et des pensions à des amis qui mourraient de faim s'ils n'avaient pas la ressourse de le voler, quand il ne leur fournit pas le moyen de voler la Moldavie».

De astă dată lucrurile nu se par boerimeĭ muntene că vorŭ merge cum le aflâ de Hauterive la Iașĭ. N. Mavrogheni nu va tolera boerimeĭ purtarea eĭ cunoscută, nicĭ nu o va plăti să *tacă*... Când va voi ca unŭ boerŭ să *tacă*, ilŭ va amuți de-a binele, luându-ĭ vĭéța, orĭ trămițêndu-lŭ surghiunŭ în locŭ sigurŭ.

A înțelesŭ boerimea bucureșténă ce omŭ e N. Mavrogheni și decĭ nu refuză a juca dela începutŭ după cum ĭĭ cântă noulŭ domnŭ. Departe de a protesta contra numireĭ luĭ de Domnŭ boerií din Divanŭ se grăbescŭ a mulțămi amiraluluĭ turcŭ Hasan Pașa, căcĭ din stăruințele luĭ li s'a datŭ unŭ Domnŭ ca Mavrogheni.

Carte cătră luminatulŭ Căpitanŭ-Pașa

Vestesce Divanulŭ că la 17 Maĭ aŭ intratŭ în scaunŭ Nicolae Mavrogheni. Mulțămescŭ M. S. luĭ Căpitanŭ-baş̦a și se rógă «ca dupre cum numitulŭ Domnŭ este ciracŭ al M. Tale, așĭa și de acumŭ înainte să-lŭ aĭbĭ la deosebitŭ nazarulŭ M. Tale și să-ĭ daĭ ascultare la cele ce se va ruga pentru seraca raia».(1)

Și nu numaĭ cătră Căpitanŭ-Pașa trămite boerimea mulțămirĭ, ci și cătră Vizirulŭ și cătră luminatulŭ *prag*, prin unŭ arzŭ, prin care ḍice, că «mulțămimŭ Pré puterniciĭ Impĕrățiĭ pentru alegerea ce ne-aŭ făcutŭ de unŭ Domnŭ ca acesta, vrednicŭ, fără de pregetŭ, destoĭnicŭ, multŭ iubitorŭ de dreptate și credincĭosŭ alŭ Pré puterniculuĭ Devletŭ și vomŭ arĕta tótă supunerea și ascultarea la voința

(1) Condica No. 17, Arch. Stat. fila 27.

luĭ și povĕțuirile luĭ și dupre Pré Inaltulŭ și împĕrătescŭ firmanŭ, nu vomŭ eși nicĭ cum din cuvêntulŭ sĕŭ.... » (1)

Unŭ arzŭ ca acesta fu subscrisŭ óre de către chiar Enache Văcărescu, care nu a întârdie a fi Vornicŭ mare în Divan?..

(1) Étă aci în întregime arzulŭ acesta, după copia din Condica No. 17, dela Arh. Statuluĭ, arzŭ descoperitŭ de mine.

Arzŭ la luminatulŭ pragŭ

«Cu acestŭ prè plecatŭ alŭ nostru *arzŭ-mahzarŭ*, noĭ credincĭoșiĭ robĭ aĭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ, Mitropolit, Episcopiĭ, Egumeniĭ, boeriĭ, căpitanĭ și tótă săraca raiaua Țĕreĭ românescĭ, cu plecăcĭune arĕtămŭ la pré luminatulŭ pragŭ alŭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ, *că la 17 ale luneĭ acesteia Maĭ, intrândŭ Domnulŭ nostru* celŭ de acumŭ, Nicola Mavrogheni V. V. în domnesculŭ scaunŭ în Bucurescĭ, s'aŭ cetitŭ la curte, întru auḍulŭ tuturorŭ, celŭ vrednicŭ de închinăciune și împĕrătescŭ firmanŭ, cu care pré puternica împĕrăție orânduesce nouă pre numitulŭ Domnŭ și cu mare bucurie și cu cucernicie, după datoria nóstră, înțelegêndŭ cele cuprinḍĕtóre la cea vrednică de închinăcĭune poruncă a nebiruiteĭ împĕrățiĭ, ne amŭ supusŭ și amŭ recunoscutŭ pre numitulŭ nostru Domnŭ și oblăduitorŭ, pre carele dupre cum pré puternica împĕrăție l-a cunoscutŭ de vrednicŭ, înțeleptŭ, bunŭ oblăduitorŭ alŭ împĕrătesculuĭ chelerŭ alŭ țĕreĭ nóstre, prachticosŭ și iscusitŭ la împĕrătescile slujbe, fiindŭ în multă vreme cercatŭ și *terbie*, chiar alŭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ, atâtŭ la slujbe împĕrătescĭ *tersane*, câtŭ și la slujba împĕrătesculuĭ stolŭ, *în cât aŭ fostŭ dragomanŭ și la multe alte locurĭ s'aŭ întêmplatŭ de i s'aŭ poruncitŭ recomanḍuindulŭ destoĭnicŭ a face zaptŭ* împĕrătesculŭ memlechetŭ și a ocroti pre sărăca raea cu bine și a sĕvârși împĕrătescile poruncĭ care se vorŭ porunci, l-aŭ alesŭ și cinstindu-lŭ cu împĕrătescĭ daruri, l-aŭ orânduitŭ Domnŭ Țĕreĭ Românescĭ, spre care și noĭ urmândŭ cu credință, întocmaĭ cu voința pré puterniceĭ împĕrățiĭ și socotindŭ acéstă alegere dreptŭ mare facere de bine, nouă, în dată ce l-amŭ câștigatŭ în pământulŭ nostru, amŭ cunoscutŭ la numitulŭ Domnŭ cea maĭ dinainte cercată vrednicie și ferbințală la împĕrătescile slujbe și deosebitŭ ĭubire cătră raiaua; cu care aceste vredniciĭ și daruri ce are, nădăjduimŭ că maĭ multŭ ca orĭ-care altulŭ se va arĕta pré plăcutŭ și harnicŭ la ocrotirea împĕrătesceĭ raiale și la împlinirea împĕrătescĭĭ poruncĭ. Decĭ după cum din tacrirurile însușĭ ale Domnuluĭ nostru se va încredința pré puternica împĕrăție, de fieșĭ-care pricină, pentru acésta mulțămimŭ pré puterniceĭ împĕrățiĭ pentru alegerea ce ne-aŭ făcutŭ de unŭ Domnŭ ca acesta, vrednicŭ, fără de pregetŭ, destoinicŭ, multŭ ĭubitorŭ de dreptate, și credincĭosŭ alŭ pré puterniculuĭ Devletŭ, amŭ arĕtatŭ și vomŭ arĕta tótă supunerea și ascultarea la voința și povățuirile luĭ și după pré înaltulŭ și împĕrătescŭ firmanŭ, nu vomŭ eși nicĭ cum din cuvêntulŭ sĕŭ. Pentru care înălțândŭ mânile nóstre cătră a Totŭ Țiitorulŭ Dumḍeulŭ nostru, pentru buna sporire vecĭnică și nebiruită stare a împĕrățieĭ, ne rugămŭ cu plecată supunere la mare milostivirea eĭ, ca să se asculte numitulŭ Domnŭ alŭ nostru, la câte arŭ arĕta pentru nizamulŭ și buna oblăduire, odichna și liniscea împĕrătesceĭ raiale, și să-lŭ aĭbă împĕrăția sub puternicŭ și înaltŭ acoperământŭ dimpreună cu săraca raia ce i s'a încredințatŭ, dupre cum și până acuma aŭ fostŭ sub umbra aripilor séle, remâindŭ și noĭ îndatoraț tot-d'auna cu acea osîrdie și credință la împĕrătescile poruncĭ și la cea de pururea rugă cătră Dumneḍeŭ, pentru bună fericirea pré puterniceĭ împĕrățiĭ» (1).

(1) Urmézĕ la fila 20 verso o scrisóre într'acelaș sensŭ cătră Vizirŭ.

In definitivŭ de ce putéŭ boerii să fie supĕrați pe Mavrogheni încă de la începutulŭ Domnieĭ? Mavrogheni, urît de Grecii din Fanarŭ, este dintre rarii Domni, carĭ nu veni în țéră însoțitŭ de o cétă de fanarioți hămisiți. «Cu fie-care Domnŭ noŭ sosesce din Constantinopole o cétă nouă de funcționarĭ de Statŭ și de Curtisanĭ (1). Maĭ tot-d'auna eĭ sunt rudeniĭ ale suveranuluĭ lorŭ până la a douĕ-decelea spiță; dĕr Mavrogheni, sciindŭ câtŭ sunt de setóse chiarŭ de sângele aprópeluĭ lor aceste lipitóre financiare, avea împrejurulŭ sĕŭ unŭ numĕrŭ multŭ maĭ micŭ decâtŭ orĭ-care altulŭ din predecesoriĭ luĭ.»

Mavrogheni n'avé rudĕ de căpătuit; ne ținêndŭ a'și da pe față originea josnică, nu aduce la Bucureescĭ din rudele sale sărace dela Parosŭ. Unŭ singurŭ fostŭ cumnatŭ al sĕŭ, fostulŭ consulŭ alŭ Veneției la Canea, omŭ de alt-felŭ nu pré de trébă în trecutulŭ sĕŭ, fusese trămisŭ de N. Mavrogheni la Bucurescĭ ca Caimacamŭ până la sosirea luĭ în țéră. Condili fu apoĭ câtŭ-va timpŭ Cămărașŭ alŭ luĭ Vodă, darŭ nu târdiŭ Mavrogheni era gata a'lŭ băga în ocne décă Condili nu preferia să fugă din țéră (2).

Maĭ avu Mavrogheni și unŭ nepotŭ, Costache Mavrogheni, care în 14 Augustŭ 1786, fu numitŭ Vel spătarŭ. In condica domnéscă No. 17 fila 70 este copia circulăreĭ poruncĭ cătră isprăvniciĭ și vătaviĭ de plaiurĭ, din 16 Augustŭ 1786, prin care li se vestesce numirea de spătarŭ a luĭ Const. Mavrogheni.

Era naturalŭ că comanda ostireĭ s'o încredințeze Mavrogheni unuĭ omŭ de încredere alŭ sĕŭ . . .

Nu numaĭ Divanulŭ țĕreĭ fu compusŭ de boeriĭ din țéră, (3) dĕr

(1) Memoriile unuĭ grecŭ din secol. XVIII. „Românulŭ" 1861, Ianuarie 12.

(2) „Românulŭ" din 1861 7 şi 8 Ianuar. Condili pretinde că Mavrogheni l'a disgrațiatŭ pentru că ar fi destainuitŭ originea gréscă a némuluĭ luĭ, pe cândŭ Vodă ținea să fie socotitŭ urmașŭ din némulŭ *Morosiniloru* Venețianĭ.

(3) In Octombre 1786 eată boeriĭ Divanuluĭ:

Ienache Văcărescu vel Vor. de țéra de josŭ.
Gregorie Băleanu » » » » » susŭ.
Apoĭ urméză acestuia Stefanŭ Prăscoveanu.
Nicolae Filipescu vel log. de țéra de josŭ.
Costache Mavrogheni vel spătarŭ.
Const. Filipescu vel Post.
C. Racoviță vel comis.
Ioanŭ (?) vel Clucerŭ
Vasilache (?) vel Paharnicŭ
Ales. Văcărescu vel. ștol.
Nicolae Brancoveanu vel vist.

până și la isprăvniciĭ nu găsimŭ numiți, din primulŭ momentŭ alŭ luăreĭ de Mavrogheni a frânelorŭ țĕreĭ, decâtŭ totŭ boerĭ pământenĭ. Numaĭ la Craiova, ca Banŭ, aflămŭ nume strĕine. In Martie 1787 a numitŭ pre Alexandru Ierache (?) Biv. vel Post. (1) apoĭ acesta fu înlocuit în 27. Nov. 1787 cu Tudorache Dibuoglu (?) (2)

Eată:

Boerii Divanuluĭ la 1788 Maiŭ.

N. Brancoveanulŭ vel Banŭ
Manolache Brancoveanulŭ vel Vor. de țéra de susŭ (3).
Scarlatŭ Greceanu » Vist.
Radu Slătineanu vel Vor. de țéra de josŭ.
Ioanŭ (?) vel log. de țéra de susŭ.
Const. Stirbeĭ » » » » » josŭ.
Manolache Mavrogheni vel spăt.
Dumitrache vel Comis (autorulŭ istorieĭ even. dintre 1769 1774 (?)
Teodorache Tufeanulŭ vel Pah.
Ales. Văcărescu vel stol.
Mateĭ Cantacuzino vel slugeriŭ.

Eată ispravniciĭ numiți de Mavrogheni:

Buzeŭ	Stol. Scarlatŭ Câmpineanu
	. . . . .
Saac	Pach Dimitre Racoviță
	Med. Const. Movilă
Prahova	Șat. Ioniță Băleanu
	Cruc. Dimitrache Stirbeĭ
Ialomița	Serd. Grigore Alexianu
	Sluger. Barbu Văcărescu
Ilfovŭ	Pach. Alexandri
	Pach. Const. Crețulescu
Dâmbovița	Cluc. Radu Golescu
	Biv. vel. post. Marcu
Vlasca	Pitar. Scarlatŭ Hiotu
	Armas. Mihalache Manu
Teleorman	Pitar. Const. Ghiurgiŭ
	Pach. Nis. Tarnov

(1) Condica No. 17, fila 137 verso.

(2) Vedĭ condica No. 17, fila 197. Arch. Statuluĭ.

(3) Condica No. 17. Fila 184 verso. 1787 Maiŭ 17. Circulări la vătașiĭ de plaiurĭ vestindule numirea luĭ Manolache Brancovénulŭ ca vel Vornicŭ ca să-lŭ cunóscă de Zabetŭ alŭ lorŭ.

Muscelŭ	Serd. Dumitru Papazoglu Șet. Mincu Fălcoianu (1)
Argeși	Stol. Scarlatŭ Drugănescu Biv. vel. Căpitanŭ de dorobanți Sava
Oltŭ	Dumitru Mândru Teodorache Chescol biv. vel. slug.
Romanați	Medel Georgiță Jianu Pitarulŭ Enache Fărcășanu
Vălcea	Serdarŭ Andronache Bengescu Vist. Const. Socoteanu
Doljŭ	Biv. vel. slug. Enache Politimŭ Pitarŭ Nicolae Vlădoianu
Gorjŭ	Vist. Filișianu Sord. Tarfara, și maĭ apoĭ în locŭlŭ acestuia Biv. vel. Slug. Manolache Grădișteanŭ
Mehedinți	Stol. Ionŭ Glogoveanu Slugeriŭ Alexandru Calfoianu.

Isprăvnicĭ ce saŭ făcutŭ la leatŭ 1786 Maiŭ 28.

Slam Rîmnicŭ	Dumitrache Bi vel. pitar. Biv vel. Medel. Grigore Hrisoscoleŭ (2).

(1) Se scie că Câmpulungul avé o administrațiune privilegiată, a parte. Acestŭ privilegiŭ îlŭ respectă și N. Mavrogheni și numi numaĭ unŭ epistatŭ (inspectorŭ) pe lângă județŭ, séŭ șoltuzŭ.

Eată documentulŭ relativŭ, din 23 Iunie, 1786, după cod. XV, fila 40:

Hrisovulŭ orășenilorŭ ot. Câmpu-lungŭ

«...Judelui cu 12. Părgarĭ și cu toți orășenii câți sunt din orașulŭ Domnieĭ mele din Câmpu-lungŭ, ca să fie în pace și ertați de lucrulŭ Domnescŭ și de vama Monastiriĭ din orașŭ, și de vama Pitarilorŭ dela zborulŭ luĭ sfeti Ilie Proorocŭ: verĭ ce vorŭ vinde séŭ cine ce va cumpăra, aŭ calŭ, aŭ boŭ, aŭ pesce, aŭ verĭ ce, să nu aibă a lua dela dînși vamă, după cum aŭ avutŭ obiceiŭ, de n'aŭ datŭ vamă acestŭ orașŭ nicĭ odinióră, și să nu aĭbă nimene voĭe a cumpĕra locŭ de casă în orasŭ, nicĭ boeriu mare, nicĭ slugă domnéscă, nicĭ slugă boerésc, séŭ să céră locŭ dela Domnie în orașŭ, séŭ vadŭ de móră, séŭ delniță în câmpŭ, séŭ nescareva moșiĭ, séŭ viĭ, séŭ verĭ-ce de ale acestorŭ orășenĭ, ci numaĭ orășeniĭ să fie volnicĭ a cumpĕra uniĭ dela altiĭ, și de vorŭ fi datorĭ și nescareva orășenĭ, aŭ pe la boerĭ, aŭ pe la alți ómenĭ de țéră, și li să va întêmpla acelorŭ orășenĭ mórtea și nu vorŭ avé cu ce plăti, să nu fie volnicĭ aceĭ datornicĭ să vêndă la altă parte orĭ-ce arŭ rĕmâné după mórtea acelorŭ orășenĭ, ci numaĭ

(2) Condica No 17, fila 86 verso. Lista isprăvnicilorŭ făcuțĭ la 1786.

Veți la pagina 14 din Condica No. 17 o listă aprópe identică.

Condica 17, fila 99 verso, cuprinde schimbările de ispravnicĭ făcute în 1786, Octombre 30 și unele în 1787.

Nu scimŭ până întru câtŭ s'arŭ putea documenta povestirea ce face Dionisie Eclesiarculŭ de faptele imediate ale luĭ N. Mavrogheni. Elŭ ḑice, că a doua ḑi după intronare, Mavrogheni «a chiămatŭ pe

---

iară la orășenĭ să aibă a vinde, Așișderea și pentru rândulŭ judecățilorŭ orașuluĭ, numaĭ județulŭ și cu Părgariĭ să aĭbă a judeca pe orășenĭ, ĭar ispravniculŭ județuluĭ, séŭ alt-cineva să nu aĭbă voĭe a se amesteca în judecățile lorŭ; i să fie în pace și ertați de fumăritŭ, verĭ-care din orășenĭ a merge cu carele lorŭ, să încarce pește dela Baltă, să nu dé fumăritŭ, fără de numaĭ să aĭbă a da la M-rea din Câmpu-lungŭ dela unŭ carŭ de pește oca 5, după cum le-aŭ fostŭ obiceiŭ și maĭ nainte vreme; așișderea și pentru erbăritŭ âncă să fie orășeniĭ în pace și ne supĕrați pentru vitele ce se vorŭ tăia la scaunile de carne care facŭ tómna pe dealŭ la vie, și pentru alte vite ce vorŭ strînge pentru hrana lorŭ, nicĭ de cum erbăritŭ să nu dée, precum n'aŭ maĭ datŭ nicĭ odinióră; și iar să fie în pace și ertați de ciohădăritŭ, care din orășenĭ se vorŭ hrăni cu meșteșegulŭ cismărieĭ să nu dea ciohodăritu, și pentru gostinăritŭ âncă să aibă a scuti orășeniĭ una mie pe anŭ, vrendŭ să-ĭ ducă să-ĭ vândă la Brașovŭ, să nu dé gostinăritŭ pe acéstă sumă de râmătorĭ ce scrie maĭ susŭ, și verĭ-carĭ din orășenĭ s'ar hrăni cu negustorie vênḑândŭ și alte mărunțișurĭ pe la târgurĭ, nicĭ de cum să nu aĭbă supĕrare de cotăritŭ, după cum nicĭ alte dăți n'aŭ maĭ datŭ; așișderea să nu fie nimenea volnicŭ să aducă vinŭ sa vînḑă în orașŭ, nicĭ din boerĭ, nicĭ slugĭ domnești, nicĭ boerești, nicĭ țĕranĭ, séŭ măcarŭ ce felŭ de omŭ arŭ fi, fără numaĭ înșișĭ orășaniĭ să vînḑă vinŭ într'acestŭ orașŭ, iarŭ altŭ nimenea. Nimenea din țĕranĭ să fie volnicŭ a încărca verĭ-ce povară din orașŭ până nu vorŭ încărca întêiŭ orășaniĭ, atâtŭ peste tótă vremea cât și la zborulŭ sfântuluĭ Ilie prorocŭ; așișderea și pentru rândulŭ dijmărituluĭ și oerituluĭ, verĭ-care boerŭ arŭ merge cu acéste slujbe la acestŭ județŭ alŭ Musceluluĭ, să aĭbă a le da orășeniĭ pentru chĭeltuĭala lorŭ numaĭ un prânzu de bucate; și care din orășenĭ arŭ avé să plătéscă verĭ-ce dijmăritŭ, să dée de nume numaĭ po banĭ treĭ-spre-ḑece, iarŭ altŭ nimenea supĕrare maĭ multŭ să nu le facă, după cum aŭ avutŭ obiceiŭ și maĭ dinainte vreme; și să aĭbă volnicie orășaniĭ din Câmpu-lungŭ, să nu îngăduéscă pre nimené din ceĭ strĕinĭ a se hrăni în orașŭ, cu nicĭ unŭ felŭ de negustorie, ci numaĭ orășaniĭ să se hrănéscă într'acestŭ târgŭ. Așișderea și pentru orășanĭ, carĭ aŭ viĭ în Délulŭ Piteștilorŭ pre moșia Raduluĭ-Vodă, i pre moșia mŏnăstireĭ Nucetuluĭ, în Délulŭ Ciocăneștilorŭ, să nu aĭbă voĭe Egumenulŭ nicĭ odinióră a le face alte obiceĭurĭ noue, fără numaĭ să aĭbă a plăti orășaniĭ vinăriciulŭ domnescŭ din ḑece vedre o vadră și otaștina pămêntuluĭ, după obiceiŭ, și după ce va scóte vinăriciulŭ domnescŭ afară apoĭ să le ié otaștină, și pentru părpărŭ să aibă a da de cramă po banĭ douĭ-spre-ḑece; iar pentru putinile cu struguri ce vorŭ face pentru tréba caselorŭ lorŭ să nu-ĭ supere, nicĭ altă zăciuĭală din liveḑile de pomĭ ce vorŭ avé pre la viile lorŭ să nu le iée, și să nu aĭbă voĭe slugile séŭ țiganiĭ acestorŭ mŏnăstirĭ să mĕsure vinulŭ ce vorŭ lua din vinăraciŭ și din otaștină cu mâna lorŭ, fără numaĭ acela cu bucatele să aĭbă a-și mĕsura vinulŭ ce vorŭ fi să dée cu mâna lorŭ și cu vadră dréptă de zece oca, și să aĭbă volnicie orășeniĭ să-și vândă vinurile în délŭ pe la crămile lorŭ pe cum aŭ avutŭ obiceiŭ și maĭ nainte; și iar să aĭbă orășeniĭ din Câmpu-lungŭ a stăpâni nesce munțĭ ce sunt aĭ orașuluĭ din *Descălecătórea țĕreĭ*, ce sunt acolo ot sud. Muscelu, după cum i-aŭ stăpânitŭ și până acum; așișderea și pentru verĭ-care din boeriĭ Domnieĭ mele vorŭ merge să fie ispravnicĭ acolo la acelŭ județŭ alŭ Musceluluĭ, să nu aĭbă voĭe a supĕra pre orășanĭ pentru fênŭ séŭ pentru lemne, séŭ pentru calŭ de olacŭ, séŭ pentru alte clăcĭ, pentru că fiindŭ acestŭ orașŭ la locŭ de munte și cu anevoĭe a se hrăni, ne fiindŭ

Mitropolitulŭ Gregorie și pre Filaretŭ Episcopulŭ Romniculuĭ și pre Cosma Episcopulŭ Buzeuluĭ la masa domnéscă de i-aŭ ospĕtatŭ, cinstindu-ĭ și îmbrăcându-ĭ cu haine îmblănite, scumpe, domnescĭ. Ear a treia ḑi aŭ chiămatŭ pe boerĭi ceĭ marĭ de i-aŭ ospĕtatŭ la masa domnéscă, cinstindu-ĭ și boerindu-ĭ, dându-le slujbele Divanuluĭ domnescŭ. A patra ḑi aŭ pusŭ *satará* de banĭ pe Metropolitulŭ, pe Episcopiĭ și pe boerĭ, încă și pe neguțitoriĭ ceĭ marĭ, să dée, care 60 pungĭ de banĭ, care 50, care 40, care 30, 20, 10, care 5; asemenea și pe boerĭi craioveni . . .»

Cuvêntulŭ pentru care Domnitorulŭ a aruncatŭ acésta «*Satara*» asupra boerilorŭ și cleruluĭ înaltŭ să fie fostŭ reconstruirea curțilorŭ domnescĭ din Bucurescĭ, «că este rușine politieĭ a fi casele domnescĭ în mijloculŭ orașuluĭ surpate, de nu are M. Sa unde să șéḑă, și cum M. Sa are cheltuială gré, decĭ boerĭi n'aŭ avutŭ ce face, cu voie fără voie, aŭ datŭ ce li s'aŭ cerutŭ de cătră M. Sa căḑêndu-le ospĕtarea scumpă» (1).

Enache Văcărescu, Dionisie Fotino și Pitarŭ Hristache nu amintescŭ de acéstă faptă.

In Maiŭ 21, anulŭ 1786, N. Mavrogheni adresâ cătră tótă țéră o specie de manifestŭ-programŭ alŭ domnieĭ. Mavrogheni declară,

---

locŭ de arătură, aŭ fostŭ ertațĭ de tóte acesté câte scriŭ maĭ susŭ âncă de maĭ nainte vreme, după cum am vĕḑutŭ Domnia mea Hrisovulŭ reposat. Domnieĭ séle Mihaiŭ Racoviță voivodulŭ, și Hrisovulŭ Domnieĭ séle fratelui Domnŭ Alecsandru Ipsilante Vodă cu létŭ 1775, Februarie 15, și Hrisovulŭ Domnieĭ séle rĕposatuluĭ Nicolae Caragea Vodă, i Hrisovulŭ Domnieĭ séle fratelui Mihaiŭ Vodă Suțul, cu létŭ 1783, Decemvre, pentru aceste milĭ și obiceiurĭ ce se arétă maĭ susŭ, de aceste și Domnia mé âncă m'amŭ milostivitŭ de amŭ ertatŭ, ca să fie de aceste în pace și ne supĕrațĭ, și amŭ întăritŭ Hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieĭ mele Iω Nicolae Petre Mavrogheni Vodă, și cu a pré iubițilorŭ Domnieĭ mele fiĭ și cu totŭ sfatulŭ cinstițilorŭ și credincioșĭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Dumitrache Ghica vel ban, Nicolae Brancovénu vel vistierŭ, Stefan Preșcovénu vel dvor. de Țéra de susŭ, Pan Enache Văcărescu vel vor. de Țéra de josŭ, Grigorie Bălénulŭ vel logof. de Țéra de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Țéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ión vel cluceriu, Vasilache vel păharnicŭ, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel comis, . . . vel sluj. — vel pit. — și ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel log. și s'aŭ scrisŭ Hrisovulŭ acesta întru âncêiulŭ anŭ alŭ Domnieĭ nóstre, aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, la aniĭ dela Nașcerea Domnuluĭ nostru Isus Hristos, 1786, Iulie 23.»

(1) Tesaur de monuminte, II, p. 168.

ca «cé dântêiŭ rîvnă și grijă a Domnieĭ mele este a se urmă și a se păzi *dreptatea* norodului și a supușilorŭ ce ni s'aŭ încredințatŭ, întru tóte pricinile și trebele lor . . .» (1).

---

(1) Eată întregŭ acestŭ actŭ importantŭ, ce amŭ descoperitŭ în Condica domnéscă sub No. 17.

Circulara de noua Domnie.

«Iŵ N. Mavrogheni, Dumnialorŭ boerilorŭ ispravnicĭ, i boierilorŭ judecătorĭ, cuvioșilorĭ egumenĭ, molitvelor vóstre protopopilorŭ, preoțĭ, diaconĭ i mazililorŭ, căpitanilorŭ, neguțitorilorŭ, breslașĭ, pîrcalabilorŭ duprin sate, și tuturorŭ locuitorilorŭ țĕranĭ din județulŭ . . . De obste ve facemŭ Domnia vóstră în scire, că cu mila și ajutorulŭ mareluĭ Dumnedeŭ, aședêndune în Domnesculŭ scaunŭ alŭ acesteĭ creștinești țĕrĭ, cea dântâĭ rîvnă și grijă a Domnieĭ mele, este a se urma și a se păzi dreptatea norodului și a supușilorŭ ce ni s'aŭ încredințatŭ, întru tóte pricinile și trebile lorŭ, dupre cum aicea suntemŭ povĕțuiți și de la milostivulŭ Dumnedeŭ a totŭ sciitorulŭ, cela ce ne aŭ învrednicitŭ la acésta stăpânire și pre acésta suntemŭ orînduiți și dela pré puterniculŭ împĕratŭ (a căruia stăpânire să o lățéscă Dumnedeŭ peste totŭ pămêntulŭ) ca să curățimŭ tóte urmările cele fără de cale și nedreptățile. Decĭ fiindŭ că din începutŭ n'aŭ iubitŭ sufletulŭ nostru nedreptatea, și este fórte nesuferită la firea Domnieĭ mele, fiindŭ împotriva porunceĭ luĭ Dumnedeŭ, iată ne facemŭ datoria și vĕ arĕtămŭ Dumnedeiasca poruncă, după care asemene este și a nóstră poruncitóre: cea maĭ dântêiŭ voință a fie-căruia din D-vóstră ispravnicilorŭ, séŭ judecătorĭ, séŭ verĭ-ce zabetŭ a orĭ-ce pricină a norodului să vĕ purtați fórte cu dreptate după tóte si cu friea luĭ Dumnedeŭ și a Domnieĭ Nóstre, să se părăséscă fie-care de cele rĕŭ obicĭnuite trecute hotăririĭ judecățilorŭ, să le faceți după S-ta pravilă, de jafurĭ și de hrăpirĭ să-ĭ diafendipsiți și nu numaĭ D-tre să fiți curați de unele ca aceleași, ci nicĭ pe ómeniĭ D-vóstră, carĭ ĭĭ aveți orînduiți cu zapcilicurĭ și verĭ cu ce epistasie asupra satelorŭ, să nu-ĭ îngăduiți a jăfui, ci fie-care să se mulțăméscă pe ceea ce este haculŭ sĕŭ dreptŭ, fără de a se lăcomi, că aceea ce este dreptŭ este și blagoslovitŭ de la Dumnedeŭ, și îndestuléză atâtŭ pe dênsulŭ câtŭ și pe fiulŭ luĭ, iar ceea ce este nedreptŭ, este prafŭ și ca văpaia foculuĭ arde și nu numaĭ nu se folosesce dintru acestŭ feliŭ de nedreptate, agoniselĭ, după cumŭ eĭ socotescŭ, ci și copiiĭ și casele lorŭ rĕmânŭ la pustiire, precumŭ avemŭ la acésta pildă multe case ce s'aŭ stinsŭ și aŭ rĕmasŭ copiiĭ lorŭ fórte săracĭ; pe locuitorĭ să-ĭ primiți cu bună-voire și cu blândețe cândŭ vinŭ la D-vóstră de a se plânge pentru câte ceva și la cele ce vorŭ fi cu cale să i ascultați, iar la cele fără de cale să le dați rĕspunsulŭ cu blândețe, făcêndu-ĭ cu cuvêntŭ și cu deslușire a urma porunciloru luĭ Dumnedeŭ și pravileĭ, ca și înșiĭ eĭ să înțelégă și să pricépă bine; iar nu făr de cuvêntŭ înfruntându-ĭ să-ĭ isgoniți. Ușa să vă fie deschisă și auduluĭ desteptŭ în totŭ ceasulŭ; să nu ziceți săraculuĭ: «Dute, că nu este vreme! nicĭ să-ĭ țineți pe la curțile D-vóstră cu zile îndelungate, până a vĕ găsi vreme de a vĕ impreuna, după cum am auditŭ că pătimiaŭ locuitoriĭ, pentru că acésta fórte multŭ ne tulbură duhulŭ, când vomŭ audi-o; luați pildă dela însine noĭ și urmați, că ușa Divanuluĭ este deschisă a primi fără de pregetŭ în totŭ césulŭ pe fie-care. Și în scurtŭ întru tóte să păziți dreptatea și buna orînduélă și celŭ ce va sluji bine și cu credință chivernisindŭ și ocrotindŭ pe locuitorĭ cu bună ocârmuire și dreptate, să fie încredințatŭ și cu totulŭ adeveritŭ, că negreșitŭ va dobândi mila luĭ Dumnedeŭ și evnia Domnieĭ mele, iară împotrivă, vaĭ de acela ce va călca poruncile santeĭ pravile și ale pré

Dionisie Eclesiarulŭ spune că N. Mavrogheni, judeca în Divanŭ faţă cu divaniştiĭ, une orĭ faţă şi cu mitropolitulŭ şi episcopiĭ şi alte orĭ şi singurŭ *pricinele*, însă elŭ judeca, el hotăria şi însuşĭ

---

puterniceĭ împĕrăţiĭ şi ale Domnieĭ nóstre şi 'lŭ vomŭ dovedi că aŭ făcutŭ vre-o nedreptate, orĭ aŭ jăfuitŭ, orĭ n'aŭ păzitŭ poruncile şi povĕţuirele nóstre! Unulŭ ca acela, nu numaĭ va fi lipsitŭ din slujba Domnieĭ mele şi nu va maĭ fi învrednicitŭ nicĭ-o-dată la slujba şi mila Domnieĭ mele, ci va petrece şi ceea ce n'aŭ socotitŭ, nicĭ aŭ gânditŭ. Poruncimŭ Domnia mé şi vouă tuturorŭ breslaşilorŭ şi ţĕranilor, de obşte, fie-carele pentru păsurile şi necazurile ce veţĭ avé, să vĕ plângeţĭ la ispravnicĭ şi la judecătorĭ, pentru judecăţĭ şi alte nevoĭ ce veţĭ avé şi nădăjduimŭ, că dupĕ povăţuirile şi poruncile ce aŭ dela Domnia mé, a vĕ face tótă îndestularea şi dreptatea, iară când dela ispravnicĭ, séŭ judecătorĭ nu veţĭ afla dreptate, să năzuiţĭ cu bună nădejde şi multă bucurie la mila Domnieĭ mele, şi étă uşa Divanuluĭ nostru este pururea deschisă, de unde veţĭ afla tótă îndestularea şi dreptatea vóstră la cele cu cale şi... (*lipsă*) însă căutaţĭ de vĕ părăsiţĭ şi voĭ de cele ce sunteţĭ rĕŭ obicĭnuiţĭ de maĭ nainte, şi rugându-ve milostivuluĭ Dumneḑeŭ pentru sănătatea pré puternicilŭ împĕrăţiĭ, voĭ cu soţiile şi copiiĭ voştri, pentru sănătatea nóstră, să vĕ lăsaţĭ de minciunĭ, să ămblaţĭ cu dreptate la tóte, să metahirisiţĭ muncă dréptă, ca să vĕ fie spre îndestularea caselorŭ vóstre; nu vĕ cutezaţĭ a face pîrĭ şi jalbĭ minciunóse şi nedrepte, nu fiţĭ vicleni, pentru ca să vĕ ajute Dumneḑeŭ, şi pentru ca să vĕ iubim şi noĭ; purtaţi-vĕ cu ascultare şi supunere la împĕrătescile poruncĭ şi la ale nóstre, carĭ le vomŭ da în scrisŭ prin ispravnicilŭ judeţuluĭ, pentru că după cum vom pedepsi pre celŭ ce v'aŭ jăfuitŭ, şi v'aŭ luatŭ adichisitŭ, aşĭa vomŭ pedepsi şi pre ceĭ ce vorŭ cuteza dintre voĭ a ămbla cu jalbĭ şi cu pîrĭ mincinóse, séŭ împotrivire către orînduiţiĭ Noştri, şi cu viclenie; nu vĕ veţĭ puté îndrepta cu cuvêntulŭ prostimeĭ şi alŭ nesciinţeĭ. Şi aşĭa dregĕtoriĭ să se pórte către locuitorĭ cu troposulŭ celŭ cuviinciosŭ, şi locuitoriĭ să se pórte către Dregĕtorĭ cu căḑuta orânduială şi supunere la poruncile Nóstre. Aşişderea poruncimŭ molitvelorŭ vóstre, protopopilorŭ, preoţilorŭ, să căutaţĭ după cum sunteţĭ povĕţuiţĭ de părinţiĭ arhiereĭ, să păziţĭ şi să urmaţĭ slujbele sfintelorŭ biserică cu cea căḑută orînduială, făr de cusurŭ, şi să vĕ petreceţĭ vĭéţa după orânduiala cinuluĭ, păzindŭ cinstea daruluĭ ce aveţĭ. Şi să nu lipsiţĭ întru a sfătui cu învĕţăturĭ duhovnicescĭ pre locuitorĭ şi întru a îndemna spre cele ce sunt a le datorieĭ crestinescĭ, ca să le urmeze, să le păzéscă şi să aĭbă evlavie către Dumneḑeescĭ şi să fie curaţĭ, ispovedindu-vĕ şi grijindu-vĕ în vreme, şi câte se cuvinŭ la datoria-vĕ tóte să le săvârşiţĭ. Pentru care iată într'adinsŭ amŭ trimesŭ pre omulŭ nostru .... cu acéstă Domnéscă a nóstă carte, ântêiŭ la d-tre ispravnicĭ, ca să le cetiţĭ şi să ne trimiteţĭ rĕspunsulŭ în scrisŭ că aţĭ înţelesŭ; apoĭ să mérgă prin oraşele şi satele acelorŭ judeţe să o citéscă într'auḑulŭ tuturorŭ de obşte, şi să iscăléscă în dosulŭ eĭ preoţiĭ şi pârcălabiĭ satelorŭ întru adeverire că aŭ înţeles'o toţĭ.»

1786, Mai 21.

Eată ómeniĭ de încredere însărcinaţĭ de N. Mavrogheni cu ducerea în judeţe, a acesteĭ cărţĭ deschisă:

Slam Romnic, Buzĕŭ, Saac } Stoian cafegiŭ Iamak

elŭ poruncia de pedepsia pe ce-lŭ ce i se pără a fi vinovatŭ, cu gré bătaie la scară; nu maĭ rânduiá la veliții boerĭ, séŭ la Departamentŭ să cerceteze pricina jăluitorilorŭ, ci M. Sa hotăria *pe turcie.*

Acéstă acusare ce aduce Dionisie Ecl. luĭ Mavrogheni, este numaĭ întru atâtŭ întemeiată, că Vodă reforma judecata boerilorŭ în pricinile țĕranilorŭ, judecată maĭ tot-dé-una *nedréptă.* . . .

De altmintrelea N. Mavrogheni n'a desorganisatŭ *Departamenturile* întocmite de Alex. Ipsilante prin codulŭ sĕŭ, ce amŭ cercetatŭ în urmă.

Cum că N. Mavrogheni n'a desființatŭ departamenturile însărcinate cu justiția, staŭ dovadă, între altele, documentele următóre:

Pitaculŭ acestuĭ Domnitorŭ cătră veliții logofeți, 1786, Maĭ 20, poruncindu-le să vestéscă judecătorilorŭ dela câte trele departamenturile, să vină în tóte ḑilele la datorie, să nu se facă întârḑiere cu judecățile «să se ferésca fórte de strîmbătate, séŭ interesurĭ, ci dreptatea fórte să o păzéscă, judecându după sfînta pravilă și după obiceĭulŭ pământuluĭ» (1).

1786, Maĭ 20. Cătră veliții boerĭ aĭ Divanuluĭ poruncă, ca să se adune pre tóte ḑilele cele orânduite de trébă la Domnésca nóstră curte la césurĭ orânduite, ca să căutați după orânduiala ce aŭ fostŭ, pricinele de judecatŭ ale norodului, ce se vorŭ orândui d-vóstră cu poruncile Domnieĭ mele, în scrisŭ, ca să nu se zăbovéscă ceĭ cu jălbile, ca să-și afle îndreptarea lorŭ, păzindŭ D-tre întru tóte dreptatea după sfînta pravilă și după obiceiulŭ pământuluĭ. Și pentru fie-care pricină să arĕtați Domnieĭ mele hotărîrea în scrisŭ prin anaforale . . . . . și să arĕtați D-lor veliților logofeți și D-lor boerilorŭ celor-l-alți, acéstă Domnéscă a Nóstră poruncă și căutați să urmați după cum se coprinde maĭ susŭ» (2).

Ialomița, Ilfov, Vlașca, Teleorman } Anastase Icioglan

Prahova, Dîmbovița, Muscelŭ } Costandin Icioglan

Romanați, Oltŭ, Doljŭ, Mehedinți } Ioniță Icioglan

Vâlcea, Gorjŭ, Argeșŭ } Stefan Icioglan.

---

(1) Condica XVII, fila 11 verso.

(2) Condica XVII, fila 11 verso.

Pitacŭ cătră boerii de Divanulŭ Craioveĭ

(Biv vel. cluc. Barbu Ştirbeĭ, Biv vel. cluc. Const. Geanoglu, Biv vel. Pach Stan Jian, Biv vel. stol. Ioniţă Brăiloiu, Biv vel stol. Otetelişanu) orânduiţĭ judecătorĭ, le dă instrucţiile următóre:

Să se adune de diminéţă la Divanŭ, unde-ĭ reşedinţa Caimacamieĭ.

Să judece cu frica luĭ Dumneḑeŭ şi după sânta pravilă, netălmăcindŭ rĕŭ, orĭ stricândŭ pravila.

Să fiă cu dulcéţă şi blândeţă cătră celŭ ce judecă, fără de pismă nicĭ vrăşmăşie, nicĭ se înjure pre cineva-şĭ din ceia ce se judecă, sub pedépsa urgieĭ domnescĭ.

Să asculte fórte cu luare aminte orĭ cât arŭ fi de lungĭ cuvintele lorŭ, să nu le zetignéscă cuvêntulŭ, orĭ cum arŭ fi şi ḑisele lorŭ să le scrie în practicale deosebite, iscălite chiar de împricinaţĭ, déca sciŭ carte.

Să şédă judecătoriĭ toţĭ în rânduială bună, fără de vorbe, glume, séŭ rîsurĭ.

Să se citéscă cu luare aminte tóte sineturile pricinatuluĭ şi să iscodéscă cu amĕnuntul pricina cu minte curată şi linisce, fără de prigonire, cumpănind gândurile.

Să nu judece din prieteşugŭ, rudenie, séŭ din fricĕ «iar de veţĭ fi şi siliţĭ de vre unŭ obrazŭ, să nu vĕ plecaţĭ, căcĭ de vĕ veţĭ pleca vĕ veţĭ pedepsi fórte greŭ, ca uniĭ ce v'aţĭ temutŭ maĭ multŭ de acelŭ obrazŭ decât de Dumneḑeŭ, de pravilă şi de Domnŭ». Să nu ia mită.

De vorŭ face vre-o greşélă judecătoriĭ pre care eĭ înşişĭ o recunoscŭ în urmă, să aĭbă voie a lua cartea de hotărîre înapoĭ să o îndrepteze.

Fără de răvaşŭ de jalbă cu poruncă în dosŭ, să nu se caute judecată nicĭ zapciiĭ să nu aĭbă volnicie a trage pe cineva la judecată fără poruncă în scrisŭ.

Hotărîrele se daŭ numaĭ în scrisŭ şi de faţă, iar nu într'ascunsŭ.

Cartea de judecată să se citéscă întru auḑulŭ celuĭ osânditŭ.

Nemulţămitulŭ are apelŭ la ḑi hotărâtă.

Déca o parte nu vine la ḑiua hotărîtă, se va aduce cu *trépădŭ* şi va plăti cheltuiala.

Divanulŭ să fie cinstitŭ, să lipséscă dihoniele interesuluĭ. Să fie activŭ, să nu zăbovéscă pre ómenĭ.

In anaforale să arete cap. din pravile ce aplică în afacere.

«Aşişderea poruncimŭ şi pentru ceĭ ce se judecă, de orĭ-ce stare şi de orĭ-ce tréptă vorŭ fi, să sté în picióre când se judecă şi fără de *işlicŭ*, fórte cu cucernicie şi supunere, grăindŭ cu smerenie şi respunḑêndŭ cu orânduĭală bună .... să nu cuteze a huli pe judecătorĭ, séŭ alŭ necinsti şi alŭ înjura, iarŭ de va înjura pre judecătorĭ inscinţându-ne Domnia mea, se va pedepsi cu bătae ..... Aşişderea celŭ ce va năzui ia unŭ obrazŭ ca să-lŭ ajute la judecată, orĭ va mitui pre judecătorŭ, unuluĭ ca acela să-şĭ piarḑă judecata (1).

VI

Ţĕranul sub Mavrogheni. Moşiĭ. Foişor de justiţie. Hoţiile stârpite. Arestul preventiv.

Protecţiunea mare acordată ţĕranuluĭ, celuĭ de josŭ era indicată în manifestulŭ sĕŭ din Mai 1786: «pe locuitorĭ să-ĭ primiţĭ, ordona administratorilorŭ diverşĭ din judeţe, cu bună voie şi cu blândeţe când

(1) Condica No. XVII, fila 34.

vinŭ la D-vóstră de a se plânge pentru câte-ceva și la cele ce vorŭ fi cu cale să-ĭ ascultați, iar la cele făr'de cale să le dați rĕspunsulŭ cu blândețe, făcêndu-ĭ cu cuvêntulŭ și cu deslușire a urma a poruncilorŭ luĭ Dumnedĕŭ și a pravileĭ, ca înșiĭ eĭ să înțelégă și să pricépă bine, iar nu făr'de cuvînt înfruntându-ĭ să-ĭ isgoniți. Ușa să vă fie deschisă și audului deștept în totŭ césulŭ; să nu ziceți *săraculuĭ: dute!* că nu este vreme, nicĭ să-ĭ țineți pe la curțile D-vóstră cu zile îndelungate până a vĕ găsi vreme de a vĕ împreuna, după cumŭ amŭ auditŭ că pățiaŭ locuitoriĭ . . .»

N. Mavrogheni îndémnă pe țĕraniĭ nemulțămiți, de judecata judecătoruluĭ și a ispravniculuĭ să apeleze la Domnie, «că ușa Divanuluĭ este deschisă a primi făr de pregetŭ în totŭ césulŭ pe fiecare . . .»

In manifestulŭ sĕŭ Mavrogheni cere concursulŭ bisericeĭ pentru a deprinde locuitoriĭ la cele drepte și cinstite. Acestŭ manifestŭ nu-lŭ trămité isprăvnicilorŭ să-l citéscă eĭ în județe, ci delega anume ómenĭ de încrederea luĭ, carĭ să le citéscă în câte treĭ județe fie-care. Astŭ-felŭ N. Mavrogheni spera că va străbate graiulŭ luĭ până la țĕraniĭ.

Și pentru ca în adevĕrŭ țĕranulŭ să pótă ajunge până la Domnitorulŭ Mavrogheni, cu jalba luĭ contra nedreptățilorŭ ce i le ar fi făcutŭ isprăvnicĭi și judecătoriĭ, séŭ măcarŭ orĭ-cine din județŭ, N. Mavrogheni otărește, în Iunie 1786, să se facă pentru elŭ unŭ foișorŭ la têrgulŭ Moșilorŭ, unde să pótă alŭ întâlni țĕrănimea, care vine la têrgŭ, ca să-ĭ spuie pĕsurile și jalbele lorŭ:

Pitacŭ la vel spătaru din 1786 Iunie 9 prin care amintindŭ că veliți boerĭ aŭ făcutŭ anaforă să se mute oborulŭ têrguluĭ de Afară înăuntru, unde se făcea maĭ înainte, «dar astădĭ Marți mergêndŭ însine Domnia mea într'adinsŭ pentru acésta la numitulŭ têrgŭ, amŭ vĕdutŭ că bine este aședatŭ în loculŭ unde se află acumŭ oborulŭ (1) la margine, afară din Bucuresci, *unde am poruncitŭ să se facă un foișorŭ pentru Noĭ*, la care avemŭ să mergemŭ la zilele de târgŭ pentru a cerceta și a întreba pe locuitoriĭ țĕriĭ dupre afară: cum petrecŭ și ce felŭ se pórtă isprăvnicĭi și zapciiĭ județuluĭ? De unde avemŭ lesnire a se face acéstă cercetare cândŭ vom merge. Ci darŭ să arĕți acéstă domnéscă poruncă și la vameșŭ, se știe; să o citiți și în zi de adunare a târguluĭ, ca să știe toți de obște ce hotărîre s'aŭ făcutŭ: târgulŭ de acolo să nu se maĭ mute; care acéstă hotărîre poruncimŭ să se tréca în condica Divanuluĭ». 1786 Iunie 9 (2).

1787 Iunie 17. Carte pentru târgurile de afară i târgulŭ de la Isvorulŭ tămăduireĭ; findŭ-că se făcea numaĭ douĕ târguri afară din orașŭ pe sĕptămână,

(1) In anulŭ următorŭ iar a fostŭ întrebare de strămutarea oborului.

(2) Condica No. XVII fila 27 verso.

şi acele numaĭ la unŭ locŭ, în interesulŭ îmbelşugăreĭ şi ieftinăţieĭ pieţeĭ şi pentru ca să se împuţineze precupeţiile, carĭ sunt, din causă că sunt numaĭ doue ḑile de târgŭ la care vin vênḑĕtorĭ de afară, Domnitorul dispune ca de astăḑĭ înainte să se facă treĭ târgurĭ de afară pe săptemână, adecă Marţĭ şi Vinerea la târgulŭ de afară celŭ obicĭnuitŭ de până acum, iarŭ unulŭ Joia să se facă la ḑiua Dohopighi adecă la Isvorulŭ tămăduirilorŭ din capulŭ poduluĭ Mogoşóieĭ, alăturea foişoruluĭ domnescŭ, în maidanŭ, în potriva porţiĭ curţiĭ foişoruluĭ, la care să se facă şi oborŭ de vite, după cum trebue, unde să vie locuitoriĭ cu cele ce aŭ de vênḑare». Domnitorulŭ poruncesce să se citéscă porunca în totŭ oraşulŭ, iar vel vameşulŭ să execute pe vameşiĭ de la oboru târguluĭ de afară ca să înfiinţeze pe lângă foişorulŭ domnescŭ. (1)

NB. Se vestesce acéstă dispositiune şi la ispravniciĭ judeţelorŭ vecine, ca eĭ să vestéscă deschiderea nouluĭ oborŭ.

Vorbindŭ de ispravnicĭ, e locŭlŭ să spunem, că cea maĭ mare grijă ce li dete Domnitorulŭ fu relativă la stârpirea hoţilorŭ. Să analisămŭ cartea deschisă la toţĭ ispravniciĭ, din 1786 Ianuarie 1, în privinţa hoţilorŭ. Domnitorulŭ Mavrogheni spune, că în trecutŭ hoţiĭ sciindŭ că nu sunt pedepsiţĭ cu mórte, ci numaĭ cu ocna şi cu bătae, nu desvaţă de hoţiĭ, dér acum Domnitorulŭ ca bunŭ crestinŭ le vestesce, ca toţĭ să se ferésc̆ă de tâlhărĭĭ şi de hoţiĭ şi să se apuce de muncă, hrană dréptă şi să nu se facă nimenĭ gazdă de hoţĭ şi nimenea să nu dea hoţilorŭ de mâncare, arme, iarbă, séŭ cât de puţinŭ lucru, şi âncă să-ĭ denunţe, căcĭ maĭ vrednicĭ de mórte îĭ are Domnitorulŭ pe gazdele de hoţĭ decât chiar pe hoţĭ; pe unde nu sunt gazde de hoţĭ nu sunt hoţĭ. Decĭ pe viitorŭ celŭ care va fi prinsŭ ca hoţŭ, orĭ ca gazdă de hoţŭ, dându măcarŭ unŭ codru de pâne la unŭ hoţŭ, să nu se aştepte la altă pedépsă, decât numaĭ mórtea de ţépă, unde aŭ tâlhăritŭ, unde aŭ hoţitŭ şi unde aŭ găzduitŭ pe hoţĭ:

«De care vă şi poruncimŭ îndată după primirea cărţeĭ nóstre numaĭ decât aveţĭ a ridica ţepĭ (2) pe la tóte drumurile şi réspânturile de cherestea grósă şi ţépănă, întemeindu-le bine a nu se strica şi a nu se strĕmuta în urmă, ca să vaḑă fieşcĭcare mórtea lor înaintea ochilorŭ lor, ca să-şĭ aducă aminte şi să se păzéscă de urmărĭ nedrepte, în care ţepĭ să se scobéscă, să se facă slove scriindŭ acestea cuvinte: «Celŭ ce va face hoţiĭ, ucideriĭ, séŭ va fi gazdă de hoţĭ, séŭ alte ne-

(1) Condica XVII, fila 192 verso.

(2) Despre aceste ţepĭ amintesce şi Dionisie Eclesiarhul ḑicêndŭ: „Poruncit-aŭ acestŭ Domnŭ tuturorŭ zapciilorŭ de prin Judeţe şi tuturorŭ pircalabilorŭ de prin sate, în tótă ţéră, de aŭ făcutŭ ţepĭ de doĭ stânjenĭ puindu-le la tóte bisericile dinainte în susŭ, scriindŭ pe dênsele (vḑêndŭ şi eŭ cu ochiĭ) că pe ómeniĭ ce furŭ şi pe tâlharĭ şi pe ceĭ ce-şĭ jură părinţiĭ şi-ĭ bate . . . să'ĭ înţepe fără nicĭ o judecată . . .“ (Tasaurŭ de Papiŭ Ilar. T. II. pag. 168).

trebnice urmări va face în potriva luĭ Dumneḑeŭ, séŭ nu va petrece vĭaţa luĭ crestinéscă, a merge la biserică şi a împlini tótă datoria crestinéscă, cu acéstă pedépsă de mórte se va osândi: înţepatŭ.» Pentru care să aveţĭ D-vóstră ispravnicilorŭ poruncă şi hotărîre a nóstră a o ceti în audirea tuturorŭ de obşte prin tóte oraşele, satele şi cătunele, şi deosebitŭ când eşiţĭ în judeţe, sfătuiţĭ, povăţuiţĭ pe căile cele bune, poruncindŭ zapciilorŭ D-vóstre ca asemenea şi eĭ să urmeze şi să şi ispitéscă, aevea şi prin taină, de sunt niscare-va gazde de hoţĭ? de s'aŭ făcutŭ vre-o tovărăşie de hoţĭ nouă? care să nu fie eşitŭ până acum, maĭ nainte să-ĭ prinḑă. Şi celŭ ce va arĕta slujba Domnieĭ mele a prinde hoţiĭ séŭ gazdele hoţilorŭ, va avea milă de la noĭ câte *talerĭ una sută*, cum în potrivă, va petrece pedépsă cel ce aŭ sciutŭ şi n'aŭ spusŭ. Căutaţĭ dar să nu socotiţĭ, după cum eraţĭ obicĭnuiţĭ maĭ nainte, cu scrisorile şi cu primirea poruncilorŭ, că ne vom *hodini* numaĭ a vĕ scrie şi a vĕ porunci, ce cu jurămêntŭ vĕ scriemŭ, în numele mareluĭ Dumneḑeŭ, de vom auḑi în judeţulŭ D-vóstră că s'aŭ ivitŭ măcar unŭ hoţŭ şi nu l'aţĭ prinsŭ, însine vom încăleca cu totŭ ecpaiulŭ nostru şi fără de veste ne veţĭ vedea că am venitŭ acolo în judeţŭ, de unde nu ne vom ridica până nu vom prinde hoţiĭ, pentru că nu o avemŭ întru nimica a erna într'o iarnă afară, numaĭ pentru prinderea unuĭ hoţŭ. Apoĭ socotiţivă, atuncea ce se va alege de voĭ ispravnicilorŭ? ci dar înţelegeţi-le aceste dar bine, şi fiţĭ cu strejuire ḑiua şi nóptea (1). 1876 Iunie 1».

Cu referinţă la hoţĭ avemŭ âncă de semnalatŭ şi alte acte dela N. Mavroghni.

Întêiulŭ este relativŭ la neprelungirea arestuluĭ preventivŭ alŭ hoţilorŭ prinşĭ de ispravnicĭ. Am vĕḑutŭ deja pre Alex. Ipsilante cerând judecătorilorŭ şi ispravnicilorŭ a nu prelungi arestulŭ preventivŭ. N. Mavrogheni dete poruncă către ispravnicĭ, din 1786 Decembre 19. Domnitorulŭ a aflatŭ, că după ce se prindŭ hoţiĭ, îĭ ţinŭ ḑile îndelungate închişĭ la grosurĭ şi nu-ĭ trămitŭ la judecata Divanuluĭ Craioveĭ, orĭ că pe unĭĭ îĭ slobodŭ pentru interesurĭ. Domnitorulŭ ordonă să nu-ĭ ţie maĭ multŭ de 3, 4 ḑile pentru «*examenu*» faptelorŭ lorŭ şi să-ĭ înainteze la Divanulŭ Craioveĭ, necutezândŭ pre vre unŭ hoţŭ să-lŭ slobóḑă (2).

Cu referinţă la arestărĭ, se cade să amintimŭ mĕsura luată de N. Mavrogheni în privinţa arestărilorŭ de femeĭ:

Circulara din 1786, Iulie 14, ordonă să nu se închiză muĭere împreună cu bărbaţĭ, séŭ la casă de om neînsuratŭ, nicĭ la conaculŭ isprăvnicieĭ, ci la pârcălabulŭ satuluĭ, décă este omŭ însuratŭ, ĭarŭ décă nu va fi însuratŭ, să se dea la altŭ omŭ de ispravă, însuratŭ şi de ispravă (3).

(1) Cond. XVII, fila 15.

(2) Condica No. XVII, fila 120 verso.

(3) Condica No. XVII, fila 55.

In anulŭ următorŭ 1787, N. Mavrogheni renoi cu străşnicie circulările séle relative la hoţĭ:

Cărţĭ deschise la ispravnicĭ şi la polcovnicĭ, ca acumŭ de primă-véră, să prindă hoţiĭ, înainte de ce eĭ să ésă la drumurĭ.

1787, Maĭ 19. Domnitorul scrie către ispravnicĭ, polcovnicĭ şi căpitanĭ, deşteptându-ĭ din noŭ să aĭbă grijă de prinderea hoţilor, maĭ ales acum când boeriĭ merg pre la ţéră pentru lucrările câmpuluĭ şi călĕtorescŭ mulţĭ la drumŭ, «să nu care cum-va să auḑimŭ că aŭ călcatŭ hoţiĭ vre-o casă boeréscă, séŭ pre vre-unŭ drumeţŭ, cum nicĭ vre-unŭ omŭ măcarŭ cât de prostŭ, pentru că de vomŭ auḑi una ca acésta, după atâtea poruncĭ ce v'amŭ scrisŭ într'atâtea rândurĭ, că aŭ pututŭ hoţiĭ găsi mijlocŭ între atâţia căpitanĭ, potere, polcovnicĭ, o sumă de slujitorĭ ce avemŭ orânduiţĭ în ţéră, şi aŭ călcatŭ casa vre unuĭ boerŭ, séŭ boerinaşŭ, séŭ pre altulŭ, bine să sciţĭ că pre acelŭ polcovnicŭ, séŭ căpitanŭ într'acăruia plasă s'aŭ făcutŭ călcarea, îlŭ vomŭ pune în ţépă acolo la acelŭ locŭ şi cu acestŭ felŭ de mórte îlŭ vomŭ pedepsi pentru pilda acelor-l-alţĭ. Aşişderea şi pre ispravniciĭ aceluĭ judeţŭ aducêndu-ĭ, cu urgie îĭ vomŭ pedepsi straşnicŭ» (1).

VII

Administraţiunea. Nizamul spătăresc.

Alexandru Ipsilante reorganizâ tótă administraţiunea ţĕreĭ hotărindŭ drepturile şi datoriile ispravnicilorŭ, a polcovnicilorŭ de judeţe şi a zapciilorŭ bresleĭ spătărescĭ. Abusurile ce comitéŭ aceştĭ diverşĭ agenţĭ aĭ administraţiuneĭ ca să'şĭ acopere avaĭetulŭ, séŭ darea la care eraŭ obligaţĭ către şefiĭ lor aŭ atrasŭ atenţiunea şi a luĭ Mavrogheni, care hotăresce avaĭeturĭ micĭ şi dispune ca toţĭ agenţiĭ acestuia să fie numiţĭ prin carte domnéscă. Mavrogheni dă următorulŭ hrisovŭ al bresleĭ spătărescĭ:

«Fiind-că din vreme în vreme nizamulŭ bresleĭ spătărescĭ venisă la próstă stare, din lenevire şi nepurtarea de grijă a zapciilorŭ spătărescĭ înmulţidu-se

(1) Condica XVII, fila 185 verso.

1787, Iunie 2, aflămŭ iarăşĭ circulărĭ către ispravnicĭ ,polcovnicĭ şi căpitanĭ pentru hoţĭ. Domnitorulŭ le spune că hotărîrea luĭ e neschimbată şi va pedepsi cu mórte pre zabiţiĭ din circumscripţiunea cărora se vor întêmpla hoţiĭ.

(Condica XVII, fila 188 verso).

In 1787, Iulie 31, maĭ aflăm circulară ĭarăşĭ pentru hoţĭ, la polcovniciĭ din judeţ, că s'aŭ simţitŭ pe la unele locurĭ hoţĭ, ceea ce dovedesce că polcovniciĭ ĭar s'aŭ datŭ la lene. Domnitorulŭ le vestesce, că le va trămite *spionĭ* printr'ascunsŭ să inspecteze modulŭ de străjuire a fie-căruĭ polcovnicŭ «şi pe care vomŭ dovedi că nu urméză poruncilorŭ nóstre, să sciţĭ că ţepele ce le vedeţĭ puse pe la drumurĭ sunt puse pentru voĭ, şi cu acestŭ felŭ de osîndă a morţeĭ înţepaţĭ vĕ veţĭ pedepsi . . . . că ĭată eşimŭ din pĕcatŭ: fiţĭ următorŭ a face străjuire şi paza cuviinciósă, fiindŭ că Domnia mea pentru una ca aceea v'amŭ ridicatŭ havaeturile şi plocónele ce daţĭ, ca să puteţĭ sluji la poruncile nóstre cu silinţă şi cu toţĭ ómeniĭ voştriĭ deplinŭ, de care vĕ şi poruncimŭ să nu vĕ cutezaţĭ în protiva hotărîreĭ hrisovuluĭ nostru, a da câtŭ de puţinŭ maĭ multŭ, vre unŭ havaetŭ séŭ ploconŭ, ci în tocmaĭ să fiţĭ următorĭ şi slujba vóstră să o căutaţĭ cu deşteptare».

(Condica XVII, fila No. 213 verso).

cu adausulŭ cusururilorŭ, jafurĭ și nedreptățĭ, pentru pricina că daŭ pré multŭ avaetŭ, peste mĕsură, celorŭ după vremĭ dregĕtorĭ aĭ spătărieĭ ceĭ marĭ, când să orânduescŭ zapciĭ, carĭ pentru ca să scóță acea grea dare a lorŭ, să nu o păgubéscă, ci să căștige, nu cautaŭ datoria pe deplinŭ a slujbiĭ, ci le era gândulŭ numaĭ și numaĭ la agonisire, din care acéstă pricină nu se păzea nicĭ străjuirea tâlharilorŭ precum se cade, nicĭ nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ alŭ menzilurilorŭ și alŭ marginilorŭ și altorŭ asemenea nizamurĭ, și tóte ajunsese la catachrisisŭ; pentru aceea déră neputêndŭ Domnia mea a suferi acéstă atacsie a curge, ca o necuviinciósă și ne dréptă, étă déră, după cum din mila luĭ Dumnedeŭ și la altele multe am datŭ nizamulŭ dreptățeĭ, grijîndŭ maĭ nainte ca tóte să curgă și să se lucreze cu mijlocŭlŭ și cuvêntulŭ celŭ dreptŭ, așĭa am socotitŭ și la acéstă cele cu cale și de folosulŭ țĕreĭ, spre a lipsi de aicĭ înainte cusururile și pricinile zulumurilorŭ și a nedreptățilorŭ ce să făcea de cătră zapciĭ, și punemŭ în scrisŭ printr'acestŭ Domnescŭ alŭ nostru hrisovŭ, nizamulŭ bresleĭ spătărescĭ în ce chipŭ are de aicĭ înainte a se urma, orânduindŭ anume atâtŭ venitulŭ spătărieĭ, care dregĕtorie ca o veche ce este nu voim a se lipsi de cele drepte și cu cale iraturile eĭ, ce-ĭ facemŭ și adausŭ de léfă dela Visteria Domnieĭ mele precum să arétă maĭ josŭ, ca să nu se îndrăsnéscă a lua maĭ multŭ avaetŭ și altele peste ceea ce orânduimŭ maĭ josŭ, câtŭ și iratulŭ care se cade a lua zapciiĭ ceĭ marĭ și ceĭ micĭ aĭ spătărieĭ, pe câtŭ se cuvine, după dreptate, ĭar nu maĭ multŭ, adecă taleriĭ ₰ece miĭ douĕ sute léfa dumnéluĭ vel spătarŭ dela Visteria Domnieĭ mele pe fieșce ce anŭ, optŭ miĭ taleriĭ, fênulŭ i ploconulŭ dela toțĭ slujitoriĭ, însă unŭ leŭ vechiŭ pentru carulŭ de fênŭ, și altŭ leŭ vechiŭ ploconŭ, care se dă numaĭ odată într'unŭ anŭ, taleriĭ dar treĭ sute dela vel căpitanŭ alŭ Menzulurilorŭ, carele să aĭbă taleriĭ una sută léfă dela Vistieria Domnieĭ mele, și să nu se cuteze a se întinde la câtŭ de puținŭ furtișagŭ de fênŭ, i din orzulŭ cailorŭ Menzilhanelelorŭ, orĭ a sfeterisi cevașĭ din cea orânduită chieltuială ce se dă din Domnésca nóstră Visterie, ca unulŭ ce pentru acésta l-am scădutŭ de celŭ greŭ peste mĕsură avaetŭ ce da, și pentru acésta are și léfă din Visterie, ci să îngrijéscă pentru caiĭ Menzilurilorŭ a fi hrăniți bine și deplinŭ, precum și Menzilgiiĭ toțĭ, căcĭ de vomŭ vedé și după acéstă din urmă vre unŭ cusurŭ la Menzilhanele, strașnicŭ îl vomŭ pedepsi, fără de a nu-ĭ asculta nicĭ unŭ felŭ de îndreptare: taleriĭ 150, dar dela log. spătărescŭ, carele să aĭbă taleriĭ 45 léfă pe lună, din Visteria Domnieĭ mele, și taleriĭ douĭ dela fieșce-care căpitanŭ de lefegiĭ, carele nu are altŭ fără decât năd̆ăjduește numaĭ și numaĭ la venitulŭ străjiĭ i a grosuluĭ sĕŭ, și la obicĭnuitulŭ ploconŭ i fênŭ după cum s'aŭ ₫isŭ, adică câte douĭ leĭ vechĭ; taleriĭ douĕ-₰ecĭ, darŭ dela Buluc-Basa, carele să aĭbă taleriĭ douĕ-₰ecĭ și cincĭ, léfă pe lună din Visteria Domnieĭ mele și altŭ nimica, taleriĭ nouĕ-₰ecĭ, darŭ dela polcovnicŭ za seimeni, fiindŭ-că și elŭ nu are altŭ iratŭ fără de numaĭ taleriĭ treĭ-₰ecĭ pe lună, léfă din Visteria Domnieĭ mele, taleriĭ douĕ sute dela polcovniculŭ de poterașĭ, carele să aĭbă taleriĭ treĭ-₰ecĭ léfă pe lună dela Visteria Domnieĭ mele; afară de alte întêmplătóre ce ié dela tâlharĭ, cum și obicĭnuitulŭ ploconŭ i fênŭ dela ómeniĭ sĕĭ; taleriĭ douĕ sute dar dela polcovniculŭ de vĕnătorĭ, carele să aĭbă taleriĭ treĭ-zecĭ pe lună, léfă dela Visteria Domnieĭ mele, afară din alte întêmplătóre dela tâlharĭ, cum și obicĭnuitulŭ ploconŭ i fênŭ dela ómeniĭ sĕĭ; taleriĭ treĭ sute dar dela céușŭ spătărescŭ, carele să aĭbă taleriĭ douĕ-₰ecĭ și cincĭ léfă pe lună, i taleriĭ douĭ dela fiesce-care căpitanŭ, dela celé de pe afară căpitaniĭ când se va face, taleriĭ patru-₰ecĭ dela stegariulŭ carele să aĭbă taleriĭ treĭ-spre-zece pre lună léfă, dela Visteria Domnieĭ mele, și să ie avaetŭ dela nouĕ-spre-₰ece căpitanĭ ce slujescŭ în Bucurescĭ, cum și vătafulŭ spătărescŭ să aĭbă taleriĭ cincĭ pe lună dela Visteria Domnieĭ mele, și să iae avaetŭ taleriĭ douĭ dela fiesce-care căpitanŭ de pe afară când se face; taleriĭ 680 darŭ dela ș₰pte-spre-₰ece polcovnicĭ aĭ județelorŭ, carele să aĭbă taleriĭ

douĕ-ḑecĭ léfă pe lună dela Visteria Domnieĭ mele; care acestea tóte facŭ taleri douĕ-ḑecĭ şi una de miĭ, una sută şépte-ḑecĭ (21.170) iratŭ alŭ spătaruluĭ pe fiesce-care anŭ; lângă acestea poruncimŭ Domnia mé, ca întêiŭ toţi căpitaniĭ de obşte să nu dée avaetŭ spătariuluĭ, ci numaĭ aceĭ căpitanĭ de pe afară să dée la ceĭ ce s'aŭ numitŭ maĭ susŭ, şi afară din cele maĭ susŭ însemnate să maĭ dée âncă taleri douĭ la *etpaiulŭ* D-luĭ vel spătarŭ, şi altĭ douĭ taleri la cartea gospodŭ de căpitănie, care să adună taleri ḑece, care a da fieşi-care cândŭ să face căpitanŭ. Alŭ duoilea, căpitaniĭ ceĭ de pe afară să se facă cu cărţi Domnescĭ, şi de se va dovedi cinevaşi fără de cartea gospodŭ, acela nu numaĭ să se scótă, ci âncă să-şi iae căzuta pedépsă. Alŭ treilea, căpitaniĭ de pe la marginĭ să fie datorĭ să însciinţeze Domnieĭ mele amesos pentru pricinile mărginilorŭ cele trebuincióse prin dumnéluĭ vel spătarŭ. Alŭ patrulea, toţi polcovniciĭ de prin judeţe, şi toţi căpitaniĭ de obşte, atâtŭ ceĭ din năuntru, câtŭ şi ceĭ de pe afară, să-şi pue toţi ómeniĭ lor la slujbă cu rândŭ să slujéscă Domnieĭ şi Ţĕriĭ, după datoria lorŭ, fără a nu ţiné vre unŭ omŭ, ca să iae banĭ de sĕptĕmână, iarŭ de care-cumvaşi se va îndrăsni a urma în potriva acestor, cinevaşi, acela, strajnicŭ să se pedepséscă; cum şi slujitoriĭ de nu vorŭ urma să slujéscă, să se dée la dajdie în visterie. Alŭ cincelea, polcovniciĭ i căpitaniĭ de prin judeţe i după marginĭ, toţi de obşte să fie datorĭ să păzéscă împreună cu toţi slujitoriĭ lorŭ ḑiua şi nópteа cu priveghiăre hotarele lorŭ, înconjurândŭ înăuntrulŭ ţinutuluĭ lorŭ, ca să nu se întêmple vre unŭ cusurŭ şi atacsie, atâtŭ la buna orânduiala păziĭ marginilorŭ şi a tâlharilorŭ, cât şi altorŭ poruncĭ ce sunt date de Domnia mé, fiindŭ-că pentru acésta ne-amŭ milostivitŭ Domnia mea de le-amŭ râdicatŭ de asupra lorŭ avaetulŭ celŭ peste mĕsură ce da după vremĭ. Alŭ séselea, breslele de aicĭ ale slujitorilorŭ, adecă, siimeniĭ lefegiĭ, poteraşiĭ, vînătoriĭ şi scultelniciĭ să între de obşte, la slujbă; fără de a nu cuteza vre-unŭ zapciŭ din ceĭ marĭ, séŭ din ceĭ micĭ, să ţie pe cinevaşi cu plată, fiindŭ-că de se va dovedi într'acestŭ chipŭ, are să se pedepséscă cu grea pedépsă. Alŭ şéptelea, vel spătarulŭ ce să va afla după vremĭ, să se feréscă de celŭ maĭ puţinŭ zulumŭ şi ne dreptate, şi să nu pótă fără de scirea şi porunca Domnieĭ mele, a necinsti, séŭ a rĕdica vre unŭ boerŭ, verĭ de ce tréptă va fi, cum niciĭ din partea bisericéscă, şi să fie cu purtare de grijă, ca niciĭ unulŭ din zapciĭ să nu iasă din orânduiala Nizamuluĭ ce maĭ susŭ poruncimŭ, fiindŭ-că de se va dovedi cinevaşi din zapciĭ că aŭ făcutŭ vre unŭ zulumŭ şi nedreptate, eşindŭ din orânduiala poruncilorŭ ce dămŭ, acela are a se pedepsi cu cea maĭ gré pedépsă a Domnieĭ mele. Al optulea, ispravniciĭ judeţelorŭ să aĭbă tótă purtarea de grijă spre a păzi nestrămutatŭ acestŭ nizamŭ, atâtŭ polcovniciĭ câtŭ şi căpitaniĭ de prin judeţe, şi când cinevaşi dintr'ênşiĭ vorŭ face vre unŭ cusurŭ împotriva celorŭ maĭ susŭ ḑise poruncĭ, să aĭbă a însciinţa ispravniciĭ Domnieĭ mele, pentru ca să iae uniĭ ca aceĭ căḑuta pedépsă, după vina lorŭ, spre pildă şi învĕţătura acelor-l-altĭ, fiindŭ-că de va veni în auḑulŭ Domnieĭ mele vre unŭ rĕŭ herechetŭ alŭ zapciilorŭ de pe afară, nu numaĭ aceĭ se vorŭ pedepsi, ci şi înşişi ispravniciĭ, pentru lenevirea lorŭ cu cea maĭ grea pedépsă, ca uniĭ ce eĭ sunt maĭ întêiŭ vinovaţi la cusururile ce se vorŭ întêmpla când nu ne vorŭ da în şcire. Poruncimŭ Domnia mé, să se păzéscă numitulŭ nizamŭ nestrĕmutatŭ întru tóte după cum orânduimŭ, spre a nu se întêmpla vre unŭ cusurŭ la vre-o poruncă a Domnieĭ mele, ci să fie odihnă şi liniştire în tótă ţéra Domnieĭ mele, fiind-că cu acestŭ mijlocŭ când se va urma se stinjenescŭ şi rĕutăţile tâlharilorŭ şi făcĕtoriĭ de rĕutăţĭ, şi să păzeşce nizamulŭ menziluriloru, i marginilorŭ şi se săvârşescŭ tóte câte se cuvine la dregĕtoria spătărieĭ, cu rânduĭala lorŭ, cum şi poruncile Domnieĭ mele, ce să dă aicĭ în oraşulŭ Bucureştilorŭ şi în tótă ţéra Domnieĭ mele, se sevârşescŭ în vreme fără de cusurŭ. Decĭ pentru ca să se păzéscă de acum înainte acéstă dréptă orânduĭală şi bunŭ nizamŭ la brésla spătăréscă, precum orânduimŭ maĭ susŭ, în scrisŭ fără de schim-

bare, amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta, cu însăşĭ Domnésca nóstră iscălitură şi pecete, care pentru ca să fie sciutŭ la toţĭ, şi se nu se dée uitării, după vremĭ, acéstă dréptă hotărîre, séŭ să ḑică cinevaşĭ din zapcii, că n'aŭ şciutŭ acéstă orânduĭală, poruncimŭ ca maĭ întêiŭ să se trécă hrisovulŭ acesta la condica Divanuluĭ şi a visterieĭ Domnieĭ mele, unde poruncimŭ dumitale vel visternicŭ, să se aşeze şi lefile precumŭ maĭ susŭ ḑicemŭ în catastihŭ, şi să şcie atâtŭ ceĭ ce se află acum în zapcilâcurĭ, cât şi ceĭ ce se vorŭ orândui după vremĭ, făcêndu-se şi cuviinciósele poruncĭ ale Domnieĭ mele, pe afară la ispravnicĭ i polcovnicĭ şi căpitanĭ de înşciinţare, după acésta să se dée la sfânta Metropolie, ca să se păzéscă în bună păstrare, adeverindu-o şi cu mărturia pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ, Constandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, şi a dumnélorŭ cinstiţilorŭ şi credincioşĭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Dimitrache Ghica vel banŭ, Ştefan Prăscovénu vel vornicŭ de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovénu vel vorn. de Ţéra de josŭ, Nicolae Filipescu, vel log. de Ţéra de susŭ, Costache Ghica vel log. de Ţéra de josŭ, — vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel Cluciu — vel păhar, Alexandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comisŭ — vel slugerŭ, Antonie vel pit., şi ispravnicŭ Nicolae Filipescu vel logof. Şi s'a scrisŭ hrisovulŭ acesta în logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ mele, la létŭ 1787, Martie 4» (1).

Acestŭ hrisovŭ îl promulgă Mavrogheni cu următórele:

Cărţi deschise la 17 judeţe şi caimacanulŭ din Craiova, din 1787 Marte 5.

«Vĕ facemŭ în scire, că vĕḑêndŭ D-nia mea multe cusururĭ ce facŭ la slujba domnéscă Zapciiĭ bresleĭ spătărescĭ, ceĭ din Bucurescĭ şi ceĭ de afară, atâtŭ la altele câtŭ şi la prinderea hoţilorŭ, la paza mărginilorŭ şi la tréba nizamuluĭ, căutândŭ numaĭ la agonisire, cu pricină că li se ia avaieturĭ grele, de către vel spătarŭ, ce este după vremĭ, şi de aceea se silescŭ să scóţă acea dare ce aŭ datŭ şi cheltuiala ce li s'aŭ pricinuitŭ, iată am dat Domnia mea Nizamulŭ cel cuviinciosŭ la tótă brésla spătărésca şi la toţĭ zapciiĭ marĭ şi micĭ, prin hrisovŭ şi am pusŭ în scrisŭ anume şi pentru polcovniciile de pre afară de prin judeţe, i de prin căpităniĭ de pe mărginĭ şi de prin judeţe, cât avaietŭ se dea când se orânduescŭ la polcovnicie, séŭ căpătenie, adecă polcovniculŭ să dea la D-luĭ vel Spătarŭ taleriĭ 40 darŭ, iar alt nimic maĭ multŭ şi polcovnicul să aibă taleriĭ 20 léfă pe lună de la Vistieria D-nieĭ mele; iar căpitaniĭ să nu aibă a da spătaruluĭ nicĭ un felŭ de avaiet, ce numaĭ taleriĭ 2 la logof. spătărescŭ, doĭ la ceauşulŭ spătărescŭ, 2 la ecpaiulŭ D-sale vel spătarŭ iar 2 la avaetulŭ cărţeĭ domnescĭ ce i se va da la mână de căpitenie şi atâtŭ polcovnicĭi cât şi căpitaniĭ ceĭ de pe afară toţĭ să aĭbă a se face de acum înainte cu cărţĭ domnescĭ, iar carele se va găsi fără carte domnéscă la mânile luĭ, de căpitenie, acela nu numaĭ să se scóţă ce să se şi pedepséscă şi să fie datorĭ căpităniĭ dupe la mărginĭ a înşciinţa D-nieĭ mele *amesosu* pentru pricinile mărginilorŭ cele trebuincióse prin D-luĭ vel spătarŭ. Decĭ fiindŭ-că acum aŭ lipsitŭ avaeturile ce li se luaŭ maĭ înainte şi cheltuiala ce avea şi nu pot avea nicĭ o pricină de îndreptare, orĭ a lua dela slujitorĭ banĭ şi să nu fie ómenĭ de pază şi de slujbă la trebile domnescĭ, cu pricină ca să-şĭ scóţă cheltuiala ce aŭ făcutŭ, orĭ a se lenevi la slujba şi la datoria lor, iată că vĕ scriemŭ, să arĕtaţĭ acéstă a nóstră Domnéscă hotărîre şi poruncă polcovnicilorŭ şi căpitanilorŭ câţĭ sunt în acelŭ judeţŭ, ca de acumŭ înainte slujba şi datoria lor să o caute cu mare stăruinţă, ḑiua şi nóptea, neadormiţĭ, înconjurândŭ atâtŭ polcovniculŭ coprinsulŭ judeţuluĭ, cât şi căpitaniĭ oco-

(1) Cond. XV, fila 42.

lulŭ hotaruluĭ lor, în tótă vremea făcêndŭ strĕjuirea cea cuviinciósă pentru prinderea hoţilorŭ, pentru paza marginilorŭ şi pentru tréba nizamuluĭ a se urma întocmaĭ după poruncile şi povăţuirile D-nieĭ mele, făr de nicĭ un fel de cusurŭ. Şi atâtŭ polcovnicii, cât şi căpitaniĭ, să nu maĭ cutéze de acum înainte, precumŭ maĭ susŭ ţicemŭ, a lua de la slujitorĭ banĭ şi să lase locurile mărgineĭ deschise cum şi judeţulŭ fără de ómeniĭ, ceĭ trebnincioşĭ, ci pe toţĭ să-ĭ aibă în slujbă, ómenĭ harnicĭ şi vrednicĭ, cu caĭ şi cu arme, fiindŭ pururea toţĭ gata la piciorŭ.

«Pentru care datorĭ să fiţĭ D-vóstre ispravnicilorŭ aĭ judeţelorŭ să-ĭ cercetaţĭ în tótă vremea a fi următorĭ polcovniciĭ şi căpitaniĭ poruncelorŭ D-nieĭ mele. Şi când vre unulŭ dintr'ânşiĭ se va purta în potriva celorŭ maĭ susŭ ţise, să aveţĭ a însciinţa D-nieĭ mele, fără de a vĕ lenevi, séŭ a trece cu vederea, pentru că avemŭ a cerceta cu ómeniĭ nostri într'adinsŭ printr'ascunsŭ de herecheturile polcovnicilorŭ şi căpitanilorŭ şi cândŭ în potrivă vom audi, să sciţĭ că nu numaĭ acelŭ polcovnicŭ séŭ căpitanŭ se va pedepsi strașnic, ce şi D-vóstră înşivĕ veţĭ fi vinovaţĭ la cusururile ce se va întâmpla şi veţĭ cădea în urgia D-nieĭ mele. Căutaţĭ dar, atât D-vóstră cu slujitoriĭ ce-ĭ aveţĭ, cât şi polcovniciĭ i căpitaniĭ cu ómeniĭ lor, de fiţĭ împreună următorĭ, spre a fi odihnă şi liniște în tótă ţéra D-nieĭ mele, curăţindŭ locurile de hoţĭ şi ómenĭ rĕĭ, şi păzind nizamulŭ şi mărginile şi sĕvêrşindŭ tóte poruncile Domnescĭ în vreme şi fără de cusurŭ şi se avemŭ Domnia mea înscinţare, atâtŭ de la D-vóstră ispravnicilorŭ, cât şi de la fieşi-care polcovnicŭ şi căpitanŭ deosebitŭ, cum că s'aŭ cetitŭ de voĭ de toţĭ acésta a nóstră Domnéscă carte şi că aŭ înţelesŭ şi că sunt următorĭ (1). 1787 Martie 5».

VIII

Justiţia. — Condicarii. — Tabula.

Décă pentru hoţiĭ prinşĭ N. Mavrogheni ceruse ispravnicilorŭ neprelungirea arestuluĭ preventivŭ, nu eraŭ dóră împedicaţĭ polcovniciĭ de judeţe şi potirele a nuĭ ucide, décă nu se dădéaŭ prinşĭ. Capulŭ celuĭ ucisŭ era trămisŭ la Bucurescĭ şi cel care 'lŭ ucidé primia rĕsplătire. Eată un documentŭ din care se póte vedé cum N. Mavrogheni nu se lăsa a fi înşelatŭ asupra cuĭ are a face să vină rĕsplătirea domnéscă pentru uciderea unuĭ hoţŭ:

Carte legată către Caimacanulŭ Craioveĭ, din 1786 Iunie 17.

S'aŭ însciinţatŭ M. S. de hoţulŭ ce s'aŭ omoritŭ *al căruĭ capŭ s'a trămisŭ la curtea Domnéscă, că n'aŭ fostŭ ucisŭ de cătane, ci de un ciobanŭ; pentru voinicia luĭ Vodă poruncesc să'l aducă înaintea Divanuluĭ de Craiova, să-ĭ arete că'ĭ trămite M. S. blagoslovenie şi darŭ taleri 10, şi osebită preste 3 lunĭ să-lŭ facă şi zapciŭ de cătane* (2).

NB. Asemenea carte saŭ trămisŭ şi la mâna ciobanuluĭ ca să o aibă, ca un prilegiŭ în tótă viaţa.

Dispositiunile luĭ N. Mavrogheni pentru a stârpi hoţiile aŭ isbutitŭ în bună parte, cel puţinŭ în Bucurescĭ.

(1) Condica XVII, fila 150.

(2) Condica No. XVII, fila 53 verso.

«Poruncit-a, — scrie Dionisie Eclesiarcul — ca nimenea în Bu-«curescĭ să nu-şĭ închidă porţile caseĭ sale, nicĭ ḑiua, nicĭ nóptea, şi «de se va întêmpla vre-o pagubă casnicilorŭ, de furtişagŭ, séŭ orĭ-ce, «va împlini M. Sa din Visteria luĭ; şi aŭ începutŭ a âmbla ḑioa şi «nóptea pe uliţe şi prin curţile boerescĭ, une orĭ tiptilŭ, alte orĭ de «faţă, când călare, cândŭ pe josŭ, cu doĭ treĭ arnăuţĭ după el, şi «cercândŭ, care cum se află pe la casele lorŭ?...

«Iar pe furĭ de-ĭ găsia, séŭ îĭ arĕtaŭ alţiĭ, numaĭ decât po-«runcia gelaţilorŭ (fiindŭ gelaţiĭ după el) de-ĭ spânzuraŭ în uliţă de «o prăjină în furcĭ şi-ĭ lăsa de sta spînzuraţĭ câte o ḑi, apoĭ îĭ luá «de-ĭ scoté ţiganiĭ afară şi ĭ îngropa, şi se făcé mare fricá tuturor.»

Că aŭ isbutitŭ N. Mavrogheni cu terórea însuflată, a maĭ stîrpi hoţiile, o recunósce Dionisie Eclesiarculŭ, ḑicêndŭ că «nu (maĭ) era «a vedé, séŭ a auḑi, gâlcevindu-se ómeniĭ în sate, séŭ a se ucide şi «nu se auḑia nume de hoţĭ unde-va şi călĕtoria ómeniĭ şi neguţi-«toriĭ orĭ unde fără fricá» (1).

Justiţia sumară ce făcea cu hoţiĭ, de-ĭ spînzura pe uliţe, nu în-semna — cum deja am ḑisŭ maĭ susŭ, — că N. Mavrogheni desfiinţase organisarea justiţieĭ, dupe condica luĭ Ipsilante.

Eată circulara ce adresá, la Iunie 23 anulŭ 1787, cătră judecă-toriĭ Departamentelorŭ:

Pitacŭ către boeriĭ depertamenturilor din 1787 Iunie 23.

«Fiindŭ-că judecata este a luĭ Dumneḑeŭ se cade tuturorŭ celorŭ ce mergŭ înaintea judecătorilorŭ să se judece cum şi judecătorilorŭ ce judecă, când sunt în loculŭ judecătorieĭ la depertamentulŭ cel orânduitŭ, să stea cu cuviinţă şi cu sfială. Dreptŭ aceea, ca se aibă pildă ce-ĭ ce mergŭ să se judece, atâtŭ pârâşiĭ cât şi parâţiĭ, spre a sta înaintea judecăţiĭ cu smerenia ce se cade, poruncimŭ D-nia mea, ca toţĭ boeriĭ judecătoriĭ de pe la depertamenturiĭ, cândŭ staŭ la judecăţĭ să se păzéscă de tóte *alte vorbe şi glume séŭ rîsurĭ; şederea să le fie cu sistolie şi făr de ciubuce, fiindu-le gândulŭ numaĭ la tréba judecăţiĭ şi cugetulŭ la Dumneḑeŭ, ca să-ĭ lumineze la dreptate, iar să nu facă atuncea în vremea ju-decăţiĭ, glume, rîsurĭ séŭ alte vorbe, nicĭ să nu cutéze a bea tutunŭ, că osebitŭ de scârba şi uriciunea ce va avea de la Domnia mea,* scârbindu-ne fórte asupra unuia ca aceluia, dar nicĭ luĭ Dumneḑeŭ nu va fi plăcute şi suferite acestea. Pentru care poruncimŭ D-tale vel log. de ţéra de susŭ, să rânduiescĭ la Diva-nulŭ D-nieĭ mele un logofiţelŭ cu acestŭ domnescŭ al nostru pitacŭ să-lŭ citéscă la depertamenturiĭ, ca să-l auḑă judecătoriĭ, spre a păzi atâtŭ D-lorŭ aceste vo-

(1) Pag. 168. Tom, II din Tesaurŭ de monuminte, de Papiŭ Ilarian.

inţe ale Domnieĭ mele, cât şi logofeţeiĭ şi zapciiĭ, iar maĭ vêrtosŭ pîrîţiĭ şi pîrîşiĭ ce se judecă, să urmeze a sta înaintea judecătorilorŭ cu sfială şi cu ruşine socotindŭ fie-şĭ carele ca şi cum ar vedea însuşi pe D-nia mea stându în mijlocul judecătorilorŭ» (1). 1787 Iunie 23.

Ţinerea condicelorŭ înfiinţate sub Ipsilantŭ la fie-ce judeţŭ, pentru controlulŭ justiţieĭ, este rigorosŭ menţinută de către N. Mavrogheni, prin circulara sa către condicari, din 1787 Feb. 24 (2).

Atâtŭ ţiné Mavrogheni să nu se sustragă nimene dela asemenea dispositiune, că în Aprilŭ 1787, Domnitorulŭ scrie Mitropolituluĭ să pedepséscă fórte aspru, «*cu închisóre strașnică pe unŭ preot care ș'a făcutŭ diată și n'aŭ trecut'o în condica domnéscă, împotriva povĕţuirilorŭ date*» (3).

In 1786 Maiŭ 20, adecă îndată după sosirea în Bucurescĭ, N. Mavrogheni luase din noŭ dispositiune, ca să se menţină condicele şi să se trécă în ele tóte judecăţile şi intabulările de vêndărĭ, tocmelĭ, zapise etc.

Eată pitaculŭ luĭ N. Mavrogheni în acéstă cestiune:

Registru de vêndărĭ şi intabulărĭ.

Ordinŭ la ispravnicĭ: «Vĕ facemŭ în scire, că dă multă trebuinţă amŭ socotitŭ Domnia mé, a fi să se trécă în condicĭ şi să se înfăţişeze înainte de judecătorie, vêndare de moşiĭ, dă viĭ, de ţiganĭ şi de orĭ-ce. Cum maĭ vêrtosŭ *sulfurile* ce facŭ cinevaşŭ între dênşiĭ, i zapise de izbăvirĭ, i zapise de aşezămênturĭ şi tocmele, ca să se adevereze acele zapise şi de judecătorulŭ aceluĭ judeţŭ, orĭ de ispravnicĭi aceluĭ judeţŭ şi aşĭa să aĭbă temeiŭ, când se vorŭ arĕta acele zapise la Divanulŭ Domnieĭ nóstre, să le putemŭ da credinţă a face otărîrea ceea ce este cuviincĭósă a dreptăţeĭ. Decĭ fiindŭ-că acésta este şi pentru siguranţa şi buna odihnă celuĭ ce are acelŭ sinetŭ de aşeḑĕmêntŭ, cum şi pentru înlesnirea Divanuluĭ, étă vĕ poruncimŭ, ca de acum înainte orĭ-cine va cumpĕra lucru nemişcătorŭ, séŭ vorŭ face sulfurĭ, séŭ aşeḑĕmênturĭ pentru verĭ-ce pricină, unulŭ cu altulŭ, să aĭbă amêndouĕ acele părţĭ a veni la judecătorŭ, séŭ la ispravnicĭ iară, adecă şi judecătorulŭ, séŭ ispravnicĭi cercetându şi vĕḑându că este cu bună orânduială, de bună voĭe adeveritŭ, şi nu este împotrivă şi cu pricină de gâlcévă, acelŭ aşeḑĕmêntŭ şi vêndare, séŭ iconomicosŭ, să adevereze cu iscălitura ispravnicilorŭ i judecătorilorŭ, să se trécă şi în condică şi aşĭa va avé tărie. Iar într'altŭ chipŭ să scie toţĭ, că nu se va ţine în sémă şi să avemŭ rĕspunsŭ de urmarea acesteĭ vestitóre poruncĭ dela D-strĕ. Acésta. 1786, Maĭ 20» (4).

Asemené, s'a făcutŭ către vechiulŭ spătărescŭ, către vel aga, totŭ cu ifosulŭ cărţeĭ de susŭ, şi s'a datŭ la vechilŭ de spătărie.

(1) Condica No. XVII, fila 194 verso.

(2) O dăm în anecsă după fila 243 condica No. XVII.

(3) Condica No. XVII, fila 176 verso.

(4) Condica No. XVII, fila 6 verso.

IX

Religiunea sub Mavrogheni

In «Istoria luĭ Nicolae Mavrogheni» din «Anastase» séŭ «Memoriile unuĭ grecŭ din secolulŭ XVIII», autorulŭ ne arétă pre boieriĭ neamicĭ acestuĭ Domnŭ, declarându-l, când *superstițiosŭ*, când *ateŭ* (1).

Contrastulŭ acesta de *superstițiosŭ* și *ateŭ* nu-lŭ aflămŭ în actele luĭ N. Mavrogheni, relative la biserică. Din contra, Mavrogheni cerea bisericeĭ să fie organulŭ celŭ putinte de moralizare și de cultivare a omenireĭ (2).

Prima mĕsură luată de N. Mavrogheni, fu ca tóte bisericele să stée deschise peste tótă ḑiua, ca să pótă creștiniĭ la orĭ-ce óre intra și a se ruga (3).

Așa dér pre preoțiĭ îĭ silea să-șĭ caute mereŭ de slujba bisericeĭ. Pitarulŭ Hristache, amintesce despre acéstă dispositiune a luĭ N. Mavrogheni. ḑicêndŭ :

«Apoĭ décă maĭ trecu,
Altă ceva noŭ făcu:
Dete strașnica poruncă
De puse pe popĭ la muncă,
Ca, câte bisericĭ sunt,
Și câte s'or fi aflând
Să sté pururea deschise
Și cu lumînărĭ aprinse
Și popa să nu lipséscă
De lângă ea, s'o păzéscă,
Pentru vre o întêmplare
Orĭ de mórte, séŭ de bóle;
Ca, când îlŭ va căuta
Să'lŭ pótă curêndŭ afla.
Săraciĭ popĭ, ce pățise
Și ce potopŭ le sosise!
Ce muncă și ce canonŭ,
Că nu lipsea din anvonŭ!
Cât era ḑiua de mare
Sta priveghiŭ în picióre,

(1) „Românulŭ" pe 1861, Ianuarie 18. Veḑĭ anexa nóstră cu acéstă lucrare.
(2) Veḑĭ și Pitarulŭ Hristache cum îlŭ crede.
(3) Mavrogheni scrie *Mitropolituluĭ, în 1786, Iunie 6*, să dea poruncă tuturorŭ egumenilorŭ, epitropilorŭ dela mŏnăstirĭ și preoțilorŭ *dela bisericele mahalalelorŭ, din totŭ orașulŭ Bucurescĭ, ca fie-care biserică să sté tótă ḑiua deschisă de diminéța până séra, la unŭ césŭ din nópte*, ca să găséscă creștiniĭ vreme orĭ-când potŭ merge să-șĭ facă în biserică rugăcĭunile. Tot-d'auna să sté unŭ preotŭ la biserică pentru pază, de diminéță până la unŭ césŭ din nópte. Candelele *dela icónele împĕrătescĭ și pristolŭ, să sté aprinse. Slujba intrării să se facă de cu séra; făcêndu-se de diminéță nu potŭ veni creștiniĭ.*

Cu ochiĭ pre drumŭ sticliți
Și cu dințiĭ totŭ rânjiți,
Să nu cum-va să soséscă,
Și póte să nu-ĭ găséscă!...
Că scié c'obicĭnuesce.
De-ĭ lovea totŭ făr de veste,
Când nu le trăsnĭa prin gândŭ
Atunci îlŭ vedé venindŭ,
Orĭ cu vr'o cĭalma în capŭ,
Séŭ cu vre unŭ camilafŭ,
De nu putéĭ să-ĭ alegĭ,
Nicĭ ca să-lŭ maĭ înțelegĭ,
Că sta bĭeții popĭ săracĭ
In spangă, sciĭ, ca soldați,
Tótă ḑioa nelipsiți,
Uĭtându-se pe la sfinți,
Avêndu-ĭ parigorie
La a lorŭ melancolie,
Iar, colea, maĭ în seratŭ,
Când gândĭaŭ că aŭ scăpatŭ,
Iar începea a toca
Și ĭar la slujbă intra.
La ortronŭ de diminéță,
Apoĭ ĭată, uĭte vĭața!» (1).

N. Mavrogheni introduse la preoții românĭ potcapulŭ grecŭ în locului pălărieĭ și a cauculuĭ:

«Apoĭ le maĭ porunci,
Și alta ĭĭ sfătui,
Ca toți să pue în capŭ
Câte unŭ grecescŭ potcapŭ;
La nime să nu-lŭ maĭ ié,
Cum unĭĭ obicĭnuia,
Ci ca unŭ darŭ, neclătitŭ,
De totŭ să fie opritŭ.
Deci ș'acésta o urmară,
Toți caculŭ lepădară.
Gata la poruncă fuse
Și toți potcapurĭ ișĭ puse» (2).

(1) Buciumulŭ, de Cesar Boliac, anulŭ I, No. 7, Ianuarie 1863. Veḑĭ anexa nóstră.

Scrie despre acésta și Dionisie Eclesiarchul: «Se îmbrăca une-orĭ, Mavrogheni Vodă, în haĭne popescĭ, alte orĭ se îmbrăca cu rasă și podcapŭ călugăresce. și mergé pe la biserică se vaḑă cum slujescŭ preoții și pe ce vreme sevârșescŭ slujba. Poruncise a fi pururea la tóte bisericile ușile deschise, ḑiua și nóptea, și preotulŭ celŭ de rândŭ să se afie nelipsitŭ în biserică, peste tótă vremea, cu cuvêntŭ, că orĭ-cine va trece pe lângă biserică, să intre să se închine, séŭ să-și facă paraclisŭ, si de cu séră să se slujéscă utrenia împreună cu vecernia, cu cuvêntŭ că de diminéță nu potŭ veni ómenĭĭ la biserică, mergêndŭ la lucru, ĭar la ḑile de serbătorĭ, cu micŭ cu mare, toți să vie la biserică, că celŭ ce nu va merge la biserică, se va bate rĕŭ, fără milă. Și așĭa se ămplea bisericile de ómenĭ de frica porunceĭ, ĭar nu pentru dragostea luĭ Dumneḑeŭ».

(2) Buciumulŭ, 1863, Ianuarie. Veḑĭ anexa nóstră.

Ca să nu pótă avé pretext boerimea, că este pré frigŭ în biserică iérna și se îmbolnăvescŭ, N. Mavrogheni orândui, în februarie 27, anulŭ 1787, să se facă sobe în mai multe biserici. Dăm în notă pitaculŭ domnescŭ în acestŭ objectŭ (1).

---

(1) Hrisovulŭ mănăstirilorŭ ce s'aŭ orânduitŭ a se face sobe

«Fiindŭ-că partea loculuĭ acestuia din firea pământuluĭ sĕŭ face răcelĭ și gerurĭ strașnice în vreme de ĭarnă, din care pricină mulți din creștinĭ și din ceĭ slabĭ ce nu potŭ răbda iuțimea gerurilorŭ, rămânŭ uniĭ fără de biserică în vremĭ ĭuți ca acelea și păcătuescŭ, ceĭ-lalți iar care mergŭ póte să se catiriséscă în cât ședŭ cu capetele góle la sfânta leturghie și să rămâe cu patimă, cum și preoțiĭ ceĭ ce sunt slujitorĭ la sfintele taine, fiindŭ-că lucréză cu mânile, nu puțină discolie pătimescŭ și cu multă răbdare de iuțimea gerurilorŭ vedem săvârșindŭ sfintele ierurghiĭ pe care aceștia toți, parte mirenéscă și bisericéscă, vĕḑêndu-ĭ Domnia mea că pătimescŭ, ne-amŭ îndemnatŭ din rîvna și din dragostea ce avemŭ cătră ceĭ ce ĭubescŭ sfânta biserică, și ca să nu pricinuĭască lorŭ acésta vre-o zătignire la datoria cea creștinéscă, care noĭ ne silimŭ din totŭ sufletulŭ, și cu hierbințală dorimŭ ca să o vedemŭ urmărindu-se în faptă de cătră toți supușiĭ noștriĭ creștinĭ, ce ne-aŭ încredințatŭ Dumneḑeŭ sub a nóstră oblăduire, iată am hotărîtŭ, ca cu a nóstră cheltuială, să facemŭ la tóte aceste sfinte biserici ce s'aŭ numitŭ maĭ josŭ, din orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, câte o sobă cu care să se facă óreși-care căldură înăuntrulŭ bisericilorŭ la vremĭ de răcelĭ, ĭarna, când se slujescŭ sfintele leturgiĭ, să pótă fieș-care creștinŭ sta, de așĭ face rugăcĭunea și închinăcĭunea fără a pătimi și a se săcătuĭ de iuțimea geruluĭ, cum și preoțiĭ asemenea, și osebitŭ am rânduitŭ dela Visteria Domnieĭ mele și câte duoĭ scutelnicĭ din pământenĭ, la tóte aceste sfinte biserici cu sobe pentru adusulŭ lemnelorŭ, pe carĭ scutelnicĭ găsindu-ĭ preoțiĭ séŭ epitropiĭ bisericilorŭ acestora, să-ĭ ducă la dumnélorŭ ispravniciĭ județuluĭ, ca să cerceteze și să le dée adeverință pe numele și chipulŭ lor, după care adeverințe să li să dée pecetluitarile Domnieĭ mele dela Visterie, ca să fie nedajnicĭ de tóte dăjdiile câte arŭ eși pe anŭ dela Visteria, séŭ dela cămara Domnieĭ mele, pe ceĭ-l-alți de obște, aceștia de tóte să fie ne supĕrați, însă să n'aĭbă preoțiĭ séŭ epitropiĭ bisericilorŭ a metahirisi pe acești scutelnicĭ la ale lorŭ slujbe, séŭ poslușăniĭ, nicĭ să cheltuĭască lemnele acelea la alte părți, ci numaĭ pentru căldură în biserică, și scutelniciĭ să fie numaĭ și numaĭ pentru adusulŭ lemnelorŭ bisericeĭ, fără de a-ĭ dărvări la altele, séŭ a le lua banĭ; care acéstă hotărîre vrêndŭ Domnia mé a săvârși în faptă, amŭ și datŭ din Visteria Domnieĭ mele, baniĭ ceĭ trebuincioșĭ pentru cheltuiala sobelorŭ la tóte aceste biserici, în mânele preoțilorŭ dela fieș-care biserică, pe care-ĭ îndatorimŭ. ca însușĭ să pórte grije de încălḑitulŭ bisericilor, cu îndestulare, după iuțimea vremiĭ, să nu facă vre-o lenevie la acésta, căcĭ vomŭ avé a trămite omŭ dinadinsŭ întru cercare, și la care va fi nepurtare de grijă, nu va puté avé acelŭ preotŭ nicĭ unŭ rĕspunsŭ de îndreptare, și pentru ca să se păzéscă acéstă orânduĭală, de mila ce am făcutŭ Domnia mé sfintelorŭ acestora biserici, cu scutelnicĭ, și cu urmarea făcerii sobelorŭ, a fi tot-d'a-una nestricate și cu căldură în lăuntrulŭ bisericilorŭ, amŭ datŭ acestŭ Domnescu nostru hrisovŭ, întăritŭ cu însășĭ Domnésca nóstră iscălitură și pecete, care după ce se va petrece în condica Divanuluĭ și a Visterieĭ, poruncimŭ să se dée în păstrare la sfânta Metropolie, mărturie puindŭ și pre pré iubițiĭ Domnieĭ mele fiĭ, Costandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă, și pre dumnélorŭ cinstiți și cre-

Bisericiile fiindŭ mereŭ deschise, ca să fie îndemnat şi poporulŭ a le frequenta, Domnitorulŭ, încă în 1786 (Dembre 13) trămise cărţi legate la ispravnicĭ, să înscinţeze locuitoriĭ:

«Că este porunca Domnieĭ mele, fieşĭ care de obşte, acumŭ la acésta S-ta ḑi, (Crăciunŭ) să se ispăvăduiască şi să se grijéscă, partea bărbătéscă şi femeiască cu copiiĭ lor, fiindŭ folosulŭ şi binele sufletuluĭ lor, la care sunteţi şi D-vóstră isprăvnicilorŭ, datorĭ a-ĭ îndemna şi a-ĭ sili spre acésta, după cum am grăit P. S. S. Mitropolitŭ cum şi părinţilorŭ, Episcopĭ, ca să scrie la Protopopĭ şi Preoţi. Ci dar cusur să nu faceţi la acéstă datorie, ce sĕ fiţi cu luare aminte, ca să nu rĕmâie nimenea negrijiţi, făcêndu-vĕ şi înşivă pildă cu urmarea, fiindŭ că şi D-vóstră ispravnicilorŭ aveţi a da sémă înaintea luĭ Dumneḑeŭ, cândŭ nu veţi griji pentru acésta ca nisce dregătorĭ ce vĕ aflaţi rânduiţi de către D-nia mea. Acésta şi fiţi sănătoşi . . . » (1)

NB. In aceeaşi ḑi Domnitorulŭ a scrisŭ Episcopilorŭ şi Mitropolituluĭ căruia îĭ ḑice, că are mare evlavie şi iubire pentru dânsulŭ, să poruncéscă la ómeniĭ bisericilorŭ, ca toţi să se spovĕduéscă şi să se grijéscă.

---

dincioşi boeriĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Dumitrache Ghica vel ban, Ştefan Prescovean vel vorn. de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovén vel vorn. de Ţéra de josŭ, Nicolae Filipescu vel logof. de Ţéra de susŭ, Costache Ghica vel logof. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Vasilache vel păharnicŭ, Alexandru Văcărescu vel stolnicŭ, Nicolae vel comisŭ — vel slujerŭ, — vel pit., şi ispravniculŭ Nicolae Filipescu vel log., şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta în logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ mele, la létŭ 1787, în luna luĭ Februar, în 28».

Bisericile anume:

Biserica Curţiĭ gospod. veche.
Biserica Dómneĭ Bălaşa.
Biserica sfinţilorŭ Apostolĭ.
Sfântulŭ Ión.
Sărindariŭ.
Sfântulŭ Sava.
Zlătariĭ.
Biserica Dómniĭ.
Patru-zecĭ de mucenicĭ.
Sfântulŭ Dimitrie.
Sfântulŭ Nicolae ot Şĕlariĭ.
Biserica Dintr'o-ḑi.
Schitulŭ Maicelorŭ.
Sfântulŭ Nicolae din Prundŭ.
Sfântulŭ Ión alŭ Domnuluĭ vornicŭ Prăşcovén.
Biserica Albă a sfântuluĭ Nicolae din Postăvarĭ.
Adecă şése-spre-zece (2).

---

(1) Condica de la Arh. Stat. No. XVII, fila 110. 17 cărţi legate la ispravnicĭ.
(2) Condica XV, fila 39.

De Pascĭ (1787 Martie) iar repetă Mavrogheni aceste dispositiuni (1).

Une-orĭ N. Mavrogheni luà ocasiune dela vre-o sĕrbătóre, ca să adreseze țĕranilorŭ, circulărĭ prin carĭ să nimicéscă temerile și ura ce boerimea căuta să însinueze între eĭ, contra Domnitorului. Așia, ca esemplu, aducemŭ una din Oct. 20 anulŭ 1786, pe care o expediase Domnitorulŭ de ocasiunea Sf. Dumitru, prin tótă țéra, în 17 *cărți deschise* cătră locuitorĭ. Prin acésta Domnitorulŭ le promitea milă, ferire de nedreptățĭ și de necazurile *«ce pătimétĭ mai înainte»*, ca să fie fericiți și mulțămiți, atâtŭ despre supĕrărĭ, jafurĭ, necazurĭ și nedreptățĭ, orĭ în ce chipŭ și ver dela cine, cât și despre rêndulŭ dăjdiilorŭ visterieĭ.» Boerimea împrăștiá vorbă, că Mavrogheni o să adaugă rĕŭ dăjdiile, că o să întroducă dărĭ *noue*. Mavrogheni arétă că acésta e o scornitură dușmănéscă și că departe de a se adăoga dările s'aŭ mai scădutŭ.

Eată în analisă actulŭ, care dovedesce, că adevĕrată era aserțiunea luĭ Dionisie Eclesiarcul, că sub N. Mavrogheni. *«dăjdiile raĭalilorŭ nu pré era grele»* (2):

17 cărți deschise către locuitorii din județe. Domnitorul la ocasiunea sĕrbătorii Sf. Dumitru *«când împĕrații și Domnii obicĭnuescŭ a da domnescele lor însciințărĭ în țĕră și blagoslovenie asupra supușilorŭ sĕi»*, dice, că trămite și el acéstă blagoslovenie și nu lipsesce de a scrie locuitorilorŭ, măcarŭ că și înainte le aŭ scrisŭ cărți «prin care v'am dat să înțelegeți câtă milă avemŭ de voĭ și câtă grijă purtămŭ pentru a fi feriți de nedreptățĭ și necazurĭ ce pătimétĭ mai înainte, precumŭ veți fi cunoscutŭ în faptă dreptatea carea o iubimŭ spre toți și lucrăm cu durere a lipsi tóte cele mai dinainte ca să petreceți în dilele Domnieĭ mele fericiți și mulțămiți, atâtŭ despre alte supĕrărĭ, jafurĭ, necazurĭ și nedreptățĭ, orĭ în ce chip și ver de la cine, cât și despre rândulŭ dăjdiilorŭ visterieĭ și a altorŭ neobicĭnuite scóterĭ de dărĭ nouĕ a nu fi încărcați; care tóte acestea am fostŭ datŭ trebuincióselе strașnice porunci către ispravnicĭ și către zabiți i către toți slujbașii domnescĭ de obște, ca toți urmândŭ voinței nóstre ce avemŭ asupra vóstră, să le fie milă de voĭ, să se pórte cu mijloculŭ ce se cade și mai multŭ să nu vĕ supere nimenĭ întru nimica, preste dreptulŭ ce este obicĭnuitŭ. Și deosebitŭ *am trămisă și trămitemŭ și ómenii noștri pe afară într'adinsă pentru cercetarea a vóstră petrecere*. Dar cu tóte acestea, iată și acum, după neadormita grijă și durere ce avem de voĭ, nu am lipsit de a vĕ scrie, ca de care cumva verĭ-unu din ceĭ ce se bucură de slăbirea vóstră, carĭ nu voesc binele vostru și sunt vrăjmașii patrieĭ, netemĕtorĭ de Dumnedeŭ, séŭ mai vêrtos să dicemŭ Farmazonĭ, vor âmbla scornindŭ și preserândŭ, între voĭ nescareva deșertăciunĭ de vorbe mincinóse, orĭ pentru *scóterea de dăjdiĭ* neobicĭnuite și *alte dărĭ nouĕ, orĭ alte minciunĭ*, care turbură odihna vóstră, să sciți că tóte acelea sunt

(1) Condtca No. XVII, fila 155 verso.

(2) Tesaurŭ II, pag. 168.

deșertăciuni ale acelora ce nu voiescŭ a vĕ vedea pe voi însufleţiţi, şi cu acésta să vĕ facă spaimă şi grijă, a vĕ intrista; pentru care Domnia mea vĕ adeverimŭ că nu numaĭ vre un adaus maĭ multŭ şi încărcătură de dăjdiĭ, séŭ altă scótere de dărĭ nouĕ, peste cele obicĭnuite şi drepte, nu veţĭ cerca nicĭ-cum, ce încă deosebită uşurinţă veţĭ vedea de la D-nia nóstră, la care vĕ încredinţămŭ cu jurământŭ pe viaţa de la împuternicitŭ împĕratŭ, să fiţĭ bine nădăjduiţĭ că veţĭ vedea de la D-nia mea din ḑi în ḑi uşurinţă şi mântuire de cele maĭ de nainte şi nu veţĭ fi supĕraţĭ cu nimicŭ maĭ multŭ din cea ce se cade, ce cum ḑicemŭ, din vreme în vreme uşurinţă, dupre cum aţĭ şi vĕḑutŭ că am făcutŭ la séma trecută, căcĭ avemŭ milă şi durere de voĭ şi iubimŭ pe sĕracĭ dintr'adînculŭ inimeĭ nóstre. Dreptŭ acea, lepădândŭ tóte gândurile şi necreḑîndŭ minciunile, se rugaţĭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ, pentru viaţa milostivuluĭ împĕratŭ (a căruia stăpânire să o facă Dumneḑeŭ maĭ biruitóre ca tóte altele) şi pentru starea D-nieĭ nóstre, făcêndu-vă hrana şi alişverişulŭ vostru cu tragere de inimă şi cu bucurie, şi să vĕ arĕtaţĭ cu căḑuta supunere, ce vi se cade, către ispravnicĭ, către zabiţĭ, cinstindŭ pe maĭ mariĭ voştri şi împlinindŭ dreptŭ datoria vóstră cu bunăvoire, în vreme. De care iată şi acumŭ am scrisŭ cărţile D-nieĭ mele la isprăvnicĭ, ca asemenea şi eĭ să se arete către voĭ cu dreptate, dându-le cuviinciósele poruncĭ, ca să vĕ păzéscă dreptatea întru tóte şi să le fie milă de voĭ; dar şi voĭ, după cum ḑicemŭ, să urmaţĭ datoria şi supunerea vóstră fără de cusurŭ, ca să nu ne scârbiţĭ. Ci dar, vĕḑêndŭ acéstă domnéscă a nóstră poruncă în tot chipulŭ, să fiţĭ bine chipsuiţĭ, la maĭ sus arĕtatele nóstre povăţuiriĭ şi poruncĭ şi proslăvindŭ pe prea tot puternicŭlŭ Dumneḑeŭ, cu gândulŭ ca să ne ajute, să putemŭ curăţi cu totulŭ cele de maĭ înainte patimĭ, care trageţĭ, şi de care cumva orĭ vre-unulŭ din ispravniciĭ, orĭ vre-unulŭ din slujbaşiĭ ceĭ rânduiţĭ, vĕ va supĕra preste poruncile nóstre, pentru unulŭ ca acela să ne arĕtaţĭ şi veţĭ afla dreptatea pe deplinŭ (1). 1786 Oct. 20.

NB. Urméză 17 cărţi legate către ispravnicii de pe la judeţe în sensulŭ proclamaţiuneĭ de maĭ susŭ.

Dintre mĕsurile luĭ N. Mavrogheni, carĭ privescŭ religiunea, vom aminti încă câte-va.

Iată una:

«Carte gospodŭ cătră ţiganiĭ lăeşi domnescĭ, că aŭ trimesŭ Vodă duhovnicĭ *să-ĭ boteze şi să-ĭ sfătuéscă a merge la biserică, că n'aŭ nicĭ o lege şi nicĭ o rânduială până acum. Duchovnicii vor primi léfă de la visterie ca să-ĭ înveţe pravoslavnica credinţă şi fără nicĭ o cheltuială să-ĭ boteze şi să-ĭ îngrijéscă. Vodă îĭ îndémnă să se lasă de furtişagŭ, că vor fi pedepsiţĭ de acésta cu mórte de ţépă.* Isprăvniciĭ să dea ajutorŭ duchovnicilorŭ trămişĭ prin judeţe» (2). 1786 Aug. 13.

(1) Condica No. XVII, fila 94—95.

Trămiterea de către Mavrogheni de emisarĭ anume ca să facă dreptate ţĕranilorŭ, este amintită de Dionisie Ecles. unde ḑice: „Poruncitaŭ la 4 boerĭ marĭ aĭ Craioveĭ şi la alţĭ din Bucurescĭ, să âmble prin ţéră, să judece pricinile locuitorilorŭ de prin sate ce vor avé, fără mită de banĭ, numaĭ *conacă* să le facă, iar dovedindŭ că vor face mâncătorie, în Ocnă vor puteḑi". Tesaur II. pag. 168.

(2) Condica No. XVII, fila 68.

Pitacŭ pentru înmormântarea celorŭ săracĭ 1786 Iunie 6, către marele spăt. și marele aga. Zapciiĭ cândŭ *află vre-un mortŭ săracŭ și strĕinŭ fără rude să vestéscă spătaruluĭ séŭ agieĭ, care să dea ba ĭĭ de cheltuială, ca să se îngrópe după rânduiala creștinéscă* (1).

Ca să'și dea sémă de aprópe de modulŭ cum îngrijitoriĭ Monastirilorŭ caută de Monastirĭ și de averele lor, Mavrogheni ordonă, în Iunie 26 anulŭ 1786, la toțĭ isprăvniciĭ să vestéscă tuturorŭ egumenilorŭ de Monastirĭ, epitropĭ și stariță de metoce și schiturĭ:

«*Să se scóle înșiĭ, să vie la Bucurescĭ cu tóte hrisóvele monastireĭ* (2) *ca să vedemŭ orânduiala ce este făcută pentru acelea monastirĭ de către rĕposațiĭ titorĭ* (3).

Cum că Mavrogheni ceru egumenilorŭ de monastirĭ să dée sémă în regulă despre administrațiunea lorŭ, póte sta de dovadă următorulŭ:

Pitacŭ către starostele de negustorĭ, să ia socotéla Epitropieĭ mŏnăstireĭ Colțea.

«Fiindŭ-că ne-amŭ pliroforisitŭ Domnia mea, dela dumnéluĭ credincĭosulŭ Domnieĭ mele, Dumitrascu Racoviță, biv vel vornicŭ, cum că sfânta mŏnăstire Colțea, din aicea, din orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, din rea chivernisire a epitropilorŭ ce aŭ fostŭ, nu numaĭ a ajunsŭ la o próstă stare, ci și la datorie a încăputŭ, pentru care, după datoria ce are dumnéluĭ, ca unŭ ctitorŭ alŭ acesteĭ sfinte mŏnăstirĭ, a cerceta tot-d'a-una starea acesteĭ mŏnăstirĭ, fiindŭ-că s'aŭ adeveritŭ într'acestașŭ chipŭ, iată orânduimŭ Domnia mea pe Șetrarul Chiriac Arbur, epistatulŭ starostieĭ de negustorĭ, din preună cu douĭ-treĭ negustorĭ practicoșĭ, cărora vĕ poruncimŭ, ca după dieta reposatuluĭ ctitorŭ, ce a ziditŭ numita mŏnăstire, să aveți a lua séma epitropilorŭ ce aŭ fostŭ, de totŭ venitulŭ și cheltuĭala mŏnăstireĭ, de când epitropescŭ până acum, și să arĕtați socotéla în scrisŭ sub iscălitură, și de vreme ce epitropiĭ ce aŭ fostŭ până acum, ca nisce rĕĭ economĭ, lipsescŭ și nu vorŭ să intre la socotélă a-și da séma, ĭată după cererea d-sale vorniculuĭ, rânduimŭ pre S. Ta Părinte Zechno, epitropŭ la numita mŏnăstire; fiindŭ-că te-aĭ aflatŭ și maĭ înainte în lăuntrulŭ mŏnăstireĭ și aĭ șciințe de totŭ, să ieĭ asupra S. Tale tótă tréba mŏnăstireĭ, după cum va arĕta sfințieĭ Tale dumnéluĭ vorniculŭ ctitorŭ și să le chivernisescĭ cu bune economiĭ, până îțĭ vom da și Domnia nóstră maĭ pe urmă povățuire și poruncă» (4).

Toliko pisah gpd. 1787, Oct. 9.

(1) Condica No. XVII, Arh. Stat, fila 23 verso.

(2) O carte dela Epis. Buzĕŭ din 1786, Iunie 6 dă dreptulŭ Mon. Buzĕŭ să aibă bălciul Drăgaica. Cond. No. XVII, fila 17 verso.

(3) Cond. No. XVII, fila 46 verso.

(4) Condica XVII, fila 235.

La propria luĭ biserică, Mavrogheni, rânduesce epitropie specială. Aşĭa la 1788, August 28, dă cărţĭ de renduire ca epitropĭ, a luĭ Ioan Hagi Moscu, Dumitrache Turnavitu Dimancea, Nicolae Veneţianu, Teodosie Gramaticul şi Ioan Odobescu, d'impreună cu câte unulŭ din cele-l-alte isnafurĭ ale bresleĭ neguţitorilorŭ din ceĭ aleşĭ fruntaşĭ (1).

Unŭ fapŭ curiosŭ, cât privesce biserica, de sub domnia luĭ N. Mavrogheni, este hrisovulŭ prin care elŭ donézăă mŏnăstireĭ Cernica mŏnăstirea Argeş, ca s'o administreze Cernica «cu iconomie», neavênd altŭ personalŭ decât 4 preoţĭ, séŭ călugărĭ, unŭ proistosŭ cu nume de economŭ şi 2 călugărĭ. Aceştia sunt chiar trămişĭ «să facă zaptŭ mŏnăstirea Argeş pre numele Cernicăĭ» (2).

Unŭ altŭ faptŭ este relativŭ la icóna făcĕtóre de minunĭ dela Mŏnăstirea Sărindariŭ. Acolo se aduna multă lume şi pare că sub pretext de vindecare a bóleĭ, se făcea acolo adunărĭ de totŭ felul. Domnitorul N. Mavrogheni dete:

Pitaculŭ Domnescŭ, cătră egumenulŭ mŏnăstireĭ Sărindaruluĭ, din 1786, Iunie, să nu şadă nimenea în mŏnăstire, fără numaĭ egumenulŭ şi soborulŭ mŏnăstireĭ şi bolnaviĭ de ambe sexe, care cercă vîndecare la icóna făcĕtóre de minunĭ a Maiceĭ Domnuluĭ (3).

Dar procesulŭ pentru nesce lemnŭ sfântŭ, cât nu agită Divanul? (4)

N. Mavrogheni ajută şi bisericele române din Ardél. In 1786, Octombre 17, Mavrogheni dete carte domnéscă protopopuluĭ Stefan dela *Scheiŭ* din Braşov, «să aibă voĭe de a ţine la păşune în ţéră 20 de caĭ, împreună cu oile lor, fără necĭ o supĕrare de dărĭ» (5).

(1) Condica No. XVII, fila 321.

(2) Cartéa luĭ N. Mavrogheni, din 26 Iulie, 1788. Cond. No. XVII, fila 310.

(3) Condica No. XVII, fila 42 verso.

(4) 1786, August 22. Procesŭ între ciohodarŭ şi boerulŭ Gligore Băleanul vel logofetŭ pentrn *nesce sfântŭ lemnŭ* móşte. Acestŭ procesŭ a urmatŭ şi sub Alecandru Vodă Ipsilant.

Móştele aceste aŭ fostŭ amanetate de ciohodarŭ la unŭ preotŭ Popa Ión dela Biserica Neguţitorilor.

Băleanul le-a cumpĕrat dela popă cu 70 leĭ. Ciohodarulŭ voĭa să le rescumpere fiindŭ-că eraŭ amanetŭ, ĭar Băleanul ţice, că nu le maĭ are, că aŭ fostŭ jăfuite în timpulŭ maĭ din urmă.

Vodă scutesce pe boeriŭ de pretenţia ciohodaruluĭ.

(5) Condica No. XVII, fila 92.

Protecțiunea ce biserica află la N. Mavrogheni, nu 'l opria, la trebuințele țĕreĭ, a impune mŏnăstirilorŭ unele sacrificiĭ. Așia la 1787, Ianuarie 17, Domnitorul dă cătră Mitropolit unŭ pitacŭ domnescŭ: (1)

«Fiindŭ-că nu vine zaharea destulă în Bucurescĭ și din causă că morile sunt înghețate, Vodă ordonă, că *prisosulŭ de bucate dela mŏnăstiuĭ să se aducă spre vîndare în Bucurescĭ, cu rizapazară*, fără de nicĭ o pagubă, că de nu se 'vor supune egumeniĭ, vodă va trămite ómeniĭ într'adinsŭ, carĭ «vor călca tóte gropile, jignițele și hambarele și se va lua apoĭ totŭ grâulŭ fără banĭ și osebitŭ de pagubă vor fi și blăstemațĭ de Domnia nóstră».

Totŭ asemené în timpulŭ resboĭuluĭ, N. Mavrogheni e silitŭ a avé în de aproape vedere pre servitoriĭ altaruluĭ, căcĭ mulțĭ eraŭ instrumente a le politiceĭ rusescĭ, politică ce nu o servia N. Mavrogheni. Dar despre aceste mĕsurĭ vom avé a grăi ceva maĭ departe.

X.

Bresle. Industriă, comerciŭ.

N. Mavrogheni în scurta și agitata luĭ Domnie găsi timpŭ a se ocupà de interesele comerciuluĭ și ale industrieĭ. El acordă protecțiune bună breslelor. Sub domnia luĭ se unirĕ în 1788 în un singur rufet, breslele Ișlicarilorŭ și a cojocarilorŭ Bascaliĭ. (Hrisovulŭ din Maiŭ 25 an 1788), după ce în 1787 cu un alt hrisov din Febr. 23 se despărțiseră de blănarĭ. Eată ambele hrisóve:

Hrisovulŭ Breslĭi cojocarilorŭ i Islicarilorŭ Bașcalĭi ce s'aŭ datŭ în urmă.

«Datamŭ Domnia mea acestŭ Domnescŭ al nostru Hrisovŭ Breslĭi Ișlicarilorŭ și cojocarilorŭ Bașcalĭi, ce suntŭ uniți prin zapisulŭ sĕŭ a fi un Rufetŭ, ca să aibă a fi Rufetŭ, după cum sunt și la tóte stăpânirile ale pré puterniceĭ Impărățiĭ, cum și la alte țĕrĭ, spre a nu se amesteca alțiĭ la meșteșugulŭ acesta, și a nu metahirisi alțiĭ alișverișulŭ acesta, afară din ceĭ ce sunt Isnafŭ, să aibă Rufetulŭ acesta Proistos după obiceiul lor, și a patru bătrâni aleșĭ de tótă brésla spre a căuta tóte pricinile și socotelile lor, să ție cutie de milostenie cum țin tóte Rufeturile, și după hotărirea ce am făcutŭ prin Hrisovŭ de asidosie de la Visterie pentru tóte Rufeturile de obște din Bucureșcĭ, să aibă a fi ne dajnicĭ de tóte dăjdiile visteriĭ și ale Cămăreĭ; poruncim Domnia mea și tuturorŭ zapciilorŭ ce aŭ avut ne schimbatŭ, pentru care am întăritŭ Hrisovulŭ acesta cu domnésca nóstră iscălitură și pecete, mărturie puindŭ și pe pré iubițiĭ Domnieĭ mele fiĭ, Constantin Vodă, Petru Vodă, și Iosif Vodă, și pe Dumnélorŭ cinstițĭ

(1) Condica No. XVII, fila 124 verso.

şi credincioşi boerĭ veliţi aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele. Pan Nicolae Brăncovénu vel Ban, Manolache Brăncovénu vel vorn. de Ţéra de susŭ, Scarlat Greceanu vel vist. Radu Slătinénŭ vel vor. de Ţéra de jos; Ioan vel log. de Ţéra de susŭ, Constandin Stirbeiŭ vel log. de Ţéra de josŭ, Manolache Mavrogheni vel spăt., Constandinŭ vel Post., Manolache Mavrodin vel slugerŭ, Dumitrache vel comis, Teodorache Tufénulŭ vel Pahar., Alexandru Văcărescŭlŭ vel stol., Mateiŭ Cantacuzino vel sluger., Stavrache vel pit., şi Ispravnicu Ioan vel log., şi s'aŭ scrisŭ Hrisovulŭ acesta aicĭ în oraşu Domnieĭ mele Bucurescĭ, la lét 1788. Maiŭ 25» (1).

Hrisovulŭ Işlicarilorŭ din Bucurescĭ.

«Intre alte rufeturĭ trebuincióse obştieĭ, fiindŭ şi Islicariĭ din Bucurescĭ, prin jalba ce deteră Domnieĭ mele, cerură ca să fie osăbiţĭ rufetulŭ lor, de rufetulŭ blănarilorŭ, şi să li se pue în orânduiala ce se cuvine, obiceiurile ce aŭ avutŭ, pentru care obiceiurĭ ale lor, în vremea reposatuluĭ Domnieĭ sale Nicolae Vodă Caragea, făcându-se de Dumnélorŭ Boeriĭ Epitropĭ cercetare le aŭ găsitŭ bune şi le-aŭ dat şi Hrisovulŭ, care ni-l arĕtă de'l vĕḑumŭ cu létulŭ 1782, i hrisovulŭ Domnieĭ sale Mihaiŭ Vodă Suţulŭ, care iarăşĭ îl văḑumŭ, cu létulŭ 1784; decĭ acum cercetându-le şi Domnia mea, şi văḑându-le că sunt cu cale, le întărimŭ ca să li se păzéscă întocmaĭ precum maĭ josŭ poruncimŭ: adecă rufetulŭ acesta să fie osăbiţĭ de brésla blănarilorŭ, întru tóte, şi întru nimic să nu aibă a face Chiurciu-Başa al cojocarilorŭ cu dînşiĭ, de vreme ce blanarilorŭ nu li se pricinuésce nicĭ o stricăciune, séŭ scădere la Hrisovulŭ ce aŭ şi eĭ pentru ale meşteşuguluĭ lorŭ; de aceea iată orânduim, ca Işlicariĭ, dintre dînşiĭ să-şĭ alégă un Proestos, care este Calpacci-Başa şi patru meşteriĭ, cariĭ i vor avea maĭ de Ispravă, cu meşteşugŭ maĭ bunŭ şi maĭ vrednicĭ şi cariĭ să fie Epitropĭ şi Purtătorĭ de grija rufetuluĭ lor, câţĭ dară sunt meşteriĭ vrednicĭ cu şcinţa meşteşuguluĭ acestuia deplinŭ primiţĭ de proeşti şi de bréslă, să aibă după orânduiala rufetuluĭ lor aşĭ lua şi pecetluirĭ Domneşcĭ de rufet dela cămara Domnieĭ mele, trecêndu-se la catastihulŭ breslelorŭ, ca să fie şciuţĭ şi cunoscuţĭ, spre a nu fi volnicĭ alţi afară dintr'aceia a lucra meşteşugulŭ islicărieĭ, fără numaĭ aceştĭ ce s'aŭ făcutŭ rufetŭ, şi supt dînşiĭ să aibă un ciauş pentru strîngerea banilorŭ la cutia lor, şi pentru ceĭ cariĭ vor fi chiămaţĭ la judecată când se va întîmpla pricinĭ şi intre dînşiĭ, Islicar cu Islicariŭ, séŭ când va strica lucru cuĭ-vaşi, când se va întîmpla pricinĭ de judecăţĭ intre dînşiĭ pentru ale meşteşuguluĭ, pentru ucenicĭ şi călfĭ i pentru ceĭ cariĭ vor face stricăciune lucruluĭ cuivaş, şi pentru ceĭ ce vor fi neurmătorĭ la vreme din una din câte sunt legaţĭ şi hotăriţĭ prin hrisovulŭ acesta al Domnieĭ mele, să se strîngă la un loc pentru a face longe după obiceiulŭ rufetuluĭ lor, unde să chiame pe cel cu pricina, şi când acela de sineşĭ nu va urma a veni, după şciinţa ce-ĭ va face Proestosulŭ cu Epitropiĭ, atunci să aibă volnicie a trimete pe ceauşulŭ lor să-lŭ aducă făr de voĭe şi să ia şi trépăd baniĭ 40 şi să hotăréscă pricina acea sub iscăliturile lor, după dreptate şi după obiceiulŭ meşteşuguluĭ lor, şi pe ceĭ cariĭ vor fi cu pricina de îndreptare să-ĭ îndrepteze, iar pe ceĭ ce va fi cu vină, de va fi vina luĭ maĭ mică, să-ĭ facă eĭ cercetare şi dojană după obiceiulŭ rufetuluĭ, iar pe cel ce va fi cu vină de pedépsă, să aibă a-l arĕta la d-luĭ vel cămăraşŭ dimpreună cu alegerea lor în scrisŭ, ca cercetându-ĭ se vină să-l pedepséscă, însă pe uniĭ ca aceştia vinovaţĭ să-ĭ hotăréscă a da şi câte oareşĭ-care geremé la cutia de milostenie a bresleĭ lorŭ după

(1) Condica XV, fila 94.

mĕsura vineĭ în loc de pedépsă; iar dumnéluĭ vel. Agă cum şi alţĭ zapciĭ aĭ târguluĭ să nu se amestece a-ĭ trage pentru ale meşteşuguluĭ islicăreĭ, ci să urmeze după cum se arétă maĭ susŭ; să aibă a ţinea şi cutie, cum aŭ şi alte rufeturĭ, în care să se strîngă în tóte sîmbetele săptemânilorŭ, de la fieşĭ-care meşterŭ cu prăvălie câte 6 banĭ, cum şi de la călfile cele cu simbrie maĭ bune câte banĭ treĭ; aşişderea şi cel ce va deschide prăvălie, să aibă a da la această cutie câte tal. 10, care cutie să se pecetluéscă de Proestos şi de aceĭ Epitropĭ, şi aşĭa pecetluită să se păstreze în séma lor, purtându de grijă ca să se strîngă venitulŭ ce este orânduitŭ; şi cându din brésla lor, se va întîmpla a muri vre unul întru scăpătăciune, séŭ vre unul din vre o bólă îndelungată, orĭ din slăbiciunea bătrâneţelorŭ trecute şi nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, séŭ din altă întîmplare de la D-ḑeŭ, va cădea în lipsă desăvârşitŭ, atuncĭ din cutia aceasta, să se dée la aceĭa ce se cade, ca mortulŭ să-lŭ îngrópe cu celea trebuincióse după orânduiala creştinéscă, şi săraculŭ să se ajute după dreptate; însă acea cutie să nu se deschidă de altulŭ, ci faţă, înaintea proestosuluĭ, şi acelorŭ patru ce aŭ pusŭ peceţile să se deschidă, şi luând banii, ce va fi trebuinţă, iarăşĭ să se pecetluéscă la locŭ.

«Aşişderea poruncimŭ, ca cojocariĭ bascaliĭ să cumpere orĭ de la mocanĭ, orĭ de la măcelarĭ, numaĭ marfă ce lucréză eĭ la meştegulŭ ce aŭ, iar marfa subţire care este de meşteşugulŭ Islicarilorŭ, adecă stârpiturĭ, să fie opriţĭ de a cumpăra, atât eĭ cât şi alţĭ orĭ-cine, nicĭ dela mocanĭ, nicĭ dela alt nimenea, iar carĭ din cojocariĭ bascaliĭ se va dovedi că aŭ cumpăratŭ pelcele stêrpiturĭ, ca să facă orĭ căciule cazaclieşcĭ, séŭ boznicescĭ, să aibă aĭ arĕta rufetulŭ islicarilor pe aceĭa la d-néluĭ vel cămărăşŭ, ca să ia marfa subţire ce este de tréba islicarilorŭ pe séma cămăriĭ; dar nicĭ islicariĭ să nu fie volnicĭ a cumpăra marfă grósă de carĭ lucréză cojocariĭ başcaliĭ, căcĭ dovedindu-se, asemenea se va lua şi acea pe séma cămăriĭ. Ceĭ carĭ vor fi să iase de la stăpânĭ ca să-şĭ deschidă prăvălie, să nu aibă voĭe de sineşĭ fără de voia stăpânuluĭ, şi fără de voĭe de la epitropĭ şi dela rufetŭ, ca să-l cerceteze maĭ întâiŭ de este vrednic a avea prăvălie şi a se numi meşter, şi de scie meşteşugulŭ desevârşitŭ; iar după ce va lua voĭe, şi se va vedea că este destoinicŭ la aceasta, să dée întâiŭ tal. ḑece la cutia lor, şi aşĭa să aibă voĭe a deschide prăvălie; uceniculŭ să nu fie volnicŭ să iase de la stăpânŭ până la sorocŭ, cât îĭ va fi tocméla, nicĭ să-l priméscă altul nimenea din işlicarĭ; aşişderea şi după ce-şĭ va împlini ucenicia încă să nu fie volnicŭ să iasă, nicĭ să-l priméscă nimenea, până nu va sluji şi stăpânuluĭ sĕŭ, cu simbrie, un an, care simbrie să i se hotăréscă de bréslă cât să iae, precumŭ ḑiseră că aŭ fost obiceiŭ; aşişderea şi calfa de va fugi maĭ înainte de sorocŭ fără de pricină vrednică, să rămâe păgubaşŭ de tótă simbria luĭ ce aŭ slujitŭ, şi altulŭ să nu-l maĭ priméscă, iar de-l va goni stăpânulŭ seŭ fără de vină, să-ĭ plătéscă tótă simbria luĭ pe cât aŭ slujitŭ. Cându se va întîmpla a veni nescareva işlicarĭ dintr'alte ţĕrĭ să nu fie volnicĭ a'şĭ deschide prăvălie aicĭ până nu-şĭ va lua întâiŭ birŭ între ceĭ-l-alţĭ işlicarĭ şi până nu se vor cerceta de pământeniĭ islicarĭ de aŭ scinţa meşteşuguluĭ, iar după ce-şĭ va lua birulŭ şi va fi vrednicŭ să scie meşteşugulŭ deplinŭ, atuncĭ cu scirea rufetuluĭ să aibă voĭe a'şĭ deschide prăvălie dând şi baniĭ cutiilorŭ; aşişderea fiind că numiţiĭ islicarĭ, din jalba ce deteră Domniĭ mele, ne arĕtară cumcă cojocariĭ bascaliĭ nu-şĭ lucréză numaĭ meşteşugulŭ lor, ci se amestecă de cumpără de pe unde găsescŭ hârşiĭ albastre de fac căciule şi le vênd pe la muşterii, care cu acésta le pricinuesce pagubă şi cerură de a fi opriţĭ; decĭ de vreme ce acelea pelcelĭ albastre ne adeverimŭ că din începutŭ s'aŭ lucratŭ şi să lucréză şi acum de işlicarĭ, ca un lucru dară ce este de tréba meşteşuguluĭ işlicarilorŭ, poruncimŭ ca de acum înainte să nu fie volnicĭ cojocariĭ-bascaliĭ a cumpăra acest feliŭ de pelcele şi a le lucra, séŭ a ţinea prin prăvăliile lor, ci cu totulŭ să fie opriţĭ, ca de un lucru ce nu este

de tréba meșteșugului lor. Decĭ precumŭ și Domnia mea am întărit acéstă bună orânduială a rufetului lor, așĭa să fie și eĭ în tótă vremea a vinde marfa lor cu preț dreptŭ, și a lucra meșteșugulŭ lor curatŭ precum se cade, ferindu-se nicĭ a strica isliculŭ cuivașĭ, nicĭ a schimba pelceaua, nicĭ a face vre un alt cusurŭ, și prețulŭ să-l ceie după cum se cade, nelăcomindu-se la câștigŭ, spre înșelăciunea și nedreptatea cumpărătoruluĭ, pentru căcĭ de acésta se va face cu dinadinsul cercetare în tótă vremea, de față și pe subt cumpĕtŭ, și pe carĭ islicari îĭ va dovedi că aŭ luatŭ prețŭ maĭ mult peste cea ce se cade, nu numaĭ va perde, ci se va și pedepsi. Acestea tóte câte scriemŭ maĭ susŭ pentru acest rufetŭ al islicarilorŭ, poruncimŭ Domnia mea tot-d'auna să urmeze și să se păzéscă nestrămutatŭ, și am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieĭ mele Iŵ Nicolae Petre Mavrogheni Voivodŭ și cu credința pré iubiților Domnieĭ mele fiĭ Constandinŭ Voivodŭ, Petru Voivodŭ, Iosifŭ Voivodŭ, și cu tot sfatulŭ cinstiților și credincioșilorŭ boerilorŭ, celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Dimitrache Ghica vel Ban, Stefan Priscoveanu, vel vorn. de Țéra de susŭ, Manolache Brâncovénu, vel Vor. de Țéra de josŭ, Ienache Văcărescŭlŭ, vel Vist., Nicolae Filipescŭlŭ vel log. de Țéra de susŭ, Costache Ghica vel log. de Țéra de josŭ, Costache Mavrogeni vel spăt., Constandinŭ Filipescu vel post., Ión vel clucer, Vasilache vel păhar., Alesandru Văcărescu vel stol., Nicolae vel comis, ... vel slujer., ... vel pit. și ispravnicu Nicolae Filipescu, vel log. de Țéra de susŭ, și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la întâiulŭ anŭ dintru întâia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în orașulŭ Bucurescĭ, la aniĭ, de la nascerea Domnuluĭ Dumnedeŭ, letŭ 1787, Febr. 12, de Gheorghe logofĕtulŭ za Divanŭ(1).

Cojocariĭ groșĭ și blănariĭ subțirĭ, capătă și eĭ dela N. Mavrogheni un hrisovŭ, cu privilegiĭ marĭ, protecționiste, contra comerciuluĭ austriacŭ, căzăcescŭ și chiar turcescŭ. Hrisovulŭ este din 20 Octombre 1786 (2).

Am vĕdutŭ deja în volumele nóstre anterióre importanța breslelorŭ în genere și a cojocarilorŭ și blănarilorŭ în deosebĭ. In tomulŭ I, la paginele 558 și 563 am adusŭ hrisóvele cojocarilorŭ și ale altor meseriașĭ lucrândŭ obiecte de blană, precum, de exemplu, islicariĭ. De sigur nu tóte dispositiunile vechilorŭ hrisóve ale cojocarilorŭ se schimbă prin cel reînoitŭ acum de cătră Mavrogheni, ci numaĭ în parte.

Eată acest hrisovŭ reînoitŭ și pe alocurea modificatŭ, al luĭ N. Mavrogheni:

«*Hrisovulŭ cojocarilorŭ din Bucurescĭ.*

«Intre alte cuviincióse ce ne muncimŭ și ne nevoimŭ Domnia mé, a le pune la bună orânduială în faptă, spre folosința cea de obște a păziteĭ de Dumnedeŭ, creștinescĭĭ Țĕrĭ aceștia, ce mi s'a încredințatŭ, fiindŭ și rufetulŭ blănarilorŭ subțirĭ i cojocarilorŭ groșĭ, cărora căděndu-se a li se întări și lor privilegiurile ce aŭ avut, și li s'aŭ urmatŭ, s'aŭ făcutŭ din porunca Domnieĭ mele cercetare și câte s'aŭ găsitŭ cu cale și trebuincióse, atât pentru dênșiĭ cât și pentru folosulŭ

(1) Condica XV, fila 37.

(2) Vedĭ la anexă și hrisovulŭ renoitŭ rufetuluĭ bărbierilorŭ din 22 Octombre, 1786.

obştieĭ, le întărimŭ printr'acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, ca să li se păzéscă nestrĕmutatŭ, adecă numaĭ ceĭ ce sunt sciuţi şi cunoscuţi de meşteriĭ cu dajde la visterie şi primiţi de rufetŭ, aceĭa să lucreze meşteşugulŭ acesta, éră alţiĭ strĕiniĭ fără de căpătâiŭ şi nestatornicĭ, să nu fie volnicĭ până nu-şĭ va lua birulŭ dela cămară şi voĭe dela Chiurciu-Başa, i bĕtrâniĭ rufetuluĭ ca să-lŭ cerceteze de este vrednicŭ cu sciinţa meşteşuguluĭ pre deplinŭ; din care meşteriĭ sciuţi şi cunoscuţi de vrednicĭ, carĭ vor fi maĭ de ispravă, bĕtrâni şi cu pracsisŭ, să se alégă şése, însă patru din cojocariĭ subţirĭ şi douĭ din cojocariĭ groşi, care să fie proestĭ aĭ bresleĭ, ca cu dênşiĭ împreună să aĭbă Chiurciu-Başa a-şĭ povăţui brésla lor, şi a purta grije preste tótă vremea, a se urma şi a se păzi cele ce orânduimŭ maĭ josŭ, anume: întêiŭ să aĭbă Chiuciu-Başa împreună cu aceĭ proestĭ, a căuta pricinele şi judecăţile breslelorŭ pentru ale meşteşuguluĭ, pentru ucenicĭ, călfĭ, pentru ceĭ ce vor face stricăcĭuniĭ la lucru cuĭvaşĭ şi pentru ceĭ ce vor fi neurmătorĭ la vre-una din câte sunt legaţi şi hotărâtŭ a le păzi prin hrisovulŭ acesta alŭ Domnieĭ mele, de care când va fi trebuinţă, strîngêndu-se la unŭ locŭ, Chiurciu-Başa, adecă când va fi în pricină împreună blănariĭ, să se adune numaĭ blănarĭ, ĭar când va fi în pricină cojocarĭ, să se adune ĭar proeştĭ aĭ acestuĭ meşteşug, care împreună cu Chirciu-Başa i cu ceĭ-l-alţĭ, să trimită să chiame pre celŭ cu pricina, şi când acelaşĭ de leneşŭ nu va urma a veni după sciinţa ce-ĭ va face Chiurciu-Başa şi cu ceĭ-l-alţĭ proestĭ, prin trimisŭ atunci să aibă volnicie, a-lŭ aduce şi fără de voĭe cu céuşĭ de cojocarĭ şi să-ĭ iae trépădŭ banĭ 40, după obiceĭulŭ ce a avutŭ, să hotăréscă pricina aceea în scrisŭ, sub iscăliturile lor, după dreptate şi după obiceiulŭ meşteşuguluĭ lor, şi pre ceĭ ce va fi cu pricină de îndreptatŭ să-ĭ îndrepteze, ĭar pre ceĭ ce va fi cu vină, de va fi vina luĭ maĭ mică, să-ĭ facă cercetare şi de faţă, după obiceĭurile rufetuluĭ, ĭar pre ceĭ ce va fi cu vină de pedépsă să aĭbă a-lŭ arĕta la dumnéluĭ vel cămăraşŭ din preună cu alegerea lor în scrisŭ, ca cercetându-se vina, să-lŭ pedepséscă, însă uniĭ ca aceĭa vinovaţi să-ĭ hotăréscă a da şi câte óreşĭ-care geremea la cutia de milostenie a breslelorŭ, după mĕsura vineĭ în locŭ de pedépsă, ĭar altulŭ nimenea să nu se amestece la pricinele şi judecăţile ce se întêmplă între dênşiĭ pentru a le meşteşuguluĭ lor; să aĭbă a ţiné rufetulŭ acéstă cutie, după obiceĭulŭ ce a avutŭ, în care să se strîngă de cătră orânduitulŭ céuşŭ a luĭ Chiurciu-Başa, în tóte sâmbetele sĕptĕmânilorŭ câte treĭ banĭ de fieşĭ-care prăvălie, orĭ blănărie, orĭ cojocărie; aşişderea să se strîngă la cutie şi de totŭ negustorulŭ cazacliŭ, însă Raele aĭ pré puternicĭĭ Impĕrăţiĭ, când va vinde orĭ-ce felŭ de marfă cazacliască, dela vîndĕtorĭ tre-ḑecĭ de banĭ la suta de leĭ, cum şi de la cumpĕrătoriĭ Raele a pré puternicĭĭ Impĕrăţiĭ, ĭar alţiĭ treĭ-ḑecĭ de banĭ la suta de leĭ, asemené să se strîngă la cutie şi oraşŭ, care geremele dela uniĭ ce vor fi hotărîţi de cătră dumnéluĭ vel cămăraşŭ după cum am ḑisŭ pentru vinele lor, cum şi dela alţiĭ care deosebitŭ le vor da mâna a face de sineşĭ vre-o milostenie şi vor vré înşişĭ a arunca la cutie; aşişderea să strîngă şi ceĭ câte taleri ḑece dela ceĭ ce va eşi meşteriĭ a deschide prăvălie precum maĭ josŭ se cuprinde; care acéstă cutie în care este să se strîngă acestŭ venitŭ de banĭ, să se pecetluéscă cu şése peceţĭ a le proestoşilorŭ ce s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, şi aşĭa pecetluită să o păstreze din preună cu acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, în séma unuĭ proestosŭ pământean pre care-lŭ va alege Chiurciu-Başa şi totŭ rufetulŭ, purtândŭ Chiurciu-Başa de grijă ca să se strîngă venitulŭ ce este orânduitŭ, şi când din brésla lor se va întêmpla a muri vre unulŭ întru scăpătăcĭune, séŭ vre unulŭ de vre-o bólă îndelungată, orĭ din slăbicĭunea bătrâneţilorŭ trecute, nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, séŭ de altă întêmplare dela Dumneḑeŭ va căḑé în lipsă desevêrşită, atunci din cutia acésta să se dée ceea ce se cade, ca mortulŭ să se îngrópe cu cele trebuincĭóse, după rânduéla crestinéscă, şi săraculŭ să se ajute după datorie; însă acea cutie să nu se deschiḑă de altulŭ, ci ĭar de faţă fiindŭ înaintea acestor

BIBLIOTECA CENTRALĂ

șase ce aŭ pusŭ peceţile să se deschidă, și luându banii ce va fi trebuinţă ĭar să se pecetluéscă la locŭ, și de nu vor fi ceĭ d'ântêiŭ carĭ aŭ pusŭ peceţile, să fie alţiĭ în locului lorŭ a pecetlui, cinci séŭ șése de ispravă din blănarĭ i cojocarĭ; canzanliĭ și alţi negustorĭ, ce aducŭ marfă de Ţéra căzăcéscă, din Brașov și dela Lipsca, însă Raelele aĭ pré puternicii Impĕrăţiĭ, să nu fie volnicĭ a o deslega, ci ântêiŭ să dée scire Chiurciu-bașiĭ, carele cu șése proestĭ să mérgă ca să fie faţă la deschiderea mărfiĭ, și puindŭ preţŭ ce se cade prin tocméla ce vor face între dênșiĭ, fie-carele după acelŭ preţŭ să cumpere și să iae cât le va fi de trebuinţă. Marfa de Rumeli să nu fie volnicĭ negustoriĭ ceĭ ce o aducŭ nicĭ să o deslege fără de scirea Chiurciu-Bașiĭ și acelor-l-alţi proestĭ, nicĭ să o lucreze eĭ aicĭ, nicĭ să o vêndă cu blana și cu pelea, ci ântêiŭ să dée de scire Chiurciu-Bașiĭ să mérgă din preună cu ceĭ-l-alţi proestĭ să o tocméscă și dându preţŭ să o iae: tótă cu râdicata așișderea și cazacliĭ cum și lipscaniĭ, însă raele a pré puternicii Impĕrăţiĭ totŭ cu râdicata să o vêndă la brésla blănarilorŭ, ĭar să nu fie volnicĭ a lucra eĭ marfa aice: Vulpele, jderiĭ, pisicĭ, și alte mărunţaĭ de cojocărie nime a strînge, fără numaĭ de o va strînge și de va cumpĕra pentru trebuinţa sa, a-și face luĭ-și haĭne de purtatŭ, ĭar într'altŭ chipŭ de se va amesteca la marfa ce este a blănarilorŭ, și-lŭ va dovedi Chiurciu-Basa cu isnafulŭ sĕŭ, să-ĭ iae pe séma cămariĭ Domnescĭ acea marfă. Bogasieriĭ să nu aĭbă voĭe să cumpere, séŭ să lucreze marfă cojocăréscă, nicĭ să ţie în prăvălie, séŭ în casa luĭ haĭne blănite, nicĭ să blănéscă gordiĭ séŭ tivilichiĭ, séŭ jubele, séŭ verĭ-ce altŭ pentru negustorie, séŭ a scóte în târgŭ să vêndă, ci cu totulŭ să fie popriţi a nu se amesteca întru nimicŭ la meșteșugulŭ cojocărieĭ; nicĭ unulŭ din blănarĭ să nu fie volnicŭ a merge să lucreze la vre-unulŭ, ci fără de aĭ fi meșteșugulŭ cojocăria, ar cumpĕra marfă pentru negustorie, căcĭ dovedindu-se i se va face pedépsă, afară numaĭ când va cumpĕra cine-va marfă pentru a sa trebuinţă și îmbrăcăminte. Când va veni marfă, adecă săngeapŭ, cacomŭ, laţcă, dihorŭ, pisicĭ, altă marfă maĭ ușóră, să aĭbă blănariĭ a o împărţi cu toţiĭ, ĭar de nu le va ajunge spre a lua fiesce-care cât 'ĭ este trebuinţa, atunci să iae douĭ blănarĭ până la cincĭ sute de săngepĭ, ca cu acestŭ mijlocŭ să se pótă chivernisi toţĭ; hârșile dela mocanĭ și peile dela scaune, care vor fi de trebuinţa meșteșugului cojocărieĭ, să se protimiséscă ântêiŭ cojocariĭ pământenĭ aĭ bresleĭ a cumpĕra, apoĭ ce va rĕmânea să iae și strĕiniĭ, însă cojocariĭ pământenĭ să aĭbă a da fóie la Chiurciu-Basa de câtă sumă de pele va fi trebuinţă la totŭ rufetulŭ peste anŭ, care acea sumă să o cumpere cu preţulŭ ce vor da strĕiniĭ și cele-l-alte să se vîndă la strĕinĭ. Așișderea, fiindŭ-că s'aŭ fostŭ jăluitŭ în aniĭ trecuţĭ toţĭișlicariĭ asupra cojocarilorŭ bașcaliĭ, că nu urméză a cumpăra marfă de cojocărie grósă numaĭ, cele ce le este trebuinţă meșteșugului lor, adecă hârșĭ negre de căcĭulă de pre la mocanĭ, și peĭ de blană de cojóce de pre la măcelarĭ, ci dela o séma de vreme încóce, s'aŭ apucatŭ de strîngŭ și marfă subţire, ce le ḑicŭ stârpiturĭ, care este de trebuinţa meșteșugului islicarilorŭ și o precupescŭ vîndênd-o printr'ascunsŭ pre la strĕinĭ, altele le vîndŭ din prăvăliĭ de-amână la muștériĭ, ĭar cele próste ce le rĕmânŭ le vîndŭ lorŭ cu preţŭ mare. Și aŭ cerutŭ islicariĭ, ca să aĭbă dreptate la acésta, spre a fi opriţi, a cărora jalbă și cerere fiindŭ cu cale după cercetarea ce s'a făcutŭ, am aședatŭ și acestŭ pontŭ în hrisovulŭ acesta alŭ Domnieĭ mele, ca cojocariĭ bașcaliĭ de a nu maĭ cumpăra nicĭ dela mocanĭ, nicĭ dela măcelarĭ numaĭ marfă ce lucréză și la meșteșugulŭ ce aŭ, precum maĭ susŭ se arétă, ĭar marfa subţire, care este de meșteșugulŭ islicarilorŭ, să fie opriţi numiţiĭ cojocarĭ bașcaliĭ, de a nu maĭ cumpăra, nicĭ dela mocanĭ, nicĭ dela alţiĭ nimenea, ce le sunt obicĭnuite de le strîngŭ islicariĭ, ĭar carele se va găsi, să scie că acea marfă se va lua pe séma cămeriĭ. Ceĭ carĭ vor fi să se iae dela stăpânĭ ca să-și deschidă prăvăliĭ, să n'aibă voĭe de sineși fără de voĭa stăpânuluĭ și fără de voĭa dela Chiurciu-Basa și de la rutetŭ, ca să-lŭ cerceteze ântêiŭ de este

vrednicŭ a avé prăvălie şi a se numi meşterŭ, şi de scie meşteşugulŭ deseĕvêrşitŭ. ĭar după ce va lua voïe şi se va vedé că este destoïnicŭ la acésta, să dée întêiŭ taleri 20, după cum le-aŭ fostŭ obiceĭŭ, însă taleri 10 Chiurciu-Başeĭ şi taleri 10 la cutie, şi aşĭa va deschide prăvălie; ucenicii să nu fie volnicĭ să ĭasă dela stăpânŭ până la sorocŭ, cât ĭi va fi tocméla, nicĭ să-lŭ priméscă altŭ nimené din cojocarĭ. Aşişderea şi după ce-şĭ va împlini ucenicia, încă să nu fie volnicŭ să iasă şi să nu lŭ priméscă nimené până nu va sluji stăpânuluĭ sĕŭ cu simbrie unŭ anŭ, cum a fostŭ obiceĭŭ. Când se va întêmpla a veni nescaĭ-va cojocarĭ strĕinĭ de prin tr'alte părţi, să nu fie volnicĭ a deschide prăvăliĭ aicĭ, până nu-şĭ vor lua întêiŭ bir dela cămară, şi până nu-lŭ va cerceta Chiurciu-Başa şi rufetulŭ, ĭar după ce-şĭ va lua birŭ şi se va cerceta, de va fi vrednicŭ, cu meşteşugulŭ pre deplinŭ, atuncĭ cu scirea Chiurciu-Başi şi a rufetuluĭ să aĭbă voïe a deschide prăvălie, dându baniĭ cutieĭ. Să aĭbă Chiurciu-Başa, din preună cu totŭ rufetulŭ lor purtare de grijă, în tótă vremea a cerceta şi a găsi pre toţĭ ceĭ ce ar vrea să păgubéscă vama Domnéscă, dintre acestŭ rufetŭ alŭ lor, şi pre cure-lŭ va dovedi întru acéstă faptă, să aĭbă alŭ da la vel vameşŭ, ca să-şĭ plătéscă vama obicĭnuită pe deplinŭ, şi încă să-ĭ facă şi cercetare ca să fie spre pilda altora. Chiurciu-Başa să aĭbă purtare de grijă pentru blănile de orĭ-ce felŭ, care facŭ cojocariĭ, ca nu numaĭ curatŭ să le lucreze, ci nicĭ micĭ să nu fie, făcêndu-le întocmaĭ după mĕsură şi .... celŭ cuviincĭosŭ, ferindu-se de a nu le face micĭ şi próste séŭ putrede, aŭ ne potrivite séŭ ne cusute bine, pentru că nu numaĭ vor perde privilegiulŭ acesta, ci se vor şi pedepsi; deosebitŭ ḑicem maĭ cu straşnică poruncă, pentru preţŭ a tóte feliurimele de blane, să se feréscă orĭ-care blănariŭ a nu cere preţŭ maĭ multŭ preste ceea ce se cade, după năravulŭ ce aŭ avutŭ, ci numaĭ cu preţŭ dreptŭ să-şĭ vîn̡dă marfa, pentru căcĭ de acésta se va face cu dinadinsulŭ cercetare în tótă vremea, de faţă şi pre sub cumpĕtŭ, şi pre care blănarŭ 'lŭ vom dovedi, că aŭ cerutŭ şi aŭ luatŭ preţŭ maĭ multŭ preste ceea ce s'aŭ căḑutŭ, nu numaĭ că-lŭ va perde, ci se va pedepsi fórte. Aceste tóte câte orânduimŭ maĭ susŭ, pentru numitulŭ rufetŭ alŭ blănarilorŭ şi alŭ cojocarilorŭ, straşnică poruncă să aĭbă Chiurciu-Başa de împreună cu ceĭ-l-alţĭ proestĭ aĭ rufetuluĭ a le păzi nu numaĭ eĭ, ci şi pentru toţĭ câţĭ se află în numĕrulŭ rufetuluĭ, cu meşteşugŭ, să aĭbă purtare de grijă în tótă vremea, spre a le cerca ca să le urmeze ca uniĭ ce eĭ aŭ a rĕspunde şi a da séma pentru toţĭ ceĭ-l-alţĭ, ĭar când vre-unulŭ în potriva poruncĭĭ va urma cevaşĭ, orĭ va face blană maĭ mică din mĕsura cea hotărîtă, putredă şi ne potrivită, orĭ va cere şi va lua preţŭ mare preste ceea ce s'aŭ căḑutŭ, orĭ va mizdui vama Domnescă, aceĭ proestĭ şi cu Chiurciu-Başa, ca nisce însuşĭ vinovaţĭ vor avea a se pedepsi şi eĭ fără de a nu avea cuvêntŭ şi pricină de îndreptare că n'aŭ sciutŭ, séŭ să arete pre celŭ vinovatŭ, de a remâné eĭ îndreptaţĭ, căcĭ pentru aceea sunt rânduiţĭ proestĭ să-şĭ cerce şi să-şĭ povăţuiască rufetulŭ în tótă vremea, şi ómeniĭ rufetuluĭ să fie aleşĭ şi sciuţĭ, şi pentru aceea li s'aŭ făcutŭ de cătră Domnia mé aceste privilegiurĭ la câte scriemŭ maĭ susŭ. Câţĭ dér lucréză aceste meşteşuguri, aceĭ aŭ a se cunósce de blănarĭ şi cojocarĭ la bréslă, şi eĭ aŭ a cunósce de maĭ marele lorŭ şi povăţuitorŭ pe Chiurciu-Başa şi a se sci pe sineşĭ fie-carele dintr'ênşiĭ că sunt legaţĭ la bréslă şi supuşĭ Chiurciu-Başiĭ a da ascultare în tótă vremea, ĭar pre ceĭ nesupuşĭ să aĭbă Chiurciu-Başa aĭ arĕta, ca să se pedepséscă de cătră Domnia mé. Intărimŭ dér hrisovulŭ acesta cu însăşĭ credinţa Domnieĭ mele Iѡ Nicolae Petru Mavrogheni Voevodŭ şi cu credinţa pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ Constandin Vodă, Petru Vodă, şi cu totŭ sfatulŭ D-lor cinstiţilorŭ şi credincĭoşĭ boerilorŭ celorŭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Nicolae Brâncovénu vel vist., Stefan Parscovén vel vornicŭ de Ţéra de susŭ, Pan Ianache Văcărescu vel vornicŭ de Ţéra de josŭ, Gregorie Bălénu vel log. de Ţéra de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel

spăt., Costandin Filipescu vel post., Costache Racoviță vel comis, Ioan vel cluc., Vasilache vel păharnicŭ, Alecsandru Văcărescu vel stol. — vel slujer, — vel, Pitar și ispravnicŭ, Nicolae Filipescu vel log. Scriindu-se hrisovulŭ acesta întru întêiulŭ anŭ dintru întêia Domnie a Domnieĭ mele, aicĭ în orașulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, de Gheorghe logofĕtŭ za Divanŭ, la anii dela nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ și mântuitorulŭ nostru, létŭ 1786, Decembre 20 (1)».

Eată și bărbierilorŭ cum le renoiesce Mavrogheni privilegiurile:

Hrisovulŭ bărbierilorŭ din Bucurescĭ

«De vreme ce rufetulŭ bărbierilorŭ meșterĭ, carĭ locuescŭ aicĭ în orașulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, aŭ avutŭ obiceĭurile și așezământurile ce se cuprinde maĭ josŭ, încă maĭ din nainte, din vechime, așișderea aŭ avutŭ și unŭ protomeșterŭ maĭ mare preste dênșiĭ, adecă staroste pentru purtarea de grijă și chivernisirea rușfetuluĭ lorŭ, carĭ obiceiurĭ cerêndŭ a li-se întări și de cătră Domnia mé, după ce m'amŭ pliroforisitŭ întâiŭ că le-aŭ avutŭ acestea, și amŭ vĕḑutŭ înșine la mâna lorŭ, atâtŭ hrisovulŭ Domnieĭ sale fratelui Grigorie Alexandru Ghica Vodă ot létŭ 1768, i hrisovul Domnieĭ sale Alexandru Ioan Ipsilantŭ Vodă ot létŭ 1775, cum și o anafora întărită iarŭ de Domnia sa Alexandru Vodă maĭ în urmă făcută la létŭ 1780, i din hrisovul Domnieĭ sale răposatuluĭ Nicolae Vodă Caragea, cu létŭ 1782 Maiŭ 12; amŭ poruncitŭ să alégă staroste și s'aŭ ales pe . . . . . căruia i-amŭ datŭ acestŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele, ca să aibă a fi staroste și purtătoriŭ de grijă preste toțĭ bărbieriĭ de aicĭ, și elŭ împreună cu 6 epitropĭ meșterĭ aĭ bresleĭ acesteia maĭ bĕtrânĭ și maĭ de cinste aĭ lorŭ ce vorŭ fi să păzéseă orânduiala ce aŭ între eĭ, adecă:

1) Toțĭ câțĭ lucrézŭ meșteșugul acesta aicĭ în Bucurescĭ, orĭ pământenĭ, séŭ străinĭ, din orĭ-ce parte arŭ fi venitŭ, séŭ Călăraș, Dorobanĭ, Sârbĭ, séŭ orĭ-ce felĭŭ de slujitoriŭ arŭ fi, să aibă a asculta de starostea și de ceĭ 6 epitropĭ la celea ce-ĭ va povățui pentru ale meșteșuguluĭ.

2) Pentru ucenicĭ când vorŭ vré să iasă de pe la meșteșug, să fie datorĭ a da de scire stărostieĭ și epitropilorŭ, ca prin scirea și voĭa lorŭ să iasă, ĭar de sineșĭ să nu fie volnicŭ, nicĭ vre-unulŭ din meșterĭ să nu îndrăsnéscă a luà uceniculŭ altuia.

3) Când se va întâmpla, orĭ greșală să facă vre-un bărbierŭ, de a nu lucra bine, orĭ de a nu păzi bine Duminica și alte sĕrbătorĭ, séŭ judecată să aibă unulŭ cu altulŭ pentru ale meșteșuguluĭ, să nu fie volnicŭ boeriŭ mare, aga séŭ alțĭ zapcĭĭ a-ĭ judeca, fără numaĭ starostea dimpreună cu epitropiĭ să-ĭ judece și să-ĭ îndrepteze după obiceiŭ și orânduială, certându-ĭ și dojenindu-ĭ după vina ce vor face.

4) Până nu-șĭ vorŭ deschide meșteriĭ maĭ de cinste prăvăliile, să nu aibă voie ceĭ-l-alțĭ bărbierĭ a-șĭ deschide. Și pentru cutia de milostenie ce aŭ avutŭ obiceiŭ a ținé brésla acésta, să iae dela totŭ meșterulŭ câte banĭ treĭ, i de calfă câte banĭ doĭ, dându acești banĭ orĭ-cine arŭ lucra meșteșugulŭ acesta, și să se strîngă în cutie la starostea, care cutie să se ție pecetluită, atât de starostea cât și de epitropĭ cu pecețile lorŭ și să se păzéscă preste anŭ ca dintr'aceĭ banĭ să se cheltuiască la praznic prapodomnei Paraschiva ce-lŭ prăznuescŭ eĭ, i la mórtea vre-unuĭ meșterŭ din brasla lorŭ, ce nu va avé cu ce să i-să facă trebuinciósele îngropării și ale pornirii, dintru aceĭ banĭ, să-lŭ slujéscă și să-ĭ facă pomenirile luĭ; cum și de va rămînea vre un meșterŭ de aĭ lor la slăbiciune și la sărăcie din bólă, séŭ din altă întîmplare, iară dintre aceĭ banĭ să-lŭ ajutoreze cu cea ce

(1) Condica No. XV, fila 24.

va fi cu cale după starea luĭ, pentru care aceste cheltueli când se va întîmpla la trebuință a se face, cu toți împreună să deschidă cutia, și cu sfatŭ de obște al epitropilorŭ să se cheltuéscă, și atâtŭ de banii ce vor strînge la cutie, cum și de cheltuiala ce se va face la celea maĭ susŭ arĕtate, în toți anii să aibă starostea așĭ da socotéla înaintea acelora șése Epitropi, ca să i-se cunóscă de-ĭ este slujba cu credință séŭ nu, care acestea obiceiurĭ și așeḑĕmânturĭ le-aŭ avutŭ brésla barbierilorŭ încă maĭ dinainte vreme, după cum ne-am adeveritŭ din hrisóvele fraților Domnĭ ce s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ. Dreptu acea și Domnia mea, le-am întăritŭ vechiulŭ obiceĭ și orânduiala lor, ca să se urmeze precum poruncimŭ, pentru carele s'aŭ dat domnescul acesta hrisov întărit cu însăși credința Domnieĭ mele Iŵ Nicolae Petru Mavrogheni Voevod și cu credința pré iubiților Domniĭ mele fiĭ: Constandinŭ Vodă, Petru Vodă, mărturiĭ puind și pe Dumnélorŭ cinstiți și credincioșĭ boerĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domniĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel Ban. Pan Nicolae Brăncovénu, vel vist., Pan Stefanŭ Prașcovénŭ vel vor. de Ţéra de susŭ, Ienache Văcărescu vel vor. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel Post., Ioan vel Cluceriŭ, Pan Costandin Racoviță vel comisŭ, Vasilache vel păhar, Alecsandru Văcărescu vel stol., — vel slug., ... vel pit., și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta, întru întâiulŭ anŭ al domnieĭ nóstre, la leat de la zidirea lumiĭ 7292, ĭar dela nascerea Domnuluĭ Dumneḑeŭ și mântuitoruluĭ nostru I. Hristos, lét 1786, Decembrie 22 (1).

Toți boiangiiĭ se oferescŭ să renunțe la prăvăliĭ deosebite și constituescŭ prin asociațiunea munceĭ lor, o *kepxane*, o anume instalare pentru vapsirea stofelorŭ. Domnitorulŭ le dă un anume hrisov.

Hrisovulŭ ce s'aŭ dăt rufetuluĭ boiangiilorŭ.

«Fiind-că boiangiĭ din Bucurescĭ după hrisovulŭ ce li s'aŭ dat de către Domnia mea, spre a fi și eĭ rufetŭ întocmitŭ cu nizamulŭ ce li se cade și cu privilegiulŭ Domnescŭ, ca un meșteșugŭ trebuincioșŭ ce este și acesta norodului Bucurescilorŭ, după cum și tuturorŭ altorŭ rufeturĭ li s'aŭ dat hrisóvele Domnieĭ mele, ne-aŭ datŭ jalbă în urmă, cum-că s'aŭ unitŭ cu toți ceĭ ce aŭ intratŭ la rufetulŭ acesta, și s'aŭ așeḑatŭ ca să fie numaĭ o cherhanea de lucru meșteșuguluĭ acestuia aicĭ în Bucurescĭ, la care să lucreze toți ceĭ ce sunt rufetŭ, făr de a nu ținea aiurea prăvăliĭ de boiangeriĭ în Bucurescĭ, și din bună voĭa lor aŭ făcutŭ așeḑĕmântŭ cu egumenu mŏnăstiriĭ Zoodoh-Pighi de le-aŭ dat o prăvălie a mŏnăstiriĭ, lângă pórta de josŭ a curțeĭ vechĭ, să o facă cherhana, și să dée la mŏnăstire pe tot anulŭ câte tal. 300 și 20 oca făcliĭ de ciară albă, în séptĕmâna cea mare a postuluĭ de lângă paștĭ, învoindu-se și pentru cheltuiala cea trebuinciósă acum la facerea binaliĭ, și aŭ datŭ la mŏnăstire Zapisŭ iscălitŭ, care s'aŭ vĕḑutŭ de Domnia mea, cu coprindere pe largŭ de tótă simfonia lor, asupra căruia aŭ cerutŭ de la Domnia nóstră întărîre, a cărora cerere fiindŭ cu cale și fără de nicĭ o stricăciune, séŭ vre o pagubă obștieĭ, s'aŭ primitŭ și de Domnia mea, și le-amŭ datŭ acestŭ Domnescŭ al nostru hrisovŭ, prin care întărimŭ așeḑĕmêntulŭ ce-lŭ aŭ cu mŏnăstirea Zoodoh-Pighi pentru prăvălia cherhanalei. Ca să se urmeze întocmaĭ și întru tóte după zapisulŭ lor, poruncimŭ ca ni-

(1) Cond. XV, fila 29.

menea altulŭ să nu fie volnicŭ a ţinea altă prăvălie de boiangelîc, nicĭ să lucreze meşteşugulŭ acesta, orĭ basmagiŭ, orĭ rufetŭ de altă bréslă, orĭ măcarŭ verĭ-cine, după hrisovulŭ ce li s'aŭ datŭ, afară numaĭ dintru acéstă cherhanea, la care să lucreze toţĭ aceştia ce aŭ intratŭ la rufetŭ şi aŭ datŭ zapisŭ de aşeḑĕmêntŭ la Zoodoh-Pighi, fără de a nu avea nicĭ însuşĭ eĭ voĭe unul de a deschide aiurea prăvălie şi a lucra meşteşugulŭ acesta într'altă parte, fără numaĭ la unŭ locŭ întru o cherhanea ce s'aŭ numitŭ maĭ sus; după cum s'aŭ unitŭ şi s'aŭ aşeḑatŭ eĭ între dînşiĭ în scrisŭ; de care poruncimŭ Dumitale Vel. Agă să opresc pe toţĭ aceştia a nu lucra acestŭ meşteşugŭ şi a nu ţinea altă prăvălie de lucru boiangelăculuĭ, făr de numaĭ acéstă cherhanea a lorŭ să lucreze; dară şi eĭ să aibă a păzi dreptatea meşterilorŭ la plata boiangelăculuĭ, spre a nu căuta cu acéstă pricină de oprirea altorŭ prăvălii, preţ de plată scumpŭ peste cea ce se cade, ci după cum s'aŭ urmatŭ şi până acumŭ cu acelŭ preţŭ obişnuitŭ să lucreze şi de acumŭ înainte fără de a nu strica haina cuivaşi, s'aŭ a face alte înşelăciunĭ, pentru că Domnia mea, după cum voim folosulŭ lorŭ spre a se hrăni şi a se agonisi din munca meşteşuguluĭ lorŭ, asemenea voimŭ şi dreptatea norodulŭĭ de obşte să se păzéscă; şi am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ Domnésca nóstră iscălitură şi pecete, şi cu mărturia pré iubiţilorŭ Domniĭ mele fiĭ: Constandinŭ Vodă, Petru Vodă, Iosifŭ Vodă, şi a Dumnélorŭ cinstiţilorŭ şi credincioşilorŭ boerilorŭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domniĭ mele: Pan Nicolae Brâncovén, vel ban, Manolache Brâncovén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Scarlatŭ Grecén vel vist., Radu Slătinénu vel vor. de Ţéra de josŭ, Ioanŭ vel log. de Ţéra de susŭ, Constandin Stirbei, vel log. de Ţéra de josŭ, Nicolae Mavrogheni vel spăt., Costache vel post., Dumitrache vel comis., Ienachi Mavrodin vel clucer., Teodorache Tufénulŭ vel pahar., Alexandru Văcărescu vel stol., Mateiŭ Cantacuzino vel slug. Stavarache vel pit. şi ispravnicŭ, vel log.. scriindu-se hrisovulŭ acesta întru al treilea anŭ al Domnieĭ mele aicĭ în oraşu Bucurescĭ la lét 1788, Iunie 13, de Răducanŭ Poienariŭ logf. de Divanŭ (1).

Importante sunt şi următórele două acte ale luĭ N. Mavrogheni, relative la Evreĭ. Primulŭ le dă staroste şi scutirĭ de biruri, regulându-l la ruptă. Alŭ doilé le acordă dreptulŭ de a-şĭ construi o casă de rugăcĭunĭ în mahalaoa oraşuluĭ în Bucurescĭ. Ambele sunt din 1787, Ianuarie 10. Starostele Iosif Simon ni e deja cunoscutŭ.

Hrisovulŭ starosteĭ de Evreĭ.

«Datamŭ Domnia mé acestŭ hrisovŭ luĭ Iosif Simon, pre care l-amŭ făcutŭ Domnia mé, staroste de ovreĭ, pentru care vĕḑuiŭ Domnia mé hrisóve Domnescĭ întru care scrie, cum că aŭ avutŭ aceste obiceĭurĭ, adecă, era elŭ împreună cu toţĭ ovreiĭ, apĕraţĭ de alte dăjdiĭ ce eşé peste anŭ dela visterie, fără de numaĭ ruptórea lorŭ, după cum era aşeḑaţĭ la cămara Domnéscă. Pricinele cele maĭ micĭ ce avé ovreiĭ între dînşiĭ le judeca starostea, ĭar cele maĭ marĭ în care nu era odihniţĭ pe judecata luĭ, dumnéluĭ vel cămăraşŭ. Starostea şi casa luĭ era apĕrată de fumăritŭ şi de alte orânduelĭ, dijmăritŭ pe drepte bucatele luĭ. Pentru câţĭ stupĭ avé nu plătea, şi când strîngea baniĭ dăjdieĭ dela ovreĭ, lua de nume câte banĭ treĭ-ḑecĭ pentru ostenéla luĭ, şi fiindŭ şi vechilŭ de hahamŭ-başa, lua

(1) Condica XV, fila 87.

de totŭ ovreiulŭ casnicŭ câte taleri 1 pre anŭ şi alte venituri a le hahamuluĭ, după orânduéla lor. Asemené ţine ovreiĭ şi povernile ce le-aŭ avutŭ făcute cu cheltuĭala lor în Bucurescĭ, pre locului ce li s'aŭ datŭ dela Domnĭ şi Sinagoga lor. Decĭ acele milĭ şi obiceĭurĭ ce le-aŭ avutŭ şi dela alţĭ fraţĭ Domnĭ, carĭ maĭ susŭ arétă, ne-am milostivitŭ şi Domnia mé de le-am întăritŭ; pentru care poruncim şi vouă tuturorŭ ovreilorŭ să aveţĭ a-lŭ sci de staroste, să-ĭ daţĭ supunere şi ascultare ce se cuvine. Aşişderea să-lŭ protimisiţĭ orĭ unde şi întru tóte locurile ca pre unŭ staroste alŭ vostru, că pre celŭ ce va arĕta starostea împotrivitorŭ, neurmătorŭ şi nesupusŭ, se va pedepsi. Şi amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însuşĭ iscălitura Domnieĭ mele şi pecete şi cu credinţa pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ, Costandin Vodă, Petru Vodă, martorĭ puindŭ şi pre dumnélorŭ cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭi ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Stefan Prescovén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovénu vel vorn. de Ţéra de susŭ, Grigore Bălén vel logof. de Ţéra de susŭ, Nicolae Filipescu vel vorn. de Ţéra de josŭ, Costache Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racoviţă vel comisŭ, Vasilache vel păharnizŭ, Alexandru vel stolnicŭ — vel slugerŭ, — paharnicŭ — vel pit. Şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la anulŭ dela spăsănia lumiĭ, 1787, în luna luĭ Ghenarie 10, de Răducanu, logof. de Divanŭ» (1).

Hrisovulŭ ovreilorŭ pentru case de rugăciunĭ.

«Tuturorŭ ovreilorŭ câţĭ sunt locuitorĭ aicĭ în oraşulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, ca să aĭbă voĭe printr'acestŭ alŭ nostru hrisovŭ, Domnescŭ a-şĭ face o casă cu douĕ odăĭ, ca să le fie pentru rugăciunea lorŭ cea din tóte ţilele, aicĭ în mahalaua Popesculuĭ, pe unŭ locŭ care, în Divanulŭ Domnieĭ nóstre, s'aŭ adeveritŭ că aŭ fostŭ alŭ lorŭ cumpĕratŭ maĭ din nainte, pentru care aŭ făcutŭ cu toţiĭ jalbă şi plângere ţicêndŭ, că şi maĭ dinainte aŭ avutŭ casă pentru rugăciunea din tóte ţilele aicĭ în târgŭ, şi ca să ne încredinţămŭ maĭ bine de adevĕrŭ, am cercetatŭ prin marafetulŭ dumnéluĭ vel cămărăşŭ, trimiţêndŭ omŭ credincĭosŭ alŭ Domnieĭ mele la acea mahala, unde aŭ fostŭ avutŭ casa aceca maĭ din nainte, şi pliroforisindu-ne Domnia mea, cum că adevĕratŭ a fostŭ avutŭ, ne-amŭ milostivitŭ şi le-amŭ fostŭ datŭ voĭe printr'acestŭ hrisovŭ alŭ Domnieĭ mele, ca să-şĭ facă după plăcerea lorŭ o casă cu douĕ odăĭ, unde să-şĭ facă rugăciunea din tóte ţilele, ne supĕraţĭ de nimene; pentru care poruncimŭ Domnia mé zapciilorŭ să apĕraţĭ ca să pótă fi ne supĕraţĭ atât de cătră mahalagiĭ, cât şi de cătră nimené, nicĭ unŭ felŭ de supărare să nu aĭbă, că aşĭa este porunca Domnieĭ mele. Şi am întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăşĭ iscălitura Domnieĭ mele şi pecete, şi credinţa pré iubiţilorŭ Domnieĭ mele fiĭ, Constandin Vodă, Petru Vodă, marturiĭ puindŭ şi pre dumnélorŭ cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele: Pan Dumitrache Ghica vel banŭ, Stefan Preşcovén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Ianache Văcărescu vel vist., Manolache Brâncovén vel vornicŭ de Ţéra de josŭ, Gregorie Bălén vel vorn. de Ţéra de susŭ, Nicolae Filipescu vel log. de Ţéra de josŭ, Costandinŭ Mavrogheni vel spăt., Costandin Filipescu vel post., Ioan vel clucerŭ, Costandin Racoviţă vel comisŭ, Vasilache vel pahar., — vel slugerr, — vel sărdar, — pel pit. Şi s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la lĕtŭ 1787, Ghenarie 10, de Răducan Poenariŭ vel log. za Divanŭ (1).

(1) Condica No. XV, fila 31.

Totŭ la regularea breslelorŭ numerămŭ și alte douĕ hrisóve dela N. Mavrogheni.

Primulŭ este actulŭ relativŭ la rufetulŭ șelarilorŭ din 1787, Octomvre 9 (1).

Cartea starosteĭ de șelarĭ, 1787 Oct. 9.

«Dat-amŭ cartea D-nieĭ mele luĭ . . . . . pe care l'amŭ făcutŭ staroste și purtătorŭ de grijà peste toțĭ șelariĭ de aicea din Bucurescĭ, ca împreună cu 3, 4 epitropĭ meșterĭ aĭ bresleĭ aceștia, maĭ bătrânĭ și maĭ de cinste aĭ lorŭ, se păzéscă orânduiala ce aŭ între eĭ, adecă toțĭ câțĭ lucréză meșteșugulŭ acesta al șelărieĭ aicea în Bucurescĭ, orĭ pământenĭ séŭ străinĭ, să aibă a asculta de staroste și de aceĭ epitropĭ la celea ce i va povățui la cele pentru a meșteșuguluĭ. Pentru ucenicĭ, când vor voi să iése de pe la meșterĭ să fie datorĭ a da de scire starostieĭ și epitropilorŭ, ca prin scirea și voia lor să iasă, iar de sine'șĭ să nu fie volnicŭ a eși, nicĭ vre unulŭ din meșterĭ să nu îndrăsnéscă a lua uceniculŭ altuia. Cândŭ se va întâmpla orĭ greșélă se va face de vre un șelarŭ de a nu lucra bine, séŭ judecata unuia cu altulŭ pentru ale meșteșuguluĭ, să nu fie volnicŭ nimenea a judeca fără numaĭ starostele dimpreună cu epitropiĭ să-ĭ judece și să îndrepteze după obiceiŭ și orânduiala lor, certându-ĭ și dogenindu-ĭ după vina lor. Așișderea se aibă a ținea cutie de milostenie (după cum aŭ tóte rufeturile) în care cutie să se ia de tot meșterulŭ, din Duminecă în Duminecă, câte banĭ treĭ, i de calfă câte banĭ doĭ, dându-ĭ acești banĭ orĭ-cine ar lucra meșteșugulŭ acesta și să-ĭ strîngă în cutie la staroste, care cutie să se ție pecetluită atâtŭ de staroste cât și de epitropĭ cu pecetile lor și să se păzéscă peste anŭ, ca dintr'aceĭ banĭ să-ĭ cheltuiască la mórtea vre unuĭ meșterŭ din brésla lor, care nu va avea cu ce să facă trebuinciósa înmormântare și ale pomenireĭ, dintr'aceĭa să-l slujéscă și să facă pomenirile luĭ. Cum și de va rĕmâne vre un meșterŭ de aĭ lor la slăbiciune și la sărăcie, din bóla séŭ din altă întâmplare, iarăși dintr'aceĭ banĭ să'lŭ ajutoreze cu cea ce va fi cu după starea luĭ. Pentru care acestea cheltuelĭ, cândŭ se va întâmplà trebuință a se face, cu toțĭ împreună să deschidă cutia și cu sfatŭ de obște al epitropilorŭ să-ĭ cheltuiască și atâtŭ de banĭ ce vor strînge la cutie cum și de cheltuiala ce se va face la cele maĭ susŭ arĕtate, în toțĭ aniĭ se aibă starostele așĭ da seamă înaintea acelorŭ epitropĭ. Câțĭ străinĭ șelarĭ vor veni din străinătate în Bucurescĭ să lucreze meșteșugulŭ acesta al șelărieĭ, să aibă datorie a da în scire întâiŭ starosteĭ și epitropilorŭ, ca să se cerceteze de este cu sciința meșteșuguluĭ pe deplinŭ și așĭa cu scirea să aibă voie a deschide prăvălie, dândŭ havaetŭ la cutie taleră dece și starosteĭ taleră doĭ și banĭ 90; și calfa cândŭ va eși și va vrea să deschidă prăvălie se aibă a da iarăși la cutie taleră 5 și havaetulŭ starosteĭ; iar feciorĭ de șelarĭ ce vor rĕmânea în locŭlŭ tatăluĭ sĕŭ, acela să nu se supere a da nicĭ la o parte, nicĭ la alta, ce se urméze a pune și el paraua pe sĕptămână, cum aŭ pus'o și tatălŭ sĕŭ. Pentru care poruncimŭ Domnia mea tuturorŭ șelarilorŭ, să aveți al sci de staroste și să-ĭ da-ți supunere și ascultare căcĭ celuĭ împotrivitorŭ are voie să-ĭ facă certare după vina luĭ».

(1) Condica XVII, Arch. Stat., fila 239.

Prin acestălaltŭ actŭ se numesce G. sin Ghica cuiungiŭ generalŭ peste toţi cuiungiï din Bucurescï:

«Datŭ-amŭ acéstă Domnéscă a nóstră carte, slugiï Domnieï mele Gheorghe sin Ghica Cuiungiŭ, pre care l-amŭ făcutŭ Domnia mé Cuiungiŭ-basa preste toţi Cuiungiï din Bucurescï, ca să aïbă a fi purtătorï de grijă rufetuluï acestuia împreună cu bĕtrâniï lor întocmaï după hrisovulŭ Domnieï mele ce are rufetulŭ acesta, ca să fie păzite dreptatea şi obiceiulŭ lorŭ. Pentru care poruncimŭ şi vouă tuturorŭ cuiungiilorŭ din Bucurescï, să-lŭ cunósceţi de Cuiungi-basa şi proestosŭ al vostru şi să'ï daţi căduta supunere şi ascultare la porunciile Domnieï mele, ce se vor da printr'însulŭ şi la obişnuita orânduiala a rufetuluï ce se coprinde în hrisovŭ. Cătră aceste, fiind-că numitulŭ Cuiungi-basa se află slugindŭ cămăreï Domnieï mele la trebile şi poruncile ce-ï dă, ne-amŭ milostivitŭ asupra luï şi i-am datŭ să aibă şi un omŭ scutitŭ şi apĕratŭ de tóte dăjdiile şi angariile visterieï şi ale cămăreï domnescï, întru nimică să nu se supere, ca să pótă fi de poslușania caseï luï. Aşişderea şi alte privileghiurï şi obiceiurï ce va fi avutŭ Cuiungi-basiï până acum, acelea precum s'aŭ urmatŭ la ceï-l-alţi Cuiungibaşï, aşïa să se urmeze şi la el, spre a le avea». 1788, Sept. 9 (1).

Décă breslele aŭ primitŭ dela N. Mavrogheni vechia protecţiune, el nu se credu datorŭ a înţelege practica comerciuluï, cum îl pricepŭ uniï economiştï astădï, ci esercită controlul cel maï nehĕrmurit asupra luï, maï alesŭ în oraşe.

Imediatŭ cum veni în Bucurescï, stabilesce, la 1786, nartu redusŭ pentru băcăniï şi lucrurï de mâncare. Acestŭ nartŭ fu combinatŭ de vel Aga, de Ión Medelnicerul (?), Pahaniculŭ Enache Lehliu şi Nicolae Stolniculŭ (?) (2):

Pitacŭ cătră boeriï epitropï din 1786, Maï 22, ca împreună cu Aga se facă cercetare de nartŭ «băcăniilorŭ, de tóte felurimile, pentru pâne şi pentru carne, în ce chipŭ era nartulŭ cu care se urma până acum şi cum este cu dreptate de a se urma?... şi pentru tóte să ne daţi pliroforie în scrisŭ, cu arĕtare pre largŭ»(3).

In Iunie 26, anulŭ următorŭ 1887, se promulgă cu pitacŭ domnescŭ unŭ nartŭ generalŭ întocmitŭ de o comisiune, în care a lucratŭ şi Stolniculŭ Dumitrache, autorulŭ istorieï evenimentelorŭ care se terminŭ cu pacea dela 1774 (4). Acestŭ nartŭ generalŭ (5) este din Cod. No. XVII a Arh. Statuluï, la fila 202—208. Preţulŭ

(1) Cod. XVII, fila 327 verso.
(2) Cod. No. XVII, fila 16 şi 17.
(3) Cod. No. XVII, fila 7.
(4) Veţi lucrarea mé în analele Acad. române, pe 1888.
(5) Urmează în anexă.

ocalei de carne de óie 3 parale și o lescaie și cé de vacă 2 parale și o lescaie (1).

In acelaș anŭ, 1787, Iunie 20, N. Mavrogheni, dete pitacŭ stabilindŭ nartŭ și la cărămidă:

Pitacŭ cătră vel Spăt. și vel Aga, punêndŭ nartŭ cărămideĭ și obligândŭ pre cărămidarĭ să o facă bună, adică miia, taleri doui pre locŭ, ĭar chiria adusului taleri 2 1/2. Totŭ-o-dată Domnitorulŭ ordonă ca velițiĭ boerĭ să fie convocați a doua di, ca împreună cu Mitropolitulŭ se facă nartŭ și pentru cele-l-alte lucrurĭ. 1787, Iunie 20 (2).

Nu numaĭ *narturĭ* impuné N. Mavrogheni la negutitorĭ, dér «făcea, — dice Dionisie Eclesiarcul — și cercărĭ pe la ceĭ ce vindeaŭ pâne și alte bucate, și pe la băcăniĭ — cumpĕrând (incognito) câte ceva și de-ĭ găsea cu vînzare ré, îĭ ridica și-ĭ pedepsia fórte rĕŭ, și le lua glóbă» (3).

Décă pune narturĭ reduse la productele mâncăreĭ și chiar la haine, N. Mavrogheni îndemna pre locuitoriĭ Bucurescenĭ să-și facă proviziunĭ de lemne și de mâncare în timpŭ utilŭ. Este curiosŭ pitaculŭ următorŭ cătră vel Aga, ca să îndemne pre orășanĭ a nu-și cheltui paralele în lucrurĭ zadarnice, ci să-și cumpere la vreme cele de nevoie caselorŭ lor (4).

Pitacŭ cătră vel Aga, să îndemne pre orășenĭ, care anulŭ trecutŭ s'aŭ plânsŭ că n'aŭ lemne de focŭ și sunt pré scumpe să se îngrijéscă de ele, «să cumpără din vreme, că și jivinele pămîntuluĭ încă grijesc din vreme, precum este furnica; vĕdută de față e ómenilor, câtă mișcare face și câtă gătire pentru agonisita hraneĭ eĭ ceĭ de ĭarnă, care este cea maĭ mică jivină pe fața pămîntuluĭ, cu cât maĭ virtosŭ ómenilorŭ, li se cade a socoti cele trebuincióse a lorŭ de ĭarnă a-le strînge .... pentru acea dér fie-și carele, precum găsesce de facŭ cheltuelele la altele în zadarŭ, și îșĭ risipescŭ agonisita lorŭ la *lucrurĭ zădarnice, maĭ bine să cumpere* cele trebuincióse ale caselorŭ lorŭ, precum, lemnele de foc, zahareaua mâncăriĭ și să se desobișnuéscă a risipi cheltuéla lor în zadar». 1787, Iulie 14.

Asupra cheltuelilorŭ zadarnice ale boerimeĭ, N. Mavrogheni era fórte aspru. Pitarulŭ Hristache, spune:

«Apoĭ maĭ dede (N. Mavr.) un nizam,
Să nu umblămŭ cum umblamŭ
In zariflicurĭ și'n plimbărĭ,
Și în alte desfrînărĭ,

(1) Cod. No. XVII, fila 208 verso. 1787. Iulie.
(2) Cod. No. XVII, fila 194.
(3) Tesarŭ, t. II, pag. 168.
(4) Cod. XVII, fila 211.

Ci óreşi-ce maĭ feriţĭ,
C'apoĭ vom fi pedepsiţĭ.
Noĭ după a nóstră fire,
O socotém îngrozire
Cu care Domniĭ s'arétă
Puţin înteiŭ, d'ocamdată;
Şi tot nu-ĭ dam creḑĕmîntŭ
Vĕḑându-l la fire blândŭ,
Ci o socotém drept glumă,
Dar văḑurăm că nu-ĭ bună;
Că de o mică pricină
Te pomenéĭ că-l *anină* !....

Maĭ avé obişnuită
Unŭ tunŭ séra, nelipsitŭ,
La unŭ césŭ îl sloboḑé
Când strójile se porné,
Ca să fie semnŭ de stréjă
Micŭ şi mare s'aĭbă pază,
Dela unŭ césŭ să nu âmble,
Nimeniĭ, nicĭ să se maĭ plimbe,
Nicĭ călare, nicĭ cu butca,
Că ştréngulŭ ĭĭ va fi munca.
Decĭ, noĭ ne maĭ speriarăm,
De plimbat ne maĭ lăsarăm;
Şi cum auḑém dând tunulŭ
Numaĭ toţĭ p'a casă drumulŭ!
Şi nimeniĭ nu îndrăsné
Să sté la musaaverea....» (1).

Pentru ajutorarea afacerilorŭ publice şi ale comerciuluĭ, N. Mavrogheni, avu ochiulŭ atentŭ la menziluriĭ séŭ poste. Domnitorulŭ căută să împucineze abuzurile ce se făceaŭ cu menzilurile şi, între altele, dete pitacŭ la toţĭ căpitaniĭ de menziluriĭ de pre margine, că a aflatŭ Vodă că eĭ daŭ teskerele de câte 2 caĭ şi încă şi unŭ surugiŭ cu calulŭ sĕŭ, la orĭ-cine vine de peste Dunăre şi din Moldova, şi că sunt obligaţĭ să le dé apoĭ şi căpitaniĭ de menzilŭ din lăuntrulŭ ţĕreĭ, în locŭ de unŭ *calŭ* de călărie pentru olacŭ şi unulŭ cu surugiulŭ. Să lipséscă *edeculŭ* adaosŭ de unŭ alŭ duoilea calŭ. Numaĭ la ceĭ cu fermanŭ séŭ buiulurtariĭ să dé douĭ caĭ (2).

Intre mĕsurile luĭ N. Mavrogheni relative la vămĭ, amŭ aflatŭ unŭ pitacŭ din 1786, Iulie 18 (3) oprindŭ intrarea în Ţéra Muntenéscă a păcureĭ din Moldova.

(1) Bucĭumulŭ, de Boliac, 1863, pag. 28.
(2) Cod. No. XVII, fila 181 verso.
(3) Cod. No. XVII, fila 55 verso.

La Ianuarie 1, 1789, vămile de la fruntarie nu erau arendate. Deci N. Mavrogheni a trămisŭ pitacŭ circularŭ la toţi ispravnicii, să rânduéscă la fie-care vamă câte unŭ omŭ de încredere pre lângă vameşulŭ celŭ vechiŭ, carî să strîngă venitulŭ anului ce începe, *cu catastifŭ deosebitŭ*, până se va rîndui altŭ vameşŭ (1).

Va se dică erau vămile după unŭ tarifŭ specialŭ, iar nu în totulŭ conforme cu prevederile tratatelorŭ comerciale ale Austriei cu Turcia, de a se plăti o taxă fixă de 3%.

Ne arendarea vămilorŭ pe 1788—1789 pare a se explica pe împrejurările rĕsboiuluî. Nu s'aŭ găsitŭ cumpĕrătorî acestuî venitŭ în vreme de *resmeriţă* (2). Sunt cărţi deschise la 22 judeţe de dincolo de Oltŭ, cu data Octombre 31, anulŭ 1788 şi alte 5 porunci către 5 judeţe oltene, trămise sub adresa luî Pah. Ioniţă Buzescu şi Iordan Teodosie, ispravnicî de Dolj, ca eî să caute vămile în regie, prin ómenî de bună credinţă.

De alt-mintrelea pucin a trebuitŭ să fi produsŭ vămile, despre Austria maî alesŭ, de óre-ce încă din Iulie 11, anulŭ 1787, Mavrogheni opresce exportulŭ în Austria de *zahere*.

Circulară către vătăşeiî plaiurilorŭ, oprindŭ exportulŭ de zachere, fie câtŭ de puţină, prin mocanî bârsanî, îngăduindu-le să ia numaî porumbulŭ câtŭ le va trebui pentru mâncare aicî în ţĕră la strînsŭ, dĕr nu a şi-lŭ exporta. Domnitorulŭ ordonă pentru acésta, să se întăréscă drumulŭ şi potecile plaiuluî. 1787, Iulie 11 (3).

Acéstă probiţiune a exportuluî zahareleî, ba chiar şi a importuluî de orî-ce marfă din Austria şi Ungaria, este generală la Februarie 3, anulŭ 1788, din causa împregiurăreî resboiuluî:

Cărţi la vătaşii plaiurilorŭ

Domnitorulŭ le ordonă să întăréscă straşnicŭ paza hotaruluî şi drumulŭ mergereî în lăuntru, «şi de astăḑî înainte să nu îngăduiţî maî multŭ a trece în lăuntru, nicî suditŭ, nicî marfă de a lor, nicî zaharea, nicî râmătorî, nicî altŭfelŭ de lucrurî a le lorŭ, cum nicî din lăuntru a veni aicî în ţĕră asemenea să nu îngăduiţî sudiţî, séŭ vre unŭ felŭ de marfă a lor, şi cu totulŭ să fie opriţî, ĭar întâmplându-se venindŭ din lăuntru vre unŭ neguţitorŭ raia ca să iasă în ţĕră, pre acela numaî să-lŭ laşî să vie cu marfa luî împreună, neopritŭ, care acéstă pază să o faceţî negreşitŭ cum o poruncimŭ, că veţî cădea în mare urgie».

(1) Cod. No. XVII, fila 121.
(2) Cod. No. XVII, fila 345.
(3) Cod. No. XVII, fila 191 verso.

Cu privinţă la protecţiunea ce N. Mavrogheni acordă oraşelorŭ în desvoltarea lor, avem de înregistratŭ aci hrisovulŭ Ploescilor, din 1786, Iunie 24, ca vorniculŭ Moruz să nu le ia taxe, orĭ chiriĭ de casă, şi nicĭ unŭ amestecŭ să nu aibă Moruz cu oraşulŭ şi nicĭ cu locuriŭ din jurulŭ oraşuluĭ până la óre-care raze, fiind-că oraşulŭ, acesta este şi a fostŭ moşie domnéscă slobodă şi cu nedreptate Alex. Ipsilant a datŭ oraşulŭ luĭ Moruzi. Ba încă la 1781, cunoscêndu-şĭ greşala, însuşĭ Ipsilant a revocatŭ hrisovulŭ sĕŭ datŭ luĭ Moruzi. In urmă Nicolae Caragea V. V. şi apoĭ Mihaĭ Suţu iar cu nedreptate aŭ datŭ Ploesciĭ luĭ Moruzi. Contra acestor hrisóve ultime aŭ reclamatŭ ploesceniĭ cătră Mavrogheni, care acum iarăşĭ declară Ploesciĭ de oraşŭ liberŭ (1).

XI.

Edilitatea publică.

Centralisarea puterei în mânile Domnuluĭ, îl obliga a se ocupa de tóte cestiunile. Din dispositiunile luate de N. Mavrogheni, din direcţiunea edilităţeĭ Bucurescilor, avem de menţionatŭ aci reintocmirea gardurilorŭ înconjurătóre Bucurescilor, garduriĭ făcute, cum scimŭ, sub Alex. Ipsilante:

«Iŵ N. P. Mavrogheni VV... D-ta vel Spătarŭ, fiindŭ-că ne însciinţămŭ cum că gardurile care aŭ fostŭ făcute de jurŭ împrejurŭ Bucurescilor s'aŭ stricatŭ şi prăpăditŭ la unile locurĭ, cu totulŭ remâindŭ vracnisce, deschise, pe unde póte intra şi a eşi nu numaĭ cu piciorulŭ, ci şi cu carulŭ şi fiindŭ-că mahalagiiĭ sunt datorĭ alŭ face şi alŭ drege la locŭ, ca unulŭ ce este pentru însăşĭ a lor împrejmuire ; iată poruncimŭ dumitale, să rînduescĭ zapciĭ harnicĭ prin tóte mahalalele margineĭ, ca să pue pre mahalagiĭ să drégă şi să facă gardurile pe unde sunt stricate, întemeindu-le bine, precum aŭ fostŭântêiŭ făcute şi în grabŭ să le săvîrşéscă până este şi vreme bună, stândŭ zapciiĭ d-tale mumbaşirĭ asupra lor, până îlŭ vor isprăvi, cum poruncimŭ, fără zăbavă, remâindŭ deschise numaĭ drumurile podurilor ce sunt cu străjĭ. 1788, Octombre 28. (2).

---

(1) Cod. No. XVII, fila 44.

Se vede că de Moruzescĭ nu era mulţămitŭ Mavrogheni. El luă în 10 Iulie, 1786, dela Vornicul Moruzi şi 14 sălaşe de ţiganĭ ce i s'aŭ fostŭ dăruitŭ dintre ceĭ domnescĭ, de cătră Mihaĭ Vodă Suţu, sub cuvênt că aceĭ ţiganĭ sunt de preste Dunăre, răia a împar. turcescĭ, ce potŭ fi consideraţĭ ca ţiganĭ domnescĭ, iar nu ca ţiganĭ particularĭ.

Cod. XVII, fila 29 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 338.

Unŭ asemené gardŭ nu era numaĭ pentru vama orașuluĭ, dér și pentru siguranța publică sub Mavrogheni. Iată unŭ pitacŭ curiosŭ adresatŭ de Domnitorŭ cătră Logofĕtulŭ Spătărieĭ și cătră Ceaușŭ — din 1787, Februarie 4, — imputându-le că o muĭere a pututŭ fugi din Bucurescĭ fără scirea străjilorŭ:

Pitacŭ cătră Logofĕtulŭ spătărieĭ și cătră Ciaușŭ, din 1787 Februarie 4. Poruncimŭ Domnia mé cătră Logofĕtulŭ al spătărieĭ și d-tale Ciaușŭ spătărescŭ, fiindŭ-că amŭ luatŭ D-nia mé însciințare cum că *astă-nópte aŭ fugitŭ o muiere din Bucurescĭ, de care fórte ne-amŭ tulburat D-nia mé asupră-vă* : de ce se nu fie strejile cu paza cea cuviinciósă ? și ce fel de stréjă păzescŭ, când potŭ și muerile a eși din Bucurescĭ nóptea fără de nicĭ o oprire ? cu adevĕratŭ vrednicĭ sunteți de pedépsa cé maĭ gré. Ci dar, deschideți-vĕ ochi și întăriți *strejile bine pre tótă marginea Bucurescilor*, de jurŭ împrejurŭ, ca se nu se maĭ întâmple altă dată a puté dosi omŭ séŭ muĭere din Bucurescĭ și a nu'lŭ prinde strejariĭ, că în credința luĭ Dumnezeŭ vĕ spânzurŭ încălțați-îmbrăcați!» (1).

Pentru grija pavelelor, a curățenieĭ stradelorŭ, era și sub Mavrogheni totŭ *Epitropia* întocmită sub Ipsilante. Cutia acesteĭ epitropiĭ era însa slăbită în fonduri, din causă că boeriĭ nu-și plăteaŭ sumele datorite la îmbrăcare de caftanurĭ.

Atuncĭ N. Mavrogheni, însciințatŭ că boeriĭ ce îmbracă caftane de boerŭ, cum și ispravniciĭ ce se orânduescŭ și egumeniĭ, nu maĭ daŭ *avaetulŭ* lor la cutie și fiind-că acești banĭ servescŭ la podurile din Bucurescĭ: «într'acéstă vreme când sunt cheltuelile grele ale d-lor boerilorŭ și ale egumenilorŭ, să aibă deosebire și ușurință la data aceluĭ havaetŭ, din ceea ce da maĭ înainte, și să dea totuși și ceva la cutie,.... otărîmŭ că dela vel Banŭ până la vel Postelnicŭ, să dé la cutiă câte taleri 20, și dela vel Clucerŭ până la vel Comisŭ să dea câte taleri 10; iar dela vel Sărdarŭ în josŭ, când vor îmbrăca domnescele caftane, orĭ halia orĭ paialicŭ, până la celŭ micŭ, cum și ispravniciĭ, să dé câte taleri 5, și egumeniĭ mŏnăstirilorŭ marĭ câte taleri 20, iar aĭ mŏnăstirilorŭ celor-l-alte câte taleri 10. După care acéstă orînduială să aveți d-vóstră boerĭ epitropĭ a urma». 1789, Martie 24 (2).

Domnitorulŭ avé în considerare dificultățile boerilorŭ în timpulŭ resboiuluĭ și de aceea reduse darea lor la cutia epitropieĭ.

Indată după sosirea în țéră a luĭ N. Mavrogheni el aflândŭ cutia

(1) Cod. No. XVII, fila 126 verso.
(2) Cod. XVII, fila 349.

epitropiei sleită, ordonă Spătarului și Agei să oblige la repararea podurilor séŭ pavelelorŭ, pre chiar prăvăliașii séŭ proprietarii de case, fie-care în dreptul caseĭ sale.

Eată pitaculŭ în resumatŭ:

Pitacŭ către spăt. și Aga din 1786 Iunie 20. Vodă a găsitŭ podurile din tîrgŭ câtŭ și de prin mahalale fórte stricate, așa că pe unele uliție nu póte obștea să trécă nicĭ călare. Poruncesce ca tîrgoveții, prăvăliașiĭ și mahalagiĭ să fie obligați a drege pavéaua dinaintea prăvălieĭ și a porții, pe unde este podulŭ cu podéua să facă totŭ cu podene, iarŭ în mahalalele pe unde sunt făcute lesĭ cu tufă și cu paie să le repare cu de acestea (1).

Podurile pe apa Dâmboviței se făcea, cum vĕdurăm, maĭ adese de către mahalagiĭ. Podulŭ dela Radul Vodă a fostŭ făcutŭ de către egumenulŭ Mŏnăstireĭ. La 1787, Aprile, fiindŭ stricatŭ, Mŏnăstirea fu silită, cu mumbașirŭ, să-lŭ restaure, dér la 14 Aprile, se ridică mumbașirulŭ. (2)

Maĭ este unŭ Pitacŭ din 1787, Decembrie 9, către boeriĭ epitropĭ, pentru podulŭ ce se face în mahalaua sfinții Apostolĭ (3).

Epitropia este silită a da sémă în 1788, August 31, prin cartea Domnitoruluĭ (4).

Una din preocupările luĭ N. Mavrogheni, fu înmulțirea apeĭ în Bucurescĭ. Dăm la anexe actele luĭ, relative la întemeiarea conductelorŭ de ape, adusă la casa principală de ape, lângă biserica luĭ, unde construi unŭ chioșcŭ frumosŭ, care deveni locŭlŭ de preămblare a totŭ orașulŭ și a luĭ Vodă. Acolo avé el și o villă, de care vorbesce Anastase în Istoria luĭ Mavrogheni (5).

---

(1) Cod. No. XVII fila 39.

(2) Pitacŭ scutindŭ pre mŏnăstirea Radu Vodă de a face pod lângă mŏnăstire pe Dâmbovița, după cererea mahalagiilorŭ, fiindŭ-că acelŭ podŭ este pentru usulŭ lor și decĭ mŏnăstirea nu e obligată al reface. Pre celŭ vechiŭ l'aŭ fostŭ făcutŭ unŭ anteriorŭ egumenŭ din bună-voință. Acésta s'a adeverităt de Filaret Episcopŭ Rîmnic, și de boerĭ din Divanŭ D. Ghica vel Ban, Manolache Brâncoveanu vel Vornicŭ de țéra de jos. Să i se ridice decĭ *mumbașirulŭ* de esecuțiune.

Cod. No. XVII, fila 176.

(3) Cod. XVII, fila 246.

(4) Carte la epitropiĭ cutieĭ, din 1788, August 31, cerend dare de sémă generală de baniĭ cutieĭ. Velițiĭ logofeți să aibă a trămite acéstă carte.

Cod. No. XVII, fila 321 verso.

(5) Vedĭ Buciumulŭ din 11 Ianuarie, 1861.

14 cărți date la boeri pentru cișmele din 1786 Noembrie 11

Domnitorulŭ ḑice, că cu ajutorulŭ Maiceĭ Domnuluĭ a căruia Bună-vestire se prăsnuesce la scaunulŭ nostru din curtea veche, și cu cheltuiala sa (a Domnitoruluĭ) s'aŭ adusŭ pentru podóba poliției și îndestularea orașuluĭ «apele dela Creţulescĭ făcêndu-se cișmele curgătóre atâtŭ în lăuntru curțiĭ și afară din pórtă câtŭ și în deosebite locurĭ și părți ale politieĭ, ĭarŭ maĭ vîrtosŭ afară la câmpŭ de marginea Bucurescilor în locŭlŭ ce se numesce la căpătâiulŭ poduluĭ Mogoșóieĭ am ridicatŭ o îmfrumusețată zidire făcêndŭ chioșcŭ cu odăĭ și cu tótă podóba susŭ și josŭ și havuzŭ precum este de față vĕḑutŭ, unde potŭ ajunge și toți locuitoriĭ aĭ politieĭ, de mergŭ pe josŭ, fiindŭ aprópe, și 'șĭ facŭ priveala lor». Aceste ape Domnitorulŭ le închină luĭ Dumneḑeŭ care l-a ajutatŭ și pe care 'l rógă să-l ajute și la aducerea altorŭ ape de la «Giulescĭ» întru maĭ multă îndestulare. Decĭ fiindŭ că dintr'aceste ape ot Creţulescĭ, am bine-voitŭ și din însăși proerisulŭ Domnieĭ mele am cugetatŭ ca să arĕtămŭ har către dumnéluĭ cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domnieĭ mele ..... întru cinstea și îndestularea caseĭ d-luĭ și a tuturorŭ ómenilorŭ caseĭ d-luĭ și a împrejurașilorŭ mahalagiĭ, am datŭ dér d-sale acéstă domnéscă carte, ca să aĭbă una mĕsură de apă, care mĕsură de apă să fie d-luĭ volnicŭ a o metahirisi la casa d-luĭ. Pentru care hotărîmŭ ca nicĭ o dinióră să nu se împuțineze, nicĭ să i se ia acéstă mĕsură de apă... atât d-sale cât va avé vĭață dela Dumneḑeŭ, cât și după sevârșirea d-luĭ să remâie la casa d-sale vecĭnică și ne strămutatŭ, ca unŭ harŭ ce dintr'a nóstră ostenélă și cheltuială ĭ-am făcutŭ, după volnicia ce am avutŭ pe a nóstră dréptă lucrare. Dreptŭ aceea, poruncimŭ d-vóstră epitropilorŭ, ce veți fi după vreme asupra cismelelorŭ din Bucurescĭ, cum și ție *suilgi başa* și meșterilorŭ suilgiĭ, și vouĕ scutelnicilorŭ ce sunteți orânduiți pentru șanțulŭ cișmelelorŭ, nu numaĭ să vĕ feriți a face după vreme vre-o scădere de mĕsură de apă a d-sale, și încă ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ să aĭbă a-ĭ da meșteriĭ suilgiĭ în vreme ce va avé trebuință de vre unŭ meremetŭ și de curățenie».

Iată boeriĭ carĭ aŭ căpătatŭ apă:

Vel Banŭ Ghica, Pach. Creţulescu, Cluc. Slatineanu, Vor. Moruzi, Mŏnastirea Sf. Sava, vel Banŭ Filipescu, Vor. Racoviță, Cluc. Ioniță, Cluc. Zamfir, Vorn. Ianache Văcărescu, Logof. Dudescu, Vorn. Pârșcoveanu, Logof. Manolache Brâncoveanu, Logof. Greceanu (1).

Cismelele eraŭ unŭ venitŭ alŭ cutieĭ epitropieĭ obștescĭ. Pentru regularea acestuĭ venitŭ, N. Mavrogheni dete o carte din 1787, Iunie 25, ce o aducem aci, după Cond. No. XVII, dela Arh. Statuluĭ, fila 196 verso.

Prin hrisovulŭ primitivŭ alŭ cișmelelorŭ, Mavrogheni dăduse îngrijirea lor și a adunăriĭ veniturilorŭ lor, la obștésca epitropie:

«Dér socotindŭ Domnia mé, că dându-se la cutie póte să se cheltuéscă la alte trebuințe, și când va fi trebuință de a se drege séŭ a se meremetisi vre una din aceste fôntâni, când se va întêmpla să se strice, să lipséscă baniĭ; de aceea, printr'acéstă carte a Domnieĭ mele, orânduimŭ pe iubitorulŭ de Dumneḑeŭ

(1) Cod. No. XVII, fila 103.

Păr. Episcopŭ de Rîmnicŭ, Chir. Filaret, ca să se strîngă banĭ din eratulŭ fôntânelorŭ la Sf. sa, ca unulŭ ce este celŭ maĭ întêiŭ epitropŭ alŭ acestorŭ fôntânĭ și prin a Sf. sale epistasie și a d-lor sale celor-l-alțĭ boerĭ epitropĭ, să se cheltuéscă la cele ce va fi de trebuință, urmândŭ însă Sf. sa din preună cu d-lor boerĭ epitropĭ, pentru cheltuéla fôntânelorŭ și pentru prisosulŭ ce va rĕmânea din banĭ pe anŭ, întocmaĭ după coprinderea hrisovuluĭ Domnieĭ mele și acésta spre a se strînge eratulŭ la Sf. sa, să urmeze în cît va avé vĭață, ĭar după petrecania sf. sale să remâíe a se strînge iratulŭ ĭarăși la cutie, prin d-lor epitropiĭ».

Maĭ esistă unŭ pitacŭ la isprăvnicia din Muscel, 1786, Maĭ 27, să trămiță la Bucurescĭ *11 olarĭ* românĭ, să ajute la regularea cismelelorŭ cu plata hotărîtă.

Asemenea s'aŭ cerutŭ alțĭ 11 olarĭ din jud. Dâmbovița (1).

Alte mĕsurĭ de edilitate:

Oprire de a sloboḑi arme în orașŭ.

Pitacŭ cătră vel Spătarŭ și vel Aga.

«Fiind-că este și lucru de primejdie și de spaimă a se arunca în lăuntru Bucurescilor, întru norod, pistóle și puscĭ, fără de nicĭ o trebuință, iată poruncimŭ d-tale Spătarŭ și d-tale vel Agă . . . să daț poruncĭ la toț zapciiĭ d-vóstră, că orĭ pre cine va prinde aruncândŭ pistolŭ, séŭ pușcă, ver pre uliță, séŭ prin curțĭ, pre unulŭ ca acela să aibă voie zapciiĭ d-vóstră a intra ver unde va fi ca să-lŭ aridice să'lŭ aducă la D-nia mé ; însă să daț întêiŭ de scire cu pristavŭ la tótă obștea, ca să fie însciințațĭ de acéstă poruncă și după aceea când nu se vor supune să urmațĭ după cum vĕ poruncimŭ (2)». 1787, Iulie 25.

Regule pentru slugĭ.

Pitacŭ domnescŭ cătră vel Spăt. și cătră vel Aga, pentru slugĭ, în ce chipŭ să le dé stăpâniĭ simbrie.

Slugile să servéscă până la sorocŭ.

La eșire, stăpânulŭ să le dée adeverință la mână, ca să-ĭ serve acestŭ atestatŭ de a intra la altŭ stăpânŭ, și fără de care nimenĭ să nu-lŭ primésca în slujbă.

Cu pristavŭ să dée de scire în totŭ orașulŭ Bucurescĭ, că este opritŭ a da simbrie maĭ mare decât se urméză, și că nu e liberŭ să se primésca slugă și poslușnicŭ pre celŭ fără răvașŭ dela stăpânulŭ anteriorŭ. Sluga care va cere maĭ mare simbrie, decât a avutŭ, și stăpânulŭ care va da maĭ mare simbrie, se vor pedepsi. Se va lua dela dânsulŭ la cutia de milostenie, baniĭ ce dă maĭ multŭ ca simbrie, de vreme că-ĭ risipesce fără de rânduĭală. Stăpânulŭ âncă este datorŭ să dea slugiĭ răvașŭ de bună purtare. 1786, Iunie 5 (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 12.

(2) Cod. XVII, fila 201.

(3) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 22.

*

Coșarĭ și mĕsurĭ pentru focŭ.

Pitacŭ cătră vechilulŭ spătărieĭ și cătră d-luĭ vel Aga, din 1786, Maĭ 20, ca prin «*pristavŭ să dée scire la toțĭ de obște, atâtŭ casniciloră câtŭ și prăvăliașilorŭ*» să aĭbă grija de a-și mătura coșurile în vreme. Asemené să dațĭ «strașnica poruncă coșarilorŭ, ca nelipsițĭ să âmble în tóte ḑilele prin mahalale». Pitaculŭ maĭ adaugă că toțĭ prăvăliașiĭ să aĭbă după obiceĭŭ putină cu apă, care să fie totŭ-d'auna plină, sub pedépsa grea, în casŭ de focŭ din pricina luĭ și cu amenințare de a respunde pagubile. Aga și vechilulŭ spătărieĭ, se privegheze de aprópe, spre a nu se întâmpla primejdie «căcĭ și asupra d-strā ne vom turbura și nu veți avea nicĭ unŭ respunsŭ» (1).

Umblare cu trăsurĭ.

Pitacŭ Domnescŭ cătră vel Spăt. si vel Aga, din 1787, Martie 6.

Domnitărulŭ poruncesce ca butcile, carele și căruțele *să nu maĭ âmble iute pe uliță, că s'aŭ întêmplatŭ și mórte de omŭ, cum a fostŭ casulŭ cu Ion Surugiul*, când s'a călcatŭ o muĭere și a omorît'o cu róta caruluĭ, «*fiindŭ aprópe de cunoscință că vizitiiĭ din blestemata firea lor, obicĭnuiți fiindŭ a se întrece unulŭ cu altulŭ și a alerga cât potŭ cu butcile și caretele pe uliță*, și fiindŭ-că pe uliță pururea nelipsitŭ urdină ómenĭ pre josŭ și călărĭ, la trebuința lor, negreșitŭ se potŭ întêmpla multe ca d'alde acestea. «*Cu pristavŭ să se vestéscă tuturorŭ: archireĭ, séŭ boerĭ marĭ să-și înfrîneze vizitiiĭ, să mérgă încetŭ pe uliță, priveghiândŭ și de o parte și de alta*, strigândŭ înainte să se păzéscă, ĭar maĭ vêrtosŭ când este bulucŭ, orĭ să aștepte să se curețe și să se lărgéscă locul de a trece, séŭ se urmeze mergerea cu mare liniste și încetinelŭ. Domnitorulŭ ordonă zapciiloră și *căpitaniloră de respântie* a-lŭ da josŭ de pe capră pre contra-venitorŭ și a-lŭ trămite prin spătarŭ și aga la Domnŭ să-și ia pedépsa. Toțĭ să fie cu priveghere, căcĭ și zapciĭ și căpitaniĭ de respântiĭ și aga vor fi respundĕtorĭ» (2).

XII.

Mavrogheni și poporulŭ.

Dionisie Fotino ḑice, că N. Mavrogheni «cătră poporŭ se areta protectorŭ și generosŭ, iar cătră boerĭ desprețuitorŭ și tiranŭ« (3).

Acéstă apreciare, cum vĕḑurăm, e dréptă. Este însă util s'o documentămŭ prin câte-va acte inedite.

(1) Cod. No. XVII, Arh. Stat., fila 7. Amintéscă-și cititorul de mĕsura luată de oprire a fumăreĭ de tutunŭ pe strade ba chiar și în prăvălii (Vedĭ la domnia luĭ M. Șuțu).

(2) Codica XVII, fila 159.

(3) Ist. Dacieĭ, t. II.

Aşĭa este pitaculŭ circularŭ, ce N. Mavrogheni trămisă tuturorŭ proprietarilorŭ de moşiĭ, mŏnăstirĭ, schiturĭ, boerĭ marĭ şi alŭ doilea, boerinaşĭ, mazilĭ..... curêndŭ după ce sosi în Bucurescĭ, la 28 Maĭ, anulŭ 1786, şi prin care Domnulŭ îşĭ manifestă otărîrea de a apĕra pre ţĕranulŭ clăcaşŭ, contra asupririlorŭ moşierilorŭ.

Eată actulŭ acesta fórte importantŭ:

Cărţĭ deschise la 17 isprăvnicĭĭ despre *clacă* şi *religiune*.

«Cuvioşilor Arch. egumenĭ şi epitropĭ de pe la mŏnăstirĭ, stariţilorŭ de pe la schiturĭ, d-vóstre boerilorŭ marĭ şi al doilea, boernaşilorŭ, mazililorŭ şi tuturorŭ celorŭ ce aveţĭ moşiĭ şi sate în judeţulŭ . . . . . sănătate, vĕ facemŭ Domnia-Mé în scire, că viindŭ de acum înainte vremea a totŭ lucrulŭ pămêntuluĭ, a dijmeĭ bucatelorŭ, a trebilorŭ caseĭ fieşcăruia stăpânŭ de moşie, când aveţĭ a cere de la sătenĭĭ ce vĕ locuescŭ pe moşiĭ, datoria cea ce vĕ sunt datorĭ a lucra şi a da pentru dreptulŭ pămêntuluĭ, nu amŭ lipsitŭ maĭ dinainte, din vreme, a vĕ da domnescele nóstre învĕţăturĭ şi poruncĭ şi a vĕ arĕta scoposulŭ şi voinţa Domnieĭ mele în ce chipŭ este, ca să povăţuiţĭ pe isprăvniceiĭ ce-ĭ aveţĭ, în ce chip să se pórte cu locuitoriĭ, cum şi înşişĭ cuviosia vóstră şi d-vóstră să fiţĭ următorĭ, după cum maĭ jos se coprinde:

«Fieşĭ care stăpân de moşie să nu supere pe locuitorĭ peste poruncile domnescĭ şi preste dreptulŭ acela ce este alŭ moşieĭ obicĭnuitŭ şi scrisŭ prin condicĭ, nicĭ la clacă nicĭ la dişmă, nicĭ să metachiriséscă pe locuitorĭ ca pe ţiganĭ séŭ ca pe nisce robĭ, a-ĭ frământa şi a-ĭ sfărâma fără de milă, nicĭ să-ĭ căsnéscă, să-ĭ bată, séŭ să-ĭ ocărască cu înjurăturĭ nesuferite, pe dênşiĭ, séŭ pe soţiile lor, socotindu-vĕ fieşĭ care, că toţĭ zidirea luĭ D-ḑeŭ suntem şi toţĭ fraţĭ întru Christos ne numim, după cum ḑice sfânta evanghelie, şi aceĭa ne sunt daţĭ ca un amanet de la care ne folosim şi ne îndestulăm. Pentru aceea trebue să-ĭ metachirisim pe dênşiĭ după cum este voia luĭ D-ḑeŭ, cu blândeţe, cu bunătate şi cu cuvintă de omenie, fiindu-ne milă de prostimea lor şi atâta la lucru de clacă să nu-ĭ îngreuneze preste obiceiulŭ pămêntuluĭ, séŭ preste vreme, séŭ a-ĭ trimite pe la moşiĭ depărtate, cât şi la luatul de dişmă să nu-ĭ păgubéscă a le lua orĭ maĭ multŭ preste drépta ḑeciuală şi preste cuprinderea poruncilor domnescĭ, orĭ cu baniţe maĭ marĭ şi preste vreme, orĭ a alege şi a le lua fruntea bucatelorŭ, ci precum le dă lorŭ D-ḑeŭ rodulŭ bucatelorŭ, aşa şi stăpânulŭ moşieĭ să priméscă şi din bunŭ şi din prostŭ şi întru tóte să păzéscă dreptatea şi orânduéla lorŭ, făcênd pe celŭ prostŭ, cu cuvêntulŭ a-l înţelege şi a împlini datoria luĭ, care este dreptulŭ stăpânuluĭ moşieĭ, séŭ când se întêmplă între dênşiĭ vre-un rĕŭ omŭ, semeţŭ şi împotrivitorŭ, pe unulŭ ca acela să-lŭ arĕtaţĭ la dregătorĭ, ca cu judecată şi cu dreptate să-lŭ supue şi să-lŭ facă se urmeze, iar să nu pedepséscă cinevaşĭ de sine şi nicĭ înşi-vĕ, nicĭ ceĭ orânduiţĭ ómenĭ aĭ voştri, că pentru aceea avemŭ orânduiţĭ dregătorĭ şi zabeţĭ pe afară. Ci darŭ să fiţĭ următorĭ toţĭ după poruncile Domnieĭ mele, căcĭ cine se va îndrăsni a face vre-o urmare preste porunca Domnieĭ mele, să scie, că va fi căzut în urgie. Lângă acestea tóte, se cade cuviosiilorŭ vóstre, egumenilor, protopopilor, preoţilorŭ, ce sunteţĭ parte bisericéscă, cum şi d-vóstră boerilorŭ marĭ şi al doilea, ce sunteţĭ cu sciinţa învĕţătureĭ, ca şi pentru ale legeĭ, să arĕtaţĭ celorŭ proştĭ, *învĕţându-ĭ cu blândeţe şi cu durere cum să vĕţuiéscă, ca nisce pravoslavnicĭ curaţĭ, făcêndu-vĕ la acésta întêiŭ d-vóstrŭ paradigmă cu urmarea celorŭ bune, ca să vadă ceĭ proştĭ, să se îndemneze*

să nu petrécă dobitocesce, fără de biserică şi fără de grijanie şi spovedanie la vreme, şi în scurt ca pe nişce fii ai voştri să-i aveţi şi să-i iubiţi; căci avem a da sémă pentru acésta înaintea luĭ D-ḑeŭ; drept aceea nu numaĭ d-vóstră să urmaţi datorieĭ creştinescĭ, ci maĭ vîrtosŭ pe copiiĭ voştri când mergeţi la biserică să-ĭ trageţi, ca păstorulŭ oile séle, şi cât pentru d-vóstră de aţi mersŭ séŭ nu, nu este atâta păcatŭ, când vede Dumneḑeŭ că aveţi credinţă şi dragoste, ĭar supuşiĭ voştri, carĭ locuescŭ pre lângă voĭ, ceĭ ce aveţi sciinţa învĕţătureĭ, carĭ spânzură la a vóstră chivernisire, cum şi copii voştri de nu vor petrece creştinesce, să sciţi că păcatŭ este în grumazul vostru; ĭar când veţi avea grijă pentru dênşiĭ, cum ḑicem, se sciţi că maĭ multŭ harŭ veţi afla dela milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru dênşiĭ decât pentru rugăcĭunele d-strĕ. Dar şi locuitoriĭ sătenĭ trebue, la cele ce sunt datorĭ către stăpânulŭ moşieĭ, să nu se împotrivéscă, ci cu protimie să împlinéscă datoria lor şi dreptulŭ acela ce este al stăpânuluĭ moşieĭ, claca să o facă pe deplinŭ în ḑilele cele orânduite şi obicĭnuite şi de vreme fără nicĭ o împotrivire, lucrulŭ lorŭ, şi cu înbărbăţie, ĭar nu silitu şi fără tragere de inimă; ḑioa să o apuce de diminéţă însuşi casniculŭ şi celŭ vrednicŭ de muncă, ĭar să nu trămiţă copiiĭ séŭ muĭerile lor; dişma să 'şĭ-o dea deplinŭ cu dreptate şi de vreme, ca să nu păgubéscă stăpânulŭ moşieĭ întru nimicŭ de dreptulŭ luĭ; pentru că cum voim binele şi fericirea lor, şi precum îĭ ĭubim pre dênşiĭ, aşĭa voim şi drepturile stăpânilor de moşie să se păzéscă şi să nu suferimŭ nedreptatea, séŭ paguba, nicĭ la o parte, nicĭ la alta; ceĭ micĭ celor marĭ să le dea cinstea cuviincĭósă, să cunóscă pre stăpânulŭ moşieĭ de volnicŭ pe pământulŭ sĕŭ. Poruncimŭ şi d-vóstră ispravnicĭ aĭ judeţelorŭ, tóte acestea câte poruncimŭ maĭ susŭ, să păziţi a se griji, atâtŭ pentru stăpâniĭ moşielorŭ, ca să nu supere pre locuitorĭ maĭ multŭ peste obiceĭu, la lucru de clacă, séŭ la cerere de dişmă, nicĭ să-ĭ căsnéscă, séŭ să-ĭ metahirisésc fără de milă ca pre ţiganĭ şi robĭ, cât şi pentru locuitorĭ a nu se împotrivi la cele drepte şi obicĭnuite ale stăpânuluĭ moşieĭ şi a se purta şi eĭ cu orânduĭala cea bună şi cuviincĭósă, făcêndŭ pre ceĭ rĕĭ cu cuvêntulŭ să înţelégă spre a urma, şi dându ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ stăpânuluĭ de moşie la cele drepte şi cuviincĭóse. Să nu aveţi grijă numaĭ întêiŭ când vĕ vine porunca nóstră şi apoĭ să o daţĭ uĭtăriĭ, aŭ să maĭ asceptaţi a doua şi a treia poruncă, pentru câte o trébă ci şi după acésta, pururea şi în tótă vremea în urmă să aveţĭ luare aminte ca să se păzéscă voinţa nóstră, pentru că a doua poruncă vĕ va fi cu urgie, şi cartea acésta să puneţi să o citéscă întru auḑulŭ egumenilorŭ, boerilorŭ şi tuturorŭ stăpânilorŭ de moşiĭ; aşişderea să o citéscă întru auḑulŭ tuturorŭ sătenilorŭ ca să o înţelégă de obşte, şi în scurtŭ să o faceţi acésta cunoscută şi sciută tuturorŭ, la marĭ şi la micĭ, şi să avem rĕspunsŭ (1). 1786, Maĭ 28».

Nu numaĭ că ceru N. Mavrogheni ca moşieriĭ să nu încarce pe clăcaşĭ în lucru peste ponturĭ, dér, unde putea, el maĭ scădea chiar şi din ḑilele datorite de sătenĭ.

Aşĭa, avem o carte de judecată, a sătenilorŭ de pre moşia Mitropolia-Tîrgovişteа. Domnitorulŭ apĕră pre sătenĭ contra pretenţiunilorŭ îngrijitoruluĭ Mitropolieĭ, căre le cere clacă 12 ḑile pre anŭ, pe când

(1) Cod. No. XVII, fila 17.

Domnitorulŭ ĭ recunósce datorĭ numaĭ cu șése ḑile, și amenință cu pedépsă grea pre dichiulŭ mŏnăstireĭ care a maltratatŭ pre ţĕranĭ (1).

Sub N. Mavrogheni aflăm întemeiate unele sloboḑiĭ de Sirbĭ (bună óră la Cornățelŭ în Ilfovŭ) cu anume învoelĭ de clacă și ruptă la visterie (2).

XIII.

Cultura publică sub Mavrogheni.

Din două privinți ne remâne a maĭ vorbi despre N. Mavrogheni înainte de a ne ocupa de evenimentele din anulŭ 1787 și înainte, cu referință la politica externă și la resboiŭ.

Prima întrebare este cu referință la cele ce Mavrogheni, orĭ carĭ sub Mavrogheni s'aŭ realizatŭ, pentru cultura generală a ţĕreĭ.

Este necontestabilŭ, că scólele reorganizate de Alex. Ipsilant, aŭ primitŭ protecțiunea luĭ N. Mavrogheni.

In August 25, anulŭ 1786, Mavrogheni ordonă tuturorŭ ucenicilorŭ dela scóle, să asculte de Filaret, episcopulŭ de Romnic pre care l'a orînduitŭ nazirŭ asupra scolilorŭ domnescĭ. Eată pitaculŭ:

«Fiind-că dumnéluĭ ĭubitorulŭ de Dumneḑeŭ, părintele episcopŭ Rŏmnic Filaret, este orînduitŭ de Domnia mé asupra *scólelorŭ domnescĭ nazirŭ*, și purtătorŭ de grijă, poruncim tuturorŭ *ucenicilorŭ* dela *școlă*, să nu arĕtațĭ împotrivire povățuirilorŭ séle, ci să fițĭ următorĭ și ascultătorĭ, mulțămindu-vĕ cu mila ceea ce vĕ este orânduită de Domnia mé, care să nu o socoțiți ca léfă și datorie, ci să o cunósceți o milă dela Domnia mé rînduită spre mângâerea și ajutorulŭ vostru, în vreme ce voĭ nu slujiți Domnieĭ, séŭ altuia, ci înșive vouĕ, vĕ slujiți folosulŭ și procopséla vóstră. Pentru aceea dar, mulțămindu-vĕ la mila ceea ce este orînduită, să fițĭ sîrguitorĭ la învĕțătură, ca să arĕtațĭ rodŭ, pentru că celŭ nemulțămitŭ și neurmătorŭ, pre acela arĕtându-ni-lŭ sf. sa, îl vom lipsi și-lŭ vom isgoni» (3). 1786, August 25.

Incă în primulŭ anŭ alŭ Domnieĭ séle, N. Mavrogheni se otărésce să înființeze o scólă în seraiulŭ românescŭ din Constantinopole, unde

(1) Cod. No. XVII, fila 62. Veḑĭ anexa.
(2) Cod. No. XVII, fila 130. Veḑĭ anexa.
(3) Cod. No XVII, fila 73 verso.

să învețe 7 tinerĭ pămêntenĭ limba turcéscă. Domnitorulŭ însărcinéză pre vel Banu Enache Văcărescu cu alegerea tinerilorŭ bursierĭ aĭ Domnuluĭ, din fiĭ de boerĭ marĭ câțĭ-va, și câțĭ-va din boeriĭ de alŭ doilea, orfanĭ séŭ cu părințĭ.

Eată pitaculŭ către boeriĭ epitropĭ obstescĭ:

Pitacŭ către boeriĭ epitropĭ

«De vreme ce între alte necuviincióse lucrurĭ ce prin băgare de sémă am veḑut Domnia mé că se află aicĭ în țéra Domnieĭ mele, este unul și acesta de a nu se afla între pămêntenĭ, nicĭ în orânduiala boeréscă, nicĭ în cé de alŭ doilea, vre unul ca să aibă sciință de carte turcéscă, ce este limba *cé maĭ trebuinciósă într'acéstă țéră*, care se află sub stăpânirea pré puterniculuĭ othomanicesc Devlet, și socotind Domnia mé, că și la acésta nu este pricină alta decât neîndeplinirea datorieĭ ce se cuviné să aibă luminațiĭ Domnĭ, selefiĭ noștri; asupra acesteĭ facerĭ de bine amŭ cugetatŭ Domnia mé, din rîvnă părintéscă fiind porniți, ca să împodobim țéra întru cât Dumneḑeésca providență ne-aŭ orânduit otcârmuitor, maĭ vîrtos pentru acéstă facere de bine, și cu învĕțătura acestuĭ cinstit și trebuinciosŭ dialectŭ, pentru ca să rĕmâie deapururé pomană; dreptŭ aceea, de osebĭ de scopos ce avemŭ ca să aducemŭ și aicĭ dascălĭ de acéstă învĕțătură, fiind că am hotărît să facem *școlă a țĕreĭ la Țarigrad, în saraiul țĕreĭ Românescĭ*, cu cheltuiala Domnieĭ mele, unde se învețe 7 tinerĭ pămêntenĭ acéstă limbă, poruncim să cercetațĭ fără zăbavă, ca să aflațĭ 7 pămêntenĭ, atât din fiĭ de boerĭ scăpătațĭ, doĭ-treĭ, cât și din orânduiala de al doilea treĭ-patru, séŭ cu părințĭ, séŭ fără părințĭ, carĭ să voiască a merge să dobăndéscă acest lucru rîvnit, dupe cum ḑicem, cu cheltuiala Domnéscă. Și de vreme ce aceștĭ ucenicĭ, pentru ca să se îndestuleze fără zăbavă de acéstă învĕțătură, face trebuință a avé óreșcare însciințare și de gramatica grecéscă, amŭ orânduitŭ Domnia mé cercetătorŭ acesteĭ pricine și purtător de grije pe d-luĭ vel vorn. Ianake Văcărescu. Decĭ dintre aflândŭ aceștĭ ucenicĭ dupe mijloculŭ ce vĕ poruncimŭ se-ĭ trimetețĭ la d-luĭ vel vornicŭ, ca urmândŭ a face cuviinciósa cercetare dupe părunca ce i-am datŭ a-ĭ griji și a-ĭ găti dupe voința Domnieĭ mele și așa se-ĭ pornéscă la Țarigrad, în numele luĭ Dumneḑeŭ și cu blagoslovenia Domnieĭ mele, ca se învețe și să se procopséscă, să fie de folosŭ țĕreĭ, bucurie stăpânireĭ și pomenire Domnieĭ mele deapururea». (1) 1786, Octombrie 1.

In 1787, Iunie, esista scóle românescĭ în Focșanĭ și Tîrgoviște, cum resultă din pitaculŭ luĭ N. Mavrogheni (2), în coprindere:

«Dumnélor boerilor epitropĭ, din talerĭ 50 ce era a se da doctoruluĭ Manicat, eată vĕ poruncimŭ, talerĭ 15 să dațĭ dascăluluĭ ce s'a orânduitŭ cu deosebită carte a Domnieĭ mele la Focșanĭ, și talerĭ 15 să dațĭ dascăluluĭ ce s'a orînduitŭ la Tîrgoviște, jud. Dâmbovița». 1787, Iunie 8.

(1) Cod. No. XVII, fila 120.
(2) Cod. No. XVII, fila 199.

Sciința este representată în țéră abé prin doctorĭ, apotecarĭ și câțĭ-va ingineri (1). Spitalulŭ Colțea din Bucurescĭ, are și el doctorĭ și spițerĭ propriĭ. Cu pitaculŭ din 21 Iunie 1786, Mavrogheni numi pre doctorulŭ Constantin, medicŭ alŭ *scólelorŭ*, ĭar alŭ Bucurescilor pre cunoscutulŭ doctorŭ Caracașĭ. La orfanotrofie întări pre doctorulŭ Silvestru.

Eată pitaculŭ de rânduire al doctorilorŭ:

«D-lor boerilorŭ epitropĭ, fiindŭ-că m'am pliroforisitŭ Domnia mé pentru Caracașĭ dohtorulŭ politieĭ de aicĭ, cum că este *practicosŭ* și *prothimosŭ* la trebuințele țĕreĭ, de care toțĭ sunt mulțămițĭ, étă-lŭ orînduim și Domnia mé a fi ĭară dohtorŭ alŭ politieĭ, căruia, poruncim să dațĭ din baniĭ cutieĭ pre lună câte 100 talerĭ; așișderea să dațĭ și luĭ Silvestru, ce este dohtorŭ la orfanotrofie, pre lună câte 25 talerĭ, și luĭ Constantin ce s'a orânduitŭ dohtorŭ la scólă, pre lună câte 25 talerĭ» (2). 1786, Iunie 21.

Anastase Grecul, ḑice că tóte meșteșugurile și artele le esercita în țéră numaĭ țiganiĭ și că în ḑiua când aceștia s'ar sui în căruțe și ar emigra din țéră, acésta ar remâné lipsită de cântătorĭ, de danțătorĭ, de musicanțĭ și de mesterĭ, și nu s'ar maĭ găsi nicĭ căldărarĭ, nicĭ lăcătușĭ, nicĭ cucierĭ» (3).

Cu tótă acéstă aserțiune, se póte proba, că nu numaĭ țiganiĭ eraŭ meșteșugarĭ, din atâtea hrisóve de rufeturĭ. Apoĭ în alaiurĭ câte speciĭ de musicĭ n'am vĕḑutŭ? Eată, aci, dăm în estractŭ, în notă, o poruncă a luĭ N. Mavrogheni, din care se vede că și *trîmbițașiĭ domnescĭ* aveaŭ școlă anume (4).

---

(1) Carte din 1787, Martie 14, pentru léfa doctoruluĭ și a spițeruluĭ dela Craiova și a doctoruluĭ dela R.-Vâlcea. Lefile acestora rânduite aŭ fostŭ de Mihaĭ Vodă și Ipsilant Vodă, și anume: talerĭ 200 din vama Craioveĭ;
» 200 dela Ocnele-Marĭ;
» 200 din vinderea oerituluĭ;
» 200 din dijmăritŭ;
» 200 din vinăricĭ.
care facŭ talerĭ 1000. Peste acéstă sumă, Domnitorulŭ, cu acéstă carte, maĭ adaugă încă talerĭ 100 totŭ din slujbele maĭ susŭ arătate, care acéstă sumă, are a se împărți la ceĭ douĭ doctorĭ și la spițerŭ.
Cod. No. XVII, fila 165.

(2) Cod. XVII, fila 39 verso.

(3) „Românulŭ" pe 1861, 12 Ianuarie.

(4) Carte de numire a luĭ Nițu, în slujba de vătafŭ de trîmbițașĭ domnescĭ, ca să-ĭ povățuĭască la meșteșugŭ și să-ĭ învețe. Poruncesce trîmbițașilorŭ să-lŭ asculte, și care nu-lŭ va asculta să-lŭ ducă la armașŭ să-și ia pedépsa.
Cod. No. XVII, fila 54.

Musica vocală, pentru care amŭ vĕdutŭ în anii trecuți înființându-se anume scólă, nu a fostŭ neîngrijită sub N. Mavrogheni:

Cartea ce s'aŭ datŭ în 1788 Noembre 17, luĭ Dimcea cântărețul bisericeĭ Domnescĭ, «dupe vrednicia meșteșuguluĭ sĕŭ ce are la cântările bisericescĭ și dupe slujba cu care s'aŭ aflatŭ slujindŭ din mică vêrstă și până acum, s'aŭ făcutŭ destoinicŭ de mila Domnéscă; iată ne-am milostivitŭ Domnia mé de l'am făcutŭ defterеulŭ bisericelorŭ domnescĭ. Va avé orânduiala ce este a defterеuluĭ bisericelorŭ domnescĭ» din veniturile ce sunt orânduite tagmeĭ preoțescĭ și cântăreților domnescĭ prin hrisov. Asemenea și deosebite scutirĭ (1). 1787, Noembre 17.

Cu pitaculŭ din 21 Iunie, 1786, N. Mavrogheni a ordonatŭ Epitropieĭ obstescĭ, să dée Dascăluluĭ Mihalache dela clasa de musică, câte 40 talerĭ léfă pre lună și câte 15 talerĭ pre lună pentru treĭ scolarĭ cântărețĭ dela Mitohulŭ Episcopieĭ Rŏmnic «cum și *vătafuluĭ copiilorŭ*» dela aceeași scólă (Mitohulŭ Episcopieĭ Rŏmnic) câte 5 talerĭ pre lună.

Nimenĭ maĭ poftitorŭ de glorie și de laude ca N. Mavrogheni. Biografulŭ luĭ, grecŭlŭ turcitŭ Selim (Anastase) ne spune, că «una din principalele slăbiciunĭ ale luĭ Mavrogheni, era dorința sa cea mare de a figura în istorie» .... El se silia de a acorda dovedĭ de distincțiune tututurorŭ acelora pe care îĭ credea capabilĭ de aĭ da luĭ óre-care celebritate, fie în versurĭ, fie în prosă. Și Bucurescĭĭ ar fi devenitŭ o grădină de scriitorĭ de ode și de sonete, déca nu ar fi fostŭ fórte anevoe a-ĭ intra pe placŭ (2).

Era în adevĕrŭ în Muntenĭa o emulațiune de scriere și de arte, grație acesteĭ pofte de laude a luĭ N. Mavrogheni. Negreșitŭ maĭ multŭ grecesce se scrie, dar se tipărescŭ și cărțĭ în strĕinătate, dedicate luĭ N. Mavrogheni (3), carĭ cărțĭ, orĭ-cum, aŭ meritulŭ d'a atrage atențiunea Europeĭ asupra țĕrilorŭ nóstre.

(1) Cod. XVII, fila 340.

(2) „Românulŭ", 1863, pag. 34.

Alusiune la scena curiósă, când Mavrogheni primi cu răcélă dela unŭ poetŭ grecŭ cocoșatŭ, nisce versurĭ de laudă. Autorulŭ se rugă, vĕdendŭ răcéla luĭ Mavrogheni, să-ĭ corégă însuși, ceea ce crede rĕŭ în poema luĭ. Mavrogheni șterge totŭ și lasă numaĭ vorba: „*Mavrogheni*", dicendŭ că acestŭ cuvêntŭ spune maĭ multŭ decât tóte versurile luĭ.

(3) Așĭa la 1787, *Ioan Zaneti Clucerulŭ* imprimă la Viena cartea: Réfutation du traité d'Ocellus: *de la nature de l'Univers*, și o dedică în o prefață și francesă și grécă, luĭ N. Mavrogheni. In acéstă prefață fericesce Valahia că are asemenea mare Domnŭ.

Avem dela N. Mavrogheni unŭ tabelŭ *naivŭ*, în colorĭ, zugrăvitŭ de zugravulŭ Grigorie, la 1 Ianuarie 1789 și însoțitŭ de numeróse versurĭ, carĭ sunt cea maĭ fidelă icónă a picturei și poesiei la 1789 și despre care vom avé a maĭ vorbi când ne vom ocupa de resbóele luĭ Mavrogheni din 1787—1789. El alăturăm aci în reproducere necolorată.

Aci vom termina aceste note asupra culturei, amintindŭ că Mavrogheni nu introduse limba gréca în Divanŭ, cu escluderea celeĭ române, dar, nesciindŭ românesce, Mavrogheni ceru să se facă în limba gréca unŭ resumatŭ al coprinsuluĭ, pe marginea anaforalelorŭ ce i se vorŭ aduce.

Eată acestŭ actŭ:

«Poruncimŭ Domnia mé, d-vóstră cinstiților și credincioșĭ boerilorŭ veliț aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, pentru orĭ câte judecățĭ căutațĭ și ațĭ căutatŭ, a cărora anaforale, séŭ cărțĭ de judecată, aŭ a veni înaintea nóstră, să le auḑimŭ; totŭ acele anaforale, séŭ cărțĭ, îndoindŭ cóla de hârtie până în mijlocŭ, să se scrie de o parte românesce, ĭar la o parte grecesce, și așĭa de desubtŭ să iscăliți d-vóstră. Asemené poruncimŭ să urmeze și boerii judecătorĭ dela fieși-care depertamentŭ negreșitŭ ; de care să arĕtațĭ d-vóstră veliț boerĭ porunca nóstră depertamenturilorŭ tuturorŭ. Care anaforale, séŭ cărțĭ, aveț d-vóstră a le face cu mijloculŭ care am arĕtatŭ d-vóstră, pre scurtŭ scriindŭ temeiulŭ în care spânzură tótă pricina și hotărirea dreptățeĭ, care aveț a face după pravilă. Intr'acestŭ chipŭ este voĭa și porunca nóstră să urmațĭ» (1). 1786, Iunie 12.

Trebue să constatămŭ, că porunca luĭ N. Mavrogheni în acéstă privință n'a fost îndeplinită decât la rarĭ anaforale și anume relative la procese, ca să pótă Domnitorulŭ a-și da sémă, cine din procesanțĭ avé dreptatea. In adevĕrŭ, numerósele codicĭ de Divanŭ din domnia luĭ și peste 200 de acte diverse ce posedemŭ înșine dela N. Mavrogheni, sunt tóte esclusivŭ în limba românéscă.

Întru cât va fi contribuitŭ la manținerea limbeĭ române ca limbă de Statŭ, unŭ Enache Văcărescu, visterniculŭ luĭ N. Mavrogheni, noĭ nu putem spune. Dar vom aminti, că la 1787 publică Enache Văcărescu *gramatica* limbeĭ românescĭ (2).

(1) Cod. XVII, fila 36 verso.

(2) „Observațiĭ séŭ băgărĭ de sémă asupra regulelorŭ și orînduelilorŭ gramaticeĭ românescĭ adunate și alcătuite acum întâiŭ de dumnéluĭ Enache Văcărescu, celŭ de acum dicheofilaxŭ al bisericeĭ ceĭ marĭ a Rĕsărituluĭ și mare vistierŭ al principatuluĭ Valahieĭ. In tipografia Sfinteĭ Episcopiĭ a Rŏmniculuĭ la 1787". *Veḑĭ anéxa relativă.*

Negreșitŭ, astădĭ nu se maĭ póte susține că Enache Văcărescu este primulŭ gramaticianŭ alŭ Românilorŭ. Deja la 1757 româniĭ aveaŭ unŭ gramaticianŭ. Macarie, apoĭ Măzăreanu archimandritulŭ, care preda gramatica românéscă în scóla dela mŏnăstirea Putna, apoĭ la 1779 gramateca româno-ruséscă tipărită la Iașĭ de *Toder Sholerul* și imprimarea în 1788 la Blaj a gramaticeĭ românescĭ, a doctoruluĭ Molnar, probéză că Enache Văcărescu nu este a fi consideratŭ ca inițiatorulŭ studiuluĭ gramaticeĭ între românĭ, ci că el este unŭ demnŭ de laudă factorŭ, dintr'o mișcare deja existentă între toțĭ româniĭ. Nu împuținămŭ în nimica laudele cuvenite *boiarului* E. Văcărescu, dar facem *istorie!*

XIV.

Dările sub N. Mavrogheni.

Una din cele maĭ grele acuzărĭ ale luĭ Enache Văcărescu contra luĭ Mavrogheni, a fostŭ că acestŭ Domnŭ a jăfuitŭ și prădatŭ țéra.

La 1 Ianuarie, 1787 (1), după cererea luĭ Mavrogheni, Enache Văcărescu, trece dela vornicia mare la visterie. Décă arŭ fi fostŭ adevěratŭ că N. Mavrogheni a scornitŭ birurĭ noue și grele, ar fi putut-o spune visterniculŭ. Am vědutŭ cum însușĭ N. Mavrogheni, în circulara sa către țéră, desminte acele scornirurĭ boerescĭ, că va pune birurĭ noue. Apoĭ Dionisie Eclesiarcul ḑice lămuritŭ că «*dăjdiile raelorŭ nu pré eraŭ grele*» (2).

Condicele domnescĭ dela Arh. Stat. nu conservă nicĭ ele urme de adăogirĭ de birurĭ și de scornirurĭ de birurĭ noue.

Așia slujba tutunărituluĭ pre 1787, este de pogonŭ cultivatŭ și mĕsuratŭ cu stînjenulŭ pecetluitŭ, câte 4 talerĭ vechĭ și ploconŭ de nume, banĭ 40 (3). Totŭ așia era și maĭ nainte de N. Mavrogheni. Monopolulŭ săreĭ urméză regula din trecutŭ. Cămărășia Ocneĭ nu pare să fiă produsŭ venitŭ îndoitŭ, în 1787, Martie (4).

(1) Tesaurŭ II, pag. 293.
(2) Tes. II, pag. 48.
(3) Cod. No. XVII, fila 196.
(4) Cod. No. XVII, fila 161.

Oerítulŭ continuă ca în trecutŭ.

La 9 Octombre, 1788, Domnitorulŭ trămite carte la taxildariĭ slujbeĭ oerituluĭ, să grăbéscă incasările şi să trămită baniĭ acesteĭ slujbe: «să trămiteţĭ sume bune şi adesea aicé la naziriĭ, că visteria are mare *trebuinţă*, atâtŭ de plata lefilorŭ ascherliilorŭ, cum şi cumpĕrătórea zahereliloru, *cum şi cu alte necurmate cheltueli*, că de nu veţĭ urma după cum vĕ poruncimŭ, nu numaĭ că veţĭ fi păgubiţĭ cu grele trépede, ci veţĭ cădé şi în urgia Domnieĭ mele».

Avem în cod. No. XVII, fila 329 verso, 17 cărţĭ relative la *slujba* oerituluĭ pre 1788 (Sept. 23), şi din ele nu se vede că darea să se fiă îndoitŭ.

Vinăriciulŭ, după *ponturile* pe 1788, adecă chiar în timpulŭ resbeluluĭ, nu este sporitŭ (1).

Sub N. Mavrogheni, s'aŭ menţinutŭ, celŭ pucinŭ în aniĭ 1786 şi 1787, contribuţiunea de şoimĭ în natură pentru unele judeţe muntene. Aşĭa aflu aceste douĕ acte relative:

1786, Maĭ 22. Poruncă legată la vătăşeiĭ plaĭurilorŭ: «fiindŭ-că Sahagi-başa a venitŭ pentru şoimiĭ obicĭnuiţĭ, ĭată că-ţĭ poruncimŭ, primindŭ Domnésca nóstră carte, să aĭbĭ a trămite şoĭmiĭ ce sunt orânduiţĭ dela acestŭ plaiŭ, fără de a se zăbovi cu aducerea. Acésta îţĭ poruncimŭ Domnia mé».

Plaĭurile anume: Plaĭulŭ dela sudŭ Dâmboviţa;
» » » Muscel;
» Nucşóra sud Muscel;
» Ialomiţa » Dâmboviţa;
» Argeşŭ » Argeşŭ:
» Lovistea » »
» Prahova » Prahova.

Totŭ aşĭa la 1787, Maĭ 5 şi în 1788, Maĭ 23, Vodă făcu cărţĭ legate la vătaşiĭ de plaĭurĭ «să trămită datoriţiĭ *şoĭmĭ* buni, frumoşĭ, ĭar să nu fiă niscaĭ-va gĭurele; şi acésta să sciţĭ că Domnia mé nu voĭŭ a cumpăra şi a aduce dintr'altă ţĕră, fiindŭ că se află aicĭ, ca să nu pricinuimŭ cheltuiélă plaĭuluĭ».

(1) Cod. No. XVII, fila 319 verso, din August 22, anulŭ 1788. Aci se cere ca şi în 1787 Iunie 17:

«De tótă litra banĭ 13 noĭ şi ploconŭ de nume, adecă celŭ ce va avé dela 10 litre în susŭ, orĭ cât de multŭ, să plătéscă câte banĭ 13 şi ploconŭ banĭ 80, ĭar care va avé câte 10 numaĭ, să plătéscă banĭ 14 fără altŭ ploconŭ. Slujba e dată până la Septembre 1 şi cu scutirile obicĭnuite».

Veţĭ în anexa rânduiala acesteĭ dărĭ pe 1 86 şi a tutunărituluĭ după cod. XVII filele 56 şi 57 verso.

Plaĭurile	Șoĭmiĭ
Dâmboviţa (Dâmb.)	1
» (Muscel)	1
Nucşóra »	2
Ialomiţa (Dâmb.)	1
Argeşulŭ (Argeşĭ)	1
Lovistea »	2
Prahova (Prahova)	2
Teleajenŭ (Saac)	1
Despre Buzĕŭ (Saac)	2
Parscovuluĭ (Buzĕŭ)	1
Slăniculuĭ (Buzĕŭ)	1
	15

Dionisie Fotino în T. III al sĕŭ dă lista tuturor slujbelor, adecă a dărilor. Aceste nu le aflămŭ în 1786/7 urcate de cum eraŭ sub domnia din urmă, deşi Dionisie Ecles. ḑice că «vinariciulŭ, oeritulŭ şi dijmăritulŭ îlŭ lua îndoitŭ şi întreitŭ» (1).

Negreşitŭ în timpurile grele şi maĭ alesŭ în 1788/9 N. Mavrogheni a avutŭ recursŭ la mijlóce de totŭ felulŭ, ca să capete banĭ (2). Intre acele mijlóce, să amintimŭ pre celŭ de care grăescŭ cronicile: boeriá orĭ pre cine pe banĭ. Dionisie Ecles. ḑice încă că N. Mavrogheni «boeriá cu sila pre ceĭ ce aflá că aŭ ceva banĭ, le trămité caftane şi cărţĭ domnescĭ cu ciohodarĭ şi orĭ pre unde-ĭ află îĭ îmbracá şi le lua banĭ, ĭar care nu se supunè şi nu primia, îĭ ducé Arnăuţiĭ la Nazir şi la Dervişŭ Aga, care era caĭmacam şi-ĭ puné la grosul varteĭ în putóre şi aşĭa nevrêndŭ, primia caftanele de pînză şi da la banĭ, cu cuvîntŭ că trebue luĭ Vodă să dé lefĭ la oştĭ (3).

Nu pré fără voiă era asemenea boerire; décă întrebămŭ pre Pitarulŭ Hristache, elŭ ne spune:

«Decĭ după alte multe
Cisluirĭ marĭ şi mărunte,
Ce le preserâ prin ţéră,
Atâtŭ aicĭ cât ş'afară,
De ne luasemŭ de gânduri
Cu cisle totŭ rânduri rânduri.
Maĭ află unŭ vicleşugŭ
Să-ĭ ié cu altŭ meşteşugŭ

(1) Tes. II, pag. 174.

(2) Aşĭa „punea satarale de banĭ pre boerĭ marĭ şi micĭ şi pre cumpaniĭ şi pre toţĭ breslaşiĭ şi pre tóte ruşeturile.“ Dionisie Ecles, Tes. II, pag. 174.

(3) Tes. II, pag. 174.

Și 'ncepu a se porni
Spre ceĭ micĭ a-ĭ boĭeri,
Făcêndŭ pre unĭĭ șetrarĭ,
Pre alțiĭ pitarĭ, serdarĭ,
Ca să vaḑă ceĭ maĭ marĭ
Să se 'ndemne a da banĭ.
Apoĭ d'aci să te țiĭ
Și să maĭ veḑĭ boĭerĭĭ!
Alergândŭ care de care
Să ié caftanulŭ maĭ mare,
Măturândŭ totŭ de prin casă
Și dândŭ până la cămașă,
Numaĭ și numaĭ să fie
In rândŭ l'arhontologie,
Să nu remâe maĭ josŭ
Decât unŭ altulŭ maĭ prostŭ;
Chĭar se puné și țĕranĭĭ
De da cu duĭumulŭ banĭĭ
Și care nu-țĭ trecé 'n gândŭ
Vedéĭ caftanŭ îmbrăcândŭ
Și dintr'unŭ mojicŭ plugarŭ
L'auḑĭaĭ: «arhonŭ șetrarŭ!»
Decĭ cu m'jloculŭ subțire,
Lĭ spălase de totŭ bine» (1).

Decĭ nu numaĭ cu *deasila* boeriá Mavrogheni, carele după legendă de altŭ-feliŭ îșĭ băté jocŭ de *boerie*, îmbrăcând cu caftanŭ și pe calulŭ seŭ de paradă, ce se numea Tablabașa, dându-ĭ rangul de *Cluceriŭ* (2).

In conversațiunile luĭ N. Mavrogheni cu Selim séŭ Anastase, el esplică asemenea stórcerĭ de banĭ astŭ-feliŭ: «Lumea ḑice că sunt o fiară nesătulă de răpirĭ? Apoĭ, te rog, spune'mĭ cum este cu putință fără banĭ să resping o invaziune și să mĕ menținŭ și eŭ la putere? Décă nu voiŭ aduna sumele necesarie pentru a face óste și a întreține o armie, Austriacĭĭ vor intra preste o lună în Bucurescĭ și décă nu voiŭ porni mereŭ., ca până acum, darurĭ și *peschesurĭ* luĭ Căpitanŭ Pașa, mareluĭ Vizirŭ și Sultanuluĭ, mĕ voiŭ vedé destituit până la anulŭ» (3).

In definitivŭ, birurĭ sporite nu aflămŭ la N. Mavrogheni înainte de resbel, ș'apoĭ *visterniculŭ* Enache Văcărescu nu împarte cu Mavrogheni rĕspunderea sporireĭ dărilorŭ, décă sporire a fost?

(1) Bucĭumulŭ, 1863, No. 10.
(2) Dionisie Fotino. T. II, pag. 175.
(3) Românulŭ 1861, pag. 30.

Déră în timpulŭ rĕsboiuluĭ şi în trebuinţa acestuĭ rĕsboiŭ Domnulŭ recurge la un mijlocŭ nepotrivitŭ ca acel al *boerireĭ* pe banĭ; apoĭ maĭ bine era să impună dărĭ nouĕ şi grele ţĕranuluĭ, decât să specule pe deşertăciunea omenéscă ?

XV.

Vizite la Bucurescĭ. Pregătirĭ de resbel.

Cătră finea anuluĭ 1786 (Noembre 20) N. Mavrogheni primi cu onorurĭ în Bucurescĭ şi în ţéra sa «pre Cinst. Baron agentulŭ C. C.» Elŭ primise asemené, cu câte-va lunĭ maĭ nainte (în Iulie), pre scriitórea engleză Lady Craven (1) (Elisabeta Berkeley). Despre recepţiunea agentuluĭ austriacŭ, étă pitaculŭ domnescŭ :

Pitacŭ cătră ispravniciĭ din Argeşĭ, 1786 Noembre 20, vestindu-le că vine cinst. Baronŭ agentul C. C. şi ca vătaşiĭ de plaiurĭ să se afle la hotarŭ când va sosi să dea tot ajutorul şi să aibă ómenĭ destuĭ de pază la locurile rele şi strîmtoróse ale plaiuluĭ, spre a călĕtori d-luĭ cu odihnă şi fără stenahorie. Aşisderea şi voĭ căpitaniloră, să aveţĭ a rândui pe lângă d-luĭ ómenĭ de pază până la căpităniа dinainte, ĭar d-vóstră ispravnicilor să aveţĭ a face d-luĭ tótă cuviinciósa cinste, spre a petrece odichnitŭ şi mulţămitŭ de a le drumuluĭ, dela intrare până în Bucurescĭ. S'a orînduit şi mechmandar din Bucurescĭ pe Polcov. Nicolae Hiotu, cu care ispravnicii vor avea a rĕspunde pentru cele ce se cuvine la cinstea şi călĕtoria agentuluĭ (2).

Anulŭ 1787 vine cu pregătirĭ de rĕsboiŭ maĭ ameninţătóre decât orĭ şi când (3). N. Mavrogheni, dete în Ianuarie 1787 Visteria pe mâna luĭ Enache Văcărescu, care aşĭa puté însuşĭ să se convingă de nevoile ţĕreĭ de banĭ şi să critice maĭ puţin apucăturile Domnuluĭ.

---

(1) Veţĭ articolulŭ d-luĭ Gion Ionescu în „Revista Nouă", anulŭ III No. 45 pag. 184. Veţĭ „Voyage en Crimée et à Constantinople en 1786 par Milady Craven, traduit de l'Aglais par M. Guédon de Berchère notaire à Londres, 1789".

(2) Cod. No. XVII, fila 106 verso.

(3) Choiseul cătră de Vergennes despre pregătirile de rĕsboiŭ şi ordinele date Domnilorŭ din Iaşĭ şi Bucurescĭ :

„Les armements continuent avec célérité dans l'arsenal et il passe déjà des corps de troupes considérables qui se rendent sur le Danube. Le nouveau Prince de Moldavie est parti et l'on a expédié des ordres à Iassy et à Bucarest pour faire transporter à Okzakow des vivres et le bois nécessaire pour en palissader l'enceinte."

Nu târdiŭ sosiră la Bucurescĭ firmanurĭ ca să se trămită multă zaherea la ambarele Isacceĭ, și salahorĭ și cherestea la Ozu (1). Unŭ altŭ firmanŭ cere care, salahorĭ și cherestea la Ismailŭ. Unŭ firmanŭ maĭ sosi îndată, din Ismail, tot de asemenea natură. Nu era, decĭ, pentru nimenĭ din țéră un secretŭ, că rĕsboiulŭ nu va întârdié de a isbucni. In Divanulŭ Domnescŭ Vodă începuse a se întrebá cu boĭerimea, care e rolulŭ țĕreĭ în acelŭ rĕsboiŭ? Sfatulŭ boierilorŭ, în frunte avêndŭ pre însușĭ vestitulŭ Enache Văcărescu, nu pré era după placulŭ luĭ N. Mavrogheni.

— Să stămŭ, așĭa dară, cu mâinile încrucișate? dice întristat N. Mavrogheni, luĭ Enache Văcărescu.

— D'apoĭ cum?... Cum vreĭ Măria ta să amestecĭ țéra în gîlcéva dintre treĭ împĕrățiĭ, răspunde *patriotulŭ* Enache Văcărescu. *Rolulŭ nostru nu e să ne batemŭ, că Românulŭ nu maĭ scie să se bată, ci să dé proviantŭ ostirilorŭ strĕine* . . .

Văcărescu susținé, că rĕsboiul nu va fi numaĭ între Turcia și Rusia ci și cu Austria. Mavrogheni, fie ca să nu se descurageze pré mult boerimea, fie căcĭ era rĕŭ informat, susținé că Austria nu va lua parte la acest resbel.

Mavrogheni se înșela cât privesce politica Austrieĭ, dér în fondŭ, înțelegé bine, că o alianță definitivă între Austria și Rusia nu era posibile, interesele acestor douĕ staturĭ isbinduse în peninsula balcanică și în Principate.

Cugetândŭ a fi utilŭ deocamdată pentru elŭ a se ținé cu Austria în bune relațiunĭ, îlŭ vedemŭ, în 30 Februarie 1787 dândŭ unŭ pitacŭ cătră velițiĭ boerĭ, cătră spătarulŭ și Aga și cătră ispravnicĭĭ de județe, vătașĭ de plaiurĭ, căpitanĭĭ, vornicĭĭ, zapcĭĭ deprin plășĭ. Prin acestŭ pitacŭ, Vodă aplică la sudițiĭ Austriacĭ, la procesele lorŭ, pon-

(1) Choiseul cătră Montmorin despre repararea cetățiĭ Ociacov.

„Ne pouvant me reposer sur le zèle de la garnison d'Oczakow, depuis longtemps fort mal payée, j'ai fait ordonner aux Princes de Valachie et de Moldavie d'envoyer 2000 terrassiers qui seront employés, ainsi que 400 charentiers pris dans cette capitale, à relever les fortifications et à palissader l'enceinte. Cette place est absolument dans le même état où l'ont mise les Russes lorsqu'ils la prirent en 1737. Les brèches sont encore ouvertes. Le magasin à poudre dont l'explosion contraignit de capituler, n'a pas été seulement réparé. Enfin, Mr, si cette place était attaquée du côté de la mer, elle ne pourrait tenir quatre heures et nous savons que les Russes ont fait préparer et cacher dans le Dniester un grand nombre de bombardes et de bateaux plats propres à cette expédition.“

Hurm. T. II., supl. I, pag. 43.

turile încheiate de Pórtă cu Austria. Elŭ ordonă că tóte pricinile suditilorŭ nemți să se cerceteze după acele ponturĭ (1). Asemené dă *ponturĭ* noue pentru ciobaniĭ ardelenĭ, pentru învoire de păşunatulŭ oilorŭ în plaiurĭ (2).

In vedere avêndŭ pregătirile de resbelŭ şi bine înțelegêndŭ gândulŭ boierilorŭ, Mavrogheni caută a-şĭ atrage totŭ maĭ multŭ simpatiele claselor de josŭ ale țĕreĭ.

In Aprilie 5, anulŭ 1787, N. Mavrogheni cu ocasiunea Pascilorŭ, repetă manifestulŭ sĕŭ cătră tótă țéra, însoțindulŭ de o altă circulară cătră ispravniciĭ, polcovniciĭ şi căpitaniĭ de margine, cu aceeaşĭ dată, prin care ordonă acestora să dé concursulŭ lorŭ trămisuluĭ adhoc al Domnitoruluĭ, Biv. vel Slugerulŭ Ianache Politimos, ca acesta să citéscă preste tot proclamațiunea către țĕră. In acésta ordona proprietarilorŭ de moşiĭ, «care aveți pe moşiile vóstre locuitorĭ, să iubiți pre maĭ micĭi voştri şi pre ceĭ proştĭ, aretându-vĕ spre eĭ cu dragoste, cu dreptate şi cu milostivire, ca cătră uniĭ ce sunt zidirea luĭ Dumnedĕŭ, ca şi voĭ, pentru că Dumnedĕŭ, douĕ lucrurĭ cere dela noĭ .... adecă: dreptatea şi milostivirea .... Să-ĭ povățuiți spre cele bune, făcêndu-vĕ însă maĭ întêiŭ pildă, cu urmărĭ sufletescĭ, ca să vadă ceĭ proştĭ; şi să învețe, să vĕ feriți de nedreptăți cerêndŭ dela dênşiĭ numaĭ ceea ce este dreptulŭ .... ĭar când aceste nu le veți urma, să sciți că întru zadarŭ vĕ este mergerea la biserică şi evlavia ce arĕtați, căcĭ creştinŭ fără de fapte nu este mântuire ....» Apoĭ vestesce țĕranilorŭ, că nu vor fi încărcați la dăjdiĭ, ci încă uşurați .... Decĭ să se apuce voioşĭ de semănăturĭ, să facă róde cu prisosință spre a maĭ câştiga .... Dăm în anexă ambele acte (3).

---

(1) Cod. No. XVII, fila 166.

(2) Vedĭ anexa A originală şi pitaculŭ din 1766 Iunie 6. Maĭ étă o poruncă despre ciobanĭ: Carte legată la vătafulŭ de plaiulŭ Prahoveĭ, pentru bêrsaniĭ sudițĭ, din 1786 Iunie 6.

Opresce pe bêrsaniĭ sudițĭ de a esporta mălaĭ din țĕră, ce numaĭ pentru trebuința stânelorŭ ce aŭ în munțiĭ țĕriĭ. Asemenea poruncesce ca caşul făcut la stâne în munțiĭ țĕriĭ să fie datorĭ a-lŭ vinde în țĕră, la negustoriĭ de asemenea articol. Brânza să nu pótă face pentru casa lor decât după ce se pogóră cu oile în vale.

Domnitorul maĭ însărcinéză pe vătavĭ să cerceteze care din sudițĭ aŭ munțĭ, carĭ la visterie nu sunt cunoscuțĭ? ce munțĭ sunt? sunt proprietate, sĕŭ numaĭ arendațĭ? 1886 Iunie 6.

Cod. XVII, Arch. Stat., fila 23 verso.

(3) Vedĭ anecsa.

In vedere de sigurŭ cu pregătirile de resboiŭ, Mavrogheni voiesce ca mica óste a țĕreĭ să fiă sub comanda unuĭ credincĭosŭ. Decĭ, în luna luĭ April, N. Mavrogheni vestesce polcovnicilorŭ de județe, căpitanilorŭ și celorŭ 17 ispravnicĭ, că N. Mavrogheni, nepotulŭ luĭ Vodă, este spătarŭ. (1)

Acum Mavrogheni a înțelesŭ că resboiulŭ cu Austria este inevitabilŭ. Decĭ sub pretextŭ de a urmări hoțĭ, N. Mavrogheni începe a priveghia de aprópe pre negustitoriĭ austriacĭ și muscalĭ. Elŭ ordonă maĭ ântêiŭ celorŭ 5 ispravnicĭ de peste Oltŭ cele următóre:

Circulara la 5 județe Oltene. Nizamŭ pentru strĕiniĭ carĭ vinŭ acolo ca negustitorĭ strĕinĭ, din carĭ unia sunt *hoțĭ*, carĭ aŭ ucisŭ o întrégă casă în Romanațĭ, să fie cercetațĭ toțĭ streiniĭ carĭ se daŭ de negustitorĭ, ce *rost aŭ ?* și să aibă chezășiĭ vrednice și carĭ să fie respundĕtorĭ pentru eĭ. Să se ție condicĭ deosebite pentru numele strĕinilor și chezașiĭ lor, să nu călĕtoréscă decât cu scirea ispravnicilor, a starostiilor și a pârcălabilor satuluĭ, însemnându-se ḑiua și ceasul plecăreĭ și la ce loc și la ce trebuință ?

Asemené să se ordone și la toțĭ locuitoriĭ din sate, să nu ascundă pe omul hoț orĭ rĕŭ ce'l sciŭ între eĭ și să'l dé în mîna zabituluĭ. Pârcălabiĭ și preoțiĭ să vegheze pentru toțĭ săteniĭ. Să nu călĕtoréscă nimenĭ fără scirea preotuluĭ și a parcalabuluĭ satuluĭ, ca să să pótă găsi celŭ ce âmblă în căĭ rele.

..... «pentru că hotărîre vĕ dămŭ, înși-ne că venimŭ în părțile loculuĭ și vaĭ de ispravniculŭ acela și zabitulŭ într'alŭ căruia ținutŭ se va întâmpla hoțiĭ și nu i-aŭ prinsŭ, dreptŭ acolo, la acelŭ locŭ vomŭ trage și după ce vomŭ căzni cu cea maĭ grea pedépsă atâtŭ pe zabițiĭ, pârcălabiĭ și pe fruntașiĭ satuluĭ, vom face și mórte pentru pildă» (2), 1787 Maĭ 5.

XVI.

Șahim-Gherai și boeriĭ munteni. Aprovizionărĭ.

Intre aceste Șahim-Gherai Han, fostulŭ sultanŭ al Crimuluĭ, care servea în Rusia (3) trecu prin Principate spre Adrianopole. (4)

(1) Cod. XVII, fila 172 verso. din 1787 April 10.

(2) Cod. XVII, fila 182, verso.

(3) Em. Văcărescu. T. II, pag. 293.

(4) Choiseul către Montmorin despre călĕtoria luĭ Șahim-Gherai spre Adrianopole „Par les dernières nouvelles reçues de Bucarest, Shahim-Gueray était à Fokchani, sur les limites de Valachie et de Moldavie, continuant sa route vers Adrinople".

Vol. II, supl. I, pag. 45.

La acéstă ocasiune N. Mavrogheni ié aspre mĕsurĭ să împedice pre boerĭ de a se întâlni cu Hanulŭ, ca să nu intrige contra Domnieĭ luĭ. Iată analisa unuĭ pitacŭ de acéstă natură (1).

9 cărţĭ la căpitaniĭ de margine pentru a nu trece nimené Dunărea *cu mergerea Hanuluĭ, fiă din boerĭ, fiă din orĭ-ce tréptă, din neguţătorĭ, orĭ brésle, orĭ din partea bisericéscă, să nu îngăduéscă a se amesteca în calabalicul Hanulŭĭ, nicĭ a se putea întâlni măcar, ĭar mai vîrtos a călĕtori împreună, de a trece Dunărea*, fără de cartea Domnieĭ mele şi fără teschere dela d-luĭ vel spat, nicĭ pe faţă, nicĭ întru ascuns . . . *că până la viaţă te vom pedepsi;* ĭar pre carele îl veĭ dovedi că cu meşteşug într'ascuns tăinuindu-se s'aŭ amestecatŭ şi călĕtorésce cu calabălicul din preună, pre unul ca acela, cu mijloc puind mâna, să-'l trimétă la Domnia mé». După ce va trece Hanulŭ însă va fi liberă trecerea peste Dunăre ĭar şi pentru alţĭ (2). 1787 Maiŭ 25.

NB. Aceste circulărĭ s'aŭ adresat la căpitaniĭ de Buzĕŭ, Oltenița, Odivóia din Vlașca, Gagel din Ilfov, Gréca din Vlașca, Daia din Vlașca, Fundul Danciuluĭ din Ialomița, Mărgineni din Saac.

In vedere cu resboĭulŭ, N. Mavrogheni pregătesce aprovizionarea capitaleĭ şi chĭar şi a oraşelorŭ din judeţe.

Pitac cătră Aga din 1887 Iulie 11, ca să însciinţeze a şi găti fie-cine zaherea, cum şi mŏnăstirile din Bucurescĭ să facă de tótă mŏnăst. câte 50 cântare de paximad gata «căcĭ întâmplarea vremeĭ póte să aducă vre-o înputinare şi să nu se pricinuéscă feréscă Dumneḑeŭ verĭ-o lipsă» . . . Domnitorul ordonă egumenilor să facă proviziunile, ca să servéscă pentru norod la vreme de trebuinţă, cu plata.

Domnitorulŭ promite, că în casŭ de a nu fi trebuinţă, egumeniĭ vor fi despăgubiţĭ de plată dela Domnie (3).

NB. Prin circulărĭ se întinde acéstă dispositiune la tóte mŏnăstirile din judeţe.

XVII.

Sudiţiĭ ruşĭ. Pregătirĭ de óste românéscă. Paza hotarelorŭ.

In luna următóre, N. Mavrogheni, ordonă, din porunca Porţiĭ, facerea uneĭ catagrafiĭ de toţĭ *neguţitoriĭ ruşĭ, carĭ în timpŭ de 6 lunĭ nu vor fi supĕraţi de nimica* şi după acest termenŭ *vor eşi din ţéră, ĭar carĭ nu vor fi sudiţĭ muscalĭ* şi vor fi raele născuţi,

(1) Din cond. No. XVII fila 187 de la Arh. Statuluĭ.
(2) Cod. No. XVII, fila 187.
(3) Cod. No XVII, fila 224.

ver grecĭ, ver românĭ, ver de altŭ neamŭ și vor fi luatŭ patentă ruséscă, să se considere ĭar raele, supuindu-ĭ la haraciulŭ împĕrătescŭ și avêndŭ în vedere catastifulŭ datŭ la Divanŭ de Consululŭ rusescŭ. Domnitorulŭ cere resultatulŭ prin anaforale, ca să-lŭ vestéscă Porțiĭ. Aga este rânduitŭ mumbașirŭ, ca să aducă înaintea Divanuluĭ pre negustitorĭ spre a-ĭ scrie în catagrafie (1).

Acum N. Mavrogheni nu maĭ ține sémă de sfatulĭ umilitor al boerimeĭ — maĭ ales al luĭ Enache Văcărescu, și se otărește să se pregătéscă și el de resboiŭ.

Indată N. Mavrogheni, la 20 August, 1787, rânduesce pre Damian Lubili în slujba de Buluc-bașa, preste neferĭ, și-ĭ dă însărcinarea să mérgă prin județe să recruteze neferĭ (2). Iar pre de altă parte, Domnitorulŭ trămite pre câțĭ-va boerĭ aĭ luĭ de încredere, cercetătorĭ prin plaĭurile despre Ardeal, ca să observe mișcările Austriacilorŭ. Voinescu este numitŭ nazirŭ preste 2 plaiurĭ, preste toțĭ vătafiĭ din ele. El este obligatŭ, cu vătafĭ și cu plăeșĭ sub arme, să împăneze tóte drumurile și potecele, să privegheze ḑi și nópte hotarele. Voinescu să cerceteze și el pre totŭ césulŭ, ca să afle ce se lucréză din colo în vecinătate... dér să nu comunice domnieĭ nescare-va *havadișurĭ* mincinóse. Eate circulara de rânduire a acestor naziri, în vedere cu mișcarea oștilor austriace:

1787 August 27. Cărțĭ legate către naziriĭ rânduițĭ la plaĭurĭ.

«Boerulŭ Domnieĭ mele *Costică Voinescule* Biv. trete logofete, sănătate! vĕ facemŭ în scire că într'acéstă vreme delicată fiindŭ trebuință ca să avem pe la plaĭurĭ ómeniĭ noștri aleșĭ și practicoșĭ, atâtŭ pentru paza cea cuviinciósă care trebue într'acéstă vreme a avea plaĭurile, cât maĭ vêrtosŭ pentru orĭ-ce s'ar audi și s'ar lucra înăuntru, să ne facă însciințare. Iată te-amŭ alesŭ pre tine la amêndouĕ plaĭurile județuluĭ Dâmbovița și te orânduimŭ **nazir** și desevêrșit chivernisitor alŭ acestorŭ douĕ plaĭurĭ și ițĭ dăm pe amêndoĭ vătașiĭ sub a ta ascultare. Decĭ îndată ce veĭ primi domnésca nóstră poruncă, numaĭ decât să te scolĭ să mergĭ la numitele plaĭurĭ, dimpreună cu vătașiĭ și maĭ întêiŭ să împănezĭ tóte drumurile și potecile cu plăiașĭ i potecașĭ, ómenĭ harnicĭ, cu arme, care să prăzéscă *napristană* ḑiua și nópte hotarulŭ cu privighere; pe care păzitorĭ adesé să-ĭ cercetațĭ, de față și prin ascunsŭ, de sunt la locŭlŭ celŭ orânduitŭ nelipsiți și de fac paza cea cuviinciósă, séŭ nu. Dar lângă acésta să aibĭ cea d'întêiŭ trébă și datorieți a cerceta pe totŭ césulŭ ca să afli *ce se lucréză din colo* în *vecinătate* și orĭ-ce veĭ audi că se lucréză, séŭ se aude în părțile locului, numaĭ decât într'acelŭ césŭ și într'acelŭ minutŭ, măcarŭ nópte, ḑiuă de va fi, să răpedĭ cu grabă aicĭ însciințare, scriindŭ totŭodată și totŭ într'o vreme o carte

(1) Cod. No. XVII, fila 214. Pitacŭ către Divanŭ, din 1787, luna August 14.
(2) Cod. XVII.

către D-luĭ vel Vornicu şi alta către D-luĭ vel Spat, dar să'ţĭ deschidĭ ochiĭ a afla lucruri adevĕrate şi cu bună pleroforie, ĭar să nu ne scriĭ niscaĭva *havadişurĭ* mincinóse şi părerĭ, séŭ într'un chipŭ să scriĭ D-nieĭ mele şi într'altŭ felŭ la D-lor velitiĭ boerĭ; cum şi când nu se va simţi şi nu se va auḑi nimica, totŭ să aibĭ a însciinţa D-nieĭ mele, pe tóte ḑilele, fiindŭ-că acum s'aŭ orânduitŭ ţimiraşĭ pe la tóte plaĭurile, când aveţĭ mijlocŭ de a ne trămite orĭ în ce vreme cu înlesnire; şi orĭ ce cheltuială veĭ face la acéstă trébă a havadişurilorŭ să o arĕţĭ la D-luĭ vel Vornicŭ cu foie şi fiindŭ cu cuvêntŭ se va plăti de la D-nia: mea. Ci dar, să aibĭ omŭ alŭ tĕŭ într'adins trimisŭ înăuntru prin taĭnă, carele să aibă numaĭ acéstă trébă a iscodi şi a fi cu privighere spre a afla lucruri adevĕrate să însciinţezĭ D-nieĭ mele, ĭar nu vorbe şi părerĭ; şi caută dar, după ipolipsis ce avem Domnia mé asupra'ţĭ, să ne slujescĭ la acéstă trébă şi într'acéstă vreme, cu vrednicie, deşteptŭ şi fără cusurŭ, să nu se întâmple a auḑi maĭ înainte de la alţiĭ vre-o vestire şi tu să dormĭ, pentru că vremea este delicată şi îţĭ veĭ perde viaţa, ĭar slujindŭ bine veĭ fi miluitŭ şi cinstitŭ de către Domnia mé. Acésta îţĭ poruncimŭ şi să avemŭ respunsŭ. 1787, August 27 (1).

NB. S'aŭ orânduitŭ cu identice cărţĭ, următoriĭ naziri, afară de acesta

Andreĭ la plaĭulŭ despre Buzĕŭ sudŭ Saac şi plaĭulŭ Teléjen.
Mihalache la plaĭulŭ Prahoveĭ din Prahova.
George Rucărénu, Biv. trete. logof nazirŭ pe ambele plaĭurĭ din jud. Muscel.
Stefan Caciulă, vătafŭ la Lovistea şi nazirŭ la plaĭulŭ Aref din Argeşiŭ.
Leul, vătafŭ la plaĭurile Slănic din Perscov din Buzĕŭ şi nazir la amêndouĕ.
La plaiurile Vâlciĭ ispravniculŭ portarŭ Marco să găséscă nazirŭ pentru ambele plaiurĭ.
La plaiurile Vâlcan şi Novacĭ din Gorj, să pue nazirŭ clucerul Grădişténu, pe chizeşia sa.
Nicolae, vătafŭ la plaĭulŭ Vâlcan în locul luĭ Stoian.
La plaiul Mehedinţĭ asemené să găséscă om cluc. Frusin.

NB. Prin cărţĭ către ispravnicii s'aŭ vestit acéstă înfiinţare de naziri, dar să adauge, că şi ispravniciĭ să nu înceteze a lucra împreună cu naziriĭ pentru paza plaĭurilor (2).

Mĕsurĭ riguróse se iaŭ la fruntariile despre Austria şi Turcia în privinţa călĕtorilorŭ. Maĭ cu sémă Mavrogheni voiesce a împedica trecerea la Austria a boĭerilorŭ trădătorĭ; de aceea în Octombre 19 anulŭ 1787, Domnitorulŭ, prevĕḑĕtorŭ în tóte, repetă ordinulŭ să nu pótă eşi nimenĭ din ţĕră fără teşkerea, «şi cu jurămêntŭ vĕ ḑicŭ, *pre capulŭ împĕratuluĭ, acolo în margine te vom pune în ţépă (de vor lăsa adecă trecerea fără de teşkerea)*, ci dér deschideţĭ ochiĭ...»

(1) Codica XVII, fila 215.
(2) Cod. XVII, fila 217.

Acéstă poruncă e adresată la:

Gradiştea Măcsinenĭ Unturósa Albotescĭ	Slam Rŏmnicŭ
Orașŭ Stolnița Măcărescĭ	Ialomița
Ciocănescĭ Olteniţa	Ilfovŭ
Gréca Daria Odivoia	Vlașca
Piatra Zimnicele	Teleormanŭ
Uda	Oltulŭ
Islazulŭ Celeulŭ	Romanaţĭ
Cíobanŭ Ghidicĭ	Doljŭ
Calafatŭ Prastolŭ Vodiță	Mehedinţĭ

NB. S'aŭ scrisŭ asemené și vătașilor de plaĭurĭ.

XVIII.

Isbucnirea rĕsboĭuluĭ. Manifestulŭ Porţeĭ și alŭ Ecaterineĭ.

La 13 August isbucni incendiulŭ resboĭuluĭ între Rușĭ și Turcĭ «*con sorpresa universale*», ḑice Abatele Francesco Becattini în «Storia ragionata dei turchi» (1).

«Se adunâ Divanulŭ (turcesc), scrie acest istoric, se luâ otărirea de a intima ministruluĭ rusescŭ învitarea a se presintá până în treĭ ḑile la Pórtă, în modŭ publicŭ, prevenindu'lŭ că se putea dispensa

(1) Tomulŭ VII, pag. 68.

de cheltuiala obicinuită pe vase și pentru caĭ necesarĭ, de óre-ce s'a ordonatŭ de guvernulŭ turcŭ tot ce trebue pentru recepțiunea luĭ. O chiămare atâtŭ de estraordinară și neprevĕdută surprinse fórte mult pe D. Bulgakow, care dete despre acésta îndată însciințare Internunțiuluĭ împĕrătescŭ Baronuluĭ de Herbertŭ, carele îndată espedi la Pórtă unŭ Dragomanŭ ca să întrebe de obiectulŭ acesteĭ neașteptate intimațiunĭ. Rĕspunsulŭ ministruluĭ Otomanŭ fu, că fiindŭ Turcia și Rusia douĕ puterĭ cu totulŭ libere și independinte, puteaŭ ele trata împreună după placulŭ lorŭ, fără să fie obligate a da comptŭ nimenuia, și că prin urmare întrebarea ministruluĭ Cesărescŭ trebuia să fie considerată ca neoportună» (1).

Atuncĭ ambiĭ miniștri înțeleseră lovitura preparată. Pe dată internunziulŭ, chĭar în acé sĕră, trămise la marele Vizirŭ pre douĭ din secretariĭ sĕĭ, însoțițĭ de douĭ alțĭ dragomanĭ, cu unŭ memoriŭ în care vestesce că, décă Pórta va declara resbel Rusieĭ, elŭ este datorŭ a preveni pre ministerulŭ otomanŭ, că Iosif II, împĕratulŭ, este aliatulŭ Impĕrăteseĭ Rusieĭ și că, decĭ, M. Sa Iosif, nu va puté privi cu indiferință asemené ruptură. Vizirulŭ dormea când sosiră trămișiĭ luĭ Herbert. Elŭ rĕspunse, *că nu pricepe cu ce dreptŭ Iosif II se amestecă în afacerĭ ce nu-lŭ privescŭ.* Trămișiĭ respunseră că M. S. Cesarea, oferă putintea sa mediațiune, pentru a se stabili înțelegere cu Rusia și a evita unŭ resbelŭ, care *arŭ puté deveni fatalŭ Turcieĭ.* Vizirulŭ refuză a primi ca mediatóre Casa de Austria, care este manifestŭ părtinitóre Rusieĭ, «sapendosi che (Iosef) si era obbligato a somministrarli (a la Rusia) un socorso di 30,000 soldati in caso di guerra colla Porta, onde S. M. (il Sultano) volea piuttosto avere a fare con dichiarati nemici, che con amici equivoci, e che altro più

(1) «Adunatosi il Divano, si prese la determinazione di intimare al Ministro di Rusia di presentarsi dentro tre giorni alla Porta in forma publica, prevenendolo, che potea dispensarse della solita spesa de bastimenti o cavalli necessari, attesoche erasi dal governo ordinato tutto l'occorente pel suo ricevimento. Una chiamata si straordinaria ed improvvisa sorprese assassimo il sig. Bulgakow, che ne dette subito parte all' internunzio dell' imperatore, Barone di Herbert, da cui immediatamente si spedi alla Porta un Dragomano per rilevare l'oggetto di si improvvisa intimazione. La risposta del Ministero Ottomanno fu, *che essendo la Turchia a la Russia due Potenze totalmente libere e indipendenti poteano tratare insieme a loro arbitrio senza esserne obligate a renderne conto a chicchessia e che in conseguenza dovea la richiesta del Ministro Cesareo considerarsi come inopportuna*».

non gli restava a sapere, se non quale sarebbe stato il limite che si era prescritto S. M. di mettere agli ajuti, che erasi obbligato ad accordare a' nemici del gran Signore, oppure se avea determinato di entrare egli pure in guerra contra tutte le sue forze, come sembravano indicare le tante truppe fatte filare in Ungheria, essendo pero libero l'imperatore di operare tutto quello che avesse creduto conveniente ai soi interessi»(1).

Din tóte aceste înțelese Bulgakow că resbelul este gata a isbucni. In ḍioa de 16 (2) August, după ce s'aŭ transportat aĭurea arhivele, mérsă cu tótă suita, de la Pera la Constantinopole. Primit cu ceremonialul ordinar, fu dus la Divan, unde i se făcură, ḍice Becattini, cele maĭ ciudate propuneri, la care negrești Bulgakow nu puté respunde, neavêndŭ instrucțiuni. Atunci îlŭ lăsară să iasă din Divanŭ, dar abĭa eșitŭ, fu arestat și dus la *Șépte-turnurĭ*. La protestulŭ unora din Ambasadorĭ, că de ce în contra dreptuluĭ ginților aŭ arestatŭ Pórta pre Bulgakow, Reiz-Effendi respunse, că numaĭ așa îlŭ puté scăpa de furia musulmanilorŭ.

Cu tóte aceste, numaĭ la 22 August Pórta dete la lumină manifestul de resbelŭ contra Ecaterineĭ.

La 24 August 1787 (stil noŭ) Pórta remite Ministruluĭ frances Choiseul, manifestulŭ sĕŭ, prin care explică Francieĭ motivele pentru care ea e silită a face resboiŭ Rusieĭ.

Traduction du Manifeste donné par la Sublime Porte contre la Russie. Remis à M. de Choiseul le 24 Août 1787

«Il était expressément convenu, que les Oczakowiens auraient l'extraction libre et illimitée du sel des marais salants affectés de tout temps aux habitants de cette frontière. Cependant, on y a toujours rencontré mille entraves et l'on y a éprouvé toutes sortes de mauvais

(1) «Sciindu-se că (Iosifŭ) se obligase a da Rusieĭ un ajutorŭ de 30.000 ostenĭ, în cas de resbelŭ cu Pórta. Decĭ M. S. Sultanulŭ preferia să aibă afacere cu neamicĭ declarațĭ decât cu amicĭ îndoelnicĭ și că nu-ĭ maĭ rĕmâne alta de sciut, decât care este limita ce a otărît M. S. pentru ajutóre și décă luase Austria otărirea să intre și ea în resbelŭ cu tóte forțele séle, cum pare a indica numerósele trupe carĭ se adună în Ungaria, liberŭ fiindŭ negrești împĕratulŭ de a lucra orĭ-cum va fi crețutŭ cuviinciosŭ pentru interesele séle.»

traitements de la part des Russes, et lorsqu'on a réclamé l'exécution des conventions, la Cour de Russie s'y est constamment refusée. Le Consul de cette cour a séduit le Vaïvode de Moldavie, qui a le rang de Prince. Elle en a favorisé la fuite et lorsque la Sublime Porte l'a réclamé, l'envoyé de Russie a répondu que sa cour ne le rendrait point, refus formellement contraire aux traités. La cour de Russie a manifesté ses mauvais desseins en donnant ainsi des interprétations à son gré à plusieurs pareils articles. Elle a débauché des sujets de la Sublime Porte, en établissant des Consuls en Valachie, en Moldavie, dans les Iles et dans des endroits où la présence de ces officiers était inutile et même préjudiciable aux vrais croyants. Elle a fait passer dans ses Etats des sujets de la Sublime Porte. Elle en a employé d'autres à sa marine ou à d'autres services. Elle s'est surtout souvent ingérée dans les dispositions intérieures de notre administration, en sollicitant, soit la révocation, soit la punition des gouverneurs, des juges, des employés et de tous les officiers qui ne convenaient point à ses intérêts et même du Pacha de Georgie et des Princes des Valachie et de Moldavie.

. . . . . .

«En conséquence, la Porte donne ce Manifeste à la respectable cour de France, pour lui notifier la résolution qu'elle a prise de faire la guerre à la Russie. La Sublime Porte soumet les motifs qui la font agir aux lumières et à l'équité de ses amis» (1).

Le 11 de Zilcadi l'an 1201. Le 24 Août 1787.

Abatele Becattini dă pre largŭ manifestulŭ Porţeĭ otomane (1).

Turcia în manifestulŭ eĭ se jeluesce că Rusia necontenitŭ, dela pacea din 1774, a făcutŭ să se producă obstacole la continuarea păceĭ, cu pretenţiunĭ şi cererĭ oneróse, contrariĭ tratatelor şi convenţiunilor. Aşĭa a invadat pe neaşteptate Crimeea, a căreia independenţă era asigurată prin pacea dela Kuciuc-Kainargi; aşĭa a împins pe Hanul de Tiflis, séŭ de Georgia, să se rebeleze şi să se declare îndependinte de Pórta otomană şi Rusia a şi introdus oştirile eĭ în Georgia.

(1) Hurm., Vol. II supl. I. pag. 46.

(1) Vol. 7, pag. 71, veḑĭ Anexa.

Cât privesce Principatele, manifestulŭ ḑice (cum veḑurăm) că Rusia prin intermediulŭ Consululuĭ sĕŭ din Iaşĭ, a ademenitŭ pre Domnitorulŭ Moldoveĭ Alex. Mavrocordat, «Vasalulŭ imperiuluĭ nostru» şi că Rusia n'a voitŭ să extradeze pre fugarulŭ Domnŭ, care era culpabilŭ de trădare şi de rebeliune cătră Sultanulŭ.

De asemené Rusia prin stabilirea de consulĭ în Valahia şi Moldova, şi încă şi în insulele Arhipelaguluĭ, n'a avut altŭ scopŭ, decât de a dăuna Musulmanilorŭ şi să reducă câtŭ maĭ multŭ numĕrulŭ supuşilorŭ Sultanuluĭ, făcêndu-ĭ să trécă în Rusia.

Rusia s'a amestecatŭ şi în afacerile interne ale Imperiuluĭ, cerêndŭ destituirea, orĭ pedepsirea unorŭ Paşale, Judecătorĭ, Comandanţĭ şi Miniştri, impiegaţĭ în Vămĭ .... Ba şi a Principilorŭ Valahieĭ şi Moldoveĭ, «de noŭ investiţĭ cu guvernămêntulŭ acelorŭ ţĕrĭ.»

Vorbesce apoĭ manifestulŭ de condescendinţa cu care Pórta a fost faţă cu neguţitoriĭ ruşĭ, lucru remas fără reciprocitate din partea Rusieĭ.

«Finalmente, ministrulŭ Rusieĭ fu primulŭ care provocă la rĕsboiŭ, insistând ca ministru la sublima Pórtă, să i se dé în scrisŭ renuntiarea expresă a Porţeĭ de la vechiulŭ nostru Dominiŭ Georgia, Kartaliniat; generalulŭ Potemkin avé ordine să se apropie de hotarele Turcieĭ cu 100.000 oşteni, ca să ne oblige a acorda cererea ministruluĭ. Ba chiarŭ împĕrătésa însăşĭ era gata să vie în fruntea acesteĭ oştirĭ. Pórta s'a mulţămit să céră d-luĭ Bulgakow să se remită Crimea în situaţiunea eĭ de la 1783, iar ministrulŭ rusescŭ rĕspunse negativŭ şi cu mândrie, declarându că aşĭa ceva elŭ nu va propune guvernuluĭ sĕŭ rusescŭ.

«Pentru tóte cuvintele de maĭ susŭ, şi alte nenumĕrate, publice şi secrete, resbelulŭ a devenitŭ pentru buniĭ musulmanĭ o afacere de lege şi de religiune şi acesta e motivulŭ pentru care s'a judecatŭ convenientŭ a se remite acestŭ manifestŭ la respectabiliĭ noştri amicĭ vechĭ, suveranĭ din Europa, notificându-le acéstă drépţă şi întemeiată otărîre de a declara resbel Rusieĭ, otărîre care se supune la înţelépta reflecţiune a persónelorŭ nepărtinitóre, măgulindu-se (Pórta) că otărirea eĭ va fi privită cu ochiŭ discret şi drept». Datŭ în Constantinopole, la 24 a luneĭ Somado (August) anul Egireĭ 1201 şi al ereĭ creştine în 1787.

De aci înainte numaĭ de rĕsbóĭe e vorba preste tot și pretutindene.

La manifestulŭ Porțeĭ, Ecaterina II întîmpină cu un contra-manifestŭ (1). Impĕrătésa Rusieĭ respunde că:

«Non e dunque per nostra voluntà, ma provocata dalla perfidia de' nostri nemici e de' *nostri emuli*, che impugniamo la spada e ci azzardiamo a combattere, e perciò abbiamo incaricati i nostri comandanti il general Feldmarechallo Conte di Rumianzoff Transdanubiano, come pure, il Principe di Potemkin il Taurico, di agire ostilmente contro i Turchi, colle truppe...» (2)

Acum, ḑice Becattini, (3) cunoscu Rusia ce desavantagiu era de a fi restituit ea prin pacea de la Kuciuk-kainargi tótă țéra dintre Nistru și Dunăre!!...

Iată cum se daŭ pe față intențiunile creștine ale Rusieĭ relative la noĭ.

Respunḑêndŭ Manifestuluĭ Porțeĭ, Ecaterina II, calificĕ de reŭ intemeiate (4) cererile Porțeĭ și între aceste : estradarea luĭ Mavrocordat și rechiămarea vice-consululuĭ rusescŭ Selinski, din Iași, sub cuvêntŭ că ar fi îndemnatŭ pe Mavrocordat să fugă în Rusia.

XIX.

Oceacovulŭ. Mișcarea în țéra Românéscă. Volney. Peysonnel.

In țéra Românéscă resboiulŭ declarat ocasionă, negrețitŭ, mișcărĭ în sensurĭ diverse. Vechiĭ partisanĭ aĭ Rusieĭ se agită însă în secret, căcĭ sciŭ că N. Mavrogheni va fi cu Turcia.

80,000 de Turcĭ mărșuiră spre Oceacovŭ, pe când o altă armată maĭ considerabilă naintă spre Dunărea. Oceacovul era să fiă atacatŭ

(1) Becattini. Veḑĭ anexa.

(2) «Așĭa dar nu cu voința nóstră, ci provocată de perfidia neamicilorŭ noștri și a rivalilorŭ noștri, apucăm spada și încercăm sórta de a combate; și decĭ amŭ însărcinat pre comandanțiĭ noștri, generalul Feldmareșal Contele de Rumianțov Transdanubianulŭ și pe Principele de Potemkin Tauricul, de a lucra ostilmente contra Turcilor, cu oștirea.» (Becattini, T. VII.)

(3) Becattini. Pag. 88.

(4) Becattini, T. VII, pag. 84.

de Potemkin. Choiseul în raportulŭ sĕŭ dela 25 August 1787 arétă guvernuluĭ frances acésta și-și exprimă temerea, că Oceacovul nu va puté să se țină, din causa discordiilor din sînulŭ cetățeĭ aceștia. Inginerul francez de Lafitte «a fait des prodiges d'activité, et si ses conseils avaient été suivis, la place serait en état de faire une longue défense ; mais le peuple et une partie de la garnison se sont révoltés lorsque l'on a voulu détruire quelques mauvaises baraques pour faire passer sur leur emplacement un retranchement nécessaire. Les firmans les plus menaçants n'ont point été respectés malgré les instances du Pacha qui, d'ailleurs est très-faible, sans expériance et qui, l'année dernière était douanier de la Capitale. C'est un barbier et un cafetier qui examinent et jugent aujourd'hui les travaux de M. de Lafitte. Les janissaires refusent de travailler, ils se livrent entre eux, au milieu même de la ville, les combats les plus meurtriers et il en a déjà déserté un assez grand nombre, pour que le Prince de Valachie ait été obligé de les repousser» (1).

In 10 Septembre Choiseul arétă din noŭ guvernuluĭ sĕŭ incuria guvernuluĭ turcescŭ, nepregătirea luĭ pentru rĕsboiŭ (2).

Asupra resbeluluĭ declaratŭ a începutŭ a scrie, în Octombre 1787, Volney, cartea sa «Considérations sur la guerre actuelle» tipărită în Londra în anul 1788.

— «Dans ce conflit des deux puissances, quelle sera — dice Volney — l'issue de leur choc ? Où s'arrêtera, où s'étendra la secousse qu'en recevra l'un des deux Empires ?» (3).

---

(1) Inginerul francez de Lafitte «a făcut minunĭ de activitate, și déca consiliele luĭ eraŭ ascultate, urmate, cetatea ar fi în stare să resiste lungŭ timpŭ ; dar poporulŭ și o parte din garnisonă s'aŭ revoltatŭ când a fost vorba să se dărîme câte-va próste barace, ca pe loculuĭ lor să se trécă unŭ retranșamentŭ necesarŭ. Firmanele cele amenințătóre n'aŭ fostŭ respectate, cu tóte stăruințele Pașeĭ, care pe lângă acestea este fórte slabŭ, fără experiență și care în anulŭ trecutŭ era vameșŭ alŭ Capitaleĭ. Unŭ bărbierŭ și unŭ cafegiŭ examină și judecă astăḑĭ lucrările d-luĭ de Lafitte. Eniceriĭ refusă de a lucra, eĭ să apucă la bătăĭ ucidétóre, uniĭ cu alțiĭ, în mijloculŭ orașuluĭ. Unŭ destulŭ de mare numĕrŭ dintre eĭ aŭ și desertatŭ, într'atâtŭ, în cât Domnitorulŭ Valachieĭ a fostŭ nevoitŭ să-ĭ respingă».

(2) Veḑĭ Hurmuzachi vol. II, supl. I, pag. 47.

(3) «In acestŭ conflictŭ alŭ celor douĕ puterĭ, care fi-va resultatulŭ cĭocnireĭ lorŭ ? Unde se va opri, până unde se va întinde sguduirea ce va priimi din acéstă cĭocnire unuluĭ din cele douĕ imperiĭ ?»

Autorele mai voĭesce să lămuréscă care e și rolulŭ Franțeĭ în acestŭ rĕsboiŭ și care trebuie să-ĭ fie conduita?

La prima cestiune dice că, cu tóte că Franța a trimisŭ ofițerĭ și ingineri în serviciulŭ Turcieĭ, elŭ nu crede că Turcia va eși biruitóre, precum nu crede iarăși că Turcia va fi cu desĕvârșire perdută (1). Despre Rusia Volney scrie, că ea aspiră să iée pămênturĭ dela Turcĭ și adaogă «D'abord on (la Russie) a demandé l'usage de la Mer Noire, puis l'entrée de la Méditerranée, l'on a exigé l'abandon des Tartares, puis l'on s'est emparé de la Crimée; l'on protège aujourd'hui les Georgiens et les Moldaves; le premier traité les soustraira à la Porte (2). Oui, tout annonce le projet de marcher à cette Capitale (Constantinople) et tout présage une heureuse issue à ce projet: tout, dans la balance des intérêts et des moyens, est à l'avantage des Russes contre les Turcs . . .» (3).

O singură pedică s'ar puté opune Rusieĭ: resistința ce ar opune curțile Europene . . . dar Volney trece în revidiune statele și nu află pre nimenĭ propriŭ și gata la acésta. Spania n'are nicĭ un interesŭ, orĭ a fi Rusia, orĭ Turcia la Constantinopole, «il est vrai que la cour de Madrid (4), a manifesté des intentions hostiles à la Russie, en s'engageant, par un traité récent avec la Porte, à interdire le passage du Gibraltar à toute flotte armée contre la Turquie. Mais il est à croire que ces dispositions suggérées par une cour étrangère, resteront sans effet: il serait imprudent à l'Espagne, qui n'a aucun commerce à conserver, de prendre fait et cause pour celui d'une autre Puissance, surtout quand à cet égard, elle a de justes sujets de se plaindre de la jalousie de cette même puissance.»

---

(1) Pag. 25.

(2) Pag. 45.

(3) «Maĭ ântêiŭ Rusia a cerutŭ folosința Mărei Negre, apoĭ intrarea în Mediterana; a cerutŭ abandonarea Tătarilorŭ, și apoĭ a coprinsŭ Crimeea; astădĭ Rusia protege pre Georgieni și pre Moldoveni; primulŭ tratatŭ (ce va maĭ încheié cu Turcia) ĭĭ va sustrage dela Pórtă. Da, totulŭ anunță proiectulŭ de a ajunge la Constantinopole și după tóte prevederile, acésta va fi cu deplină isbândă, căcĭ totulŭ în balanța intereselorŭ și mijlócelorŭ, este în avantagiulŭ Rușilorŭ contra Turcilorŭ».

(4) Pag. 55.

.... «On peut en dire autant de l'Angleterre» (1). Din contră Anglia în căderea Turcieĭ ar obține căderea comerciuluĭ francesŭ; decĭ lucrulŭ ĭ convine!

Francia singură «à raison de son commerce et de ses liaisons politiques avec la Turquie, a de grands motifs de s'intéresser à sa destinée.... Dér ea în circumstanțele în care se află, póte-se amesteca în cérta iscată?»

Volney adaogă: «Les états du Nord: la Suède, le Danemark, la Pologne à raison de leur voisinage et de l'intérêt de leur sureté, ont plus de droits de s'allarmer. Mais quelle résistance peuvent-ils opposer? Que peut même la Prusse, sans le concours de l'Autriche?...» Din nenorocire pentru turcĭ, Împĕratulŭ austriacŭ este aliatulŭ Rusieĭ. Nu póte Austria să renunțe la alianța Rusieĭ, căcĭ fără de ea, ar fi inferióră neamicilorŭ eĭ naturalĭ: Suedia, Prusia, liga germanică și Francia. Vis-à-vis de Turcia, dice Volney, Austria găsesce folóse înmulțite de a se rĕsbuna de perderile luĭ Carol VI-lea, de a recuceri Belgradul și de a obține pămênturile care aŭ pentru Austria cea maĭ mare importanță (2).

Volney adaugă, că Austria este interesată a pune mâna pe provinciele Turcieĭ, care o despartŭ de Mediterana.

Asupra chestiuneĭ a 2-a: care sunt interesele Francieĭ în rĕsboĭulŭ de față, Volney dice, că este opiniune destulŭ de generală printre francezĭ, că Francia este interesată să mențină integritatea imperiuluĭ otoman, cu orĭ-ce prețŭ și că acéstă opiniune a devenitŭ o maximă politică a guvernuluĭ francezŭ. Volney analiséză interesele Francieĭ și conchide în sensŭ opusŭ, susținêndŭ, că interesele Francieĭ

(1) «Este adevĕratŭ ca Curtea din Madrid a manifestatŭ intențiunĭ ostile Rusieĭ, angajându-se, printr'unŭ tratatŭ recentŭ cu Pórta, a opri trecerea Gibraltaruluĭ la tótă flotă armată contra Turcieĭ. Dar este de creḑutŭ, că aceste mĕsurĭ suggerate de o curte strĕină, vor rĕmâne fără efectŭ: va fi fórte imprudentŭ din partea Spanieĭ, care n'are a păstra nicĭ unŭ felŭ de comerciŭ, să ia parte și causă pentru acela alŭ uneĭ alte Puterĭ, maĭ cu sémă când în acéstă privință ea are juste cuvinte de a se plânge de gelosia chĭar a acesteĭ puterĭ. Se póte ḑice totŭ așĭa și despre Anglia». (Pag. 57).

(2) Pag. 55. „Statele de Nordŭ: Suedia, Dania, Polonia din causa vecinătățeĭ și al interesuluĭ siguranțeĭ lor, aŭ maĭ multŭ cuvêndŭ de a îngriji. Dar ce resistență pot ele opune? Ce póte chiar Prusia fără ajutorulŭ Austrieĭ?“

sunt de a fi aliata Rusiei, care este creștină, ĭar nu păgână și barbară ca Turcii.

Volney nu se sperie de cuceririle Rusiei și ale Austriei: «du moment que la Russie et l'Autriche se trouveront limitroples, l'intérêt qui les a unie les divisera et leur jalousie réciproque rendra l'equilibre à l'Europe. . Déjà l'on suppose que le partage pourra la faire naître au sujet de Constantinople».

Volney arétă apoĭ cam ce felŭ ar fi în gândulŭ celorŭ doue monarchiĭ, să facă împărțirea *plăcinteĭ turcescĭ.*

Austria să iée provinciile dealunguluĭ Golfuluĭ Adriaticŭ, cu Raguza și posesiunile Veneției, care va fi despăgubită cu alte pămênturĭ; decĭ Austria va avé totŭ pămêntulŭ, din dreptulŭ Vidinuluĭ până la Corfu. Ecaterina va fi recunoscută Impĕrătésă de Constantinopole și restauratórea imperiuluĭ grecŭ...

In contra politiceĭ pronate de de Volney, a scrisŭ de Peyssonnel, cartea întitulată «Examen du livre intitulé Considérations sur la guerre actuelle, par Mr. de Volney» (1).

Peyssonnel refutéză argumentațiunea luĭ de Volney și, declarândŭ că nu s'ar opune la alianța Franciei cu Rusia, cât privesce comerciulŭ pe Marea Négră și deschiderea de debușeurĭ pentru comerciulŭ francezŭ, în Rusia, Polonia, etc. nu aprobă însă o alianță care arŭ deschide rușilorŭ calea Constantinopoleĭ (2). Când Rusia — dice Peyssonnel — va posede Bizanța, Babilona, Atena și Ecbatana, Ierusalimul, Tirul și Palmira, va deveni periculósă din tóte privințele politiceĭ și a moraleĭ, destructórea virtuților, moravurilorŭ și libertățeĭ popórelorŭ....

De aceea Francia are interesŭ să conserve Imperiulŭ otomanŭ (3).

Apĕrătorĭ aĭ Turcieĭ, ca Peyssonnel, sunt și alțĭ scriitorĭ din acéstă epocă. Voiŭ maĭ cita opera «Lettre d'un voyageur à Mr. le Baron de L., sur la guerre des Turcs (Philadelphia? Paris, 1788).

(1) Amsterdam, 8°, 1788.
(2) Pag. 193.
(3) Pag. 206.

XX.

Proclamațiune de resbelŭ. N. Mavrogheni. Partidele vechĭ.

In Septembre 5, anulŭ 1787, Nicolae Mavrogheni adresézĕ proclamațiunea sa cătră țéră, cu referință la rĕsboĭulŭ declaratŭ, în coprinderea următóre:

«Cu acéstă Domnéscă a nóstră carte scriemŭ și înșciințămŭ tuturorŭ de obște, că Domnia mé din fire avêndŭ iubirea de ómenĭ și dragostea cătră toțĭ locuitorĭĭ țĕrĭĭ mele, carĭ sunțeți încredințațĭ sub a nóstră oblăduire, dintr'unŭ începutŭ nu amŭ lipsitŭ a grĭji pentru buna petrecere, odihna și dreptatea vóstră a tuturorŭ, ca să fiți ocrotiți și apĕrați de orĭ-ce împotrivirĭ, cu cât maĭ vîrtosŭ acum într'acéstă vreme împărechiată a resmerițeĭ, să sciți că îndoită purtare de grijă și pază amŭ luat Domnia mé asupră-ne pentru voĭ toțĭ și ne-amŭ încercatŭ, cu totŭ sufletulŭ și trupulŭ nostru ca să ne jărtfimŭ pentru voĭ și pĕrulŭ din capulŭ vostru să nu se clintéscă, nicĭ averea vóstră, nicĭ vĭața vóstră să nu se stingă, dupe cum și vedeți de față durerea și purtarea de grijă ce avem pentru voĭ, că nu numaĭ cu trupulŭ și cu sufletulŭ stămŭ, ci și grele cheltuelĭ și haznele vĕrsămŭ la cele trebuincióse pentru ușurința vóstră, a întîmpina cererile ce se facŭ și pentru diafendipsisŭ și paza țĕrĭĭ, de care rugămŭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ ca să ne dé ajutorŭ și de acum înainte, până în sfîrșitŭ, a sevârși cele ce pohtimŭ spre diafendipsisŭ alŭ vostru, dupe cum și avem nădejde mare la mila dumnezeireĭ séle, că cele ce aŭ fostŭ în vremea trecuteĭ resmărițe și cele ce ațĭ pătimitŭ atuncĭ, acum nu veți pătimi, nicĭ veți cerca de acelŭ felŭ de întêmplărĭ ce ațĭ cercatŭ atuncĭ, din pricina maĭ marilorŭ voștri, carĭ netemându-se de Dumneḑeu, aŭ călcatŭ cuvêntulŭ evangheliei, care ḑice «*că păstorulŭ celŭ bunŭ are grijă de oĭ, ĭară naĭmitulŭ și păstorulŭ celŭ rĕŭ care n'are grijă de oĭ, vede lupulŭ venindŭ și lasă oile și fuge, și lupulŭ hrăpesce și risipesce oile*». Decĭ fiindŭ că unĭĭ din ceĭ rĕŭ obicĭnuiți din fire, mincinoși, a vorbi dela sineșĭ vorbe de spaĭmă și a proroci halturĭ și părerĭ deșérte, până aĭ dovedi Domnia mé și până a-ĭ pune în mână ca să le facemŭ pedépsa ceea ce se cuvine după pravilă, ca unorŭ turburătorĭ de odihna obșteĭ, póte într'acéstă vreme să se scornéscă dela sineșĭ vorbe și a proroci mincĭunĭ de cele viitóre spre a vĕ îngriji și a vĕ duce la spaĭmă, ca să vĕ facă să vĕ vindeți lucrurile vóstre, fără prețŭ, să-și îndestuleze lăcomia lorŭ, care acelea urmézĕ a vĕ aduce și la desnădăjduire și a vĕ băga în inimele vóstre întristare și fricĕ, ca să părăsiți munca și hrana vóstră; de aceea dar nu lipsimŭ cu acestea domnescĭ ale nóstre cărți, a vĕ înșciința și a vĕ da bună pliroforie, ca să nu vĕ întristați întru nimicŭ; nu veți pătimi, dupre cum maĭ susŭ am ḑisŭ, nicĭ voĭ, nicĭ casele vóstre, nicĭ averile vóstre, și fără de a nu asculta și a crede, séŭ a vĕ amăgi, după acelŭ felŭ de halturĭ, să fiți veselĭ, să vĕ lipséscă tótă grija și spaĭma, căutându-vĕ trebile și lucrurile pământuluĭ, cu inimă întinsă, și cu silință, și cu bucurie rugândŭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru armele pré-puterniculuĭ Împĕratŭ, ca să le facă biruitóre asupra vrășmașilorŭ seĭ, după datoria ce aveți și pentru bună stare a Domnieĭ mele, ca să ne ajute a ve ocroti și a vĕ apăra până în sfârșitŭ de orĭ-ce bântuĭală, după scoposulŭ ce avemŭ; la care aceste pliroforiĭ, ce vĕ dăm Domnia mé, încredin-

ţându-vĕ, voĭ locuitoriĭ ţĕraniĭ, şi scoţêndŭ din inimele vóstre tóte părerile şi grijile, şi cunoscêndŭ buna economie ce facemŭ pentru ale vóstre uşurinţe, să fiţĭ dar următoriĭ poruncilorŭ ce v'am scrisŭ, de a vĕ apuca cu silinţă să vĕ faceţĭ semănăturĭ de bucate îndestulŭ, pentru binele şi folosulŭ vostru, ca să vĕ faceţĭ alişverişulŭ, să vĕ câştigaţĭ şi ca să se afle şi la vre-o întêmplare de trebuinţă a împĕrătescilorŭ poruncĭ zacherea, ca nisce raele credincioşĭ şi supuşĭ ce sunteţĭ aĭ pré puterniceĭ Impĕrăţiĭ; să nu găsiţĭ însă pricină ceĭ leneşĭ de muncă, că este vremea acésta şi să remâneţĭ fără de arăturĭ, pentru că uniĭ ca aceĭa, ca nisce leneşĭ, vorŭ fi cu vină. Deosebitŭ poruncimŭ d-vóstră boĭerilorŭ i boerinaşilorŭ, ca părăsindu-vĕ de cele trecute, să aveţĭ fiesce-care durerea şi grija ce se cade pentru maĭ micĭĭ voştri, că vremea nu este de interesurĭ, ci dupe cum noĭ grijimŭ de odihna şi buna petrecerea vóstră, aşĭa şi voĭ cu maĭ micĭĭ voştri să vĕ purtaţĭ cu iubire de ómenĭ şi cu dragoste, ca să puteţĭ avé pre Dumneḑeŭ de pază şi de ajutorŭ întru tóte. Acestea poruncimŭ de obşte şi să avem rĕspunsŭ dela toţĭ că aţĭ auḑitŭ şi aţĭ înţelesŭ poruncile nóstre, iscălindu-vĕ în dosulŭ acesteĭ cărţĭ preoţiĭ, pârcălabĭ şi săteniĭ» (1). 1787, Septembre 5.

Aceste cărţĭ deschise cătră egumenĭ, epitropĭ de mŏnăstirĭ, protopopĭ, preoţĭ, diaconĭ, boerĭ, boerenaşĭ, şi la toţĭ locuitoriĭ de obşte, aŭ fost trimise pre lângă 17 cărţĭ legate, cu aceĭaşĭ dată, pitace cătră ispravnicĭ, poruncindu-le să citéscă proclamaţiunea de maĭ susŭ în tóte oraşele şi satele şi să îndemne pre ţĕranĭ să facă semănăturĭ.

Partida ruséscă se agita în ţéră. De sigurŭ, maĭ cu sémă în clerŭ, inclinările pentru muscalĭ eraŭ marĭ. Austriacĭĭ âncă numĕraŭ partisanĭ în boerime.

In 22 Septembrie, 1787, Mavrogheni, ca să împedice pre călugărĭ de a propaga prin sate afecţiunea pentru muscalĭ, ĭé, sub pretextŭ de religiune, dispositiunea, ca nicĭ unŭ călugărŭ să nu maĭ pótă eşi dela mŏnăstire şi să nu se amestece cu norodulŭ de óbşte:

«*Cu cât maĭ vêrtosŭ acuma în acéstŭ vreme delicată*». Domnitorulŭ ordonă o prealabilă catagrafie a călugărilorŭ: de unde e fie-care? pământeanŭ séŭ străinŭ? omŭ sciutŭ şi cunoscutŭ egumenuluĭ, séŭ stariţuluĭ?

După acéstă catagrafie să nu se maĭ priméscă pre nimené şi călugăriĭ catagrafiaţĭ să nu maĭ aĭbă voĭe a eşi afară din mŏnăstire, fără de trebuinţă, în care casŭ să aĭbă adeverinţă iscălită şi adeverită dela mŏnăstire, indicându numele trimisuluĭ şi scoposulŭ şi ḑilele câte are a zăbovi afară.

Călugărulŭ care are asemené certificatŭ, să mérgă dreptŭ âncĕiŭ la ispravnicĭ, carĭ cercetându-ĭ şi găsindŭ că nu sunt ipochimene schimbate şi adeverinţe mincinóse, va îngădui călugăruluĭ să mérgă la trébă.

In acestŭ sensŭ a scrisŭ poruncĭ la ispravnicĭ (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 225.

(2) Cod. No. XVII, fila 280 verso, 17 cărţĭ deschise cătră egumenĭ, stareţĭ şi episcopĭ.

XXI.

Enăchiță Văcărescu. Pregătirĭ noue ale luĭ Mavrogheni.

Dintre boerii ceĭ maĭ marcanțĭ aĭ țĕreĭ Muntenescĭ de pe timpul a căreĭ istorie o facem, este neîndoios, Enache Văcărescu. Îĭ alăturăm portretul.

Despre originea acesteĭ vechĭ familiĭ, fie legendară, fie istorică. ne-am ocupatŭ în anteriórele volume și vom maĭ grăi în anexa la acéstă pagină.

De sigurŭ am fi fórte mulțămiți să păstrămŭ luĭ Enache Văcărescu aureola de glorie cu care ni-lŭ aŭ prezentatŭ până astă-dĭ scriitoriĭ carĭ s'aŭ ocupatŭ de dênsulŭ, scriitorĭ ca Fotino și Odobescu (1). dar istoria are altă misiune decât de a crea în modŭ nedocumentatŭ ómenĭ marĭ și eroĭ.

Facemŭ decĭ istorie, când curmămŭ șirulŭ legendeĭ, arĕtândŭ pre Enache Văcărescu ceea ce în adevĕrŭ a fostŭ.

Negreșitŭ, scăderile ce am constatatŭ și avem a constata în faptele luĭ 'șĭ aŭ în parte explicațiunea, déca nu scuza, *în mijlocŭlŭ socialŭ* în care s'a născutŭ, a trăitŭ și a făptuitŭ. Orĭ cât s'ar constata în Enache Văcărescu o natură maĭ de elită și o cultură maĭ deosebită decât a boĭerilorŭ contimporanĭ cu elŭ, dênsulŭ e membrulŭ uneĭ societățĭ date și faptele luĭ în cea maĭ mare parte nu-lŭ despartŭ de locŭ de acea societate.

Așĭa vĕdurămŭ pre Enache Văcărescu criticândŭ numirea ca Domnŭ a luĭ Nicolae Mavrogheni pentru că nu era dintre fanarioțĭ *pur sang*, pentru că nu scia grecesce și pentru că era de origine obscură. Ce altŭ imputa luĭ Mavrogheni și înșiĭ fanarioțiĭ din Constantinopole? Care alte simțurĭ aveaŭ boĭerĭĭ ceĭ maĭ înstrĕinațĭ de țĕră și maĭ inconscienți de Românismŭ?

Apoĭ când Austria aliată cu Rusia aŭ formatŭ proĭectulŭ de a-șĭ împărți țĕrile române, ce pornire află istoricŭlŭ în sufletulŭ luĭ Enache Văcărescu de natură a ni-lŭ arĕta că cércă măcarŭ să salve țéra sa de acéstă împărțire?

Singurŭ numaĭ Mavrogheni-Vodă ia inițiativa apĕrăreĭ țĕreĭ și pentru acésta, prin nizamulŭ ce amŭ adusŭ îndărătŭ, reorganiséză

(1) Vedĭ în anexa dela acéstă pagină ce a scrisŭ d. Odobescu despre Enache Văcărescu în Tesaurŭ II, pag. 293. Vedĭ „Revista Română", anulŭ I, articolulŭ d-luĭ Odobescu,

oștirea și în mĕsurile posibile căută să o înmulțéscă. Amŭ vĕdutŭ deja opositiunea ce vredniculŭ Domnitorŭ întâmpină în acésta dela boĭerĭ și chĭar dela Enache Văcărescu.

In restulŭ anuluĭ 1787, Mavrogheni se ocupă cu reorganisarea oștireĭ. Enache Văcărescu nu încuviințéză procederea luĭ Mavrogheni ca să adune óste. De unde avea vre-o 5—6 miĭ de ómenĭ, Mavrogheni ținé să ridice numĕrulŭ oștireĭ preste 20 miĭ. In oștirea sa Mavrogheni primesce și turcĭ. Văcărescu dice, că Mavrogheni dându lefurĭ câte 10 leĭ pre lună de călărețĭ, câte 7 de pedestrașĭ, turcii carĭ dela Sultanulŭ ca ostașĭ nu primeaŭ asemenea lefĭ, veniră mulțĭ să intre în óstea Domnitoruluĭ muntenescŭ spre a profita de asemené lefĭ (1). Văcărescu descuviința asemené procedare, care o găsia în paguba oștireĭ turcescĭ....

Mavrogheni, ca să se facă bine vĕdutŭ la Constantinopole, nu primi plată pentru zaherelele și cherestelele date Turcieĭ în 1787. Și acéstă faptă o desaprobă Văcărescu, «ca și cum Impĕrăția, când ar fi vrutŭ să le ĭé din țéră fără plată, nu ar fi pututŭ *și ca și cum nu ar fi fostŭ țéra a Impĕratuluĭ*».

Décă contra cĭudateĭ părerĭ a luĭ Văcărescu, Mavrogheni dăruia turcilorŭ proviziunĭ, nu maĭ puținŭ energiculŭ Domnitorŭ punea străjĭ la Dunăre, spre apĕrarea țĕreĭ de oștirĭ neregulate și chĭar pentru a împedica trecerea de turcĭ, cu titlu de comercianțĭ în țéră, acésta conform tractatelorŭ anterióre, de care deja ne-am ocupatŭ.

La ocasiunea serbătorilorŭ Crăciunuluĭ din 1787 N. Mavrogheni, adreséză țĕreĭ a doua proclamațiune, în care, din noŭ, se declară credinciosŭ alŭ Sultanuluĭ Hamit și îndémnă țéra ca să facă ca și elŭ. Mavrogheni promite țĕreĭ apĕrare bună de invadiunĭ dușmane; elŭ speră a «oblădui (pre locuitoriĭ țĕreĭ) până în sfîrșitŭ feriți, după pofta inimeĭ mele și după durerea ce avem pentru voĭ ceĭ credincioșĭ și supușĭ raele și țĕreĭ Domnieĭ mele, după cum și vedeți în faptă grija nóstră ce avem asupra țĕreĭ, că pentru a vóstră odihnă și ocrotire, ca să nu pătimiți cele ce pătimescŭ alțiĭ, cu cheltueli grele ținemŭ ostașĭ și facemŭ feluri de mijlóce, vĕrsându hasnalele nóstre

(1) Vedĭ Tes. II, pag. 294.

pentru a ţĕreĭ pază şi odihnă». Domnitorulŭ adaogă a ḑice, că şi el se va pune în fruntea acestorŭ ostaşĭ şi va merge în contra neamicilorŭ, ca să asigure linistea locuitorilorŭ.

Acéstă proclamaţiune o dă Mavrogheni după ce primesce dela Constantinopole firmanurĭ, carĭ ĭĭ dădeaŭ marĭ puterĭ în ţéră şi carĭ maĭ alesŭ 'lŭ autorizaŭ a împedica trecerea prin Muntenia de oştirĭ chĭar turcescĭ. Negreşitŭ, Mavrogheni — pre când âncă Austria nu declarase rĕsboĭŭ Turcieĭ — încredinţasă pre Pórtă, că elŭ cu oştirea sa va apĕra Muntenia şi că decĭ nu este trebuinţă de a intra în ea oştirĭ turcescĭ anume. Acésta convenia Porţeĭ, care îşĭ ducé tótă puterea spre Bugeac şi Moldova. Poruncile dela Pórtă, ca oştirĭ turcescĭ să nu trécă în Muntenia se citiră pe la tóte serhaturile de pre marginea Dunăreĭ, cum afirmă însăşĭ proclamarea luĭ N. Mavrogheni, dela 25 Decembre 1787 (1):

Apelŭ la ţéră de sĕrbătorĭ.

«Cuviosilorŭ archimandriţĭ, egumenilorŭ şi epitropilorŭ dela sfintele mŏnăstirĭ şi mitoce, molitfelorŭ vóstre protopopĭ, preoţilorŭ şi diaconĭ, d-lorŭ vóstre boerilorŭ şi boerinaşilorŭ, polcovnicilorŭ, zabiţilorŭ, căpitanilorŭ, buluc-başilorŭ şi neferi i breslaşilorŭ şi neguţătorilorŭ, orăşănilorŭ de prin terguri şi oraşe, slujitorilorŭ i voue părcălabilorŭ, sindiilorŭ şi tuturorŭ locuitorilorŭ câţi sunteţĭ locuitorĭ în judeţul, ... de obşte vĕ facemŭ domnia mé în şcire, că apropiindu-se acum sĕrbătorile sfânteĭ naşceriĭ şi a sfântuluĭ a Domnuluĭ Dumneḑeuluĭ nostru Isusŭ Christosŭ, nu amŭ lipsitŭ, după iubirea de ómenĭ ce din fire este la noĭ şi după dragostea care avemŭ către voĭ, supuşiĭ noştriĭ ceĭ credincioşĭ, carĭ sunteţĭ de la Dumneḑeŭ încredinţaţĭ sub a nóstră oblăduire, a vĕ trimete printr'aceste cărţĭ domnescile nóstre blagoslovenii, bine cuvêntânduvĕ ca să vĕ învrednicéscă Dumneḑeŭ a prăznui acestea sfinte sĕrbătorĭ, acum, la anulŭ şi la mulţĭ anĭ cu bucurie. Pe lângă care aceste blagoslovenii, vĕ dămŭ şi deosebitele Domnescile nóstre încredinţărĭ şi năḑăjdĭ de bucurie, că după neadormita grija ce avemŭ pentru toţĭ supuşiĭ noştriĭ spre a petrece în ḑilele Domnieĭ mele feriţĭ de tóte relele, nu vomŭ lipsi, precumŭ nu am lipsitŭ a griji şi a găsi mijlóce într'acéstă vreme de rĕsboĭ, pentru ocrotirea vóstră şi înşine ne vomŭ jertfi pentru mântuirea şi scăparea vóstră dintru orĭ ce primejdie, ca unŭ păstorŭ cu grijă de oile sale, ca să împlinimŭ cuvêntulŭ sfânteĭ evangheliĭ, că «păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ îşĭ pune pentru oĭ»; de care avemŭ năḑejde la mila mareluĭ Dumneḑeŭ şi a pré curateĭ maice a sfinţieĭ sale, şi la ajutorulŭ sfinţilorŭ îngerĭ, că în urmă după acestea tóte ve'ţĭ avea mare bucurie şi mare mângăere toţĭ de obşte; ce darŭ, fără de a vĕ desnăḑăjdui la vre unŭ *testar* pentru acéstă curgătóre vreme a rĕsboiuluĭ, fiţĭ veselĭ şi nu vĕ părăsiţĭ

(1) Veḑĭ în anexă purtarea luĭ Enache Văcărescu şi la acéstă ocasiune.

alișverișurile vóstre și munca caselorŭ vóstre și faceți rugăciuni neîncetatŭ către milostivulŭ Dumnedeŭ pentru viața și biruința Devletuluĭ a prea puterniculuĭ nostru împeratŭ Sult. Hamit, i pentru țéra acésta și pentru buna starea Domnieĭ mele, ca să ne ajute a vĕ oblădui până în sfârșitŭ, feriți după pohta inimeĭ mele și după durerea ce avemŭ pentru voĭ ceĭ credincioși și supuși raele aĭ țĕriĭ Domnieĭ mele, după cumŭ și vedeți în faptă grija nóstră ce avemŭ asupra țeriĭ, că pentru a vóstră odihna și ocrotire, ca să nu pătimiți cele ce pătimescŭ alțiĭ, cu cheltueli grele ținemŭ ostași și facemŭ feluri de mijlóce, vĕrsândŭ hasnelele nóstre pentru a țĕreĭ pază și odihnă, cu care ostași și însine suntemŭ gata, cu neadormire și fără odihnă ziua și nóptea, ca să sărimŭ în orĭ în ce ceas ar fi trebuință a ne porni spre a supușilorŭ locuitorĭ aĭ Domnieĭ mele apĕrare de orĭ-ce împotrivire. De care iată și acum scriindŭ la pré înalta Pórta și făcêndŭ rugăciune pentru al vostru repausŭ, prin ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ ne aŭ sositŭ luminatele împĕrătescĭ firmanurĭ, întru care coprinde a nu maĭ cuteza nimenĭ din ostași a maĭ trece prin Domnésca nóstră țéră. După care trimițêndŭ sureturĭ adecă copiĭ pe la tóte serhaturile, s'aŭ citităŭ întru auzulŭ tuturorŭ. Ci darŭ în vreme ce prea bine sciți și ați auzitŭ, că Domnia nóstră până a nu ne veni acestea împĕrătescĭ porunci, ne am silitŭ în tot chipulŭ a vĕ ocroti de tóte câte aŭ fost prin putință, ca unŭ Domnŭ și părinte de obște, ce ne amŭ aflatŭ țĕriĭ acestea, cu câtŭ maĭ vêrtosŭ acumŭ, după primirea împĕrătescilor firmanurĭ, nu vomŭ lăsa mijlocŭ câtŭ de puțin a ne sili spre a vóstră ocrotire și apĕrare și rugămŭ pre bunulŭ Dumnedeŭ a bine-voi și a ne ajuta, spre deplina sĕvêrșire a poruncilorŭ firmanurĭ învrednicindu-vĕ și pe voĭ a prăsnui sfânta nașcere, sfântul botezŭ al Domnuluĭ nostru Isusŭ Christosŭ, acum și acestŭ viitorŭ an noŭ a petrece prin blagoslovenia sântuluĭ Vasile întru fericire, cu sănătate, cu îndestulare de bunurĭ, de rusumaturĭ și alișverișurile vóstre și cu pacea cea de obște doritóre (1)». 1787, Decembre 23.

XXII.

Proclamări noue. — Garnizone.

Cu tóte asigurările ce dădé Domnitorulŭ în asemene proclamațiunĭ, carĭ se ziceaŭ «cărți de parigorie», spaïma se lăția în țéră, întreținută cu împrăștierea intenționată de felŭ de felŭ de veștĭ, de către ceĭ carĭ nu puteaŭ suferi pre N. Mavrogheni. Partizaniĭ muscalilorŭ, ba și aĭ Austrieĭ, nu lipseaŭ de a agita spiritele. Vodă numia pre acești «făcĕtorĭ de rele și *farmazoni* și vrăjmași aĭ patrieĭ lor».

Eată o nouă proclamare a luĭ N. Mavrogheni dela 29 Decembre 1787, către locuitoriĭ Bucurescilorŭ:

«Fiindŭ-că ne-am înștiințatŭ Domnia mé, că unĭĭ din făcĕtoriĭ de rele și farmazonĭ, aŭ semĕnatŭ multe feluri de vorbe neadevĕrate spre spaïma norodului,

(1) Cod. XVII, Arch. Stat., fila 248 verso.

ca să-şĭ facă cele după obiceĭulŭ lorŭ rele gândurĭ, poruncimŭ d-tale (*luĭ Aga*) să încredinţezĭ pe toţĭ de obşte, ca să petrécă în linişte şi fără de frică de orĭ-ce, neguţătorindu-se fără de îndoĭală şi bucurie, nedândŭ creḑĕmêntŭ la halturile celorŭ semănătorĭ de vorbe mincinóse, ce nicĭ prin mintea cuĭ-vaşĭ trebue să trécă, căcĭ Domnia mé, cu ajutorul luĭ Dumneḑeŭ, în ḑilele nóstre avem purtare de grijă cu priveghere pentru siguranţa şi repausulŭ domnesculuĭ nostru oraşŭ Bucurescĭ şi a tóteĭ ţĕrĭ până într'atât cât şi vĭaţa nóstră o punemŭ în primejdie când va fi trebuinţă pentru săvêrşita pază a totŭ noroduluĭ Domnieĭ mele. Decĭ fiindŭ şi voĭ locuitorilorŭ din oraşulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, bine încredinţaţĭ pentru liniştea şi neclintirea vóstră, nu trebue să daţĭ ascultare la vorbele celor făcĕtorĭ de rele şi vrăjmaşĭ patrieĭ lorŭ, pre care uniĭ ca aceĭa dovedindu-ĭ şi prinḑêndu-ĭ, îĭ vom pedepsi spre pilda altora, nicĭ să puneţĭ în gândŭ vre unŭ lucru asemené ca acela ce s'a întêmplatŭ în cel-l-altŭ rĕsboĭŭ trecutŭ, din pricina vrăşmaşilorŭ patrieĭ, pentru că noĭ, precumŭ ḑicemŭ, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ şi a pré curateĭ Maiceĭ Séle, vĕ vomŭ păzi de orĭ-ce împotrivire a vrăşmaşilorŭ şi făcĕtorilorŭ de rele şi veţĭ fi întru o linişte şi odihnă» (1).

Noutăţile cu intenţiune împrăştiate de către neamiciĭ luĭ N. Mavrogheni, nu tóte eraŭ neîntemeiate, ci, în totŭ casulŭ, multe luate din jurnalele austriace, carĭ âncă strĕbăteaŭ în ţéră la 1787. Insuşĭ Domnitorulŭ primesce asemené jurnale. In condica dela Arh. Stat. No. XVII, fila 241, este unŭ pitacŭ către Paharn. «*secretarŭ*», ordonându-ĭ să trămiţă «*gazeturile din lăuntru, la d-luĭ Postelnicŭ Jianu*» (2).

Indată după proclamaţiunile din finea luĭ Decembre 1787, Mavrogheni şi trămite ostaşĭ de aĭ sĕĭ, douĕ companiĭ de neferĭ, sub căpitaniĭ Dumbravă şi Baĭcul, la Olteniţa, ca în înţelegere cu Şali-Aga, dela Dunăre, să opréscă trecerea de Turcĭ în ţéră (3). Asemené în Decembre 29, anulŭ 1787, «s'aŭ rânduitŭ la Chitila în Ilfov, Achmed Brat Cheleş Ozman Ghizler Aga, *cu 30 de neferĭ pentru paza drumuluĭ* ce urméză pre la numitulŭ locŭ, ca nicĭ de aicĭ afară să nu lase niscaĭ-va neferĭ se iasă, nicĭ de afară să vie aicĭ, fără de po-

(1) Cod. No. XVII, fila 249.

(2) Pitaculŭ e din 5 Noembrie, 1787.

(3) 1787, Decembrie 31, s'aŭ scrisŭ porunce gozpode către Dumbrava şi Baĭcul, căpitaniĭ ca să se scóle din preună cu neferiĭ lorŭ să mérgă la Olteniţa lângă d-luĭ Sali-Aga ca să fie de pază.

Cod. No. XVII, fila 249 verso.

runca M. Séle. Pentru care s'aŭ scrisŭ porunci ispravnicilorŭ de Ilfov ca să îngrijéscă pentru conaculŭ lorŭ, de mâncarea lorŭ și a cailorŭ lorŭ, a li se da cu plata dela dênșiĭ» (1).

XXII.

Resbelulŭ și Visteria. — Satarale. — Boeriĭ!

Cu începutulŭ anuluĭ 1788, N. Mavrogheni este silitŭ să iée mĕsurĭ maĭ violente, unele spre a avé mijlóce cu care să facă și să întreţină óstea sa, și altele contra boĭerimeĭ din partidele ruséscă și nemţéscă.

Dionisie Eclesiarcul dice, că Mavrogheni aruncâ «satarale pre boĭerĭĭ marĭ și micĭ și pre cumpaniĭ, și pre toţĭ breslașiĭ, și pre rufeturĭ». Ca să înmulţéscă clasa dela care puté să iée «*satarale*» (căcĭ dela ţĕranĭ nu lua aprópe nimica), Mavrogheni a recursŭ, cum vĕdurămŭ, la ciudata mĕsură, de a *boeri* pre orĭ-cine voia să plătéscă darea caftanuluĭ și chĭar de a impune caftanulŭ de boerie tuturorŭ celorŭ ce scié că potŭ să-lŭ plătéscă.

Pe de o parte Mavrogheni făcé boĭerĭ nuoĭ, pe de alta lua, la începutulŭ anuluĭ 1788, mĕsurĭ violente contra celor vechĭ, pre carĭ îĭ bănuia că sunt în corespondenţă cu muscaliĭ și cu austriacĭĭ.

De alt-mintrelea boerimea vechiă — fără de a escepta nicĭ chĭar pre Enache Văcărescu, — era tótă infectată de celŭ maĭ mizerabilŭ fanariotismŭ, infecţiune contractată prin o aprópe seculară convenire cu grecĭĭ din Fanarŭ. Caracterulŭ fanariotŭ este manifestŭ în cele maĭ multe din actele boĭerimeĭ. Vedeţĭ cum descrise pre boĭerĭ, turcitulŭ Selim (Anastase), la o recepţiune la curtea domnéscă:

«Intraiŭ în sala de audienţă,... mĕ puseiŭ cu atâta modestie în parte cé maĭ retrasă a apartamentuluĭ... în cât o cétă numerósă de curtezanĭ ce sta în mijloculŭ săleĭ, spre a *atrage tóte privirele* și alŭ cărorŭ aerŭ, costumŭ și maniere, anunţaŭ pretenţiunĭ înalte, abé mĕ zăriră că mĕ aflamŭ și eŭ acolo.... (2). Când intră Mavrogheni

(1) Cod. No. XVII, fila 249.

(2) „Românulŭ“ din 1861, pag. 26, foileton.

în sală: «Fie-care din eĭ se muncĭa să trécă cu câte-va degete maĭ înainte de burta vecinuluĭ sĕŭ...»

Primitŭ cu dispreţŭ, cu batjocură chĭar de boĭerĭ, pre când âncă nu-şĭ declinase titlurile înaintea luĭ Vodă, vedeţĭ pre aceĭ boĭerĭ slugarnicĭ, cum se îndésă în jurulŭ luĭ, în urma audienţeĭ ce ĭ-a acordatŭ Domnitorulŭ: «Când apăruĭ din noŭ — scrie Anastase, — în cerculŭ aspiranţilorŭ la audienţa Domnuluĭ, nu maĭ era nicĭ unul care să nu se pregătéscă a vîrî câte o indirectă observaţiune destinată a-ĭ înlesni calea de a se adresa apoĭ de-a dreptulŭ cătră persóna mea. Acelŭ ce la intrarea mea se făcuse că nu aude salutarea ce-ĭ adresasemŭ, acum spuné cătră alţiĭ, că dintr'unŭ frigŭ mare s'ar fi pomenitŭ de o dată cu o asurdire fórte supĕrătóre; celŭ ce-mĭ rîsese cu hohotŭ în faţă, spuné acum că, din óre-carĭ supĕrărĭ casnice, i s'aŭ tulburatŭ minţile, astŭ-felŭ în cât a rémasŭ zănăticŭ; ĭar cătŭ pentru celŭ care mĕ atacase de-a-dreptulŭ prin cuvintele séle, spuné că elŭ orĭ de câte orĭ vede câte unŭ strĕinŭ de o mare însemnătate, doritorŭ de a sta *incognito*, elŭ îşĭ cunósce datoria sa de a-ĭ veni într'ajutorŭ, cu orĭ-ce chipŭ, născocindŭ câte unŭ mijlocŭ ingeniosŭ spre acestŭ sfîrşitŭ».

«Fie-care aruncându-mĭ astŭ-felŭ mica sa frasă de îndreptare, se făcură în urmă, că sunt în mirare că mĕ aflu aşa de aprópe de dĕnşiĭ, şi începură a mĕ saluta cu chipulŭ celŭ maĭ graţiosŭ, şi vorbindu-mĭ, toţĭ vrură să mĕ încredinţeze prin tonulŭ celŭ maĭ de *slugă plecată*..,»

Déca cu unŭ veneticŭ abé sositŭ la curtea luĭ Mavrogheni, se pórtă aşĭa boerĭĭ, care era purtarea lorŭ faţă cu Mavrogheni, póte orĭ-cine a-şĭ închipui. Mavrogheni însuşĭ scie, că boerĭĭ odată eşiţĭ dela curte îl numeaŭ «*Cumplitŭ ca Alerone rîulŭ Iadurilorŭ şi neîmblânditŭ ca Satana*» (1).

Sciindŭ bine în ce *stimă* îlŭ aveaŭ boerĭĭ, Mavrogheni, pe dată ce înţelege, că Austria nu va întârdia de a declara resboiŭ şi ea, se otărésce să facă imposibilă trădarea boerésc̆ă. De aceea îé mĕsura de a trămite preste Dunăre să stée, sub privegherea turcilorŭ, pre mulţĭ boerĭ. Insuşĭ En. Văcărescu dice că: «Eŭ vĕdêndŭ că s'a în-

(1) „Românulŭ", 1861, pag. 30.

ceputŭ unŭ rĕsboiŭ ca acesta, și oblăduitorŭ ţĕreĭ nóstre este Mavroni, m'am prostitŭ de dregătoria ce aveam, pentru ca să nu fiŭ amestecatŭ în faptele maĭ susŭ numituluĭ, fiindŭ de totŭ netrebnice...» (1).

Dar care netrebnice fapte îĭ imputa En. Văcărescu?

1) Că «i-a intratŭ o idee: să se facă sesaskier și acésta a o catortosi, aŭ găsitŭ mijlocŭ...»

A se face comandantulŭ oștirilorŭ și a apĕra Muntenia contra invadiunilorŭ era o faptă netrebnică?.... Cât de josŭ era simţulŭ demnităţeĭ și alŭ iubireĭ patrieĭ în chĭar suflete nobile ca alŭ luĭ En. Văcărescu!... Acesta, veḍurâmŭ, că sfătuia pre Domnŭ să-și mărginéscă activitatea domnéscă întru a servi oștirilorŭ turcescĭ *proviantŭ*... Pre când *românulŭ* Văcărescu nu avé credinţă în valórea ostașuluĭ românŭ, acéstă credinţă o avu strĕinulŭ Mavrogheni; elŭ creḍu în ea și... istoriculŭ românŭ nepărtinitorŭ, nu póte să nu-lŭ onoreze pentru asemené faptă. Apoĭ a fi *seraskier* era nu numaĭ afacere de *mândrie*, ci și mijloculŭ unicŭ de a protege ţéra chĭar contra oștirilorŭ *amice* ale Turcilorŭ.

2) Văcărescu maĭ adaogă între faptele netrebnice ale luĭ Mavrogheni și aceea că a «*prădatu și jăfuitŭ ţéra*» (2).

Apoĭ să ascultămŭ ce rĕspunde N. Mavrogheni la asemené acuzare: «Spune-mĭ (ḍice elŭ luĭ Selim) cum este cu putinţă fără banĭ să respingŭ o invadiune și să mĕ menţiŭ și eŭ la putere? Déca nu voiŭ aduna sumele necesare pentru a face soldaţĭ și a întreţine o óste, austriaciĭ vor intra preste o lună de ḍile în Bucurescĭ, și décă nu voiŭ porni mereŭ ca până acumŭ daruriĭ și peșcheșuriĭ luĭ Căpitanŭ-Pașa, Mareluĭ Vizirŭ și Sultanuluĭ, mĕ voiŭ vedé destituitŭ până la anulŭ. Lorŭ dar trebue să se impute răpirile mele, căcĭ de aș fi generosŭ și milostivŭ, *eĭ* m'ar acusa de acésta ca de o crimă. Cât pentru asprimea mea, pentru ce gândescĭ că a făcutŭ Pórta în favórea mea o escepţiune, fără exemplu până astădĭ, în regulele sale obicĭnuite? Pentru ce gândescĭ că mi s'a acordatŭ totŭ de o dată și rangulŭ de serasckiarŭ turcescŭ și prerogativele unuĭ hospodarŭ creștinŭ? Pentru ce 'mĭ-a datŭ ea comanda maĭ multorŭ miĭ de

(1) Tesarŭ, t. II, pag. 274.
(2) Tesaurŭ, II, pag. 294.

soldaţi musulmanĭ? Nu mi le-a datŭ óre pentru a mĕ pune în stare de a înlătura printr'o tărie escepţională tóte pericolele ce ameninţaŭ ţéra acésta? Aşĭa dar când în posiţiunea rară în care mĕ pune nascerea mé, într'una din insulele grecescĭ, calitatea mé de supusŭ alŭ unuĭ principe mahometanŭ şi religiunea grecéscă ce profesezŭ, vĕdŭ pre grecĭ că mĕ urescŭ ca pre unŭ trântorŭ venitŭ de aĭurea, pre românĭ că favoriză într'ascunsŭ pre austriacĭ şi pre musulmanĭ că mĕ despreţuescŭ ca pre unŭ ghiarŭ şi raia, şi că toţĭ aceştia se unescŭ spre resturnarea mé; când vĕdŭ că trebue să mĕ apĕrŭ de gelozia celuĭântêiŭ, de viclenia celuĭ alŭ doilea şi de fanatismulŭ celuĭ de alŭ treilea; când sciŭ că blândeţa s'ar lua dreptŭ slăbiciune şi n'ar aduce decât îmbărbătarea cutezanţeĭ lor, şi ar grăbi căderea mea; în sfîrşitŭ când nu-mĭ potŭ ascunde, că ruina mé ar atrage chĭar ruina ţĕreĭ mele, nu e óre de a mé datorie să preîntâmpinŭ prin o apĕsare extraordinară nisce elemente ce sunt gata a isbucni? Trebue óre să mĕ oprescŭ înaintea minuţióselorŭ forme ale legeĭ, în locŭ de a avé recursŭ la o dreptate grabnică, pentru a lega mânile omuluĭ bănuitŭ, a paraliza pre vînd̦ĕtorŭ şi a perde pre criminalŭ?» (1).

Şi în adevĕrŭ N. Mavrogheni, care suferise înainte de declararea resboĭuluĭ, chĭar şi în sînulŭ Divanuluĭ, boierĭ pre carĭ ĭĭ scié în relaţiunĭ cu Rusia şi cu Austria, în ĭarna anilorŭ 1787—88, se vede silitŭ — cum maĭ susŭ spuserămŭ — să-ĭ «*paralizeze*», surghiunindu-ĭ din ţéră în Turcia. Unĭĭ din eĭ. însuşĭ En. Văcărescu, se traseră de bună voĭe din ţéră. După ce în Ianuarie 1788, intrarea Austrieĭ în rĕsboĭŭ nu maĭ puté fi necunoscută, de óre ce şi luĭ Mavrogheni veni carte dela generalulŭ austriacŭ din Sibiŭ, «de propoveduire resboĭuluĭ» (2), Văcărescu d̦ice «că neputêndŭ să-lŭ maĭ suferŭ şi maĭ vêrtossŭ temêndu-mĕ să nu-mĭ arunce vre-o năpaste, precumŭ a aruncatŭ la mulţĭ nevinovaţĭ (?) ca să-ĭ jăfuéscă, şi la mulţĭ pre carĭ avé pismă, căcĭ ĭĭ surghiunea cu cartea luĭ la cetatea Giurgiuluĭ, ĭ-am arĕtatŭ că nu potŭ într'aceste vremĭ (?) ca să şéd̦ŭ aicĭ în ţéră, temêndu-mĕ de cele împotrivă, şi am cerutŭ să-mĭ dé voĭe să mergŭ

(1) „Românulŭ", 1861, pag. 30.

(2) Cronica otom. de En. Văcărescu. Tesaurŭ, t. II, pag. 294.

la Ţarigradŭ cu casa mé, maĭ vêrtosŭ că socia mé era ţarigrădéncă»(1). Marea influinţă de care En. Văcărescu se bucura în ţéră îl impusese atenţiuneĭ luĭ N. Mavrogheni (2). Turcitulŭ Selim arétă că Mavrogheni

(1) Socia a doua a luĭ Enache Văcărescu era Elena Caragea, fiĭca terzimanuluĭ Iordache Caragea. Vedĭ Tes. II, pag. 288.

(2) Dela domnia luĭ Brâncoveanu încóce, pe totŭ anulŭ sporisă buna vadă a Văcărescilor în ţéră. Uciderea împreună cu vodă Brâncoveanul a Clucerului Enăchiţă Văcărescu nu puţinŭ contribui la acésta. Am arĕtatŭ, în anteriórele volume, ale serieĭ 1700—1774, cum după Clucerul Enăchiţă remaseră 4 fiĭ: Constantin, Barbu, Radu şi Stefan. Dintre aceştia, Stefan fu cel maĭ învĕţat şi maĭ băgatŭ în sémă. Insuratŭ cu Catinca Donea, Stefan fu tatăl luĭ Enache Văcărescu, de care e vorba maĭ susŭ. Oposiţiunea ce făcură Văcărescіĭ Domnilorŭ, şi maĭ alesŭ luĭ Racoviţă Gehan, aŭ căşunatŭ pe de o parte multe neajunsurĭ acesteĭ familiĭ, dar de aci şi marea eĭ popularitate. Stefan Văcărescu şi Barbu fură otrăviţi din ordinulŭ luĭ C. Racoviţă, la marea indignare a ţĕreĭ muntenescĭ. Acésta spori şi maĭ multŭ stima ţĕreĭ pentru Văcărescĭ şi noulŭ Domnŭ Alexandru Scarlat Ghica socoti a face plăcere ţĕreĭ, purtându-şĭ atenţiunea şi buna voinţă — cum vĕdurămŭ — asupra urmaşuluĭ luĭ Stefan Văcărescu. La 1767 acestŭ Domnitorŭ chĭămă la visterie pre Enache Văcărescu. D'atuncĭ începu cariera strĕlucită a luĭ Enache Văcărescu. N'avem a reveni aci asupra faptelorŭ la care a luatŭ parte până când Mavrogheni făcu din elŭ pre unulŭ din ceĭ maĭ însemnaţi boĭerĭ aĭ Divanuluĭ sĕŭ. Sub Al. Ipsilante, mare şi tare, Enache Văcărescu, năbuşi mişcarea *naţională* a boĭeruluĭ Candescu. Când fugiră în Ardélŭ ceĭ douĭ fiĭ aĭ luĭ Al. Ipsilant, Enache Văcărescu şi cu alţiĭ — cum nararămŭ — mérseră până la Viena să reclame estrădarea beizadelelorŭ. Acolo Enache Văcărescu luă gustulŭ luxuluĭ, alŭ fastuluĭ şi alŭ pompeĭ, de care atâtŭ abuză apoĭ, reîntorsŭ în ţéră. Bogăţiile luĭ şi buna opiniune în care îlŭ avéŭ contimporaniĭ, îlŭ impuseră şi luĭ N. Caragea, următoruluĭ Domnŭ după Ipsilante. Acesta îl făcu chĭar şi ginere la 1783. Sórta bună nu părăsi pre bogatulŭ şi influentele Enache Văcărescu nicĭ sub M. Sutzu, alŭ căruĭa fu visterniculŭ mare. Déca M. Sutzu era acusatŭ că pré jumulise *gaşca* de ţéră, óre nu are vină şi marele *crezusŭ* alŭ boĭerimeĭ muntene, Enache Văcărescu? D. *Al. Odobescu* în biografia Văcărescilorŭ (1), ne arétă pre Enache Văcărescu continuându în slujba de visternicŭ alŭ luĭ M. Sutzu până la finea Domnieĭ. Acésta resultă şi din cele ce spune însuşĭ Văcărescu (2). Totuşĭ *Selim* (3), martorŭ demnŭ de credinţă, ḑice că Mavrogheni «*a desgropatŭ pre Văcărescu .... din retragerea în care trăia, ne venindŭ pe la Curte*». — Credem că acésta însemnéză, că după mazilirea luĭ M. Şutul, ne remănêndŭ caĭmacamŭ ţĕreĭ Enache Văcărascu, elŭ, omŭ fórte mândru şi ambiţiosŭ, se simţi ofensatŭ şi se retrasă la moşie unŭ momentŭ. Din acéstă retragere îlŭ scósă inteligentulŭ Mavrogheni şi-lŭ făcu maĭ întêiŭ vornicŭ (4).

(1) Revista Română, t. I, 1863, pag. 512.

(2) Tesaurŭ de Papiŭ, t. II, pag. 512.

(3) Turcitulŭ Anastasie.

(4) Vedĭ în anexă detaliile biografieĭ luĭ Enache Văcărescu.

«a aflatŭ mijlocului (îndată după suirea sa pe tronŭ), să desgrópe pre Văcărescu, «Crezusŭ alŭ boierilorŭ», din retragerea în care trăia, ne venindŭ pre la curte... arĕtându-ĭ că interesele ţĕreĭ cerŭ ca elŭ să ocupe unŭ postŭ eminentŭ....» (1). Văcărescu fu ântêiŭ vornicŭ mare, apoĭ visternicŭ..... Cum de se lépădă de asemené posturĭ? Este óre tocmaĭ patrioticŭ ceea ce făcea acestŭ mare boerŭ românŭ?

N. Mavrogheni, care nu puté, deşteptŭ cum era, să nu cunóscă fundulŭ inimeĭ luĭ Văcărescu, şi elŭ însuşĭ «pohtiă» ca Văcărescu să nu maĭ stée în ţéră, decât nu găsia utilŭ să mérgă acolo, la Constantinopole, ci peste Dunăre, la unŭ serhatŭ «unde-mĭ făcu — scrie Văcărescu — provlima ca să mĕ ducŭ..... pentru ca să nu céră şi alţiĭ să mérgă la Ţarigrad». Vodă permise luĭ Văcărescu, care primi să mérgă la Nicopole, de unde apoĭ să-şĭ trămită casa la Constantinopole, ĭar elŭ să se întórcă îndărătŭ.

Impreună cu Văcărescu, Vodă scóte din ţéră şi-ĭ trămite sub priveghere, la Nicopole, pre alţĭ boerĭ: pre Vorn. D. Racoviţă, Vorn. Man. Creţulescu, Banul Necolae Brâncoveanul, Logof. C. Ghica, Clucerulŭ D. Fălcoianu, Stolniculŭ Alex. Farfara. Deja, maĭ din nainte eraŭ trămişĭ la Nicopole treĭ boĭerĭ: Vorn. Enache Moruz, Logof. Scarlat Ghica şi Pah. Tudorache Iuliano (2).

Despre aceste desţerărĭ a unora din boĭerĭ, sub N. Mavrogheni, scrie şi cronica luĭ Hristache :

«... Că intrasă 'n bănuĭală,
După a luĭ socotélă,
Să nu fugă cine-va
La vrăjmaşŭ care cumva,
Séŭ să facă cearşitlicurĭ
Ş'alte multe haiticurĭ,
Cu carĭ sunt obicĭnuiţĭ
De le facŭ în resmeriţĭ;
Care acé bănuĭală
O avé fără 'ndoĭală,
După vremile 'ntêmplăreĭ,
Maĭ multŭ pre boĭeriĭ ţĕreĭ,
Ca ceĭ ce sunt maĭ semeţĭ
Şi la tóte maĭ isteţĭ;

(1) „Românulŭ", 1861, pag. 23.
(2) Tesaurŭ II, pag. 295.

Pentru că, cum mai trecu,
— Nu ştiŭ ce i se păru —
Pre boĭeriĭ Filipescĭ
Îĭ surghiuni din Bucurescĭ
Cu feluri de cazne multe
Tocmaĭ într'unŭ vêrfŭ de munte...» (1).

Filipescilor le confiscă Mavrogheni averea, ca trădătorĭ.

Totŭ asemené făcu cu averea Clucerului Câmpineanu, care fugi în Austria (2).

Asemené făcu şi Spătarului Iancu Măgureanul (3).

După cronica luĭ Hristache, surghiunirea boĭerilorŭ în Turcia a decis'o Mavrogheni, numaĭ în urma fugeĭ în Austria a luĭ Câmpineanu şi Măgureanu:

«Vodă cum vĕḑu aşĭa
Că 'ncepură a se căra
Câte unulŭ câte unulŭ,
Numaĭ lasă pre nicĭ unulŭ
Şi-ĭ porni 'n ţéra turcéscă
Ca să nu-lŭ maĭ necăjéscă» (4).

Dionisie Eclesiarcul âncă scrie, că N. Mavrogheni, pe cât era milostivŭ şi bunŭ asupra supuşilorŭ sĕĭ, pe atâta «era asupra boĭe-«rilorŭ cumplitŭ şi-ĭ pradă de fie-ce vină şi âncă déca s'a începutŭ «resmeriţa, a surghiunitŭ pre toţĭ boĭeriĭ *ceĭ marĭ* din Bucurescĭ şi «pre ceĭ din Craiova în ţéra Turcéscă, prin cetăţĭ, cu mare pază, ca «să nu pótă face corespondenţe cu nemţiĭ séŭ cu muscaliĭ, puindŭ «paze şi la Mitropolitŭ şi la Episcopĭ» (5).

Cu asemené boĭerime, care ţiné corespondenţe trădătóre cu neamiciĭ ţĕreĭ, óre N. Mavrogheni era ţinutŭ să âmble cu dulcéţă?

Şi ĭată cine a scrisŭ şi lăţitŭ legenda, că Mavrogheni era zănaticŭ, nebunŭ!

(1) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.
(2) Veḑĭ Hristache. Buciumulŭ, 1863, p. 36.
(3) Id. ibid.
(4) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.
(5) Tesaurŭ, t. II, pag. 168.

Nu așĭa era opiniunea boĭerimeĭ celeĭ de josŭ și a țĕranilorŭ. Cronicarulŭ Hristache recunósce, că Mavrogheni, în timpulŭ resmeriței *prăda* de averĭ pre boĭeriĭ trădătorĭ:

«Adevĕrŭ, iĭ cam prăda,
Dar nevoĭa 'lŭ îndemna;
Cum era să odihnéscă
Atâta óste turcéscă?
Și de-ar fi fostŭ unŭ altŭ Domnŭ
Ar maĭ fi scăpatŭ vr'unŭ omŭ
Cu-atâta mare-oștire
Ce căduse pre creștinĭ?

Liponŭ, la așĭa amarŭ
Nu era baniĭ zadarŭ.
Oare n'aĭ fi bucurosŭ
Dela mórte să fiĭ scosŭ?
Să nu daĭ pentru scăpare
Și cămașa din spinare?
Vreĭ să ḑicĭ că jăfuĭa;
Jăfuĭa unde scia,
Pre care scia că n'are
Nu-ĭ maĭ făcé supĕrare...» (4).

XXIII.

Oștirea română. Organizarea eĭ.

Datorŭ a se premuni în contra trădărilorŭ boĭerescĭ, lipsitŭ de banĭ, luptândŭ contra intrigilorŭ ce i se făceaŭ la Constantinopole, energiculŭ Domnitorŭ adună óste cu o activitate preste tótă lauda. Pre când unŭ boĭerŭ românŭ ca Enache Văcărescu sfătuĭa pre Domnitorŭ (ca în aniĭ trecuțĭ pre Domnitorulŭ Carol, căruĭa i se ḑicé să nu ié parte la resboĭulŭ de peste Dunăre), să se lase de a face oștire și să se mărginéscă a hrăni pre a turcilorŭ, streinulŭ Mavrogheni reîntocmi oștirea națională și adună batalióne de seĭmenĭ și de lefegiĭ de tóte némurile.

(3) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.

Cu ce intusiasmŭ descrie și salută cronicarulŭ poetŭ Pitarulŭ Hristache, óstea românéscă!

«Óste începu a strînge
Pentru vĕrsarea de sânge;
Toți condorații, cismarii,
Precupeții, cârciumarii,
Osebitŭ români de țéră
Ce-i strînsese dup'afară.
Și le făcu baeracŭ
După cum le-era pe placŭ,
Făcêndu-i totŭ cete-cete
Inarmați cu puscĭ pe spete
Rânduindule și léfă
Numaĭ ca să facă trébă,
Iar pre românii de țéră
Ce-i strînsese dup'afară,
După ce le făcu léfă,
Ii maĭ puse la o trébă
Ca să învețe și mustra
Să scie să dé cu pușca.
Apoĭ să staĭ să privescĭ
Și cu dragŭ să pomenescĭ,
De românașii voĭnicĭ
Incălțați totŭ cu opincĭ!
Să te fi datŭ la o parte
Să veḑĭ regule curate...
Cât eraŭ de drăgălașĭ
Și născuți a fi pușcașĭ!
Se mira cine-i vedea
Și la eĭ gura căsca,
Căcĭ păré c'aŭ fostŭ catane
De când aŭ eșitŭ din fóle!
De așia mustră curată
Se totŭ mira lumea tótă,
Cum mergé preste câmpie
Mândri și cu veselie!
Grecii ca nisce măgarĭ
Se miraŭ de opincarĭ,
Carii de când s'aŭ născutŭ
Pușca 'n ochĭ nu aŭ vĕḑutŭ,
Pre carĭ îĭ credeaŭ mișeĭ
Neslujindu-se cu eĭ,
Căcĭ eĭ când veniaŭ în țéră
Intraŭ cu omenĭ de-afară!...
Buni pentru ostășie
Nu credeaŭ români să fie...» (1).

(1) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.

Numaĭ în clasele mijlociĭ rĕmăsese încă întregŭ simţulŭ naţionalităţeĭ. Hristache este representatorele acelor clase din care va eşi apoĭ ómeniĭ revoluţiuneĭ dela 1821 şi a tutororŭ mişcărilorŭ naţionale următóre.

Choiseul scriindŭ cătră Montmorin nu grăesce însă cu mare intusiasmŭ despre oştirea improvisată de Mavrogheni la Bucurescĭ:

«Les Pachas de Bosnie et de Servie ont reçu l'ordre de se tenir prêts à marcher au premier mouvement de l'Empereur, mais la Moldavie et la Valachie sont toujours fort dégarnies. Mauroieni rassemble à Bukarest 5 ou 6 mille grecs qu'un déserteur allemand essaie de faire manœuvrer, et il a pris pour commandant en chef de son artillerie un cordelier échappé de couvent français de Péra. Les troupes commettent sur leur route des désordres affreux et la Porte reste souvent sans nouvelles des frontières parceque ses propres courriers sont dépouillés».

Este locŭlŭ să aducemŭ aci «Ponturile pentru buna orînduială a ceteĭ ostăşescĭ, a slujitorilorŭ din tótă ţéra, din brésla spătărieĭ etc.», adecă organisaţiunea dată de N. Mavrogheni ostireĭ naţionale. Eată aceste ponturĭ:

Pentru slujitorimea ce se află pururea în Bucurescĭ

1) «Pentru siimenĭ orânduimŭ Domnia mé ca să fie 90 stéguri, precum aŭ fostŭ din vechime. Stégulŭ celŭ mare să fie de liude 100 şi 6 alte stéguri de câte 50. Aceştia ca nisce slujitorĭ ce sunt pururea gata cu caiĭ lorŭ spre orĭ-ce trébă a ţĕriĭ şi pentru paza Curţiĭ Domnescĭ, orânduimŭ Domnia mé léfă luĭ vel căpitanŭ de siimenĭ taleri 20; odo-başiĭ câte taleri 2, ciauşuluĭ câte taleri 1.60, stegaruluĭ câte 1.30 şi pre fie-care siimenŭ câte taleri 1, fiind-că este călărime. Aşişderea pre fie-care căpitanŭ câte taleri 6 şi zapcii şi slujitoriĭ lorŭ, să ié léfa asemené ca şi dela vel stég. aceştia să aĭbă datorie a fi pururé gata cu caiĭ lorŭ, ca în orĭ-ce vreme se vor porunci să mérgă undevaşĭ, fără de nicĭ unŭ felŭ de zăbavă să şi purcédă; când va fi vremea să intre la rêndŭ, aceste stéguri să aĭbă datorie căpitaniĭ a intra cu toţĭ slujitoriĭ lorŭ fără de a nu avé nicĭ o lipsă; léfa să aibă a-şĭ o lua în fiesce-care patru luniĭ o dată; adunându-se în Curtea Domnéscă cu zapcii lorŭ să aĭbă a-şĭ lua léfa dela Visteria Domnieĭ mele, orânduindŭ să li se dée şi postavurile lorŭ după vechĭulŭ obiceĭŭ roşiĭ, şi căpitanilorŭ galbine si zapciilorŭ verdĭ; ci în vreme ce ĭ-aŭ léfă şi postavurĭ şi sunt scutiţĭ, aŭ datorie să-şĭ facă cea-l-altă podóbă a armelorŭ;

2) Céușuluĭ spătărescŭ, logof. spătărescŭ, stegaruluĭ, buciurcașuluĭ și trâmbițașilorŭ le orânduimŭ tuturorŭ léfă precum se coprinde în catastihulŭ Visterieĭ. Așișderea maĭ orânduimŭ Domnia mé aicĭ în Bucurescĭ brésla spătărieĭ să maĭ aĭbă léfă douĕ căpitănii de scutelnicĭ, carĭ sunt pentru paza foculuĭ, și căpitaniĭ și zapcii lorŭ, dreptŭ acea aŭ datorie, a fi nelipsitŭ unŭ stégŭ pe fiesce-care sĕptĕmână din curtea d-luĭ vel spătarŭ pentru a fi pururea gata la întêmplătórele ianganurĭ;

3) Arnăuții, fiindŭ-că sunt și aceștia trebuincĭoși, am orândnitŭ Domnia mé să fie patru stéguri câte lude 100 și să ié léfă, și cu zapcii lorŭ după orânduĭala ce s'a făcutŭ la Visterie;

4) Lefegii spătărescĭ și căpitănescĭ, le-am înmulțitŭ Domnia mé numĕrulŭ la stéguri să fie maĭ mare, adecă de liude 150 stégulŭ spătărescŭ, de liude 100 stégulŭ căpitănescŭ, pentru ca să intre la rândŭ, din destulŭ să se pótă ajutora neavêndŭ léfă; scutelniciĭ asemené, de vreme ce muncescŭ numaĭ pe scutélă, orânduimŭ Domnia mé optŭ stéguri de câte liude 50, pentru căcĭ fiindŭ vechiŭ obiceĭŭ a sluji numaĭ pe scutélă, să intre de rândŭ cu sĕptĕmâna, carĭ să fie datorĭ a păzi străjile mahalalelorŭ și căpitaniĭ lorŭ să aĭbă a-și lua și postavurile lorŭ. Căpitaniĭ de poduri să fie nelipsiți slujitorilorŭ dela paza margineĭ podurilorŭ, intrândŭ stégulŭ jumĕtate pre fie-care sĕptămână;

5) Toți căpitaniĭ de pre la căpităniile de pre afară să-și ié léfa lorŭ cea orânduită dela Visterie în fiesce-care patru lunĭ o dată; slujitorilorŭ să se împlinéscă după suma catastihuluĭ ce este pecetluitŭ la Visterie, ca să se afle sumă îndestulă, nelipsiți pentru apĕrarea marginilorŭ și a țĕrĭĭ;

6) Mezilgii să aĭbă să-și ié léfa după orânduĭala ce amŭ făcutŭ Domnimé prin testamentŭ;

7) Căpitaniĭ de slujitorĭ să aĭbă datorie să păzéscă marginea și plasa căpitănieĭ séle, atât de ómenĭ rĕĭ, câtŭ și de toți ceĭ ce vorŭ trece pre la căpitănia luĭ; să însciințeze pre d-luĭ vel spăt. apururea de orĭ-ce se va întêmpla în plasa căpitănieĭ séle măcarŭ de orĭ-ce pricină mică (1).

Din actulŭ de maĭ susŭ, resultă că óstea luĭ N. Mavrogheni era compusă:

a) Din 90 de stéguri a câte 100 ostași, decĭ total 9.000 călărĭ
b) Din 6 stéguri de câte 50 . . . . . » » 300 »
c) 2 căpitănii de scutelnicĭ, ca pompierĭ.
d) 4 stéguri de arnăuți, a câte 100 lude 400
e) 1 steagŭ de lefegiĭ spătărescĭ 150
f) 1 » » » căpitănescĭ 100
g) 8 stéguri de scutelnicĭ a câte 50 de stéguri pentru a servi ca *gardă națională* în orașŭ. . . . 400
h) Căpităniele de afară cu slujitorĭ pe marginele țĕreĭ. ?

(1) Cod. No. XV, fila 90.

Decĭ, cu aproximaţiune, oştirea reorganizată de N. Mavrogheni, numĕra circa 11.000 oşteni, în care nu scimŭ încă numĕrulŭ *potecaşilorŭ* şi alŭ slujitorilorŭ. Ca aproximaţiune noĭ punemŭ pentru plăşile din spre Ardeal, numĕrulŭ acestorŭ păzitorĭ de graniţe la alţĭ 5.000 de oşteni, pentru tóte judeţele dela Jiŭ la Putna.

Să nu uĭtămŭ a adăogi şi unŭ parcŭ de artilerie. Preste săcălueşile ce aŭ aflatŭ Mavrogheni în Bucurescĭ şi care serviaŭ la părădĭ, Domnitorulŭ dobândi — cum vomŭ vedé maĭ departe — unŭ numĕrŭ de tunurĭ în tótă regula, dela Turcia şi le utiliză cu succesŭ în rĕsboiŭ.

Asupra oştireĭ reorganizate N. Mavrogheni rânduesce spătar, în 1788, Ianuarie, pre ruda sa Nicolache Mavrogheni.

Eată apelulŭ sub arme a oştireĭ:

Poruncă la toţĭ polcovniciĭ şi căpitaniĭ, afară de ceĭ de pre la margine, din 1788, Genarie 16. «Fiindŭ-că d-luĭ cinstitulŭ şi credincĭosulŭ boerŭ alŭ Domnieĭ mele Nicolache Mavrogheni, vel spăt. ĭese afară, din porunca Domnieĭ mele, cu deplină volnicie şi putere, să căutaţĭ orĭ în ce cĕsŭ să fiţĭ porunciţĭ de d-luĭ, numaĭ decât să vĕ sculaţĭ cu toţĭ slujitoriĭ şi ómeniĭ voştriĭ deplinŭ şi într'acelŭ cĕsŭ să vĕ aflaţĭ lângă d-luĭ, urmându cu supunere la slujba ce veţĭ fi porunciţĭ de d-luĭ, fără a nu vĕ cuteza nicĭ unulŭ a face vre-o zăbavă, séŭ o împotrivire, pentru că celŭ ce nu va urma poruncilorŭ, unulŭ ca acela va fi pedepsitŭ cu spânzurătóre» (1). 1788, Ghenarie 16.

XXIV.

Proclamărĭ noue.

Indată apoĭ, în Ianuarie 25 (1788), Domnitorul adreséză o nouă proclamaţiune câtre locuitorĭ maĭ alesŭ câtră ţĕranĭ, în coprinderea următóre:

Cărţĭ de parigorie, cătră toţĭ locuitoriĭ de obşte, din 1788, 25 Ghenarie. «Pré cuviosilorŭ arhimandriţĭ, etc., vĕ facem în scire că cu bună pliroforie amŭ luatŭ adevĕrata însciinţare, cum că uniĭ din ceĭ rĕĭ îndărătnicĭ farmasonĭ nelegiuiţĭ şi fără de temere de Dumneḑeŭ şi de stăpânŭ, cariĭ sunt vrăjmaşĭ patrieĭ lorŭ şi împotrivitorĭ la poruncile domnescĭ şi la însăşĭ bună-voinţa pré puterniculuĭ Devletŭ, alŭ împĕrăţieĭ, ce are pentru bună odihna vóstră, după celŭ rĕŭ năravŭ alŭ lorŭ nu lipsescŭ a nu se părăsi de urmărĭ-rele, spre a scorni şi presăra vorbe în deşertŭ şi minciunĭ între norodŭ, cutezându-se a şi scrie afară în

(1) Cod. No. XVII, fila 254.

ţéră la sătenĭ şi ispravnicilorŭ halturĭ şi vestirĭ neadevĕrate, spre a aduce grijă şi spaimă în inimele vóstre, ca cu acestea turburându odihna vóstră şi căḑându la desnădăjduire să vĕ pricinuĭască pagubă şi risipă la ale vóstre agoniselĭ şi strĕmutarea caselorŭ şi odihneĭ vóstre, spre a-şĭ puté eĭ sevârşi cele diavolescĭ rele scoposurile şi interesurile lorŭ, luându fără de preţŭ agoniselile vóstre, a vĕ vedé slăbiţĭ şi în trebuinţă de ajutorulŭ lor, lucrurĭ care nu le suferă nicĭ Dumneḑeŭ şi carele turbură duhulŭ Domnieĭ mele; ci cât pentru a lorŭ resplătire avemŭ bună nădejde şi suntem încredinţaţĭ la dreptatea şi judecata mareluĭ Dumneḑeŭ, că nu vorŭ rĕmâne fără de osînda şi pedépsa acea ce li se cade dupe faptele lor. Şi trebue ca pre unĭĭ ca aceĭa să-ĭ dé Dumneḑeŭ în mânile nóstre şi veţĭ vedé resplătirea după inimele lorŭ; ĭar pre voĭ toţĭ de obşte vĕ încredinţămŭ şi vĕ dămŭ bune nădejdĭ de bucurie, ca nimicŭ să nu vĕ îndoiţĭ, nicĭ să credeţĭ, nicĭ să vĕ îngrijaţĭ de vorbe ca acele, şi să fiţĭ bine nădăjduiţĭ cu credinţa desĕvârşită la domnescile nóstre diafendefsis, că noĭ ḑiua şi nóptea străjuimŭ pentru odihna şi apĕrarea vóstră de orĭ-ce, nu numaĭ cu trudă şi ostenélă fără nicĭ o adormire, întinḑêndŭ auḑulŭ nostru preste toţĭ supuşiĭ noştriĭ din tótă ţéra, ce ne-a încredinţatŭ Dumneḑeŭ, ci şi cu chĭeltuelĭ grele, vĕrsându hasnalele nóstre la ostaşĭ, pentru paza ţĕreĭ, şi când vomŭ auḑi la orĭ-ce parte de locŭ afară în ţéra Domnieĭ mele, că pătimescŭ vre unĭĭ din locuitorĭ de orĭ-ce felŭ de supĕrare, nu numaĭ ómenĭ de aĭ noştri avemŭ de a trămite şi a proftacsi ca să apere pre dênşiĭ, ci şi înşine când va fi trebuinţă suntem gata a încăleca şi a ne porni fără nicĭ unŭ pregetŭ şi în scurtŭ: capulŭ ne vomŭ pune şi ne vorŭ jertfi pentru locuitoriĭ ţĕreĭ nóstre şi pentru celŭ maĭ micŭ măcarŭ, cu mijlocŭ ca nicĭ vĭaţa vóstră, nicĭ copiiĭ şi soţiele vóstre, nicĭ averea vóstră să nu se smintéscă întru nimica, ca unŭ părinte cu durere şi ca unŭ păstorŭ cu grijă de oile séle, ca să împlinimŭ cuvêntulŭ evanghelicŭ ce ḑice: «*păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ îşĭ pune pentru oile séle*», după cum şi altă dată acele vi le-am scrisŭ. Ci dar, lepĕdându tótă îndoĭala şi grija de vorbele vrăjmaşilorŭ patrieĭ şi ale farmasonilorŭ nelegiuiţĭ şi socotindu-le acestea tóte ca nisce minciunĭ, fiţĭ bine încredinţaţĭ la părintescile şi domnescile nóstre învĕţăturĭ şi vestirĭ de bucurie ce vĕ dămŭ, şi nimicŭ nu vĕ îngrijaţĭ, că avemŭ durerea într'adâncŭlŭ inimeĭ nóstre; pentru acésta facemŭ numaĭ şi numaĭ gătirele eşireĭ şi a mişcărilorŭ nóstre, care auḑiţĭ, adecă pentru a vóstră a locuitorilorŭ ţĕreĭ mele, bună odihnă şi petrecere. Pentru care într'adinsŭ amŭ trămisŭ omulŭ nostru cu acéstă a nóstră domnéscă carte ca să vĕ dé acestea vestirĭ de bucurie, citindu-vĕ a nóstră carte întru auḑulŭ tuturorŭ» (1). 1788, 25 Ghenarie.

Domnitorul se adreséză şi cu o proclamare osebită câtre toţĭ Arhimandriţiĭ, egumeniĭ şi epitropiĭ de pe la monăstirĭ îndemnându-ĭ «ca parte bisericéscă ... să căutaţĭ fiesce carele, după datoria ce aveţĭ, să nu ascultaţĭ nicĭ ca să vĕ amestecaţĭ la vorbe mincinóse ale nelegiuiţilor, ci grijindŭ numaĭ de cele sufletescĭ şi de ale sfintelorŭ monastirĭ economiĭ şi chiverniselĭ, să faceţĭ fiĭ bisericescĭ adevĕraţĭ şi credincioşĭ către stăpânŭ, nicĭ să credeţĭ la havadişurĭ mincinóse ce

(1) Cod. No. XVII, fila 254 verso.

vĕ va scrie orĭ vre unul din obrazele părţeĭ bisericescĭ, séŭ vre unul din obrazele părţeĭ mirenescĭ . . .»

Domnitorulŭ arétă călugărilorŭ, că are ostire gata pentru paza ţĕreĭ şi odihna tuturor, óste pentru care el îşĭ varsă hasnalele ... (1)

Domnitorulŭ avé scire că Rusia, după obiceĭulŭ eĭ, trămisese agenţĭ ocultĭ, carĭ agitaŭ maĭ alesŭ clerulŭ. De aci necesitatea acesteĭ speciale cărţĭ adresată, nu maĭ mult mitropolituluĭ şi episcopilor, ci direct la ceĭ maĭ micĭ, spre a'ĭ deslega de ascultare, în cele politice, de şefiĭ lor.

N. Mavrogheni nu se mărginesce a chiăma la datoria de românĭ pe bisericaşĭ, ci avênd scire de întetitele năzuinţĭ ale neamicilor luĭ şi aĭ ţĕreĭ pe lângă sătenĭ, adreséză, 4 ḑile după ce aŭ scrisŭ bisericaşilor, o proclamare directă numaĭ către ţĕranĭ. Duĭoşia cu care le vorbesce şi în care le arétă datoria ce aŭ cătră patriă, de a o apĕra contra invaḑiunilorŭ, ar face onóre Domnuluĭ celuĭ maĭ de sânge curatŭ românescŭ. Eată actulŭ acesta în tótă întregimea:

17 cărţĭ deschise la judeţe, din 1788, Febr. 2.

«Vouă tuturorŭ locuitorĭ ţĕranĭ de prin tóte satele şi oraşele ot sud .... măcarŭ că îndestule v'amŭ scrisŭ în trecutele ḑile printr'altele domnescele nóstre cărţĭ, dar după neadormita grijă cu durere şi cu milă ce avemŭ pururea pentru voĭ, nu lipsimŭ iarăşĭ şi acumŭ a vĕ însciinţa şi a vĕ da nădejde de bucurie că cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi cu silinţa şi truda Domnieĭ mele să sciţĭ că veţĭ petrece vremea acésta fără nicĭ o bântuială şi fără de nicĭ un felŭ de primejdie, pentru că domnia mea ḑiua şi nóptea privighemŭ şi îngrijimŭ pentru apĕrarea şi ocrotirea vóstră de orĭ-ce felŭ de bântuielĭ şi suntemŭ gata orĭ în ce ceasŭ şi orĭ în cotro ar fi trebuinţă să ne pornimŭ înşine pentru ca se vă păzimŭ şi pentru acea deosebitŭ de ostaşiĭ şi zabiţiĭ care iĭ ţinemŭ aicea şi afară în ţéră, amŭ orânduitŭ şi pe D-luĭ vel. spăt. cu îndestuĭ ostaşĭ afară pentru paza ţereĭ căruia se cuvine a da tótă ascultarea ca să săriţĭ cu ascultare cândŭ vĕ va porunci, şi orĭ-ce vrăşmaşŭ va veni asupră-vĕ şi să vĕ calce şi să vĕ hrăpéscă, să săriţĭ cu micŭ cu mare asupra lorŭ, să daţĭ fără de nicĭ o sfială, şi cel ce va aduce capulŭ vre-unuĭ vrăşmaşĭ ca acela, să şciţĭ că aceluia nu numaĭ se va dărui de către Domnia mea unŭ bacşişŭ bunŭ şi încă va câştiga iertăciune de dăjdie ca unŭ vrednicŭ ce se va arĕta. Ci dar lepădândŭ tótă grija şi întristarea bucuraţi-vĕ şi fiţĭ veselĭ, lipsindŭ tótă frica din inimile vóstre, şi nu credeţĭ minciunile voitorilorŭ de rĕŭ aĭ patrieĭ, că după cum v'amŭ maĭ scrisŭ, în ḑilele nóstre nu veţĭ petrece nicĭ unŭ rĕŭ, ci fiţĭ bine odihniţĭ şi apĕraţĭ atâtŭ despre alte jafurĭ şi nedreptăţĭ, câtŭ şi despre ale vremilorŭ întâmplărĭ, fiindŭ-că ne

(1) Veḑĭ în anexă întregulŭ manifestŭ după unŭ originalŭ ce posedemŭ.

amŭ hotărîtŭ a ne pune viaţa nóstră şi a ne jertfi pentru voĭ, după cuvêntulŭ evangheliei; pentru acea dar încredinţându-vĕ bine la domnescile nóstre mângăerĭ şi bucurându-vĕ, căutaţi-vĕ alişverişurile vóstre cu inima întinsă, petrecêndŭ fără nicĭ o temere şi fără nicĭ o întristare şi urmaţi după cumŭ vĕ scriemŭ maĭ susŭ, că după cum Domnia mea priveghemŭ şi vĕ păzimŭ de aicea, aşa şi voĭ staţi şi fiţi cu sîrguinţa ce se cade, sărindŭ fără de pregetŭ cu sîrguială la întâmplare de trebuinţă şi într'acestaşi chipŭ despre amândouĕ fiindŭ silinţă, nu veţi simţi nicĭ o durere séŭ bântuială, şi rugaţi pe milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru a Domnieĭ mele bună stare şi întărire, ca să ne ajute a vĕ oblădui până în sfârşitŭ, după scoposulŭ ce avemŭ, spre a fi întru tóte fericiţi şi mulţămiţi, după cumŭ şi avemŭ mare nădejde de la mila Dumnezeiriĭ sale, că veţi cunósce şi veţi vedea după acestea de faţă şi în faptă mila ce o avemŭ pentru voĭ, după cum o şi vedeţi» (1). 1788 Febr. 2.

XXV.

Planulŭ de resboĭŭ defensivŭ alŭ luĭ Mavrogheni. — Boĭeriĭ chĭămaţi la arme. — Boĭeriĭ fugarĭ.

Intre aceste declaraţiunea de rĕsboiŭ din partea Austrieĭ, despre care se scie încă din Ianuarie 1788, se face fapt deplinit.

In prima combinare a planuluĭ seŭ stategic, N. Mavrogheni, credêndŭ că va avé de luptatŭ multŭ timpŭ numaĭ contra muscalilorŭ, îşĭ concentra cea maĭ mare parte de oştire la Focşanĭ, ca cu orĭ-ce mizlocŭ să împedice intrarea muscalilorŭ în Muntenia şi să'şĭ combine şi puterile cu ale Moldovenilorŭ rĕmaşĭ credincioşĭ Porţeĭ Otomane, şi cu ale Turcilorŭ din acele părţi. Cu acestŭ scopŭ pornindŭ oştirea spre Focşanĭ:

«Dete straşnică poruncă
Boĭerilorŭ să se stringă
La curte, toţi înarmaţi,
Pe caĭ buni încălecaţi,
Cariĭ după ce veni
De rĕsboiŭ îĭ sfătui
Şi-ĭ trămise spre Focşanĭ
Să dé rĕsboiŭ cu muscalĭ».

Acéstă trămitere şi a boerilorŭ în tabera de la Focşanĭ era numaĭ o încercare a luĭ Mavrogheni să vadă décă boerimea rĕ-

(1) Cod. No. XVII, fila 258.

masă în ţéră ascultă de ordinile luĭ şi de şi se mulţămi cu supunerea la poruncă a maĭ multora din eĭ,(1) carĭ plecară spre Buzeŭ şi pre carĭ de acolo îĭ întórse îndărătŭ. Ceea ce e maĭ probabil, Mavrogheni îĭ întórse temênduse că nu o dată apropiaţĭ de muscalĭ, să nu facă şi aceia ceea ce făcuseră îndată Câmpineanu şi alţiĭ: să fugă la neamicŭ.

Uniĭ din boerĭ şi chiarŭ neguţitorĭ din Focşanĭ tot trecură la muscalĭ. Domnitorulŭ fu silitŭ să le sequestreze averea şi în Iulie 1788, dărui averea lorŭ la *sânta* Vlahernă de pre podulŭ târguluĭ de afară (2).

---

(1) Atunci fugiră în Austria, Câmpineanu, Măgureanu şi alţĭ.

Pentru înlesnirea oştireĭ din Focşanĭ Mavrogheni, pre lângă multe alte dete pitaculŭ următorŭ :

Către vel Aga, din 1788, Ghenarie 9. Domnitorulŭ spune că la Focşanĭ, din porunca Domnieĭ Séle, s'a deschisŭ o prăvălie de băcănie, dar că n'are orezŭ de vîndare. Aga să strămiţă grabnicŭ totŭ felulŭ de băcăniĭ la Focşanĭ care se vorŭ vinde pre banĭ siguri.

(2) Eată actulŭ relativŭ :

Hrisovulŭ fugarilorŭ dela Focşanĭ de avutulŭ lorŭ ce s'a datŭ la sfânta Vlahernă.

«De vreme ce Ioanŭ Chesatulŭ, i căpitanulŭ Radulŭ Argintŭ i Ioaniţă Ţălăboiŭ, i Mihalache Blănariŭ, i Chir Apleşa, i Manolache Polcovnicŭ, i Tudorache logofetŭ, i Ioniţă Băcanulŭ şi Hristea Blănariulŭ, pământeni fiindŭ, cu locuinţa aicĭ la Focşanĭ, într'acéstă Ţéră ce este memlechetŭ alŭ Devletuluĭ pré puternicieĭ Impĕrăţiĭ, unde s'aŭ chivernisitŭ şi s'aŭ agonisitŭ din milele Domneşcĭ petrecêndŭ cu odihnă şi dreptatea lorŭ, aŭ cutezatŭ în potriva legiĭ şi a datorieĭ supunerilorŭ de s'aŭ hainit, fugindŭ la vrăşmaşiĭ împĕrăţieĭ, acumŭ într'acéstă vreme de rĕsboiŭ; după a cărorŭ pribegire rĕmâindŭ după totŭ cuvêntulŭ dreptŭ averile şi lucrurile lorŭ Domneşcĭ ca ale unorŭ hainĭ; Iată amŭ hotăritŭ Domnia mea, ca tóte aceste maĭ josŭ numite lucruri nemişcătóre ale numiţilorŭ fugarĭ ce la aŭ aicĭ în ţéră, să fie de astă-ḑĭ înainte afiorisite la hramulŭ ce amŭ făcutŭ Domnia mea, aicĭ în oraşulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, de pe podulŭ târguluĭ de afară cu numele *Sfânta Vlahernă*, unde se adăpostescŭ, să adapă şi să folosescŭ creştiniĭ de obşte ceĭ ce aŭ credinţă şi fierbinţélă către cele sfinte, care pricinuesce bunătate, bunŭ folosŭ de a fi îndestulare de obşte, acéstă apă curgătóre ce amŭ izvoditŭ Domnia mea într'acestŭ locŭ dela sfânta Vlahernă, care lucruri le arĕtămŭ anume, adecă: 14 pogóne vie la Vărteşcoiŭ i Olteni, cu moşia de stânjenĭ 500, în ţinutulŭ Focşanilorŭ ale luĭ Ioanŭ Chesatulŭ, 14 pogóne vie în douĕ locurĭ, Coteştĭ şi Vărteşcoiŭ şi moşia de stânjenĭ 400, la Belciugata ale căpitanuluĭ Radulŭ Argintŭ, 12 pogóne vie la Bonţescĭ, şi moşia la Budescĭ de stânjenĭ 300 ale luĭ Ioniţă Ilăboiŭ, 6 pogóne vie la la Cărliga ale luĭ Mihalache Blănariŭ, 6 pogóne vie la Cărliga şi casa în Focşanĭ ale

Dela ḑiua când Turcia declarase resboiŭ Rusieĭ, Europa întrégă avé ochiĭ spre Austria, să védă ce paşĭ va face ? Se împrăştiase vorba în lume, că Iosef II, se înţelesese cu Caterina II asupra planuluĭ de a isgoni pre turcĭ din Europa şi să-şĭ împartă Statele acestora. Becattini (1) crede că asemené împărţire nu aŭ avut'o în minte Austria şi Rusia, sciindŭ aceste ţĕrĭ că asemené împărţire nu ar suferi-o să se facă cele-l-alte puterĭ creştine, căcĭ ea arŭ ocasiona o sdruncinare a echilibruluĭ politicŭ. Totŭ asemené altă dată Francisc I, regele Francieĭ, Ludovic XIV şi Filip V, regele Spanieĭ, împiedicaseră ruinarea Turcieĭ şi o ajutaseră.

Acésta sciindŭ, Iosif II se mărginise de o cam dată a arĕta Porţeĭ, după arestarea luĭ Bulgakow, că din causa alianţeĭ Austrieĭ cu Rusia, nu va puté să nu tragă spada, cum se întêmplase lucrulŭ şi în 1737, contra Turcieĭ, déca ea va ataca maĭ ântêiŭ pre Rusia şi că numaĭ în casulŭ când Rusia ar ataca ea ântêiŭ pre Turcia, Austria ar puté să remână neutră.

Iosef II, în decursulŭ anuluĭ 1787 se oferise ca mediatere, numaĭ Sultanul să depună armele. Dar ca rĕspunsŭ, Sultanulŭ publică că va fi consideratŭ ca trădătorŭ de Statŭ, orĭ-cine va face vorba de *pace* şi de *tratative*. Decât Pórta dădé a înţelege luĭ Herbert că déca Austria ar voi să nu declare şi ea rĕsboiŭ, Turcia va primi

---

luĭ Chir Apleşa, 8 pogóne vie la Cărliga şi casă în Focşanĭ ale luĭ Manole Polcovnicŭlŭ, 4 pogóne vie la Bonţescĭ ale luĭ Tudorache Logofĕtulŭ, 7 pogóne vie la Bonţescĭ şi casă în Focşanĭ ale luĭ Ioniţă Băcanu, 8 pogóne vie la Bonţescĭ şi casă i cârciumă în Focşanĭ ale luĭ Hristu Blănarulŭ, tóte aceste să le facă zaptŭ, să le stăpânéscă sfânta Vlahernă, care să fie venitulŭ la acestŭ haieretŭ; pentru care amŭ întăritŭ hotărîrea acésta, cu Domnesculŭ nostru hrisovŭ, iscălitŭ şi pecetluitŭ de noĭ, martorĭ fiindŭ pré iubiţiĭ Domnieĭ mele fiĭ, Constandin Vodă, Petru Vodă, Iosif Vodă şi dumnélorŭ cinstiţiĭ şi credincĭoşiĭ boĭerĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Pan Nicolae Brâncovénu vel Banŭ, Manolache Brâncovénu vel Vornicŭ de Ţéra de susŭ, Scarlat Grecénu vel Vist., Slătinénu vel Vornicŭ de Ţéra de josŭ, Ioan vel Logofĕtŭ de Ţéra de susŭ, Costandin Stirbeiŭ vel Logof. de Ţéra de josŭ, Nicolae (Mavrogheni) vel Spăt., Ioan vel Post., Dumitrache Fălcoianu vel Cluciŭ, Dumitrache vel Comisŭ, Tudorache Tufénu vel Pahar., Ioan Ştirbeiŭ vel Stoln., Grigorie vel Sărd., Mateiŭ Cantacuzino, vel Sluj., Stavărache vel Pit. şi Ispravnicŭlŭ Ioan Damatis vel Logof. de Ţéra de susŭ, scriindu-se întru alŭ treilea anŭ alŭ Domnieĭ mele, aicĭ în oraşulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ. 1788, Iulie 30».

Cod. No. XV, fila 94—96.

(1) Becattini, Storia ragionata dei Turchi, vol. VII, pag. 98—99.

să trateze cu ea — după cum atâtĕ orĭ cerură — despre îndreptarea hotarelorŭ dintre ea și Valachia și Croația. O rectificare de fruntarĭĭ va să ḑică în limbagiulŭ cancelarieĭ austriace, o usurpare de noĭ teritorĭĭ. Iosif II nu maĭ puté da îndărătŭ și ordonă concentrarea a 5 corpurĭ de armată gata de a intra în campanie. Primulŭ corpŭ de 7.300 oșteni staționă la Semlin, la gura Saveĭ, alŭ 2-lea de 17.000 în Bucovina amenințându Hotinulŭ și alŭ 3-lea totŭ de 17.000 ocupă fruntaria Transilvanieĭ despre Muntenia. Al 4-lea procedă în Banat (20.000 ostași), și alŭ 5-lea de 40.000 ómenĭ fu îndreptat spre Croația. La 9 Februarie 1788 (stilul noŭ) se publică manifestul Austrieĭ de rĕsboiŭ contra Turcilorŭ (1).

Pórta rĕspunde manifestuluĭ dela Viena, cu o întîmpinare-manifest fórte lung, din $^1/_{13}$ Martie 1788, prin care rĕstórnă cu destulă logică, tótă argumentațiunea contrarilorŭ eĭ (2). Intru cât ne privesce pre noĭ Românĭĭ, acestŭ documentŭ amintesce modulŭ *necorect*, dușmănescŭ, cu care Austria ne răpi Bucovina (3) «Avendo essa (Austria) richiesta una non indifferente porzione di terreno della Moldavia, misurata l'estensione e fatti piantare i segni de confini, indi fatta marciar gran truppe minacciando delle fierè ostilita, se l'Eccelse Porta non gliene faceva una immediata cessione. Il sultano avendo in vista l'antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece de restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dol cezza, è spedi deputati in quelle parti per stipulare con documento la cessione suddetta del predetto territorio senza alcuna ragione richisto».

Unŭ altŭ punctŭ imputatŭ Austrieĭ, este de a'și fi stabilitŭ în Principate un agentŭ, deși acestŭ dreptŭ nu îl dă nicĭ un tratatŭ. Numaĭ dorindŭ pacea Pórta l'aŭ primitŭ . . .

Vestea declarăreĭ rĕsboiuluĭ arĕtarămŭ că veni la Bucurescĭ prin *carte* dela generalul Sibiuluĭ și chiar maĭ nainte ceva de acésta carte Domnulŭ primise scirea de la Melechi-Pașa din Vidin. Vodă

(1) Dămŭ în anexa acestŭ Documentŭ, după Becattini, vol. VII, pag. 100—103. Veḑĭ despre înșirarea ósteĭ Austriace și Dionisie Ecles. Tesaurŭ pag. 173.

(2) Dămŭ și acest act în anexă. Becattini vol. VII. pag. 104 - 116.

(3) Becattini pag. 112 vol. VII.

chiamă pre En. Văcărescu și-i arétă cartea dela Sibiŭ în Febr. 2 (1788) muşcându-şĭ barba — scrie Văcărescu (1).

— «Vĕḑut-aĭ, Nemţiĭ aŭ aridicat rĕsboiŭ... esclama-Vodă. Bine îmĭ ḑiceaĭ tu şi acum ce să fac?».

Emoţiunea luĭ Mavrogheni trebuia să fie sinceră, căcĭ óstea îĭ era maĭ tótă la Focşanĭ şi pe fruntaria Ardéluluĭ nu avea destulă putere

Ciudat e însă rĕspunsulŭ ce dă Văcărescu Domnitoruluĭ:

«Nu te teme, că împĕrăţia de te-ar fi creḑutŭ de atuncĭ te omoria, cumŭ ţĭ-amŭ ḑisŭ eŭ, ci acésta o scie şi creḑĕmêntŭ nu ţi-aŭ datŭ....».

Se înşelase din contra Văcărescu, cum arĕtarăm: Pórta ca şi multe puterĭ din Europa nu credé în seriositatea uneĭ alianţe între douĕ puterĭ cu tendinţe atâtŭ de opuse, cum aŭ fostŭ şi sunt şi astă-ḑĭ Austria şi Rusia.

Şi de astă-dată En. Văcărescu sfătuesce pre Domnŭ să renunţe a face elŭ rĕsboiŭ, ci să-şĭ mărginéscă rolulŭ de hrănitorŭ alŭ oştilorŭ turcescĭ...

Apoĭ după asemenea sfatŭ trist şi ruşinos Enache Văcărescu îşĭ dă demisiunea şi se duce la Nicopole!...

Şi cu tóte aceste Mavrogheni avé «*epolipsis*» — cum mărturisesce însuşĭ Văcărescu, în acest boerŭ românŭ, maĭ de trébă de câtŭ ceĭ-l'alţĭ (2). Mavrogheni l'a rechiămatŭ adese-orĭ dela Nicopole, dar elŭ n'a vrutŭ să vină în ţĕră, ci a statŭ la Nicopole dela Martie până la Octombre, totŭ cerêndŭ luĭ Vodă voĭe să mérgă la Constantinopole, voiă ce naturalmente Mavrogheni îĭ refuză (3).

Bravulŭ Domnŭ părăsitŭ de Văcărescu îndoi energia şi întări marginea despre Ardélŭ.

---

(1) Tesaurŭ, t. II, pag. 294.

(2) Tes. II, pag. 295.

(3) Văcărescu pretinde că Mavrogheni surghiunindŭ boerĭĭ în Turcia, la Nicopole, „douĕ lucrurĭ cugetase: unulŭ, ca să arete la Pórtă cândŭ va fi în prilegire de vreme că aceştĭ boerĭ aŭ avutŭ corespondenţe cu Nemţiĭ şi cu Muscalĭĭ maĭ înainte“ şi pentru aceea i-a trămisŭ la Nicopole, şi altulŭ pentru că de va vré să se întórcă în ţĕră vre-unulŭ, să-ĭ ia mulţĭ banĭ... Văcărescu citéză casulŭ vorniculuĭ Grecianu care a plătitŭ dreptulŭ de întórcere a soţieĭ sale în Muntenia cu 10.000 talerĭ.., Dar însuşĭ Văcărescu mărturisesce că luĭ nu i s'aŭ cerutŭ asemenea *rusfetŭ*... (Tesaur II, pag, 295).

«Ear Domnulŭ Mavrogheni, scrie și Dionisie Eclesiarculŭ, (1) încă aŭ pusŭ óste, străjĭ pe marginea țĕreĭ, beșliĭ, cu căpeteniĭ beșliĭ agale și odobașĭ și cu óstea din țĕră, că făcuse căpiteniĭ cu stéguri frumóse, zugrăvite cu sfinți, îmbrăcândŭ căpitaniĭ cu capoduri domnescĭ, dându-le și lefĭ, numindŭ căpitănia luĭ Sf. Gheorghe și a luĭ Sf. Dimitrie și alŭ Sf. Teodor Tiron, și a altorŭ sfinți; erá și căpităniĭ de arnăuți cu turcĭ amestecați».

Indată după primirea scirelorŭ despre declararea rĕsboiuluĭ de către Austria, Mavrogheni dă o nouă proclamare către țĕră, făcêndu-ĭ însciințare de acestŭ noŭ evenimentŭ:

«Pré cuviosilorŭ Archimandriți etc. (2), de obște facemŭ domnia mé de scire la toți, că de vreme ce prea înalțatulŭ Vidin Serascher, Melek Mehemet-Pașa ne aŭ adeveritŭ în scrisŭ, cumŭ că sunt puține ḑile, francii, nemții în potriva prietenieĭ și a pravilelor rĕsboiuluĭ și a totŭ cuvêntulŭ, fără de veste aŭ năvălitŭ de aŭ călcatŭ Rușava și aŭ însciințatŭ către I. S. cu obrăznicie cum că aŭ rĕsboiŭ cu pré puternica împĕrăție, nu amŭ lipsitŭ și noĭ, după netăgăduita datorie a nóstră, de o parte să adăogăm puterea oștirilorŭ nóstre și să facemŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ cuviinciósa gătire pentru rĕsboiŭ asupra vrășmașilorŭ acestora și să grijimŭ maĭ înainte de câte trebue spre paza supușilorŭ noștri și nesupĕrare a domnescieĭ nóstre țĕrĭ, și de altă parte să vestimŭ noĭ la toți vrajba acésta, ce făr de nicĭ un cuvêntŭ ne aŭ arĕtatŭ în faptă acești frâncĭ, vecinii noștri și să vă încredințămŭ, că de vreme ce eĭ s'aŭ pornitŭ cu nedreptate și fără de nicĭ unŭ felŭ de pricină la vrajbă, osebitŭ că vor avea maĭ întâiŭ împotrivitorŭ și pe însușĭ Dumneḑeŭ, ba făr de îndoială, ḑicemŭ, că vor fi biruiți de către purtătórele oștiri ale pré puterniculuĭ Devletŭ, precumŭ și alte orĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ s'aŭ frântŭ și s'aŭ biruitŭ, după cum se și vĕd de față birurințele nóstre întinse în lăuntrulŭ pământuluĭ țĕriĭ lorŭ ca nisce semne viĭ întru pomenire; însă fiind-că în alte vremĭ de resmeriție s'aŭ întâmplatŭ din rea obĭăduirea acelorŭ după vremĭ domnĭ de a fi patimitŭ risipe i sărăciĭ, și urméză să aveți într'acéstă vreme bănuială ca acea; pentru acésta dar vĕ dămŭ maĭ vêrtosŭ inimă și vĕ încredințămŭ, ca să sciți, că nu numaĭ sunteți afară din orĭ-ce frică, ci încă nu veți avea nicĭ o deosebire din înșișĭ otomanicescii ostași fiind-că în ḑilele nóstre *nu se caută cine este musulmanŭ și cine este raia*, ci se caută acela ce slujesce maĭ multŭ și ișĭ primejduesce și viața luĭ când ar face trebuință pentru dragostea pré puterniculuĭ Devletŭ, care acésta sîrguință nădăjduimŭ să o vedemŭ în puțină vreme de la voĭ raialelor și fiĭ voștri și să sciți că de veți sări și voĭ dimpreună cu cele-l-alte oștĭ ale nóstre aĭ lovi când s'ar întâmpla a se ivi în țéra nóstră cu vre o tâlhărescă urmare, nu numaĭ va fi acéstă faptă spre mângăerea vóstră și spre pază de orĭ-ce altă întâmplare rea, ce puteți bănui, ci încă vĕ veți îndestula căștigându atâtea și lucrurĭ de ale frâncilorŭ, căcĭ noĭ nu vom cere de la voĭ alta decât capetele lor și acésta pentru ca să cunóscemŭ pe biruitorulŭ spre al milui cu bogate darurĭ și cu ertare de dăjdie în

(1) Tes. II, pag. 173.

(2) Cond. No. XVII, Arh. Statuluĭ, fila 259 verso. Actulŭ este din Febr. 7, anulŭ 1788.

tótă vremea; puneți în gândŭ câte rĕutăți și câte sărăcii a'ți pătimitŭ alte orĭ când aŭ apucatŭ aceștĭ frâncĭ de aŭ intratŭ în pămêntulŭ vostru și sirguitive a scăpa de tóte acestea și cu mare luare aminte să le staţi în potrivă de se vor arĕta la vre-unŭ locŭ, socotindŭ câte bunătăți aveți a căștiga îndată, cu silință și îndrăsnélă ce veți face, când, precumŭ dicemŭ, se vor arĕta aceștĭ vecinĭ vrășmașĭ și îĭ veți lovi, dându cu acésta nume chiar credinței vóstre câtre pré puternicului devletŭ și nedeosebindu-vĕ cu îndrăsnéla și sirguința vóstră din Musulmanĭ. veți păzi și veți izbăvi și pe voĭ și pe țéra vóstră. Al doilea veți căștiga și agoniseli îndestule din biruințele ce cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ fără îndoială veți face asupra acestorŭ vrăjmașĭ. Al treilea vĕ veți cinsti cu cinurĭ, care numaĭ la acésta vreme le puteți dobândi, și al patrulea vĕ veți milui câtŭ veți face izbândă cu iertăciune de dăjdie în vecĭ». 1788 Febr. 7.

XXVI.

Proclamații Austriace.

Austriacii caută să inunde țĕrile de proclamațiune adresate câtre românĭ, esplicându-le scopulŭ rĕsboiuluĭ ca avantagiosŭ pentru Principate.

Pachete de asemene proclamațiunĭ sunt prinse de unii vătășeĭ de la margine, credincioșĭ luĭ Mavrogheni. Atuncĭ domnitorulŭ se grăbesce, pe de o parte a răsplăti pe vătășeii carĭ prinseseră manifesturile austriace (1), și pe de alta prin un anume pitacŭ din 8 Februarie 1788, scrie tuturorŭ vătășeilorŭ de plaiurĭ (afară de Secuenĭ) să fie atenți și să sequestreze orĭ-ce asemenea publicațiuni ale inamicilor.

Eată acestŭ din urmă act circularŭ:

15 cărți la vătașii de plaiuĭ, afară din Secuenĭ, din 1788 Febr. 8.

«Vă înscințămŭ că astă-dĭ la 8 ale acesteĭ lunĭ vătașii de plaĭ ot sud Saac ne trimiseră 5 plicurĭ pecetluite și scrise de asupra câtre vătașii de plaiŭ, câtre ispravniciĭ județelorŭ si câtre egumenĭ, și într'aceste plicurĭ 2 manifesturĭ tipărite la Beciŭ, grecesce și românesce, de acelea ce pricinuescŭ înșelăciune la mulți ticăloși proști de minte, de îĭ aducŭ la perdere de vĭață. Numiții vătașii din plaiulŭ Sĕcuienilorŭ numaĭ decât acestea plicurĭ puindu-le în mână fără a nu le publicui, le aŭ trimisŭ la Domnia mé, după datoria credinței lor, pe carĭ și

(1) Carte de boerie a vătașilorŭ din pl. Secuenii cu *Paĭana* visternicŭ al 3-lea, din 1788 Februarie 8. Acești vătafĭ se numeaŭ *Andreiŭ* și *Constantin*. *Post. Andonache* este însărcinatŭ să ducă caftanele în plaiŭ și să le citéscă porunca imbrăcându-ĭ cu caftane. Asemene și pe vătafulŭ *Mihalache din plasa Prahoveĭ*.

Cod. No. XVII, fila 261.

Domnia amŭ trimisŭ postelniculŭ Domnieĭ mele cu caftane şi iamŭ cinstitŭ şi cu boerie şi i-amŭ şi miluitŭ deosebitŭ după credinţa şi sadacatulŭ lor. Făr de îndoială suntemŭ că şi voĭ, după datoria credinţeĭ vóstre, de care cum-va vor fi sositŭ în mânĭ ast-fel de plicurĭ, le veţĭ şi porni la Domnia mé; de nu v'aŭ sositŭ până acumŭ, să fiţĭ cu multă băgare de sémă şi cu mare străjuire, ca orĭ în ce césŭ vor intra în pământurile ţerieĭ, să le puneţĭ în mână şi făr de a nu se maĭ arĕta la altŭ obrazŭ să se triméţă drept aicea la Domnia mé şi va fi asemenea şi slujba şi credinţa vóstră cunoscută şi plăcute Domnieĭ mele ca şi acelora, şi fiţĭ sănătoşi» (1). 1788 Februarie 8.

Ca să preîntîmpine cetirea de cătră ţĕranĭ, orĭ în genere, de locuitoriĭ Muntenieĭ, a vre unuĭ manifestŭ austriacŭ, ce arŭ fi pututŭ strĕbate în ţéră, Mavrogheni socóte utilŭ să adreseze din noŭ o proclamare circulară, scrisă pe hârtiă grósă turcéscă, în formatulŭ hrisóveloroŭ marĭ şi în numĕrŭ de 40 esemplare (2).

(1) Cod. No. XVII, fila 260 verso.

(2) Cod. No. XVII, fila 262. 8 Februarie în 1788, coprinde o copiă. Noĭ posedemŭ unŭ originalŭ.

Manifestul acesta s'aŭ scrisŭ şi s'aŭ trămisŭ prin tóte părţile ţĕriĭ, că de se va întêmpla a trămite împotriva împĕrăţieĭ manifesturĭ, să nu le créḑă.

Manifestulŭ e adresatŭ archimandriţilorŭ, egumenilorŭ, boerilorŭ de tóte clasele, mazililor, breslaşilor, neguţĕtorilorŭ, orăşenilorŭ, pârcălabilorŭ din sate, sindiilorŭ şi dregĕtorilorŭ, vătaşilorŭ de plaiŭ, căpitanilorŭ şi tuturorŭ locuitorilorŭ ţereĭ. «Vĕ facemŭ Domnia mé de scire, că deapururé în vremea rĕsmeriţeĭ se obicĭnuescŭ a se trămite prin ţéră de cătră părţile împotrivitóre câte unŭ rândŭ de cărţĭ cu numire de manifesturĭ, întru care, cu făgăduelĭ mincinóse şi înşelătóre, se facŭ îndemnărĭ, cu carĭ mulţĭ din ceĭ fără minte şi fără de pricepere vinŭ la pĭerderea vieţeĭ, precumŭ amŭ vĕḑutŭ că s'aŭ urmatŭ şi aicea în pământulŭ acesteĭ ţĕrĭ în vremea trecută a resmeriţeĭ şi aţĭ auḑitŭ că s'aŭ întêmplatŭ şi la alte ţĕrĭ de aŭ căḑutŭ mulţĭ în robicĭune şi mulţĭ şĭ-aŭ pĭerdutŭ vĭaţa din pricina acestoroŭ feluri de înşelăcĭuni. Decĭ fiindŭ că şi acum este rĕsmeriţă şi sunt rĕsbóie pornite dela douĕ némurĭ, nu este îndoĭală că se póte trămite aceste feluri de cărţĭ şi a se împrăştia prin tóte părţile, cu nădăjduire că póte se va aluneca cu firea vre unŭ ticălosŭ şi prostŭ de minte şi se va înşela pre acele făgăduelĭ fără de nicĭ unŭ temeiŭ şi fără de nicĭ o bună sevêrşire, lucru care este în potriva şi a legiĭ şi a totŭ cuvêntulŭ politicescŭ, că nicĭ legea nu învaţă pe supuşĭ a se împotrivi străpânitorilorŭ ce aŭ bine-voitŭ Dumneḑeŭ a le orîndui, nicĭ cuvêntulŭ politicescŭ, nu voesce a îndemna pre ómenĭ fără de arme de a se face ostaşĭ, împotriva stăpânitorilorŭ lor şi oblăduitorilorŭ; şi acestea tóte cum că sunt semne de neputinţă, lucrulŭ singurŭ o arétă, căcĭ de aŭ împĕrăţiile rĕsboiŭ, are a se sevêrşi de cătră ostaşiĭ ce sunt orînduiţĭ şi hotărîţĭ, ĭar nu de cătră locuitoriĭ ceĭ politicescĭ, carĭ acestia, după datoria buneĭ oblăduirĭ, se cuvine a se păzi şi a se ocroti de cătră ostaşĭ, ĭar nu de a se îndemna eĭ de a se face ostaşĭ împotriva stăpânitorilorŭ lor celorŭ după lege şi a cădea în cea după urmă robĭ şi a fi pricinuitorĭ şi de robicĭunea altoroŭ nevinovaţĭ şi de perderea vieţeĭ. Intr'aceste manifesturĭ puteţĭ face socotéla că are a se făgădui şi a vi se propovădui paza legiĭântêiŭ şi ocrotirea bisericilorŭ şi

XXVII.

Ordin de ḑi pe óste. Concentrări. Câmpu-lung.

Cinci ḑile după acestŭ manifestŭ N. Mavrogheni dete o ordine de ḑi, adresată *pe óste*, cum se ḑice astă-ḑi, îndemnându-o să fie credinciósă. Vodă promite neferilorŭ, carĭ se vor distinge în luptă, să-ĭ facă privilegiaţĭ şi nedăjnicĭ în vecie, pre eĭ şi casele lor.

---

când póte a fi maĭ multŭ ocrotită legea pravoslavnică şi orînduelile bisericescĭ, decât sub ocrotirea pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, dupe cum vedeţĭ în faptă, că în totŭ pămêntulŭ ţĕreĭ românescĭ nu se află măcarŭ o geamie séŭ unŭ mecetŭ alŭ legeĭ otomanicescĭ, ce este legea stăpânitóre într'acéstă ţĕră. Are a vi se maĭ propovedui póte pre lîngă aceste şi privilegiĭ noue, séŭ paza de privilegiĭ vechĭ. Puteţĭ înşi-vĕ a vĕ face sosotéla şi din vedere şi din auḑire, atâtŭ de privilegiile ţĕreĭ românescĭ cu ce mijlocŭ s'aŭ păzitŭ de cătră pré înalta Pórtă, din vremea ce s'a supusŭ ţéra şi până astăḑĭ, tóte câte s'aŭ hărăzitŭ dintru începutŭ şi din auḑirea privilegiilor ţĕrilorŭ învecinate, adecă a crăieĭ unguresc, a ţĕreĭ Ardealuluĭ şi a Bucovineĭ, care acestea póte să fie la toţĭ de obşte auḑite şi sciute. Vedeţĭ în cea după urmă că în trecuta rĕsmeriţă, după ce s'a stăpânitŭ ţéra românéscă patru anĭ de cătră împotrivitoriĭ pré puterniciĭ împĕrăţiĭ, cu ce s'aŭ alesŭ decât a fi lovită şi cu a fi jefuită, cu a-ĭ remânea zidirile stricate şi dărăpănate şi a remânea ticăloşĭ locuitoriĭ, uniĭ cu soţiele robite, cu copiĭ pĭerduţĭ, cu ţĕrinele, viile şi nemestiile lor stricate, precumŭ aţĭ vĕḑutŭ aievea că s'a întêmplatŭ şi aicea şi la Marea Albă şi într'alte părţĭ, unde amăgindu-se, s'aŭ pĭerdutŭ maĭ multŭ decât unŭ milionŭ de ticăloşĭ creştinĭ. Care tóte acestea, după ce a rĕmasŭ ţéra ĭarăşĭ sub oblăduirea cea plină de milostivire a pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, încetŭ încetŭ s'a îndreptatŭ şi a venitŭ ĭarăşĭ în starea eĭ cea d'întêiŭ, âncă şi cu maĭ adausŭ. Dreptŭ aceea Domnia mé chibzuindŭ pentru S. V. şi d-vóstră şi pentru voĭ toţĭ de obşte, de a face nu numaĭ paza ce urméză după datoria domnéscă, cu a ocroti ţéra cu ostaşĭ, luându pre pré puterniculŭ Dumneḑeŭ întru ajutorŭ, ci maĭ vîrtosŭ şi paza ce urméză după datoria părintéscă, vĕ sfătuimŭ pre toţĭ de obşte, precumŭ amŭ datŭ acestŭ sfatŭ şi aicĭ în Divanulŭ Domnieĭ mele, faţă fiindŭ P. S. Mitropolitulŭ ţĕreĭ, iubitoriĭ de Dumneḑeŭ episcopiĭ Rîmnic şi Buzĕŭ şi toţĭ d-lor cinstiţĭ şi credincĭoşĭ boĭeriĭ ceĭ marĭ aĭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, ca să vĕ păziţĭ credinţa şi supunerea cătră pré puternica împĕrăţie la care v'aŭ hărăzitŭ puterea luĭ Dumneḑeŭ, precumŭ aţĭ găsit'o dela strĕmoşiĭ şi moşiĭ voştri, şi să fiţĭ încredinţaţĭ, că cu acestŭ mijlocŭ, nu numaĭ vi se vorŭ păzi tóte privilegiile ce aţĭ avutŭ până astăḑĭ, ci după puternica sa milostivire vi se vorŭ maĭ adăoga şi altele; şi de care cum-va se va întêmpla a se împrăştia acestŭ felŭ de cărţĭ înşelătóre, cu numire de manifesturĭ şi orĭ-ce felŭ de scrisorĭ, orĭ de obşte, orĭ în parte, să le cunósceţĭ precumŭ şi sunt, adevăratŭ înşelătóre şi pricinuitóre nu numaĭ de a cădea în robie şi a'şĭ perde viaţa aceĭ ce din prostime vorŭ putea a da creḑămêntŭ. Şi nu este de îndestul de a le pătimi acesté numaĭ aceĭ ce se vor înşela, ci vor fi pricina a le pătimi şi ceĭ nevinovaţĭ; pentru care vor rĕmânea a da sémă şi luĭ Dumneḑeŭ în munca de vecĭ. Ci dar după cum şi în porunca ce vi s'aŭ trimisŭ de la 7 al luneĭ acestia de obşte câtre toţĭ, v'amŭ arĕtatŭ, că în ḑilele Domnieĭ mele, între ostaşĭ nu se caută cine este

Eată actulŭ întregŭ:

Cărți deschise către zabiți, polcovnicĭ, căpitanĭ, buluc-başi și toțĭ neferiĭ ostașĭ, din 15 Februarie 1788, dela N. P. Mavrogheni V. V...

«D-vóstră Zabițilorŭ etc. vă facemŭ Domnia mea în scire, că acumŭ este vremea cândŭ trebue slugile cele drepte și credincióse să'și arete slujba cé credincióșă și dréptă, cu vrednicie și hărnicie în faptă, după datorie și după lege, ca să puteți câștiga într'o rĕsplătire haruri vrednice, care nu le puteți dobândi la alte vremĭ. Drept aceea măcarŭ că îndestule v'amŭ scrisŭ și v'amŭ povățuitŭ maĭ înainte cum trebue să vĕ purtați și să slujiți la acéstă vreme, dar pentru ca nu cum-va să vĕ amăgiți și să slăbiți silința și protimia vóstră, din pricina vorbelorŭ de ingrijare și de spaimă a voitorilorŭ de rĕŭ patrieĭ și vre unorŭ hainĭ împĕrățieĭ, séŭ după amăgitórele cărți ce se numescŭ manifesturĭ, care póte să trămită și pe la voĭ, vrăşmașiĭ împĕrățieĭ cu feluri de amăgiri și se vĕ smintiți cevașĭ, iată de isnóvĕ vĕ dăm Domnia mé înscințare, că ceĭ ce se vor înșela a da ascultare la acelŭ felŭ de amăgitóre cărți, și la sperieturile ce vor face voitoriĭ de rĕŭ aĭ patrieĭ și se va sminti cevașĭ din credința a slujbeĭ luĭ cé dréptă, și se vor sfii a nu face împotrivirea ce se cuvine la vre-o întâmplare de năvălire a vrăjmașilorŭ împĕrățieĭ, cu vrednicie, ca un bărbatŭ harnicŭ și ca o slugă credincióșă a împĕrățieĭ și a Domnieĭ mele, séŭ a face vre-unŭ haiulic, care este și în potriva legeĭ și a tot cuvêntuluĭ dreptŭ, unĭi ca aceia póte să fie pricina de robiciune și de rĕulŭ patrieĭ, rĕmâindŭ vinovați și înaintea luĭ Dumnedeŭ, iar cel ce va sta la acéstă vreme cu desĕvârșită vrednicie și silință pentru paza țĕreĭ și pentru împotrivirea și isgonirea vrăjmașilorŭ, unulŭ ca acela îșĭ va arĕta în faptă slujba luĭ vrednică și va arĕta dragoste către puterniculŭ Devletŭ alŭ împĕrățieĭ, cu trupŭ și cu sufletulŭ luĭ, unulŭ ca acela va fi fericitŭ în vĭața luĭ, câștigândŭ milele împĕrătescĭ și haruri vrednice de la Domnia mé, și pe neferiĭ voștri îĭ vom face privilegiați și nedăjnicĭ în vecie, pre eĭ și pe tóte casele lor. Ci dar urmați după cuvêntulŭ Sf. evangheliĭ ce dice: *supuneți-vĕ maĭ marilorĭ voștri.* Și să vĕ vedemŭ bărbați vrednicĭ și credincioșĭ aĭ împĕrățieĭ»(1). 1788 Februarie 15.

---

musulmanulŭ și cine este creștinulŭ, ci se caută acelŭ ce slujesce maĭ mult și 'șĭ primejduesce și viața pentru dragostea pré puterniculuĭ Devletŭ. Când s'arŭ întâmpla a se ivi și în țéra nóstră din impotrivitorĭ cu vre-o urmare vrăşmășéscă și fără de veste, cel ce va ridica arme asupra lor, nu numaĭ i se va cunósce fapta spre mântuirea țĕreĭ și spre sîrguiala și credința către pré puternica împĕrăție, și cunoscêndu-se acestea, fieșĭ-care va dobândi darurile și privelegiurile ce vi s'aŭ scrisŭ într'acéstă poruncă de la 7 ale acesteĭ luni și în cartea ce vi s'aŭ trimesŭ despre partea pré sântuluĭ Mitropolitŭ. Iar de carecum-va veți arĕta lenevire la cele ce vĕ poruncimŭ, va fi cea din urmă amăgire maĭ rea de câtŭ cea d'întâiŭ, căcĭ noĭ pentru acésta vĕ dăm voĭe ca să ridicați arme asupra vrăşmașilorŭ francĭ și slăvitorĭ de altă lege, nemți, ca să vĕ păziți și pe voĭ și patria și ipolipsis al credinței și al sadacatuluĭ vostru către pré puternica împĕrăție și către noĭ, după datoria credinței și a supunereĭ vóstre și fiți sănătoșĭ». 1788 Februarie 8.

---

(1) Cod. XVII, fila 246.

Apropierea oștirilorŭ austriace de fruntaria țĕreĭ muntenescĭ silesce pe Mavrogheni a concentra, pe lângă oștirea națională, și oștirĭ turcescĭ. După porunca Vizirului i s'aŭ pus la dispositiune Ibraim Pașa cu *îndestulă oștire*. Intemeiatŭ pe aceste contingente noĭ de óste Mavrogheni sperá a încredința maĭ deplinŭ țéra că va fi apĕrată până în fine de invaziunea austriacă.

După cum am ḑisŭ, tótă armata disponibilă, afară de cea din Focșanĭ, ia pozițiunĭ pe la trecĕtorile din munțĭ. Posedemŭ pitaculŭ domnescŭ din 17 Februarie 1788 adresatŭ județuluĭ din Câmpu-lungŭ și archimandrituluĭ Egumenŭ al monastireĭ, cum și boerilorŭ de I-iŭ și al II-lea de la Câmpu-lungŭ. Din acestŭ pitacŭ, prin care se vede încă o dată cum Câmpu-lungulŭ avé o organisațiune administrativă specială, culegemŭ informațiunea, că nu pré eraŭ făcute din timpŭ magazine de aprovizionare pentru oștirĭ. Acésta se ié prin rechisițiune, însă se promite plata după tescherelele de predare. Ca și în tóte proclamațiunile deja aduse de noĭ, Domnitorulŭ face apel la credința Câmpulungenilorŭ și le arétă că acésta este o datoriă către țéra și către înaltulŭ Devletŭ, ba ĭ amenință că la din contra va încăleca însuși și împreună cu turculŭ Ibraimŭ-Pașa și cu numerósele oștirĭ vor merge la Câmpu-lungŭ și vor tăia capulŭ tuturorŭ celorŭ viclenĭ.

Iată actulŭ în tótă întregimea luĭ:

«Cuvióse archimandrite, egumenŭ alŭ sf. mŏnăstirĭ Câmpu-lungŭ din sud Muscel, și d-vóstră boĭerilorŭ d'ântêiŭ și alŭ douilea, i ție județule dela orașulŭ Câmpu-lungŭ sănĕtate.

Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru paza țĕreĭ și a cuviosieĭ părinților și a d-vóstră boĭerilorŭ, trămitemŭ Domnia mé aceĭ boĭerĭ cu o sumă de ostași la Câmpu-lung, ca se vĕ strĕjuĭască de vrășmași; carĭ ostași fiindŭ că aŭ trebuință de hrană, vĕ poruncimŭ Domnia mé, ca să aveți a le da zachereaua cea trebuincĭósă, pentru care aveți voie și volnicie dată de cătră Domnia mé, ca unde veți găsi zacherea dela verĭ-cine măcarŭ, să o luați și negreșitŭ că dela sfinția ta și d-vóstră boĭerilorŭ și după la alțiĭ pe unde veți găsi să împliniți dorința ostașilorŭ acestora, să nu aĭbă lipsă, și pe câtă sumă de zacherea veți da să aĭbĭ cuviosia ta egumene a lua *tescherele dela orînduiții boĭerĭ, după care tescherele vi se va plăti de visteria Domnieĭ mele*, de care amŭ datŭ și poruncă spre acésta la visterie; căutați însă de fiți cu osârdie la acésta și siliți-vĕ a împlini dorințele pentru folosulŭ vostru și pentru binele vostru, fără de a nu găsi pricină că nu aveți, séŭ că nu puteți găsi, pentru că, osebitŭ de datoria ce aveți după lege a fi cu protimie la împlinirea celorŭ trebuincĭóse oștirilorŭ împĕrătescĭ și ale Domnieĭ mele, care vĕ păzescŭ pre voĭ și pre țéră și care sunt rânduiți a-și vĕrsa sângele pentru voĭ la vre o întêmplare de trebuință și a fi cu credință dréptă și cu supunere la înaltulŭ Devletŭ alŭ pré puterniceĭ împĕrății, sub a

căruia umbră a-ți trăitŭ și v'ați chivernisitŭ, și v'ați miluitŭ cu feluri de privelegiuri într'atâta sumă de ani, voi și părinții voștri, moșii și strĕmoșii voștri, care nu le puteți acesté tóte tăgădui, dér și pildă aveți a rĕsmeriților trecute pre ceĭ ce s'aŭ amăgitŭ și s'aŭ înșelatŭ a se haini, ce sfîrșitŭ bunŭ aŭ avutŭ și cu ce s'aŭ folositŭ, că aŭ rĕmasŭ casele lor la pustiire, copii lor sĕraci, și țĕreĭ aŭ pricinuitŭ robire. De aceea dar, acestea tóte socotindu-le și ca să nu cădeți în ipopsie, ceĭ ce nu vĕ veți arĕta protimĭ și cu ajutorŭ ostilorŭ la acéstă vreme, căutați de urmați după cum vĕ poruncimŭ și vĕ feriți cugetulŭ a nu vĕ amăgi și a nu cădé la gânduri deșérte, care aducŭ la primejdie de vĭață pre ceĭ ce se înșélă și împlinindŭ cu dragoste cele trebuincĭóse oștilorŭ, fiți veseli și nu vĕ speriați, că avemŭ nădejde mare la pré milostivulŭ și a totŭ țiitorulŭ Dumneḑeŭ, prin silința și truda nóstră și a ostilorŭ, să nu petreceți nimica și să fiți ĭarăși în starea cea bună a vóstră și în milele împĕrătescĭ și ale Domnieĭ mele. Nu numaĭ arĕtați credință și supunerea vóstră în faptă, după cum și Domnia mé vărsămŭ hasnalele nóstre și ne vomŭ jertfi pentru voĭ și ĭată osebitŭ de ostile ce avemŭ pentru alŭ vostru diafendefsisŭ, aŭ venitŭ acumŭ și măria sa înaltulŭ *Ibraim-pașa* cu îndestulă óste aicea. Iar când în potrivă nu veți împlini cu protimie cele trebuincĭóse ale ostașilorŭ, și vĕ veți amăgi a cădea din credința și supunerea vóstră și vĕ veți hăini, atunci să sciți că nicĭ înșine Domnia mé nu vomŭ puté scăpa vĭața vóstră din primejdie și siliți vom fi *a încăleca* înșine din preună cu Măria Sa pré înălțatulŭ Pașă de vomŭ veni aci cu toți ostașiĭ și pre toți ceĭ viclenĭ, carĭ vorŭ aduce ostile de acolo la lipsă și stinahorie cu nedarea celor trebuincĭóse ale hraneĭ lor, din rĕutate și scumpătate și care vorŭ fi necredincioși și hainĭ aĭ pré puterniceĭ împĕrății, *sub sabie împĕrătéscă* îĭ vomŭ trece pre toți și casele lor și averile lor vorŭ fi tóte împĕrătescĭ ca uniĭ ce după lege sunt vinovați morțeĭ. Și cu acésta ĭată, ne facemŭ datoria de eșimŭ din pĕcatŭ și vi le arĕtămŭ maĭ din nainte, ĭar maĭ vêrtosŭ cuviosieĭ téle egumene Câmpulungene și-ți poruncim ca unulŭ ce eștĭ parte bisericéscă și duchovnic, să-ĭ sfătuescĭ pre toți și să-ĭ facĭ să înțelégă, făcêndu-te maĭ întêiŭ însuți pildă cu a te arăta protimon și credincĭosŭ al împĕrățieĭ și Domnieĭ mele, ca să nu petreceți acesté ce vremea de acum le póte aduce, și a vi se întêmpla astŭ-felŭ de sfîrșitŭ» (1). 17 Februarie, 1788.

In sensulŭ cărțeĭ de maĭ susŭ, și maĭ aprópe literarŭ, totŭ în 17 Februarie 1788, Mitropolitulŭ și episcopiĭ împreună cu velițiĭ boĭerĭ, scriŭ o altă carte cătră egumeniĭ și boĭeriĭ din Muscelŭ (2).

XXVIII.

Nouă proclamare. Disciplina în óste.

O ḑi înainte de proclamațiunea cătră Câmpulungeni, Mavrogheni se adresă la tótă țéra chĭămândŭ în ajutor în contra invaziuneĭ tóte brațele valide, prin următorulŭ manifestŭ:

Proclamație cătră locuitorĭ.

«Vouĕ, tuturorŭ locuitorilorŭ țĕreĭ de prin tóte satele și orașele, măcarŭ că în destulŭ v'amŭ scrisŭ în trecutele ḑile printr'alte domnescĭ ale nóstre cărți,

(1) Cod No. XVII, fila 265.
(2) Cod. XVI, fila 266 verso. Veḑĭ anexa.

ĭar după neadormita grijă şi cu durere şi cu milă ce avemŭ pentru voĭ, nu lipsimŭ ĭarăşĭ acumŭ a vĕ înscĭinţa şi a vĕ da nădejde şi bucurie, că cu mila luĭ Dumneḑeŭ şi cu silinţa şi truda Domnieĭ mele să sciţĭ că veţĭ petrece vremea acésta fără de nicĭ o bântuĭală şi fără de nicĭ unŭ felŭ de primejdie, pentru că Domnia mé ḑiua şi nóptea priveghiămŭ şi îngrijimŭ pentru apĕrarea şi ocrotirea vóstră, de orĭ-felŭ de bântuelĭ şi suntemŭ gata orĭ în ce ceasŭ şi orĭ în cotro ar fi trebuinţa să ne pornimŭ înşine ca să vĕ păzimŭ. Şi pentru aceea osebitŭ de ostaşĭ şi zabiţĭ care-ĭ ţinemŭ aicea şi afară în ţĕră, amŭ orînduitŭ şi pe d-luĭ vel spăt. cu îndestuĭ ostaşĭ în ţĕră pentru paza ţĕrĭĭ, căruĭa i se cuvine a-ĭ da tótă ascultarea, ca să săriţĭ cu sirguinţă şi cu ascultare când vĕ va porunci şi de se va întêmpla de a veni niscaĭ-va vrăşmaşĭ aĭ împĕrăţieĭ asuprăvaşĭ ca să vĕ calce şi să vĕ răpéscă, săriţĭ cu micŭ cu mare ca să le staţĭ împotrivă şi să-ĭ stânjiniţĭ. Şi celŭ ce se va arĕta cu vrednicie credincĭosŭ şi cu dorire de patria luĭ la acéstă vreme şi va arĕta slujba luĭ în faptă, nu numaĭ se va dărui de cătră Domnia mé cu bacşişŭ bunŭ, ci âncă va câştiga şi ĭertăcĭune de dajdie, ca unŭ credincĭosŭ alŭ împĕrăţieĭ. Ci dar, lepădându tótă grija şi întristarea, bucuraţi-vĕ şi fiţĭ veselĭ, lipsindu-vĕ tótă frica din inimele vóstre, şi nu credeţĭ mincĭunile voitorilorŭ de rĕŭ patrieĭ, că după cum v'amŭ maĭ scrisŭ, în ḑilele nóstre nu veţĭ petrece nicĭ unŭ rĕŭ, ci fiţĭ bine odihniţĭ că veţĭ fi apĕraţĭ atâtŭ despre alte jafurĭ şi nedreptăţĭ, cât şi despre ale vremilorŭ întêmplărĭ, fiindŭ-că ne-am hotărîtŭ a ne pune vĭaţa nóstră şi a ne jertfi pentru toţĭ, ca unŭ păstorŭ ce trebue a-şĭ pune sufletulŭ sĕŭ pentru oĭ, dupre cuvêntulŭ evangheliei. Pentru aceea dar încredinţându-vĕ bine la domnescele nóstre mângâerĭ şi bucurându-vĕ, căutaţi-vĕ alişverişurile vóstre cu inima întinsă, petrecêndŭ fără de nicĭ o întristare şi urmaţĭ după cum vĕ scriemŭ maĭ susŭ, că după cum Domni mé priveghiemŭ şi vĕ păzimŭ de aicea, vărsându haznalele Domnieĭ mele la ostaşĭ pentru paza vóstră, aşĭa şi voĭ staţĭ şi fiţĭ cu sirguinţa ce se cade, sărindŭ fără de pregetŭ, cu sîrguĭală, la întêmplare de trebuinţă şi într'acestŭ chipŭ despre amêndouĕ părţile fiindŭ silinţă, nu veţĭ simţi nicĭ o durere séŭ bântuĭală. Şi rugaţĭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru a Domnieĭ mele bună stare şi întărire ca să ne ajute a vĕ oblădui până în sfârşitŭ după scoposulŭ ce avemŭ, spre a fi întru tóte mulţămiţĭ şi feriţĭ, după cum avemŭ mare nădejde la mila Dumneḑeireĭ séle, că veţĭ cunósce şi veţĭ vedé dupe acéstă de faţă şi în faptă mila ce avem pentru voĭ, după cum o şi vedeţĭ» (1). 16 Februarie, 1788.

De sigurŭ că disciplina nu era uşorŭ de ţinutŭ o armată tênără, cum era acea organizată de Mavrogheni şi între şirurile oştireĭ turcescĭ. Mavrogheni, se arĕtă însă strașnicŭ pedepsitorŭ al infracţiunelorŭ. Pitarulŭ Christache n'are destule cuvinte pentru a lăuda energia luĭ Mavrogheni, care îngrozea chiar şi pe ofiţerĭĭ turcĭ:

«Iar vitézulŭ Mavrogheni
Ca un norocitŭ al vremi
Şi ca un cârmuitorŭ,
Strașnic oblăduitor,
Avêndŭ putere deplină
Dată prin firmanŭ la mână,

(1) Codica XVII, fila 268.

Ce va face, ce va ḑice,
Nimenĭ să nu i le strice,
Să spânzure şi să taie
Fie măcarŭ cât de mare,
Indată orândui
Paznicĭ spre a străji,
Dându străşnice poruncĭ tarĭ
Intâĭ pe la ceĭ maĭ marĭ,
Să fie cu privighere
Spre făcătoriĭ de rele,
Că în urmă maĭ simţindŭ
Pe vre-un turcŭ rĕŭ făcênd,
Aga le vine de hac
. . . . . .
Unde va simţi ostaşĭ (Spătarulŭ şi aga)
Făcêndŭ vr'unŭ rĕŭ undevaşĭ
Fără de altă întrebare
Să 'l prindă şi să'lŭ omóre».

Graţie acestorŭ poruncĭ, care se realizară pe deplinŭ, turciĭ nu maĭ făcură supĕrărĭ locuitorilorŭ,

«Căcĭ cum auzea de aga
Tremura turciĭ ca varga
. . . . . .
Când îl vedea prin târgŭ trecêndŭ
Se sculaŭ toţĭ tremurându
. . . . . .
Brava, Mavroghene, brava,
Altulŭ ca tine maĭ stava,
Aşa totŭ grantulŭ să-şĭ ţie,
Cu atâta străşnicie?
Unde s'aŭ maĭ auḑitŭ
Şi unde s'aŭ pomenitŭ
De-un ghiarŭ să se 'ngrozéscă
Atâta óşte turcéscă?
. . . . . .
Vede-aĭ gogemite Paşiĭ
Şi atâţia marĭ Bimbaşiĭ
Cu barbele lungĭ lăsate,
Aşteptându pe la perde
Neputându-ĭ găsi vremea!
Apoĭ Voevodŭ era
Séŭ a vizirŭ semâna?
Care Domnŭ a maĭ stătutŭ
Treĭ tuiurĭ să fi avutŭ?
Şi care altulŭ să se bată
Cu doĭ împĕraţĭ de odată?
De mare cinste e vrednicŭ
Mavrogheni celŭ puternicŭ (1).

(1) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 36.

Pe lângă asprimea cu care pedepsea infracțiunele, Mavrogheni mai lua și mĕsurĭ prin care înlătura din calea oștirelorŭ cârciumele. Iacă pitaculŭ prin care prin Mumbașirĭ, cu data din 20 Februarie 1788 ordonă acésta. El trămite:

«Aproțĭ vătășescĭ i ceaușescĭ, copiĭ din casă, de Divanŭ și de visterie i paharniceĭ, pe drumurile ce se numescŭ mai josŭ și cu porunci câtre isprăvniciĭ osebite, ca câte *cârciume* cu vinurĭ se vorŭ fi aflândŭ în drumurĭ, pe tóte să le opréscă și ridicândŭ vinurile să le ducă la satele ce vor fi departe de drumurĭ, în laturĭ și să nu mai pue altele a se vinde într'acéstă vreme. Așișderea și după la sate să nu vândă la ostași strĕinĭ séŭ turcĭ măcarŭ unŭ dramŭ.

Drumurile				Județele
De aicea	până	la	Oltenița	Ilfov
» »	»	»	Daĭa	Vlașca
» »	»	»	Zimnicea	Ialomița
» »	»	»	Segarcea	Slam Rimnicŭ
» »	»	în	dreptulŭ Darstoruluĭ	Buseŭ
» »	»	la	Slobozia Gospod	Saac
» »	»	»	Focșanĭ	Buzeŭ
» »	»	»	Ploescĭ, până în Câmpina cum și în	Câmpina
» »	»	»	Tîrgoviștea Petroșița și pe	Dâmbovița de susŭ.

XXIX.

Moldova. Ipsilante.

Lăsândŭ unŭ momentŭ țéra muntenéscă, să urmărimŭ evenimentele din Moldova. In urma fugeĭ luĭ Alexandru Mavrocordatŭ, în Rusia,(1) amŭ vĕzutŭ că țéra rĕmăsese administrată de o căimăcănie de 3 boerĭ; Situațiunea în care se afla Pórta, aŭ obligat'o să priméscă de bune esplicațiunile date de boeriĭ caimacamĭ, prin care se desvinovățaŭ de purtarea Domnuluĭ fugarŭ. Negrești, după cumŭ amintesce și Drăghicĭ în Istoria sa, nu numaĭ Caimacamiĭ dar și întregŭ Divanulŭ și Mitropolitulŭ cu Episcopiĭ semnară Arzmagzarulŭ de disculpare pentru purtarea luĭ Mavrocordatŭ Alexandru.

Rĕspunsulŭ Porțeĭ la acestŭ actŭ fu favorabilŭ și urmatŭ îndată de unŭ curierŭ anunțândŭ că s'aŭ numitŭ Domnŭ Moldoveĭ, Alexandru Ipsilante.

(1) Vedĭ Tomulŭ I, pag. 241.

Numirea luĭ Ipsilante la tronulŭ Moldoveĭ, nu o protestă Bulgacow, pentru că Ipsilante era *persona grata*, pentru Internuntiulŭ austriacŭ Herbertŭ. Choiseul raportézăă guvernuluĭ sĕŭ de la Versailles, în 10 Fevruarie 1787 (st. n.) că Herbertŭ profitândŭ de ocasiunea visitelorŭ ce toţi Miniştriĭ aŭ făcutŭ nouluĭ principe alŭ Moldoveĭ, a statŭ «enfermé avec lui plus de deux heures» (1).

Choiseul cunoscêndŭ relaţiunile luĭ Ipsilante cu Austriacĭ, aşedă ca secretarŭ alŭ acestuĭ Domnŭ pre un francesŭ :

«Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vos bontés ne négligera rien pour se rentre utile» (2).

Ceea-ce interesa pe Choiseul era nu numaĭ de a cunósce faptele Domnuluĭ noŭ dela Iaşĭ, faţă cu Austria, ci maĭ alesŭ de a urmări de aprópe evenimentele rĕsboiuluĭ ce era a se deschide maĭ târdiŭ. In adevĕrŭ, la finea luneĭ Ianuarie 1787 după stilulŭ nostru, determinarea Porţeĭ de a face rĕsboiŭ Rusieĭ era aprópe luată. Turciĭ, dela micŭ la mare, eraŭ aţîţaţĭ de dorinţa de a începe acest rĕsboiŭ. Fetvalele muftiuluĭ la data arĕtată eraŭ espedite în tóte părţile, ca imediatŭ să se adune o óste mare, din care 60,000 aŭ şi primitŭ ordine să trécă în Moldova.

Ipsilante nu întârdiâ de a sosi în Iaşĭ, în Februarie 1787, dar scurta luĭ Domnie nu-ĭ de timpŭ să facă administraţiune .... Din primele dile avu de a se ocupa de «isvóde de zaharele şi de cărăturĭ pentru trebuinţa oştirilorŭ ce se aduna din tóte părţile prin cetăţile Dunărene» (3). Contra acestorŭ angarale se jăluesce ţéra cu anume arz-magzarŭ.

(1) Hurm., Vol. II supl. I. pag. 42.

(2) Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 42.

(3) Drăghiceĭ Tom. II, pag. 50, edit. 1857. — Iată Magzarulŭ trămisŭ de Divanŭ mulţămindŭ pentru noua domnie şi cerênd uşurare de angarale :

«Noĭ prea plecaţiĭ şi smeriţiĭ robĭ aĭ Pré puterniciĭ împĕrăţiĭ, Mitropolitŭ, Episcopĭ, Arhimandriţĭ, Egumenĭ, boiarĭ, boerenaşiĭ, căpitaniĭ, bulucbaşiĭ şi alţĭ zapciĭ, (sĕŭ Mitropolitŭ cu tótă partea bisericéscă şi toţĭ boeriĭ) către înaltulŭ

In tom. II, supl. I, alŭ luĭ Hurm. pag, 43, suntŭ publicate raporturĭ de ale Ministruluĭ francesŭ din Constantinopole din care se vede cumŭ bietele nóstre ţĕrĭ trebuia să trămiţă miĭ de ţĕranĭ, cu

---

şi dreptulŭ Prag şi către luminatulŭ şi milostivulŭ Scaunŭ, prin acest al nostru plecatŭ adevĕratŭ Magzar întêiŭ facemŭ ale nóstre robescĭ smerite închinăciunĭ şi din adînculŭ inimelorŭ marĭ mulţămirĭ pentru mila cu care ceĭ de îndelungaţĭ anĭ stăpînirĭ noştri aŭ voitŭ a ne milui, din Dumḑeéscă însuflare fiindŭ îndemnaţĭ a orêndui Domnŭ otcârmuitorŭ pământuluĭ acestuia pe credinciosulŭ supusŭ alŭ Pré puterniceĭ Impĕrăţiĭ *Alexandru Ipsilant Vodă, carele dîntru începutŭ s'aŭ arĕtatŭ cu credinciósă rîvnă la cele îndatorite slujbe către pré înaltulŭ Devletŭ şi fórte cu mare dreptate şi milostivire aŭ chivernisitŭ pe supusa Impĕrătésca raia, în cea-l-altă domnie a sa ce aŭ domnitŭ în megieşa nóstră ţĕră muntenéscă, fiindŭ domnŭ plin de marĭ daruri şi îmbogăţitŭ întru a minţeĭ iscusinţă şi înţelepciune,* prin care năḑăjduimŭ să se reverse şi către acéstă ţĕră a pământuluĭ Moldoveĭ cele marĭ milostiviriĭ şi apĕrărĭ ale pré purerniculuĭ nostru Impĕratŭ. Pentru care de apururea cu mulţămitoriŭ cugetŭ rugămŭ pe dătătoriulŭ a tóte bunătăţile Dumneḑeŭ ca să ţie şi să păzéscă pe Pré puternica împĕrăţie întru cea de îndelungaţĭ anĭ mărirea şi slava sa. Către acésta luândŭ noĭ smerinţiĭ robĭ cé robéscă îndrăznélă, facemŭ plecată însciinţare prin acestŭ smeritŭ alŭ nostru *Magzar* celorŭ de mulţĭ anĭ milostivĭ stăpînĭ aĭ noştri, că ţéra acésta a Moldoveĭ pentru multe nestatornicii ce pătimesce de la o sémă de vreme şi maĭ alesŭ pentru cé mare lipsă de rodirea şi stricăciunea a totŭ felulŭ de pâne ce s'aŭ întêmplatŭ în anulŭ trecutŭ la cé maĭ multă parte, aŭ rĕmasŭ tótă raiaoa acésta la o stare fórte slabă, pătimindŭ ceĭ maĭ mulţĭ locuitorĭ, întru multă sărăcie şi lipsă, în cât de abia potŭ suferi petrecerea ḑilelorŭ lorŭ. Dreptŭ aceea, din partea a tótă obştea acestorŭ smeriţĭ supuşĭ a pré puternicii Impĕrăţii, cu toţiĭ căḑêndŭ la pământŭ şi vĕrsândŭ lacrimĭ, facemŭ rugăminte cătră înaltulŭ şi dreptulŭ scaunŭ, să se milostivéscă milostiviĭ stăpînii noştri asupra acesteĭ nevoiaşă şi săracă ţĕră şi să i-se facă uşurare de cele peste putinţă grele dărĭ şi maĭ alesŭ a multelorŭ havalele de zahirele, cherestele, salahorĭ şi alte marĭ angării care necontenitŭ în tótă vremea se cer şi se rênduescŭ pe la serhaturile de prin pregiurŭ, la care n'aŭ maĭ rĕmasŭ putinţă locuitorilorŭ acesteĭ ţĕrĭ ca să póte rĕspunde, aflându-se cu toţĭ (precumŭ arĕtămŭ) la fórte slabă şi ticălósă stare. Decĭ dar iarăşĭ adăogămŭ smerita şi cucernica rugăminte a nóstră, ca să nu fimŭ trecuţĭ cu vederea şi neîmpărtăşiţĭ cu aceste cerute marĭ mile de la marele nostru şi milostivulŭ împĕratŭ, a căruia sântulŭ Dumneḑeŭ să-ĭ vecinicéscă Inaltulŭ Devletŭ întru marĭ slave şi norociriĭ de apururea. Şi aşa aceste împĕrătescĭ milostiviriĭ ce se vor revărsa asupra nóstră robilorŭ sĕĭ unite fiindŭ cu vrednica şi drépta chivernisire a Domnuluĭ, care s'aŭ orînduitŭ, suntemŭ bine încredinţaţĭ şi năḑăjduiţĭ, că cu vremea (s'aŭ în puţină vreme) să vie ţéra acéstă la cea maĭ bună şi norocită stare subt umbra cé puternică a milostivireĭ Impĕratuluĭ nostru şi subt povĕţuirea cea vrednică a credinciosŭ slugeĭ sale Domnuluĭ ce ni s'aŭ orênduitŭ. Şi în tótă vremea vomŭ păzi nestrămutată către pré înaltŭ Pragŭ a milostivĭ stăpânii noştri, cea pré deplinŭ credinţă şi supunere, carele avemŭ moştenire de la strĕmoşiĭ noştri, împlinindŭ cu tótă osîrdia ca nisce drepţĭ credincioşĭ raiale tóte cele după putinţa nóstră poruncă a Pré puternicii Impĕrăţii până la ceĭ maĭ depărtaţĭ urmaşĭ aĭ noştri».

NB. Acestŭ actŭ l'amŭ pubiicatŭ maĭ ântâiŭ în Memoriŭ presentatŭ Academieĭ în 1888, cu titlu : „Documinte dintre 1769—1800.“

transporturĭ, orĭ ca să lucreze la cetățile turcescĭ . . . Câțĭ se maĭ întórcĕŭ la casele lorŭ din acești nenorociți și maĭ alesŭ câțĭ îșĭ maĭ ducĕŭ a casă boiĭ lor ?

In Iași nu maĭ era unŭ secretŭ pentru Divanŭ, că Domnitorulŭ celŭ noŭ stă în bune relațiunĭ cu Austria. Prusia dobândise de curêndŭ recunóscerea oficială de către Pórtă a consululuĭ ce ea, după cumŭ vĕdurămŭ, întreține de câțĭ-va anĭ deja în Moldova (1). Era decĭ unŭ agentŭ maĭ multŭ pe lângă celŭ rusescŭ și cel austriacŭ, carĭ urmăriaŭ de aprópe toțĭ pașiĭ nouluĭ Domnŭ. O mare parte din boerime și maĭ alesŭ Mitropolitulŭ Moldoveĭ nu voiaŭ să audă de Austria, ci, în secretŭ, corespondé cu Rușiĭ. Maĭ alesŭ din finea anuluĭ 1787 noĭ amŭ descoperitŭ destule corospondințe preschimbate între Mitropolitulŭ și cneazulŭ Rumianțov, prin intermediulŭ unuĭ protoereŭ rusescŭ Mihailŭ Strilbiski. Amŭ publicatŭ în memoriulŭ ce amŭ presintatŭ Academieĭ române în 18 Noembre 1888 cu titlu «documinte dintre 1769—1800) (2) aceste corespondințe.

Cum că Domnitorulŭ Ipsilante nu era în curentŭ cu aceste corespondențe, apare de acolo, că Hatmanulŭ, care se scie că la toțĭ Domniĭ grecĭ era omulŭ de încredere, simțindŭ relațiunile luĭ Strilbiski, prigoniá pre acesta. Strilbiski spune Mitropolituluĭ, în o scrisóre de la 20 Noembre 1787 că «fără de veste m'amŭ dusŭ dela casa mé, măcarŭ că în multe rênduriĭ amŭ tremuratŭ cu trupulŭ și cu inima despre nisce slujitorĭ aĭ Hatmanuluĭ, carĭ s'aŭ lăudatŭ că mĕ va juca nu popesce ci turcesce, osebitŭ de aceste pe o slugă a mé o închisese de pe uliță ca să mă spue unde sunt, și pentru aceea scire nu ț'am datŭ, ca întrebândute, să nu mĕ sciĭ unde sunt și nicĭ în prepusŭ să nu poțĭ întra despre cine-va» (3).

Grafulŭ Rumianțov za Dunaevski în 1787, Noemvrie 12, din *Parafievca*, scrie Mitopolituluĭ Moldoveĭ spre a intra în corespondență cu elŭ: «*spre mântuirea a multorŭ creștinĭ despre cele grele góne, numaĭ cu suspinurĭ și cu slujbĭ grele*» și-ĭ promite ajutorulŭ Impĕrăteseĭ.

Originalulŭ în limba leșéscă de sigurŭ este la Mitropolia din

(1) Hurmuzachi, tom. II, vol. I, pag. 43.
(2) Veḑĭ anexa.
(3) Pag. 97 a Memoriuluĭ meŭ din 1888.

Iași. D. Erbiceanu e departe de a fi publicatŭ în «*Istoria Metropolieĭ*» tóte documentele prețióse de acolo. Cu deosebire d-sa a lăsatŭ neutilisate documentele slavone.

Traducerea nóstră pare a fi contimpurană cu originalulŭ și după scrisóre se vede, că traducĕtorulŭ era unŭ rusŭ sciindŭ rĕŭ românesce:

«S'aŭ tălmăcitŭ după celŭ rusescŭ.

Inalte și pré multŭ fericite Stăpâne Mitropolitul pământuluĭ Moldoveĭ. Alŭ meŭ întru duhul sfântŭ părinte și mult însciințate făcĕtoriŭ de bine. Inzădarŭ este aicé a afla încredințarea i ubejdenie unde creștinătatea mijlocește și este cu cé adevărată și maĭ mare legătură a dragosteĭ unită, și după alcătuirile aceste, și mie maĭ alesŭ decât altele îmĭ sunt la scire toate bunătățile așeḑĕmênturilor a présființieĭ tale, asemené și ale mele cătră présfinția ta cu maĭ bune și cunoscute gânduri, pentru care eŭ punŭ începutŭ cu acéstă scrisóre între amândouĕ părțile, întocma spre întréga și buna aflare aducêndune la îndatorită îndestulare și înălțare, se cade cu urmare și cu cé peste fire bucurie și cu adeverată mângâere ca să fie pentru mine; prelungirea aceștiĭ trebĭ, care se scrie, este spre mântuirea a multor creștinĭ despre cele grele góne, muncĭ cu suspinurĭ și cu slujbi grele, pentru care după Dumneḑeŭ tóte nădejdile lor să-șĭ pue, spre cé tare și silnică apărare și cu ajutorulŭ întru totŭ avgustineĭ nóstre, că între ceĭ marĭ, maĭ mare este cu biruințele și cu îndurările, asemené cé préproslăvite monarhieĭ și pe ale eĭ drepte arme maĭ cu nădejde este ca să le pue; spre care eŭ cu tóte puterile și cu socotințele și după a mé cé nehotărîtă ce m'amŭ aruncatŭ cătră dragostea vóstră și a Moldoveĭ, nu o voiŭ lăsa-o cu tóte puterile mele, a o ajutora, și cu aceste simțirĭ și așeḑĕmênturĭ, cu cé înaltă socotință și cinste în care sunt și rĕmâiŭ,

Alŭ preosfințieĭ téle întru totŭ cucernicită și ascultătóre slugă.

Grafŭ Rumianțov za Dunaevski.

Noembrie 12: ḑile
1787 anulŭ
Din Parofievca.

Maĭ avemŭ o scrisóre din 1787 Noembre, din Kneajoe, semnată de unŭ Protoiereŭ alŭ căruia nume nu ni-lŭ dă scrisórea, căcĭ este, din nenorocire în parte ruptă, dar pre care l-am aflatŭ din altă scrisóre dela 1788 Fevruarie 21, că se numia: Protoiereul Mihail Strilbiski.

Din câtŭ se citesce în scrisórea acéstă, destulŭ apare, că acestŭ preotŭ era unulŭ din spioniĭ Muscălescĭ, care, vĕḑurămŭ era intermediarulŭ corespondenței secrete dintre Rumianțov și Mitropolitulŭ Moldoveĭ. Elŭ se declară chĭar tălmacitoriulŭ scrisoreĭ de susŭ a luĭ Rumianțov, căcĭ acesta se temea «să nu se pórte (scrisórea luĭ) pe la tălmăcitoriĭ ceĭ ce nu sunt *la o unire* în lucrările cele de taĭnă». Strilbiski ḑice, că a tâlmăciț'o «*pre câtŭ aŭ fostŭ puterea sciinței luĭ de limbă moldovenéscă*». De aci și din observațiunea scriereĭ luĭ (o deterămŭ întocmaĭ), se vede că elŭ nu era românŭ din nascere.

Maĭ departe agentulŭ acesta secretŭ alŭ Rusieĭ, învĕța pre Mitropolitulŭ, ca să arĕte *«numaĭ celorŭ ce sunt la o unire și la o credință cu biserica Rĕsăritului, ca să se bucure și să se împle de nădejde, căcĭ tóte puterile armieĭ s'aŭ pornitŭ într'acéstă lună Noembre»*, cu tótă ĭarna grea, ca să scótă maĭ în grabă Moldova din grijele eĭ. Învĕța apoĭ pre Mitropolitulŭ să ție pre *generalul en chef* în curentŭ de totŭ ce s'aŭ maĭ întêmplatŭ noŭ dela 14 Octombre că acesta aŭ orênduitŭ pe malutŭ Nistruluĭ omŭ împĕrătescŭ, care va aștepta rĕspunsulŭ, *numaĭ fără zăbavă*, că oștile sunt pe cale, și ca să se scie câte câtă óste se va orêndui și la ce locurĭ? unde sunt Turcĭ maĭ mulțĭ și unde sunt maĭ puținĭ? ca să se pótă socoti suma cu puterea oștireĭ, că vorŭ o dată pe tóte părțile să cuprindă și să slăbéscă tóte.... (lacuna începe aci). Din ceea ce a rĕmas neruptŭ de pe acéstă filă a scrisóreĭ, se vede că Strilbiski era recunoscutŭ tălmaciŭ alŭ luĭ Rumiantov pentru limba românéscă. Elŭ ḑice Mitropolituluĭ, să nu scrie în grecesc, că pe la Muscalĭ nu este cine să traducă din acéstă limbă (1).

(1) Copie după scrisórea protoiereuluĭ Mihaĭl Strilbiskii (din „Kneajoe"). dela 1787, Noembre 20, cătră Mitropolitulŭ Moldoveĭ:

«Preosfințite și mare stăpâne, Mitropolitŭ alŭ Moldoveĭ, milostivulŭ meŭ stăpânŭ.

Plecăciunea mé cé săracă și umilită o aducŭ înainté preosfințieĭ téle și mĕ rogŭ ca să amŭ ertăciune că fără de veste m'amŭ dusŭ dela casa mé măcarŭ că în multe rînduriĭ amŭ tremuratŭ cu trupulŭ și cu inima despre nisce slujitoriĭ aĭ hatmanuluĭ, care s'aŭ lăudatŭ că mĕ va juca, nu popesce ci turcesce, osebitŭ de aceste, pe o slugă a mé o închisese dupe uliță ca să mĕ spuie unde sunt, și pentru aceea scire nu ți-amŭ datŭ, ca întrebându-te să nu mĕ sciĭ unde sunt, și nicĭ în prepusŭ să nu poțĭ intra despre cine-va. Acéstă carte dela feldmareșalulŭ de pe rusie am tălmăcit'o pe moldovenie și s'aŭ pecetluitŭ de grafulŭ Rum. ca să nu să pórte *(sic)* pe la tălmăcitoriĭ ceĭ ce nu sunt la o unire în lucrurile cele de taĭnă, numaĭ cetindu-o să pré socotițĭ că vorbele eĭ sunt fórte nalte, că după scurtarea limbeĭ moldovenescĭ nu póte să ajungă la înălțimea eĭ, dar pe câtŭ amŭ *(sic)* fostŭ puterea sciinței amŭ tălmăcit-o. Preosfinția ta ca unŭ arhipăstorŭ și răvnitorŭ bunŭ pentru pravoslavniciĭ din patria preosfințieĭ téle, bolindŭ cu inima pentru întristarea ticălosuluĭ norodŭ, și adese orĭ căutândŭ la suspinurile lor, bine aĭ voitŭ, ca să le descoperĭ la mulțĭ taĭna acésta ascunsă; dar arétă numaĭ celorŭ ce sunt la o unire și la o credință cu biserica resărituluĭ, ca să se bucure și ca să se umple de nădejde, căcĭ tóte puterile armieĭ s'aŭ pornitŭ într'acéstă lună a luĭ Noembrie; necăutândŭ nicĭ îngrijindu-se de gerurile și omăturile cele necontenite, să silescŭ maĭ în grabŭ ca să scotŭ *(sic)* din grijile *(sic)* pe ticălósa Moldova. Măcarŭ că eŭ și fără de spusulŭ a preosfințieĭ téle, séŭ a boĭerilorŭ țĕriĭ, amŭ sciutŭ maĭ bine ce să grăescŭ, cum pentru preosfinția ta și pentru boĭeriĭ Moldoveĭ, așișderea și pentru neguțătoriĭ, așa și pentru

Din cele espuse se vede că eraŭ cel puţinŭ două curente politice în Moldova: unul, al Domnuluĭ, înclină spre Austria; altul, al Mitropolituluĭ, spre Rusia. De sigurŭ se maĭ găsiaŭ icĭ colo şi boerĭ carĭ n'arŭ fi voitŭ

---

suspinulŭ norodului celuĭ însărcinatŭ şi de totŭ prădat şi sărăcitŭ, pentru venirea celorŭ streinĭ, care din ceĭ maĭ marĭ Paşĭ, anume cu poreclele lor şi cu câtă somă s'aŭ aşeḑatŭ pe alocurĭ, şi câtă zaheré şi fenŭ, séŭ şi orzŭ, tóte anume şi la ce locŭ tóte le-amŭ arĕtatŭ. Aşijderea şi preosfinţia ta cu ceĭ ce sunteţĭ la unŭ rândŭ, să arĕtaţĭ tóte în scrisŭ ce s'aŭ maĭ înoitŭ dela Octombre în 14 şi până acumŭ. Şi aceste arĕtându şi altele carele le veţĭ sci, să însciinţaţĭ pe generalulŭ anşeftŭ *(sic)* Elmpta: că generalulŭ aŭ orânduitŭ la malulŭ Nistruluĭ omŭ împĕrătescŭ *(sic)* care va aştepta rĕspunsulŭ, numaĭ fără zăbavă, că oştile sunt pe cale, şi ca să se scie câtă oste *(sic)* se vorŭ orândui şi la ce locŭ, unde sunt turcĭ maĭ mulţĭ, şi unde sunt maĭ puţinŭ, casăse *(sic)* pótă socoti soma cu puterea oştireĭ, că vorŭ o dată pe tóte părţile să cuprindă şi să

Acesta ce va da răvaşului va spune locului pe unde mergŭ cărţile peste Nistru, că-ĭ locu este fórte pruntosŭ. Şi de dênsu nimicŭ să nu vĕ temeţĭ că-ĭ iscusitŭ şi la minte şi la umblete.

slăbéscă tót... *(ruptŭ)*
mâhnirea Moldoveĭ *id.*
părinte alŭ Moldoveĭ *id.*
cu tótă ţéra Mold . . . *id.*
şi de câtă veţĭ tr . . . *id.*
şi cu multă zăbavă . . . *id.*
mitere la malulŭ *id.*
ce este orânduitŭ *id.*
când vomŭ trămite *id.*
anşeftŭ generalŭ *id.*
la acestŭ generalŭ *id.*
. . . cenie pe rusie, şi în *id.*
Grafulŭ Rumianţov *id.*
este în malo rossie *id.*
L. Rossieĭ, dară în *id.*
Kievă ca să-ĭ gătéscă *id.*
măcarŭ că de şi rămân . . . *id.*
. . . ĭasă polcurile maĭ în *id.*
polcurĭ grecesce să *id.*
nimenea nu să găsesce *id.*
sânt orânduitŭ aice k . . . *id.*
pentru tălmăcitu *id.*
voĭ veni şi eŭ cu d . . . *id.*
cătră toţĭ, şĭ . . . *id.*

Protoier . . .

1787
Noemb. 20.
din Kniajoe

NB. Acéstă scrisóre pe care o dămŭ în ortografia originaluluĭ, ce-lŭ depuserăm la Academie, ne arétă că acestŭ protoereŭ (alŭ căruĭa nume l-amŭ aflatŭ în altă scrisóre, ce urmézĕ la vale) era spionulŭ Muscaliloru, înainte de intrarea lor în Moldova la 1788. Din scrisóre se vede părtăşia secretă a Mitropolituluĭ ţĕreĭ, cum şi *onesta* purtare a Hetmanuluĭ ţĕreĭ din 1787, Hetmanulŭ care simţise pre spion şi-lŭ vestea că de nu se astâmpără îlŭ va juca, *nu popesce ci turcesce.*

ca ţéra să se strice cu Turcii (1). Cum-că boerimea era împărţită în vederile politice, se póte conchide şi din grija ce puné Strilbiski şi Rumianţov aşĭ feri scrisorile către mitropolitulŭ Moldoveĭ, de a nu fi citite de ceĭ «ce nu sunt la *o unire în lucrurile cele de taĭnă*» (2).

Dămŭ în anexă şi o altă scrisóre a luĭ Strilbiski către Mitropolitŭ, din 20 Octobre 1787, din care se va vedé, că deşi s'a declaratŭ rĕsboiulŭ în August acelŭ anŭ, óstea muscăléscă nu era încă gata de a intra în campanie. Strilbiski scrie, apoĭ că la Noembre acestŭ anŭ «tóte puterile armieĭ s'aŭ pornitŭ». Numaĭ acéstă scire a fostŭ prematură, căcĭ deşi se promité Mitropolituluĭ şi boerilorŭ partizani muscalilorŭ, că ostea ruséscă va intra în ţéră *«necăutându séŭ îngrijindu-se de gerurile séŭ ometurile cele necontenite»*, totuşĭ întregimea a anuluĭ 1787—88, óstea ruséscă rĕmasă neactivă pe malulŭ Nistruluĭ.

---

(1) Darŭ chiar şi dintre boerií opuşĭ acestuĭ curentŭ aŭ semnatŭ arz-magzarulŭ următorŭ declarându fidelitate către Porta Otomană:

«Prin acestŭ alŭ nostru plecatŭ şi adevĕratŭ Magzarŭ, arĕtămŭ la pragulŭ înalteĭ împĕrătescĭ mărirĭ, care să fie nebiruită în vecĭ, că însciinţându-ne acumŭ de la Domnulŭ nostru pentru cea după tótă dreptatea vestire a rĕsboiuluĭ către vrăjmaşulŭ şi neprielniculŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, cu toţiĭ amŭ ridicatŭ mânele către cerŭ rugându-ne pentru îndelungata statornicie pré puterniculuĭ nostru împĕratŭ, şi pentru ca sĕ arate biruitóre urmele putereĭ sale, impilându şi supuindŭ sub picĭórele luĭ pre totŭ vrăjmaşulŭ şi împotrivniculŭ, bucurându-ne atâtŭ de împĕrătesculŭ firmanŭ câtŭ şi din viŭ glasulŭ Domnuluĭ nostru, pentru că voinţa şi vrerea curgêndŭ din nemărginita milostivire a împĕrătesceĭ sale mărirĭ, este să se păzéscă *Keleriul* acesta de tótă stricăciunea şi supĕrarea; şi ascultându cu tótă luarea aminte câte alte s'aŭ ţisŭ pentru îndatorita credinţa nóstră şi săvârşirea împĕrătescilorŭ poruncĭ, îndată amŭ încredinţatŭ pre Domnulŭ nostru pentru gata plecarea nóstră şi pentru cea desăvârşitŭ smerită sîrguinţa nóstră, care ne-amŭ rugatŭ ca să o arĕte şi către înaltulŭ pragŭ. Darŭ n'amŭ lipsitŭ şi noĭ înşine prin acestŭ alŭ nostru smeritŭ Magzarŭ, îngenuchiându să aducemŭ pentru acéstă nemărginită milă, cele dintru adâncululŭ inimeĭ ferbinţi smerite mulţămirĭ şi căţêndŭ să ne rugămŭ, ca după cum dintru începutŭ strămoşiĭ noştri s'aŭ umbritŭ sub umbra şi ocrotirea împĕrătesceĭ mărirĭ, aşa şi noĭ să ne învrednicimŭ bogatelorŭ îndurărĭ a milostivireĭ şi purtăreĭ de grije a putereĭ sale. Pentru care ca nisce credincióse şi mulţămitóre slugĭ, rugămŭ pre Dumneţeŭ să nu ridice de-asupra nóstră iubirea împĕrătesceĭ mărirĭ, ca fiindŭ asupra nóstră acéstă împĕrătéscă ocrotire, miluire şi umbrire, să rĕmânemŭ nesupĕraţi şi întru odihnă, ca să putemŭ, sĕvârşindŭ împĕrătescele poruncĭ, să aducemŭ către Sfântu Dumneţeŭ necontenite rugĭ pentru îndelungarea Mărireĭ sale.»

(2) Memoriŭ de V. A. U., 1889. „Documinte dintre 1769—1800".

Numaĭ în 17 Fevr. 1788 Ecaterina II adreséză Moldovenilorŭ următorulŭ manifestŭ, tiparitŭ la Petersburg:

«*Cu a luĭ Dumneḑeŭ milă noĭ Ekaterina a dooă imperatriţa şi avtokratoriţă a toate Rusiilor. I proci i proci i proci.*

«Présfinţiţilor mitropoliţi alŭ Moldovlahieĭ, şi alŭ Ungrovlahieĭ, de Dumneḑeŭ iubitorilorŭ episcopĭ, cinstiţilorŭ ceĭ din partea bisericéscă, ceĭ de bunŭ némŭ şi către noĭ cu iubire credincioşĭ boieriĭ, ostaşilorŭ, oroşanilorŭ, şi tuturorŭ lŏcuitorilorŭ, din domnia ţĕreĭ Moldoveĭ, şi a ţĕreĭ rumănescĭ, a noastră împĕrătoréscă buna voire şi milostivire.

La toate descoperirile rezmiriţilorŭ ce tot dauna fără dreptate aŭ deschisŭ sultaniĭ turcescĭ către Rosia, stremoşiĭ noştri şi noĭ Insuşĭ stăpînitori tronuluĭ Rosieĭ luîndŭ arme pentru apĕrare, n'aŭ fostŭ cugetu numaĭ de a birui pe vrăjmaşŭ, ci aŭ fostŭ împreunatŭ cu acé mare rîvnă a noastră, spre a scoate norodu celŭ credinciosŭ alŭ luĭ Iisusŭ Hristosŭ, a izbăvi biserica ortodocsieĭ grecescĭ, din celŭ pătimitoriŭ necinstitŭ jugŭ alŭ agarinenilorŭ.

Celŭ dintru pré înnălţime Dumneḑeŭ ce aŭ blagoslovitŭ armele noastre tot dauna cu biruinţe asupra vrăjmaşuluĭ creştinescŭ, pentru cele ne cuprinse ale luĭ judecăţĭ, n'aŭ învretnicitŭ la acele vremĭ pe toţĭ creştiniĭ acestorŭ îndestulate pămînturĭ, ce sunt căḑuţĭ suptŭ chinuitórea stăpânire a muametenilor, a prăznui eĭ cu bucurie pe acea desevîrşită a lor scăpare.

Şi aşa cu nădejde de viitoare fericire, sfărşindŭ cé de pe urmă a noastră rezmiriţă cu turciĭ ce eĭ aŭ remasŭ biruiţĭ, amŭ întăritŭ pin legăturile ce noĭ amŭ făcutŭ la pace soarta a tuturorŭ lŏcuitorilorŭ creştinĭ de la ţéra Moldoveĭ şi de la ţéra rumănéscă, cu acesté păzindu-le toate folosinţele şi bunele mijlociriĭ a stăpîniriĭ părţi duhovnicescĭ, şi mirenescĭ, şi deosebitŭ a tuturorŭ lŏcuitorilorŭ. Dăspre o parte aveţĭ însciinţare de bunătatea inimi noastre, şi de acea părintéscă a noastră purtare de grijă pentru voĭ, ca pentru unŭ norodŭ ce este de o lege cu noĭ, care tot-d'auna aŭ trasŭ şi trage şi acum la dînşiĭ alŭ nostru acoperemîntŭ; despre altă parte însuşĭ simţiţĭ cu grele închipuirĭ, a cea ne sfîrşită reutate ce izvorasce din stăpînirea Sultanuluĭ turcescŭ, suptŭ care, oare puteţĭ voĭ socoti măcarŭ o ḑi a nu ve teme de rĕpunerea vieţiĭ şi averiĭ voastre? Uciderea acea chinuită a Ghicăĭ domnuluĭ Moldoviĭ, şi a altorŭ aĭ dumneavoastră boieriĭ, vĕ dovedesce acea groaznecă pildă, când, de la curtea noastră pentru aceste neomenite urmărĭ şi pentru alte multe ce s'a făcutŭ în pămîntu vostru, s'aŭ fostŭ ḑisŭ otcărmuireĭ turcescĭ, cum că acele cu noĭ puse sfinte legăturĭ, ce deopşte sunt sciute, zăticnescŭ de a face silă împotriva privelegiurilorŭ şi obiceiurilorŭ voastre, şi în locŭ de a se căi eĭ, ne amŭ întâmpinatŭ numaĭ cu răotatea, cu înşelăciunea, şi cu vicleşugu, unite acesté cu călcare dă pravilă, prin care de iznoavă aŭ deşchisŭ rezmiriţă.

Pentru aceea a noastră ostăşască putere este pornită asupra vrăjmaşuluĭ, decĭ turciĭ năpădindŭ la hotarele noastre s'aŭ întâmpinatŭ cu a lorŭ prăpădenie.

Dară după cum noĭ şi la acéstă de acumŭ întâmplare, iarăşi şi iară este în inima noastră a diafendevsi legea şi ortodocsésca biserică grecească, şi ca să aducemŭ la norocitŭ stepenu cele creştinescĭ noroade ce pătimescŭ din varvariceasca tiranie, întâiŭ dămŭ în scire deopşte pentru acésta tuturorŭ lŏcuitorilorŭ din ţéra Moldoveĭ şi din ţéra rumănéscă, cariĭ fiindŭ că sufere vrăjmăşéscă gonire şi prăpădenia ce li se face de către oştile turcescĭ, dorescŭ de acea ortodocséscă şi creştinéscă legea, şi hrănescŭ în inima lor bună încredinţare la diafendevséla

noastră, acestorŭ felŭ de oameni le făgăduimŭ noi deplinŭ acoperemântŭ de la armele noastre.

Doao ale noastre puternice armiĭ esŭ ca să biruéscă pe acelŭ vecĭnicŭ vrajmaşŭ creştinescŭ; curândŭ o sumă de ostaşi dantr'aceste armiĭ se pornescŭ la pământurile voastre, vorŭ goni pe turcĭ din vieţuirea lor de acolo, şi vorŭ întări a voastră ne primejduire, vorŭ fi pentru a voastră apĕrare înpotriva feţiĭ neprietinilorŭ, şi lŏcuindŭ cu voĭ vor fi fraţi aĭ voştri. Urmarile trecuteĭ rezmiriţe încă sunt proaspete în ţinerea minţiĭ voastre, odihna voastră dintracea vreme aŭ fostŭ maĭ bună şi maĭ adeverată de câtŭ acea din ţilelele păciĭ; cu asemené orênduĭală şi dragoste vinŭ şi acumŭ la voĭ ostaşiĭ noştri; otcarmuitoriĭ acestorŭ oştĭ sunt aĭ noştri feldmarşalĭ Grafu Rumianţov Zadunaĭeski, şi Cnézu Potemkin Tavriceskoĭ; iubirea de oameni şi dreptatea lorŭ este îndestulŭ cunoscută de voĭ; aceasta vĕ dâ voao o noao mijlocire de a voastră folosinţă; dumnévoastră boieriĭ şi toţĭ povăţuitoriĭ ţerilorŭ, adunativă intr'o inimă şi veniţĭ spre întêmpinarea polcurilorŭ noastre, strîngeţĭ vitejiĭ ostaşĭ aĭ pământuluĭ vostru, şi uniţĭ toată puterea voastră cu ale noastre arme, pentru a birui pe turcĭ păn toate locurile. Acea răvnitoare cu herbinţélă silinţă a voastră va fi cu resplatire folositoare după cumŭ s'aŭ rasplatitŭ dă la noĭ mulţĭ pentru acele deosebite ale lorŭ slujbe la trecuta rezmiriţă, cu multe feliorĭ de daruriĭ; aşişderé şi voĭ sfinţita bisericéscă putere, pastoriĭ turmi creştinescĭ, luaţĭ paloşu celŭ duhovnicescŭ, după cumŭ ţice cuvêntu luĭ Dumneţeŭ, deşteptaţĭ pe aceĭ ce sunt chemaţĭ la arme ca să împileze pe vrăjmaşi ce viforescŭ biserica luĭ Hristosŭ: aceasta de acumŭ vreme este acea maĭ bună; aceste zile sunt cele folositoare; înnălţaţĭ a voastră rugăciune către Dumneţeŭ, ca să trămită din ceriŭ a sa milă la aceĭ ce diafendevsescŭ credinţa ortodocséscă, să fie o stăpânire după cumŭ este o lege, acea ruséscă, cu a voastră. S'aŭ datŭ la tronu nostru în oraşu sfîntuluĭ Petru, la luna Februarie, la 17 ţile, de la nascerea luĭ Hs: la anu 1788: din împĕrăţia noastră la anu 26.

Locului Peceţiĭ

La acelŭ adevĕratŭ s'aŭ iscălitŭ cu însăşĭ a eĭ împĕrătéscă mărire mână aşa: *Ecaterina.*

S'aŭ tipăritŭ în Sanctpeterburgŭ la tipografia pré sfinţituluĭ sinodŭ».

In Februarie 21, anulŭ curgătorŭ 1788, Protoereulŭ Mihail Strilbiski scrie Mitropolituluĭ Moldoveĭ, din *Breslaŭ.* Eĭ spune că «graba dîntêiŭ a oştirilorŭ aŭ fostŭ, că era să calce Cazaciĭ, ce sunt amestecaţĭ cu Tătariĭ, pe urma lor şi Turciĭ în ţéra Leşéscă, ca să o robéscă şi să o prade.» Arétă care era planulŭ de campanie al Turcilorŭ, dar că le a fostŭ planulŭ în zadarŭ, că Rusiĭ s'aŭ aşeţatŭ de la Kameniţa până în dreptulŭ *Ehurluculuĭ «când va veni vremea, de odată pe tóte părţile să intre în Moldova.»* Dă informaţiunĭ de locurile unde este aşeţatŭ óstea ruséscă, şi cere Mitropolituluĭ, ca cu boieriĭ înţeleşĭ *«să descósă peste tóte locurile sciinţele ce se maĭ nasc noŭ acumŭ în Moldova,* despre Ţarigrad, de la

Dunăre; Hanulŭ unde este? și în cotro vra să mérgă? La Bălți cine mai este? Și cu câtă sumă? Tătarii de la Kobile cu Sultanulŭ lor în cotro s'aŭ trasŭ? etc. Cine este păzitorŭ în Iași, din Românĭ aŭ din Turcĭ? Vodă unde a eșitŭ cu urdia sa? Ce scie din Valachia? La Movila Răbăeĭ cine este? La Hotin ce se face?... Cu Nemții cum se aŭ?

«Tóte aceste Prea Milostiva monarhina voesce să le scie de la Pré osfinția Ta, cum și de la boierii ce voiescŭ Rusieĭ binele.»

Dă apoĭ corespondintele sciri despre situațiunea în care se află Rumiantov și cum el trămite informațiunile Mitropolituluĭ la Impĕrătésa. Strilbiski a venit însușĭ la malul Nistruluĭ cu o escortă de Cazacĭ să aștepte acolo rĕspunsulŭ Mitropolituluĭ (1).

---

(1) *Pré osfințite părinte archipăstoriule al meŭ de bine-voitoriŭ.*

N'am lipsitŭ eŭ smeritulŭ și așternutul picĭórelorŭ pré osfințieĭ tale, a te însciința cu cele trebuincióse însciințărĭ, asemenea și celorŭ ce voescŭ binele patriĭ sale: graba d'întâiŭ a oștirilorŭ aŭ fostŭ, că era să calce Cazacii ce sunt mestecați cu Tătarii pe urma lor și Turcii în țéra leșască ca să o robască și să o prade, dar viindŭ mai înainte oștile Rosieĭ s'aŭ lăsatŭ și eĭ a o robi, cu tot șartulŭ lorŭ, care ḑice că aŭ pace cu Leșii, că era gândulŭ și gătirea lorŭ de o dată să lovască prin Ucrania și peste Nistru, că așa se așeḑase, cum va îngheța Nistru îndată să trécă, cărora gândulŭ le-aŭ fostŭ în zădarŭ. Că oștile Rosieĭ s'aŭ așeḑatŭ de la Cameniță până drept Ehurlucul și când va veni vremea, de o dată pe tóte părțile să intre în Moldova. La Tighina altă armie este, și până la Vozia, care și aceștie tot o dată vor să intre; așijderea și ceĭ dupe mare, cum și ceĭ ce sunt în potriva acestorŭ locurĭ și a Țarigraduluĭ. Pentru aceea este întârḑiere. Pré osfinția ta vorbesce și te sfătuesce cu boeriĭ carĭ sunt întru una, și și voesc binele sĕŭ și a țĕreĭ, îndémnă-ĭ ca să descósă peste tóte locurile sciințele ce se mai nascu noŭ acumŭ în Moldova despre Țarigrad, de la Dunăre. Hanulŭ unde este și încotr'o vrea să margă? la Bălți cine mai este și cu câtă somă? Tătarii de la Cobile cu Sultanulŭ lorŭ în cotro s'a trasŭ? și mai în scurtŭ unde strîngŭ ceĭ mai mulți? în Ieși cine este păzitorŭ: din boerĭ, aŭ din Turcĭ și cu câtă somă? Vodă unde aŭ eșitŭ cu urdia sa? Vodă de țéra muntenéscă se aude c'aŭ eșitŭ cu urdie sa spre hotarulŭ Moldoveĭ? la movila Rabâeĭ cine e? la Hotin ce se face? se strîngŭ aŭ cum? cu Nemții cum se aŭ și ce vorbă se pórtă printre Turcĭ? tóte acestea pré milostiva monarchina voesce ca să le scie, de la preosfinția ta, cum și de la boeriĭ ce voesc Rusieĭ binele, și făcênd însciințare adevĕrată să o trimeteți cu acestŭ om alŭ meŭ ce l'amŭ trimesŭ cu aceste cereri. Voescŭ ca să sciți și acésta, că cărțile ce vinŭ la Gheneralul Baronŭ îndată le trimite la Rumiantovul, și Rumiantovul și mai în grabă cu curierii le trimite către împĕrăteasa, de o însciințează și de acolo vine orĭ ce poruncă ar fi. Gheneralulŭ acesta este mai mare peste tótă armia Ucraineĭ și toți Ghenaralii îlŭ ascultă pre elŭ, iară peste dînsulŭ este mai mare Grafulŭ Rumiantovulŭ, iară peste Rumiantovul este Impĕrătésa, și într'această armie a

Baronulŭ Elmpta, din târgulŭ polon Braslav, în 20 Februarie 1788 încă scrie Mitropolituluĭ Moldavŭ și-lŭ întrébă directŭ: Ce se face în Moldova și de este óreșĭ-care adăogire a ostireĭ? (de Turcĭ, de sigurŭ) Baronulŭ comanda armata din Ucraina, dar stătea sub comanda *en chef* a luĭ Rumiantov. Elŭ recomandă Mitropolituluĭ pe Mihail Strilbițki și spune Mitropolituluĭ, ca să-ĭ rĕspundă prin ómeniĭ acestuia:

«Pré înaltŭ preosfințite Stăpâne, milostive arhipăstorule.

Să mĕ erțĭ, milostive arhipăstorule, că-ți facŭ supĕrare, și ostenélă cu rugămintea mé, sciŭ că aĭ multă grijă pentru ticălosulŭ norodŭ al Moldoveĭ, așișderea și a nóstră cé întru totŭ milostiva monarhiă cu faceri de bine în grabă le voesce a fi, și aĭ sloboți pre eĭ de năvălirile vrășmașilorŭ ce aŭ venitŭ peste creștinĭ; pentru care, nevoĭe ne este ca să scim ce să face în Moldova? și de este óreșĭ care adăogire oștireĭ? Eŭ nimăruĭ altuĭa nu mĕ încredințezŭ atâta câtŭ preosfințieĭ téle, milostivulŭ meŭ stăpâne, și pentru aceea mĕ rogŭ să mĕ îndatorescĭ cu acéstă însciințare, și însciințările ce-mĭ veĭ trămite, să întrebĭ și pre ceĭ ce sunt într'o unire cu Pres. Ta ca și eĭ să-mĭ trămită într'acéstă parte, prin ómeniĭ ce vorŭ fi orânduițĭ de părintele Mihail Protopopulŭ Strilbiski, și vĕ năd̆ăjduițĭ că o facere de bine ca acésta despre partea vóstră, nu va rĕmâne fără de îndatorită mulțămire, și încredințare să aveți, că cu cé căd̆ută și cu cé înaltă socotélă, cu cinste amŭ a petrece,'

Alŭ Preosființieĭ Téle mărire milostivuluĭ arhipăstorŭ,

Pré plecată slugă.
Baronŭ Elmpta.

20 Febralŭ, 1788.
În leșasca târgușorŭ Braslavă.

aice să pórtă vorba, că în Iași arŭ fi ciumă, mĕ rogŭ și pentru acésta să mĕ însciințezĭ».

Întârdierea armateĭ rusescĭ de a intra în Moldova, după ce mulțĭ boĭerĭ și chĭar prelațiĭ bisericeĭ se compromiseră în fața Turcieĭ prin relațiunile lor cu Muscaliĭ, îndémnă pre aceștia să adreseze

---

Ucrăineĭ ea este Polcovniță. Iară de veĭ avé ceva a scrie, care s'arŭ păré că nu-ĭ cu cale a scrie către obrazile aceste marĭ, scrieți pe largŭ la mine, căcĭ și acele prin mijlocirea mé se tocmăscu și se trimetŭ și acele la Peterburg. Veți sci și acésta că pe mine m'aŭ orânduit de amŭ venitŭ la malulŭ Nistruluĭ cu câți-va Cazacĭ pentru slujba mé, și acumŭ aștéptă rĕspunsulă di pe aceste cărți, și cu aceste rĕmâiŭ ală tuturorŭ de obște slugă credinciósă și mijlocitoriŭ bineluĭ Moldoveĭ. *Protoiereĭ Mihail Strilbițki.*

1788 Fevrar 21
Din Braslavă târgușorŭ.

Nurorii mele îĭ voescŭ totŭ binele și sănătate; eŭ sunt sănătosŭ, într'unŭ locŭ cu fecĭorulŭ meŭ Policar podporucicu.»

către Impĕrăția Rusiei unŭ apelŭ rugând-o să grăbéscă a intra oștirile, să-i apere de Turcĭ.

Dămŭ, acestŭ actŭ, alŭ căruia originalŭ va fi de sigurŭ în arhiva din Petersburg și care, prin o norocită întêmplare a rêmasŭ în copie în țéră:

«Pré înălțate generalŭ Feldmarșalŭ, alŭ nostru pré iubitoriŭ și de bine făcĕtorŭ Domnŭ.

«Tocma în vremea când eram înviorați de fortunile celorŭ maĭ cumplite spaĭme și fricĭ pentru apropierea Turcilorŭ și a Tătarilorŭ ce într'acele ḑile ni s'aŭ vestitŭ, aŭ rĕsăritŭ ca o dulce raḑă de lumină în mijlocŭlŭ nostru luminată cartea Inălțimeĭ Tale, dintru care bine vestindu-ni-se pentru apropierea izbăvireĭ nóstre, ḑicemŭ a pré slăvitelorŭ întru biruințe arme a pré puterniceĭ *Impĕrătescĭ mărire*, cu toțiĭ ni-amŭ cuprinsŭ de o mare și nespusă bucurie și înălțându către Ceriu mânele nóstre, cu ochiĭ vĕrsându lacrimĭ amŭ datŭ mulțămitóre laude milostivuluĭ Dumneḑeŭ, pe carele din adîncŭlŭ inimilorŭ îlŭ rugămŭ ca să înalță slava vóstră în necontenite biruințĭ asupra vrășmașilorŭ.

«S'aŭ înțelesŭ de către noĭ pré deplinŭ și cu tótă supusa plecăciune și céle ce Inălțimea ta prin a sa luminată carte bine voiescĭ a ne porunci, și cu toțĭ din totŭ sufletulŭ încredințămŭ pre Inălțimea ta, că suntemŭ și vomŭ fi cu tótă osirdia credincioșĭ supușĭ la tóte cele după putință slujbe către armia Impĕrătesciĭ măririĭ, cum și ispravnicilorŭ și căpitanilorŭ de pre la ținuturile din partea Nistruluĭ, după luminata porunca Inălțimeĭ téle li se vorŭ da de la noĭ trebuinciósele porunciĭ, ca să aibă gata ómenĭ cu sciința drumurilorŭ; să fie călăuzĭ împĕrătescilorŭ armiĭ, spre părțile unde vorŭ fi rênduite a merge. Așișderea și pentru vite și alte ce vorŭ fi de trebuință pentru hrana oștilorŭ se va face tótă cea după putință purtare de grijă, însă pré suntem îngrijați gătindŭ aceste maĭ nainte de trecerea armieĭ, nu cum-va Hanulŭ tătărescŭ, după ce se va înscinința, să trimită Tătarĭ să le ia.

«Decĭ ĭarăși îndrăsnimŭ la acea părintéscă bunătate și ĭubire de ómenĭ a Inălțimeĭ Téle, cu tótă plecăciunea și durerea ne rugămŭ: fiĭ milostivŭ asupra acesteĭ ticălóse patriĭ, ca să se isbăvéscă pre câtŭ s'a puté maĭ cu grabă de cumplirea primejdiilorŭ ce o încunjură despre năvălirea Agarineanilorŭ ce acumŭ s'aŭ apropiatŭ, căcĭ sciutŭ să fie Inălțimeĭ Téle, că într'aceste ḑile Hanulŭ Tătărescŭ cu Tătariĭ sĕĭ și cu unŭ Pașă cu câtă-va sumă de Turcĭ făcêndŭ poduri peste apa Prutuluĭ la țin. Fălciuluĭ, din josŭ de târgulŭ Hușiĭ, îmblă prin olaturile acele trecêndŭ și întorcêndu-se și suntemŭ coprinșĭ de mare frică ca nu cum-va adăogêndu-se sumă maĭ multă, să îndrăznéscă a se sui și maĭ în susŭ și să facă stricăciune și perḑare în norodŭ. Dreptŭ aceea, ĭarăși căḑêndŭ înaintea Inălțimeĭ téle și vĕrsându lacrimĭ, cu tótă supusa plecăciune ne rugămŭ, ca să se facă *tótă grăbirea ce va fi prin putință cu trecerea și venirea împĕrătescilorŭ armiĭ în pămêntulŭ nostru, ca să ne isbăvéscă cu unŭ ceasŭ maĭ nainte de valurile primejdiilorŭ, după înaltele făgăduințĭ a Impĕrătesceĭ măririĭ, care prin luminatŭ manifestŭ ni se adeveréză, căcĭ de nu va grăbi acest doritŭ ajutorŭ ca să liniștéscă starea acesteĭ învăluite țĕrĭ, apoĭ între alte ticălosiĭ ce potŭ să urmeze, neputêndŭ locuitoriĭ să-și caute de prășila popușoilorŭ și de semănatulŭ mălaiuluĭ,—care acum este vremea acestora,—trebue să se întêmple și o mare lipsă de pâne, din care să se primejduiască locuitoriĭ a peri de fóme în vremea viitóre».*

Facerea și semnarea unorŭ asemené acte de cătră maĭ mulțĭ din boĭeriĭ țĕreĭ și nu numaĭ de Mitropolitulŭ Leon, alŭ Moldoveĭ, ne-o putemŭ greŭ explica fără de părtășia la mișcare și a luĭ Ipsilante. Negreșitŭ, acumŭ că Austria declarasă resboiŭ Turcieĭ și că ea era cunoscută de aliată a Muscalilorŭ, Ipsilante care prin Hatmanulŭ sĕŭ persecutasă în 1787 pre Strilbiski, acumŭ n'avea de ce să nu intre și elŭ în înțelegere și cu Muscaliĭ. Părtășia sa la corespondența Mitropolituluĭ Leon și a boerilorŭ, dela începutulŭ anuluĭ 1788, cu Rușiĭ, se póte deduce și din chĭar vorbele boĭerilorŭ, din actulŭ de maĭ susŭ: cum puteaŭ boĭeriĭ, fiindŭ Domnŭ Ipsilante, a promite că **vor da eĭ** poruncă ispravnicilorŭ și căpitanilorŭ din partea Nistruluĭ, ca să se pună la dispositiunea oștirilorŭ rusescĭ, déca la acésta nu eraŭ înțeleșĭ cu însușĭ Ipsilante? De sigurŭ, Domnitorulŭ lucra în secretŭ, căcĭ Turciĭ și Tătariĭ eraŭ deja în țéră.

Oștile turcescĭ în adevĕr intrate în Moldova înaintézā până la Botoșanĭ. Compuse din ianiceriĭ, aceste oștiriĭ devastă Moldova ca o țéră dușmană. Asemené purtare a oștireĭ turce, scrie Choiseul, în 10 Ianuar 1788, stilŭ noŭ (1) a silitŭ pre Marele Vizirŭ să rechiame 10,000 de ianiceriĭ carĭ nu maĭ puteaŭ fi dominațĭ de oficeriĭ lorŭ.

Unŭ episodŭ raportatŭ de Choiseul, în acelașŭ raportŭ alŭ sĕŭ, nu ne este cunoscutŭ din alte isvóre. Ianicerimea arŭ fi atacatŭ spre a-lŭ prăda propriulŭ palatŭ alŭ Domnuluĭ Ipsilante. Atuncĭ céta de arnăuțĭ domnescĭ, ajutată de 500 cĕvălerime turcă, fu silită a se bate cu ianicerii. «Ce combat a été long et très-meurtrier. Enfin ceux-ci après avoir perdu beaucoup des leurs, ont consenti à évacuer la ville». Dar ca să ĭasă din orașŭ s'apucară, în cursŭ de douĕ țile, să iée cu désila toțĭ caiĭ ómenilorŭ, la 9000, tóte carele ba până și butcile boĭerilorŭ. Speriatŭ de asemené scene, secretarulŭ luĭ Ipsilante l'Abbé Chevalier, fugi din Iași în Bucovina. Atuncĭ Turciĭ considerară acéstă fugă ca o trădare a luĭ Ipsilante; eĭ țiseseră că Vodă l'a trămisŭ pre francezulŭ Chevalier la Nemțĭ cu misiune secretă și să le ducă sciriĭ de starea trupelorŭ turcescĭ în Moldova. Choiseul desminte acéstă scire și desaprobă «*la lâcheté*» a secretaruluĭ (2).

Nu puținŭ a trebuitŭ să împle de îngrijirĭ mintea luĭ Ipsilante,

(1) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.
(2) Hurm. T. II, supl. I, pag. 49.

asemené episodŭ și bănuelele Turcilorŭ cu referință la secretarulŭ sĕŭ fugitŭ în Bucovina. Credemŭ că bănuelile Turcilorŭ despre înțelegerea luĭ Ipsilante cu Austria eraŭ fórte întemeiate și orĭ câtŭ nu crede lucrulŭ acesta Choiseul, noĭ vedemŭ în *Chevalier* unŭ trămisŭ alŭ luĭ Vodă Moldavŭ în tabăra austriacă.

XXX.

Respunsulŭ noŭ alŭ Porțeĭ la Manifestulŭ Austrieĭ. Pregătirile Rusieĭ.

Intre acesté, la manifestulŭ Austrieĭ. Pórta rĕspunde la 28 Februarie, 1788.

«A fost specificată în regularea limitelorŭ Ociacovuluĭ că locuitoriĭ acestuĭ orașŭ nu vorŭ fi neliniștiți în lucrările lorŭ și că eĭ cu învoirĭ din partea oficerilorŭ respectivĭ vorŭ fi autorizați să scóță sare din mlăstinile sărate aflătóre între castelul Kilburn și Kopkoi, de óre ce acele mlaștinĭ sărate aŭ fostŭ afectate de-apururea locuitorilorŭ din Oceakov. Amiciția ce domnia între ambele puterĭ le făcé o lege să observe acestŭ articlu, care fusese în vigóre fără cea maĭ mică cértă în timpŭ de 5 séŭ 6 anĭ după epoca regulăreĭ otarelorŭ; ba chĭar, la o ocasiune, Subl. Pórtă representândŭ Trămisuluĭ Rusieĭ că Curtea luĭ făcuse óre-care opositiune în acéstă privință, acesta dete vina pe comandantulŭ de fruntarie; și ceea ce probéză că Curtea Ruséscă recunoscea bunulŭ dreptŭ alŭ Subl. Porți, este că o asigură că a ordonatŭ în modŭ precisŭ ca pe viitorŭ să se evite orĭ-ce asemené discuțiune. Sublima Pórtă primi, în adevĕrŭ, atuncĭ scrisorĭ carĭ o vestiaŭ că acéstă afacere e terminată. Cu tóte aceste Rusia s'a îndepărtatŭ de cât-va timpŭ dela acestŭ articolŭ alŭ tratatelorŭ. A supĕratŭ pre locuitoriĭ dela Oceakow la estragerea sărieĭ și când Subl. Pórtă a renoitŭ plângerile eĭ cătră Trămisulŭ Rusieĭ, acestŭ ministru s'a prefăcutŭ că nu scie de ordinele ce s'aŭ fostŭ datŭ comandanteluĭ fruntarieĭ. Acumŭ ḑicea că comisarulŭ lorŭ s'a înșelatŭ în acestŭ articolŭ alŭ regulăreĭ hotarelorŭ, acumŭ avé recursŭ la subterfugiĭ carĭ făcéŭ să se vadă lămuritŭ că intențiunea Curțeĭ luĭ era de a anula acestŭ articolŭ din tratatŭ. Cu unŭ cuvêntŭ, la urma urmeĭ a ridicatŭ formalŭ jăluire contra îndărătnicieĭ locuitorilorŭ din Ocea-

kow de a voi se estragă numaĭ decât sare și aŭ persistatŭ de a-ĭ împedica dela acésta.

«Capitulațiunile spunŭ formalŭ, că aceĭ din supușiĭ uneĭa și alteĭa din puteriĭ, carĭ din cauza uneĭ crime de trădare, orĭ o faptă de nesupunere, séŭ vre-o altă óre-care vină, s'arŭ refugia din o țéră la cea-l-altă, ca să se ascundă, séŭ să afle adăpostŭ, nu vorŭ fi admișĭ sub nicĭ unŭ pretextŭ, afară numaĭ de Rușiĭ carĭ arŭ îmbrățișa islamismulŭ în Imperiulŭ otomanŭ și mahometaniĭ carĭ s'arŭ face creștinĭ în Rusia; că în orĭ-ce altŭ casŭ vorŭ fi estrădațĭ la prima cerere, dintr'o parte, séŭ dintr'alta, séŭ celŭ puținŭ vorŭ fi isgoniți din țéra unde s'aŭ refugiatŭ. Cu acésta nu s'a avutŭ altŭ scopŭ în vedere, decât de a se evita neplăceriĭ ce arŭ puté aduce o protecțiune acordată la făcătorĭ de rĕŭ și să se înlăture orĭ-ce motivŭ de recélă. Era de asemené specificatŭ, că orĭ-ce supusŭ alŭ uneĭa din cele douĕ puteriĭ, fie mahometanŭ, fie creștinŭ, care fiindŭ culpabilŭ de o greșélă, arŭ trece cu orĭ-ce scopŭ, dela unŭ Statŭ la cel-l-altŭ, va fi pe dată estrădatŭ, la prima reclamațiune a uneĭa séŭ alteĭa din Puteriĭ. Aceste douĕ puncte sunt formale în capitulațiuniĭ; totușĭ, când Subl. Pórtă a reclamatŭ pre Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru, care lăsându-se a fi ademenitŭ de insinuațiunile Rușilorŭ, trecuse în Statele lor, Trămisulŭ acesteĭ Curțĭ a avutŭ recursŭ mereŭ la subterfugiĭ, mereŭ a căutatŭ să eludeze capitulațiunile și până în fine a rĕspunsŭ categoricŭ, că Curtea luĭ necĭ o dată nu va da pre Principele Alexandru, de și S. Pórtă era întemeĭată în cererea eĭ.

«Trămisulŭ Rusieĭ nu s'a mulțămitŭ de a da asemené rĕspunsŭ; elŭ a presintatŭ S. Porțĭ unŭ oficiŭ în care anunța că Principele Potemkin se află la fruntariĭ în fruntea a 60,000 de ómeniĭ, că este însărcinatŭ cu punerea la cale a câtor-va puncte în contestațiune și că, cât îl privesce, elŭ are ordine de a urma instrucțiunile ce va primi dela acestŭ generalŭ.

«A ține asemené limbagiŭ, era neîndoiosŭ a provoca S. Pórtă la resbelŭ; totușĭ S. Pórtă a socotitŭ cu cale să închidă ochiĭ. Acéstă conduită ĭĭ era dictată de prudență. Ea respunse Trămisuluĭ Rusieĭ, că de óre-ce Principele Potemkin fusese însărcinatŭ cu punerea la cale a unorŭ puncte în discusiune, trebue să-ĭ scrie Trămisulŭ și să-lŭ îndemne a da satisfacere S. Porțĭ asupra dreptelorŭ plângeriĭ ce ea are contra Curțiĭ Rusescĭ. Trămisulŭ Rusieĭ rĕspunse categoricŭ

*

că Curtea luĭ nu va renunța la Hanulŭ de Tiflis, că nu va estrăda pre Domnulŭ Moldoveĭ și că nicĭ-o-dată nu va ceda în afacerea estracțiuneĭ săreĭ. Ast-felŭ fură respunsurile acestuĭ Ministru. Ele probară cât este de otărîtă Curtea luĭ a rumpe tóte tractatele.

. . . . . .

«Sublima Pórtă a favorisatŭ în maĭ multe ocasiunĭ Curtea dela Viena fără să fie obligată la acésta de tractate. Eată câte-va exemple: Curtea de Viena a cerutŭ o estindere a fruntariilorŭ séle în spre Moldova. Acéstă pretențiune era contrară tratatelorŭ; ea 'șĭ-a regulatŭ hotarele cum a voitŭ; a întăritŭ fruntariile acestea cu trupe..... S. Pórtă preferindŭ pacea la o ruptură și unicamente în scopŭ de a restrînge legăturile de amiciție, carĭ subsistaŭ între ambele Curțĭ, a numitŭ unŭ comisarŭ anume și a datŭ Curțeĭ de Viena unŭ actŭ care o pune în posesiunea teritoruluĭ ce ea cerea.

. . . . . .

«N'a maĭ fostŭ exemplu ca Curtea de Viena să fie avutŭ Consulĭ, vre-odinióră, în Valachia și în Moldova; acestŭ punctŭ nu e de locŭ coprinsŭ în capitulațiunĭ. Totușĭ, când Curtea de Viena a cerutŭ să se stabiléscă agențĭ în aceste doue Provinciĭ, S. Pórta, fără a considera că stabilirea acelorŭ agențĭ arŭ vătăma interesele sale politice și că vorŭ resulta inconveniente marĭ pentru ea, a consimțitŭ la acéstă inovațiune, cu scopŭ de a da noue dovedĭ de amiciția eĭ pentru Curtea de Viena....» (1).

---

(1) «Il a été spécifié dans le réglement des limites d'Oczakow que l'on n'inquiéterait jamais dans leur travaux les habitants de cette ville, qui munis de titres de la part des officiers respectifs seraient autorisés à tirer du sel des marais salants situés entre le Chateau Kilburn et Kopkoï, ces marais salants ayant été de temps immémorial affectés aux habitants d'Oczakow L'amitié qui régnait entre les deux Puissances leur faisait une loi de l'observation de cet article; il avait été en vigueur sans le moindre débat pendant cinq on six ans aprés l'époque du réglement des limites; et même, dans une occasion, la S. Porte ayant représenté à l'Envoyé de Russie que sa Cour avait formé quelque opposition à ce sujet, elle en rejeta la faute sur le commandant de la frontière; et ce qui prouve que la Cour de Russie reconnaissait le bon droit de la S. P-te, c'est qu'elle lui assura qu'elle avait donné des ordres précis pour éviter à l'avenir toute discussion semblable. La S. P-te recut, en effet, alors des lettres qui lui annonçaient que cet objet était terminé. Cependant, la Russie s'est écartée depuis quelque temps de cet article de traités. Elle a inquiété les habitants d'Oczakow dans leur extraction du sel, et lorsque la S. Porte en a itérativement fait ses plaintes à l'envoyé de Russie, ce Ministre a fait semblant d'ignorer les ordres

Incă din luna luĭ Septembre 1787 Principele Potemkin, scrie Langeron în «Résumé des campagnes de 1787—1788» (1) mersă la Elisabet, mare orașŭ noŭ situatŭ între Nipru și Bog . . . Trupele rusescĭ carĭ trebuiaŭ să compună óstea luĭ Potemkin încă merseră spre Elisabetŭ și spre Cherson . . .

---

qui avaient été donnés au Commandant de la frontière. Tantôt il disait que leur commissaire s'était trompé dans cet article du réglement des limites, tantôt il avait recours à des subterfuges, qui faisaient voir clairement que l'intention de sa Cour était d'annuler cet article du traité. En un mot, il a fini par élever une demande formelle, se plaignant de l'opiniâtreté des habitants d'Oczakow à vouloir absolument extraire du sel et persistant à les en empêcher.

Les capitulations portent formellement que ceux des sujets de l'une et de l'autre Puissance qu'un crime de trahison, qu'un manque d'insubordination, ou que toute autre faute pourrait déterminer à passer dans l'un des deux Etats respectifs pour s'y cacher ou pour prendre un asil, n'y seront point admis, sous qulque prétexte que ce soit, à l'exception des Russes qui embrasseraient l'Islamisme dans l'Empire ottoman et des mahométans qui se feraient chrétiens en Russie; que, dans tout autre cas, ils seront rendus à la première réquisition de part ou d'autre, ou qu'au moins ils seront chassés des Etats de la puissance chez laquelle ils seraient réfugiés. On n'a eu dans cela d'autre objet en vue que celui d'éviter les désagréments que pourrait amener une protection accordée à des malfaiteurs et d'éloigner tout motif de refroidissement. Il était également spécifié que tout sujet de l'une ou de l'autre puissance, soit mahométan, soit chrétien qui, coupable de quelque faute, passerait, dans quelque vue que ce fut, d'un Etat dans l'autre, serait sur le champ, rendu à la première reclamation de l'une ou de l'autre Puissance; ces deux points sont formels dans les capitulations; cependant, lorsque la S. P-te a réclamé le Prince de Moldavie Alexandre qui, s'étant laissé gagner par les insinuations des Russes, avait passé dans leurs Etats, l'Envoyé de cette cours a toujours usé de subterfuges, il a toujours cherché à éluder les capitulations et il a enfin répondu catégoriquement, que sa Cour ne rendrait jamais le Prince Alexandre quoique la S. P-te fut fondée dans sa demande.

L'envoyé de Russie ne s'est pas contenté de donner une pareille réponse. Il a présenté à la S. P-te un office dans lequel il annonçait que le P-ce Potemkin se trouvait sur les frontières à la tête de 60 mille hommes, qu'il était chargé de l'accommodement de quelques points en contestation et que, pour lui, il avait ordre de suivre les instructions q'il recevrait de ce général.

Tenir un pareil langage, c'était sans doute provoquer la S. Porte à la guerre; cependant, la S. P-te a cru devoir fermer les yeux. Ce parti lui était dicté par la prudence. Elle fit dire à l'Envoyé de Russie que, puisque le P-ce Potemkin avait été chargé de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrire pour l'engager de l'accommodement de quelques points en discussion, il devrait lui écrier pour l'engager à satisfaire la S. Porte sur les justes plaintes qu'elle avait contre sa Cour. L'Envoyé de Russie répondit catégoriquement que sa Cour ne renoncerait point au Kan de Tiflis, qu'elle ne rendrait point le Prince

---

(1) Hurm., Vol. II supl. I.

La începutulŭ primăvereĭ (1788) Principele Potemkin se apropiâ de Oczakow . . .

Rumianțov adună armata sa în Polonia în 1787. Cu tóte stăruințele puse de Mitropolitulŭ Moldoveĭ și de unia din boerĭ, (cum vĕdurămŭ) Rusia nu intrâ în Moldova decât după ce Austriacii întraseră. Intrarea muscalilorŭ este din Iunie 1788, pe când în Aprilie și începutulŭ luĭ Maiŭ stilulŭ nostru, 1788, Austriacii deja eraŭ în Moldova.

Armata luĭ Rumianțov era împărțită în 3 corpurĭ, care tustrele trecură Nistrulŭ fără greutate; unŭ corpŭ lângă Hotinŭ, sub ordinile generaluluĭ *en chef* Soltikof; al 2-lea corpŭ condusŭ de însuși Rumianțov trecu la Mohilaŭ și era destinat să ocupe Moldova, pe când corpulŭ I-iŭ era menitŭ să se unéscă cu óstea austriacă și să asedieze Hotinul. Al 3-lea corpŭ trecu la Iampol cu misiunea de a masca Benderul și de a se uni, la nevoiă, cu corpulŭ luĭ Potemkin . . .

---

de Moldavie et qu'elle ne se prêterait jamais aux représentations de la S. P-te au sujet de l'extraction du sel. Telles furent les réponses de ce Ministre. Elles prouvaient combien sa Cour était décidée à rompre tous les traités.

. . . . . .

La S. P-te a favorisé dans plusieurs occasion la Cour de Vienne sans y être obligée par les traités. En voici quelques exemples: La Cour de Vienne a demandé une extension de ses limites du côté de la Moldovie. Cette prétention était contraire aux traites; elle en a réglé les limites à son gré; elle a garni ses frontières de troupes . . . La S. Porte préférant paix à une rupture et uniquement dans la vue de resserrer les liens de l'amitié qui subsistait entre les deux Cours, a nommé un commissaire exprès et a donné à la Cour de Vienne un instrument qui la mettait en possession du territoire qu'elle exigeait.

. . . . . .

Il n'y avait point d'exemple que la Cour de Vienne eut eu jamais des Consuls en Valachie et en Moldavie; ce point n'est nullement spécifié dans les capitulations. Cependant, lorsque la Cour de Vienne a demandé d'établir des agents dans ces deux Provinces, la S. Porte, sans considérer que l'établissement de ces agents nuirait à ses intérêts politiques et qu'il en résulterait de grands inconvénients pour elle, a consenti à cette innovation, dans la vue de donner de nouvelles preuves de son amitié à la Cour de Vienne.

. . . . . .

(Suit un commandement aux Cadis, Vaïvodes et autres officiers résidents dans les Iles et sur les côtes de Constantinopole à Livourne portant que la Cour d'Allemagne s'étant alliée à celle de Russie pour prendre part à la guerre, l'Internonce et sa suite va partir de Constantinople pour Livourne, et recommandant de protéger et de ne pas inquiéter l'envoyé d'Allemagne dans les ports où il aborderait».

Colecț. Hurmuzake. (Odobescu).

XXXI.

Intrarea austriacilorŭ în Moldova. Ipsilante prinsŭ de austriacĭ.

Pe când Muscalii totŭ întârdiaŭ de a intra în Moldova (1). Principele Coburg cu 15.000 de ostenĭ și cu cavalerie bună, intră în Moldova din Bucovina și atacă Hotinulŭ.

La intrarea oștireĭ austriace în Moldova, mareșalulŭ austriacŭ, Comitele Lascy, adreséză, în 1788, unŭ manifestŭ «*cătră populațiunea greco-ort. din Moldova, Muntenia și alte țĕrĭ vecine*», prin care spune la toți mitropoliții, archiepiscopĭ, episcopĭ, archimandriți, egumenĭ, boĭerĭ pământenĭ, norodulŭĭ, «că Impĕrătésa Rusieĭ fiindŭ dușmănesce năvălită de cătră Pórta Otomanicéscă și pentru aceea P. I. Impĕratŭ ca credincĭosŭ (aliatŭ) păzitorŭ legăturilorŭ ce are cu Impĕrătésa Rusieĭ, aflându-se silitŭ a apuca armele și despre partea sa, și a trămite oștile sale împotriva Porțeĭ Otomanicescĭ»... promite că vorŭ fi în liniște și nesupĕrați toți ceĭ carĭ «vor ședé cu liniștire, la casa, Mŏnăstirea și poporulŭ lor și 'șĭ vorŭ căuta în pace de meșteșugulŭ sĕŭ tréba...» respectivă «și se vorŭ arĕta... în tótă vremea cu prință și gata voință spre slujba» Crăesceĭ armate... Pre uniĭ ca aceĭa «Impĕrătésca mărire e hotărîtă a-ĭ lua întru puternica apĕrare, și protecția sa întocmaĭ ca pe înșiĭ vechiĭ supușĭ locuitorĭ din țĕrile séle....»

Maĭ promite deplinulŭ respectŭ și libertate a religiuneĭ ortodoxe... «Bisericile, Mŏnăstirile și schiturile dimpreună cu tóte averile și veniturile să se păzéscă în starea lor...» Va respecta privilegiile de care se bucură partea bisericéscă... Asemené ale boĭerimeĭ, ale tîrgurilorŭ... Maĭ promite Mareșalulŭ Lascy, că slujbele âncă se vorŭ da la Românĭ și vorŭ fi primiți și în óste.

---

(1) Muscalii întârdiéŭ, scrie Văcărescu, din cauză că Rumiantov «hrănise o mare urăciune asupra nemților, ură din cea-l-altă resmeriță, pentru căcĭ se ḑicea că'lŭ defăĭmaseră nemții atuncĭ. Decĭ acumŭ maĭ multŭ grijia ca să jóce pre Nemți și să-ĭ aducă în stare de a perde rĕsbóiele și a remâné biruiți, decât să facă însuși isbândă și să fie purtătorŭ de biruință asupra Turcilorŭ».

Tes. II, pag. 295.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ

Din totŭ coprinsulŭ manifestuluĭ, resare convingerea, că Austria intrându în Principate, spera să le *păstreze*, până în Siret, ba âncă amintea, prin unŭ falşŭ istoricŭ, de unŭ timpŭ când aceste ţĕrĭ arŭ fi aparţinutŭ Ungarieĭ... (1).

(1) Eată întregŭ manifestulŭ Mareşaluluĭ Comite Lascy cătră populaţiunea greco-ort din Moldova, Muntenia şi alte ţĕrĭ vecine, din 1788 :

Despre a sa împĕrătéscă, crăéscă-apostoléscă mărire :

«Se face de scire şi cunoscutŭ, cu acestŭ manifestŭ cele ce maĭ josŭ urméză, de obşte tuturorŭ creştinilorŭ aĭ Bisericeĭ rĕsăritului, atâtŭ parte bisericéscă cum şi mirenéscă, ce se află locuitorĭ pe hotare turcescĭ: Dar maĭ vîrtosŭ locuitorilorŭ de Moldova, ţéra muntenéscă, şi alte acestora megieşe ţĕrĭ, anume mitropoliţilorŭ, séŭ archiepiscopilorŭ, episcopilorŭ, archimandriţilorŭ, egumenilorŭ, şi cea-l-alte părţi mŏnăstirescĭ şi bisericescĭ. Aşişderea boerilorŭ pămênteniĭ, norodului, şi unuĭ fieşce căruĭa din locuitoriĭ acestorŭ ţĕrĭ, verĭ de ce stare şi rangŭ să fie.

Impĕrătésa Rusieĭ fiindŭ duşmănesce năvălită de cătră Pórta Otomanicéscă, şi pentru aceea prea înălţatulŭ Impĕratŭ ca credinciosŭ păzitorŭ legăturilorŭ ce are cu împărătésa Rosieĭ, aflându-se silitŭ a apuca armele şi despre partea sa, şi a trămite oştile sale împotriva Porţeĭ Otomanicescĭ, aŭ socotitŭ maĭ nainte, după a sa milostivire, la urmările cele triste şi atîrnătóre de moşinaşĭ şi de ţĕranĭ, care aduce foculŭ rĕsboĭuluĭ.

Dreptŭ acésta, a sa împĕrătéscă mărire, departe fiindŭ de a întêmpina cu rĕŭ creştinilorŭ bisericeĭ rĕsărituluĭ ce se află locuitorĭ în ţerile de maĭ susŭ numite, şi de aĭ lipsi de casele, vitele, moşiile şi averile lorŭ, este maĭ vîrtosŭ hotărîtă, pre unulŭ fiesce carele, şi pe toţĭ aceĭa, care cu liniştire, vorŭ şedé la casa, monastirea şi poporulŭ lor şi 'şĭ vorŭ căuta în pace de meşteşugulŭ séŭ tréba cinuluĭ lorŭ celŭ bisericescŭ séŭ, breslĭi lorŭ ceĭ mirenescĭ, şi carĭi împreună se vor arĕta cătră împĕrătésca-Crăésca armie la totŭ prilejulŭ şi în tótă vremea cu priinţă şi gata voinţă spre slujbă ; pre uniĭ ca aceştia dar este a sa Impĕrătéscă mărire hotărîtă a-ĭ lua întru puternica apĕrare, şi protecţia sa întocmaĭ ca pe însişĭ vechiĭ supuşĭ locuitorĭ din ţĕrile séle ; apĕrare, suptŭ care eĭ atuncĭ potŭ fără grijă şi în pace a urma de a-şĭ căuta de alişverişŭ, meşteşugŭ şi trebile lor, în totŭ locŭlŭ, precum şi maĭ nainte.

Maĭ vîrtosŭ aŭ maĭ susŭ numiţiĭ locuitorĭ creştinĭ aĭ bisericeĭ rĕsărituluĭ despre lege şi obiceĭurile bisericeĭ lor să nu fie întru nimica supĕraţĭ: bisericile, monastirile şi schiturile, dimpreună cu tóte averile şi veniturile să se păzéscă în starea lor, şi tótă partea bisericéscă şi duhovnicéscă mare şi mică să fiă apĕrată, şi privilegiile ce va fi avêndŭ, care privescŭ starea şi averea eĭ, să fiă ocrotite.

Asemené aŭ şi toţĭ boĭeriĭ şi moşinaşiĭ în ţĕrile de maĭ susŭ numite Moldova şi ţéra muntenéscă să fiă, precumŭ eĭ s'aŭ aflatŭ şi maĭ nainte, în vremea ce era suptŭ stăpînire unguréscă, ocrotindu-li-se tóte pronomiile, întocmaĭ ca şi némurile ţĕrĭĭ ungurescĭ. Nu maĭ puţin oraşurile şi tîrgurile aŭ să fiă ocrotite cu dreptăţile şi obiceĭurile lor, care privescŭ casa, locŭlŭ, averile lor, şi alte ca de aceste.

Dar nu-ĭ destulŭ cu atâta ! înaltulŭ bine voitorŭ scoposŭ aĭ séle (sic) îm-

Muscalii neviindu-i în ajutorŭ, Coburg lăsă apoi Hotinul, la care se întórse numaĭ după ce comitele Soltikoff intră și el cu corpulŭ I-iŭ de muscalĭ. Hotinulŭ resistă până în $^{16}/_{28}$ Septembrie 1788.

In estremitatea nordică a Moldoveĭ Austriacii eraŭ în harțe cu Turcii. Colonelulŭ Fabris ocupâ Botoșaniĭ și se pregătia să înainteze spre sudulŭ țĕreĭ. In óstea luĭ Fabris se afla și un micŭ contingentŭ de volintirĭ Moldovenĭ, 500 de ómenĭ. Acestŭ corpŭ înaintâ contra Turcilorŭ spre Orește (1). La Larga treĭ ore departe de Iași, Fabris cu Austriacii (6—7000) și cu contingentulŭ românŭ se întâlni, în 7 Aprilie stilulŭ nostru, cu Turcii. Aceștia fură învinși, și perdură «varie, bandiere, arme e bagagli. Fabris allora seguendo il corso della vittoria si avanzò fino ad Iassi capitale della Provincia dirimpetto alla quale situò nella sera del $^{8}/_{20}$ Aprile le sue soldatesche schierandole in ordine di bataglia sopra una collina. Ibraimo colla sua gente si era posto a sinistra della città sopra un altra collina.... (2)

---

pĕrătescĭ-Crăesciĭ mărirĭ merge âncă și maĭ departe, și este de a pune și a aședa atâtŭ în slujba oștinéscă, cum și politicéscă pe aceĭa din pământenĭ și locuitoriĭ, carĭ se vorŭ găsi și vorŭ fi, séŭ de aicĭ nainte se vorŭ face destoinicĭ de slujbă și de a-ĭ face părtași tuturorŭ acelorŭ dreptățĭ și folosurĭ, carĭ aŭ vechiĭ supușĭ locuitorĭ întru țĕrile împĕrătesciĭ séle mărirĭ cele de moștenire.

Deci dar acelora, cariĭ după tóte acestea maĭ susŭ arĕtate s'arŭ lăsa averea, casa, séŭ altă locuință și meșteșugulŭ lor, fugindŭ în hotare strĕine, și nu s'arŭ întórce în scurtă vreme în urmă, unora ca acestora li se va lua tótă averea și binele, fără întórcere, și se va împărți în dată în de obște ivélă între satu luĭ, la ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ creștinĭ de aceeași credință, carĭ aŭ rĕmasŭ cu liniște la casele și meșteșugulŭ, séŭ trebile lor.

Iar aceĭa carĭ, în potriva a tótă nădejde, s'arŭ cumva fura cu mintea de a arĕta celŭ maĭ micŭ tarzŭ de vrăjmășie cătră împĕrătésca-Crăiasca armie, uniĭ ca aceĭa se vorŭ socoti de dușmanĭ, și vorŭ fi dimpreună cu femeile și copiĭ lor cu cé maĭ mare strînsóre pedepsiți.

Dreptŭ acésta, pentru ca nimenĭ să nu se pótă desvinovăți cu nesciința, ĭată, din înadinsŭ porunca împĕrătesceĭ Crăesceĭ mărirĭ, noĭ, cărora împĕrătésca mărire ne-a încredințatŭ de-asupra-stăpânire peste tótă armia sa, facemŭ de scire și cunoscutŭ cele de maĭ susŭ arĕtate tuturorŭ creștinilorŭ bisericiĭ rĕsăriteanuluĭ, ce se afla locuitorĭ, după cumŭ la începutŭ s'aŭ pomenitŭ, pe pământulŭ țĕriĭ Moldoviĭ și țĕriĭ muntenescĭ și în alte hotare otomanicescĭ. Așa dar are să se dé datornica cinste și cucernicie pré înalteĭ împĕrătescĭ peceți ce s'a pusŭ maĭ susŭ.

(După manifestulŭ originalŭ). L. S. *Feldmareșalŭ Graf Fon Lasți.*

(1) Becattini, T. VII, pag. 142.

(2) «Fabris atunci urmărindŭ cursulŭ victorieĭ, înaintă până la Iași, capitala Provincieĭ, în dreptulŭ căreĭa aședă, în séra dela 8 (20) Aprilie, oștirea sa, înșirând-o în ordine de bătaie pe o colină. Ibraim cu óstea sa, se aședase la stânga orașuluĭ pre altă culme...»

Dar înainte de a nara cele întêmplate între ambele oștirĭ neamice, să amintimŭ că, după Drăghicĭ, Domnitorulŭ Ipsilante primise ordine dela seraskierulŭ turcescŭ să mérgă la tabera turcéscă, la Fălciŭ. «Sciindŭ însă (Ipsilante) că Nemțiĭ fórte de grabă avéŭ să între în Iașĭ, după corespondința secretă ce ține cu dênșiĭ, Domnulŭ, precumŭ spunŭ, făcea feluri de chipurĭ a prelungi călĕtoria sa ca să'lŭ apuce vremea în orașŭ la sosirea acestora. Un turcŭ însă din aceĭ de pe lângă dînsulŭ, vĕdêndŭ întârdierea ce făcé pe cale, și ne maĭ putêndu'și stăpâni mânia și gróza de nemțĭ, pe care poporulŭ îĭ aducé din césŭ în césŭ, aŭ scosŭ iataganulŭ dela brâŭ și l'aŭ ardicatŭ să'lŭ lovéscă ca pe un trădătorŭ, și puținŭ de nu i-aŭ sburatŭ capulŭ pe locŭ..., décă din norocirea luĭ Ipsilante, Bim-basa luĭ, Vițu, unŭ vestitŭ vitézŭ între arnăuțĭ, nu scoté sabia maĭ iute ca fulgerulŭ ca să reteze mâna (turculuĭ) cu iataganulŭ și să i-o dée la pămêntŭ» (1).

Ipsilante în urma acestuĭ episodŭ, dice Drăghicĭ, s'aŭ încunjuratŭ de arnăuțiĭ seĭ, înlăturându Turcimea și eșindŭ din orașŭ, ca și când ar fi fostŭ otâritŭ să mérgă la tabera viziruluĭ, de o dată însă l'aŭ înconjuratŭ un polc de husarĭ, carĭ uciseră Turcii și făcură prisonierŭ pre Ipsilante cu totŭ bagajulŭ sĕŭ, la Têrgușorŭ, lângă Iașĭ.

Versiunea că Ipsilanti era înțelesŭ maĭ dinainte cu Austriacii să-lŭ prindă, nu este numaĭ în Drăghicĭ (2).

Despre fapta luĭ Ipsilante, asemené Abattelle Becattini (3) scrie

(1) Istor. Mold, T. II, pag 51.

(2) Totuși iată ce dice Choiseul, de și maĭ apoĭ scrie și el că Ipsilant a fostŭ înțelesŭ cu Austriacii:

«Vous aurez été promptement instruit de l'avantage remporté en Moldavie par les troupes autrichiennes. Le *Prince Ipsilanti a été fait prisonnier*, deux Pachas ont été tués et, à en juger par le grand nombre de blessés que les Turcs ont fait transporter à Ismail, leur perte doit avoir été considérable».

(3) «Domnitorul Moldoveĭ, Principele Ipsilante, considerând maĭ sigură libertatea sa, și póte însăși vĭața, cugetă să se retragă din Iași numaĭ cu 50 de turcĭ din gardă, carĭ îĭ remăseseră, fugindŭ pe la drépta dela orașŭ spre Galați, pe apa Bahluĭ, care curge pe aprópe de orașŭ. Nu puté însă să-și pună în esecuțiune planulŭ sĕŭ fără ca Austriacii să prindă de veste, séŭ fără ca să fiă urmatŭ o înțelegere secretă între ḑisulŭ Principe și Comandantele Cesărescŭ. Acesta expediă pe dată douĕ jumătăți de escadróne în góna cailorŭ, luate din ambele aripe și apoĭ alte douĕ diviḑiunĭ de întărire. Acestea ajunseră pe Vodă fórte curêndŭ, când era să urce prin munții prin carĭ se trece în Polonia, îlŭ opriră, uciseră gardia și făcêndu-lŭ prizonierŭ, îlŭ conduseră în tabăra imperială,

că «L'Ospodaro di Moldavia Principe Ipsilanti, scorgendo mai sicura la sua liberta, e forse la sua vita, penso di ritirarsi da Iassi con soli cinquanta Turchi della guardia, che li erano rimasti fugendo a destra della cità verso Galatz pel fiume Baclui... Non potè però mettere in esecuzione il suo disegno senza che gli austriaci se ne avvedessero, *o sia che qualche segreta intelligenza corresse tra il predetto Principe e il comandante Cesareo*, spediti sul momento due mezzi squadroni a briglia sciolta staccati dalle due ale e poi due altre divisioni di rinforzo, lo raggiunsero ben presto mentre stava per salire le montagne.... lo fermarono, uccissero le guardie, e prigioniero lo condussero nel campo Imperiale. Insiemi con lui furono presi molti de' cortigiani e 40 tra muli e cammelli, che portavano i suoi più preziosi tesauri. Si racconta che nell' atto che stava l'Ospodaro per consignare la sciabla a' vincitori, un offiziale Turco tentasse di uciderlo, ma indarno, essendo restato il traditore ucciso egli stesso con un altro colpo di ciabla aventatogli da un ussero".

Totŭ asemené scrie şi Salaberry în Histoire de l'Empire ottoman tome 4e, Paris, 1817, pag. 114: «L'empereur Joseph, qui ne paraissait que comme auxiliaire et qui s'était déclaré le dernier, fit entrer ses troupes dans la Moldavie, avant que le grand Vizir ou ses bastiments eurent passé le Danube (?). Le colonel Fabris franchissant les défilés de la Transilvanie (?) pénétra jusqu'à Iassy, et enleva l'Hospodar avec une *facilité qui fit croire à la connivence de ce Prince* avec les impériaux. Les autrichiens, maîtres de la Capitale, arborèrent bientôt dans toutes les villes ouvertes de la Principauté l'aigle allemande à la place du *croissant* (?!)».

împreună cu maĭ mulţĭ boerĭ şi cu 40 de catârĭ şi cămile, carĭ ducéŭ comorile luĭ cele maĭ precióse. Se povestesce că în momentulŭ când Domnitorulŭ se gătia să-şĭ dée sabia în mânile învingĕtorilorŭ, unŭ ofiţerŭ turcŭ se încercă să-lŭ ucidă, dar nu isbuti, căcĭ acela fu ucisŭ de altă lovitură de sabie ce-ĭ dete unŭ uşeriŭ».

Vol. II, pag. 142.

D. profesorŭ Erbiceanu a publicatŭ în Revista teologică, No. 28 (Noembre 1886, Iaşĭ), unŭ estrasŭ din Ἱστορία τῶν ἐτῶν 1787 şi 1788 παρὰ Α. Α., tipărită în Veneţia la 1791. Comparându acestŭ estrasŭ cu scrierea luĭ Becattini o găsirămŭ identică. A luĭ Becattini e tipărită la Veneţia şi totŭ în 1791. Care pe care s'a copiat dintre A. A. şi Becattini? Eŭ presupunŭ că A. A. este grecŭlŭ plagiatorŭ. De aceea nicĭ potŭ să citezŭ acestŭ fragmentŭ, care, câtŭ privesce episodulŭ prindereĭ luĭ Ipsilante, nu este decât o traducere din Becattini.

Enache Văcărescu raportă faptulŭ prinderei luĭ Ipsilante, cu boĭerimea moldovenéscă, dar fără a bănui sinceritatea Domnitoruluĭ moldavŭ. Elŭ ḑice âncă, că nemţiĭ mergêndŭ la Iaşĭ, speraŭ că vorŭ fi ajutaţĭ îndată de muscalĭ, ceea ce nerealizându-se, se vĕḑură siliţĭ a abandona ĭar Iaşiĭ (1).

In orĭ-ce casŭ, evenimentulŭ din Iaşĭ avu de consecinţe, că Ibraim Paşa abandonă Iaşiĭ şi că, cum scrie Becattini, fugi la Galaţĭ. Becattini pune multŭ preţŭ pe acéstă victorie a austriacilorŭ (2). Pare că şi la Viena era acéstă opiniune, căcĭ colonelulŭ Fabbris fu nălţatŭ la rangulŭ de generalŭ-maiorŭ. Dămŭ, după o gravură austriacă, din 1788, scena prinderei luĭ Ipsilante, ce s'ar fi întêmplatŭ maĭ departe de Iaşĭ.

Indată ce la Pórtă se sciu de trădarea luĭ Ipsilante, femeea luĭ, o fată şi unŭ băĭatŭ, fură maltrataţĭ de Turcĭ, închişĭ şi despoiaţĭ, cu tótă intervenţiunea şi protecţiunea ce căutară a le da Choiseul şi alţĭ miniştri streinĭ (3).

---

(1) Tesaurŭ II, pag. 296.

(2) Tom. VII, pag. 143.

(3) «La famille du Prince Ypsilanti est réduite au dernier degré de l'infortune. L'ambassadeur d'Angleterre, dont il n'avait pas cru devoir acheter la bienveillance, abusant de son malheur, l'accuse publiquement de trahison, soutient qu'après avoir appelé les ennemis il s'est laissé prendre à dessein. Enfin, Mr., pour comble d'horreurs, il a, de concert avec l'Envoyé de Prusse, pressé la Porte de faire arrêter cette malheureuse famille. La Princesse a été enlevée de son Palais et conduite dans une prison destinée aux malfaiteurs. Son fils unique, homme d'esprit et qui pleurait encore la perte récente de sa femme a été emprisonné séparément et on l'a présenté à la question pour savoir où sont les trésors de son père. Comme il n'a indiqué qu'environ deux millions placés chez divers banquiers de cette capitale, on lui a objecté l'assertion de l'Ambassadeur d'Angleterre qui prétend que le Prince en a fait passer plus de vingt à la banque de Vienne. On attend sur cet objet des ordres du Visir. Je crains qu'ils ne soient funestes, et qu'en accueillant cette accusation il ne croie rejeter sur le Prince prisonnier la perte de la Moldavie et justifier par là les mauvaises dispositions que lui-même avait ordonnées.

. . . . . .

L'Empereur, qui prend intérêt à son sort, a jeté les yeux sur sa famille qui se trouve à Constantinople et à laquelle il craint que la Porte ne fasse éprouver les effets de son ressentiment. En conséquence, M. le Prince de Kaunitz a prié, de la part de S. Majesté Impériale, l'Ambassadeur du Roi à Vienne de demander à S. M. qu'Elle vous charge M. de rendre à cette famille tous les bons offices possibles, afin, de la soustraire au malheur dont elle est menacée. Le Roi a bien voulu agréer cette demande et S. M-té espère que vous obtiendrez qu'on laisse la femme et les enfants du Prince Ypsilanti vivre paisiblement dans l'ob-

XXXII.

Austriacii nu apĕră Iaşii. Boĭerii cerŭ din noŭ intrarea Rusilorŭ.

Intrarea în Iaşĭ a Austriacilorŭ aŭ pututŭ fi ocasiune de speranţă de apĕrare pentru locuitorii capitalieĭ Moldoveĭ. Acéstă speranţă fu de fórte scurtă durată. Fabris nu era îndestulŭ de tare ca să se mănţină în Iaşĭ contra uneĭ oştirĭ maĭ marĭ de turcĭ şi decĭ abié intratŭ în Iaşĭ la 8 April 1788, el declară mitropolituluĭ şi boerilorŭ rĕmaşĭ acolo, că vré să se retragă neîntârdiatŭ. Atuncĭ gróza cuprinse pre mitropolitŭ şi pre ceĭ rĕmaşĭ în ţéră şi, sub boldulŭ acesteĭ gróze, mitropolitulŭ Leonŭ şi boĭerimea adreséză îndată (la 9 Aprilie) luĭ Rumianţov următórea scrisóre, rugându-lŭ să grăbéscă intrarea armateĭ rusescĭ în Moldova:

«*Pré luminate generalŭ anşefŭ, alŭ Nostru întru totŭ nădăjduitŭ mare făcĕtorŭ de bine.*

«Ne maĭ remânêndu-ne altă nădejde ca să scăpămŭ de primejdia ceĭ de istovŭ perdĕrĭ, iată şi acum, prin acestŭ înadinsŭ trimisŭ alŭ nostru, năzuimŭ iarăşĭ la Inaltă Milostivirea a *eĭ Impĕrătescĭ măriri* şi prin acésta către înălţimea ta smerită scrisóre, cu multă plecăciune şi cu ferbinţĭ lacrimĭ, căḑêndŭ cu toţĭ de obşte, parte bisericéscă şi politicéscă, punemŭ de faţă starea nóstră cé vrednică de plângere, şi cele umilite rugăciunile nóstre, ca să se milostivéscă spre noĭ Impĕrătésca mărire, şi prin ale sale împĕrătescĭ arme de subt comanda înălţimeĭ tale, cum şi prin a înălţimeĭ tale mijlocire şi iubire de ómenĭ, să ne izbăvimŭ de gróznica primejdie a perdĕreĭ, de care suntemŭ îngroziţĭ. Căcĭ sciutŭ să fie Inălţimeĭ Tale, că după biruinţa ce s'aŭ maĭ făcutŭ în trecutele ḑile asupra Turcilorŭ de către Kesaricescile oştĭ, la loculŭ ce se numesce Larga, treĭ césurĭ maĭ susŭ de Eşĭ, erĭ sâmbătă, Aprilie 8, aŭ venitŭ aicĭ în Iaşĭ un corpos de vr'o şase—şapte miĭ óste Kesaricéscă, şi fugêndŭ Turcii în giosŭ câţĭ maĭ

---

scurité à laquelle sa catastrophe les dévoue. Je ne crois pas que pour y parvenir vous ayez besoin de combattre le prejugé qu'on peut avoir sur sa trahison, mais une des plus grandes preuves qu'il ne peut en être accusé, est qu'il a laissé sa famille entre les mains du G. Seigneur. Quoi qu'il en soit, Mr., vous ferez valoir le mieux qu'il vous sera possible l'intérêt qne S. Majesté prend à cette famille, d'après la recommandation de l'Empereur, et vous tacherez de convaincre les Ministres de la Porte qu'il peut arriver des circonstances où ils se féliciteront d'avoir donné un exemple de modération en ne confondant point les innocents avec ceux qu'il croiraient coupables».

Veḑĭ Hurmuzake, L. citatŭ.

era, aŭ prinsŭ Kesaricescii pe Domnulŭ de aice *Alexandru Ipsilante* şi-lŭ ţinŭ în pază. Iar astă-ḑí ni s'aŭ datŭ rĕspunsŭ de la Polcomniculŭ Comandir, cum că nu are poruncă să sté aicea, ci iarăşĭ fără zăbavă iaste să se întórcă înapoĭ cu corposulŭ sĕŭ şi cu Domnulŭ robitŭ. Decĭ de va fi una ca acésta, cunoscutŭ şi sciutŭ iaste, că îndată Turcii şi Tătarii ce sunt în părţile de josŭ a ţĕreĭ, negreşitŭ trebue să ne iée în picióre şi să pue sabie şi focŭ orĭ pe unde vor ajunge. Ne rugămŭ dar iarăşĭ din adâncŭlŭ inimeĭ, vĕrsândŭ lacrimĭ cu jalnică plângere: milostiviţi-vĕ asupra a atâta norodŭ creştinesc şi izbăviţi-ne cum maĭ îngrabă de obştéscă perḑare ce ne stă asupră. Trimisulŭ nostru carele va închina Înălţimeĭ tale acéstă smerită din partea nóstră scrisóre, are sciinţă din destulŭ, ca să arĕte Înălţimeĭ tale, prin cuvêntŭ, grija şi temerea nóstră, cumŭ şi starea lucrurilorŭ din părţile acestea.

Noĭ aşteptămŭ cu însetată dorire, sosirea aicea cum maĭ îngrabă a *împĕrătescilorŭ* arme, ca să ne isbăvéscă de frica robieĭ varvarescĭ a Agarineanilorŭ. Nădăjduimŭ să nu fie trecută cu vederea cererea şi rugămintea nóstră celorŭ de o credinţă supuşĭ, şi remânemŭ a Înălţimeĭ tale cătră Dumneḑeŭ smeriţiĭ rugătorĭ» (1).

Leon, Mitropolitŭ Moldovei.

Din Iaşiĭ Moldoveĭ
1788. Aprile 9.

Pré plecaţĭ slugĭ
(NB. Nu este altă semnătură).

Se maĭ trămite de mitropolitŭ şi boerime o petiţiune şi directŭ cătră Impĕrătésa, cerêndu-ĭ, în un stilŭ oribilŭ, să dé voie Moldovenilorŭ a-ĭ trămite o «diputaţione» ca să o asigure de devotamentulŭ Moldoveĭ şi de trebuinţa eĭ ca să nu întârḑie óstea ruséscă a intra în ţéră. Eată acestŭ actŭ ciudatŭ:

«Tótă suflarea norodului pravoslavnicŭ şi maĭ cu prisosinţă eparhiile acestea carĭ aŭ dobânditŭ umbrirea apĕrăreĭ întru buna sa vieţuire, se sprijinesce întru întêmplătórele nevoĭ şi primejduitórele momenturĭ din pragulŭ pristoluluĭ vostru, neavêndŭ unde aiure atîrna întru a sa mîntuire. Césulŭ acesta alŭ întêmplărilorŭ acestorŭ de acumŭ ne face ca cu cele maĭ umilite glasurĭ să strigămŭ şi să ceremŭ cu suspinătóre lăcrimare toţĭ, noĭ Moldovenii, prin unite plecărĭ, îndurarea Ta, apĕrătoriule alŭ nostru, *prin o sprijinire fără de mijlocire şi trecere de vreme a armelorŭ Tale cele pravoslavnice*, ca prin pajora ocrotireĭ semnuluĭ Impĕrătesceĭ vóstre mărirĭ, să ferimŭ o vĭaţă a nóstră, care se învăluesce în cugetările primejduireĭ şi să rĕmâe iar a ruga pre atot Puternicŭlŭ împĕratŭ pentru proslăvirea puterilorŭ vóstre. Iar credincioşiĭ pravoslavniciĭ Moldoveni ceĭ cu bună cugetare şi îndatorire vecînică, după starea cé de acumŭ a Patrieĭ nóstre, după puterea şi fiinţa micşurăreĭ, însuşindŭ către gătirile celorŭ trebuincióse ceea ce se puté, şi întru nevoĭ iarăşĭ nădăjduindŭ la Indurarea Vóstră, vomŭ jărtvi cugetările nóstre cele fără mărgenire către aceste apĕrătorĭ puterĭ, ce le aşteptamŭ pentru *o ocrotire grabnică* şi lîngă înălţarea glasurilorŭ celorŭ rugătorĭ. Pentru acésta

(1) Veḑĭ Documente dintre 1769—1800 de V. A. U. Bucurescĭ, 1889.

cu sfială cutezămŭ a adăogi: să fiĭ milostivŭ a primi o mângâere a sufletelorŭ nóstre: trimeterea la picĭórele praguluĭ Vostru a uneĭ *diputaţione* (sic), pré bună şi credinciósă, cu nemărginirea mulţămirilorŭ nóstre celorŭ lăcrimătóre şi cu năzuire la limanulŭ Pravoslavieĭ, dela care se va încredinţa şi pentru rîvna nóstră şi pentru întêmplătórele nevoĭ.

«A împĕrătesceĭ, monarhicesciĭ vóstre mărirĭ pré plecaţiĭ şi credincioşiĭ supuşĭ» (1).

Din causa întârdiereĭ Ruşilorŭ de a intra în ţéră, Iaşiĭ se deşertară de toţĭ carĭi putéŭ se trécă Dunărea. Mitropolitulŭ şi boĭerimea care nu se dusese cu Ipsilante fugiră pe unde putură. Mitropolitulŭ în 28 Iunie 1788 era la M-rea Slatina.

XXXIII.

Manolache Roset.

Intre aceste Pórta avêndŭ nevoie să esiste în Moldova o autoritate naţională, ca să facă pe câtŭ posibilŭ a gravita în jurulŭ eĭ pre ţĕraniĭ Moldoveni, se grăbi a numi Domnŭ în loculuĭ luĭ Ipsilante pre Manole Roset. Drăgicĭ scrie (2) că «acesta era unŭ boĭerŭ trăitoriŭ la Fălciŭ cu o reputaţie destulŭ de bună. Cândŭ vizirulŭ cu urdia turcéscă s'aŭ opritŭ acolo pentru o vreme, luândŭ sciinţă că Nemţiĭ aŭ intratŭ în Iaşĭ şi Ipsilante s'aŭ desvelitŭ a fi cu dênşiĭ şi ajutorulŭ Ruşilorŭ, pe de o parte aŭ scrisŭ (vizirulŭ) la Pórtă arĕtândŭ necredinţa luĭ şi tot-odată avêndŭ trebuinţă pe lângă armie de unŭ poruncitorŭ către ţéră, ş'aŭ aruncatŭ privirea asupra luĭ Manole Roset, ce se înfăţişase la elŭ cu boieriĭ din ţinutŭ, şi l'aŭ numitŭ Domnu Moldoveĭ după împuternicirea ce avé dela Sultanulŭ, ca să scóţă şi să pue Domnŭ pe aceste ţĕrĭ, la întîmplare de trebuinţă, făgăduindu-ĭ şi pentru învestitură după obiceiŭ a scrie să i să trimiţă din Ţarigrad».

Cine era acestŭ Manoli Rosetŭ? Eŭ credŭ că nu e altulŭ decât acelaşĭ Manolache Giani Roset, devotatulŭ Domnŭ efemerŭ alŭ ţĕreĭ muntenescĭ, care nu avu parte de Domnie în urma păceĭ dela Kuciuk-

(1) Din cartea mé „Documinte dintre 1769—1800" 4° 1889, pag. 25.
(2) Ist. Mold. T. II, pag. 52.

Kainargi (1). Ipsilanti căpětă, cumŭ vĕdurămŭ, domnia în locŭlŭ luĭ Manoli-Vodă din Craiova și în locŭlŭ candidatuluĭ uneĭ părți din boĭerime. Era naturalŭ că Manoli-Vodă să fi fostŭ candidatulŭ de Domnie în locŭlŭ luĭ Ipsilante, trădătorŭ causeĭ turcescĭ. Este o părere ce o întărește și faptulŭ, că proclamațiunea ce adreséză el către Moldova, ca să'șĭ vestéscă Domnia, se vede scrisă de unŭ condeiŭ muntenescŭ. Am descoperitŭ acestŭ documentŭ la Mitropolia din Iași în 1886. Eată'lŭ în tótă coprinderea luĭ și cu semnătura fasimilată. Nu să însemne locŭlŭ de scriere, probă că a fostŭ scrisŭ în cale, unde-va, în tabera turcéscă, séŭ chiar din Turcia:

«*Iŵ Manuil V. V. B. M. g. z. Moldavscæ.*

«Preosfinția ta alesule de Dumneḑeŭ părinte Mitropolitŭ, Iubitorilorŭ de Dumneḑeŭ părinților episcopĭ, prea cuviosilorŭ archimandriți și egumenĭ de pe la sfintele mŏnăstirĭ și tótă tagma bisericéscă, cinstiților dumnévóstră boerilorŭ dintâiŭ și alŭ doilea, dumnévóstră boĭerilorŭ pârcălabĭ și starostĭ, căpitanilorŭ, bulucbașĭ, neguțitorilorŭ, orășanilorŭ, mazilĭ, breslașĭ, vorniceilorŭ de prin sate și tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕreĭ Moldoveĭ, sănătate și totŭ binele vĕ poftimŭ dela milostivulŭ Dumneḑeŭ ca să vĕ dăruĭască. De obște vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pré puternica împĕrăție Devletŭ Ali Osman (a căria putere să o întăréscă Dumneḑeŭ în veci) pliroforisindu-se de amestecăturile ce s'aŭ făcutŭ aicé la Moldova și *dă* (sic) năvălirea neprietenilorŭ, póte din nepurtarea de grijă a oblăduitoruluĭ ce a fostŭ, ni-aŭ orânduitŭ pre noĭ Domnŭ și oblăduitorŭ aceĭ ţĕrĭ, dându-ne putere îndestulă ca să curățimŭ ţéra de ne prieteniĭ împĕrăției și să o ocrotimŭ despre orĭ-ce împotrivire și necazurĭ; către care ĭată ne-amŭ și pornitŭ «erĭ» și avemŭ nădéjde la mila prea înălțatuluĭ Dumneḑeŭ, că în puțină vreme va intra fiesce-care lucru la orênduĭala sa și ţéra îșĭ va afla odihna și rĕpaosulŭ eĭ. Pentru care nu amŭ lipsitŭ a vĕ însciința de acésta, ca să vĕ veseliți și să vĕ bucurați cu toțiĭ, rugându pre milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru buna starea prea puterniciĭ împĕrății și a nóstră și a vĕ sfătui părintesce ca să nu vĕ amăgiți după *măgliselele* neprietinilorŭ ce vĕ arétă cu feluri de făgăduelĭ, căcĭ tóte acelea sunt vremelnice și fără de temeĭ, și ceĭ ce se amăgescŭ rĕmânŭ înșelați și căiți până în sfîrșitŭ, dape cum aveți pildă *pă* ceĭ ce aŭ creḑutŭ unele ca aceste, că nu numaĭ aŭ fostŭ pricinuitorĭ de rĕŭ și stricăciunea patrieĭ lor, ci și-aŭ pierdutŭ și tóte averile, âncă până în sfîrșitŭ uniĭ și viața; ci ca uniĭ ce sciți cu câtă îndestulată și norocită petrecere ați fostŭ sub stăpânirea prea puterniculuĭ Devletŭ, trăindŭ desfățați în milĭ și în privileghĭurĭ împĕrătescĭ, moșiĭ

(1) Póte proba acéstă asertiune și faptulŭ, că în sigiliulŭ pusŭ sub Manifestŭ, se vede nu numaĭ bourulŭ Moldoveĭ ci și stema Muntenéscă, după obiceĭulŭ luatŭ de ceĭ carĭ fusescră când-va domni și la o ţéră și la altă. Văcărescu Enache spune că „Pre înaltulŭ Devletŭ făcu Domnŭ Moldoveĭ pre Manoil-Vodă, încă dela Sofia mergêndŭ spre Belgradŭ, care (Manoilŭ) trecêndŭ pe la Nicopole și pe la Bucurescĭ aŭ mersŭ la Iașĭ. (Tesaurŭ II, pag. 296). Decĭ nu era boĭerulŭ din Fălciŭ de care grăesce Drăghicĭ.

şi strĕmoşiĭ, cum şi înşivĕ, care vĕ aflaţĭ acumŭ, stăpânindu-şĭ fieşĭ carele moşiile şi pământurile luĭ nesupĕratŭ între atâta sumă de anĭ, se vĕ arĕtaţĭ acumŭ cu prothimie, maĭ vîrtosŭ d-tră boĭorilorŭ i dregătorilorŭ, ca uniĭ ce sunteţĭ căpeteniĭ şi otcârmuitorĭ celorŭ maĭ micĭ, se vĕ siliţĭ în totŭ chipulŭ de a găsi mijlocŭ ca să năvăliţĭ la domnésca nóstră milostivire împreună cu câţĭ alţĭ din locuitorĭ veţĭ putea să veniţĭ la noĭ, *unde veţĭ audi că ne aflămŭ* şi nu numaĭ cinste şi milă veţĭ dobândi acumŭ, ci va fi cunoscută şi în urmă slujba şi *sadacatulŭ* acesta la totŭ némulŭ d-tră, a câştiga dela pré puternica împĕrăţie milĭ îndestulate şi privileghiurĭ; şi câtŭ despre partea otomanicescilorŭ nóstre oştirĭ să nu aveţĭ nicĭ o grijă şi îndoĭală, pentru că aŭ datŭ strașnice porunci împĕrătescĭ şi ale nóstre ca să nu supere *pă* raia întru nemică. Iar ceĭ ce nu veţĭ avea mijlocŭ de o cam dată a scăpa şi a veni la noĭ se vĕ depărtaţĭ din prejurulŭ neprietenilorŭ, spre a nu se întêmpla unuĭa ca aceluĭa primejdia aceea ce o aduce ĭuţimea resboĭuluĭ, de care nimenĭ nu póte scăpa, nicĭ putemŭ noĭ sprijini atuncĭ aflându-vĕ lângă prietenĭ. Ci dar ascultaţi-ne sfaturile carĭ părintesce vĕ dămŭ la acésta şi puneţĭ silinţe verĭ-care şi verĭ din ce tréptă arŭ fi, de năvăliţĭ cu îndrăsnélă la mila nóstră, ca din preună cu d-tră se putemŭ ocroti săraca ţéră spre a o aduce la starea eĭ şi veţĭ cunósce în faptă mila Domnieĭ mele şi bună oblăduire cu milostivire cătră toţĭ care o avemŭ în cugetŭ a o sevêrşi fiindu-ne milă de ţéra acésta, ca uniĭ ce suntemŭ şi noĭ *ca unulŭ* din patrioţĭ, dupre cum ne sciţĭ şi pe noĭ şi némulŭ nostru. Aşişderea şi prea sfinţiilorŭ vóstre părinţilor arhiereĭ, dupe datoria ce aveţĭ să îndemnaţĭ cu învĕţăturĭ şi povăţuirĭ *pă* orĭ câţĭ din pământenĭ veţĭ putea ca să urmeze dupe cum le scriemŭ, fiindŭ spre binele şi folosulŭ lorŭ, şi aşteptămŭ fără zăbavă venirea lorŭ cătră noĭ spre a le da cuvinitele méle povăţuirĭ pentru paza şi buna otcârmuire a săraceĭ ţĕrĭ, şi fiţĭ sănătoşĭ.

Iscălitŭ : 1788, 12 Iunie.

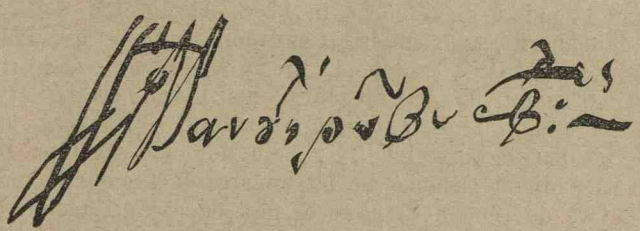

folio f. mare.

Iω M
Ambele mărcĭ.
1788
P C
B B

XXXIV.

Mavrogheni și Domnia Moldoveĭ. Proclamațiunea luĭ cătră Moldoveni. Acte de Domnŭ Moldoveĭ. Confiscarea moșiilorŭ luĭ A. Ipsilante.

Domnia Moldoveĭ înainte de numirea luĭ Manole Roset, o vedem disputată cu stăruință de cătră Mavrogheni. Oștirea luĭ, din Focșani opera deja în Moldova, când Ipsilante fu prinsŭ de Austriacĭ. Mavrogheni, aflândŭ de întêmplarea luĭ Ipsilante, adreséză, în 13 Aprilie 1788, o proclamațiune cătră locuitoriĭ județelorŭ Moldoveĭ și în deosebĭ celorŭ aĭ județuluĭ Putneĭ, prin care le spune că «audindŭ Domnia mé întêmplarea de acolo din Moldova, cumŭ ați rĕmasŭ fără Domnŭ, ca nesce oĭ fără păstorŭ, acumŭ la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaimă va fi adusŭ acéstă întêmplare, ne-aŭ cuprinsŭ multă durere și milă de voĭ». N. Mavrogheni ĭĭ asigură, decĭ, căcĭ ĭĭ consideră ca pe proprii sĕĭ supușĭ, că va griji de liniștea și pacea lor ca și de a locuitorilorŭ Muntenieĭ.

Eată întregŭ actulŭ:

Cărțile ce s'aŭ scrisŭ la județe în Moldova, în 1788, Aprilie 13.

«Pré cuviosilorŭ archimandriți, egumenilorŭ și epitropilorŭ de pe la sfintele mŏnăstirĭ și schiturĭ, molitfelorŭ vóstre protopopĭ, preoți și diaconĭ i d-vóstră starostilorŭ séŭ boĭerilorŭ, ce sunteți fără de dregĕtoriĭ, mazililorŭ, breslașilorŭ, căpitanilorŭ, negustitorilorŭ, orășenilorŭ, pârcălabilorŭ, sindiilorŭ, și tuturorŭ locuitorilorŭ țĕranĭ de prin tóte satele ținutuluĭ . . . . . din Moldova, sănĕtate. De obște vĕ facemŭ în scire, că audindŭ Domnia mé întêmplarea de acolo din Moldova cumŭ că ați rĕmasŭ fără de Domnŭ ca nisce oĭ fără de păstorŭ acumŭ la acéstă vreme resvrătită și socotindu-ne la câtă grijă și spaimă va fi adusŭ acéstă întêmplare, ne-a coprinsŭ multă durere și milă de voĭ, carĭ sunteți de același neamŭ cu noĭ, pentru care nu amŭ lipsitŭ printr'acéstă domnéscă a nóstră carte într'adinsŭ a vĕ scrie și a vĕ vesti tuturorŭ, ca să sciți, că Domnia mé nimicŭ nu vĕ vomŭ deosebi din ceste-l-alte raele ale țĕreĭ nóstre, la paza și ocrotirea ce trebue să aveți într'acéstă vreme, ci ca unŭ părinte de obște și Domnŭ cu milă și durere de tóte raelele împĕrătescĭ, precumŭ grijimŭ pentru locuitoriĭ țĕreĭ nóstre așĭa vomŭ griji și pentru voĭ, ca să nu vĕ primejduiți de cătră vrășmașĭ și de cătră nimenĭ; și ĭată amŭ trămisŭ și trămitemŭ oștirĭ ale nóstre îndestule în acea parte a loculuĭ, la Focșanĭ, ca să vĕ păzéscă de vrășmașĭ și deosebitŭ și însine în puține ĝile venimŭ la partea loculuĭ pentru ocrotirea desevêrșită și viața ne vomŭ pune la întêmplare vremelnică pentru apĕrarea tuturorŭ locuitorilorŭ, după cuvêntulŭ evangheliei ce ĝice: «păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ ĭșĭ pune pentru oĭ. Ci dar nădăjduiți la mila și ajutorulŭ Domnieĭ mele, fiți fără

de nicĭ o grijă şi nu vĕ înfricoşaţĭ şi nicĭ nu vĕ temeţĭ de nimicŭ, că după cum vĕ încredinţămŭ maĭ susŭ Domnia mé, avemŭ tótă grija pentru ocrotirea vóstră şi fiesce-care să vĕ căutaţĭ alişverişurile şi hrana vóstră, fără de a nu vĕ risipi şi fără de a nu vĕ înstrĕina, séŭ de a vĕ împrăştia pe la depărtate locurĭ, păzindŭ înşişĭ voĭ credinţa cea dréptă şi supunerea către Devletulŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, precumŭ suntem datorĭ după lege, fără de a nu vĕ înşela şi fără de a nu vĕ amăgi cinevaşĭ din voĭ, a vĕ adăpa în niscare-va cugete rele; şi aşĭa cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ fiţĭ bine încredinţaţĭ şi nădăjduiţĭ la acestea ce vĕ scrie Domnia mé, rugândŭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru biruinţa armelor pré puterniceĭ împĕrăţiĭ asupra vrăşmaşilorŭ sĕĭ» (1). 1788, Aprilie 13.

Maĭ există, din 17 Aprilie 1788, dela N. Mavrogheni şi alte proclamaţiunĭ către Moldovenĭ (2).

N. Mavrogheni maĭ vestesce Moldovenilorŭ, în 25 Aprilie anulŭ 1788, că ceĭ carĭ arŭ voi să se adăpostéscă în Muntenia, din causa resvrătirilorŭ şi a resmeriţeĭ, vorŭ fi primiţĭ de dênsulŭ cu braţele deschise:

«Pré cuviosilorŭ arhimandriţĭ, egumenĭ după la sf. mŏnăstirĭ, d-vóstră boĭerilorŭ d'ântêiŭ şi alŭ doilea, d-vóstră boerilorŭ pârcălabĭ şi starostĭ din ţinuturile Moldoveĭ şi neguţĕtorilorŭ de acolo, sănĕtate! Aflămŭ Domnia mé de resvrătirea ce este într'acé patrie, şi socotindŭ că póte uniĭ nu veţĭ fi siguri şi odihniţĭ pe la locaşurile şi locurile unde vĕ aflaţĭ şi pentru ca nu cum-va din pricina acésta să arĕtaţĭ că siliţĭ aţĭ fostŭ de nevoĭe pentru adăpostulŭ vostru a vĕ trage prin părţĭ şi locurĭ ne călcate de vrăşmaşŭ, ĭată de obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, ca să arĕtaţĭ şi celor-l-alţĭ, tuturorŭ deobşte, cumŭ că verĭcarĭ nu se vorŭ otări de a şedé pe locurile séle şi vorŭ vré a se trage pentru ocrotirea şi siguranţa lor şi a caselorŭ şi a averilorŭ lor, bine să fie încredinţaţĭ cu toţiĭ de obşte, că Domnia mé cu părintescĭ braţe deschise nu numaĭ vĕ primimŭ la Focşanĭ şi în pămênturile ţĕreĭ nóstre (după cumŭ pentru acésta am

(1) Cod. No. XVII, fila 292 verso coprinde o copie ceva alterată

(2) Proclamaţie la judeţele Covurluĭ cu oraşulŭ Galaţĭ, la Tecucĭ, Tutova, Bacăŭ, 1788, Aprilie 17.

«Pré cuviosilorŭ archimandriţĭ, egumenĭ, etc. de obşte vĕ facemŭ în scire etc. (precumŭ în proclamaţia de maĭ susŭ) apoĭ terminămă aşa: «Ci dar după ce veţĭ primi acéstă a nóstră domnéscă vestire să vĕ întórceţĭ ĭar la locurile vóstre câţĭ se va fi strĕmutatŭ şi apucându-vĕ de lucrulŭ pămêntuluĭ să vĕ căutaţĭ hrana şi chiverniséla vóstră, facêndu-vĕ alişverişurile fără a nu vĕ înfricoşa şi a nu vĕ speria, că după cumŭ vĕ încredinţămŭ, nu veţĭ petrece nimicŭ...» (restulŭ aprópe identicŭ ca în proclamaţia de maĭ susŭ).

Cod. No. XVII, fila 293.

Proclamaţiĭ la Bârlad, la Vasluĭ, şi la cele-l-alte judeţe din Moldova, din Aprilie 19, 1788 încă posedemŭ şi le dămŭ în anexele de la acéstă pagină.

Veḑĭ şi Cod. XVII, fila 294.

scrisŭ şi am poruncitŭ cinstituluĭ şi credincĭosuluĭ boĭeruluĭ Domnieĭ mele Costake Kiani biv vel Clucerŭ, Caĭmacamuluĭ ce se ăflă la Focşanĭ, şi încă să sciţĭ că vĕ vomŭ ocroti şi vĕ vomŭ păzi cu tótă străjuirea şi osîrdia, întocmaĭ după cum străjuimŭ şi pre ceĭ aĭ ţĕreĭ acesteĭa, nedeosibindu-vĕ nimica de dênşiĭ; cumŭ şi carĭĭ veţĭ vré şi veţĭ pofti şi vĕ va fi maĭ îndemână a vĕ trage la Brăila, puteţĭ merge cu îndrăznélă şi fără de nicĭ o îndoĭală, unde ca pre nisce raele credincĭóse şi supuse ale Devletuluĭ pré puterniceĭ Impĕrăţiĭ primiţĭ veţĭ fi şi acolo şi veţĭ avé totŭ ajutorulŭ de ocrotire şi «*emniet*». Cĭ dar, ca să fiţĭ fără de rĕspunsŭ şi înaintea luĭ Dumneḑeŭ şi a stăpânilorŭ, nu amŭ lipsitŭ a vĕ arĕta şi acésta prin domnescele nóstre cărţĭ, la carĭ încredinţându-vĕ să fiţĭ următorĭ a vĕ trage la aceste numite locurĭ, câţĭ nu veţĭ puté sta pe la casele şi pe la satele şi oraşele vóstre. Pentru care amŭ scrisŭ Domnia mé şi la luminatulŭ Ibrail Muhafezu şi la cinstitulŭ Ibrail Nazir, şi fiţĭ sănătoşĭ» (1). 1788, Aprilie 25.

N. Mavrogheni nu numaĭ că adresézĕ proclamaţiunĭ ca acestea la Moldovenĭ, ci şi face acte de Domnŭ, căcĭ numesce ispravnicĭ în unele judeţe, în cursulŭ luneĭ luĭ Maĭ, 1788. Eată pitaculŭ de rânduire de ispravnicŭ la judeţulŭ Tecuciŭ, din Maĭ, 1788:

«Dat-amŭ Domnésca nóstră carte . . . . . pe carele l-amŭ orânduitŭ Domnia mé ispravnicŭ la ţinutulŭ Tecucĭuluĭ din Moldova, împreună cu . . . . ca unindu-se la tóte trebile ţinutuluĭ cu numitulŭ tovarăşulŭ sĕŭ, şi păzindŭ pe deplinŭ bunele Domnieĭ mele învĕţăturĭ şi poruncĭ ce ĭ-amŭ datŭ, să aĭbă a fi cu multă purtare de grijă şi priveghere, întêiŭ pentru paza şi ocrotirea locuitorilorŭ de cătră ómenĭ rĕĭ şi împotrivitorĭ, apĕrându-ĭ şi ferindu-ĭ de orĭ-ce împotrivire şi nedreptate, spre a-şĭ puté avé odihna şi liniştea lorŭ după bună-voinţa Domnieĭ mele, aşişderea să caute cu silinţă tóte pricinele şi păsurile lŏcuitorilorŭ ca să-ĭ odihnéscă şi să-ĭ aşeḑe, mulţămindu-ĭ pe fiesce-care de dreptulŭ luĭ; cătră acestea, atâtŭ numiţiĭ ispravnicĭ să se feréscă în totŭ chipulŭ de jafurĭ şi nedreptăţĭ, cât şi pe ómeniĭ şi zapciĭ lorŭ să nu-ĭ îngăduĭască a năpăstui şi a jăfui pe cinevaşĭ cu câtŭ de puţinŭ, căcĭ şi pentru aceĭa vorŭ avé însuşĭ a da sémă; şi aşĭa slujindŭ bine şi cu credinţă, vorŭ câştiga mila şi cinstea-ĭ dela Domnia nóstră. Pentru care poruncimŭ Domnia mé şi molitfelorŭ vóstre protopopĭ, preoţĭ, diaconĭ i vouĕ buluc-başilorŭ, căpitanilorŭ, slujitorilorŭ, mazililorŭ, breslaşilorŭ, vorniceilorŭ de prin sate şi tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕranĭ, toţĭ aveţĭ a cunósce pe numitulŭ boĭerŭ alŭ Domnieĭ mele de Ispravnicŭ şi purtătorŭ de grijă vouĕ, dându-ĭ supunere şi ascultare, ca să pótă săvârşi poruncile Domnieĭ mele. Tolico pisah». 1788, Maiŭ, 15.

Mavrogheni nu urmări numaĭ domnia din care fugi Ipsilante, ci şi averea lăsată de elŭ în Muntenia. Elŭ scrise Vizirului la Sofia şi

(1) Cod. XVI, fila 296 verso.
NB. Este şi traducerea în grecesce a acestuĭ actŭ, la fila 297.

de acolo dobândi firmanulŭ (1) prin care, în Iunie 1788, Pórta autorizá pre Domnitorulŭ Mavrogheni să confisce pentru sineşĭ totŭ avutulŭ lui Ipsilante din Muntenia. In urmă, în August, acestŭ avutŭ Mavrogheni îlŭ trecu cu următorulŭ hrisovŭ pe numele luĭ Iosif, unulŭ din ceĭ treĭ fiĭ aĭ sĕĭ (ceĭ-l-alţĭ douĭ eraŭ Constantin şi Petru):

Hrisovulŭ ce aŭ datŭ Măria sa pré Inălţatulŭ nostru Domnŭ, pré iubitŭ fiuluĭ mărieĭ séle Beizadea Iosif, pentru tóte acareturile fugituluĭ Domnŭ Alexandru Vodă Ipsilante, ce le are cu firmanŭ împĕrătescŭ, cum-că le-aŭ hărăzitŭ fiuluĭ Mărieĭ séle.

«După împĕrătesculŭ şi vredniculŭ de închinăciune firmanŭ, ce ni s'aŭ datŭ la 21 ale Ramazamuluĭ 1202, pentru tóte acareturile şi lucrurile de aicĭ din ţéră ale fugituluĭ Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru Vodă Ipsilante, ce ţa pribegitŭ la vrăşmaşĭ într'acéstă vreme de rĕsboiŭ, în care se cuprinde cum-că puternica Impĕrăţie, (Domnulŭ Dumneḑeŭ să-ĭ înmulţéscă stăpânirea), cunoscêndŭ grelele cheltueliĭ ce facemŭ Domnia mé cu mulţimea oştirilorŭ pentru paza ţĕriĭ şi cu

(1) Eată firmanulŭ:

Firmanulŭ pentru acareturile fugaruluĭ Domnulŭ Moldoveĭ Alecsandru Ipsilante, ce le-aŭ dăruitŭ Impĕrăţia Mărieĭ séle pré Inălţatuluĭ nostru Domnulŭ Ţĕriĭ Românescĭ, Nicolae Petru Mavrogheni Vvd. Iunie, 1788.

«Alesule dintre Domnĭ aĭ némuluĭ Mesieĭ, stăpânule acelorŭ marĭ din tagma luĭ Isus, celŭ ce escĭ acumŭ Domnŭ Ţĕriĭ Românescĭ, Mavrogheni Nicolae Vvd., săvârşiturile să-ţĭ fie bune. Ajungândŭ acestŭ Impĕrătescŭ semnŭ, în scire să fiă, că de vreme ce s'aŭ arĕtatŭ din cele scrise ale téle şi din tefteru ce s'a trimisŭ, cum că fugindŭ Domnulŭ Moldoviĭ, pre în pământulŭ Ţĕriĭ Românéştĭ are îndestule acareturĭ; de vreme ce s'a arĕtatŭ la pré Inălţata Pórtă, ca după tefterulŭ, orĭ să se vêndă numitele acareturĭ despre partea *Mirie* la ceĭ ce vorŭ vré să cumpere, séŭ prin împĕrătéscă poruncă de o dată să se facă zaptŭ veniturile numitelorŭ acareturĭ; de aceea dar, fiindŭ că amŭ cunoscutŭ cheltuelile cele marĭ care le facĭ cu oştirile, şi lângă acésta fiindŭ încă cunoscută de toţĭ, că se cade despre partea pré Inaltuluĭ Devletŭ să ţi se facă ţie ajutorŭ şi înlesnire la trebile şi slujbele ce sunt asupră-ţĭ, după încredinţarea ce avemŭ, cum că numitele acareturĭ aŭ îndestulŭ venitŭ; ĭată după Impĕrătésca mé multă iubire ce avemŭ cătră tine, pentru cunoscuta credinţă şi sîrguinţă ce aĭ arĕtatŭ, te-amŭ miluitŭ hărăzindŭ Impĕrăţia mé ţie numitele acareturĭ; decĭ spre încredinţare s'a datŭ acestŭ Impĕrătescŭ alŭ meŭ firmanŭ care ţi s'a trămisŭ. Ci dar după împĕrătésca mea iubire ce avemŭ cătră tine, cumŭ s'a ḑisŭ maĭ susŭ, pentru multa ta credinţă şi sîrguĭală încredinţându-te bine cum că te-am miluitŭ cu numitele acareturĭ, le veĭ lua întru nestrĕmutata-ţĭ stăpânire, după voinţa ta, şi veĭ pune tóte silinţele téle, spre săvârşirea Impĕrăteştilorŭ mele porunciĭ, cu tótă credinţa şi sîrguĭala; pentru care acestea s'aŭ datŭ acestŭ Impĕrătescŭ firmanŭ care s'aŭ scrisŭ la *21 ale Ramazanuluĭ, 1202 în Sofia.*»

iubire de dreptate și cu milostivire judecându cum că pentru acele grele cheltueli și pentru truda și multa osîrdie ce avemŭ, se cade despre partea pré Înălțatului Devletŭ a se da nouă ajutoru și înlesnire la trebile și slujbele Impĕrătescĭ ce sunt asupră-ne, ne-aŭ miluitŭ Impĕrăția cu tóte numitele acareturĭ, hărăzindu-ni-le și dându-ni-le în nestrămutata stăpânirea nóstră, ca să le facemŭ zaptŭ după tefterulŭ ce ni s'aŭ trămisŭ, și să le metahirisimŭ după a nóstră bună-voință; decĭ după puterea Impĕrătesculuĭ firmanŭ, tóte aceste lucrurĭ ca nisce bune ipostatice ale Domnieĭ mele, câștigate cu slujbă și cu multă trudă din mila împĕrătéscă, avêndŭ asupra lor desăvêrșită volnicie și stăpânire, amŭ bine-voitŭ Domnia mé din părintésca dragoste și iubire de fiŭ, de le-amŭ hărăzitŭ pré iubituluĭ nostru fiŭ Iosif Mavrogheni Voevod, ca să le țină și să le stăpânéscă nestrĕmutatŭ cu desĕvârșită volnicie, tóte, cum anume se arată în deosebitŭ tefterŭ ce ni s'aŭ trămisŭ dimpreună cu Impĕrătesculŭ firmau al pré Înălțatuluĭ Devletŭ. Pentru care acestŭ harŭ și hotărîrea ce amŭ făcutŭ Domnia mé, amŭ datŭ pré iubituluĭ nostru fiŭ acestŭ Domnescŭ și bine închipuitŭ al nostru hrisovŭ, întăritŭ cu domnésca nóstră iscălitură și pecete, și adeveritŭ cu credința pré iubiților Domnieĭ mele fiĭ Constandin Voivodŭ, Petru Voivodŭ, și cu mărturia dumnélor cinstiților și credincioși boĭerilorŭ Divanuluĭ Domnieĭ mele, Nicolae Brăncoveanu vel Banŭ, Manolache Brăncoveanu vel Vorn. de Țéra de susŭ, Scarlat Greceanu vel Vist., Radu Slătineanu vel Vor. de Țéra de josŭ, Ioan Damaris vel Logof. de Țéra de susŭ, Costandin Stirbeiŭ vel Log. de Țéra de josŭ, Nicolae vel Spătarŭ, Ioan vel Post., Dumitrache Fălcoianu vel Cluc., Dumitrache vel Comisŭ, Tudorache Tufénul vel Pahar., Alexandru Văcărescu vel Stol. Gregorie vel Serdarŭ, Mateiŭ Cantacuzino vel Slugerŭ, Stavarache vel Pit., și Ispravnicŭ hrisovuluĭ acestuĭa Ioan Damaris vel Log. de Țéra de susŭ, și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta într'alŭ treilea anŭ alŭ Domnieĭ mele, aicĭ la scaunulŭ Domnieĭ mele Bucurescĭ, în logofeția Divanuluĭ, la aniĭ 1788, August 1. (1)

Procit vel Logofĕtŭ.

XXXV.

Domnia luĭ Manole Vodă. Corespondența cu Iacob Episcopulŭ de Hușĭ, cu Mitropolitulŭ și cu boĭerii.

In Iunie 30 âncă Manole Vodă nu era intratŭ în Iași. La data acésta episcopulŭ Iacob din Hușĭ se afla refugiatŭ prin pădurĭ cu mulți boĭerĭ compromiși față cu turciĭ. Acestŭ episcopŭ scrie mitropolituluĭ (care era la Slatina), că la Iași a intratŭ unŭ pașă și cu Calga-Sultan dimpreună cu Pah. Mihalache Manu. Maĭ spune acéstă carte a bejănărituluĭ episcopŭ, că în Iunie 29, Stolnicutŭ Arghirache Cuza a aflatŭ dela Vasluĭ, că pe acolo a trecutŭ vătavulŭ de călărași cu caĭ de olacŭ înaintea Mărieĭ séle luĭ Manole Vodă, «care a fost și dicêndŭ că póte să se întâlnéscă orĭ pe la Bêrlad, séŭ pe la Te-

(1) Cod. XV, fila 96.

cuciŭ» (1). Urméză de aci o nouă dovadă că nu din Fâlciŭ venea noulŭ Domnŭ.

---

(1) Eată scrisórea luĭ Iacob :

Pré sfinţite Stăpâne,

«Cu prea plecate mataniĭ închinându-mĕ, sărutŭ cinstitŭ blagoslovitórea drépta preosfinţieĭ téle.

Pré cinstita carte a preosfinţieĭ téle, scrisă din Iunie 28, astădĭ Iunie 30 cu bucurie o amŭ primitŭ şi fórte m'amŭ bucuratŭ că te aflĭ preosfinţia ta sănătosŭ şi în linişte, mergêndŭ bine până la mŏnăstirea Slatina. Noĭ cu blagoslovenia preosfiţieĭ téle până acumŭ ne aflămŭ şedetorĭ totŭ aicé în fundulŭ Brătileĭ, însă alţiĭ din boĭarĭ nimenĭ nu sunt aicé, că s'aŭ împrăştiatŭ cu toţiĭ care pe unde aŭ pututŭ. Insciinţărĭ de aicé : până acumŭ numaĭ unŭ paşa şi cu Calga-Sultan, dimpreună cu pah. Mihalache Manu se află intraţĭ în Ieşĭ. Iar Hanu până acumŭ se află totŭ peste Prutŭ. Turciĭ din Ieşĭ, ḑicŭ uniĭ că se slobodŭ în susŭ până aprópe de Şipote şi într'acoace spre noĭ âncă s'aŭ slobodĭtŭ până pe la Kelişóia, luându şi vre-o câte-va cârdurĭ de vacĭ de pe unde aŭ pututŭ găsi şi le-aŭ dusŭ la Ieşĭ. Iată trimiseiŭ preosfinţieĭ téle suretŭ de pe cartea ce-mĭ scrie pah. Mihalache Manu, pe care i-amŭ făcutŭ şi rĕspunsŭ mulţămindu-ĭ de acéstă carte cu mângâiere şi cumŭ că cu adevĕratŭ eŭ mĕ aflu bejănăritŭ în partea Cârligăturеĭ cu câţĭ-va ticăloşĭ de ómenĭ ce amŭ pututŭ scăpa, aflându-mĕ acumŭ fugitŭ prin pădurĭ, fiindŭ împreună cu totŭ norodulŭ îngroziţĭ şi la mare lipsă în câtŭ aŭ începutŭ uniĭ să móră de fóme şi nu potŭ eşi de prin pădurĭ, că pe de o parte se slobodŭ Turciĭ din Ieşĭ şi apucă vitele norodului căte potŭ găsi şi le ducŭ la Ieşĭ; pe de altă parte ne desbracă şi ne jăcuescŭ mulţimea tâlharilorŭ şi a ómenilorŭ celorŭ rĕĭ, ce se află în tóte părţile, aflându-ne în cea maĭ amară şi ticălósă stare. Şi că scoposulŭ meŭ este ca să mĕ tragŭ spre Huşĭ şi că amŭ trimesŭ şi eŭ sureturĭ de bucurie şi de mângâiere de pe acea carte a dumisale, pre la pădurĭ pe unde se vorŭ putea găsi norodulŭ bejănăritŭ şi acumŭ de douĕ ḑile de cândŭ amŭ trimisŭ pe unŭ fecĭorŭ alŭ meŭ cu rĕspunsŭ la pah. Mihalache Manu şi âncă până acumŭ n'aŭ maĭ venitŭ, ce a fi pricina nu potŭ să sciŭ. Mi-aŭ maĭ venitŭ o înştiinţare de la d-luĭ Stolniculŭ Arghirache Cuza, de peste codru, că ĭerĭ Joĭ, Iunie 29, i-aŭ venitŭ unŭ rĕspunsŭ dela unŭ logofĕtŭ vechilulŭ dumisale ce-lŭ are la Vasluiŭ, cumŭ că arŭ fi trecutŭ vătafulŭ de călăraşi pe acolo în caĭ de olacŭ înaintea Mărieĭ Séle luĭ Manole Vodă, care aŭ fostŭ şi ḑicêndŭ că póte să-l şi întâlnéscă orĭ pe la Bârlad, séŭ pe la Tecuciŭ, şi de a fi adevĕratŭ nu sciŭ. Din susŭ nicĭ de la o parte nicĭ unŭ felŭ de însciinţărĭ nu avemŭ nimica, pentru care mĕ rogŭ preosfinţieĭ téle pentru ceva însciinţărĭ de bucurie, ca dor ne vomŭ maĭ mângâia şi noĭ pe aicé în câtă vreme vomŭ maĭ puté sta loculuĭ pe aicé. Osebitŭ să fie porunca preosfinţieĭ téle către fecĭoriĭ dela Sinescĭ, ca când oiŭ avé a însciinţa pe preosfinţia ta să nu pricinuiască a veni la preosfinţia ta, căcĭ şi alaltă-erĭ ĭ-am chĭămatŭ pre toţĭ aicé şi nicĭ unulŭ nu s'a priimit să mérgă la preosfinţia ta cu acéstă însciinţare ce trămiseĭŭ acum. Şi cu acésta rĕmâiŭ fiindŭ

A preosfinţieĭ téle pré plecată slugă 88 Iunie 23.

Iacob, Episcopulŭ Huşuluĭ».

Manole Vodă în efemera sa Domnie s'a încercatŭ să readucă pre boïerï în ţéră. In acestŭ sensŭ a scrisŭ şi Mitropolituluï să se întórcă la Iaşï, dar Mitropolitulŭ i-a rĕspunsŭ în August 5 în modulŭ următorŭ:

Pré Inălţate şi milostive Dómne,

«Atâtŭ din cele maï dinainte luminate cărţile înălţimeï téle, cât şi din acésta, ce ni s'a trimesŭ acumŭ într'aceste ḑile, prea deplinŭ amŭ înţelesŭ folositórele îndemnărï ce ne facï Inălţimea ta prin părintescï şi stăpânescï sfaturï, pentru să ne întórcemŭ la locurile nóstre, ca să stămŭ împreună a căuta nizamulŭ ţĕriï, spre a se aduce la cea d'âutêiŭ bine norocită stare, după cum iaste celŭ singurŭ scoposŭ şi buna-voinţă a pré puterniculuï nostru Impĕratŭ şi a celorŭ de mulţï anï stăpânï: noï prea Inălţate, precumŭ amŭ maï însciinţatŭ Inălţimeï téle, îndestulŭ cunóscemŭ că la acéstă hotărîre a drepteï socotelï, nu numaï folosulŭ şi buna stare atâtŭ a nóstră câtŭ şi a ţĕreï ne îndémnă a urma, ce şi acea mare datorie a supunereï nóstre pentru acele marï milostiviriï care moşiï şi părinţiï noştri cum şi noï amŭ avutŭ şi avemŭ de la pré înălţatulŭ Devletŭ, nu maï puţinŭ ne légă. Dar fiindŭ că noï suntem opriţï aicea prin chipurile ce am arĕtatŭ, n'amŭ lipsitŭ cu tóte acestea *pe sub cumpĕtŭ a face datoria nóstră pre câtŭ ne-aŭ fostŭ în putinţă, sfătuindŭ şi îndemnândŭ atâtŭ pre boïeriï de a doua stare, câtŭ şi pre mazilï i locuitoriï ce aŭ fostŭ băjănăriţi în părţile acéste, din cariï mulţi prin îndemnulŭ nostru şi prin arĕtarea celorŭ din partea Inălţimeï téle milostive făgăduinţe s'aŭ întorsŭ pre la locurile lor până acumŭ, şi socotimŭ că şi ceï-l-altï ce aŭ maï rĕmasŭ se vorŭ întórce fără zăbavă, iar acumŭ eŭ împreună cu episcopulŭ ce se află lângă mine, după ce amŭ luatŭ acéstă de pe urmă carte luminată a Inălţimeï téle, îndată amŭ scrisŭ cătră d-lor boïeriï ce se află împrăştieţi pre la deosebite locurï, ca să vie să ne adunămŭ la locŭlŭ ce s'a socoti şi sfătuindu-ne să ne luămŭ cuviincĭósele mĕsurï, să punemŭ în lucrare tótă silinţa pentru să găsimŭ chipŭ şi cale să putemŭ scăpa, ca să năzuimŭ la mila şi acoperĕmêntulŭ Inălţimeï téle.* Măcarŭ că câtă jale şi durere de inimă simţimŭ oprirea nóstră aicea, cu atâtŭ de multă grózăşi fricăsuntemŭ coprinşï, ca nu cum-va *întorcêndu-ne, să ne primejduimŭ a cădea în urgia pré înălţaţilorŭ stăpânï, de vorŭ socoti că depărtarea nóstră s'a făcutŭ cu chipŭ de hainlâcŭ şi nu de*

Intr'unŭ colţŭ alŭ paginei a 3-a, ca *P. S.* se maï adaugă:

«Dumnealuï pah. Mihalache Manu ḑicŭ că se află şeḑĕtorŭ în casele dumisale vist. Mateï Canta, puindu-şï caiï la ceairŭ în grădina cea cu florï. Ḑicŭ uniï că de când aŭ mersŭ rĕspunsulŭ dela noï la pah. Mihalache s'aŭ pusŭ străjï turcescï tarï prin prejurulŭ Ieşuluï să nu se maï slodódă Turcï pe afară ca să facă rĕŭ şi nu scimŭ de va fi ḑdevĕratŭ aşĭa».

Acéstă scrisóre era închisă după cum se închideaŭ scrisorile fără plic şi sigilată cu céră roşă cu pecetea episcopuluï, avêndŭ de a drépta şi stânga mitreï literile: *ia cb.*

Formatulŭ sigiluluï ceva maï mare ca o monedă de 50 de banï. Ca suporţï scutuluï: crucea şi cârja. Mobilierulŭ scutuluï nu se póte vedé bine.

nevoie. Cu tóte acestea închiḑêndŭ ochiĭ şi încredinţându-ne la marea milostivirea şi bunătatea cea creştinéscă a Inălţimeĭ téle, totŭ chipulŭ de silinţă vomŭ pune, precumŭ ḑicemŭ, ca să scăpămŭ şi să ne întórcemŭ, avêndŭ dupĕ Dumneḑeŭ întărite nădejdele nóstre la acelŭ ighemonescŭ curatŭ sinidisisŭ a Inălţimeĭ téle, la care spânzurămŭ şi vĭaţa şi averea nóstră. Şi puindŭ pe *acelaşŭ înaltŭ Dumneḑeŭ marturŭ făgăduinţelorŭ ce amŭ luatŭ dela Inălţimea ta şi judecătorŭ apĕrărĭĭ şi acoperĕmêntuluĭ ce nădăjduimŭ dela mila Inălţimeĭ téle*. Deci dar acumŭ maĭ nainte prin acéstă smerită scrisóre năzuindŭ cătră Inălţimea ta, cu multe lacrimĭ ne rugămŭ: *Fĭi milostivŭ asupra nóstră şi asupra acestĭĭ ticălósă patrĭĭ şi cu chipulŭ* ce Dumneḑeŭ va ajuta Inălţimeĭ téle, *apĕră-ne de primejdiele ce ne îngrozescŭ*, ca de se va fi cunoscêndŭ asupra nóstră vre-o socotélă primejduitóre, să avemŭ *dela Inălţimea ta milostivă sfătuire (or cu ce chipŭ se va socoti), ca să nu intrămŭ de voĭa nóstră în primejdiile de care ne tememŭ*. Pentru care rugându-ne ĭarăşĭ, rĕmânemŭ aşteptându celŭ de pe urmă respunsŭ stăpânescŭ alŭ Inălţimeĭ téle» (1).

Boĭerĭĭ nu vorŭ să asculte de chiămarea Domnitoruluĭ, căcĭ se temŭ de vre-o cursă şi se sciŭ culpabilĭ de *hainlicŭ*, împreună cu Mitropolitulŭ. Dar cumŭ Muscalĭĭ nu se decideaŭ a intra în ţĕră şi ĭarna se apropia, când nicĭ atâtŭ Rusĭĭ nu puteaŭ intra, boĭerĭĭ din pribegie de pe lângă Austriacĭ scriŭ celor de lângă Rusĭ şi-ĭ întrébă de cele ce se maĭ plănuise şi décă n'arŭ face bine pre câţĭ-va din ceĭ adăpostiţĭ pe lângă tabăra Ruséscă să-ĭ trămită la Iaşĭ ca să aĭbă aerulŭ de a reveni cu toţiĭ la datorie, şi va fi o încercare de ce rezultate arŭ dobândi boĭerĭĭ, décă s'arŭ întórce toţĭ. Iată scrisórea:

«Printr'acéstă scrisóre a nóstră, nu lipsimŭ a cerceta de bună sănĕtatea d-vóstră pe care Dumneḑeŭ să o dăruéscă d-vóstră de a pururea, însciinţându pre d-vóstră şi pentru noĭ că ne aflămŭ sănătoşĭ, dar cu óre-care paraponŭ, mirându-ne de o mare tăcere ce vedemŭ din partea d-vóstră, care totŭ felulŭ de *ipopsie* ne pricinueşce. Căcĭ nu numaĭ cea din dragoste şi din legătura patriotismuluĭ îndemnare a ne da şi nouă óreşĭ-care idee de curgerea lucrurilorŭ vedemŭ că cu totŭ aŭ contenitŭ, dar şi la cele ce noĭ scriemŭ câte o dată d-vóstră, nu luămŭ rĕspunsŭ. Şi paraponulŭ nostru nu póte fi de altŭ, decât că vedemŭ că vremea trece fără nicĭ unŭ rodŭ din cele ce aşteptamŭ să câştigămŭ. Ne vedemŭ şi pe noĭ şi tótă ţéra, că nu suntemŭ nicĭ într'o stare şi nicĭ putemŭ chipzui de ne-aŭ maĭ rĕmasŭ nădejde de vre-o adăpostire. Şi fiindŭ-că d-vóstră orĭ din auḑirĭ prieteneşcĭ, orĭ din judecata celorŭ vĕḑute mişcărĭ socotimŭ că puteţĭ a avé trebuincĭósă sciinţă asupra acestorŭ aporiĭ, noĭ necontenitŭ amŭ aşteptatŭ ca să fimŭ împărtăşiţĭ cu vre-o însciinţare din partea d-vóstră. Cu tóte aceste ĭată

(1) Din cartea mé „Documinte" presintate Academieĭ, 4° 1889 pag. 110.

August 5, fără de nicĭ o semnătură, dar este copie scrisă tocmaĭ din acéstă epocă şi de bună sémă din partea Mitropolituluĭ solicitatŭ de Manole Roset, să se întórcă la Iaşĭ.

că după cele din trecutele cărți a mărieĭ séle luĭ Vodă, care sunt vĕdute și sciute de d-vóstră, trămitemŭ la d-vóstră și pe acésta ce aŭ venitŭ acum ca s'o vedeți. Înțelepcĭunea d-vóstră îndestulŭ va înțelege și cu adîncime va judeca cele scrise, întinzêndŭ cugetulŭ și cătră cele viitóre nesciute întêmplări, séŭ maĭ alesŭ, cătră cele ce și lucrurile ceste de față facŭ să se prepue. Arhondes, noĭ cu toțiĭ ca uniĭ ce suntemŭ socotiți de pricinuitorĭ și a fericiteĭ stărĭ și a tristelorŭ întêmplărĭ a norodului, căruĭa sórta ne-a pusŭ a fi ceĭ întâiŭ, și pentru carele ne aŭ îndatoritŭ a avé tótă privegherea, cum că suntemŭ legați cu o neapĕrată datorie și multă purtare de grije, nicĭ într'unŭ chipŭ nu putemŭ a ne lepăda. Decĭ dar, într'acéstă dată nu lipsimŭ a înșciința pe d-vóstră, că după întârdierea ce se vede că s'aŭ făcutŭ până acumŭ, iaste de prepusŭ, că de se va face și vr'o poprire de acu înainte, negătirea celorŭ trebuincĭóse de ernatŭ va fi pricina de a nu erna oștile ruseșcĭ în pămêntulŭ Moldoveĭ și nestândŭ acelé, ĭaste cunoscutŭ că nicĭ aceste *Kesaricescĭ* nu vorŭ puté sta, și va remâné țéra deschisă și lăsată ĭarăși pe mânele Turcilorŭ.

Ci dar, ca să nu pătiméscă ticăloșia cea maĭ de apoĭ, amŭ socotitŭ noĭ, acești care ne aflămŭ în partea acésta, că de vomŭ puté găsi, să trămitemŭ treĭ patru din boĭerii ce se vorŭ primi să mérgă la Ieși, ca să se audă că aŭ mersŭ din boĭerĭ. Dar la acésta ceremŭ și sfatulŭ d-vóstră de găsiți cu cale ca să se facă acéstă *profilacsisŭ*, séŭ și din boĭerii ce se află în partea aceĭa pe vre uniĭ ceĭ veți socoti d-vóstră, putêndŭ a-ĭ îndupleca să-ĭ trămiteți ca să se întovărășéscă cu ceĭ ce noĭ nădăjduimŭ să putemŭ găsi spre împlinirea acesteĭ socotelĭ. Pentru care poftimŭ ca fără de zăbavă să avemŭ rĕspunsŭ împreună și cu niscaĭ însciințărĭ ce vorŭ fi. De veți socoti d-vóstră veți arĕta și Inaltuluĭ grafŭ cartea acésta domnéscă, cerêndŭ și a Inăltimeĭ séle părintéscă sfătuire» (1).

Drăghicĭ scrie, că Manole Vodă nu avu nicĭ timpulŭ de a primi dela Pórtă insignele Domnescĭ, și că, de abĭa intratŭ în Iași, cu oștĭ turcescĭ, a muritŭ acolo și a fostŭ îngropatŭ la Biserica Domnéscă a sf. Nicolae.

Documentele ce posedemŭ ne spunŭ fapte cu totulŭ din contra aserțiunelorŭ luĭ Drăghicĭ.

XXXVI

Moldoveni volintirĭ. Mavrogheni scrie volintirilor să se dée în partea luĭ. Căpitanul Vițu. Bătălia de la Vasluiŭ. Cetele rebele urmărite de Mavrogheni și de Manole Vodă. Choiseul despre óstea acestora. Manole Vodă hain.

Maĭ ântêiŭ trebue ca să arĕtămŭ, că arnăuții carĭ eșiseră din Iași împreună cu Ipsilante, trecură în partea Austriacilorŭ și se organizară în cete de volintirĭ dușmane Turcilorŭ și luĭ Mavrogheni.

(1) Din cartea mé, „Documiute dintre aniĭ 1769—1800", 1887. Pag. 112.

In fruntea acelorŭ oştirĭ de moldovenĭ *rebelĭ*, era cu deosebire viteazulŭ căpitanulŭ Viţu, celŭ care tăiasă mâna turculuĭ, care voise să ucidă pre Ipsilante. Acestuĭ căpitanŭ şi la alţĭ 7 căpitanĭ Moldovenĭ, adresasă N. Mavrogheni în 16 Maiŭ, 1788, următorulŭ apelŭ:

Cărţi ce s'aŭ scrisŭ la căpitaniĭ din ţinutulŭ Moldoveĭ.

«Căpitane Vitule i Odobaşe, i Baraictarule, Ceauşule şi tuturorŭ neferilorŭ dela acéstă căpitănie, sĕnătate! Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că acéstă ré pornire a vóstră, care aţĭ făcutŭ, de aţĭ ridicatŭ capu şi v'aţĭ pornitŭ a vĕ împotrivi cu arme asupra oştirilorŭ pré puterniculuĭ Ali Osman Devlet, care ne este datŭ dela Dumneḑeŭ stăpânitorŭ, sub a căruĭa umbră aţĭ trăitŭ, voĭ, părinţiĭ şi némurile vóstre, nu o socotimŭ a fi din însuşĭ alŭ vostru cugetŭ, séŭ din vre-o semeţie şi îndrăznélă cu nebăgare de sémă, ci îndemnaţĭ, siliţĭ şi amăgiţĭ fiindŭ de făgăduinţe deşérte ale vrăşmaşilorŭ, care nu le veţĭ puté câştiga nicĭ-odată, aţĭ făcutŭ acéstă rea pornire; însă încredinţaţĭ să fiţĭ, că acéstă urmare, sfârşitŭ bunŭ nu póte avé nicĭ cumŭ, ci, orĭ acumŭ, orĭ maĭ pe urmă, veriĭ la unŭ locŭ, veriĭ la atulŭ, nu puteţĭ scăpa de osînda morţeĭ, pentru că însuşĭ Dumneḑeŭ ca unŭ dreptŭ judecătorŭ, face resplătire după fapte fieşĭ-căruĭa. Decĭ auḑindŭ Domnia mé de numele téŭ, căpitane Viţule, şi vrêndŭ să te izbăvimŭ dintr'acéstă înşelăcĭune în care aĭ căḑutŭ, ĭată, cu ĭubire de ómenĭ, într'adinsŭ, ĭţĭ scriemŭ, sfătuindu-te părintesce, ca pre unŭ fiŭ, ca lepădândŭ orĭ ce *fandasie* aŭ băgatŭ în capetele vóstre vrăşmaşiĭ, să veniţĭ la cunoscinţă, spre a socoti cele din urmă, şi spre a nu te înşela la aceste ce sunt tóte trecĕtóre şi vremelnice, şi acumŭ fiind-că sunt să vie acolea *bairacurĭ* cu puterĭ de oştirĭ rînduite de Domnia mé în partea loculuĭ, căutaţĭ şi maĭ nainte până a nu sosi acolea oştile nóstre, faceţĭ silinţă de vĕ trageţĭ şi veniţĭ cătră noĭ cu plecăcĭune de vĕ închinaţĭ şi nu numaĭ primiţĭ veţĭ fi şi nevătămaţĭ, fără de nicĭ o primejdie de cătră zabeţiĭ şi ostaşiĭ noştri, când veţĭ veni cu capete plecate, ci âncă şi cu dregĕtorie de boerie vĕ voiŭ cinsti şi milă veţĭ dobândi dela Domnia nóstră. Iar de nu veţĭ puté maĭ nainte a vĕ trage şi a veni cătră noĭ, faceţĭ mijlocire când vorŭ veni asupră-vĕ oştile nóstre, acolea, de eşiţĭ înainte cu pricină de a vĕ lovi cu aĭ noştri şi deosebindu-vĕ cu mijloculŭ, năzuiţĭ cu plecăcĭune închinându-vĕ la oştile nóstre, şi ĭată, cu jurămêntŭ strașnicŭ vĕ încredinţămŭ pe scumpa vĭaţa pré puterniculuĭ împĕratŭ şi pe capulŭ Domnieĭ mele, că nu numaĭ nu veţĭ petrece vre unŭ rĕŭ, ci veţĭ fi îndoitŭ şi întreitŭ maĭ folosiţĭ şi maĭ câştigaţĭ decât cu *volintiria*. Şi lângă acésta maĭ folosiţĭ veţĭ rĕmâne fără de nicĭ unŭ ponosŭ şi hulă, după liniştirea vremeĭ aceştia, a trăi cu odihna, liniştea şi cinstea vóstră. Ci dar ascultă-ne, căpitane Viţule, la acestea ce te învĕţămŭ ca pe unŭ fiŭ, părintesce şi creştinesce, şi urméză cumŭ te sfătuimŭ, fără de nicĭ o temere şi fără de nicĭ o îndoĭală şi, orĭ aicé veniţĭ la Domnia mé cu îndrăsnélă, orĭ în partea loculuĭ de veţĭ vré a remâne în slujbă, avemŭ locurĭ a vĕ orândui, şi aşteptămŭ să auḑimŭ a vóstră întórcere şi plecăcĭune, ca să ne bucurămŭ şi să te cinstimŭ şi să te miluimŭ» (1). 1788, Maiŭ 16.

(1) Cond. No. XVII, Arh. Statuluĭ, fila 299 verso.

Căpitanuluĭ Viţu.
» Iane Plastirea.

XXXVII.

Campania din 1788 în Moldova.

Intârdierea Rușilorŭ de a intra în Moldova înlesnesce luĭ N. P. Mavrogheni conducerea cu succesŭ a campanieĭ, în anulŭ 1788.

Lucrarea energiculuĭ Domnŭ se póte studia de istoric în deosebitŭ, în Moldova și în țéra Muntenéscă.

Să urmărimŭ maĭ întâiŭ pre Mavrogheni în Moldova.

Aci, avêndŭ centrulŭ puterilorŭ sale în Focșanĭ, sprijinitŭ pe óstea turcéscă din cetatea Brăileĭ, Mavrogheni 'șĭ desfășură aripa stîngă prin județulŭ Putneĭ și alŭ Bacăuluĭ și aripa drépta prin județulŭ Tecuciŭ și Tutova naintînd până la Vasluiŭ. Aripa stîngă era naturalmente apĕrată de munțiĭ Vranceĭ iar cé dréptă se ținé în legătură cu oștirea turcéscă și tătăréscă, carĭ între Prut și Nistru se urcaŭ mereŭ spre Iașĭ și Nordulŭ Moldoveĭ.

In aripa drépta a luĭ Mavrogheni luâ posițiune după numirea sa de Domnŭ Moldoveĭ, și Manole Vodă cu unele cete de Moldovenĭ, rĕmase nehainite.

Ambele aripĭ ale oștireĭ luĭ Mavrogheni sunt hărțuite nu numaĭ de Austriacĭ, ci și de *volintiriĭ* moldovenĭ trecuțĭ sub drapelulŭ Austrieĭ.

Cu tóte dificultățile ce întîmpina, maĭ ales din causa *volintirilorŭ* rebelĭ, Mavrogheni putu înaintà cu aripa drépta până în județulŭ Vasluiŭ, pe când aripa stîngă, se ținé cu anevoĭe în județulŭ Bacăuluĭ și al Trotușuluĭ. Aripa acésta era maĭ mult pe defensivă; cu cé dréptă nainta, sperând a-șĭ combina mișcarea cu aripa dréptă turco-tatară, a căreĭ basă de apĕrare eraŭ cetățile din Basarabia.

In primele ḑile din Maiŭ 1788 óstea luĭ Mavrogheni bătu la Vasluiŭ ante-garda aripeĭ stînge austriace. După afacerea dela Larga

---

Căpitanuluĭ Nicola.
» Sava.
Izbașa Hagi Jiuca.
Căpitanŭ Capsizul.
Delibașa Gheorghe.
Căpitanŭ Antonie Bekianu.

Austriacii intrară în Iași și cautară a înainta spre Galați, prin Vasluiŭ.

Nu tóte cetele de neferi Moldoveni s'aŭ hainitŭ. Așia aflămŭ în Maĭ 1788, o cétă de neferi comandați de Dumitru, fecĭorulŭ luĭ Moldovanulŭ Ianache, ajutândŭ oștirea luĭ N. Mavrogheni, în bătaia ce acéstă oștire câștigă la Vasluiŭ. Eată actulŭ din care resultă acéstă informațiune:

«Fiindŭ că Dumitru, fecĭorulŭ luĭ Moldovan Ianake Sprinceană s'aŭ arĕtatŭ cu slujbă vrednică ostășéscă la rĕsboĭulŭ ce s'aŭ făcutŭ de cătră oștirile nóstre asupra vrăjmașilorŭ nemți la Vasluiŭ în ținutulŭ țĕreĭ Moldoveĭ, unde ca un sadacatlăŭ alŭ pré puterniceĭ Impĕrății, aŭ năvălitŭ asupra vrășmașilorŭ cu bărbăție și i-aŭ lovitŭ și i-aŭ biruitŭ împreună cu oștirile nóstre, ĭată pentru drépтă rĕsplătire slujbeĭ luĭ și pentru ca să facemŭ pildă și altorŭ slugĭ credincĭóse ce se vorŭ arĕta cu vrednicie, i-amŭ datŭ acéstă domnéscă a nóstră carte, prin care otărîmŭ ca să i se dé dela Cămărașia de ocne léfă pe tótă ḑiua câte 10 banĭ, care acéstă milă de léfă să o aĭbă nestrĕmutatŭ în tótă vĭața luĭ și după mórtea luĭ să se dé acéstă milă de léfă la copiiĭ luĭ» (1). 1788, Maiŭ 25.

In urma acestuĭ succes al luĭ Mavrogheni, la Vasluiŭ, ne esplicămŭ decisiunea subită a luĭ Fabris de a abandona Iașiĭ. Austriacii cari cu aripa lor estremă stîngă cercaseră să înainteze spre Vasluiŭ, se deteră îndărăt, întîmpînândŭ forțele luĭ Mavrogheni.

Atuncĭ Mavrogheni simți că Austriacii vor reveni asupra aripeĭ drepte cu atâtŭ maĭ multă înversunare cu cât aflasă Coburg, că Ibraim-Pașa, comandantulŭ trupelorŭ turcescĭ din Iași făcuse greșală mare, (după ce abandonă Iașiĭ în mânile luĭ Fabris în urma tradăreĭ luĭ Ipsilante) de a nu'și uni trupele cu ale luĭ Mavrogheni, ajunse în județulŭ Vasluiŭ, ci de a apucà calea pe Prut spre Galațĭ. (2).

In asemene stare de lucrurĭ, Mavrogheni ordonă, în 26 Maiŭ 1788, trămiterea grabnică de nouĭ contingente de oștire turco-română. Ghiura Tufecci Bașa ce se afla cu oștire în Buzeŭ, primesce ordinulŭ luĭ Mavrogheni, ca împreună cu «d-luĭ cinstitŭ *Daritan Aga Tur-*

(1) Codica XVII, fila 302.

NB. Asemené cărți s'a datŭ și Tonculuĭ, fecĭorŭ luĭ Cara Ivanciu Șiștovliu.

(2) „Questo contratempo (trădarea luĭ Ipsilante) obligo il Bassa Ibraimo a decampare da Iassi e rivolgersi a briglia sciolta verso Galatz. — Becattini T. VII, pag. 143.

nagiu» să mérgă cu trupele lor grabnicŭ în Moldova. Domnitorulŭ dă «Saraskieratulŭ» acestor nouĕ contingente luĭ Daritan Aga (1).

Intre aceste Turcia comisese erórea d'a da domnia Moldoveĭ luĭ Manole-Vodă. Becattini ḑice, că ceea ce a îndemnatŭ pre Turcia să facă pre Manole Domnu Moldoveĭ, (2) a fost dorinṭa ca să dée a crede Europeĭ, că abandonarea Iaşilorŭ de Ibrahim Paşa şi trădarea luĭ Ipsilante nu aŭ schimbatŭ în nimica starea afacerilorŭ eĭ în Moldova. Becattini însă maĭ adaugă, că Manole Roset plăti cu jumĕtate milion de galbenĭ (?) dreptulŭ de a se urca pe *«un trono dubbioso ed efimero»* pe care în faptă nu se putu sui, neputêndŭ purta decât vanulŭ titlu de Domnŭ (3).

Negreşitŭ era o greşélă din partea Turcieĭ, nu numaĭ de a mâhni pre Mavrogheni, care se creḑuse în dreptŭ a lua pentru sine administraṭiunea şi a Moldoveĭ, dar maĭ cu sémă de a paralisa unitatea de comandă în mişcările trupelorŭ din Moldova.

Cu tótă acéstă eróre, Manole-Vodă, care îlŭ vĕḑurămŭ altă-dată, în Oltenia, destulŭ de bravŭ luptându-se alăturea cu Turcii, îşĭ combină şi de astă-dată puṭinele trupe ce grabnicŭ se adunară în jurulŭ luĭ, în aripa dréptă a oştireĭ turco-române a lŭĭ Mavrogheni, şi ambiĭ Domnĭ avură câte-va succese.

Aceste succese, contestate de Becattini, sunt mărturisite de *Choiseul*, care în 20 Iuliŭ 1788 (stil noŭ) în unŭ raportŭ alŭ sĕŭ cătră Cabinetulŭ din Versailles, scrie: că după ce «Manol-Beỵ 'şĭ-a unitŭ trupele séle cu ale luĭ Mavrogheni, Principele Coburg *«n'a pas cru pouvoir résister à un corps supérieur qui marchait à lui»* (4) şi a datŭ îndărătŭ. *Choiseul* chĭar adaogă a spune, că ariergarda ósteĭ austriacă a fostŭ bătută de Domniĭ romănĭ (5).

Aripa dréptă era aşĭa dar în Iulie 1788 stăpână până la Vasluiŭ. Aripa stîngă caută şi ea a combina mişcarea sa cu a aceleĭ drepte. La începutulŭ luĭ Iuliŭ 1788, antegarda aripeĭ stînge — com-

(1) Cod. XVII fila 302.

(2) „Per mostrare al mondo risolutezza e grandezza d'animo nominò subito un altro Principe nella personna di un rico mercante (?) greco chiamato *Merole* (?) Rosset." Tom. VII pag. 144.

(3) Becattini, T. VII, pag. 144.

(4) „N'a creḑutŭ că póte resiste la unŭ corpŭ superiorŭ de óste, care venia contra luĭ".

(5) Hurm. T. II, supl. I, pag. 56.

pusă numaĭ de 400 ascherliĭ, facŭ o mișcare înainte contra neamiculuĭ care ocupase cu antegarda aripeĭ séle drepte Târgulŭ-Ocneĭ. Austriacĭĭ scoșĭ din acéstă localitate, sunt urmăriță cu succesŭ, bătuțĭ din noŭ la Comănescĭ și alungațĭ peste hotarŭ, în Ardeal, unde sunt din noŭ bătuțĭ.

Eată ordinea de ḍi, dată de Mavrogheni, relatândŭ acestŭ succesŭ de arme:

«Cinstițilorŭ d-vóstră seraskerilerŭ, bimbașĭ, agalelorŭ, zabițilorŭ și tuturorŭ *ascherliilorŭ noștrii*, sănĕtate și vrednică biruință asupra vrășmașilorŭ, vĕ pohtimŭ dela pré puterniculŭ Dumneḍeŭ să vĕ dăruĭască. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că astădĭ Mercurĭ la 5 ale acesteĭ lunĭ (Iulie) ne veni veste de bucurie cum că d-luĭ *Hagi Suitari Bașĭ-aga* alŭ nostru numaĭ cu 400 de ascherliĭ, după ce *aŭ lovitŭ și aŭ gonitŭ pe vrășmașiĭ nemțĭ dela Ocnele Moldoveĭ*, mergêndŭ asupra lorŭ până la Comănescĭ, asupra hotaruluĭ nemțescŭ, unde acolo fiindŭ ordia vrășmașilorŭ întemeiațĭ *cu cetate de pămêntŭ, cu șanțurĭ, cu tunurĭ și cu alte dresurĭ de resboiŭ*, cu îndrăsnélă și cu bărbăție aŭ iurudisitŭ asupra lor, pre carĭĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḍeŭ biruindu-ĭ și sfărămându-ĭ fórte rĕŭ, *le-aŭ luatŭ meterezurile cu 4 tunurĭ ale vrășmașilorŭ și cu alte multe calabalăcurĭ* și întorcêndu-ĭ în fugă, *mergŭ ostile nóstre înainte*. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti tuturorŭ de obște și acéstă biruință care dă Dumneḍeŭ celŭ dreptŭ oștilorŭ nóstre asupra vrășmașilorŭ, ca să vĕ bucurațĭ cu toțiĭ și să mulțămițĭ și să slăviță pre Dumneḍeŭ pre care luându-lŭ și d-vóstră într'ajutorŭ, să năvăliță cu îndrăsnélă asupra vrășmașilorŭ și nădăjduimŭ la mila Dumneḍeireĭ séle, că veță birui, după cum în tóte părțile unde s'aŭ arĕtatŭ vrășmașĭ, asemené aŭ fostŭ biruițĭ și aŭ fugitŭ rușinațĭ și bătuțĭ; de care așteptămŭ și dela d-vóstră veste de bucurie și fiță sănĕtoși» (1). 1788, Iulie 5.

Restulŭ anuluĭ 1788 este folositŭ de Mavrogheni, de Manole Roset și de Turcĭ, pentru a împiedica maĭ departe înaintarea austriacilorŭ în Moldova. De altmintrelea și austriacĭĭ, ocupațĭ cu asediulŭ Hotinuluĭ, se ținŭ și eĭ în defensivă în Moldova, cu atâtŭ maĭ multŭ că Muscalĭĭ nu se otăriaŭ să intre și eĭ în Moldova, reținuțĭ, cumŭ vomŭ vedé, cu alte nevoĭ despre Suedia. Harțe de antegarde destule dela August până la finea anuluĭ 1788. Ceea ce supĕra multŭ pre Mavrogheni eraŭ cetele de *volontirĭ* moldovenĭ, din carĭ Coburg făcuse ante-garda oștireĭ austriace. Cunoscêndŭ, ca Moldovenĭ, locurile, avêndŭ legăturĭ cu satele și cu boĭerimea, aceste cete sunt maĭ anevoĭe de bătutŭ decât óstea regulată austriacă.

(1) Cod. No. XVII, fila 311.

Ca să repună volintirii, Mavrogheni face la începutulŭ luĭ Octombre 1788 unŭ noŭ apelŭ la sătenĭ Moldovenĭ, le arétă greșéla ce făceaŭ *hainiĭ*, și cumŭ elŭ cu 40,000 de óste nouă e gata, *încălțându însușĭ opincĭ*, să vină să stingă pre dușmanĭ și pre hainĭ» (1).

---

(1) Eată acestŭ manifestŭ :

«Iŏ N. P. Mavrogheni ..... Pré cuviosĭ archimandriți și episcopĭ a sfinteloră Mŏnăstirĭ și schiturĭ, molitvelorŭ vóstre protopopilorŭ, preoți și diaconĭ, d-vóstră boĭerilorŭ, pârcălabilorŭ, și boĭerilorŭ ce sunteți fără dregĕtorie, căpitanilorŭ, vameșilorŭ, breslașilorŭ, neguțitorilorŭ, orășanilorŭ, vornicilorŭ, sătenilorŭ de priu sate și tuturorŭ lŏcuitorilorŭ marĭ și micĭ din țéra Moldoveĭ, sănĕtate! S'aŭ auditŭ la pré Inaltulŭ Devletŭ, că vre-o câți-va volintirĭ învârtindu-se în pământurile Moldoveĭ aŭ ridicatŭ arme asupra purtătórelorŭ de biruințe oștirĭ ale pré puterniciĭ Impĕrăției și nu numaĭ eĭ ca nisce hainĭ s'aŭ făcutŭ vinovați de tótă pedépsa împĕrătéscă pentru a lor îndrăsnélă, ci âncă cu alŭ lor *hainlicŭ* aŭ pricinuitŭ bunelorŭ raele neodihnă și prăpădenie. De aceea cu tótă smerenia nóstră ni se poruncesce, prin sfîntŭ împĕrătescŭ vrednicŭ de închinăciune hatihumaiumŭ, să dămŭ cu puterea luĭ Dumueḑeŭ țĕreĭ vóstre doritŭ nizamŭ, adecă pre aceĭ vrășmașĭ volintirĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumueḑeŭ să-ĭ prăpădimŭ și pe credinciósele raele ce și-aŭ perdutŭ din pricina lor odihna să-ĭ căutămŭ și strîngêndu-ĭ să-ĭ aducemŭ la urmă și la casele lor. Deci fiindŭ că după acéstă vrednică de închinăciune împĕrătéscă poruncă, trămitemŭ de-ocamdată acolo în părțile loculuĭ Moldoveĭ vre-o câtevașĭ baierace cu óste de a nóstră și în urmă cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ este să plecămŭ, și înșine cu câtă óste va face trebuința, iată de obște vĕ însciințămŭ și vĕ adeverimŭ, că tótă socotéla nóstră este ca să se prăpădéscă volintirĭ și voĭ să vĕ câștigați odihna și să vĕ stringeți prin casele vóstre ca nisce raele ale pré puterniceĭ împĕrăției. De aceea dar fiindŭ-că acésta este cu totușĭ pentru mântuința și bună starea vóstră, îndată ce veți vedé acéstă domnéscă a nóstră carte, până a nu pleca și înșine de a veni în partea loculuĭ, vĕḑêndŭ numaĭ baeracele nóstre ce se trimiseră de o cam dată, nu numaĭ să vĕ scoborîți pe la satele și casele vóstre și să vĕ apucați de muncă și de trebile vóstre, pentru ca să vĕ agonisiți hrana vieței vóstre, ci âncă să și dați totŭ felulŭ mână de ajutorŭ, aretându ostilorŭ nóstre locurile unde veți sci că se află volintirĭ și făcêndu-vĕ totŭ una cu ostașiĭ noștri, să izbiți pre aceĭ hainĭ volintirĭ ca nisce pricinuitorĭ sărăcieĭ și peireĭ vóstre ; nu vĕ temeți, nicĭ puneți în gândŭ că este lucrŭ cu anevoie a se prăpădi aceĭ volintirĭ, fiindŭ-că fugŭ și se vîră prin munți și se ascundŭ prin păduri, căcĭ acésta este pré lesne de a-ĭ *zătigni* și de a-ĭ înfrânge și de a-ĭ potopi, că Dumneḑeĭasca putere înlesnesce cele marĭ și grele lucrurĭ și precumŭ munțiĭ marĭ ceĭ cu prăpastiĭ și cu rîpĭ marĭ, cu Dumneḑeĭasca putere s'aŭ făcutŭ odinióră noue locurĭ șese și câmpiĭ și amŭ supusŭ pe maniațiĭ (?) nemți, asemené și acumŭ cu 40.000 de óste de arŭ face trebuința, ce într'adinsŭ amŭ gătit'o și încălțându și înși-ne opincĭ, venimŭ și vomŭ sdrobi aceĭ volintirĭ scoțêndu-ĭ de prin păduri cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ și cu a sf. Nicolae, alŭ căruĭa nume purtămŭ, scriindu-ve acésta în ḑiua prăznuireĭ pomenireĭ sfinției séle. Acésta numaĭ să păziți, ca voĭ înșivĕ să vĕ arĕtați credincióse raele ale pré puterniceĭ împĕrăției și nu numaĭ să vĕ arĕtați *adiaforĭ* și

XXXVIII.

Guvernulŭ austriacŭ în Moldova.

Austriacii neajutați de muscalĭ și bătuți de Mavrogheni se retragŭ pe linia Siretuluĭ. In Roman se așéḑă centrulŭ «*administrațiuneĭ* Cesaro-regescĭ austriace» cum să intituléză, compusŭ din 2 Austriacĭ (baronulŭ Herghelet și generalulŭ Enteberg) și boerulŭ Constantin, Balș Ciuntul. Acéstă administrațiune rînduesce ispravnicĭ la unele din județele Moldoveĭ de apusŭ și nordŭ și prelevă dela aceste dările. Maĭ multe familiĭ boerescĭ aŭ trecutŭ în partea austriacilorŭ. Așĭa vedemŭ pre un Răducanu Roset și pe Toderașco Balș (1). In

---

să staţĭ departe de ostile nóstre, căcĭ atuncĭ strașnicŭ vĕ vomŭ pedepsi, ci să scoborîţĭ îndată prin casele vóstre și să vĕ faceţĭ totŭ una cu ostașiĭ noștriĭ, ca cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ volintiriĭ să se prăpădéscă și voĭ să aflaţĭ mântuința și odihna vóstră. Aceste vĕ însciințămŭ și fiţĭ sănĕtoșĭ». 1788, Decembrie 6. Cod. XVII, fila 344 verso.

(1) De la d-nulŭ Senatorŭ Blancfort am dobânditŭ unŭ actŭ, dela „*k. k. administraţia a Romanuluĭ*", prin care Răducanul Roset este rînduitŭ ispravnicŭ la ţinutulŭ Niamţuluĭ, împreună cu cinstitŭ și credinciosŭ d-luĭ Toderaşco Balş biv vel Vornic. Actulŭ e din 1789 Iunie 15 (4). Semnatŭ de B. Metzburg.

Porunca administrațiuneĭ din Roman, cătră mazilĭ, ruptașĭ, slujitorĭ, vornicĭ și locuitoriĭ din regiunea Moldoveĭ ocupată de oștirele Austriace, din 1789, Iunie 15.

«*De la Kesaro-Krăiasca administrație a Romanuluĭ.*

«Socotindu-se de cătră administrație, s'aŭ rînduitŭ pre cinstitŭ d-luĭ Răducanu Roset ispravnic la ținutulŭ Niamțuluĭ împreună cu cinst și credincios d-luĭ Toderașco Balș biv vel Vorn. căruia i s'aŭ dat deplină învĕțătură ca să cumpănéscă starea tuturor și să arĕtuiască pe toțĭ locuitoriĭ cu buna orânduială și dreptate, neasuprindŭ pe nimenĭ întru nimica preste dreptate. Să scrie dar și *vóao (sic)* mazililorŭ, ruptașilorŭ, slujitorilorŭ, vornicilorŭ, locuitorilorŭ de prin sate și tuturorŭ altorŭ șeḑĕtorĭ din ținutulŭ Niamțuluĭ, să daţĭ tótă ascultarea și supunere ce se cade ca unuĭ dregătoriŭ și ispravnic ce este orânduit, ca să pótă împlini cu lesnire poruncile împĕrătescĭ și slujbele trebuincióse a oștilorŭ și a ţĕreĭ întocmaĭ precumŭ îĭ se trimete poruncă. Căcĭ pe cel ce se va arĕta nesupusŭ și împotrivitorŭ are desevêrșite puterĭ ca să-ĭ pedepséscă.

Iar de va fi mazilŭ, séŭ de altă stare, să-lŭ trimată aice cu vina luĭ în scrisŭ, ca să li să facă căḑuta cercetare spre pilda și altora». 1789, Iunie 15. Oraşulŭ Romanuluĭ.

Semnatŭ: *B. Metzbourg.*

L. Sigil
Cĕră roşă,
Vulturul
bicept.

Memoriŭ de V. A. U., 1889, pag. 113.

partea reseriténă a Moldoveĭ administră după intrarea Rușilor, Divanulŭ din Iași. Un documentŭ din 15 Sept. 1789 semnatŭ de General Feldmareșalŭ Baron Spleni scrie cătră boeriĭ Divanuluĭ să nu maĭ se amestice în județele Herța, Dorohoĭ, Botoșanĭ, Harlăŭ, Suceava, Niamțu, Romanŭ și Bacăŭ, nicĭ să le requisiționeze, ci numaĭ în județele unde sunt oștĭ rusescĭ și carĭ «*de acum* cu ajutorul cu Dumnedĕŭ se vor lua sub stăpânire» de Rușĭ. Baronulŭ Spleni ție, că «dupre cum asupra dușmanuluĭ prietenesce unindu-ne (cu Rușiĭ) batemŭ rĕboiŭ, asemene și pentru cele trebuincióse amêndurorŭ oștilorŭ trebue țéra să ne dée căḑutŭ ajutorŭ» (1).

(1) *Memoriă* de V. A. U., pag. 122 și 113 din 1889. Eată nota întrégă a luĭ Spleni :

Gheneral Feldmareșal Baron Spleni cătră cinst. D-lorŭ Boeriĭ Divanuluĭ din Iași

«Cu mirarea mé am vĕḑutŭ astă-ḑĭ o carte a d-lorŭ boerilorŭ Divanuluĭ depreună cu un zapciŭ ce este rênduit să vie aice la Roman și la Bacăŭ să zapciiască pe ispravnicĭ, pantru împlinirea zaherélelĭ și a fênuluĭ ce s'aŭ orînduitŭ acestor ținuturĭ, spre trebuința oștilorŭ împĕrătescĭ rusescĭ, poruncindŭ Divanulŭ, cu un chipŭ de uĭtare că ar fi în părțile aceste oștile imper. Kes. măririĭ, la care osti nu puținŭ ajutorŭ trebue să dée acéstă țéră și maĭ alesŭ la fên, care de aiurea nu se póte aduce, cum și la cară spre caratulŭ zaherealeĭ și altorŭ trebuincióse oștilorŭ; Pentru acésta dar, pe zapciulŭ ce s'aŭ trimisŭ de la Divanŭ asupra acestuĭ ținutŭ l'amŭ trimisŭ înapoĭ, căcĭ însușĭ Divanulŭ trebue să socotéscă că ținut. acesté pe unde se află acumŭ oștile Impĕr. Kes. Măririĭ, cum și ținuturile din sus, de unde necontenitŭ se cară zaherea pentru trebuința oștirilorŭ și maĭ alesŭ acumŭ năḑăjduindŭ că far zabavă se va pogorî și luminatulŭ Prințipŭ în părțile aceste, trebue ținuturile: Herța, Dorohoĭ, Botoșanĭ, Harlaŭ, Suceava, Niamțŭ, Romanŭ și Bacăŭ, cu alte rînduelĭ de cătră Divanŭ să nu se supere, și de s'aŭ și trimisŭ nescaĭ zapciĭ de către Divanŭ într'acele ținuturĭ, năḑăjduescŭ că îndată îĭ va chiama înapoĭ. Iar Divanulŭ cândŭ nu va conteni și tot va cere rînduele de la ținuturile aceste arĕtate (din carĭ noĭ nu vom conteni a lua cele trebuincióse pentru oștile nóstre), nu numaĭ că ținuturile nu vor puté să rĕspundă la douĕ părțĭ, ce pentru cea desevêrșitŭ stricăciunea lor, care trebue să li se întâmple, Divanul însușĭ va fi pricină. — Eŭ năḑăjduesc, că înșiĭ d-lorŭ boariĭ Divanuluĭ, asupra acesteĭ gingașe madea să facă obstesc și patrioticesc sfatŭ și să pue la cale, ca să nu se dé zăticnire ostilorŭ la trebuințele ce sunt și mie să-mĭ dé în grab rĕspunsŭ la ce cale s'aŭ pusŭ acéstă pricină, ca să potŭ lua mĕsurile méle. Căcĭ la ținuturile unde sunt oștile împĕr. ruseșcĭ și care de acumŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumnedĕŭ se vor lua subt stăpînire întru nimica de cătră noĭ nu se supĕră; după cum asupra dușmanuluĭ prietenesce unindu-ne batemŭ rĕsboiŭ, asemenea și pentru céle trebuincióse amêndurorŭ oștilorŭ trebue țéra să ne dée căḑutŭ ajutorŭ. Asemené s'aŭ trimesŭ înapoĭ pe zapciulŭ ce era rînduitŭ la ținutŭ. Suceveĭ și Niamțulŭ, căcĭ la aceste ținuturĭ acumŭ s'aŭ trimisŭ esecuțiĭ de cătră mine, să aducă 700 care pentru trebuința ridicăreĭ corposuluĭ meŭ de aice.—Roman—Sept. 15.»

Acestŭ actŭ l'amŭ donatŭ bibliotecĕĭ Acad. române împreună cu altele maĭ susŭ aduse.

XXXIX.

Campania din 1789 în Moldova. Hainirea luĭ Manole Roset. Proclamarea nouă a luĭ Nicolae Mavrogheni după hăinirea luĭ Manole Roset.

Iarna anuluĭ 1788—89 a potolitŭ în câtŭ-va resboĭulŭ în Moldova, dar a datŭ timpŭ de pregătirĭ pentru noua campanie. Căderea Hotinuluĭ, intrarea în Moldova a Muscalilorŭ, înaintarea lor spre Iașĭ, aŭ obligatŭ pre Turcĭ și pre Mavrogheni la alte dispositiunĭ belice. Aripa stîngă continuă a ține munțiĭ despre Ardeal și județele Trotușuluĭ și Bacăuluĭ, ĭar aripa dréptă se maĭ concentréză spre județele Bêrlad-Tecuciŭ. Aripa stîngă se sprijinea pe centrulŭ ostireĭ concentrate în Focșanĭ, ĭar aripa dréptă era în legătură cu acestŭ centru și cu Galațiĭ și Basarabia sudică.

Grație acesteĭ situațiunĭ, óstea comandată de generaliĭ luĭ Mavrogheni, respinseră în 1788 încercările austriacilorŭ de a sparge centrulŭ, atacându-lŭ între Bacăŭ și Focșanĭ. Totușĭ aripa dréptă a luĭ Mavrogheni, din causă că Turciĭ din Basarabia nu'șĭ combinaŭ bine mișcările lor cu ale Domnitoruluĭ munteanŭ, nu numaĭ nu maĭ progreséză, ci, din contra, perde pe tótă ḍioa terenul. Austriaciĭ simțindŭ slăbirea acesteĭ aripe, êșĭ diregŭ din noŭ forțele unite spre județulŭ Băcăŭ și al Putneĭ.

Nu maĭ puțin óstea luĭ Mavrogheni se luptă vitejesce, nu târḍiŭ chĭar în contra Rușilorŭ și-ĭ opresce cât-va timpŭ de a-șĭ face juncțiunea cu óstea austriacă în sudul Moldoveĭ.

La mŏnăstirea Adam óstea turco-română câștigă unŭ frumosŭ succesŭ contra Muscalilorŭ, la începutulŭ luneĭ Martie, 1789.

Dar unŭ elementŭ noŭ și neașteptatŭ de slăbire a aripeĭ drepte a ostireĭ luĭ Mavrogheni vine în trădarea luĭ Manole Roset. Acesta desperândŭ de a lupta cu succesŭ și în contra Rușilorŭ, după ce eĭ intrară în Moldova, preferi să se înțelégă cu eĭ și se lăsă a fi prinsŭ de Rușĭ în o cĭocnire din Februariŭ, séŭ începutulŭ luĭ Martie.

Despre acéstă trădare a luĭ Manole Roset nu scrie nicĭ unulŭ din puținiĭ noștri istoricĭ. Drăghicĭ ḍice eronatŭ (vĕḍurămŭ), că Manole

Vodă a domnitŭ numaĭ 2—3 luniĭ şi că mergêndŭ la Iaşĭ, acolo s'a îmbolnăvitŭ şi a muritŭ, îngropatŭ fiindŭ la Sf. Nicolae Domnescŭ.

In contra aserţiuneĭ acesteĭa, staŭ destule documente inedite. Eată, în primulŭ locŭ, o proclamaţiune a luĭ N. Mavrogheni, cătră Moldoveni, povestindu-le *hainîculŭ* luĭ Manole Roset:

«Pré cuviosilorŭ arhimandriţĭ, egumenĭ şi epitropĭ dela sfintele mŏnăstirĭ şi schiturĭ, molitvele vóstre protopopilorŭ, preoţilorŭ şi diaconilorŭ, d-lor boĭerilorŭ, pîrcălabĭ şi boĭerilorŭ ce sunteţĭ fără dregĕtoriĭ, mazililorŭ, breslaşilorŭ, căpitanilorŭ, vameşilorŭ, neguţitorilorŭ, orăşanilorŭ, panţirilorŭ, slujitorilorŭ, vorniceilorŭ de prin sate şi tuturorŭ lŏcuitorilorŭ ţĕranĭ de prin tóte satele şi oraşele Moldoveĭ, sănĕtate! De obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, pentru **hainulŭ Manole Vodă Roset,** *ce era orînduitŭ cu domnia acesteĭ ţĕrĭ, că nemulţămitorŭ şi necunoscĕtorŭ arĕtându-se* la atâta..... şi cinste ce se învrednicise din Devletulŭ pré puterniculuĭ Impĕratuluĭ nostru, şi călcându pravila şi porunca luĭ Dumneḑeŭ, fără a nu socoti osînda şi urgia Dumneḑeéscă, care are a găsi pre ceĭ ce sunt împotrivitorĭ şi necredincioşi stăpânitorilorŭ ce Dumneḑeŭ le-a datŭ, şi fără de necĭ o durere şi grijă de săraca raia, care era încredinţată sub a luĭ oblăduire, aŭ cugetatŭ în *gândulŭ sĕŭ vicleşugŭ şi aŭ şi săvîrşitŭ fapta netrebnică şi vrednică de tótă categoria, fugindŭ însuşĭ de sineşĭ la vrăşmaşĭ, fără de nicĭ o nevoie,* séŭ pricină vrednică de îndreptatŭ, cu acestŭ mijlocŭ, care ne-amŭ pliroforisitŭ dela însuşĭ Polcovniculŭ de Muscalĭ anume Ivan Trumbeţcov *(ce prin puterea oştirilorŭ nóstre* ce avemŭ rânduite aci în Moldova şi prin biruinţa ce aŭ datŭ Dumneḑeŭ ostirilorŭ nóstre la resboĭulŭ ce aŭ făcutŭ cu vrăşmaşiĭ la mŏnastirea Adam, l'aŭ luatŭ robŭ viŭ, prinḑêndŭ şi alţĭ mulţĭ vrăşmaşĭ viĭ şi morţĭ şi iaŭ adusŭ aicĭ la scaunulŭ Domnieĭ mele), care din lacrimĭ, cu graiulŭ luĭ, înaintea Domnieĭ mele, a arĕtatŭ că l-aŭ însciinţatŭ numitulŭ Manole Vodă pre dênsulŭ, unde era cu oştirile luĭ, de aŭ trămisŭ pe furişŭ o sémă de ostaşĭ, unde eşisă Manole Vodă, *afară din Galaţĭ. de îlŭ aştepta, şi luândulŭ de acolo l-aŭ trecutŭ la Iaşĭ. Deci fiindŭ că s'aŭ întêmplatŭ acestŭ hainlîcŭ* alŭ luĭ, de aŭ fugitŭ la vrăşmaşĭ şi v'aŭ lăsatŭ ca pre nisce oĭ fără păstorŭ, voĭ dar să nu aveţĭ nicĭ o fricŭ séŭ temere din lipsirea luĭ, căcĭ Domnia mé avemŭ din pré puternicŭ împĕratulŭ nostru hatişerifurĭ împĕrătescĭ date nouă âncă maĭ de nainte pentru ţéra Moldoveĭ şi suntem rînduiţĭ şi porunciţĭ a grijĭ şi de ţéra aceea şi de raelele Moldoveĭ întocmaĭ ca şi pentru raelile ţĕreĭ aceştia şi pentru aceea rânduimŭ putere de oştirĭ ale nóstre precum vedeţĭ în ţinutulŭ aceĭ ţĕrĭ, pentru isgonirea şi lovirea vrăşmaşilorŭ şi amŭ avutŭ purtarea de grijă a vóstră âncă până a nu se haini Domnulŭ vostru şi a fugi la vrăşmaşĭ, cu câtŭ maĭ vîrtosŭ acumŭ vomŭ avé îndoitŭ grijă şi durere pentru voĭ, de care amŭ datŭ straşnice porunciĭ şi învĕţăturĭ seraskerilorŭ şi tuturorŭ oştirilorŭ nóstre, ca să aĭbă asupra vóstră raielelorŭ miloserdie şi să vĕ strĕjuïască, să vĕ păzéscă a nu vĕ călca vrăşmaşiĭ şi a nu vĕ supĕra şi a nu vĕ jăfui alţĭ făcĕtorĭ de rele hoţomanĭ şi jăcaşĭ şi veţĭ petrece prin silinţe şi purtarea de grijă a nóstră fără de nicĭ o primejdie, nedeosebindu-vĕ nimica din raelele ţĕreĭ nóstre. Dreptŭ acésta aveţĭ a sta feteşŭ carele pe la satele şi locurile vóstre, cu toţiĭ, fără de a nu vĕ spăimânta, şi nu numaĭ voĭ carĭ vĕ aflaţĭ acumŭ pe la sate şi pe la locurile vóstre să nu vĕ strĕmutaţĭ, ci şi pre alţiĭ câţĭ s'aŭ bejănăritŭ şi aŭ fugitŭ, luându aceste bune vestirĭ din noĭ, să aveţĭ a-ĭ însciinţa şi a-ĭ îndemna ca cu toţiĭ să se tragă

şi să vie la locŭ şi urma lor, să vĕ faceţĭ hrana şi chiverniséla vóstră, aflându-vĕ prin prejurulŭ oştirilorŭ nóstre, cariĭ vinŭ să-şĭ verse sângele pentru voĭ şi să vĕ păzéscă pre voĭ şi pre copiiĭ voştri şi casele vóstre, cătră cariĭ se cade să aveţĭ sîrguinţa a ajuta şi voĭ cu veri-care zaherele, cu slujbă şi care cu ce veţĭ puté, după starea şi putinţa vóstră, lepĕdându din gândurile vóstre tóte cugetele rele şi vicleşugurile, fără de a nu vĕ amăgi la lucruri vremelnice şi deşérte, că aceste sunt tóte trecĕtóre, la care nicĭ legea nicĭ datoria nu vĕ îndémnă pre voĭ raelelorŭ a vĕ împotrivi, orĭ a socoti măcar în gândulŭ vostru cugete rele, séŭ a dosi şi a fugi din préjma oştirilorŭ nóstre, că şi fuga şi dosirea ĭarăşĭ *hainlícŭ* se numesce, şi după cum însuşĭ Dumneḑeŭ poruncesce prin gura apostoluluĭ ḑicêndŭ: «supune-vĕ-ţĭ maĭ marilorŭ voştri şi vĕ plecaţĭ lorŭ, că aceĭa priveghiază pentru sufletele vóstre» şi după datoria ce aveţĭ cătră stăpânire a acestuĭ Devletŭ împĕrătescŭ, subt a căruĭa umbre aţĭ trăitŭ voĭ şi părinţiĭ voştri de atâta sumă de anĭ, fiţĭ cu supunere şi cu credinţă dréptă, că avem mare nădejde la mila luĭ Dumneḑeŭ, carele bate resbóĭele şi la puterea mulţimeĭ ceĭ nenumĕrate, a oştirilorŭ împĕrătescĭ, a înfrânge, a isgoni şi pre vrăşmaşĭ şi petrecêndŭ vremea acésta, veţĭ fi ĭarăşĭ în odihna şi liniştea vóstră, şi câţĭ vĕ veţĭ arĕta credincĭoşĭ şi raele drepte şi veţĭ sluji acumŭ la acéstă vreme oştirilorŭ nóstre, veţĭ dobândi milĭ nemărginite, şi slujba şi credinţa vóstră va fi cunoscută şi prin dréptă oblăduirea şi mijlocirea Domnieĭ mele veţĭ câştiga nume bunŭ la împĕrăţie şi cele ce aţĭ risipitŭ acumŭ la acéstă vĕpae a rĕsboĭuluĭ, tóte le veţĭ pune la locŭ şi le veţĭ întemeĭa îndoitŭ şi întreitŭ din noianulŭ celŭ plinŭ de îndestulare şi milostivire, care din fire are Devletulŭ pré puterniculuĭ Împĕratuluĭ nostru asupra supuşilorŭ sĕĭ. Aşĭa dar să urmaţĭ şi fiţĭ sănĕtoşĭ!» (1). 1789, Martie 17.

O carte însemnată de consultatŭ asupra evenimentelorŭ din Principate la epoca ce studiămŭ este opulŭ luĭ Atanasie Kommen Ipsilante (2).

Acestŭ istoricŭ dă preţióse informaţiunĭ despre Manole Roset Vodă (3) şi câtŭ privesce hainirea luĭ.

---

(1) Dămŭ în anexă altŭ actŭ ĭar despre Manole Vodă, scrisŭ chĭar de Mavrogheni, în limba grécă, cu data din 20 Martie 1789. (Cod. XVII, fila 348.)

(2) Ἀθανασιου Κομνηνου Ὑψηλαντου Εκκλησειαστικων καὶ πολιτικων των εις δοδεκα βιβλιον Η', Θ' καὶ Ι', ἡ τοι τὰ μετα την αλωσιν (1453—1789) ἐκ χειρογράφον ἀνεκδότου τῆς ἱέρας μονῆς τοῦ Σινᾶ, publicată de archimandritulŭ Gherman Afthonidos Sinaitul, la Constantinopole, în 8°, 1870.

(3) Pag. 705.

«Λῦχμαλωτισθέντος τοῦ Μανόλ-Ὀδα εἰς τὸ Γαλατζι ἔγραψεν ὁ Μαυρογένης τῷ πατριάρχῃ Προκοπίῳ νὰ καθαιρέσῃ τὸν Μολδοβλαχίας ὡς ὑποταγέντα τοίς Ῥουσσοις, καὶ νὰ δώσῃ ἔκδοσιν διὰ νὰ χειροτονηθῇ μητροπολίτης Μολδοβλαχίας ἄλλος πιστὸς τῇ βασιλείᾳ τὸν ὁποῖον αὐτὸς θέλει εὕρει· καὶ ἐκήρυττε καὶ διὰ γραμμάτων καὶ δια Ζώσης φωνῆς καὶ τὸν Μανόλ-Βοδαν Χαΐνην τῆς βασίλειας, με ὅλον ὁπο ἠχμαλωτίσθη ἄκων· ἀλλ' ὁ Βεζίρης ἐδέχθη καὶ αὐτὴν τὴν ανκοφαντίαν, μέ τὸ νὰ δέχεται καὶ νὰ ἐνεργῇ τὰ ὁσα τὸν γραφει ὁ Μαβρογένης με ὅλον ὁποῦ ἠξεύρει βεβαιότατα πῶς τα πλείω εἶναι ψεύδη, σκάνδαλα καὶ συκοφαντίαι . . . .»

Orĭ-care fie aprecierile luĭ Ipsilante Komnen despre Mavrogheni faptulŭ că — după aserţiunea verbală a d-luĭ B. P. Hasdeŭ—la Kiev este îngropatŭ Manole Vodă, ne probézĕ, că în adevĕrŭ elŭ a trecutŭ la Muscalĭ, orĭ că cu voïe, orĭ fără de voïe a fostŭ prinsŭ de eĭ, la Galaţi. Din declaraţiunea maioruluĭ rusŭ, prinsŭ la bătălia dela mŏnăstirea Adam, de cătră Mavrogheni, apare că prinderea luĭ Manole de Cazacĭ, a fostŭ de chĭar elŭ pregătită....

In totŭ casulŭ acestŭ Manole Vodă, care unŭ momentŭ stă în calea ambiţiuneĭ luĭ N. Mavrogheni de a domni asupra ambelorŭ Principate, nu este altulŭ decât acel Manole Giani, οἱος τοῦ κληρικοῦ Τζαννῆ. De ce acestŭ Manole Giani se numĭa Roset, ni-o spune cronica luĭ Dumitrache:

«Să povestimŭ şi pentru parţile Craioveĭ. Era acolo pusŭ de Domnŭ Caĭmacamŭ, dumnealuĭ Manolache Giani biv vel postelnicŭ. Dumnealuĭ dar pentru apĕrarea ţĕreĭ, unindu-se cu boïeriĭ aceĭ părţi de locŭ, ajungŭ la muhafăzulŭ Diiuluĭ Mehmet Paşa Capăcăran, carele maĭ nainte fiindŭ cu dregĕtoriĭ între ogeagliĭ, de câte-vaşĭ orĭ îlŭ rênduise Pórta cu nizamurile ţĕreĭ.

In locŭ numitulŭ Paşă îlŭ face vel Banŭ, şi dându-ĭ cevaşĭ óste, curăţi acele cincĭ judeţe de *stupaĭ (Ruşĭ)*. Despre altă parte îl înscliinţă Porţeĭ la Babadag, de credincĭosŭ şi vrednicŭ, fiindŭ noŭ vizirŭ Halil Paşa fiiulŭ luĭ Aivat Mehmet Paşa în locŭlŭ luĭ Moldovangi Ali Paşa; şi i se făgădui Domnia, cum i s'aŭ şi datŭ maĭ la urmă şi se numi Manoil Roset, trăgêndu-se despre mumă» (1).

Nu pré multe hrisóve esistă dela Manole Geani Roset, necĭ ca Domnŭ alŭ Muntenieĭ ne cum ca Domnŭ alŭ Moldoveĭ. Dămŭ în anexă unulŭ din 7 Aprilie, 1770, în posesia d-neĭ generalŭ Macedonski. Reproducemŭ actulŭ cu facsimilea după semnătura luĭ Manole, care se mărginesce aşĭ ḑice «Iω Manole Roset V.V. «*gospodin*» şi nu şi «*Ugrovlatiscoe*».

XL.

Pregătirĭ pentru rĕsboiŭ. Mĕsurĭ administrative. Campania în Muntenia în 1788. Emigrarea ţĕranilorŭ.

Să ne întórcemŭ acumŭ în Muntenia. Aci Mavrogheni, îngrozitŭ de sórta familieĭ luĭ Ipsilante (2), ḑice Becatini, îşĭ manifestă cu maĭ

(1) „Memoriŭ“ de V. A. Urechiă, presintatŭ Academieĭ în 1887—88. Bucurescĭ 4° 1889.

(2) Ipsilante fusese cazernat de austriacĭ la Brün.

multă ostentațiune de câtŭ orĭ când credința către Pórta otomana. Boerĭi, fugindŭ cu tótă oprirea Domnitoruluĭ, îl iritase rĕŭ și maĭ multŭ contra lorŭ (1).

Mișcarea de emigrare a boerilorŭ era atâtŭ de mare, în câtŭ Domnitorulŭ fu silitŭ să dea poruncă, ca nimenĭ din boerĭi de clasa I séŭ II séŭ și din negustitorĭ, să nu maĭ âmble prin Bucurescĭ cu butce, căcĭ împedică mișcarea oștirilorŭ. Dela acéstă oprire Domnitorulŭ scutesce numaĭ pe mitropolitulŭ, episcopiĭ, doctoriĭ, séŭ vre unulŭ ce va fi bĕtrânŭ, séŭ neputinciosŭ. Prin acestașĭ pitacŭ Mavrogheni, avêndŭ în vedere greutatea cu care se ține disciplina în oștirea turcă, acumŭ sosită în Bucurescĭ, ordonă ca jupânesele să nu maĭ âmble pe strade cu carete, ci să șéḑă pe la casele lor «căcĭ fiindŭ vremile împrăștiate și împărechiate, se potŭ urma multe împrejurărĭ necuviincióse». Domnitorulŭ poruncesce și femeilorŭ mahalagiilorŭ și târgovețilorŭ că, de câte orĭ mergŭ dupĕ trebuințe, să iasă cu capulŭ acoperitŭ și nu cu desfrânărĭ «ca să se pótă păzi edeculŭ și cinstea fie-căruia» (2).

---

(1) In Febr. 18, 1788, la 4 ciasurĭ din ḑi Mavrogheni aŭ pornitŭ 4 cărțĭ să ducă ispravniceĭ fugarilorŭ boerĭ însă la Buzeŭ copilulŭ din casă de divanŭ, la Argeșĭ aprodulŭ Ceaușescŭ, și la Prahova i Secueni aprodulŭ Vătășesculŭ i pe isprăvniceĭ Câmpinenilorŭ.

Condica XVII, fila 269.

(2) Pitacŭ către Vechilulŭ spătărieĭ și către Aga, din 1788 Febr. 21. Fiindŭ ca acum după trebuința vremeĭ s'aŭ adunatŭ multă sumă de ostașĭ eniceri și levințĭ și sunt să maĭ vie și alțĭ de pe la serhaturĭ, după la ordiĭ, aicea și fiind-că din pricina caretelorŭ și a butcelorŭ se întâmplă de multe orĭ întâmplărĭ netrebnice, poruncimŭ D-nia mé D-tale vechilule de spătarŭ și D-tale vel-agă, ca se dațĭ în scire tuturorŭ, arĕtându-le că este porunca D-nieĭ mele, ca nimené din boerĭi întâiŭ și al doilea, séŭ din negustitorĭ, de astă-ḑĭ înainte se nu maĭ âmble cu carete séŭ butce, ci toțĭ dè avalma să âmble călărĭ, afară numaĭ de Mitropolitulŭ, Episcopiĭ și din boerĭi, séŭ doftori vre unulŭ ce va fi bĕtrânŭ, séŭ neputinciosŭ .... însă și acestia să mérgă cu multă băgare de sémă, ca să nu se urmeze la vre-unŭ ostașŭ vre o întâmplare netrebnică. Așișderea să dațĭ D-vóstră în scire și prin graiŭ și prin alte însciințărĭ, că și jupânese séŭ negustătorese să nu maĭ âmble pe uliță cu carete, ci se șaḑă pe la casele lorŭ fiesce care, căcĭ fiindŭ vremile înprăștiate și împărechiate se potŭ urma multe întâmplărĭ necuviincióse și maĭ vêrtosŭ să însciințațĭ și pe femeile mahalagiilorŭ și târgovețilorŭ, ci cele ce vor avea să mérgă unde-va pentru vre o trebuință, să mérgă acoperite și nu cu desfrânărĭ, ca să se pótă păzi edecul și cinstea fie-căruia, care Domnia mé grijimŭ în tótă vreme de a fi ocrotite. Hotărîmŭ într'acestașŭ chipŭ și poruncimŭ Domnia mé să se urméze».

Totŭ în interesulŭ ordineĭ Domnitorulŭ dă specialŭ pitacŭ:

Pitacŭ regulându hanurile din Bucurescĭ din 1788 Febr. 28.
Hangiiĭ sunt datorĭ a avé supravegherea tuturorŭ acelorŭ ce locuescŭ în hanŭ. Locuitoriĭ din hanurĭ să nu aibă arme. Asemenea să se înlătureze din hanŭ orĭ-cine nu se pórtă cinstitŭ (1).

Nu scimŭ de unde a luatŭ Becattini informaţiunea, că Mavrogheni ca să placă turcilorŭ, ar fi prefăcutŭ căte-va biserică din Bucurescĭ în geamiĭ. Acéstă minciună o aflămŭ şi la anonimulŭ grecŭ, scriitorulŭ cărţeĭ Ιστορια των ετον (2). Acesta ḑice în adevĕrŭ, că Mavrogheni *«a ajunsŭ la atâta nerușinare și impiositate de a prefface mai multŭ de o Biserică în Bucurescĭ în Giamiĭ turcescĭ»*. Becattini, ca şi grecŭlŭ anonimŭ, aduce o proclamare a luĭ Mavrogheni cătră ţéră, în urma declarăreĭ rĕsboiuluĭ de Austria, unŭ manifestŭ pre care eŭ nu l'amŭ aflatŭ în condicile Domnieĭ séle, dar care, de altmintrelea concordă cu vederile luĭ şi cu atâtea alte manifeste ce cunóscemŭ dela el. Eată actulŭ acesta, care este tradusŭ după grecesce de d. prof. Erbiceanu în Revista teologică (3).

«Noĭ Principele etc. etc. Vĕ facemŭ cunoscutŭ vouĕ creştiniloŭ, boĭerilorŭ, proistoşilorŭ şi altora din orĭ-ce rangŭ şi vĕ ordonămŭ în acelaşŭ timpŭ ca să fiţĭ supuşĭ şi credincĭoşĭ Autocratoruluĭ nostru, sub a căruĭa autoritate am trăitŭ noĭ până acum. Nu trebuĭe să ne lepĕdămŭ noĭ de acéstă credincĭoşie, nicĭ măcar cu mintea, şi vĕ ordonămŭ să aveţĭ tótă luarea aminte de a nu vĕ înşela de viclenia Tudéscă (nemţéscă); pentru că Némţulŭ şi Ruşiĭ sunt de o potrivă uşorĭ la minte şi uşureĭ ca frunḑa deasupra apeĭ. Rusulŭ aŭ începutŭ o dată rĕsboiŭ cu împĕratulŭ nostru, dar n'aŭ urmatŭ multŭ timpŭ şi noĭ am luat din noŭ domnirea acesteĭ provinciĭ; acésta caută să facă acum Némţulŭ. Acela rĕspândesce scrieri contra nóstră, acela voesce să vĕ asigure că adecă are să intre în acéstă stăpânire (a ţĕreĭ), dar este cu neputinţă să'şĭ ajungă scopulŭ sĕŭ. Scopulŭ sĕŭ este să semene între noĭ desbinarea, ş'ar reuşi dar se teme de sine însuşĭ, pentru că Autocratorulŭ nostru este aşa de puternicŭ, în cât décă toţĭ Autocratoriĭ şi toţĭ Regiĭ se ridică contra luĭ nu sunt în stare să'l învingă. Şi eŭ am putere de caĭ şi de ómenĭ, ca alţĭ Regĭ şi Dumneḑeŭ este cu mine, pentru că legea mea este a Creştinilorŭ, ĭér nu a Turcilorŭ. De aceea veniţĭ voĭ creştinilorŭ, veniţĭ cu toţiĭ în numele luĭ Is. Christos, înarmaţi-vĕ, luaţĭ fie-care arma după cum puteţĭ, săgeţile, suliţele, cuţitele, şi orĭ-ce altŭ ce v'ar cădé în mânĭ, veniţĭ, veniţĭ contra

(1) Cod. 17, fila 274 verso. Veḑĭ anexa.
NB. Saŭ cerutŭ şi chezeşie de la ceĭ ce şedŭ prin hanurĭ.
(2) Revista Teologică. Iaşĭ Noembrie 1886.
(3) Iaşĭ, Noembrie 1886. — Becattini pag. 146, vol. VII.

Nemţilorŭ. Imputerniciţi-vĕ de a opri invasiunea în ţéră. Acia cugeta să invadeze pe nesimţite, nu pentru ca să ne cuceréscă, ci pentru ca să ne jăfuiéscă. Dér va fi alungatŭ şi Némţulŭ şi Ruşii. Rusulŭ şi altă dată aŭ invadatŭ în ţĕrile nóstre, dér unde este acum? Nu vedeţi voi óre că şi în presentŭ împĕrăţesce Autocratorulŭ nostru? Asvârliţi de la voi orĭ-ce neîncredere către pré Inaltulŭ nostru Autocratorŭ, sub a căruĭa guvernare noi am trăitŭ până acum atât de fericiţi. In cât cine remâne orbŭ, acela este afurisitŭ şi condemnatŭ eternŭ în Iadŭ. Noi vĕ ordonămŭ în timpŭ propriŭ să substrageţi şi să desfiinţaţi tóte scrierile ce se respândescŭ contra sfinteĭ nóstre credinţi. Celŭ ce va trăda pe unul din aceĭ ce rĕspândescŭ ast-fel de scrieri şi'l va preda în mânele nóstre va lua un dar de 400 leĭ, va fi înălţatŭ de la gradulŭ de cetăţénŭ în gradulŭ boerilorŭ; şi eŭ cu mâna mea 'l voiŭ îmbrăca cu caftanŭ. Acela însă care va continua a publica ast-fel de scrieri va muri într'unŭ parŭ, fără nicĭ o compătimire, în aceéşĭ óră. Fiţi sănătoşi, credincĭoşi creştinĭ, supuneţi-vĕ ordinilorŭ nóstre. Plătiţi acum darea impusă vouă, după acésta veţi fi liberĭ de orĭ-ce altă dare fiscală. Veniţi, veniţi contra Nemţilorŭ spre a'ĭ învinge. Fiţi sănătoşi» (1).

In urma declarăreĭ de rĕsboiŭ a Austrieĭ, N. Mavrogheni adresézŭ către zabiţi şi ostaşi, în 27 Februarie 1788 un ordin dn ḑi prin care le spune că «vrăşmaşiĭ nemţi âmblă ca cu mijlocul de hrăpire şi cu feluri de vicleşuguri să *calce* (ţéra) şi unde vor puté ajunge să hrăpéscă raĭaoa şi să jăfuéscă». Domnitorulŭ apelă la ostaşi ca să nu maĭ aştepte noŭ ordin dela elŭ, ci pe dată ce vor auḑi, că s'aŭ arĕtatŭ verĭunde niscariva nemţi, numaĭ decât... «să vĕ porniţi asupra lor în grabă, ca cu veste, séŭ fără veste să'ĭ loviţi şi nu voimŭ Domnia mé altă nimică fără numaĭ capetele lor». Domnitorulŭ renunţă în favoarea ostaşilor sĕĭ la tóte spoliile de rĕsboiŭ, ba le promite şi recompense *«haruri vrednice şi dregătorii care la altă vreme»* nu le potŭ ostaşiĭ câştiga. La din contra, décă ostaşiĭ nu'şĭ vor face datoria, vor fi pedepsiţi. Termină Mavrogheni a îndemna ostaşiĭ să «iurudiséscă ca nisce bărbaţi vrednicĭ, fără sfială.... că ómenĭ sunt (duşmaniĭ) ca şi noi, maĭ vêrtosŭ nisce nelegiuiţi, pe carĭ însuşĭ Dumneḑeŭ îĭ bate pentru nedrépta pornire a lor» (2).

(1) „Revista Teologică" din 1886, pag. 118 — 119. Vorba „*Tudéscă*" încă probézŭ că anonimulŭ grecŭ a tradusŭ şi plagiatŭ pe Becattini.

(2) Eată actulŭ întregŭ:

5 cărţi deschise către zabiţiĭ ostaşi din 1788, Februarie 27.

«Vĕ facemŭ în scire că de vreme ce vrăşmaşiĭ nemţi ămblă ca cu mijlocelŭ de hrăpire şi cu feluri de vicleşuguri să calce şi unde vor puté ajunge să hrăpéscă raĭaua şi să jăfuĭască, nu trebue să şedeţi nemişcaţi făr de nicĭ o urmare aşteptândŭ numaĭ poruncă dela noi, ci când veţi auḑi că s'aŭ arĕtat ver unde

Două ḑile după acestŭ ordinŭ de ḑi, Mavrogheni trămite oștirilorŭ unŭ noŭ ordinŭ de ḑi cam în aceeași coprindere, darŭ li mai vestesce că la plaiurile Secuenilorŭ ţĕraniĭ munteni aŭ săritŭ cu ciomegile asupra oștireĭ nemţescĭ și le aŭ gonitŭ.

Decĭ Vodă le ḑice să nu le fiă grijă de ómenĭ ca și eĭ, cu atâtŭ mai multŭ că acelora le este îndoită și întreită frica.... Domnitorulŭ promite câte 500 taleri de capŭ de vrășmașŭ neamțŭ «și-lŭ vomŭ cinsti cu cinste și dregĕtorie..... ca pre unŭ bărbatŭ vrednicŭ și viteazŭ,» și făcêndŭ pre toți neferiĭ luĭ privilegiați și nedăjnicĭ în vecĭ... Domnitorulŭ îndémnă pre ostași așĭ face détoria și pentru motivulŭ că se cade «a ne pune vĭața pentru fraţiĭ crestinĭ ceĭ de o lege cu noĭ și pentru patrie și pentru dragostea cea către pré puterniculŭ împĕratŭ Sultanulu Hamit, sub alŭ căruĭa skiptru aţĭ trăitŭ și v'aţĭ chivernisitŭ voĭ și părinţiĭ voștriĭ, după cum și Domnia mé gata suntemŭ a ne jărtfi cu voĭ, la întêmplare de trebuinţă.... Ci dar să vĕ vedemŭ fiilorŭ!....» (1).

---

nescarva nemţĭ, numaĭ decât făr de a maĭ aștepta poruncă de la noĭ să vĕ porniţĭ asupra lor cu grabă, ca cu veste, séŭ fără veste să-ĭ loviţĭ; și nu voim Domnia mea alta nimica fără numaĭ capetele lor și tot avutulŭ de caĭ, arme, și de verĭ-ce alt veţĭ dobândi să fie al vostru folosŭ și osebitŭ să nădăjduiţĭ de la Domnia mé cu mare bucurie harurĭ vrednice și cinste de dregătoriĭ, care la altă vreme nu le puteţĭ câștiga. Iar când acéstă datorire nu veţĭ urma-o și se va întêmpla de la verĭ-o parte a se arĕta vre-unŭ vrășmaș și nu-ĭ veţĭ lovi, dându-le vreme a năvăli și a călca în pămêntulŭ ţĕreĭ acestia, atuncĭ să sciţĭ că după gătirea ce facemŭ de a eși înșine Domnia mé afară, pe care vomŭ găsi că n'aŭ făcutŭ în vreme slujba luĭ, pe unulŭ ca acela îl vomŭ pedepsi cum va fi maĭ greŭ. Ci dar urmaţĭ după cum vĕ scriemŭ și îndată ce veţĭ simţi de vrăjmașŭ numaĭ decâtŭ făr de a aștepta poruncă de la noĭ, de o parte să ne faceţĭ de scire, despre alta să vă porniţĭ cu graba asupra lorŭ ca să-ĭ loviţĭ și cândŭ veţĭ avea silința deplinŭ și veţĭ iurudisi ca nisce bărbaţĭ vrednicĭ, făr de nicĭ o sfială, avemŭ nădejde la ajutorulŭ mareluĭ Dumneḑeŭ, că veţĭ face isbânda negreșitŭ, pentru că ómenĭ sunt ca și voĭ, maĭ vêrtosŭ nisce nelegiuiţĭ, pre care însușĭ Dumneḑeŭ ĭĭ va bate după nedréptă pornirea lor». 1788 Febr. 27.

(1) Eată actulŭ în întregime, după cod. No. XVII, fila 269 verso.

Carte către zabiţĭ și ostașĭ domnescĭ spre a fi cu priveghĭare bărbaţĭ a sări asupra vrășmașilorŭ nemţĭ.

«Tuturorŭ zabiţilorŭ și vătașilorŭ Domnieĭ mele care vĕ aflaţĭ la..... sănĕtate și vrednică biruinţă vĕ pohtimŭ dela milostivulŭ Dumneḑeŭ ca să vĕ dăruĭască. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că de vreme ce nelegiuiţiĭ nemţĭ fără de nicĭ o pricină vrednică s'aŭ pornitŭ asupra acesteĭ pravoslavnice ţĕrĭ, a cărora pornire nicĭ este, nicĭ póte fi pentru altŭ sfîrșitŭ, fără de numaĭ să jăfuĭască unde

Cu tóte frumósele apeluri la țéră și la oștiri, cu tóte micile isbânde deja câștigate de ostire și de chĭar țĕranii din unele părți contra ante-gardelorŭ austriace, mulți locuitori din sate ca și din orașe, fiă dupa deprinderea vechiă, fiă ademeniți de spioniĭ austriacĭ și rusescĭ, abandonă casele lor și emigrézā. N. Mavrogheni adreséză acestorŭ fugari o proclamațiune prin care îĭ îndemna să revină la casele lor, unde nimenĭ nu-ĭ va supĕra cu nimica, căcĭ proviziunile ce vorŭ da la oșteni, li se vorŭ plăti directŭ de eĭ, din lefile ce aŭ. Poruncĭ strașnice s'aŭ datŭ să nu fiă nimenĭ din locuitorĭ supĕrați cu nimica, ci apĕrați de orĭ-ce jăfuitorĭ numaĭ să nu asculte de vorbele înșelătóre și de făgăduelile cu care ămblă vrășmașiĭ să-ĭ înșéle...,

---

vorŭ puté ajunge, să calce și să robéscă pe frații noștri crestinĭ și se facă rĕutate țĕreĭ, avemŭ nădejde la dreptulŭ judecătorŭ și pré puterniculŭ Dumneḑeŭ și la ajutorulŭ pré curateĭ Maiceĭ séle și alŭ tuturorŭ sfinților, că se vorŭ întórce rușinați și vorŭ fi bătuți de cătră ostile împĕrătesci și ale nóstre, după cum ĭată am și luatŭ astăḑĭ vestire de bucurie că și la ..... (?) și aicĭ pretutindené unde s'aŭ arĕtatŭ, lovindu-se ostile nóstre și biruindu-ĭ s'aŭ întorsŭ rușinați, ĭar maĭ vêrtosŭ la plaĭurile Secuienilor cu cĭomagele ĭ-aŭ lovitŭ și gonitŭ. Dreptŭ acea nu lipsimŭ a vĕ însciința de aceste și a vĕ scrie, că nu trebue să vĕ îngrijați de ómenĭ ca și voĭ, la care este âncă îndoită și întreită frica, nicĭ se cuvine a le da pricină de îndrăsnélă cu sfiala vóstră, ci luândŭ pre Dumneḑeŭ întru ajutorŭ și încingêndu-vĕ mijlócele vóstre cu brîulŭ credinței, să îndrăsniți să iurudisiți cu inimă întinsă ca să-ĭ loviți și să-ĭ sdrobiți când se vorŭ arĕta. Și celŭ ce va face biruință și va aduce la Domnia mé capŭ de vrășmașŭ neamțŭ, unulŭ ca acela va lua dela Domnia mé 500 talere și-lŭ vomŭ cinsti cu cinste și dregĕtorie care la altă vreme nu póte dobândi, ca pe unŭ bărbatŭ vrednicŭ și vitezŭ făcêndŭ și pre toți neferiĭ luĭ privileghiați și nedajnicĭ în vecĭ; și nu numaĭ voĭ care v'ați ostășitŭ veți avé în parte milele dela Domnia mé, cĭ veți fi pricină pentru toți pămêntenii de obste a câștiga dela pré puternica împĕrăție ipolipsŭ bunŭ și a revĕrsa în urmă milele eĭ cele bogate cătră toți, când prin silința și osirdia vóstră se vorŭ isgoni vrășmașiĭ din țéra acésta. Și pe lângă acestea veți avé și dela milostivulŭ Dumneḑeŭ vrednică resplătire pentru mântuirea și isbăvirea zidireĭ mânilor sf. séle de cătră vrășmașiĭ aceștia, pre care însușĭ Dumneḑeŭ îĭ va bate, după nedrĕptă pornirea lor. Lângă acestea trebue să socotiți că și dĕtorĭ suntem *a ne pune viața pentru frații creștini* ceĭ de o lege cu noĭ și pentru patrie și pentru dragostea pré puterniculuĭ împĕratŭ Sultanŭ Hamitŭ, sub alŭ căruia skeptru (!) ați trăitŭ și v'ați chivernisitŭ voĭ și părinții voștrii, după cum și Domnia mé gata suntem dimpreună cu voĭ a ne jărtfi la întêmplare de trebuință pentru dragostea pré puterniculuĭ împĕratŭ Sultan Hamit și pentru țéră. Și ĭată de aicea vĕ vom proftacsi Domnia mé totŭ felulŭ de imdatŭ și nu vĕ vomŭ lăsa nicĭ cum fără de ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ când va fi trebuință. Ci dar să vĕ vedemŭ, fiilorŭ, acum este vreme când trebue să vĕ arĕtați fieși-care slujba și vrednicia și rugămŭ pre milostivulŭ Dumneḑeŭ ca să faceți isbânda aceea care o și nădăjduimŭ. 1788, Februarie 29.

Că ceĭ ce se amăgescŭ dela credința (către ţéră) şi se înşélă la primejdie de viață vinŭ....

Mavrogheni termină ḑicêndŭ, că şi-a făcutŭ détoria crestinéscă maĭ vestindu-le o dată şi că nu maĭ are pĕcatŭ décă eşindŭ apoĭ însuşĭ la partea loculuĭ, va fi vaĭ! de acela ce-lŭ va afla neurmătorŭ: «nu va scăpa de robire şi de sabie...» (1).

---

(1) Eată întregŭ actulŭ analisatŭ pe scurtŭ:

3 Cărţĭ deschise către locuitoriĭ fugarĭ ca să se întórcă la casele lor, din 1788, Martie 3.

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de prin sate şi oraşe ot sud . . . . . sănătate, de obşte vĕ facemŭ în scire, că fórte ne mirămŭ Domnia mé de urmările vóstre şi de mişcările care auḑimŭ că faceţĭ risipindu-vĕ de la casele şi locurile vóstre şi ascunḑêndu-vĕ, în potriva învĕţăturilorŭ şĭ cărţilorŭ prin care întru atâtea rînduriĭ v'amŭ scrisŭ şi v'amŭ încredinţatŭ, că Domnia mé avemŭ pentru voĭ tótă purtarea de grijă cu durere de inimă şi cu milă ca să nu vĕ bântuiţĭ, nicĭ să vĕ primejduiţĭ într'acéstă vreme şi pentru truda şi ostenéla ce facemŭ; neadormitŭ, ḑiua şi nóptea, priveghiămŭ pentru a vóstră petrecere, cheltuimŭ în greŭ şi vărsămŭ hasnalele nóstre şi pentru aceea am orânduitŭ şi la partea loculuĭ atâta oştime ca să vĕ păzéscă şi să vĕ străjuiască, atâtŭ pre voĭ de către vrăşmaşŭ, ca să nu vĕ calce, séŭ să vĕ hrăpéscă şi să vĕ robéscă înstreinându-vĕ din locurile vóstre şi despărţindu-vĕ de némurile şi rudeniile vóstre, cât şi pentru ale vóstre averĭ să nu se risipéscă, cărora ostaşĭ le avemŭ date straşnice porunciĭ şi învĕţăturĭ, ca să nu vĕ bântuéscă, séŭ să vĕ facă niscaĭ-va silĭ şi jafurĭ, ci se petrécă cu voĭ bine şi cu blândeţe ca nisce raiele ce sunteţĭ aĭ pré puterniculuĭ împĕratŭ, care, aŭ porunca a-şĭ vĕrsa sângele pentru voĭ. Apoĭ când aceste le vedeţĭ de faţa în faptă, că le facemŭ Domnia mé, pentru ce voĭ faceţĭ urmărĭ netrebnice şi mişcărĭ cu care daţĭ pricină de bănuială şi înşi-vĕ aduceţĭ lucru la sfîrşitŭ reŭ şi la primejdie? cu adevératŭ să sciţĭ, că fórte ne-amŭ mâhnitŭ de acésta şi iată vĕ scriemŭ şi vĕ maĭ sfătuimŭ pe toţĭ: căutaţĭ de vĕ adunaţĭ fiesce care pe la casele şi pe la locurile vóstre şi ca nisce credincióse raiele staţĭ pe loc şi nu vĕ temereţĭ că Domnia mé grijimŭ nu numaĭ pentru vrăjmaşiĭ nemţĭ şi vĕ apărămŭ ca să nu vĕ calce, să vĕ hrăpéscă, ca şi despre óstele nóstre să nu fiţĭ bântuiţĭ, arĕtându-vĕ însă cu supunerea şi credința acea ce se cade unorŭ raiele credincióse, spre a da ajutorulŭ celorŭ trebuincióse de hrana oştilorŭ nóstre din cele ce aveţĭ, cu plata vóstră de la ostaşĭ, fiindŭ-că pentru aceea le dămŭ Domnia mé léfă. Nu vĕ amăgireţĭ la vorbe înşelătóre şi la *făgăduele cu care ămblă vrăjmaşiĭ să vĕ înşale*, că tóte acelea sunt vremelnice şi în zadar, carĭ nu póte avea nicĭ un temeiŭ adevĕratŭ şi care aducŭ pe ceĭ ce se amăgescŭ de la credință şi se înşală, la primejdie de viață, după cumŭ pildă aveţĭ a vremilorŭ trecute pe ceĭ ce s'aŭ înşelatŭ la vorbele şi îndemnările vrăşmaşilorŭ, séŭ la ale nepretinilorŭ aĭ patrieĭ, că n'aŭ folosit alt, decâtŭ în cea după urmă în robiciunea fraţilorŭ creştinĭ, pentru care aveţĭ a da sémă şi înaintea luĭ Dumneḑeŭ pentru ceea ce din pricina vóstră vor pătimi.

Dreptŭ acea ascultaţĭ învĕţăturilorŭ ce vĕ dămŭ părintesce şi domnesce şi fiindŭ următorĭ la acestea ce vĕ scriemŭ, întorcêndu-vĕ fiesce carele, ca să auḑimŭ

XLI.

Protecțiunea acordată Românilorŭ din Ardélŭ.

Cu tótă aprinderea resboĭuluĭ contra Austrieĭ, Mavrogheni scie deosebi dintre dușmaniĭ țĕriĭ pre românii supușĭ austriacĭ. Așia vedemŭ că îngădue, cu pitaculŭ sĕŭ din 5 Martie 1788, bârsanilorŭ ardeleniĭ să-și țină oile în țĕră, numaĭ ordonă ispravnicilorŭ de Rŏmnicul-Sărat, Buzĕŭ, Saac, Prahova, Dâmbovița și Muscel, să nu-ĭ îngădue a sui oile la munte, ca să evite corespondența prin eĭ cu austriaciĭ (1).

Chiar și maĭ târdiŭ când rĕsboiulŭ e maĭ aprinsŭ, Mavrogheni este bunŭ pentru ciobaniĭ ardeleniĭ și ĭ lasă în țĕră cu vitele lorŭ, prin următorulŭ pitacŭ alŭ Divanuluĭ:

Cartea boerilorŭ la biv vel 3 vist. Andreiŭ epistatulŭ amêndurorŭ plaĭurilorŭ din sudŭ Saac, ca «sudițiĭ ce se află cu oile lorŭ la pașune aicĭ în pământulŭ țĕreĭ românescĭ, după a lorŭ cerere ce aŭ fostŭ făcutŭ în urma deschidereĭ rĕsboiuluĭ, spre a li se da voĭe să trécă în lăuntrulŭ cu tóte vitele lorŭ, măcarŭ că li s'aŭ datŭ de cătră M. Sa Pré Inălț. nostru Domnŭ sloboțiciune ca să fie nepopriți și aŭ și scrisŭ poruncile M. Séle la toți vătașiĭ plaĭurilorŭ cumŭ și la D-lorŭ ispravniciĭ județelorŭ, ca să le dați drumulŭ să se ridice cu tóte vitele lorŭ să mérgă în lăuntru neopriți. Dar fiindŭ-că d-ta acumŭ aĭ înștiințatŭ, M. Séle luĭ Vodă, cum-că sudițiĭ ce se află în partea loculuĭ cer ca să rĕmâe cu oile în pământulŭ țĕreĭ să și le pască aice, și făgăduescŭ că tótă brânza ce vor face să o dée la negutitoriĭ de aice, pentru trebuința capanuluĭ împĕrătescŭ, rugându-se a li se da voĭe a cumpĕra malaiulŭ pentru demâncarea celorŭ ce se află cu vitele la pășune aicea; la care acésta cu tóte că li aŭ trimisŭ

în puține ḑile, că v'ați adunatŭ și vĕ aflați pe la casele vóstre, cu sîrguința de ajutorŭ la împlinirea celorŭ trebuinciŏse oștilorŭ nóstre. Iar cândŭ nicĭ acumŭ nu veți înțelege, atuncĭ să sciți, că Domnia nóstră tótă datoria creștinéscă ne-amŭ făcutŭ-o de amŭ eșitŭ din pĕcatŭ și cândŭ vomŭ eși înșine afară la partea loculuĭ, va fi vaĭ de acela ce-lŭ vomŭ găsi neurmătorŭ : nu va scăpa de robire și de sabie ; ĭar ceĭ ce nu se vor sminti din credința lor și se vor afla nestrĕmutați de pe la locŭ și slujindŭ și ajutându cu cele ce potŭ la trebuințele oștilorŭ nóstre, uniĭ ca aceia veți vedé milele Domnieĭ mele de față spre voĭ și veți câștiga privileghiurĭ carĭ nu le puteți dobândi la alte vremurĭ, rĕmâindŭ nedajnicĭ în tótă viața vóstră și pentru puținŭ ajutorŭ ce faceți acumŭ oștilorŭ nóstre veți dobândi maĭ mult și vetĭ câștiga îndoitŭ și întreit și veți fi pricina a câștiga și ceĭ-l-alți pământeni aĭ voștri nume bunŭ de la Devletulŭ prea puterniceĭ împĕrății prin arĕtarea și ajutorul Domnieĭ mele când ne veți asculta». 1788, Martie 3.

Cod. XVII, fila 272.

(1) Cod. XVII, fila 275 verso.

M. Sa Vodă rĕspunsŭ prin cartea M. Séle cum să urmeze, dar deosebitŭ ne-aŭ chiămatŭ şi pre noĭ M. Sa şi ne aŭ poruncitŭ să'ţĭ scriemŭ într'acestaşĭ chipŭ, cum-că de vor da sudiţiĭ vrednice chezaşiĭ cum-că remâindŭ aice în ţĕră nu vor avé nicĭ un felŭ de ămbletŭ şi trecere pe potecele plaĭurilorŭ, nicĭ înşiĭ eĭ, nicĭ ómenĭ de aĭ lorŭ, nicĭ rude de ale lorŭ a trimete de aicĭ în colo, séŭ de acolo aicĭ, cu nicĭ un felŭ de pricină şi de trebuinţă, nicĭ *corespondenţiĭ* prin scrisorĭ, nicĭ alt-felŭ de spionlîcurĭ nu vor face, nicĭ vre-o zaherea nu se vor cerca a cără peste hotarŭ de aicĭ acolo, ci vor petrece cu ferire de tóte acestea, căutându'şĭ numaĭ de hrana vitelorŭ şi cumcă vor plăti tóte rusumaturile visterieĭ Domnescĭ la vreme, după vechiulŭ obiceiŭ făr de nicĭ o împotrivire, cum şi cele-l-alte obiceĭurĭ şi dreptăţĭ ale stăpânilorŭ de moşiĭ şi ale munţilorŭ, nepăgubindŭ pre nimenĭ de nimică şi de te încredinţezĭ şi d-ta la tóte acestea, că nu vor face vre o urmare împotrivă, printr'ascunsŭ, care să aducă vre-o nevoie ţĕreĭ şi nouă, şi d-tale . . . . . aşa să primiţĭ şi sloboziţĭ a rĕmâne cu oile lorŭ să şi le pască aicĭ în ţĕră şi le veĭ da pace la câţĭ sunt cu eĭ aicea în partea loculuĭ a nu-ĭ sili şi a nu le face nicĭ o supĕrare pentru mergere în lăuntrulŭ, şi le veĭ da voie a cumpĕra şi malaĭulŭ celŭ trebuinciosŭ, numaĭ pentru de mâncarea lorŭ şi a ciobanilorŭ. Iar să nu se cuteze, cu numele acesta că'şĭ ducŭ merinde pentru demâncarea ciobanilorŭ la oĭ, a trece măcarŭ o oca în lăuntru. Ci dar, după luminată porunca M. Séle luĭ Vodă, nu lipsimŭ aţĭ scrie şi noĭ ca să urmezĭ întocmaĭ, după cum te povăţuimŭ şi să întărescĭ fórte tare potecile şi tóte locurile hotaruluĭ, ca să nu pótă găsi mijlocŭ de a trece, că aşĭa ne aŭ poruncitŭ M. S. Vodă să'ţĭ scriemŭ şi într'acestaşĭ chipŭ veţĭ urma şi pentru plaĭulŭ Teliajinuluĭ, fiindŭ-că este datŭ asupra D-tale, să nu se facă vre unŭ cusurŭ, că apoĭ nu te veĭ putea mîntui de urgia şi primejdia domnéscă şi să avemŭ rĕspunsŭ» (1). 1788, Maiŭ 22.

La Martie 6, anulŭ 1788 Mavrogheni permite luĭ Ioniţă Lungu suditŭ, care a avutŭ prăvălie în Pitescĭ, ca împreună cu alţĭ 11 sudeţĭ bărbaţĭ şi muĭerĭ şi cu totŭ avutulŭ lorŭ să se retragă în Transilvania (2).

Ba maĭ multŭ, cu un cavalerismŭ de laudă, Mavrogheni cere de la Pórtă voie ca să permită a eşi din ţĕră nesupĕratŭ şi agentulŭ Austriacŭ Sior Marchel (3).

(1) Cod. No. XVII, fila 301.

(2) Cod. XVII, fila 275 verso.

(3) «Cartea dată la divanulŭ ţĕreĭ românescĭ de Sior Marcheli pentru întórcerea sa şi supuşilorŭ astriacescĭ la patria lorŭ, din 1788 Martie 11 e după firmanulŭ dobânditŭ la cererea luĭ Nicolae Mavrogheni-Vodă. Marcheli recunósce că li s'a datŭ voie să iasă cu toţĭ cu totŭ avutulŭ lorŭ. Aŭ maĭ rĕmasŭ în ţĕră numaĭ suditi 5, aretaţĭ anume, până ce-şĭ vorŭ termina afacerile, după care se vor libera şi eĭ în siguranţă».

Cod. XVII, fila 284.

XLII.

Planulŭ de rĕsboiŭ alŭ Austrieĭ. Mavrogheni împănéză pasurile munţilorŭ. Apelŭ la arme alŭ tuturora! Austriaciĭ la Jiul de susŭ şi la Câmpu-lung.

Făcêndŭ din Timişóra şi localităţile vecine loculŭ de centru alŭ oştireĭ séle, Impĕratulŭ Austrieĭ căuta, prin aripa dréptă să invadă Serbia şi Bosnia, ca să fiă siliţĭ Turciĭ a-şĭ împărţi oştirea şi a se slăbi în Principate. Cu aripa stîngă Austriaciĭ se îndreptaseră prin Bucovina spre Hotin, ca să-şĭ dée mâna cu óstea aliată ruséscă. Orĭ câtŭ de mare era relativŭ oştirea austriacă, întinsă pe un frontŭ de atacŭ dela Hotin la Bosnia, acéstă oştire nu era în stare de a lua ofensiva în orĭ-care punctŭ alŭ frontuluĭ eĭ. Negreşitŭ şi Mavrogheni cu Turciĭ, creḑêndu-se détorĭ a ţine peptŭ Austriacilorŭ prin tóte punctele pe unde eĭ arŭ fi pututŭ strĕbate în Moldova şi Muntenia, căḑură şi eĭ în greşéla austriacilorŭ, împrăştiindu-şĭ totŭ maĭ multŭ forţele. Ce-ĭ dreptulŭ, Mavrogheni avu ochiulŭ maĭ multŭ aţintitŭ la Focşanĭ, ca să împedice de a fi învăluitŭ pe acolo de neamicŭ şi apoĭ să se afle între foculŭ austriacilorŭ de pe hotarulŭ munţilorŭ şi acé oştire ce arŭ fi rĕsbitŭ pe la Focşanĭ. Dar nu maĭ puţinŭ Mavrogheni caută să apere pasurile principale ale Carpaţilorŭ dintre Ardeal şi ţéra muntenéscă.

După ce prin proclamaţiunea ce amŭ adusŭ maĭ susŭ N. Mavrogheni rechiamă pre fugariĭ din sate şi oraşe, apoĭ în 5 Martie acelaşĭ anŭ, el adreséză o specială proclamare numaĭ cătră locuitoriĭ din oraşe şi têrgurĭ, obligându-ĭ a lua parte activă cu óstea la apĕrarea localităţilorŭ unde locuescŭ: «Ca nisce raele credincióse să staţĭ dimpreună cu ostile nóstre la vre-o întêmplare de năvălire a vrajmaşilorŭ, sărindŭ cu micŭ cu mare, ... şi avemŭ nădejde la mila luĭ Dumneḑeŭ că veţĭ birui, *după cumŭ s'aŭ înfrântŭ* şi pe la alte locurĭ unde s'aŭ arĕtatŭ până acumŭ (1).

---

(1) Proclamaţiune la locuitorĭ, din 1788, Martie 5.

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de prin oraşe şi târgurĭ ot sud . . . . . iarăşĭ de obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru a vóstră bună pace

Intre acestea Mavrogheni nu putu dispune de atâta oștire cât să trămită și la estremitatea Oltenieĭ. Pe acolo oștirea austriacă aflându nepăzite trecătorĭ în munțiĭ Jiuluĭ-de-susŭ, aŭ intratŭ și înaintară până la tîrgulŭ Jiuluĭ, pe când alte cete austriace cercară se înainteze la Câmpu-lung și Rucăr. Oștirea română unită cu cete din oștirea turcă aŭ isbutitŭ însă în primele ḑile din Martie să isgonóscă — cu pagube — pre austriacĭ din Jiŭ și să'ĭ scótă din țéră. La Câmpul-lung s'a întêmplatŭ asemenea luptă, în care austriaciĭ fură învinșĭ și fugăriți până peste hotarele Ardéluluĭ. Noĭ dămŭ în notă buletinulŭ acestorŭ victoriĭ, din 8 Marte 1788 (1). Domnitorulŭ ié ocasiune din acéstă victorie, ca să

și strejuire, care trebue să aveți într'acéstă vreme spre a nu vĕ călca și a vĕ hrăpi nescare-va vrăjmășĭ aĭ împărăției, avemŭ tótă purtarea de grĭjă ḑiua și nóptea cu durere și cu milă ca de nisce raele credincióse și supuse și pentru acea amŭ rânduitŭ la tóte treĭ trebuincióse părțile loculuĭ îndestuĭ ostași precumŭ a-ți vĕḑutŭ, cărora ostași strașnicĭ porunciĭ le-am dat Domnia mé, ca să petrécă cu voĭ raele cu blândețe și su bună orânduială, dându-le trebnincióselе sacherele și lefĭ dela visteria Domnieĭ mele, ca să nu fiți voĭ supărați și năcăjiți, și așia veți fi și despre vrășmașiĭ nemți feriți cum și despre oștile nóstre nu veți păți nicĭ un rĕŭ. Dreptŭ acea fiți veselĭ, nu vĕ întristați, nicĭ vĕ risipiți cu strĕmutarea și cu fuga de la casele și locurile vóstre, ca să nu scadem cu acésta din credința vóstră și veți da o pricină de bănuială, ci că nisce raele credincióse să stați dinpreună cu oștile nóstre la vre-o întâmplare de năvălire a vrășmașilorŭ, sărindŭ cu micŭ cu mare ca să le stați înpotrivă și să-ĭ loviți. Și avemŭ nădejde la mila luĭ Dumneḑeŭ că veți birui, după cum s'aŭ înfrânt și pe la alte locurĭ unde s'aŭ arĕtat până acum și cine va fi bărbatŭ vrednicŭ și va arĕta slujba în fapta cu osîrdie asupra vrășmașilorŭ împărăției, unulŭ ca acela va câștiga milĭ vrednice, care nu le póte dobândi la alte vremĭ, făcêndu-lŭ Domnia mé nedejnic în vecĭ; cumŭ înpotrivă, celŭ ce se va sminti din credința luĭ și nu va urma datoria acea ce este datorŭ după lege raelele cele supuse către stăpânitoriĭ ce Dumneḑeŭ le-aŭ datŭ și se va amăgi și după înșelăciunile vrășmașilorŭ și a voitorilorŭ de rĕŭ patrieĭ, unulŭ ca acela nu numaĭ luĭ îșĭ va pricinui sfîrșitŭ rĕŭ, ce și celor-l-alțĭ frați creștinĭ primejdie de viață și robiciune, pentru care vorŭ rĕmâne și vinovați a da sémă înaintea luĭ Dumneḑeŭ.

Ce dar urmați după învĕțăturile care părintesce vĕ sfătuimŭ și care v'amŭ sfătuitŭ într'atâtea rênduri până acumŭ, ca să nu vĕ căiți pe urmă». 1788, Martie 5. Cod. XVII, fila 275.

(1) «D-vóstră agalelorŭ, i boerilorŭ zabiți, i polcovnicĭ buluc-bașĭ, căpitanĭ și tuturorŭ ostașilorŭ ce sunteți orânduiți pe afară în țéră Domnieĭ mele, sĕnătate.

«De obște vĕ facemŭ Domnia mé în scire, ca astă-ḑĭ ne-aŭ venitŭ alŭ doilea veste de bucurie a biruinței și a vitejieĭ ce aŭ făcutŭ purtătórele de biruințe otomanicescele oștirĭ și ale nóstre de la Câmpu-lungŭ asupra vrășmașilorŭ, care oștirĭ năvălindŭ către dênșiĭ cu celŭ obișnuitŭ iureșŭ alŭ lorŭ i-aŭ gonitŭ nu numaĭ în trecutele ḑile până la Rucăr, ci trecêndŭ podulŭ aŭ iurudisitŭ în lăuntru în

îndemne cu intusiasmŭ ţéra şi ostaşiĭ la noue lupte şi victoriĭ. Şi pentru ca îndemnulŭ să fiă maĭ eficace, Mavrogheni trămite carte de rĕspunsŭ la căpitaniĭ sĕĭ, luĭ cămărăşŭ alŭ duoilea, şi la Buluc-başiĭ sĕĭ Spiru şi Luca carĭ aŭ repurtatŭ victoriele maĭ susŭ arĕtate, prin care cărţĭ de rĕspunsŭ spune că pre al duoilea cămărăşŭ, îlŭ ridică la rangulŭ de mare serdarŭ «şi facemŭ totŭ némulŭ şi casa ta apĕrată de tóte dăjdiile visterieĭ şi alte multe şi să aibĭ şi cămărăşia alŭ duoilea *arpalăcŭ*». Luĭ Luca şi Ipir (séŭ Spir?) îĭ «cinstimŭ cu paiaoa polcovnicieĭ Craioveĭ». Cu cartea luĭ Mavrogheni e trămisŭ anume boĭerŭ dela Divanŭ cu treĭ caftane ca să-ĭ îmbrace în tabără. Domnitorulŭ întinde resplătirea şi la polcovnicĭ şi la catane: «vĕ hărăzimŭ privilegiulŭ ca în tótă viaţa vóstră să fiţĭ apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orânduelile visterieĭ. Şi de va fi căduţŭ vre unulŭ din voĭ în rĕsboiŭ, hărăzimŭ acéstă apĕrare fiilorŭ sĕĭ, carĭ prin sciinţa vóstră luândŭ adeverinţă dela d-luĭ Caimacamul şi dela d-lor boĭeriĭ Divanuluĭ Craioveĭ, să vie la Bucurescĭ ca să li se dée şi cărţĭ din Divanulŭ Domnieĭ mele pe acestŭ privilegiŭ....»

Mavrogheni maĭ trămite şi 500 taleriĭ carĭ să se împartă tuturorŭ de vel serdarulŭ (1).

---

pămênturile lorŭ şi pe uniĭ dintr'ênşiĭ ĭ-aŭ omorîtŭ şi pe alţĭ mulţĭ ĭ-aŭ rănitŭ. Ne-aŭ adusŭ şi atâtea capete de vrăşmaşĭ şi viĭ şi mulţĭ. Asemené biruinţe aŭ făcutŭ şi oştile nóstre de la Craĭova, atâtŭ otomanĭ câtŭ şi creştinĭ, care dându năvală aŭ mersŭ la Târgulŭ-Jiuluĭ şi de acolo gonindŭ pe vrăşmaşŭ şi lovindu-ĭ aŭ omorîtŭ maĭ mulţĭ; ne-aŭ adusŭ şi de acolo capete de vrăşmaşĭ pré multe şi viĭ robĭ, aŭ prinsŭ şi pe unŭ băraictarŭ cu baiaraculŭ luĭ şi pe toţĭ ceĭ-l-alţĭ vrăşmaşĭ ĭ-aŭ gonitŭ până la hotarele lor. Acestea vi le însciinţămŭ şi ca să vĕ bucuraţĭ şi ca să le vestiţĭ la toţĭ ostaşiĭ noştri ce se afla acolo, arĕtându-le pre largŭ cu buna înţelegere neputinţa vrăşmaşilorŭ şi dându-le îndrăsnélă la năvălirea cătră dênşiĭ. Ce darŭ acumŭ cându s'aŭ făcutŭ la toţĭ cunoscută neputinţa vrăşmaşilor, nu perdeţĭ vreme, ci săriţĭ cu neîndoiósa nădejdie şi prin Dumneḑeĭasca putere şi a nóstră blagoslovenie ĭţĭ veţĭ birui şi îndată să avemŭ veste de bucuria vóstră, pentru că milostivulŭ Dumneḑeŭ îndestule semne şi începuturĭ bune ne-aŭ arĕtatŭ şi ne arétă cu biruinţa ce dă ostilorŭ nóste asupra vrăşmaşilorŭ şi rĕmâne numaĭ la *gaivretulă* D-vóstre zabiţilorŭ şi ostaşilorŭ Domnieĭ mele, ca să faceţĭ îndrăsnéla ca nisce barbaţĭ vrednicĭ. Dreptŭ acea urmaţĭ după cumŭ vĕ scriemŭ şi să vĕ vedem fiilor!!!». 1788, Martie 8.

Cod. XVII fila 278.

(1) «Boĭerulŭ Domnieĭ mele alŭ duoilea cămăraşĭ i slugilorŭ Domnieĭ mele Ipir şi Luca buluc-başilorŭ, i vouĕ catanelorŭ, ostaşilorŭ Domnieĭ mele ce v'aţĭ purtatŭ cu credinţă şi cu vitejie şi aţĭ făcutŭ biruinţe asupra vrăşmaşilorŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ, sănĕtate. Cartea ce aţĭ trămisŭ la Domnia mé vestitóre fiindŭ

XLIII.

Pregătirĭ de intrare a luĭ Mavrogheni în Ardeal. Manifestulŭ luĭ cătră Ardelenĭ.

Incuragiatŭ de isbândile micĭ dela Jiu şi Câmpu-lungŭ, Mavrogheni să dispune să intre în Ardélŭ. Atuncĭ în cursulŭ luneĭ Martie 1788 adreséză Braşovenilorŭ o proclamaţiune, care o dămŭ aci integrală, fiindŭ fórte curiósă şi importantă:

Cărţĭ de înscinţare către locuitoriĭ dela Braşovŭ, din 1788 Martie.

«Tuturorŭ locuitorilorŭ din ţinutulŭ Braşovuluĭ parte bisericéscă şi mirenéscă, cu dregătorie politicéscă şi ostăşéscă, sănătate şi totŭ binele vĕ poftimŭ

---

de biruinţă ce puterea luĭ Dumneḑeŭ v'aŭ hărăzitŭ asupra vrăşmaşilorŭ, o amŭ primitŭ şi veselindu-ne amŭ datŭ mulţămită mare luĭ Dumneḑeŭ pentru ajutorulŭ ce v'aŭ făcutŭ şi pentru credinţa şi sîrguĭala cu care v'aţĭ purtatŭ de obşte, pentru cinstea Domnieĭ mele şi a ţĕreĭ. Iată şi Domnia mé vĕ facemŭ cuviincĭósă resplătire şi pe tine alŭ duoile cămăraşŭ ca unŭ credincĭosŭ boĭerŭ alŭ Domnieĭ mele, ĭată te cinstimŭ cu dregĕtoria serdărieĭ celeĭ marĭ şi facemŭ totŭ némulŭ şi tótă casa ta apĕrată de tóte dăjdiile visterieĭ şi alte multe şi să aibĭ şi cămărăşia alŭ duoilea **arpalâcŭ**; ĭar pe tine Luco buluc-başa şi pe tine Ipir buluc-başa vĕ cinstimŭ cu paiaoa polcovnicieĭ Craioveĭ şi dămŭ Domnia mé volnicie pentru acésta boĭeruluĭ Domnieĭ mele.... Post ce s'aŭ orânduitŭ cu treĭ caftane de aicé din Divanulŭ Domnieĭ mele ca să vie în partea loculuĭ şi prin sciinţa d-sale caĭmacamuluĭ Craioveĭ, orĭ unde vĕ va întêmpina se vĕ îmbrace umerile vóstre cele credincĭóse cu caftanele Domnieĭ mele cele hărăzitóre de cinste şi se vĕ numéscă cu maĭ susŭ numitele boĭerilĭ. Şi voĭ boĭerilorŭ Domnieĭ mele polcovnicilorŭ să fiţĭ ĭarăşĭ apĕraţĭ de tóte dăjdiile visterieĭ. Iar voĭ catanelorŭ credincĭoşĭ ostaşĭ aĭ Domnieĭ mele, ca uniĭ ce v'aţĭ purtatŭ cu credinţa cea cuviincĭósă cătră Domnia mé şi pentru aceea v'aţĭ învrednicitŭ de cătră puterea cea Dumneḑeĭască a fi biruitorĭ; vĕ hărăzimŭ Domnia mé privilegiulŭ, ca în tótă vĭaţa vóstră să fiţĭ apĕraţĭ de tóte dăjdiile şi orânduelile visterieĭ şi de va fi căḑutŭ vre-unulŭ din voĭ în rĕsboiŭ, hărăzimŭ acéstă apărare fiilorŭ sĕĭ, carĭ prin sciinţa vóstră luându adeverinţă dela d-luĭ caĭmacamulŭ şi dela d-lor boĭeriĭ Divanuluĭ Craioveĭ să vie la Bucurescĭ ca să li se dea şi cărţĭ din Divanulŭ Domnieĭ mele pe acestŭ privilegiŭ. Şi ĭată vĕ trămitemŭ şi darŭ taleriĭ 500, care să vi se împarţă prin mâna d-séle vel sărdarŭ. Cu toţĭ dar acum remânêndŭ împărtăşiţĭ de domnescele nóstre daruriĭ ce am făcutŭ spre resplătirea acesteĭ credinţe ce aţĭ arĕtatŭ, acumŭ să vĕ sîrguiţĭ ĭarăşĭ totŭ cu acestŭ hairetŭ şi credinţă, ca să aduceţĭ şi altă biruinţă asupra vrăşmaşilorŭ, cu ajutorulŭ mareluĭ Dumneḑeŭ şi a blagoslovenieĭ Domnieĭ mele, ne avêndŭ nicĭ unŭ felŭ de îndoĭală că ĭarăşĭ după părintésca şi domnésca nóstră datorire vĕ vomŭ împărtăşi de altă cinste şi milĭ, atâtŭ pentru ca să remâie mulţămite ostenelele vóstre, câtŭ şi pentru a sta pildă şi altorŭ slugĭ aĭ Domnieĭ mele, ca să ne slujéscă cu credinţă şi cu dreptate. Şi tu postelnice, sevârşindŭ porunca Domnieĭ mele, să aducĭ adeverinţă dela toţĭ ceĭ maĭ susŭ numiţĭ şi însciinţare dela d-luĭ caĭmacamulŭ Craioveĭ; hotărîtŭ într'acestŭ chipŭ să urmezĭ, că acésta este porunca Domnieĭ mele». 1788, Martie 8.

de la milostivulŭ Dumneḑeŭ să vĕ dăruiască! Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că din césulŭ ce s'a stricat pacea dintre Inaltulŭ Devletŭ cu împerăţia Rusieĭ, am avutŭ deseĕvârşită voïe ca să aducemŭ aci în principatulŭ nostru din tóte părţile mulţime nenumĕrate de ostaşĭ, însă iubirea de ómenĭ şi firésca miloserdie ce dela Dumneḑeŭ ne este în inimă sĕdită, spre a nu îngreuna norodulŭ de aicea, ne-aŭ zătignitŭ, maĭ vêrtosŭ aflându-se aicea în principatulŭ nostru sumă de sudiţĭ din vecinătate, atâtŭ neguţitori, câtŭ şi de altă stare sălăşluiţĭ, ne amŭ îngrijatŭ pentru a lor pază şi fericire, ca nu cum-va să li se întêmplă primejdie de vĭaţă, atingere de cinste şi pagubă câtŭ de puţină la avutulŭ lorŭ. Dar fiind-că făr de veste şi făr de nicĭ un cuvêntŭ de dreptate aŭ deschisŭ rĕsboiŭ şi împĕrăţia némţuluĭ în potriva Devletuluĭ, şi vĕḑêndŭ mişcărĭ necuviincióse la o persónă împĕrătéscă şi creştină, căcĭ până a nu se vesti stricarea păcĭĭ aŭ semănatŭ prin plaĭurile ţĕreĭ nóstre manifesturĭ îndemnătóre de a'şĭ eşi norodulŭ din cuviinciósa supunere, cuprinḑêndŭ într'însele o hotărîre deseĕvîrşită pentru cele viitóre, care numaĭ unuĭ Dumneḑeŭ sunt sciute, că singurŭ este a totŭ puternicŭ, şi îndată după acésta nu numaĭ locurile Devletuluĭ aŭ călcatŭ, ce încă aŭ intratŭ şi în hotarele principatuluĭ nostru, aŭ hrăpitŭ din supuşiĭ noştrii, s'aŭ vĕrîtŭ şi în mŏnăstirĭ vecine de hotarŭ şi aŭ turburatŭ cu totŭ felulŭ odihna norodulŭĭ acestuia, fără de a nu socoti vĕrsarea de sânge ce aduce acestŭ felŭ de urmărĭ şi maĭ vêrtosŭ nepurtându grija nicĭ măcarŭ de înşişĭ sudiţiĭ lorŭ, ce eraŭ aicea, ca să nu se primejduéscă; pentru acea dar *siliţi am fostŭ ca să aducemŭ mulţime de óste, nu numaĭ spre în potrivirea acestorŭ mişcărĭ vrăşmăşescĭ, ci âncă spre rĕsplătirea nedreptăţeĭ care s'aŭ pornitŭ asupră-ne. Şi cu tóte că se cuvinea ca şi noĭ asemenea fără de veste să ne pornimŭ şi intrându cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aicĭ în lăuntru* să pricinuimŭ vĕrsare de sânge, robire şi perḑare tuturorŭ celor-ce pornirea ostaşilorŭ i-ar fi întâmpinatŭ; dar iarăşĭ creştinésca nóstră datorire şi firéscă *evsplachnie* ne-aŭ popritŭ de a ne porni fără de a nu vĕ face âintâiŭ scire, cum-că venimŭ, *şi âintâiŭ să vĕ sfătuimŭ pentru binele ce vĕ voimŭ ca se vĕ daţĭ înşivă supunere făr de rĕsboĭ şi împotrivire şi se vĕ alcătuiţĭ iarăşĭ la acestŭ principatŭ de unde v'aţĭ desghinatŭ şi vĕ primimŭ cu orĭ-ce legăturĭ şi privileghiurĭ* vĕ veţĭ socoti înşi-vĕ a vĕ fi maĭ de folosŭ, atâtŭ la partea biserícéscă, cât şi ostăşéscă, i politicéscă. Care aceste capitulaţione ni le veţĭ trimite cu cel maĭ de cinste şi de credinţă şi maĭ de vîrstă dintre obştea de acolo în sorocŭ de ḑile ... ca să le aprobăluimŭ şi să le întărimŭ cu domnescile nóstre hrisóve şi o să vĕ câştigaţĭ liniştea şi ocrotirea avutuluĭ vostru, şi să vĕ îndestulaţĭ de privelegiurĭ pline de milostivire şi iubire de ómenĭ şi ceĭ politicescĭ şĭ maĭ vêrtosŭ ceĭ ostăşescĭ, cu adăugire de întreită plată de léfă. Şi deosebitŭ veţĭ căştiga totŭ felulŭ de harurĭ dela Dumneḑeŭ, fiindŭ ocrotiţĭ sub oblăduirea ce cu totulŭ odrăslesce roduri ale credinţeĭ următóre propovăduireĭ a sfânteĭ evangheliĭ; iar de care cumvaşĭ nu veţĭ da ascultare sfatuluĭ nostru, iată ne spălămŭ mânile de vinovăţie pentru sângele ce are să se verse şi pentru înfricoşata junghiere şi amară robie a soţilorŭ şi a copiilorŭ voştri şi pentru foculŭ şi prada ce are a se urma cu deseĕvârşită prăpădenie pământuluĭ ce se va călca de ostaşĭ. Care tóte acestea socotindu-le numaĭ ne aducŭ mare scârbă şi mâhnirea sufletuluĭ si nicĭ într'unŭ chipŭ nu amŭ voi perḑarea şi stricăciunea vóstră, dar nicĭ putemŭ a maĭ popri mulţimea oştilor ce sunt gata a năvăli acolo în lăuntru despre tóte părţile, şi nădăjduimŭ la mila pré puter. D-ḑeŭ ce este rĕsplătitorŭ nedreptăţaţĭ şi ocrotitorŭ celorŭ asupriţĭ, cum că ne va ajuta şi va încununa oştile nóstre cu biruinţă şi cu isbândă. Acésta vĕ însciinţămŭ şi fiţĭ sănătoşĭ. 1788 Martie (1).

(1) Cod. XVII, fila 287.

*

Lectorulŭ va observa cu emoțiune, credemŭ, vorbele din manifestŭ: **„să vĕ dați înși-vĕ supunere fără de rĕsboiŭ și împotrivire și se vĕ alcătuiți ĭarăși la acestŭ Principatŭ** (Valachia) **de unde v'ați desghinatŭ“.** Negreșitŭ, istoricesce nu pré se potŭ explica vorbele aceste, dar ele ne arétă, că mintea luĭ Mavrogheni, orĭ a celorŭ din boĭerĭ carĭ nu-lŭ părăsiseră și-lŭ încunjuraŭ, era conscientă de comunitatea de națională cu Muntenii a *Românilorŭ Ardeleni*, pre carĭ Domnitorulŭ îĭ invită să nu maĭ fie «desghinați» de mama patrie.

XLIV.

Movrogheni lăudatŭ la Constantinopole. Darurile Sultanuluĭ trămise luĭ Mavrogheni: baterie de tunurĭ. Nouĕ tradărĭ. Confiscarea averilorŭ Jianilorŭ, a luĭ N. Topliceanu etc. Austriacii trămițŭ cărți la Craiova, cerêndŭ proviziuni. Noile circulărĭ ale luĭ N. Mavrogheni. Sătenii ademeniți de Nemți. Apelulŭ cătră eĭ. Volintirĭ.

Intrigile boĭerimeĭ nu sunt băgate în sémă la Constantinopole. Domnitorulŭ N. Mavrogheni se bucură de cé maĭ bună opiniune la Pórtă și marele Amiral n'are decât a se lăuda de *ceraculŭ* sĕŭ. Sunt convinși la Divanulŭ turcescŭ, că Mavrogheni este celŭ maĭ vrednicŭ oșteanŭ și că serviciile luĭ, în timpulŭ resboĭuluĭ, vorŭ fi de mare utilitate Turcieĭ.

Scirea de norocitele prime resultate dobândite de cătră Mavrogheni la începutulŭ campanieĭ 1788, sunt primite cu mare bucurie la Constantinopole. Atuncĭ Pórta dăruesce Domnituruluĭ Munténŭ unŭ numĕrŭ considerabilŭ de tunurĭ. Acestŭ darŭ l-amŭ aflatŭ consignatŭ în condica No. XVII (Arhiva Statuluĭ) fila 291, cu litere marĭ și în

colóre roșiă, ca o informațiune maĭ importantă, în coprinderea următóre (1):

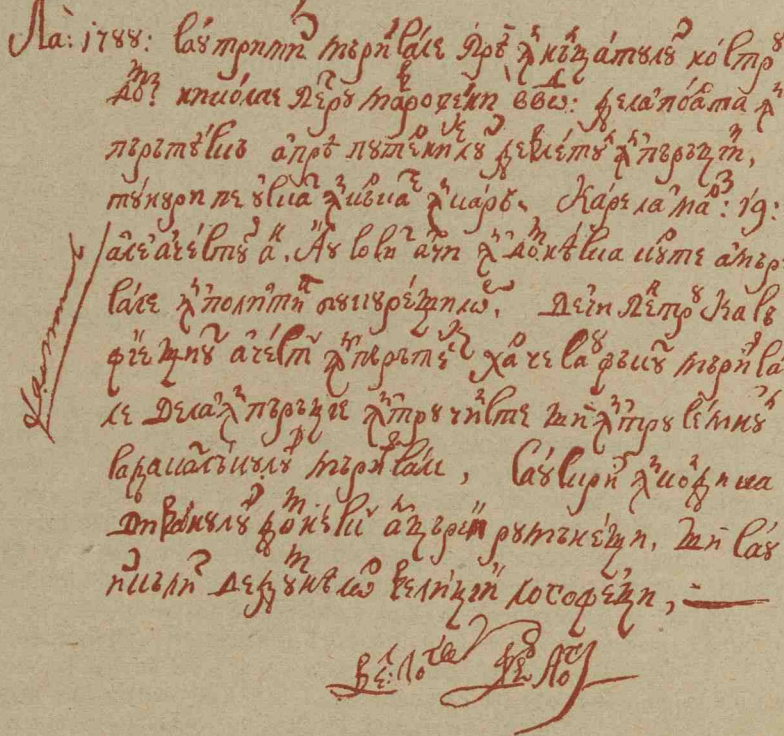

Oștirea austriacă ce resbisă în județulŭ Jiuluĭ, intrasă în rela-

(1) «La 1788 s'aŭ trămisŭ M. Sale Pré Inălțatuluĭ nostru Domnŭ N. P. Mavrogheni VV. dela Pórta împĕrătéscă a pré puterniculuĭ Devletulŭ împĕrățieĭ tunurĭ pe uscatŭ încărcate în care, carĭ la *Martie 19* ale acestuĭ anŭ aŭ sositŭ aice în domnésca curte a Mărieĭ séle în politia Bucurescilorŭ. Decĭ pentru ca să fie sciutŭ acestŭ împĕrătescŭ harŭ ce s'aŭ făcutŭ Mărieĭ séle dela împĕrăție întru cinste și întru semnulŭ sadacatlăculuĭ Mărieĭ séle, s'aŭ scrisŭ în condica Divanuluĭ Domnescŭ alŭ țĕreĭ românescĭ și s'aŭ iscălitŭ de d-lor veliții logofeți.
Vel log. vel log.»

Cum că eraŭ în țéră ceva tunurĭ și maĭ nainte de acestŭ darŭ, se vede și din *alaiurĭ* și din pitaculŭ următorŭ alŭ luĭ Mavrogheni:

«Carte de apĕrare a luĭ *George Tunariŭ* domnescŭ. Din întâmplare primejduindu-se rĕŭ din foculŭ tunurilorŭ a rĕmasŭ sĕcatŭ și vrednicŭ de jale, din slujba domnéscă, de nu se póte hrăni. Domnitorulŭ îlŭ scutesce de orĭ-ce dăjdiĭ și ordonă vistieruluĭ să-ĭ continuă léfa ce a avutŭ până acumŭ,
Cod. XVII, fila 227 verso.

țiuni secrete cu unii boieri din Craiova și în genere de peste Oltu. Neașteptatu s'au hainitu de Mavrogheni Hagi Stanu Jianulu Post, și fiulu seu Gheorghe, și Pitarul Nicolae Toplicénu (1) și cari au fugitu în tabăra Austriacă. N. Mavrogheni dete Divanului de Craiova ordine de sequestrare a averilorŭ acelorŭ haini (2) cum sequestrasă și confis-

(1) «S'au făcutu carte domnéscă la mânele dumnéluĭ cluceruluĭ Chénis, ca tóte lucrurile și averile pitaruluĭ Nicolae Topliceanu ce s'au hainitu fugindu la vrășmașii împĕrăției, să-i fie dăruite întru veșnică stăpânire, pentru slujbele ce au arĕtatu și arétă dumnéluĭ cu rĕzboiu împotriva acelorŭ vrășmași».

(2) *Carte către Caimacamul Craioveĭ să iae în scris avutulu Jianuluĭ și să trămiță în scrisu către Măria Sa.*

«Cinstitu și credinciosu boĭerulu Domnieĭ mele Teodorache Dibooglu biv. vel. Post. Caĭmacamulu Craioveĭ i d-vóstră celor-l-alți boeri aĭ Divanuluĭ Craiovii, sănitate. Vĕ facemu în scire pentru Hagi Stan Jianul Post. i pentru fiulu seu Gheorghe, care pământénu fiindu al țerii aceștia ce este Memlechet al Devletuluĭ pré puternicii Impĕrății, subt a căruia umbră au trăitu îndestulați și s'au chivernisitu petrecêndu în mili Domnescĭ cu dregătoriĭ de boerie și cu multe privileghiurĭ, încă maĭ cu deosebire acum în ḑilele Domnieĭ mele, miluindu-se de către Domnia mé și cinstindu-se cu cinstea de boerie mare, la care aceste tóte bunătățĭ fiindu necunoscĕtorĭ și nemulțămitorĭ arĕtându-se, s'au sculatu, în potriva legiĭ, și în potriva datorieĭ, care se cuvine a avé ceĭ supuși la stăpânitorĭ ce dela Dumneḑeu li s'au datu, și hainindu-se au fugitu din patria lor, pribegindu în Țéra Nemțéscă la vrășmașii Impĕrățieĭ într'acéstă vreme de răsmiriță, după care pribegire a lor rĕmâindu după poruncile Impĕrătescĭ, după obiceiu și după tótă dreptatea, lucrurile și averile lor tóte Domnescĭ ca a unorŭ haini și pribegĭ, am hotărîtu Domnia mé, ca tóte averile lor celea nemișcătóre, care au rĕmasu Domnescĭ, să fie de astăḑi înainte afieroma la hazneaoa apelorŭ de aicĭ, ot. Zoodohul Pighi de unde se adapă totu norodulu Bucurescilor și la sfânta Mŏnăstire dela acéstă numită haznea, pentru care am datu și domnesculu nostru hrisovu deosebitu cu acéstă cuprindere, ca să aibă volnicie epistatulu dela zoodohul-Pighi a le face zaptu, și a le stăpâni biserica și hazneaua apelorŭ în bună pace, strîngêndu și luându tóte veniturile lor, din care venitur să cheltuiéscă la trebuințele hazneliĭ apelerŭ de acolo dela Craiova de unde se adapă norodulu deobște al orașuluĭ Craioveĭ, epistatulu de aicĭ dela zoodohul Pighi, ĭarăși să pórte grijă a trimite cheltuiéla cea trebuinciósă, pentru care venituri și cheltuieli să aibă a arĕta la Domnia mé pe tótă vremea socotéla și prisosulu ce va prisosi din venituri peste cheltueli, se va orîndui de către Domnia mé unde să se dea, ĭérăși la locu cuviincĭosu, ĭéră cele mișcătóre tóte vîndêndu-se să se trimită baniĭ la Domnia mé. Pentru care ĭétă trimitemu într'adinsu pe . . . . . cu carele primindu acéstă domnésca nóstră poruncă, să aibĭ d-ta biv. vel. Post. caĭmacamulu Craioveĭ a face catagrafie de tóte averile Jianilor: case, prăvăliĭ, acareturĭ, locurĭ, moșiĭ, viĭ, morĭ, țiganĭ, dobitóce, stupĭ, mărfurĭ, haĭne, giuvaeruri, baniĭ, da-

casă și averile luĭ Constantin șĭ Iordache Cantacuzino (1). Averile aceste le donéză Mavrogheni la hasnéoa apelorŭ și la biserica luĭ dela actuala șose (grădina Kișelef).

Asemenea purtare a boiarilorŭ motivéză următórea proclamațiune adresată de Mavrogheni boerilorŭ d'întâiŭ și alŭ doilea și la toțĭ locuitorĭĭ prin care le ḑice:

«D-vóstră boerilorŭ d'întâĭ și alŭ doilea, polcov., căpitanilorŭ, și catanelorŭ țĕreĭ, negușitorilorŭ, breslașilorŭ și orășenilorŭ din Craiova sănătate. De obște vĕ facem Domnia mé în scire pentru vrășmașiĭ nemțĭ ce s'aŭ arătatŭ la Gorjŭ că fiindŭ neputincioși a sta înaintea oștilorŭ nóstre aŭ trămisŭ *cearșitŭ* cu cărțĭ frânceșcĭ care s'aŭ prinsŭ de către ostașiĭ noștri și s'au trămisŭ aicea la Domnia mé, prin care e scrisŭ către voĭ acia la Craiova dregătorilorŭ și cerŭ ajutorŭ de imdatŭ

---

torĭĭ cu zapise séŭ fără zapise și orĭ-ce, tóte prin cercetare bună să le facĭ zaptŭ, să le scrĭĭ până la una, apucândŭ cu strînsóre pe fiesce-care omŭ al lor ca să le aréte întru adevĕrŭ, și de o parte acum maĭ întêiŭ să aĭbĭ a trimite la Domnia mé catastih iscălit de tóte averile lor, ĭér de altă parte să puĭ ca să vîndă tóte cele mișcătóre cu prețulŭ lor cel cuviincĭos, și cu Mumbașirulŭ acesta să trimițĭ la Domnia mé baniĭ ce se vor strînge întêiŭ și rînduri; asemené să urmezĭ a trimite și ceĭ-l-alțĭ banĭ, după vînḑarea lor, cu fóe anume iscălită de fiesce-care lucrurĭ cu ce prețŭ s'aŭ vîndutŭ, la care să nu facĭ vre-unŭ cusur. Ji saam receh». 1888, Martie 17.

Cod. XV, fila 77.

(1) Cod. XVII, fila 28, din 1788, Martie 12, coprinde fóia țiganilorŭ luĭ Const. și Iordache Cantacuzino (129 de suflete) confiscațĭ din causa hainieĭ acestorŭ boĭerĭ.

Constantin Cantacuzino ḑisŭ și Dudescu nu așteptase declarațiunea rĕsboiuluĭ dintre Austria și Pórtă, ca să se apropie de politica austriacă, căcĭ deja în 1787 Iulie, elŭ obținuse dela împĕratŭlŭ Carol VI, unŭ hrisovŭ autorizândŭ umblarea și locuirea luĭ în Statele austro-ungurescĭ și asigurându-ĭ protecțiunea guvernuluĭ austriacŭ și ungurescŭ. Constantin Cantacuzin invocase, pentru a obține acestŭ actŭ, acte anterióre dobândite de familia Cantacuzin, dela Austria, în 1711. Dămŭ în anexă acestŭ actŭ alŭ căruia originalŭ munitŭ cu sigilulŭ statuluĭ Austriacŭ și semnătura luĭ Carolŭ VI este în posesiunea nóstră.

Să arĕtămŭ îndată că nu tóte averile confiscate pe cuvêntu de *hainlîc* dela boeriĭ pribegițĭ la neamicŭ, aŭ rĕmasŭ bune date de Mavrogheni la *haznaua* apelorŭ și la biserica luĭ, dela Capulŭ poduluĭ Mogoșóieĭ. Atâtŭ după uciderea luĭ Mavrogheni, cumŭ vomŭ vedé, câtŭ și sub domniĭ următorĭ dela pacea din 1791, se restituescŭ moșiĭ și averĭ la boeriĭ hainițĭ de Mavrogheni. Dămŭ în anexă actele, bunăóră, prin care Alex. Const. Moruzi restitue, la 1793 Augustŭ, averea nemișcătóre a fraților Constantinŭ și slugeru Gheorghe Măgurénu și a sulgereseĭ Maria Vergulésa și Nicolae Vergulu din 1793 Septembre 2. — In aceste acte de restituire nu se cruța de sigurŭ memoria luĭ Mavrogheni, iar temeiulŭ restituireĭ îl ia Divanulŭ și Moruzi-Vodă din proclamațiunea porțeĭ, după pacea din 1791 și 1792 de iertarea tuturorŭ celorŭ căḑuțĭ în vină de hainlîcŭ.

ca să le proftacsiţi ca să staţi dinpreună ca dênşii la rĕsboĭ în potriva oştilorŭ nóstre, lucru ce nicĭ legea nicĭ cuvêntulŭ politicescŭ nu slobóde pre supuşĭ a se împotrivi, séŭ a ridica armă asupra stăpânitorilorŭ ce de la Dumneḑeŭ sunt orânduiţĭ, maĭ vêrtosŭ asupra uneĭ stăpâniriĭ sub a căria umbră a'ţĭ trăituŭ şi v'aţĭ chivernisit îndestulaţĭ voĭ şi părinţiĭ şi moşiĭ voştriĭ de atâta sumă de anĭ şi care pricinuesce primejdie de viaţă şi vătămare la obştea celor-l-alţĭ fraţĭ creştinĭ aĭ patrieĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ scrie şi acumŭ acésta domnésca nóstră carte la toţĭ că nu numaĭ să vĕ feriţĭ a nu vĕ cuteza la o făr' de lege faptă ca acésta şi să nu vĕ înşelaţĭ a vĕ împotrivi oştilorŭ nóstre, orĭ a ridica arme şi a da vre-unŭ ajutorŭ vrăşmaşuluĭ fiindŭ-că acestea sunt trecĕtóre şi nevrednice, la care nu trebue să vĕ înşelaţĭ a pune vre-unŭ temeiŭ, încă ca nisce datorĭ după lege şi ca nisce credincioşĭ raele supuse şi drepte ale prea puterniculuĭ Devletŭ alŭ împĕrăţieĭ, să vĕ siliţĭ cu oştile nóstre, care vorŭ să-şĭ verse sângele pentru voĭ şi cu inimĭ curate şi cugetŭ dreptŭ, fără de viclenie şi meşteşugurĭ ascunse purtându-vĕ să daţĭ oştilorŭ nóstre ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ, ca prin credinţa şi slujba ce veţĭ arĕta acumŭ la acéstă vreme trebuinciósă câştigându şi voĭ şi tótă patria vóstră ipolipsisŭ bunŭ şi milĭ împĕrătescĭ şi ale Domnieĭ mele şi nu numaĭ voĭ să vĕ feriţĭ de urmărĭ împotrivitóre, ce încă şi pe alţĭ ce-ĭ veţĭ pricepe dintr'ênşiĭ, séŭ ver-care se dă după cugete rele şi metachirisesce minciunĭ . . . . . pe uniĭ ca aceĭa să nu-ĭ acoperiţĭ şi ca pe nisce pricinuitorĭ de însuşĭ alŭ vostru rĕŭ şi ca pre nisce hainĭ să-ĭ descoperiţĭ, să-ĭ daţĭ de faţă, să-ĭ trămiteţĭ legaţĭ la Domnia mé, pentru că de nu veţĭ fi următorĭ după cumŭ vĕ poruncimŭ şi vĕ veţĭ înşela la urmărĭ netrebnice, să sciţĭ că hotărîre avemŭ a veni înşine acolo în partea loculuĭ cu puterĭ de 30.000 de óste şi pe toţĭ pe sub sabie vĕ vomŭ trece şi vĕ arĕtămŭ eşind din păcatŭ». (1) 1788, Martie 24.

Cu 3 ḑile numaĭ înainte de acéstă proclamaţiune, la 21 Martie 1788, N. Mavrogheni se adresă la tótă ţéră, să nu créḑă în vorbele ce se rĕspândescŭ de nemţĭ şi de muscalĭ, ci să'şĭ caute fie-cine de tréba sa, căcĭ Vodă îĭ apĕră cu oştile séle şi *«câtŭ pentru un cavalerŭ oblăduitorŭ alŭ Sibiului, suntemŭ Domnia mé vrednicĭ, cu ajutorulŭ mareluĭ Dumneḑeŭ şi cu puterea oştilorŭ ce avemŭ a rĕspunde şi aĭ veni de hac»*. Pe cel ce se va dovedi că împrăştie vorbe de nemţĭ şi de muscalĭ, îĭ vor denunţa ómenĭ *ascunşĭ* aĭ luĭ Vodă, vor fi prinşĭ, legaţĭ şi vor fi trămişĭ la domnie, «dar şi hotărirea nóstră să o sciţĭ, că nu avemŭ altă pedépsă a le face, ci numaĭ capulŭ să i-lŭ tăiemŭ îndată» (2).

(1) Cod. XVII, fila 292.

(2) Eată proclamarea:

Carte din 1788, Martie 21, cătră toţĭ de obşte.

«Cu acéstă Domnéscă a nóstră carte scriemŭ şi înştiinţămŭ la toţĭ de obşte egumenĭ de pe la monŏstiriĭ, preoţĭ şi protopopĭ, boerĭ d'întâĭ şi alŭ doilea, breslaşĭ

Nu numaĭ boerimea era acum trădătóre, dar și uniĭ din locuitoriĭ din județele muntene, agitațĭ de agenți muscalĭ și austriacĭ. Locuitoriĭ din Secueniĭ, cu tóte isbândele oștireĭ luĭ Mavrogheni și cu tóte îndemnurile și apelurile luĭ de a nu fugi, de a nu'șĭ părăsi casele, fugŭ și dosescŭ prin pădurĭ. Domnitorulŭ le adreséză în Aprilie 19, anulŭ 1788, următorulŭ actŭ, prin care le arétă réoa purtare nepatriotică și îĭ bănuesce că s'aŭ înțelesŭ cu vrăjmașiĭ Nemți... Și le dă termenŭ de 5—6 dile să revină la casele lor, unde vor fi nesupĕrațĭ. La din contra vor fi robiți și trecuți sub sabie.

---

i neguțitorĭ, și tuturorŭ locuitorilorŭ de prin satele și orașele țĕreĭ, că ne-amŭ înscințatŭ Domnia mé de uniĭ carĭ năravițĭ rĕŭ în netrebnicieĭ și obișnuițĭ a vorbi halturĭ și minciunĭ nu lipsescŭ a scorni și a presera vorbe de nemțĭ, de muscalĭ, cu mijlocŭ care daŭ îngrijare și spaimă oștilorŭ împĕrățeștĭ și ale Domnieĭ mele ce se află rânduite la părțile loculuĭ celorŭ trebuincióse pentru împotrivire vrășmașilorŭ și pentru paza însăș a vóstră și a țereĭ de obște. De care acésta fórte multŭ ne-amŭ turburatŭ Domnia mé și ne dațĭ pricină că cu tótă dreptatea să ne pornimŭ cu nemilostivire și fără de milă asupra vóstră, în vreme ce este bine cunoscutŭ, că aceĭ ce facŭ acestŭ felŭ de vorbe cu adausulŭ de vrășmașŭ și pricinuescŭ grijă în inimile ostașilorŭ sunt necredincioșĭ și hainĭ; pentru care iată că vĕ scriemŭ la toțĭ de obște boerĭ, neguțitorĭ și locuitorĭ, parte bisericéscă și mirenéscă și ne facemŭ datoria creștinéscă de vĕ sfătuimŭ părintesce fieșĭ carele să se părăséscă și să nu se cuteze maĭ multŭ a vorbi, orĭ cumŭ de nemțĭ și de muscalĭ, ci căutându-vĕ trebile caselorŭ vóstre, alișverișurile și hrana pămêntuluĭ, să petreceți ca nisce raele credincióse și supuse ale prea puterniceĭ împĕrățieĭ, precumŭ sunteți datorĭ după lege, făr de a vĕ eși din gură vorbe care nu vi se cade și așia petrecêndŭ cu credință și cu supunere fițĭ făr'de nicĭ o grijă și făr'de nicĭ o îndoială și nu vĕ temereți nicĭ de vre-o supĕrare a oștilorŭ nóstre, când veți fi credincioșĭ, nicĭ de vre-o hrăpire și călcare a țereĭ despre vrășmașĭ, în vreme ce câtŭ pentru unŭ *cavalerŭ oblăduitorŭ alŭ Sibiuluĭ, suntemŭ Domnia mé vrednicĭ cu ajutorulŭ mareluĭ* Dumnedeŭ și cu puterea oștilorŭ ce avemŭ a rĕspunde și a veni de hacŭ! Iarŭ când nicĭ după acésta nu vĕ veți părăsi de vorbe ca acelea, să știți că avemŭ într'adins ascunșĭ ómeniĭ noștri, ca să afle și să dovedéscă pe celŭ ce va vorbi de nemțĭ și de muscalĭ orĭ cumŭ și deosebitŭ că avemŭ porunci date la toțĭ zabițiĭ noștriĭ, ca să prindă pre aceĭa să-ĭ lege orĭ-care va fi acela și legatŭ să-ĭ trămită la Domnia nóstră; dar și hotărîrea nóstră să o sciți că nu avemŭ altă pedépsă a le face, ce numaĭ capulŭ să i-lŭ tăiemŭ, îndată cu mórte să'lŭ pedepsimŭ, pentru că nu numaĭ odată vi le-amŭ scrisŭ acestea și într'atâtea rînduriĭ și nu maĭ rĕmâne ertare greșelilorŭ după ce amŭ ertatŭ odată și de douĕ orĭ. Ce darŭ urmați după cumŭ vĕ poruncimŭ și feriți-vĕ să nu cădeți în primejdie, fiindŭ-că datoria creștinéscă ne-amŭ făcut'o. Să sciți că hotărîre avemŭ și însine să venimŭ în partea loculuĭ și pe uniĭ că aceĭa pe sub sabie i vom trece». 1788, Martie 21.

Cod. No. XVII, fila 289.

Eacă proclamaţiunea:

«Vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ dela judeţ. Secuenilorŭ, vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că ne amŭ înscinţatŭ Domnia mé pentru ale vóstre netrebnice şi nesuferite urmărĭ, cum-că în locŭ de a vĕ arĕta cu sîrguinţă împrejurulŭ oştilorŭ nóstre, carĭ sunt orînduite pentru a vóstră ocrotire, spre a'şĭ vĕrsà sângele pentru voĭ şi a sluji pentru pămêntulŭ vostru şi pentru datoria care aveţĭ ca nisce raiale ce sunteţĭ, iar voĭ împotrivă făcêndŭ, şi nemulţămitorĭ şi necunoscĕtorĭ fiindŭ de truda şi de cheltuéla cea gré ce facemŭ Domnia mé pentru a Vóstră isbăvire de cătră vrăjmaşĭ, v'aţĭ ridicatŭ după la casele şi după la satele vóstre şi fugindŭ şi depărtându-vĕ de lângă oştirile nóstre v'aţĭ ascunsŭ prin munţĭ şi v'aţĭ apropiatŭ la vrăjmaşiĭ noştriĭ, cu gînduri ca să slujiţĭ printr'ascunsŭ vrăjmaşilorŭ şi ca să faceţĭ mijlóce şi povăţuiriĭ vrăjmaşilorŭ, ca să hrăpéscă dela ostaşiĭ noştri lucrurĭ, care ne dă pricină a ne porni fără de nicĭ o milă, ca să lăsămŭ lovirea vrăjmaşilorŭ şi să vĕ lovimŭ pre voĭ, dându-vĕ în mânile ostaşilorŭ ca să vĕ facă *ciabun* şi să petreceţĭ cele ce n'aţĭ gînditŭ şi care noĭ n'amŭ voit'o a vi se face. In vreme ce noĭ nu aşteptămŭ acumŭ dela voĭ altŭ decât numaĭ o slujbă în préjma oştirilorŭ nóstre şi o credinţă dréptă, căcĭ *dăjdiile vistericeĭ vedemŭ că vĕ împotriviţĭ de nu le rĕspundeţĭ*, zaherelile cele trebuincióse de hrana oştilorŭ iarăşi nu le daţĭ voĭ ca nisce datorĭ ce sunteţĭ a-ĭ hrăni, ci ale cumpĕra Domnia mé cu grele cheltuelĭ din alte părţĭ şi le trimetemŭ noĭ de aice, cum şi lefile lorŭ şi tóte trebuinţele oştirilorŭ le împlinimŭ vĕrsândŭ haznelile nóstre; vre o primejdie iarăşi n'aŭ pătimitŭ de cătră ostaşi câţĭ aŭ stătutŭ şi câţĭ staŭ din locuitorĭ în oraşŭ cu sîrguinţă şi cu slujbă şi se află neclintiţĭ, nepetrecêndŭ nicĭ un rĕŭ, afară numaĭ de vre-unŭ hainŭ şi spionŭ al vrăjmaşilorŭ noştriĭ. Apoĭ care pricină vrednică aveţĭ a fugi şi a dosi? séŭ ce greutate şi spaimă vĕ silesce de a nu sta în locurile vóstre, prin préjma oştirilorŭ nóstre, decâtŭ numaĭ o rĕutate viclénă şi un cugetŭ rĕŭ, cu care singurŭ voĭ cereţĭ perirea vóstră cu faptele ce le urmaţĭ? Pentru care să sciţĭ, că până aicé aŭ fostŭ tótă milostivirea şi rĕbdarea nóstră şi maĭ multŭ nu vomŭ puté suferi şi cu hotărîre vĕ scriemŭ acéstă din urmă poruncă, ca să eşimŭ din pĕcatŭ; să căutaţĭ toţĭ de obşte, mic şi mare, parte mirenésca şi parte bisericéscă, până în 5—6 dile să eşiţĭ de prin păduriĭ şi de prin munţĭ, să vĕ depărtaţĭ din préjma vrăjmaşilorŭ şi întorcêndu-vĕ toţĭ pe la sate, să aveţĭ a fi prin prejurulŭ oştilorŭ nóstre, ca să le slujiţĭ şi să vĕ sîrguiţĭ în trebile ostaşilorŭ ca nisce raĭale, precumŭ sunteţĭ datorĭ, făr de a nu dosi maĭ multŭ, pentru că de nu veţĭ fi următorĭ, pre viaţa împĕratuluĭ Ne jurămŭ, că vomŭ întórce asupra vóstră oştile nóstre de vĕ va face *ceabun*, de vĕ va sfărîma şi vĕ va zdrobi. Ci dar ascultaţĭ la acestea ce vĕ poruncimŭ, ca să nu petreceţĭ aceea ce n'aţĭ gânditŭ şi maĭ multŭ nu vĕ vomŭ maĭ scrie, fără decât aşteptândŭ respunsulŭ întórcereĭ vóstre. Tolco pisah gospod. Iar de vĕ va lua cinevaşĭ cevaşĭ să veniţĭ la Domnia mé şi vĕ voiŭ împlini tóte înapoĭ, că de nu vĕ veţĭ veni la urmă-vĕ, şi să eşiţĭ din păduriĭ şi locurĭ ascunse, să sciţĭ că înşi-ne Domnia mé voimŭ să dămŭ porunca să vĕ robéscă şi să vĕ trécă sub sabie ca nisce nesupuşĭ» (1). 1788, Aprilie 19.

(1) Cod. XVII, fila 296.

Pe când pre ţĕranĭ îĭ silea să se întórcă la casele lor, de boĭerĭ amărâtulŭ Domnŭ voĭa să scape, punêndu-ĭ — cumŭ vĕdurămŭ — sub privegherea Turcilorŭ, peste Dunăre. Boĭeriĭ nu pré voĭaŭ să mérgă acolo.... Eĭ găsiră pretextŭ, că aŭ copiĭ micĭ şi că doĭcele nu vorŭ să mérgă peste Dunăre. Domnulŭ înlătură acestŭ pretextŭ, poruncindŭ în 11 Martie 1788, ca slugele şi doĭcile să mérgă peste Dunăre cu haremulŭ boĭerilorŭ, unde nu li se va întêmpla nicĭ unŭ rĕŭ. Spătarulŭ şi Aga se arĕte porunca doĭcilorŭ şi slugilorŭ. Cele care vorŭ fugi se vorŭ pedepsi şi se vorŭ trămite fără de voĭa lor la stăpânĭ peste Dunăre (1).

Negreşitŭ, de ţĕranĭ avé nevoĭe Mavrogheni să-ĭ păstreze, pentru ca să se facă arăturĭ şi să fie proviziunĭ de hrană în ţéră. Chĭar îĭ obligă la lucrarea pământuluĭ. Eată cărţile adresate de Domnŭ în Aprilie 18, anulŭ 1788 cătră protopopĭ, preoţĭ şi la locuitorĭ spre spre acestŭ scopŭ (2):

Iŵ Nicolae Petru Mavrogheni Vod. i gospod. zem. Vlas.

«Moliftelorŭ vóstre, protopopilorŭ, preoţilorŭ, diaconilorŭ, mazililorŭ, breslaşilorŭ, slujitorilorŭ, orăşenilorŭ, părcălabilorŭ de prin satele şi oraşele ţĕreĭ Domnieĭ mele şi tuturor locuitorilorŭ, de obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că după neadormita grijă ce avemŭ ḑiua şi nóptea nelipsitŭ pentru paza ţĕreĭ şi a vóstră a vĕ feri şi a vĕ ocroti de orĭ-ce nedreptate şi împotrivire, am trimisŭ şi trimitemŭ oştire la trebuincĭósele locurĭ ca să sté împotriva vrăşmaşuluĭ şi să nu le dé vreme a vĕ călca şi a hrăpi lucrurile vóstre, care oştire fiind că aŭ ale lor trebuincióse, rînduite şi sciute de unde să le ĭé, avemŭ Domnia mé date strașnice porunci ca să nu vĕ supere şi să vĕ bântuiéscă pre voĭ, ci ĭér să fiţĭ încredinţaţĭ la acésta, că atâtŭ oştile ce sunt în partea loculuĭ dinainte trimise, cât şi cele ce se maĭ trimetŭ de aicea sunt numaĭ pentru a vóstră străjuire de cătră vrăşmaşĭ, şi după poruncile ce aŭ date de la noĭ, se vor feri şi nu veţĭ petrece nicĭ unŭ rĕŭ dela dênşiĭ, şi pentru aceea nu numaĭ a vĕ îngriji de eĭ nu trebuĭe, ci încă să vĕ înveseliţĭ, primindu-ĭ cu bucurie ca pe

(1) Cod. XVII, fila 279.

Pre ţĕranĭ şi desertorĭ nu-ĭ lasă să trécă peste Dunăre.

«Carte din 1788, Aprilie 11, cătră Daut-başa, rânduitŭ cu 15 neferĭ paznimicĭ la puntulŭ Gigalia pe Dunăre să împedice trecerea peste Dunăre a desertorilorŭ şi să înlesnéscă intrarea în ţéră a celorŭ ce vorŭ să ia slujbă în óstea din ţéră».

Cod. XVII, fila 292 verso.

(2) Cod. No. XV, fila 81, Arh. Stat din Bucurescĭ.

unii cari voescŭ să-şi verse sângele şi să se jertféscă pentru a vóstră mântuire de cătră vrăşmaşii Nemţi; pentru care lipsindŭ orĭ-ce întristare din inimile vóstre, să vĕ apucaţi cu toţii de lucrul pământuluĭ, ca să vĕ faceţi arăturile şi semănăturile cele trebuincióse, maĭ vârtosŭ la semănătura de orz să vĕ siliţi maĭ multŭ, a ara maĭ multŭ, să aveţi la vreme de cerere, ca să nu fiţi siliţi atuncĭ a cumpĕra dintr'altă parte bucate, curăţindu-vĕ locurile i livedile vóstre de hrană, şi făcêndŭ câte sunt tóte spre chivernisirea caselorŭ vóstre, fiind că timpulŭ cu mila luĭ Dumnedeŭ se arétă fórte bunŭ, cu ploĭ şi cu semne de îmbelşugare, şi veţi strînge ródele şi ostenéla mânilorŭ vóstre cu bucurie, pentru că Domnia mé suntemŭ hotărîţi a ne pune vĭaţa în primejdie ca să păzimŭ ţéra şi pe voĭ cu tóte averile vóstre, nevătămaţi de cătră vrăşmaşi, *tolco pisah gospod.*». 1788, Aprilie 18.

Orĭ câtă energie punè Mavrogheni de a ţine în frâŭ oştirea turcă, ea neliniştea, pe alocurea locuitoriĭ. Aşĭa s'a întêmplatŭ la Câmpu-lungŭ, care fu prădatŭ de Turcĭ.

Domnitorulŭ era amărîtŭ de acésta. Credêndŭ că ţĕraniĭ arŭ fi maĭ încredĕtorĭ în vorba boĭerilorŭ din Divanŭ, pune atuncĭ pre aceĭ boĭerĭ carĭ ĭĭ remăseseră credincĭoşĭ, să adreseze eĭ locuitorilorŭ fugiţi din judeţulŭ Muscelŭ, apelulŭ următorŭ, din 11 Maiŭ 1788:

Cărţi dela boĭerĭ cătră locuitoriĭ din judeţulŭ Muscel, a veni de unde sunt fugiţi.

«*Hristos a înviatŭ*»,

«Pré cuvioşilorŭ egumenĭ de pe la sfintele mŏnăstirĭ şi schiturĭ, molitfelorŭ vóstre protopopilorŭ, preoţi şi diaconi, i d-vóstră boĭerilorŭ, mazililorŭ, neguţitorilorŭ, breslaşilorŭ, orăşanilorŭ Câmpulungenĭ, plăĭaşilorŭ, pârcălabilorŭ de prin sate şi tuturorŭ lŏcuitorilorŭ săteni de prin tóte satele ot sud Muscel, părintéscă blagoslovenie trămitemŭ de obşte, ĭar dela noĭ boĭeriĭ dragoste şi sănĕtate pohtimŭ dela milostivulŭ Dumnedeŭ ca să vĕ dăruĭască. Măcarŭ că îndestulŭ v'amŭ sfătuitŭ părintesce printr'atâtea rînduri de scrisorĭ şi v'amŭ povăţuitŭ pe largŭ, cu pohtă din dragostea şi durerea ce avemŭ, ca nisce patrioţi, în ce chipŭ trebue să vĕ purtaţi acumŭ la acéstă vreme, cu credinţa dréptă după datoria ce avemŭ cătră pré puterniculŭ Devletŭ împĕrătescŭ, pre carele dela Dumnedeŭ îl avemŭ stăpânitorŭ, sub a căruĭa umbră amŭ trăitŭ toţi de obşte şi ne-amŭ chivernisitŭ într'atâta sumă de anĭ, ferindu-vĕ de tóte cugetele, urmările şi mişcările, carĭ caută vrăşmaşii a vĕ înşela şi a cădé din credinţa şi supunerea vóstră cé bună; dar fiind-că vrăşmaşii nu vorŭ fi contenitŭ nicĭ acumŭ a amăgi pre norodŭ cu feluri de înşelăcĭuni şi cu urmărĭ netrebnice şi fără de nicĭ unŭ temeiŭ, silindŭ spre a vĕ face să eşiţi din rânduĭala supunereĭ vóstre, nu lipsimŭ ĭarăşĭ de isnóvă printr'aceste cărţi a vĕ scrie şi a vĕ arĕta că înşi-vĕ vedeţi şi auziţi urmările vrăşmaşilorŭ, că nicĭ unŭ temeiŭ şi nicĭ o putere vrednică, séŭ scoposŭ bunŭ nu aŭ asupra acesteĭ ţĕrĭ, ci numaĭ ca să hrăpéscă şi să jăfuiască pe unde

vorŭ puté ajunge hoțesce și apoĭ fugŭ și se întorcŭ rușinați înapoĭ la hotarele lor. Decĭ când aceste sunt vĕdute și cunoscute de față că puterea și temeĭulŭ la dênșiĭ nu este, nu trebue să așteptați nicĭ dela Măria Sa Vodă porunci, nicĭ dela noĭ sfătuirĭ și învĕțăturĭ, avêndŭ pildă totușĭ fapta lor, ci însușĭ din sine-vĕ să vĕ feriți de amăgiturĭ cu care ămblă să vĕ înșele fără de a nu căuta la cestea ce sunt vremelnice și trecĕtóre și stândŭ întemeĭați la credința și supunerea vóstră, să aveți a vĕ trage din prejurulŭ lor, să fugiți de orĭ-ce spionlicŭ și slujbă printr'ascunsŭ a vrășmașilorŭ și să vĕ aflați pe lângă oștile domnescĭ, nedepărtați cu slujba și cu sîrguință, fiindŭ că aceĭa mergŭ să-și verse sângele pentru voĭ și pentru noĭ toți și aŭ strașnice porunci date dela Măria Sa Vodă, a se purta cu voĭ bine și a nu vĕ face nicĭ unŭ rĕŭ, în vreme ce Măria Sa Vodă le trămite și zaherelele cele trebuincĭóse și lefĭ din destulŭ din haznalele Mărieĭ Séle și remâne la voĭ numaĭ o slujbă și sîrguință a arĕta împrejurulŭ lor. Iar pentru cele ce împotriva voinței Mărieĭ Séle aŭ urmatŭ aceĭ făcĕtorĭ de rele ostașĭ, aceĭa în Câmpu-lungŭ de aŭ hrăpitŭ și aŭ jăfuitŭ mŏnăstirea și pre orășanĭ, și aŭ fugitŭ, multŭ scârbindu-se Măria Sa Vodă, audindŭ de acestea, îndată aŭ însciințatŭ la însășĭ pré puternica ordie împĕrătéscă și la serhaturĭ, după unde aŭ fostŭ aceĭ ostașĭ ca să-ĭ prindă și ca să dé focŭ caselorŭ lor să ardă cu totulŭ, pedepsindu-ĭ cu mórte. Și pentru a vóstră pagubă ni-aŭ încredințatŭ pré bine Măria Sa, că tóte până la una vi se va împlini din visteria M. Séle. De care veți avé a arĕta la urmă M. Séle pagubele vóstre și vĕ veți afla la tóte dreptatea și îndestularea. Ci dar ascultați-ne la acestea ce ca pe nisce fiĭ iubiți vĕ învĕțămŭ cu dragoste și cu durere și nu vĕ îndoiți, nicĭ vĕ spĕriați, că Măria Sa Vodă aŭ trămisŭ și trămite necontenitŭ putere de oștirĭ îndestule asupra vrășmașilorŭ de-ĭ lovesce și pe tóte dilele aduce la scaunulŭ M. Séle viĭ și capete de vrășmașĭ, precumŭ audiți și avemŭ mare nădeje, că până la urmă vorŭ fi biruiți desevêrșitŭ și vomŭ avé petrecerea nóstră ĭarăși cu odihnă și cu linisce, rugândŭ pre milostivulŭ Dumnedeŭ, ca să vĕ dăruĭască pacea cea dorită, care o și nădăjduimŭ» (1). 1788, Maiŭ 11.

In urma repețitelorŭ isbânde din munți, Mavrogheni obligă prăvăliașiĭ din Muscel, Argeș și Prahova să-și redeschidă prăvăliile și să-și urmeze în linisce negoțulŭ lor:

3 cărți deschise din 1788, Martie 19 la ispravniciĭ de Muscel, Argeș și Prahova să siléscă neguțătoriĭ din Pitescĭ, Câmpu-lung și Ploescĭ ca să deschidă prăvăliile să vîndă fără frică, de óre-ce óste numerósă din țéră 'ĭ apĕră de orĭ-ce bântuire, de vreme că și de cătră vrășmașĭ nu aŭ maĭ remasŭ vre-o grijă căcĭ cu mila și ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ pe orĭ unde s'aŭ arĕtatŭ «lovindu-ĭ purtătórele de biruințe domnescele nóstre și otomanicescele oștirĭ ĭ-aŭ înfrântŭ, ĭ-aŭ sfărâmatŭ și aŭ curățatŭ locurile de dênșiĭ. Iată că vĕ poruncimŭ să se citéscă acéstă domnéscă a nóstră carte acolo în orașulŭ ..... întru audulŭ tuturor, ca fiescecare prăvăliașŭ și negustorŭ să aĭbă a-și deschide prăvălia și marfa lor, ca să'și

(1) Cod No. XVII, fila 298.

facă alisverișiulŭ și neguțătoria lorŭ făr de nicĭ o grijă și sfială de către nimenĭ, cărora să le arĕtați și acésta, că orĭ-ce pagubă li se va întâmpla și cât de puțin lucru li se va lua de cinevașĭ în silă, Domnia mé vom respunde de la înșine» (1). 1788, Martie 19.

Nicĭ vorba luĭ Vodă, atâtŭ de energică și atâtŭ de corespundĕtóre adevĕratelorŭ interese ale țĕreĭ, nicĭ sfatulŭ de maĭ susŭ alŭ boĭerilorŭ din Divanŭ, nu putură opri pre unia din locuitorĭ, împinșĭ de austriacĭ și de muscalĭ, de a se face cete de așĭa dișĭ «*volintirĭ*», dar carĭ eraŭ adevĕrate bande de hoțĭ, ce prădaŭ și nelinișteaŭ țéra și ucideaŭ icĭ-colo și câte unŭ turcŭ, ca să nu fie dișŭ că nu sunt *ostașĭ*.

Acéstă stare de lucrurĭ provocă pre Mavrogheni să dé în 26 Maiŭ 1788 următórea nouă proclamațiune:

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de prin satele și orașele țereĭ Domnieĭ mele, sĕnitate! De obște vĕ facemŭ de scire Domnia mé, că într'acéstă vreme póte vre-unia din făcĕtorĭ de rele carĭ sunt din firea lorŭ nărăviți la hoție și la fapte netrebnice să cugete din sineșĭ în gândul lor a se porni la câte rele și cu nume de *volintirie* să prade și să jăfuiască pre unde vorŭ puté ajunge; precumŭ și ceĭ ce sunt voitorĭ de rĕŭ patrieĭ și de neodihna vóstră a raelelorŭ, póte să pue la cale pe vre-unulŭ din ceĭ proștĭ pământenĭ spre a eși din rînduiala supunereĭ lorŭ și se vorŭ înșela a se porni cu arme și aface vre-o . . . . . îndrăznială, ca să ucigă și să omóre vre-unŭ turc, séŭ cu nume de volintirie, cumŭ s'aŭ întêmplatŭ în în cea-l-altă trecută rezmeriță și va aduce asupra vóstră locuitorilorŭ vre-o bănuială care să vĕ pricinuiască vre-o peire și primejdie. Pentru care vĕ dămŭ în scire, că Domnia mé avemŭ rînduite în tóte părțile și potirĭ pentru hoțĭ și făcĕtoriĭ de rĕŭ și puterĭ oștirĭ pentru lovirea vrășmașuluĭ, cumŭ și a celorŭ ce pórtă nume de volintirie și nu vorŭ puté lucra și săvêrși nicĭ unŭ scoposŭ rĕŭ alŭ lorŭ, nicĭ vorŭ puté fi urmările acele ce aŭ fostŭ în cea-l-altă rezmeriță. Darŭ cu tóte acésta fiindŭ-că vremea este împărechiată și amăgitóre, cândŭ póte iarăși să se înșele vre-unulŭ din ceĭ proștĭ fără de minte și nărăviți maĭ dinainte, a cugeta în gândulŭ lorŭ vre-o pornire rea, și fiindŭ-că Domnia mé voimŭ să trecemŭ fără de nicĭ o bănuială asupră-vĕ și fără de nicĭ o primejdie, curgerea acestuĭ rĕsboiŭ, după cumŭ așĭa și nădăjduimŭ la mila luĭ Dumneḑeŭ, nu lipsimŭ a vĕ scrie la toțĭ de obște, că după cumŭ Domnia mé nu lipsimŭ, cu multă trudă și grijă pentru voĭ și facemŭ atâta cheltuială, vĕrsămŭ haznelile nóstre pentru paza țĕreĭ și a vóstră tuturorŭ raelelorŭ, despre orĭ ce făcĕtorĭ de rĕŭ, așia și voĭ trebue să fițĭ cu privighere și cu bună luare aminte pentru uniĭ ca aceĭa ce se adapă în gânduri deșérte ca acelea ca să nu cadă, cum ḑicemŭ, asupra vóstră vre-o bănuială cândŭ se va întêmpla a face vre-unŭ făcĕtorŭ de rĕŭ vre-o pornire rea, a ucide vre-unŭ turcŭ și vĕ veți primejdui voĭ ceĭ nevinovați, și pre care veți pricepe că se află într'acestŭ

(1) Cod. XVII, fila 288.

felŭ de cugetŭ şi gătirĭ maĭ dinainte să'lŭ daţĭ de gâtŭ şi să'lŭ arĕtaţĭ la zabiţiĭ noştri; cumŭ şi cândŭ se vorŭ arĕta de faţă unulŭ ca acela ămblândŭ la aceste fapte de hoţie şi de volintirie, séŭ vorŭ fi eşitŭ din partea loculuĭ vre-unulŭ, numaĭ de cătŭ dândŭ de scire potiritorŭ şi zabiţilorŭ noştri, să săriţĭ şi voĭ asupră-le cu toţiĭ dinpreună marĭ şi micĭ cu ciomege şi cu sape, ca să daţĭ ĭutr'ênşiĭ să-ĭ loviţĭ, să-ĭ prindeţĭ, să-ĭ sdrobiţĭ şi să-ĭ ucideţĭ fară nicĭ o sfială ca pe nisce hoţĭ pricinuitorĭ de rĕulŭ vostru ş'alŭ patrieĭ. Aşia să ne aveţĭ blagoslovenia! urmaţĭ după cumŭ vĕ scriemŭ pentru binele şi folosulŭ vostru şi celŭ ce va fi următoriŭ şi veţĭ prinde niscare-va hoţĭ de aceĭa, séŭ îĭ veţĭ ucide, acela nu numaĭ va avé blagoslovenia luĭ Dumneḑeŭ, ca unŭ mîntuitorŭ şi izbăvitorŭ fraţilorŭ luĭ creştinĭ de făcĕtorĭ de rĕŭ, ce şi de la Domnia mé veţĭ câştiga mile şi resplătirĭ pentru slujba şi credinţa vóstră». (1) 1788, Maĭ 26.

XLV.

Incercarea austriacilorŭ d'a sparge centrulŭ linieĭ de frontŭ a luĭ Vodă. Victoriĭ noue. Recompense la viteji. Bătaia la pasulŭ Buzĕu şi la Curtea de Argeşŭ. Desertoriĭ austriacĭ.

In aceleaşĭ ḑile, dela finea luĭ Maiŭ 1788, pela 26 Maiŭ, oştirea luĭ Mavrogheni avu o nouă isbândă contra austriacilorŭ. Centrulŭ oştireĭ luĭ Sax-Coburgŭ cércă să spargă centrulŭ oştireĭ luĭ Mavrogheni din direcţiunea Focsanilorŭ, dar, cum deja arĕtarămŭ, nu isbuti de astă dată. La Odobescĭ se dete bătălia, în care austriacĭĭ fură respinşĭ. Care încărcate de capete de ale vrăjmaşilorŭ, mulţĭ prinşĭ viĭ, unŭ baeracŭ, osebitŭ de multe lucrurĭ şi agaoniselĭ fură spoliile opime (2).

---

(1) Cod. XVII, fila 302 vers.

NB. La fila 305 este un alt act aprópe identic.

(2) Cărţĭ cătră zabiţi de biruinţa ce s'aŭ făcutŭ la Focşanĭ, din 1788 Maiŭ 29.

«Cinstiţilorŭ D-stră Serascherĭ, Bimbaşĭ, Agale, Zabiţĭ şi tuturorŭ Ascherliilor ot sud .... sĕnătate şi vrednică biruinţă asupra vrăjmaşilor vĕ pohtimŭ dela milostivulŭ Dumneḑeŭ. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că astă-ḑĭ lunĭ la 29 ḑile ale acesteĭ lunĭ ne veni mujdea dela Focşanĭ în scrisŭ arĕtată, cum că biruitórele oştile nóstre lovindŭ pre vrăjmaşĭ ce sĕ arĕtase acolo şi biruinduĭ i-aŭ înfrântŭ şi i-aŭ isgonitŭ şi ne trimitŭ care încărcate de capete de ale vrăjmaşilorŭ şi viĭ mulţĭ şi baieracŭ de ale lor, osebitŭ de multe lucrurĭ şi agonisele cu care s'aŭ folositŭ oştile nóstre de la vrăjmaşĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti acéstă biruinţă, ca să arĕtaţĭ D-tră zabiţilorŭ şi la toţĭ ostaşiĭ spre a se bucura de acéstă biruinţă ce dă Dumneḑeŭ oştilorŭ nóstre şi asemenea D-vóstră

Nouĭ rĕsplătirĭ se daŭ în 30 Maiŭ 1788 la oșteniĭ distinșĭ în acéstă luptă. Luĭ Enache Buluc-Basa i se va da dela Cămărășia Ocneĭ, o pensiune de banĭ 15 pe ḑi și câte 10 banĭ pe ḑi la neferii Dumitru Baraictarŭ, Stoica neferulŭ, Iane, și.... «pentru slujba ce s'aŭ arĕtatŭ la rĕsboiulŭ ce s'aŭ făcutŭ la Odobescĭ i Focșanĭ în potriva vrăjmașilorŭ nemțĭ (1).»

La începutulŭ luneĭ Iunie, fiindŭ domnitorulŭ la Vălenĭ în munte, i-aŭ venitŭ veste de isbândă nouă asupra austriacilorŭ la vama Buzeuluĭ.

Despre acéstă luptă (nu mĕ încumĕtŭ să ḑicŭ rĕsboiŭ) vorbesce Pitarulŭ Hristache așĭa:

. . . . . .
«Îĭ veni bună vestire
Că ceĭ despre Austria (2).
Aŭ făcutŭ o vitejie,
Adecă, mergêndŭ în susŭ,
Pân' la vamă aŭ ajunsŭ,
Și că vama aŭ coprinsŭ,
Pre nemțĭ cu totulŭ i-aŭ stinsŭ...
Decĭ de grabă porunciĭ,
Tunurile sloboḑi.
Pe-atuncĭ trăsnia tunurile
De le mergé fumurile,
De trăsnetŭ multŭ și de plesnetŭ,
Iți sbura pĕrulŭ din creștetŭ.
Iar peste pucine ḑile
După acé isbândire,
Vĕḑurămŭ numaĭ că vine
Vr'o sută de nemțĭ, maĭ bine,
Aducêndu-ĭ din apoĭ
Turciĭ ca pe nisce oĭ;

---

de acolo, luândŭ pre Dumneḑeŭ în ajutorŭ, să năvăliți cu îndrăznélă asupra vrăjmașilorŭ, că nĕdejduimŭ la mila și ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ că veți birui, după cum în tóte părțile unde s'aŭ arĕtatŭ aŭ fostŭ biruiți și s'aŭ întorsŭ rușinați și bătuți, de care așteptămŭ și de la D-tră veste de bucurie și fiți D-tră sănătoșĭ». 1788 Maiŭ 29.

Cod. XVII, fila 303 verso.

(1) Cod. XVII, fila 304.

Maĭ sunt și alte nume, carĭ par a fi de strĕinĭ, ca Ivanciu Neferul, Zahul Neferul, Gheorghe Sideri, biv căpitan za dorobanți și Ioan Siștovlăŭ asemene. Acestorŭ doĭ Vodă li asigură câte 15 banĭ pe ḑi pe tótă viața lorŭ și a copiilor lorŭ. (Același cod. XVII, fila 304).

(2) Oastea sa dela munte.

Unii vii, alții răniți,
Ș'alții prin masdrace 'nfipți
Vedeai pe turcĭ, pe verĭ-care
Cu câte unŭ capŭ la spinare.
Iar Mavrogheni vĕdêndŭ
Atâția nemți aducêndŭ,
Cu tunurĭ, cu terhanele
De ĭarbă și cu ghĭulele,
Chĭamă pre Turcĭ, pe agale
Și-ĭ îmbrăcară cu blane,
Pe alții ĭ-a 'mpodobitŭ,
Cu celenchiurĭ de argintŭ,
Celenchiurĭ, blane, capóde
N'avé cin' să le maĭ pórte,
Atâta era de dese,
Nicĭ marfă maĭ remăsese.
Croitorii, cojocarii
Și săracii argintarii
Nu maĭ puté totŭ lucrândŭ
Blane, celenchiurĭ făcêndŭ...»

Acolo cădură 1000 de ostași austriacĭ, și aŭ fostŭ mulți prinși vii cumŭ arétă Domnitorulŭ în următórea ordine de di pe oștire:

«Cinstiților d-vóstră serascherĭ, bimbași, agale, zabiți și tuturorŭ ascherliilorŭ ce vĕ aflați . . . . sănĕtate și vrednice biruințe asupra vrășmașilorŭ vĕ pohtimŭ dela pré puterniculŭ Dumnedĕŭ; vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că astădĭ Duminică la 4 dile ale luneĭ Iuniŭ, ne veni veste bună la Vălenĭ, cum că purtătórea de biruință oștirea nóstră iurudisindŭ asupra vrășmașilorŭ nemți dela vama Buzĕuluĭ, i-aŭ lovitŭ fórte rĕŭ, pre carĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumnedĕŭ biruindu-ĭ, peste 1000 aŭ omorîtŭ, aŭ prinsŭ vii și aŭ rănitŭ, osebitŭ de multe lucrurĭ și agoniselĭ, carĭ aŭ dobânditŭ oștile nóstre dela vrășmașĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti tuturorŭ acéstă biruință care dete Dumnedĕŭ ostilorŭ nóstre, ca să vĕ bucurați asemené și d-vóstră luându pe Dumnedĕŭ într'ajutorŭ să năvăliți cu îndrăsnélă asupra vrășmașilorŭ și nădăjduimŭ la mila luĭ Dumnedĕŭ că veți birui, dupe cum în tóte părțile unde s'aŭ arĕtatŭ vrășmașĭ aŭ fostŭ biruiți; de care așteptămŭ și dela d-vóstră vestire de bucurie, să fiți d-vóstră sĕnătoșĭ»(1). 1788, Iunie 4.

Altă harță se întâmplă la Curtea de Argeșŭ totŭ în primele dile din Iunie 1788. Mavrogheni resplătesce la 10 lunie 132 neferi și 10

(1) Cod. XVII, fila 364 vorso.

Buluc-Başi pentru că, la curtea de Argeşŭ aŭ apĕratŭ artileria, atacată de austriacĭ şi aŭ isgonitŭ pre aceştia (1).

In urma acestorŭ isbânde N. Mavrogheni trămite cărţĭ dela boerĭi Divanuluĭ cătră vătaşiĭ dela plaiurĭ, prin care cărţĭ, cu data de 5 Iunie 1788, Domnitorulŭ ordonă tuturorŭ păzitorilorŭ de hotare să lase libera intrare în ţéră tuturorŭ desertorilorŭ din óstea austriacă (2).

XLVI.

Bătaia la Timis. Victorie. Oastea luĭ Mavrogheni intră în Ardeal. Turnavitu caimacam.

In Iuliŭ óstea luĭ N. Mavrogheni caută să străbată la Braşovŭ. Cetele din oştire, carĭ aveaŭ apĕrarea văieĭ Prahoveĭ, avêndŭ tabăra la Câmpina, plecară spre Predeal şi strebătură la Timişŭ în Ardeal unde întêmpinândŭ óste austriacă, s'aŭ bătutŭ cu acea şi aŭ dobânditŭ victoria, după care aŭ mersŭ totŭ înainte (3).

---

(1) Cod No. XVII, fila 307 verso. Cărţĭ date la neferiĭ din Argeş:

«Fiindŭ că . . . . . (buluc-başĭ, séŭ baraictarŭ, séŭ neferŭ feciorulŭ luĭ, ... bucurescianŭ séŭ edrinelaŭ) s'aŭ arĕtatŭ cu slujbă şi cu saidacatŭ la Curtea de Argeş, stândŭ cu vĭaţa luĭ de aŭ păzitŭ tunurile împĕrătescĭ, ş'aŭ făcutŭ trebuincĭósele mijlóce ostăsescĭ de aŭ gonitŭ pe vrăşmaşĭ, ĭată pentru resplătirea slujbeĭ luĭ amŭ datŭ acéstă domnéscă a nóstră carte, ca să aĭbă a lua léfă dela Ocne, pe ţi câte banĭ ţece în tótă vĭaţa luĭ şi dupe mórtea luĭ să aĭbă copiiĭ luĭ acéstă milă». 1788, Iunie 10.

NB. S'aŭ scrisŭ 132 cărţĭ asemené la neferĭ şi 10 la buluc-başĭ.

(2) «Boerĭi scriŭ acestorŭ agenţĭ administrativĭ, că Vodă s'aŭ însciinţatŭ că vin soldaţĭ desertorĭ din Ardealŭ cu dorinţa de-a se supune Domuluĭ, dar că nu cutézŭ a trece din causa oştilor rânduite la hotarŭ. Domnu poruncesce ca în taĭnă vatajiĭ să vestéscă desertorilorŭ, că M. S. Vodă după firésca iubire de ómenĭ porunca aŭ datŭ serascherilorŭ ce se afla cu oştile la hotare, «ca ceĭ ce cu capete plecate şi cu supunere vorŭ veni spre închinăciune, nu numaĭ să nu-ĭ vateme întru nemicŭ ce âncă cu blândeţe primindu-ĭ . . . . . şi cu bună siguranţie de paza lorŭ la drumŭ, cu tóte ale lorŭ întregĭ şi cu îndestulare de cele trebuincióse ale mâncăriĭ, să-ĭ trimită până aice la luminatŭ scaunu Domnieĭ, unde vor afla mângâere de la mila M. S. Vodŭ». 1788, Iunie în 5.

Cod. XVII, fila 306 verso.

(3) «Cinstiţilorŭ Dumnélorŭ Serascherilor . . . . . (formula ca la cele-l-alte avisurĭ de victoriĭ). De obşte vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că oştile nóstre dela Câmpina, luândŭ pre Dumneţeŭ întru ajutorŭ şi năvălindŭ asupra vrăşmaşilorŭ,

Pitarulŭ Hristache amintesce de pornirea oștireĭ în direcțiunea Brașovuluĭ:

«Iar înapoĭ îĭ porniră
Dreptŭ la Brașov ca să-lŭ ĭa...»

Domnitorulŭ eșindŭ însușĭ la óste, lăsă în Bucurescĭ o căimăcămie, dar sufletulŭ guvernuluĭ era *Turnavitul*, contra căruĭa energicŭ scrie Pitarul Hristache. Maĭ ântêiŭ acestŭ cronicarŭ arétă că Mavrogheni:

«Găsi dar a fi cu cale
Ca însușĭ să se pogóre
Cu toțĭ Turciĭ după el,
Să s'alégă la un felŭ,
Orĭ spre bine, séŭ spre rĕŭ,
In mila luĭ Dumneḑeŭ,
Că se supărasă fórte.
Vĕḑêndŭ că nicĭ cum nu póte
Nicĭ Brașovulŭ ca să'lŭ ié,
Nicĭ Turciĭ spre Ruși mergé,
Incepu a se găti
Spre vrăjmași a se porni
Și strînsă tótă Turcimea
Și tótă a luĭ boerimea
Și aĭ curțeĭ marĭ și micĭ
Ciohodarĭ și epaicĭ,
Spătar, aga, dorobanțĭ
Și Zapciiĭ toțĭ ceĭ alțĭ (1)
Și merse 'ntâiŭ cu ordia
In câmpŭ sub Mitropolia.
Șeḑu dar câte-va ḑile
Acolo sub Monăstire,
Apoĭ iar se ridică
Și dreptŭ în susŭ apucă,
Luându'șĭ oștirea tótă
Spre vrăjmașĭ ca să se bată.

---

ca să intre în lăuntrulŭ lorŭ, pe la Timișŭ. unde întâmpinându pe vrășmașĭ și lovindu-ĭ fórte rĕŭ, i-aŭ zdrobitŭ și i-aŭ sfărîmatŭ, luându mulțime de robĭ soldațĭ viĭ și róbe, cu stégurile lorŭ, dimpreună și cu tobele, iarŭ capete nenumĕrate ale celorŭ omorîțĭ, din carĭ mulțĭ viĭ și capete aŭ adusŭ astăḑĭ aice la *scaunulŭ Domnieĭ mele* și mergŭ înainte. Pentru care nu lipsimŭ a vĕ vesti și acéstă biruință . . . . . (ca în cele anterióre)». 1788, Iulie 11.

Cod. No. XVII, fila 311 verso.

(1) Fotino ḑice că óstea adunată în țéră de Mavrogheni se urcă la 100,000. T. II, pag. 176, trad. Sion. Asemenea D. Papadop. Calimah în Revista D-luĭ Tocilescu pe 1890. pag. 125.

Ear *aicĭ* în Bucurescĭ,
Ți-era scârbă să privescĭ,
Că-șĭ lăsase pre iubitulŭ,
Adecă pre Turnavitulŭ,
Vechil în loc ca să-ĭ fie.
Apoĭ veḑĭ blăstemăție,
Din câțĭ boerĭ rĕmăsese
Pre dênsulŭ îl alesese
Maĭ harnicŭ, maĭ practicos!
Mojicŭ, grosŭ și necioplitŭ
Ș'un fudulŭ deosebitŭ....

Până și unŭ bĭetŭ Pitar Hristache se supĕră că unŭ omŭ de rêndŭ ajuge la o mare demnitate în țéră!...

«Vaĭ, o! țéră românéscă.
Veḑĭ cin să te stăpânéscă?
Un Dumitru Turnavit
Care n'aĭ fi maĭ gânditŭ.
Păĭ să te daĭ la o parte
Și să veḑĭ ale luĭ fapte!

Ca ce fapte?

Apoĭ avé o mândrie
Lipită de mojicie
Și atâta semetie
De nimenĭ nu vré să scie.

Dar puté Turnavitul alt-felŭ să aĭbă autoritate asupra boĭerimeĭ rĕŭ năravită?... Da, elŭ era aspru și mărețŭ cu boĭerimea:

«Veniaŭ la dînsulŭ boerĭ
Pentru niscare-va trebĭ
Ca la un stăpânitorŭ,
Țĕreĭ oblăduitorŭ,
Iar el ca unŭ blestematŭ
Ședé resturnatŭ în patŭ
Și boiarĭĭ în picĭóre,
Staŭ cu capetele góle.
Alte orĭ staŭ prin pridvor,
Până se sculà din somnŭ.
In scurtŭ se afla al vremi
Al doile Mavrogheni,

Nu putéŭ boerii suferi un mojicŭ la aşĭa rangŭ de locotenentŭ domnescŭ. Dar era el Turnavitu în adevĕrŭ omŭ mândru, semeţŭ? Insuşĭ Hristache descrie portulŭ luĭ simplu, fără de nicĭ o pretenţie, de rêndŭ:

«Avé în cap o căciulă,
Ţuguiată ca o sulă
Şi cu ghebe în spinare
De nu făceaŭ cincĭ parale,
De aba roşie, ruptă,
Cu aţă albă cusută,
Cu poturĭ, cu imineĭ,
Se deprinsese cu eĭ.
Iar să'lŭ fi vĕḑutŭ călare
Chiarŭ vătafŭ de haimanale,
C'o grămadă de voinicĭ,
Toţĭ arnăuţĭ, socaricĭ,
Avêndu'ĭ pe lângă dînsul
De nu puteaĭ să'ţĭ ţiĭ rîsul...

Turnavitulŭ represintă pentru istorie acé clasă de boierinaşĭ şi neguţitorĭ românĭ, carĭ singurĭ rĕmăseseră credincioşĭ luĭ Mavrogheni şi carĭ, urândŭ boierimea înstreinată, începe să aibă consciinţă de naţionalitate şi de dreptŭ. Eată strĕbunĭĭ celorŭ carĭ la 1821 şi 1848 vorŭ lucra la mântuirea ţĕreĭ de fanarioţĭ, dar şi de oligarhia boerescă.

XLVII.

Atacŭ simultaneŭ în munţiĭ Carpaţĭ. Apelŭ la ceĭ din Văleniĭ-de-munte. Isbânda dela Porceni. Noulŭ atacŭ la pasulŭ Buzĕuluĭ. Impresurarea Braşovuluĭ.

In acelaşĭ timpŭ cândŭ Mavrogheni 'şĭ pusese în gîndŭ să iée Braşovulŭ, el ordonă să se facă simultaneŭ atacurĭ şi pe la alte puncte. Aşia îlŭ aflămŭ dând ordine cetelorŭ séle să atace Ardélulŭ pe la vama Buzĕuluĭ, pe când peste Oltŭ înaintaŭ în munţĭ şi pe la Orşiova cete de Turcĭ. La acéstă ocasiune N. Mavrogheni adreséză locuitorilorŭ din judeţulŭ Secuenĭ şi celorŭ din Vălenĭ următorulŭ

apelŭ ca să ajute oştirea spre a o înlesni să mérgă înainte şi li promite scutirea de birŭ, a lorŭ şi a copiilorŭ lorŭ.

Eată acestŭ apelŭ, din 14 Iulie 1788:

«Tuturorŭ locuitorilorŭ de la Văleni şi din prejurulŭ Vălenilorŭ ot sud Saac sănătate. Fiindŭ-că cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ oştile nóstre *aŭ a face acumŭ năvălire asupra vrăşmaşilorŭ la vama Buzĕuluĭ* ca să-ĭ lovéscă, nu lipsimŭ a vĕ scrie şi vouă, că acumŭ este vremea cândŭ trebue să vĕ arătaţĭ credinţa şi datoria aceea ce vi se cade cătră prea Inaltulŭ Devletŭ pré puterniceĭ împĕrăţiĭ . . . . . pentru cea dintr'atâta sumă de anĭ vieţuire şi chivernisélă cu care aţi trăitŭ subt umbrele cele pline de milostivire ale împĕrăţieĭ sale, voĭ şi părinţiĭ voştriĭ şi totŭ némulŭ vostru şi acumŭ este vremea cândŭ puteţĭ a câştiga şi a dobândi milĭ şi privileghiurĭ, care nicĭ odată nu le puteţĭ dobândi la altă vreme. Ce darŭ câţĭ din voĭ veţĭ arĕta acumŭ slujbă împrejurulŭ oştirilorŭ nóstre la năvălirile înpotriva vrăşmaşilorŭ împĕrăţieĭ şi veţĭ da ajutorŭ la cele de trebuinţa oştirilorŭ silindu-vĕ arĕtîndŭ în faptă credinţa vóstră cu tragere de inimă şi cu rîvnă ferbinte, silindu-vĕ cu slujba vóstră spre înlesnirea mergereĭ înainte şi isbânda oştilorŭ nóstre, bine să sciţĭ că nu numaĭ nedajnicĭ vĕ vomŭ face în vecĭ pre voĭ şi pre toţĭ copiĭ voştri, ci încă şi cu alte mile de privileghiurĭ şi cu daruri vrednice vĕ vomŭ hărăzi pe voĭ şi pe totŭ némulŭ vostru, care veţĭ fi deosebiţĭ din totŭ norodulŭ celŭ-l-altŭ de obşte. Pentru aceea dérŭ nu vĕ leneviţĭ, nicĭ perdeţĭ acéstă vreme, care vĕ póte face norociţĭ, ci înşi-vĕ vĕ porniţĭ din sine-vĕ ca să urmaţĭ câtŭ de mulţĭ oştirilor nóstre la acésta pornire, cu slujbă şi cu credinţă şi veţĭ cunósce în faptă milele Domnieĭ mele» (1). 1888, Iulie 14.

Numaĭ la finea luneĭ Iulie 1788 se realiză încercarea dela pasulŭ Buzĕuluĭ şi la vama de acolo. Pe la acestŭ punctŭ — maĭ lesne de ămblatŭ decât cum era pe atuncĭ Predealulŭ, — óstea luĭ Mavrogheni înaintă victoriósă spre Braşovŭ, pre care îl şi impresură. Eată ordinea de ḑi prin care N. Mavrogheni vestesce acéstă isbândire:

Cinstiţilorŭ D-lorŭ Serashieri . . . . (formula).

«Vĕ facemŭ D-nia mé în scire, că alaltăeriĭ luniĭ pré slăvitulŭ Ali-Paşa cu D-lorŭ agalile, zabiţiĭ şi cu toţĭ ascherliĭ noştriĭ de la Văleni, luândŭ pe Dumneḑeŭ într'ajutorŭ aŭ făcutŭ iureşŭ la vama Buzĕuluĭ, unde intrândŭ oştile nóstre aŭ făcutŭ zaptŭ vama şi tóte meterezurile şi şanţurile vrăjmaşilorŭ de acolo. Aŭ luatŭ oştile nóstre întru stăpânire şi tóte tunurile vrăjmaşilorŭ câţĭ aŭ avutŭ acolo; iar pe vrăjmaşiĭ nemţĭ câţĭ s'aŭ aflatŭ la meterezurĭ în vama Buzeuluĭ pe toţĭ i-aŭ stricatŭ şi i-aŭ omorîtŭ şi de acolo, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ intrândŭ în lăuntru în hotarulŭ vrăjmaşilorŭ şi mergêndŭ înainte aŭ ajunsŭ până la Braşovŭ; aŭ făcutŭ şi Braşovulŭ muhaserea, pe care nădăjduimŭ la puterea mareluĭ D-ḑeŭ ca să stăpânimŭ şi cetatea Braşovuluĭ, în vreme ce tótă puterea vrăjmaşilorŭ nemţĭ aŭ fostŭ la vama Buzĕuluĭ. Pentru care nu lipsimŭ a vesti . . . . » (2) (formula).

(1) Cod. No. XVII, fila 312 verso

(2) Cod. XVII fila 314.

Era de sigurŭ, o isbândă însemnată acésta dela Pasulŭ Buzeuluĭ. Nu putemŭ crede ceea ce ḑice Mavrogheni în ordinea sa de ḑi, că acolo era «*tótă puterea*» austriacilorŭ, dar, negreșitŭ intra în planulŭ lor de a întări multŭ acestŭ punctŭ, căcĭ cu mișcarea aripeĭ stînge austriace care înaintă spre Odobescĭ și Focșanĭ, trebuia să fie combinată o pogorire de oștire austriacă din pasulŭ Buzĕuluĭ, ca să coprindă între douĕ focurĭ óstea română-turco din Focșanĭ. Victoria dela Pasulŭ Buzĕuluĭ asigură spatele centruluĭ oștireĭ luĭ Mavrogheni și sub impresiunea bună a acesteĭ victoriĭ, care 'ĭ deschide calea spre Brașovŭ, începe ataculŭ general alŭ liniilorŭ austriace din Oltenia.

XLVIII.

Mersulŭ campanieĭ în Oltenia. Luarea Rușaveĭ. Șenlîc la Bucurescĭ.

Maĭ numeróse ordine de ḑi avemŭ cu referința la succesulŭ trupelorŭ din Oltenia spre munțĭ și peste munțĭ. Dămŭ în notă aceste diverse ordine de ḑi. Primulŭ este din Iulie 31, anulŭ 1788, relativŭ la lupta dela 27 Iulie, la Rușava. Oștirea turco-română luă Rușava și Lazaretul și Jupalnicul și satulŭ Tufurile. Aŭ peritŭ 2500 Austriacĭ și s'aŭ luată 10 tunurĭ. Scirea acéstă o dă luĭ Vodă căpitanŭ Mihaiŭ Stiucă ispravnicului din Mehedinți, din chiar locurile din Ardélŭ unde strebătu óstea (1).

---

(1) Eată și ordinea de ḑi relativă, comunicată și boerilorŭ din Nicopole, doarŭ vor întriga maĭ puținŭ:

Cinstiților d-vóstră Seraschieri etc. (după formulă ordin.).

«De obște vĕ facemŭ în scire, că astădĭ luândŭ Domnia mé însciințare cum că purtătorile de biruință oștile pré puterniceĭ împĕrățiĭ și cu oștile nóstre dinpreună cu M. S. Hasanŭ pașa Seraschierulŭ și cu Maimișŭ pașa, Joĭ în 27 ale acesteĭ lunĭ la 3 césurĭ din zi, lovindŭ pre vrășmașiĭ nemțĭ la Ruşava, cu ajutorulŭ pré puterniculuĭ Dumneḑeŭ i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ și după ce aŭ făcutŭ zaptŭ Rușava călcândŭ și lazaretulŭ nemțescŭ, asemené i-aŭ biruitŭ, i-aŭ izgonitŭ și de acolo. Și intrândŭ înăuntru în hotarele lorŭ aŭ făcutŭ oștile nóstre zaptŭ dinpreună cu *Rușava și Lazaretulŭ* și Jupalniculŭ și satulŭ Tufurile, la care acestŭ

In acelaşĭ ordinŭ de ḑi Mavrogheni vestesce şi altă mică isbândă dela Porceni din susŭ de Tîrgulŭ Jiuluĭ. Despre acéstă isbândă este şi unŭ altŭ ordinŭ de ḑi deosebitŭ, din Augustŭ 4 (1788) (1).

Al treilea ordinŭ de ḑi, din Augustŭ 6, vestesce înaintarea oştireĭ turcescĭ pe Dunărea, după luarea Orşoveĭ, şi luarea cetăţeĭ Inic-Calesi (2).

---

resboiŭ peste 2500 de vrăşmaşĭ nemţĭ, ostaşĭ, aŭ căḑutŭ morţĭ şi s'aŭ prinsŭ viafară de alţĭ robĭ şi róbe, le-aŭ luatŭ şi 10 tunurĭ cu gebhanelele lorŭ şi multe alte *lafurĭ* aŭ dobânditŭ şi s'aŭ îndestulatŭ oştile nóstre de la vrăşmaşĭ. Unde trecêndŭ de altă parte şi din împărătéscă ordie a Devletuluĭ împĕrătesc, Măria Sa Cherkez paşa cu putere de obşte, aŭ iurudisitŭ cu toţiĭ înăuntrulŭ hotarelorŭ vrăşmaşilorŭ şi cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ mergŭ înainte. Care acéstă vestire o scrie Domnieĭ mele chiarŭ din lăuntrulŭ lazaretuluĭ nemţescŭ Căpitanŭ Mihaiŭ Ştiucă ispravniculŭ Mehedinţilorŭ şi cu Capikihaiaoa nóstră, carĭ aŭ fostŭ rînduiţĭ dinpreună cu oştirile şi deosebitŭ ne-aŭ pliroforisitŭ şi prin cuvêntŭ cătane din ale ţĕreĭ ce aŭ adusŭ Domnieĭ mele aceste cărţĭ de vestire, carĭ aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ lorŭ aceste biruinţe şi sunt adevĕrate. Pentru care acéstă bună vestire făcêndŭ cuviincios *şenlic* aice la scaunulŭ Domnieĭ mele, nu amŭ lipsitŭ maĭântêĭ a proslăvi numele mareluĭ Dumneḑeŭ celŭ dreptŭ judecătorŭ, carele întru resplătirea nedrepteĭ porniriĭ a vrăşmaşilorŭ i-aŭ osînditŭ chiarŭ în locŭlŭ unde aŭ făcutŭ eĭ întîia începere a pricineĭ resboiuluĭ, de aŭ călcatŭ şi aŭ datŭ pricină de pomină a oştilorŭ Devletuluĭ pré puternicieĭ împĕrăţiĭ, dândŭ biruinţa oştilorŭ nóstre de i-aŭ junghiatŭ şi i-aŭ sfărîmatŭ. Osebitŭ de aceste biruinţe ce s'aŭ făcutŭ la numitele locurĭ ni-aŭ venitŭ şi altă veste dela Tîrgulŭ-Jiuluĭ, cumŭ d-luĭ Cara Mustafa, cu 300 de *atlĭ* lovîndŭ pe vrăşmaşiĭ ce era la Porceni, unde spărgîndu-le ordia, peste 200 de *ceadirurĭ* le-aŭ tăiatŭ, le-aŭ sfărîmatŭ şi din vrăşmaşĭ multă sumă aŭ omorîtŭ şi aŭ prinsŭ viĭ şi pe câţĭ aŭ scăpatŭ i-aŭ înfundatŭ într'unŭ locŭ strimtŭ făcêndu-ĭ muhaserea din tóte părţile, carĭ nădăjduimŭ la mila luĭ Dumneḑeŭ că nicĭ aceĭa nu vorŭ scăpa. Decĭ nu amŭ lipsitŭ printr'acéstă Domnéscă a nóstră carte a vesti şi d-vóstră tuturorŭ (*Restulŭ după cumŭ în tóte*) 1788, Iulie 31.

Cod. No. XVII, fila 313.

Asemené carte s'aŭ scrisŭ şi la d-lor boeriĭ de la Nicopole.

(1) « .... în scire, că pré slăvitulŭ Ibraim Paşa cu d-luĭ Cara-Firtaf (?) i cu d-lor zabiţiĭ şi cu tóte oştile ce era la Tîrgulŭ Jiuluĭ, plecândŭ asupra vrăşmaşilorŭ la Porceni, i-aŭ lovitŭ şi le-aŭ sfărîmatŭ ordia de acolo dela Porceni şi stricatŭ cu puterea luĭ Dumneḑeŭ, fórte rĕŭ. Din care fórte mulţĭ aŭ omorîtŭ şi aŭ luatŭ viĭ robĭ cu tóte ceadîrurile lor, de aŭ şi tăbărîtŭ şi aŭ rĕmasŭ oştile nóstre într'acelŭ locŭ ce aŭ făcutŭ zaptŭ şi de acolo intrândŭ oştile nóstre în lăuntru hotarelorŭ vrăşmaşilorŭ aŭ iurdisitŭ asupra Sibiilor. Pre care nu lipsimŭ a vesti d-tră acéstă biruinţă...» (formula) 1788, August 4.

Cod. XVII, fila 314 verso.

(2) « .... Scire, că după ce cu puterea luĭ Dumneḑeŭ oştile nóstre a făcutŭ zaptŭ Ruşava, Jupalnicul, Tufurile *(séŭ Tuiurile?)* şi aŭ sfărîmatŭ pe vrăşmaşiĭ ce era acolo, mergêndŭ înainte pe hotarele vrăşmaşilorŭ, pe Dunăre în susŭ, aŭ

Oștile din Jiŭ, după bătălia dela Porceni, mergŭ înainte și iaŭ vama Vulcanuluĭ, unde Austriacii perdŭ 4 tunurĭ și multe proviziunĭ diverse. Ordinulŭ de ḑi din 7 Augustŭ 1788 vestesce acéstă isbândă și dă sciriĭ și despre luarea Mehedieĭ (1).

După fie-care victorie, la Bucurescĭ se face «*senlîc*» adecă paradă și slobodire de tunurĭ de bucurie. Asemene isbânde Mavrogheni nu ută să le vestéscă și boerilorŭ din Nicopole, ca dóră să sté liniștiți și să nu cuteze a intriga.

In direcțiunea Câmpu-lunguluĭ încă, în primele ḑile din Augustŭ, intrară oștile de sub seraskieratulŭ luĭ N. Mavrogheni, de prădară în Ardél maĭ multe sate (2).

---

iurudisitŭ asupra cetățeĭ ce avea vrășmașiĭ pe Dunăre, care cetate se numesce Inic-Calesi, Măria Sa Hasan-Pașa seraskerulŭ cu luminatulŭ Laz Meimiș-Pașa după uscatŭ și după Dunărea céta Caiclară și Șaicĭ. unde avêndŭ vrășmașiĭ cincĭ tăbiĭ cu tunurĭ îndestule, aŭ bătutŭ resboiŭ cincĭ césurĭ cu vrășmașiĭ, pre carĭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ i-aŭ biruitŭ oștile nóstre făcêndŭ zaptŭ câte cincĭ tăbiile lor și pre toțĭ vrășmașiĭ aceĭ cetățĭ i-aŭ chirdositŭ fórte rĕŭ. Pentru care acéstă biruință amŭ datŭ slavă luĭ Dumneḑeŭ și amŭ făcutŭ șenlîculŭ celŭ cuviincĭosŭ cu foculŭ tunurilorŭ, aicĭ la domnésca nóstră curte. Decĭ nu lipsimŭ a vesti și d-tre» (formula). 1788, August 6.

Cod No. XVII, fila 315.

(1) «.... Scire, că d-luĭ Cara Mustafa Bimbaș cu ceĭ-l-alțĭ zabiți și cu tóte ostile nóstre dela Tîrgu Jiuluĭ, după ce cu puterea luĭ Dumneḑeŭ aŭ bătutŭ pe vrășmașiĭ ce era la Porceni, sfărmându-le fórte rĕŭ ordia, totŭ aceste oștĭ, mergêndŭ de acolo înainte biruitorĭ, aŭ făcutŭ zaptŭ și vama Vâlcanuluĭ, unde mulțime de vrășmașĭ aŭ omorîtŭ și aŭ prinsŭ viĭ: le-aŭ luatŭ și 4 tunurĭ cu gephanelile lor, cédiruri, zaherele și totŭ ce aŭ avutŭ și de acolo intrându în năuntrulŭ hotarelorŭ vrășmașilorŭ, mergêndŭ înainte, făcêndŭ biruință și luându prăḑĭ dela vrășmașĭ; de altă parte M. Sa Hasan-Pașa Seraschierul, precum v'amŭ însciințatŭ, după ce cu puterea luĭ Dumneḑeŭ aŭ făcutŭ zaptŭ Rușava, Jupanic, Tufurile și aŭ făcutŭ acolo atâta sfărîmare vrășmașilorŭ, mergêndŭ înainte biruitorĭ, aŭ făcutŭ zaptŭ și cetatea Mehedia, unde multe zaherele și alte agoniseli aŭ luatŭ ostașiĭ noștri dela vrășmașĭ și ĭarăși cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ mergêndŭ înainte, făcêndŭ biruință, pentru care acéstă bună-vestire amŭ datŭ slavă luĭ Dumneḑeŭ făcêndŭ *șenlicŭ* celŭ cuviincĭosŭ aice la Domnesculŭ nostru scaunŭ cu foculŭ tunurilorŭ. Ci dar nu lipsimŭ a vesti și d-tre ....» (formula). 1788, August 7.

Cod. XVII, fila 315.

(2) «..... Scire că astăḑĭ amŭ primitŭ veste de bucurie dela Câmpulungŭ, cum că dintre ostile nóstre ce avemŭ rînduite acolo, o sumă de ostașĭ creștinĭ adecă Ghiuler-Agasi cu buluc-bașiĭ și cu o sumă de neferĭ aŭ intratŭ în hotarele vrășmașilorŭ, aŭ sfărimatŭ fórte rĕŭ pre vrășmașiĭ ce aŭ întêmpinatŭ,

La 16 Augustŭ se vestesce intrarea oștilorŭ turco-române și pe la pasulŭ Branŭ în Ardél, cu intenţiunea de a'șĭ face juncţiune cu óstea trecută prin pasulŭ Buzĕuluĭ, ca să realizeze înconjurarea Brașovuluĭ (1).

Câte-va ḑile apoĭ (August 21 și August 26) Domnitorulŭ aduce la scirea tuturorŭ, că óstea sa turco-română, intrată în Mehadia, a fostŭ din noŭ atacată de óstea austriacă, dar că acéstă fu bătută, după care óstea turcă înaintâ în Ardeal și «aŭ făcutŭ și Temișóra muhaserea» (2).

---

omorîndŭ mulţĭ și luândŭ viĭ; aŭ călcatŭ sate de unde mulţime de robĭ și de róbe aŭ luatŭ, familiĭ întregĭ și copiĭ, ergheliĭ de caĭ, 200 oĭ și alte vite aŭ luatŭ oștile nóstre. Pentru care nu lipsimŭ a vesti și d-tre» (formula). 1788, August. 10.

Cod XVII, fila 316.

NB. Asemené cărţĭ s'aŭ trămisŭ la boĭerĭĭ din Nicopole.

(1) «. . . . scire, că astă-ḑĭ ne aŭ venitŭ veste de bucurie dela Câmpulungŭ, cum-că pré slăvitulŭ Osman-Paşa cu puterea oștilorŭ ce avemŭ rînduite acolo, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ intratŭ în vama dela Branŭ, unde lovindŭ pre vrăjmașiĭ nemţĭ fórte i-aŭ stricatŭ, de care 5—600 aŭ omorîtŭ, între carĭ aŭ căḑutŭ și unŭ ofiţerŭ mare și 3—400 aŭ luatŭ viĭ. Aŭ luatŭ și 6 tunurĭ ale vrăjmașilorŭ și multe alte agoniselĭ aŭ dobânditŭ oștile nóstre și așa după ce amŭ biruitŭ acolo și amŭ făcutŭ numita vamă zaptŭ, intrândŭ în lăuntru mergŭ oștile nóstre înainte asupra Brașovuluĭ, care și acela nădăjduimŭ alŭ stăpâni cu voia luĭ Dumneḑeŭ. Pentru care acéstă biruinţă amŭ dat slava luĭ Dumneḑeŭ făcêndŭ *șenlîc* celŭ cuviinciosŭ aicé la Domnésca nóstră curte cu focu tunurilorŭ. Decĭ nu lipsimŭ . . . .» (formula). — 1788, Augustŭ 16.

Cod. No. XVII, fila 317.

(2) . . . . . scire, că după ce cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ, oștile pré puternicel nóstre împĕrăţiĭ, aŭ făcutŭ zaptŭ Mehadia trecêndŭ și în lăuntrulŭ atâta cale, precumŭ v'amŭ însciinţatŭ în trecutele ḑile, vrăjmașiĭ câţĭ scăpară dintr'acestŭ rĕsboiŭ maĭ înmulţindu-se și ispitindu-se acum de isnóvă resboi împotriva puterilorŭ oștireĭ nóstre totŭ acolo, asupra cărorŭ iurudisindŭ M. Sa pré slăvitulŭ Hasanŭ Paşa seraskierŭ cu puterea oștilorŭ împĕrăţieĭ, i-aŭ biruitŭ și acumŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ fărămêndu-ĭ fórte rĕŭ, luândŭ iarășĭ mulţĭ robĭ viĭ și atâtea tunurĭ. Și astăḑĭ se află întinse corturile oștilorŭ nóstre cu M. Sa Seraskierŭ înlăuntru în Mehadia și dincolo de Mehedia, înainte de atâta cale. (formula *șenlîc*, tuunrĭ etc. . .)». 1788, Aug. 21.

Asemené cărţĭ și la boerĭĭ din Nicopole.

Cod. No. XVII, fila 318.

«. . . . . scire că M. Sa Cerchez Paşa Seraskierulŭ, și pré slăvitulŭ Meemișŭ Paşa, cu putere de oștirĭ din ordia ruma . . . . . după ce aŭ făcutŭ zapt Mehadia și cetate Enikale și aŭ făcutŭ atâta biruinţă luândŭ mulţimĭ de

Din ordinulŭ de ḍi pe oștire, dela 26 August, se vede că óstea luĭ Mavrogheni nu însocesce pre Turcĭ spre Timișora, căcĭ ținta operațiunilorŭ séle belice, era coprinderea Brașovuluĭ și defensiva pe hotarele despre munțiĭ Carpațĭ. Când e vorba de «*Timișora*», Mavrogheni scrie, că se speră că acea cetate o vorŭ lua în stăpânire «*oștile pré puterniculuĭ împĕratŭ*» ĭar în ordinea de ḍi dela 16 August scrie, «că mergŭ oștile **nóstre** asupra Brașovuluĭ, care și acela nădăjduimŭ *alŭ stăpâni*».

In acelașĭ timpŭ óstea turcă din Belgrad luase Zemlinul. In Bosnia cu puține ḍile înainte óstea turcéscă dobândise biruință contra ostireĭ austriace (1). Aripa stângă a ostireĭ turescĭ pășia din isbândă în isbândă.

---

robĭ viĭ și morțĭ, capete nenumĕrate, și atâta sumă de tunurĭ ale vrășmașilorŭ, precumŭ v'amŭ însciințatŭ, mergêndŭ înainte biruitorĭ, aŭ făcutŭ și Temișvarul muhazerea. Pentru care ne însciințéză capichehaiaoa nóstră din ordihumaium cum că M. Sa pré înălțatŭ, pré luminatŭ stăpînulŭ nostru vizirŭ, aŭ scrisŭ vrăjmașilorŭ ce se află închișĭ în Temișvarŭ, cumŭ că de se vorŭ închina și de se vorŭ supune a se da fár de resboiŭ și a se închina la oștile nóstre, vorŭ avé raĭ și tótă milostivirea și nu vorŭ petrece nicĭ o primejdie. De care și așteptămŭ negreșitŭ însciințare cumŭ că s'aŭ închinatŭ și aŭ făcutŭ cu voia luĭ Dumneḍeŭ zaptŭ și Temișvarulŭ, după prósta starea și neputința în care se află vrăjmașiĭ. De altă parte veți sci, că M. Sa Abdi Pașa Seraskierulŭ, cu puterĭ de oștire din Beligradŭ iurudisindŭ asupra Zemlinuluĭ l'aŭ făcutŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumneḍeŭ zaptŭ și astăḍĭ se află sub stăpînirea oștilorŭ pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru și este otărîre a pré luminatuluĭ stăpînuluĭ nostru (Dumneḍeă să-ĭ fie ajutorŭ) că despre amêndouĕ părțile aceste ad. M. Sa Cerchezŭ Pașa cu slăvitulŭ Meemișŭ Pașa despre Timisvarŭ și M. Sa Abdi Pașa despre Moncaci, cu puterea oștilorŭ ce aŭ mergêndŭ înainte să ia și *Budinulŭ* vrăjmașilorŭ, pe care și nădăjduimŭ la ajutorulŭ luĭ Dumneḍeŭ să-lŭ stăpânéscă purtătórele de biruințĭ oștile pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru». 1788, Aug. 26.

Cod. No XVII, fila 319.

(1) « . . . . Scire că purtătorile de biruință oștile pré puter. împĕratuluĭ nostru, după ce aŭ făcutŭ zaptŭ Mehadia și aŭ prăpăditŭ pre vrăjmașiĭ sĕĭ, aŭ intratŭ și cale de douĕ césurĭ în lăuntrulŭ hotarelorŭ vrăjmașilorŭ, luându-le nenumĕrațĭ viĭ și capete și 50 de tunurĭ din care 10 aŭ opritŭ M. Sa Seraskier Asan-Pașa lângă M. Sa, iar 40 leaŭ trimesŭ la *ordihumaium*. Și iarăși am luatŭ veste cum-că vrăjmașiĭ intrându în Bosna cu atâta óste, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḍeŭ s'aŭ întorsŭ rușinațĭ și stricațĭ fórte rĕŭ. Aŭ prinsŭ și mulțĭ robĭ unde aŭ fostŭ acolo la acéstă bătălie și însușĭ imperatorulŭ nemțescŭ și s'aŭ juratŭ cu otărîre asupra Bosnieĭ să nu maĭ cerce cu rĕsboiŭ. Și iarăși am luatŭ veste cumcă vrăjmașiĭ ce aŭ fostŭ în potriva Belgraduluĭ s'aŭ trasŭ cătră partea Mehadieĭ lăsându câte-va óste pentru paza Belgraduluĭ. Asupra cărora năvălindŭ

Despre isbândele dela Mehadia s'aŭ bucuratŭ multŭ și Divanulŭ din Constantinopole, carele trămise luĭ N. Mavrogheni unŭ firmanŭ vestitorŭ isbândeĭ. Urméză atuncĭ noua proclamare din Septembre 8 anulŭ 1788 prin care N. Mavrogheni vestesce sosirea și coprinderea firmanuluĭ (1). Acestŭ actŭ era de natură a maĭ potoli și amâna intrigele boĭerimeĭ, dar nu și a le curma definitivŭ. Eată actulŭ acesta:

Patru cărțĭ ce s'aŭ făcutŭ de vestire pentru rĕsboiulŭ ot Mehadia și altorŭ locurĭ de acolo.

« .... Zemli Vlahiscoe .... Cinstitilorŭ D-tre saraschieriĭ, bimbașĭ, agale, zabițilorŭ și tuturorŭ ascherliilorŭ aĭ Domnieĭ méle. — Vĕ facemŭ în scire, că prin vrednicŭ de închinăciune pré înaltuluĭ împĕrătescŭ firmanŭ, care acumŭ ne aŭ venitŭ cu d-luĭ cinstitulŭ Huseinŭ Aga Bărbier-Basa al pré înălțatuluĭ Vizirŭ, ni se vestesce, că cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ, purtătórele de biruințe oștirĭ ce aŭ fostŭ pornitŭ spre rĕsboiŭ din câmpulŭ Fetislamuluĭ și aŭ trecutŭ pe la Vidinŭ dincóce în pământulŭ țĕreĭ românescĭ. cu povățuirea înălțatuluĭ Hasan-Pașa seraskierulŭ, aŭ luatŭ sub stăpânire lazaretulŭ ce este aprópe lângă palanca Rușaveĭ și pe Nemțiĭ carĭ eraŭ înlăuntru, ca la 6000, pe ceĭ maĭ mulțĭ i-aŭ trecutŭ sub sabie, pre ceĭ-l-alțĭ i-aŭ robitŭ, care lazaretulŭ fiind-că era locașŭ negutitorilorŭ, aŭ dobânditŭ purtătorele de biruință oștirĭ întregĭ magaziĭ, pline de feluri de averĭ, argintăriĭ și mulțĭ robĭ și róbe. Care aceste audindu-le oștile ce era în potrivă la Fetislam, cu mare rîvnă aŭ alergatŭ și eĭ la rĕsboiŭ. Decĭ vĕdêndŭ pornirea purtătórelorŭ de biruință oștirĭ, vrăjmașiĭ aŭ perdutŭ nădejdea mântuireĭ lorŭ și precumŭ ceĭ ce se înnécă în marea, coprindŭ în brațe cât de micŭ lemnŭ ce arŭ găsi, cu nădăjde că vorŭ puté păzi (scapa), aŭ făcutŭ șanțurĭ i meterezurĭ late și adâncĭ aprópe de unŭ munte care este la Boazu Mehadieĭ și cu parcane și șarampoi aŭ făcutŭ mare tabie cu meșteșugŭ învĕțatŭ și bine sciutŭ și înăuntrulŭ șanțurilorŭ ce aŭ făcutŭ aŭ abătutŭ și gîrla ce trece pe dinaintea Mehadieĭ și pe dinapoĭ aŭ întăritŭ tabiile puindŭ tunurĭ multe și cumbarale. Și cu acestŭ mijlocŭ măcarŭ că se vedé lucrulŭ cu anevoĭe, dar nădăjduindŭ la Dumnedeŭ într'ajutorŭ, aŭ năvălitŭ purtătorele de biruință oștile împĕrătescĭ asupra pălangeĭ ce este în partea dréptă a Boazuluĭ și după ce s'aŭ rĕsboitŭ vitejesce ḑile treĭ, în cé după urmă, cu multe năvăliriĭ, vêntulŭ biruinteĭ aŭ suflatŭ în partea otomanicescilorŭ oștirĭ și așĭa s'aŭ luatŭ în stăpânire și numita palancă și vrăjmașiĭ carĭ eraŭ în lăuntrulŭ toțĭ saŭ prăpăditŭ, și la 25 ale

---

M. Sa Abdi-Pasa, cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ i-aŭ prăpăditŭ și aŭ intratŭ purtătórele de biruințĭ oștile pré putern. înpĕratuluĭ nostru în pământulŭ vrăjmașilorŭ cale de 8 césurĭ înlăuntru. Pentru care aceste biruințĭ s'aŭ făcutŭ *șenlic* mare la ordihumaium cum și noĭ aicĭ la Domnésca nóstră curte amŭ datŭ slavă luĭ Dumnedeŭ cu foculŭ tunurilorŭ. Decĭ nu lipsimŭ a vesti și d-tre .....» (formula) 1788 Augustŭ 13.

Cod. No. XVII, fila 316.

(1) Vedĭ En. Văcărescu, și Dionisie Eclesiarcul despre aceste fapte în Tesaur de mon. T. II.

luneĭ zilcada, Joĭ, în numita palancă care este în vêrfulŭ munteluĭ scoțêndŭ câte-va tunurĭ aŭ începutŭ rĕsboĭulŭ din partea otomanicescilorŭ oștirĭ asupra meterezurilorŭ nemțescĭ ce era în celŭ adevĕratŭ boazŭ, bătêndŭ cu focŭ de treĭ părțĭ purtătorele de biruință oștirile nóstre ale împĕrățieĭ, care oștĭ năvălindŭ cu sabie și cu sulițe și nădăjduindŭ la Dumneḑeescululŭ ajutorŭ, aŭ intratŭ frica în inimile vrăjmașilorŭ și desnădăjduindu-se ghenerarulŭ nemțilorŭ aŭ fugitŭ împreună cu óstea sa. Care fugă a lor făcêndu-se cunoscută a doua ḑi diminéță, aŭ intratŭ purtătorele de biruință oștirile împĕrătescĭ de aŭ făcutŭ zaptŭ meterezurile. Decĭ numitulŭ Serasker-Paşa gonindŭ pe fugițiĭ nemțĭ dela cetatea Mehadieĭ douĕ treĭ ceasurĭ înainte, s'aŭ făcutŭ și altŭ rĕsboiŭ cu *Ungurii ce sunt îmbrăcați în herŭ*, carĭ eraŭ spre ajutorulŭ fugițilorŭ Nemțĭ și în cè după urmă și *îmbrăcațiĭ în herŭ* nesuferindŭ năvălirea oștirilorŭ otomanicescĭ aŭ fugitŭ și eĭ. Și așia cetatea Mehadieĭ rĕmâindŭ deșértă de ómenĭ, fără de greutate s'aŭ stăpânitŭ de cătră pré puternica împĕrăție. La acéstă dar mare biruință sunt nenumĕrate vitele și robiĭ și róbele și averile carĭ aŭ intratŭ în mânile biruitorilorŭ otomanĭ. Cătră acestea locululŭ ce se numesce *Inîcu (Enicale)* care este chieea Dunăreĭ fiindŭ stăpînitŭ de oștile otomanicescĭ, o sumă de vrăjmașĭ luândŭ cele trebuincióse cu dênșiĭ aŭ mersŭ și s'aŭ ostitŭ cu dênșiĭ acolo și așia oprindu-le trecerea Dunăreĭ. Pentru care orînduitulŭ care era acolo asupra lor Mimiș Paşa năvălindŭ asupra vrăjmașilorŭ și multŭ strimtorindu-ĭ s'aŭ închinatŭ și cu acestŭ mijlocŭ aŭ luatŭ întru stăpînire totŭ locululŭ acela și s'aŭ deschisŭ drumŭ spre Belgrad pe Dunăre; care aceste vestirĭ de bucurie ale marelorŭ biruințe ce aŭ făcutŭ otemanicescile oștirĭ, ni se poruncesce prin maĭ susŭ numitulŭ înaltulŭ firmanŭ, ca arĕtându-le la ceĭ ce se cade, *să ne silimŭ cu oștirile ce sunt orînduite aice, a înlesni mijlóce spre luarea Brașovuluĭ*; dreptŭ aceea nu lipsimŭ a vesti și d-vóstre acésta pre largŭ adeverite pentru maĭ susŭ numitele marĭ biruințe care aŭ datŭ și dă Dumneḑeŭ oștirilorŭ nóstre asupra vrăjmașilorŭ, ca să vĕ bucurați și să slăviți pre Dumneḑeŭ pre carele luându-lŭ și d-tre într'ajutorŭ să năvăliți cu îndrăsnélă asupra vrăjmașilorŭ . . . . .». (1) (*după formula cunoscută*). 1788. Sept. 8.

In cursulŭ luneĭ Septembre nouĕ victoriĭ sunt semnalate prin ordine de ḑi ale luĭ Nicolae Mavrogheni. In 13 și 19 Septembrie 1788 Domnitorulŭ anunță victoria mare dela Caransebeș, unde Turciĭ luară nu maĭ puținŭ de 5000 prisonierĭ și 200 tunurĭ de diverse calibrurĭ. Caransebeșulŭ rĕmase o ruină în acestŭ rĕsboiŭ (2).

(1) Unŭ originalŭ în mânile nóstre.

(2) « . . . . în scire, că astăḑĭ la 13 ale luneĭ acesteĭa ne-aŭ venitŭ veste de bucurie, cumŭ că purtătórele de biruințe ostile pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru, lovindu-se cu oștile nemțescĭ în lăuntru la Caransebeș, cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ biruitŭ și aŭ sfărîmatŭ puterea némțuluĭ, făcêndŭ și Sabeșul zaptŭ, unde aŭ fostŭ și însușĭ Craiulŭ lor, carele spăimântându-se de lovirea oștilorŭ otomanicescĭ, nóptea, Sâmbătă spre Duminică, la 8 césurĭ, aŭ fugitŭ și pentru care acéstă bună vestire amŭ slăvitŭ . . , ». 1788, Septembrie 13.

Cod. XVII, fila 323.

In 18 Septembre nouĕ avantaje fuseseră obținute contra austriacilorŭ, pe linia Vălcanuluĭ. Numeróse sate se supuseră și óstea română-turco înaintéză contra Sibiuluĭ (1).

(1) «. . . . . în scire, că d-luĭ Cara-Mustafa Aga, și cu slăvitulŭ Ibraimŭ Pașa din preună cu oștile de la Craiova după ce aŭ făcutŭ zaptŭ Lazaretuluĭ Valcanuluĭ și aŭ călcatŭ tóte cele din prejurŭ sate ale vrăjmașilorŭ, luându atâtea robĭ și róbe și mulțime de vite în multe rênduriĭ, aŭ eșitŭ și aŭ intratŭ la ceabunŭ oștile nóstre maĭ înlăuntru, întinḑându-se cale de treĭ césuriĭ, de unde cu multe agoniseliĭ se întorcea îndestulațĭ și folosițĭ până aŭ ajunsŭ și la loculuĭ ce se numesce Poiana, unde era la 6000 de vrăjmașĭ îmbrăcațĭ cu fier și alțĭ soldațĭ ostașĭ, carĭ spăimântându-se de puterea oștilorŭ nóstre, s'aŭ sculatŭ de la loculuĭ lorŭ și aŭ fugitŭ. Dŭpă a cărora fugă toțĭ locuitoriĭ satelorŭ părțeĭ loculuĭ vĕḑându-se că aŭ rĕmasŭ singuriĭ, nefiindŭ vrednicĭ stăpânitoriĭ lorŭ, s'aŭ închinatŭ la oștile nóstre și s'aŭ supusŭ a fi raele ale pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru cerêndŭ ca să aibă milă și mângâere. De care acéstă fugă a vrăjmașilorŭ și supunere a tóte satele părțeĭ loculuĭ, aducêndŭ rĕspunsulŭ numițilorŭ la căpeteniĭ ot oștirile nóstre, s'aŭ pornitŭ tótă puterea oștirelorŭ, de mergŭ înainte asupra Sibiuluĭ, care, cu vrerea luĭ Dumneḑeŭ nădăjduimŭ a-lŭ stăpâni și pre acela. Deciĭ făcêndŭ obicinuitulŭ șenlic cu foculŭ tunurilorŭ aice la domnésca nóstră Curte nu amŭ lipsitŭ a vesti și d-vóstră». . . . . *(formula ordinară)* 1788, Sept. 18.

Cod. No. XVII, fila 327.

«. . . . . Erĭ v'amŭ însciințatŭ biruințele care cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ făcutŭ oștile otomanicescĭ în partea loculuĭ din Lazaretulŭ Vulcanuluĭ până la poiana unde este cetatea vrăjmașilorŭ, astăḑĭ iarăș amŭ primitŭ și alte nouĭ vestiriĭ de bucurie, cumŭ că oștile nóstre, ce sunt subŭ chivernisirea luĭ Naime Ibraimŭ Pașa și a d-luĭ cinst. Bimbașŭ alŭ nostru Cara-Mustafa Aga, după ce aŭ intratŭ și s'aŭ lățitŭ în lăuntru în pĕmêntul țĕreĭ vrăjmașilorŭ, coprinḑêndŭ îndestulă parte de locŭ, făcêndŭ ceabunŭ aŭ ajunsŭ și la ținutulŭ și la orașulŭ Ahcea, care sunt departe în lăuntru ca la 15 césuriĭ și prădândŭ din prejurŭ satele le-aŭ și făcutŭ zaptŭ și aŭ rĕmasŭ acolo oștirile, de unde îndată atâtŭ boeriĭ, negustitoriĭ ce se afla acolo, câtŭ și din ceĭ de josŭ ceĭ maĭ aleșĭ aŭ scrisŭ arzuhalŭ cerêndŭ la oștile nóstre ca să le dea . . . . *(pace?)* că se supunŭ singuriĭ, făgăduindu-se să se facă și eĭ raele, ale pré puterniculuĭ împĕratulŭ nostru și să plătéscă haraciŭ, a cărora plecăciune primind-o oștile nóstre, aŭ intratŭ în lăuntru în *casa bali* (?) de unde aŭ făcutŭ zaptŭ armele vrăjmășescĭ câte se aflaŭ acolo și gephanele îndestule, și astăḑĭ se află oștile nóstre în numita *Casa Ahcea* dându-le locuitoriĭ părțeĭ loculuĭ tainuriĭ zaherele cele trebuincióse oștilorŭ nóstre. Deosebitŭ de acestea acumŭ ne-aŭ scrisŭ și M. Sa pré înălțatŭ și pré luminatŭ vizir stăpînulŭ nostru vestindu-ne pe largŭ rĕsboiulŭ și biruința ce aŭ făcutŭ oștile otomanicescĭ la Caransebeșŭ, de care am scrisŭ cărțile Domnieĭ mele de însciințare D-vóstre, de prăpădirea vrăjmașilorŭ, unde au fostŭ și împĕratulŭ lorŭ, carele spăimântându-se, nóptea aŭ fugitŭ din preună cu oștile sale, în care fugă a lorŭ dându pedestrimea peste călărime ca nisce înfricoșațĭ și socotindu-se uniĭ pe alțiĭ de vrăjmașĭ s'aŭ sfărîmatŭ tăindu-se și înjunghiindu-se între dênșiĭ și într'acé junghiare a lorŭ aŭ pornitŭ M. Sa pré înălțatŭ vizirŭ odată asupră-le cu mare năvălire puterea oștilorŭ M. Sale, și lovindu-ĭ aŭ luatŭ 5000 de robĭ și peste

XLIX.

Mavrogheni în Ardél. Șépte sate se supunŭ. Proclamațiuni diverse.

N. Mavrogheni împedicat-a maltratarea de cătră Turcĭ a Românilorŭ din Ardélŭ? Lucrulŭ acesta era greŭ de făcutŭ, totuși vedemŭ că, cu autorizarea luĭ, se făcură în Muntenia, pe alocurĭ, adevĕrate subscrierĭ ca să se adune banĭ cu care *Popa Ion dela Sf. Stefanŭ din Bucurescĭ* rĕscumpĕra dela Turcĭ Româniĭ robițĭ de dînșiĭ (1).

Maĭ uza Mavrogheni și de altŭ mijlocŭ spre a scăpa pre Româniĭ Ardelenĭ, de măcelulŭ și jafulŭ Turcilorŭ: li cerea să se închine luĭ și să se strămute în țéra românéscă; ba și ceĭ ce vor rĕmâne pe acolo vor fi apĕrațĭ, décă se vor declara raele. Eată, ca model, următórea proclamațiune din 19 Septembrie 1788 adresată de Mavrogheni la orășeniĭ dela Casabaoa Ahcé (?) din Banat:

«... Vlahiskoe, vouă tuturorŭ orășenilorŭ din Casabaoa dă Ahcea și dela celelalte orașe și sate ale părțiĭ loculuĭ din ținutulŭ Transilvanieĭ, din țéra nemțéscă, sănitate! Ne-am înșciințatŭ Domnia mé dea d-luĭ Cinst. Bimbaș al nostru Cara Mustafa, cum că după ce cu ajutorulŭ luĭ Dumneḑeŭ aŭ intratŭ oștile nóstre prin Vulcan, aicea cătră partea loculuĭ, în țéra vrăjmașuluĭ, voĭ locuitoriĭ din Casabaoa Ahcea ațĭ trimesŭ elciŭ cătră Dumnéluĭ maĭ susŭ numitulŭ zabitŭ alŭ nostru de v'ațĭ închinatŭ, pentru care amŭ luădatŭ buna urmarea vóstră de supunerea și plecăciunea ce ațĭ făcutŭ, cu care vĕ arĕtațĭ, de care étă și Domnia mé vĕ scriemŭ printr'acéstă Domnéscă a nóstră carte acéstă veste de bucurie, că după firésca iubire de ómenĭ ce avemŭ, câțĭ cu capete plecațĭ și supunere dréptă se vor închina la noĭ făcându-se raele ale pré puternu. împeratuluĭ nostru, nu numaĭ primițĭ sunteți, ci și totŭ felulŭ de mângăere veți avea și întru nimicŭ

---

204 de tunurĭ marĭ și micĭ și tóte gephanelele și gătirile ostășescĭ, fără de a scăpa nicĭ unŭ vrăjmașŭ. Aŭ fostŭ și 2 ghinărarĭ din care unulŭ s'a omorît și pre altulŭ l'aŭ prinsŭ rănitŭ preste totŭ. Și așia aŭ intratŭ și intră cu tótă óstea M. Sale în pămînturile vrăjmașilorŭ, supuindŭ mulțime și noróde și pe toțĭ vrăjmașiĭ și împrotivniciĭ, iar Caransebeșulŭ l-aŭ arsŭ cu focŭ. Acésta vĕ înșciințămŭ și fițĭ sănătoși». 1788, Sept. 19.

Cod. No. XVII, fila 326.

NB. S'aŭ scrisŭ asemené la boeriĭ din Nicopole.

(1) Veḑĭ cod. No. XVII, fila 317, arh. Statuluĭ.

«Rĕscumpĕrare prin subscriere în Bucurescĭ de câțĭ-va Românĭ din Ardél, robițĭ de Turcĭ. *Popa Ion dela Sf. Stefanŭ a dat chezașie de desrobire tl. 200*».

supĕraţi nu veţĭ fi, şi pentru câţĭ din voĭ veţĭ vré a vĕ trage şi a veni aice, iată amŭ scrisŭ la d-luĭ zabitulŭ oştilorŭ nóstre ca să vĕ trimită cu bună siguranţie de paza vóstră la drumŭ şi cu tóte lucrurile vóstre întregĭ aicĭ la Domnia mé, unde şi locŭ îndestulatŭ de odihnă şi chiverniséla vóstră avemŭ a vĕ da. Ci dar orĭ-câţĭ şi orĭ de ce tréptă veţĭ fi, verĭ din ce parte de locŭ, veţĭ avé acésta bună socotélă în cugetulŭ vostru, să fiţi bine încredinţaţĭ la acésta ce vĕ scriemŭ şi cu bucurie să năzuiţĭ la mila Domnieĭ mele: cu acestŭ mijlocŭ de supunere şi cu plecăciune arĕtându-vĕ nu vĕ va întîmpina nicĭ o lovire ostăşéscă. Acésta şi fiţĭ sănătoşĭ!» (1) 1788, Septembre 19.

Oştirile înaintându în Septembre contra Braşovuluĭ, din maĭ multe părţĭ, cetele române din calea Buzĕuluĭ şi Timişuluĭ, ocupară satele din jurulŭ Braşovuluĭ. Domnitorulŭ prin proclamaţiunĭ cătră româniĭ din şépte sate îĭ îndémnă să se supune ţĕreĭ românescĭ. Aceste sépte sate trămiseră câte unŭ *elciŭ* la Domnitorŭ să declare supunerea lorŭ, iar Domnitorulŭ le rĕspunde următorulŭ importantŭ manifestŭ, din Octombre 6, anulŭ 1788:

Carte ce s'aŭ scrisŭ la şépte sate ce s'aŭ închinatŭ. Scrisă pe cólă mare, de hârtie turcéscă.

«Vouĕ tuturorŭ locuitorilorŭ dela satele ce se numescŭ Săcelele, Tîrlungeniĭ, Zazeniĭ, Purcăreniĭ, Podila, Prejmile şi Hărmanŭ, din ţinutulŭ Braşovuluĭ, sănătate! Amŭ luatŭ Domnia mé însciinţare pentru supunerea şi plecăciunea vóstră, cumŭ că după ce aţĭ primitŭ domnescile Nóstre cărţĭ vestitóre de milostivirea ce facem Domnia mé spre voĭ, v'aţĭ bucuratŭ şi prin şépte elciĭ trimeşĭ aĭ voştri, cătră Seraskierĭĭ oştilorŭ Domnieĭ mele, dela Vălenĭ, anume Gheorghear Deleanu, Ioniţă Barbel, Bratulŭ Coinac, Ioan Bratul, Ion Bucşă, Ion Bratul şi Achim Olteanul aţĭ cerut ca să vĕ faceţĭ raele ale pré puterniculuĭ împĕratulŭ nostru, cu supunere sub stăpânirea Domnieĭ mele, cerĕndŭ dela mila Domnieĭ mele sa să fiţĭ primiţĭ sub ocrotirea nóstră. Pentru care ne-aŭ părutŭ bine de acéstă bună socotinţă a vóstră, carele pentru binele şi folosulŭ vostru aţĭ făcutŭ. Şi ĭată şi Domnia mé nu lipsimŭ printr'acestŭ domnescŭ alŭ nostru sinetŭ a vĕ încredinţa că atâtŭ voĭ, locuitoriĭ satelorŭ din maĭ susŭ numitele sate ce v'aţĭ închinatŭ, câtŭ şĭ alţiĭ de aĭ voştri ver de ce tréptă ar fi, care din sineşĭ, maĭ nainte de a fi întâmpinatŭ puterea oştirilorŭ nóstre se vorŭ închina şi vorŭ avé a se supune la noĭ şi a se trage cu locuinţa într'acéstă creştinéscă oblăduire a Domnieĭ mele, în ţéra românéscă, veţĭ petrece fericiţĭ subt stăpânirea pré puterniculuĭ Devletŭ alŭ împĕratuluĭ nostru, care din fire are milostivire asupra raelelorŭ sale, şi sub dréptă şi creştinéscă ocrotirea Domnieĭ mele, iubindŭ pre supuşiĭ noştri ceĭ credincioşĭ ca pe nisce fiĭ şi pre ceĭ din tagma ostăşéscă îĭ vomŭ orîndui în slujbă cu bunŭ folosulŭ lorŭ, învrednicinduĭ la cinste de dregătoriĭ, iar pe locuitoriĭ ceĭ muncitorĭ şi casnicĭ îĭ vomŭ mulţămi cu tótă odihna şi dreptatea lorŭ, pe moşiile Domnieĭ mele, care se numescŭ Uluiţiĭ ot sud Ialomiţa, o moşie mare în sud

(1) Cod. XVII, fila 326, Arh. Stat.

slamŭ Romnicŭ, i moşia Giulesciĭ din sudŭ Ilfovŭ, i moşia Afumaţĭ în sudŭ Ilfovŭ, i moşia Zimnicele în sudŭ Teleorman, séŭ verĭ unde veţĭ vré şi vĕ va plăcé locului de locuinţa vóstră, orĭ toţĭ la unŭ locŭ, séŭ deosebiţĭ, sunteţĭ primiţĭ şi aveţĭ voie a vĕ aşeda cu tóte casele vóstre. Pentru care şi poruncĭ amŭ scrisŭ atâtŭ ispravnicilorŭ, carĭ sunt rînduiţĭ de Domnia mé purtătorĭ de grijă numitelorŭ moşiĭ, cât şi d-lor dregătorilorŭ, ispravnicĭ aĭ judeţelorŭ, ca viindŭ voĭ din năuntru, să vĕ priméscă cu tótă mângâerea şi să vĕ aşeţe în locului unde vĕ va plăcé spre mulţămita şi odihna şi hrana vóstră şi a vitelorŭ vóstre, şi deosebitŭ avemŭ poruncĭ date la d-lor Seraskierĭĭ şi Zabiţĭĭ noştri, ce avemŭ orînduiţĭ cu oştile pă mărginĭ, ca la eşirea vóstră să aveţĭ totŭ feliulŭ de pază şi de străjuire, şi nicĭ pre voĭ să vĕ supere, nicĭ ale vóstre lucrurĭ să nu se clintéscă întru nimica, ci încă şi ajutorŭ ce vĕ va trebui la drumŭ, pentru ale mâncăreĭ vóstre să vĕ dé. Dreptŭ aceea fiţĭ bine năd̆ăjduiţĭ la acésta ce vĕ scriemŭ Domnia mé, şi atâtŭ voĭ locuitorilorŭ din maĭ susŭ numitele sate, vĕ porniţĭ a veni cu bucurie, şi fără de nicĭ o îndoială, séŭ temere de cevaş, câtŭ şi pentru aceĭ de aĭ voştriĭ îĭ îndemnaţĭ şi vĕ înşciinţaţĭ uniĭ pe alţiĭ orĭ de ce tagmă vorŭ fi, ca să scie că Domnia mé, după firésca iubire de ómenĭ ce avemŭ, pe fie-care vĕ primimŭ cu braţe deschise şi toţĭ veţĭ afla odihna şi milostivirea dela Domnia mé». (1) 1788, Octomb. 6.

L.

Istoriciĭ streinĭ despre isbândele luĭ Mavrogheni. Bătaia dela Mŏnăstirea Sinaia. Austriaciĭ respinşĭ de acolo. Austriaciĭ reduşĭ la defensivă de oştirea româno-turcă.

Becattini, care este favorabilŭ Austriacilorŭ, nu tăgăduesce diversele ciocnirĭ din luna Aprilie şi August 1788, dar le împuţinéză importanţa. Elŭ ḑice că: «Trupele cesaree se împotrivise cu obstinaţiune şi ajunseră a face mereŭ fără resultatŭ atacurile lor *(ale Turco-Românilorŭ)* obligându-ĭ a da îndărătŭ cu furie, asemené la pasulŭ Turnu-roşŭ, alŭ Buzĕuluĭ şi la Vulcan. *Fabris* (unchiulŭ celuĭ care luase Iaşiĭ) luă în posesiune în acele ḑile bogata mŏnăstire dela Sinaia unde s'arŭ fi pututŭ menţine daca nu era copleşitŭ de forţele

(1) Cod. XVII, fila 332 verso.

La fila 334 sunt şi cărţile scrise la ispravnicii pentru 7 sate ce s'aŭ închinatŭ, ca să-ĭ aşeḑe la odihna lor când vorŭ veni:

La judeţul Slam Romnicŭ
» » Ialomiţa
» » Ilfovŭ
» » Teleormanŭ.

superióre ale neamiculuĭ. Se apĕră însă Fabris acolo, dar silitŭ a abandona posițiunea cucerită, n'o lăsă decât după ce incendiâ mŏnăstirea» (1).

Maĭ apoĭ însă recunósce că aceste ciocniri diverse orĭ *«scaramuccie distrasero gli Austriaci da maggiori intraprese nella Valachia per tutto il mese di Agosto»*(2).

Apoĭ décă óstea luĭ N. Mavrogheni n'ar fi isbutitŭ decât atâta, de a împedica descinderea oștilorŭ Austiace în inima țĕreĭ, âncă laudă se cuvine bravuluĭ Domnitorŭ.

Și nu maĭ multŭ isbutise óstea Austriacă, a înainta sub feldmareșalulŭ Conte de Vantersleben Fiamingo, oficerŭ de meritŭ. Din luna Aprile âncă, spre Servia și la Dunăre .... «remasă monarhulŭ (Iosif II) maĭ multŭ de treĭ lunĭ în acé ultimă a sa cetate de fruntarie, suspendându operațiunile ulterioare ofensive, contra unuĭ neamicŭ, care *nu era atâtŭ de desprețuitŭ*, cum îlŭ creduseră la începutŭ (3).

Ceea ce împedica pre Iosef II de a nu lua ofensiva maĭ energicŭ contra fruntarieĭ turcescĭ era și încetinéla cu care oștirea ruséscă descindea spre Moldova (4).

Cum se face că Austriacii sunt mereŭ bătuți pe tótă linia munțilorŭ? *De Chénier* în *«Révolutions de l'Empire Ottoman»* (5) la pag. 249, recunósce că Turcii (respective Muntenii) «avură câteva

---

(1) «Le trupe cesaree fecero un ostinata resistenza, e giunsero a rendere colà sempre infrutuosi i loro attachi, obligando li a dare adietro con furia, ugalmente che alle angusta di Torres (Turnu-roșŭ), Boza (Buzĕŭ) e Vulcan. Il Fabris (unchiŭ celuĭ care luă Iașiĭ) si impadroni in quei giorni del rico Monasterio di *Sidnay* (Sinaia), ove si sarebbe potuto mantenere si non fosse stato soprafatto dalle forze superiori degli avversari. Vi si difese tutavia in tal modo, che non abandono la sua conquista se non dopo aver veduto consunto dalle fiamme il monostero stesso». Veḑĭ despre bătaia dela Sinaia în anexa ce scrie *Ioan Zaneti.*

(2) Că aceste harțe distraseră pre Austriacĭ dela maĭ marĭ întreprinderĭ în Valachia în tótă luna luĭ Augustŭ.

(3) «Dimoro il Monarca (Iosif II) per più di tre mesi in quella sua ultima piazza di frontiera, sospendendo le ulteriori operazioni di offesa contro un nemico che *non era poi tanto da disprezzarsi, come dapprima si era creduto*».

(4) Veḑĭ ce scrie de acéstă întârdiere Văcărescu Enake în „Istoria Imperiuluĭ Otomanŭ". Tesaur, II.pag. 295.

(5) Paris, 8°, 1789.

isbânde despre Ardeal, după ce atacaseră de mai multe orĭ posturile neamice, cu cé mai mare obstinațiune, eĭ strebătură (Turcii), în Sclavonia și în Banatŭ, unde făcură multă pustiere (1).

Și mai departe: «In diferitele ciocnirĭ ce avu în Transilvania, Otomanii puseră atâta încăpățânare, că în două ḑile eĭ renoiră atacurile lor de mai multe orĭ» (2).

..... La 1-iŭ Septembre 1788, Austriacii voindŭ (3) să forțeze pasulŭ Oïtuz, óstea turco-muntenă îl apĕră și sili pre generalulŭ austriacŭ Roll să dea îndărătŭ. Apoĭ Banatul fu invadatŭ de turco-munteni.... Mersulŭ răpede alŭ acestora spre Ungaria «respândise gróza. Austriacii otărîră să dè focŭ la mai multŭ de 60 de orașe, ca să împedice pre Otomanĭ de a le coprinde» (4).

Asemene perderĭ le explică Abatele Becattini prin greșélele planuluĭ de resboiŭ conceputŭ de Imperatorele Iosef II: «In locŭ de a trece Dunărea și de a merge dreptŭ contra Otomanilorŭ, în centrulŭ chĭar alŭ țĕreĭ lorŭ, elŭ le lasă timpulŭ de a aduna oștirĭ și întinse unŭ frontŭ fără profunditate pe o linie cu multŭ pré lungă. Acestŭ principe la care activitatea era dreptŭ geniŭ, fără însă a-lŭ înlocui, otărîse singurŭ planulŭ mixtŭ de campanie ce adoptase» (5).

---

(1) «.... eurent quelques avantages du côté de la Transilvanie, après avoir attaqué plusieurs fois les postes ennemis, avec la plus grande obstination, ils pénétrèrent dans l'Escavonie et dans le Banat, où ils firent bien des ravages».

(2) «Dans les différents engagements qu'il y eut en Transilvanie, les Ottomans mirent tant d'opiniatreté, que pendant deux jours ils renouvellerent leurs attaques plusieurs fois». (pag. 250).

(3) Acelaşĭ autorŭ, pag. 250.

(4) «.... avait répendu la consternation. Les Autrichens se déterminerent même à mettre le feu a plus de 60 bourgs, pour empêcher les Ottomans de s'en emparer....».

(5) «Au lieu depasser le Danube et de marcher droit aux ottomans, dans le centre même de leurs provinces, il leur laissa le temps de rassambler des armées, et étendit un fond sans profondeur sur une ligne beaucoup trop longue. Ce prince, chez qui l'activité remplaçait le génie, sans le suppléer, avait arrêté seul le plan mixte de campagne qu'il avait adopté».

Pag. 115. Vol. VII, 1817, Paris et Londres.

LI.

Considerațiuni politice. Principele de Ligne în Moldova. Suedia față cu Rusia. Mavrogheni despre politica esternă și despre rĕsboiulŭ Suedieĭ.

Turcia, declarându rĕsboiulŭ Austrieĭ și Rusieĭ, comptă pe sprijinulŭ Suedieĭ și al Polonieĭ. «Ambasadorele Angliei dăduse Turcieĭ să spere, că aceste țĕrĭ, (Suedia și Polonia) vor lua armele în favórea Porțeĭ, și că și regele Prusieĭ se va însărcina să se opună împĕratuluĭ Iosif» (1).

In aceste împrejurărĭ se deosebi, ca diplomatŭ și oșteanŭ, Principele de Ligne.

Mareșalulŭ Principe de Ligne care jócă unŭ rolŭ destulŭ de importantŭ în resboĭulŭ din 1788—1791, pe lângă ambele armate Ruséscă și Austriacă, se afla în Noembre 1788 la Iași. De aci trămite Principeluĭ Kaunitz o scrisóre, apoĭ în 1 Decembre 1788, altă scrisóre la o persónă nenumită. Ambele aceste scrisorĭ le dămŭ în anexă, după cumŭ le-aŭ publicatŭ Staël-Holstein în «Lettres et penssées du Prince de Ligne» (2).

In prima scrisóre *de Ligne* face maĭ multŭ politică; judecă pre Muscalĭ în purtarea lor față cu Austriacĭĭ în resbelulŭ de față și arétă lentórea de mișcare a oștireĭ luĭ Potemkin. *De Ligne* i-a disŭ că décă elŭ, Potemkin, arŭ fi voitŭ să înainteze oștirea pe țĕrmiĭ Mărĭĭ-Negre la Dunăre, elŭ, *De Ligne*, arŭ isbuti să facă din Potemkin Hospodarulŭ *Moldoveĭ* și *Valahieĭ*. Potemkin arŭ fi rĕspunsŭ că ar puté fi rege alŭ Polonieĭ de ar voi; a refuzatŭ să fie Duce de Curlanda.. Cu totŭ disprețulŭ manifestatŭ de Potemkin pentru tronulŭ Românilorŭ, noĭ vomŭ vedé că acestŭ desideriŭ 'l-a avutŭ și a cercatŭ maĭ apoĭ să-lŭ realizeze.

---

(1) «El embajador de Inglaterra le habia hecho concebir esperanzas de que se armarian estas dos naciones en favor dela Puerta, y ademas que el Rey de Prusia, se encargaria de oponerse al Emperador Iose.»

Historia dela Turquia de Iose Maria Iouanin y Iulio van Gaver, — tradusă în l. Ispaniolă de „una sociedad litteraria. Barcelona, 1840 pag. 358.

(2) Viena, 1 vol. 8° micŭ, 1818.

De Ligne a îndemnatŭ apoĭ, ḑice elŭ, pre Potemkin să facă Rusia ţările Române independinte de Turcĭ şi să fie ele guvernate de propriĭ lor boĭerĭ, sub protecţiunea celor douĕ imperiĭ.... Potemkin respunse: «*Nous verrons!*»

Am vĕḑutŭ noĭ Românĭĭ, apoĭ, ce gânduri hrăniaŭ Rusia şi Austria despre noĭ!

In a doua epistolă Principele *de Ligne*, din tabăra dela *Movila Răbăeĭ* şi *Iaşĭ*, face unŭ minunatŭ şi simpaticŭ tabloŭ alŭ societăţeĭ moldave şi pledéză cu multă căldură cauza ţărilorŭ române în faţa lumeĭ culte. Descrierea plastică şi viŭ colorată a uneĭ case boĭerescĭ, din epistola luĭ *de Ligne*, este proprie a ne arăta că o dată cu ocuparea Iaşilor de către Muscalĭ, chĭar în anulŭ 1788, boĭerimea se reîntorsese în Iaşĭ şi óre-care siguranţă şi încredere în viitorŭ înlocuise spaĭma şi gróza dela începutulŭ resboĭuluĭ.

Simţimintele acesteĭ boĭerimĭ, după *de Ligne* n'arŭ fi decât de laudă. Elŭ ḑice că boĭerĭĭ: «*bănuiţĭ de Ruşĭ că aŭ preferinţă pentru Austriacĭ, suspecţĭ acestora căcĭ îĭ credŭ în legătură cu Turcĭĭ, eĭ (boĭerĭĭ) doresc ŭ totŭ atâta plecarea unora pe câtŭ se temŭ de revenirea celor-l-alţĭ*» (1).

Regretămŭ că nu putemŭ confirma aserţiunea nobilă a luĭ *de Ligne* despre boĭerimea Moldoveĭ. De sigurŭ *escepţiunĭ* se vorŭ afla între boĭerĭ, cu asemené *naţionale* simţiminte, dar noĭ amŭ arĕtatŭ cum boĭerimea acésta a chĭămatŭ ea însăşĭ pre Muscalĭ.

Ce e de mirare, de altmintrelea, că boĭerimea nóstră de acumŭ 100 de anĭ să nu fi avutŭ deşteptată consciinţă *naţională*, când *de Ligne* ne spune, că *cocónele* boĭerilorŭ «*méprisent la langue de leurs époux*»?

Din légănŭ primindŭ asemené dispreţŭ a totŭ ce e naţionalŭ, apoĭ înstreinatŭ sufletulŭ juneluĭ fiŭ de boĭerŭ prin educaţiunea grécă, când ajungeaŭ în vêrstă *ţéra*, *patria* pentru eĭ era numaĭ mijlocŭ d'a se *întreţine*, d'a dispune de venitурĭ cu care să-şĭ satisfacă largŭ trebuinţele de *luxŭ*, de risipă... Cele 150 de curţĭ boĭerescĭ din Iaşĭ eraŭ de sigurŭ — maĭ tóte — *exploatatóre*, éră nu *conducĕtóre devotate* şi *generóse* ale poporuluĭ românŭ.

(1) Staël-Holstein, pag. 236.

Și când facemŭ acéstă durerósă constatare, noĭ nu urmărimŭ scopulŭ — ce nu admitemŭ la unŭ istoricŭ — de a denigra o clasă a societățeĭ în favórea alteia; noĭ facemŭ numaĭ funcțiunea mediculuĭ deșteptŭ, care «*nu ascunde rana nevindecată*», căcĭ scie că atuncĭ póte deveni cangrenă.

Trebue, în sînulŭ uneĭ societățĭ ca cea descrisă de *de Ligne* să fi existatŭ undeva, în vre unŭ stratŭ obscurŭ, și *semînța binelui*, a *naționalismului*. Aceea aștepta numaĭ timpulŭ propice ca să încolțéscă!

Principele de Ligne se sili a dejuca politica englesă și pruséscă în Polonia (1). Prin Principele Czartoriski se înțelese ca Potemkin să dé 4000 de puscĭ dela Tula la Polonĭ, carĭ sub pretext d'a se înarma contra Tătarilor, să fie gata a se ridica contra regeluĭ Prusieĭ. Principele de Ligne isbutise a proba Polonilorŭ «că Regele Prusieĭ âmblă să ia ce maĭ rĕmăsese plus-minus independinte din Polonia după prima împărțire».

Despre pretenția luĭ Gustav al III al Suedieĭ în timpulŭ rĕsboĭuluĭ declaratŭ de Turcĭ Muscalilorŭ, ca flota ruséscă din Baltica să salute ea maĭ întâiŭ flota suedeză, Becattini aduce maĭ multe informațiunĭ în tom. VII, pag. 200 și 221, dar nu este locul a ne ocupa de acéstă. Ca să dejóce pre Suedezĭ, Ecaterina câștigă în favórea Rusieĭ pre Danemarka. Acésta declară rĕsboiŭ Suedieĭ (2). Anglia, care împinsese pre Suedezĭ contra Rusieĭ, nu voesce ca Dania să fie o pedică în calea Suedieĭ și aduce lucrurile, că împedică pre Danemarka de a face rĕsboiŭ regeluĭ Suedieĭ, prin tratatulŭ ce Anglia subscrise cu Prusia la 13 August 1788, tratatŭ prin care Prusia se légă la acéstă și âncă și de a agità Polonia ruséscă contra Muscalilorŭ (3).

---

(1) Vedĭ Lettres du Prince de Ligne (Viena 1818, pag. 140 și 150). «Sous pretexte de s'opposer aux Turcs, j'ai engagé le Prince Potemkin à livrer 40,000 fusils aux Polonnais, s'ils veulent former une confédération appuyée par les deux cours imperiales. Plusieurs grands signeurs polonais que j'entretiens dans ce projet, n'attendent que son exécution pour etouffer le parti prussien. Je ne leur demande seulement que de n'être rien que polonais». etc.

(2) Becattini, vol. VII pag. 225.

(3) Becattini vol. VII, pag. 238.

Principele de Ligne — cum dișerămŭ — lucră și elŭ în acestŭ sensŭ în Polonia.

Totuși Suedia fu liberă a urmări rĕsboiulŭ. Acéstă scire este fórte plăcută la Constantinopole și ea este comunicată și țĕreĭ românescĭ, prin următórea proclamațiune, din Septembre 15 (1788):

Cărțĭ de înscințare de rĕsboiulŭ ce aŭ făcutŭ Sfeți asupra Rușilorŭ. 1788, Septembre 15.

«..... în scire, că cu adevĕratŭ Sfețiĭ aŭ pornitŭ rĕsboiŭ și pe uscatŭ și pe mare asupra Rușilorŭ și la începutulŭ luĭ lulie cândŭ aŭ eșitŭ armata rușilorŭ până la Zaretŭ ca să vie la Marea Albă cu 30 de corăbiĭ marĭ și micĭ, armata Sfețilorŭ, după ce aŭ popritŭ eșirea lorŭ la marea Baltică cu înfricoșatŭ rĕsboiŭ, pe unile din corăbile lor cele maĭ multe le-aŭ înecatŭ și cele-l-alte care abia scăpândŭ prăpădite s'aŭ întorsŭ înapoĭ. Așișderea și pe uscat făcêndŭ Sfețiĭ năvalire asupra hotarelorŭ rusescĭ, le aŭ luatŭ și o cetate ce se numesce ..... și aŭ intratŭ la cele maĭ dinainte locurĭ ale Rusieĭ, apropiindu-se ca 20 de césurĭ cale până în Petersburg; care acéstă aŭ pricinuitŭ mare spaimă în Petersburg în cât și craiasa s'aŭ dus la Moska. Decĭ nu lipsimŭ a vesti și d-tre acéstă strimtorélă și slăbire de neputința a vrăjmașilorŭ rușĭ, întru care se află acumŭ, casă sciți la ce stare se află vrăjmașiĭ noștri și fiți d-vóstră sănătoși.» (1) 1788, Septembre 15.

LII.

Noĭ pregătirĭ de invadiune a Ardéluluĭ. Nouĭ proclamărĭ. Apelŭ la hainiți. Suitariulŭ trădătorŭ. Intrigele luĭ Văcărescu și ale boierilorŭ.

In prediua uneĭ nouĕ încercărĭ a luĭ N. Mavrogheni d'a resbi în Ardealŭ, el adresă țĕreĭ o nouă carte de parigorie, în care-ĭ spune că «*suntemŭ hotărițĭ a rĕmâne săracĭ și a ne jărtvi pentru mântuirea vóstră.*» El apelă la țéră să ajute și ea sărindŭ în ajutorulŭ oștireĭ cu ce póte, căcĭ, dice el cu duioșie «*ale Domnieĭ mele cheltuelĭ și pagube sunt nenumĕrate și nesocotite, până în cât am ajunsŭ .... a ne vinde și hainele și acareturile nóstre ca să fie țéra și locuitoriĭ eĭ păziți* și necălcațĭ de vrăjmașiĭ și de

(1) Vedĭ și Cod. XVII fila 323.

ómenĭ reĭ» (1). Ce puté face maĭ multŭ N. Mavrogheni și cât e maĭ odiósă, față cu frumósa luĭ purtare, acé a unora din boierĭ pământenĭ!

Unŭ apelŭ ultimŭ maĭ face vitézulŭ și amărîtulŭ Domnŭ chiarŭ și la *hainiții* de țéră. Acesta e motivatŭ póte de intrigele boerilorŭ

(1) Cod. XVII, fila 335.

Cărți de parigorie cătră toți de obște

«Cuviosilorŭ egumenĭ . . . . . sănătate vĕ poftimŭ de la milostivulŭ Dumnedeŭ. De obște vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru a vóstră ocrotire și străjuire de cătră vrăjmașĭ și de cătră orĭ-ce făcĕtorŭ de rĕŭ, carĭ caută într'acéstă vreme rezvrătită a vĕ călca și a vĕ hrăpi, nu lipsimŭ Domnia mé, ḑioa nicĭ nóptea a ne chipzui și a face totŭ feliulŭ de mijlóce, orînduindŭ puterĭ de oștire în tóte părțile, precumŭ sunt vĕḑute de față și priveghindŭ în totŭ césulŭ ca să fi fițĭ feriți și ca să petreceți curgerea acestuĭ rĕŭ resboiŭ fără de primejdie, la care nu numaĭ viață ne-o cheltuimŭ cu truda și ostenéla ce facemŭ fără de nicĭ o odihnă și adormire, avêndŭ durere dintr'adînculŭ inimeĭ pentru voĭ raelele ce sunteți încredințați dela Dumnedeŭ subt a nóstră oblăduire, ci și tóte haznelile nóstre amŭ cheltuitŭ și cheltuimŭ până încâtŭ sfîrșindŭ totŭ ce amŭ avutŭ și neputêndŭ întîmpina grelele cheltuelĭ, amŭ vêndutŭ și tóte tacâmurile, rafturile și haznelele Domnieĭ mele spre împlinirea grabnicelorŭ trebuințe ale grelelorŭ cheltuelĭ ce pe tóte ḑilele facemŭ necurmatŭ cu atâta sumă de oștirĭ ce le hrănimŭ pentru paza și ocrotirea țereĭ și nu vomŭ lipsi până în sfîrșitŭ a sta cu viața și cu averea nóstră, ca să vĕ păzimŭ și *suntemŭ otărîți a rĕmâne săraci* și a ne jertfi pentru mântuirea vóstră. Decĭ aceste tóte sciindu-le voĭ, că se facŭ de cătră Domnia mé fără de nicĭ unŭ cusurŭ, și că sunt adevĕrate și de voĭ vĕḑute, priveghindŭ cu durere ca unŭ părinte cătră fiiĭ sĕĭ, să nu vĕ întristați, nicĭ vĕ îngrijați de niscareva rele întâmplărĭ ale vremeĭ acesteia, nicĭ să vĕ pară rĕŭ de óreș-care pagubă și risipă ce s'ar fi întâmplătŭ cuĭvașĭ într'acéstă văpae a resboiuluĭ, căcĭ ale Domnieĭ mele cheltuelĭ și pagube sunt nenumĕrate și nesocotite până încâtŭ amŭ ajunsŭ, cumŭ ḑicemŭ, a ne vinde și hainele și acareturile nóstre ca să fie țéra și locuitoriĭ eĭ păziți și necălcați de vrăjmașĭ și de ómenĭ rĕĭ, ci rugați pré milostivulŭ Dumnedeŭ, ca să ne dé ajutorŭ a vĕ străjui după scoposulŭ și buna-voința Domnieĭ mele, după cumŭ și nădăjduimŭ la puterea dumnedeireĭ sale, că prin silința și truda ce facemŭ veți petrece curgerea acesteĭ vremĭ fără de nicĭ o primejdie și veți dobândi iarăși odihna și liniștea vóstră cea dorită, stăpânindu-vĕ cu pace pământurile și veniturile vóstre, și tótă risipa care aŭ pricinuitŭ cuivaș rezvrătirea vremeĭ aceștia, și pagubele, le veți împlini la locŭ, în ḑilele Domnieĭ mele și vĕ vomŭ face Domnia mé îndestulați a vĕ agonisi îndoitŭ și întreitŭ, pentru cele ce acumŭ dați la trebuințele oștirilorŭ, numaĭ fiți credincioși până în sfîrșitŭ și, cumŭ ḑicemŭ, veți avé dela dreptatea Domnieĭ mele totŭ feliul de ajutorŭ spre îndestularea vóstră. Așia dar fiți următorĭ și vĕ mângâeți, lepădândŭ tótă grija și întristarea, avêndŭ bună nădejde la mila luĭ Dumnedeŭ și la privigherea Domnieĭ mele, că veți dobândi iarăși odihna și liniștea vóstră și veți cunósce în faptă durerea ce avem pentru voĭ. Acésta și fiți sănătoși». 1788, Octombre 8.

din Nicopole. In tómna anuluĭ 1788 Mavrogheni află că Enache Văcărescu și alțĭ boerĭ, dela Nicopole aŭ adresatŭ o petițiune la Pórtă, cerêndŭ, — contra otărireĭ luĭ Mavrogheni — învoirea de a merge la Adrianopole. «Acestŭ arzohalŭ după ce l'aŭ luatŭ vizirulŭ, ne-aŭ trămisŭ rĕspunsŭ să stămŭ acolea (Nicopole) până ce va face otărîre. După ce aŭ sositŭ la Rusciuc (vizirul), viindŭ la Bucurescĭ și pîrîndu-ne Mavrogheni cu multe pîrĭ mincinóse, dândŭ și la hasnea o sumă de banĭ, aŭ pututŭ face ca să se trămiță fermanŭ cu unŭ ceaușŭ împĕrătescŭ și să iée și pe 6 boerĭ să-ĭ ducă la Rodosŭ surgunŭ și așĭa lăsându-ne familiile la Nicopole, la sfârșitulŭ luĭ Noembre, am purcesŭ după poruncă și am mersŭ la Rodosŭ» (1).

N. Mavrogheni isbuti și de astă dată a dejuca intrigile luĭ Văcărescu și ale luĭ N. și Manoil Brâncoveanu, Constantin și Scarlat Ghica, lón Moruzi etc.

Nu suntemŭ de părerea învĕțatuluĭ istoricŭ și amicŭ al nostru D. Papadopul-Calimah, că acești boerĭ și cu marele Banŭ Pană Filipescul cu fiiĭ sĕĭ Nicolae și Constantin, constituiaŭ în țĕră unŭ partidŭ *«al păceĭ»* în înțelegere cu Alex. Ipsilant. Ce *pace* era posibilă în țĕră, décă Austria și Rusia împărțiaŭ țĕrile nóstre și imperiulŭ Otomanŭ, cum projectaseră? Eraŭ acești boerĭ conscienți de *naționalitatea* lor, când lucraŭ cu Alex. Ipsilante, *fugițŭ* la Nemți? Tóte vorbele și faptele acestorŭ boerĭ nu le daŭ dreptulŭ a fi considerați ca unŭ *partidŭ politicŭ și maĭ alesŭ național.* A fi în contra luĭ Mavrogheni și a căutà să mérgă la Constantinopole ca să intrige contra celuĭ care dela începutulŭ rĕsboiuluĭ să luptase cu atâta energie cu așĭa succesŭ contra oștireĭ austriace, era a avé puținŭ, fórte puținŭ deșteptată conscință națională. Mavrogheni — orĭ-ce dice Enache Văcărescu, — lucră ca om care cunoscé și pre Văcărescu și pre ceĭ-l-alțĭ boerĭ, când obținu ezilarea celorŭ 6 boerĭ (între carĭ și Văcărescu) la Rodos și când pe marele Banŭ Pană Filipescul și pre ceĭ doĭ fiĭ aĭ luĭ îĭ surguni la monăstirea Meteora (2).

(1) Văcărescu. Ist. Imp. Otom. Tes. II, pag. 296—297. Vedĭ Ist. luĭ Naum la aniĭ 1787.

(2) Vedĭ „*Dare de sémă*“ de Papadopul-Calimah — în Revista arheol. a d-luĭ Tocilescu pe 1890, pag. 125.

In țéră Jianiĭ și Șerban Otetelișanu. cum vĕdurămŭ, eraŭ din ceĭ maĭ de curêndŭ hainiți. Dar până și *suitariul*, omŭ care mânca pânea Domnitoruluĭ, îl trădă și se haini fugindŭ la nemți, precumŭ se constată din o carte a luĭ Vodă, din Noembre 20, 1788, prin care dă luĭ Nicolae Polcovniculŭ Delibașa folosința uneĭ prăvălii de *cahvene*, pe locul curțeĭ domnescĭ, la pórta curțeĭ, care cafené tot Vodă o dedesă suitaruluĭ, adecă bufonuluĭ sĕŭ. Acumŭ o dă nouluĭ sĕŭ servitorŭ credincioșŭ Delibașa N. Polcovnicul (1).

In apelulŭ sĕŭ cătră *hainiți*, maĭ alesŭ la ceĭ carĭ formaseră bande de așĭa dișiĭ volintirĭ contra oștirilorŭ turcescĭ și decĭ și domnescĭ, le promite iertare, décă se întorcŭ la datoria lor, ba le promite chiar orînduire în slujbe cu bunŭ folosŭ, la din contra vor fi trecuți sub sabie (2).

(1) Cod. XVII, fila 342.

(2) Eată aci acestŭ actŭ :

«. . . . . Vouĕ tuturorŭ celorŭ ce din próste cugetele vóstre și din rele îndemnărĭ și amăgiturĭ deșérte și mincinóse v'ați înșelatŭ de v'ați abătutŭ din calea cea bună și v'ați pornitŭ în urmărĭ netrebnice, petrecêndŭ în hoțiĭ cu supĕrarea locuitorilorŭ din sudŭ . . . . vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că după iubirea de ómenĭ ce avemŭ spre toți și spre ceĭ greșiți și după cugetulŭ nostru celŭ părintescŭ care avemŭ și spre voĭ, ceĭ ce v'ați înșelatŭ, ca să vĕ isbăvimŭ dintr'acéstă netrebnicie, v'amŭ scrisŭ cartea Domnieĭ mele de însciințare, cu bune făgăduințe cumŭ că sunteți ertați de Domnia mé pentru greșala ce ați făcutŭ și nu numaĭ vorŭ fi nepomenite greșalele vóstre, ce încă veți dobândi și milă dela Domnia nóstră, orînduindu-vĕ în slujbele Domnieĭ mele, cu folosulŭ vostru, numaĭ să vĕ părăsiți de urmările ce ați apucatŭ și să veniți la cunosciință maĭ nainte, până a nu vĕ întâmpina puterile de zabiți și poteraș aĭ noștși, și până acumŭ următorĭ nu v'ați arĕtatŭ sfăturilorŭ nóstre. De care să sciți, că aceste urmărĭ sfîrșitŭ bunŭ nu aŭ și a vĕ scăpa din primejdia ceea ce aduce Dumneḑeŭ judecătorulŭ celŭ dreptŭ pe uniĭ ca voĭ și de pedépsa și de urgia Domnieĭ mele putință nu este, și eată de iznóvă ne facemŭ creștinésca datorie de vĕ maĭ scriemŭ odată: ca să vĕ luați séma bine spre a nu rĕmâné căiți pe urmă, și de vĕ veți părăsi de acéstă cale ce ați apucatŭ și veți veni acumŭ după primirea acesteĭ de al doilé porunc spre închinăciunea Domnieĭ mele, să sciți că după cumŭ maĭ susŭ vĕ arĕtâmŭ, sunteți ertați, și veți câștiga dela Domnia mé milă și chivernisélă, orînduindu-vĕ în slujba Domnieĭ mele cu bunŭ folosulŭ vostru, iar de nu veți fi următorĭ nicĭ acumŭ, după acéstă să sciți că nu veți scăpa de robie și de sabie, neputêndŭ maĭ multŭ a vĕ ocroti și a vĕ răbda și pĕcatulŭ va fi în grumazul vostru». 1788, Oct. 17.

Cod. No. XVII, fila 337.

LIII.

Campania din 1788 dupe colecția Hurmuzaki și după scriitorii naționali. Potemkin Principe de Ligne despre Rușĭ. Luarea Hotinuluĭ.

Pucine sunt în colecțiunea Hurmuzake scirile despre mersulŭ resboĭuluĭ în anulŭ 1788. La pag. 55 a volumuluĭ II, suplimentŭ I, Doc. XCII,—XCVII, se daŭ sciri pucinŭ importante dela 9 Iunie la 22 Iulie. După Choiseul, la 1 Iulie 1788 se lățise scirea în Constantinopole, că Rușiĭ aŭ trecutŭ în fine Nistrul și aŭ intratŭ în Basarabia și că Mavrogheni a bătutŭ unŭ detașamentŭ de óste austriacă, dar că a fostŭ rănitŭ în luptă și că din acéstă rană a și muritŭ după după câte-va dile. «Ces nouvelles sont très-incertaines», adaogă Choisel (1).

Dela Iuliŭ la Octombre 1788, Potemkin îșĭ perdu timpulŭ în jurulŭ Oceacovuluĭ. La 1 Octombre Principele de Ligne scrie din tabăra dela Oceacov: «*Nous ne serions plus ici si les deux grandes armées des deux grands empires n'avaient pas été si long temps en compliments, à qui passerait l'une le Bog et l'autre la Sav-, et si j'avais été cru, elles se donneraient à présent la main à Nicopoli*» (2).

Numaĭ în 17 Decembre 1788, pe unŭ gerŭ de 23 grade, Oceacovul cade. Austriacii, carĭ cum vĕdurămŭ, se retrăseseră pe linia Siretuluĭ, îșĭ concentrase principala lucrare la asedierea Hotinuluĭ. Dar numaĭ în Septembre 1788 Hotinul capitulă cu condițiunĭ favorabile pentru asediațĭ (3).

---

(1) Hurm., Vol. II supl. I, pag. 55.

(2) Pag. 223. «Lettres et pensées du Maréchal Prince de Ligne» par M-e la Baronne de Staël-Holstein, Vienne 16—1818. «Noĭ n'amŭ maĭ fi aci décă cele douĕ marĭ armate ale celorŭ douĕ marĭ împĕrățiĭ n'arŭ fi statŭ atâtŭ de lungŭ timpŭ pe complimente, că cine să trécă una Bugulŭ și cea-l-altă Sava și décă ele mĕ credeaŭ, acumŭ ș'ar da mâna la Nicopoli».

(3) Luarea Hotinuluĭ se datorescе trămitereĭ unuĭ contingentŭ de Rușĭ, după mijlocirea Principeluĭ de Ligne (Lettres du Prince de Ligne, pag. 164). Văcărescu pomenesce de acésta (Tesaur II, pag. 296). Muscaliĭ lăsară Hotinul în

Căderea Oceacovuluĭ arŭ fi pututŭ da mână maĭ liberă Rușilorŭ, déca nu arŭ fi avutŭ de furcă cu resboĭulŭ cu Suedia (1) și décă nu exista în fundulŭ sufletuluĭ lor o tăinuită ură contra austriacilorŭ, de altmintrelea ură séŭ gelozie împărtășită și de Austriacĭ contra Rușilorŭ. Principele de Ligne spune, că unŭ oficerŭ de geniŭ austriacŭ însărcinatŭ să someze garnizóna dela Hotin de a se preda, arŭ fi ḑisŭ garnizoneĭ: «Temeți-vĕ de Muscalĭ; nu vĕ predați lor; grăbiți-vĕ a vĕ preda Principeluĭ de Coburg, căcĭ Rușiĭ aŭ ḑisŭ că aŭ să vĕ violeze femeile și să vĕ scótă afară intestinele» (2).

Dela scriitoriĭ contimporanĭ românĭ séŭ și strĕinĭ, dar carĭ aŭ scrisŭ în țéră despre cele petrecute în cursulŭ anuluĭ 1789, încă putemŭ culege câte-va informațiunĭ utile.

---

stăpânirea Austriacilorŭ și eĭ plecară spre Iași, de unde isgoniră pre Domnul și pre Hanul de acolo, carĭ se retreseră în Bulgaria și Galați. Atâta isbândă a făcutŭ feldmareșalul Rumanțov în acestŭ anŭ (1788). Care *Domnŭ* isgoniră Muscaliĭ din Iași? Manole Vodă? Văcărescu înțelege că *Domnulă* fu silitŭ a se retrage din *Moldova*, iar nu din Iași, unde nicĭ pare să fie intratŭ.

Afacerile strĕine cătră Choiseul despre ocuparea Hotinuluĭ de cătră Coburg și despre continuarea rĕsboĭulnĭ:

«Chokzin est pris du 19 Septembre et cet événement peu important par lui-même le devient par la circonstance parcequ'il laisse M. le Prince de Cobourg maître de venir au secours de la Transilvanie, ou de marcher avec M. le M-is de Romanzow vers la Moldavie. (Hurm. Vol. II, supl. I. pag. 59).

. . . . . .

«La prise de Ckokzin a été confirmée par l'arrivée d'un courrier. La résistance qu'a faite pendant trois mois cette place qui, suivant les règles de l'art, ne devait tenir que trois jours, prouve aux Cours impériales qu'elles paieront bien cher les moindres succès. On assure que l'armée combinée s'est vu forcée d'abandonner pour la seconde fois la Moldavie et qu'elle vient d'évacuer Jassy».

. . . . . .

«Je puis mettre — ḑice Prince de Ligne, pag. 164 — encore Chokzin au rang de mes exploits militaires puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer, et au rang de mes exploits politiques, puisque j'ai obtenu de l'impératrice qu'elle nous en assurat la poossession quelque paix que l'on fasse».

(1) *Choiseul* credea că în primăvéra anuluĭ următorŭ 1789 se va face pacea cu Suedia și că atnncĭ Ecaterina va puté trămite flota în Mediterana spre a activa resboĭulŭ. Choiseul adaogă: «Cette princesse, quoiqu'elle manque d'argent, continuera la guerre de terre, et si, pendant l'hiver, elle occupe la Valachie et la Moldavie, elle menacera au mois de Mai les provinces à la droite du Danube».

Hurm. T. II, supl. I, pag. 60.

(2) Lettres du Prince de Ligne, pag. 161.

Până aci am citatŭ, din acéstă privinţă pre Enache Văcărescu, Dionisie Eclesiarculŭ şi Pitarulŭ Christache, căcĭ aceştia scriseră cu gîndŭ otărîtŭ de a face istorie. Dar maĭ sunt scriitorĭ, carĭ nepropunêndu'şĭ a face anume *istorie*, prin lucrările lor atingŭ acelaşĭ scopŭ. Sunt apoĭ alţĭ carĭ scriŭ cronice, carĭ orĭ-cât de răpedĭ şi nestăruitóre, caută să fie băgate în sémă.

Din acéstă categorie este scrierea protosingheluĭ Naum Rŏmniceanu. Cronica acestuia se întinde dela 1768 la 1810 şi coprinde timpŭ vĕdutŭ de autore. Dămŭ în anexă, după manuscrisulŭ academieĭ No. 322, părţile din acéstă cronică, relative la Domnia luĭ Mavrogheni. Despre mersulŭ campanieĭ din 1788 puţine scrie Naum, dar el ne aŭ păstratŭ numele boierilorŭ surghiuniţĭ peste Dunărea şi la Rodos de cătră Mavrogheni. Dela scrierea luĭ am adusŭ înşine maĭ susŭ acele nume.

O altă operă, cu maĭ multe amănunte asupra vitezeĭ campaniĭ din 1788 a luĭ N. Mavrogheni este cea tipărită la tipografia *dela Cisméoa luĭ Mavrogheni* în 1789; este cea cu titlulŭ «*Povestire scurtă de faptele viteze ale Pré înălţatuluĭ, Bine credinciosuluĭ şi biruitoruluĭ Domnuluĭ nostru şi stăpânitorŭ a tótă ungrovlahia Domnu Domnŭ I. Nicolae Petru Mavrogheni, alcătuită de nobilulŭ şi învĕţatulŭ boierŭ marele Caminar D-luĭ Manolache Persiani.*»

Deşi acéstă filadă de 47 pagine, din Februarie 1789, este semnată de *Manolache Persiani*, ea coprinde lucrările în lauda luĭ Mavrogheni ale maĭ multora scriitorĭ. Aşia fură: Mateĭ Mitropolitulŭ Mirelorŭ, Filaret episcopulŭ de Romnicŭ, Alexandru Călfoglu mele comisŭ, Ioan Zaneti mare logofĕtŭ, Teodor dascălulŭ de la Sf. Sava, Dumitru Zisu asemenea dascălŭ la Sf. Sava, marele postelnicŭ Eustaţie, George Slătineanu şi fratĕ sĕŭ Scarlat Slătineanu. Toţĭ aceştia scriŭ, care prosă, care versurĭ, spre a lăuda faptele de rĕsboiŭ ale luĭ N. Mavrogheni. Publicămŭ în traducere română, la anexe, aceste scrierĭ, din care, cât privesce campania din 1788, lectorulŭ va culege totŭ maĭ multe informaţiunĭ decât amŭ aflatŭ în Hurmuzaki. Isbândile luĭ Mavrogheni la *Câmpu-lung, la Tîrgovişte, la Focşanĭ, la Vălenĭ, la Sinaia, la Câmpina, la Cănenĭ*, sunt descrise şi

cântate de diverșii aceștia scriitorĭ. Viteziile Domnitorului Muntean, împlu totŭ orientulŭ până la Bagdad. Organizarea armateĭ séle minuna chiar și pre Turcĭ. Gaziulŭ Sahip Devlet veni anume din Giurgiŭ la Bucurescĭ să vadă óstea luĭ Mavrogheni și rĕmase în admirațiune în fața eĭ. Unia ḑicŭ că acéstă armată trecé de 100.000 de ómenĭ «armați și equipați de minune» (1). Noĭ am adusŭ maĭ susŭ părerea nóstră asupra numĕruluĭ eĭ, care era multŭ maĭ redusŭ.

LIV.

Nouile dispositiunĭ bellice ale Austrieĭ. Mavrogheni intervine pentru pace la Choiseul.

Cu tóte neînțelegerile secrete și gelozii dintre cele douĕ armate sorțile resboĭuluĭ începŭ a surîde de acumŭ înainte maĭ multŭ Austriacilorŭ. Corpulŭ de armată alŭ luĭ Fabris rĕmasŭ neocupatŭ după căderea Hotinuluĭ, putu să se îndrepte, în mare parte, spre Ardeal, ca să întăréscă corpulŭ de acolo, atâtŭ de maltratatŭ de óstea luĭ Mavrogheni și acé turcéscă (2).

Noile dispositiunĭ bellice ale Austrieĭ eraŭ ajutate și de faptulŭ că în Moldova, la instigarea Austrieĭ și a Rusieĭ, se înființaseră, cum vĕḑurămŭ, cete de voluntirĭ dintre locuitoriĭ, carĭ cu gândŭ de pradă, hărțuiaŭ pre Turcĭ și pre aĭ luĭ Mavrogheni.

In Iași, după căderea Hotinuluĭ, sosindŭ muscaliĭ luĭ Rumiantov, s'aŭ organizatŭ guvernŭ național. Divanulŭ fu lăsatŭ să administreze cel puținŭ județele unde nu eraŭ nemți, sub președința unuĭ superiorŭ rusŭ Lascasov senatorulŭ. Maĭ importanți în Divanŭ eraŭ, scrie Drăghicĭ, Logofĕtulŭ Iordache Ghika și Vorn. N. Rosnovanul, «dela care aceștia cerea tótă rĕspunderea».

---

(1) Veḑi „Dare dé sémă“ de *Papadopulo Calimah* în *Revista pentru istoria* a d-luĭ Tocilescu, pag. 125.

(2) Choiseul scrie în 26 Octombre 1788, la Versailles: «L'Empereur, dont l'armée est considérablemeut diminuée, attend le corps de M. le Prince de Cobourg qui a quitté Chokzin après la prise de cette place et qui s'avance dans la Transilvanie».

Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 60.

Orĭ-cât se lăuda Mavrogheni cu óstea sa de 40.000, el, deșteptŭ cum era, nu puté să nu încépă a se îndoi de sórta rĕsboiuluĭ. De aceea îl și vedemŭ esprimându, în maĭ multe scrisorĭ cătră Choiseul, dorința de a se face pace, dorință împărtășită apoĭ și de marele vizirŭ, în decursulŭ luneĭ Noembrie și Decembrie anulŭ 1788. Mavrogheni stăruia pe lângă Choiseul «à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au grand vizir. Quoigne l'intérêt de Mavrojeni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer». Choiseul totușĭ nu destăinuesce decât maĭ târdiŭ luĭ Mavrogheni că deja în sensulŭ păceĭ lucrasă și vizirulŭ (1).

(1) Hurmuzachi, vol. II, supl. I, pag. 61, Doc. CVII.

Choiseul către Montmorin despre dispoziţiunile Turcieĭ pentru pace şi despre dorinţa luĭ Mavrogheni de a comunica el mareluĭ Vizirŭ mijlociriĭ de pace.

«Ces détails ne permettent point de douter, M. le Comte, que le Grand Visir n'ait que le désir réel d'entrer en négociations et qu'il ne soit toujours dans l'intention d'employer les bons offices de la Cour de France.

Une lettre que j'avais reçue quelques jours auparavant du Prince de Valachie en est également la preuve. Il m'avait déjà érit plusieurs fois, ainsi que j'ai eu l'honnenr de vous le mander, M. le C-te, pour m'engager à faire passer par lui les insinuations que je pourrais avoir ordre de présenter au G. Vizir. Quoique l'intérêt de Mauro-Ieni soit sous tous les rapports, de hâter la paix et d'y contribuer, cependant, son personnel mérite si peu de confiance que je crus devoir mettre la plus grande réserve dans mes réponses. Il s'est plaint aujourd'hui et me presse de m'expliquer comme vous le verrez dans sa lettre, que je joins ici.

Après ce qui se passe entre le Visir et moi depuis deux mois, je n'ai plus de raisons pour me tenir sur la même réserve avec le Prince de Valachie ; mais, comme il paraît ignorer la négociation déjà ccmmencée, je n'ai rien dit qui put la lui indiquer.

J'ai confié à Rachid-Effendi la demande de Mauro-Iéni, afin qu'il ne put me soupçonner de manquer de confiance en lui, ou de vouloir conduire à son insu une double négociation, et je crois que ce Ministre n'a appris qu'avec plaisir cette circonstance qui, en cas de quelques mauvais succès, lui laisserait le moyen de les rejeter sur un autre».

Extrasŭ din scrisórea luĭ Mavrogheni către Choiseul despre tractarea păciĭ între Rusia şi Austria cu Turcia :

«Le commencement de la lettre est rempli de compliments et ensuite de quelques détails sur des prisonniers de guerre pour lesquels je l'avais prié de solliciter du Visir uu meilleur traitement.

Par rapport à l'affaire de la guerre, persuadé comme est le Suprème, de mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et de mon empressement pour les intérêts de mon auguste souverain, et ayant, comme j'ai dit, pour moi de la

Dar acéstă pace dorită e âncă departe.... Insuși Choiseul mărturisisă guvernuluĭ sĕŭ, în 13 Septembre, 1788, că «Turcii nu vorŭ

bonté et bienveillance il m'a assuré que ses sentiments pacifiques et son humanité ne lui permettaient pas de considérer sans chagrin l'effusion de sang et la ruine du genre humain lorsqu'il commença à combattre avec valeur l'ennemi; mais comme les intérêts de la Sublime Porte exigeaient un prompt secours, il se pressa de les défendre par la voie des armes; qu'ainsi, S. Altesse, le suprême Visir ne négligerait pas le moindre moyen qui puisse concourir au rétablissement de l'ancienne tranquillité de cette partie d'Europe, pourvu qu'il ne soit pas contre la gloire de l'Empire ottoman, puisque cela a été son principal but et connaissant outre mon attachement et fidélité pour la Sublime Porte et mon inclination pour la paix, il m'a permis d'accepter la proposition et de traiter de cette affaire, ce que je fais de bon coeur.

Je prie donc V. Excelence si elle a la permission de son auguste maître d'entrer et de traiter de cette importante affaire, de vouloir bien déclarer à l'avenir avec plus de décision ses sentiments touchant ce propos lorsqu'elle voudra m'honorer de ses lettres, afin que nous puissions profiter de l'occasion (par la proximité de notre ministère) de faciliter les moyens pour en accélérer la fin. Autrement, Mr. avec des lettres semblables à celles que jusqu'ici ont formé notre correspondance, nous ne pourrons rien conclure.

Răspunsulŭ luĭ Choiseul trimesŭ luĭ Mavrogheni cu privire la intervenirea Franțieĭ pentru facerea păcii.

«Jai reçu hier la letre que V. Altesse m'a fait l'honneur de m'adresser le 8 Noembre S. V. et je ne perds pas un instant pour avoir celui de lui répondre et de la remercier de la justice qu'elle rend aux sentiments généreux de mon auguste Cour. Sans-doute, Mon Prince, elle est, comme vous l'observez, la plus ancienne et la plus fidèle alliée de la S. Porte, et la seule puissance qui, depuis tant d'années qu'elle a contracté ces liens d'amitié, n'ait jamais donné lieu à la plus légère discussion ou à un seul moment de refroidissement. L'avenir ne peut jamais démentir l'heureuse expérience du passé, et cette inaltérable harmonie est dans les décrets de la Providence qui a placé nos Empires dans des rapports de politique et de commerce si intimes qu'ils ne pourront jamais séparer leur fortunes et que les mêmes intérêts ne cesseront jamais de leur être communs.

L'immortel Visir qui vient de rendre aux armes ottomanes leur ancienne gloire est trop éclairé pour ne pas sentir que, de toutes les Puissances de l'Europe, la France est la seule qui ne puisse être soupçonnée aujourd'hui d'agir par des motifs personnels. Elle n'a et ne peut avoir en vue, M-r, que la prospérité de la Sublime Porte: et c'est pour cette raison qu'elle désire lui voir promptement conclure une paix avantageuse qui puisse devenir une barrière insurmontable pour l'ambition de ses ennemis.

V. A-esse aura facilement saisi les raisons qui jusqu'à présent, m'ont empêché de m'expliquer plus clairement dans les différentes lettres que j'ai eu l'honneur de lui écrire. Je devais attendre que j'eusse reçu quelques lumières sur les dispositions de la Sub. Porte avant de lui communiquer entièrement celles du Roi mon maître.

âmbla seriosŭ după pace decât, séŭ când vorŭ fi fostŭ rĕŭ bătuțĭ ca la Pasaroviț și la Kainardgi, séŭ când vorŭ fi avutŭ marĭ isbânde (1).

Je vous prie aujourd'hui, M-r, de faire connaître à Son Altesse le Suprême que ma Cour s'empressera d'interposer sa médiation aussitôt que la S. Porte témoignera le désirer; qu'elle a déjà pris des mesures pour agir avec efficacité auprès de Cours ennemies; qu'enfin elle ne se refusera absolument à aucun des moyens qui pourront paraître nécessaires pour rendre cette paix stable et permanente à jamais.

Telles sont, M-r, les assurances aussi sincères qu'illimitées que je suis autorisé de donner à la S. Porte.

Le Suprême appréciera l'étendue et la grande utilité de ces dispositions du Roi mon maître, s'il daigne se rappeler le zèle et le succeès de la Cour de France en 1739, lors de la glorieuse paix de Belgrade, laquelle subsisterait encore si, en 1747, les Ministres qui gouvernaient alors l'Empire Ottoman ne s'étaient hâtés de renouveler prématurément cet accord, sans la participation de la France, à son insu et dans le moment où elle était en guerre avec la Cour de Vienne.

Les circonstances actuelles sont semblables à celles de 1739; les voeux de ma Cour sont plus ardents que jamais pour la prospérité ottomane et l'on ne saurait douter, M-r, du succès d'une négociation entreprise sous de si heureux auspices.

Je prie donc Votre Altesse, de faire connaître au suprême Visir les sentiments du Roi mon maître et de m'instruire des intentions de ce chef de l'Empire afin que je puisse me livrer à mon zèle et accélérer, s'il est possible, l'heureux instant qui doit rendre le repos à l'Europe et consolider la gloire de Yousouf-Pacha.

Je vais, M-r, en attendant votre réponse, engager le Ministère du Roi à continuer ses démarches secrètes et à préparer les voies; mais V. Altesse sentira combien il est nécessaire qu'il ne soit pas exposé à perdre des occassions précieuses et qu'il sache si la sublime Porte accepte exclusivement l'utile médiation de la France.

Puissiez-vous, mon Prince, inspirer au Suprême des sentiments de modération et d'humanité si dignes de lui et l'engager à m'accorder une confiance que je mérite par mon zèle sans bornes pour sa gloire personnelle, par mon attachement inaltérable aux intérêts de cet Empire que je regarde comme une seconde patrie. Je m'estimerai trés-heureux, M-r, si l'amitié que je vous ai vouée peut devenir un moyen de commencer le salutaire ouvrage de la paix et je me féliciterai de toutes les occasions où je pourrai vous renouveler l'assurance de la haute considération avec laquelle jai l'honneur d'être etc.».

(1) «Les Turcs n'ont jamais fait la paix que lorsqu'ils y ont été contraints par de grands revers, comme à Passarovitz et à Kaïnardgik, ou lorsqu'ils ont obtenu de grands avantages, comme au traité de Belgrade. Ni l'un, ni l'autre de ces deux cas n'aura lieu, au moins de quelque temps, puisque la campagne n'est pas loin de sa fin.

Il ne faut pas oublier que lorsqu'ils ont accepté les conditions de la paix de Kaïnardgik, ils étaient épuisés par six campagnes; ils avaient perdu toute

Insă diplomația profită de iarnă, de încetarea silită a resboiului, ca să schimbe note cu referință la acestă rĕsboiŭ. Incercarea luĭ N. Mavrogheni d'a provoca, prin Choiseul, negociărĭ de pace, nu remâne fără resultate, căcĭ Choiseul, cum vĕdurămŭ, negoția, de și nu voia să amestece în negoțiărĭ pre Domnitorulŭ munteanŭ. In o notă a ministruluĭ din afară francesŭ cătră Choiseul se vede, că la finea luĭ Ianuarie 1789, Choiseul comunicase la Paris condițiunile cu carĭ Rusia și Austria ar primi să trateze de pace. Acestea cereaŭ ca basa negoțiărilorŭ *uti possidetis*. Ministrulŭ dela Verasĭles dice că: «*Uti possidetis* qu'on propose pour base de la négociation pourrait effrayer au premier aspect. Il remblerait qu'on voudrait y comprendre la Moldavie et la Valachie, dont en effet les Cours impériales occupent une partie. Les explications que j'ai eues avec M. le Comte de Merci (ambasadorulŭ Austrieĭ la Paris) ont dissipé mes doutes à cet égard»(1). Hotinulŭ, dice Merci, e totŭ ce cere Austria. Ba chĭar décă Turcĭi ar refusa acéstă cetate, totŭ Austria nu va rumpe negoțiările. «Quant aux autres places ou plutôt aux postes dont l'Empereur est en possésion, ils me semblent qu'ils sont si peu considérables qu'on peut se flatter que la Porte ne fera pas beaucoup de difficulté de les céder. Dans le fait, il n'en résultera qu'un arrondissement de frontières pour la Cour de Vienne, qui ôtera peu de choses aux Turcs et fixera les limites dans cette partie d'une manière plus solide et moins sujette à discussion.

---

leur marine ; ils craignaient à chaque instant de voir monter jusqu'à leur capitale une flotte victorieuse. La Moldavie et la Valachie étaient conquises ; l'ennemi avait passé le Danube et s'avançait. Leurs troupes sans confiance dans leurs généraux et frappées d'une terreur panique, fuyaient sans oser combattre ; et malgré tous ces motifs, M. le Comte, ils auraient encore prolongé leur résistance si le souverain, qui après 50 ans de captivité, venait de monter sur le trône, avide de repos et de plaisirs, n'avait cru pouvoir séparer sa gloire de celle de la nation et terminer à quelque prix que ce fut une guerre entreprise par son prédécesseur....»

Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 59.

(1) «*Uti possidetis*» ce se propune ca basă a negociațiuneĭ ar puté sperià la primulŭ aspectŭ. S'ar păré că în elŭ o să se coprindă Moldova și Valachia, din carĭ curțile imperiale ocupă în faptă o parte. Esplicațiunile ce am avutŭ cu d-nu Comite de Merci aŭ risipitŭ îndoelile mele în acéstă privință.

La négociation avec la Russie présentera, je crois, plus de difficultés» (1). Suedia însă, Gustav III alŭ eĭ, împinge pre Turcĭ la luptă!... (2) Așa dar Austria, dupe deprinderea ce-ĭ cunóscemŭ, cere numaĭ *«o rectificare de hotare»*!...

La 22 Martie, 1789, Choiseul, care a înțelesŭ pre Ministrulŭ sĕŭ unde voesce să ajungă negoțiațiunea, respunde maĭ limpedêndŭ în cât-va cestiunea (3).

---

(1) «Câtŭ privesce cele-l-alte localităț séŭ maĭ curêndŭ *posturĭ* ce posede acumŭ împĕratulŭ, mi se parŭ atâtŭ de pucinŭ considerabile în câtŭ este de speratŭ că Pórta nu va face multă împotrivire de a le ceda. In faptă, nu va resulta din acéstă cesiune decât o rotundire de fruntariĭ pentru Curtea Vieneĭ, care va lua putină trébă dela Turcĭ și va ficsa hotarele în acé parte în unŭ modŭ solidŭ și maĭ pucinŭ supusŭ la discusiune».

Hurm. Vol. II., supl. I, pag. 64.

(2) In 3 Maiŭ, 1789, guvernulŭ dela Versailes, adăogi a scrie luĭ Choiseul :

«La modification de l'*uti possidetis* me paraît offrir beaucoup de facilité. Il me paraît clair que l'Empereur ne cherche définitivement qu'à assurer ses frontières et les sacrifices que les Turcs auront à faire pour remplir cet objet me paraissent bien peu considérables, car alors il ne serait plus question de Chokzin et même, si j'entends bien la dépêche de Mr. le Prince de Kaunitz, la restitution de cette *place pourrait devenir le prix des cessions peu importantes (?) que les Turcs seraient dans le cas de faire»*.

Vedĭ și Hurm. vol. II, supl. I, pag. 66.

(3) Choiseul cătră Montmorin despre pretențiunele Rusieĭ și Germanieĭ, și despre condițiunele păceĭ :

. . . . . .

«Je sens-bien, Mr., que la Cour de Vienne ne tiendra pas inviciblement à l'*uti possidetis* qu'elle exige d'abord et les expressions mêmes du Premier Ministre m'autorisent à le supposer. puisqu'il ajoute que ces sacrifices seront de peu d'importance pour les Turcs, expression qu'il n'emploirait pas sans doute s'il avait réellement en vue la cession d'Oczakow et de son territoire, celle de Chokzin, de toute la Principauté de Moldavie, Dubizza et Novi. Mais il serait bien à désirer, comme vous l'avais pensé, Mr., que les Cours Impériales *réduisissent promptement leurs demandes aux prétentions qu'elles veulent définitivement conserver et qu'elles ne perdissent pas en d'inutiles tentatious un temps précieux dont sauront profiter les ennemis de la paix.*

. . . . . .

J'espère désabuser les Turcs de la vaine espérance de reprendre Oczakow dont ils se bercent encore et je suis persuadé qu'ils consentiront, après la démolition de la place à laisser entièrement désert tout le territoire comprit entre le Bog et le Dniester, moyen terme qui remplit également les vues de la Russie.

Cum puté accepta Pórta să trădeze pe baza *uti possidetis*, când Rusia ocupa o așia de mare întindere de teritoriŭ în Moldova, și pe aiurea. Insușĭ orbitulŭ De Merci ministru dela Versailles pricepe imposibilitatea acésta și scrie luĭ Choiseul în 31 Martie 1789, că a arĕtat Cabinetuluĭ rusescŭ, prin ambasadorulŭ francesŭ dela Viena, ca să atragă atențiunea Principeluĭ de Kaunitz asupra acestuĭ punctŭ (1).

Față cu condițiunile puse de împĕratulŭ Austrieĭ, Pórta stabilesce pre ale séle, din care amintim:

1. Restituțiunea teritoriilorŭ și pieților ocupate de trupele austriace și anume Hotin, Sabatz și Palancele Bosnieĭ.

2. O despăgubire de spese de rĕsboiŭ ce Hamidi Zadé vizirulŭ o socoti a fi de 50.000.000.

Choiseul dice, că condițiunea acésta nu pré este rigurosŭ susținută de Turcĭ. Choiseul a objectatŭ Porțeĭ, că Austria ar putè consimți să evacueze Moldova și Hotinul, dar că nu le ar puté remite otomanilorŭ, de óre-ce în Moldova sunt și Rușiĭ aliațiĭ Austrieĭ și ocupațiunea Hotinuluĭ este comună. Acestŭ rĕspunsŭ al luĭ Choiseul este din 2 Iunie.

Intre aceste, se întêmplă și mazilirea vizirulŭi, care se lăsase a fi bătutŭ de austriacĭ și de muscalĭ. Hasan-Pașa amiculŭ luĭ Mavrogheni devenise vizir.

La Moldavie serait évacuée et, peut-être, si l'Empereur l'exigait absolument, pourrait-on convenir que la ville de Chokzin restera dans l'état où elle sera rendue sans que les Turcs puissent y ajouter de nouveaux ouvrages.

Le vieux Orsova et les terrains à l'orient de l'Unna resteraient à l'Empereur qui restituerait Novi et Dubizza. Les anciens traités seraient confirmés». Hurm. Vol. II, supl. I.

(1) Afacerile străine către Choiseul, despre condițiunile păceĭ și mijlocirea Francieĭ:

«L'objet de M. de Prince de Kaunitz en vous donnant l'*uti possidetis* pour base a été de montrer des facilités de la part de son maître, puisqu'il est vrai que l'Empereur gagnerait peu de chose en l'obtenant. mais pour la partie qui regarde la Russie, il présente une masse de possessions dont la Porte ne peut pas faire le sacrifice. Vous aurez, selon toute apparence, été bientôt à portée d'instruire M-r le Prince de Kaunitz de la répugnance de la Porte à traiter sur ce pied. J'ai écrit dans ce sens à M-r le marquis de Noailles et j'espère que l'Empereur se relâchera de cette première proposition, d'après les observations que vous transmettrez à son Ministre».

Turcitulŭ Anastase scrie, că la numirea nouluĭ vizir Hasan-Paşa «Mavrogheni recâştigându nițelŭ curagiŭ şi speranță . . . se duse de grabă să'l întâlnéscă».

Intâlnirea luĭ Mavrogheni cu amiculŭ sĕŭ fu plină de emoțiunĭ: «Stoicul celŭ maĭ nesimțitorŭ n'ar fi privitŭ pe aceste doue personagie, fără a simte óre-care plăcere, când îşĭ frecaŭ barbele unulŭ de altulŭ îmbrățişându-se, pe când eĭ se cunosceaŭ aşia de bine între eĭ. Se ḑice că la cea d'ântâiŭ a lor sărutare emoțiunea ce simțiră amêndoi fu aşia de mare, încât pleopele lor de aramă vărsară chiar lacrime de bucurie. In faptă vizirulŭ şi Domnulŭ eraŭ cu totulŭ unulŭ pentru altulŭ. Luĭ Hasan i-se păré, că cu ajutorulŭ luĭ Mavrogheni ar puté avé ceva succese diplomatice, şi luĭ Mavrogheni i păré razimulŭ luĭ Hasanŭ maĭ necesar de cât existența» (1).

«Mavrogheni ce venise pe la Arvanitohori dela Şumla, într'acé iarnă şi mérse la Sistov, ceru ca să fie rênduitŭ lângă Iusuf-Paşa seraskier de Diiŭ (Vidin) şi se duse acolo». En. Văcărescu scrindŭ aceste, amintesce că «Hasan-Paşa Gezaerliul (Hagiul) cercase ca să afle un mijlocŭ de a puté închié o pace şi cu muscaliĭ şi cu nemțiĭ, întîmpinându cereriĭ marĭ, nu sevêrşi nimicŭ până i-se întêmplă şi mórtea de lingóre» (2).

Asemené Selim (Anastase) ḑice, că speranțele şi ale luĭ Hasan, şi ale luĭ Mavrogheni le curmă în 20 Martie 1790 o mórte grabnică uniĭ ḑicŭ că ar fi fostŭ otrăvitŭ «dar era de 90 de ani când muri» (3)

LV.

Incetarea luptelor în timpulŭ ierneĭ. Bătăliă nouă la Mănăstirea Adam. Muscaliĭ la Iaşĭ.

Iarna anuluĭ 1788—89 dă óre-care ḑile de odihnă relativă oştirilorŭ din Principate. Totuşĭ óstea luĭ N. Mavrogheni făcu în Februarie 1789 o năvălire până la 18 ore distanță dela Focşanĭ la Mo-

(1) Românulŭ 1867, pag. 55.
(2) Tesaurŭ II, pag. 298.
(3) Românulŭ 1861, pag. 55.

nastirea Adam. Acolo se urmă o harță în care óstea luĭ Mavrogheni eși biruitóre remănêndŭ în monăstire, din care isgoni pre neamicŭ și punêndŭ mâna pe multă «zaherea». Acestŭ avantagiŭ fu serbatŭ la Bucurescĭ ca o victorie deosebită (1).

Muscaliĭ ocupândŭ Iașiĭ după căderea Hotinuluĭ, boerimea Moldovénă se întórse, în mare parte în capitala Moldoveĭ. Aci în Noembrie 1788 petrecu Principele de Ligne și de aci el scrise Principeluĭ Kaunitz acé remarcabilă epistolă (din Noembrie 1788), prin care-ĭ spune că a propusŭ luĭ Potemkin să'lŭ facă Principe peste Moldova și Valachia numaĭ să grăbéscă Rumantzov a merge cu óstea sa în Bucurescĭ. Cerêndŭ acésta de Ligne lucrà în scopŭ de a ajuta óstea austriacă mereŭ bătută de Turcĭ și de N. Mavrogheni. Diversiunea

(1) Eată ordiné de ți a luĭ N. Mavrogheni relativă:

« . . . . Vlahisloi — cinstițilorŭ d-lor Serashierilor (*formula*) . . . în scire că astă-ți la 2 țile ale acesteĭ luni ni aŭ venit veste dela Focșaní, cum-că vrăjmașiĭ fiindŭ strînși multă sumă la Monăstirea ce se numesce *Ada* (Adam) în ținutulŭ Cuhurluiuluĭ în Moldova, cale de 18 césurĭ din Focșaní, unde făcé adunare de zaharele și alte gătirĭ de rĕsboiŭ, cu scopos de a lovi oștile nóstre ce avemŭ în partea loculuĭ trimise, gîndindŭ că dor ostașiĭ noștriĭ dormŭ fără de nicĭ o priveghere; de care acéstă însciințându-se ostașiĭ noștriĭ s'aŭ pornitŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ asupra lor și lovindu-ĭ întâiŭ caraula vrăjmașilorŭ ce se afla înainte-ĭ aŭ prinsŭ viĭ și aŭ omorîtŭ câți-va'și dintr'înșiĭ și cei-l-alți ce aŭ scăpatŭ, alergândŭ la numita Monăstire, unde eraŭ ceĭ maĭ mulți vrăjmașĭ, îndată ce aŭ luatŭ veste de puterea oștilorŭ nóstre numaĭ decâtŭ ridicându-se înfricoșați s'aŭ pornitŭ în fugă cu mare grabă lăsându tóte ale lor în locŭ, iar oștile nóstre după lovirea și sfărîmarea carauleĭ lor năvălindŭ asupră-le aŭ mersŭ până la aceeași mŏnăstire pre care aŭ făcut'o zaptŭ, aŭ intratŭ într'însa și astă-ți se află oștile nóstre în lăuntrulŭ eĭ în loculŭ vrăjmașilorŭ, biruitorĭ. de unde nu puțină zaherea și alte multe feluri aŭ agonisitŭ dela vrăjmașĭ și de acolo pornindu-se oștirea, mergŭ cu ajutorulŭ luĭ Dumnedeŭ înainte; pentru care acéstă vestire și biruință ce face oștile nóstre aŭ slăvitŭ numele mareluĭ Dumnedeŭ făcêndŭ *șenlículŭ* cel cuvinciosŭ cu foculŭ tunurilorŭ aice la Domnésca nóstră curte. Decĭ nu lipsimŭ și D-tre a însciința ca să vĕ bucurați și ca să cunóscețĭ ca Dumnedeŭ cel tare și pré puternicŭ este ajutorŭ oștilorŭ nóstre și biruința este a nóstră; nu ședețĭ dar nicĭ D-tră în locŭ nemișcați, ci luându pre Dumnedeŭ într'ajutorŭ, faceți pornirea cé cuviinciósă asupra vrăjmașilorŭ fără de a nu pune înainte *discolia* vremeĭ și a drumurilorŭ, că Dumnedeŭ cel pré puternicŭ tóte le înlesnesce și cele colțoróse și cu anevoie el le face căĭ netede și drepte. De care așteptămŭ și dela D-tre bunile vestirĭ de bucurie. Acéstă vĕ însciințămŭ și fițĭ sănătoși». 1789, Martie 2.

Cod. XVII, fila 345 verso. — Dela 31 Noembre 1788 la 2 Martie 1788 nu maĭ este nicĭ unŭ actŭ în condica 17. Lucrulŭ se esplică, căcĭ rĕsboiulŭ a încetatŭ în timpulŭ iernel, iar Mavrogheni este și elŭ peste Dunăre dusŭ să se înțelégă cu noulŭ vizirŭ și cu seraskieriĭ ceĭ-l-alțĭ.

acésta a Rușilorŭ spre Bucurescĭ, ar fi degagiatŭ oștirea austriacă din Ardél și ar fi pututŭ să se concentreze în Bănatŭ unde Turcii, cum vĕdurămŭ, înaintaseră atâtŭ de mult.

Cerêndŭ un duumviratŭ pe 3 anĭ, pentru guvernarea Moldoveĭ de Ligne, de sigurŭ scrié în urma vre uneĭ discusiunĭ cu boeriĭ ceĭ doĭ Iordache Ghyca și N. Rosnovanu, carĭ duceaŭ atuncĭ trebile țĕreĭ.

LVI.

Pregătirile luĭ Mavrogheni pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabac. Turcii la Movila Răbăeĭ. Mavrogheni face erórea de a slăbi corpulŭ din Focșanĭ. Oastea austriacă maĭ bine pregătită. Suvaroff. Noŭ planŭ de bătaiă al Rușilorŭ.

Mavrogheni abia înțelesŭ cu vizirulŭ amiculŭ sĕŭ, îșĭ vĕdu speranțile perdute prin mórtea subită a luĭ Hasan-Pașa. Totușĭ elŭ nu rĕmase inactivŭ, și întorsŭ în țĕră, încă în Februarie 1789, el se puse pe lucru. Decĭ chiămă pe 1 April 1789 oștirea sub arme și pre toțĭ boieriĭ ca să'șĭ iée locurile lor în armată. Eată acestŭ pitacŭ domnescŭ:

12 cărțĭ ce s'aŭ scrisŭ la 12 județe de a merge toțĭ la ordia Mărieĭ Séle. «.... D-vóstră boĭerilorŭ de starea întêiŭ, a doua și a treia, câțĭ v'ațĭ cinstitŭ și ațĭ îmbrăcatŭ domnescĭ caftane, carĭ vĕ aflațĭ la județulŭ.... sănĕtate. Vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că acumŭ la ḑi întêiŭ a luĭ Aprilie otărîmŭ a veni, cu puterea luĭ Dumneḑeŭ și ajutorulŭ Maiceĭ Preciste și a sfinților îngerĭ, să eșimŭ înși-ne Domnia mé cu mulțime de oștirĭ afară pentru lovirea vrășmașilorŭ și pentru mântuirea țĕreĭ; ci dar fiind-că la acéstă vreme sunt détorĭ toțĭ supușiĭ și credincioșiĭ Devletuluĭ pré puterniculuĭ Impĕratuluĭ nostru, cum și tagma boerésc̆ă care s'aŭ cinstitŭ și s'aŭ chivernisitŭ din milele domnescĭ cu privileghiurĭ osebite din locuitoriĭ țĕranĭ, a urma Domnieĭ mele; ĭată vĕ poruucimŭ ca toțĭ de obște, mare séŭ micŭ, afară din ceĭ ce sunt rînduițĭ de Domnia mé cu slujbă în tréba domnéscă, toțĭ ceĭ-l-alțĭ de obște, boĭerĭ marĭ séŭ micĭ și zapciĭ câțĭ aŭ îmbrăcatŭ caftane domnescĭ, gătindu-vĕ, să vĕ sculațĭ să veniți fătă zăbavă la ordia Domnieĭ mele. Pentru care poruncimŭ și d-vóstră ispravnicilorŭ județelorŭ să aveți a însciința porunca și otărîrea acésta la boĭeriĭ și boĭerinașiĭ aceluĭ județŭ, ca să n'aĭbă pricină că n'aŭ sciutŭ și n'aŭ auḑitŭ porunca» (1). 1789, Martie 27.

(1) Cod. No. XVII, fila 350.

Iar la 5 județe oltene s'aŭ scrisŭ ca să mérgă la Craiova la d-luĭ Turnagi Ismail Aga. vechiulŭ Caĭmacamŭ.

Intrarea Rușilorŭ în campania, schimbasă însă multŭ mersulŭ rĕsboiuluĭ. In față cu oștirea ruséscă, care nainta între Nistru și Prut spre Dunărea, aripa dréptă turcă era multŭ distrasă dela mișcările oștireĭ luĭ Mavrogheni, concentrată la Focșanĭ. Acéstă împrejurare slăbia linia de apĕrare alésă de Mavrogheni. Acesta făcu greșală de a sprijini el aripa drépta turcă prin detașarea de oșteni din corpulŭ dela Focșanĭ. Cu acestŭ contingentŭ Turcĭĭ bătură pre muscalĭĭ la Tabac și înaintară până la Movila Rabăeĭ, detașândŭ din ea pre Muscalĭ și sperândŭ a puté să intre în curêndŭ și chiar în Iașĭ.

In Basarabia începu campania în primele ḑile din Aprilie. Turcĭĭ fură, cum arĕtarămŭ, victorioșĭ la Tabacŭ:

Proclamaţie la seraskierĭ

« .... în scire, că oștile pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru, Dumneḑeŭ să-ĭ înmulțéscă stăpânirea, făcêndŭ mare rĕsboiŭ cu vrășmașiĭ la Tabac Chiuprusâ aprópe de Ismail cale de 4 césurĭ și ajutândŭ Dumneḑeŭ oștilorŭ nóstre aŭ biruitŭ pre vrășmașĭ, din carĭ mulțime nenumĕrată aŭ prinsŭ viĭ și aŭ omorîtŭ, aŭ luatŭ dela vrășmașĭ și 18 tunurĭ dimpreună și cu alte multe lafurĭ și câțĭ aŭ pututŭ scăpa, gonindu-ĭ oștile nóstre, aŭ mersŭ Măria Sa Hanul dimpreună cu oștile biruitóre și astăḑĭ se află Măria Sa cu puterea oștirilorŭ la Hantepesî. *(Movila Răbăeĭ)* De care avemŭ nădejde la ajutorulŭ pré puterniculuĭ Dumneḑeŭ și în norocŭlŭ milostivuluĭ împĕratŭ, a goni pre vrășmașĭ și dela Iașĭ, cum și din tóte părțile. Decĭ nu lipsimŭ a vesti și d-vóstră» *(formula)* (1). 1789, Aprilie 29.

In primăvéra anuluĭ 1789 óstea austriacă avé căpeteniĭ maĭ încercate și maĭ abile. Bolnăvindu-se împĕratulŭ Iosif II după bătaĭa dela Caransebeș, 1788, unde austriacĭĭ fură învinșĭ, se întórsă la Viena, numindŭ comandantŭ în părțile Sclavonieĭ, pre mareșalulŭ Laudon și în părțile Ungarieĭ pre Hadik. Apoĭ, întêmplându-se mórtea mareșaluluĭ Hadik, se dete comanda acestuĭa mareșaluluĭ Laudon.

Sub conducerea acestuĭa Austriacĭĭ vorŭ relua o fericită ofensivă în 1789.

Campania nouă din 1789, era să se deschidă, când muri în 7 Aprilie st. noŭ (2) Sultanul Abdul-Hamid în vêrstă de 65 de anĭ.

(1) Cod. No. XVII, fila 351 verso
Finea codiceĭ No. XVII este cu un actŭ relativŭ la pogonări, din 1789, Iunie 25.
(2) Enake Văcărescu ḑice *Martie* 1789. Tesaur, II. pag. 297.

Acestu evenimentu nu fu remarcatu — scrie Salaberry (1) decât în lăuntrulu Seraiului și n'avu în afară neci o influință. Selim III fiulu unicu alu Sultanului Mustafa, se urcă pe tronu în vêrstă de 25 de ani. Acesta dete îndată ordine de întărirea oștirei la Dunăre și în Basarabia. In contra lui Iosif II mai bucurosu mergeau Turcii, mai alesi în urma victoriilorŭ deja câștigate în Banat.

In Moldova óstea ruséscă avu și ea comandantulu schimbatu. După ce Suvaroff, îndreptându-se de rana ce căpătase la Oceacov, fu trămisu în Moldova, Rumiantov bolnavu de unu picioru se retrase (2) curêndu apoi și Potemkin remase peste ambele corpuri de armată combinate. In noulu planu de campanie, Rușii nu'și mai îndreptară tóte anevointile numai spre a ocupa pământulu și cetățile dintre Prut și Nistru, ci înțeleseră că era indicată întărirea aripei stînge a austriacilorŭ, care nu puté sparge frontulu ce-i presinta Mavrogheni între Comănesci și Milcovu. Rușii împinseră deci óste și pe linia Bêrladului, ca să ajungă a'și da mâna cu Austriacii pe linia Siretului, în județulu Tecuciu.

In fruntea acestei oștiri era generalulu-locoteninte Derfelden. Acesta isbuti să bată pe Turci nu departe de Bêrlad și ocupă acestu orașu.

LVII.

Campania din 1789. Suvaroff își face junctiune cu Austriacii la Ajud.

«In anulu 1789, scrie anonimulu *oficiosu* alu cărței: *Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey* (3) noroculu favorisă armele austriace în unu modu

(1) Hist. de l'Empire Ottoman. Tom. IV, pag. 122.

(2) Rumiantov, care nu făcea nimicu, perdu comanda. En. Văcărescu scrie că «mareșalulu Rumiantov, bolnavu de unu picioru, defăimându-se de ocârmuirea ce făcuse până acumu, din care s'au pricinuitu și Nemților stricăciune și Rușilorŭ neisbândă, îi ridică comanda din mână împĕrătésa, și cu mijlocu disgratiatu se orîndui a ședé la Jijia în Moldova fără trébă și se dete și comanda sa totu asupra Principeluĭ Potemkin, care și veni la Iași». Deci ambele armate se unira sub Potemkin, de care ascultau generalii Kamenski, Soltikoff, Repnin și Suvaroff. Aceste oștiri rusesci fură reîntregite cu noi recruți în timpulu ĭerneĭ.

Tes. II, pag. 297.

(3) Wien. 1791, 4 vol 8 micu, pag. 95. Dritter Band.

estra-ordinarŭ, așia că acéstă campaniă fu una din cele maĭ glorióse înregistrate în analele Rĕsbóelorŭ.»

Lauda ce trage pentru oștirea austriacă ne arétă strașnica resistință ce opusă acesteĭ armate centrulŭ ósteĭ turco-română din Focșanĭ.

Autorulŭ anonimŭ voiesce a esplica perderile Austriacilorŭ din Campania anterióră pe motivulŭ că óstea turco-română fusese pururea în numĕrŭ covĕrșitorŭ, și că oșteniĭ austriacĭ eraŭ îngroziță de răpediciunea și împetuositatea atacurilorŭ ósteĭ neamice și maĭ denainte spăimêntați de obiceiulŭ turcilorŭ de a tăia capetele celorŭ căduți răniți pe câmpulŭ de bătaie, de maltratarea prizonierilorŭ și de strigătele gróznice de alah! în timpulŭ ataculuĭ. «Dar Austriacii acumŭ se deprinseseră cu d'alde astea și începură a avé consciință de *superioritatea* lor . . . »

Adevĕrulŭ este aiurea: amŭ arĕtatŭ deja că Turco-Românii făcuseră greșală a'și slăbi óstea dela centrulŭ frontuluĭ de bătaie, cu gêndŭ să opréscă pre Rușĭ în Basarabia, pe cândŭ Coburg ne maĭ avêndŭ Hotinul de asediatŭ, își îndreptă în josŭ tótă puterea. Apoĭ și altă împrejurare schimbă mersulŭ resboĭuluĭ. Impĕratulŭ Iosif îmbolnăvindu-se de lingóre, se retrasă din fruntea oștireĭ, la castelulŭ sĕŭ dela Laxemburg și Hetzendorf ca să-și caute de sănĕtate, și dete comanda nepotuluĭ sĕŭ Arhiducele Frantz, ca să-și facă educațiunea militară, în acestŭ însemnatŭ rĕsboĭŭ. Comandamentulŭ efectivŭ însă îlŭ avu Feldmareșalulŭ Grafŭ de Habick. Cavalerulŭ Laudon comandă întrunitele armate Slavono-Croate. In loculŭ Feldmareșaluluĭ leitenantŭ Grafŭ de Wartensleben, care se retrasă din causa de bólă, Feldmareșalŭ leitenantŭ Clairfait luă comanda corpuluĭ din Banatŭ. Corpulŭ din Ardealŭ care continuase a fi comandatŭ de generalŭ feldzeigmeister Fabris în quartierele de ĭarnă, în primăvĕră dobândi ca șefŭ pre Feldmareșalulŭ leitenantŭ Principe de Hohenlohe, ĭar Principele Coburg păstră comanda oștireĭ din Galiția și Bucovina, lucrândŭ în înțelegere, în Moldova, cu óstea rusésc̆ă sub comanda generaluluĭ Grafŭ Suvarow.

La începutulŭ luneĭ Martie ante-garda aripeĭ stîngĭ austriace era comandată de Baronulŭ de Kiemnayer. El avé misiunea de a observa mișcările ósteĭ luĭ Mavrogheni și a turcilorŭ din Focșanĭ. Lagărulŭ

austriacŭ era aședatŭ la Podulŭ Beizadeleĭ, pe malulŭ Siretuluĭ la o milă și ceva, în linie dréptă dela Bacăŭ, unde trupele austriace eraŭ sub comanda Colonelului Karaiciaĭ. Acesta îșĭ combină mișcarea cu a antegardeĭ de sub Kienmayer și cu mișcarea a douĕ batalióne și douĕ diviziunĭ de cavalerie, carĭ din Ardélŭ primescŭ ordine de a ataca și ele pre neamicĭ (Turco-românĭ) din flancŭ.

Din Focșanĭ audindŭ de mișcările oștireĭ austriace, încă se mișcă contra austriacilorŭ unŭ corpŭ de 8000 oștenĭ sub comanda luĭ Hagi Suitariŭ Seraskierulŭ. Obligațĭ Turco-Românĭĭ a se apĕra nu numaĭ de óstea luĭ Coburg, dar și de cea a Muscalilorŭ, eĭ nu puteaŭ prudentŭ să iée ofensiva. Colonelulŭ Karaiciaĭ între aceste luă o posițiune naturalŭ întărită și proprie de a împedica înaintarea oștireĭ turco-române în Moldova pe linia Focșanilor. Pasurile Oïtuz și Ghimus pre la carĭ arŭ fi pututŭ să fie învăluițĭ Austriacĭĭ de o mișcare încunjurătóre a Turco-Românilorŭ, fură acoperite în timpŭ utilŭ de austriacĭ.

La 14 Aprilie (stilŭ noŭ) ante-garda luĭ Hagi Suitariŭ, tare de 8,000 cavaleriĭ stete la *Petruscani*, localitate situată cam la mijlocŭ între Adjud și Ocna, pe apa Trotușŭ. De aci óstea acésta Turco-Română apucă calea prin munțĭ până la Parava, totŭ pe drumulŭ mare care ducé dela Bacăŭ la Adjudŭ. Va să dică scopulŭ Turco-Românilorŭ era de a încunjurà pre Austriacĭ.

Pe dată ce Karaiciaĭ prinsă de veste de mișcarea Turco-Românilorŭ trămisă câțĭ-va husarĭ și unŭ detașamentŭ de Arnăuțĭ Moldovenĭ comandațĭ de căpitanulŭ Sava, din tabăra dela Faraonĭ, cu misiunea de a recunósce mersulŭ și posițiunea Turco-Românilorŭ.

Prindêndŭ la rêndulŭ lor de veste, Turco-Românĭĭ nu înaintară maĭ departe, ci se întórseră îndărătŭ pe lângă apa Trotușuluĭ. Austriacĭĭ însă ĭĭ urmăriră, ucigêndŭ câțĭ-va și făcêndŭ 4 prizonierĭ. Cam pe atâția perdură și Austriacĭĭ. Era o simplă luptă de anteposturĭ și durere! la aceste posturĭ se bătură Românĭĭ luĭ căpitanŭ Sava cu Românĭ de aĭ luĭ Mavrogheni!

Cincĭ ḑile apoĭ, la 19 Aprilie stilŭ noŭ, urmă o afacere maĭ seriósă la Valea Seacă. Dămŭ în facsimile planulŭ acesteĭ bătălĭĭ, așĭa cum l-amŭ aflatŭ făcutŭ de cătră Austriacĭ (1). Bătaia urmă între

(1) Veḑĭ planulŭ anexat.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

óstea comandată de Karaiciaĭ, și acé de sub comanda luĭ Hagi Suitariŭ, împrejurul Faraoanilor. Hagi Suitariulŭ revenisă și se apropiă de Austriacĭ cu vigóre pe drumulŭ dela Agiudŭ spre Bacăŭ. Pe dată Karaiciaĭ ordonă ca cele 3 dividiunĭ de cavalerie Levenehr, Barco și Imperială și unŭ batalionŭ de infanterie a luĭ Kaunitz să ié grabnicŭ posițiune la Valea Sécă, la drépta dela drumulŭ pe care era angagiată óstea luĭ Suitariŭ. De abia esecutaseră Austriacii acéstă mișcare, când étă și Turco-Românii, la 5,000 oșteni cavalerie alésă, comandați de Hagi Suitariul, unŭ Pașă, unŭ Bimbașă, trecŭ cu mare grabă șanțurile în care se întăriseră Austriacii și daŭ unŭ atacŭ formidabilŭ (*«mit ungemeinem Muth»*). Austriacii se retragŭ cu ordine înapoia artilerieĭ lor și întâmpină grózniculŭ iurešŭ alŭ Turco-Românilorŭ cu unŭ focŭ de tunurĭ atâtŭ de susținutŭ, în câtŭ obligă pe aĭ noștri să se retragă. Atuncĭ unŭ noŭ atacŭ impetuosŭ datŭ în flanculŭ stîngŭ alŭ Austriacilorŭ, nu isbuti maĭ bine, din causa artilerieĭ austriace. Unŭ alŭ treilea atacŭ la flanculŭ dreptŭ și la centru comandă Suitariulŭ, însă și acestŭ atacŭ fu respinsŭ. Atuncĭ Hagi Suitariul vĕdêndu-și fără resultatŭ atacurile, s'apucă de adună la unŭ locŭ morții și răniții sĕĭ și retrecu cu tótă prudența șanțulŭ, ca dincolo să-și reforme oștirea pentru unŭ noŭ atacŭ. Acéstă nouă încercare n'avu locŭ, căcĭ, urmăriți de Austriacĭ, Turco-Românii se retraseră spre infanteria lăsată îndărătulŭ lor și a doua di se înapoiară până la apa Trotușuluĭ, lăsândŭ, cum scrie anonimulŭ (1) în mânile Austriacilorŭ douĕ drapele, 40 de morți și 200 de prisonierĭ și alte averĭ. Scriitorulŭ care ne dă asemené informațiunĭ, pretinde că cavaleria austriacă n'a voitŭ să facă prisonierĭ, ci i-aŭ ucisŭ ca să-și rĕsbune de identice procedimente ale Turcilorŭ. Mare credință nu putemŭ pune în cifrele istoriculuĭ oficiosŭ, care scrie, că cele treĭ atacurĭ ale Turco-Românilorŭ nu aŭ ocasionatŭ Austriacilorŭ decât 14 morți și 32 de răniți!

Principele Coburg la primirea scireĭ despre acéstă victorie trămise mulțămirĭ călduróse colonelului Karaiciaĭ și descinse îndată și elŭ cu oștirea din Roman spre Fărăónĭ, urmândŭ răpede calea spre

(1) In „Geschichte des Krieges", pag. 103.

Adjud. Feld-mareșalul Laitenant Spleeni și colonelulŭ Karaiciaĭ merseră dreptŭ asupra Focșanilorŭ. Oștirea acestora se compunea din 5 batalióne infanterie, 6 diviziuni husarĭ, 35 tunurĭ și toțĭ arnăuțiĭ românĭ aĭ căpitanuluĭ Sava. Restulŭ corpuluĭ de armată alŭ luĭ Coburg coprindea 5 batalióne de infanterie și 9 diviziuni de cavalerie, decĭ peste totŭ armata Austriacă era de 32,000 de ómenĭ. Pe planulŭ întitutatŭ «Lager bei podulŭ Peysedey», lectorulŭ va urmări cu înlesnire situațiunea înaintătóre a armateĭ austriace până în primele ḑile din Maiŭ. Restulŭ acesteĭ lunĭ se întrebuințéză de Coburg pentru a descinde câtŭ maĭ iute spre Roman restulŭ trupelorŭ din Nordulŭ Moldoveĭ. Principele Coburg primi întărirĭ din aripa dréptă austriacă despre Ardeal și înaintă spre Focșanĭ (1).

Linia turco-română, precumŭ vĕḑurămŭ era de mică profunditate, afară din orașulŭ Focșanĭ, unde era concentrarea ceva maĭ mare. Se tot așteptă sosirea trupelorŭ noĭ din Brăila și se sperà a se puté opri intrarea luĭ Coburg în Muntenia, décă acesta ar fi cercatŭ să facă acéstă intrare prin Focșanĭ. El însă isbuti să facă o mișcare la care nu se așteptaŭ ceĭ din Focșanĭ. Lăsândŭ Focșaniĭ neatacațĭ, Coburg împinse o parte din oștirea sa în țéra românéscă spre apa Buzĕŭ până la 8 mile maĭ josŭ de Focșanĭ, întinḑêndu'șĭ frontulŭ și spre Târgulŭ-Ocneĭ ca să evite soluțiune de continuitate cu aripa Austriacă din Ardél. De sigurŭ Coburg urmărea planulŭ să iasă înaintea oștireĭ turcescĭ așteptată de la Brăila, pe care bătênd'o, apoĭ să înconjóre Focșaniĭ. Intre Faraónĭ și Ocna, se afla Feldmareșalul Spleeni cu o importantă parte din oștire, iar în lăturĭ pe apa Trotușuluĭ luă positiune colonelul Horwath cu 4,000 ómenĭ trupe ardelene.

Pe dată însă Coburg simțĭ că greșise în mișcarea sa precipitată, căcĭ află cum că o oștire turcă tare de 20,000 ómenĭ este concentrată nu departe, în susŭ și în josŭ de Focșanĭ. Nesimțindu-se destulŭ de tare nicĭ pentru a merge înainte nicĭ pentru a menține positiunea ce luase, principele Coburg se retrage și trimite olac la Bêrlad, unde se afla Suvaroff cu oștire Ruséscă și-lŭ îndémnă să'șĭ facă grabnic juncțiunea cu armata austriacă și să înainteze împreună spre Focșanĭ.

(1) Veḑĭ planulŭ indicatŭ.

După autorul cărței «Incercare de Istoria Rĕsbóelorŭ, a Conteluĭ Alexandru Suvaroff (1) Rymniksky», oștirea ruséscă din Bêrlad se compunea din 3 regimente de carabinieri de câte 5 escadróne, regimentele de cazacĭ ale colonelilorŭ Grekow, din 1,000 arnăuți, adică oșteni Moldoveni, 12 batalióne de infanterie și pe lângă tunurile regimentelorŭ încă 16 piese de câmpŭ. Acéstă oștire fusese până acum sub comanda Generalŭ-Leitenantuluĭ Derfelden. Acestaș anonimŭ scriitorŭ spune, că Suvaroff de și nu cunoscea personalŭ pe principele Coburg, simpatisà fórte multŭ cu elŭ și nu întârdiâ să lege o strînsă amiciție. Acestŭ scriitorŭ dice, că oștirea turcă în marșŭ spre Focșanĭ era nu de 20,000 ci de 40,000 de ómenĭ. Pe dată ce Suvaroff primi invitarea luĭ Coburg, lăsă o bună garnisonă în Bêrlad și în fruntea oștireĭ apucă deadreptulŭ pe căĭ aprópe neămblate prin munți, ca să străbată la Adjud. Óstea merse ḑi și nópte și trecu Siretulŭ pe unŭ podŭ de pontóne austriacŭ.

Intr'o ḑi și jumĕtate Suvaroff percurse o cale de 12 mile, ceea ce abia putu crede Coburg, care veni să 'l întîmpine în tabăra ce Rușiĭ așeḑară la aripa stîngă a armateĭ Austriace. La 30 Iulie ora 11 de nópte ajunse óstea ruséscă la tabăra Austriacă și luă aci o posițiune ascunsă, ca să nu bage de sémă turco-românii că s'a făcutŭ juncțiunea muscalilor cu Austriacii.

In ḑiua următóre se construiră 3 podurĭ pe Trotuș, unulŭ în drumulŭ Domnescilor și douĕ la gura Domoșițeĭ. Colonelulŭ Baron Karaiciaĭ fu însărcinat cu protegerea primuluĭ podŭ, cu detașamentulŭ sĕŭ, iar cele-l-alte douĕ podurĭ fură date în séma colonelului Kepiro comandândŭ 2 divisiunĭ de husarĭ și unŭ batalionŭ de infanterie. Coburg și Suvaroff în comunŭ acordŭ făcură planulŭ de bătaiă. Corpulŭ Austriacŭ ținu flanculŭ dreptŭ cu 5 batalióne în prima linie, douĕ batalióne într'a doua linie, fie-care batalionŭ formatŭ în careŭ cu câte 5 tunurĭ, la distanță de 300 pași și artileria de reservă fu împărțită și ea în aceste intervale. Cavaleria venea după înfanterie în a 3-a linie.

(1) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymniksky (Friedrich Anthing) Gotha 1795—96, 2 volume 8°.

Aripa dréptă era comandată de Feldmareșalulŭ Spleeni. La aripa stînga comanda Feldmareșalŭ Leitenantulŭ Levenehr.

Corpulŭ de armată rusescŭ era la flanculŭ stîngŭ cu 3 careurĭ, dar în frunte pășia unŭ șirŭ de armată Austriacă cu scop de a masca Turcilor presența Muscalilor. Cavaleria ruséscă venea în alŭ 3-lea rêndŭ.

La 31 Iulie diminéța la 3 ore se puse în mișcare armata aliată pe 3 colóne, trecu Trotușulŭ și merse până la Călimănescĭ, avêndŭ ca ante-gardă: Rușiĭ pre colonelulŭ Karaiciaĭ și aripa Austriacă pre colonelulŭ Kepiro. De la Călimănescĭ armata înaintă până la Mărășescĭ. Aci corpulŭ rusescŭ luă o posițiune ascunsă în satŭ, iar corpulŭ Austriacŭ se răzimă cu aripa stângă de corpulŭ rusescŭ avêndŭ Siretulŭ la spate.

Din Mărășescĭ Suvaroff trămise unŭ oficerŭ cu 30 cazacĭ ca cercetașĭ (éclaireurs). Aceștia aduseră veste, că aŭ zărit patrule turcescĭ. Suvaroff detașéză 1500 cozacĭ și volintirĭ Moldovenĭ (tot-d'auna eĭ eraŭ pușĭ în frunte!) Antegarda turcă era de 3000 oșteni, sprijiniță pe un lagăr de 7000 oștire, comandată de Osman-Pașa și aședatŭ dincóce de Putna, cu scop de a tăia calea neamiculuĭ spre Muntenia. Nimicŭ nu isprăvi se pare acestŭ detașamentŭ de cozacĭ, de óre-ce însușĭ apologistulŭ luĭ Suvaroff scrie, că fața cu numĕrulŭ maĭ mare al oștireĭ turco-române «*mussten die Russen zurück*» fură siliță Rușiĭ a se întórce îndărătŭ. Totușĭ ar fi perdutŭ óstea turco-română în acéstă harță cu Cazacĭ, sprijiniță de Austriacĭ, la 600 ómenĭ.

Acum însă urméză o afacere maĭ seriósă: acé a trecereĭ Putneĭ de către Austro-Rușĭ sub foculŭ tunurilorŭ turcescĭ. Posedemŭ și dămŭ în facsimile (1) planulŭ trecereĭ Putneĭ în nóptea de 31 Iulie stil noŭ 1789 spre I Augustŭ, faptŭ belicŭ care deschide calea armateĭ aliate spre Focșanĭ. Acestŭ planŭ, ce presupunemŭ dresatŭ de principele de Ligne și care se conservă în manuscriptŭ originalŭ de Bibl. Academieĭ nóstre, va înlesni bărbațilorŭ specialĭ urmărirea, pas după pas, a mișcărilorŭ ambelorŭ armate, care'șĭ daŭ la Focșanĭ și apoĭ la Rŏmnicŭ o bătălie aprópe definitivŭ otărîtóre pentru sórta Turcieĭ și a luĭ N. Mavrogheni.

(1) Veḑĭ facsimilea.

Antegarda Austriacă nu putusă a se menține dincóce de Milcovŭ, până la sosirea luĭ Suvaroff și retrecusă îndărătŭ, luându armata austriacă și ruséscă posițiunea *A* indicată pe planulŭ anexatŭ. Dincóce de Putna era, cum aretarămŭ, tabăra luĭ Osman-Pașa. In față cu tabera turcă Austriacii construescŭ nóptea podŭ, după ce colonelulŭ Karaiciaĭ bate anteposturile turcescĭ și le alungă.

Indată apoĭ Austriacii și Muscalii trecŭ podulŭ lor de luntre *B. B.* și cavaleria prin vadŭ și atacă tabăra luĭ Osman Pașa. Acesta nu resistă și se retrage spre Focșanĭ, luându acolo posițiunea *K. K. K.* La aripa lor stîngă Turco-Românii punŭ cavaleria, la centru așédă infanteriă și la drépta totŭ infanteriă sprijinită în spate de monăstirea sf. Samoil și alte Biserici. Turcii cugetaŭ că, sprijiniți pe întăriturile făcute la Focșanĭ, să învăluéscă pre neamicŭ luându-lŭ pe la spate. Decĭ detașară unŭ corpŭ de spahiĭ și aceștia primiră ordine să apuce pe departe prin lunca Putneĭ și să înconjure neamiculŭ, luându pe la spate aripa dréptă austriacă. Dar Austriacii prinseră de veste la mișcare și în puntulŭ *E* de pe planŭ respinseră primulŭ atacŭ alŭ Turcilorŭ. Aceștia reveniră cu maĭ multă impetuositate, pe totŭ frontulŭ austriacŭ, dar lipsiți de artilerie și secerați de cea austriacă din aripa dréptă, sub comanda luĭ Spleeni în equer, eĭ nu putură nainta decât până la punctulŭ *G* de unde, după acestŭ al doilea atacŭ, se retraseră în posițiunea ocupată în jurulŭ și înlăuntrulŭ Focșanilorŭ. Austriacii îșĭ desfășurară maĭ multŭ aripa dréptă în *I* și pe o linie de frontŭ profundă, profitându de terenulŭ favorabilŭ, avêndŭ în față uuŭ câmpŭ greŭ de ămblatŭ, din causă că era plinŭ de spinĭ și de tufărișŭ și de unŭ faldure de delișiorŭ, cum se póte vedé pre planŭ, eĭ apucară din noŭ ofensiva, atacându din ambele aripĭ cu óste de cavaleriă pe când infanteria și artileria pășia nainte în centru și luà nouă posițiune îndărătulŭ ataculuĭ cavalerieĭ. Turcii și Românii nu putură a se susține contra acestuĭ atacŭ și se întórseră în linia lor de apărare în jurulŭ și în lăuntrulŭ Focșanilorŭ. Cavaleria austriacă (3 divițiunĭ) strebătură în punctulŭ *M* și înlesniră ast-felŭ înaintarea altorŭ treĭ divițiunĭ de cavalerie în punctulŭ *N*, chĭar la marginea orașuluĭ, în partea stîngă privindŭ despre Milcovŭ. Altă divițiune de oștire austriacă îșĭ combină iute mișcarea cu cele din punctele *M* și *N* și

strebatŭ cu o manoperă identică în punctulŭ *O*, isgonindŭ pre Turcĭ și Românĭ.

Din aripa stîngă Suvaroff și infanteria mergŭ și eĭ înainte ca să încunjure Focșanĭĭ din partea dréptă, cum privescĭ dela Milcovŭ. Suvaroff nu se opresce naintea retranșamentelorŭ marcate pe planŭ la stînga privitoruluĭ, ci trece și ia posițiune între Milcov și Focșanĭ la sudulŭ orașuluĭ, înapoĭ, strĕbate chĭar în orașŭ lângă pîrâulŭ de hotarŭ. De aci, ajutatŭ de infanteria austriacă, atacă pre Turcĭ și Românĭ adăpostițĭ între zidurile Monăstireĭ Sf. Samoil și ale altorŭ Bisericĭ ce se potŭ vede indicate în altŭ planŭ ce anexămŭ. Turcĭĭ și Românĭĭ disputară neamiculuĭ pasŭ cu pasŭ stradele orașuluĭ (1) care remasă o ruină fumegandă.

După o apĕrare de maĭ multe ore silițĭ fură ceĭ din Monăstire a se preda, iar ceĭ carĭ putură se retraseră, Românĭĭ maĭ multŭ spre Rŏmnicŭ și Turcĭĭ pe calea Brăileĭ.

Anonimulŭ austriacŭ pretinde (2) că óstea turco-română bătută era de 30.000 de oșteni și că a lăsatŭ în mânile învingĕtorilor tótă artileria, munițiunile, magazinulŭ și tabăra. Sunt multŭ esagerate, aceste spoliĭ, décă amintimŭ că acelașĭ scriitorŭ arétă că aliațiĭ nu prinseră viĭ în acéstă victorie decât 96 oșteni!

Și maĭ esagerate sunt cifrele date de Istoria Campaniilorŭ luĭ Suvaroff (3), ba chĭar și în Salaberry aflămŭ erorĭ de cifre. După primulŭ scriitorŭ germanŭ însă dămŭ în anexă planulŭ resboĭuluĭ dela 21 (31) Iulie 1789, cu esplicațiunile luĭ. Naréză și Salaberry pe scurtŭ acestŭ resboiŭ cam așĭa:

«Indată se află (de Coburg) că 40,000 Turcĭ din Brăila aŭ plecatŭ

(1) Insuși scriitorulŭ austriacŭ mărturisesce, că o monăstire din Focșanĭ fu încunjurată de Austriacĭ și că din turnulŭ eĭ ceĭ împresurațĭ trăgéŭ focurĭ. Cândŭ comandantulŭ Austriacŭ isbuti să intre în Monăstire găsi o garnizonă numaĭ de **treĭ** oșteni . . . Infanteria austriacă înfuriată căcĭ *treĭ* oșteni cutesezară a-ĭ resiste, ĭĭ măcelări miserabilmente! Chiar și în Mŏnăstirea Sf. Samoil nu maĭ aflară Austriacĭĭ decât 56 oșteni, carĭ cutezaseră a ține meterezele contra oștireĭ aliate, ca să dée timpŭ grosuluĭ armateĭ a se retrage.

Ausführliche Geschichte des Krieges. — „Wien 1791. pag. 123.

(2) Pag. 122, opera citată.

(3) Versuch einer Kriegs Geschichte des Grafen Alexander Suvarow Rymnikski II, Theil Gotha, 1796.

spre Focșani. La 12 mile dela tabăra turco-română Coburg era cu unŭ numĕrŭ mai micŭ și decĭ ceru ajutorŭ luĭ Suvaroff, care pe locŭ se pune în marșŭ forțatŭ lăsândŭ ceva óste și în Bêrlad (1).

Sultanulŭ Selim întărise și el óstea din Moldova și dela Dunăre cu 150,000 oșteni, dar greșĭ înlocuindŭ și pre Vizirulŭ Iusuf Pașa, prin pașa dela Vidin.

Coburg înainta contra trupelorŭ turcescĭ, pre când Suvaroff mergea la Horopșescĭ și pe Prutŭ ca să încunjóre pre Turcĭ. Coburg luă linia de bătaiă la Milcov».

In marșurile acestea precipitate bieții țĕrani români eraŭ siliți, ḑi și nópte, să lucreze la drumurĭ din noŭ deschise... Să lucreze? să móră sub caznă, lipsiți până și de mâncare! (2).

Intre aceste, óstea turco-română, fără să fie adăogită încă de ceĭ 40.000 oșteni dela Brăila și Buzĕŭ, carĭ nu sosescŭ la timpŭ, face o mișcare înainte și primele șiruri sosiră lângă Mărășescĭ (3).

Suvaroff mergêndŭ și elŭ spre a învălui pre turco-românĭ, își băgă unŭ acŭ în picĭorŭ de unde turcii îlŭ numiră apoĭ *Topal* adică Schiopul.

La 21 Iuliŭ 1789 se dete bătaia. Austriacii și Muscalii avură grija să-și dividă trupele în micĭ carele și lăsară să trécă între intervale mulțimea de spahiĭ pe carĭ îĭ fulgeraŭ apoĭ cu tunurile aședate la unghiurile carelelorŭ. Era în luptă, ḑice de Salaberry (4) 18,000 Austriacĭ și 7,000 de Rușĭ. Turcii fură sdrobiți, de și comandați de însuși Hasan Pașa.

«Turcii nu prinsese de veste de juncțiunea Austriacilor cu Rușii, căcĭ lucrulŭ se tăinui pré bine, punêndu-se totŭ Austriacii în antegardă. La Mărășescĭ ajungêndŭ armata unită, începuse harțele cu anteposturile turcescĭ. Turcii fură bătuți și fugăriți unii spre calea Bucurescilor, alții apucândŭ spre Brăila, în 31 Iuliŭ, 1789».

Acésta fu prima bătaiă câștigată de Austriacĭ de când începuse resboĭulŭ.

---

(1) Histoire des campagnes de Suwarow, pag. 51, T. II.
(2) Histoire des Campagnes de Suwarow, pag. 67.
(3) Pag. 75, ibidem.
(4) T. IV, pag. 131.

Insuși autorulŭ istorieĭ luĭ Suvaroff recunósce acésta dicêndŭ: «Für die kaiserliche war es die Erste Feldschlacht die sie in diesen Kriege gewannen» (1).

Avem informațiunĭ positive, că la Focșanĭ nu se afla și Mavrogheni în persónă, dar neîndoios se afla și óste Română. Décă ne amintimŭ de chiămarea — maĭ susŭ adusă — a tuturorŭ boĭărilorŭ în tabără, la quartierulŭ generalŭ, la începutulŭ campanieĭ, puteamŭ presupune că se afla la Focșanĭ și Mavrogheni, dar în capitolul de maĭ la vale vom arĕta cum vitézulŭ Domnŭ era în timpulŭ acesta ocupatŭ cu rĕsboĭulŭ în Carpațĭ. Cum că totușĭ la Focșanĭ eraŭ și Românĭ, se póte înțelege și din faptul că retragerea oștireĭ după învingere, se face nu numaĭ spre Brăila, ci și spre Bucurescĭ. Presința Românilorŭ o afirmă și Anastasie Turcitulŭ.

Bucuria despre victorie e mare în tabăra aliată.

Dăm în anexă reproducerea unuĭ tabelŭ în care sculptorele Schubert ne arétă cum Coburg și Suwarow și în genere Muscaliĭ și Austriacĭĭ se îmbrățișézĕ și se felicită de isbânda (2) uneĭ lupte care ținusă dela 6 ore diminéța nu maĭ puținŭ de 10 ore!

Principele Coburg fu resplătitŭ de Impĕratulŭ sĕŭ cu Crucea mare a Marieĭ Teresa. Acelașĭ Impĕratŭ Iosif trămisă luĭ Suvaroff o tabachieră bogată cu cifra sa, însoțită de o epistolă autografă din 13 August 1791, ce dămŭ în anexă (3). Asemené reproducemŭ epistola adresată luĭ Coburg. Acelașĭ lucru făcu și Ecaterina cătră Coburg.

Cu multă inteligență fu combinatŭ îndată ataculŭ ce la 2 August stilŭ noŭ deteră trupele Turco-Române contra aripeĭ drepte a Rușilor dela Bêrlad, pe Siretŭ și pe Prutŭ. Acestŭ atacŭ sili pre Suvaroff să abandone pre Coburg la Focșanĭ imediatŭ după victoriă (4). Coburg ne maĭ fiindŭ sprijinitŭ de corpulŭ rusescŭ, nu cuteză să urmăréscă pre Turco-Românĭĭ în retragerea lor. Austriacĭĭ se mulțămiră a

(1) Pag. 71, tom. II.

(2) Veḑĭ gravura anexată.

(3) Veḑĭ anexele.

(4) „Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Turkey". Vol. III, pag. 124.

lua posițiune la o óră distanță de Focșanĭ pe apa Milcovuluĭ (1). Colonelulŭ Karaiciaĭ fu trămisŭ la puțină distanță înainte cu ante-garda.

Restulŭ luneĭ August Austriacii nu cutezară a nainta, iar Suvaroff este strînsŭ ocupatŭ de mișcarea Turcilorŭ din Basarabia sudică și Galați-Brăila.

LVIII.

Unde era Mavrogheni când se dete bătălia dela Focșanĭ? Lucrarea oștireĭ române în Munții Carpați.

Simțindu-se în Focșanĭ de pregătirile de atacŭ ale luĭ Coburg, âncă dela desprimăvĕrarea anuluĭ 1789, Mavrogheni care, cum vĕdurămŭ, chiămase pe boiărĭ în tabăra dela Focșanĭ, 'șĭ luă misiunea de a ataca óstea austriacă de-alungulŭ Carpaților, ca să împedice adunarea de maĭ multă oștire Austriacă pe linia Centruluĭ Focșanĭ-Galați.

In luna luĭ Iuliŭ Mavrogheni conduce cu vigóre oștirile turco-române pe la diversele pasurĭ din munți contra oștirilorŭ austriace din Ardealŭ și Banatŭ (2).

Anonimulŭ Austriacŭ (3) în tomulŭ alŭ IV-lea alŭ «Istorieĭ Rĕsboiuluĭ», urmăresce din punctulŭ sĕŭ de vedere, atacŭlŭ diverselorŭ pasurĭ și aședarea trupelorŭ Austriace în timpulŭ erneĭ pe la aceste. La Pasulŭ Vulcanuluĭ, bună-óră, în primele ḑile din Martie se găseaŭ douĕ batalióne din primulŭ regimentŭ românescŭ, douĕ batalióne a luĭ Spleeni, douĕ Belgiojoso, unulŭ dela Esterhazy, douĕ divisiunĭ dela

(1) „Der Graf (Suvaroff) hatte Nachricht, das die Türken in seiner Abwesenheit von Berlat aus Bessarabien über der Pruth setzen, und diese Gegenden überfallen wollten. Er begab sich deshalb Tags nach der Schlacht bey Focsani auf den Marsch".

T. II, pag. 73 a Versuch einer Kriegsgeschichte des grafen Alexander Suwarow Rymniksky. Gotha, 1796.

(2) In Iulius zeigten sich sehr häufig feindliche Truppen an den Pässen Bocza, (Buzĕu), Tömösch, Altschanze und Törzburg. Man vernahm dass dieselben zu dem unter dem comando des Fürsten der Wallachey, Mavrojeny, versammelten Korps gehörten, und die Absicht hätten, zu gleicher Zeit unsere Grenzen von Siebenbürgen aller orten anzufallen.

(3) Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey. Vol. IV, pag. 7. Viena, 1791.

Husarii de Toscana, o divisiune de dragoni de Savoia și unŭ escadronŭ de voluntarĭ.

La Pasulŭ Turnu-Roșu eraŭ unŭ batalionŭ Oross, unulŭ Spleeni, unulŭ Aloinzi, o divisiune de husarĭ Toscana, o divisiune de dragonĭ și vre-o câte-va sute de volintirĭ călărĭ și pe josŭ. La Temeșiŭ, autorulŭ anonimŭ pretinde că se găsea numaĭ unŭ batalionŭ Oross.

In pasulŭ despre Câmpulung se găseaŭ 2 batalióne din alŭ 2-lea regimentŭ românescŭ-austriacŭ care făcuseră parte în trecuta campanie din armata prințuluĭ Coburg.

Cum se ridică zăpada din pasurĭ pe la finea luĭ Marte, Mavrogheni dete ordin de mergere înainte, de și âncă dînsulŭ nu se afla în munțĭ.

Prima ciocnire se întâmplă între Câmpulung și Rucăr. La 8 Aprilie st. n. turco-românii atacă ante-posturile austriace dar, după cum scrie anonimulŭ istoricŭ austriacŭ, ataculŭ nu isbuti, de și Turco-Românii arŭ fi avutŭ 253 morțĭ. După obiceiulŭ luĭ, istoriculŭ nu acusă morțĭ din óstea austriacă decât unŭ *secuiŭ!*... Răniți fură, dice, maĭ mulțĭ și durere! ceĭ maĭ mulțĭ dintre ostașiĭ din regimentulŭ românescŭ. La acestŭ atacŭ luară parte, din partea oștireĭ austriace și unŭ escadronŭ de volintirĭ românĭ, din ceĭ carĭ la îndemnulŭ înstreinaților boerĭ, abandonaseră pre Mavrogheni. Unŭ oficerŭ din acestŭ escadronŭ, anume Burtă, âncă fu rănitŭ.

Oastea romăno-turcă se retrasă ceva maĭ îndărătŭ, în Valea Muiereĭ *(Walja Mulieri)*, cautându a se maĭ întări, sprijinindu-se acéstă ante-gardă pe trupele din Câmpulung, carĭ făceaŭ recunóscerĭ până în lăuntrulŭ Ardéluluĭ.

La 25 a aceleași luni (stilulŭ noŭ), 1500 Turcĭ, și la 4000 Arnăuțĭ muntenĭ eraŭ gata să năvăléscă dela Romniculŭ Vâlceĭ în Ardeal, cu intențiunea de a ocupa punctul Șease-sate peste munțĭ. S'aŭ și însinuatŭ turco-românii pe la Cozia și Cornet cu scopŭ de a ataca pe Austriacĭ pe țĕrmulŭ stângŭ alŭ Oltuluĭ, carĭ aveaŭ ante-posturile la Gura-Lotruluĭ și la Piatra. După 7 ore de bătaiă aprinsă de ambele părțĭ, românii și Turcii luară posițiunile dela Gura-Lotruluĭ și Piatra și dela Fórfica până la Cornet. Acéstă mŏnăstire fu prada flacărilorŭ în mijlocŭlŭ acestorŭ harțe. La 1 Maiŭ (stilŭ noŭ) turco-românii căutară să mérgă înainte dincolo de Cornet și isbutiră unŭ

momentŭ să coprindă înălțimile dela Iona și să delogeze pre inamicŭ din Sărăcinescĭ, dar, după arĕtarea anonimuluĭ austriacŭ (1) întreprinderea nu isbuti.

In definitivŭ aceste harțe eraŭ menite numaĭ să împedice pe austriacĭ de a se însinua în România, căcĭ adevĕrata încercare de a merge în Ardeal, urma să se facă numaĭ în lunile viitóre și a nume după sosirea la Câmpina a Domnitoruluĭ Mavrogheni.

Anonimulŭ austriacŭ recunósce, că restulŭ luneĭ luĭ Maiŭ se mențînuse și Austriacii și Turco-Românii în posițiunile ocupate, iar în luna Iuniŭ Turco-Românii întreprinseră noue atacurĭ asupra pasurilorŭ Transilvănene.

Este de amintitŭ curagiósa încercare a Turco-Românilorŭ dela 18 Iuniŭ (stilŭ noŭ). Deprinșĭ a urca călărĭ munțiĭ ceĭ maĭ prăpăstioșĭ, eĭ se hotărîră a lăsa pasulŭ unde 'ĭ așteptaŭ Austriacii și să trécă de a dreptulŭ peste munțĭ pentru a coprinde Făgărașului. Neamiculŭ luase tóte precauțiunile pentru a evita surprindere dela Munte. Așia el făcu să sară cu iarbă de pușcă o gróznică stâncă care constituia unŭ felŭ de punte între douĕ prăpăstiĭ pe unde era singurulŭ locŭ de trecere în spre satulŭ Breaza, care vine la o mică depărtare de Făgărașiŭ, iar dincolo de acéstă prăpastie făcu întărituri prin șanțurĭ și aședă puține trupe pentru apărarea acestorŭ întărituri.

Ajungêndŭ la locŭlŭ unde Austriacii săltaseră în aerŭ stânca, Turco-românii se puseră pe lucru și prăvălindŭ petre reîmpreunară ambele malurĭ. Acum óstea nóstră trecu acestŭ locŭ dificilŭ profitândŭ și de o negură désă, dar sgomotulŭ ce făcuseră pietrele prăbușite pentru a constitui puntea de trecere, deșteptă atențiunea sentineleĭ Austriace dela șanțurile din apropierea stânceĭ. Pe dată sentinela dă focŭ șumăiaguluĭ dela prăjina de alarmă. Din prăjină în prăjină semnalulŭ e datŭ pe o mare întindere în Ardeal, și trupele Austriace din împrejurime se punŭ în mișcare, îndreptându-se la locŭlŭ de bătaiă, iar o parte cercândŭ să strebată la Câmpulung, și se taĭe linia de retragere a cutezătoreĭ trupe Turco-Române.

(1) Opulŭ citatŭ, pag. 16, vol. IV.

Spaima fu mare și în oștirea Austriacă și în Făgărașŭ, unde tocmaĭ era ḑi de târgŭ la 19 Iunie (stilŭ noŭ) (1).

Turco-Româniĭ de și isbutiră să delogeze dela șanțurĭ garda și să-șĭ deschidă cale împlându-le și pe acestea cu pământŭ, vḑḑndŭ că mișcarea lor este simțită șĭ temêndu-se ca să nu li se taĭe retragerea nu maĭ înaintară și se întórseră îndărătŭ la posițiunile lor, nu fără a se apĕra de ataculŭ combinatŭ alŭ neamiculuĭ care țîșnia din tóte părțile.

In luna Iuliŭ însă, precumŭ arĕtarămŭ, avea să se întêmple marea și ultima încercare a oștireĭ muntene de a strĕbate în Ardeal prin pasulŭ Timeșuluĭ. Mavrogheni înțelesŭ cu Turciĭ din centrulŭ frontuluĭ de bătaiă dela Focșanĭ lăsă o parte din oștirea sea acolo și cu o altă parte veni însușĭ la Câmpina luândŭ misiunea de a-'șĭ combina ataculŭ în pasulŭ Timeșuluĭ cu încercarea oștireĭ din Focșanĭ de a întâmpina pre Coburg la Putna. Mavrogheni ordonă unŭ atacŭ simultaneŭ prin tóte pasurile Carpațilorŭ.

Hagi Suitariul din corpulŭ dela Focșanĭ înaintase cu 8000 de călărĭ între Adjud și Ocna (14 Aprilie stilŭ noŭ). La 15 Aprilie st. n. Mavrogheni va să atace pe Austriacĭ la Temeșiŭ ca să producă o diversiune puternică, care să împedice întărirea neamiculuĭ din fața Focșanilorŭ.

Mavrogheni avé cu sine, în acéstă expedițiune 30,000 oșteni, pre carĭ îĭ concentrase la Câmpina. De aci elŭ naintă la Sinaia. Acolo detașă 6000 de ómenĭ cu misiunea de a cerca să trécă prin pasulŭ Temeșuluĭ (2).

Austriaciĭ, sub comanda generalŭ-maioruluĭ Oross, luaseră la

(1) In Fogaras war an diesem Tage eben Wochenmarkt. Der Schrecken und die Bestürzung unter dem Volke war unbeschreiblich. Die Bauern, um sich leichter flüchten zu können, boten den Kübel Waizen, den sie vorher um 8 Gulden nicht geben wollten, um 1, und eine Fuhr Holz, für die sie sonst zwey Gulden verlangten, um drey Groschen zum verkauf an (In Făgărașŭ era în acea ḑi târgŭ sĕptĕmânalŭ. Spaima și neliniștea în poporŭ era de nedescrisŭ. Țĕraniĭ, pentru a putea fugi maĭ uşorŭ, ofereaŭ pentru vînḑare, banița de grâŭ, pe care maĭ nainte nu o dedeaŭ cu 8 fiorinĭ, cu unulŭ, unŭ carŭ cu lemne, pentru care de obiceiŭ cereaŭ 2 fiorinĭ, pentru treĭ groșĭ). Vol. IV, pag. 21. Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey. Viena, 1791.

(2) „Wirklich gieng auch bald darauf die Nachricht ein, der Fürst Mavrojeny sei mit 30.000 Mann von Kimpina aufgebrochen und bis Sinay vorgerücket", pag. 22, opulŭ citatŭ.

Predeal o posițiune favorabilă și se întăriseră în ea cu șanțuri și parapete.

In ḍioa de 15, la 6 ore diminéța, ante-garda luĭ Mavrogheni atacă aripa dréptă și stîngă de o dată eșindŭ din pădure, și când fu aprópe de șanțurĭ îndreptă treĭ tunurĭ asupra fortificațiunilorŭ austriace. Unulŭ din aceste tunurĭ fu însă îndată scosŭ din serviciŭ cu o lovitură de tunŭ (Sechspfünder) austriacŭ.

Cu mare vigóre fu condusŭ ataculŭ fortuluĭ. Oștirea atacatóre nu afla însă posițiune avantagiósă. Totușĭ 12 vitejĭ oșteni (1) avură cutezarea să sară în șanțurĭ sub plóia de glónțe și începură a bate piróne pe parapete ca să 'șĭ formeze scărĭ de urcatŭ pe ele. Șapte din acești bravĭ fură săcerați de mórte și ceĭ-l-alți siliți a renunța la temerara întreprindere.

Până la 10 ore ținu ataculŭ. Dar sosindŭ unŭ noŭ contingentŭ de oștire austriacă, sub comanda căpitanuluĭ Maina, aĭ luĭ Mavrogheni simțiră că ar puté fi luați între douĕ focurĭ și preferiră a se retrage.

Urmăriți de Austriacĭ, retragerea fu penibilă până la Valea Țapuluĭ, lîngă Sinaia. Autorulŭ austriacŭ pretinde, că Românii lăsară 191 morți și 33 caĭ. Cu prinșĭ nu se lăudară Austriacĭ decât cu *treĭ* și cu 6 drapele. Negreșitŭ că scriitorulŭ oficiosŭ austriacŭ nu denunță, după obiceiŭ, decât vre-o 30 morți austriacĭ!

In acelașĭ timpŭ, după cum arĕtarămŭ, urma ca oștirea Turco-Română să ia ofensiva pe tótă linia Carpațilorŭ, ca să împedice concentrarea Austriacilorŭ în numĕrŭ mare la Focșanĭ. La 16 Iulie stilŭ noŭ, urmă la pasulŭ Turnuluĭ-Roșu, la Priporŭ, o harță a căreia descriere părtinitóre Austriacilorŭ negreșitŭ, o dămŭ în anexă (2).

In totŭ restulŭ luneĭ Iulie maĭ urmară diverse harțe de ante-garde în principalele pasurĭ Carpatice (3).

---

(1) Eată cum narézá însuși autorulŭ oficiosŭ austriacŭ acestŭ episodŭ: „Zwölf Wagehälse hatten die Kühnheit in den Graben der Schanze zu springen, wo sie Nägel in die Pallisaden schlugen, und so hinauf klettern wollten; aber der Herr Posten-Kommandant, Obristwachtmeister von Layritz liess Manschaft auf das parapet (Brustwehre) steigen die 7 von ihnen erschoss".

(2) Vedĭ anexa.

(3) Opulŭ citatŭ austriacŭ, T. IV, pag. 27.

Domnitorulŭ Mavrogheni, după harța dela pasulŭ Timeșuluĭ, pregăti unŭ noŭ atacŭ pentru primele ḑile din August, combinându-lŭ cu o mișcare simultanată despre Vălenĭĭ de Munte.

In momentulŭ când se pregăti și se dete bătălia dela Focșanĭ, maĭ multŭ decât orĭ-când Mavrogheni și corpulŭ sĕŭ de oștire luară ofensiva în Carpațĭ (1). Cu deosebire însă atacului fu îndreptatŭ maĭ cu putere în pasulŭ Buzĕuluĭ, ca să se provóce maĭ în apropiere de oștirea luĭ Coburg, diversiunea dorită, care să împedice întărirea corpuluĭ luĭ Coburg cu nouĕ contingente din Ardealŭ. Pasulŭ Timeșuluĭ fu apĕratŭ de Austriacĭ contra ante-gardeĭ luĭ Mavrogheni de 4000 oșteni, pe-când în pasulŭ Buzĕuluĭ se concentraseră peste 9000 oșteni, maĭ multŭ Turcĭ, cu 6 tunurĭ. Atacului violentŭ datŭ aci sub comanda luĭ Soliman Pașa cu douĕ tunurĭ, în cursŭ de maĭ multe ḑile îngroḑi pre Austriaci. Feldmareșalului Leitenant, din Ardealŭ, se răpeḑi însuși la pasulŭ Buzĕuluĭ să aducă ajutóre oștireĭ austriace din acelŭ pasŭ *(gieng selbst nach Bocza ab)* (2).

Dămŭ în anexă pe largŭ după istoricului oficiosŭ alŭ campanieĭ austriace, narațiunea diverselorŭ harțe urmate la pasulŭ Buzeuluĭ. Bravulŭ Soliman îșĭ făcu datoria cu sacrificiulŭ viațeĭ sale. Alăturea cu Turciĭ se luptară vitejesce și maĭ mulțĭ oșteni românĭ comandațĭ de Anastasie.

Aceștĭ vitezĭ împedicară juncțiunea armateĭ Austro-Rusescĭ din Focșanĭ cu óstea Austriacă care lucra să resbéscă prin pasulŭ Buzĕuluĭ, dar nu putură schimba sórta resboiuluĭ dela Focșanĭ!

De sigurŭ încurajiațĭ de isbânda luĭ Coburg, și a luĭ Suvaroff, dela Milcov, comandanțiĭ Austriacĭ carĭ apĕraŭ pasurile Carpatice în contra luĭ Mavrogheni, începură, cătră finea luĭ August (stilŭ noŭ) a lua ofensiva și a descinde pasurile. La 22 August (stilŭ noŭ) 2 colóne austriace purceseră a descinde pe valea Oltuluĭ. O colónă se opri la Racovița iar alta trecu Oltulŭ pe la Cânenĭ. Austriaciĭ se insinuase în Valea Topologuluĭ.

Acolo întâlniră o ante-gardă de câțĭ-va turcĭ sub comanda luĭ

(1) Am I und 2-ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsächlich aber bey Tömösch und Bocza (Buzeŭ).

(2) T. IV, pag. 31, opulŭ citatŭ. Veḑĭ narațiunea luĭ Anastasie (Selim).

Osina Bimbașa Seraskier și Bostan-Ulu Bimbașa și 300 de poterași Munteni, comandați de Armașulŭ Dumitru Lamciul (1).

Acéstă mână de vitezi ce puté contra înmiiteloru puscĭ ale Austriacilorŭ? Ei se luptară câtŭ putură și isbutiră a se retrage prin păduri spre Curtea de Argeș. Armașulŭ Dumitru și cu căpeteniile turcescĭ, luară din Curtea de Argeș âncă ceva oștire și ca la 1000 de ómeni se întórseră aprigi contra Austriacilorŭ, ca să-i opréscă de a merge înainte. O nouă harță remasă fără resultatŭ mai bunŭ pentru Romano-Turcĭ, căcĭ era imposibilŭ ca 1000 de oșteni să țină lungŭ timpŭ contra unoru forțe cu multŭ mai marĭ. Că s'aŭ luptatŭ minunatŭ poterașii Armașuluĭ Dumitru, staŭ de mărturie ceĭ 200 de morți și numeroși răniți ce arétă istoricŭlŭ Austriacŭ că aŭ remasŭ pe câmpulŭ de bătaie din óstea română. Numaĭ 11 oșteni români se lăsară să fiă prinși de vii!

Resistența acéstă vitéză a poterașilorŭ Armașuluĭ Dumitru, pusă pe gânduri pe Austriacĭ. Ei se opriră din mersulŭ lor înainte, mărginindu-se a se întări în positiunile ce apucaseră. Aci remaseră în tótă luna Septembre (2).

La pasulŭ Rușaveĭ âncă s'aŭ petrecutŭ harțe și bătăĭ între Turcĭ și Austriacĭ, în legătură unele din aceste bătăĭ cu acea dela Focșanĭ. Din documentele până acum cercetate de noĭ nu resultă că în 1789 se afla pe lângă óstea turcéscă din acestŭ punctŭ și oștire românéscă, de aceea nicĭ nu vomŭ insiste a descrie diversele aceste harțe și bătăĭ care se întindŭ în Transilvania până dincolo de Mehadia și descindŭ în țéra Muntenéscă în județulŭ Mehedințuluĭ.

Asemené nu ne putemŭ ocupa aci de operațiunile belice turco-Austriace din spre Serbia, Croația, Slavonia, etc. Orĭ câte succese aŭ pututŭ avea Turciĭ icĭ-colea în aceste regiunĭ, bătălia care se dete la Rômnicŭ, și de care urméză âncă a ne ocupa, le-aŭ făcutŭ inutile, acésta hotărândŭ definitivŭ sórta rĕsboiuluĭ.

---

(1) Opulŭ citatŭ, t. IV, pag. 41—45.

(2) Istoriculŭ austriacŭ pretinde că de aceea óstea austriacă fu liniștită în Septembre în aceste părți, căcĭ Romano-Turciĭ nu mai cutezară a o ataca. Dar de ce nu înaintară Austriaciĭ mai la vale în țéră?!... (pag. 46, opŭ citatŭ, vol. IV).

LIX.

Atac la Bêrlad. Rĕsboiul dela Rômnic. Evenimentele la Bucurescĭ.

In lipsa luĭ Suvaroff, vĕḑurămŭ că Turcii ca să facă diversiune voiră să trécă Prutulŭ și să atace ariergarda din Bêrlad. Déră a doua ḑi după victorie Suvaroff plecă din Focșanĭ, și la 27 era ear cu óstea la Bêrlad. Unŭ altŭ corpŭ de Rușĭ detașatŭ de Repnin se posta între Bêrlad și Fălciŭ, sub comanda Principeluĭ locotenent-generalŭ Volgonski ca să acopere flanculŭ stângŭ alŭ luĭ Suvaroff.

Ne rămâne să studiămŭ acum și a doua mare bătăliă, acé dela Rômnic, după chĭar autoriĭ germanĭ.

Să observămŭ maĭ întêiŭ că victoria dela Focșanĭ nu prea era în definitivŭ așĭa de mare, de óre-ce óstea turco-română nu numaĭ nu fu urmărită, dar că să retrasă relativŭ în destulă bună ordine și anume cea maĭ mare parte din cavaleriă pe drumul la Rômnicŭ și Buzĕŭ, cea maĭ mare parte de Ianicerĭ pe drumulŭ Brăileĭ (die meiste kavalerie auf dem Wege, nach Rumnik und Buzeu, die meisten Ianitscharen auf dem Wege Braila). Negrețitŭ, în mânile Austro-Rușilorŭ învingĕtorĭ remaseră cele ce nu eraŭ lesne de luatŭ în retragere și âncă nu tóte, căcĭ Austriacii nu aflară abandonate în retranșamente decât vr'o 10 tunurĭ.

Amŭ vĕḑutŭ atuncĭ că pe când se petrecea acéstă bătaiă la Focșanĭ, Domnitorulŭ Mavrogheni se afla în Carpaț.

In bătăliile aceste ultime jucă ultima sa carte și N. Mavrogheni. Sciindŭ că sórta luĭ era legată acumŭ de acé a rĕsboiuluĭ, scrie Selim (Anastasie): «Mavrogheni îșĭ slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuială un corpŭ noŭ de oștire alăturându-le pe lângă acésta și óstea ce maĭ putu aduna din taběra dela Focșanĭ, porni spre Rŏmnicŭ pentru a organisa acolo un atacŭ generalŭ, care să se pótă da totŭ într'unŭ timpŭ și în contra tuturorŭ strîmtorilorŭ Transilvanieĭ, avêndŭ speranță că inimiculŭ, vĕḑêndu-se silitŭ de a se apĕra din tóte părțile de odată, s'ar puté aflá maĭ multŭ deschisŭ din vre o parte. Mavrogheni se și încercase a cărmui însușĭ o expediție contra strîmtóreĭ dela Temiș». (1).

(1) Românul 1861, pag. 54. Veḑĭ anexa.

Despre corpulŭ de armată a luĭ Coburg în urma bătăliei dela Focșanĭ și până la jumĕtatea luneĭ Septembre (st. n.) nu se maĭ vorbesce de locŭ. Insușĭ Istoriculŭ Austriacŭ recunósce acésta. După acesta Coburg la 17 August lasă Focșaniĭ și ia posițiune nouă maĭ în apropiere de Carpațiĭ Ardelenĭ. Acéstă mișcare a corpuluĭ luĭ Coburg se explică prin faptulŭ ataculuĭ violentŭ ce Turco-Româniĭ dedeaŭ la pasulŭ Buzĕulŭĭ, la Timeș și la cele-l-alte pasurĭ. Coburg rĕmase inactiv, nedându-șĭ bine sémă de cele ce se petreceaŭ în munțĭ și temêndu-se de a înainta spre Bucurescĭ, pe câtŭ timpŭ la Brăila era o armată importantă Turcă și că din munțĭ putea îndată descinde armata luĭ Mavrogheni, așa în câtŭ Coburg putea să se afle între douĕ focurĭ. In totŭ casulŭ, repetimŭ, bătălia câștigată de Coburg și Suvaroff la Focșanĭ, era departe de a fi fostŭ o victorie așa de strĕlucită cum aŭ voitŭ s'o califice aceștĭ duoĭ conducĕtorĭ de oștire, de óre-ce n'a cutezatŭ Coburg să urmeze calea spre Bucurescĭ.

Câtŭ auḑi de învingerea dela Focșanĭ, Domnitorulŭ se repeḑi cu o parte din trupele sale spre Rômnic pentru a căuta să împuțineze desastrulŭ. Elŭ provocă imediat o nouă concentrare de oștire Turco-Română. Marele Vizirŭ dela Măcinŭ, se puse însușĭ în fruntea a 100,000 de turcĭ și trecu Dunărea pe la începutulŭ luneĭ luĭ Septembre, *debarcândŭ* la Brăila.

Indată Principele de Saxa Coburg află că vine acéstă oștire turcă de 100.000 oșteni sub comanda mareluĭ vizirŭ în persónă. Coburg cere grabnicŭ ajutorŭ dela Suvaroff.

Mișcarea turcilorŭ și a luĭ Mavrogheni simțind-o Coburg, detașéză pre maiorulŭ Kienmayer cu câte-va cete de oșteni ca să facă o recunóscere spre Rômnicŭ. Se pare că Mavrogheni nu concentrase âncă tóte puterile turco-române aci, căcĭ aflândŭ de apropierea luĭ Kienmayer de Rômnicŭ, orĭ rĕŭ informatŭ asupra puterilorŭ cu care acesta venea, preferi să lase Rômniculŭ și să ia posițiune la 5 mile dincolo de Buzĕŭ, maĭ aprópe de Turcĭ.

La 18 Septembre stilŭ noŭ, înainte de amiaḑĭ, Coburg primĭ limbă că Marele Vizirŭ cu mare putere, cu multă artilerie, cu mare numĕrŭ de cămile, a trecutŭ Buzĕul la Grădiștea și că chiar în acé ḑi o să întâlnéscă pre Coburg la *Martinescĭ*, dincóce de apa Rômnic,

aflându-se deja la o distanță de 4 ore de lagărulŭ Principeluĭ, pe drumulŭ ce duce dela Brăila la Focșanĭ.

Cu acéstă veste se trimise imediatŭ unŭ curierŭ la generalulŭ Suvaroff, iar corpulŭ Principeluĭ de Coburg 'șĭ trămisă tóte bagajele la Focșanĭ, și 'șĭ construi o întăritură care adăposti manutanța și magasiile.

Apărarea acesteĭ întărituri fu încredințată maioruluĭ Klein de Khevenhüller care avea sub comandă 700 ómenĭ infanteriă, 100 cavaleriă și 6 tunurĭ.

Corpulŭ Principeluĭ plecă după amiazĭ, la 3 ore, în 2 colóne, o oră la stânga, apoĭ dreptŭ înainte luându posițiune ast-felŭ că trecu frontulŭ pe drumulŭ dela Brăila la Focșanĭ, avêndŭ flanculŭ stângŭ cătră Milcovŭ, iar celŭ dreptŭ lângă o dumbravă cătră rîulŭ Rîmna.

Brigada generaluluĭ Karaiciaĭ care se compunea din 2 batalióne împĕrătescĭ și infanterie Kaunitz, 2 divisiĭ Levenher chevaux légers, 1 divisie Barco, 1 divisie husarĭ săcuĭ și arnăuțĭ (Românĭ și Moldovenĭ) fu aședată la flanculŭ dreptŭ, pentru a acoperi tot-de-odată drumulŭ ce duce dela Bucurescĭ prin Buzĕŭ, Rômnicŭ la Focșanĭ.

Corpulŭ de trupă se aședă apoĭ în ordinea de bătaiă hotărîtă în careurĭ, infanteria pe 2 linii, cavaleria într'a treia linie.

Acéstă posițiune era favorisată de terenulŭ alesŭ, protegêndŭ pe Principe, în casulŭ când inamiculŭ ar merge asupra Focșanilorŭ, a-lŭ putea ataca fără de veste în flancŭ.

Turciĭ și Româniĭ luĭ Mavrogheni âncă luaseră posițiunĭ bune. Marele Vizirŭ ocupă cu lagărulŭ oștireĭ sale Martinescii, pe flanculŭ dreptŭ alŭ luĭ Coburg și arier-garda o avea spre Odaia, avêndŭ spatele acoperite cu garnizónele din Galațĭ și Brăila. La 19 Septembre sosi din spre Buzĕŭ Mavrogheni cu oștirea română și înființă la 20 Septembre (st. n.) tabără nu departe de tabăra Mareluĭ Vizirŭ (1).

(1) „Den 20 September war alles ruhig, um Mittags aber wurde wahrgenommen, dass der Feind auf den an der Seite unsers rechten Flügels liegenden Anhöhen, jenseits der Rimna, ein beträchtliches Lager aufschlage . . . . .“ Patrula austriacă aduce scire, că „dass dieses neue Lager (lângă cel de la Martinescĭ al Mareluĭ Vizir) aus den Truppen des Fürsten Mavrojeni bestehe, die bisher zu Buseo waren“ pg. 151 I-III din „Ausführliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und Türkey. Wien 1791.

După planulŭ de bătaie întocmitŭ cu Marele Vizirŭ, óstea Turco-română ocupă Crângulŭ Meilorŭ, o ridicătură de pămêntŭ, care servia ca postŭ avansatŭ între Martinescĭ și flanculŭ dreptŭ alŭ oștireĭ Austriace. Acolo se improvizară întăriturĭ volante apărate de 30 tunurĭ.

Turco-Româniĭ ocupară Bogza, Tîrgulŭ Cuculuĭ, satulŭ Caiata avêndŭ în acéstă parte la spate, pădurea Caiateĭ, și decĭ dela Mărtinescĭ la pădurea Caiateĭ se întindea frontulŭ oștireĭ Turco-Române, care rĕspundea așĭa la ambe aripele Austriace.

Dămŭ în anexe douĕ diverse planurĭ ale acestuĭ resbelŭ, unulŭ reprodusŭ după unŭ planŭ manuscriptŭ, ce amŭ aflatŭ în Biblioteca Academieĭ (1) și carele este decĭ ineditŭ și pótĕ chĭar originalulŭ planŭ întocmitŭ de Austriacĭ, după bătaie, și alŭ doilea după altŭ planŭ litografiatŭ în colorĭ și anexat de istoriculŭ campaniilorŭ luĭ Suvaroff (2). Maĭ anexămŭ și o vedere generală a bătălieĭ, după acelașĭ istoricŭ.

Lectorulŭ, ajutatŭ de explicațiunile dupe planulŭ 1-iŭ va putĕ cu lesnire urmări fasele acesteĭ bătăliĭ memorabile.

Scopulŭ urmăritŭ de Vizirŭ în înțelegere cu Mavrogheni era, după cum se înțelege lesne din privirea pe planulŭ anexatŭ de a întinde o linie opritóre descindereĭ maĭ departe a Austriacilorŭ între Brăila și pasulŭ Buzĕuluĭ. Acéstă linie deveni învelitóre oștireĭ Austriace între Martinescĭ, Bogza, Caiata și Târgulŭ Cuculuĭ. Lacŭlŭ de sub Martinescĭ, apa Slivniculuĭ de altă parte și marile pădurĭ dela Caiata și Târgulŭ Cuculuĭ cu apa Rômna, ajutaŭ multŭ scopulŭ. urmăritŭ de Turcĭ. Tabăra turcéscă din Martinescĭ aședă în Crângulŭ Meilorŭ (punctulŭ *Q* de pe planŭ) 30 de tunurĭ apărate de șanțurĭ. De aci cugeta Mavrogheni să se întindă o a doua linie de frontŭ prin punctulŭ *K* unde în adevĕrŭ și isbutiră turco-românĭ a aședa o baterie până în flanculŭ dreptŭ alŭ posițiuneĭ turcescĭ la Târgu Cuculuĭ-Caiata. Bateria din punctulŭ *K*, de isbutea să se mențină

(1) Plan von der Hauptschlacht an dem Rimnick-Flusse den 22. September 1789. — Vedĭ anexa.

(2) Plan de la bataille près du Rymnick din opul: „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alexander Suwarow Rymnikski 2 vol. 8° la Friedrich Anthing. Gotha 1795.

oprea mergerea înainte a antegardeĭ luĭ Karaiciaĭ din punctulŭ *I*, și devenea o a doua linie de apărare în contra neamiculuĭ, pogorându-se dela Focșanĭ. Dispositiunile fuseseră luate fórte bine și Mavrogheni cu Vizirulŭ puteaŭ spera victorie. Greculŭ Anastasie, amiculŭ devotatŭ alŭ luĭ Mavrogheni și care cu multă vitejie se rĕsboise alăturea cu elŭ pe la strîmtorile Carpatice și în deosebĭ pe la Timeșŭ și Buzĕŭ, ne spune că și de astă dată Austriacĭ aŭ fostŭ salvațĭ de învingere numaĭ prin sosirea la timpŭ a luĭ Suvaroff. In adevĕrŭ, onorurile bătălieĭ istoria trebue să le atribuéscă Rușilorŭ, căcĭ aceștia trecêndŭ dela Jorăscĭ și Bogațĭ luară flanculŭ dreptŭ alŭ armateĭ austriace și-'șĭ îndreptară ataculŭ prin punctulŭ *H* în *O* asupra linieĭ Târgu-Cuculuĭ-Caiata, făcêndŭ să tacă bateria română din *K* și acoperindŭ ast-felŭ deplinŭ spetele corpuluĭ Austriacŭ, care prin *M N* se apropie de Crângulŭ Meilorŭ îndreptându-șĭ puterile spre Martinescĭ. In fața bateriilorŭ din punctulŭ *Q* se desfășură frontulŭ corpuluĭ Austriacŭ care sili pre Turco-Romănĭ după o resistență formidabilă să se retragă spre Mărtinescĭ. Pe punctulŭ *R* între Bogza și Crângu Meilorŭ și apoĭ pe ambele flancurĭ *S, S*, după ce flanculŭ stângŭ alŭ Turco-Românilorŭ fusese spartŭ și risipitŭ de Suvaroff, Muscaliĭ și Austriacĭ năvălescŭ asupra Mărtinescilorŭ în ḍiua de 22 Septembre (stilŭ noŭ) 1789 sperândŭ a prinde chiar în tabără pre Hassan Pașa Marele Vizirŭ, și pre Mavrogheni. Cu tótă insistența luĭ Mavrogheni, care simțea bine că perderea bătălieĭ avea să însemneze pentru elŭ perderea Domnieĭ, Domnitorulŭ nu putu îndupleca pre Vizirŭ la o resistență desperată în Martinescĭ. Turcĭĭ fugiră abandonândŭ taběra și lăsândŭ în mâna neamiculuĭ numeróse trofee, arme și munițiunĭ de prețŭ de peste 3 milióne. Mica armată română după o luptă eroică susținută dela rĕsăritulŭ sóreluĭ până la apusulŭ luĭ, trebui să urmeze și dênsa pre Turcĭ în fuga lor desordonată. In 23 Septembre âncă Austro-Muscaliĭ urmăreaŭ pre fugarŭ. La 24, Suvaroff îșĭ așeḍă taběra îndărătulŭ Milcovuluĭ, iar Coburg se întórse în positiunea dela Golescĭ.

Șése ḍile durase acéstă memorabilă bătaiă cu pregătirile eĭ. Ḍece miĭ de turcĭ și Muntenĭ căḍură morțĭ, și înecațĭ în Rîmnicŭ și Buzĕŭ. Anastasie ḍice că «cursulŭ Dunăreĭ se opri prin numĕrulŭ multelorŭ care ce rĕmaseră într'ênsa și prin corpurile celor care cercase

să trécă undele eĭ crușite de sânge». 68 de tunurĭ rĕmaseră în mânile creștinilorŭ, 100 drapele și proviziunĭ numeróse.

Victoria dela Rîmnic fu celebrată la Viena și la Petersburg. Suvaroff căpătă titlulŭ de «Romnikski» iar Coburg marele cordon al ordinuluĭ Marieĭ Tereza. Dămŭ în anexă scrisorile adresate lor de Imperatorulŭ Austrieĭ și de Ecaterina.

Eată cum narează Selim cele petrecute la Bucurescĭ în urma învingereĭ luĭ N. Mavrogheni la Rômnicŭ:

«In Bucurescĭ tótă lumea dela mare până la micŭ eraŭ în consternațiune. Ceĭ maĭ mulțĭ dintre curtezaniĭ luĭ Mavrogheni îl părăsiră până chiar și rudele luĭ cele maĭ de aprópe și nepoțiĭ luĭ. Unele dintre persónele însemnate ale țĕreĭ părăsiră capitala înainte de plecarea principeluĭ, și pe când principele eșia din orașŭ pe o pórtă spre a merge în Turcia, boiariĭ sĕĭ eșiaŭ pe alta pentru a complimenta pe nemțĭ, carĭ după bătălia dela Rômnicŭ plecaseră îndată spre Bucurescĭ».

Din aceste vorbe se vede că Mavrogheni după învingere reveni la Bucurescĭ, dar că aci nu rĕmase multe ḑile, creḑêndŭ că Austriaciĭ și Muscaliĭ se vorŭ grăbi să descindă până la capitala Munteniеĭ, decĭ lăsândŭ căimăcămie în Bucurescĭ, se grăbi a trece Dunărea. Insușĭ Becattini recunósce că numaĭ după fuga acésta a luĭ Mavrogheni din țéră, putură pune mâna pe Muntenia. Acestŭ succesŭ descuragiândŭ și pe Trurciĭ din Serbia, Belgradulŭ și el se predă Austriacilorŭ (1).

In urma bătălieĭ, Mavrogheni, ḑice En. Văcărescu, a lăsatŭ în Bucurescĭ puțină óste și el s'a retrasŭ la Giurgiŭ. Aci proiectă Domnitorulŭ să se facă o *treugă* cu Potemkin «întru care să lege, ca să nu vie Muscaliĭ și Nemțiĭ în țéră și să tragă și el Turciĭ din țéră până se va face pace. Trămisulŭ ce a fost însărcinatŭ cu acéstă solie ajungêndŭ la Focșanĭ găsi acolo pre prințulŭ Coburg, ce cu tóte că fusese biruitorŭ la acéstă campanie, dar nu se

(1) «Aperta (fu) alle armi vittoriose la Valachia colla fuga dell'Ospodaro Mavrogheni, che vide rovesciato irremissibilmente il suo trono, facilitato in fine l'aquisto di Belgrado non meno che l'altro di Bender e di presso che tutta la Bassarabia».

îndrăznia să vie la Bucurescĭ . . . » (1). Emisarulŭ luĭ Mavrogheni a fostŭ pare-se unŭ trădătorŭ, care asigură pre Saxe-Coburg că póte în tótă liniștea să mérgă la Bucurescĭ, că óste nu este în cale nicăierĭ.

După Pitarulŭ Hristache, avemŭ altă versiune despre acestŭ trămisŭ. Cronica în versurĭ, ḑice că dupe victorie Nemțiĭ naintase până la Buzeŭ:

Maĭ pân' la Buzĕŭ venise.
Apoĭ ca să se maĭ bată (2)
Venia tréba cam cĭudată,
Că Turcii se risipise
De fricămaĭ toțĭ fugise.
Decĭ vĕḑêndŭ și elŭ așia
Că nimicŭ nu isprăvia,
De totŭ se desnădăjduise
Și ța̧éra o părăsise
Și trecu în ța̧éra Turcéscă
Să nu se maĭ nevoiască
Remâindŭ vr'o duoĭ-treĭ Pașĭ
In Bucurescĭ, cam golașĭ,
Cu vre-o mie de Turcĭ,
Toțiĭ, toțĭ ĭar nu maĭ mulțĭ;
Care și eĭ așteptа
Prilejŭ d'a se depărta;
Când de când să se strecóre
Nu cum-va să-ĭ împresóre
Că Nemțiĭ se întinsese
Tótă ța̧éra coprinsese
Iar Mavrogheni gândi
Incă pân' ce nu fugi
Că 'n Bucurescĭ aŭ rĕmasŭ
Vr'o câțĭ-va Turcĭ de pripasŭ
Și nu cumva să ié scire
De a Nemțilorŭ venire
Și până eĭ a sosi (3)
Să 'ncép'a parladisi

(1) Istoricŭlŭ Austriacŭ anonimŭ âncă ne spune că în taběra Austriacă dela Gârlicele și Golescĭ a sositŭ Episcopulŭ de Rômnicŭ, trămisŭ de Mavrogheni pentru a negocia unŭ armistițiŭ, dar că acesta nu tratá numaĭ cu Potemkin, cum scrie Văcărescu, ci în deosebĭ cu Coburg. De altmintrelea Potemkin nicĭ nu era în taběră.

Mavrogheni luându decisiunea de a negocia el armistițiulŭ îșĭ asigura unŭ ultimŭ mijlocŭ de salvare a Tronuluĭ.

(2) Mavrogheni.

(3) Nemți.

Decĭ chĭamă pre Filaret
De-lŭ trămise la *Nemți* dreptŭ...
Ca să-ĭ parachiuiéscă
Cătŭ maĭ curêndŭ să pornéscă...

Va să dică, din contra părereĭ luĭ Văcărescu, că Filaret arŭ fi fostŭ trămisŭ la Muscalĭ.

Mitropolitulŭ Filaret află, după Hristache, pre Austriacĭ spre Buzĕŭ. E maĭ de creḑut însă versiunea istoriculuĭ Austriacŭ. Coburg esită d'a asculta de Filaret:

«Stătură la îndoĭală,
Arătândŭ multe cuvinte
Și nu îndrăsniaŭ să intre
Pentru c'aflase că Turcĭ
In Bucurescĭ sunt cam mulți.

Atuncĭ Coburg porunci ceteĭ de arnăuți și volintirĭ (1) ce-ĭ avé strînșĭ din Moldova, să mérgă eĭ ca ante-gardă, la Bucurescĭ.

Coburg trimițêndŭ în ante-gardă pre arnăuții românĭ, urmărea scopulŭ de a trage în partea sa pre Bucurescenĭ, arătându-le că cu dînsulŭ ține deja o parte din țéră și pe de alta făcea actŭ de prudență netrimițêndŭ oștire Austriacă în ante-gardă, neîncredințêndu-se deplinŭ în apelulŭ ce-ĭ făceaŭ boerĭĭ rĕmașĭ în Bucurescĭ, în asigurările ce-ĭ dedeaŭ că aci Austriacĭĭ vorŭ fi bine primiți.

De o dată se lățesce vestea în Bucurescĭ, că óstea nemțéscă va intra în orașŭ ne întârdiatŭ. Comandanții garnisóneĭ turcescĭ se hotărescŭ a retrage óstea la Văcărescĭ.

Pitarulŭ Hristache dice și el că:

«Arnăuții ce s'aflase
Toți pe caĭ încălecase
Și spre Turcĭ se ridicase.
Merse de le dete veste
Că Némțulŭ pe marginĭ este (2)
Și decât să se lovéscă
Maĭ bine să se pornéscă

(1) Pag. 208, tom. III, Ausfürliche Geschichte des Krieges.
(2) Adică barieră.

Și Dunărea să o trécă
Și spre Giurgiŭ cu toți să mérgă,
Turcii numaĭ zăboviră
Ci îndată se porniră...

Turcii ajungêndŭ la Văcărescĭ staŭ loculuĭ, și nevĕdêndŭ pre Austriacĭ apărêndŭ nicăirea, sunt otărîți a reintra în Bucurescĭ și a-l prăda nainte de intrarea Nemților:

«Ia spune-mĭ acum ce facĭ
Și unde să te maĭ bagĭ?»

întrébă Hristache cu dreptŭ cuvêntŭ. La scirea acesteĭ întórcerĭ a Turcilorŭ, confusiunea și spaĭma fură la culme în Bucurescĭ. Fugiaŭ toți care în cotro puteaŭ:

«Unii spre Nemți apuca,
Alții prin hanurĭ intra.
Nemții nu se maĭ vedea
Turcii se apropia!...

Cele patru podurĭ de căpetenie ale orașului nu maĭ sunt destuŭ de largĭ pentru tótă lumea care cércă a fugi spre a-și scăpa avutulŭ și maĭ cu sémă viața.

Bejănie cumplită!

Se închidŭ prăvăliile.... Légănele cu roți aurite și chervanele gemŭ de femeĭ și de copiĭ căutândŭ să plece în direcțiunea opusă Văcărescilor, cu risiculŭ de a muri de fóme, orĭ de a fi uciși de hoți în cale.... Cine n'are măcar unŭ calŭ de încălecatŭ 'și duce lada de Brașovŭ, orĭ sipetulŭ, la una din mŏnăstirile încongiurate de zidŭ și se pregătesce a 'și-o apĕra, împreună cu alții asemenea luĭ, împușcândŭ dela meterezele ziduluĭ, în Turcĭ când vor năvăli.

Acum se petrecu în Bucurescĭ legendara-salvare a orașuluĭ de *dascălulŭ Florea* și *învĕțăceiĭ* sĕĭ dela școla romăno-slavonă din sf. Gheorghe.

La mŏnăstirea sf. Gheorghe, dascălulŭ Florea învĕța liniștitŭ vre-o douĕ-decĭ de ucenicĭ să citéscă la psaltire și pe bucóvnă.

— Ce facĭ, dascăle, strigă din pragulŭ ușeĭ intrândŭ părintele Onofreĭ? Dă drumulŭ ucenicilorŭ pe la casele lor, că peste unŭ

ceasŭ-douĕ totŭ orașulŭ e perdutŭ, că turcii aŭ hotărîtŭ să-lŭ prade și să-lŭ arză până nu vinŭ nemții în Bucurescĭ. Grăbesce, dascăle, că nu maĭ e vreme de «cruce ajută buche az, ba; ce e césulŭ rĕŭ de mare cumpĕnă!»

Băeții ucenicĭ 'șĭ punŭ cartea în traistă și daŭ busta spre ușă.

— Ho, țéră! strigă dascălulŭ Florea, alergândŭ în pragulŭ ușeĭ și împedecândŭ eșirea ucenicilorŭ.... ho, țéră! că Mavrogheni totŭ e domnŭ, de Turcĭ nu-ĭ habarŭ!

— Dar Mavrogheni a fugitŭ, dascăle, adaugă a dice popa. Cu nasulŭ în cărți, dascăle, ți și nópte nu maĭ sciĭ ce-ĭ prin țéră.... Dă drumulŭ ciracilorŭ, că dascălii grecĭ dela sf. Sava aŭ tulit-o la fugă âncă de a-séră...

— Da eŭ nu sunt grecŭ, părinte.... Ce aŭ Turcii de împărțitŭ cu noĭ?

— Eștĭ nebunŭ. dascăle? Décă Nemții nu sosescŭ peste unŭ ceasŭ în Bucurescĭ, grecŭ orĭ românŭ, totŭ de sabie perimŭ...

— Care va să dică părinte, décă vinŭ îndată Nemții scapă orașulŭ?

Și fără să maĭ aștepte rĕspunsulŭ preotuluĭ, dascălulŭ Florea pune pólele antereuluĭ în brîŭ, și țîșnesce pe ușa școleĭ strigândŭ: «după mine băeți».

— A înebunitŭ bietulŭ dascălŭ gândi părintele Onofreĭ, care căutândŭ și el să-șĭ scape țilele, fugi în vre-o parte a țĕreĭ.

De odată, pe la amiadĭ, rĕsună aerulŭ de glasulŭ clopotelorŭ marĭ și micĭ de pe la tóte mŏnăstirile din Bucurescĭ.

Sgomotulŭ este asurditorŭ și tótă lumea se opresce din fugă, întrebându-se: Ce este? ce se întêmplă?

La mŏnăstirea Văcărescĭ, căpeteniile turcescĭ împărțiseră desŭ de diminéță glónțe și iarbă de pușcă la oștire. Tóte mĕsurile eraŭ luate pentru ca, cum va înnopta, Turcii să năvăléscă în orașŭ să prade și să măcelăréscă pe bieții locuitorĭ.

De o dată se audŭ la Văcărescĭ rĕsunările clopotelorŭ din Bucurescĭ.

Intr'o clipă căpitenii și oșteni aŭ eșitŭ din corturĭ și pe sub pórta mŏnăstireĭ, întrebându-se unulŭ pe altulŭ:

— Ce este? ce se întêmplă?

— Ce să fiă mărite agale, strigă dascălulŭ Florea, oprindu-şi calulŭ în faţa unuĭ Iusbaşa turcŭ. Fugiţi, fugiţi agale! Aŭ intratŭ Nemţiĭ în Bucurescĭ... Sunt mulţi ca frunda şi iarba.... Audiţi clopotele cum resună... Mitropolitulŭ cu boeriĭ primescŭ pe Nemţi cu cinste mare... Fugiţi!

Amestecului celŭ maĭ cumplitŭ produce vorba dascăluluĭ Florea. Intr'o clipă Turciĭ aŭ încălecatŭ câte douĭ şi treĭ pe unŭ calŭ şi călărĭ şi pedeştri o tundŭ în direcţiunea Giurgiuluĭ...

Bucurescii sunt scăpaţi, fără ca Nemţiĭ să fi sositŭ măcarŭ la marginea oraşuluĭ. Ce se întêmplase?

Dascălulŭ Florea împărţise pre ceĭ douĕ-decĭ de ucenicĭ aĭ luĭ pe la clopotniţele tutulorŭ mŏnăstirilorŭ din Bucurescĭ.

— Mĕ băeţi, când o fi sórele a chindie, trageţi mĕ clopotele, tóte clopotele până la vremea tócă-i de vicernie şi Dumnedeŭ cu noĭ.

Acéstă frumósă legendă Pitarulŭ Hristache o strică atribuindŭ tragerea clopotelorŭ la preoţi.

Atuncĭ preoţimea, dice el, dete năvală la clopotele bisericilorŭ. Turciĭ cum le audia din Văcărescĭ credură că sună în onórea intrăreĭ Nemţilorŭ şi

«Nu scieaŭ cum s'orŭ întórce!...»

Voluntiriĭ Austriacĭ şi puţină călărime intrară în Bucurescĭ, numaĭ în séra aceleĭ dile memorabile de 28:

«A doua di aŭ intratŭ
Totŭ obuzulŭ regulatŭ
La létulŭ opt-decĭ şi nouă
Octobre douĕ-decĭ şi nouă (1).

Intrarea în Bucurescĭ a luĭ Coburg o descrie istoriculŭ oficiosŭ austriacŭ în tomulŭ III, şi o pune la 10 Noembre, stilŭ noŭ (2).

(1) Bucĭumulŭ, 1863, pag. 40.

(2) «Hierauf kamen alle Bojaren, Kaufleute und Arnauten der Stadt unserer Mannschaft entgegen, und führten dieselben, bei der schon eingebrochenen Nacht, durch die mit Menschen angefüllten Gassen, bis jenseits der stadt, wo der Trupp auf dem Wege nach Giorgiewo Posto fasste, und den übrigen Theil der Avantgarde erwartete.

Negreșitŭ tótă boerimea din Bucurescĭ, după cum maĭ susŭ arĕtarămŭ din Istoria luĭ Mavrogheni, a luĭ Anastasie Turcitulŭ, nu așteptă intrarea luĭ Coburg în Bucurescĭ pentru a i se închina, ci pe întrecutele eșĭ întru întâmpinarea luĭ la marĭ distanțe. Dăm după o naivă icónă anexată la Istoria campanieĭ Austriace, închipuirea cortegiuluĭ eșitŭ din Bucurescĭ pentru a întâmpina pre Principele Coburg la intrarea sa în capitala munténă (1).

Austriacĭĭ intrândŭ în Bucurescĭ la 10 Noembrie stilŭ noŭ, dice și Becattini, (2) fu «incontratto da tutti i boiari, mercanti ed arnauti· Tutto il clero aprestavalo fuori di una porta, ed nel tempo del suo ingresso suonavano tutte le campane e il popolo esclamava ad alto grida: *viva l'imperatore.* Ben volentieri si prestarono i boiari e tutti gli altri ceti di persone a prestar giuramento di fedeltà all' Augusto Regnante, il cui ritratto stava appeso publicamente sotto il trono, convenendo di buona voglia relativamente alle contribuzioni da pagarsi dalla rendite del paese per l'avanti adette al fuggitivo Prince Maurojeni, e circa le somministrazioni di commestibili di ogni genere».

Serbărĭ numeróse, mese, rugăcĭunĭ prin biserecĭ, tóte înlesnirile pentru înquartirarea oștireĭ, nimicŭ nu refusară ceĭ 800 boiărĭ (!) ce

---

Den 10-ten traf auch der Feldmarschal Prinz von Koburg mit dem Hauptkorps bey Bucarest ein. Bey 800 Bojaren, und mehr als 17000 Einwohner ritten und giengen dem Prinzen entgegen, und empfingen denselben vor der Stadt an einer kleinen Kirche. Von allen Seiten ertönte ein grosses Freudengeschrey, die Glocken von allen grossen und kleinen Kirchen wurden geläutet, alle Stände standen in den Gassen unde verherrlichten den Einzug des Prinzen, und des Kaiserlichen Heeres in diese Hauptstadt. Der Prinz rite auf einem Schimmel, der mit goldenen Steigbügeln und grösster Pracht ausgezieret war, und welchen die Bojaren ihm entgegen geschickt hatten, der Prinz hatte seine Feldmarschalls Uniform an und war mit allen Orden, die er hat, behängt».

Eacă cum narézĕ intrarea Austriacilorŭ „Moniteur Universel" francesŭ, No. 110, din Noembre, 1789 :

«Nous recevons les details suivants sur la prise de Bucharest, par le prince de Cobourg. Les quatre Bachas qui avaient occupé cette ville ont été saisis d'une telle frayeur à l'approche des troupes Autrichiennes, qu'ils se sont rétirés sur le champ vers Giurgevo dans le plus grand désordre.

La noblesse et le clergé de Bucharest ont été recevoir le Prince de Cobourg jusqu'à une église située hors de la ville, et lui ont fait une pompeuse réception»

(1) Vedĭ anexa.

(2) Vol. VII pag 335.

Coburg află în Bucurescĭ. Bietulŭ Mavrogheni totŭ maĭ spera la ţĕrmul Dunăreĭ că Austriacii nu vorŭ intra în Bucurescĭ şi că doar se vor găsi câţĭ-va boiărĭ carĭ să vină după el măcăr în semnŭ de protestŭ contra invasiuneĭ Austriace.

LX.

Bătălii la Porceni şi Vădeni. Oltenia ocupată de Austriaci.

Turcii maĭ susţinură câte-va ḑile rĕsboiulŭ în munţii Oltenieĭ şi după învingerea dela Rômnicŭ. La Porceni şi Vădeni eraŭ 17000 de turcĭ sub Paşa cu douĕ tuiurĭ Kara Mustafa, cel care, în 1788 dusese cu multă strălucire oştirile destulŭ de adîncŭ în Valea Haţeguluĭ.

Contra taberelor dela Porceni şi Vădeni îşĭ îndréptă tótă puterea disponibilă Principele de Hohenlohe. Turcii apĕrară vitejesce pasul, dar fură bătuţĭ la 8 Noembre (stil noŭ). Hohenlohe 'şĭ deschise calea spre Craiova. In acelaşĭ timpŭ, óstea austriacă dela pasul care conduce la Rômniculŭ Vălceĭ sub comanda maioruluĭ Brugglach, încă isbuti să rĕsbéscă — bătându pe Turcĭ şi Munteni — spre Olănescĭ şi Horez, la 5 Octobre (st. noŭ). La 6 Octombre óstea Austriacă apucă la Cozia. De aci descinse la Călimănescĭ şi Capu-Pisculuĭ. În antegarda acestuĭ detaşament de oştire austriacă era Boerul Băbeanu, care trădase pe Mavrogheni cu un numĕrŭ de poteraşĭ romănĭ. Acésta nu împedică pre poteraşiĭ rĕmaşĭ credincioşĭ luĭ Mavrogheni să 'şĭ facă datoria până în fine. Aşa eĭ se luptară împreună cu Turcii în contra Austriacilorŭ şi a fraţilorŭ lorŭ trădătorĭ, la Ocna şi în maĭ multe puncte din calea Austriacilorŭ până la Craiova.

La 7 Octombre antegarda austriacă se afla la Fôntâna Banuluĭ. La Rômnicŭ 500 de turcĭ deliĭ şi 200 de poteraşĭ romănĭ căutară fără resultat să împedice intrarea neamiculuĭ.

Romăniĭ şi Turcii carĭ puteaŭ să'şĭ apere viaţa se retraseră spre Craiova. Dar într'acolo mergea acum şi biruitórea oştire Austriacă intrată prin pasulŭ Rômniculuĭ. Pe la Căinenĭ ţîşnise detaşamentulŭ austriacŭ sub comanda Locotenentuluĭ Colonel Wilhorsky cu scop

«pentru a descinde în Valachia (*um tiefer in die Walachey einzudringen*) (1).

Prin pasul care duce la Câmpulung apucă alt detașament austriac sub colonelul V. Kray care se îndréptă în marș repede spre Craiova. La 8 Noembre (st. nou) Kray se găsesce la 2 ore depărtare de acestu orașu, la Isalița. Aci 50 de credincioși oșteni de ai lui Mavrogheni arseră vitejește ultimul praf de pușcă în contra austriacilorŭ lăsândŭ 5 morți și mai mulți răniți în retragerea lor.

Se mai întórseră curândŭ apoi turcii și Munteniĭ dar era prea târdiŭ. Ca și la Bucurescĭ boeriĭ din Craiova eșiră împreună cu mulți locuitorĭ din orașŭ întru întâmpinarea colonelului Kray și'l introduseră eĭ singurĭ în orașŭ punêndŭ la dispositiunea austriacilorŭ provisiunile necesare și primindu'ĭ cu marĭ manifestațiunĭ de bucurie (2).

Scriitorul Austriac adesea citat de noĭ recunósce că acésta a fost ultima afacere belică a corpuluĭ de Armată Austriac în acest rĕsboiŭ De altmintrelea sosirea erneĭ pune capăt campanieĭ austriace în țéra românéscă.

Despre intrarea Austriacilor în Craiova scrie și Dionisie Eclesiarchul. Eaca cumŭ narézĕ cronica intrarea Austriacilorŭ în Craiova:

«Nemții aŭ sositŭ și aŭ intratŭ în orașŭ cu pace, eșindu-le înainte boĭeriĭ schimbați în haĭne boĭerescĭ (3) și întâmpinându-ĭ cu rugăcĭune i-aŭ poftitŭ de aŭ venitŭ la Episcopĭ, eșindu-le înainte cu

---

(1) Vol 4, pag. 68. Ausführliche Geschichte.

(2) «Hierauf wurde der Oberste Kray mit seiner Mannschaft von den Einwohnern von Krajova ebenso freundschaftlich aufgenommen, als Prinz Coburg mit seinem Heere von den Bewohnern Bucarest's. Viele Bojaren und ein groser Theil der Bewohner dieses ziemlich anzehnlichen Städtchens kamen dem Herrn Obersten auf eine Stunde weit entgegen. Verschiedene von den Bojaren, liessen unter die Mannschaft, welche auf ihren beschwerlichem Marsche schon durch zwei Tage ohne Brot war, Brot, Fleisch, Wein, und andere Erfrischungen austheilen. Hierauf nahm der Oberste, unter Bedeckung eines Kavalleriedetaschements und der Scharfschützen, begleitet von alen Bojaren zu Pferde, bey läutung aller Glocken, gegenseitiger Begrüssung der Artillerie, und Rührung des Spiels von dem städchen Besitz».

(3) Cara-Mustafa cu Turcii din Craiova (avêndŭ și catane românĭ) cu o lună înainte de ce Austriacii să se apropie de acelŭ orașŭ, după spargerea taberei dela Porcenĭ aŭ avutŭ o falșă alarmă. Coprinși de frică fiindŭ, ḑioa pe la prânḑŭ aŭ datŭ fuga.... Intr'unŭ sfertŭ saŭ multŭ jumĕtate ceasŭ, nicĭ unulŭ n'aŭ

litanie bisericéscă, adecă preoții cu Sf. Evangelie și cu S-ta cruce în pridvorulŭ bisericeĭ, unde Oberster Craiŭ cu oficerii luĭ (care acestŭ Oberster era venitŭ înaintea oștilorŭ cu piota pedestrimeĭ și cu volintiriĭ) și sărutându sfintele, aŭ intratŭ în biserică toți, cântându-li-se axion, dicându-se de diaconŭ citirea pentru biruința împrotivnicilorŭ, pomenindŭ pre Impĕratulŭ Iosif, și li s'aŭ făcutŭ masă mare în Episcopie de cătră boĭerĭ, ospătându-ĭ bine. Maĭ vêrtosŭ boĭeriĭ Bibescu, fiindŭ unulŭ din eĭ la Nemți pre carele îndată l-aŭ făcutŭ ispravnicŭ. Apoĭ aŭ sositŭ și generalĭ cu multă óste călărime....» (1).

LXI.

Quartiere de Iarnă. Belgradulŭ capitulatŭ. Succesele Rușilorŭ. Mișcărĭ politice. Apreciărĭ despre rĕsboiulŭ dela Rômnic. Mavrogheni.

Coburg acum îșĭ stabili quartierulŭ de iérnă, pe când Principele de Hohenlohe făcu tot asemené la Craiova, în 26 Oct. 1789, după spargerea taberiĭ româno-turce dela Porceni județulŭ Jiuluĭ și dela Câmpina (2).

---

rĕmasŭ în oraşŭ şi fugindŭ până la Mŏnăstirea Jitianu, unde este podŭ mare stătătorŭ pe apa Jiuluĭ, acolo aŭ stătutŭ să vadă ce se face, şi vêdêndŭ că era alarma falşă, s'aŭ întorsŭ în Craiova şi bănuindu-şĭ pre boĭerĭ că eĭ aŭ pricinuitŭ spaĭma lorŭ, aŭ chĭămatŭ pre toți boĭeriĭ şi i-aŭ juratŭ să ție credință cu eĭ şi să le spue adevĕrulŭ când se va întêmpla să vie Nemțiĭ şi *le-aŭ poruncitŭ de s'aŭ schimbatŭ şi s'aŭ îmbrăcatŭ în haĭne turcescĭ lepădându-şĭ işlicele şi puindŭ căcŭlĭ negre lungĭ în capŭ....»*

Turciĭ voĭaŭ cu acéstă schimbare de haĭne, ca în casŭ de năvală a Austriacilorŭ să fiă în pericolŭ şi boĭeriĭ şi decĭ eĭ să nu tăĭnuéscă de Turcĭ scirea invadiuneĭ oştireĭ austriace în oraş..... Dionisie adaoge că la ultimulŭ momentŭ când Nemțiĭ aveaŭ să intre, Turciĭ eraŭ gata să prade Craiova, décă boĭerimea şi neguțitorimea arŭ fi refuzatŭ de a da luĭ Cara-Mustafa 70 pungĭ baniĭ, sumă ce în urmă boĭeriĭ aŭ pus'o pe țĕră şi aŭ scos'o cu pristosŭ!...»

Tom. II, pag. 178—179. Tesaur, P. Ilarian.

(1) Tesaur II, pag. 179.

(2) «Nemțiĭ décă s'aŭ împlinitŭ treĭ aniĭ, aŭ intrat în țĕră de o dată pe la tóte schelile într'oḑi, că aşa 'şĭ tocmise sfaturile între dênşiĭ şi Prințulŭ Coburg aŭ intrat în Bucurescĭ cu generalulŭ şi cu oştile lorŭ, coprinḑêndŭ tótă țĕră peste Oltŭ şi nu 'ĭ aŭ stătutŭ nimene împotrivă; la Craiova aŭ venitŭ în ḑioa de Sf. Dumitru 26 Octombre Prințulŭ Henzerberg, ... iar la Cerneți aŭ venitŭ doĭ generarĭ cu oștĭ pedestrime şi călărime, cu multe tunurĭ, venitaŭ şi regimentulŭ militarilorŭ românĭ ce le ḑice *Frățuți,* iuți la rĕsboiŭ.

Tesaur II, pag. 178.—Dionisie Eclesiarcul, vedĭ povestea turcilorŭ din Craiova la acelaşŭ loc.

Victoria dela Rômnic demoralizâ pre Turcĭ .... Garnizona din Belgrad sub Abdi-Pașa capitulă cu onorurile belice și se retrase în Bulgaria. Abdi fu descăpățînatŭ de Sultanulŭ ca pedépsă.

Rușiĭ, la gurile Dunărei, mergeaŭ și eĭ din cuceriri în cuceriri. Benderul îșĭ deschise porțile înaintea luĭ Potemkin (1). Galațulŭ fusese arsŭ de Kaminski. Ismailulŭ maĭ ținé încă. Suvaroff înainta ca să'lŭ asedieze.

La strigătulŭ de aman! al Turcieĭ, Anglia și Prusia se agită seriosŭ. Sub auspiciile acestorŭ douĕ state, Poloniĭ se aliézâ cu Pórta, o armată navală englesă se dispune a protege diversiunea regeluĭ Suedieĭ, care nu ceré altŭ decât se fie sprijinitŭ ...

N. Mavrogheni trecêndŭ la Dunărea, «acolo poruncià turcilorŭ să stée cu rĕsboiŭ asupra Nemțilorŭ să nu-ĭ lase în țéră, dar turciĭ adaoge Dionisie Eclesiarchul (2) vĕdêndŭ că și el aŭ datŭ dosulŭ de aŭ fugitŭ din țéră, nu'lŭ maĭ băgaŭ în sémă.

«Scria Mavrogheni și boerilorŭ țĕreĭ carĭ îĭ lăsase caĭmacamĭ la scaunulŭ Domnieĭ, că décă vor veni Nemțĭ în Bucurescĭ, să le dé zaherea și să ocrotéscă țéra, precumŭ și Măria Sa s'aŭ nevoit de aŭ scăpat-o de robie» (3). Bravulŭ Domnŭ voia cu orĭ-ce prețŭ să scape țéra de pustiire.

Nu putemŭ încheia acestŭ capitolŭ alŭ ocupațiuneĭ țĕreĭ de cătră Austriacĭ fără de a înregistra aci aprecierile unora din scriitorĭ asupra acestuĭ Domnŭ câtŭ privesce purtarea luĭ în rĕsboiŭ și chĭar față cu țéra, cât și apreciărĭ strĕine asupra rĕsboĭuluĭ dela Rômnicŭ.

Langeron în memoriulŭ sĕŭ despre campaniile Rușilorŭ și Austriacilorŭ scrie că triumfulŭ luĭ Coburg în Muntenia e datoritŭ

(1) Dămŭ în anexă stampa representândŭ luarea Benderuluĭ.

(2) Tesaurulŭ, Tom. II, pag. 177.

(3) Dionisie Eclesiarchul scrie că, după învingerea dela Rômnic «Turciĭ se gătise să robéscă țéra, (ca țéră neamică) și aŭ venitŭ unŭ pașă mare cu óstea luĭ, și adusese sacĭ ararĭ pline de strénguri și curele și lanțurĭ să lege robiĭ și maĭ multŭ Bucurescĭĭ ĭĭ era în minte. Dar Domnulŭ Mavrogheni cu mare meșteșugŭ și cumpătare aŭ tăiatŭ pre acel pașă pe Dunăre și l'aŭ aruncatŭ în apă, nesciindŭ nime din Turcĭ».

Tesaur, Tom. II, pag. 177.

numaĭ luĭ Suvaroff, carele sili pre Coburg să adopte planulŭ sĕŭ de bătaie la Focșanĭ și la Rŏmnic. «Le prince de Coburg, dominé de sa gloire et croyant que la victoire s'était trompée, vainquit presque malgré lui!» (1)

Turcitulŭ Anastasie (Selim) în istoria luĭ N. Mavrogheni, însu-șĭ activŭ în bătăliile dela Focșanĭ și Rômnicŭ, atribue victoriile totŭ luĭ Suvaroff. «Nu voiŭ maĭ întreprinde să deslușescŭ în ce chipŭ... fură scăpațĭ de douĕ orĭ Coburg și Austriacĭ prin activitatea fără esemplu a luĭ Suvaroff căcĭ de douĕ orĭ era să fie prăpădițĭ de cătră turcĭ» (2).

N. Mavrogheni, care după mărturia luĭ Selim se luptă vitejesce la Rômnicŭ, esplica învingerea sa prin nedisciplina oștireĭ séle și a celeĭ turcescĭ. Ordinele luĭ nu eraŭ esecutate, acésta vĕdêndŭ el în tabera dela Focșanĭ:

«Selim, esclamă sĕrmanulŭ Domnŭ, sciĭ bine că eŭ lașŭ nu sunt; am datŭ dovedĭ de vitejie chiar pe când postulŭ ce ocupamŭ cerea dela mine să fiŭ maĭ multŭ prudinte. De nu ar trebui aicĭ de câtŭ curagiŭ de a se asigura isbânda, nu m'așĭ teme de loc c'o să mĕ biruéscă; dar, privesce oștirea ce avemŭ, vedĭ de are cine-va pe ce se rădima, spre a se flata că va birui.»

După perderea bătălieĭ, eșindŭ din Bucurescĭ însoțitŭ de credinciosulŭ Selim, care ĭ urmă de și schiopătândŭ în urma unor rănĭ căpătate în lupta ultimă, Mavrogheni era trist și dicea: «Cine s'a pusŭ vre-odată pe un tronŭ, și a pututŭ sta pe dînsulŭ în liniște? Cine a alergatŭ ca mine după favórea unuĭ Sultanŭ, fără să aibă a se teme de perderea capuluĭ sĕŭ? Vie dar mórtea când va pofti, destulŭ am trăitŭ décă am fostŭ Domnitorŭ!» (3)

«Acéstă dispositiune de spiritŭ se schimbă însă, scrie Selim — când sosirămŭ pe malurile Dunăreĭ. Vĕdêndŭ acestŭ mărețŭ fluviŭ, pe care'l trecusă câțĭ-va anĭ maĭ înainte pentru a merge să ia în posesiune demnitatea cé maĭ înaltă la care el puté să aspire, și pe care se gătia să'lŭ trécă acum îndărătŭ, fugarŭ și despoiatŭ de tótă

(1) Hurm., Langeron, pag. 92.
(2) Românul 1861. pag. 54.
(3) Românul 1861, pag. 55. Vedĭ anexa.

mărirea, Mavrogheni, cu tóte că fusese Domnŭ, se opri spre aşĭ arunca ochiĭ în urmă cu mâhnire şi nefiindŭ în stare să se smulgă de odată dela tot ce fusese obiectulŭ ambiţiuneĭ vieţeĭ séle întregĭ, el refuză de a merge maĭ înainte până nu se va încredinţa de a intratŭ în adevĕrŭ Coburg în capitala sa.»

Acéstă scire o află îndată Mavrogheni... Ba maĭ află, cum vĕdurămŭ, că boeriĭ, carĭ se otărîseră să rĕmână pe lângă dînsulŭ şi-ĭ juraseră credinţă... «aŭ primitŭ cu braţele deschise» pre austriacĭ...

Atuncĭ N. Mavrogheni intră în barca care-lŭ aştepta şi dise ultimulŭ adio uneĭ ţĕrĭ care nu-lŭ înţelesese şi nu-lŭ iubise că nu-lŭ înţelesese....

«Iar Domnulŭ Mavrogheni i-aŭ *rĕmasŭ* Domnia» dice Dionisie, voindŭ să înţelégă că-ĭ s'aŭ terminatŭ Domnia, după intrarea luĭ Coburg în Bucurescĭ. Celŭ puţinŭ Dionisie nu'lŭ maĭ înfrunta, pe când En. Văcărescu scrié: «Mavrogheni în vremea ce aducea Turcii isbânde în Bosnia şi în Ungaria, aducé şi elŭ cu Turcii ce avea (nicĭ pomenesce de óstea română!) aicĭ isbândă pe la hotarele Transilvanieĭ şi apoĭ se întórcé şi *jăfuia* (?) Mănăstirile ţĕreĭ şi lua şi odóre şi sfintele rase de prin biserecĭ şi vasele călugărilorŭ (1) şi sfărîma zidurile curţilorŭ, cumŭ aŭ făcutŭ la Cozia şi la Argeşŭ şi scrié la Devletŭ, că aŭ luatŭ dela Nemţi *Cozia calesi* (2). Ear într'acestŭ anŭ (1789) ce s'aŭ împotrivitŭ noroculŭ biruinţeĭ. Pré înaltulŭ Devletŭ, neavêndŭ ce se maĭ facă şi Mavrogheni aicĭ, carĭ nu avé ce se maĭ prade şi să maĭ jăfuéscă, nicĭ maĭ rămăsese boĭerinaşĭ şi mazilaşĭ

(1) Acésta era în timpulŭ când Craiova urma să fie apărată de Turcĭ. Văcărescu.

(2) Dionisie Fotino spune aceste fapte aşa: «Mavrogheni cu oştile ce avé, avu noroculŭ a repurta câte-va învingerĭ asupra austriacilorŭ, atâtŭ la mănăstirea Sinaia câtŭ şi la Cozia de peste Oltŭ şi în alte locurĭ. Acele loviriĭ deşi nu fuseseră de câtŭ nisce micĭ harţe totuşĭ Mavrogheni către Turcĭ le representă ca bătăliĭ marĭ şi mŏnăstirile le numise cetăţĭ întărite, întitulându-le Sinaia-Kalesi, Kozia-Kalesi şi altele. Pentru asemine succese, Sultanulŭ i-a trămisŭ *Kiliţ-Kaftan*, adecă sabie împĕrătéscă şi haină, cu felurite laude şi binecuvêntări». (Trad. de Sion, Tom. II, pag. 177.

Şi de ce nu le puté Mavrogheni considera ca cetăţĭ acele Monăstiri în conjurate de ziduri cu metereze? Ca cetăţĭ le luase austriacii şi le apĕrase până ce iĭ rĕsbi óstea luĭ Mavrogheni. Despre prădările vaselorŭ sfinte, n'amŭ aflatŭ de câtŭ în Văcărescu. Dar lucrulŭ era şi posibilŭ, cu îndisciplina oştireĭ turcescĭ. Ce puté Mavrogheni contra acesteĭ nediscipline, el o făcu tot-d'a-una.

(audiți pe boerulŭ celŭ mare cum nu voiesce să ésă în fruntea țĕreĭ din *prostime!!*) de a'ĭ da dregătorie fără de voie (vedĭ Pitar Hristache ce scrie din contra) și apoĭ îĭ jăfuia și trimeté caftanele pe la județe și îmbrăca fără voĭe pe cine audia că are banĭ... Făcuse și Caimacan Craioveĭ turcŭ și Chehaia turcŭ și Capigilor Chehaia turcŭ și ne avêndŭ ce altŭ a maĭ face aicé, cu pricină că merge ca să'șĭ facă cercetare ordiilorŭ, umbla prin sate și *îmbrăca pe țĕranĭ cu caftane* și apoĭ îĭ punea la închisóre ca să-ĭ dée banĭ .... Spăimêntatŭ după tóte aceste ... s'aŭ trasŭ la Giurgiŭ» (1).

Așa ceva n'o scriŭ nicĭ Dionisie nicĭ pitarŭ Hristache..... Este limpede strevĕdută ura *boĭerulŭĭ* Văcărescu în ce spune de *democraticulŭ* Domnitorŭ! Eaca cum apĕră și Selim pre Mavrogheni de acuzările ce ĭ se aduceaŭ:

Pe câtŭ timpŭ era âncă primejdia mare, și era trebuință de multă energie, el era trebuincĭosŭ; dar căderea protectoreluĭ luĭ, Hasan Pașa, puse în mișcare tóte limbile invidieĭ, și în secretŭ se pregătiră *o mulțime de acusărĭ pe care 'și propunea inemiciĭ sĕĭ să le asvârle asupra luĭ la cea maĭ d'ântêiŭ ocasiune favorabile. In faptŭ, nu există nicĭ o crimă saŭ greșélă care să nu 'ĭ-o impute. Se ḑicea că administrase rĕŭ treburĭ cu care nicĭ că-lŭ însărcinase cineva vre-o dată; că ,și însușise sume pe care nicĭ odinióră nu le primise; că tăiase capete care âncă stăteaŭ fórte solide pe umerĭĭ lor. Dacă adevĕrulŭ s'ar afla între amêndouĕ extremele, s'ar fi pututŭ privi el ca omulŭ celŭ maĭ perfectŭ, căcĭ i se făceaŭ imputările cele maĭ contradictorĭĭ și cele maĭ nepotrivite. Totŭ de o dată 'lŭ făceaŭ și cumplitŭ și risipitorŭ; și lașŭ și îndrăsnețŭ; și superstițiosŭ și ateŭ; și prea blândŭ și prea aspru; și prea prudinte și prea nesocotitŭ.* Dar de și nu era prea lesne de a vedea cu deslușire care ĭ eraŭ crimele, totŭ era evidinte că pedépsa ĭ era neapĕrată și că ĭ se va face, îndată ce sentința se va puté pune în lucrare fără primejdie, căcĭ era deja pronunțată în secretŭ. Despre acésta era chĭar el convinsŭ; *și pe orĭ-ce grecŭ vedea plecândŭ spre Bucurescĭ, i se părea că o să fiă unŭ pîrîtorŭ care mergea să dea dovadă în contra luĭ».*

(1) Tesaurŭ, Tom. II, pag. 297.

LXII.

Muntenia sub Austriacĭ. Bucurescĭi în iarna anuluĭ 1789 - 90 Potemkin la Iaşi. Noulŭ vizirŭ şi resboiulŭ. Bătălia la Calafatŭ. Negociărĭ de pace la Iaşi.

Pentru administraţiunea politică a Munteniei se trămitŭ, maĭ târdiŭ, din Viena, Baronul Thugut şi Consiliarulŭ Stefan Raicevicĭ fostulŭ agentŭ alŭ Austrieĭ în Principate. In Bucurescĭ continue însă Divanulŭ din boĭerĭ de aĭ ţĕreĭ. La finea anuluĭ 1789 şi în anulŭ 1790 aflu în Divanŭ pre boĭerĭi: Dumitru Ghyca Banŭ, Radu Slătineanu Vornicŭ, Drăghiceanu Greceanu Visternicŭ, Manolache Grădişteanu biv vel. Visternicŭ, Episcopulŭ Filaret (Rŏmniceanu), Ioan Damaris, Mateĭ Fălcoyanu, Constantin Stirbeĭ.

Alăturea cu boĭerii din Divanŭ semnéză *oficialulŭ* austriacŭ *Marchelius* şi «Măria Sea pré înălţatulŭ Prinkip, séŭ *general-feldmarşal leitenant Baron fon Entiberg*».

In decursulŭ ĭerneĭ 1789—90, Bucurescii resunară de petrecerĭ organisate de Austriacĭ. Baluri, ospeţe neîntrerupte.... «Nemţii după ce s'aŭ aşedatŭ în Bucurescĭ şi în Craiova s'aŭ apucatŭ — dice Dionisie Eclesiarcul — de musicĭ şi de baluri, după obiceĭulŭ lor şi nu pré grijia de resboiŭ... şi ĭubea şi boĭerii, maĭ vĕrtosŭ muĭerile, musicele şi balurile nemţescĭ, că se aduna cu eĭ la acele veselitóre» (1). Se mărgini Coburg a pune străjĭ pe marginea Dunăreĭ la tóte schelele, ceva oştire regulată şi maĭ alesŭ *volintirĭ* românĭ, sîrbĭ, arnăuţĭ... (2).

Acelèşĭ petrecerĭ la Iaşi, unde Potemkin ţiné curte ca unŭ adevĕratŭ Monarcŭ. «Suita luĭ cé strĕlucită şi mare, scrie Drăghicĭ, nu înfăţişa tipulŭ unuĭ statŭ-majorŭ de generalŭ, séŭ de mareşalŭ, ci glóta uneĭ curţĭ de monarcŭ orientalŭ, după îmbrăcămintea ce purtaŭ, fiindŭ încărcaţĭ de aurŭ, şi de argintŭ pe tóte cusăturile straelorŭ...

«Şefiĭ ceĭ maĭ ataşaţĭ de Potemkin nu ridicaŭ capulŭ dela petrecerĭ ce se daŭ în tóte dilele, când la unŭ boĭerŭ când la altulŭ

(1) Tesaur II, pag. 178.
(2) Ibidem.

pentru ca să facă mulțămire sfetlișuluĭ, titlu de *serenitate* ce purta acestŭ prinț (1).

Langeron amintesce că «après la prise de Bender, le Prince Potemkin vint s'établir à Iassy, où toutes les dames russes suivant sa cour vinrent embellir le séjour de cette capitale et faire l'ornement des fêtes que le Prince y donna!» Amorurile luĭ Potemkin cu cocónele moldovene și maĭ alesŭ cu dómna de Witt, femeea unuĭ generalŭ polonŭ, nu eraŭ scandaluri tăinuite nimenuĭ... (2). Aceste petreceri nu eraŭ de natură a activa preparativele campanieĭ anuluĭ 1790.

Mórtea luĭ Hasan Pașa ridică curagiulŭ partiduluĭ contrarŭ păceĭ. Ĭi succedă Celebi Aga Zadé Serif Hasan Pașa, ce se afla la Rahova Muhafir, neamicŭ alŭ luĭ Mavrogheni (3).

In asemené condițiuni, noulŭ Vizirŭ puté spera succese militare, și decĭ a fi contrarŭ la tratativele de pace. De aceea, cum scrie En. Văcărescu, provocă pe Prusia să se conforme tratatuluĭ de alianță din Ianuarie, și cu deschiderea campanieĭ din 1790, Frederic să intre și elŭ în acțiune.

N. Mavrogheni, după eșirea sa din Muntenia nu stătu neactivŭ, nicĭ indiferentŭ la cele ce se lucraŭ. După ce încercarea luĭ de a dobândi armistițiŭ dela Potemkin nu isbuti prin faptulŭ luĭ Filaret, Mavrogheni readună din sfărămăturile oștireĭ sale și o complectă cu turcĭ, concentrându-șĭ acéstă oștire în fața Calafatuluĭ.

Domnitorulŭ plănui să atace, cu óstea dela Vidin, Calafatul. Dionisie Eclesiarchul dice că acestŭ atacŭ urmâ la 15 Ianuarie, pe un mare gerŭ. Mavrogheni și Turcĭĭ aŭ isbutitŭ a trece Dunărea și a se întări la Calafat. Audindŭ de acésta, boĭerĭĭ și neguțitorĭĭ din Bucurescĭ se înfricoșară «răpstindŭ asupra Nemțilorŭ că nu staŭ de resboiŭ, ci staŭ de tractirŭ și de baluri... Apoĭ s'aŭ gătitŭ Nemțiĭ și aŭ mersŭ

(1) T. II, pag. 54 și 55. Ist. Moldoveĭ.

(2) Hurm vol. II, supl. I, pag. 92, Memoriile luĭ Langeron.

(3) «Celebi Zadé Hasan Pașa — dice En. Văcărescu — după ce sosi, despre o parte întări gătirile resboiuluĭ, despre altă parte pré înaltulŭ Devletŭ îndemnă și pre Craĭulŭ Prusiacŭ ca să se ridice asupra Nemțilorŭ dupe datoria alianțeĭ ce făcuse cu Pórta».

Tesaur II, pag. 298.

asupra Turcilorŭ și era unŭ gerŭ cumplitŭ și zăpadă, însă nóptea pe lună, cu putere de oștĭ și tunurĭ, și lovindu-se cu Turcĭĭ i-aŭ biruitŭ și i-aŭ băgatŭ în Dunăre să se scalde și să bea apă; prins-aŭ și vĭĭ robĭ și aŭ luatŭ și câteva tunurĭ dela Turcĭ, ĭar pe ceĭ morțĭ i-aŭ cotelitŭ Nemțiĭ și ce aŭ găsitŭ aŭ luatŭ și i-aŭ aruncatŭ sala-horiĭ în Dunăre. La acestŭ resboiŭ aŭ fostŭ și Vodă Mavrogheni cu Turcii și avé și carâta luĭ cu sine, căcĭ avé gândŭ să scape dela Turcĭ la Nemțĭ (?) Dar n'aŭ pututŭ, că l'aŭ priceputŭ Turcii și luà aminte Pașiĭ de elŭ; âncă i s'aŭ imputatŭ că aŭ venitŭ la resboiŭ cu careta ca mulerile, ĭar nu calare ca voĭnicii și careta cu telegariĭ i-aŭ răpitŭ în rĕsboiŭ ostașiĭ nemțescĭ»!

De unde a maĭ luatŭ Dionisie și acéstă nouă trădare pusă pe socotéla luĭ N. Mavrogheni? Și de când unŭ șefŭ de armată nu avé voĭe să aĭbă cu sine o caretă? Este unŭ ce escepționalŭ acésta?

In urma acesteĭ victoriĭ, Coburg se mărgini a maĭ trămite douĕ treĭ escadróne de óste sub colonelulŭ Craiŭ (din Craiova) să înconjure cetatea Turnu «în un ostrovŭ nu departe de dênși» scrie Dionisie Eclesiarchul, (1) iar Coburg rĕmase până în primăvĕră inactivŭ în petrecerĭ, la Bucurescĭ.

La Iași însă eraŭ negociațiunĭ pentru pace cu Principele Potemkin, pe câtŭ timpŭ rĕsboiulŭ continua în tómna și iarna anuluĭ 1789—90 (2). Rușiĭ ridicaseră asediulŭ Ismailuluĭ ca să'și adune toțĭ puterile contra Benderuluĭ, în Octombrie 1789 (3). La provocările

(1) Tesaur II, pag. 179.

(2) Ministrulŭ afacerilorŭ strĕine din Versailles scrie în 19 Martie 1790 luĭ Choiseul: «Nous sommes fondés à croire que la nógociation entre le G. Vizir et le Prince Potemkin n'est pas rompue. D'un autre côte, ce Prince agit à Jassy, comme s'il était assuré d'y demeurer toujours».

Hurm. II, supl. I, pag. 74.

(3) Parte din traducțiunea unuĭ biletŭ turcescŭ trămisŭ ambasadoruluĭ de unulŭ din agenții sĕĭ:

«Les Russes se sont éloignés d'Ismaïl et ont formé avec toutes leurs forces le siège de Bender. Cette place a tout au plus deux mois de vivres, et la Porte la regarde comme perdue. On ne peut pas même y envoyer du secours d'Ismaïl, puisqu'il s'y trouve tout au plus 10 à 15 mille hommes».

Hurm. Doc. CXXVII, vol. II, supl. I.

Prusieĭ (1) în favórea Turcieĭ, Ecaterina II (în 8 Ian. 1790 stilŭ noŭ) rĕspunse prin Neselrode, că și ea doresce să înceteze calamitățile rĕsboiuluĭ și că, ca titlu de încredere personală și esclusivă în regele Prusieĭ, ea va primi pacea cu condițiunea următóre: «Décă se va puté învoi la facerea păceĭ, că tóte țĕrile situate între Nistru, țĕrmiĭ Măreĭ Negre, Dunărea, Oltulŭ și fruntariile Austriace, cunoscute sub numele de Basarabia, Moldova și Valachia, să pótă forma pe viitorŭ unŭ Statŭ liberŭ și independinte guvernatŭ de unŭ Principe de religiunea *(Potemkin?)* domnitóre în țĕră și care Statŭ nicĭ o dată să nu pótă fi supusŭ la altă putere, ci să servéscă pururea de barieră vecinilorŭ sĕĭ, ca să se înlăture între aceia totŭ cuvĕntulŭ de discusiune și de cértă, care certe nascŭ pré adese din causa uneĭ vecinătățĭ imediate. Cu acestŭ modŭ este de speratŭ că va lipsi pe viitorŭ orĭ-ce motivŭ de discusiune și că pacea și liniscea vorŭ fi solidŭ stabilite din o parte și din alta» (2).

Va să dică Rusia încercă âncă o dată cu sistemulŭ eĭ: a face pre Românĭ independenți, ca apoĭ să li se întêmple și lor ceea ce pățiră Tătariĭ din Crimea declarați independenți!

In aceiașĭ lună 31 Ianuarie 1790 Pórta semnă cu Frederic Wilhelm al Prusieĭ unŭ tratatŭ de alianță în tótă regula. Acestŭ tratatŭ convenia Turcieĭ, dar convenia și Prusieĭ, care nu s'ar fi dat în lăturĭ să lase pre Rusia și Austria să ié pre séma lor Moldova

(1) Provocărĭ interesate: «Non era un mistero, che il Re di Prussia tirava tutte le sue linie perche gli venissero cedute le città di Danzica, di Thorn nella Prussia, state dichiarate amesse sempre alla Polonia nel trattato di membramento».

Becattini vol. VIII, pag. 100.

(2) «Si l'on peut convenir à la paix que tous les pays situés entre le Dniester, les côtes de la Mer Noire, le Danube, la rivière d'Aluta et les frontières autrichiennes connues sous le nom de Bessarabie, Moldavie et Valachie puissent former désormais un Etat libre et indépendant gouverné par un Prince de la religion dominante du Pays et qui ne puisse jamais être soumis à aucune autre Puissance, mais servit toujours de barrière à ses voisins, afin d'écarter d'eux tout sujet de discussion et de querelles qui ne naissent que trop souvent d'un voisinage immédiat, on pourra se flatter par là que tout sujet de discussion pour l'avenir serait ôté et la paix et la tranquillité solidement établies de part et d'autre».

Hurm. vol. II, supl. I, pag. 73.

și Valachia, numaĭ acele s'o lase, pre ea Prusia, a lua și ea o parte din Polonia. In acestŭ sensŭ încă în Oct. 1789 Prusia negoțiase în secret cu Rusia și Austria (1).

La umbra tratatuluĭ cu Pórta din Ianuarie 1790, Prusia concentră oștirĭ amenințătóre Austrieĭ. Leopold e silitŭ să ducă și el oștirĭ spre fruntaria nordică, căutândŭ să disimuleze prin marĭ pregătirĭ de rĕsboiŭ, temerile séle reale relative și la situațiunea internă și la cea esternă. Adevĕrat că succesele bellice contra Turcilor, obținute de către mareșalulŭ Laudon, eraŭ îmbucurătóre (2) dar tocmaĭ aceste succese agitaŭ nu numaĭ pre Prusia, ci și pre Anglia. Ministrulŭ englez Pitt nu voiesce desmembrarea Turcieĭ în favórea Rusieĭ.

LXIII.

Bătălia la Giurgiu. Negocierĭ de pace. Reichembach. Purtarea Austrieĭ. Ecaterina continuă a cere înființarea unuĭ regatŭ românescŭ. Jocŭlŭ politicŭ alŭ Prusieĭ.

Pre când astfelŭ curgea politica la curțile beligerante și la Berlin, Londra, Coburg se pregăti să atace Giurgiul în primăvéra anuluĭ 1790. Acésta se întêmplă încă înainte de mórtea luĭ Iosif II.

---

(1) Choiseul către Sultan, despre intrigele și duplicitatea Prusieĭ față cu Turcia:

«La Cour de Prusse, en même temps qu'elle excite la S.-Porte à continuer la guerre en la berçant de nouvelles promesses, négocie secrètement avec les deux Cours Impériales et offre de leur laisser prendre la Moldavie et la Valachie et même de leur en assurer la possesion par sa garantie, à condition que ces deux Cours lui laisseront prendre une partie de la Pologne. C'est ainsi que la Cour de Berlin sacrifie entièrement l'Empire Ottoman à ses propres intérêts».

Hurm. vol. II, supl. I, pag. 71. Doc. CXXV.

(2) «I prodigiosi progressi del Maresciallo Laudon e del' Principe Coburgo contro i Turchi, igalmente che quelli della Russia erano sempre più a Londra e a Berlino un oggetto d'inquietudine, ed i respettivi primi Ministri Pitt ed il Conte de Hertzberg stavano ponderando i mezzi di conservare la bilancia politica, che veramente si videva minacciata dalle conquiste luminose dei due Imperi Confederati».

Becattini, VIII, pag. 48 Vedĭ în anexa despre aceste împrejurărĭ ce scrie Johann Wilh. Zinkeisen în tom. VI, sub titlu: *Orientalische Politik Preussens* și „Die Weitgreifenden Pläne des Ministers von Hertzberg" apoĭ și în „Modification der Orientalischen Politik Preussens". pag. 671–700.

De acestŭ evenimentŭ nu se amintesce în Hurmuzake, dar este descrisŭ pe largŭ în Dionisie Eclesiarchul şi mai pe scurtŭ în Enache Văcărescu (1).

Eată cum îlŭ narézá Dionisie Eclesiarchul (2):

«Turcii din cetatea Giurgiovul, vĕdêndŭ pre Nemţi negrijulivi şi zăbavnicĭ în rĕsboiŭ, ei s'aŭ gătitŭ să-i lovéscă fără de veste, şi aşĭa într'una de dile, fiindŭ oştile nemţescĭ la lagărŭ afară în câmpŭ cu corturile şi negătiţi de rĕsboiŭ şi caiĭ călărimeĭ priponiţi la păşune. Avé şi multe muieri cu ei, după obiceiulŭ nemţescŭ, unele ale ostaşilorŭ, altele cu oştile se ţinŭ, de spală rufe şi curvescŭ cu cine poftesce, că acestŭ lucru este la Nemţi fără de sfială, şi Muscalii încă o aŭ acésta fără perdea. Avea Nemţii cu ei şi vacĭ şi capre, pentru lapte, şi acelŭ lapte era pentru generarĭ şi oficerĭ de-lŭ bé cu cafea; aveaŭ posadnice şi slujnice ţiitóre ceĭ mai marĭ. Decĭ eşit-aŭ Turcii fără de veste din cetate, ca la vr'o treĭ patru sute şi aŭ isbutitŭ acolo la lagărŭ, unde fiindŭ şi Principele cu tótă ofiţerimea şi dându năvală în Nemţi i-aŭ începutŭ a secera cu săbiile şi cu iataganele ca pe verde şi cumplitŭ iĭ tăié de rĕndŭ; ĭar muĭerile şi copii ţipaŭ, ostaşii strigaŭ ajutorŭ şi se văitaŭ. Prinţu Coburg cu generariĭ tremura şi striga: Husarĭ, Husarĭ, Arnautŭ! Arnautŭ!.... că nu scié ce se facă de mare fricá, că-şĭ perduse cumpĕtulŭ». Aŭ săritŭ Ungurii, carĭ aveaŭ lagărŭ deosebitŭ şi aŭ săritŭ şi Arnăuţii, volintirii români sub conducerea şefuluĭ lor, maiorulŭ Mavrodin. Acesta a luatŭ pre Turcĭ pe la spate şi cu vitejia lor aŭ scăpatŭ din mânele Turcilorŭ tunurile Nemţilorŭ cu tóte spoliele şi robiĭ. Totuşi 6000 Nemţi aŭ căduţŭ în acéstă bătae. Coburg dădea vina pentru acéstă perdere pe unŭ maiorŭ, care ar fi fostŭ trădătorŭ, fugindŭ la Turcĭ în Giurgiu şi că acesta arŭ fi venitŭ cu Turcii în modŭ aşa neaşteptatŭ asupra tabereĭ austriace.

Noulŭ vizirŭ nu ascéptă nicĭ el desprimăvărarea pentru a se găti de rĕsboiŭ contra Austriacilor. Avea de gândŭ, zice Dionisie Eclesiarchulŭ, să robéscă Bucurescii şi tótă ţéra. Acésta aflându Boerii din Bucurescĭ, şi eĭ cunoscêndŭ slăbiciunea Austriacilorŭ de la întêmplarea de la Giurgiŭ, s'aŭ grăbitŭ de a trimite o delegaţiune la generalulŭ Suvaroff, în înţelegere cu Mitropolitulŭ şi Episcopiĭ, rugându'lŭ, în numele creştinătăţeĭ, să vină cu oştirĭ grabnice să scape Bucurescii. Suvaroff primi chiămarea şi expediă îndată oştirĭ şi artilerie importantă spre ţéra Românéscă, iar el veni în Bucurescĭ cu caĭ de poştă să se înţelégă cu Principele Coburg.

— Frate, te temĭ de Turcĭ cu atâţia voinicĭ ce aĭ? dice Suvaroff luĭ Coburg.

(1) Ist. împĕraţilor ottomanĭ.

(2) Tesaur, vol. II, pag. 180.

Eĭ făcură planulŭ de bătaie contra urdieĭ vizirului. Victoria rĕmase aliaților, grație artilerieĭ rusescĭ, între care 2 tunurĭ pe care le trăgea cu câte 40 de boĭ.

«Și așia aŭ izbăvitŭ D-zeŭ țéra de peire..... Decĭ după acéstă isbândă aŭ venitŭ Suvaroff, Generalŭ comandirŭ cu óstele în Bucurescĭ întimpinându'lŭ boerĭĭ ceĭ marĭ și Archiereĭĭ cu mare cinste, făcêndu'ĭ ovațiĭ pentru vitejie și biruințe și petrecêndŭ Muscaliĭ ca o lună de ḑile în Bucurescĭ, se veseleaŭ și cântaŭ și beaŭ și împreunându-se soldațiĭ Muscalĭ cu Nemțiĭ pe la cârciume, după ce se îmbătaŭ și uniĭ și alțiĭ, se băteaŭ pe poduri și Muscaliĭ rĕsbea pe Nemți că-ĭ bătea la fălcĭ cu pumniĭ și-ĭ da josŭ» (1).

Intre aceste se întâmplă mórtea luĭ Iosef II-lea, la 20 Febr. 1790 și-ĭ urmă în tron Leopold II Duce de Toscana.

Acéstă împre urare, adausă la agitațiunile seniorilorŭ din Ungaria, nemulțumiți cu legile liberale și egalitare ale luĭ Iosef II, și cu amenințările Prusieĭ, împingea pre Austria spre pace, âncă trăindŭ Iosef al II-lea. Intre Ungurĭĭ nemulțămiți ămblaŭ agitatorĭ Francesĭ, Flamanzĭ, și Turcĭ (2) ca să-ĭ rĕscóle contra luĭ Leopold, căutândŭ să împedice ast-felŭ pre Austria de a urma maĭ departe rĕsboiulŭ cu Pórta.

In Polonia austriacă și în Ardélŭ nu eraŭ maĭ puține agitațiunile. Totuși asemené silinți ale emisarilor streinĭ nu dădură resultatele așteptate. Leopold făcu seniorilorŭ Unguri concesiunĭ marĭ și eĭ se liniștiră, (3) atuncĭ când la Roma, Neapoli, Paris, Londra, Berlin, se credé că Austria va fi în rele condițiunĭ, cu atâtea zarve lăuntrice și cu Prusia în spate, de a maĭ continua rĕsboiulŭ cu Turcia.

Murise Ahmet IV; murindŭ și Iosef II numaĭ rĕmase actorŭ în rĕsboiŭ de cât Caterina II. Selim III doria pacea; pacea o doria și

(1) Cronografulŭ luĭ Dionisie Eclesiarchul, Tesaur vol. II pag. 180—181.

(2) Becattini, VIII. p. 67:

«Per vero dire era piuchè certo, che nell' Ungheria erano insorti da qualche tempo de' torbidi degni di riflessione, quantunque la Corte di Vienna procurato avesse di nascondere con ogni cautela immaginabile la periglioasa sua situazione. Gli emmissarj Fiaminghi, e Francesi uniti agli Ottomani soffiavano per tutto il fuoco della ribellione, persuasi i primi de non poter mantenersi e i secondi non poter salvare il vaccilante loro Impero, che col procurare ovunque delle sollevazioni e rivolte.

(3) Becatini, VIII, pag. 72—80.

Leopold II, căcĭ avé pe lângă altele, socotelĭ de regulatŭ cu Frederic Wilhelm II.

Prusia deveni periculósă Austrieĭ și maĭ multŭ în urma tratatuluĭ de alianță închiatŭ de Frederic cu Turcia la 31 Ianuarie, 1790 (1). Un asemené tratatŭ făcu Prusia și cu Polonia, cu condițiune ca ea să dé contingentŭ de óste contra Austrieĭ (2).

Rusia schimba și ea note cu Berlinul (3) note de natură a da bănuelĭ curțeĭ de la Viena.

Succesele bellice din primăvéra anuluĭ 1790 nu eraŭ însă de natură a împinge pe muscalĭ și pe Austriacĭ la pace. Negociațiunile începute la Iașĭ fură întrerupte în luna luĭ Martie 1790 (4). Nicĭ

(1) Becattini, VIII, pag. 88.
(2) Vezĭ anexa dupe pag. 92 a luĭ Becattini vol. VIII.
(3) Vezĭ pag. 96 T. VIII a luĭ Becattini.
(4) «Les négotiations à Iassy sont rompues. La Porte Ottomane ne veut entendre parler d'aucune cession et d'aucun traité, sans la participation de la Suéde, et sans l'intervention de la cour de Berlin.

Ou est très-impatient d'apprendre quel effet produiront les dépêches qui ont été envoyées dernièrement par des couriers à Berlin, Varsovie et Petersbourg. Ces dépêches étaient le résultat du conseil qui avait été tenu la veille. La cour de Berlin ne s'est pas encore expliquée sur l'objet de ses préparatifs militaires. M. de Cachet, chargé d'affaires de la cour de Vienne à Varsovie, à envoyé à sa cour des dépêches dont le contenu a paru très-satisfaisant. On espère que la République acceptera les offres qu'on lui a faites. Son envoyé à Vienne, le général de Woyna, est très-porté pour une aliance avec cette cour : si elle a lieu, il est plus que probable qu'il n'y aura pas de guerre avec la Prusse, puisque cette cour attendu la neutralité de la Saxe Electorale, manquerait absolument son but.

Voici les propositions qui ont été faites par la cour de Vienne à celle de Berlin : 1. La cour de Berlin donnera son consentement aux articles de paix proposés dernièrement à la Porte Ottomane, par les deux cours alliées, et les garantira; 2. dans le cas où la Porte voudrait continuer la guerre, la cour de Berlin n'y prendra aucune part, à moins que les deux cours aliées ne s'éloignassent des demandes faites à la Porte, ou de l'équité naturelle; 3. La cour de Berlin fera tout ce qui dépéndra d'elle pour déterminer les Etats Belgiques à la tranquillité et à une soumission raisonnable; 4. Enfin cette cour s'expliquera sur ce qu'elle exige des deux cours alliées. Les propositions qui ont été faites à la Répuplique de Pologne portent en substance ce qui suit : 1. La maison d'Autriche s'engage à garantir l'indépendance et l'indivisibilité des provinces qui composent actuellement les possessions de la République; 2. les Polonais propriétaires de terres dans la Galicie, seront traités comme les domiciliés dans cette province, et ne paieront, quoique absence, que la contribution simple; 3. on diminuera, autant qu'il sera possible, le prix du sel fossile de Wieliczka; 4. On accordera à la République autant et plus d'avantages de commerce qu'aucune autre cour ne pourra lui en offrir, et cela sans demander aucun sacrifice quelconque», „Moniteur Universel", No. 96. Coresp. din Viena 20 Martie 1790.

Turcii nu o voiaŭ. Choiseul scrie în 22 Martie guvernuluĭ sĕŭ de la Versailles, că: «Il n'est que trop vrai que les fanatiques et ceux qui sont soudoyes pour désirer la guerre, l'ont emporté sur tous les efforts du Grand Vizir et que le Grand seigneur a rejeté les propositions avantageuses et malheureusement tardives des cours impériales... La continuation de la guerre est résolue» (1).

Totuşĭ, subŭ presiunea ministruluĭ Englezŭ Pitt, şi maĭ alesŭ a armateĭ luĭ Frederic Wilhelm, care era gata de a intra în rĕsboiŭ contra Austrieĭ, Imperatorele Leopold, cum arĕtarăm, primi negociaţiunile de pace (2). Se decise ţinerea unuĭ congresŭ la Reichembach în Silesia Prusiană, Aci se adună pe lângă representanţiĭ Austrieĭ şi al Prusieĭ, plenipotenţiarĭ aĭ Angliei şi Olandeĭ, ca să se concerteze asupra preliminărilor (3).

In primele conferinţe dela Reichembach (4) se tratară afacerĭ privindŭ maĭ multŭ pre Polonia decât Orientulŭ. Wilhelm ceru Danzigul şi Torn. Austria pentru acésta să despăgubéscă pre Polonia cu restituirea uneĭ părţĭ din Palatinatul Zamosc şi a salinelorŭ de Veliczka, iar Austria să păstreze cuceririle eĭ din Croazia, cele douĕ sangiacurĭ de Belgrad, de Semendria şi Oltenia (Valachia mică) până în Oltŭ, restabilindu'şĭ otarele dela Pacea de Pasarowitz din 1718. Leopold refusâ şi energia refusuluĭ sĕŭ de a ceda din teritoriulŭ ce ĭ

(1) Hurm vol. II, supl. I, pag. 74.

«Nu este de cât pré adevĕratŭ că fanaticiĭ carĭ sunt plătiţĭ pentru a dori rĕsboiulŭ, aŭ paralizatŭ tóte stăruinţele mareluĭ Vizir şi că Sultanulŭ a refusatŭ propunerile avantagióse, din nenorocire târdiĭ ale curţilorŭ imperiale .... Continuarea rĕsboĭuluĭ este hotărîtă».

(2) «Se ne stavano già da qualche mese gli eserciti Austriaci e Prussiani accampati in alcune parti a vista l'uno dell' altro, quasichè dovessero ad ogni momento combattire, quando apertosi un regolar carteggio tra due Sovrani, si convenne di unanime accordo tra loro di aprire un pacifico congresso a Reichenbach».

Bec. VIII, pag 107.

(3) Vezĭ în anexa corespondenţele despre acésta publicate în Monitorul Universal francez din primele lunĭ ale anuluĭ 1790.

(4) Austria fu represintată în Congresŭ de Principele de Reus trămisulŭ sĕŭ extraordinar la Berlin şi de Baronulŭ de Spielmann; Prusia prin Comitele de Hertzeberg şi Marchesul Lucchiesini; şi Domniĭ Evart şi Baronul de Reede pentru Anglia şi Olanda.

lăsase Maria Tereza maĭ potoli pretenţiunile luĭ Frederic Wilhelm. Pertratările la acestŭ congresŭ tărăgăiră mult timp fără resultatŭ, şi numaĭ din când în când apăreaŭ la lumină reciproce declaraţiunĭ şi contra declaraţiunĭ. In fine Baronulŭ de Lusi fu trămis de Regele Frederic Wilhelm la Viena să se înţelégă direct cu Leopold. Acesta arĕtâ Imperatoreluĭ Austriacŭ, că Prusia nu maĭ pretinde teritoriile sus arĕtate, dar şi Austria să renunţe la cuceririle sale peste Dunărea, Sava şi Unna. Frederic Wilhelm promite mediaţiunea sa la Pórtă în favórea uneĭ rectificărĭ de otare despre Croaţia şi că-ĭ va da şi votulŭ sĕŭ la prosima alegere de imperatorŭ Romanŭ. Leopold, sfătuit de ministrulŭ sĕŭ Kaunitz, se decise a primi propunerile, numaĭ să i se dea o maĭ mare întindere de otare în Croaţia şi Rusava vechiă să i-se lase, ca punctŭ de apĕrare a Banatuluĭ şi ca Regele Prusieĭ să se unéscă cu el pentru a readuce sub ascultare Ţĕrile-de-jos şi Belgice.

In 27 Iuliŭ stilŭ noŭ 1790 Prusia şi Austria sĕmnară la Reichembach convenţiunea în acestŭ sensŭ (1).

Totŭ-odată Regele Frederich Wilhelm lăsă să se împrăştie vorba, că Representantulŭ sĕŭ la Constantinopole, *Dietz*, închiăind cu Pórta în Ianuarie 1790, tratatŭ de alianţă *ofensivă şi defensivă*, şi cu obligaţiunea pentru Prusia de a intra în rĕsboiŭ alăturea cu Turciĭ, trecusă peste puterele luĭ . . . Aşĭa ceva părĕ că este să se înţelégă din faptulŭ rechiămăreĭ luĭ Dietz dela Constantinopole şi a înlocuireĭ luĭ cu alt represintant.

Luândŭ cunoscinţă de cele otărite la Reichenbach, părerile furĕ diverse în Divanulŭ de la Constantinopole. Unia voia să se priméscă fără reservă cele acolo decise, ca să fie liberă Pórta de aşĭ întórce tóte puterile contra Muscalilorŭ; iar alţiĭ, basaţi pe tratatulŭ închiatŭ de Turcia cu Prusia, ceréŭ să se restitue Crimea, Benderulŭ, Ociacovulŭ, Basarabia şi totŭ ce era în mânile Rusilorŭ. Maĭ ales se ceré de unia din Divanŭ respingerea condiţiunilorŭ ce Austria puse pentru libera navigaţiune în marea Négră şi pentru dreptulŭ de a avé con-

(1) Becattini v. VIII, pag. 113.

sulí în tóte scalele și porturile Turcieĭ. Divanulŭ trăgână de a respunde cate-va ḑile, dar în fine Sultanulŭ primi condițiunile propuse.

Frederic Wilhelm cercă să aducă și pre Ecaterina la tratare de pace. Ea rĕspunse, că Turcia a trasŭ întâiŭ spada și că Rusia nu vă pune pe a sa în técă decât în ḑiua când Turcia va recunósce de bună posesiunea de Rusia a Crimeeĭ, și i se va da Ociacovul cu teritoriul seŭ ... Ecaterina, necreḑêndŭ utilŭ politiceĭ séle să céră și Principatele, procedă pentru ele, cum procedase în 1774 pentru Crimeea. Ea propuse, vĕḑurămŭ, ca condițiune de pace, să se declare Principatele nedependinte, cu un Domnŭ suveranŭ, ca barieră între Rusia și Turcia ... Ecaterina punêndŭ asemenea condițiunĭ adăugà, că déca ele nu convinŭ Prusieĭ, cu care Rusia n'are nicĭ o cértă — Rusia e gata să 'ĭ rĕspundă prin arme, că soldațiĭ Muscalĭ cunoscŭ deja drumulŭ ce duce din Rusia la Berlin !

Din acestŭ rĕspunsŭ luă ceva curagiŭ și Leopold, care făcu cunoscutŭ, că în orĭ-ce cas, Austria avêndŭ alianță cu Ecaterina II, oștile austriace vor trebui să lupte alături cu cele Rusescĭ în ḑiua când Prusia ar voi să invade pămênturĭ rusescĭ, și că nu pot oștile austriace evacua Principatele, până ce Turcia n'ar face pace și cu Rusia, câcĭ aceste principate aŭ fostŭ ocupate de Austria ca aliată a Rusieĭ.

LXIV.

Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat. Proclamațiunea austriacă despre Victoriă. Boerĭ esilațĭ. Văcărescu în favóre la noulŭ Vizir, cere capulŭ luĭ Mavrogheni.

Pe cândŭ asemenea negociărĭ continuaŭ, campania a 3-a bellică urmă în Principate și peste Dunăre. Coburg înțelesŭ cu Suvaroff deciseră să trécă peste apa Timokuluĭ, care desparte Serbia de Bulgaria. Turcĭĭ se mărginiră a'șĭ concentra, din acéstă parte, puterile, spre a definde Vidinul. De altă parte Mavrogheni, cumŭ deja vĕḑu-

rămŭ mai în urmă, retrecuse Dunărea (1), cu un corpŭ considerabilŭ de oştire «*presso il luogo ove esistono le reliquie dell'antico ponte di Trajano*». De aci Mavrogheni se apropiă de Calafat, unde se întări în tranşee. La 26 Iunie stilŭ noŭ, în faptulŭ ḑileĭ, generalulŭ Brugglach cu 9 batalióne de infanterie şi cinci dividiuni de cavalerie, în marşŭ forţatŭ înaintă spre tabera luĭ N. Mavrogheni. Lupta începu violentă, dar Mavrogheni se apără vitejesce, cu desperare, dar fu silitŭ, părăsitŭ de turcĭ, carĭ fugiră peste Dunărea, să trécă şi el cu marĭ greutăţi la Nicopole. Austriacii uciseră 800 oşteni de aĭ luĭ Mavrogheni, făcură prisonieri vr'o 700, dobândiră câte-va tunurĭ, stéguri şi şaice înarmate. Calafatul rĕmase în mânile Austriacilor... (2)

(1) Selim scrie că «la 14 August, Iusuf, (Paşa Vidinuluĭ) porunci dividiuneĭ luĭ Mavrogheni să trécă Dunărea, avêndŭ de gândŭ, că îndată ce óstea luĭ Mavrogheni se va întări cu şanţurĭ lângă satulŭ Calafatuluĭ, din dosulŭ căruia voia să se aşeḑe, să trécă apa puţinŭ maĭ susŭ cu restulŭ armieĭ séle, ca să pue pre inamicŭ între douĕ focurĭ. Dar inamiculŭ nepoliticosŭ nu lăsă să se împlinéscă acestŭ proiectŭ, ci, înaintândŭ nóptea, fără a fi vĕḑutŭ, ne atacă la 26 August în faptulŭ ḑileĭ cu oştire multŭ maĭ mare decât a nóstră».

Selim descrie apoĭ cu pénă de maestru episodele când crunte, când de rîsŭ ale resboĭuluĭ (veḑĭ anexa).

(2) Mavrogheni abĭa scapă cu vĭaţă în o luntre .... «o ghĭulé sparse barca luĭ Mavrogheni chĭar în minutulŭ când el se pogorîse într'însa şi de ar fi isbit'o cu o clipă maĭ apoĭ, principele 'şĭ-ar fi aflatŭ sfîrşitulŭ în Dunăre, dar nu era acésta mórtea ce i se destinase luĭ, ci o alta!...»

Românulŭ din 1861, pag. 70, foiletonŭ. Veḑĭ anexa.

Mavrogheni şi óstea luĭ s'aŭ bătutŭ ca nisce adevĕraţĭ vitejĭ. Resultă acéstă informaţiune din chĭar proclamaţiunea adresată Bucurescilorŭ şi ţĕreĭ de Divan anunţândŭ victoria ast-felŭ:

«Către dumnélui vel Spătarŭ, i către dumnélui vel Aga, pentru biruinţa ce s'a făcutŭ la Calafatŭ

Publicaţie pentru biruinţa ce aŭ făcutŭ generalulŭ Feldzeugmeister Graf Clerfait — la Calafatŭ, cum că strîngêndu-se acolo optŭ miĭ de Turcĭ, aŭ mersŭ numitulŭ gheneralŭ asupra lor cu 9 batalióne de pedestrime şi cu 5 dividióne de călărime, şi la 26 ale aceştiĭ lunĭ după călindarulŭ noŭ lovindu-se de diminéţă în înseşĭ şanţurile turcescĭ, şi neputêndŭ a-ĭ scóte numaĭ cu bătaia tunurilorŭ, s'aŭ aflatŭ silitŭ, şi cu năvălirea puştelorŭ i-aŭ scosŭ din şanţurĭ, şi cu tóte că vrăşmaşiĭ aŭ stătutŭ fórte tare şi cu mare împotrivire, dar, ĭar oştirile crăiescĭ după firea lor bătându tare rĕsboiŭ, 'ĭ-aŭ înfrântŭ pre vrăşmaşĭ cu mare omorîciune şi cu înecare în apa Dunării, care fără greşală aŭ rĕmasŭ morţi

Nouĕ succese în Bosnia fură ultimele victorii ale Austriacilorŭ, căci îndată apoi interveni armistiţiulŭ de care vorbi-vomŭ mai josŭ

Intre acestea boierii români, esilaţi la cererea luĭ N. Mavrogheni la Rodos şi pe aiurea, stăruiră să li dée voie Pórta a merge la Tîrnova, unde 'şi aveaŭ mulţi familiile. In Febr. 1790, scrie Văcărescu (1) sosi boierilorŭ (itlaculŭ) la Rodos, prin care Sultanulŭ învoi boierilorŭ să mérgă la Tîrnova. Ajunseră boierii la Chio numaĭ când murindŭ amiculŭ luĭ N. Mavrogheni. se făcu vizirŭ neamiculuĭ luĭ, Celebi Aga Zade Şerif Hasan Paşa.

Sosiţi boierii în jurulŭ Tîrnoveĭ, eĭ carĭ nu putéŭ să nu scie în ce situaţiune se afla acum N. Mavrogheni, maĭ ales în faţa nouluĭ vizirŭ, aŭ stăruitŭ şi aŭ obţinutŭ firmanŭ să mérgă la Adrianopole cu familiile lorŭ şi *acolo să se odihnéscă*. La începutulŭ luĭ Iulie 1790 sunt boiariĭ acolo. Marele Vizirŭ care nu puté suferi pre N. Mavrogheni, nu întârdiă a chiama la el pre Enache Văcărescu. Vizirulŭ dice luĭ Văcărescu, că desaprobă surgunirea luĭ şi a boerilorŭ de către Mavrogheni şi că *«să mĕ scol* (Văcărescu) *să mergŭ la ordie la Rusciuc»*.

«Decĭ, scrie Enache Văcărescu, lăsându'mĭ soţia şi un copilŭ maĭ micŭ ce aveamŭ la o doică, amŭ plecat cu menzil şi amŭ mersŭ la Rusciuk. In césulŭ ce amŭ sositŭ, amŭ descălecatŭ în ordie la Bostangilar-Oda-Paşa, care şi îndată dând veste la luminatulŭ Chehaia-Beiu, Chehaia Chatibi-Efendi, chiămându-mĕ m'aŭ luatŭ şi m'aŭ dusŭ dreptŭ la Vizirulŭ.

în locŭ, ca la o mie cincĭ sute, luându-li-se şi unŭ tunŭ, i vre-o câte-va stéguri. Iar din partea oştirilorŭ crăieşcĭ aŭ muritŭ unŭ ofiţerŭ şi s'aŭ rănitŭ unŭ maiorŭ i optŭ ofiţerĭ, şi soldaţi ca vre-o optŭ-decĭ morţi şi răniţi; încă maĭ viindŭ ajutorŭ Turcilorŭ cu şăicĭ de pe apă, ĭarăşĭ mare stricăciune li s'aŭ făcutŭ cu tunurile oştirilorŭ crăieşcĭ şi îndată ce aŭ luatŭ şcire de venirea armieĭ asuprăle, tóte tunurile câte li se găsea, nóptea şi ḑiua le-aŭ întorsŭ înapoĭ; decĭ acéstă biruinţă să o publicuiţi dumnévóstră la tótă obştea poliţieĭ Bucurescilorŭ, ca să facă mulţămită luĭ Dumneḑeŭ cu toţiĭ şi fie-care să se bucure şi să se veseléscă avêndŭ nădejde la ajutorulŭ mareluĭ Dumneḑeŭ şi la puterea oştirilorŭ crăesci, că vom avea şi alte vestirĭ de bucurie pentru maĭ marĭ biruinţe şi sfărîmarea vrăşmaşilorŭ. 1790, Iunie 20.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitnant Baron fon; *Rômnic Filaret, Dimitrie Banŭ, Marchelie, Manolache Grădişteanu, Dimitrie Logof.*

(1) Tesaur II, pag. 298.

«După ce m'aŭ primitŭ cu milostivire și cu cinste, m'aŭ pusŭ de amŭ ședuțŭ și între alte vorbe și întrebărĭ ce mi-aŭ făcutŭ pentru pricinile rĕsboiuluĭ și ale țĕreĭ românescĭ, mi-aŭ poruncitŭ să scriŭ boĭerilorŭ dela Bucurescĭ și să le arĕtŭ, că o să vie ordia împĕrătéscă la Bucurescĭ, ca să dée rĕsboiŭ Nemțilorŭ . . .».

Turcĭĭ simțiaŭ nevoĭa, aflândŭ dóră cumŭ boĭerĭĭ se dedeseră toțĭ la Nemțĭ și Muscalĭ, să aibă măcărŭ câțĭ-va cu dênșiĭ. Vizirulŭ se gîndi tocmaĭ la ceĭ nemulțămițĭ de Mavrogheni, póte deja otărît să'lŭ pérdă pre acesta. Vizirulŭ promitea, decĭ, prin Văcărescu, deplină milostivire asupra boĭerilorŭ ce vorŭ abandona pre Nemțĭ, numaĭ să nu dosésca din țéră, în ḑiua când Austriacĭĭ vor fi învinșĭ. En. Văcărescu lucră acumŭ ca neamicŭ neîmpăcatŭ a luĭ N. Mavrogheni. Invitatŭ de Vizirŭ să scrie boĭerilorŭ din țéră, elŭ refuză ḑicênd: «In vreme ce sciŭ toțĭ din Bucurescĭ că Domnulŭ Mavrogheni este la Diiu, și este *halea Domnŭ*, și fiindŭ isbânda turcéscă are să vie la Bucurescĭ, nu este cu putință să-mĭ dée ascultare mie, ci toțĭ trebue să dosésca (1).»

Vizirulŭ întrébă: «*Până acolo urĕscŭ Româniĭ pre Mavrogheni*?».

Cu socotélă încărcată En. Vacărescu nară Viziruluĭ ceea ce el pretinde că sunt faptele rele ale luĭ N. Mavrogheni. Până acolo împinge lucrulŭ Enache Văcărescu, că ḑice Viziruluĭ, că décă ar sci că în mergerea Turcilorŭ, va fi luat și el cu Vizirulŭ spre Bucurescĭ, el va preferi *să dosésca*, décă va sci că Mavrogheni tot este Domn!...

Aceste declarațiunĭ le repeti En. Văcărescu și înaintea a treĭ alțĭ miniștri turcĭ séŭ «*rigialĭ*.» Aceștia fură de opiniune să se raporteze la Constantinopole declarările luĭ En. Văcărescu... Era totŭ ce voia Vizirulŭ: — «Mergĭ, ḑice el luĭ *Văcărescu, de scrie la boĭerĭ și 'ĭ încredințéză că nu va maĭ fi Mavrogheni Domnŭ!*»

Ca să fie maĭ tare în joculŭ seŭ politicŭ, En. Văcărescu ceru Viziruluĭ să se chiăme lângă dînsulŭ și ceĭ-l-alțĭ boĭerĭ din Arvanitohori și din Adrianopole. Acésta o dobândi lesne și pe dată En. Văcărescu scrise boĭerilorŭ din țéră. Scrisórea luĭ nu o aflămŭ publicată

(1) Tesaurŭ II, pag. 299.

în «*Istoria Impĕrăţilorŭ otomanĭ*», deşi lăsase loc pentru decopiarea eĭ. Ar fi unŭ documentŭ de mare învĕţăminte şi décă s'ar afla copia între hârtiile familieĭ Văcărescu s'ar aduce cu publicarea eĭ deosebită lumină în istoria acestorŭ timpurĭ grele. Póte că ar fi şi de natură a maĭ apĕra şi onórea politică a luĭ En. Văcărescu.

Destulŭ că din acelŭ momentŭ En. Văcărescu este omnipotentŭ pe lângă Vizirŭ şi serbătoritŭ în óstea turcéscă din Giurgiu şi Rusciuc. Vizirulŭ îĭ ordonă «*să fiă nelipsitŭ dela corturile luĭ*» pe tótă ḑiua «făcêndŭ şi *dragomanlic* în Divan în tótă curgerea de vreme ce am fostŭ la ordie într'acéstă campanie» (1).

Din aceste ḑile capulŭ luĭ N. Mavrogheni este otărîtŭ peireĭ!

Grecŭlŭ Anastasie (Selim) maĭ dă şi altă explicaţiune la căderea şi perirea luĭ N. Mavrogheni: ura învechită contra unuĭ nepotŭ al sĕŭ, Stefan, dragomanulŭ arsenaluluĭ turcescŭ. Selim arétă, că acestŭ Stefan era omŭ modestŭ şi stăruitorŭ în *slujba* sa, dar nu voĭa să se amestece în intrige..... N. Mavrogheni interpretă acéstă rĕcélă şi indiferenţă tocmaĭ din contra în planurĭ neamice luĭ. «In fine Mavrogheni se otărî să întrebuinţeze puţina stare şi puţinulŭ creditŭ ce-ĭ maĭ rĕmăseseră pentru ca să cumpere disgraţia nepotuluĭ sĕŭ; chĭar şi mórtea aceluia, de-ĭ va fi trebuinţă».

In deşertŭ Selim îĭ arétă că făcea rĕŭ, că luĭ chĭar îşĭ făcea rĕŭ, căcĭ perdea unŭ razimŭ sigurŭ perḑêndŭ pre Stefan, orĭ câtŭ el nu manifestă sgomotos serviciile ce adusese şi maĭ puté aduce unchiuluĭ sĕŭ. Mavrogheni «amărîtŭ de necazurĭ, scrie Selim, ajunsese incapabilŭ de a maĭ judeca cu sânge rece. El semănă ca unŭ omŭ care, urcândŭ o stâncă răpede cu ochiĭ mereŭ aţintiţĭ spre vêrfŭ, merge cu paşĭ fermĭ şi siguri, dar la coborîşŭ vĕḑêndŭ prăpastia deschisă sub picĭórele séle, îşĭ perde totŭ cumpĕtulŭ şi se aruncă într'ênsa chĭar de frica ce are de a cădé în întru» (2).

Aşĭa fiindŭ acum Mavrogheni, el nu ascultă de sfatulŭ bunŭ al luĭ Selim, şi striga spumegândŭ de mânie: Nu sunt înconjuratŭ decât de *trădătorĭ!* Aţĭ luatŭ cu toţiĭ parte la complotŭ; toţĭ v'aţĭ înţelesŭ ca să-mĭ rĕpuneţĭ vĭaţa!...»

(1) Tesaur II, pag. 299.

(2) Românul din 1861, No. 22, foiletonŭ. Veḑĭ anexa.

Avea dreptate Selim. Décă Stefan nu fusese de mare ajutorŭ luĭ N. Mavrogheni, fu pentru el de peire înlocuirea luĭ Stefan în postulŭ ce avé prin *Hangerliul* «a căruĭ ură contra luĭ Mavrogheni, scrie Selim, nu avé marginĭ!»

LXV.

Hangerliu. Intrigile luĭ. N. Mavrogheni în fața morțiĭ. Uciderea luĭ. Apreciărĭ despre acésta.

Acestŭ Hangerliŭ începu a intriga în contra nenorocituluĭ Principe Mavrogheni. El amintia cum zarafulŭ Petrache îșĭ perduse capulŭ din causa luĭ Mavrogheui și că «Mavrogheni s'ar fi îmbogățitŭ din comorile aceluia» (1). Asemené intrigĭ se întêmplaŭ — prin o coincidență fatală, — tocmaĭ când Mavrogheni perdé bătălia dela Calafat... Atuncĭ Mavrogheni simți — inteligentŭ cum era — că e perdutŭ. Acéstă convingere îl aduse la cea maĭ de pe urmă descurajare și chĭar la esaltare à la Ludovic XI. Selim naréză o scenă gróznică de asemenea sureccitare (2). Dar asemené bólă și desperare nu-ĭ întunecă multŭ timpŭ pătrunḑětórea vedere politică. « — Selim, esclamă el — în urma unuĭ paroxismŭ de nervĭ — ora după urmă s'a apropiatŭ pentru mine; așĭ fi nebunŭ de m'așĭ flata că potŭ s'o îndepărtezŭ!...

In tot-d'auna pe N. Mavrogheni 'l-amŭ vĕḑutŭ viteazŭ, despreţuindŭ mórtea și însetatŭ de glorie, de lauda Istorieĭ. Până la ultimulŭ momentŭ atarĭ fură simţirile luĭ. El întrebà pre Selim — credincĭosulŭ și ultimulŭ sĕŭ amicŭ — ce ar fi maĭ cuviinciosŭ pentru gloria luĭ: să se ucidă singurŭ «séŭ să *așteptŭ cu liniște și curagiŭ lovitura fatală ce mi se pregătesce?*»

Selim pledă căldurosŭ contra sinuciderii. Apoĭ Selim voi să mérgă la Constantinopole să dejóce intrigele luĭ Hangerliu. Nu avu timpŭ. Abia plecatŭ, dela Vidin, dupe o despărţire de Mavrogheni, care merită să fie citită în scrierea luĭ Selim, — și abĭa Mavrogheni să

(1) Românul, 1861. pag. 81. Veḑĭ în anexă scrierea luĭ Selim.
(2) Veḑĭ anexa.

mutase de lângă Vidin âmblându rătăcitoru din satu în satu, și ĭată că la localitatea disă *Bela* îl întâlni Capigiulu trămisu de Viziriulu «însărcinatu de *a-ĭ aduce cununa nemuririĭ*», cum scrie Selim.

Mavrogheni maĭ uză de unu mijlocu de scăpare, ce-lu plănuise de maĭ dinainte: el scóse, de față cu Capigiulu, unu micu coranu din sînu, și se declară partizanu al legeĭ luĭ Mohamet...

Dar planulu nu-ĭ reuși. Capegiulu nu-ĭ dete decât timpulu necesaru a-și face rugăciunele dupe coranu. Ingenunchiându, Mavrovheni exclamă: — Meritamu o altă resplătire dela suveranulu meu. Măcar să maĭ găséscă Sultanulu în totu imperiulu séu celu vastu, unu singuru grecu să-ĭ fie credincĭosu ca mine!...»

După aceste cuvinte îșĭ goli însușĭ cu fermitate capulu și lăsă să i se técă la gâtu strénsulu fatalu!... (1).

Ca să legitimeze fapta uciderei, neamicii luĭ inventaseră mincĭuna, că la bătălia dela Calafat, Mavrogheni otărîse să fugă la Nemți. L'am vĕdutu, de sigurŭ, bătându-se contra Austriacilorŭ cu desperare și căutându'șĭ apoĭ adăpostu totu pe țĕrmulu turcescu. Cine 'l opri de a fugi la Austriacĭ, când acestia eraŭ învingĕtorĭ, décă în adevĕru fusesese înțelesu cu eĭ?...

Scirile despre trădarea închipuită a luĭ N. Mavrogheni, âncă din 1789 se respândise de Austriacĭ, carĭ nu puteaŭ uĭta cu ce vitejie Domnitorulu îĭ ținuse în respectu în Carpații atâta lungu timpu. Așĭa veste duceaŭ jurnalele germane și la Paris, unde *Moniteur Universel* înregistra asemene scornituri (2).

(1) Românul, 1861, foiletonulu dela pag. 82. Veți anexa.

(2) «La défection de l'hospodar Mavrojeni se confirme par des lettres de Frankfort du 23 Novembre: il est en négociation avec les chefs des armées impériales. Il offre de faire cause commune avec les Autrichiens et les Russes, si les deux cours consentent à lui assurer la souveraineté de la Valachie».

„Moniteur Universel", No. 106, din 7 Noembre, 1789.

«Les dernières nouvelles de la Valachie annoncent comme *certaine la mort de l'Hospodar Mavrojeni.* Ce prince a été décapité, par ordre du Grand-Visir, dans un bourg, près de Widdin. C'était le seul moyen qu'on eût de s'assurer de sa personne. Le Ministre, dit-on, l'avait mandé pour lui faire quelque reproche, l'hospodar refusa de venir, et le Grand-Visir lui renvoya un capigibachi qui, dans les formes de ce genre de procédure, lui trancha la tête. Cette nouvelle a besoin d'être confirmée».

„Moniteur Universel", No. 311, 22 Oct. 1790.

Eacă în ce modŭ rece și indiferentŭ narézá En. Văcărescu uciderea luĭ N. Mavrogheni:

«Intr'acéstă vreme Mavrogheni aŭ purcesŭ dela Diŭ, ca să vie la ordie, avêndŭ la dênsulŭ vre-o 7—8000 de óste și vre-o 20 de tunurĭ și fiind-că Românĭ (nu și Văcărescu?) printr'unŭ magzarŭ arĕtaseră tóte faptele séle la Vizirulŭ și Vizirulŭ la Impĕratulŭ, aŭ venitŭ hatișerifŭ și aŭ trămisŭ Vizirulŭ pre unŭ Sultanŭ și pre frate-sĕŭ, care era Capigi-Basa și Mirahor-Paiasi și întâlnindu-lŭ pe cale viindŭ, într'un satŭ ce se numesce Bela, i-aŭ tăiatŭ capulŭ și l'aŭ adusŭ la ordie și chiămându-mĕ Vizirulŭ pre mine, m'aŭ trimesŭ la Leilec-ceadir cu caftangiulŭ mărieĭ sale *să-ĭ vĕdŭ capulŭ* și întorcêndu-mĕ mi-aŭ poruncitŭ să scriŭ la Bucurescĭ boĭerilorŭ o carte, *ca din porunca Mărieĭ sale*, și să le arĕtŭ, că dreptatea pré puterniculuĭ împĕratŭ aflându de faptele luĭ Mavrogheni ce aŭ făcutŭ în țara Românéscă, i-aŭ făcutŭ rĕsplătirea, și după porunca îndată i-amŭ înscințatŭ și s'aŭ bucurat cu toțiĭ»!

Audițĭ! *s'aŭ bucurat cu toțiĭ!* ca și Enache Văcărescu!.... Cu așĭa boĭerime, ce putea face unŭ angerŭ, necumŭ Mavrogheni?

Totŭ maĭ omenosŭ este Dionisie Eclesiarculŭ, care dice: «iar pe Domnulŭ Mavrogheni l'aŭ tăiatŭ Vizirulŭ cu fermanŭ împĕrătescŭ, dar n'a fostŭ fermanŭ făcutŭ cu scirea împĕratuluĭ, ci cu *vicleșugŭ* aŭ pusŭ vizirulŭ pre capichehaiaoa luĭ de aŭ pusŭ pecetea împĕratuluĭ, *avêndŭ vizirulŭ pismă pe el*, încă din când era seraschier la Diŭ, că atuncĭ îĭ poruncia Mavrogheni luĭ să mérgă la óste, să nu stée în cetate... (1)».

Eată cum scrie și Choiseul despre uciderea luĭ Mavrogheni:

«Sa expusŭ astă-dĭ la pórta Seraĭuluĭ capulŭ Principeluĭ Vala-

---

«La nouvelle de la mort de l'Hospodar de Maurojeni est confirmée; sa tête a été envoyé à Constantinople. Ce malheureux prince avait cru pouvoir se soustraire à ce cruel sort, en embrassant la religion de Mohamet; mais cet expédient ne l'a pas sauvé· Le Grand Seigneur lui a donné pour succeseur de la dignité d'hospodar de la Valachie, le Prince Mauro Cordato. La famille de l'infortuné Maurojeni s'est sauvée à Carlsbourg en Transylvanie, avec une partie de ses trésors».

„Moniteur Universel", No. 312, 23 Oct. 1790,

(1) Tesaur II, pag. 181.

hieĭ N. Mavrogheni. Acesta fu victima gelozieĭ ce marele Vizir și ceĭ-l'alțĭ Pașĭ prinseseră contra luĭ din causa isbândelorŭ luĭ celorŭ întêĭ și a silințelorŭ stăruitóre ce pusese pentru causa otomană. Neamicĭĭ luĭ aŭ obținutŭ întêĭ dela Sultanulŭ, care stima pre Mavrogheni, ordinulŭ să fie esilat. *Resistența* (?) ce puse de a se supune s'a părutŭ mareluĭ Vizirŭ unŭ motivŭ suficientŭ ca să ordone *dela sineșĭ* să'l ucidă. Vizirulŭ a rechiămatŭ trupele ce Mavrogheni comandà și apoĭ lipsitŭ așĭa de oștire, Domnitorulŭ n'a pututŭ evita lovirea ce pregătia ura contra luĭ. Oastea pare că fu nemulțămită de acéstă crudă ucidere și nu se póte vedé decât cu durere, că zelulŭ celŭ maĭ statornicŭ și cele maĭ generóse silințĭ ale acestuĭ Principe nenorocitŭ, aŭ fostŭ neconsiderate până la acelŭ punctŭ de a-ĭ se imputa ca *trădare* demersurile ce el făcé ca să-ĭ fie rĕsplătite și să'lŭ condamne a'șĭ perde viața în modŭ neomenosŭ» (1).

(1) «On a exposé aujourd'hui à la porte du Sérail la tête du Prince de Valachie, Nicolas Mavrojeni. Il a été victime de la jalousie que le Grand Vizir et les autres Pachas avaient conçue de ses premiers succès et de l'opiniâtreté de ses efforts pour la cause ottomane. Ses ennemis ont obtenu d'abord du Grand Seigneur, qui l'estimait, l'ordre de son exil. La résistance qu'il a apportée à s'y soumettre a paru au Grand Vizir un motif suffisant pour ordonner de son chef qu'il fût mis à mort. Il a fait rappeler les troupes qu'ils commandait; et, abandonné ainsi à ses propres moyens, il n'a pu éviter le coup que la haine lui a fait porter. L'armée paraît avoir été mécontente de cette cruelle exécution, et on ne peut voir qu'avec douleur *que le zèle le plus constant et les efforts les plus généreux de ce Prince infortuné aient été méconnus au point de lui avoir fait imputer à trahison les démarches qu'il faisait pour en obtenir la récompense, et l'aient fait condamner à perdre ignominuisement la vie*».

Signé: *Choiseul-Gouffier.*

Hurm., Vol. II supl. I, pag. 77.

Altmintrelea esplică abatele Becattini mórtea luĭ N. Mavrogheni în vol. 8, pag. 135. Elŭ pretinde că Coburg a reclamatŭ la Viziru contra luĭ N. Mavrogheni, pentru că acesta, în timpŭ de armistițiŭ «spediva intimazioni a que' Boiari o Gentiluomini per aver viveri e denari. Stanchi quelli gia del tirannico suo governo, e di soffrire ulteriori avanie, consegnarono in mano del Principe di Coburgo supremo comandante dell'Armata Austriaca . . . . . le lettere di detto Ospodaro per ottenere nuova retribuzione . . . Sdegnato il Maresciallo, che costui, in *tempo di armistizio* nutrisse l'ardimento di chiedere tributti da una provincia di cui non era piu in possesso perchè occupata dalle forze Austro-Russe, spedì per un Uffiziale queste lettere al gran Vizir, per fargli comprendere come erano rispettati i suoi ordini, domandando nell atto medesimo un adequata sadisfazione. Il grand Vizir trasmesse queste lettere al giovane Sultano, il quale

LXVI.

Negociări de pace la Giurgiu. Văcărescu administră țéra din tabăra turcéscă. Armistițiŭ.

Pe când se întêmpla bătaia de la Calafat negoțiațiunile de pace eraŭ intrate în o fază nouă, chiar la tabera Viziruluĭ, ca o consecință a convențiuneĭ încheiate de Austria cu Prusia la Reichenbach.

Impĕrătésa Ecaterina vĕdêndŭ noua față ce luaŭ lucrurile, după convențiunea dela Reichenbach, se grăbise a se împăca cu Regele Suedieĭ, prin condițiunĭ onorabile pentru ambiĭ suveranĭ, la Varela, în 14 August 1790, cu intervențiunea Spanieĭ.

Ecaterina II otărî că ea va continua singură resbelulŭ (1).

Muntenia în acestŭ timpŭ era administrată de Divanulŭ mixtŭ de boĭerĭ și impiegațĭ Austriacĭ. Maĭ la vale vomŭ studia faptele acesteĭ administrațiunĭ *sui-generis*.

O altă administrațiune ocultă maĭ exista în țéră în acelașĭ timpŭ.

Enache Văcărescu, înainte ca și după uciderea luĭ N. Mavrogheni, este administratorulŭ supremŭ alŭ țĕreĭ în numele și din tabăra turcilorŭ, măcar că Pórta după uciderea bravuluĭ Domnŭ, numise îndată în locu-ĭ pe Alexandru Mavrocordat, dișŭ și Delibeĭ. Acesta nu făcu nicĭ un actŭ de domnie, țéra findŭ în mânile nemțilorŭ, cu stete în tabăra Vizirului (2). Văcărescu însă scrie pentru provisiunĭ, care

---

in un istante di collera invio al suo ministro il comando di far decapitare l'inquieto Mavrojeni».

Becattini dice, că Mavrogheni a fostŭ chiămatŭ la Vizirŭ și că acolo i se tăiă capulŭ. Selim a fostŭ celŭ maĭ bine informatŭ și cele scrise de el concordă cu cele scrise de En. Văcărescu, cum vĕdurămŭ.

Că Austriacĭĭ nu fură streinĭ la uciderea luĭ Mavrogheni, cum aŭ fostŭ părtași la acé a luĭ Gregorie Ghica, nu ne îndoimŭ, căcĭ vitezia cu care Domnitorulŭ le ținu calea în munțĭ devenise «frica și *spaĭma* Nemțilorŭ» :

Φρίκην Καὶ θαμβος τῆς Γερμανίας .... cum scrie Caminarul Persiani. D. Papadopulo-Calimach însă afirmă că «noulŭ Vizirŭ, **cumpĕratŭ de Austria** decapită mișelesce pe Vodă N. Mavrogheni, fără scirea Sultanuluĭ, la satulŭ Pelina (?) aprópe de Șistovŭ în Iulie, 1790.

Revista pentru Istoriă și liter. de d. Gr. Tocilescu, 1890, pag. 125.

(1) Salaberry — Histoire de l'Empire Ottoman, vol. 4, pag. 137.

(2) Vedĭ Fotino, II, pag. 180—181, trad. Sion.

de requisițiuni etc.; el e în comunicațiune cu Mitropolitulŭ și cu Episcopiĭ, deși aceste tóte se facŭ în secret de Austriacĭ (1).

La 1 Augustŭ 1790 trecuse urdia turcéscă cu Vizirulŭ la Giurgiŭ (din Rusciuc), însoțită de Văcărescu. La $^{2}/_{21}$ Augustŭ, Turciĭ pregătiaŭ planŭ de bătaie — căcĭ din Prusia Pórta spera ajutor... A doua di la $^{3}/_{15}$ Augustŭ era să plece óstea turcéscă spre Daĭa, ear la $^{8}/_{20}$ «să purcedemŭ noĭ (Văcărescu și boieriĭ) cu Vizirulŭ».

Dar la $^{6}/_{18}$ Augustŭ Văcărescu venindŭ la Giurgiŭ din Rusciuc, vĕdu la cortul luĭ Hagi Eieni Aga Capigi Bașa nisce *Europeĭ*. Intre eĭ era comitele Lusi. Cu acesta Văcărescu grăi italienesce, căcĭ evită de a vorbi grecesce, ca să nu'l bănuéscă Turciĭ. Lusi era solŭ pentru pace. Primitŭ de Vizirulŭ, fu îmbrăcat cu blană de samurŭ . . . . (2) Vizirulŭ trămise stafetă la Constantinopole. Resultă unŭ armistițiŭ între Austria și Pórtă, cu începere dela 21 Septembre stilŭ noŭ, până la finea luĭ Maiŭ 1791. Eată în ce modŭ este redactatŭ acestŭ armistițiŭ, după cum îl aflămŭ în Becattini (3):

«Se face de scire la tótă armata de sub ordinele mele și de asemenea la cele-l-alte armate ale Majestățeĭ Séle Apostolice, Regele Ungarieĭ și al Bohemieĭ, cum că primindŭ Pórta otomană condițiunile stipulate între Majestatea Sea și Majestatea Sea Regele Prusieĭ la 27 Iuliŭ trecutŭ. Eŭ Feldmareșalulŭ principe de Coburg am fostŭ autorisatŭ din partea prea grațiosuluĭ nostru suveranŭ, precumŭ de asemené și Marele Vizirŭ Șerif Hasan Pașa a fostŭ autorisatŭ de Sultanu a încheia unŭ armistițiŭ între respectivele douĕ armate, austriacă

(1) «Iar mie-mĭ orîndui (Vizirulŭ) tréba ţĕreĭ românescĭ ca să se caute de mine tótă». . . (Tes. II, pag. 299). Scrisorile mele ce am scrisŭ în judeţele ţĕreĭ românescĭ aŭ fost dindestule la înduplecarea și credința ce aŭ firesce (?) Românii cătră pré puternica Pórtă, ca să pornéscă pre locuitoriĭ aĭ tuturor judeţelorŭ după marginea Dunĕreĭ, să care zacherea și să vîndă la serhaturile turcescĭ și să o vîndă la Turcĭ, aflându-se nemții la Bucurescĭ. In hasulŭ Giurgiuluĭ, 1700 familiĭ veniseră cu carele lorŭ din Ilfov, Vlașca și din Teleormanŭ și hălăduia sub ocrotirea mea . . . In tótă acéstă curgere de vreme, judecățile și pricinile lorŭ so căutaŭ de mine . . . Intr'acestŭ chipŭ am otcărmuitŭ trebile ţĕreĭ cu multă plăcere a stăpînilorŭ până cândŭ s'aŭ făcutŭ armistițiŭ cu Nemții».

Tesaur II, pag 299 - 300.

(2) En. Văcărescu în Tesaurŭ II, pag. 300.

(3) Vol. 8, pag. 129—131.

și turcă, spre a da locŭ la negociațiunile de pace. In consecință, noĭ, comandanții generalĭ aĭ ḑiselorŭ armate prin mediațiunea Conteluĭ colonelŭ Luzzi din serviciulŭ M. S. Prusiane, amŭ priimitŭ și semnatŭ reciprocamente următórele articole cu cele maĭ josŭ scrise pacturĭ și condițiunĭ:

1) Din ḑiua subscriereĭ armistițiuluĭ supraḑisŭ, 21 Septembre curentŭ, va înceta orĭ ce ostilitate atâtŭ pe uscatŭ câtŭ și pe apă între trupele austriace și otomane, carĭ trupe până la subscrierea tratatuluĭ de pace vor rĕmânea în posesiunea provincielorŭ și fortăreților ce actualmente sunt în puterea lor, și între aceste se vor sili cu tótă stăruința de a evita orĭ ce manifestare de neamiciție, fiă directă fiă indirectă, care ar putea da ocasiune de întórcere, ast-fel că din ambele părți să se observe o perfectă liniște și concordie.

2) In casulŭ când, contra a tótă așteptarea, s'ar comite, după publicarea presentuluĭ armistițiŭ, dintr'o parte séŭ dintr'alta vre o devastare, invasiune, daună, furtŭ, răpire séŭ altă faptă de ostilitate, ambele părți se obligă de a'și da reciprocă deplină satisfacere și despăgubire și să pedepséscă rigorosŭ pre autorĭ, favorisatorĭ și executorĭ.

3) Atâtŭ corpulŭ de armată regescŭ Austriacŭ câtŭ și acelŭ otomanŭ se vorŭ deosebi. Trupele austriace nu vor intra nicĭ în numĕrŭ mare, nicĭ în numĕrŭ micŭ în județele Tŭrnu, Giurgiŭ și Brăila și din contra Marele Vizirŭ nu va ține dincóce de Dunăre dealungulŭ fruntariilorŭ Valachieĭ, ocupată de armata Austro-Rusă altŭ numĕrŭ de soldați, decât necesariulŭ pentru garnisónele ḑiselorŭ treĭ cetăți. Assemenea trupele turcescĭ nu vor trece nicĭ în numĕrŭ mare, nicĭ în numĕrŭ micŭ fruntariile Valachieĭ în districtele cele-l-alte ocupate de Austriacĭ. Navigațiunea Dunăreĭ va fi liberă pentru ambele părți în susŭ și în josŭ de a lungulŭ țĕrmuluĭ respectivŭ ocupatŭ, darŭ fără a se apropia de țĕrmulŭ opusŭ.

4) Locŭlŭ de destinatŭ pentru congresulŭ de pace se va fixa în țéră cu totulŭ neutră, și se vor lua mĕsurile cele maĭ eficace pentru siguranța luĭ și pentru comoditatea și libertatea miniștrilorŭ carĭ vor avea să asiste la el.

5) Din ḑiua publicăreĭ presentuluĭ armistițiŭ se declară, că rĕ-

mâne deschisă între ambele părți o reciprocă comunicațiune precumŭ era și mai înainte în timpŭ de pace.

6) Fie-care din supușii respectivi, care va voi să trécă de pe teritoriulŭ unuia séŭ altuia, va trebui să aibă pasportŭ semnatŭ de comandantulŭ séŭ și cu acesta va putea âmbla pentru afacerile sale fără nicĭ o împedicare.

7) Rĕmâne hotărîtŭ și stabilitŭ că armistițiulŭ acesta nu va fi parțialŭ ci generalŭ pentru tóte armatele și pe tóte hotarele M. S. Apostolice, Regeluĭ Ungarieĭ și al Bohemieĭ, câtŭ și ale Porțeĭ otomane, și va trebui să dureze 9 lunĭ, adecă până la finea luĭ Maĭ 1791».

LXVII.

Turcia față cu Rusia în noua campanie 1790. Rĕsboiŭ navalŭ. Totŭ negociărĭ de pace. Prusia aliata Turcieĭ. Luarea Benderuluĭ de Potemkin. Situațiune grea pentru Potemkin. Turcia exigentă. Rĕsboiulŭ Rușilorŭ cu Suediĭ.

Turcii speraŭ că după facerea armistițiuluĭ vor putea a'și duce tóte oștirile contra Muscalilorŭ. Decĭ Vizirulŭ plecă din Rușciuc spre Silistria, ca de acolo să facă pregătire contra Rușilorŭ din Moldova. Flota turcéscă era la gurele Dunăreĭ (1), pe cândŭ muscaliĭ se pregătiaŭ să atace Kilia. Prin faptulŭ că Austriacii nu îngăduiaŭ pre Turcĭ în favórea armistițiuluĭ, să trécă prin Valachia spre Moldova, campania contra ostilorŭ rusescĭ mergea greŭ. In Septembre Sultanul ceru Austrieĭ să-ĭ restitue Valachia — deși pacea cu ea nu era făcută, — măcarŭ pe 6 lunĭ, ca să pótă conduce prin ea oștire spre Moldova. Supune acéstă *naivă* cerere Choiseul cătră Ministrul séŭ Montmorin (din Versailles) în nota ceĭ trămite, din Constantinopole, în 8 Februarie 1790:

»Le Grand Seigneur veut que — sans attendre seulement la signature des préliminaires, sans savoir si l'on pourra convenir des premières bases de la paix, — l'armée autrichienne évacue la Valachie,

(1) Vedĭ corespondința luĭ Choiseul din 22 August 1790, Hurm. Vol. II, supl. I, pag. 75.

par ce qu'il en a, dit-il, besoin pour attaquer les Russes en Moldavie, et, dans le cas où l'on ne pourrait convenir de la paix, il rendrait cette province qu'on lui aurait ainsi prêtée pour six mois» (1).

In 22 Septembre Choiseul scrie iarăşi la Versailles, că Sultanulŭ primindŭ dela Austria refuzŭ la cererea de susŭ, a trămisŭ olac la Viziru ordonându-i să reîncépă rĕsboiulŭ cu Coburg. Norocŭ, ḑice Choiseul, că Vizirulŭ mai puţinŭ înverşunatŭ partizanŭ al rĕsboiuluĭ decâtŭ Sultanulŭ, apucase a semna convenţiunea de armistiţiŭ cu *Comitele Lusi*.

Campania cu Muscaliĭ fu anevoiósă pentru Turcĭ în 1790. Pe marea Négră, în 19 Iuliŭ, 36 de vase turcescĭ fură bătute de contra-amiralulŭ rusŭ Uschakow şi nu putură scăpa în parte la Sinope, decâtŭ fugindŭ favorisaţĭ de întunereculŭ uneĭ nopţĭ. Lupta nu fu decisivă «ma le forze Turche non tornerono a valeggiare per molto tempo» (2).

De altă parte Principele Potemkin «non tralasciava niun preparativo per uscire validamente in campagna coll' armata di terra» (3).

Intre aceste, la Iaşĭ, cum vĕḑurămŭ, se afla unia din miniştriĭ Porţeĭ cu scopŭ de a negoţia pacea. Ministrulŭ rusŭ Bulgakoff arestatŭ de Turcĭ, fusese liberatŭ cu gândŭ de a facilita negociările. Dar Pórta nu se lăsa de pretenţiunile sale, relative la înapoiarea Crimeeĭ de Ruşĭ, în situaţiunea celŭ puţinŭ în care o pusese tratatulŭ dela 1774, şi acésta nu puteaŭ admite Muscaliĭ cu nicĭ unŭ preţŭ. Eacă de ce în Martie deja eraŭ rupte negoţiările dela Iaşĭ (4). La

(1) Sultanulŭ vrea ca fără a aştepta semnătura preliminărilorŭ, fără a sci décă se va putea ajunge la primele base ale păceĭ — armata austriacă să evacueze Valachia, pentru că, ḑice el, are necesitate de acésta spre a ataca pre Ruşĭ în Moldova, şi în cas când nu se va putea încheia pacea, el va înapoia acéstă provincie, care i se va împrumuta pe şease lunĭ.

Vol. II, supl. I, Hurm. pag. 76.

(2) Lupta nu fu decisivă dar forţele turcescĭ nu se maĭ încercară la luptă multŭ timpŭ, iar acele rusescĭ se folosiră de acésta pentru a se retrage la Caffa, ca de aci să dea mână de ajutorŭ armateĭ de uscatŭ protegiând'o şi procurându'ĭ provisiunĭ şi Artilerie.

Becattini VIII, pag. 140.

(3) Ibidem.

(4) Hurm. vol. II, supl. I, pag. 73, Doc. CXXX.

acéstă se deciseră Turcii, — cum vĕdurămŭ, — împinşi de Regele Prusiei (1).

Pe când unŭ corpŭ de oştire, la ordinile luĭ Kaminski, ataca Galaţiĭ şi 'l ardea, Suvaroff l'amŭ vĕdutŭ ajutându pre Coburg în bătăliile dela Focşanĭ şi dela Rômnicŭ (lângă Mărtinescĭ) la 22 Septembre.

Principele Potemkin începu campania cam încetŭ, în Augustŭ 1790, făcu demonstraţiunĭ în jurulŭ Benderuluĭ, luă Akermanul (cetatea Albă). La Bender ajunse Potemkin numaĭ în Octombre. Benderulŭ căduu nu prin luptă şi prin trădarea Paşeĭ. Acesta plăti la Constantinopole cu capulŭ trădarea cetăţeĭ.

Turcii, la favórea armistiţuluĭ cu Austria, îndoescŭ silinţele contra oştirilorŭ rusescĭ. Acésta ne esplică afirmaţiunea luĭ Choiseul în nota sa către ministrulŭ Montmorin, din 1 Sept. 1780, că: «La position du Prince Potemkin est cruelle, et le voilà loin de réaliser ses chimieres. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir» (2).

Choiseul afirmă încă că acumŭ Potemkin propuné, prin trămisulŭ sĕŭ Lascaroff, negoţiărĭ de pace şi că Turcii refusară: »*Ses avances ont été refusées*». Décă, adăogă Choiseul, Polonii s'ar decide a intra în acţiune şi ar descinde iute dealungulŭ Nistruluĭ, eĭ pe de o parte

(1) Choiseul către Montmorin, despre proiectulŭ de alianţă între Turcia şi Prusia:

«M. Dietz a pris enfin le seul parti qui ne permet plus aucune objection de la part des Turcs, ni aucune résistance de la mienne. Il adopte généralement toutes les conditions exigées par la Porte et il ne manque plus pour la signature du traité que le consentement du G-d Visir, auquel on vient d'expédier un courrier. On ne prévoit pas les motifs qu'il pourrait alléguer pour rejeter une convention entièrement rédigée suivant les désirs de la Porte. En voici les articles tels qu'ils me sont communiqués par l'agent plus fidèle et le mieux instruit qui, pour tout dire, les tient du Ministère lui-même:

Le Roi de Prusse promet de déclarer la guerre le printemps prochain aux deux Cours Impériales et de n'entendre à aucune proposition de paix que de concert avec la Porte. Il s'engage à lui procurer une paix solide, avantageuse et conforme à ses désirs, à lui faire restituer tout ce qu'elle a perdu dans cette guerre, et, de plus, la Crimée, objet qui forme seul un article séparément rédigé dans le termes les plus clairs».

(2) Hurm. II, supl. I, pag. 75.

și pe de alta ceĭ 80.000 de Turcĭ din noŭ expediațĭ contra luĭ Potemkin, ar pune pre Rușĭ în grea situațiune.

Pórta devenia în așia ocurință, și maĭ neînduplecată în cererile séle (1) Pe de altă ea împlé «tutte le corti di Europa di lagnanze sopra la durezza del imperatrice nel ricusare a dessi (Turci) la pace, dal che essi deduceano che si vedea chiaro l'oggetto da essa prefisso di rovesciare il loro impero» (2).

Ecaterina II, cu scopŭ de a potoli réua impresiune făcută în Europa de acusările Turcilorŭ, puse pre Contele de Ostermann să transmite tuturorŭ ministrilorŭ reședințĭ pe la curțile europene un memoriŭ circularŭ, desmințindŭ vorbele turcescĭ, că Rusia ămblă numaĭ după cuceririĭ teritoriale. Impĕrătésa acusă pre Pórta, ca începătóre rĕsboiuluĭ, apoĭ arétă că ea nu cere spre a face pacea decât:

1, Renoirea simplă a vechilorŭ tratate și a transacțiunilorŭ ulterióre păceĭ de la 1774.

2. Inființarea unuĭ Statŭ independinte din Moldova, Basarabia și Valachia.

---

(1) Choiseul cătră Montmorin, despre greutățile Ruşilorŭ și cererile din ce în ce maĭ marĭ ale Turcilorŭ pentru încheiarea păceĭ.

«La position du P-ce Potemkin est cruelle, M. le C-te, et le voilà loin de réaliser ses chimères. Il ne s'agit plus pour lui de régner sur la Moldavie, mais de parvenir à en sortir. C'est en vain qu'il a renvoyé plusieurs fois Lascarof au camp turc pour y entamer à quelque prix que ce fût une négociation. Ses avances ont été repoussées et quatre-vingt mille Turcs marchent en ce moment contre lui. Si les Polonais se décidaient à la guerre et se portaient rapidement le long du Niester, il lui deviendrait au moins très-difficile de regagner Oczakow.

Je crois, M. le C-te, pouvoir assurer que le G-d S-r ne se désistera point de ses prétentions sur la Crimée, et vous pouvez en juger par celles qu'il se dispose à élever dans la rédaction du traité définitif avec la Cour de Vienne. Ce n'est pas assez pour lui, après tant de revers, d'obtenir l'entière restitution de ce qui lui a été enlevé, de se voir rendre Chokzin, toute la Valachie, les deux villes d'Orsova, Fétislam, Belgrade, Semendria, Sabatz, toute la Servie et un tiers de la Bosnie; il prétend encore aujourd'hui annuler toutes les concessions acordées par son prédécesseur à la Cour de Vienne, se reporter à l'époque de la paix de Belgrad».

Vol. II, supl. I.

(2) «tóte curțile Europeĭ de jăluiriĭ asupra neînduplecăreĭ Impĕrăteseĭ, care refusă turcilorŭ pacea, din care refusŭ eĭ deducŭ că se vede clarŭ scopulŭ hotărîtŭ alŭ Impĕrăteseĭ de a le ruina imperiulŭ».

Beccattini VIII, pag. 141.

«Considerându-se bine, ḑicea Ecaterina II, intinderea ţĕreĭ şi numĕrulŭ cetăţilorŭ cucerite de oştirea ruséscă şi pe care voimŭ să le restituimŭ Porţiĭ, cessiunile neînsemnate ce-ĭ ceremŭ sunt de natură de a ne garanta contra a orĭ-ce bănuială de ambiţiune nemĕsurată. Cererea privitóre la independinţa celorŭ treĭ provinciĭ, din orĭ-ce parte s'ar considera, nu póte păré decât desinteresată din partea nóstră. Opresiunea şi devastările de totŭ felulŭ, sub care ele gemŭ, reaua administraţiune şi depradările, le facŭ de puţină importanţă chiarŭ şi pentru Pórtă. Primindŭ decĭ acestŭ punctŭ va perde maĭ puţinŭ de câtŭ va câştiga nimicindŭ orĭ-ce scânteie aprinḑétóre de rĕsboiŭ greŭ prin spese şi crudŭ, care atâtŭ de desŭ se întêmplă din causa acestorŭ posesiunĭ» (1).

Asemenea notă a guverneluĭ rusescŭ era din 8 Iunie 1790.

De sigurŭ *moderaţiunea* (?) Ecaterineĭ II venia în mare parte dela situaţiunea Rusieĭ în rĕsboiŭ cu Suedia, cu care închiée pace numaĭ în 14 August 1790 (2), şi dela ameninţările din partea Pru-

(1) «Considerandosi bene, l'estensione del paeste ed il numero delle Piaze conquistate dalle armi russe, e che vogliamo restituire alla Porta, le meschine cessioni che le domandiamo sono di tal natura da garantirci da ogni sospetto di smisurata ambizione. La domanda riguardante l'indipendenza delle tre provincie, da qual si voglia parte si consideri, non puo parere se non desinteressata per parte nostra. L'oppresione e le vessazioni di ogni genere sotto di cui gemono, la cattiva amministrazione, e le spoliazione, le rendono di poca importanza alla Porta istessa. Accettando dunque questo puncto, perdera assai meno di quello che non guadagnera a stradicare affatto ogni incentivo di guerre dispendiose e crudelo cagienate con tanta frequenza di que' possedimenti».

Becattini, vol. VIII, pag. 144—148.

(2) Victoria oştireĭ rusescĭ din Iulie 1790 asupra Sueḑilorŭ, a fostŭ anunciată în Bucurescĭ de Austriacĭ şi serbată prin Tedeum. Eată publicaţiunea trămisă în 19 Iulie 1790 de Divanŭ cătră judeţe şi la Aga şi Spătarŭ :

Publicaţiĭ la tóte judeţele i la Aga şi la Spăt. pentru biruinţa Moscalilor cu Sfeţi

«Măria Sa pré Inaltulŭ Principe Coburg prin Orderŭ înscliinţézĕ Divanulŭ cum că ĭ-aŭ venitŭ veste dela Iaşi, cum că Măria sa Georgis Gheneralŭ-maiorŭ apropiindu-se cu flota muscăléscă de strâmtórea Măriĭ cătră Viiburg, unde sta tótă flota Sfeţilorŭ cea mare şi cea micĕ aŭ venitŭ însuşi Craiulŭ Sfeţilorŭ cu flota luĭ cea micĕ înaintea floteĭ moschiescĭ, şi izbindu-se aŭ ţinutŭ bătaia multă vreme, în câtŭ atâtŭ de multŭ s'aŭ biruitŭ şi s'aŭ bătutŭ flota Sfeţilorŭ, câtŭ aŭ fostŭ

sieĭ. De alt-mintrelea convenia, cum arătarămŭ, Rusieĭ declararea indipendenței Principatelorŭ, cum ĭĭ convenise asemenea independența Crimeeĭ la 1774....

Inchierea păceĭ de Gustav, regele Suedieĭ, la Varella, cu Ecaterina II, surprinse neplăcutŭ pe Turcia ca și pe Anglia și pe Frederic Wilhelm II. Sultanulŭ făcu chĭar imputărĭ representantuluĭ Suedieĭ despre acéstă pace, pe când Suedia se legase către Turcia ca aliată, să continue resboĭulŭ contra Rușilorŭ (1).

La acusările Divanuluĭ turcescŭ, Suedia respunse cu unŭ memoriŭ circularŭ (2), din 18 Noembre 1790, că Regele Suedieĭ s'a rĕsboitŭ contra Rusieĭ în treĭ campaniĭ, împedicându ast-felŭ forțele navale rusesci de a fi duse din Baltica contra Turcieĭ, în Arhipelag. Suedia, în negociările sale de pace, cu intermediarea Spanieĭ, ceruse Rusieĭ ca să facă pace și cu Turcia și să se restitue Crimeea sub vechiĭ sĕĭ Hanĭ. La acéstă cerere Rusia a rĕspunsŭ, că amesteculŭ altorŭ curțĭ și maĭ alesŭ acé dela Berlin, face imposibilă asemené împăcare și că de aceea ea, Rusia, însărcinase pre Principele Potenkin să negocieze directŭ cu Pórta, fără nicĭ o intermediațiune streină. Regele Suedieĭ n'a voitŭ totușĭ să facă singurŭ pacea, dar în 20 Iulie Rusia a declaratŭ că va restitui Turcieĭ tóte cuceririle făcute dincolo de Nistru, (adecă în Principate) conformŭ trat. dela 1774, și că cetatea Bender și altele intermediare vorŭ fi dărîmate. Intre aceste Suedia

---

trebuință, a eși și flota cea mare vrêndŭ ca să taie drumulŭ Muscalilorŭ, pe care flotă ânsă Rușiĭ puindu-o âncă înainte aŭ bătut-o maĭ cu asupră și de totŭ i-aŭ sfărîmatŭ, și aŭ câscigatŭ Muscaliĭ la acéstă bătălie 7 corăbiĭ marĭ și treĭ micĭ, iar o corabie mare și douĕ micĭ și alte șăicĭ spărgêndu-le s'aŭ prăpăditŭ cu totŭ și s'aŭ prinsŭ viĭ din Sfeți ca la 6000 de ómenĭ, în scurtŭ tótă flota Sfețilorŭ, uniĭ s'aŭ stricatŭ de totŭ, alțiĭ s'aŭ prinsŭ, atâtŭ câtŭ nicĭ o corabie n'aŭ pututŭ să scape, și fórte mulțĭ ómenĭ s'aŭ înecatŭ în apă; s'aŭ luatŭ de Muscalĭ optŭ-sute de tunurĭ, și însușĭ Craiulŭ Sfețilorŭ la bătălie când rĕmăsese numaĭ patru corăbiĭ mutându-se dintr'una în alta, care corăbiĭ iarăși s'aŭ luatŭ de Rușĭ și nu se scie Craiulŭ ce s'aŭ făcutŭ; decĭ nu lipsesce Divanulŭ a însciința dumnévóstră, ca să puplicuițĭ în totŭ județulŭ ținutuluĭ acestuia de biruința ce s'aŭ făcutŭ. — 1790, Iulie 19.

(1) „Il Divano fu quello, che strepitò altamente, e chiamato il seegretario di legazione Suedeze Signore Aspo gli rimproverò in termiani assai forti diavere il suo Sovrano manifestamente violato ed infranto il Tratatto di alleenza". Becattini tom. VIII, pag. 185.

(2) Veḑĭ anexa după Becattini, T. VIII, pag. 186—189.

perdu o bătaie navală și mai vĕdĕndŭ că Frederic Wilhelm II împinge Pórta la o pace isolată cu Austria, iar că Anglia și Olanda nu dădĕŭ bani și oștire pentru continuarea rĕsboiuluĭ, ce Suedia nu-lŭ mai puté continua, silitŭ fu Gustav regele a face pacea, mulțămindu-se cu declararea Ecaterineĭ II *«che assicurase alla Porta una pace non svantaggiosa»*.

Ce displăcea mai multŭ Porțeĭ era că Suedia recunoscuse prin tratatulŭ dela Warela, titlulŭ Impĕrăteseĭ de «Czara della Crimeea e della picola Tartaria, non meno che di Sovrana de' Regni di Cabardinia e Giorgia».

LXVIII.

Congresulŭ dela Sistovŭ.

La Șișlovŭ (1) se adunaseră între aceștĭ, de și totŭ cu trăgănare și *«non con molta sollecitudine»* representanțiĭ Austrieĭ, în fruntea cărora era baronulŭ de Herbert, fostulŭ internuntiŭ austriacŭ la Constantinopole. Asemené sosiră acolo representantulŭ Prusieĭ, al Angliеĭ și al Olandeĭ, totŭ așĭa cum aceștia luaseră parte la tractatulŭ din 1698 (Carlovitz). Ungaria pretinse să aĭbă și ea unŭ representant (trattandosi di dover regolare de' confini spettanti al loro regno» (2). Comitele Esterhasi avu acéstă misiune, la marea satisfacere a Ungurilorŭ, carĭ, spre a mulțămi luĭ Leopold, îl rugară să grăbéscă a face serbarea încoronăreĭ ca rege al Ungarieĭ.

---

(1) Locŭlŭ de adunare fu lungŭ timpŭ discutatŭ. Pórta propuse Bucurescĭ orĭ Șumla, în fineа luĭ Septembre 1790 stilŭ vechiŭ. Eată ce se scrie la 8 Octombre 1790 stilŭ noŭ, din Constantinopole:

«Le Congrès se tiendra probablement à Bucarest ou à Chumla, le Grand Seigneur exigeant absolument qu'il se tienne sur son territoire».

. . . . . .

«Du 1-er Octobre. — Le Drogman s'est rendu aujourd'hui che MM. les Ambassadeurs d'Angleterre et de Hollande pour les inviter de la part du Grand Seigneur à se rendre à Bucarest et faire valoir la médiation de leurs cours pour terminer l'ouvrage de la paix entre la Porte et le Roi de Hongrie.

(2) Becattini, vol. VIII, pag. 132.

Din partea Turciei era — scrie En. Văcărescu — «pré slăvitulŭ Reiz Efendi Biri Abdulah și pré învĕțatulŭ Meche Molasin și Ordu-Cadisi, Ismet Bei-Efendi și slăvitulŭ Oruznamegi Efendi Duri Mehemet. Dragomanŭ fu Alexandru Moruzi» (1). Din partea Prusiei era Comitele Luchesini.

Spătarul Ion Cantacuzino, personagiŭ importantŭ în timpurile de care ne ocupămŭ, nu atâtŭ prin lucrarea luĭ în țĕră, cât prin cunoscințele ce avé cu bărbațiĭ la putere în Rusia și pe aiurea, ne a lăsatŭ în unŭ memoriŭ alŭ sĕŭ, în limba ruséscă, unele informațiunĭ ce n'aflarămŭ nicăiurea, relative la Congresulŭ dela Șiștovŭ. Așia el ne spune, că după cererea luĭ Luchesini, Divanulŭ din Bucurescĭ trămisă pe el, Ion Cantacuzino, ca să arĕte Congresuluĭ și în deosebĭ luĭ Luchesini, dorințele și drepturile țĕreĭ. «Scopulŭ luĭ Luchesini — scrie Ion Cantacuzino — era d'a scuza purtarea Turcilorŭ și de a depărta pre Românĭ din partida Rusieĭ și Austrieĭ, căutândŭ să dovedéscă, că unirea cu aceste puterĭ nu le va fi de nicĭ unŭ folosŭ, de vreme ce cu tóte făgăduelile lor, sórta acestorŭ ambe țĕrĭ nu se va putea hotărî fără cele-l-alte puterĭ ale Europeĭ». La aceste vorbe, Cantacuzino ĭĭ rĕspunse hotărîtŭ și cu vrednicie: «Cu nedreptŭ, marchise, imputezĭ Românilorŭ necredința cătră Turcĭ. Țéra Românilorŭ este o țĕră liberă, ea își are drepturile sale; și aceĭ ce vorŭ voi a le despreți, séŭ a le silui noĭ ĭĭ vomŭ numi și pe dênșiĭ tiranĭ și ĭĭ vomŭ urî ca și pe Turcĭ. Aplecarea cătră Rusia se póte erta privindŭ tractatele dela Kainardgi și conferința dela Aŭluncavac și nicĭ una din puterile Europeĭ n'aŭ făcutŭ până acum pentru țĕră aceea ce aŭ făcutŭ Rușiĭ. Nu uita, domnule, că țéra Românéscă în vreme de treĭ vécurĭ s'a luptatŭ cu Turciĭ, pe când Turcia era în temeiulŭ puterei séle, și când ea făcea să tremure Europa. Silită de împrejurărĭ fatale, țéra Românéscă trebui în urmă să se plece, să se recunóscă sub protectoratulŭ Turcieĭ, ĭar nicĭ o dată aĭ fi róbă». Cantacuzino în urmă adăogă: «Pentru ce Prusia în locŭ d'a apĕra interesele Porțiĭ nu ia sub protecția sa țéra Românéscă, care ar fi maĭ mulțămită să fie sub protecțiea eĭ decât sub a unorŭ State vecine tarĭ

(1) Tesaurŭ II, pag. 301.

și puternice, și prin urmare tot-d'auna primejdióse pentru dênsa în rivalitatea lor? Prusiea prin posiția sa geografică nu póte fi primejdiósă pentru țéra Românéscă, dér interesele, mai cu sémă cele comerciale le ar fi comune. Ea ar putea vinde Principatului productele séle manufacturiale, și să priméscă în schimbŭ producte brute. Mĕ mirŭ cum Marelui Frederic II i-a scăpatŭ acésta din vedere, și iată acum o ocazie care ți se înfățișéză ca să facĭ fericirea Principatului întemeiatŭ fiindŭ pe interesele Prusiei, și eŭ creḑŭ că în împrejurările de acum, domnia-ta, veĭ putea cu înlesnire să dobândescĭ învoirea și rézĕmulŭ Porții pentru acésta». Ioan Cantacuzino în urmă, cu curățenia de inimă ce îl caracterisa, făcu cunoscutŭ acestŭ cuvêntŭ Prințului Potemkin.

«Ministru Olandezŭ, unŭ bĕtrânŭ slabŭ ce ocupa postulŭ de ambasadorŭ la Constantinopol, era mai de totŭ uĭtatŭ de cabinetulŭ sĕŭ. El își arĕta intusiasmulŭ pentru totŭ ce era orientalŭ, iubea pré multŭ portulŭ boĭerilorŭ și era mândru că vorbesce turcesce. Gelosŭ de influința ce Marchisulŭ Luchesini începuse a dobândi între boĭerĭ, el începu a-ĭ încredința, că nu trebue să dea nicĭ unŭ creḑĕmêntŭ acestuĭ ministru, căcĭ el nu are nicĭ o instrucție dela cabinetulŭ sĕŭ, decât numaĭ ca țéra Românéscă să se întórcă Turcilorŭ, fără nicĭ o condiție. Ministrulŭ englezŭ era prea rece cu boĭerĭĭ și întemeia numaĭ vorbele Ministruluĭ olandezŭ. Aceste împrejurărĭ credemŭ că făcură ca relațiile între boerĭ și Ministru prusianŭ să înceteze (1).

Trăgănarea lucrăriĭ Congresuluĭ o esplică Văcărescu prin aceea, că Rușiĭ, avêndŭ succese bellice contra Turcilorŭ, Austria voia să le dée timpŭ să înainteze, ca să-și impună și eĭ condițiunile de pace (2). Maĭ multŭ credemŭ că trăgănarea veni de acolo, că Austria spera să dobândéscă la tratatŭ cu atâtŭ maĭ bune condițiunĭ, cu cât Turcia va fi maĭ rĕŭ încolțită de Muscalĭ....

(1) Veḑĭ Magaz. Istor. p. Dacia. T. I, pag. 197.

(2) «Și cu tóte că se începuse Congresulŭ dela Noembrie 1790 și preliminările păceĭ eraŭ hotărîte, vĕḑêndu-se însă biruințele Moscalilorŭ, Nemțiĭ, după datoriă, prelungia pacea, potrivindŭ vremea de a o sevêrși, séŭ de o dată cu Moscaliĭ, séŭ óreși-ce maĭ nainte».

Văcărescu. Tesaur II, pag. 301.

In adevĕrŭ, la începutulŭ luĭ Octombre, armata ruséscă cu Potemkin, ajunsese la Bender și — cum vĕdurămŭ — luă cetatea — fiă și prin cumpĕrarea Pașeĭ ce o apĕra.

Luarea Kilieĭ, totŭ în Octombre, după optŭ dile de bombardare, de leitenant generalulŭ Gudovicĭ, deschise oștireĭ rusescĭ calea spre Tulcea. La 1 Noembre 1790, Rușiĭ intrară în Tulcea (1); de și era apĕrată de 6000 cavalerie turcă, 400 muscalĭ temerarĭ intrară în orașŭ și Turcĭi speriațĭ fugiră (2) fără de a cerca să lupte!

LXIX.

Luarea Ismailuluĭ.

La 12 Noembrie, flotila ruséscă strĕbătu pe Dunăre la Isaccea, luă iar fără luptă și acestŭ orașŭ unde aflară 48 tunurĭ și multe muniținnĭ de rĕsboiŭ și proviziunĭ, ca și la Tulcea.

Dela Isaccea, flotila merse de organisă asediulŭ Ismailuluĭ, din insula Cetal, după ce susținu o harță pe Dunăre cu flotila turcă, care se retrase sub bătaia foculuĭ din Ismail. Pe când la Versailles se credea, că campania anuluĭ 1790 s'a terminatŭ și că Potemkin «va prendre ses quartiers d'hiver à lassy» (3), ĭată că în nóptea dela $^{10}/_{21}$—$^{11}/_{22}$ orașulŭ Ismail fu luatŭ de Muscalĭ sub Suvaroff: «La prise d'Ismail — dice Langeron — est certainement le plus extraordinaire de tous les événements de guerre arrivés depuis bien des siècles» (4).

Rușiĭ trecură sub ferulŭ spadeĭ 27000 de ostașĭ turcĭ din gar-

(1) «Une partie de l'armée russe a passé le Danube et s'est portée à Babadag. Un corps assez nombreux de Tartares qui occupait ce poste s'est promptement replié sur l'armée du Grand Vizir, toujours campé à Chumla. Constantinople, 8 Decembre, 1790»,

(2) Memoriulŭ luĭ Langeron, Hurm., pag. 96.

(3) Hurm. Doc. CXLII, tom. II, supl. I, pag. 79.

(4) Hurm, pag. 97. Memoriulŭ Langeron. „Luarea Ismailuluĭ este în adevĕrŭ unulŭ din cele maĭ extraordinare evenimente de resbelŭ întêmplate de maĭ multe secole“ Amintimŭ că fortificarea Ismailuluĭ de Turcĭ s'a făcutŭ după îndemnulŭ luĭ Moruzi, Domnulŭ Moldoveĭ.

nizona Ismaiului (1). La Sistov însă congresulŭ, la data acésta «*continue tranquillement ses séances*» (2). La Constantinopole când veni scirea căderei Ismailului, puținŭ de nu isbucni o revoluțiune.

(1) Les détails qui vous seront parvenus directement sur la prise d'Ismaïl ne sont que trop vrais. Les Russes, irrités d'une horrible perfidie, conseillée par un Prince Tartare, ont emporté la place d'assaut et passé au fil de l'épée 27 mille hommes qui y étaient enfermés. Les chefs n'ont pu parvenir à modérer la fureur du soldat et ont à peine préservé deux ou trois cents hommes de ce massacre général. Le Prince Tartare, frère du Kan, et deux ou trois Pachas ont péri les premiers.

Choiseul către Montmorin, în 22 Ian. 1791, pag. 79, Tom. II, sup. I. Hurm.

Vedĭ Panorama Universal — Hist. de Turquie de Iouanin, pag. 361. Becattini dă și raportulŭ luĭ Suvaroff despre aceste marĭ fapte de arme, în tom. VIII, pag 219:

«Dopo la pace di Kainardgì la Porta si era determinata a fortificarla (Ismail) e renderla un antemurala della Romania per consiglio di Morusi allora Hospodaro di Moldavia, e quelle opere consistenti in una triplice fossa con un grandissimo argine della maggior consistenza fortissimo ed erto con palizzate duplicate erano state construite negli anni 1776 e 1777, sotto la direzione di un Ingegnere nativo di Catalogna il quale trovandosi nel 1771, in Polonia sì era impegnato al servizio di Mustafà III. Aveano costate queste qualche milione di piastre dovute sborsare dai Moldavi e Valacchi, che furono inoltre obbligati a somministrare provvisioni, operaj, e tutti i materiali nella maggiore abbondanza. Il gran Visir, che conosceve l'importanza di questa gran fortezza, e che l'apprezzava come l'unico baluardo degli Stati del suo padrone, distacco dal suo esercito un Seraschiere, due Bassà, tra Principe della deposta famiglia di Crimea, tutto il corpo de suoi Gianizzeri, ascendenti intorno a diecisette mila, e tredici mila Asiatici armati, con precisa istruzione di morir tutti pria che cedere e parlare di rendersi. L'assedio incomincio verso il dì 25 di Novembre, e il bombardamento nel dì 6 Decembre, ma il numeroso presidio che potea dirsi piuttosto un armata, non lasciava avanzare di un passo gli assedianti, che non ascendevano più che a 25 mila uomini. Non era mai forse avvenuto in guerra che un corpo sì poco numeroso ne assediase un altro di 32 mila. Il Principe di Potemkin vedendo, che le operazioni erano per andare in lungo, e temendo la cattiva stagione, e che una gran parte delle sue truppe non restasse consunta dalle vigorose sortite della guarnigione, scrisse risolutamente al Ten. Generale Conte di Suwaroff (che si trovava sulla sponda sinistra del fiume Sireth per tenere a tenore di quanto si é detto, intercetta la comunicazione tra Ibrail, e l'assediata piazza) facendogli sapere, che egli voleva ad ogni costo Ismail nelle mani, e che percio ne affidava l'impresa al suo sperimentato valore. Il prode Uffiziale, di cui abbiamo già enunciate le azioni, e la gloria acquistata unitamente al Principe di Coburgo, nelle due vittorie di Foskani, e di Martinesti, ricevuta appena questa commissione si trasferì a gran passi in faccia ad Ismail con una scorta di circa quaranta Cosachi che gli servivano d. guardia, lasciando al Seret il Generale Kaminskoi per comandare alle sue gentii

(2) Hurm, Tom. II, supl. I, pag. 79.

LXX.

Administrațiunea țĕreĭ sub Nemți.

Pe când Congresulŭ caută la Sistov să ajungă la o pace ce întârdie iar Muscaliĭ păşescŭ din victorie în victorie la Basarabia şi

---

Giunto al campo, venne ricevuto con i maggiori applausi, e visitati i posti comando le disposizioni perchè fosse disposto l'assalto senza perdita di tempo, destinandone la memorabil giornata. Prese tutte le opportune misure, fu diviso tutto l'esercito, rinforzato da varie Pulke di Cosacchi, in sette colonne di due mila cinquecento uomini per cadauna compresi quelli del Generale Ribas, e distribuite vennero agli Uffiziali le respettive inconbenze. Si pose egli alla testa delle due prime colonne e per incoraggire i soldati tenne loro in brevi parole il seguente energico discorso: *Ricordatevi amici, che non vi è mai stato assalto per gli eserciti Russi, che non sia loro riuscito. Non vi possono essere per anche sfuggiti dalla memoria quelli di Oczakow, di Kilburn, e di Kilia, in cui avete sempre trionfato. Non ostante le numerose forze degli Ottomanii voi gli avete sempre battuti.* Il rimbombo uniforme delle voci feci comprendere l'universal desiderio di venire alle mane, onde immediatamente comparvero i segnali per avanzarsi ad assalire le combattute mura. I difensori trovavansi già preparati per la resistenza, essendo già stati minacciati di morte se si dimostravano neghittosi e vili, e al contrario allettati colla speranza di doviziosi premi se opponevano una coraggiosa difesa, talchè la loro costanza, ostinazione, e ferocia non poterono esser maggiori. Il Suwaroff prima di eseguire il suo piano avea fatta intimare la resa alla Piazza su della quale aveano i Musulmani tanta fiducia, che le aveano dato il nome di *Hordu Kalessi*, o sia Fortezza dello Stato. *Ajdgj Meemet* Bassà a tre code, che ài comandava colla dignità di Seraschiere, contando sulla validità della città, e sul numero e risoluzione de' Giannizzeri dette una risposta piena di disprezzo, ed aggiunse anche alla fiereza l'insulto. Gli fu soggiunto, che se volea attendere l'estrimità le sue truppe sarebbero passate tutte a fil di spada, e gli fu mantenuta la parola. I Russi cominciarono animosamente l'assalto, la matina del dì 2 Gennaro 1791, secondo il nostro stile, verso le ore sette di Francia, vale a dire cinque ore avanti il mezzo giorno. I Turchi oltre quello di fuori aveano eretto un trincieramento interno guarnito con cinquanta quatro cannoni di bronzo. Le batterie della Flottiglia incominciarono il cannoneggiamento nel giorno precedente, che durò per ventidue ore continue. Dalla parte di terra quattro mila Cosacchi furono le prime a montare le scale. Dalla parte del fiume ne seguirono l'esempio dieci battaglioni, e tre altri mila de' predetti Cosacchi. Ogni colonna fu ricevuta con un fuoco infernale a mitraglia, di rucili, granate, carcasse e altri strumenti di morte, Malgrado questi ostacoli, resto eseguita la scalata, e giunti che furono gli aggressori sul baluardo, attaccarono colla picca e la bajonetta i Turchi armati di lancie, spade e pugnale, e dopo non lunga resistenza ne fecero prigionieri cinque mila. Incalorito sempre più il combattimento, i Giannizzeri battendosi comme disperati, respinsero i Russi per ben cinque volte, e in tal congiuntura

Dobrogia, să aruncămŭ o retrospectivă ochire asupra administraţiuneĭ ţĕreĭ muntenescĭ sub Coburg.

Deja am menţionatŭ, că Principele Coburg mănţinuse administraţiunea ţĕreĭ Muntenescĭ prin Divanŭ, cu adăogire de câţĭ-va representanţĭ austriacĭ. Despre acéstă regulare memoriulŭ rusescŭ alŭ luĭ Ion Cantacuzino scrie, că avu poruncă Coburg din Viena de a *con-*

molti restarono uccisi e non pochi feriti da ambe le parti. Il Generale Suwaroff fermo sempre ed intrepido senza niente alterarsi si occupava ad ispirar coraggio alle milizie, e sostituendo nuovi soldati agli estinti, ordinò un sesto attacco col rinforzo di alcuni Reggimenti di cavalleria. Questo ebbe luogo con tal bravura, buona direzione, e ordine, che fu inutile ogni riparo, e fu superata la breccia fatta già a forza di continuo fuoco. Le colonne Russe entrarono furibonde nella fortezza tagliando a pezzi, chiunque loro si presentava davanti. Più di 26 mila Turchi rimasero trucidati colla più orribile carnificina che forse siasi veduta in questo secolo ; il rimanente fino a 42 mila uomini oltre gli abitanti si gettarono in ginocchio chiedendo la vita. il che non dee recar maraviglia, quando si consideri esser la Città di dieci Verste o siano intorno a sette miglia Italiane di circuito. Cinque e più mila Russi perdettero la vita ne' diversi attacchi senza annoverare i feriti. contandosi fra gli estinti molti Uffiziale dello Stato maggiore, e tra secondi il Generale Besborodoko fratello del primo Ministro nel dipartimento degli affari esteri della Corte di Pietroburgo. E' questa la maggior perdita di gente, che essi abbiano fatta in tutto il decorso della presente e forse anche della decorsa guerra, perchè i Turchi discacciati da' baluardi, si barricarono nelle strade, ed ogni edifizio puo dirsi, che sostenesse un particolare assedio, onde vittime furono del lor coraggio tre Generali maggiori, un Brigadiere, sei Colonnelli, più di quaranta tra Tenenti Colonnelli e Maggiori, cento sedici Capitani, e cento ottanta quattro altri Uffiziali subalterni. Il comandante Mnsulmano, scorgendo i vincitori penetrare per ogni dove, si rinchiuse con una scelta truppa di più di mille uomini, chiamati bravi, entro una Moschea ove si difese fino all' ultimo sangue ricusando di abbassare le armi, fino a tanto che vendette cara la sua vita unitamente a tutti i suoi seguaci. Uno spaventevole saccheggio seguì l' orrendo conflitto, e non terminò se non passati due giorni, avendo guadagnato i vincitori un bottino considerabilissimo. Furono ritrovati tante ne' due argini, che nelle opere, e sulle batterie erette alle sponde del Danubio dugento e sessantacinque cannoni, trenta mortari, quattromila porzioni di polvere da cannone, sedici stendardi, ventotto bandiere, e infinite provvisioni da bocca. I prigonieri ascesero a sedici mila cinquecento, compresi gli Ebrei, ma tre mila in circa ne morirono in pochi giorni, mille distribuironsi tra gli Uffiziali, e il rimanente fu spedito a Nikolaw sul fiume Volga. Oltre al Seraschiere *Aydes Meemeth* perirono nella strage quattro Bassà a due code, e sei sultani Tartari avanzo dell' infelice famiglia de' Gueray proveniente dal famoso Gengiskan, che ne tempi delle Crociate avea soggiogata quasi tutta l'Asia. Tutti gli Ingegneri esteri vale vale a dire, Prussiani, Francesi, e Inglesi che si trovarono in Ismail perirono nell' assedio, e il sanguinoso macello fu tale, che fecero rosseggiare le acque del fiume in molta distanza della Piazza. Siccome nel tempo dell' attacco la flottiglia Russa combatteva con ugual valore contra la squadra leggiera Ottomana, che si trovava in un braccio del Danubio

serva întru tóte legile ţĕreĭ. Imperatorele Iosif numi însă directŭ pre Ión Cantacuzino *Spătarŭ* și pre Scalat Câmpineanu *Agă*, că pre uniĭ ce-ĭ cunoscea, de când fugiseră la Sibiŭ abandonândŭ pre Mavrogheni. Ceĭ-l-alțĭ membri aĭ Divanuluĭ, după memoriulŭ luĭ Ion Cantacuzino, fură: Președinte Principele Coburg, Vice-președinte General Entenberg, secretarŭ și translatorŭ Hofrath Markelius, Mitropolitulŭ Cosma, Filaret Episcopulŭ de Rômnic, Episcopulŭ de Buzĕŭ Dositeiŭ, marele Banŭ D. Ghica, marele Vistierŭ Scarlat Cornescu, marele Vornicŭ Radu Slătineanu, marele Logofĕtŭ Radu Golescu, Ión Damali, Const. Drăgănescu, Vistierulŭ Mateĭ Fălcoyanu.

---

in soccorso degli assedianti, con una piogia incessante di palle incendiarie, e infuocate getto a fondo una gran porzione de' bastimenti Turchi, e astrinse il rimanente a rendersi con tutte le munizioni e cannoni. Tra gli Uffiziali trovati a bordo vi erano non pochi Svedesi e delle altre surriferite nazioni, che tosto colla morte ricevettero il giusto castigo di avere impugnate le armi in favore de' Maomettani contro i Cristiani loro fratelli. Non si sa comprendere come a fronte di tanti infelici esempj si trovi tra gli Europei chi osi passare in servizio de' Turchi, giacchè l'esperienza ha fatto vedere, che l'esser guidati i Musulmani indisciplinati e inesperti nella tattica da Uffiziali Cristiani ben poche volte è servito a far conseguir ad essi delle vittorie. Il Duca di Lorena, e il Principe Eugenio ne aveano sacrificati al loro giusto sdegno quanti ne aveano potuti aver nelle mani

Fu detto, che il Principe de Potemkin avesse prescritto che non si desse quartiere ad alcuno in questo memorabile assalto, non in vista dell' insolita ostinata resistenzâ, ma per aver saputo, che a Costantinopoli erano stati poc' anzi a sangue freddo trucidati tutti i prigionieri presi ultimamente dagli Algerini sopra la piccola squadra del Lambro Cazioni nell' Arcipelago contro ogni costume e diritto della guerra. L'Harem o sia il Serraglio delle vaghe donzelle, e degli Eunuchi del Seraschiere, procuro salvarsi alla meglio su' navigli appostati sotto il medesimo, ma caddero tutte in mano de Cosacchi Zaporowiensi, che erano smontati da cavallo per sostenere i loro compagni destinati a salir le scale. Il *Cadì*, e il *Capigì Bachi*, il figlio medesimo del già Kan di Crimea *Kerim Gueray*, il figlio del Seraschiere, il Bassà di Kilia, e molti altri Uffiziali e Ministri Ottomanni di primo grado si gettarono prostesi a terra avanti il vittorioso Generale Suwaroff, che pieno di modestia avea scritto al Principe di Potemkin per avvisarlo dell'ottenuta conquista in questi termini: *Le mura, e gli abitanti d'Ismail sono sottomessi a piedi di S. M. Imperiale. L' assalto è stato micidiale, ed io ho l'onore di farvi i miei complimenti per sì grande acquisto. Il Gen. Ribas ha presi a' nemici cento sedici bastimenti. Tutti i soldati si sono arricchiti. Noi siamo i padroni di tutta la spiaggia dritta del Danubio, e di togliere al gran Visir i modi di trar la sussistenza durante l'inverno. Ne' bastimenti Turchi inceneriti dal General Ribas vi erano quattrocento sessanta cannoni de' quali cento e centiquattro sono stati presi, e trecento quaranta colati a fondo del fiume».*

Becattini, Storia rag., t. VIII, pag. 212—220.

Negreșitŭ că în Divanŭ esercită o deosebită influință *Spătarulŭ* Ion Cantacuzino și cu *Aga* Câmpineanu, ca ceĭ carĭ fuseseră directŭ dela Viena recomandațĭ luĭ Coburg.

Acestŭ Divanŭ va fi nu maĭ pucinŭ în secrete legăturĭ cu Enake Văcărescu din Giurgiu, din taběra turcéscă și după pacea dela Șiștov va primi îndată modificărĭ în sensulŭ vederilorŭ luĭ Enache Vacărescu.

Este locŭlŭ să înregistrămŭ aci, ceea ce Ion Cantacuzino *Spătarulŭ* ne spune despre modulŭ curiosŭ cum Divanulŭ prestă luĭ Coburg jurămîntulŭ de credință.

Coburg ceru asemené jurămîntŭ după unŭ formularŭ scrisŭ în limba germană și românéscă. Acestŭ formularŭ coprindé, că nemțiĭ mântuindŭ țéra de robia Turcilorŭ, numaĭ prin puterea armelorŭ, Româniĭ jură pentru dênșiĭ și pentru urmașiĭ lor, credință și supunere Austrieĭ, **„ca uniĭ ce aŭ fostŭ o dată tributarĭ Regilorŭ Ungarieĭ“.** Spătarulŭ Ion Cantacuzino și boĭeriĭ ne găsindŭ cu cale a recunósce prin jurămêntŭ acéstă aserțiune a Austriacilorŭ, eată cum I. Cantacuzino isbuti a face ca țéra să nu jure pe *formularulŭ* întocmitŭ de Coburg: «Sciindŭ că prin împotrivire n'ar câștiga nimica, hotărî (I. Cantacuzino) c'ar fi maĭ bine a înșela pre Nemți. Nedescoperindu-se Divanuluĭ, el merse numaĭ la Mitropolitulŭ și-ĭ dise să numéscă o comisie secretă, care să cerceteze jurămêntulŭ propusŭ». Se întocmi comisiunea din Episcopulŭ Filaret, Cornescu și Ion Cantacuzino. Des de diminéță se adunară aceștia, în ḑiua când la ora 12 boĭeriĭ avé să depună jurămêntulŭ la Mitropolie. Cantacuzino dise colegilorŭ sĕĭ: «Nemțiĭ sunt prevĕdĕtorĭ, noĭ însă le vomŭ dovedi că suntem maĭ isteți decât dênșiĭ, când e vorba de fericirea patrieĭ nóstre; să aruncămŭ dér jurămêntulŭ românescŭ scrisŭ de dênșiĭ și să scriem altulŭ întemeĭatŭ pe celŭ maĭ mare folosŭ alŭ țĕreĭ. Noĭ îl vomŭ da apoĭ Mitropolituluĭ ca să-lŭ scóță din sînŭ în minutulŭ ce va trebui a jura. Nemțiĭ nu vorŭ pricepe nimicŭ; translatorulŭ Markelius să fiă înconjuratŭ de boĭerĭ, carĭ să-l caute a-l distra și să facă sgomot multŭ în câtŭ el să nu audă articolele jurămêntuluĭ» (1).

Naivŭ mijlocŭ de a elude proiectele Austriacilorŭ asupra țĕreĭ!

(1) Apud. Balusm. Magazinŭ Istoricŭ pentru Dacia, t. I, pag. 194—195.

Totuşĭ istoriculŭ caută să ţină sémă boĭerilorŭ şi în deosebĭ Spătaruluĭ Cantacuzino şi pentru intenţiune.

Din fericire jocului politiceĭ Prusieĭ, al Angliеĭ şi altĕ împrejurărĭ apĕrară la Şiştov ţéra în modŭ maĭ eficace de incorporare la Austria decât *intenţia* boerimeĭ la prestarea jurămêntuluĭ.

Décă faţă cu Austria Divanulŭ se pórtă destulŭ de românesce, reacţiunea boerésca contra regimuluĭ ce l'amŭ puté numi *democraticŭ*, al luĭ Mavrogheni, fu estremă. Oamenĭĭ luĭ Mavrogheni fură persecutaţĭ şi ţĕranĭĭ nu maĭ puţinŭ . . . Par-că boieri voiaŭ să'şĭ rĕsbune asupra lorŭ, de puţina considerare în care Mavrogheni îĭ avusese pre eĭ boerĭĭ. Insăşĭ Austria era în mirare vĕdêndŭ pre boerime cum îşĭ apĕra privileghiele fără nicĭ o consideraţiune pentru îngenuchiarea de tot a contribuabililorŭ ţĕranĭ. In Moldova Coburgŭ totŭ isbuti să facă pre boerĭĭ din judeţele ocupate de óstea austriacă, să ié şi eĭ parte la nevoile rĕsboĭuluĭ, contribuindŭ ca şi ţĕranĭĭ cu care, proviant etc. Coburg cercă să dobândéscă acestaşĭ lucru şi dela Divanulŭ Muntenescŭ. Dar eată ce rĕspunsŭ energic cât şi reacţionarŭ, şi duşmănescŭ pentru ţĕranĭ, dă Divanulŭ la cererea luĭ Coburg:

Cătră Prinţip, dela Divanŭ

«Am primitŭ cu plecăcĭune vredniculŭ de închinăcĭune pré luminatulŭ orderulŭ Inălţimeĭ, Tale prin care ni se poruncesce cum că, fiind-că ţĕranĭĭ ceĭ-l-alţĭ tragŭ tóte greutăţile oştirilorŭ, să facemŭ porunca Divanuluĭ cătră d-luĭ vel Vistierŭ ca să dea şi *scutelniciĭ boerilorŭ tuturorŭ* câte unŭ carŭ de fênŭ şi câte unŭ carŭ de lemne cu cuvêntŭ că scutelniciĭ aŭ fostŭ pnnă acum nesupăraţĭ de nimicŭ. Acéstă poruncă după cum şi cele-l-alte am fi vrutŭ să o sĕvîrşimŭ cu osîrdie, când nu am fi avutŭ datorie să arĕtămŭ cătră Măria Ta aceea ce aduce prihană la oblăduirea Inălţimeĭ Tale, ce aĭ asupra ţĕriĭ, împotriva bunelorŭ făgăduelĭ ale Mărieĭ Tale şi ale Inălţimeĭ Sale Feldmarechalul Lasi, tipăritŭ, şi împotriva firesceĭ şi obicĭnuiteĭ milostirĭ ale pré puterniculuĭ Impĕratŭ şi Craĭulŭ, spre a se păzi privileghiurile. Tótă lumea scie că la fitesce ţĕră *o parte care se numescŭ boĭerĭ némurĭ, aŭ privileghiurĭ* **cu care se deosibescŭ dintre ţĕranĭ,** ce nu aŭ, şi aceste privileghiurĭ, razimă la hierbiuţéla ce aŭ şi la ostenelile ce facŭ cu sângele lor aceştia, ca să pâzéscă forma oblăduireĭ. De a avea *boerĭĭ scutelniciĭ razimă la unŭ maĭ mare, maĭ vechiŭ privileghiŭ, care-lŭ dobândise din slujbele şi din viteţia lor, adică ceĭ vechĭ Domnĭ întru resplătirea vre-uneĭ marĭ slujbe ce aŭ sĕvîrşitŭ cătră dênşiĭ şi cătră patrie, le-aŭ hărăzitŭ sate întregĭ* **robĭ,** *carĭ se* **numea vecinĭ şi rumânĭ;** *ceĭ după urmă Domnĭ, cu gândŭ tirănescŭ vrêndŭ să surpe némulŭ boĭeresculŭ* ĭ-aŭ lipsitŭ de acestŭ mare privileghiŭ, şi pentru ca să-ĭ mângâe óreşĭ-cum, în locŭ de câte 500 şi de câte 1000 şi maĭ multŭ, care avea

mulți, le-aŭ datŭ mai întêiŭ câte 200, 300 ómeni din birnicĭ și celor-l-alți după analogie mai câte puținŭ, ca să le slujéscă la vii, la morĭ, la adusŭ de lemne, la bucate, întocmai ca să împlinéscă cu slujba lor locului robilorŭ, ce îĭ luase și-ĭ făcuse birnicĭ; care acestŭ privileghiŭ 'l-amŭ avutŭ tot-d auna deplinŭ, mai vîrtosŭ în vremea resmeriței ceĭ-l-alte, amŭ avutŭ și celŭ din urmă privileghiŭ, spre a avea scutelnicĭ, și amŭ dobânditŭ și celŭ d'întêiŭ privileghiŭ spre a avea *salgvardie (?) osebitŭ sate* întregĭ precumŭ avemŭ la acésta și doveḑi în scrisŭ. După încheerea păcii dela *Cainargi*, cu tóte că era *în tractatŭ să avemŭ tóte privighiurile, dar Domniĭ ĭarăși după tirănésca rîvnă care avea, ne-aŭ stricatŭ privileghiulŭ de o sumă mare de ómeni a nedajniceloră sate; cu tóte acestea ne-aŭ lăsatŭ cel-altŭ privileghiŭ, adecă a avea scutelnicĭ și poslușnicĭ, până la Domnia luĭ Mavrogheni Vodă;* acesta ĭarăși a păzitŭ după vederea obiceiului vechiŭ, și aŭ datŭ scutelnicĭ cu pecetluiturĭ i poslușnicĭ, dar după ce s'aŭ deschisŭ rĕsboiulŭ, fără de a ni-ĭ strica de totŭ, lăsându numaĭ numele lor 'ĭ-aŭ pusŭ de aŭ datŭ zacherele, fênŭ, care și orĭ-ce da și birniciĭ, până într'atâtŭ, câtŭ s'aŭ prăpăditŭ vitele și tóte ale lor, de nu putea să ne fie de nicĭ o trebuință, séŭ folosŭ întru nimicŭ; acum după buna venire a creștinescilorŭ împĕrătescĭ oștirĭ, după ce aŭ rĕmasŭ dela visterie a fi nesupĕrați și nu s'aŭ pus la zacherele și la altele, nu potŭ a ne fi ĭarăși de nicĭ unŭ folosŭ, séŭ de vre-o trebuință întru nimicŭ, mai vîrtosŭ de se întêmplă a avea cineva vite și care, căcĭ *ispravniciĭ fără de porunca Visterieĭ îĭ ia în slujba oștirilorŭ, ĭar acolo pe unde se află pâlcurile îĭ ĭaŭ însușĭ ostașiĭ* cu totulŭ și îĭ metachirisescŭ în slujbele séle fără de a nu-ĭ slăbi nimicŭ, și neadevĕrată și nedrĕptă este acéstă arĕtare, ce s'aŭ făcutŭ către Înălțimea Ta, cum că scutelniciĭ aŭ fostŭ nesupĕrați până acum și nu aŭ datŭ nimicŭ, căcĭ întru nimicŭ osebiți de ceĭ-l-alți n'aŭ fostŭ, ci și fênurĭ, care și vite li s'aŭ luatŭ, încă mai cu asupra lor decât celor-l-alți, ponosluindu-se și pismuindu-se că aŭ nume de scutelnicĭ boerescĭ, și sunt acum chĭar în slujbele ostașilorŭ eĭ și carele și vitele lor. Deci ca să dăm *porunca Divanuluĭ către d-luĭ vel vistierŭ spre a pune pe scutelnicĭ a da câte unŭ carŭ de fênŭ și câte unŭ carŭ de lemne, acésta este tocmaĭ a se strica privileghiulŭ boĭerilorŭ; și totŭ acésta este care aduce mare prihană la Înălțimea Ta, cum că s'aŭ stricatŭ privileghiurile țĕriĭ, care lucru datoria și adevĕrulŭ ne silesce a arĕta Mărieĭ Téle, în vreme ce noĭ avemŭ nădejde să ceremŭ dela Înălțimea Ta* **ca să ne înoescĭ celŭ maĭ vechiŭ privileghiŭ, spre a ne da sate întregĭ precum am avut dela ceĭ vechĭ Domnĭ,** și o aveam în vremea rĕsmeriteĭ ceĭ-l-alte și totŭ o dată nădăjduiamŭ să ne întărescă Înălțimea Mărieĭ Téle și celŭ de al duoilea privileghiŭ, spre a nu se supĕra scutelniciĭ și poslușnicĭ de către ispravnicĭ și de către pâlcurile ostășescĭ. Dreptŭ aceea, cu plecăciune rugăm pe Înălțimea Ta, pentru amêndouĕ ca să cunóșcemŭ și noĭ cum că am vĕḑutŭ *slobodenie cu bună-venirea și înfățișarea împĕrătescilorŭ oștirĭ, și cum că nu maĭ suntem supușĭ sub jugulŭ varvarilorŭ, care eram în vremea Gospodarilorŭ, de a face orĭ-ce vrea și orĭ-ce li se părea după fandasiile și relele lor socotințe, spre interesulŭ lor, și punem înaintea Mărieĭ Téle suma scutelnicilorŭ și a salgvardiilorŭ ce aveam în vremea resmeriteĭ ceĭ-l-alte, și sumele ce am avutŭ* în vremea păcii, cum și suma ce se numesce că 'ĭ avemŭ acum, ca să veḑĭ Măria Ta nedreptatea nóstră când vom perde și aceste puține ce ne-aŭ rĕmasŭ într'acéstă vreme» (1).

(1) Cod. No. XVIII, fila 348.

Acestŭ documentŭ iscălitŭ de toţi boïerii Divanuluï negreşitŭ va întrista pe toţi aceï, carï s'aŭ deprinsŭ cu procedeulŭ istoricŭ adoptatŭ până astădï, de a pune tóte relele pe vina Domnitorilorŭ, nu numaï fanarioţi ci şi naţionalï, şi de a atribui totŭ binele la clasa boïerésca. Vaḑă-se o dată maï multŭ cum acéstă boïerime, tocmaï în momentulŭ când în Francia se punea capătŭ privilegiurilorŭ boïerescï şi alăturea cu Ardélulŭ, unde Horia şi aï sĕï ceruseră, expunêndu-şï capulŭ, dreptate pentru ţĕrănime, vaḑă-se, ḑicemŭ, cum că n'a învĕţatŭ nimicŭ, şi cere întórcerea la timpurile iobăgieï, desfiinţate de Mavrocordat.

Eată şi altŭ Documentŭ de valórea aceluï de susŭ:

Către Prinţip, în privinţa carelorŭ ce aŭ pusŭ să dea boerïï la óste.

«Am priimitŭ cu plecăcĭune vrednicŭ de închinăcĭune pré luminatulŭ order a Inălţimeï Téle, prin care ne arĕţï Măria Ta, că în anulŭ trecutŭ arĕtându Inălţimea Ta *boerilorŭ Moldoveï cum că ca să nu se supere numaï ţĕranïï, să ajute şi D-lorŭ la care de óste şi cunoscând'o D-lorŭ că este spre folosŭ, acéstă arĕtare aŭ dat de bună-voïa D-lor* 230 care pentru slujba campanieï şi cum că, după pilda Moldovenilorŭ, trebue şi noï de bună-voïa nóstră să dămŭ 600 care câte cu 4 boï şi câte cu un omŭ şi osibitŭ 200 de cărăuşï, ca o maï mare ce este ţara românéscă decâtŭ judeţele Moldoveï. Pré Inălţate Dómne, adevĕratŭ nicï o dată *nu primimŭ a fi maï josŭ decâtă Moldovenïï la osîrdea slujbeï* către oştirile împĕrătescï precum nicï suntemŭ maï jos *la hĭerbinţeala căznireï din mânile turcescï prin înaltele breşurï ale creştineştilorŭ împĕrătescï oştirï.* Numaï ne rugămŭ să primească înălţimea Mărieï Téle a lua séma, că *Moldova n'a avutŭ nicï o asemănare cu ţéra Românéscă, nicï în vremea păcïï, ca unïï ce aŭ avutŭ Domnï creştinï şi cât era prin putinţă maï micşora şi impuţina tirania turcilorŭ, ĭar noï am avutŭ Domnŭ pe Mavrogheni-Vodă, carele unŭ anŭ şi jumătate maï naintea resmeriţeï deschisese rĕsmerite către bisericescile tagme, către boerï şi către ţăranï (?) şi ïï muncea, ïï tiranisea, cum nicï în vremea resmeriţiï; căcï rĕsmerita s'aŭ deschis la 5 ale luneï luï August şi la Aprilie în prelungire de şase, şapte luni tómna şi ĭarna s'a mântuit de către turcï Moldova, până a nu simţi închĕerarea resmeriţeï; noï am avutŭ cum ḑicemŭ şi pe Mavrogheni Domnŭ şi o sută miï de turcï încă altï anï duoï şi jumătate după deschiderea resmeriţiï în care vreme numitul Domnŭ despre o parte* şi turcïï despre altă parte, aŭ prăpăditŭ cu totulŭ ţéra şi adevĕratŭ aŭ pătimitŭ multŭ ţĕranïï, *dér ochiï isgonitorilorŭ şi tiranilorŭ noştri aŭ fost cu maï multă rĕutate asupra bisericesceï tagme şi asupra boerilorŭ* (1), asupra

(1) Aşa dar mărturisescŭ înşişï boïerïï, că pentru ţĕranï Mavrogheni era bunŭ. Maï la vale boïerïï credŭ a-şï justifica refuzulŭ de a da şi eï care, pe cuvêntulŭ că s'aŭ luatŭ tóte carele din judeţulŭ Vlasceï. Dar de ce daŭ eï ca exemplu unŭ judeţŭ în care Turcïï eraŭ în putere, la Giurgiŭ, şi din care Văcărescu adunase şi el care şi proviantŭ pentru Giurgiu? De sigurŭ ţéra era îngenunchiată de resbelŭ peste totŭ, dar ceï maï săracïţï eraŭ óre boïerïï, ceï maï mulţï fugarï peste otare?

negutătorilorŭ şi orăşanilorŭ şi de atâta de bine aŭ nimeritŭ şi aŭ sĕvîrşitŭ gândulŭ lor, în câtŭ ne-aŭ prăpăditŭ şi ne-aŭ sărăcitŭ cu totulŭ, care nicĭ vite ne-aŭ rĕmasŭ, nicĭ care, nicĭ zaharele, nicĭ altŭ venitŭ şi altorŭ, ci âncă şi după intrarea împĕrătescilorŭ crescinescĭ oştirĭ ne avêndŭ vreme să resuflămŭ din grabnicele trebuinţe ale oştirilorŭ astădĭ câte care şi vite sunt în ţĕră, tóte se află zaptŭ în slujba ostaşilorŭ şi spre semnŭ de dovadă pus-amŭ într'acésta şi o copie de care a d-luĭ porosniculuĭ Sentpàli din judeţulŭ Vlăscii întru arĕtare, că ale tuturora care s'aŭ luaŭ şi să ĭa *dela tóte breslele şi bisericescĭ şi boerescĭ, şi scutelnicescĭ şi poslusnicescĭ şi slujitorescĭ* şi sunt în slujba oştirilorŭ; decĭ de vomŭ face cislă de acéstă sumă de care la partea bisericéscă, la boĭeriĭ mazilĭ, la negutitorĭ, i la rufeturĭ, nicĭ unulŭ dintre aceştia n'aŭ care, séŭ vite să dea în natură, ci se va face numaĭ o mare turburare şi mâhnire în zadarŭ la toţĭ; de le vomŭ socoti ĭar în banĭ care facŭ 300 şi maĭ multŭ de pungĭ şi vomŭ cere a da banĭ nacht, abĭa să se găséscă la ḑece, douĕ-ḑecĭ, unulŭ care să pótă orĭ da baniĭ luĭ, orĭ cu datorie să plătéscă cisla luĭ, ceĭ-l-alţĭ toţĭ n'aŭ şi *mumbaşirĭ vorŭ să âmple închisorile şi să înnoimŭ cu acésta véculŭ luĭ Mavrogheni.* Cum dér să arĕtămŭ noĭ proheresis, acela ce-lŭ pohtimŭ din totŭ sufletulŭ nostru, acolo unde nu este putinţă de a sĕvârşi unŭ faptŭ şi acolo unde aduce prihană la buna oblăduirea Inălţimeĭ Téle şi la milostivirea pré puterniculuĭ Împĕratuluĭ şi Craĭuluĭ. Pentru care după datoria nóstră arĕtămŭ dreptŭ adevĕrŭ şi ticălósă starea nóstră la bunătatea şi la ĭubirea de ómenĭ a Mărieĭ Téle, ca să nu fimŭ vinovaţĭ în urmă când nu se va putea împlini că nu am arĕtatŭ Mărieĭ Téle, ci rĕmânemŭ la mila Mărieĭ Téle»(1). 1790, Ghen. 5.

Cu tótă protestarea acésta a Divanuluĭ, Austriacii otărĕscŭ, că boerimea, mŏnăstirile şi breslele, fiindŭ-că n'aŭ care, să plătéscă o sumă óre-care, ca să servéscă a închiria carele necesare. Eată unŭ documentŭ probândŭ acésta:

Cărţile ce s'aŭ făcutŭ dela Divanŭ de orînduĭala a 200 care mocănescĭ pentru căratulŭ zahareliĭ dela Focşanĭ

«Dumnévóstră ispravnicilorŭ ot sud... vĕ facemŭ în scire, că fiindŭ trebuinţă de o sumă de care, ca să aducă zaharale dela Focşanĭ, şi vĕḑêndŭ neputinţa şi lipsa ţĕranilorŭ, amŭ socotitŭ că la acéstă vreme când este atâta lucru, de a'şĭ căpăta cineva trebuinţa vieţiĭ luĭ peste totŭ anulŭ şi după atâtea supărărĭ a se supĕrà şi cu acésta le va cădé fórte cu greŭ săracilorŭ locuitorĭ; decĭ dér socotindŭ aceste tóte discoliĭ, s'aŭ socotitŭ cu cale ca să se facă de ţĕră 200 care mocănescĭ cu câte duoĭ chirigiĭ, şi să fiă în acéstă podvadă până se va căra zahareaua de orzŭ şi de făină, cărora să li se plătéscă chiria de care pe o lună câte tal. 60, şi acéstă chirie se va plăti după orînduĭala ce s'aŭ făcutŭ din baniĭ ce s'aŭ orînduitŭ să se strîngă dela *mŏnăstirĭ, dela preoţĭ, dela boerĭ cu scutelnicĭ, dela bresle şi dela slujitorĭ ce sunt pe afară.* Iată dér că şi la acestŭ judeţŭ se orîndui

(1) Cod. No. XVIII, fila 349—350.

a se face care, care socotimŭ că îndestulŭ va fi chiria, şi nicĭ o împotrivire séŭ discolie se va găsi; ci luându porunca, numaĭ decât să căutaţĭ să faceţĭ aceste care, să fiă care bune, ţépene, ca să pótă lua povară de 30 sacĭ cu ovĕsŭ, şi de treĭ burie cu făină, însă să fiă carele cu câte optŭ caĭ şi duoĭ căraušĭ, şi făcêndu-se carele pe deplinŭ, cu tóte ale lor, după cum vi se scrie, să le daţĭ în mâna Mumbaşiruluĭ şi la mâna unuĭ armaşŭ, séŭ slujitorŭ, ca să le ducă dreptŭ la Focşanĭ, şi de acolo aŭ să-şĭ iae chiria lor pe o jumĕtate de lună dela boerulŭ celŭ orînduitŭ, şi viindŭ cu povara aicĭ la Bucurescĭ, îşĭ va lua şi cea-l-altă chirie pe jumĕtate de lună, dér până la sfîrşitulŭ acesteĭ luniĭ negreşitŭ să se afle tóte carele duse la Focşanĭ; socotiţi-vĕ dér, că nu puteţĭ găsi nicĭ o pricină, séŭ împotrivire, să ziceţĭ că nu sunt care, pentru că noĭ vedemŭ aicĭ tot-d'auna viindŭ care cu caĭ cu buţĭ cu vinŭ şi cu altele; nu potŭ să găséscă pricină şi să zică că âmblă în angarele, pentru că îndestulată chirie li se dă pe o lună şi scapă şi de angara, şi este dela Dumneẓeŭ şi vară vreme bună, şi fără nicĭ o cheltuĭală îşĭ hrănescŭ caiĭ. socotiţi-vĕ câtă trébă delicată este, care este în grabă să se aducă acéstă zaherea, ca să nu se întêmple lipsă la ordie; să nu cum-va să urmaţĭ cu amelie, séŭ cu vre-o nebăgare de sémă la acéstă poruncă. pentru că nu va ajunge cu pedépsă de a scăpa, ci să sciţĭ că veţĭ cădea în primejdie de viaţă, şi să avemŭ rĕspunsŭ» (1). 1790, Maiŭ 25.

---

(1) Cod. No. XVIII, fila 161.

«Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ reportuluĭ comisieĭ visterieĭ pentru cisla némurilorŭ, de baniĭ ce s'aŭ pusŭ a da pentru carele de căratulŭ zahareleĭ, care cislă poruncesce Divanulŭ să se facă după puterea fiesce-căruĭa, şi să o dée la d-luĭ vel spăt. ca după aceea să facă tacsilu banilorŭ». 1790, Iunie 13.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitenant, *Rômnic Filaret, Dimitrie Ghica Banŭ, Radu Slătineanu, Marchelie.*

Dămŭ aci şi doŭĕ alte acte relative la carele de transportŭ ale oştireĭ, unulŭ din 23 Ianuarie 1790 şi alŭ duoilea din 16 Februarie 1790:

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕreĭ Românescĭ cătră d-luĭ vel Vist.

«Măria Sa pré Inălţatulŭ Principe, prin luminatulŭ orderŭ dela Februarie 2, ale acestuĭ următorŭ anŭ, poruncesce la Divanŭ, cum că carele cu transporturile ostăşescĭ, din pricină că nu sunt sub povaţă ostăşéscă, nu numaĭ carele se strică, ci şi ómeniĭ dela care se năpustescŭ şi fugŭ din lipsa hraniĭ, unde n'aŭ purtare de grijă să se căpuĭască de Vist. şi poruncesce Măria Sa, ca Divanulŭ să dée în grabă poruncă, să se facă cislă pe tóte judeţele, de optŭ sute de care, şi până la ẓi întêiŭ de Martie să fie tóte aceste care strînse la unŭ locŭ, ca să se pótă da la magasie spre a se aduce transporturile maĭ în grabă; să nu aĭbă locuitoriĭ maĭ multŭ supĕrare, ci să aĭbă fiesce-carele vreme să se apuce de lucru pămêntuluĭ, şi să-şĭ caute de muncă spre rodirea pămêntuluĭ. Decĭ Divanulŭ nu lipsesce a scrie şi a face dumitale cunoscutŭ porunca acésta, ca îndată după primirea acestuĭ pitacŭ, numaĭ decât să se facă de cătră Domnia Ta cisla acestor 800 care pe fiesce-care judeţŭ, după starea lor, şi cum maĭ fără zăbavă să se pornéscă cu unŭ césŭ maĭ nainte poruncĭ cătră ispravniciĭ din tóte judeţele ca în ziua soroculuĭ să fiă tóte carele gata, veĭ socoti însuşĭ Domnia Ta, câtŭ este

In privința acestorŭ 200 care, esistă nizamulŭ întocmitŭ de Divanŭ și orânduirea la «*epistasia*» carelorŭ, a Divanistuluĭ biv vel Vist. Manolache Grădișteanu (1).

---

de scurtă vremea soroculuĭ, la care se cer aceste care; de aceea dér ḑicemŭ, că trebue ca și poruncile să se facă cu strășnicie, și cu mare grabă să se pornéscă spre a nu se zăbovi nicĭ lucrarea ispravnicilorŭ județuluĭ pentru săvârșirea porunceĭ aceștia». 1790, Ianuarie 23.

Cod. No. XVIII, fila 8 9.

Alta. «După însciințarea vistieruluĭ Drăghiceanu Greceanu, pentru carele ce sunt orînduite, că nu se potŭ găsi precum se cer, s'a făcutŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel vistierŭ, că de nu se potŭ găsi carele gata cu fierŭ se facă orînduĭală și din cele ne legate cu fierŭ, numaĭ să fiă țepene și sănĕtóse, fiindŭ-că se cerŭ cu grabă». 1790, Februarie 16.

Cod. No. XVIII, fila 29.

(1) *Cartea ce s'a datŭ d-luĭ Vist. Grădișteanu pentru epistasia carelorŭ. Dela Divanulŭ Principatuluĭ țĕrĭĭ Românescĭ, cătră d-luĭ biv vel Vist. Manolache Grădișteanu Divanistulŭ.*

«Pentru douĕ sute care mocănescĭ ce s'aŭ rânduitŭ a se face dintr'aceste 12 județe pentru căratulŭ a patru-ḑecĭ de miĭ sacĭ cu ovĕsŭ și douĕ miĭ butóe cu făină dela Focșanĭ până în Bucurescĭ, cu plată de chirie pe lună câte talerĭ 60 unŭ carŭ, Divanulŭ a găsitŭ cu cale pentru buna săvârșirea acesteĭ trebĭ, a primi d-ta asupră-țĭ atâtŭ epistasia carelorŭ ce aŭ venitŭ până acum și vorŭ veni și de acumŭ înainte, spre a le primi cu zaptŭ dumnéta, câtŭ și a socoteleĭ banilorŭ de plata chirii acestorŭ care prin mâinele dumitale, cum și purtarea de grijă și silința până în sfârșitŭ a căratuluĭ acesteĭ zaharele din Focșanĭ până aicĭ cu orânduitele care și cu ómeniĭ ceĭ trebuincioșĭ ce se vorŭ rândui lângă dumnéta.

1. După primirea aceștia, maĭ întĕiŭ să cere d-le dela comisia Visterieĭ suma orânduieleĭ carelorŭ la care județe anume sunt orânduite, și câte câte dela fie-care județŭ, și care județe sunt poruncite de a trămite carele dreptŭ la Focșanĭ și cu ce mijlocŭ, și care județe sunt poruncite de a veni dreptŭ aicĭ la Bucurescĭ? ca de aicĭ să se trămită dreptŭ la Focșanĭ să încarce numita zaharea, din care avemŭ raportulŭ dela comisia vistieriĭ, că aŭ și venitŭ, spre a avea dumnéta scire de unde să aștepțĭ orânduitele care ce sunt pentru tréba acésta.

2. Pentru ajutorulŭ dumitale 'țĭ orânduesce Divanulŭ și pe. . . . . ca să-lŭ metahirisescĭ la tréba acésta a carelorŭ după buna socotélă a dumitale și el să aĭbă a urma după porunca și povățuirea dumitale, fiindŭ cu léfă ce are orânduită pe lună tal. . . . Așișderea să ceriĭ dumnéta dela comisia Visterieĭ patru din boerinașĭ, carĭ sunt orânduițĭ cu léfă dela cămara Crăiască a sluji la întêmplătórele trebĭ de acestea, cărora li se va face și dela Divanŭ ajutorŭ, carĭ să'ĭ orânduescĭ dumnéta unulŭ peste câte 50 care, carele acelŭ boerinașĭ are a merge de împreună cu carele la Focșanĭ, trimițêndu-le dumnéta dreptŭ la Pitarŭ

Şi pre când boerii refusă să contribuïască la greutăţile ţĕrei, ca şi ţĕranii, fiind-că ei sunt boeri, ei cerŭ «*Prinţipului*» austriacŭ adăogire de venituri prin următorulŭ raportŭ:

Respunsŭ alŭ Divanuluï cătră Prinţipŭ, pentru slujbele boerescï asupra Divanuluï.

«Rezimându-ne la bunătatea Înălţimeï Téle, îndrăsnimŭ a ruga pe Înălţimea Ta pentru venitulŭ luï vel cămărăşŭ, vel căminarŭ, vorniculuï Curţiï, al luï vtori armaşŭ, al luï vtori spătarŭ, al luï vel cupar, al luï icï ciohodarŭ, ca să le dă-

---

Asanache Robescu, ce este orânduitŭ acolo la Focşanï pentru încărcatulŭ acestiï zaharele, ca să le încarce cu zaharea, şi ïarăşï de împreună cu carele încărcate cu zaharea să vie la drumŭ până aicï, şi până se va descărca zahareaua aicï în Bucurescï, ca ïarăşï printr'ênsulŭ să se descarce la magazia proviantuluï, şi să iae adeverinţă dela magazierŭ pe câte burie cu făină, orï sacï cu ovĕsŭ aŭ făcutŭ teslimŭ şi în câte cară, care adeverinţe să le strângï în mânile dumitale ca să-ţi daï séma.

3. Acestorŭ care aŭ să se încépă plata chiriilorŭ din ţiua ce se vorŭ încărca cu zaherea din Focşanï, cărora să le socotescï dumnéta chiria pe lună câte taleri 60 precum s'aŭ tocmitŭ, dreptŭ aceea să te ajungï dumnéta cu numitulŭ Pitarŭ Asanache Robescu dela Focşanï, ca să te înscliinţeze pentru fiesce-care cărăuşŭ, câtŭ şi în ce ţi aŭ încărcatŭ şi aŭ plecatŭ din Focşanï dându numitulŭ orânduitŭ fiesce-căruia cărăuşŭ cfitanţă la mână cu arĕtare anume: cutare din cutare judeţŭ, din cutare satŭ, din cutare cétă, a încărcatŭ în cutare ţi atâţia sacï, séŭ atâtea burie, sub purtarea de grijă cutăruïa boerinaşŭ, precum şi d-luï asemené îï veï da scire când trimiţï de aicï carele, cu cine anume din postelniceï le trimiţï prin fóe, şi când s'aŭ pornitŭ de aicï.

4. Fiindŭ că la orînduïala de suma acestorŭ două sute care, a socotitŭ Divanulŭ şi povare ceea ce póte încărca fiesce-care carŭ dintr'acea sumă de zaharea, cu mĕsură şi pe puterea dobitócelorŭ. De aceea der dumnéta să povăţuescï şi să poruncescï orânduiţilorŭ ce merg cu aceste care, a griji ca fiesce-care chirigiŭ să fie datorŭ a încărca într'unŭ carŭ câte 30 sacï, ca să pótă încărca în fiesce-care carŭ şi câte două butóïe cu făină, pentru care să nu-ï îngăduïască a face zăbavă la călĕtorie ămblându încetŭ, cu gândŭ de a le trece luna numaï cu unŭ căratŭ séŭ două, spre a lua plata de 60 de leï, ci să ămble cu silinţă ca fie ce carŭ să care într'o lună măcarŭ de treï orï câte atâta povară.

5. Baniï pentru chiria acestorŭ care sunt rânduiţi a se da dela pré sfinţia sa părintele Mitropolitŭ, pe mŏnăstirï, i preoţiï, i de sfinţia sa părintele Buzĕŭ, i dela comisia Visterieï ce vinŭ de pe la judeţe şi dela d-luï vel Spătarŭ, carï împlinesce după cisla ce aŭ făcutŭ Divanulŭ prin catastihŭ anume pe Bucurescï, ci dér dumnéta să cerï dela d-lor cu cartea acésta a Divanuluï baniï ce va fi trebuinţă să daï acumŭ la pornitulŭ carelorŭ, cum şi maï pe urmă la pornirea fieş-căreï cete, unde veï da dumnéta adeverinţă de baniï ce primescï, ïar dumnéta dându chirigiilorŭ pe mâna fie-căruïa, să iaï dela mâinele lor cfitanţă cu numele, porecla, satŭ şi judeţŭ, a cărora plată de chirie este alŭ socoti dumnéta, precum

ruĭască Înălțimea Mărieĭ Téle la Divanŭ, fiindŭ-că acestŭ felŭ de venitурĭ era tot-d'auna câștigurĭ boerescĭ, și nicĭ o dată nu intra la veniturile Domnilorŭ, și fiindŭ-că fiesce țéră are veniturile eĭ în parte ale séle; cu acéstă bunătate a Mărieĭ Téle, Divanulŭ va puté lucra fapta bună la scăpătațĭ, vrednicĭ de ajutorŭ, la îngropărĭ, la vĕduve și la alte locurĭ cuviincióse ca acestea; suma este pré mică, ĭar mângâerea va fi pré mare. Și tóte acestea facerĭ de bine se vorŭ adăoga la bunătățile Mărieĭ Téle»(1). 1790, Ghenarie 21.

Ne existândŭ Domnŭ, nu eraŭ numițĭ slujbașiĭ: vel cămărașŭ, vel căminarŭ, vorniculŭ Curțeĭ, armașulŭ al 2-lea, al 2-lea spătarŭ, vel cuparulŭ, icĭciohodarulŭ.... Boeriĭ rĕmașĭ din Divanŭ vor să cumuleze veniturile acestorŭ oficiĭ....

O slujbă a Curțeĭ, dispărută sub regimulŭ Austriacŭ, a fostŭ și *vel cafegiulŭ*. Avaetulŭ acesteĭ slujbe era dela *cafenele*. Abuzivŭ acestŭ venitŭ, 10 talerĭ de cafenea, în 1789—90, îl percepu pentru sine vel aga. Divanulŭ otăresce în 21 Octombre, 1790, ca venitulŭ să se percépă în folosulŭ cutieĭ milelorŭ, afară de talerĭ 10 pe lună, carĭ se

---

ḑicemŭ dumitale maĭ susŭ, din ḑiua ce încarcă zahareaua dela Focșanĭ și pléca la Bucurescĭ și de aicea înainte de rândŭ pe câtă vreme vorŭ face mergêndŭ și viindŭ până la sfârșitulŭ căratuluĭ a tóteĭ sumeĭ de numita zaharea are a le ămbla chiria acésta și acum îndată să pornescĭ dumnéta fără zăbavă o cétă ce va fi gata carele în Bucurescĭ, ca să plece la Focșanĭ, fiindŭ-că strigă și se jăluescŭ căraușiĭ cum că ședŭ de-șĭ perdŭ vremea, cărora să le daĭ dumnéta acum înainte banĭ pe câte o jumĕtate de lună, ca să aĭbă de chĭeltuĭală.

6. Sevêrșindu-se căratulŭ de tótă suma acesteĭ zaharele și făcêndu-le teslimŭ la magasia proviantuluĭ, să aĭbĭ dumnéta să-țĭ daĭ séma la Divanŭ pentru isprăvirea trebiĭ, ca cu cĭitanțele magasieruluĭ de teslimatulŭ acestorŭ patruḑecĭ de miĭ de sacĭ cu ovĕsŭ, și douĕ miĭ butóie cu făină, cu care împreună să arĕțĭ dumnéta Divanuluĭ și socotéla banilorŭ prin catastih anume iscălitŭ câțĭ banĭ aĭ primitŭ dela d-luĭ vel Spătarŭ, câțĭ aĭ plătitŭ la căratulŭ acesteĭ zaharele cu cĭitanțele chirigiilorŭ deosebitŭ ale fie-căruĭa, arĕtândŭ și adeverințele Pitaruluĭ Asanache, cu ḑiua ce aŭ încărcatŭ fie-care din Focșanĭ și cu vremea de când și până când a ămblatŭ acéstă chirie, și în câte rândurĭ aŭ făcutŭ povară, și câtă chirie a luatŭ fie-care, așteptândŭ dumnéta porunca Divanuluĭ pentru sloboḑenia carelorŭ; decĭ pentru urmare spre sevêrșirea acesteĭ trebĭ poțĭ dumnéta a te ajunge și cu comisia visterieĭ, și cu ispravnicĭĭ județelorŭ, unde sunt orânduite aceste care, precum și dela Divanŭ se va da dumitale oreși ce ajutorŭ și porunci veĭ avea trebuință, și adesé să raportuescĭ dumnéta Divanuluĭ de urmarea trebiĭ aceștia, puindŭ silințele dumitale pentru săvêrșirea fără de zăbavă». 1790, Iunie 14.

Cod. XVIII, fila 205.

(1) Cod. XVIII, fila 344.

vorŭ da ca léfă vătafuluĭ de coşarĭ, organisatŭ în interesulŭ buneĭ grije de incendiŭ (1).

Luĭ vel aga Scarlat Câmpineanu, i se dă însă îndată o compensare pentru acestŭ avaetŭ ce i se luâ. Se vede că aga Câmpineanu reclamase că i s'a scăḑutŭ venitulŭ. Decĭ Divanulŭ rênduesce la Noembre 1790, o cercetare: care anume fost-aŭ avaeturile *ab antiquo* ale agieĭ?

Dela Divanulŭ ţĕrĭĭ Românescĭ, cătră d-luĭ Stólnicu Dumitrache i cătră d-luĭ Stolnicu Niculescu.

«Pentru avaeturile agieĭ dela vătăjiile rufeturilorŭ din Bucurescĭ, fiindŭ că s'aŭ hotărîtŭ dela Divanŭ, că acele avueturĭ pe câtŭ era în vremea Domniisale Alexandru Vodă Ipsilant, i a domniisale Mihaiŭ Vodă Şuţul, şi a Domnieĭ séle Mihaiŭ Vodă Caragea să se dée la dumnéluĭ *vel aga Scarlat Câmpineanu*, Divanulŭ orânduesce pe dumnévóstră amêndouĭ, ca nisce practicoşĭ şi cu sciinţe de aceste, ca împreunându-vĕ la unŭ locŭ, unde aducêndŭ şi pe vătaşiĭ rufeturilorŭ, atâtŭ ceĭ ce sunt acum, câtŭ şi ceĭ ce aŭ fostŭ, bĕtrânĭ maĭ de înainte, şi plirofórisindu-vĕ dreptu întru adevĕrŭ atâtŭ din cercetarea acestora, câtŭ şi din alte doveḑĭ, câtŭ era obiceĭulŭ de se da în vremile a treĭ Domniĭ, după acelŭ obiceiŭ urmându-se şi acum să aĭbă a se da avaetulŭ d-luĭ vel aga, care avaetŭ împlinindu-lŭ dumnéta Stolnice Costandine Nicolescule, după porunca ce aĭ, să-lŭ facĭ teslimŭ la d-luĭ vel aga şi să raportuescĭ Divanuluĭ». 1790, Noemvre 15.

Enteberg, feldmarschal-leitnant, ot *Rômnic Fîlaret, Dumitrache Banŭ, Ioan Logof. Costandin Ştirbeiŭ.*

---

(1) *Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă cătră boerĭĭ epitropĭ.*

«Dela cafenele din Bucurescĭ obiceiŭ era de se lua de cătră vel cafegiŭ pe tótă luna avaetŭ care era venitŭ al sĕŭ, fără de a nu avea a face nicĭ zapcii târguluĭ, nicĭ altŭ nimenea la acelŭ avaetŭ; acum fiindŭ că vel cafegiŭ lipsesce şi fiindŭ-că s'aŭ adeveritŭ Divanulŭ cum că pe tótă luna plătescŭ la agie tótă cafeneaua câte taleriĭ ḑece, fără de a nu fi avutŭ *agia acestŭ obiceiŭ;* Divanulŭ a găsitŭ cu cale, ca acestŭ avaetŭ, câte taleriĭ ḑece pe tótă luna de tótă cafenéua, să se facă venitŭ la *cutia milostenieĭ* de obşte, din care să se plătéscă *vătafuluĭ de coşarĭ*, care slujesce ĭarăşi pe tótă obştea, léfa luĭ câte ḑece taleriĭ pe lună, ĭar ceĭ-l-alţĭ baniĭ să se cheltuĭască cu scirea Divanuluĭ la milosteniĭ de săracĭ şi văduve care este folosŭ sufletescŭ de obşte. Decĭ poruncesce Divanulŭ d-vóstră ca să luaţĭ în scrisŭ câte cafenele sunt în tótă poliţia Bucurescilor, şi de tótă cafenéua să aveţĭ a lua câte taleriĭ ḑece pe lună, care să-ĭ strîngeţĭ la cutie, din care dându pe tótă luna vătafuluĭ de coşarĭ câte taleriĭ ḑece, pentru ceĭ-l-alţĭ să aveţĭ a vĕ da socotéla. trecêndŭ şi acestŭ avaetŭ alŭ cafenelilorŭ între cele-l-alte venituri ale cutieĭ». 1790, Octombre 21.

Dumitrache Banŭ, Ioan Damaris, Matheiŭ Fălcoianu.

Cod. No. XVIII, fila 285.

Boĭeriĭ âncă cerŭ regimuluĭ Austriacŭ ca să li se dée și sare gratis din ocnele ţĕreĭ:

Către Prinţipŭ pentru obiceĭulŭ ce aŭ avutŭ boeriĭ de a li se da sare.

«Cu plecăciune însciinţămŭ Inălţimeĭ Téle, că din sarea ce ĭasă din ocnele acesteĭ ţĕrĭ, am avutŭ totŭ-d'auna orînduĭală la toţĭ Domniĭ dupe vremĭ, de se da la boerĭ pământeni cum și la jupânesele vĕduve, sarea cea trebuincĭósă pentru casele nóstre fiesce-căruĭa după trebuinţa stării séle, care acestŭ obiceiŭ s'a păzitŭ și se da de către cămărași în toţĭ anii și când era ocnele vêndute și când era în credinţă; pentru care rugămŭ pe Inălţimea Ta să bine-voescĭ a porunci la d-luĭ epistatulŭi ocnelorŭ ca să nu fim isterisiţĭ de acestŭ obiceiŭ din mataculŭ pămêntuluĭ nostru, să ne împărtășimŭ pentru trebuinţa caselorŭ nóstre cu acéstă orînduĭală de sare după obiceĭulŭ ce l-am avutŭ din vechime» (1). 1790, Ghen. 26.

Iată și douĕ pitacurĭ pentru aprovisionarea cu sare a oștireĭ austriace:

«Către Căminariŭ Hagi Moscu. După însciinţarea Vistieruluĭ Ghiurghiu, că este trebuinţă de sare la lagărŭ în judeţulŭ Ialomiţa, pentru vânḍare aŭ îndestulare, i se poruncesce a grĭji de acésta și dela Ocnele ce vor cădea maĭ aprópe să trimiţă sare cu îndestulare la lagărŭ, ca să cumpere sare ostașiĭ, și de n'are mijlocŭ de cară să scrie Vist. . . ., ca orĭ din carele lagăruluĭ, séŭ din judeţŭ să trimită să o încarce».

«După orderulŭ pré Inaltuluĭ Prinţipŭ s'a făcutŭ poruncă la Căminariŭ Hagi Moscu, epistatulŭ Ocnelorŭ, ca să scótă sare din destulŭ, și Ocna Slăniculŭ ce până acum era închisă să se dée întru ajutorulŭ celor-l-alte spre a se scóte sare de ajunsŭ, adecă 200 séŭ 300 de cântare, și să nu se facă vre-o risipă din folosulŭ cămăriĭ împĕrătescĭ, ĭar cheltuĭala ce-ĭ face-o la trebuinţa acestuĭ lucru, să se dea din baniĭ venituluĭ alŭ Ocnelorŭ și alŭ vămiĭ». 1790, 5 Iulie.

Și o dată porniţĭ în acéstă dicecţiune, de ce să nu céră boeriĭ Divanișteĭ și alte privilegiĭ? In interesulŭ aprovizionăreĭ oștirilorŭ se opresce vîndarea în ţĕră și exportulŭ vitelorŭ de tótă specia. De grabă boerilorŭ le vine în minte, să céră administraţiuneĭ austriace scutirea boerilorŭ de așĭa proibiţiune. Ţĕranulŭ, omulŭ din prostime nu va cumpĕra, séŭ vinde o vită, măcar orĭ ce nevoĭe arŭ avea... Boerulŭ însă, va puté face acésta, de asemené mŏnăstirile și preoţiĭ..

(1) Cod. XVIII, fila 346—347.

In actulŭ acesta ce dămŭ în notă aci, maĭ este amestecată şi altă dispositiune, ĭar ca escepţiune, pentru boerĭ. «Ceĭ ce se întêmplă în vinovăţiĭ şi greşelĭ» urméză a se pedepsi cu bătaie..... «Dar fiindŭ-că între ceĭ-l-alţĭ proştĭ potŭ să cadă la vre-o vină şi vre-unĭĭ din ceĭ de cinste, carĭ nu se cuvine a se pedepsi cu bătaĭe, Divanulŭ a socotitŭ că aceĭa să se osîndéscă cu strafŭ, după mĕsura vineĭ luĭ, care acestŭ strafŭ s'a făcutŭ venitŭ la cutia milosteniеĭ» (1).

(1) Eată acestŭ actŭ :

Publicaţiĭ la 12 judeţe, şi una la Caminaru Moscu pentru vite a fi opriţi lŏcuitoriĭ să vîndă şi negustoriĭ să cumpere.

«Măria Sa pré Inălţatulŭ Prinţip, poruncesce prin luminatŭ orderulŭ Inălţimeĭ Séle, ca nimené din lŏcuitoriĭ să nu aĭbe voĭe a vinde vite, căcĭ cu acésta să pricinuesce mare stingherélă la trebuincióse care şi vite de slujbă, şi cum că acéstă voĭe este să o aĭbă numaĭ partea boeréscă şi bisericéscă, care nu daŭ care la trebuinţa oştirilorŭ, a-şĭ vinde vitele lor ce vorŭ avea de prisosŭ, şi cum că pentru ca să fie îndestulare în ţéră, atâtŭ pentru hrana oştirilorŭ, câtŭ şi pentru trebuinţa ţĕrĭĭ, poruncesce Inălţimea Sa, ca dela ḑiântêiŭ a lunĭĭ viitóre, după carindariŭ noŭ, să fie opritŭ a nu maĭ trece de aicĭ, nicĭ la Ardeal, nicĭ la Banat niscareva vite: boĭ, vacĭ, oĭ, séŭ capre. Decĭ după înaltŭ orderulŭ Inălţimeĭ Séle, vĕ poruncesce Divanulŭ să fiţĭ următorĭ şi după ce veţĭ publicui acéstă poruncă atâtŭ la toţĭ lŏcuitoriĭ şi negustoriĭ de vite i la vameşiĭ târgurilorŭ, câtŭ maĭ vêrtosŭ la vătaşiĭ plaĭurilorŭ, să aveţĭ apoĭ purtare de grijă, ca nimené să nu cuteze printr'ascunsŭ a face vêndare, căcĭ şi celŭ ce va vinde se va osândi şi celŭ ce va cumpĕra va păgubi şi va lua şi pedépsă, cum şi pentru de a trece vite de aicĭ din ţéră cu totulŭ să fie opriţĭ. Pe lângă acésta vĕ maĭ înscĭinţămŭ, că la .... ale luneĭ aceştia s'aŭ trimisŭ d-vóstră publicaţiĭ pentru ceĭ ce se întêmplă în vinovăţiĭ şi greşelĭ de a nu se globi cu dare de banĭ, dér fiindŭ-că între ceĭ-l-alţĭ proştĭ potŭ să cadă la vre-o vină şi vre unĭĭ din ceĭ de cinste, care nu se cuvine a se pedepsi cu bătaĭe, Divanulŭ a socotitŭ ca numaĭ aceĭ să se osândéscă cu strafŭ după mĕsura vineĭ luĭ, care acelŭ strafŭ s'a făcutŭ venitŭ la cutia milosteniеĭ de oşte, ci dér aşĭa să urmaţĭ şi să aveţĭ a înscĭinţa Divanuluĭ pentru unĭĭ ca aceĭ vina luĭ şi starea şi părlegiulŭ întru care se află, dreptŭ într'adevĕrŭ, după care să socotiţĭ câtŭ este cu cale a da după vinovăţia luĭ, care să-ĭ şi împliniţĭ şi să-ĭ trimeteţĭ dreptŭ la Divanŭ, cu înscĭinţare în scrisŭ, ca să se dée la cutia de milostenie fără de a nu se face alte urmărĭ în potrivă, séŭ a se mistui acestŭ venitŭ alŭ cutieĭ. Veţĭ sci că acum într'acestŭ cĭasŭ veni alŭ duoilea orderŭ alŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ prin care întăresce fórte straşnisŭ porunca opririeĭ a vîndĕreĭ vitelorŭ cu hotărîre de a nu avé nimenea voĭe să cumpere vite dela lŏcuitoriĭ, căcĭ de se va face împotrivă aveţĭ a cădé în mare osîndă de pedépsă, ĭar orĭ negustoriĭ, séŭ liferanţĭ, adică cumpărătoriĭ împĕrătescĭ de se va întêmpla a âmbla să cumpere, *să aĭbă voĭe numaĭ dela mŏnăstirĭ boerescĭ, popĭ ce vorŭ fi avêndŭ de prisosŭ* şi de vînḑarea cărora li se vorŭ da păşuşurile cele cuviincióse fără de plată; aşişderea întăresce Inălţimea Sa

Sub totŭ regimulŭ austriacŭ, noĭ n'amŭ aflatŭ renoire de privilegiĭ pe la mŏnăstirĭ. Posedĕmŭ unŭ singurŭ actŭ din 19 Aprilie 1790, în favórea mŏnăstireĭ Radu-Vodă. Se scutescŭ de beilicurĭ lemnarĭĭ și zidarĭĭ, carĭ lucră la mŏnăstire:

«S'a făcutŭ pitacŭ cu poruncă către dumnéluĭ vel spătarŭ i vel aga, după jalba luĭ David, epitropulŭ mŏnăstiriĭ Raduluĭ Vodă, a nu se supĕra cherestelele și alte trebuințe de lucru mŏnăstiriĭ, care le va avea tocmite a se lua la beilicurĭ, cum și pentru lemnarii i zidarii ce se însemnară maĭ josŭ, să nu se supere la fie ce beilicŭ, fără de numaĭ când va fi o trebuință grabnică, să iconomiséscă a nu rĕmânea nicĭ lucru mŏnăstiriĭ josŭ cum și pe lemnarĭ să-ĭ supue după așeḑemêntŭ a lucra, ca să nu găséscă pricină cu beilicurile și să facă alte meșteșuguri și înșelăcĭunĭ mŏnăstiriĭ» (1). 1790, Aprilie 19.

Lemnarii: Manole Grecu, Oprea, Manea, Sima, Stoica, Petre, Ștefan, Gheorghe, Ioan, Stoica, Marin.

Zidarii: Dumitru Tipografu, Ioan, Dinu, Dumitru, Gheorghe, Paraschiva, Nicola, Sandul, Ioan, Petre, Neacșul.

Din causă că toțĭ lemnarĭĭ, dulgherĭĭ, se requisiționaseră la lucrulŭ podurilorŭ pe căile de comunicațiune, era fórte greŭ a se afla meșteșugarĭ de aceștia în Bucurescĭ (2).

Amŭ ḑisŭ că scutirĭ deosebite, orĭ reînoirĭ de milĭ la mŏnăstirĭ nu aŭ făcutŭ regimulŭ Austriacŭ. Adevĕratŭ că în 23 Ianuarie 1790: «S'aŭ făcutŭ Pitacŭ la pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ, a da de scire tuturorŭ egumenilorŭ și epitropilorŭ mŏnăstirilorŭ, spre a-ș

---

oprirea trecerii, ḑicêndŭ că póte să se întêmple cu nume de lucrurĭ câștigate în rĕsboiŭ, a se trece în țĕrile acelea cu liniscire caĭ, boĭ, vacĭ, oĭ și capre de aicĭ din țéră și totŭ cu acéstă numire să se pricinuiască și paguba cămăreĭ de a nu plăti nicĭ vamă, de aceea dér cu totulŭ sunt oprite a nu eși din țéră acestŭ felŭ de vite, atâta numaĭ caiĭ ceĭ ce vorŭ fi de preț peste 30 galbenĭ și cu adevĕrŭ că sunt câștigațĭ la rĕsboiŭ, aceĭa să fie slobodŭ a-ĭ trece, ci dér să întăriță strajnicŭ paza acésta, maĭ vêrtosŭ vătașiĭ de plaĭurĭ». 1790, Maiŭ 20.

(1) Cod. XVIII, fila 106.

(2) «După raportulŭ dumnéluĭ vel Vist. ce a însciințatŭ dumnéluĭ vel Aga, că nu maĭ póte găsi dulgherĭ să lucreze la trebuințele spitalurilorŭ și la casele dumnéluĭ Vorniculuĭ Văcărescu, s'a datŭ poruncă către dumnéluĭ vel Vist. ca din 73 de dulgherĭ ce sunt arĕtațĭ în fóĭe, să facă treĭ cete, cea d'întâiŭ câte 20 dulgherĭ care să se iae după analoghia ce va găsi dumnéluĭ cu cale, și să lucreze câte 3 ḑile de rândŭ, apoĭ să se schimbe să intre altă cétă».

Cod. XVIII, fila 118.

arĕta hrisóvele i sineturile de milele ce va fi avêndŭ, ca să și le înoĭască»(1).

Acéstă poruncă n'avu însă nicĭ o consecință. Din respectulŭ bisericeĭ nu aflămŭ decât unŭ actŭ de constituire de léfă pentru preotulŭ duhovnicŭ alŭ pușcărieĭ(2) și o curiósă notă a Divanuluĭ cătră «*Inalta Crăiască gubernie a Principatuluĭ Transilvanieĭ în scaunulŭ cetățeĭ Sibiŭ*», cerêndŭ restituirea dela unŭ preotŭ dela biserica grecéscă din Brașov a capuluĭ st. Acsentie, dela mŏnăstirea Cotrocenĭ (3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 6—7.

(2) *Porunca ce s'a făcutŭ în dosulŭ jălbiĭ popi Barbu duhovnicŭ ot pușcărie și în dosulŭ anaforaliĭ d-luĭ vel Armașŭ, ca să i se dée léfă dela Visterie câte taleri 5 pe lună.*

«Fiind-că s'a adeveritŭ Divanulŭ și dela Comisia Visterieĭ cum că a avutŭ preotulŭ, duhovniculŭ puşcărieĭ, léfa acésta, și fiind-că după slujba sa în care se află cu primejdia vieții luĭ, i se cade cu tótă drepratea a-și avé orânduĭala ce a avutŭ, poruncesce Divanulŭ dumitale vel vist. ca din veniturile țĕriĭ să i să dé pe tótă luna câte aceĭ taleri cinci léfă, așeqêndulŭ în catastihulŭ lefilorŭ, de care nu suntemŭ la îndoĭală că și Măria Sa pré Inălțatulŭ Prințipŭ cu bună voire va primi acéstă puțină léfă, ce cu tótă dreptatea se cuvine numituluĭ Preotŭ; așișderea poruncesce Divanulŭ, ca să i se păzéscă și privileghiulŭ scuteliĭ de orĭ ce dărĭ și angariĭ» 1790, Maiŭ 17.

Entenberg, feldmarșalŭ-leitnantŭ, ot *Rômnic Filaret, Ioan Damaris, Constantin Știrbeĭ, Mateĭ Fălcoianu.*

(3) «Cătră Inalta Crăĭasca gubernie a Prințipatuluĭ Transilvanieĭ, în scaunulŭ cetățiĭ Sibiuluĭ, însciințare după arĕtarea ce a făcutŭ la Divan Ignatie Egumenu mŏnăstireĭ Cotrocenĭ de aicĭ de lângă politia Bucurescilor, ce este închinată la obștea mŏnăstirilorŭ ot sfetagora, cum că unŭ eromonahŭ și duhovnicŭ, Hristofor sfetagorețulŭ dela mŏnăstirea *Cseropotamulŭ*, ce de mulțĭ anĭ se află preotŭ slujitorŭ la biserica grecéscă a companieĭ din Brașov, a fostŭ primitŭ în păstrarea sa, prin mânele dumisale vel Ban Ghica Divanistulŭ, în cea-l-altă rĕsmiriță trecută, capulŭ sfântuluĭ Acsentie celŭ noŭ și mâna sfântuluĭ Acsentie celŭ vechiŭ, trimise de aicĭ dela egumenulŭ ce era la numita mŏnăstire Cotrocenĭ; dintr'acăruĭa păstrare căqêndŭ aceste sfinte móște la mânele sfințieĭ séle părinteluĭ episcopŭ Ardéluluĭ Chiru Gherasim și se află și acum sub pecetea sfințieĭ séle; pentru care aŭ adusŭ egumenulŭ Cotroceanu, la Divanŭ, doveqĭ înscrisŭ dela toțĭ părinți sfetagoreți câți se află aicĭ, anume sfinția sa părintele archiereŭ Chir Gregorie Stavropoleos, cuviosulŭ arhimandritŭ, David, epitropulŭ mŏnăstireĭ Raduluĭ-Vodă și cuviosulŭ archimandritŭ Chiril, egumenulŭ mŏnăstireĭ Mihaiŭ-Vodă, cum că aceste sfinte móște nu aŭ fostŭ ale numitululuĭ Hristofor, ci trimise dela egumenulŭ mŏnăstireĭ Cotrocenĭ în păstrarea sa pentru turburarea vremiĭ, ca când

Administrațiunea Austriacă, în țéra Muntenéscă este anevoie de a se califica în două vorbe; în genere ea lasă să subsiste vechile deprinderĭ și obiceiurĭ.

Maĭ înainte de tóte să amintimŭ aci, din noŭ, că nu numaĭ Coburg are administrațiunea țĕrĭĭ, ci că pentru administrațiune s'a maĭ trămisŭ dela Viena și pre Baronul Tugut și consiliarulŭ împĕrătescŭ Raicevicĭ. N'amŭ aflatŭ nicĭ unŭ act de administrare semnatŭ de acesta, dar maĭ aflarămŭ semnațĭ adese și pre duoĭ cancelariștĭ aĭ curțeĭ și aĭ statuluĭ, pre Marchelie și Raab. Amŭ vĕdutŭ pe *Raab* numitŭ în comisiunea socotelilor. Toțĭ aceștia primiaŭ lefĭ și tainurĭ dela visteria țĕrĭĭ (1).

«*Prințipul*» avé cancelaria proprie, la care dela 1 Maĭ, 1790 stilŭ noŭ, funcționa unŭ cancilaristŭ român anume Dimitrie și unŭ scriitor *Anton fon Fișer Mazurcovicĭ.* Primuluĭ i se plătĭa 25 talerĭ

---

se vorŭ cere ĭarăși să le dée, precumŭ și d-luĭ vel Banŭ Dumitrache Ghica Divanistulŭ asemené dete mărturie și pliroforie Divanuluĭ, și fiindŭ-că acumŭ se cerŭ acestea de părinții sfetegoreți, ca unŭ lucru al lor, pohtesce pre Inalta gubernie, ca să bine-voĭască a însciința sfințieĭ séle părinteluĭ episcopuluĭ Ardéluluĭ spre a da aceste sfinte móște la orânduitulŭ epitropŭ, ce aduce cartea acésta, ca să le trimită aicĭ cu siguranță, la loculŭ lor».

Cod. No. XVIII, fila 194—195.

(1) «După orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ, pentru Escelența Sa Baronulŭ Tugut, i consilierulŭ Impĕrătescŭ Raiceviciu și ceĭ doĭ cantelariștĭ aĭ Curțeĭ și aĭ Statuluĭ, d-lor Marchelie și Raab, ca să li se dée pe ḑi, pentru Escelența Sa Baron Tugut, 12, pentru d-luĭ Raiceviciu 6, la douĭ cantelariștĭ de fie-care câte patru adecă porțiónĭ de fĕnŭ, i de orzŭ, după care s'a făcut pitacŭ cătră d-luĭ vel Vist. ca întocmaĭ să dée acele porțiónĭ dela ḑi ântêiŭ a luĭ Martie». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 35. (Veḑĭ și pag. 327).

Porunca ce s'a datŭ cătră d-luĭ cinst. vel Vist. în dosulŭ copieĭ d-sale sinior Marchelis, oficĕlulŭ Impĕrătescŭ, pentru tainulŭ d-sĕle.

«Veĭ vedé d-ta nota d-sale Sinior Marchelis oficialulŭ Impĕrătescŭ, cum și cuprinderea luminatuluĭ Orderŭ alŭ Mării Séle pré Inaltuluĭ Prințipŭ, și să aducĭ d-ta pre Ispravnici să-ĭ întrebĭ, cu ce cuvîntŭ să împotrivescŭ a nu da acéstă orânduială de orzŭ, i fĕnŭ, și de aŭ altă poruncă împotrivă să arĕte, ĭar de nu, datorĭ sunt după Porunca Inaltuluĭ Prințipŭ, a urma și a da deplinŭ acéstă orânduială». 1790, Sept. 6.

Cod. XVIII, fila 253.

și celuĭ din urmă (Mazurcovicĭ) 35 talerĭ pe lună (1). Acésta se vede din «cartea pentru léfa ce se orânduesce la unŭ canțelistŭ și unŭ scriitorŭ de la Escelența sa generalŭ», dela Divanul Principatuluĭ țĕreĭ Românescĭ cătră *Comisia Visterieĭ.*

Chiar din întitulatura actuluĭ de susŭ se vede, că pentru administrațiunea financelorŭ țĕreĭ era rânduită o *comisiune*, dișă *«a Visterieĭ»*. In acéstă comisiune intră și Raab, de care amŭ grăitŭ maĭ susŭ. Comisiunea avé condicarŭ specialŭ pentru tóte lucrările séle.

Divanulŭ compusŭ din boieriĭ și prelațiĭ deja numițĭ de noĭ maĭ susŭ, era esecutorulŭ ordinelorŭ luĭ Coburg și alŭ celor-l-aț capĭ trămișĭ dela Viena. De-altmintrelea Divanulŭ ține, ca și în trecutŭ, condică de tóte lucrările séle. In Iauuarie 1790, Divanulŭ ceru luĭ Coburg rânduirea logofĕtuluĭ Raduc, ca condicarŭ (2).

Rînduirile în slujbe la județe, le făcea Divanul, dar negreșitŭ maĭ adese după indicațiunile capilorŭ Austriacĭ.

---

(1) «Măria Sa pré Inaltul Prințip, după reportulŭ Escelențiĭ Sale Feldmarșal-Leidnant Baron fon Ențenberg poruncesco prin luminatŭ Orderulŭ Înălțimi Sale, ca de la ḑiântêiŭ de Maiŭ după calendarul noŭ, să intre la léfă cu totŭ 25 pe lună unŭ cantelaristŭ anume Dimitrie, ce slujesce la cantelaria Escelențeĭ, și osebitŭ să intre la léfă și altŭ trebuinciosŭ scriitoriŭ la cantelaria Escelențieĭ Sale, anume Anton fon Fișer Mazurcovicĭ, cu totŭ 35 pe lună, de la 27 ale luĭ Maiŭ după calindarulŭ noŭ, spre a li se da aceste lefĭ, fiind-că slujăscŭ, pentru care poruncesce Divanulŭ, să bine-voiască, cinstita comisie aĭ așeḑa în catastifu lefilorŭ și a li se da hotărîta léfă dela numitele ḑile». 1790, Maiŭ 22.
Cod. XVIII, fila 159.

(2) *Cătră Prințip, dela Divanŭ*

«Insciințămŭ Înălțimeĭ Téle, că la Divanulŭ celŭ mare este mare trebuință de unŭ condicarŭ cumŭ este la Comisia Visterieĭ, deosebitŭ, numaĭ la tréba acésta, adecă ca să ție condica Divanuluĭ și să fie cu grijă de a se trece tóte luminatele Mărieĭ Téle ordăre și raporturĭ ale Divanuluĭ și or-ce poruncĭ și cărțĭ sĕ daŭ dela Divanŭ afară în țéră pentru orĭ-ce trébă. Pentre care nu lipsim cu plecăciune a ne ruga Mărieĭ Tale, să bine-voescĭ a sĕ orândui unul ce va fi vrednicŭ, anume Răduc logofĕtŭ, căruia să i sĕ orânduiască dela Măria Ta léfă, câte talerĭ 30 pe lună, cum este și alŭ visterieĭ.» 1790, Ianuarie 18.
Cod. No. XVIII, fila 345.

Austria avé două categorii de amici pre cari ţiné să-i resplătéscă şi în favórea cărora intervinea pe lângă Divanŭ. Ori eraŭ individi, cari ajutaseră în unŭ mod óre-care, descinderea în ţéră a oştirei Austriace, ori boïării pre cari voia să-i căpătuiască cu slujbe. Aşa în 4 Ianuarie 1790, după ordinulŭ luï Coburg «s'a datŭ cartea Divanuluï luï Panait şi Ion fraţi sin Dămian vătaful i Radulŭï Bărleanu de la satulŭ Brăescï jud. Buzĕŭ, pentru slujbele ce aŭ arĕtatŭ la venirea armelorŭ chesăricescï, să fie apăraţi de tóte orânduelile şi dările ce vor fi pe ţéră (1).

Unia din boïărï se făcĕŭ cunoscuţi Austrieï, însocindŭ óstea lorŭ prin judeţe. Eată unŭ exemplu:

«S'a datŭ cartea Divanuluï, cu poruncă cătră dumnélor ispravnicii Ialomiţeï, că s'a rânduitŭ dumnéluï Ghiurghiu, lângă Escelenţa Sa gheneralŭ Horvat, şi dumnélor să-i dée totŭ felulŭ de mână de ajutorŭ cu mazilii breslaşi i slujitorï de ajunsŭ la cele ce va avé trebuinţă, şi de va fi trebuinţă să fie şi unulŭ din dumnélorŭ ispravnicii lângă dumnéluï». 1790, Aprilie 27.

La fila 36 a cod. No. XVIII, din timpulŭ regenţeï Austriace, aflu asemenea că, «după orderulŭ pré Inaltuluï Prinţip s'a făcutŭ pitacŭ la d-luï vel Vist. pentru Constandin Duca, pentru care voesce pré Inaltulŭ Prinţip, ca unde va fi prilegiŭ, să se orânduiască Ispravnicŭ la vre-un judeţŭ şi-lŭ curtenesce către Divan». 1790 Februarie 24.

Câte odată Divanulŭ cutézā să resiste la unele ordine date în favórea vre-unuï boïăr de a fi rânduit în slujbă, ori pentru a destitui pre unŭ altulŭ. Eată unŭ casŭ:

«Amŭ primitŭ luminatulŭ orderulŭ Înălţimeï Téle, dela Fevruarie 11, prin care ni se arétă cu mâhnirea Înălţimeï Téle, cum că Divanulŭ n'a fostŭ următorŭ la luminatulŭ orderulŭ Înălţimeï Téle ce s'a datŭ dela No. 38 pentru Ioniţă Drăgănescu dela Vlaşca, ca să se scótă din isprăvnicie, ci am făcutŭ împotrivă arĕtare. Pré Înălţate Dómne, noï nu cutezămŭ la nicï o luminată poruncă a Înălţimeï Téle, a ne arĕta neurmătorï, ci fiindŭ-că s'a întêmplatŭ de a venitŭ aicï Armaşulŭ Nicolae, ce este rînduitŭ epistatŭ să facă vasele poduluï, a arĕtatŭ că n'a fostŭ Ioniţă Ispravniculŭ pricina de cusurulŭ lemnelorŭ poduluï, ci altă pricină a fostŭ, unde aflându-se aicï şi d-luï cinstitulŭ Maïorul ce a fostŭ răportuitŭ pentru Ioniţă Drăgănescu, aŭ mersŭ Paharniculŭ Alexandri, socrulŭ numituluï Ioniţă de a grăitŭ cu d-luï, ĭertându-ĭ greşéla, ĭ-a datŭ făgăduinţă că vrăportui de acolo Înălţimeï Téle spre a-ĭ da ĭertăciune. Acum dar, după lumia

(1) Cod. No. XVIII, fila 5.

natulŭ orderulŭ Inălţimeĭ Téle, numaĭ decât lipsindŭ pe numitulŭ Ioniţă într'acest ceasŭ am făcut şi ispravnic în locul luĭ pe Vtore Vist. Răduc. Fărcăşanul, căruĭa ĭ-amŭ trimisŭ şi cartea Divanuluĭ de isprăvnicie, şi osebită poruncă pentru graba lucruluĭ vaselorŭ poduluĭ»(1). 1790, Febuarie 1.

Regimulŭ Austriacŭ caută a-şĭ apropia şi pre boĭerĭĭ pribegiţĭ în Turcia şi pe aĭurea, din timpulŭ luĭ N. Mavrogheni. Eată unŭ actŭ relativŭ la familia Filipescilor:

«După Orderulŭ pré Inalţatuluĭ Prinţipŭ dela 27 ale luneĭ aceştie pentru cocóna Smaranda şi Zoiţa Filipescilor, ale cărora boerĭ se afla în ticăloşie surghiuniţĭ, aŭ făcutŭ rugăciune Mării Sale să nu li se supere ţărani, ci să-ĭ lase să fie pentru slujba d-lor, s'aŭ poruncit prin pitac la d-luĭ vel Vist. că fără de a se pricinui ne isprava la binele obştieĭ, şi la slujba ostăşască, să le facă uşurare şi ajutoriulŭ acela ce va fi prin putinţă». Februarie 22.

Din propria sa iniţiativă Divanulŭ încă intervine pe lângă vre unulŭ din miniştri, în favórea a câte unŭ personagiŭ. Aşĭa în Fevruarie 15, anulŭ 1790 «după rugăciunea ce în scrisŭ a făcutŭ Divanuluĭ biv. vel. Ban Ienacache, s'aŭ făcutŭ răspunsŭ la d-luĭ vel Vistier, ca să se orînduĭască fiĭulŭ d-luĭ Banuluĭ Ispravnicŭ la unŭ judeţŭ şi în loculuŭ ce va găsi cu cale să răportuĭască Divanuluĭ»(2).

Unele numirĭ în funcţiunile judeţene le face Divanulŭ după găsirea cu cale a ispravnicilorŭ respectivĭ:

«S'aŭ făcutŭ răspunsŭ la Ispravniciĭ Buzĕuluĭ pentru Dinul, ce aŭ fostŭ vătafŭ la plaĭulŭ Pârscovuluĭ şi după arĕtarea d-lor s'a orânduit în locu-ĭ Petre Mateĭ; fiind-că şi cel-l-altŭ ĭar după arĕtarea d-lor s'a orânduitŭ, să caute să nu fie şi acesta ca cel-l-altŭ»(3). 1790, Februarie 24.

Orĭ şi câtă umbră de autoritate maĭ lasă regimulŭ Austriacŭ Divanuluĭ de boiarĭ alŭ ţĕreĭ, se găsiră unia boĭerĭ, carĭ nu maĭ vorŭ să scie de acestŭ divanŭ. Aşĭa aflămŭ, bună óră, un rebelŭ contra Divanuluĭ, în Ianuarie 1790, pre Postelniculŭ Hĭeruţă Bocşănescu, numitŭ în actulŭ următorŭ:

Către Prinţip pentru Hĭeruţă Bocşănescu Post.

«Am vĕdutŭ luminata poruncă a Inălţimiĭ Téle, ce s'aŭ datŭ pentru Heruţă Bocşănescu Postelniculŭ, ca să-şĭ céră în scrisŭ ertăciune dela Divanŭ, şi să sĕ osândéscă cu închisóre de treĭ ţile în casa luĭ; mulţămiţĭ suntemŭ Mărieĭ Téle,

(1) Cod. No. XVIII, fila 352.
(2) Cod. No. XVIII, fila 28.
(3) Cod. No. XVIII fila 35.

pentru care aducêndŭ pe Heruță în Divanŭ i s'aŭ cititŭ întru auḑŭ luminatulŭ orderŭ a Inălțimeĭ Téle, ca despre o parte să-și cunóscă greșala, și să urmeze poruncii a-și cere iertăciune în scrisŭ; despre altă parte să ne arĕte pe Polcovnicŭ anume și unde se află, ca să trimitemŭ sĕ-l aducă spre a intra cu dînsulŭ în judecată, să-ĭ căutămŭ dreptatea ce are cu acelŭ Polcovnicŭ, care și dintru ântêiŭ acésta, ĭ-amŭ ḑis-o fără de a nu-lŭ opri, nicĭ a-ĭ cere zapisŭ pentru polcovnicŭ, și elŭ ĭară-și următorŭ n'aŭ fostŭ, nicĭ iertăcĭune a-și cere în scrisŭ, nicĭ pe Polcovnicŭ a ni-lŭ arĕta; dreptŭ aceĭa s'aŭ pusŭ aicĭ la caraula Divanuluĭ până să-și céră, după luminata poruncă Mărieĭ Téle, iertăcĭune în scrisŭ spre a se întórce asupra luĭ necinstea aceea, care o ceremŭ de la Măria Ta, fiind-că cinstea Divanuluĭ este cinstea Mărieĭ Téle» (1). 1790, Ianuarie 19.

Cum nicĭ regimulŭ Austriacŭ, nicĭ Divanulŭ nu puteaŭ da slujbe tuturorŭ boĭerilorŭ, ceĭ rĕmașĭ afară din budgetulŭ țĕreĭ, după obiceĭulŭ lor, grăĭaŭ de rĕŭ pre Austriacĭ și lăudaŭ administrațiunea ruséscă dela Iași, orĭ nu deșertaŭ antecamerile capilorŭ Austriacĭ, făcêndu-le ḑile rele, ca solicitatorĭ de slujbe. E probabilŭ chĭar, că unia din eĭ, nemulțămiți că nu capătă slujba dorită, eraŭ gata de a conspira acum contra Austriacilorŭ, cum conspiraseră altă dată contra luĭ N. Mavrogheni. De aceea Austaiacii iéŭ unele mĕsurĭ de ordine polițienéscă, interesândŭ liniștea și buna rĕnduĭală a țĕreĭ. Intre acestea fu și isgonirea din Bucurescĭ a tuturorŭ boĭerilorŭ, *carĭ n'avéŭ slujbe*, trămițêndu-ĭ pre toți pe la moșiele lor. Nu-ĭ vorbă, pitaculŭ cu acéstă dispositiune, se întemeéză pe nevoĭ igienice ale Capitaleĭ!... (2).

(1) Cod. XVIII, fila 344.

(2) *Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrcĭ Românescĭ. Poruncă cătră d-luĭ vel Spătarŭ i d-luĭ vel Aga.*

«Măria Sa pré Inaltulŭ Prințipŭ, prin luminatŭ orderŭ Inălțimeĭ Séle, poruncesce pentru toți boĭerii i boerinași, ce se află în Bucurescĭ, câți nu sunt la slujbă, *ca să li să dée de scire, și să fie siliți a eși afară pe la moșiile lor, căcĭ din mulțimea și multa adunave a norodului în Bucurescĭ, să pricinuesce nu numaĭ scumpătate, lipsă și ne ajungere la tóte ci și bólele se înmulțescă, acum maĭ vêrtosŭ în vreme căldurósă de vĕră;* decĭ după luminatŭ orderulŭ Inălțimeĭ Séle, Divanulŭ poruncesce d-vóstră, ca să înșciințați porunca la toți, câți sunt fără nicĭ o slujbă, séŭ trébă în Bucurescĭ, și să-ĭ siliți ca negreșitŭ să iasă afară fără de zăbavă, și să arĕtați Divanuluĭ de urmarea poruncii». 1790, Iunie 13.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitenant, *Dimitrie Banŭ, Răducanu Slătineanu, Rômnic Filaret, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 196.

Mĕsura acésta contra boĭerilorŭ fu precedată de o altă mĕsură contra călugărilorŭ *strĕinĭ*... Pare-se că vineaŭ pré mulțĭ, carĭ făceaŭ — la adăpostulŭ raseĭ — meserie de spionĭ. Mitropolitulŭ — de sigurŭ la intervenirea luĭ Coburg, orĭ a luĭ Tugut — cere Divanuluĭ asemené poruncă de oprire de intrare a călugărilorŭ streinĭ, la ocasiunea isgonireĭ din țéră a luĭ Iosif Proin-Radul-iotul și Diaconul Eugenie (1).

(1) Eată ordinea adhoc:

«Aŭ cetitŭ Divanulŭ acéstă însciințare a pré sfințiĭ séle Metrop. și s'aŭ găsitŭ cu cale socotéla pré sființiĭ séle, și de trebuință, și eata pentru Iosif Proin-Raduliotul și Diaconulŭ Evghenie ce aŭ fostŭ izgoniți de aicĭ pentru ale lorŭ rele urmărĭ, și aŭ cutezat a se întórce iarăși aicĭ în țéră fără de scirea și fără de voia Divanuluĭ și a pré sfințiĭ Séle, s'a făcutŭ poruncа Divanuluĭ cătră d-luĭ vel spătariu, ca să-ĭ rădice în pază să-ĭ trimiță spre a-ĭ scóte afară din hotarele țerĭĭ, unde aŭ fostŭ făcut surghĭunțĭ, dăndu-se și poruncă Ispravnicilorŭ mărgineni de a nu-ĭ lăsa altă dată a se maĭ întórce, nicĭ să calce maĭ multŭ în pămîntulŭ țerĭĭ, iară pentru ceĭ-l-alțĭ călugarĭ ce se vorŭ întîmpla de acumŭ înainte a veni aicĭ în țéră, întocmaĭ după cum aŭ găsitŭ pré sfinția sa cu cale, s'aŭ făcutŭ poruncile Divanuluĭ și cătră Ispravnicĭĭ județelorŭ margeni și cătră Vătașiĭ de plaiŭ, ca nicĭ de cumŭ să nu-ĭ lase a intra în țéră pre călugărĭ, ci poprindu-ĭ la hotarŭ și cercetându-ĭ cine sunt, de unde sunt și din ce locŭ vine, și cu ce trébă și unde cere să mérgă, să însciințeze Divanuluĭ, și Divanulŭ arĕtându pré sfințieĭ vóstre de vorŭ fi primiți de sfinția ta a veni, așa li se va da sloboțenie, iarŭ de nu, vorŭ fi popriți, izgonindu-se înapoĭ». 1790, Martie 20.

Cod. XVIII, fila 67.

Șépte cărțĭ totŭ după acéstă hotărîre la Slăm-Rômnic, Buzeŭ, Saac, Prahova, Dămbovița, Mușcel și Argeș.

«Pré sfinția Sa părintele nostru Mitropolitulŭ țerĭĭ aŭ însciințatŭ Divanuluĭ dela 15 ale lunĭĭ aceștia, pentru mulțimea călugărilorŭ străinĭ, carĭ ne cercetațĭ și nesciuțĭ de unde sunt, și cu trébă și ce feliŭ de ómenĭ sunt, vinŭ în țéră sloboțĭ, din care póte unĭĭ să fie goniți din locurile lorŭ de ómenĭ rĕĭ, pentru care sfinția ta aŭ găsitŭ cu cale, unĭĭ ca aceștia ce sunt fără de nicĭ unŭ căpătâiŭ și ne sciuțĭ, să fie opriți și ne primiți aicĭ, și să lipséscă acestŭ rĕŭ obiceiŭ, maĭ *vărtosŭ acumŭ într'acéstă vreme,* cerêndŭ prea Sfinția sa ca de acumŭ înainte să se facă ânteĭ cercetare la hotarŭ unora ca acelora, care acésta găsindu-o și Divanulŭ cu cale și de trebuință *întru acéstă vreme*, iată sĕ poruncesce atât d-stre, câtŭ și vătașilorŭ de plaiŭ, să aveți purtare de grijă, de acum înainte, și cândŭ sĕ va arĕta vre-unŭ călugărŭ, verĭ din ce parte ale vecinătăți, orĭ străinŭ, orĭ pămênténŭ, oprindu-lŭ, să-lŭ cercetați cu deamăruntulŭ, orĭ străinŭ orĭ pământénŭ, cine este? de unde este și la ce vine? și făcêndŭ însciințare Divanuluĭ, după porunca ce vĕ va veni, veți fi următorĭ, orĭ al sloboți să vie, orĭ a nu-lŭ lăsa să intre în pămêntulŭ țerĭĭ întorcêndu-lŭ înapoĭ; căutați însă de fiți următorĭ, că apoĭ veți avé a rĕspunde». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 68.

De sigurŭ asemené mĕsurĭ interesaŭ de aprópe mersulŭ rĕsboiuluĭ. Totŭ cu vedere la resboiŭ, în timpulŭ noueĭ campaniĭ din 1790, aflămŭ date de Divanŭ ordinele următóre, oprindŭ, în Aprilie 25, şi maĭ departe orĭ-ce comunicaţiune a ţĕreĭ, a comercianţilorŭ şi de orĭ-ce natură cu ceĭ de preste Dunăre.

Eată aceste douĕ ordine:

«Poruncă cătră d-luĭ vel Spătarŭ şi cătră d-luĭ vel Aga, fiindŭ-că s'a apropiatŭ vremea de a eşi oştirile afară la lagheŭ, să însciinţeze la toţĭ de obşte, că orĭ-câţĭ vorŭ fi avêndŭ până acum comunicaţiónŭ şi alişverişŭ la marginele Dunăriĭ, de acum înainte să conteneze, ca nicĭ să ducă, nicĭ să aducă marfă, nicĭ pentru altŭ alişverişŭ séŭ trebuinţĕ, căcĭ orĭ-care se va prinde, tótă marfa aceea se va lua şi se va şi pedepsi, ĭar de va fi altulŭ cu târgulŭ şi cu Ocna se va pedepsi; să nu găséscă vre unulŭ pricină că n'a sciutŭ». 1790, Aprilie 25.

«Poruncă cătră Căminariulŭ Hagi Moscu, cum că toţĭ ceĭ ce se află cu trebĭ de vămĭ şi cu altŭ alişverişŭ de negustorie, orĭ de altă comenecaţiónŭ cu marginea Dunariĭ, trebue să se tragă, fiind-că este să ĭasă oştirile la lagărŭ afară, să arate d-luĭ pe toţĭ ceĭ ce vor fi orânduiţĭ, prin fóie anume Divanuluĭ, orĭ la trebĭ de vămĭ şi de ale ocnelorŭ la schelĭ, împreună cu ómeniĭ lor, şi la ce locŭ se află, în ce judeţŭ, şi cu ce trébă este orânduitŭ? care arĕtare să o facă fără de zăbavă». 1790, Aprilie 26.

Cu referinţă la *vămĭ*, dămŭ în note o colecţiune însemnată de documente, unele relative la arendarea lor, la condiţiunile de arendarea lor, altele arĕtândŭ ce articole nu se puteaŭ importa, orĭ exporta şi în genere mĕsurĭ luate pentru regulata percepere a vămilorŭ din tóte părţile ţĕreĭ românescĭ(1).

(1) *Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Româneştĭ. Poruncă cătră d-luĭ Camin. Hagi Moscu epist. vămilorŭ.*

«Pentru trebuinţa obşteĭ spre a fi sĕŭ din destulŭ la lumînările de aicĭ, este cu cale a fi popritŭ totŭ sĕulŭ, să nu iasă afară din ţĕră, nicĭ de cumŭ, până nu se va face îndestulare şi împlinire de suma cé trebuinciósă aicì; dreptŭ acé Divanulŭ poruncesce d-le, că câte seurĭ se află aicĭ acumŭ, şi pe afară şi vorŭ vré ca să le râdĭ ca să le întrécă în alte părţĭ, d-ta să nu daĭ nicĭ de cumŭ voe de a se rădica, nicĭ Tescherele de trecĕtóre, până cândŭ cumŭ ḑisemŭ, se va face îndestulare trebuinţi ce avémŭ aicĭ, de care cumŭ că s'aŭ făcutŭ îndestulare trebuinţiĭ, atuncĭ numaĭ să te încredinţezĭ d-ta când veĭ vedea adevcrinţă în scrisŭ a d-luĭ Biv. vel Stolnicŭ Constandin Neculescu, cuprinḑĕtóre care să ḑică aşa, că s'aŭ împlinitŭ slujba cea trebuinciósă aicĭ, ca pe unulŭ ce pre d-luĭ 'lŭ are Divanulŭ încărcatŭ cu tréba Narturilorŭ tărguluĭ, şi are a griji de a nu fi lipsă

Se ĭaŭ negreșitŭ mĕsurĭ extraordinare în Bucurescĭ, în timpulŭ ocupațiuneĭ austriace. Eată ponturile cu care sunt să se urmeze ni-

---

în orașŭ, și de a nu se precupi de cătră vĕnd̦ĕtorĭ cu preț̦ŭ nesuferitŭ; și după ce veĭ vedea acestŭ feliŭ de adeverință a d-luĭ, apoĭ pentru seulŭ ce va maĭ prisosi peste suma cé trebuinciósă aicĭ, acela va fi slobodŭ de a se rădica și a se vinde la alte părț̦ĭ; ci intra acestŭ chipŭ, veĭ protacsi d-ta și porunci la toț̦ĭ vameșiĭ de pe la tóte schelele ca sĕurile să nu le slobód̦ă a trece nicĭ de cumŭ până nu vorŭ avea alŭ doilea înscĭințarea d-luĭ de slobozenie». 1790, Octom. 18.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitnant, *Cozma* alŭ Ung. Vlah. *Ioan Log.*, *Marchelie* ofichialul Impĕrătescŭ.

Cod. No. XVIII, fila 297.

Dela Divanu Prinț̦ipatuluĭ ț̦ĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă cătră Ispravnicĭ ot sud....

«Ve facemŭ în scire pentru vînzarea vămilorŭ a anuluĭ viitorŭ leatŭ 1791, să faceț̦ĭ într'acesta-și chipŭ, adecă cea d'ăntaĭ strigare fiind-că aŭ fostŭ la 15 ale acesteĭ lunĭ, a doua strigare este să sĕ facă la sfârșitulŭ acesteĭ lunĭ, după noulŭ călindarŭ, ĭarŭ a treĭa strigare cândŭ cu hotărîre este să se dea vămile, este să se facă la 12 a luĭ Ianuarie, létŭ 1791 după noulŭ călindarŭ, care vine la d̦i 1 de Ianuarie după vechĭulŭ călindarŭ, începutulŭ anuluĭ cum sĕ obicĭnuește în ț̦éra acésta; ci darŭ acésta sĕ o publicarisiț̦ĭ în tóte județ̦ele și la toț̦ĭ ceĭ ce vor vré a fi mușterĭĭ, ca să o aud̦ă și sĕ o înț̦elégă, spre a veni fieșcecare în vreme să se afle or-ce mușterĭĭ aicĭ, căcĭ în urmă de se va găsi cineva și că n'aŭ sciut, veț̦ĭ fi d-stră în vină». 1790 Decembrie 12.

Enteberg, feld-marschal-leitnant, *Rômnic Fĭlaret*, *Ioan Log.*, *Manolache Grădișteanu*, *Const. Știrbeĭ*, *Marchelie*.

Cod. No. XVIII, fila 336.

Dela Divanulŭ Prinț̦ipatuluĭ ț̦ĕrĭĭ Românești. Poruncă către Ispravnicĭ ot sud Teleorman.

«S'aŭ cititŭ la Divanŭ înscĭințarea d-stre, ce faceț̦ĭ de la Noemvrie 29 pentru 29 buț̦ĭ ce a'ț̦ĭ găsitŭ descărcate acia în Zimnicea, trecute de peste dunăre în pămîntulŭ ț̦ĕrĭĭ în potriva prileghiuluĭ ț̦ĕrĭĭ și a poruncilorŭ Divanuluĭ, pentru care macarŭ că scrieț̦ĭ d-stră cum că cercetândŭ v'aŭ arĕtat omul cel orîndduitŭ asupra căminărituluĭ, cumŭ că sunt trecute cu o lună înainte, dar acestea sunt cuvinte de îndreptare, pentru că oprirea vinurilorŭ este încă de maĭ înainte din vremea domniilorŭ, care acelŭ obiceĭŭ fiindŭ sciutŭ și împotrivă făcêndŭ, acéstă urmare era vînovați de a-ĭ osândi să păgubéscă totŭ vinulŭ acesta, cu câtŭ maĭ vârtosŭ, că aŭ întăritŭ și Divanulŭ acumŭ acelŭ obiceiŭ alŭ opririĭ vinurilorŭ străine după cumŭ aŭ fostŭ. Pentru aceĭa darŭ, Divanulŭ poruncesce ca tóte aceste vinurĭ să le întórcă înapoĭ și pentru ca să nu se facă alte mijlocirĭ, ĭată într'adinsŭ orânduitŭ și acestŭ mumbașirŭ sluga Divanuluĭ, carele să sté acolo mumbașiru până cândŭ se vor trece tóte aceste vinurĭ înapoĭ, cu carele sĕ aveț̦ĭ a înscĭința Divanuluĭ cumŭ că s'aŭ săvîrșitŭ și s'aŭ împlinitŭ porunca,

zamulŭ atâtŭ în lăuntrulŭ têrguluĭ, cât și prin mahalale, prin boĭeriĭ Spătarŭ și Aga:

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ să aducă pe toțĭ hangiiĭ de pe la hanurĭ, cum și de pe la mŏnăstirĭ, unde ședŭ boĭeriĭ și negustoriĭ să-ĭ pue să dea catastihŭ fie-

---

fiindŭ și de acumŭ înainte cu luare aminte și cu priveghĭere, și dândŭ în scire la toțĭ ca să nu sĕ cuteze cine-va de a trece vin de peste Dunăre aicĭ în pămêntulŭ țĕriĭ, căcĭ le vorŭ pĭerde cu totŭ». 1790, Decembrie 10.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitenant, *ot Rômnic Filaret, Dumitrache Banul, Radu Slătinénu, Ioan Log., Damari, Matei Fălcoĭanul, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 339.

Publicație la tóte județele și la Spătar i Aga cumŭ și la Căminaru Moscu pentru céră că este oprită.

«Sĕ face d-stre în scire pentru céra ce aŭ fostŭ slobodă pe acestŭ anŭ trecutŭ a eși din țéră, că deosebitŭ de lipsa și scumpătatea ce aŭ pricinuit acéstă sloboḑenie fără de socotélă de aŭ ajunsŭ lumînările la unŭ prețŭ fórte mare, și la o lipsă încâtŭ pătimesce politia și totŭ norodulŭ de obștie; darŭ este cunoscutŭ, că va să rĕmâe lucru a nu sĕ puté găsi nicĭ pentru trebuința sfintelorŭ bisericĭ. Decĭ ca sĕ nu ajungă tréba la o lipsă ca acéstă desăvêrșită, sĕ poruncesce d-stre, ca să însciințațĭ la toțĭ că céra este oprită a nu eși din țéră maĭ multŭ fără de scirea și porunca Divanuluĭ în scrisŭ, pănă nu se va îndestula ântĕĭa trebuință de obște a politieĭ și a țĕriĭ; pentru care sĕ avețĭ a arĕta porunca Divanuluĭ la Vătășeiĭ de plaiurĭ, la Vameșiĭ schelelorŭ și la căpitaniĭ de margine, ca să nu sĕ cuteze a sloboḑi macarŭ o oca de céră fără de cartea Divanuluĭ. Iarŭ de se va întâmpla a face cercare vre-unulŭ fără de porunca Divanuluĭ în scrisŭ, nu numaĭ acela ce va da sloboḑenie se va pedepsi, ci și céra se va lua contraband». 1790, Decembrie 19.

Enteberg, gheneral-feld-marschal-leitnant, *Rômnic Filaret, Radu Slătinénu, Ioan Log. Manolache Grădișteanu, Const. Știrbeĭ, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 340.

Către cinstita dregĕtorie a Impĕrătesciĭ vămĭ, dela crăĭasca cetate a Brașovuluĭ

«La 2 ale nóstre de Martie, primindŭ Divanulŭ cartea Impĕrătesciĭ vămĭ, sub No. 462 dela 2 ale luneĭ luĭ Martie létulŭ 1790, pentru negustorulŭ Friderich fon der Remnic, carele a tăinuitŭ în vama Impĕrătéscă unŭ césornicŭ de aurŭ, prețŭ de 22 galbenĭ, séŭ 99 florințĭ, am adusŭ pe numitulŭ Ioan Friderich față la Divanŭ, spre a-lŭ îndatori la cererea Impĕrătesciĭ vămĭ, ca să facă teslimŭ orĭ la negustorulŭ *Scufa,* séŭ la vama Impĕrătéscă la Brașov acéstă sumă de banĭ și dete rĕspunsulŭ luĭ înscrisŭ sub a luĭ iscălitură, de curgerea priciniĭ, al căruĭa rĕspunsŭ, nu lipsimŭ după prietenésca vecinătate a-lŭ trimite alăturatŭ într'acéstă carte a Divanuluĭ, dela care va vedé cinstițiĭ dregĕtorĭ aĭ Impĕrătesciĭ vămĭ, cum

care hangiŭ de toţi câţi sunt de şedŭ în hanurĭ şi în mŏnăstirĭ, anume cum îlŭ chĭamă? de unde este? de câtă vreme a venitŭ? şi cu ce trébă? şi egumenii şi hangiii să aĭbă datorie a da în scrisŭ pe tótă ḑiua cine a lipsitŭ dintr'acelŭ hanŭ şi mŏnăstire, şi cu chiezăşie a lipsitŭ, şi cu ce trébă şi unde s'aŭ dusŭ? cum şi

că acéstă pricină este încheĭată prin cinstită administraţie a crăescilorŭ vămĭ ale Transilvaniĭ dela Sibiŭ, de care nu lipsimŭ a face însciinţare spre rĕspunsulŭ la maĭ susŭ numita carte a Impĕrătesciĭ vămĭ, şi de va fi vre unŭ cusurŭ ĭarăşĭ va avea Divanulŭ în scire». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 53.

«La ispravniciĭ ot sud Slam Rômnic; s'a făcutŭ rĕspunsŭ la ispravnicĭ pentru vameşii dela Focşanĭ, care nu urméză obiceĭuluĭ vechiŭ la luatulŭ vămiĭ, ci face supĕrărĭ în potriva ponturilorŭ; s'aŭ poruncitŭ ispravnicilorŭ ca să nu îngăduĭască a urma în potriva obiceĭuluĭ, trimiţêndu-li-se din ponturĭ şi capulŭ al 19, care este pentru Focşanĭ ritos, şi de vor maĭ face vameşii şi de acum înainte nescarĭ luărĭ în potrivă, să-ĭ pue să plătéscă îndoitŭ». 1790, Aprilie 3.

Poruncă către ispravniciĭ ot sud Saac.

«Fiindŭ-că dumnéluĭ Hagi Moscu, epistatulŭ vămilorŭ a arĕtatŭ la Divanŭ, că cu porunca ispravnicilorŭ, ce aŭ datŭ vătafuluĭ plaĭuluĭ nu îngădue de a intra înlăuntru uniĭ-alţiĭ cu lucrurĭ de cele ne poprite, şi aşĭa se păgubescŭ vameşii de Vălenĭ, li s'aŭ poruncitŭ să dée poruncă dumnélor, ca pentru cele ce sunt slobode a intra în lăuntru să nu se popréscă nicĭ de cum, fiindŭ şi folosulŭ cămăriĭ Impĕrătescĭ». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 48.

«După însciinţarea ispravnicilorŭ dela Muscelŭ, pentru jafurile ce face lŏcuitorilorŭ, trimişiĭ şi Mortasipiĭ vameşilorŭ dela Pitescĭ, s'a datŭ poruncă la ispravniciĭ dela Argeş a nu-ĭ îngădui să facă urmărĭ în potriva catalogului şi a ponturilorŭ, şi ceea ce va fi luatŭ rĕŭ să-ĭ întórcă. Asemenea şi la ispravniciĭ Muscelului s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ a nu îngădui pe Mortasipi, cum şi la căminarulŭ Hagi Moscu, epistatulŭ vămilorŭ, s'a poruncitŭ a scrie vameşuluĭ ca să se părăséscă de acelŭ felŭ de urmărĭ, că va cădea în grea pedépsă». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 11.

Poruncă către ispravniciĭ ot sud Prahova, ca să apuce pre cumpĕrătoriĭ de rachiŭ din Podgorie să dée vamă.

«S'a jăluitŭ la Divanŭ cumpĕrătoriĭ vămeĭ aceluĭ judeţŭ alŭ Ploĭescilorŭ, cum că de pe la Podgorie aŭ cumpĕratŭ şi cumpĕră negustoriĭ sumă de rachiŭ pentru vînḑare şi pentru alişverişulŭ lor, dela care rachiŭ cerêndŭ vameşii dreptul vămiĭ, nu se supunŭ a plăti, nicĭ vînḑĕtoriĭ podgorenĭ, cu cuvêntŭ că n'a fostŭ obiceiŭ, nicĭ cumpĕrătoriĭ negustorĭ, pentru care căutându-se catalogulŭ vămilorŭ, se găseşce pontŭ anume pentru acésta, unde ḑice chĭar aşĭa: «rachiulŭ ce-lŭ aducŭ

ceĭ ce vinŭ de unde aŭ venitŭ? cu ce trébă şi cu ce credinţă? şi să li să iae zapise hangiilorŭ din mână cum că vorŭ păzi acestŭ nizamŭ, şi cum că de se va întêmpla vre unŭ furtişagŭ séŭ în altă pricină, vre-unulŭ dintr'aceĭ hangiĭ să dée séma, ĭar care hangiĭ nu va urma acésta, dumnélor Spătar şi Aga să-ĭ aréte cu raportŭ la Divanŭ, ca să-şĭ iae pedépsa.

---

dela Podgorie, are a plăti vameşuluĭ ţeciuĭală la ţece banĭ unulŭ»; decĭ după acestŭ pontŭ dreptate are vameşulŭ, ca dela totŭ rachiulŭ acela ce-lŭ cobóră şi-lŭ aducŭ negustorii dela Podgorie, a lua ţeciuĭală, adecă dela cumpĕrătorĭ, ĭar cu vînţĕtoriĭ Podgorenĭ, să nu aĭbă a face alta, fără de numaĭ détorĭ sunt aceĭ vînţĕtorĭ a arĕta într'adevĕr suma ce aŭ vîndutŭ, şi la cine aŭ vîndutŭ; dreptŭ aceea Divanulŭ vĕ poruncesce, să aveţĭ a da totŭ ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ vameşuluĭ, ca aceĭ cumpĕrătorĭ să dée totŭ venitulŭ vămilorŭ la tótă suma vedrelorŭ ce aŭ adusŭ, séŭ vorŭ aduce dela Podgorie, fără de a nu maĭ aştepta altă poruncă; dér şi pe vînţĕtoriĭ podgorenĭ să-ĭ apucaţĭ ca să aĭbă a-ĭ arĕta întru adevĕrŭ tótă suma rachiuluĭ ce aŭ vîndutŭ şi vîndŭ, ĭar ne urmândŭ a arĕta, atuncĭ ca pe nisce vicleni şi înşelătorĭ ce sunt de venitul cămariĭ Impĕrătescĭ, să-ĭ apucaţĭ să plătéscă totŭ venitulŭ vămiĭ. 1790, Iulie 1.

Entenberg, Cozma alŭ Ungro-Vlahieĭ *Rômnic Filaret, Vel Banŭ, Ioan Damaris.*

Cod. No. XVIII, fila 218.

Către d-luĭ Căminarulŭ Moscu, epistatulŭ vămiĭ.

«După orînduĭala ce s'aŭ făcutŭ la 21 ale luĭ August, leatŭ 1790, ca din ţiua dint'âiŭ a luĭ Septemvrie începêndŭ, câte vite se vorŭ scóte din ţĕră să se plătéscă la acelea adăogirea cea hotărîtă, fiindŭ-că până acum nicĭ unŭ felŭ de socotélă nu s'a datŭ, nicĭ banii acestuĭ venitŭ nu s'aŭ rĕspunsŭ la cămară, şi fiindŭ-că la sfârşirea anuluĭ după călindarulŭ noŭ trebue să se închee socotéla, şi apoĭ înainte la tótă luna trebuĭe să se dea baniĭ aceĭa la camera crăĭască. Pentru acésta dér, Divanulŭ poruncesce dumitale: îndată după primirea acesteĭa, să aĭbĭ a face în scrisŭ acéstă socotélă şi cu toţĭ banii împreună să se adune ca să se dea la cămară». 1790, Dec. 29.

Cod. No. VXIII, fila 342—343.

Publicaţie la tóte judeţele i la Spătarŭ şi Aga, pentru vămĭ ce vorŭ să se vîndă.

«Fiind-că la 13 şi la 20 ale luĭ Decembrie după călindarulŭ noŭ este să se strige vînţarea vămilorŭ a anuluĭ viitorŭ, iarŭ la 27 se vorŭ vinde aicĭ la Divanŭ, şi celŭ ce va da maĭ multŭ la cochiĭ-vechĭ acela le va lua, se poruncesce d-stre să însciinţaţĭ de obşte făcându-o acésta cunoscută la toţĭ, spre a sĕ afla la ţiua acé orânduită or-care va fi muşteriulŭ, cărora li-se încredinţézĕ că vînţarea acestorŭ vămĭ va avea tóte acelea după cumŭ le-aŭ avutŭ şi în anulŭ trecutŭ; încă maĭ are acéstă deosebire, că în anulŭ trecutŭ tóte câte sĕ aducea pentru armie nu plătea vamă. Iarŭ acumŭ tóte sunt să se plătéscă, afară numaĭ din vinŭ i rachiŭ, verdeţurĭ şi făină, ce va aduce pentru trebuinţa armieĭ acelea nu vorŭ plăti vamă, pentru care este şi lucru vĕţutŭ că a patra parte nu aŭ rĕmasŭ ostaşĭ încâtŭ aŭ fostŭ în anulŭ trecutŭ». 1790, Noembrie 24.

Enteberg, gheneralŭ, *ot Rômnic Filaret, Const. Ştirbeĭ.*

Cod. No. XVIII, fila 321—322.

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ i d-luĭ vel Aga, atâtŭ prin târgŭ câtŭ şi prin mahalale, să aşeḑe vătăşeĭ în tóte mahalalele, ómenĭ de ispravă şi cu bună credinţă, a cărora nume să se trécă în condica spătărieĭ şi agieĭ.

Pentru 30 creiţarĭ ce este a se lua de unŭ rîmătorŭ la sloboḑenia eşirĭĭ din ţéră după raportulŭ caminaruluĭ Hagi Moscu; s'aŭ făcutŭ acéstă carte cătră numitulŭ Hagi Moscul şi osebită 6 cărţi la Divanulŭ Craioveĭ şi la cincĭ judeţe.

«Cătră căminaru Hagi Moscu epistatulŭ vămilorŭ şi ocnelorŭ. Fiind-că rîmătoriĭ aŭ fostŭ popriţi a eşi din ţéră, iarŭ la Ianuarie 25 ale acestuĭ următoriŭ létŭ aŭ datŭ Măria sa pré înălţatulŭ Prinţipŭ Orderŭ la Divanŭ, cumŭ că celŭ ce va vré a scóte rîmătorĭ să dée peste obicĭnuita vamă câte treĭ-ḑecĭ creiţarĭ de unŭ rîmătorŭ pentru sloboḑenie, care banĭ să se dée la cămara Impĕrătéscă, iată s'aŭ făcutŭ poruncile Divanuluĭ şi cătră ispravniciĭ şi vameşiĭ din cincĭ judeţe ot peste Oltŭ, după raportulŭ d-tale, ca să fie următorĭ a lua dela rîmătoriĭ ce vorŭ trece înlăuntru câte aceĭ treĭ-ḑecĭ creiţarĭ peste obişnuita vamă, dară deosebitŭ să dă d-tale poruncă şi volnicie, ca să aibĭ a cerceta şi pe cine veĭ dovedi dela venirea oştirilorŭ şi până acumŭ, orĭ ispravnici judeţuluĭ, orĭ din zapciĭ, orĭ din vameşĭ, séŭ verĭ cine că aŭ luatŭ dela negustorĭ de rîmătorĭ, orĭ aceştĭ câte treĭ-ḑecĭ de creiţarĭ, orĭ maĭ multŭ, séŭ maĭ puţinŭ, şi peste poruncă aŭ sloboḑitŭ nescareva rîmătorĭ, pe uniĭ ca aceĭ să-ĭ apucĭ să împlinéscă baniĭ ce vorŭ fi luatŭ, ca să-ĭ réspunḑĭ la cămara Impĕrătéscă». 1790, Aprilie 10.

Cod. No. XVIII, fila 89.

«Cătră d-luĭ vel. Vist. După reportulŭ d-tale vataşiĭ de plaiŭ şi Potecaşi carĭ prindŭ pe uniĭ-alţiĭ, carĭ trecŭ peste plaiŭ cu lucruri cele oprite şi furtişaguri, şi cerŭ a avé sloboḑenie, cât vorŭ găsi asupra lorŭ să fie ale lorŭ, Divanu a datŭ respunsŭ la acésta, că pe cine va prinde să aibă a înşciinţa Divanuluĭ pe cine anume aŭ prinsŭ şi cu ce? şi Divanulŭ va orăndui ce să iee vătaşiĭ şi ce să iae potecaşiĭ, şi întru acestŭ chipŭ să răspunḑă d-luĭ vist. vătaşilorŭ şi potecaşilorŭ i ispravnicilorŭ judeţuluĭ». Maĭŭ 11.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«Pentru 12 buţĭ cu vin şi 12 buţĭ cu struguri ale Raduluĭ Catană Braşovénuluĭ, ce aŭ făcutŭ în viile séle, care le are aicĭ în ţéră, se poruncesce d-stre ispravnicilorŭ i vataşilorŭ de plaiŭ i vameşilorŭ dela schele, să aveţĭ, a da voie ca să şi le rădice şi să le şi trécă înăuntru la Braşovŭ, fără de nicĭ o oprire, după cumŭ sloboḑĭ aŭ fostŭ Braşoveniĭ în toţĭ aniĭ a-şĭ trece vinurile lorŭ ne opriţĭ, pentru care să aibă a-şĭ plăti vama ca unŭ suditŭ ce este, după tarifă, câte vreĭ la sută, fără altă supĕrare, numaĭ să grijiţĭ, ca pe lângă aceste vinurĭ din viile sale, să nu ridice şi altele de cumpăratŭ, fiind-că cu acésta se păgubesce venitulŭ vămeĭ». 1790, Octombrie 29.

Enteberg, gheneraru, *Cozma* alŭ Ungro-Vlahieĭ, *Dumitrache Ban, vel Vist. Ioan Log., Constandin Ştirbeiŭ, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 300.

«Preotulŭ mahalaliĭ şi vătăşeiĭ aceĭa, ce se vorŭ aşeda, să aĭbă datorie acum în grabă să dea catastihŭ de toţĭ câţĭ sunt şedĕtorĭ, anume, de când şi cu ce negustorie, séŭ alişverişŭ, atâtŭ pământeanŭ séŭ strĕinŭ, însuratŭ séŭ ne însuratŭ?

«Să aĭbă purtare de grijă, ca pe tótă ḑiua a da în scrisŭ târgoveţiĭ la d-ta vel Aga şi mahalagii la d-luĭ vel Spătarŭ, câţĭ vorŭ veni de afară, orĭ pământeanŭ

«S'aŭ făcutŭ poruncă către Ispravniciĭ din sud Prahova, că aŭ luatŭ Divanulŭ înşciinţare, cumŭ că în locŭ de a da mână de ajutorŭ vameşilorŭ a nu se pricinui pagubă la venitulŭ cămăriĭ Impĕrătescĭ, eĭ sunt pricină a nu puté face târgŭ, că descarcă mărfurile şi iaŭ carele şi vitele, şi li se poruncesce a se părăsi de acestŭ felŭ de urmărĭ, âncă să dée mână de ajutorŭ vameşilorŭ după ponturĭ şi catalogŭ la venitulŭ vămiĭ, că vor fi învinovăţiţĭ a rĕspunde paguba ce li se va pricinui». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101.

«Poruncă către ispravniciĭ ot sud Oltŭ după jalba vameşilorŭ de acolo, cumŭ că mergêndŭ cu porunca Divanuluĭ la ispravnicĭ, ca să le împlinéscă baniĭ dela începutulŭ anului până a se vinde vămile şi să şi iae ispravniciĭ ḑeciuială, următorĭ n'aŭ fostŭ a da baniĭ şi să-şĭ iae ispravniciĭ ḑeciuială, ci se află orânduitulŭ vameşŭ păgubaşŭ, de nu are cu ce rĕspunde sferturile la cămară; aŭ maĭ făcutŭ vameşiĭ arĕtare, împreună cu preoţiĭ i orăşeniĭ şi toţĭ locuitoriĭ dintr'acelŭ judeţŭ, cumŭ că d-lor ispravniciĭ i zapciĭ d-lor aŭ datŭ poruncă de aŭ opritŭ târgurile, după cumŭ arétă vameşiĭ unŭ răvaşŭ a luĭ Mihalache Mardagiu zapciulŭ plăşiĭ Vediĭ, în care scrie, că negreşitŭ să trimiţă parola de erĭ, că apoĭ embodisesce târgulŭ; jalba lorŭ rânduinduse la d-luĭ căminaru Hagi Moscu, ca să însciinţeze Divanuluĭ de este vre-o poruncă pentru oprirea târgurilorŭ, şi însciinţézĕ, că acumŭ nicĭ o poruncă de a se opri târgurile nu este, fără numaĭ cândŭ era turcĭ, pentru reutăţile ce făcea în ţĕră, era poruncă dată a fi oprite târgurile de pe la vale, iarŭ acumŭ fiindŭ linişte de turcĭ, nicĭ o poruncă nu aŭ a opri târgurile. S'aŭ trimisŭ mumbaşir a aduce pe acelŭ zapciŭ; osebitŭ s'aŭ maĭ jăluitŭ vameşiĭ i târgoveţiĭ şi toţĭ locuitoriĭ de acolo, cumŭ că zapciiĭ şi slujbaşiĭ de judeţŭ, cu nume de havaetŭ iaŭ câte o leiţă şi unŭ zlotŭ de pe la ispravnicĭ cu cuvîntŭ de obiceiŭ, care aceste rele urmărĭ fiind-că s'aŭ rădicatŭ încă din domnia mării séle Alexandru Vodă Ipsilant, Divanu le poruncesce, ca să se părăséscă de acestŭ felŭ de rele urmărĭ, că de vorŭ maĭ face şi se va maĭ însciinţa Divanulŭ, se vorŭ aduce şi se vorŭ pedepsi». 1790, Iunie 10.

Cod. No. XVIII, fila 194.

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ, către ispravniciĭ ot sud...

«Se face dumnévóstră în scire, că în potriva obiceiuluĭ şi privilegiuluĭ ţĕriĭ a înţelesŭ Divanulŭ cum că uniĭ alţiĭ aducŭ vinurĭ strĕine de peste Dunăre şi nicĭ o vamă nu plătescŭ, care pentru acésta fiindŭ-că nu s'a datŭ nimuluĭ vre unŭ paşuşŭ de sloboḑenie, nicĭ a avutŭ voie cinevaşĭ. de aceea se poruncesce dumnévóstră, ca să cercetaţĭ în totŭ judeţulŭ, şi câtŭ vinŭ se va găsi aicĭ în judeţulŭ dumnévóstră, strĕinŭ, séŭ rachiŭ adusŭ din ţéra turcéscă, să aveţĭ a apuca pe aceĭa cu strînsóre să plătéscă vama îndoitŭ. Din carĭ baniĭ drepţĭ aĭ

orĭ strĕinŭ, de unde aŭ venitŭ? cu ce trébă aŭ venitŭ şi la cine este în gazdă? cărora acestora veniţĭ de pe afară le va face dumnélorŭ cercetare după porunca ce aŭ.

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ să urmeze a avé căpitanĭ, zapcĭĭ de ispravă şi cu străjarĭ la podurile cele marĭ, la marginĭ, şi la străjile drumurilorŭ, ce sunt

---

vămiĭ să se dée la cămara Impĕrătéscă, ĭar îndoĭala să aveţĭ a o trimite aicĭ cu însciinţarea dumnévóstră în scrisŭ, şi cu fóie anume dela cine şi pe câte vinurĭ? care o şi aşteptămŭ. măcar că se cădea acele vinurĭ i rachiurĭ să se facă controbontŭ, ca unile ce şciutŭ a fostŭ acestŭ obiceiŭ de oprire încă din dilele Domnilor, dér de acéstă dată a făcutŭ Divanulŭ miloserdie cu dênşiĭ şi aŭ lăsatŭ a plăti numaĭ vama îndoită, ĭară după acésta în urmă de vor maĭ veni şi alte vinurĭ şi rachiurĭ strĕine, să aveţĭ dumnévóstră a le face controbontŭ pe tóte fără de a nu aştepta a doua poruncă, şi luându-le în scrisŭ, numaĭ decât să daţĭ scire Divanuluĭ, ca să se vîndă şi să se dea banĭĭ la cutia milostenieĭ de obşte; aşişderea şi pe aceĭ, carĭ, prin mijlocirea lor, se vor sloboḑi acele vinurĭ, să-ĭ arĕtaţĭ, ca şi eĭ să se pedepséscă şi să se străjuĭască, dér să aveţĭ a însciinţa la toţĭ de obşte, făcêndŭ porunca acésta cunoscută fie-căruĭa, că sunt oprite vinurile i rachiurile strĕine a veni în ţéră, precum a fostŭ obiceĭulŭ; de care măcar că s'a datŭ strașnică poruncă şi la dumnéluĭ vel Spătarŭ, ca să întăréscă paza marginilorŭ, dér şi dumnévóstră să aveţĭ grije de acésta. Aşişderea se poruncesce d-vóstră, ca să daţĭ în scire vătaşilorŭ de plaiŭ, i vameşilorŭ mărgineni, cum şi căpitanilorŭ, ca fără de paşuşulŭ meŭ, al feldmareşaluluĭ-leitnant Baron fon Entenberg, nicĭ vinŭ, nicĭ vite, nicĭ zaharea, nicĭ de ale mâncăriĭ, orĭ de ce, să nu ĭasă din ţéră, şi tóte acelea ce se vor găsi fără de paşuşulŭ meŭ, să se iae controbontŭ şi să se arete». 1790, Noemvrie 1.

Entenbergh, gheneralŭ, *Filaret Rômniceanu, Dumitrache Banŭ, Ioan Logof. Marchelius.*

Cod No. XVIII, fila 303.

«Asemené poruncă s'a făcutŭ şi către căminarulŭ Moscu, ca să găséscă pre toţĭ ceĭ ce aŭ adusŭ în Bucurescĭ vinurĭ strĕine, să-ĭ apuce cu strînsóre, şi după ce va lua dela dênşiĭ vama dréptă, care să se dée la cămara Impĕrătéscă, să-ĭ apuce să plătéscă îndoĭala, pentru care îndoĭală să reportuĭască Divanuluĭ anume de câţĭ banĭ sunt, ĭar de acuum înainte de vorŭ maĭ veni alte vinurĭ să se iae controbontŭ pe séma cutieĭ milostenieĭ obştieĭ. Aşişderea s'aŭ maĭ însciinţatŭ pe la tóte marginile, ca nicĭ vinŭ, nicĭ altă zaharea de ale mâncăriĭ să nu ĭasă din ţéră fără de paşuşulŭ escelenţiĭ séle ghenerarulŭi, ci darŭ sĕ dă în scire şi d-le de acésta». 1790 Noembrie 1.

Cod. No. XVIII, fila 304.

La boeriĭ epitropĭ pentru vinurĭ şi rachiurĭ strĕine ce se vorŭ maĭ aduce să se iae controbontŭ pe séma cutieĭ.

«Pentru ceĭ ce de aicĭ înainte vorŭ aduce vinurĭ şi rachiurĭ strĕine, din ţéra Turcéscă, în urmă după însciinţarea aceştiĭ porunci, s'aŭ făcutŭ hotărîre, ca tóte acele vinurĭ i rachiurĭ să se facă controbontŭ şi vîndêndu-se, banii lor să se

alăturea, carĭ să privegheze neadormiţĭ ḑiua şi nóptea, să răportuiască de toţĭ ceĭ ce vorŭ eşi din Bucurescĭ, unde mergŭ şi cu ce trébă? carĭ aceĭ toţĭ câţĭ vorŭ eşi din Bucurescĭ, orĭ slugĭ, ómenĭ boïerescĭ, orĭ alţĭ ómenĭ, verĭ ce felŭ, să aïbă răvaşulŭ d-luĭ vel Spăt. câtŭ şi de ceĭ ce vorŭ intra, de unde vinŭ şi cu ce trébă? care de aceştia toţĭ pe fie-care séră să răportuïască dumnéluĭ vel Spătarŭ cu catastihŭ la Escelenţa Sa Gineralulŭ, ĭar fără de răvaşŭ pe nimenea să nu lase a eşi din Bucurescĭ afară.

«Dumnéluĭ vel Spătarŭ şi dumnéluĭ vel Aga, după datoria ce aŭ, atâtŭ ḑiua câtŭ şi nóptea să âmble prin târgŭ şi mahalale, străjuindŭ pururea cu priveghere, câtŭ şi toţĭ zapciiĭ dumnélor, marĭ şi micĭ, cu ómeniĭ lor din preună, cercetândŭ pentru ceĭ cunoscuţĭ, cât şi pentru ceĭ necunoscuţĭ, făcêndŭ cercetare tot-d'a-una, cu mare luare aminte pentru d'alde acestŭ felŭ de ómenĭ.

«Dumnéluĭ starostea de negustorĭ, cu ceĭ 24 de negustorĭ, să aïbă datorie cu negustoriĭ şi cu rufeturile a străjui nóptea pentru prăväliile lor, orânduindŭ din tóte rufeturile pe rândŭ cu strajă, ca să nu se întêmple vre-o primejdie de focŭ, orĭ din felinare, séŭ din uscăcĭunea ce este, séŭ din altă întêmplare.

«Toţĭ prăväliaşiĭ, atâtŭ marĭ şi micĭ, pe la prăväliele lor, câtŭ şi . . . . . se aïbă tocitorĭ şi putinĭ pline cu apă tot-d'auna, care pentru acésta, cum şi pentru felinare, cu priveghere să aïbă purtare de grijă d-luĭ vel Aga, după cum din începutŭ a fostŭ acestŭ nizamŭ obicĭnuitŭ, şi pe care va dovedi că n'are putină, séŭ tocitóre plină cu apă, îndată *ridicându-lŭ la grosŭ*, să-lŭ aréte la Escelenţa Sa Generalulŭ, ca să se pedepséscă pentru nesupunerea luĭ; cum şi pentru ogeaguriĭ datorĭ sunteţĭ de obşte a griji de curăţenia lor.

«Toţĭ boïeriĭ marĭ şi micĭ, parte bisericéscă, séŭ mirenéscă, *până la treĭ césurĭ de nópte să âmble fieşi-care* la tréba sa, ĭar dela treĭ césurĭ să nu maĭ âmble nimenea, ĭar carele nu va urma, se va pedepsi la închisóre, însă dela unŭ ciasŭ să âmble toţĭ cu felinare.

«Fiindŭ-că la cafenele se face adunare numaĭ de ómenĭ strĕinĭ şi netrebnicĭ, şi este şi foculŭ ce arde într'ênsele necontenitŭ lucru de primejdie, găsimŭ cu cale să se închidă tóte cafenelele şi să stée închise o lună de ḑile.

«Dumnélor, boïeriĭ zapciĭ, după cercetarea ce vorŭ face apururea, pentru ceĭ cu ipopsie şi bănuïală, numaĭ decât pe care vorŭ cunósce în vre-o bănuïală să-ĭ aréte Escelenţeĭ Séle Generaluluĭ şi cu grabă să urmeze a-ĭ şi scóte unde va fi orânduitŭ.

«Dumnéluĭ vel Spătarulŭ să aïbă datoria a pune pe mahalagii de pe margine ca să închidă cu gardŭ tóte drumurile şi locurile deschise, unde nu sunt

---

dée la cutia de milostenie, ca unile ce şi maĭ înainte aŭ fost oprite, şi aŭ călcatŭ obiceiulŭ şi prevelegiulŭ ţĕriĭ şi porunca Divanuluĭ, afară din vinurile ce aŭ apucatŭ de aŭ adusŭ până acumŭ, la care aŭ făcutŭ Divanulŭ milostivire de le-aŭ lăsatŭ ca să plătéscă vama îndoită, din care vama dréptă este a cămărieĭ Impĕrăteşcĭ, care acéstă hotărîre s'aŭ însciinţatŭ şi la ispravnicieĭ judeţelorŭ pe afară, şi li s'aŭ poruncitŭ să se urmeze în faptă, ci dér şi d-stră să aveţĭ a griji, ca să aflaţĭ vinurile i rachiurile ce se vorŭ maĭ aduce în urma porunciloră acestora». 1790, Noembrie 1.

Enteberg, gheneralŭ, *ot. Rômnic Filaret, Dumitrache Ban, Ioan Log. Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 304.

străjĭ, pe care esŭ din Bucurescĭ, ca să nu rĕmâe maĭ multŭ locŭ slobodŭ, decât acolo pe unde sunt străjile, care la acésta cu mare străjnicie să facă strînsóre fieș-căruĭa, ca în grabă să se închidă tóte marginele Bucurescilor de jurŭ împrejurŭ.

«Pentru marchitaniĭ și soldaţiĭ ce se află risipiţĭ în Bucurescĭ, ședêndŭ prin mahalale fără de nicĭ unŭ cuvêntŭ, să bine-voescĭ Inălţimea Ta, a da poruncă, ca să se ridice aceștia toţĭ să ésă la lagărŭ, séŭ să se dée voĭe și porunca Escelenţeĭ Séle feld-mareșal-leitnant Baron von Entenberg, *ca să-ĭ ridice să-ĭ scóță pe toţĭ la lagăre.* Fiindă-că catanele aŭ începutŭ de strică și sfarămă gardurile acele ce sunt în prejma Bucurescilor, la viĭ, i grădinĭ, care acestea sunt pentru o pază și oprire de intratŭ și eșitŭ din năuntru politieĭ Bucurescilor, la ómenĭ rĕĭ și furĭ de vite și de altele; ne rugămŭ Inălţimeĭ Téle să bine-voescĭ a da porunci strajnicĭ, ca să nu strice acele garduri, fiindŭ, cum ḑicemŭ, pentru a politieĭ străjuire»(1).

Cu tóte mĕsurile escepţionale luate, justiţia continuă a se da în Divanŭ și în Departamenturĭ.

Puţine prefaceri în personalulŭ Departamenturilorŭ aflămŭ sub Austriacĭ. Eĭ nu lasă pre toţĭ boĭeriĭ ce-ĭ află la intrare, dér remânŭ mulţĭ neschimbaţĭ. In Februarie 1790, «prin pitacŭ s'a orînduitŭ judecătorŭ la Departamentŭ Sărd. Dumitrache Brezoianu, în locŭlŭ Clucerului Istrate Creţulescu»(2).

Cu deosebire a ţinutŭ Coburg să favoriseze pre unulŭ din judecătoriĭ Departamentului, cu numele Saul. Acesta a motivatŭ următórele treĭ acte:

«Către Comisia Visterieĭ, că alaltă-erĭ s'a făcutŭ poruncă Divanuluĭ către Comisia Visterieĭ pentru dumnéluĭ Paharniculuĭ Saul, ca până la Martie 1 să i se dée pe patru luni trecute câte taleri 40, ĭar dela Martie de când aŭ intratŭ la judecătorie să iae câte taleri 150. Dér fiindŭ-că Inălţimea Sa pré Inălţatulŭ Prinţip a bine-voitŭ și prin orderŭ cu hotărîre porunceșce ca dela ḑi âncêiŭ de Noemvrie să i se dée léfă deplinŭ câtŭ unuĭ Divanistŭ, care i s'a și orânduitŭ câte taleri 150, trebue să urmeze întocmaĭ. Și porunceșce Divanulŭ ca din venitŭrile Visterieĭ ţĕrĭĭ să dée câte taleri 150 dela ḑi âncêiŭ de Noembrie și să orânduiască pe Saraf ca astăḑĭ să-ĭ dée negreșitŭ și cu cartea acésta și cu orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ se va ţinea în sémă la socotĭală». 1790, Martie 15.

«După Orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ s'a făcutŭ poruncă către Comisia Visterieĭ, pentru Paharniculŭ Saul, judecătorŭ dela Departamentŭ, ca să aĭbă léfă ca și boĭeriĭ Divanișteĭ, și din ḑiua d'âncêiŭ a luĭ Noemvrie 1789, până la sfîrșitulŭ luniĭ luĭ Fevruarie să i se dée ceea ce i se face, pentru care Divanulŭ orân-

(1) Cod. No. XVIII, fila 241—243.

(2) Cod. No. XVIII.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

duesce pe lună câte tal. 150, adică tal. 60 aĭ judecĕtorieĭ şi 50 aĭ nomocratoruluĭ şi tal. 40 prisosŭ după orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ; dér fiindŭ-că léfa judecătorieĭ şi a nomocratoruluĭ până la sfîrşitulŭ luneĭ luĭ Fevruarie, s'a datŭ celorŭ ce aŭ slujitŭ, rĕmîne a i se da dumnéluĭ dela Noemvrie până la sfîrşitulŭ luĭ Fevruarie câte tal. 40, ĭar de acolea înainte pre ceste-l-alte luni până la sfîrşitulŭ luĭ Aprile fiindŭ-că a luatŭ câte tal. 110, să i se dée şi aceĭ tal. câte 40 şi a i se urma pe fie-care lună, de acum înainte câte tal. 150, darea lefiĭ pe fie-care lună».

«Cătră dumnélorŭ boeriĭ epitropi, porunc ă; după arĕtarea Paharniculuĭ *Saul*, că a avutŭ maĭ nainte dela epitropie orânduĭală de i se da câte tal. 50 pe lună, fiindŭ-că Inaltulŭ Prinţipŭ voĭesce a i se păzi acéstă orânduĭală, Divanulŭ nu a lipsitŭ a-ĭ înscinţa». 1790, Maiŭ 8.

Avemŭ de înregistratŭ în privinţa Departamentelor acestora, noua lor regulare — maĭ uniformă cu deprinderile apusene, prin următórea:

Porunca Divanuluĭ pentru buna orânduĭală şi nizamulŭ Departamentuluĭ.
In dosulŭ Anaforaleĭ:

«Aceste raportuite de cătră dumnévóstră, făcêndu-se cunoscute la Divanŭ, s'a vĕdutŭ că cu bună orânduĭală şi cu cale este cererea ce face printr'acésta, şi primită fiindŭ arĕtarea dumnévéstră, s'a şi poruncitŭ a se pune tóte în lucrare, şi s'a şi rânduitŭ casă într'adinsŭ pentru a se căuta judecăţile, cu masă numaĭ în mijlocŭ şi cu scaune în prejurŭ, fără de paturĭ, séŭ lăviţĭ, precum şi soldaţiĭ Impĕrătescĭ de pază la uşa caseĭ de judecată s'a rânduitŭ; pentru care se porunceşce şi tuturorŭ zapciilorŭ Divanuluĭ, ca în vremea judecăţeĭ nu numaĭ înşi-vĕ să staţĭ cu *sevasŭ* ce se cuvine şi cu luare aminte la *isihie*, ci âncă să fiţĭ cu priveghere şi asupra celorŭ ce se judecă, ca să stée cu sfială, şi să nu se îndrăsnéscă nimenea a cuvênta nimicŭ până nu se va întreba de judecătorŭ şi se grăiéscă numaĭ ale judecăţiĭ, şi deosebitŭ să aveţĭ a rândui pe tótă ţiua câte unŭ zapciŭ de ceĭ micĭ, ca să stée afară la uşă împreună cu soldaţiĭ ceĭ rânduiţĭ, carele să fie détorĭ a sloboţi intrarea în lăuntru numaĭ acelora ce vorŭ fi trebuincioşĭ şi cu pricină vrednică, ĭară altŭ pe nimenea să nu lase a intra în lăuntru fără trébă, ĭară când óre-cine nu se va arĕta cu supunere şi nu va fi următorŭ poruncĭĭ, ci se va obrăsnici nepăzindu-se orânduĭala ce se cuvine, pre unulŭ ca acela dumnévóstră boĭerĭ judecătorĭ aveţĭ a-lŭ arĕta cu Anafora în scrisŭ»(1). 1790, Ianuarie 28.

Avêntulŭ ce ié influinţa Austriacă în urma intrăreĭ oştirilorŭ cu Coburg în Bucurescĭ, este atâtŭ de mare, că până şi neguţitoriĭ Austriacĭ căuta, la umbra aceleĭ înriuriri, a se impune Românilorŭ, până la abusŭ. Nu unŭ casŭ avemŭ, ci numeróse, când vedemŭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 21.

negustorĭ și meseriașĭ românĭ dațĭ afară din propriele lorŭ prăvălĭĭ, ca să se instaleze în acele sudițĭ austriacĭ.

Iată unŭ raportŭ alŭ Divanuluĭ către «pré Inaltulŭ Prințipŭ» prin care, în 8 Februarie 1790 constată acéstă invadiune de marchitanĭ Austriacĭ în proprietățile Românilorŭ:

«Istrate Islicarul de aicĭ din Bucurescĭ, aŭ jăluitŭ divanuluĭ, că în prăvălia unde-și lucra meșteșugulŭ sĕŭ de-și scotea hrana cea din tóte ḑilele, nouĕ săptamânĭ de când aŭ intratŭ unŭ marchitanŭ cu niște marfă de Bécs, prăvălia nu este a luĭ Istrate ci o are luată cu chirie, aŭ datŭ și banĭ jumĕtate înainte, aŭ cheltuitŭ și talerĭ 10 de aŭ dres-o, altă prăvălie nu maĭ are ca să se pótă ḑivernisi, cincĭ soldațĭ împĕrătescĭ ține în casă, cu lemne, cu luminărĭ și cu alte trebuincióse; Divanulŭ după jalba luĭ aŭ poruncitŭ d-luĭ vel Agă, ca să facă pe acelŭ marchitanŭ să ésă din prăvălia jăluitoruluĭ; d-luĭ Aga însciințéză Divanuluĭ, că trămițĕndŭ de-a chiama pe acelŭ marchitanŭ, nicĭ aŭ vrutŭ să vie ca să stea față. Decĭ nu lipsimŭ a însciința Înălțimeĭ Téle de acésta și a arĕta, că acestŭ jăluitorŭ datoria ca fieșce-care pământénŭ și o împlinesce, fiind-că ține cincĭ ostașĭ împĕrătescĭ în casa luĭ, pentru prăvălia acésta elŭ plătesce chirie, când va fi scosŭ din prăvălie, ne avêndŭ unde să-și lucreze meșteșugulŭ, urmézĕ să fie lipsit și de hrana vieții; marchitaniĭ aceștia se cuvine a-și găsi prăvălie să intre cu învoĭală, fiind-că facŭ alisverișŭ pentru folosulŭ lorŭ. Să bine-voiéscă Înălțimea Mărieĭ Téle, ca cu luminata poruncă orĭ către d-lor cinstițiĭ comandanțĭ, aĭ părțiĭ ostășescĭ, séŭ către d-lor zapciiĭ dregătorĭ aĭ politieĭ, să scótă nu numaĭ pe acelŭ marchitanŭ din prăvălia jăluitoruluĭ, ci *și pe alțĭ marchitanĭ, care asemenea aŭ intratŭ cu sila pe la alte prăvălii*, precumŭ din jalbile stăpânilorŭ prăvăliilorŭ ce pururea daŭ la Divanŭ ne-amŭ adeverit, ca sĕ rĕmâe slobodŭ ca să se hrănéscă și sĕraculŭ acesta»(1). 1790, Februarie 8.

Către Prințipŭ.

«Punemŭ într'acestŭ plecatŭ rĕportŭ jalba ce aŭ datŭ la Divanŭ Stefan Polc. ca să se védă de Înălțimea Ta; pentru care să bine-voescĭ Înălțimea Ta a porunci pentru aceĭ marchitanĭ, că orĭ să se plătéscă chiria după dreptate și așa sĕ șéḑă să-și facă alisverișulŭ și căștigulŭ lor, orĭ se slobózĕ prăvălia jăluitoruluĭ să se pótă chivernisi cu alŭ sĕŭ (2)». 1790, Ianuarie 26.

Urmărirea contra amicilorŭ luĭ Mavrogheni și a conluptașilorŭ, carĭ i-aŭ rĕmasŭ maĭ lungŭ timpŭ credincioșĭ, nu e una din cele maĭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 357—358.

(2) Cod. No. XVIII, fila 341.

micĭ preocupaţiunĭ a Divanuluĭ ocupaţiuneĭ Austriace, în decursulŭ anuluĭ 1790 (1).

«După arĕtarea d-luĭ vel Log. Golescu s'a orânduitŭ Mumbaşir a strînge ravaşele slujbaşilorŭ vinăriceriĭ ca să se potrivéscă catastihu spre a se vedé sfetirismosulŭ şi furtişagulŭ ce aŭ făcutŭ slujbaşi. 1790, Ianuarie 22.

---

(1) *Carte ce s'a datŭ dela Divanŭ pentru oprirea mărfiĭ Turnavituluĭ. Cătră starostea de Negustorĭ*

«Astă-ḑi aŭ datŭ jalbă la Divanŭ d-luĭ vistu Mateiu Fălcoian cum că l-a prădatŭ Turnavitulŭ cu 17 pungĭ de banĭ şi taleriĭ 150, osebĭ de 50 pungĭ ce i-aŭ luatŭ domnul Mavrogheni, aşişderea şi căminariu Hagi Moscu aŭ datŭ jalbă cumŭ că l'aŭ jăfuitŭ Dumitrache Turnavitu şi cămăraşulŭ Iancu Mavrogheni cu taleriĭ 2500, osebĭ de taleriĭ 8000 ce i-aŭ luatŭ juvaeruriĭ domnul Mavrogheni, şi iarăşĭ căminariu Hagi Moscu, aŭ datŭ jalbă cumŭ că aŭ opritŭ Dumitrache Turnavitul baniĭ aĭ ciocănaşilorŭ dela Telega taleriĭ 800 şi aĭ ciocănaşilorŭ dela Slănic taleriĭ 1200. Aşişderea şi Sultana Medelnicerésa aŭ datŭ jalbă, cumŭ că are să iae dela Turnavitul taleriĭ 4845 şi banĭ 74, cu hotărîre de judecată, şi aŭ făcutŭ cerere la Divanŭ, prin jalbile d-lor, ca orĭ să dée făgăduinţa în scrisŭ Dimitrie Armaşopolon comisionerulŭi Turnavituluĭ, la care este marfa a Turnavituluĭ trimisă, cumŭ că le va plăti aceştĭ banĭ, orĭ să dée poruncă Divanulŭ a se opri marfa Turnavituluĭ după analagon sumeĭ banilorŭ, şi osebitŭ de aceştia aŭ maĭ jăluitŭ şi alţi cumŭ că aŭ să iae dela Turnavitulŭ, şi aŭ cerutŭ dreptate şi ajutoriulŭ Divanuluĭ, unde viindŭ de faţă şi Dimitrie Armasopolon, comisionerulŭ Turnavituluĭ, la care se află marfa Turnavituluĭ trimisă; s'aŭ întrebatŭ ce respunde la acestea jălbĭ de pricinĭ de banĭ ce să jăluescŭ numiţi că aŭ să iae dela Turnavitul, şi aŭ datŭ Divanuluĭ respunsŭ hotărîtŭ, că nicĭ este vechilulŭ Turnavituluĭ a respunde la pricinile luĭ, nicĭ sê amestecă la plată de vre-o datorie a Turnavituluĭ; decĭ Divanul neputêndŭ a izgoni pe ceĭ ce daŭ jălbĭ şi cerŭ dreptate, acumŭ cândŭ se află marfa Turnavituluĭ aicĭ, şi fiind silitŭ Divanulŭ a face îndestularea jăluitorilorŭ saŭ rĕspunsulŭ numituluĭ comisionelŭ alŭ Turnavituluĭ, cumŭ că de vreme ce elŭ să lépădă şi nu va să răspundă la jalbile acestea, să şcie că marfa Turnavituluĭ este oprită, iar d-tale îţĭ poruncesce Divanulŭ, că îndată după primirea aceştiĭ porunci să mergĭ la Armasopolon la care sunt 27 téncurĭ cu mătase ale Turnavituluĭ, după însuşĭ arĕtarea numituluĭ Armaşopolon, care téncurĭ să le pecetlueşcĭ cu pecetea starostieĭ şi cu pecetea numituluĭ Armaşopolon, comisioneriulŭ Turnavituluĭ, şi făcêndu-le tóte zaptŭ, să daĭ adeverinţă iscălită la mâuile comisioneruluĭ pe atâtea téncurĭ pecetluite cu mătasa, cumŭ că le-aĭ făcutŭ zaptŭ din porunca Divanuluĭ după jălbile numiţilorŭ jăluitorĭ, şi să ieĭ şi d-ta adeverinţă dela mânile, comisionariuluĭ iscălită, pe atâtea téncurĭ pecetluite, cu mătase, ce sunt ale Turnavituluĭ, care téncurĭ cu marfă să aibĭ a le pune la unŭ locŭ sigurŭ într'o bună pază şi păstrare a nu se strica, şi a nu li se întâmpla vre-unŭ pericolonŭ, unde să stée poprite până se va face hotărîre pentru jălbile ce s'aŭ datŭ asupra Turnavituluĭ, şi precum ţi se va porunci cu alŭ doilea poruncă a Divanuluĭ aşa veĭ fi următoriŭ». 1790 Maiŭ 17.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, *Costna* al Ung. Vlah., *Buzeŭ Dositeiŭ, Marchelic, Ioan Damaris, Manolache Grădiştén, Constandin Ştirbeiŭ, bir vel Sardaru,*

Cod. No. XVIII, fila 105.

Puținŭ timpŭ după acésta boïerii se împacă cu Turnavitu și mijlocescŭ acéstă poruncă nouă, din 5 Iulie 1790:

Poruncă către starostea de negustorĭ pentru slobodenia Mărfiĭ Turnavituluĭ.

«Marfa Turnavituluĭ, care după jălbile boïerilorŭ jăluitorĭ este oprită, fiindcă însiș aceĭ boïerĭ jăluitorĭ aŭ datŭ acumŭ iscăliturile d-lor în scrisŭ la Divanŭ ca să se slobódă, să aibă dară a o face tótă teslimŭ în mânile luĭ Armașopulou comisionerulŭ Turnavituluĭ, carele aŭ datŭ la Divanŭ adeverință sub iscălitura sa în scrisŭ cumŭ că aŭ primit'o tótă întrégă precumŭ aŭ fostŭ, care adeverință s'aŭ pusŭ în păstrare la cancilaria Divanuluĭ lângă jălbile jăluitorilorŭ ce aŭ cerutŭ oprirea aceștiĭ mărfĭ și aŭ primitŭ acumŭ slobodenia eĭ»(1). 1790 Iulie 5.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, *Rômnic Filaret, Ioan Damaris, Costan. Știrbeiu, Mateiu Fălcoian.*

Nu numaĭ în averea lor aŭ fostŭ isbiți amiciĭ nefericituluĭ N. Mavrogheni, ci și în vĭața lor. Sub acusare de «*mare viclenie și de vîndĕtorĭ de patrie*», sunt spânzurați în August 1790, duoĭ nenorociți foștĭ slujbași Gheorghe Logofĕtulŭ și Cămărașulŭ Gheorghe Poliz (1).

(1) *Două publicații și la Spătarŭ și la Aga pentru duoĭ inși ce s'aŭ hotărîtŭ de spânduratŭ, către ispravnicii ot sud.*

«*Gheorghe Logof. și Gheorghe Poliz Cămărașŭ, prin corespondența ce aŭ făcutŭ cu partea vrășmașuluĭ*, s'aŭ aflatŭ pîrătorĭ următorĭ de mare viclenie și vîndĕtorĭ de patrie, după a cărora fapte judecata ostășéscă i-aŭ hotărîtŭ a se osîndi cu pedépsa funieĭ, care judecată din porunca pré Inaltuluĭ Prințipŭ la 27 ale acesteĭ luni, după calindarulŭ noŭ, are a se împlini cu maĭ susŭ numițiĭ: decĭ pentru pilda tuturorŭ să aveți d-vóstră ispravniciĭ a publicui acésta făcênd-o sciută și cunoscută tuturorŭ de obște». 1790, August 15.

Cod. No. XVIII.

Eată și alte două acte, unulŭ urmărindŭ o întrégă serie de slujbași aĭ luĭ Mavrogheni și al duoilea de surghiunire din țéră, a unuia din ómeniĭ luĭ Mavrogheni:

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrĭĭ Românescĭ

«De vreme ce ispravniciĭ, menzilarĭ, taingiĭ și sameșĭ, ce aŭ fostŭ la județulŭ Buzĕuluĭ în vremea Domnuluĭ Mavrogheni, a cărora nume s'aŭ însemnatŭ maĭ josŭ însi-și s'aŭ dovedităŭ pe sine în Divanŭ cu câștigurĭ nedrepte și dobândĭ de mâncătoriĭ de pe la săracĭĭ lŏcuitorĭ, prin împliniri de rĕmășițurĭ din rânduelĭ ale Visterieĭ, luate din județŭ și împărțite între dênșiĭ, fără de a le arĕta la Visterie că le-aŭ împlinitŭ, și prin alte felurimĭ de hoțiĭ cu mĕsurăturĭ nedrepte zahare-

Décă amiciĭ Turcieĭ și aĭ luĭ N. Mavrogheni, eraŭ maltratațĭ, surghiunițĭ când nu spânzurațĭ, de Austriacĭ, eraŭ óre maĭ bine tratațĭ Românii în genere din țéra Românéscă?

---

lelorŭ spre paguba și încărcătura săracilorŭ și spre înșelăcĭunea și paguba socotelilorŭ Visterieĭ țĕreĭ, dobândindu-se pe sineșĭ, pe carĭ furtișagurĭ și câștigurĭ nedrepte, neputêndu-se învoi și a se împărți între dênșiĭ, aŭ cutezatŭ a se îndrăsni de a eși și la marele Divanŭ fără de nicĭ o sfială, unde s'aŭ vĕḑutŭ de față relele urmărĭ ale lor, ne tăgŭduite de însișĭ acele câștigurĭ și hoțiĭ, tal. 7050, carele le-aŭ luatŭ maĭ josŭ numițiĭ, cerêndŭ analogŭ dreptŭ a le împărți acéstă hoție la toțĭ tovarășiĭ, și pe urmă, după ce daŭ Divanuluĭ acéstă pliroforie și arétă de față acéstă hoție a lor, facŭ într'adinsŭ învoĭelĭ și sulfure de împăcăcĭune întorcêndŭ unulŭ altuĭa, care aceste urmărĭ ale lor nefiindŭ cuviință și cu cinste Divanuluĭ a le primi, séŭ ale trece cu vederea, după ce s'a făcutŭ de față vĕḑutele și datorŭ fiindŭ Divanulŭ a face pildă pentru alțĭ slujbașĭ și dregĕtorĭ, osândimŭ pe toțĭ aceștĭ tovarășĭ de furtișagurĭ să dée din însușĭ acelŭ câștigŭ de tal. 7050 *una mie galbenĭ Impĕrătescĭ la cutia milostenieĭ* săracilorŭ de obște, pentru care rânduimŭ zapciĭ pe . . . . . ca atâtŭ pe aceștĭ ce sunt aicĭ dintr'ênșiĭ să-ĭ apuce cu strînsóre să împlinéscă dela toțĭ acésta cu analoghie partea lor, câtŭ și pe Panait Slujeru, Vistieru Neagu și Sameșu Gheorghe, ce se află afară la Buzĕŭ, să împlinéscă dela toțĭ acéstă mie de galbenĭ în sorocŭ de ḑile . . . . . cărora nicĭ unŭ felŭ de pricinuire să nu priméscă, ci până la numitulŭ sorocŭ de nu va împlini acéstă sumă de galbenĭ, *să-ĭ ridice pe toțĭ în fiare, pe toțĭ să-ĭ aducă la Divanŭ;* pentru care poruncesce Divanulŭ și dumitale orânduitule zapciŭ Mumbașirŭ, de nu veĭ face împlinire să sciĭ că te veĭ cunósce de nevrednicŭ și veĭ fi căḑutŭ din orânduĭala slujbeĭ téle». 1790, Iulie 2.

Câștigurile ce aŭ fieș-care după socotéla Comisieĭ dela Maiŭ 14, 1790.

Talerĭ	
2000	Stolniculŭ Răducanu ca tal. 500, răsura semilorŭ obicĭnuite ce aŭ luatŭ fără a nu eși din județŭ.
1500	Ilie Cămărașul cu tal. 500, răsura acesteĭ semĭ, tal. 1000, luațĭ din județŭ cu nume de a se cheltui la trebile județuluĭ și nu i-aŭ cheltuitŭ, bez tal. 300 dațĭ Pit. Génet, ce a slujitŭ la magazie.
1000	Iamandi Căpitanulŭ
1600	Hagi Ene.
300	Panait Slujeru.
250	Vistierulŭ Neagu.
400	Sameșulŭ.
7050	

Alta. S'a făcutŭ volnicie cu mumbașirŭ să aducă pe Medelnicerul Ianache dela sud Dâmbovița ce a fostŭ ispravnicŭ în sud Vâlcea la létulŭ 1788, tovarășŭ cu Marcu Portarulŭ prin scirea ispravnicilorŭ, aicĭ la Divanŭ, ca să rĕspunḑă pentru arĕtarea ce a făcutŭ către Domnulŭ Mavrogheni atuncĭ la fuga numituluĭ Portarŭ Marco în Sibiŭ, cum că a luatŭ numitul Portarŭ din județŭ tal. 13294 banĭ aĭ Mărieĭ Séle, după care s'a pornitŭ numitulŭ Domnŭ de a luatŭ dela sudițiĭ Austricescĭ, talerĭ 9028». 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 223.

Nu numaĭ pe capulŭ sĕŭ nu era sigurŭ nime, darŭ nicĭ pe proprietatea şi avutulŭ sĕŭ. Trebue administraţiuneĭ Austriace, în Ianuarie 1790, casa de şcólă şi de bibliotecă de la st. Sava? Şcóla încétă, iar biblioteca şi museulŭ didacticŭ eraŭ strămutate orĭ şi unde (1). In localulŭ şcóleĭ, Austriacii făcură spitalŭ militarŭ. Darŭ nu se respecta maĭ multŭ proprietatea privată. Se dă afară din casele séle clucerulŭ Otetilişanu, fiind-că convinŭ casele luĭ Oberfervalterului spitaluluĭ din st. Sava. Pivniţele luĭ Lehliu şi a clucerului Racovitză se deşértă cu sila spre a le ocupa Austriacii.... (2).

Alta. «După jalba luĭ Dumitrache Sandagiul şi după anaforaua dumnéluĭ vel Spătarŭ pentru închisórea ce se află cu prepunere de bănuĭală pentru ceĭ *ce aŭ fugitŭ din ţéra Turcéscă*, şi arétă dumnéluĭ vel Spătarŭ că el a fostŭ şi isgonitŭ aicĭ, *ca unŭ omŭ al luĭ Mavrogheni* şi în potriva poruncĭĭ pré Inaltuluĭ Prinţipŭ s'aŭ întorsŭ, s'aŭ găsitŭ cu cale de către Divanŭ şi s'aŭ poruncitŭ dumnéluĭ vel Spătarŭ ca să-lŭ surghiunéscă de aicĭ din pămêntulŭ ţĕrĭĭ, trimiţêndu-lŭ cu paznicĭ, de unde să nu maĭ aĭbă voïe a se întórce, şi se însciinţeze şi pe ispravnicii Focşanilor de a nu-lŭ lăsa să maĭ calce în pămêntulŭ ţĕrĭĭ; asemené şi pentru o muĭere ce era în sălăşluire fără cununie şi âmbla cu jălbĭ numindu-lŭ de bărbatŭ, să grăiéscă pré sfânţieĭ séle părinteluĭ Mitropolitŭ ca să cerceteze şi să facă cuviincĭósa îndreptare la acésta». 1790, Maiŭ 24.

(1) «S'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ prin pitacŭ la d-lor boeriĭ epitropĭ, după orderŭ ce aŭ venitŭ la Divanŭ, ca să se deşerte o odae ce este în sfântu Sava Vivliotichi, fiindŭ trebuincĭósă a se pune într'ênsa hainele bolnavilorŭ ostaşĭ Impĕrăteşcĭ, să rânduiască d-lor unŭ gramaticŭ cu şciinţă de învĕţătură şi cu *Andreiu dascălulă latină*, ca să facă catastih de tóte cărţile anume, cumŭ şi de alte mesteşuguri ale învĕţăturiĭ şi să se aşeze orĭ în mŏnăstirea sfântuluĭ Gheorghe séŭ în altă parte, unde vorŭ socoti locŭ bunŭ a nu sĕ strica». 1790 Ianuarie 28.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(2) După raportulŭ d-luĭ vel Aga, ca după cererea d-luĭ Retmaisteru a i se da o pivniţă să ţie depositorium alŭ spitaluluĭ dela sfântu Sava, aŭ urmatŭ porunca Divanuluĭ, ca orĭ pivniţa din curtea cé veche să i se dée, séŭ a paharniculuĭ Lehliu, ci pentru pivniţa din curtea cé veche aŭ datŭ rĕspunsŭ că este pentru altă trébă a spitaluluĭ de acolo, iar pivniţa dela păharnicu Lehliu vĕdênd-o i-aŭ plăcutŭ, dar aŭ cerutŭ şi casele de désupra tóte ca să şédă Oberfervalterulŭ spitaluluĭ, în care case fiindŭ că şéde cluceriu Otetilişan cu chirie, l-aŭ făcutŭ de aŭ primitŭ numaĭ casele jumĕtate, şi cere poruncă ca să scóţă calabalâcurile din pivniţă şi să şédă şi cluceriu în jumĕtate casele; s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ către domnuluĭ vel Agă, că pivniţa cluceruluĭ Racoviţă nu s'aŭ luatŭ, căcĭ are vinurĭ într'ênsa, apoĭ ..... ne arĕtându de sunt vinurĭ în pivniţa Lehliuluĭ, cumŭ şi pentru a şedé cu cluceriu Otetelişan în jumĕtate casele, iarăşĭ nu arétă de s'aŭ mulţămitŭ şi cluceru, ci să deschidă pivniţa

In orașŭ nu maĭ putea resbate nime fără de a fi pungășit... Țĕranulŭ care aducé la Bucurescĭ de vînḑare din produsulŭ câmpuluĭ sĕŭ, zaherele, lemne, legume etc. era dispoiatŭ de ele de cătră soldaț̦ĭ, *«luaŭ dela eĭ cu deasila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducŭ de vînḑare; dela alț̦ĭĭ iaŭ baniĭ la drum, și așa numaĭ îĭ slobod de merg»*....

Numaĭ în 5 Februarie 1790 Divanulŭ isbutesce a dobândi voia să trămită la județe și la spătarulŭ Aga din Bucurescĭ următorulŭ ordinŭ pentru stărpirea acelorŭ jacmăniĭ austriace:

Publicațiĭ la 12 județe pentru ceĭ ce facŭ rĕutățĭ, celorŭ ce aducă de vînḑare cele trebuincióse la târgŭ. Dela Divanulŭ Prinț̦ipatuluĭ ț̦ĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă cătră vel. Ispravnicĭĭ ot sud...

«Fiind-că de apururea vinŭ jălbĭ Divanuluĭ, cumŭ că ómeniĭ ce arŭ fi viindŭ dela ț̦ĕră cu lemne, la târgŭ, cu zaherele, legume și orĭ-ce de ale mâncărĭĭ se supĕră, se necăjescŭ, și se păgubescŭ de ómenĭ rĕĭ, și *de cătră soldați*, luându-le cu désila, cu hrăpire, fără de plată, dintre cele ce aducŭ de vînḑare, dela alț̦ĭ iaŭ baniĭ la drumŭ și așa îĭ slobodŭ de mergŭ, din care acésta speriindu-se locuitorĭĭ, se embodisesc de a aduce cu tragere de inimă cele trebuincióse la târgŭ de vînḑare, și se pricinuesce dintru acésta și lipsă la obștea norodduluĭ, cum și acelorŭ locuitorĭ ticăloșie; deci noĭ, pentru partea ostășéscă, iată amŭ datŭ cu feld-marschal-leitnant strașnice porunc̦ĭ cu jurămêntŭ tare, cumŭ că pe carĭ din ostașĭ se va găsi în faptă dintr'acésta, pe unulŭ ca acela îlŭ voiŭ vedea întocmaĭ ca pe unŭ hoț̦ŭ drumașŭ, și după judecata ostășéscă i se va orândui pedépsa luĭ cu mórte, și comandanț̦ĭĭ companieĭ ce nu va ț̦inea în orânduială ómeniĭ sĕĭ se vorŭ pedepsi și maĭ strașnicŭ, iar pentru ceĭ-l-alț̦ĭ ómenĭ rĕĭ și hrăpitorĭ, carĭ supĕra pe locuitorĭĭ ce aducŭ unele altele de vînḑare la târgŭ, s'aŭ poruncitŭ la d-luĭ spataru, la d-luĭ Agă, și la d-luĭ Armașŭ ca nișce zabiț̦ĭ ce sunteț̦ĭ să dée tare poruncă zapciilorŭ d-lor de pe la marginĭ și de pe la rĕspântiĭ și din lăuntru politieĭ, cumŭ și pe afară, în drumurile care intră la Bucurescĭ, să rânduiéscă ómenĭ de pază, ca să străjuiéscă, de față și prin taină ascunș̦ĭ, cu priveghere maĭ vêrtosŭ în târgurĭ în lăuntru, și pe orĭ-care va vedea că se îndrăsnescŭ cu obrăznicie a face *hrăpirea bietuluĭ ț̦ĕranŭ*, orĭ a-ĭ face verĭ-ce supĕrare, numaĭ decâtŭ să ésă întru ajutorŭ și prinḑêndŭ pe acela și legândulŭ, de va fi soldatŭ să-lŭ aducă la mine împreună și cu tacrirulŭ luĭ, iară de nu va fi soldatŭ să-lŭ aducă la Divanŭ, ca să-ĭ facă cu pedépsa luĭ pildă la toț̦ĭ, iarŭ împotrivindu-se cineva-și la aducere, îndată fără alta să-ĭ împușce. Deci se po-

---

și de vorŭ fi vinurĭ să înșciinț̦eze Divanuluĭ și să caute altă pivniț̦ă împrejurŭ, iar de vorŭ fi alte calabalâcurĭ să le scótă; iar pentru casă fiind-că arétă la Divanŭ d-luĭ Vist. Fălcoianu, că numaĭ treĭ odăĭ sunt drese în care șéde cluceriu, iar douĕ odăĭ sunt stricate, ci să grăiéscă cluceru séŭ cu stăpânu casiĭ, ca să se drégă și acelé stricate, la care să dée și d-luĭ ajutorŭ».

Cod. No. XVIII, fila 14.

runcesce și d-stră ca acestŭ Nizam, să-lŭ faceți d-stră cunoscutŭ și la toți *locuitorii ceĭ înfricoșați ca fie-care să se îndemne la drumulŭ și venirea luĭ, și când va fi supĕratŭ de cinevaș, să strige cu glasŭ mare la poterași și la paznicii zapcii să le mĕrgă întru ajutorŭ să-ĭ prindă, și deosebĭ sĕ poruncesce și zapciilorŭ, căpitanilorŭ de poterași de pe afară*, ca să fie și eĭ cu purtare de grijă pentru acésta; care aceste porunci ce s'aŭ dat la d-luĭ spătaru, la Aga, la Armaș și la d-tre, veți și ci că le-amŭ făcutŭ eŭ feld-marschal-leitnant cunoscute și la partea ostășéscă ca să le scie» (1). 1790, Noembrie 5.

Asemenea s'aŭ făcutŭ și la spătaru Aga și Armașu, ca să privegheze în Bucurescĭ și pe la marginí.

Aga orașuluĭ nu póte apĕra pre nimenĭ și nimica de oșteniĭ Austriacĭ; nicĭ chĭar ruinele curților domnescĭ arse nu le póte protege: Austriacii fură lemnulŭ, ferulŭ, desgrădescŭ curtea «cărora n'aŭ pututŭ căpitanulŭ agiescŭ să le sté împotrivă»(1).

(1) «După porunca ce aŭ datŭ Divanulŭ âncă de când s'aŭ arsŭ casele *curții noŭe*, la dumnéluĭ vel Aga, ca să rânduiéscă paznicĭ a nu se lua de cătră cinevași herulŭ, petrele, cărămida și orĭ-ce din cele rĕmase, aŭ reportuitŭ Divanuluĭ d-luĭ vel Aga la Decemvrie 11, *cum că soldații lângă alte măruntae de fierŭ ce aŭ luatŭ, de care aŭ spusŭ de atunci și d-séle cinstituluĭ comandantŭ, aŭ luatŭ și o ușă de fierŭ;* acum ĭarăși aŭ reportuitŭ Divanuluĭ d-luĭ vel Aga dela 6 ale acesteĭ luní, cum că ostașii nemți aŭ mersŭ la douĕ grajdurĭ ale curții despre vii, afară din cuprinsulŭ curții și le-aŭ desgrăditŭ de jur-împrejurŭ de uluce, cărora n'aŭ pututŭ căpitanulŭ agiescŭ să le stea în potrivă; pentru care nu lipsimŭ cu plecăciune a înșciința Înălțimeĭ Téle». 1790, Fevruarie 8.

Dĕr décă în orașe Austriacii dădeaŭ *ĭureșŭ* în avutulŭ și casele ómenilorŭ, ce se urma pe afară, prin județe? Țéra maĭ era devastată și de așĭa dișiĭ *volintirĭ*, carĭ, sub pretextŭ că sunt partizanĭ aĭ Austrieĭ, vagabondaŭ, prădaŭ, jăfuĭaŭ.... Insușĭ Coburg fu silitŭ a-șĭ purta atențiunea asupra acestorŭ *hoțĭ*, carĭ organisațĭ în cete, cu steagŭ, nelinișteaŭ țéra întrégă.

Așĭa, în 25 lanuarie, 1790, Divanulŭ ordonă vel Spătaruluĭ, *să se ié la caraulŭ pre Radu Căciulă, Radu Herghelegiu, Toder Moraru, Stan Drăgan, Voică Trăistarul și Gheorghe Vasile, foștĭ «în slujba ostășéscă lângă Dumitrache Strajmaistru sin Mi-*

(1) Cod. No. XVIII, fila 305.

halache, care după netrebniciile lor s'aŭ scosŭ dela slujba ostășéscă, să-ĭ pedepséscă cu câte 30 de toiage la tălpĭ» și cu ocna pe tótă vĭața la recidivă. Aceștia sunt trecuțĭ la birŭ ca pedépsă, și *«vel Vist. va încărca satele cu numele lor, «ĭar Dumitrache Strajmaistrulŭ s'a datŭ la spitalulŭ Colțeĭ fiindŭ bolnavŭ»*(1).

Alțĭ 27 de volintirĭ aĭ Majoruluĭ Stefani, pradă lŏcuitorĭĭ din Dâmbovița. Aceștia sarŭ cu toțiĭ și obligă pre Maiorulŭ Stefani să dée zapisŭ că din léfa acelor 27 de hoțĭ — ḑișĭ volintirĭ, — va plăti cu încetulŭ tóte pagubile. Divanulŭ intervine în 28 Februarie, 1790, la ḑisulŭ Maiorŭ Stefani *«ca unulŭ ce iubesce dreptatea(?) și nu voĭesce a se ponoslui numele dumnéluĭ, să facă îndestulare»* la cererea celor cu zapisulŭ(2).

Eată unŭ altŭ casŭ în care intervine Divanulŭ cu raportŭ la Principele Coburg, ca să se aducă la Divanŭ unŭ altŭ voluntarŭ hoțŭ, *Hristea Bulucbașa:*

«Insciințămŭ Mărieĭ Téle pentru unŭ Hristea Bulucbașa volintirŭ, ce se află în slujbă lângă Maĭorulŭ Nicola, pentru care jăluindu-se la Divanŭ Spătarulŭ Hangerliu cum că este détorŭ cu talerĭ 600, așișlerea jăluindu-se și unŭ Gheorghe Boșneagul, că aicĭ în Bucurescĭ l-aŭ jefuitŭ de totŭ ce aŭ avutŭ asupra luĭ, aŭ scrisŭ Divanulŭ la Maĭorulŭ Nicola ca să-lŭ trimită spre a se judeca cu davagiĭ luĭ, când fiindŭ-că numitulŭ Hristea de sineși venise în Bucurescĭ, aŭ mersŭ zapciulŭ Divanuluĭ cu cartea ce era scrisă pentru dênsulŭ de ĭ-aŭ arĕtatŭ chĭamându-lŭ să vie la judecată, și âutêiŭ a ḑisŭ că va veni a doua ḑi însu-șĭ la Divanŭ, ĭar după acésta mergêndŭ zapciulŭ să-lŭ chĭame, nu numaĭ n'a vrutŭ să vie, ci âncă luându cartea Divanuluĭ din mânele zapciuluĭ, cu înșelăcĭune, a încălecatŭ să plece; și cerêndu-ĭ zapciulŭ cartea să i-o dea, el l-a și gonitŭ lovindu-lŭ cu scara calului și așĭa în silă a luatŭ și cartea Divanuluĭ din mânele zapciuluĭ și s'aŭ dusŭ, nevrêndŭ să dea nicĭ o ascultare. Pentru care să binevoescĭ Înălțimea Ta a porunci să se aducă acestŭ Hristea la Divanŭ, ca să se caută prin judecată aceste jălbĭ ce sunt asupra luĭ»(3). 1790 Ianuarie 30.

---

(1) Cod. No. XVIII, fila 10.

(2) «După jalba luĭ Bucur i Neculae și Radul din Valea-lungă sud. Dâmbovița pentru 27 volintirĭ aĭ Maĭoruluĭ Stefani ce i-aŭ prădatŭ și a luatŭ zapisŭ dela numitulŭ Maĭorŭ, ca din léfa lor să le plătéscă cu încetulŭ; care l-aŭ arĕtatŭ și la Divanŭ de s'aŭ vĕḑutŭ, s'aŭ scrisŭ Maĭoruluĭ Stefani, ca unuluĭ ce iubesce dreptatea și nu voesce a se ponoslui numele d-luĭ, se facă îndestulare de dreptatea lor». 1790, Februarie 18.

(3) Cod. No. XVIII, fila 351—352.

Mai înserămŭ în notă şi altŭ documentŭ de acéstă natură (1).

In 10 August, 1790, Divanulŭ căpătă învoire dela Coburg să ia mĕsurĭ mai serióse spre stârpirea hoţiilorŭ şi jafurilorŭ aşĭa dişilorŭ ostaşĭ şi voluntarĭ Austriacescĭ.

Publicaţiĭ la 12 judeţe şi la Craiova pentru hoţiĭ şi făcĕtoriĭ de rĕŭ.

«Fiindŭ-că într'acéstă vreme de primăvĕră, mulţĭ din ceĭ nărăviţĭ de mai din nainte la fapte rele, vor cuteza a cerca gândurile lor cele deşérte spre a se porni în hoţiĭ, şi rĕutăţile ce era obicĭnuiţĭ, alţiĭ din prósta minte a lor, îndemnaţi de ceĭ rĕĭ, socotindŭ să se foloséscă cu agoniselĭ nedrepte, se vorŭ înşela la aceste netrebnicii, carĭ pentru ca să amăgéscă norodulŭ, să pótă a-şĭ sĕvârşi relele faptelorŭ lor, se vorŭ şi schimba în haĭne ostăşescĭ, spre a nu fi cunoscuţĭ de hoţĭ, iatăântêiŭ pentru ostaşiĭ ceĭ buni spre a fi cunoscuţĭ, Escelenţa Sa Feldmarechalul-leitnant, din porunca pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, aŭ datŭ nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ scriindŭ la tóte tisturile ostăşescĭ pe afară în ţĕră, ca orĭ-care din ostaşĭ, verĭ cu ce trébă ar fi orânduiţĭ în judeţŭ, să aĭbă dela comandirulŭ regimentuluĭ adeverinţă la mânĭ iscălită, *cum că este ostaşŭ Impĕrătescŭ*, şi cum că este orânduit séŭ trămisŭ cu cutare trébă, spre a fi cunoscutŭ; iară carele se va găsi fără de dovadă în scrisŭ la mânile lor, âmblândŭ după jafurĭ şi fapte rele, cu pricină că este rânduitŭ la trébă, fără de dovadă la mânile luĭ, pe uniĭ ca

(1) *Hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ anaforalei departamentuluĭ de cremenalionŭ pentru Ştefan fecioru Bratuluĭ a se trimete la ocnă, şi alţĭ doĭ a se slobodi pe chiezăşiĭ, cu porunca cătră boerĭi judecătorĭ de la acelŭ departamentŭ.*

«Câtŭ pentru Ivan Turculeţ şi Gregorie Geianu, fiind-că după arĕtarea d-stră n'aŭ pe nimenĭ Dovagiŭ, prin chiezăşie vrednică, (că orĭ când se va arĕta pe urma lorŭ vre-unŭ păgubaşŭ să aibă a-lŭ da de faţă), să se slobódă dela închisóre, iarŭ pentru Ştefan fecioru Bratuluĭ, măcarŭ că arĕtaţĭ că nicĭ acesta n'are pe nimenĭ Dovagiŭ, dară pentru aceştĭ feciorĭ aĭ Bratuluĭ destuĭ părîşĭ le sunt înseşĭ faptele lorŭ, ce de atâţa anĭ până acumŭ, apururea n aŭ contenitŭ din jăcmăniĭ şi tâlhariĭ, şciute de obşte, precumŭ chiar şi acumŭ la venirea armieĭ *cu mijlocu că aŭ intrat volintirĭ la slujba împĕrătéscă, asemenea aŭ începutŭ rele urmărĭ şi tâlhării ale lorŭ, după cumŭ însuşĭ dela comandiru lorŭ aŭ luatŭ Divanulŭ înşciinţare, că pentru aceste urîte fapte, ca pe nişce tâlhari i-aŭ şi izgonitŭ din comanda sa;* dreptŭ acé divanulŭ porunceşce d-tale vel Armaş, ca îndată ce veĭ primi porunca acésta, numaĭ decâtŭ pe acestŭ *Ştefan feciorulŭ Bratuluĭ să-lŭ porneşcĭ cu grabă la Ocnă, ca să stée acolo în pedépsă*, şi fără de porunca Divanuluĭ, nicĭ de cumŭ să nu fie slobodŭ a eşi». 1790, Martie 16.

Cod. No. XVIII, fila 61.

Poruncă cu Mumbaşir cătră cămăraşul dela Ocna Telega, ca să pue în Ocnă pe Ştefan fecioru Bratuluĭ, şi fără de porunca Divanuluĭ să nu-lŭ slobódă, dându adeverinţă la mâna Mumbaşiruluĭ că l'aŭ făcutŭ teslimŭ. 1790 Martie 16.

aceĭa, aŭ voĭe lŏcuitoriĭ să sară cu toţiĭ să-ĭ prindă şi cu pază să-ĭ trămiteţĭ dumnévóstră la tisturile ce vorŭ fi maĭ aprópe; decĭ de altă parte dumnévóstră să întăriţĭ strejuirea şi paza cea cuviincĭósă în totŭ coprinsulŭ aceluĭ ţinutŭ pentru hoţĭ, orânduindŭ poteraşĭ într'adinsŭ la părţile loculuĭ cele trebuincĭóse, şi la drumurĭ pe Polcovniculŭ judeţuluĭ cu toţĭ poteraşiĭ luĭ, căpitaniĭ cu slujitoriĭ lor, cum şi zapciiloră de prin plăşĭ, să le daţĭ porunclĭ a priveghea de acésta, carĭ să facă totŭ felulŭ de străjuire cu toţiĭ spre a simţi şi a cunósce maĭ dinainte pe aceĭ ce aŭ cutezatŭ acésta şi sunt porniţĭ spre fapte rele, ca maĭ nainte să-ĭ întîmpine, nedându-le vreme a săvîrşi vre unŭ rĕŭ, ĭar întâmplându-se a călca pe cinevaşĭ, orĭ la casele lor, séŭ la drumurĭ spre a-ĭ jăfui şi a le face vre un rĕŭ, numaĭ decât proftacsască cu unŭ ciasŭ maĭ nainte poteraşiĭ şi cu satele din preună, mare séŭ mic, să sară cu toţi să-ĭ prindă, să nu scape, séŭ de se vorŭ depărta să le iée urma şi să-ĭ puneţĭ în mână negreşitŭ, atât pe dênşiĭ câtŭ şi pe gazdele lor, căcĭ hoţi fără de gazde nu potŭ fi, şi să-ĭ trimeteţĭ în bună pază cu ecsamenulŭ lorŭ aicĭ; pentru care să şi faceţĭ cercetare în tot cuprinsul judeţuluĭ de arnăuţĭ volintirĭ şi depărtaţĭ dela comăndile lorŭ, sêrbĭ séŭ şi din pământenĭ, care âmblă încunjurându-se prin judeţŭ, cu arme asupra lorŭ, ca să vĕ dée sémă cu ce trebuinţă este? de cine este orânduitŭ? şi cu ce dovadă în scrisŭ la mânile lorŭ? şi pe aceĭ ce-ĭ veţĭ găsi fără nicĭ un căpătâiŭ şi fără de trebuinţă cunoscută, ne şciută şi cu bănuială, să aveţĭ a-ĭ prinde şi cu pază să-ĭ trimeteţĭ aicĭ la Divanŭ cu însciinţarea d-stră în scrisŭ, iarŭ maĭ vêrtosŭ pentru ţiganĭ ce sunt âmblătorĭ în ţéră, orĭ domnescĭ, mŏnăstireşcĭ, séŭ boereşcĭ, să aveţĭ a chiama pe toţĭ vătaviĭ lorŭ să le luaţĭ chezăşie bună dela mânile lorŭ, ca să-şĭ pórte grijă fieşcecare vătavŭ pentru toţĭ cetaşi luĭ a nu cugeta la câtŭ de puţină hoţie, şi a se părăsi de năravurile lorŭ, căcĭ pe lângă hoţĭ şi însuşĭ vătavu acela se va pedepsi strașnicŭ; aşişderea şi pârcălabilorŭ, preoţilorŭ de prin sate, şi fruntaşilorŭ orăşenĭ de prin oraşe să le daţĭ în şcire şi să le porunciţĭ, ca fieşce care să grijască în satulŭ sĕŭ, séŭ în oraşŭ a nu se afla vre-unŭ omŭ rĕŭ necunoscutŭ, séŭ gazdă de hoţĭ; să aibă şi datoria acésta, şi pentru ceĭ ce vorŭ fi în bănuială orĭ de hoţĭ séŭ de gazdă de hoţĭ, fără de a nu-lŭ trece cu vederea, să-lŭ dée în şcire la ispravnicĭ, că de se va dovedi în urmă, că din satulŭ şi oraşulŭ acela aŭ eşit vre-unŭ omŭ rĕŭ, pe lângă acelŭ hoţŭ va fi şi pârcălabulŭ în osîndă; dreptŭ acé dară să grijiţĭ fórte de acéstă bună petrecere a locuitorilorŭ şi drumeţilorŭ, fără de grijă şi temere de hoţĭ şi ómenĭ rĕĭ, ca nişce deregătorĭ aĭ judeţuluĭ ce sunteţĭ, căcĭ veţĭ fi vinovaţĭ când nu veţĭ avé acéstă purtare de grijă, maĭ vêrtosŭ că unĭĭ ca aceştĭ făcătorĭ de rĕŭ ne înfrânaţĭ fiindŭ, s'aŭ cutezatŭ în vremurile trecute şi la ómenĭ, ofiţeri Impĕrăteştĭ a face ucidere de mórte, şi socotiţi-vĕ când se va întêmpla una ca acésta în ce nevoĭe veţĭ intra!»(1). 1790, Aprilie 13.

Acéstă circulară e repetită sub o altă formă numaĭ 2 ḑile după aceea, însă cu acésta de a doua circulară Divanulŭ ié, cu o duĭoşie care tocmaĭ bine nu-lŭ prinde, apĕrarea ţĕranuluĭ şi ordonă ispravnicilorŭ să le facă dreptate la jalbele lor. Ḑice Divanulŭ şi aceea, că *«la orânduiala obĭăduireĭ ce ne aflămŭ»*, adecă sub regimulŭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 97-98.

Austriacŭ, nu încape că pentru una și aceĭași afacere Divanulŭ să repete zadarnicŭ ordinulŭ ce dă *după cum aveaŭ ispravnicii rĕŭ obiceiŭ din trecutŭ* ....

Iată întregulŭ actŭ:

Publicații la 12 județe, către ispravnicĭ, pentru cei ce facŭ rĕŭ ostași, să-ĭ înșciințeze Divanuluĭ, cumŭ și la pricinile de judecăți orĭ-ce porunci le vinŭ să le urmeze, iară să nu lase pe locuitorĭ să se întorcă în deșertŭ.

«Macarŭ că și alaltăieri prin cărțile ce vi s'aŭ trimis dela Divanŭ pentru nizamulŭ hoțilorŭ, s'aŭ arĕtatŭ cumŭ că locuitoriĭ aŭ voĭe să sară să prindă pe care din ostași vorŭ ămbla după jafurĭ și după fapte netrebnice, supĕrându-ĭ și necăjindu-ĭ, fără de a avé la mânile lorŭ pașușŭ și dovadă în scrisŭ dela maĭ mari comănduilorŭ, cumŭ că este orânduitŭ cu vre-o trébă; dară iată acumŭ într'adinsŭ să poruncesce d-stre, ca să aveți în grijă pentru uniĭ ca aceĭ ce se vorŭ găsi în județŭ fără de pașușŭ și fără de dovadă în scrisŭ la mânile lorŭ, cumŭ că este rânduitŭ cu trébă, să-ĭ puneți să-ĭ prindă negreșitŭ, și să-ĭ trimeteți în pază la tisturile ce vorŭ fi maĭ aprópe; pentru că așia s'aŭ și datŭ porunci la tóte tisturile ostășescĭ de pe afară, încă și ceĭ ce cu trebuință aŭ venitŭ să céră dela ispravnicii județuluĭ trebuințele lorŭ ostășescĭ, iarŭ de sineși nu sunt volnicĭ a supĕra și a necăji pe locuitorĭ întru nimicŭ; pe lângă acésta vĕ înșciințămŭ de obște, că multe porunci pentru multe felurĭ de pricinĭ, judecăți și de altele ce să daŭ odată dela Divanŭ, d-strĕ ne urmându-le, ne săvârșindu-le, se întorcŭ jăluitoriĭ în deșertŭ, fără de nicĭ o ispravă și fără de nicĭ un rĕspunsŭ, séŭ înșciințare dela d-strĕ, de li se pricinuescŭ cheltueli și trépădŭ perdându-și vremea lucruluĭ lorŭ; așișderea și pentru alte trebuințe ostășescĭ și Nizamurĭ ale țĕriĭ, câte două treĭ rânduri de porunci vi se trimet până le puneți în faptă cu lucrarea, pentru care să știți, că acestŭ rĕŭ obiceiŭ cu care ați fostŭ învĕțați, de a aștepta pentru o trébă câte două treĭ porunci, nu este acumŭ suferitŭ la orânduiala oblăduiriĭ ce ne aflămŭ, ci pentru orĭ-ce pricină mare séŭ mică, porunca Divanuluĭ ce s'aŭ datŭ o dată, are așĭ avé puterea și urmarea eĭ fără de a nu rĕmânea josŭ, supuindŭ pe ceĭ ce sunt îndatorați la acé hotărîre și poruncă a Divanuluĭ, a fi următorĭ fără de voia lorŭ. și maĭ multŭ să nu așteptați alŭ doilea și alŭ treilea poruncă, căcĭ acé de al doilea poruncă să sciți că are a vĕ veni cu urgie și cu mare osîndă; asemenea și pentru supĕrările ce se jăluescŭ locuitoriĭ pe tóte ḑilele, că aŭ de către ostași, vĕ poruncesce Divanulŭ, ca fără de a nu lăsa pe săracĭ să se trepede pe aicĭ cu jălbĭ perdându-și vremea lorŭ, să aveți d-strĕ Ispravnicilorŭ, ca nișce dregătorĭ ce sunteți cu datorie a ajuta pe locuitorĭ la păsurile lorŭ, unde veți auḑi că aŭ făcutŭ verĭ-care din ostași vre-o supĕrare la vre-un satŭ, și aŭ luatŭ de sineși, orĭ vite, orĭ care, orĭ bucate, séŭ verĭ ce, să aflați pe aceĭ ostași dela ce regimentŭ anume sunt, și cu grabă să înșciințați Divanuluĭ, că într'altŭ chipŭ nu póte face Divanulŭ zaptulŭ acela ce se cuvine, séŭ pedépsa aceluĭ ostașŭ și împlinire de dreptulŭ săracilorŭ, când aceĭ ostași nu sunt știuți și cunoscuți, și pe lângă înșciințarea de regimentu lorŭ, să aveți a înșciința Divanulŭ și pentru hrăpirile ce arĕtă jăluitoriĭ că li s'aŭ făcutŭ, câtŭ și ce supĕrare aŭ făcutŭ fieș-care, cu dovadă, fără de asuprire maĭ multŭ»(1). 1790, Aprilie 15.

(1) Cod. No. XVIII, fila 112.

La 9 Iulie 1790 nouă circulară la cele 12 județe și la Divanulŭ Craioveĭ i la d. vel spătaru, pentru volintiriĭ ce âmblă prin județŭ fără nicĭ o trébă, ci numaĭ spre a jăfui. (1)

Totuși asemene circulară n'aŭ fostŭ de vr'unŭ realŭ ajutorŭ țĕreĭ, décă judecămŭ după faptulŭ că ele mereŭ se repetă.

O asemene repetițiune găsimŭ în 1 Noembrie 1790. De astă dată Divanulŭ apelă la locuitorĭ să se înarmeze și să sară, ca să prindă *voluntariĭ*, să-ĭ desarmeze și să-ĭ trécă ispravniculŭ peste hotarŭ în Austria, darŭ să nu-ĭ lase a trece la Turcĭ, orĭ la Rușĭ.

Dela Divanulă Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĕ, cătră ispravniciĭ ot sud.

«Fiindŭ că mulțĭ arnăuțĭ și volintiriĭ ce s'aŭ lăsatŭ din slujba ostășéscă, mergŭ înarmațĭ și călărĭ prin țéră, fără de nicĭ o trébă și prin târguriĭ bulucŭ,

(1) *Publicațiĭ la 12 județe și la Divanulŭ Craioveĭ, i la vel spătaru și la vel Agă, pentru volintiriĭ ce ămblă prin județŭ fără nicĭ o trébă ca să sară să-ĭ prindă. Dela Divanulŭ prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ.*

«In multe rândueli s'aŭ arĕtatŭ că este porunca Mării Séle pré Inălțatuluĭ Prințipŭ pentru volintiri ce ămblă răzniță din comănđile lorŭ înapoia lagărilorŭ, prădându, jăfuindŭ și făcêndŭ totŭ felulŭ de rĕutățĭ, ca pe uniĭ ca aceia cu orĭ-ce mijlocŭ se va puté să se desbere, încâtŭ și voĭe s'aŭ datŭ poterilorŭ, ca să-ĭ prindă și să-ĭ ducă la lagărulŭ celŭ mare; acumŭ dară fiind-că aŭ luatŭ pré Inaltulŭ Prințipŭ bună pliroforie, cumŭ că mulțĭ ómenĭ străinĭ cu nume de volintiriĭ se respândescŭ și âmblă prin tóte locurile, făcêndŭ felŭ de felŭ de supĕrărĭ, jafurĭ și alte netrebnice urmărĭ, pentru care cu tótă puterea pré Inaltuluĭ Prințipŭ se dă slobođenie la toțĭ căpitaniĭ, slujitoriĭ, părcălabiĭ și sătenĭĭ, ca orĭ-unde se vorŭ afla acestŭ felŭ de ómenĭ âmblându fără de căpătăĭŭ și prăvălindŭ, jăfuindŭ, făcêndŭ lucruriĭ tâlhărescĭ, să sară cu micŭ cu mare să abată ca să-ĭ prindă, și legându-ĭ să-ĭ aducă dreptŭ aicĭ, darŭ de nu-ĭ va puté prinde viĭ, să dée să-ĭ omóre, încă de care cumvaș vor fi și nescari-va căpitanĭ, tisturĭ Românĭ, decĭ lorŭ să le facă asemenea ca unora ce se învoĭescŭ dênșiĭ la urmărĭ de fapte rele. Decĭ Divanulŭ vĕ poruncesce, ca să sciți atâtŭ d-stră ispravnicilorŭ, câtŭ și la toțĭ de obște să însciințațĭ, că acéstă voĭe aŭ dat-o însușĭ pré Inălțatulŭ Prințipŭ, și negreșitŭ să pue în urmare porunca acésta fără de a nu se sfii nimenea de a face cu îndrăznélă silință să-ĭ prindă pe uniĭ ca aceĭ, și legându-ĭ să-ĭ aducă dreptŭ aicĭ, de care așteptămŭ și respunsŭ cumŭ că s'aŭ publicuitŭ porunca acésta întru auđulŭ tuturorŭ de obște, atâtŭ la târguriĭ i orașe, câtŭ și la tóte satele județuluĭ». 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, *Filaret Rŏmnicénu, Marchelie ofichial Impĕrătescă, Manolache Grădiștén, Constantin Știrbeiŭ.*

Cod. No. XVIII, fila 227.

care ceĭ maĭ mulțĭ sunt de alte țĕrĭ și nu locuitorĭ de aicĭ din țéra Românéscă căsătoriți, care de multe orĭ s'aŭ întêmplatŭ a face hoțiĭ și jafurĭ și póte negreșitŭ și acumŭ asemenea îndemnare să aibă, Divanulŭ porunceșce strașnicŭ, ca pe uni ca aceĭ ce aŭ fost în slujbă ostășéscă găsindu-ĭ în țéră ămblându, arnăuțĭ séŭ volintirĭ, să aveți a-ĭ opri cu bine, séŭ cu sila, luându armele lorŭ cu puterea poterașilorŭ, a zapciilorŭ și a slujbașilorŭ de județŭ, séŭ la întêmplare de trebuință, când vorŭ fi maĭ mulțĭ, să ridicați și ómenĭ din țéră armați spre a-ĭ duce și a-ĭ scóte cu pază bună peste hotarŭ, unde să fie depărtați și dela óstea Ruséscă și dela óstea Otomanicéscă, și maĭ vêrtosŭ a nu se puté împreuna între dênșiĭ, și după ce se vorŭ trece peste hotarulŭ țĕrĭĭ Chesaricescĭ, atunci să li se dée armele, ca să mérgă unde vorŭ vré, iar împotrivindu-se uniĭ ca aceĭa a da armele lorŭ, nicĭ a se lăsa ca să-ĭ ducă, și nu arŭ vré ca să asculte la cuvintele cele bune, să li se metahiriséscă și sila unora ca acelora; de care se cade și d-stră ispravnicilorŭ să deșteptați pe locuitorĭ, și să-ĭ povățuiți ca să fie silitorĭ pentru folosulŭ și odihna lorŭ, spre a se înarma și eĭ și a sări, care cu arma, care cu ce va puté; asișderea să dați ajutorŭ unuĭ ispravnicŭ altuĭ ispravnicŭ de alăturea județuluĭ la prinderea unora ca acelora, de care maĭ nainte să dați șcire locuitorilorŭ pentru venirea și trecerea unorŭ făcătorĭ de rele ca aceia, făcêndu-ĭ cunoscuți locuitorilorŭ și când se vorŭ împotrivi, și nu va fi altŭ mijlocŭ a se prinde, să dée să-ĭ omóre, ci darŭ așĭa să urmați»(1). 1790, Noemvrie 1.

Entenberg ghenărar, *Filaret Rămnicén*, *Dumitrache Ban*, *Ioan Log. Marchelie.*

Negreșitŭ că de asemene fapte ale volintirilorŭ vagabondĭ, ba chiarŭ și ale ostașilorŭ regulați, nu vomŭ face respundĕtorĭ pe căpeteniile Austriace (2), darŭ nu maĭ puținŭ ele aŭ fostŭ causa de grele suferințĭ pentru țéră, cumŭ se póte înțelege și constata și din actele ce aduserămŭ maĭ susŭ.

Dreptatea cere să adăogămŭ âncă, că multe din acele rele domniaŭ contra voințeĭ capilorŭ oștireĭ Austriace, grație conivențeĭ cu hoțiĭ și volintiriĭ vagabondĭ, a slujbașilorŭ naționalĭ din județe. Că lucrulŭ așa este, se póte vedé din următórea circulară ce Divanulŭ adreséză la toțĭ ispravniciĭ:

(1) Cod. No. XVIII, fila 302.

(2) Și cu tóte aceste iată barem unŭ cazŭ în care acusările se potŭ repurta la șefĭ și în care cazŭ Divanulŭ muntenescŭ avu meritulŭ d'a cuteza să céră dreptate de la Coburg :

Cătră Prințipŭ pentru doĭ husarĭ.

«Cu plecăciune înșciințămŭ, că ispravniciĭ dela Ialomița înșciințéză la comisia visterieĭ și comisia înșciințéză Divanuluĭ, că un domn căpitan Baron von Kereszti, de husarĭ, trimițêndŭ doĭ husarĭ la țéra unguréscă, la întórcere aŭ maĭ venitŭ cu altĭ treĭ, aducêndŭ haĭne și alte calabalîcurĭ și viindŭ pe la satulŭ

Cărți la tóte județele pentru hoții ce se prindŭ, că s'aŭ înștiințatŭ Divanulŭ că nu urmézŭ obiceiulŭ a-i trimite la spătărie.

«D-strĕ ispravnicilorŭ ot sud..., sănătate, vĕ facemŭ în știre, că luând Divanulŭ înștiințare cumŭ că mulți hoți s'arŭ fi prinsŭ la acelŭ județŭ dela venirea armiei încóce, unii cu vinovății de uciderĭ, alții căznitorĭ de ómenĭ, furĭ de dobitóce și borfași, și d-strĕ prin *mijlocirea de mituirĭ îi slobodiți*, precumŭ acestea pricini s'aŭ și cercetatŭ spre dovedire unele și s'aŭ cunoscutŭ adevĕrate, și măcarŭ că sunt a vi sĕ arĕta d-stre una câte una aceste pricini de câți vinovați ați slobodițŭ și vorŭ fi să se cérĕ, darŭ până a se sĕvârși cercetarea acésta și a se pliroforisi Divanulŭ mai deșĕvârșitŭ, iată dela Divanŭ vi se porunceșce, să știți că orânduiala acesteĭ pricini a hoțilorŭ curge înstr'acestŭ chipŭ, adecă: orĭ-ce felŭ de hoți s'ar prinde în județŭ, nu sunteți volnicĭ a-i ținea mai multŭ de câtŭ treĭ ḑile la grosulŭ d-stre, orĭ ucigași fie, orĭ căznitorĭ de ómenĭ, sĕŭ furĭ de dobitóce, sĕŭ borfași, iar a patra ḑi sunteți datorĭ a-i trimite la Bucuresci cu examenu lorŭ, dreptŭ la d-luĭ vel spătar, după obiceiŭ, și d-luĭ are a-i da la cremenalionŭ și acolo aŭ a se cerceta și după canonele, după orânduiala pravilelorŭ are a li sĕ hotărî pedépsa, după vină; ci darŭ acestea ce ați urmatŭ până acumŭ, să nu vĕ îndrăzniți a le maĭ urma de acumŭ înainte, și orĭ-câți vinovați vi se va afla în grosŭ, în ḑiua ce veți primi cartea acésta, cu orĭ-ce pricină de hoție, numaĭ decâtŭ cu examenulŭ lorŭ să-i porniți să-i aducă dreptŭ la d-luĭ vel spătar, și pe câți veți fi apucatŭ *a-i slobodi cu mituirĭ, să-i prindeți și iarăși cu examenele lorŭ să-i trimeteți, până a nu rĕmânea lucru să vi se cérĕ cu mustre, și de acumŭ înainte să vĕ feriți să nu se maĭ audă la Divanŭ, că s'aŭ urmatŭ fapte ca acestea,* ci după cumŭ maĭ susŭ vĕ ḑicemŭ, orĭ-ce vinovați de hoție sĕ vor prinde, după treĭ ḑile să-i trimeteți dreptŭ la d-luĭ vel spătarŭ, că ne urmândŭ după cumŭ vi se porunceșce, veți fi învinovățiți fără de cuvêntŭ de îndreptare; acésta și fiți sănătoși.»

Iacă și altŭ actŭ de așĭa natură:

«D-strĕ ispravnicilorŭ ot... sud Buzeŭ; aicĭ la Divanŭ venirĕ cu jalbă Gheorghe Tunsoiu i Nica Marda dela Istrița sud. Saac, arĕtândŭ, că unŭ călugărŭ, care este purtătorŭ de grijă pe moșia Istriți, a m-rii sf. Gheorghe, i-apucă pe eĭ și pe alți sătenĭ din satulŭ lorŭ, să plătéscă talerĭ 213, paguba ce ḑice că s'aŭ fă-

---

Jilava și întêmplându-se masul acolo, aŭ apucatŭ pe Părcălabu satuluĭ de i-aŭ dat doĭ locuitorĭ să păzéscă de strajă nóptea la carele în care era acele haine, pe care locuitorĭ peste nópte trimițêndu-i cu caiĭ să-i adape, diminéța aŭ pusŭ pricina că le-aŭ peritŭ din carŭ calabalîcŭ, de talerĭ 35, și aŭ luatŭ din satŭ treĭ boĭ; acuma ceĭ sĕracĭ stăpânii boilorŭ își cerŭ vitele lorŭ, ne fiindŭ nimicŭ vinovați și cerŭ ispravnicii luminata porunca a Înălțimiĭ Téle, cătră acelŭ căpitan de husarĭ baronulŭ von Kereszti, ca să dé boiĭ săracilorŭ, ci să bine-voĭască Înălțimea mărieĭ Téle a sĕ da acéstă poruncă, căcĭ ni sĕ pare că nu era cu cuviință să punĕ locuitorĭ să păzéscă de strajă, ci sĕ fi pusŭ cătane să păzéscă, care știŭ obiceĭulŭ, séŭ încaĭ să nu fi trimisŭ peste nópte cu caiĭ să-i adape». 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 346.

cutŭ de cătră o sumă de hoţomanĭ, carĭ la venirea armieĭ l'aŭ călcatŭ şi l'aŭ prădatŭ, cu cuvêntŭ că şi eĭ aŭ fostŭ atuncĭ împreună cu aceĭ hoţomanĭ la acé pradă, de care numiţiĭ jăluitorĭ arétă, că cu adevĕratŭ de aŭ şi fostŭ împreună cu aceĭa, dară eĭ n'aŭ luatŭ nimicŭ dela acelŭ călugărŭ, ce vorŭ fi luatŭ tóte ceĭ-l-alţĭ hoţomanĭ, şi cumŭ că atuncĭ la venirea armieĭ, prinşĭ fiindŭ, aŭ încăputŭ la închisórea d-strĕ, şi după ce li s'aŭ luatŭ de cătră d-stră tot ce aŭ avutŭ asupra lorŭ, le-aţĭ luatŭ şi glóbă la 7 inşĭ din satulŭ lor câte tal. 27 de omŭ şi ĭ-atĭ sloboditŭ şi cerŭ acumŭ dreptate a nu fi apucaţĭ ca să plătéscă acé pagubă de tal. 213, ca uniĭ ce eĭ totŭ ce aŭ avutŭ li s'aŭ luatŭ de cătră d-stră şi aŭ datŭ şi glóbă pentru vina lorŭ; decĭ şciutŭ este Divanuluĭ, că atuncĭ la venirea pré puternicii oştirĭ aicĭ în pămêntulŭ ţĕrii, prinḑêndu-se 43 de hoţomanĭ, carĭ jăfuise pe mulţĭ, s'aŭ făcutŭ teslimŭ toţĭ la închisórea d-stre, cu tóte orĭ-ce s'a găsitŭ asupra lorŭ, dându-vi-se poruncă de cătră d-luĭ cinstitulŭ ofichélŭ împĕrătescŭ siniorŭ Marchelie, ca să sté la închisóre până vorŭ veni toţĭ păgubaşiĭ să-şĭ iée fie-care dreptulŭ sĕŭ dela aceĭ hoţomanĭ şi în urmă aţĭ fostŭ însciinţatŭ Divanuluĭ, cumŭ că aceĭ hoţomanĭ, spărgêndŭ grosulŭ unde i-avéţĭ închişĭ, aŭ scăpatŭ şi aŭ fugit, ci fiind-că acumŭ după arĕtarea jăluitoruluĭ, se vede că d-stră aţĭ făcutŭ însciinţare divanuluĭ ne adevĕrată, fiindcă nicĭ aŭ spartŭ de sine, ci însuşi cu voinţa d-stre i-aţĭ sloboditŭ, luându-le de omŭ câte 27 de leĭ ruşfetŭ, ca să-ĭ lăsaţĭ, care urmare a d-stră este împotriva poruncĭĭ ce aţĭ avutŭ, ca să nu-ĭ lăsaţĭ până vor veni toţĭ păgubaşiĭ, şi fiindcă acéstă faptă a d-stră vĕ face tovarăşĭ cu aceĭ făcĕtorĭ de rele, dreptatea silesce ca Divanulŭ să hotărască pe d-stră a plăti tóte pagubele la orĭ câţĭ păgubaşĭ sĕ vorŭ arĕta de acumŭ înainte jăfuiţĭ de cătră aceĭ hoţomanĭ, însă, care pagube arŭ puté să le dovedéscă cu bune şi vrednice doveḑĭ, pentru care şi se porunceşce d-stre, ca jăluitorilorŭ supĕrare nicĭ într'unŭ chipŭ să nu li se facă, fiind-că eĭ aŭ eşitŭ numaĭ cu trupu din închisórea d-stre, şi vina lorŭ ş'aŭ plătit-o la d-stră cu câte 27 de leĭ; ci darŭ aşĭa să urmaţĭ negreşitŭ, că maĭ vĭindŭ şi jăluindu-se, orĭ din păgubaşĭ, orĭ ênsişĭ aceştia, să şciţĭ că veţĭ fi aduşĭ cu trépădŭ şi după ce veţĭ plăti pagubile, vĕ veţĭ şi necinsti».

Dumitrache Banu, Manolache Grădişténu, Dumitrache Log. Marchelie ofichélŭ Impĕrătescŭ.

Cod. No. XVIII, fila 20-21.

Şi când fapte de asemenea natură se petrecŭ în tótă ţéra, reacţiunea boiérescă contra ţĕranilorŭ este în tótă plenitudinea. Monastirile şi boerii, neascultaţĭ sub N. Mavrogheni, cât privesce *claca* respiră sub regimulŭ austriacŭ, care dă aspre ordine, orânduindŭ *mumbaşiĭ* să facă locuitorilorŭ zapcélîcŭ spre a se supune la tóte cele prevĕḑute de *ponturĭ* şi de sigurŭ şi peste ponturĭ (1).

1) Cetimŭ în cod. din timpŭ:

«S'aŭ datŭ douĕ cărţĭ ale divanuluĭ M-reĭ Délulŭ din Sud-Dâmboviţa, pentru locuitoriĭ ce sunt şeḑetorĭ pe moşiile M-reĭ, că nu urméză datoriilorŭ a-şĭ face clasa şi a-şĭ da dijmă precumŭ şi la cele-l-alte obiceiurĭ; s'aŭ poruncitŭ la ispravnicĭĭ judeţuluĭ, ca după condică să-ĭ supue».

Fi-va acéstă situaţiune gré pentru ţĕranŭ, causa pentru care un întregŭ satŭ, Neculescii, din judeţulŭ Rômniculŭ Săratŭ, a fugitŭ din ţéra Muntenéscă în munţiĭ Vranceĭ aĭ Moldoveĭ (1), orĭ spioniĭ ruşĭ aŭ îndemnatŭ la acestŭ actŭ pre sătenĭ, ca să arete ţĕreĭ Muntenescĭ, că Românulŭ e maĭ fericit sub administraţiunea muscăléscă? Póte că ambele explicaţiunĭ sunt bune.

Dar atuncĭ şi Coburg se puté felicita cu 30 de familiĭ, carĭ emigrară din raiaoa Giurgiuluĭ şi cerură regimuluĭ Austriacŭ locŭ de aşedare în altă parte a ţĕreĭ muntenescĭ. Acestŭ locŭ li s'a datŭ în judeţele muntene şi furĕ şi scutiţĭ de birurĭ (2).

S'aŭ făcutŭ cartea Divanuluĭ cu Mumbaşir, dupa anaforaua pré sfânţieĭ, Părinteluĭ Mitropolit, pentru locuitoriĭ de pe la moşia Gherghiţiĭ din sud. Ilfov, că nu vor să urmeze la obiceĭurile şi adeturile moşieĭ, poruncindŭ a le face şi a le împlini tóte adeturile, şi a-ĭ opri dela vîndarea vinuluĭ i a rachiuluĭ.

(1) «După douĕ însciinţărĭ ale ispravnicilorŭ ot sud Slam Rômnic şi după reportul d-luĭ vel Vist, s'a făcutŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vist, ca pentru satulŭ Neculescii ce aŭ fugitŭ în Moldova i pentru nişte volintirĭ ruseşcĭ ce trecŭ dincóce în pămêntulŭ ţĕriĭ şi facŭ stricăciunĭ, s'aŭ făcutŭ rĕportŭ la pré Inaltulŭ Prinţipŭ, ca să scrie unde va socoti, cumŭ şi pentru treĭ sute scândurĭ i 70 cosorovĭ, bună este urmarea ce-aŭ făcutŭ şi pentru căratul şăicelorŭ să facă silinţă, ĭarŭ pentru vitele ce i sĕ cerŭ să dé la tăĭat şi să plătéscă ocaua pe parale patru arétă discoliĭ, că nu sĕ potŭ găsi, la acestŭ rĕspunsŭ dă Divanulŭ că şi d-lor era datorĭ a nu lăsa să trécă vite din judeţulŭ d-lor în Moldova, căcĭ boiĭ împĕrăteştĭ acuma nu sĕ potŭ aduce şi să economiséscă d-lor a nu fi lipsă». 1790, Februarie 25.

A maĭ emigratŭ şi altŭ satŭ în Aprilie 1790, anume *Jitia*, cumŭ se vede în acestŭ actŭ:

«Rĕspunsŭ la Ispravnici din Slăm. Rômnic: la însciinţarea ce aŭ făcutŭ pentru unŭ satŭ anume Jătia din plaiu Rômnicŭ ce aŭ fugitŭ în Moldova la vornicia *Vrancii*, în ţinutulŭ Putniĭ, care era postaşŭ în Rômnic, care ţinutŭ fiindŭ în stăpânirea Austriecéscă, aŭ scrisŭ escelenţia sa genăral Feld-marschal-leitnant baron fon Enzenberg la Roman, ca să poruncéscă a da aceştĭ ómenĭ, numaĭ şi d-lor ispravnici să caute a trimete fóĭe de numele lorŭ şi ómenĭ de paza lorŭ la drumŭ spre a-ĭ aduce». 1790, Maiŭ 8.

(2) «Pitac cătră d-luĭ vel Vist pentru 30 familiĭ ce aŭ eşitŭ de Raiaua Giurgiuluĭ, cărora li s'aŭ datŭ la mânĭ luminatŭ senetŭ al Inaltuluĭ Prinţipŭ pentru odihna lorŭ în pămêntulŭ ţĕriĭ. aicĭ, şi fiind-că la locul ce cerŭ eĭ a se aşeda, aŭ socotitŭ Divanulŭ că nu vorŭ avé odihnă, s'aŭ trimisŭ la d-ta cu vătavu de visterie ca să socotéscă un locŭ în partea munteluĭ, la Prahova, séŭ la Dâmboviţa a se aşeda, şi să li să dée şi cuviinciósă carte cătră ispravniciĭ de apărare». 1790, Martie 13.

Nevoile și greutățile ce apăsaŭ pe țéră din cauza ocupațiuneĭ strĕine și a rĕsboiuluĭ nu împedicaŭ pe poporŭ d'a maĭ petrece, după deprinderile strĕbune, la ocasiunea sĕrbătorilorŭ bisericeĭ. Așa vedemŭ, că bucurescenii petrecŭ totŭ una în baluri și mese cu Austriacii, iarŭ și starea negutitorĕscă și cé de jos nu lipsescŭ a'șĭ petrece pascele la jocurĭ și la dulapurĭ. Aceste din urmă nu lipsescŭ a se înființa cu anume voïe a Divanuluĭ (1).

Birurile și veniturile țĕreĭ se adună după obiceiŭ prin comisia Visterieĭ, în care este representantulŭ Austriacŭ Raab (2).

Dămŭ în note acte relative la darea fumărituluĭ pe 1790 (3).

---

(1) *Carte pentru Dulapă.*

«După obiceiu ce s'aŭ urmatŭ din vechime în toți ani, s'aŭ datŭ prin acéstă carte a Divanuluĭ slobozenie luĭ Bălaș Săraciul i Iancu Ciohodariul i Panait Bucsarŭ și luĭ Dumitru Căpitanu, ca să aibă voïe a face la Radul Vodă dulapulŭ celŭ obicĭnuitŭ la serbătorile sfintelorŭ pascĭ ale Invierii Domnuluĭ ce ține treĭ ḑile de rândŭ, pentru mângâerea și privéla norodului de obște și pentru óreșĭcare agonisélă și chiverniséla lorŭ, cu care se folosescŭ cu dela venitu acestuĭ dulapŭ, pentru cheltuiala și ostenéla ce facŭ, urmându-se orânduiala acestuĭ dulapŭ întocmaĭ după obiceiu ce s'aŭ urmatŭ și maĭ nainte; pentru care se poruncesce și d-stră zapciilorŭ politieĭ, supĕrare să nu li să facă înpotriva obiceiuluĭ, ci să fie slobodĭ». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 75.

(2) După orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ s'aŭ făcutŭ pitacŭ la d-luĭ vel Vist, că s'aŭ orânduitŭ din preună cu ceĭ-l-alțĭ la comisia socotelilorŭ, d-luĭ cinstit Raab, ca să fie nelipsitŭ dela acéstă trébă». 1790, Februarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 33.

(3) *Cartea ce s'aŭ datŭ la mâna fumariuluĭ, cu ponturĭ, dela cine are a lua fumăritŭ. Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrii Românescĭ.*

«Fiind-că slujba fumărituluĭ din Bucurescĭ este venitŭ alŭ cămăriĭ crăescĭ, care s'aŭ vîndutŭ din porunca Mării Séle pré Inaltuluĭ Prințipŭ oblăduitorulŭ țĕriĭ la mezatŭ în Divanulŭ țĕriĭ, pentru care rĕspunde cumpĕrătoriulŭ avaeturile banilorŭ pe tótă luna la cămara crăiască și fiind-că aŭ jăluitŭ Divanuluĭ cumpĕrătorulŭ aceștiĭ slujbe, cumŭ că ceĭ maĭ josŭ numițĭ nu vorŭ să plătéscă acestŭ obișnuitŭ venitŭ al cămărieĭ, după datoria lorŭ, pentru prăvăliile și cârcimele cu care se negustorescŭ și îșĭ facŭ alisverișulŭ pentru folosulŭ și căștigulŭ lorŭ; s'aŭ datŭ dela Divanŭ acéstă carte, de volnicie la mânile cumpĕrătoruluĭ de fumăritŭ, prin care să poruncesce pentru fieș-care în parte să se urmeze pre-

Nu mai puținŭ continuă a se percepe și darea căminăritului deși

---

cumŭ să cuprinde mai josŭ: 1) Pentru sudiți, pentru marchitani, pentru ovrei, câți dintrînșii ținŭ prăvălii de se negustorescŭ aicĭ înlăuntru politiei Bucurescilorŭ, orĭ prăvălii cu feluri i meșteșuguri, séŭ cărciumĭ cu vêndări de vinŭ i rachiŭ, toți aceștia sunt datorĭ a plăti acestŭ venitŭ alŭ cămării, fără de nicĭ o împotrivire, după ponturi și după vechiulŭ obiceiŭ, și numai marchitanii și negustorii armiei, carĭ sunt la lagăre afară și-și ținŭ prăvăliile lorŭ acolo de vîndŭ mărfurile la armie, aceĭ aŭ a fi nesupĕrați de nimicŭ și în bună pace, dar înăuntru politiei Bucurescilorŭ făcêndŭ alisverișulŭi ca și ceĭ-l-alți prăvăliași aĭ politiei trebue să plătéscă obișnuiturile venituri ale cămării, cumŭ plătescŭ ceĭ-l'alți prăvălieși aĭ politiei fără de nicĭ o deosebire, pentru că nu potŭ a pretendirisi scutélă cu nume de marchitani și sudiți, cândŭ eĭ se negustorescŭ aicĭ în politie, iarŭ nu la armie; pentru care se poruncesce d-tale vel Agă, să orânduiți zapcii harnicĭ, ca cu ajutoru și dela d-luĭ plaṭmaiorŭ să facă împlinire dela toți aceĭ de acestŭ venitŭ al cămării.

2-lea. Pentru câți cârciumarĭ și negustorĭ prăvălieși aŭ luatŭ cărți ale Divanuluĭ dela boerinași și dela alții ce aŭ privileghiurĭ de scutelĭ, fiind-că în privileghiurile și cărțile lorŭ scriŭ să scutéscă drepte bucatele lorŭ, iarŭ nu ale altora străinĭ dela aceste cârciume și prăvălii ce se vorŭ dovedi că nu sunt bucatele privileghiaților, nicĭ cârciumele séŭ prăvăliile lorŭ, ci aŭ vêndutŭ priveleghiulŭ lorŭ la cârcimarĭ și prăvălieși, să se iae acestŭ venitŭ alŭ cămării, și d-ta vel spătarŭ i d-ta vel Agă să daĭ fumariuluĭ tot cuviinciosulŭ ajutorŭ a se împlini dreptulŭ sĕŭ dela fieș-care cu zapciu orânduitŭ într'adinsŭ, afară numai din logofeții Divanuluĭ și aĭ Visterii, după anaforaua ce s'aŭ vĕḑutŭ la Divanŭ dela lét. 1783 Septembre a d-lor boerilorŭ Divanuluĭ țĕriĭ, întărită și cu hotărîre de judecată domnéscă a Mării Séle Mihaiŭ Vodă Suțul, aceștia câți sĕ afla în slujbă, care slujescŭ cu deosăbire ḑiua și nóptea în tótă vremea ne lipsitŭ și fără de nicĭ unŭ felŭ de rândŭ, să aibă a scuti câte o pivniță, măcarŭ a lorŭ, măcarŭ străină, să fie în pace și nesupĕrată, păzindulise privileghiurile și la acele cârciume ale lorŭ să nu aibă a face fumariĭ nicĭ o supĕrare.

3-lé. Pentru mŏnăstirĭ scrie la Ponturile Divanuluĭ, capulŭ 14 alŭ vînḑĕriĭ fumărituluĭ, cumŭ că mŏnăstirile celé marĭ, după vechiulŭ obiceiŭ, aŭ scutită câte o pivniță, care pentru acé câte o pivniță să nu aĭbă a face fumariulŭ nicĭ o supĕrare, iarŭ pentru câte alte cârcime séŭ prăvăliĭ vorŭ fi pretendirisindŭ a scuti mai multe, trebue să aibă privileghiurĭ domnescĭ de milă deosebită, pentru care priveleghiurĭ fiindŭ că atâtŭ de obște s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ încă de astă iarnă după venirea oștirelorŭ, câtŭ și însușĭ la ponturile de vînḑarea vămilorŭ și a slujbelorŭ cămării, care s'aŭ publlcuitŭ de față în auḑulŭ tuturorŭ, scrie la capulŭ 30 cumŭ că privileghiurile dela treĭ domnĭ: Alexandru Vodă Ipsilantŭ, Nicolae Vodă Caragea și Mihaiu Vodă Suțul, fieș-care mŏnăstire arĕtându-le la Divanŭ să se întărescă cu cartea Divanuluĭ, și așia să fie păzite și urmate, urmézŭ dară după cuprinderea acestorŭ ponturĭ și după orânduiala cé cuviinciósă, că câți vorŭ avé privileghiurile lorŭ întărite cu cartea Divanuluĭ, să li se păzéscă, să fie nesupĕrați de fumăritŭ pre câte prăvălii séŭ cârcime le va fi scriindŭ cartea Divanuluĭ, iar care nu va avé cartea Divanuluĭ, să aibă a plăti, macarŭ mŏnăstire, macarŭ negustorĭ străinĭ aĭ companieĭ; dreptŭ acé să poruncesce d-tale vel Spătarŭ i d-tale vel Agă, după acéstă orânduială să urmați,

numaĭ la orașe, cumŭ resultă din actulŭ ce dămŭ în nota din 8 Noemvrie 1790 (1).

Birulŭ țiganilorŭ este de aprópe urmăritŭ (2). Austriacii reintroduseră

și să-ĭ dați ajutorulŭ celŭ cuviincĭosŭ a se împlini dela fieș-care dreptulŭ fumariuluĭ». 1790, Iulie 3.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, Cozma, alŭ Ung. Vlah. Dimitrie Ban, Ioan Damaris log., Manolache Grădiștén Biv. vel Vist., Constandin Știrbeiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelie oficiélŭ Impĕrătescŭ.

Cod. No. XVIII, fila 216.

(1) *Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrĭĭ Românescĭ.*

«Dela Divanŭ aŭ venitŭ jalbă dela tóte satele plăeșescĭ din Plaiŭ, despre Buzeŭ sud. Slăm-Rŏmnic, cumŭ că orânduitulŭ ce este cu slujba căminărituluĭ la partea loculuĭ, în potriva vechiuluĭ obiceiŭ, a cărțiĭ Divanuluĭ și a ponturilorŭ de acéstă slujbă ce aŭ datŭ la mână, aŭ supĕratŭ și supĕră pe locuitoriĭ de prin satale acestuĭ plaiŭ, ca să plătéscă căminăritulŭ, cu pricină că aŭ plătitŭ în anulŭ trecutŭ alŭ Domnuluĭ Mavrogheni, pentru care *fiind-că obiceiu aŭ fostŭ a se lua căminăritulŭ numaĭ prin orașe și târgurĭ, iarŭ nicĭ prin sate plăeșescĭ în plaiŭ, nicĭ în satele cele-l-alte dela vale nicĭ o dată căminăritulŭ n'aŭ fostŭ,* după care obiceiŭ vechiŭ și Divanulŭ urmândŭ aŭ datŭ la mâna căminaruluĭ cărțĭ cu asemenea cuprindere, anerisindŭ nedrépta urmare ce s'aŭ făcutŭ în anulŭ trecutŭ alŭ domnieĭ luĭ Mavrogheni și s'aŭ datŭ acéstă carte a Divanuluĭ la mânile tuturorŭ satelorŭ dintr'acestŭ plaiŭ, să se apere acumŭ și tot-dé-una de slujbașiĭ căminarĭ, și pentru că aŭ făcutŭ orânduitulŭ cu acéstă slujbă a căminărituluĭ estimpŭ urmare în potriva vechiuluĭ obiceiŭ a ponturilorŭ Divanuluĭ, spre a jăfui pe locuitorĭ—se dă volnicie slugi Divanuluĭ... să mérgă și prin silința d-lorŭ ispravnici județuluĭ, după ce va împlini dela dânsulŭ totŭ înapoĭ ce aŭ luatŭ dela locuitoriĭ plăiașĭ, apoĭ rădicându pe acelŭ căminarŭ ce-lŭ va găsi în plaiŭ făcêndŭ supărare satelorŭ, să aibă al aduce la Divan; de care se poruncesce și d-strĕ ispravnicilorŭ aĭ județuluĭ să aveți a da știre și celorl-alți tovarășĭ căminarĭ în cele-l-alte plășĭ ale județuluĭ ca să se părăséscă de acestŭ felŭ de urmărĭ, și să nu supere pe locuitoriĭ de prin sate pentru căminăritŭ, ci numaĭ prin orașe și târgurĭ să aibă a âmbla». 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, *ot Rômnic Filaretu, Dumitrache Ban, Ioan Log. Mateiŭ Fălcoian, Marchelie.*

Cod. No. XVIII, fila 310.

(2) *Cătră d-luĭ vel Armaș pentru birulŭ țiganilorŭ.*

«După orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ, cumŭ că voĭesce Măria Sé a sci câtŭ trebue să plătéscă birulŭ cele treĭ feluri de țiganĭ, ad. rudari, ursari, și spălători de aurŭ, și în ce vreme aceștĭ banĭ trebue să se dée? care acéstă arĕtare o cere Măria sa până în treĭ qile, ci darŭ îndată ce veĭ primi d-ta porunca acésta numaĭ decâtŭ să răportuĭască Divanuluĭ în grabă, care arĕtare să o facă după temeinice lucrurĭ, adecă, după condică și catastișe pecetluite, că este să se reportuiască Inaltuluĭ Principŭ». 1790, Martie 14.

Cod. No. XVIII, fila 56.

darea «*cerăritului*»; (1) nu este uĭtatŭ de regimŭ (2), agiulŭ aurului, forțându cursulŭ galbenilorŭ; Puțurile de păcură dela Câmpina fură

Către vel Armaș pentru țigani de peste Oltŭ că s'aŭ datŭ subt stăpânirea dumnealuĭ.

«Măria Sé pré Inălțatulŭ Prințipŭ prin luminatu orderulŭ Mărieĭ Séle dela cincĭ ale aceștiĭ lunĭ, face știre Divanuluĭ, pentru țigani domnescĭ ce sunt trecuțĭ în ținutulŭ Craioveĭ peste Olt, cumŭ că d-ta aĭ tótă voia a strînge dăjdia lorŭ și aurulŭ din totŭ cuprinsulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ, și ca să nu să dée vre o zătignire slujbiĭ, de acea aŭ datŭ Măria Sé acéstă voĭe a trece zapcii d-tale și de cé parte de Olt, pentru care pricină aŭ poruncitŭ Măria Sé și Divanuluĭ Craioveĭ de a nu face vre-o zătignire ómenilorŭ d-tale de cătră verĭ-cine, fiindcă d-tale țĭ s'aŭ datŭ tótă voia și stăpânirea țiganilorŭ domnescĭ, după cumŭ maĭ susŭ sĕ cuprinde și este Măria Sé încredințatŭ, că și d-ta veĭ face catastihŭ curatŭ și veĭ pune silință de a găsi pe toțĭ țiganiĭ, ci încă și la vreme veĭ face înplinéla dăjdiilorŭ cu rânduială, atâtŭ a banilorŭ câtŭ și a aurului și după ce veĭ face istovulŭ 'lŭ veĭ și da la casa rĕsboiuluĭ; ci darŭ nu lipsimŭ a arĕta d-tale luminata poruncă Mărieĭ Séle Inaltuluĭ Prințipŭ pentru volnicia ce țĭ se dă, spre a fi însciințatŭ, după care să facĭ urmare». 1790, Martie 29.

Cod. No. XVIII, fila 76—77.

(1) «După jalba Bițuluĭ negustor, chiezaș ce este a lumînărieĭ de céră, pentru céra ce prin Ponturĭ este hotărîtă a da negustoriĭ la lumînărie, că cu pricină că n'aŭ céră nu vorŭ să-ĭ dée nimicŭ, și elŭ aŭ doveditŭ céră pe la negustorĭ. numaĭ i cere câte parale 70 pe ocă, s'aŭ făcutŭ poruncă la starostea de negustorĭ, ca să mijlocéscă a-ĭ învoi și a-ĭ da acumŭ macarŭ treĭ patru miĭ ocă céră din céra cé hotărîtă, că de nu vorŭ urma apoĭ se va lua cu porunca Divanuluĭ acestŭ alisverișŭ dela negustorĭ». 1790, Martie 8.

(2) «S'aŭ datŭ poruncă Divanuluĭ la căminaru Hagi Moscu, pentru bani ce ia din vămĭ, să iae jumĕtate argintŭ și jumĕtate galbinĭ, pe care asemenea să-ĭ dée la cămara Impĕrătéscă, care acésta s'aŭ făcutŭ după orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ». 1790, Ianuarie 25.

Cod. No. XVIII, fila 10-11.

«După luminatulŭ orderŭ alŭ pré luminatuluĭ Prințipŭ, s'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel Vist ca tóte dările de banĭ ce să daŭ la cămara Impărătéscă, să se dée jumĕtate în galbenĭ și jumĕtate în banĭ de argintŭ, asemenea și d-luĭ să dée poruncă la ispravnicĭ prin județe, ca ispravniciĭ ce banĭ vorŭ lua și vorŭ trimite la Visterie, așa să-ĭ trimiță, de care acésta s'aŭ datŭ poruncă la căminaru Moscu, ca și d-luĭ cu bani din vamă așa să fie următoru». 1790, Ian. 28.

Insciințîndu-se Măria Sé pré Inaltulŭ Prințipŭ din jălbile ce i-aŭ venitŭ din tóte părțile, cumŭ că negustoriĭ și locuitoriĭ nu vorŭ nicĭ să iae, nicĭ să schimbe galbeniĭ în prețulŭ lorŭ celŭ poruncitŭ, strașnicŭ poruncesce la Divanŭ prin luminatu Mării Séle orderu dela 25 ale luneĭ aceștia, ca să se facă publicație în țĕră, ca cela ce nu va vré galbeniĭ dreptŭ cincĭ florinți, câtŭ de puținŭ,

puse sub pază de soldaţi austriacĭ şi venitulŭ acestorŭ puţurĭ — prin arendare — atribuitŭ cămăreĭ împĕrătescĭ (1), séŭ că proprietariĭ puţurilorŭ fură requisiţionaţi de ea.

---

séŭ să schimbe, unulŭ ca acela va fi osânditŭ pentru unŭ galbenŭ să dée altulŭ, şi de-ĭ va fi marfa de maĭ multŭ preţŭ va fi osânditŭ să dée muşteriuluĭ glóbă preţulŭ mărfiĭ, ne fiindŭ cu cale a lăsa pe negustorĭ sâ căştige îndoitŭ câştigŭ cu acéstă urmare; decĭ Divanulŭ poruncesce d-stră să înşciinţaţĭ acéstă poruncă prin tóte oraşele i târgurile şi satele aceluĭ judeţŭ, ca fieş-care să scie că celŭ ce nu va vré nicĭ a lua nicĭ a schimba galbenu întru acestŭ maĭ susŭ numitŭ preţŭ, hotărîtŭ bine să scie, că se va osîndi cu osânda acésta negreşitŭ, ce poruncesce Inaltulŭ Prinţipŭ, de care să şi aveţĭ purtare de grijă, ca să aflaţĭ pe unulŭ ca acela ce nu va fi următorŭ, şi numaĭ decâtŭ să înşciinţaţĭ Divanuluĭ». 1790, Februarie 15.

Asemenea s'aŭ făcutŭ pitaculŭ Divanuluĭ cătră d-luĭ vel Agă, pentru Bucurescĭ, cumŭ şi cătră d-luĭ vel Vist.

Cod. No. XVIII, fila 27—28.

Publicaţiĭ de la Visterie la căminaru Moscu, la spătarŭ, la Agă şi la toţĭ ispravnicĭĭ pentru galbenĭ, ca să se priméscă la tóte dările câte talerĭ 5.

«Până acumŭ galbeniĭ şi în alte dăjdiĭ a ţĕriĭ aŭ urmatŭ şi s'aŭ primitŭ la casa ostăşascâ câte 5 leĭ şi 10 parale, iarŭ acumŭ în ţéră la obşte nu se potŭ da galbeniĭ maĭ multŭ decât talerĭ 5 şi cămara nu sufere maĭ multŭ paguba acésta; se face d-tale în şcire, că din ţiua dintâiŭ a luĭ Noemvre după călindarulŭ noŭ, galbeniĭ în orĭ-ce felŭ de dare nu se va primi la casa ostăşéscă maĭ multŭ decâtŭ talerĭ 5, precum nicĭ casa nu-ĭ va da în maĭ mare preţŭ, pentru care se dă d-tale în şcire maĭ de vreme, ca cu acéstă orânduială să urmezĭ d-ta a primi şi a da galbeni la cămara crăiască, de care s'aŭ datŭ în ştire şi pe afară la ispravnici, şi la slujbaşĭ şi la toţĭ de obşte». 1790, Oct. 8.

Cod. No. XVIII, fila 27.

(1) «Cumpĕrătoriĭ ce aŭ cumpĕratŭ estimpŭ vama dela Câmpina cu păcurile de acolo aŭ datŭ jalbă Divanuluĭ cumŭ că la puţurile cu păcurĭ păzescŭ soldaţĭ şi nu-ĭ îngăduescŭ a lua pĕcura ce este obicĭnuită a vameşilorŭ, pentru care fiind-că păcura ce ĭese dintr'acele puţurĭ peste orânduelile curţiĭ este venitŭ alŭ cămăreĭ împĕrătescĭ, care s'aŭ vîndutŭ la mezatulŭ Divanuluĭ, pentru care vameşiĭ rĕspundŭ sferturile de banĭ aicĭ la camera resboĭuluĭ, să bine-voeştĭ Înălţimea Ta a porunci să se ridice aceĭ soldaţĭ şi să fie sloboḑi vameşiĭ a-şĭ lua păcura, ca să nu se pricinuĭască nedreptate cumpĕrătorilorŭ vămiĭ; aşişderea jăluesce numitulŭ vameşŭ, că acolo la Câmpina i s'aŭ pusŭ şése soldaţĭ în cfartirŭ, pentru care sĕ rógă Mărieĭ Téle a se porunci la d-luĭ ofichélu ce este acolo la Câmpina spre a i se sloboḑi casa vămiĭ de cfartirŭ, să pótă căuta tréba şi strîngerea banilorŭ camăriĭ; pentru care nu lipsimŭ şi de acésta a arĕta Mărieĭ Téle». 1790, Februarie 3.

Cod No. XIII, fila 356.

«Poruncă către ispravnicii din sud saac după reportulŭ căminaruluĭ Moscu ca să silèscă pe stăpânii ceĭ cu puțurile de păcura ale lucra cumŭ să cade fiindŭ trebuință de o sumă de păcură ce să cere la oștirĭ și nu are de unde o împlini». 1790, Maiŭ 6.

Peste dările obicĭnuite, țéra maĭ plăti după găsirea cu cale a luĭ Coburg, o îndoită dare estraordinară, una în banĭ și alta în *natură*. Ispravniciĭ fură orînduiți să preleve și să dé socotelĭ de aceste dărĭ, sub pedépsă *militară*, precumŭ resultă din actulŭ ce dămŭ, unŭ raportŭ către Coburg, din partea Divanuluĭ din 6 Februarie 1790. Unŭ curiosŭ birŭ trecătorŭ fu și acela alŭ adunăreĭ din unele județe de brósce cu țest(1).

Administrațiunea Austriacă este fórte energică în stingerea dărilorŭ acestora. Coburg impută Divanuluĭ la 15 Februarie 1790 (stil noŭ) întârdierea percepereĭ, iar Divanulŭ respunde așĭa:

Către Măria Sé pré Înălțatulŭ Prințipŭ dela Divanulŭ țĕriĭ.

REPORT

«Cu plecăciune amŭ primitŭ luminatulŭ orderulŭ Inălțimeĭ Séle, ce este datŭ dela Februarie 15 lét 1790, astădĭ la șése ale nóstre de Februarie, întru care se poruncesce pentru ispravniciĭ județelorŭ, cumŭ că patru lunĭ n'aŭ urmatŭ să trimiță raporturile lorŭ și socotelile cu isprava dărilorŭ ce s'aŭ poruncitŭ în țéră, adecă o parte în banĭ și o parte în natură, pentru care îndată după priimirea luminatuluĭ orderŭ, numaĭ decât s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ către d-luĭ vel Vist. ca să trimiță în grabă porunciĭ straşnice la toțĭ ispravniciĭ de obște, ca în soroculŭ ce porunceșcĭ Măria Ta, de 14 ḑile, să trimiță negreșitŭ reporturile lorŭ și socotelile și cu isprava dărilorŭ la Divanŭ, arĕtândŭ ispravnicilorŭ însășĭ coprinderea luminatuluĭ orderŭ alŭ Mărieĭ Téle, că cel-ce nu va fi următorŭ nu numaĭ i se va opri léfa, ci încă vorŭ cădea și în pedépsă ostășéscă și îndată ce vorŭ veni numaĭ decâtŭ le vomŭ arĕta Inălțimeĭ Téle». 1790, Fevr. 6.

Birurile ordinare se prelevaŭ greŭ, nu numaĭ din causa lipseĭ de mijlóce a țĕranuluĭ, dar și din causa amesteculuĭ ostășimeĭ austriace. Acéstă lipsă este atât de evidentă, că Divanulŭ caută să urmeze, orĭ măcarŭ să împuțineze unele abusurĭ ordinare la prelevarea

(1) «S'aŭ datŭ poruncă la ispravniciĭ Ilfoviuluĭ ca să găséscă 300 brósce țestósa, séŭ să găséscă negustoru să le strîngă, fiindu trebuincióse pentru unŭ obrazŭ și cu plată bună se vorŭ lua.

dărilorŭ. Intre acésta era și *cercătura oerituluĭ* și a altorŭ veniturĭ. In 29 Ianuarie 1790 Divanulŭ a autorisatŭ pre vel Vist, după raportulŭ luĭ, ca să se vêndă la mezatŭ cercătura oerituluĭ, însă cercătura să se facă numaĭ asupra slujbașilorŭ *strîngêndŭ rĕvașele lorŭ, iar asupra locuitorilorŭ să nu se facă nicĭ o cercătură, nicĭ să-ĭ numere oile, nicĭ să-ĭ céră parale, măcarŭ cu orce felŭ de numire fiindu-le îndestulŭ locuitorilorŭ cele ce aŭ pătimitŭ.*

Acéstă *cercătură* a oerituluĭ se arendă numaĭ cu 5500 leĭ pe 1790. Pentru a se face posibil prelevarea acestuĭ venitŭ, Divanulŭ intervine la Coburg cu următorulŭ raportŭ, din 7 Februarie 1790:

«Inălțimeĭ Téle cu plecăciune însciințămŭ, că cercătura slujbeĭ oerituluĭ s'aŭ vîndutŭ cu taleri 5500, și fiind-că cumpĕrătoriĭ acesteĭ slujbe aŭ trebuință de cincĭ luminate porunci ale Inălțimeĭ Téle, să li să dé către comandiriĭ ostirilorŭ, adecă o poruncă către Măria Sé gheneral Oros aflându-se în cvartirŭ la sud Ialomița, altă poruncă către d-lor comandiriĭ ce sunt la cvartirŭ la sud Ilfov i altă poruncă către comandiriĭ din sud Vlașca și altă poruncă către Măria Sé ghenerar Horvath dela Focșanĭ; în care porunci să se poruncéscă de către Inălțimea Ta să nu se supere slujbașiĭ aceștia de către cineva-și din cinurile ostășescĭ, ci să aĭbă voĭe a-și căuta slujba cercătureĭ de oeritŭ întocmaĭ după cărțile Divanuluĭ și ponturile comisieĭ Visterieĭ, ci să bine-voescĭ Inălțimea Ta a porunci să li se facă luminatele porunci ale Inălțimeĭ Téle»(1). 1790, Februare 7.

Cod. XVIII, fila 353.

Desigurŭ că venitulŭ vămilorŭ mergé fórte slabŭ în 1789-1790 din causa resboiuluĭ și a ocupațiuneĭ austriace. Esportulŭ de producte și vite (1) era oprit. Importulŭ încă primea restricțiunĭ numeróse. Nicĭ chiarŭ cóse nu se putéŭ aduce în țéră fără anume permisiune, căcĭ Austriaciĭ consideraŭ cósele ca arme periculóse în mâ-

(1) Iacă un actŭ din care se vede cu ce grijă Divanulŭ oprea exportulŭ și alŭ cailorŭ

(1) «Inălțimeĭ Téle cu plecăciune însciințămŭ, că d-lor ispravniciĭ din sud Saac facŭ arĕtarea acésta: Că locuitoriĭ din Transilvania cu pașușurĭ trecŭ dincóce în țéră de cumpĕră caĭ de pe la herghelиĭ și după unde găsescŭ de i ducŭ înăuntru și ḑicŭ că sunt pentru trebuința împĕrătéscă; pentru care arĕtămŭ înălțimeĭ Téle, că a fi acestŭ felŭ de cumpĕrătorĭ fără de scirea Divanuluĭ, póte a se întâmpla multe pricinuirĭ și pe lângă aceĭa și alțiĭ de aicĭ din țéră putemŭ ḑice că și pentru alisverișu lorŭ iară-și vorŭ cumpĕra caĭ, cu nume că pentru tréba ostășéscă facŭ și aceĭa strînsură de caĭ, locuitoriĭ fiindŭ supĕrați de podveḑĭ cu luarea cailorŭ cu luarea dobitócelorŭ, cu a rĕspunde poștile, și maĭ alesŭ

nile țĕranuluĭ român și ale celorŭ de peste Dunăre. Iată un permisŭ de importŭ de cóse din Gratz:

Cătră Măria Sa.

«Constandin Grigoriu neguțătorŭ alŭ țĕriĭ de aicĭ *cere slobodenie a aduce dela Graz șépte buțĭ cu cóse ce le are maĭ dinainte tocmite de omulŭ sĕŭ acolo*, pentru care fiind-că Divanulŭ l'aŭ pusŭ de aŭ datŭ zapisŭ aicĭ la Divanŭ cumŭ că *în altă parte nu le va scóte, nicĭ va trece câtŭ de puține în țéra turcéscă*, ci sunt de trebuința țĕriĭ, iar dovedindu-se cu câtŭ de puținŭ că aŭ trecutŭ dintr'acea marfă aĭurea să se pedepséscă cumŭ va fi maĭ greŭ, să bine-voescĭ Înălțimea Ta a-ĭ da pașaport și slobodenie a aduce numitele șépte buțĭ cu cóse» (1). 1790, Ianuarie 26.

«S'aŭ făcutŭ Pitacŭ la Divanŭ cătră căminaru Hagi Moscu epistatulŭ vămilorŭ a scrie la vameșu dela hotarŭ pentru șépte buțĭ cu cóse ce este să aducă Constandin Grigoriu pentru trebuința țĕriĭ aceștia, ca să le slobódă a veni, plătindŭ însă vama cé obicĭnuită». 1790, Februarie 9.

Credŭ că acelașĭ motivŭ esplică și controlulŭ vînzĕreĭ ierbeĭ de pușcă i a plumbuluĭ. De asemene plumb și iérbă de pușcă fuseră confiscate dela Turnavitu, cunoscutulŭ credinciosŭ alŭ luĭ N. Mavrogheni.

«S'aŭ făcutŭ Pitacŭ dela Divanŭ la Februarie 7, 1790, cătră starostea de negustoriĭ, după anaforaua starostiĭ ce s'aŭ cetitŭ la Divanŭ pentru 532 ocă plumbŭ în 13 *lospe*, și pentru 732 ocă iarăși plumbŭ vergele într'o putină, i pentru 40 ocă iarbă de pușcă într'un buriŭ, și pentru 160 ocă fisicurĭ testele ce sunt luate la starostie din magazia luĭ Chir Dumitrache Turnavitu, cumŭ că

împuținându-se nutrețulŭ, ceĭ maĭ mulțĭ voescŭ a-și vinde caiĭ ca c'unŭ cuvîntŭ că n'aŭ dobitóce să scape de podvedĭ, alțiĭ putemŭ dice că avêndŭ rudeniĭ séŭ prieteșugurĭ cu din locuitoriĭ ședĕtorĭ înăuntru, potŭ face vre-o mijlocire cu ceĭce se numescŭ cumpĕrătorĭ de caĭ împĕrătescĭ și fără a-și vinde dobitócele să și le trécă înăuntru la rudele și să scape de podvedile țĕriĭ; ci dar de va fi cu putință, bine este să se zăticnéscă cu totulŭ acéstă cumpĕrătóre a cailorŭ, ca să nu se pricinuĭască lipsă de vite aicĭ în țéră, iarŭ de nu va fi acésta prin putință, atuncĭ face trebuință a se pune acésta de Măria Ta în orânduĭală, încunosciințând pre Divan, de aceștĭ ómenĭ câțĭ cu adevĕratŭ și cu numele lorŭ, sunt aceĭ rânduițĭ de-a cumpĕra caĭ pentru trebuința împĕrătéscă și fiesce-care câtă sumă de caĭ are poruncă a cumpĕra și când se va întórce să fie iarăși prin scirea Divanuluĭ sciută suma de caĭ ce vorŭ trece înăuntru. De acésta facemŭ scire Înălțimeĭ Téle și ne rugămŭ a se pune la bună orânduĭală de Măria Ta cu a nu se da pricinuirĭ de zetichnirĭ aicĭa în țéră la cererile trebuințe lorŭ ostășescĭ ce să ajutoréză cu dobitócele acestorŭ locuitorĭ aĭ țĕriĭ». 1790, Ianuarie 31.

Cod. No. XVIII, fila 353.

(1) Cod. No. XVIII, fila 347.

s'aŭ găsitŭ musteriŭ ale cumpĕra acestea, însă plumbulŭ ocaua pe baní 60, iarba ocaua po taleri 1, fisicurile suta de testele taleri 14, ci fiind-că pe acestŭ preţŭ nu sĕ împlinesce léfa ce aŭ a lua Neferii, să cerceteze starostea cu ce preţŭ le vîndŭ aceí musterii, şi de este îndestulŭ acestŭ preţŭ la analogul vîndĕrii, ca să nu se dée în pagubă şi aşîa să urmeze a le da, rĕportândŭ şi Divanuluí ce sumă aŭ eşitŭ, ca să iae poruncă».

Lipsa de importŭ era şi ea mare. Nu maí era ferŭ de ajunsŭ în Bucurescí (1) şi pentru trebuinţa podurilor se adusă din Roman. Acéstă lipsă motiva următórele ordine din 22 Ianuarie 1790:

S'aŭ făcutŭ poruncă la starostea de negustorí, ca îndată să cerceteze fórte cu de amănuntulŭ în totŭ târgu pe la toţí negustoriĭ unde se află ferŭ de vînḑare, şi la orí-cine va găsi, orí câtŭ ferŭ, anume în grabă să reportuiască Divanuluí». 1790, Aprilie 18.

«S'a datŭ poruncă prin pitacŭ la starostea de neguţitorí, după orderulŭ pré Inaltuluí Prinţipŭ, ca să dé în scire la toţí neguţitoriĭ că ceí ce vorŭ vré a cumpĕra ferŭ să mérgă, séŭ să trămiţă să ridice dela Sibiŭ, fiindŭ îndestulŭ, şi după locŭ are sĕ-lŭ plătéscă funtul... creiţarí séŭ opt, orí-ce felŭ de fierŭ arŭ vré». 1790, Ianuarie 22.

Starea acésta de decădere a comerciuluí nu se puté împuţina, de sigurŭ, cu ordine ca acesta:

«S'aŭ datŭ poruncă Divanuluí la ispravnicíĭ ot sud Saac pentru târgu Găjeni, Orlaţi cu Bucov, să se siléscă ispravnici pentru strîngerea târgurilorŭ şi pentru facerea obórelorŭ a nu se întâmpla pagubă vămiĭ ce este venitŭ alŭ cămăreí împĕrătescí». 1790, Februarie 16.

Cod. XVIII, fila 27.

«S'a facutŭ Pitacŭ la starostea de negustorí, după luminatu orderŭ dela 6 ale aceştiĭ luní şi după catalogu de o sumă de cărţi ce aŭ datŭ, care sunt de vînḑare, să dée de scire la toţí de obşte şi care va vré să cumpere să arete la cinstitulŭ Ştabs auditorulŭ, unde este să se facŭ mezatulŭ acestorŭ cărţi». 1790, Februarie 25.

Cod. XVIII.

Şi acéstă stare decăḑută a comerciuluí provine în mare parte şi din causa requisiţiunilorŭ de tótă natura în folosulŭ oştirilorŭ de ocupaţiune. Requisiţiunile avéŭ a se face, ce-í dreptulŭ, cu *cislă*, pe judeţe şi cu óre-care plăţí minime. Acésta se vede din următórele

(1) Cod. No. XVIII, fila 22.

ordine ale Divanuluĭ, unulŭ dela 25 Ianuarie 1790 și altulŭ din 29 Ianuarie:

«După reportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru a maĭ avé locuitoriĭ unde sunt ostașĭ ușurare, cumŭ și ostașiĭ a nu avé lipsă de carne, s'aŭ datŭ dela Divanŭ rĕspunsŭ d-luĭ, ca să poruncéscă să facă cislă pe doue plășĭ la Ilfovŭ, unde nu sunt ostașĭ ispravniciĭ județuluĭ, la care să se dée totŭ felulŭ de strașnice porunciĭ, a nu găsi cine-va mijlocu de vre-o mâncătorie, fără de numaĭ cisla să fie de cinciḑeciĭ de vaciĭ și ceĭ ce vorŭ da vitele să-șĭ iae peile și plată câte parale *treĭ pe ocă*».

După reportul d-luĭ vel Vist. pentru județu Buzeuluĭ, că nu maĭ are vite a se da la hrana oștirilorŭ, până și vacile cu viței s'aŭ tăiatŭ, că să taie pe tótă ḑiua câte 15 vaciĭ, cum și pentru satele plaiuluĭ, i ungureni că nu potŭ a rĕspunde zahareaua în natură, s'aŭ datŭ poruncă la comisia Visterii, ca să facă orânduială la vre-unŭ județŭ, de vite, în puțină vreme până vorŭ sosi vitele împĕrătescĭ, cumŭ și pentru ceĭ ce nu aŭ a rĕspunde zahareaua în natură să o rĕspunḑă în baniĭ și întâiŭ darea de baniĭ să se dée pentru împrumutarea ce aŭ făcutŭ Divanulŭ prin zapis, și să se iae zapisulŭ. 1790, Aprilie 29.

«După însciințarea ispravnicilorŭ dela sud Teleorman și după reportulŭ d-luĭ vel Vistier pentru vitele ce se mănâncă de ostașĭ, ca se taĭe pe fieștecare ḑi câte patru-ḑeciĭ vaciĭ și până acumŭ numaĭ dintr'acelŭ județŭ s'aŭ datŭ, aŭ găsitŭ și Divanulŭ cererea ispravnicilorŭ drĕptă și reportuirea d-luĭ vel Vist. cu cale, spre a se da vite și din județulŭ Oltuluĭ și s'aŭ datŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vist. ca sĕ facă orânduĭală și la Olt de vite.

Deciĭ: *treĭ parale pe oca de carne* era prețul ce se promité de Austriacĭ

Pentru tăĭerea vitelorŭ requisiționate ast-felŭ, cât pe ce să se *requisiționeze* și măcelarĭ românĭ. A trebuitŭ să intervină unŭ noŭ ordinŭ în 20 Maiŭ 1790 ca să se împedice asemenĕ requisiționărĭ (1). Măcelariĭ n'avéŭ voĭe să cumpere vite tinere pentru consumațiunea orașelorŭ. A trebuitŭ intervenirea uneĭ jălbĭ a lorŭ, din Aprilie 1790, ca să li se dée voĭe.

(1) «După reportulŭ d-luĭ vel Agă că nu vorŭ măcelariĭ a merge cu carne de tăiatŭ la lagăre, s'aŭ datŭ respunsŭ că de vreme ce arétă, că porunca este a nu face silă, ci de bună voĭe cine-va vré să mérgă, nu încape poruncă, nicĭ orânduĭală a face». 1790, Maiŭ 24.

Cod. No. XVIII, fila 162.

«La jalba măcelarilorŭ din Bucurescĭ ce aŭ datŭ, că nu îĭ îngăduescŭ marchitaniĭ ostășescĭ să cumpere vite tinere, și d-luĭ vel Agă le face sicletŭ a fi carne la scaune îndestulă, să rógă a avé voïe să cumpere vite cumŭ vorŭ găsi; li s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ, că vite tinere nu sunt slobodĭ a cumpĕra, ci d-luĭ vel Agă să arete numele măcelarilorŭ câțĭ sunt adevĕrațĭ măcelarĭ și să li se facă cărțile Divanuluĭ la mânĭ, spre a avé voïe să cumpere vite, ne maĭ supĕrându-ĭ marchitaniĭ cu luarea vitelorŭ, avênd și câte un ostașiŭ împreună». 1790 Aprilie 17.

«După însciințarea d-luĭ vel Ghiurgiu i s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ că fiesce-care regimentŭ are a griji pentru măcelarĭ, fiindŭ orânduită plata lorŭ, ne fiindŭ țéra datóre, iarŭ de nu aŭ ómenĭ cu acestŭ meșteșugŭ s'aŭ scrisŭ la ispravnici Săcuïenilorŭ i Prahova, ca să trimiță și să slujéscă cu plată dela regimenturĭ; s'aŭ datŭ porunca și la d-luĭ vel Agă, ca câțĭ vorŭ vré din negustorĭ, să mérgă cu cele trebuincióse de mâncare la lagărŭ ca să vîndă cu folosulŭ lorŭ». 1790, Maiŭ 3 (1).

Dămŭ în note o serie de ordine relative la requisițiunĭ militare și la modulŭ cumŭ se prelevaŭ. Iată însă unŭ documentŭ care probéză că asemene requisițiunĭ nu se făcéŭ tot-déuna în modŭ regulatŭ și după o anumită *cislă* (2), ci ca o adevĕrată jăfuire:

«După însciințarea ispravnicilorŭ dela sud Teolerman pentru ostașiĭ ce trecŭ în susŭ și în josŭ, că aŭ luatŭ dela lŏcuitorĭ și care și vite și fĕn și porumb și orĭ-ce aŭ găsitŭ de l'aŭ mâncatŭ, încâtŭ s'aŭ speriatŭ lŏcuitoriĭ, s'aŭ făcutŭ respunsŭ că întru atâtea rânduriĭ li s'aŭ scrisŭ ca să afle pe ostașiĭ ce facŭ rĕŭ, dela ce regimentŭ sunt, și cumŭ chĭamă pe comandiriĭ și tisturile acelorŭ regimenturĭ? și n'aŭ urmat'o acésta, din care sunt vinovațĭ, căcĭ din pricina acésta nicĭ unŭ respunsŭ sevărșitŭ nu potŭ lua, ci să caute să însciințeze numele comandiruluĭ i regimentuluĭ, ca să se scie spre a se puté face îndreptare și să însciințeze dreptulŭ adevĕrŭ cea ce s'aŭ luatŭ dela lŏcuitoriĭ de ostașĭ, iarŭ să nu scrie vre-o minciună, că vorŭ cădé în mare urgie și se vorŭ scóte și din isprăvnicie» (3). 1790, Aprilie 24.

---

(1) Cod. No. XVIII, fila 125.

(2) «*Cisla* era maĭ multŭ o vorbă góla, căcĭ se luaŭ dela unele județe tóte vitele. Iată dovadă:

«După însciințarea ispravnicilorŭ județuluĭ Ilfov și după raportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru trebuința ce este de vite a se tăia la ostașĭ din cvartirŭ dela acestŭ județŭ, căcĭ vite nu se maĭ găsescŭ în județulŭ Ilfov, s'aŭ datŭ respunsŭ la d-luĭ vel Vist. ca suma ce va găsi cu cale și în care județe va socoti din Dâmbovița, Argeș, i Saac, să cisluïască, care cislă să o arete și Divanuluĭ». 1790, Februarie 19.

Cod. No. XVIII fila 31.

(3) Cod. XVIII, fila 113.

Și nu numaĭ proviziunĭ în natură și vite se requisiționaŭ. Morile particulare eraŭ luate în serviciulŭ manutanțelorŭ oștirilorŭ (1).

Lemnulŭ la poduri pe căile de comunicațiune, se taĭe și se cară requisiționalmente. Ba chiar vase de plutire pe Dunărea, Olt se fabrică în acelașĭ modŭ (2).

---

(1) *Cătră d-luĭ stolniculŭ Constandin Nenciulescul pentru cheltuĭala morilorŭ ce se face, unde se macină zaherĕua Impĕrătéscă.*

«După orderulŭ pre Inălțatuluĭ Prințipŭ, dela 3 ale luĭ Aprilŭ, pentru măcinișulŭ zahereliloru ce se facŭ la morile de aicĭ și cerŭ stăpâniĭ morilorŭ a nu remănea de totŭ păgubașĭ avêndŭ multă cheltuĭală și oium nu li se dă și că voesce Măria sa a arĕta stăpâniĭ morilorŭ cheltuĭala ce aŭ la meremeturĭ și-șĭ va lua plata, s'aŭ făcutŭ poruncă către stolniculŭ Constandin Nenciulescu și către alțĭ stăpâni de morĭ, ca să arete cu catastihŭ tótă cheltuĭala ce aŭ la meremetulŭ morilorŭ, arĕtându-se cuprinderea luminatuluĭ orderŭ întocmaĭ». 1790, Martie 28.

Cod. No. XVIII, fila 79.

(2) «După orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ dela Martie 3, cumŭ că d-luĭ maiorulŭ de Podari Hoembruc, arétă, că afară din 8 vase ce sunt făcute la Căscióre s'aŭ isprăvitŭ și treĭ șeicĭ din cele 12 poruncite și s'aŭ pusŭ și pe apă, și cumŭ că de arŭ fi fierulŭ celŭ trebuinciosŭ s'arŭ isprăvi și cele-l-alte până la sfârșitu luĭ Martie și cumŭ că fierulŭ dela Roman ce s'aŭ adusŭ la Focșanĭ este trebuincĭosŭ a se aduce în grabă și cumŭ că maĭ face trebuință de lemne, de scânduri și de funie gróse ca să maĭ redée; de care poruncesce, ca ispravnicu județuluĭ Vlășcĭĭ celŭ din urmă celŭ află la Căscióre, să facă gătirea cé cuviinciósă și se ducă tóte ale poduluĭ la locŭlŭ celŭ orânduitŭ și să-lŭ și facă. Așișdere arétă Măria Sa, cumŭ că pentru acelea 12 șăicĭ este trebuință de 220 de fulăĭ la lopețĭ, care trebue să se dée din județu Vlășcii i al Ilfovuluĭ și cumŭ că să se poruncéscă armașuluĭ Nicolae să pórte grijă, ca până la sfârșitulŭ luneĭ aceștia, ómeniĭ să fie strînșĭ și ca să rămâĭe și să stée acești ómeni în slujbă să nu fugă, să cuvine să nu se supere de dărĭ și să le plătéscă fieșcăruia pe ḑi din capitalulŭ țĕrĭĭ câte ḑece creițarĭ și câte o ocă malaiŭ de porumbŭ și după trebuință să-ĭ schimbe, pe lună, séŭ cétă, cu rândulŭ; pentru care acésta póte să pórte grijă și să ție socotélă armașu Nicolae care aŭ slujitŭ la rĕsmirăța trecută la muscalĭ lângă luntrașiĭ vaselorŭ și are sciința apeĭ și a locurilorŭ și trebue să ămble după poruncile ce i se va da; pentru care aceste tóte poruncesce să se facă rânduelile cele cuviincióse în grabă și fără de mică zăbavă; decĭ după luminatu orderŭ Mării Séle, care întocmaĭ pe largŭ arĕtămŭ d-tale, să nevoeșcĭ atâtŭ pentru hieru, pentru lemne, pentru ispravnicu Vlășciĭ, pentru lopătariĭ din județu Vlășciĭ și Ilfovuluĭ, cu rânduiala mâncăriĭ și plata lor i pentru acestŭ armașŭ Nicolae, a face trebuincĭósele poruncĭ pentru orânduĭala și urmarea săvârșiriĭ și împlinirea acestora în vreme fără de zăbavă». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII.

Serviciulŭ requisiţiuniloru (1) pentru armata austriacă nu se

Către Dumnéluĭ vel Vist.

(1) «După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ dela 24 ale luĭ Martie cumŭ că de vreme ce slujba *cere a se lua socotéla zaharelelorŭ ce s'aŭ datŭ pentru ostaşi din judeţele de peste Olt şi a se face rânduială atâtŭ pentru ceea ce trebue să dé de acumŭ înainte, câtŭ şi pentru darea carelorŭ şi alte slujbe pentru campania viitóre*, şi aşĭa să se facă mĕsurile cele trebuincióse, atâtŭ pentru vremea trecută, câtŭ şi pentru vremea viitóre; Divanulŭ să poruncéscă d-tale şi să te înscliinţeze, că trebue să mergĭ la Craiova cu d-luĭ Oberst-Laitnant *directoru zaharelelorŭ Helişer*, ca să întocmiţĭ acolo cu Divanulŭ şi să faceţĭ orânduelile obicĭnuite atâtŭ pentru binele slujbeĭ, câtŭ şi pentru mântuinţa ţĕrĭĭ şi să faceţĭ reportŭ de tóte ce se vorŭ face de d-ta acolo; pentru care nu lipsesce Divanulŭ a înscliinţa cuprinderea orderuluĭ spre a fi următorŭ». 1790, Martie 16.

Iacă şi diverse acte relative la requisiţiunĭ, acte promise maĭ susŭ, la pagina 386:

«După înscliinţarea comisiĭ Visterĭĭ ţĕrĭĭ şi după reportulŭ d-luĭ vel Vist. la pricina ce este între Ienache Ciupescu cu lŏcuitorĭĭ dela Fulga pentru bani ce i să cere de zaharelele ce aŭ luatŭ, fiind-că elŭ tăgăduesce că nu aŭ luatŭ bani din judeţ dela ispravnicĭĭ ce nu aŭ fostŭ şi că sunt şi la alte sale ne plătitŭ, aŭ fĕcutŭ Divanulŭ rĕspuasŭ la d-luĭ vel Vist că s'aŭ orânduitŭ stolnicŭ Movilă ca împreună cu Polcovnicu Izvoranu i cu Ciupescu să facă cercetare de aŭ luatŭ ispravnicĭĭ din judeţŭ aceĭ banĭ şi luĭ nu-ĭ aŭ datŭ, la care să facă cărţile comisiĭ Visterĭĭ». 1790, Februarie 15.

Cod. No. XVIII, fila 28.

«După înscliinţarea ce face d-luĭ vel Vist. cumŭ că la cuptórele unde se cóce pânĕ ostăşéscă arŭ fi fostŭ trebuinţă de 4 care cu *butiĭ* să care apă şi fiind-că era mare cheltuĭala, s'aŭ făcutŭ unŭ puţŭ după arĕtarea luĭ Constandin Gramaticu epistatul dela cuptóre, ci Divanulŭ să răportuĭască către înaltulŭ Prinţipŭ, ca să slobódă aceştĭ banĭ aĭ cheltueli să se dée celorŭ ce aŭ făcutŭ, d-luĭ vel Vist. să facă cercetare prin vederea lucrurilorŭ de faţă cele ce s'aŭ lucratŭ la acelŭ puţŭ de sunt precumŭ le arétă orânduitulŭ epistatŭ şi de este cheltuĭala lorŭ atâta, ca să nu fie arătarea luĭ cu prisosŭ». 1790, Aprilie 22.

Cod. No. XVIII, fila 210.

«După raportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru lude 36 ce are a ţinea ispravnicu de curte, pescarĭ, acumŭ se află numaĭ 24, din care aceştĭ lude 7 sunt la Vlaşca, de unde nu potŭ aduce pesce şi cere vel ispravnicu a se schimba şi să i se dée dela Ilfovŭ cumŭ şi ceĭ ce lipsescŭ, să i se dée din ceĭ intraţĭ în orânduelĭ, s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ la d-luĭ vel Vist. ca pe ceĭ dela Vlaşca să-ĭ schimbe precumŭ cere, iarŭ pentru ceĭ ce lipsescŭ să fie îngăduitorŭ pănă se va istovi zahareua şi să i se dé». 1790, Aprilie 26.

Şése cărţi cu 6 Mum-başirĭ orânduiţĭ la 6 judeţe pentru care i salahorĭĭ ce aŭ fostŭ porunciţĭ şi nu s'aŭ împlinitŭ, care sunt trecute din cuvîntŭ în cuvîntŭ cu datoria fieş-căruĭa judeţŭ, arĕtate pe anume.

«Fiindŭ-că pentru carăle i salahorĭĭ ce sunt maĭ josŭ arĕtaţĭ, carĭ aŭ fostŭ orânduitŭ a veni dela judeţu Vlăşcĭĭ pentru trebuinţa lagăruluĭ cu ţi de sorocu

făcé numaĭ de boierîĭ rînduiţĭ de Divanŭ, ci era unŭ anume *Di-*

---

orînduitŭ spre a se afla la orînduitele locurĭ, în treĭ rînduriĭ s'aŭ trimisŭ poruncile comisieĭ Vĭsterieĭ la ispravnicĭĭ judeţuluĭ, întâiŭ la Aprilie 25, alŭ doilea la Aprilie 26 şi alŭ treilea la ḑi întâiŭ a lunieĭ aceştia, cu care aceste poruncĭ din urmă s'aŭ trimisŭ şi Mumbaşirĭ într'adinsŭ, arĕtându-se ispravnicilorŭ câtŭ este de mare şi grabnică acéstă trebuinţă, şi câtă silinţă şi osîrdie sunt datorĭ să pue la acéstă tréb spre a se afla la sorocŭ, cumŭ şi ce primejdie le va veni cândŭ vorŭ face vre-o zăbavă şi nu numaĭ la soroculŭ celŭ orînduitŭ nu s'aŭ arĕtatŭ sevărşitorĭ porunceĭ, nicĭ până astă-ḑĭ, carele i salahoriĭ n'aŭ venitŭ la lagărŭ, pentru care volnicesce Divanulŭ pe să mérgă cu mare grabă la numitulŭ judeţŭ, ca să vaḑă întru adevĕrŭ, care este pricina de aŭ zăbovitŭ şi zăbovescŭ ispravnicĭĭ trimeterea acestorŭ care i salahori? de sunt adecă care în judeţŭ şi ispravnicĭĭ i cu Mum-başirĭĭ n'aŭ făcutŭ căḑuta silinţă a le trimete până acumŭ, séŭ de este elŭ embodisit care zătignesce şi pricinuesce lipsă şi discolie la împlinirea aceştiĭ marĭ trebuinţe, din ce anume curge acésta ne urmare şi ne împlinire a poruncilorŭ şi de va fi pricina din nesilinţa ispravnicilorŭ şi a orînduituluĭ Mumbaşir, numaĭ decâtŭ să iae de grumaz pe ispravnicĭ să âmble în judeţŭ ḑiua şi nóptea, ca să facă orînduita sumă de care i salahorĭ să le pornéscă cu grabă la orînduitele lagăre şi până nu va săvârşi tréba să nu slăbéscă pre ispravnicĭ nicĭ unŭ césŭ şi după ce va porni carele i salahoriĭ, apoĭ să rădice atâtŭ pe unulŭ din ispravnicĭ, câtŭ şi pe acelŭ Mumbaşir, ca pre unŭ nevrednicŭ şi becişnicŭ ce n'aŭ împlinitŭ slujba luĭ, să-ĭ aducă aicĭ la Divanŭ ca să se pedepséscă, ĭarŭ de va fi altă pricină adevĕrată şi vĕḑută de faţă, care zătignesce şi pricinuesce lipsă şi zăbavă la împlinirea aceştiĭ orînduelĭ, numaĭ decâtŭ cu mare grabă să răportuïască Divanuluĭ cu mizil dreptulŭ adevĕrŭ, arĕtându cu pliroforie bună şi cu înţelegere curată şi pe anume, acésta poruncesce Divanulŭ». 1790, Maiŭ 7.

Cod. XVIII, fila 135.

«Respuns cătră comisie la raportŭ ce aŭ darŭ d-luĭ vel Vist. pentru luminările ce aŭ datŭ uniĭ din ispravnicĭ la trebuinţele ostăşescĭ şi cerŭ a se scădea la socotelile ce se încheïe pentru zahereua ot Noemvre, s'aŭ datŭ poruncă ca ispravnicĭĭ să aréte cu catastihŭ suma luminărilorŭ, la cine aŭ datŭ şi cândŭ? şi vĕḑêndu-se de Divanŭ catastihu, apoĭ se va da poruncă în ce chipŭ se va găsi cu cale». 1790, Maiŭ 20.

Cătră comisia Visterii ţĕrĭĭ după raportu comisii pentru luminările ce cerŭ uniĭ din ispravnicĭ a se scădea, ca să se aréte cu catastihŭ la ce judeţŭ şi unde aŭ dat, ce s'aŭ cerut de Divanŭ a se vedea, arétă că ispravnici aŭ trimisŭ catastihe, numaĭ până acumŭ fiind sumă puţină de ajunge până la tal. 200, darŭ póte să se maĭ întâmple de acestea şi cere hotărîre cumŭ să urmeze: să le ţie în séma ispravnicilorŭ, séŭ să le ĭae dela lŏcuitorĭ? S'aŭ datŭ respunsŭ dela Divanŭ, că Divanulŭ cere ca să vaḑă unde şi la ce locurĭ s'aŭ datŭ, spre a se face poruncă, atâtŭ pentru celea de acumŭ înainte, ce póte să se întîmple trebuinţă la ce locurĭ se cuvine a se da, şi unde nu este poruncă a se da, câtŭ şi pentru cele date până acumŭ, după ce se vorŭ vedé locurile unde s'aŭ datŭ să se facă orînduïală de unde să plătéscă şi cu ce mijlocŭ şi pentru locurile ce

rectorŭ alŭ zaherelelorŭ, oberleitenant Helișer.

nu este cuviință a se da, să scie de acumŭ înainte a nu se maĭ da; și face trebuință a se vedea acelŭ catastihŭ la Divanŭ». 1790, Maiŭ 23.

Cod. No. XVIII, fila 157.

«După orderulŭ pré Inaltuluĭ Prințipŭ dela 13 ale acesteĭ lunĭ, că după însciințarea ce aŭ luatŭ Măria sa dela directorulŭ zaherelelorŭ polcovniculuĭ Heliser, la socotéla ce aŭ arĕtatŭ de zaherele ce aŭ datŭ țéra în natură, pentru brutariĭ de aicĭ care-șĭ cerŭ plata lorŭ pentru pânea ce aŭ datŭ dintr'alorŭ la venirea oștirilorŭ în țéră și poruncesce Măria Sa ca să încarce pre d-luĭ vel Vist. ca din baniĭ ce vinŭ de pe afară de pe zaherele să mulțăméscă și pre aceștĭ brutarĭ și tescherelele de dare se va scădé la socotélă de către directorul, ca să facă urmare și săvârșire aceștiĭ poruncĭ, de care se arete și Divanuluĭ ca să răportuĭască pré Inălțatuluĭ Prințipŭ». 1790, Martie 4.

«Cătră d-luĭ vel Vist. ca să orânduĭască a se face merimet ce trebue cu cherestea la grajdu din mŏnăstirea Sărindariŭ, ca să se pue caiĭ escelențiĭ Séle generaluluĭ Maior Salm ce este în conacŭ la d-luĭ vorniculŭ Cătunén, ne avêndŭ locŭ în curtea d-luĭ a pune». 1790, Aprilie 26.

«După raportulŭ d-luĭ vel Vist. și după însciințarea ispravnicilorŭ Muscelŭ, pentru scăḑĕmântŭ ce cerŭ la județŭ, s'aŭ făcutŭ respunsŭ, ca asemenea să facă și la acestŭ județŭ cumŭ s'aŭ facutŭ la județele Prahoveĭ, spre a face ispravniciĭ estractŭ cumŭ este starea județuluĭ și puterea și atuncĭ ceea ce se va găsi cu cale se va face scăḑĕmêntŭ». 1790, Ianuarie 25.

«După raportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru tal. 70, 60 ce s'aŭ cheltuitŭ la facerea a treĭ cuptóre la *Ciupag* și unulŭ la Rușĭ, în sud Teleorman și după adeverința ce aŭ arĕtatŭ a ofichialuluĭ Impĕrătescŭ de acolo, s'aŭ făcutŭ respunsŭ d-luĭ Vistieruluĭ, că orĭ dela Visterie séŭ din județŭ să se dée aceĭ banĭ». 1790, Ianuarie 25.

Carte pentru îndreptarea drumuluĭ și gătirea conacilorŭ de artileriile ce vinŭ pela Câmpu-Lung.

«Astă-ḑĭ... Martie luămŭ orderulŭ mării Séle pré Inalțatuluĭ Prințipŭ, întru care ni se poruncesce pentru artileria ce vine din lăuntru pe drumu Câmpu-Lunguluĭ, să orănduimŭ unŭ boeriŭ pentru purtare de grijă, credinciosu, cu pracsis, ipolipsis și cu vrednicie; decĭ dară Divanu aŭ ales pe d-ta... de a merge la Câmpu-Lung și acolo unde întâlnindu-te cu d-luĭ veĭ da porunca ce ți se dă dela comisia d-luĭ cinstituluĭ Ghenarar Oberslaitnant Eliser, unde aĭ a urma întocmaĭ după cumŭ maĭ josŭ ți se arétă, și dimpreună cu artileria a d-luĭ a veni până în Bucurescĭ și a purta de grijă de tóte celea trebuincióse, însă din Bucurescĭ până la Câmpu-Lung tóte podurile pe unde vorŭ fi stricate să daĭ poruncă *ispravnicilorŭ, boerilorŭ, mazililorŭ, breslașilor* să drégă podurile după povățuirea d-le, pe unde vor fi gropĭ și noróe, să astupe cu tufe și cu pădure ca să pótă înlesni trecerea fără primejdie.

Requisițiunile marĭ de producte agricole avură și alte consecințĭ, căcĭ nimiciră o industrie care era pe la 1790 fórte respândită: fabricațiunea spirtóselorŭ din grâne și porumburĭ. Ca să nu se împuțineze grânele pentru magazinele oștirilorŭ, *povernele* întîmpinară marĭ și serióse pedicĭ, căcĭ nu maĭ putură lucra decâtŭ fórte reduse la numĕrŭ și numaĭ cu marĭ garanțiĭ și pedepse, pentru proprietariĭ povernelorŭ, că nu vorŭ lucra decâtŭ producte agricole stricate.

Se póte vedé acestea din actele ce dămŭ în note tóte din aniĭ 1790 (1).

---

2. Find-că artileria vine cu 1200 vite, în 1070 caĭ și 130 boĭ, pentru pânea la cărăușĭ și pentru ovăzŭ și orzŭ de caĭ este de a li se da dela magazia Pitești-lor, care pentru acestea la fieșce-ce conacŭ trebue 1070, tainurĭ de orzŭ, pentru orzŭ și pentru pâine făcêndŭ ispravnici care să-lŭ încarce d-lor și să-lŭ trimiță pe la conacele celé orânduite și la locurile ce veĭ socoti d-ta împreună cu..... ca să fie conacile de poposală, veți orândui de a pune câte 1200 porțione de fênŭ, dândŭ poruncă ispravnicilorŭ, ca negreșitŭ fânulŭ fără zăbavă să-lŭ pue la conace deplin, care vinŭ care 12 de mĕsură, în fieș-ce carŭ câte 80 porțione și porționulŭ de ocă 5, puindŭ d-stră și ómenĭ salahorĭ să lege fênulŭ și să facă porțione, ca să nu se risipéscă și să nu dé iama chirigiiĭ a lua fără orânduială, că atuncĭ nu va ajunge îndoitŭ și întreitŭ.

3. Aveți acéstă voĭe și poruncă, ca să orânduițĭ boeriĭ și boerinași de împreună cu ispravnicĭ pentru înlesnirea trebiĭ și pentru discolia carelorŭ de a cumpăra porumbŭ pentru grăunțele cailorŭ de unde vorŭ găsi să iae și cu fitănțiile d-luĭ să se plătéscă chila Brăiliĭ de 240 ocă po tal. 7, care plată se va da dela d-lor ispravnicĭĭ și cu fitănțiiie d-luĭ se vorŭ ținea în sémă la Visterie.

4. Fiind-că cu aceste dobitóce ce vinŭ cu artileria, caĭ și boĭ, este să se întórcă înapoĭ, trebuința este de a se pune iarășŭ la acele orânduite conace câtŭ fênŭ și porumbŭ, cumŭ și la alŭ doilea venire ce este să se maĭ aducă altŭ conacŭ la venire, și altulŭ la al doilea întórcere, iarășŭ d-luĭ să aibă purtare de grijă a orândui pe ispravnicĭĭ județelorŭ, de împreună și cu boeriĭ, mazili, brăslași ca din vreme să strîngă fênulŭ să-lŭ aibă făcutŭ gata porțione, să cumpere porumbulŭ să fie gata bătutŭ, după cumŭ ḑicemŭ că se plătesce dela Visterie, ca să nu se supere locuitoriĭ pentru care, ci lândŭ d-luĭ porunca Divanuluĭ numaĭ decâtŭ cu olacŭ să purceḑi și în faptă să puĭ tréba, dândŭ poruncă cu strășnicie, ca fără de zăbavă să se pue fênulŭ și porumbulŭ la locurile de conace, unde se vorŭ socoti, orânduindŭ câte un mazilŭ și câte unŭ slujitoriŭ a fi magasierŭ a primi fênulŭ și porumbulŭ, ca în vreme să se dée ĭarăși cu porunca d-luĭ, avêndŭ respunsŭ în scrisŭ dela d-luĭ, că aĭ primitŭ porunca, și aĭ purcesŭ și aĭ pusŭ tréba în faptă cumŭ ți se poruncesce și fiĭ sănătosŭ». 1790, Martie 10.

Cod. No. XVIII, fila 47.

(1) «După porunca ce ni s'aŭ datŭ prin cinstitulŭ pitacŭ alŭ Divanuluĭ supunêndu-ne aceĭ poruncĭ, amŭ mersŭ însine la povarna ce o are anastasie Negustoriŭ din

Orĭ-câtŭ de nesuferitŭ regimul requisiţiunilorŭ, totŭ s'arŭ fi în-

mahalua Gorganuluĭ, carele acestŭ Anastasie acumŭ se află la Rusia şi la numita povarnă, găsirămŭ pe Constandin nepotulŭ sĕŭ, ce-lŭ are lăsatŭ vechilŭ pentru acéstă trébă a povernii, căruia cerêndu-ĭ ca să ne arĕte bucatele ce le are strînse pentru lucru povernii, ca să le vedemŭ de sunt stricate, netrebnice pentru hrana, mâncarea obştieĭ, séŭ de sunt bune, precumŭ aşĭa ni-se poruncesce de către cinstitulŭ Divanŭ, nĭaŭ arĕtatŭ treĭ feliurimĭ de bucate, însă vre-o 10 chile de porumbŭ, i vre-o 10 de meiŭ şi vre-o 2000 ocă de mălaiŭ şi porumbŭ măcinatŭ, care aceste bucate ni le-aŭ arĕtatŭ: tóte sunt stricate, cu adeveratŭ netrebnicĭ de hrana obştieĭ, fără numaĭ de trebuinţa povernii; întrebândulŭ de maĭ are la altŭ locŭ aicĭ în Bucurescĭ alte deosebite bucate strînse, ca să mergemŭ să le vedemŭ de sunt stricate séŭ bune şi ne dete respunsŭ, că elŭ până acumŭ alte bucate nu are strînse, fără numaĭ acestea ce arĕtămŭ maĭ susŭ şi că este să mérgă afară prin judeţŭ unde va afla bucate stricate să cumpere şi să le aducă; după acésta l'amŭ dusŭ la epitropie şi după porunca cinstituluĭ Divanŭ l'amŭ pusŭ de aŭ datŭ zapisŭ prin chezăşia unuĭ Diamandi Angheni negustorŭ, cuprinzĕtorŭ întocmaĭ după porunca cinstituluĭ Divanŭ, prin care se légă elŭ şi cu chiezaşulŭ luĭ, că în tótă vremea câtŭ va lucra acéstă povarnă nicĭ într'unŭ chipŭ nu va face vicleşugŭ de a cumpĕra bucate bune, ca să le lucreze împreună cu celea stricate, fără numaĭ pre câtŭ i se va da voĭe dela cinstitu Divanŭ, la o sută de chile bucate stricate, cincĭ chile de bucate bune, iarŭ maĭ multŭ nu, iar dovedindu-se cu vre-un vicleşugŭ că aŭ cumpăratŭ bucate bune pentru trebuinţa povernii maĭ multŭ peste acelea cincĭ chile la sută, atuncĭ deosebitŭ de strafulŭ ce se va hotărî de către cinstitul Divanŭ ca se dé unde i se va porunci, ci să se osândéscă şi *cu pedépsa de perderea vieţiĭ*, elŭ şi cu chiezaşu luĭ, ci noĭ după porunca cinstituluĭ Divanŭ nu lipsimŭ a face însciinţare, ca să i se facă cuviinciósa hotărîre, cumŭ Dumneḑeŭ va lumina cinstitulŭ Divanŭ». 1790, Martie 12.

Constandin Cluceriu. Nicolae Păhar. Stefan Medel.

Intărirea Anaforali dela Divanŭ.

«După încredinţarea ce aŭ datŭ Divanuluĭ prin chezaşŭ la epitropie cumŭ se vede într'acéstă Anafora a epitropilorŭ, i s'aŭ datŭ slobozenie, ca să aibă voĭe a lucra numitele bucate ce are şi altele ce va cumpĕra stricate, pentru care se poruncesce d-tale vel spăt. i d-tale vel Agă şi tuturorŭ câţĭ se cuvine, să nu fie povarna oprită maĭ multŭ, ci slobodă a lucra cu acestŭ felŭ de bucate, fără de a nu se supĕra de către zapciĭ întru nimicŭ». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 55.

Pitacŭ către boerĭ epitropĭ pentru povernĭ.

«S'aŭ cetitŭ la Divanŭ Anaforaua d-vóstră de cercarea ce aţĭ făcutŭ bucatelorŭ luĭ Anastasie povarnagiu şi de chezăşia ce a-ţĭ datŭ, căruĭa după chezăşia ce aŭ datŭ, i s'aŭ datŭ slobozenie dela Divanŭ a lucra ne opritŭ, ci darŭ să grijiţĭ d-vóstră de acéstă trébă a povernelorŭ, după porunca ce ne-aŭ venitŭ şi dela Măria Sa pré Inaltulŭ Prinţipŭ, prin orderŭ dela 22 ale luneĭ aceştia, prin care poruncesce Divanuluĭ: (ca să iae aminte Divanulŭ a nu

dulcitŭ, décă, precumŭ se promitea, se plăteaŭ requisiţionatele pro-

---

se cheltui bucate bune la acestŭ lucru de băutură şi că să se lucreze acestŭ lucru numaĭ de aceĭ ce s'aŭ hrănitŭ cu acéstă meserie :) şi atâtŭ acestŭ Anastasie să nu aducă bucate bune peste porunca slobodeniĭ ce i s'aŭ datŭ, câtŭ şi alţĭ, carĭ audimŭ că lucrézŭ bucate la povernĭ în Bucurescĭ séŭ afară să cercetaţi d-vóstră, cine sunt, cu ce volnicie şi cu ce poruncă aŭ deschisŭ povernĭ de lucru? şi cu ce felŭ de chezăşie? cumŭ şi ce felŭ de bucate lucrézŭ la povernĭ? şi să arĕtaţi negreşitŭ Divanuluĭ. Decĭ este Divanu datorŭ, după orderulŭ Inaltuluĭ Prinţipŭ a face cercetare de acéstă trébă şi a fi pliroforisitŭ pentru fieş-care povarnă; cu care purtare de grijă sunteţĭ dela Divanŭ, d-vóstră încărcaţĭ şi aveţĭ a respunde şi fără de cartea Divanuluĭ nu este slobodŭ nimenĭ». 1790, Martie 13.

Cod. No. XVIII, fila 58.

11 Cărţi, publicaţiĭ la 11 judeţe, afară din Muscel, pentru povarnagiĭ ce vorŭ să cumpere bucate stricate.

«După jălbile unora din povarnagiĭ ce aŭ fostŭ obicĭnuiţĭ a se hrăni cu acestŭ lucru a povernelorŭ şi din poruncă aŭ fostŭ opriţĭ, răportuindŭ Divanulŭ către Măria Sa pré Inălţatulŭ Prinţipŭ, s'aŭ milostivitŭ Măria Sa atâta pentru dînşiĭ, spre a nu fi lipsiţĭ de hrana acé cu care aŭ fostŭ obicĭnuiţĭ, dându âncĕiŭ chezăşie aice la Divanŭ şi Divanulŭ să li dée slobodenie numaĭ pe bucate stricate ce nu vorŭ fi de alte trebuinţe fără de numaĭ de lucru povernilorŭ, câtŭ şi asupra acelora ce aŭ acestŭ felŭ de bucate stricate, ca să pótă prinde cevaşŭ pe dînsele să nu le pérdă cu totulŭ, pentru care ne-aŭ datŭ Măria Sa Prinţipŭ orderu la Divanŭ, dela 22 ale luneĭ aceştia, cum-că Divanulŭ să iée aminte şi să pórte grijă a nu se lucra pe lângă acelé stricate şi bucate bune şi să se încredinţeze bine la acestŭ Divanŭ; Decĭ Divanulŭ aŭ orânduitŭ tréba acésta asupra epitropilorŭ ca să iae chezăşie dela fieşce-care după poruncile ce li s'aŭ datŭ şi arĕtêndŭ Divanuluĭ cu Anafora, să li se dée cărţile Divanuluĭ de slobodenie, căcĭ într'altŭ chipŭ, fără de cărţile Divanuluĭ, nu sunt slobodĭ nimenea, dar cu tóte acestea Divanulŭ vă poruncesce şi d-vóstră ispravnicilor, să nu cumva vre-unulŭ din ceĭ ce li se va da voĭe de bucate stricate prin cartea Divanuluĭ să ridice şi se aducă de pe afară la acestŭ felŭ de lucru de bĕutură şi bucate bune, să căutaţĭ să purtaţĭ de grijă, poruncindŭ şi zapciilorŭ ca să nu îngăduĭască a face împotrivire la Inaltă porunca Mării Séle Inaltuluĭ Prinţipŭ, spre a ridica bucate bune, nicĭ sĕ fie slobodĭ a lucra pe afară cinevaşĭ povarnă fără de cartea Divanuluĭ şi de este acia în judeţu d-vóstră vre-o povarnă, să aveţĭ a cerceta, cine este acelŭ povarnagiŭ? şi cu ce poruncă şi slobodenie lucrézŭ? şi negreşitŭ să însciinţezĭ Divanuluĭ, oprindŭ negreşitŭ pe celŭ ce nu va cărţile Divanuluĭ». 1790, Martie 15.

Cod. No. XVIII, fila 65.

Carte către Iordache Niculescu, ce s'aŭ orânduitŭ de Divanŭ asupra povernelorŭ.

«Eţi facemŭ în scire, că nimenea nu este slobodŭ a avea povarnă şi a lucra lucru de bĕutură ce se face din bucate, nicĭ în Bucurescĭ, nicĭ afară în ţĕră, fără

ducte, fie și cu prețurĭ derisoriĭ, dar promisiunea nu se realisa maĭ

---

de numaĭ celŭ ce va avea cartea Divanuluĭ de sloboḑenie pe bucate stricate, după porunca și hotărîrea pré Inălțatuluĭ Prințipŭ, prin orderulŭ ce aŭ datŭ la Divanŭ, dela 22 ale luneĭ luĭ Martie lét 1790, în care scrie chiarŭ așĭa, că paza ce se face într'aceste vremĭ de a nu se lucra rachiŭ din grâŭ bunŭ este pré bună și trebuința este de a lua aminte Divanu, a nu se pune la facerea rachiuluĭ bucate bune, decâtŭ stricate și rachiulŭ să se facă numaĭ de aceĭ ce s'aŭ hrănitŭ până acumŭ cu acéstă meserie; decĭ amŭ socotitŭ să orânduimŭ într'adinsŭ unŭ boerŭ cu bunŭ epolipsisŭ, asupra căruia să dămŭ tréba acésta a Nizamuluĭ povernilorŭ, spre a păzi să nu se facă în potrivă urmărĭ; ĭată Divanu aŭ alesŭ pe d-ta și-ți dămŭ tréba acésta asupră cu asfetulŭ celŭ cuviincĭosŭ dela d-luĭ vel spătarŭ, ca maĭ întâiŭ dupe ce veĭ primi porunca acésta a Divanuluĭ să aibĭ a face cercetare în toțĭ Bucurescĭĭ și afară ca să afli unde și cine lucréză povarnă și cu ce poruncă și sloboḑenie și pe cela ce nu va avea cartea Divanuluĭ numaĭ decâtŭ să-lŭ poprescĭ, să-lŭ închiḑĭ și să pecetluescĭ povarna, ca unuia ce aŭ făcutŭ îndrăznélă împotriva luminateĭ porunciĭ Mării Séle Inaltuluĭ Prințipŭ, care din începutŭ aŭ fostŭ datŭ prin orderŭ spre a fi poprite povernile, pe care să-lŭ arĕți Divanuluĭ: de când și ce felŭ de bucate aŭ lucratŭ? și veĭ avea poruncă; de altă parte, să facĭ cunoscutŭ la toțĭ povarnagii vechĭ, carĭ se hrănescŭ cu lucru acesta, spre a șci cum-că escĭ orânduitŭ de Divanŭ asupra Nizamuluĭ povernilorŭ, însciințându pe uniĭ ca aceĭa, că Măria Sa Inaltulŭ Prințipŭ s'aŭ milostivitŭ atâtŭ asupra povarnagiilorŭ spre a nu se isterisi de acestŭ alisverișŭ cu care aŭ fostŭ obicinuițĭ de s'aŭ chivernisitŭ, câtŭ și asupra celorŭ ce vorŭ avea bucate stricate spre a puté prinde pe dînsele cevașŭ să nu le piarḑă cu totulŭ și le dă voĭe, însă cu acéstă orânduială, să aibă întâiŭ a da cheșazŭ la d-ta în scrisŭ cum că nu va strica bucate bune ce sunt de trebuință mâncăreĭ, la acestŭ lucru de bĕutură peste porunca d-luĭ, iarŭ de se va prinde, atuncĭ să se pedepséscă și să piarḑă și bucatele acelea și d-ta luându acéstă chiezășie și pliroforisindu-te bine, ca unulŭ ce însușĭ aĭ a respunde la întîmplare împotrivă, să arĕți Divanuluĭ cu Anafora în scrisŭ unde și cine anume? ca să se dée cartea Divanuluĭ de sloboḑenie a lucra și a face hrana sa și așĭa cu cartea Divanuluĭ va fi slobodŭ; dreptŭ acea se poruncesce d-tale vel spăt. să orânduescĭ un zapciŭ cu câți-va slujitorĭ, ca să se afle la tréba acésta, lângă numitulŭ stolnicŭ». 1790, Martie 20.

Cod. No. XVIII, fila 77—78.

Către stolniculŭ Iordache Neculescu pentru povarnagii ce li se dă voĭe să lucreze.

«Vasile Grecu ce ține povarna Ianculuĭ la Fântâna Bouluĭ, după obiceiŭ vechiŭ, după chezășia ce arĕți prin reportulŭ d-tale dela patru ale luneĭ luĭ Aprilie, că aŭ datŭ prin zapisŭ în scrisŭ, iată i s'aŭ datŭ sloboḑenie, ca să aibă voĭe a lucra rachiŭ de bucate stricate, pentru care s'aŭ datŭ la mânile luĭ cartea Divanuluĭ de sloboḑenie, ca să nu fie popritŭ, ci darŭ să grijescĭ bine, ca să nu se cheltuiască la acestŭ lucru de bĕutură zahare ce este bună de mâncare, peste orânduiala și peste porunca ce este datŭ, căcĭ nu numaĭ el va cădé în mare vinovăție și va păgubi cu totulŭ acele bucate, ci și d-ta veĭ avea a respunde, ca un orânduitŭ asupra acesteĭ trebĭ». 1790, Aprilie 6.

nicĭ odată şi ómenii remăneaŭ cu «fitanţii» neplătite, ba une-orĭ contestate, sub unŭ cuvêntŭ orĭ sub altulŭ (1).

Apoĭ pe lângă nevoile requisiţiunilorŭ maĭ se impunéŭ, ca în timpurĭ liniştite şi narturĭ. Adevĕratŭ că «boeriĭ epitropĭ» se camŭ sfiiaŭ de a impune narturĭ, déră Divanulŭ, împinsŭ de regimulŭ Austriacŭ, ceré acele narturĭ şi otăria, bună-óră, ca carnea de mielŭ să se vîndă cu nartŭ la scaune dupe sf. Gheorghe:

«Dupe reportulŭ d-luĭ vel Agă, cumŭ să se urmeze pentru carnea de mielŭ a o vinde măcelariĭ la scaune? fiind-că sfeti Gheorghe aŭ trecutŭ, s'aŭ datŭ poruncă către boeriĭ epitropĭ, ca să cerceteze atâtŭ pentru acésta, câtŭ şi pentru celelalte felurimĭ de cărnurĭ şi nartul ce se va găsi cu cale să-lŭ aréte Divanuluĭ şi d-luĭ vel Agă să ducă pe măcelarĭ la boeriĭ epitropĭ şi să aducă Anafora. 1790, Aprilie 24.

«Poruncă către boeriĭ epitropĭ, că din ḑiua sfinţilorŭ Impĕraţĭ Constandin şi Elena aŭ avutŭ poruncă a pune nartŭ la carne şi nicĭ până acumŭ nu s'aŭ vĕḑutŭ nicĭ o urmare, ci darŭ dupe porunca ce aŭ să facă nartŭ şi se arĕte Divanuluĭ Nartulŭ celŭ cuviinciosŭ, la care d-luĭ vel Agă se facă epistasia a se urma porunca». 1790, Maiŭ 24.

Dămŭ în note precióse documente referitóre la diverse narturĭ stabilite sub regimulŭ austriacŭ, între carĭ:

«Luĭ Dumitru Grecu povarnagiu ce are povarnă aicĭ în Bucurescĭ la Fôntâna Bouluĭ după raportulŭ stolniculuĭ, dela 5 ale luĭ Aprilie, asemenea carte i s'aŭ datŭ». 1790, Aprilie 6.

«Luĭ Gheorghe Grecu povarnagiu ce are povarnă aicĭ în Bucurescĭ la Fôntâna Bouluĭ dupe reportulŭ stolniculuĭ dela 5 ale luĭ Aprilie asemenea carte i s'aŭ datŭ»(1). 1790, Aprilie 6.

Cod No. XVIII, fila 83.

(1) Iacă un exemplu:

«Dupe reportulŭ d-luĭ vel Vist. pentru ceĭ ce li s'aŭ luatŭ bucate în venirea crescinescilorŭ oştirĭ şi li s'aŭ datŭ fitanţii, cumŭ şi pentru douĕ fitanţii ale magazierilorŭ i a d-luĭ vel Agă, ce s'aŭ luatŭ bucate dela Ioniţă Nicola şalvaragiŭ, i Dragomir i Tudorache şi Pilat ovreĭulŭ, de aicĭ din Bucurescĭ, care nicĭ în catastihŭ ce aŭ datŭ magazierii nu se găsescŭ trecute, că de unde este porunca a li se plăti, fiind-că îşĭ cerŭ împlinirea dreptuluĭ lorŭ? s'aŭ datŭ respunsŭ la d-luĭ vel Vist. că pentru acele fitanţii va face Divanulŭ teoria pricineĭ, iarŭ pentru plată, dupe cumŭ şi d-luĭ găsesce cu cale, să fie îngăduitorĭ până se va încheia socotelile judeţelorŭ». 1790, Februarie 18. Ad. colendasgraecas!

Cod. No. XVIII, fila 30.

a) Nartulŭ pe verdeţurĭ şi legume din 15 Septemvrie 1790. *b)* Nartulŭ pe lucrurĭ de băcănĭi, din 8 Noemvrie 1790. *c)* Nartulŭ pe carne, 15 banĭ oca. *d)* Nartulŭ pe pâne. *e)* Nartulŭ pe lumînărĭ de seŭ. *f)* Nartulŭ pe lumînărĭ de céră şi altele(1).

---

(1) *Nartulŭ luminărilorŭ în ce chipŭ s'aŭ găsitŭ cu cale a vinde ocaua de luminărĭ de céră. Către luminatul Divanŭ alŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ românescĭ, dela noĭ ceĭ maĭ josŭ numiţĭ, Anafora.*

«Dupe jalba ce aŭ datŭ luminatuluĭ Divanŭ celŭ ce ţine pe acestŭ următorŭ anŭ, cherhaneaua vînzĕrĭĭ făcliilorŭ de céră, dupe poruncă ni-amŭ adunat la un locŭ şi prin cercetare îndestulându-ne de cumpĕrătórea materialurilorŭ la acéstă vreme şi de alte cheltuelĭ, ĭată se arétă maĭ josŭ:

Părale	
70	Cumpĕrătórea uneĭ ocă de céră.
7	Se încarcă la ţece una scădĕmêntulŭ cerĭĭ la topitŭ şi lucru.
3	Pentru 9 dramurĭ bumbacŭ ce intră la ocă.
7	Pentru lemne, chiria prăvălieĭ şi simbria slugilorŭ.
7	Câştigulŭ luminăraruluĭ, la ţece unulŭ, dupe preţulŭ cumpĕrătóreĭ unĭĭ ocă
94	de céră. Insă cu acestŭ nartŭ va puté fi până la vremea strînsuluĭ de miere, ĭarŭ atuncĭ razemă tréba ĭarŭ la porunca luminatuluĭ Divanŭ; de acésta însciinţămŭ şi cé desăvârşită hotărîre se va face de către luminatulŭ Divanŭ».

Dumitrache Stolnicu, Ioniţă Căminariu.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«De vreme ce s'aŭ cunoscutŭ de faţă paguba luminăraruluĭ, poruncesce Divanulŭ ca să aibă voĭe, de acumŭ până la vremea strînsuluĭ de miere, a vinde ocaua de făclĭĭ de céră roşie câte părale 94. Insă făcliile să fie de ciară curată, făr de amestecătură şi fitilulŭ dupe potrivă, ĭar atuncĭ eşindŭ céră nouă va face Divanulŭ cercetare şi va pune nartulŭ celŭ cuviinciosŭ; dreptŭ acea să aibĭ scire şi d-ta vel Agă, spre a face cuviinciósa publicaţie».

Cod. No. XVIII, fila 93.

Pentru luminările de céră cu ce preţŭ póte să le vîndă ocaua luminărarulŭ.

«S'aŭ făcutŭ poruncă la căminariulŭ Moscu epistatulŭ vămilorŭ şi al ocnelorŭ i către stolniculŭ Dumitrache judecătorulŭ i către sărd. Chiriac Arbut, dupe jalba luminăraruluĭ ce ţine cherhanaua de céră, ca să socotéscă cumpĕrătórea cerĭĭ câte parale 70 ocaua i cheltuĭala ce are la bumbacŭ i la lucrătorĭ şi orĭ-ce şi se aréte Divanuluĭ câtŭ 'lŭ ţine ocaua cu tótă cheltuĭala luĭ, ca să se pótă cunósce cumŭ póte să vîndă şi elŭ luminările». 1790, Aprilie 8.

Din causa acestorŭ narturĭ nu maĭ aduceaŭ sătenĭĭ lucrurĭ de

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«Poruncesce Divanulŭ d-vóstră boerilorŭ epitropĭ ca din preună cu d-luĭ stolniculŭ Constandin Nicolescul (pe carele îlŭ are Divanulŭ încărcatŭ cu tréba narturilorŭ târguluĭ) să mergeţĭ la d-luĭ vel Vist. unde făcându-se cercetare la tóte aceste ce se jăluescu zalhanagiiĭ cumŭ şi de s'aŭ urmatŭ şi în anĭĭ trecuţĭ a se lua sĕurĭ de pe la zalhanagiiĭ şi câtă sumă de ocă s'aŭ luatŭ şi cu ce preţŭ s'aŭ vîndutŭ seulŭ an şi anţertŭ, şi cu ce preţŭ se vinde acumŭ? să se facă o chibzuire în ce chipŭ s'arŭ putea face îndestulare pentru suma seuluĭ ce este trebuinciosŭ a se cheltui peste anŭ, aicĭ, şi a nu se pricinui scumpete luminărilorŭ şi dupe ce se va găsi mijlocŭ şi se va face îndestulare şi împlinire de suma cea trebuinciósă, apoĭ veţĭ urma d-vóstră a pune şi nartulŭ celŭ cuviinciosŭ, cu ce preţŭ să vîndă luminărariĭ ocaua de luminărĭ la obşte, care nartŭ ce veţĭ găsi cu dreptate a se pune, să-lŭ aveţĭ alŭ arĕta Divanuluĭ în scrisŭ, ca sĕ se dée poruncă către d-luĭ stolniculuĭ, Niculescu, spre a grĭji ca sĕ fie nartulŭ păzitŭ, şi să urmeze fără de a se face vre-o înşelăcĭune la vîndare». 1790, Octomvrie 18.

Entenberg feld-marschal-leitnant, Cozma alŭ Ung. Vlah. Marchelie oficheal Impĕrătescŭ, Ioan Logf.

Cod. No. XVIII, fila 280.

Boerilorŭ epitropĭ, pentru nartulŭ cărnĭĭ.

«Dupe înscĭinţarea d-luĭ vel Agă şi aiarulŭ ce s'aŭ făcutŭ pentru carnea de vacă, că nu potŭ să vîndă măcelariĭ după nartŭ, fiindŭ vitele scumpe şi se încarcă ocaua de carne câte banĭ 15 afară din cheltuiala lorŭ, s'aŭ orânduitŭ dela Divanŭ la d-lor boerĭĭ epitropĭ şi la d-luĭ stol. Dumitrache, ca să alégă preţulŭ celŭ dreptŭ cu care se cuvine a fi vîndarea cărnĭĭ, vĕdêndŭ şi aiarulŭ ce s'aŭ făcutŭ de d-luĭ vel Agă şi să înscĭinţeze Divanuluĭ în ce chipŭ vorŭ găsi cu cale». 1790, Martie 12.

Cod. No. XVIII, fila 56.

Către d-luĭ vel Agă pentru narturĭ.

«S'aŭ făcutŭ poruncă către d-luĭ vel Agă, dupe orderulŭ pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, ce aŭ datŭ la Divanŭ, Aprilie 3, pentru nartŭ, ce s'aŭ făcutŭ de astă-tómnă spre a se vinde cele trebuincióse zaharele de hrana vieţi şi nu s'aŭ urmatŭ de d-luĭ vel Agă, i s'aŭ datŭ straşnică poruncă să urmeze negreşitŭ, arĕtându-i-se şi cuprinderea orderuluĭ întocmaĭ». 1790, Martie 26.

Către d-luĭ vel Agă, pentru nartulŭ cărnĭĭ.

«Dupe orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ, că s'aŭ pliroforisitŭ însuşĭ Măria Sé, că nu potŭ măcelariĭ să vîndă oca carne câte banĭ 12 şi aŭ hotărîtŭ a vinde

vîndare în oraș. Așĭa că Austriacii siliți fură a publica, că unele arti-

până la sfântul Gheorghe oca carne câte bani 15, s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ la d-luĭ vel Agă arĕtându-se și cuprinderea orderuluĭ întocmaĭ, ca să pórte grijă a se urma acestŭ nartŭ și să fie carne de îndestul și bună». 1790, Martie 27.

Cod. No. XVIII, fila 78.

«S'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel Agă pentru brutarĭ, ca Nartulŭ să-lŭ păzéscă și să fie îndestulare, iarŭ în pâne să aibă voĭe a amesteca mălaiŭ de meiŭ și de porumbŭ și să scóță la târgŭ și mălae, iară pentru cele-l-alte rufeturĭ care nu vorŭ urma nartuluĭ, pe care-lŭ va dovedi, să-lŭ aducă la Divanŭ». 1790, Aprilie 17.

Cod. No. XVIII, fila 101

«Dupe însciințarea beerilorŭ epitropĭ pentru rîndulŭ măcelarilorŭ, că nu se póte a se pune nartŭ, fiindŭ vitele totŭ slabe, li s'aŭ datŭ poruncă, ca să grijiască la vreme, făr de altă poruncă să pue nartŭ». 1790, Maiŭ 6.

Porunca ce s'aŭ datŭ în dosulŭ reportuluĭ vel Agă pentru nartulŭ cărniĭ de vacă.

«Fiind-că a se face aiarŭ la carnea de melŭ este orînduitŭ d-luĭ vel logf. Ioniță și cu d-luĭ, sinior Marchelie ofichélul Impĕrătescŭ, orânduesce Divanulŭ și pentru carnea de vacă, iarăși la d-lor, unde viindŭ și chirŭ Panait Dimancea să facă și la acésta aĭarŭ celŭ cuviincĭosŭ și să arĕte d-lor Divanuluĭ prețulŭ celŭ dreptŭ dupe care să se dée nartŭ măcelarilorŭ, ci darŭ d-ta vel Agă să daĭ ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ la d-lor pentru tréba acésta». 1790, Iunie 21.

Cod. No. XVIII, fila 118.

Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ Anaforaleĭ Epitropilorŭ, pentru nartulŭ cărniĭ. Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă către d-luĭ vel log. Ioniță Damaris i către siniorŭ Marchelie.

«Veți vedea d-vóstră acéstă carte ce aŭ făcutŭ d-lor boerĭĭ epitropĭ și nartulŭ ce punŭ la vîndarea cărniĭ, care fiindŭ că ni se pare a fi scumpă, acumŭ într'acéstă vreme, când mieĭĭ crescêndŭ s'aŭ maĭ îngrășatŭ, d-vóstră să bine-voiți ca înșivĕ să facetĭ cercare acea ce socotiți că trebue pentru buna cunoscintă și de față vederea prețuluĭ ce-ĭ cuviinciosŭ, decĭ împreunându-ve amândoĭ în curtea conaculuĭ d-sale sinior Marchelie, unde aducêndŭ și pe chir Panaiot Dimancea ca un practicosŭ în ale vitelorŭ, să faceți d-vóstră aiarŭ ce urmézĕ, cu bună luare aminte, ca pentru o trébă ce este a obștieĭ și se arĕtați Divanuluĭ în scrisŭ nartulŭ celŭ dreptŭ, care se cuvine într'acéstă vreme a se da măcelarilorŭ; pentru care poruncesce Divanulŭ și D-tale vel Agă să urmezĭ la cea ce vorŭ avea d-lor trebuință asupra trebeĭ aceștia». 1790, Iunie 17.

Feld-marschal ghenaral leitnant baron fon Entenberg, Cozma alŭ Ungro-Vlahiĭ, Rômnic Filaret, Radu Slătinénu.

Cod. No. XVIII, fila 203.

cole, necesare la spitale, se vorŭ cumpĕra fără nart, cu preţurĭ bune (1).

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«Aducêndu-se faţă în Divanŭ, atâtŭ pe luminărarĭĭ, câtŭ şi pe unĭĭ din negustorĭ, zalhanagiĭ, măcarŭ că şi luminărarĭĭ âmblă să-şĭ micşoreze vinovăţia lorŭ, arĕtândŭ că şi în alţĭ anĭ aŭ fostŭ îndatoriţĭ zalhanagiiĭ de le-aŭ datŭ lorŭ câte o sumă ocă de seŭ, şi că eĭ n'aŭ vîndutŭ seŭ séŭ luminărĭ făcute la negustorĭ din ţéra Turcéscă, darŭ acestea le vînduse la o parte, amŭ întrebatŭ numaĭ acésta să aréte, adecă până a *nu se face armistriţia* de era seulŭ maĭ eftinŭ, de câtŭ acumŭ? şi nicĭ de cumŭ nu putură să-şĭ tăgăduĭască, ci cu graiulŭ lorŭ mărturisiră, că adevĕratŭ era maĭ eftin; dupe acésta le ţiserămŭ iarăşŭ: pentru ce atuncĭ când era seulŭ maĭ eftinŭ nu grija ca să fie cuprinsŭ seulŭ celŭ trebuinciosŭ peste anŭ, ca unĭĭ ce eĭ sunt rufetŭ legatŭ să ţie oraşulŭ de luminărĭ, să grijiască în tótă vremea a nu fi lipsă şi alţiĭ să nu fie volnicĭ a deschide luminăriĭ, decâtŭ rufetulŭ lorŭ? şi la acésta nu avură nicĭ unŭ cuvîntŭ vrednicŭ de respunsŭ; i-am maĭ întrebatŭ: de vreme ce ţicŭ că li s'aŭ datŭ şi în alţĭ anĭ seŭ dela zalhanagiĭ şi acésta vorŭ să facă şi ca unŭ obiceiŭ hotărîtŭ, să aréte la Divanŭ vre-o carte de poruncă Domnéscă, prin care să se hotărască ca să fie datorĭ zalhanagiiĭ în toţĭ ani să le dée câte o sumă ocă de seŭ, şi nu avură, fără numaĭ cu gura ziseră, că aşĭa s'aŭ urmatŭ; decĭ acéstă problemă a lorŭ ne fiindŭ carte şi hotărîre Domnéscă la mijlocŭ, Divanu nu póte să o priméscă ca un obiceiŭ hotărîtŭ şi maĭ vîrtosŭ, că de cumpĕra eĭ seŭ din vreme, pe când era eftinŭ, acumŭ nu arŭ fi avutŭ nicĭ o trebuinţă de a cere seŭ dela zalhanagiĭ; macarŭ şi carte Domnéscă să fi fostŭ, pentru pedépsa vinovăţieĭ lorŭ, Divanu, cu sfatŭ de obşte, aŭ hotărîtŭ ca luminărarĭĭ să cumpere seŭ orĭ unde vorŭ putea găsi şi cu câtŭ preţŭ se vorŭ putea tocmi şi vînzarea lorŭ la obşte să fie ocaua de luminărĭ pe parale 20, iarŭ nu maĭ multŭ; ci darŭ după acéstă hotărîre poruncesce Divanu şi d-tale stolnicŭ Niculescule, ca să priveghezĭ a nu se vinde luminările maĭ scumpe, ci să se păziassă nartulŭ acesta far de nicĭ o schimbare, iarŭ pe care din luminărarĭ se va dovedi că urméză în potrivă şi vîndŭ luminările, orĭ cu lipsă din suma dramurilorŭ ocaliĭ, orĭ cu preţŭ maĭ susŭ, séŭ va pune în luminărĭ amestecăturĭ, pe unulŭ ca acela să-lŭ pedepsescĭ d-ta cu bătaie în faţa prăvălieĭ luĭ pentru pilda şi vegherea celor-l-altĭ tovarăşĭ aĭ rufetuluĭ lorŭ; lângă acésta să le arĕţĭ d-ta că totŭ seulŭ de aicĭ din ţéră, verĭ a cuĭ va fi, cu porunca mé feld-marschal-leitnant baron von Entenberg este de totŭ opritŭ a nu eşi din ţéră la nicĭ o parte şi poruncescŭ luminărarilorŭ ca să cerceteze şi orĭ unde vorŭ dovedi seŭ scosŭ ca să-lŭ trécă în alte părţĭ verĭ a cuĭ va fi să-lŭ iae controbontŭ şi jumĕtate dintr'acelŭ seŭ să se iae pe séma cătanilorŭ Impĕrătescĭ, iarŭ jumĕtate să se iae pe séma luminărarilorŭ, fără de nicĭ o plată». 1790, Noemvrie 11.

Entenberg, Cozma al Ung. Vlahieĭ, Dumitrache Banŭ, Ioan logf.

(1) «Poruncă către ispravniciĭ ot. sud Ilfov, ca să dé în scire la toţĭ de obşte ce vorŭ avé untŭ, găinĭ, ouĕ, lapte de vînzare, să le aducă în Curtea cea veche ca să le vândă pre bun preţŭ». 1790, Maiŭ 10.

LXXI

Abusulŭ cu sudiții. Evreii. Turcii.

In vedere cu greutățile ce apĕsaŭ asupra țĕranuluĭ și spre a le maĭ ușura, Divanulŭ se tânguesce luĭ Coburg, în 12 Februarie 1790, că «Ungurenii» *«ce sunt cu locuința și legați cu darea și rîndulŭ țĕriĭ»* acumŭ, de cândŭ aŭ intratŭ óstea austriacă în țéră, mergŭ la cancelaria luĭ Coburgŭ și capătă pasporturĭ cu carĭ se ducŭ la Transilvania.... Divanulŭ ḑice, că «țéra este încărcată la suma liuḑilorŭ, cu toțĭ ungurenii, la darea datorieĭ zaharelelor», apoĭ décă eĭ sunt sloboḑĭ a se duce în Ardél, cumŭ remânŭ satele încărcate cu quot-partea lorŭ?

«Poruncă către d-luĭ vel Agă, fiindŭ că la spitalurile din Bucurescĭ este trebuință a se cumpĕra untŭ, oue, găinĭ, lapte, s'aŭ poruncitŭ d-luĭ să dée în scire prin mahalale i celorŭ ce vinŭ la târgŭ cu de acestea de vînḑare, pentru hrana soldaților bolnavĭ, ca să se strîngă în Curtea cea vechiă pe marginea gârleĭ făcêndu-se ca unŭ târguşorŭ unde să-și vîndă lucrurile lorŭ cu preț și cu tocmélă făr de a li se face vre o silă, séŭ a li se pune nartŭ, ci darŭ într'acestașŭ chipŭ să urmeze d-luĭ». 1790, Maiŭ 11. Iacă aci avemŭ originea halelorŭ actuale din Bucurescĭ de pe malulŭ gârleĭ.

Cod. No. XVIII, fila 141.

Cărți la opt județe pentru seurĭ de trebuință a luminărarilorŭ.

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrĭĭ românescĭ. Poruncă către ispravnicĭ, ot sud. «Find-că pentru lipsa ce este de luminărĭ aicĭa în orașu Bucurescilorŭ, aŭ hotărîtŭ Divanulŭ, ca toțĭ neguțătoriĭ ce aŭ strînsŭ vite aicĭ în țéră și le-aŭ tăĭatŭ la zalhanale să dée o sumă oca de sĕŭ la luminărari de aicĭ din Bucurescĭ, ajutorŭ pentru trebuința obștеĭ, din care sumă după analogia ce s'aŭ găsitŭ cu cale, s'aŭ orînduitŭ și la acelŭ județŭ ca să dée neguțitoriĭ ce aŭ strînsŭ vite oca sĕŭ:.... Dreptŭ aceea primindŭ d-vóstră porunca acésta a Divanuluĭ, numaĭ de câtŭ să aduceți neguțitoriĭ câțĭ vorŭ fi strînsŭ vite și le vorŭ fi tăĭatŭ la zalhanale aciĭa în județulŭ d-vóstră și puindu-ĭ să-și facă cisla eĭ între eĭ să aveți a împlini dela toțĭ acéstă suma oca de seŭ ce maĭ susŭ sĕ arétă, și aducêndo aicĭ să o facă țeslimŭ la vătafulŭ de lumînărarĭ, cărora să li se plătéscă de luminărarĭ mia de oca câte talerĭ 450, iarŭ nu maĭ multŭ, ca să pótă vinde și luminărariĭ la obște după nartulŭ celŭ hotărîtŭ, care banĭ prin marafetulŭ d-luĭ stolniculŭ Constandin Neculescul epistatulŭ narturilorŭ tîrguluĭ, să li se împlinéscă pe șinŭ dela luminărarĭ, adecă cu o mână să dée sĕulŭ și cu alta să priméscă banii». 1790, Noemvrie 15.

Entenberg, Cosma alŭ Ung. Vlachieĭ, ot Rômnic Filaret, Dumitrache Banu, Constandin Știrbeĭ.

Cod. No. XVIII, fila 318.

Iacă anaforaua Divanuluĭ:

«Înălțimeĭ Téle cu plecăciune însciințămŭ, că dela o sémă de vreme încóce vedemŭ că unii dintre ungurenii de aicĭ, ce sunt cu locuința și legați cu darea în rîndulŭ țĕriĭ, vinŭ la canțelaria Înălțimcĭ Téle și luându-și pașaporturĭ mergŭ și la d-luĭ vel spătarŭ și scotŭ răvașŭ de drumŭ, ca să mérgă în Transilvania cu casele lorŭ, precumŭ veĭ vedea Măria Ta și pe aceste cincĭ case ce s'aŭ scosŭ pașaporturĭ a merge și Divanulŭ dela Înălțimea Ta n'are nicĭ o poruncă ca să scimŭ de sunt sloboḑĭ a merge din d'acești în Transilvania; atâta scimŭ, că țéra este încărcată la suma luḑilorŭ și cu toți ungurenii la darea datorieĭ zaharelelorŭ, precumŭ s'aŭ datŭ înălțimeĭ Téle însemnare de tótă suma ungurenilorŭ; și de sunt dintre dânșiĭ sloboḑĭ a merge în Transilvania să se dea luminată poruncă Înălțimeĭ Téle la canțelaria Mărieĭ Téle, ca cândŭ li se dă pașpórte să-ĭ trimită la comisia visterieĭ, ca *să se scóță cu numele lorŭ din catastihulŭ ungurenilorŭ*, ca să nu rĕmâe țéra încărcată cu numele lorŭ și pentru aceștia adevĕrulŭ arĕtămŭ Înălțimeĭ Téle, că la lét. ....., prin silința d-luĭ siniorŭ Marchelie ofițerŭ împĕrătescŭ, aŭ fostŭ sloboḑĭ și ne opriți a merge în Transilvania, și nicĭ aŭ avutŭ voie sĕ mérgă, acumŭ vĕḑêndŭ aceștia că s'aŭ îmulțitŭ aicĭ în țéră podveḑile și trebuințele oștirilorŭ împĕrătescĭ, cerŭ să mérgă și iară-și peste puțină vreme ne astâmpărându-se la un locŭ, potŭ iară-și a veni, ci să scimŭ și noĭ de sunt sloboḑĭ de către Înălțimea Ta, iarŭ de nu sunt sloboḑĭ iarăși să se poruncéscă a nu li se da sloboḑenie și atâtŭ pentru aceștia ce s'aŭ scosŭ acumŭ pașapórte cât și pentru alții ce s'aŭ maĭ dusŭ și alții ce vorŭ vrea să mérgă, ci de acumŭ înainte să avemŭ porunca Înălțimeĭ Téle: în ce chipŭ să urmămŭ?» (1). 1790, Februarie 12.

Contra altuĭ némŭ de prigilegiați încă se tânguesce țéra și Divanulŭ obține învoirea a se pune la birŭ toți *ovreiĭ*, făcêndŭ o specială catagrafie «că âmblă cu înșelăciunĭ, ca se pótă fi apĕrați..... și nu daŭ nicĭ o dare nimicŭ, nicĭ în țerile împĕrătescĭ **de unde vinŭ**, nicĭ aicĭ în pămîntulŭ țĕriĭ dupe ce sosescŭ, și pricinuescŭ numaĭ o greutate țĕriĭ» (2).

Publicații la 12 județe și la Craiova pentru ovreĭ, a se pune la birŭ,

«Fiindŭ trebuință a se sci câți ovreĭ se află cu lŏcuința aicĭ în pămîntulŭ țĕriĭ, atâtŭ ceĭ căsătoriți și întemeiați cu familiile și casele lorŭ, câtŭ și ceĭ ne căsătoriți, ce se ținŭ cu felŭ de felŭ de negustoriĭ și mesteșugŭ, între carĭ

(1) Cod. No. XVIII, fila 360—361.

(2) «Decĭ acestŭ actŭ spune de evreĭ, că vinŭ dela înpĕrățiilevecine, și ne arétă câtŭ de întemeiată e teza evreilorŭ autochtonĭ în Dacia și în orĭ-ce casŭ, câtŭ de puțini eraŭ evreiĭ pămînteni în Muntenia, pe la 1790! Se va vedé acésta și din actele ce succesivŭ vomŭ maĭ publica, între carĭ o minunată statistică a Bucurescilorŭ din 1820.

se găsescŭ mulţi ovreĭ, care âmblă cu nume că sunt veniţi din năuntru din ţĕrile Impĕrătescĭ şi cu altŭ cevaşŭ numirĭ nu sunt intraţi în vre-unŭ felŭ de dare, ci âmblă cu înşelăciunĭ, ca se pótă fi apĕraţi, şi aşĭa dupe vicleşugulŭ cu care se pórtă nu daŭ nimicŭ, nicĭ în ţĕrile Impĕrătescĭ de pe unde vinŭ, nicĭ aicĭ în pĕmîntulŭ ţĕrĭĭ dupe ce sosescŭ şi pricinuescŭ numaĭ o greutate ţĕrĭĭ, fără de a nu se folosi cămara Impĕrătéscă cu nimicŭ dela eĭ; pentru care fiindŭ la toţi datorie întrégă, ca după starea, puterea şi mesteşugulŭ ce are fiesce-care să facă cuviosŭ ajutorŭ şi folosŭ cămărĭĭ; iată cu sfatŭ de obşte se găsi cu cale şi se poruncesce d-vóstră, să faceţi cercetare cu amĕruntulŭ în totŭ judeţul acela, şi să-ĭ luaţi în scrisŭ pe toţi evreiĭ câţi se vorŭ fi aflândŭ, arĕtândŭ pe fiesce-care cu familia luĭ şi ce mesteşugŭ şi negustorie are şi de unde se numesce că este? aşĭa făcêndŭ catastihŭ curatŭ, întocmaĭ precumŭ vi se poruncesce, să aveţi a trimite la comisia visterieĭ, însă până la 11 ale viitóreĭ lunĭ luĭ Martie, dupĕ numĕrulŭ testamentuluĭ celuĭ vechiŭ şi să sciţi d-vóstră şi acésta, că orĭ-care ovreiŭ căsătoritŭ, séŭ necăsătoritŭ, aşedatŭ, séŭ ne aşedatŭ, se va afla slujindŭ marchitanŭ în tréba armadiĭ Impĕrătescĭ, aceĭa sunt a fi fără de dare, dară totŭ trebue să se iae în scrisŭ şi să fie arĕtaţi în catastih cu deosebire, unde slujescŭ, iară ceĭ-l-alţi aŭ să plătéscă la Visterie, dela ḑi âncêiŭ de Noemvre lét 1789 până la sfîrşitulŭ luĭ Octomvre lét 1790, pe unŭ anŭ întregŭ câte tal... cea-ce veţi găsi cu cale şi cu dreptŭ să arĕtaţi în catastihŭ pentru fieş-carele, cumŭ şi zaharelele celea orânduite, precumŭ respundŭ şi locuitoriĭ ţĕrĭĭ şi care din ovreĭ ce vinŭ din alte ţĕrĭ se vorŭ adeveri că şi-aŭ plătitŭ darea luĭ acolo, pentru anulŭ

Continuăm cu actele relative la *narturĭ*, începute la pagina 395:

«Poruncă către Aga Ischistambol şi Armaşu Arcuda, că nu sunt următorĭ zapisuluĭ şi prinsoreĭ ce aŭ datŭ pentru pânea a o scóte maĭ mare şi deplinŭ la dramurĭ după zapisŭ şi Divanulŭ după zapisulŭ ce aŭ datŭ are a le cere rĕspunsŭ, ci primindŭ porunca să aibă a da nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ, ca să se facă pânea după nartŭ şi prinsórea ce aŭ datŭ, să nu cadă în vină pentru catahrisisŭ alŭ trebiĭ aceştia» 1790, Iunie 24.

Cod. No. XVIII, fila 211.

Către d-luĭ vel Agă pentru nartuluĭ vinuluĭ.

«S'aŭ datŭ poruncă dela Măria Sa Ghenerarul Entenberg şi dela ceĭ-l-alţĭ Divaniţi, la d-luĭ vel Agă, pentru nartulŭ vinuluĭ: a se vinde ocaoa dréptă şi vinulŭ ne amestecatŭ, pe părale şése». 1790, Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 80.

Narturile pentru lucrurile mâncărĭĭ în ce chipŭ s'aŭ găsitŭ cu cale a se vinde.

	Părale		Părale
Unt de lemn	40	Săpunul celŭ bunŭ	36
Orezu	16	Fideua de Veneţia	50
Năhutul	12	Pastrama de vacă de zalhana	12
Măslinile	20	Săpunul prostŭ	20
Brânza de oĭ din Burduf	16	Meiul	24
Cascaval	22	Icrile tescuite	50

acesta acela va fi apĕratŭ de zaharele, iarŭ nu şi de darea ce se face acumŭ hotărîre, însă acéstă dare vorŭ respunde cu cislă între eĭ, ca să nu simţă vre

	Părale		Părale
Icrele negre moĭ	46	Morcovĭ ocaua	3
Mălaiul de porumb măcinatŭ . .	3	Capere	2
Mălaiŭ meiŭ măcinat	2	Gulia mare una	2
Făina de orzŭ	2	Gulia de mijlocŭ una	1
Ciapă	4	Guliile cele mărunte 2	1
Fasole	6	Ridichile, 6 de lună	2
Lintea	6	Rădichile cele marĭ, ocaua . . .	2
Mazărea	8	Ţelina ocaua	4
Bobul	10	Merele creţescĭ 8	1
Prunele uscate	5	Merele amestecate 15	2
Usturoiŭ 6 căpăţinĭ	1	Nucile 30	1
Prazul celŭ mare 5 fire	1	Apa, în ocolulŭ Agescu, sacaua .	4
Prazul măruntŭ 10 fire	2	In mahala, apa, săcaua	5
Spănac ocaua	4	Orzul ce se vinde la hanurĭ şi la	
Pătrănjel ocaua	6	băcăniĭ ocaua	4

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«După acestŭ nartŭ ce s'aŭ găsitŭ cu cale a fi vînḑarea acumŭ într'acéstă vreme la fieş-care felurime, precumŭ maĭ susŭ se arétă, poruncesce Divanulŭ d-tale, biv. vel stolnice Neculescule, să daĭ cuviinciosulŭ nizamŭ, ca cu acestŭ preţŭ să fie vînḑarea lucrurilorŭ ce se numescŭ maĭ susŭ, iarŭ nu maĭ scumpe» 1790, Noemvrie 8.

Entenberg, Dumitrache Banŭ, Ioan logf. Constandin Ştirbeiu, Mateiu Fălcoian, Marchelie.

Cod. No. XVIII, fila 313.

Poruncă către boerĭĭ epitropĭ pentru nartulŭ pânĭĭ.

»Fiind-că Aga Ischi-Stambol şi cu Armaş Arcuda ce aŭ avutŭ asupra lorŭ nizamulŭ pentru nartulŭ de pâne aicĭ în Bucurescĭ, aŭ fostŭ datorĭ ca numaĭ până la grâulŭ noŭ să aibă acea epistasie, acumŭ dară, d-vóstră să daţĭ nizamulŭ acesta, adecă să cercetaţĭ preţulŭ grâuluĭ noŭ cu care-lŭ cumpĕră brutariĭ din tîrgŭ, atâtŭ celŭ de frunte, câtŭ şi celŭ de alŭ doilea şi alŭ treilea, să faceţĭ apoĭ şi cea cuviinciósă socotélă brutarilorŭ, după preţulŭ grâuluĭ ce cumpără, cu ce nartŭ se cuvine a vinde pânea în Bucurescĭ? însă căutaţĭ bine să nu faceţĭ vre-unŭ cusurŭ la acéstă socotélă, precumŭ nu aţĭ făcutŭ cercetarea cea dréptă şi cuviinciósă la grâulŭ vechiŭ şi s'aŭ aflatŭ aceĭ doĭ boerĭ, de aŭ luatŭ tréba asupra lorŭ, cu multă deosebire şi folosŭ norodulŭĭ; şi nu numaĭ acumŭ să faceţĭ acéstă urmare şi să arĕtaţĭ Divanuluĭ în scrisŭ, ci tot-déuna, în vremĭ, să cerce-

unulŭ năpăstuire, asemenea şi la altă cheltuĭală ce vorŭ respunde rufeturile» (1). 1790, Aprilie 14.

---

taţĭ preţulŭ grâuluĭ şi după aceea să urmaţĭ a face şi nartŭ brutarilorŭ şi iar să arĕtaţĭ Divanuluĭ, de care asteptămŭ respunsŭ» 1790, Septembrie 13.

Ioniţă Logofĕtŭ, Mateiu Fălcoianu, Marchelie, Biv. vel Sărdariu.

Cod. No. XVIII, fila 259.

Anaforaua epitropilorŭ pentru nartulŭ precupeţilorŭ.

«După luminată poruncă amŭ făcutŭ cercetare, pentru legumile şi verdeţurile ce vîndŭ la obste precupeţiĭ în târgŭ şi vedemŭ cumŭ că vînḑarea le este cu preţŭ ne suferitŭ, darŭ noĭ după cercetarea ce facemŭ de preţulŭ cu care cumpără precupeţiĭ de pe la lŏcuitoriĭ de pe afară şi de pe la grădinariĭ de aicĭ din Bucurescĭ şi după starea vremiĭ, socotimŭ a fi cu cale să se vîndă legumile şi verdeţurile cu preţulŭ ce însemnămŭ maĭ josŭ, însă acumŭ de o camŭ dată, dar maĭ asupra tómniĭ de se vorŭ maĭ eftini vomŭ purta de grijă şi în ce chipŭ va fi atuncĭ vînḑarea vomŭ face deosebita pliroforie cinstituluĭ Divanŭ, ci pentru ca să se păzéscă vînḑarea cu acestŭ preţŭ, să fie luminată porunca cinstituluĭ Divanŭ cătră d-luĭ vel Agă, ca să dée poruncă tuturorŭ precupeţilorŭ în ce chipŭ să le fie vînḑarea; de acésta însciinţămŭ cinstitulŭ Divanŭ». 1790, Septembrie 10.

Costache Cluceru, Nicolache Păhar.

Cod. No. XVIII, fila 261.

	Părale
Fasolea oca	7
Lintea oca	6
Mazărea oca	10
Bobul oca	8
Ciapa oca	5
Varza, căpăţina mare	2
Iar cea mică	1
Usturoiŭ, căpăţinĭ opt	1
Pătrănjel fire 15	1
Morcovĭ fire 10	1
Gulia una	1
Brojbe două	1
Sfecle maĭ marĭ 3	1
Sfecle maĭ micĭ 6	1
Spănac, ocaua	6

Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă către d-luĭ vel Agă.

«Cu acestŭ preţŭ ce aŭ socotitŭ cu dreptate întru acéstă vreme, să porunceşcĭ d-ta precupeţilorŭ de a fi următorĭ spre a vinde fiesce-care felurime de legumă, supuindu-ĭ fără de voĭa lorŭ la acestŭ nartŭ; iarŭ pe celŭ neurmătorŭ se va pedepsi, arĕtândŭ d-ta tuturorŭ de obşte preţulŭ acesta, ca să fie sciut la toţĭ ceĭ ce cumpără». 1790, Septembrie 15.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot *Rômnic Filaret, Ioan Damaris, Manolache Grădişteanu, Constandin Ştirbeiu.*

Cod. No. XVIII, fila 262.

(1) Cod. No. XVIII, fila 104.

O altă categorie de locuitorĭ de care se preocupă regimulŭ austriac în Muntenia, sunt turcii. La favórea armistiţieĭ, negustoriĭ turcĭ aŭ voĭe să vie în ţéră, pe timpŭ limitatŭ şi cu *păşuşŭ* dela feld-merschal-leitnant Entenberg. Se face însă catagrafie de toţĭ turcii remaşĭ în ţéră, ascunşĭ pe la locuitoriĭ ţĕreĭ, cu scopŭ de a fi consideraţĭ ca «robĭ» şi a servi apoĭ la schimbulŭ pe prizonieriĭ austriacĭ, robiţĭ de turcĭ. Iată actele relative la acéstă categorie de locuitorĭ:

Publicaţie la tóte judeţele şi la Agă i la Spătar, pentru turcĭ.

«Dela Divanu Prinţipatuluĭ ţĕriĭ românescĭ.

Poruncă către ispravnicĭ ot sud....

Pentru neguţătoriĭ turcĭ ce vinŭ cu firmanurĭ, aţĭ avutŭ porunci date dela mine feld-marschal-leitnant, că uniĭ ca aceştia ce vinŭ cu firmanurĭ să aibă în mânile lorŭ şi paşuşurile mele, în care paşuşurĭ cu deosebire să poruncesce d-vóstră, că numaĭ în loculuĭ unde este şederea ispravnilor să aĭbă a se neguţitori, fără de a nu âmbla prin sate, care aŭ voĭe a rĕmânea numaĭ până când vorŭ fărşi negustoria lorŭ; acumŭ amŭ înţelesŭ, după cumŭ şi însuşi ceĭ maĭ cinstiţĭ turcĭ se jăluescŭ, că o mulţime de turcĭ fugarĭ şi alt-felŭ de ómenĭ rĕĭ arŭ fi fugindŭ de peste Dunăre şi arŭ fi venindŭ aicĭ în ţéra românéscă făr de nicĭ unŭ felŭ de firmanŭ şi s'arŭ fi ascunḑendŭ pe la lŏcuitorĭ pîn păduriĭ şi în alte locurĭ; pentru care straşnicŭ se poruncesce d-vóstră, ca să aveţĭ a urma după poruncile ce aveţĭ date dela mine feld-marschal-leitnant şi pe acelŭ felŭ de turcĭ fugarĭ, ce n'aŭ firmanurĭ, séŭ paşuşurĭ dela mine, să aveţĭ a-ĭ prinde, meteherisindŭ ântêiŭ cuvinte dulcĭ, după cumŭ aveţĭ povăţuire şi să le luaţĭ armele dându-se la celŭ maĭ de aprópe comandantŭ ostăşesc, ca să-ĭ trimiţă la mine, împreună cu armele lor (iarŭ maĭ vîrtos d-vóstră ispravnicilorŭ i căpitanilorŭ dupe margine fórte să străjuiţĭ marginea şi turc fără de firmanŭ să nu lăsaţĭ a trece şi intra în ţéră, dar să urmaţĭ negreşitŭ» (1). 1790, Noemvrie 22.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot *Rômnic Filaret, Ion Damaris, Const. Ştirbeiu, Mateĭ Fălcoianu.*

Publicaţie la tóte judeţele şi la Spătar i Agă, pentru turcĭi ce se vorŭ fi aflândŭ rĕmaşĭ în ţéră.

«Copie întocmaĭ dupe orderulŭ excelenţeĭ Séle feld-marschal-leitnant baron von Entenberg, care aŭ datŭ la Divanulŭ ţĕriĭ.

Suntemŭ pré încredinţaţĭ, că atâtŭ pe la ţéră, câtŭ şi cu deosebire în oraşŭ în Bucurescĭ, maĭ înaintea intrăriĭ armieĭ Cesaro-crăescĭ în ţéra românéscă i la vremea când intra armia şi după ce aŭ intratŭ, mulţĭ turcĭ, de lŏcuitoriĭ ţĕriĭ aŭ fostŭ luaţĭ în slujbă şi ântêiŭ că s'aŭ opritŭ aicĭ în ţéră, séŭ subt altŭ chipŭ, după cumŭ toţĭ aceştia ce sunt de legea luĭ Mohametŭ, uniĭ fiindŭ în slujba înalteĭ porţĭ, aŭ purtatŭ arme asupra armelorŭ crestinescĭ şi aŭ căḑutŭ

(1) Cod. No. VXII, fila 320—321.

robĭ la noĭ, carĭ sunt a se metaherisi întru asemenea chipŭ, precumŭ şi eĭ metachirisescŭ pe aĭ noştriĭ; decĭ să bine-voĭască cinstitulŭ Divan a face cele maĭ straşnice porunceĭ pe largŭ, atâtŭ pe la isprăvnicăturĭ, câtŭ şi la spătărie i la alte, dregătorie, ca fiesce-care în ţinuturile şi în popórele lorŭ să cerceteze cu amĕruntulŭ: unde şi câţĭ turcĭ se află? să se trimiţă foĭ la cinstitulŭ Divanŭ. care dregătoriĭ să aĭbă a ţinea în pază acestŭ felŭ de turcĭ, séŭ să se lase cu îndestulată chezeşie, ca când vorŭ fi ceruţĭ să se dea, ca să se pótă da la comisionulŭ schimbăriĭ de robĭ; numaĭ pohtescŭ pe cinstitulŭ Divanŭ, ca îndată ce va veni foile de pe la judeţe şi dregătoriĭ, să facă unŭ catastihŭ de tóte şi să ni se trimiţă». 1790, Decembrie 9. (st. n.)

Entenberg, feld-marschal-leitnant.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ românescĭ.

Poruncă către ispravnicĭ, ot sud...

«După coprinderea maĭ susŭ arĕtateĭ porunceĭ, poruncesce Divanulŭ să aveţĭ a urma întocmaĭ, de care asteptămŭ făr de zăbavă respunsŭ cu fóie anume» (1). 1790, Noembrie 29.

Entenberg, feld-marschal-leitnant, ot *Rômnic Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Damaris, Marchelie.*

LXXII

Edilitatea sub Coburg.

Ocupaţiunea austriacă făcu óre-care bine, dóră în direcţiunea edilităţeĭ. Pentru prima dată se gândesce guvernulŭ ţĕreĭ la regularea pieţelorŭ publice, la curăţenia şi pavarea stradelorŭ din alte oraşe decâtŭ Bucurescĭĭ. Acésta grijă este energică, maĭ alesŭ spre finea anuluĭ 1790, din causa bóleĭ ciumeĭ, care ameninţa ţéra, la acéstă dată.

Acéstă curăţenie a oraşelorŭ, în interesulŭ igienicŭ, cumŭ şi mĕsurile de luat cu referinţă la tăierea vitelorŭ, le aflămŭ în circulara Divanuluĭ, către tóte 17 judeţe, din 6 Aprilie 1790. Se otărescŭ pedepse bănescĭ dela contravenţiunĭ, în folosulŭ *caseĭ spitaluluĭ.* Dămŭ în note actele relative. (2) Eată ordinul relativ la Bucurescĭ:

(1) Cod. No. XVIII, fila 328.

(2) *Cărţĭ la 17 judeţe pentru curăţitulŭ uliţelorŭ de prin oraşe.*

«Fiind-că curăţenia politiilorŭ şi a oraşelorŭ, de spurcăciunĭ, de leşiurĭ, de gunóe şi de orĭ-ce murdarlîcurĭ şi putorĭ, este paza sănătăţeĭ de obste, căcĭ aceste molipsescŭ aerulŭ celŭ sănătosŭ şi pricinuescŭ bóle; iată se poruncesce d-vóstră,

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă către d-luĭ vel Agă.

«Curăţenia uneĭ politiĭ plină de norodŭ şi de alisverişŭ are deosebire la sănătatea obştieĭ şi la o bună ocârmuire de orânduiala ţĕrĭĭ (1); iată unŭ deosebitŭ lucru care învrednicesce luare de sémă la toţi! Pentru aceea dară, pré bune şi înţelepte orânduelĭ ale mării Sale pré Inălţatuluĭ *Prinţipŭ de Sacsonia Coburg*, aŭ fostŭ date Divanuluĭ d-luĭ; porunci în multe rânduriĭ de a se aduce acestŭ multŭ trebuinciosŭ lucru la urmare în faptă, ca şi celŭ mare şi celŭ micŭ să strîngă gunoiulŭ dinaintea casi sale şi din curţile séle cu silinţă să-lŭ scótă afară din tîrgŭ; darŭ fiind-că acestŭ nizamŭ nu se păzesce, s'aŭ făcutŭ hotărîre în Divanŭ, ca nu numaĭ ceĭ micĭ, adecă prăvăliaşiĭ, negustoriĭ, rufeturile, mahalagiĭ, parte mirenéscă, cumŭ şi bisericéscă, ci şi boeriĭ toţi de obşte să strîngă dinaintea casiĭ séle de doue orĭ pe septemână şi să-lŭ scótă afară din tîrgŭ, pentru care s'aŭ rânduitŭ hotărîre şi glóbă de banĭ la ceĭ ne ascultătorĭ, iar deosebitŭ va metahirisi escelenţia sa feld-marschal-leitnant silă cu esecuţia ostăşiască străşnică în câtŭ celŭ maĭ dinteiŭ va sta atâta vreme în casa sa neslobodŭ până când va fi desevărşită aşía curăţenie, care este spre binele de obşte; decĭ acéstă hotărîre, după ce s'aŭ vestitŭ şi s'aŭ făcutŭ cunoscută în Divanŭ spre înţelegerea fieş-căruia obrazŭ, iată să trimite d-tale, ca să o facĭ publică şi la tótă obştea, cumŭ şi fieş-căruia în parte, la care acéstă trébă şi poruncesce Divanulŭ străşnicŭ să fiĭ cu purtare de grijă acumŭ şi în tótă vremea şi să silescĭ pe fieş-care ca

---

să purtaţĭ grijă pentru târgurile şi oraşele aceluĭ judeţŭ, ca pururea în tótă vremea să fie tóte uliţile grijite şi curăţite, făr de gunóe şi făr de nicĭ un murdalîcŭ, putorĭ, séŭ leşurĭ, ca tóte aceste să se scóţă afară din oraşŭ la locu depărtatŭ iarŭ să nu se arunce pe uliţă şi pe lângă ziduriĭ şi ulucĭ; aşişderea măcelarilorŭ să le daţĭ poruncă şi nizamŭ, ca să taĭe vitele la unŭ locŭ maĭ deosebitŭ, afară, unde să arunce măruntaiele şi spurcăciunile ce esŭ din trînsele, că murdalîculŭ face mare putóre nesuferită, care negreşitŭ molivsesce aerulŭ sănătăţeĭ, iarŭ maĭ vîrtosŭ zalhana să nu fie în lăuntru târguluĭ şi a oraşuluĭ, ci afară, la locu depărtatŭ; decĭ la acéstă datorie să faceţĭ supuşĭ şi următorĭ pe fie-care, iarŭ celŭ neurmătorŭ poruncĭĭ, să scie, că maĭ întâiŭ are a se pedepsi cu tal. 2 a doua óră cu tal. 4, a treia óră cu tal. 8 şi aşía înainte totŭ îndoitŭ să se pedepséscă, care aceştĭ banĭ sunt să se pue la casa spitaluluĭ; să se scie, că acéstă pedépsă fără nicĭ o deosebire a stărilorŭ să urmeze». 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 84.

(1) «După raportu d-luĭ vel Agă, pentru luminăria de céră şi pentru alte cherhanele de luminărĭ de seŭ şi de săpunŭ, cumŭ şi boiangii, carĭ varsă pe podurĭ putorĭ spre molipsirea aeruluĭ şi arétă că arŭ fi bine să fie opriţĭ cherhanagiiĭ a nu maĭ lucra în tîrgŭ, cumŭ şi boiangii asemenea, s'aŭ datŭ poruncă către d-luĭ vel Agă, că bună este acéstă socotélă a d-luĭ şi să le urmeze în faptă, ca să lucreze la mahalale şi să le aducă gata în prăvăliĭ spre vînzare». 1790, Maiŭ 6.

Cod. No. XVIII, fila 128.

«S'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ la d-luĭ vel Agă, pentru lemnele, i fênŭ şi cherestele ce vinŭ de vînzare la tîrgŭ, să pórte grijă d-lor a veni numaĭ la lo-

negreşitŭ politia să fie curăţită de apururea; aşişderea să grijescĭ d-ta şi de alte necurăţeniĭ şi putorĭ, carĭ molivsescŭ aerulŭ sănătăţiĭ, după povăţuirile şi poruncile ce aĭ date şi maĭ dinainte pe largŭ, ca să nu fie cusurŭ trebeĭ aceştia din nepurtarea de grijă şi nesilinţa d-le» (1). 1790, Octombrie 23.

Entenberg feld maschal-leitnant, *Cozma alŭ Ungro-Vlah; Dumitrache Banul, Ioan Logf. Manolache Grădişteanŭ, Constandin Ştirbeiu, Mateiu Fălcoianu, Marchelie oficial Impĕrătescŭ.*

Poruncele date în April nu avură efectele dorite, de óre-ce aflămŭ o anafora a boerilorŭ epitropĭ, din 3 Maiŭ 1790, arĕtândŭ modulŭ de organizare a polcovnicieĭ podurilorŭ, atributele acestuia şi beneficiile luĭ şi cerêndŭ Divanuluĭ readucerea ca polcovnicŭ a logof. Stoica, spre a se ocupa seriosŭ de podurile, adecă pavelele din Bucurescĭ.

In urma acesteĭ anaforale aprobată de Divanŭ, acesta, în 7 Maiŭ 1790 rînduesce pre vel Spătar şi vel agă ca mumbaşirĭ pe lângă

---

curile celea orînduite, să se strîngă ca să nu se maĭ priméscă îmbulḑirea carelorŭ pe uliţe, însă pe podu calicilorŭ lângă Antim, pe loculŭ Leurdenceĭ, de lângă şetrărésa Fălcoianca, i lângă mŏnăstirea Mihaiu Vodă, pe măidanŭ lângă Dâmboviţa, i pe podu luĭ Şerban Vodă, maĭdanulŭ unde aŭ fostŭ dulapulŭ. i pe podulŭ tîrguluĭ de afară pe loculŭ Măinesculuĭ, de lângă polcovnicu de călăraşĭ Stan şi pe loculŭ Martagiuluĭ, iarŭ pe podulŭ Mogoşóeĭ fiindŭ multe virane deschise, unde va socoti acolo să fie adunarea carelorŭ, şi de acésta să pórte grijă şi d-luĭ vel spătarŭ». 1790, Ianuarie 26.

Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ Anaforaliĭ epitropilorŭ pentru curăţitulŭ podurilorŭ. Dela Divanu Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«Obiceiulŭ care aŭ fostŭ, poruncesce Divanulŭ a se urma şi acumŭ şi să aĭbă volnicie polcovnicu de podŭ a sili cu acéstă porunc̆ă pe toţĭ prăvăliaşiĭ şi casnicĭ ca înaintea namestiilorŭ sale fiesce-care să măture şi se curéţe podu; aşişderea poruncesce Divanulŭ, d-tale vel Spătarŭ şi d-tale vel Agă, maĭ întêĭŭ să poruncescĭ la toţĭ străjariĭ mărginilorŭ şi respântiéşiĭ ca să dée în scire lŏcuitorilorŭ ce intră în lăuntru politiei, arĕtându-le locurile cele orânduite unde aŭ a trage fără de a se popri maĭ multŭ pe podurile uliţilorŭ, carĭ locurĭ datorĭ sunt d-lor boerĭĭ epitropĭ să le aréte anume după cumŭ maĭ înainte aŭ fostŭ poruncitĭ, ca să fie sciute, atâtŭ acelorŭ lŏcuitorĭ, câtŭ şi orăşenilorŭ politieĭ, făcânduo acésta sciută, cunoscută cu publicare către toţĭ de obste, apoĭ şi lŏcuitoriĭ ce se vorŭ găsi stândŭ pe uliţă să fie siliţĭ a trage la locurile celé orânduite», 1790, Iulie 1.

Cod. No. XVIII, fila 112.

(1) Cod. No. XVIII, fila 289.

polcovnicu de poduri și Epitropia obștéscă, pentru ca să repare podurile din capitală.

Iată aceste acte:

Anaforaua dela boerii epitropi cu întărirea Divanului, pentru care s'au orânduitu polcovnicu de podu logf. Stoica.
Către cinstitulu și marele Divanu alu Prințipatului țerii Românesci. Dela departamentulu Epitropiei Anafora.

«Insciințămu cinstituluĭ Divanu, că polcovnicia podurilorŭ, măria Sa Alexandru Vodă Ipsilante prin hrisovu au legat'o subt povața epitropieĭ obștescĭ împreună cu toțĭ ómeniĭ stéguluĭ sĕu, asemenea urméză și la măria Sa Nicolae Vodă Caragea, i la măria Sa Mihaiu Vodă Suțul, precumu și la anulu dintâiu al mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni; fiind-că după cuprinderea hrisovelorŭ epitropia este încărcată cu purtarea de grijă a facereĭ și meremetuluĭ celorŭ patru poduri marĭ domnescĭ, de către epitropie să alege omu vrednicu de slujbă și credinciosu, pe care arĕtêndu-lu epitropia la Domnie îlu cinstea cu îmbrăcăminte de domnescu caftanu, dându-ĭ poruncă de a fi silitorŭ spre lucrarea și meremetulŭ acelorŭ patru poduri, făcêndulŭ teslimu subt povața Epitropieĭ împreună cu toțĭ ómeniĭ stéguluĭ sĕu, ca numaĭ de epitropie să asculte, iarŭ aceștia nicĭ o trébă cu elu, séu cu ómeniĭ luĭ, să nu aibă, rĕmăindŭ numaĭ și numaĭ pentru tréba podurilorŭ, ne supĕratu fiindŭ polcovnicu de vre-o cerere de havaetu, cumŭ și ómeniĭ stéguluĭ sĕu de alte podveḑĭ și lucrărĭ să nu se iae și așĭa urmându-se, podurile cele marĭ totdéuna, în curgere acelorŭ anĭ, era bune, fără nicĭ unŭ felu de stricăciune, iarŭ dela alu doilea an alu mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni, ne maĭ urmânduse orînduiala hrisóvelorŭ și *polcovnicia podurilorŭ făcênduse făr de scirea Epitropieĭ, prin felurimĭ de gerimele, cu dare de havaeturĭ, nicĭ unŭ felŭ de lucrare nu s'au făcutŭ la lucrarea și meremetulŭ ḑiselorŭ poduri marĭ*, rĕmăindŭ suma de podine grămăḑĭ pe marginea podurilorŭ ne puse la locurile unde era trebuință de meremetŭ, care podină tótă au ars-o ostașiĭ ascherlăĭ, din care pricină a polcovnicilorŭ de podŭ fiindŭ ómenĭ nealeșĭ de epitropie, însărcinați cu dărĭ de havaetarĭ și cu luare de ómenĭ din stégulŭ seu, la alte deosebite poslușaniĭ domnescĭ, au rêmasŭ câte patru podurile cele marĭ la o próstă stare, precumŭ este cunoscutŭ cinstituluĭ Divanŭ; pentru care ne rugămŭ cinstituluĭ Divanŭ, ca să bine-voĭască a-și păzi orânduiala polcovniculuĭ de podŭ și a ómenilorŭ seĭ după puterea hrisóvelorŭ domnescĭ, pe alegerea ce acumŭ au făcutŭ epitropia, să se orânduiască la slujba polcovnicieĭ de podŭ Stoica Logf, care este omŭ vrednicu, cercatŭ și credinciosu la tóte trebile epitropieĭ, aflându-se slujindŭ de câțĭ-va anĭ și bine-voindŭ cinstitulŭ Divanŭ a se orândui acestŭ maĭ susŭ numitŭ la slujba polcovnicieĭ, fiindŭ de însine sciutŭ și alesŭ de vrednicu, avêndŭ și satele ce sunt podinarĭ aĭ epitropii, mila cinstituluĭ Divanŭ de a fi nesupĕrațĭ la alte podveḑĭ, ca să pótă aduce în Bucurescĭ suma podiniĭ ce sunt tocmițĭ, se vorŭ meremetisi câte patru podurile celea marĭ; noĭ fiindŭ pentru acéstă trébă a obștieĭ, îndrăsnimŭ a face în scire cinstituluĭ Divanŭ, arĕtândŭ puterea hrisóvelorŭ și în ce chipŭ se potŭ îndrepta podurile, iarŭ hotărîrea remâne a se face cumŭ D-ḑeu va lumina cinstitulŭ Divanŭ (1)». 1790, Maiu 3.

(1) Cod. No. XVIII, fila 131.

«S'aŭ datŭ poruncă către d-luĭ vel spăt. i către vel Agă, după orderulŭ pré Inaltuluĭ Prinţipe, care poruncesce, că după altă poruncă dela 11 a trecuteĭ luniĭ a luĭ Aprilie pentru făcutulŭ şi dregerea podurilorŭ, atâtŭ celea din tîrgŭ, câtŭ şi celea de prin mahalale şi nu s'aŭ făcutŭ nicĭ o urmare, pentru care fórte s'aŭ scârbitŭ pré Inaltulŭ Prinţipŭ şi poruncesce, ca să facă de isnóvă poruncă, că făr de zăbavă să se drégă, căcĭ şi erĭ era să se întâmple primejdie la 6 caĭ crăescĭ şi de nu se va face de acéstă dată urmare, nu va trece cu vederea Inaltulŭ Prinţipŭ şi făr de milă se va turbura asuprăle, ne maĭ dândŭ ascultare la nicĭ unŭ felŭ de pricinuire şi ce primejdie se va întâmpla vorŭ respunde d-lor; ci pentru podurile celea marĭ s'aŭ datŭ straşnică poruncă la boeriĭ epitropĭ, ca fără de zabavă să pue să le drégă, iarŭ pentru podurile micĭ şi de prin mahalale, să pue d-lor pe târgoveţĭ şi mahalagiĭ ale drege făr de zăbavă şi să se astupe tóte baltacurile, stândŭ d-lor Mumbaşirĭ, cumŭ şi pentru curăţenia politieĭ şi măturatu podurilorŭ să urmeze poruncelĭ, ce are dată dela 15 ale luĭ April şi să nu maĭ aştepte altă poruncă, ci în tótă vremea să urmeze» (1). 1790 Maiu 7.

«Poruncă către d-luĭ vel spăt. ca prin tóte mahalalele să cerceteze şi unde vorŭ fi drumurile stricate să rânduiască zapciĭ asupra mahalagiilorŭ, ca cu tufă, cu fărămătură de zidŭ, cu cenuşă, să se drégă negreşitŭ, până afară la câmpŭ, că apoĭ va avea d-luĭ a respunde» (2). 1790, Maiu 6. (3).

(1) Cod. No. XVIII, fila 130.

(2) Cod. No. XVIII, fila 128.

(3) Iată şi alte acte relative la pavelele din Bucurescĭ:

«Insciintămŭ Inălţimeĭ Téle, că zapciulŭ ce este purtătorŭ de grije asupra podurilorŭ, adecă polcovniculŭ de poduri, jăluĭ la Divanŭ, cumŭ că slujitoriĭ ce are la steagŭ, adecă podariĭ, fiindŭ şeţătorĭ pe afară în sud Ilfov, nu-ĭ lasă ostaşiĭ ce locuescŭ prin casele lorŭ ca să vină în Bucurescĭ să-şĭ împlinéscă datoria slujbelorŭ, la tréba podurilorŭ, care s'aŭ stricatŭ neavêndŭ cu cine să lucreze şi cere cuviinciósa îndreptare la acestea, ca să nu fie elŭ căţutŭ în vină, că podurile sunt necurăţite şi stricate, ci fiind-că aceştĭ podarĭ este trebuinţă a nu lipsi din slujbă, să bine-voescĭ înălţimea Ta a se da luminată porunca Inălţimeĭ Téle către comandiriĭ ce vorŭ fi printr'acele sate, ca să slobóţă pe aceĭ podarĭ să vie spre a-şĭ împlini datoria slujbelorŭ, adecă a fi înşişĭ eĭ să lucreze la trebile podurilorŭ séŭ cu banĭ să-şĭ plătéscă septĕmâna la alţĭ ómenĭ de aicĭ din Bucurescĭ ca să lucreze, spre a nu se aduce podurile Bucurescilor la maĭ mare derăpănare şi stricăcĭune», 1790, Februarie 5.
Cod. No. XVIII, fila 354.

«După reportulŭ d-luĭ vel Agă, că i vine poruncĭ adese pentru meremetu podurilorŭ şi polcovnicu de podŭ nu-ĭ dă ascultare, ţicêndŭ că boeriĭ epitropĭ are a-ĭ porunci, s'aŭ datŭ respunsŭ către d-luĭ, că polcovnicu de podŭ este supusŭ la epitropie şi pentru podurile celea marĭ să fie datorŭ a arĕta la epitropie, iar pentru celea-l-alte să urmeze obiceiuluĭ a pune pe ceĭ cu case şi prăvăliĭ să le drégă», 1790. April 24.

«Poruncă către boeriĭ epitropĭ, ca după datoria ce aŭ a purta grijă pentru poduri, să fie drese, fiind-că în tóte părţile sunt stricate, să orânduiască d-lor

Reorganisarea spitalelorŭ dela Pantelimon şi dela Mărcuţa, cu scopŭ de a conţine până la 1000 paturĭ(?) încă e o dispositiune a regimuluĭ austriacă:

«După orderulŭ pré Inălţatuluĭ Prinţipŭ s'aŭ făcutŭ Pitacŭ la d-luĭ vel

---

polcovniculŭ de poduri, cu podină dela epitropie a drege podurile cele marĭ, iar pentru podurile celea micĭ, carĭ sunt datorĭ mahalagiiĭ şi prăvăliesiĭ a le drege, fiind-că găsescŭ pricină că nu se găsesce podină, s'aŭ datŭ poruncă osebită la comisia Visterieĭ a scrie cărţĭ la ispravnicĭ să pornéscă pe lŏcuitorĭ cu podină de vînḑare, dar şi d-lor să orânduiască polcovniculŭ de podŭ ca să le dée ajutorŭ cu podină de cea veche, ca să drégă şi acele negreşitŭ, să nu se întîmple vre-o hata că vorŭ avea a da sémă». 1790, Aprilie 28.

«După anaforaua boerilorŭ epitropĭ pentru podari ce sunt cu pecetluiturile comisieĭ Visterii a fi apĕraţĭ, cu pricină că se supĕră de către ostaşĭ, nu vorŭ a veni la lucru podurilorŭ, s'aŭ făcutŭ poruncă în dosulŭ Anaforaliĭ, că fiindŭ straşnică poruncă dela Inaltulŭ Prinţipŭ a se drege podurile negreşitŭ, pentru care se rânduesce Mumbaşir zapciŭ polcovnicescŭ, ca cu voïe fără voïe să-ĭ aducă pe toţĭ aceĭ podarĭ nesupuşĭ la lucru şi se poruncesce şi la toţĭ zapciiĭ plăşilorŭ să nu se supere maĭ multŭ aceştĭ podarĭ; aşişderea se poruncesce şi de către escelenţia sa feld-marschal-leitnant la tótă partea ostăşéscă, ca să sloboḑe pe aceĭ podarĭ, a nu le face nicĭ o supĕrare». 1790, Maiu 23.

Dela Divanu Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«D-ta vel Agă fiind-că podulŭ uliţiĭ care începe dela hanulŭ luĭ Şerban Vodă şi urméză la vale până la pórta din susŭ a curţiĭ domnescĭ, ceĭ vechĭ, este fórte stricatŭ, câtŭ se primejduescŭ caĭĭ şi vitele trecĕtorilorŭ şi fiind-că podurile uliţelorŭ micĭ precumŭ este acésta sunt datorĭ a le drege mahalagiiĭ, ulicerii şi prăvăliesiĭ câţĭ şedŭ de rândŭ pe acéstă uliţă şi de oparte şi alta, Divanulŭ poruncesce d-tale, ca să puĭ pe toţĭ mahalagiiĭ, ulicerĭ şi prăvăliesĭ, câţĭ şedŭ pe acéstă uliţă şi pe de oparte şi pe alta, rânduindŭ zapciĭ asupra lorŭ, ca să-ĭ siléscă a drege acestŭ podŭ negreşitŭ, precumŭ trebue, de temeiŭ, iarŭ de vorŭ pricinui că nu aŭ chereste şi podine, Divanu este pliroforisitŭ, că cherestea aŭ începutŭ a veni la tîrgŭ de vînḑare din destulă, precumŭ şi astăḑĭ vineri ne-amŭ însciinţatŭ că aŭ venitŭ de vînḑare din destulă la Tîrgu-de-afară, de unde potŭ să cumpere din tîrgŭ şi să drégă podulŭ negreşitŭ». 1790, Octombre 25.

Dela Divanulŭ ţĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă către d-lor epitropĭ.

«Podulŭ din pórta de susŭ a curţiĭ vechĭ peste apa Dâmboviţa şi de rîndŭ până la conacul d-luĭ Ministru Erbet fiindŭ fórte stricatŭ, vă poruncesce Divanu să aveţĭ a'lŭ drege, la care să orânduiţĭ pe polcovnicu de poduri şi tóte locurile stricate să le împliniţĭ şi să le întocmiţĭ şi să nu rămâe maĭ multŭ stricatŭ». 1790, Octombrie 25.

Cod. No. XVIII, fila 292.

Vist. ca să orânduiască a se face celea trebuincióse pentru două spitaluri mari, unulŭ la Pantelimon şi altulŭ la Mărcuţa, în care să încapă câte o mie ómeni şi de urmarea şi începerea ce va face să aréte Divanuluĭ, ca să reportuiască pré Inaltuluĭ Prinţipŭ, care acelea să se cisluiască pe judeţe după mĕsura ce va da polcovnicu de ingineri(1). 1790, Martie 1.

In Maĭ 1790 se construesce casă de spitalŭ şi la Bănésa, cumŭ probézăă doue acte, pe lângă spitalulŭ esistentŭ dela Colţa(2).

De aceste spitale îngrijesce încă Epitropia obştéscă.

De acésta şi continuă a fi îngrijite şi podurile marĭ din Bucurescĭ. Aduserămŭ maĭ susŭ câte-va ordine relative la podarĭ şi polcovniculŭ de poduri, sub administrarea austriacă. Podurile micĭ se repară de prăvăliaşĭ şi proprietarĭĭ de case din stradele laterale. Ingrijirea de podurile de pe Dâmboviţa(3) şi de mĕsurile de apărare de focŭ nu

(1) Cod. No. XVIII, fila 40.

(2) «Se vede acésta din nota d-luĭ siniorŭ Marchelie ofichialulŭ Impĕrătescŭ pentru stufulŭ ce se găsesce de vînţare la mahalagiĭ şi pe la sate, că cerŭ preţŭ nesuferitŭ şi trebue la spitalulŭ ce se face la Bănésa». 1790, Maiu 29.

«Poruncă către comisia Visterieĭ a rândui 60 care celea trebuincióse la spitalulŭ ce se face la Bănésa, care care să nu se supere, nicĭ să se iée la alte podvóde şi angariĭ; pentru a fi cunoscuţĭ să li se dée paşuşurĭ dela comisia Visterieĭ şi dela escelenţia sa gheneralulŭ». 1790, Maiu 29.
Cod. No. XVIII, fila 173.

«Poruncă cătră părintele Zehno Arhiereulŭ epitropŭ m-rii Colţiĭ, fiind-că s'aŭ orânduitŭ la spitalulŭ monăstiriĭ doftorŭ d-luĭ şătrariulŭ Ioan, care aŭ fostŭ şi maĭ nainte, ci să fie însciinţatŭ şi pe d-luĭ să-lŭ cunóscă de doftorŭ alŭ spitaluluĭ, dându-ĭ orânduita léfă de tal. 60 pe lună». 1790, Iunie 17.
Cod. No. XVIII, fila 204.

(3) «Fiind-că s'aŭ făcutŭ cheltuĭală din poruncă la cele trebuincióză tacâmurĭ de tréba foculuĭ, i la meremetu caselorŭ Divanuluĭ tal. 2459 şi banĭ 117, care cheltuelĭ fiindŭ că sunt pentru a obşteĭ trebuinţă şi folosŭ cu care nu se îndatorésce cămara Impĕrătéscă a o respunde; Divanulŭ poruncesce d-le sard. Arbut, ca unulŭ ce aĭ fostŭ şi maĭ nainte la cislele de cheltuelile oraşuluĭ şi lefile Neferilorŭ, ce să plătea de rufetulŭ Bucurescilor, după acea orânduială urmându, de împreună cu starostea de negustorĭ, să cisluéşcĭ cu dréptă orânduială acéstă sumă de banĭ, carĭ banĭ împlinindu-se cu zapcialîcu d-sale vel Spătar, i d-sale vel Agă, să-ĭ faceţĭ teslimŭ la Visterie, ca să se pue în locŭ la cămara Impĕrătéscă de unde s'aŭ luatŭ de s'aŭ cheltuitŭ şi să aibĭ d-ta sărd. Arbut, i d-ta staroste a arĕta cisla ce veţĭ face, la Divanŭ». 1790, Martie 1.

Cătră Hagi Chiriac starostea, pentru a împlini banii după cisla ce s'aŭ făcutŭ.

«Pentru cheltuelile ce s'aŭ făcutŭ la cele trebuincióze tacâmurĭ ale foculuĭ i la meremetu caseĭ Divanuluĭ şi la alte trebuincióse, care s'aŭ cisluitŭ pre bres-

sunt uitate sub regimulŭ ocupaţiuneĭ austriace; spesele pentru ele şi pentru reparaţiunile la casele Divanuluĭ, le plătescŭ însă rufeturile.

In Maĭ 1790 s'aŭ strămutatŭ la turnul Colţeĭ *«foişorulŭ de focŭ»* unde maĭ fusese şi maĭ înainte (1).

Unŭ obiceiŭ vechiŭ nu se perde sub Nemţi: *céta masalagiilorŭ* continuă a avé cătare!... Câte solemnităţi, âmblărĭ nóptea şi chefurĭ nu aŭ fostŭ luminate de aceĭ masalagiĭ, carĭ pe lângă scutire, aveaŭ dreptŭ şi la 4 rînduri de cisme pe anŭ (2)!

---

lele din Bucurescĭ după pitacu Divanuluĭ dela Martie 1 şi intrândŭ şi sfintele ḑile ale patimilorŭ şi ale sfintei învieri, aŭ fostŭ porunca Divanuluĭ dată ca să nu se supere nimenea într'aceste ḑile; acumŭ dară, după septemâna acésta, poruncesce Divanulŭ să se iae împlinirea acelorŭ ḑile în bani dela fie-care, pentru care ţi se dă ajutorŭ pentru acéstă trébă pre Ioniţă cupeţ negustorŭ dintre lipţcanĭ, i pe Hagi Anton Blănariu dintre blănarĭ, i pe Hagi Nedelea dintre bogasieri, după orânduiala ce aŭ fostŭ maĭ nainte, ca să aveţĭ a face împlinire dela tóte breslele şi dela toţĭ, după cisla ce aŭ făcutŭ, carĭ banĭ împlinindu-ĭ să aveţĭ a-ĭ face teslimŭ la visteria ţĕriĭ, de unde s'aŭ luatŭ baniĭ de s'aŭ cheltuitŭ, fiind-că nu este datóre cămara Impĕrătéscă a respunde cheltuelile acestea ce s'aŭ făcutŭ la trebile politieĭ ţĕriĭ; decĭ se poruncesce d-tale vel Spătar i d-le vel Agă, să daţĭ ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ cu zapciĭ şi ómenĭ orânduiţĭ din destuĭ, carĭ să ămble a face taxilŭ banilorŭ dela fieş-carele». 1790, Martie 26.

Cod. No. XVI, fila 79.

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ, către boerĭĭ epitropĭ aĭ obşteĭ.

«Pentru podulŭ de peste apa Dâmboviţeĭ, care cobóră către Mihaĭ Vodă, primind porunca Divanuluĭ, să aveţĭ a orândui pe polcovnicu cu podarĭĭ, ca să facă parmaclîcurĭ de stinghiĭ pe amêndoue marginile pentru sprijinélă a nu se face vre-o primejdie vitelorŭ şi trecĕtorilorŭ acumŭ în vreme de ĭarnă pe înghéţŭ cumŭ şi meremetu găurilorŭ şi podinilorŭ stricate de acilea să le întocmiţĭ». 1790, Decembrie 3.

Cod. No. XVIII, fila 390.

(1) «Către d-luĭ vel Agă, că s'aŭ cetitŭ raportulŭ d-luĭ pentru foişorulŭ de focŭ în care sunt paznicĭ pentru întâmplare de focŭ, cumŭ că s'aŭ slăbitŭ şi paturile de susŭ s'aŭ stricatŭ şi pentru ca să nu se întâmple primejdie cere a avea voïe să mute paznicĭĭ la Colţa, unde aŭ fostŭ şi maĭ nainte şi este şi maĭ înaltŭ; i s'aŭ datŭ respunsŭ, că de sunt numaĭ paturile stricate, să puïe ómenĭ să le drégă, ca să se păzéscă totŭ acolo şi acea puţină cheltuială ce va merge la acelŭ patŭ va areta-o într'alte cheltuelĭ, iarŭ de este de susŭ până josŭ slabŭ, să aibă voie a muta paznicĭĭ de focŭ la Colţa şi să reportuïască Divanuluĭ, ca să se căpuiască şi pentru acelŭ foişorŭ a nu se face vre-o primejdie». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 147.

(2) «Poruncă către comisia Visterieĭ, după porunca Inaltuluĭ Prinţipŭ pentru vameşiĭ dela Câmpina, că din baniĭ ce sunt să dée la căminaru Moscu arŭ fi

O altă mĕsură de edilitate, dar menită a produce unŭ venitŭ, din strafurile otârîte de 3 şi 6 galbenĭ, este acea ce împune neguţitorilorŭ cumperarea de mĕsurĭ cu marca ţĕrei, fabricate sub controlulŭ Divanuluĭ. Eată acestŭ documentŭ din 9 Iulie 1790:

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ. Poruncă cătră d-luĭ vel Spătarŭ.

«Fiindŭ-că apururea se jăluescŭ atâtŭ ostaşiĭ, cumŭ şi norodulŭ de obşte, cumŭ-că cârcĭumarĭĭ ce vindŭ vinurĭ şi rachiurĭ, după ce-şĭ iaŭ preţulŭ acelŭ dreptŭ, care este hotârîtŭ dela Divanŭ, cu folosulŭ câştiguluĭ lorŭ, fără de nicĭ o pagubă, apoĭ nu vîndŭ cu oca dreaptă, ci fiindŭ sloboḑi, în voĭa lorŭ, cu mĕsurĭ neînsemnate şi necunoscute, facŭ feluri de meşteşugurĭ şi viclenii cu înşelaciunĭ la ocale, vînḑêndŭ cu mĕsurĭ maĭ micĭ, din care se pricĭnueşce pagubă la tótă partea ostăşéscă, cumŭ şi la totŭ norodulŭ de obşte, şi cu acestŭ mijlocŭ nicĭ nartulŭ vinuluĭ nu se păzeşce şi întru înzadarŭ este nizamulŭ ce s'aŭ datŭ la preţulŭ vînḑĕrĭĭ cândŭ mĕsurile nu sunt drepte, decĭ fiindŭ cu cale a se pune şi acésta la orânduiala cea cuviinciósă spre a avé cârcĭumarĭĭ mĕsurĭ însemnate şi pecetluite cu semnulŭ Divanuluĭ, ca unŭ lucru ce este pentru trebuinţa şi dreptatea de obşte a totŭ norodului, după cumŭ şi la alte politiĭ din ţĕrile europeneşcĭ să urmează, nu ca să maĭ mărească ocalele din dreaptă mĕsura lorŭ cea obişnuită, care este a ţĕrĭĭ, următóre din ceputŭ şi până acumŭ, adecă ocaua dréptă de patru sute dramurĭ, ci ca să nu se facă înşĕlăciune şi vicleşuguri la acelea drepte ocale a vinde cu alte maĭ micĭ mĕsurĭ, înşĕlândŭ norodulŭ; iată dar din porunca Divanuluĭ s'aŭ făcutŭ mĕsurile celea cuvincióse ale ţĕrĭĭ de her albu, pecetluite cu semnul peceţiĭ Divanuluĭ, carĭ sunt drepte şi întocmaĭ la dramurĭ, adecă cea dintâiŭ oca dréptă de dramurĭ patru sute, jumĕtatea de dramurĭ douĕ sute, litra de dramurĭ una sută, şi cinḑécă de dramurĭ cincĭḑecĭ, care ţi sĕ dă d-tale pentru cârcĭumile ce sunt în mahalaua ţinutuluĭ spătărĭĭ, spre a le împărţi şi a da la toată cârcĭuma de obşte câte patru de acestea, făcându-le ţeslimŭ în mânile cârcĭmaruluĭ, dela carele veĭ lua d-ta cheltuiala acestora pentru câte patru, tal. doĭ şi un ort, care banĭ să-ĭ aducĭ d-ta toţĭ deplinŭ pe suma ocalelorŭ ce primeşcĭ, ca să se dée de unde s'aŭ cheltuitŭ, cu care aceste mĕsurĭ să aĭbă a vinde toţĭ cârcĭmarĭĭ, fără de a nu se cuteza să facă vre-o schimbare acestorŭ mĕsurĭ, séŭ a vinde cu altele ce nu vorŭ fi pecetluite cu semnulŭ peceţiĭ Divanuluĭ, iarŭ carele se va prinde în urmă că nu

---

opritŭ cea ce se face la păcura masalalelor, ca aceĭ banĭ să se întórcă dela Visterie d-luĭ căminaruluĭ şi se va ţinea în sémă, ci dar să urmeze poruncii». 1790, Maiu 20.

Cod. No. XVIII, fila 153.

«După reportu d-luĭ vel Armaş, pentru obiceĭulŭ ce aŭ avutŭ masalagiiĭ a li se da de patru orĭ într'unŭ an cisme şi acumŭ nu li se dă; s'aŭ datŭ respunsŭ la d-luĭ vel Vistier, ca să cerceteze şi de va fi avutŭ cu adevĕratŭ acestŭ obiceiŭ vechiŭ, poruncesce Divanulŭ să li să pună în orînduĭală obiceĭulŭ ce aŭ avutŭ, ca să li se dea». 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII, fila 320.

vinde cu acestea mĕsurĭ drepte, unuĭ ca acesta să dée şése galbenĭ împĕrăteşcĭ, şi se va închide prăvălia séŭ cârcĭma acea, cu hotărîre ca nicĭ odată în urmă să nu se maĭ facă alisverişu şi vînḑare întrênsa; ci darŭ după ce veĭ face teslimŭ acestea mĕsurĭ, să publicueşcĭ totŭ de odată întru o vreme nizamuluĭ acesta la toţĭ de obşte, ca să şcie fieş-care cumpĕrătoriŭ a cere dela cârcĭmarŭ să-ĭ vînḑă cu ocaua cea pecetluită, iar care cârcĭmarŭ nu va vrea, îndată să vie cumpĕrătoriuluĭ la d-ta, să dée de şcire, spre a se urma hotărîrea ce arĕtămŭ maĭ susŭ, pentru care se va face în urmă osebite cercetărĭ pe subt cumpĕtŭ de a pune în mână pe unuĭ ca acela cu însăşĭ ocaua acea nedréptă şi schimbată, asemenea şi la toţĭ vênḑĕtoriĭ de untŭ-de-lemnŭ, oţetŭ, rachiŭ, să aĭbĭ d-ta a da mĕsurile aceste pecetluite, de care aşteptamŭ şi pentru aceştia asemenea foae de câţĭ sunt la numĕrŭ toţĭ pe anume» (1). 1790, Iulie 9.

Entenberg, feld-marşal-leitnant; Cozma alŭ Ungr.-Vlah.; Merchelius, oficheal împĕrătescŭ; Manolache Grădişténŭ; Costandinŭ Stirbeiŭ.

Asemenea poruncă ca acésta s'aŭ făcutŭ şi la d-luĭ vel Agă.

Dăm în note aci şi altele documente relative la mĕsurĭ, ocale, coturĭ etc. din Sept. şi Noemb. 1790(2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 225.

(2) *Poruncă către boerĭĭ epitropĭ pentru coturile de pe la prăvălĭĭ.*

«Fiindŭ că s'aŭ înştiinţatŭ Divanulŭ, din jălbĭ, cumŭ că ceĭ ce vîndŭ marfă cu cotulŭ în Bucureşcĭ, prăvălieşĭ, ovreĭ şi bucureşteni, înşélă norodulŭ de vîndŭ cu coturĭ nedrepte, maĭ micĭ din mĕsura lorŭ şi mincinóse, care pricĭnuescŭ multă nedreptate şi scumpete, pentru care fiindŭ că coturile celea drepte cu care trebue să vînḑă fieş-care prăvăliaşŭ, sunt şciute şi cunoscute, însemnate cu semnulŭ cămăreĭ Domneşcĭ şi date întradinsŭ pe la toţĭ prăvălieşiĭ, care acelé se vĕdŭ că le-aŭ ascunsŭ şi facŭ vînḑare cu altele, se porunceşce d-vóstră, ca îndată după primirea aceştiĭ porunc̆ĭ, fără de veste şi cu mijlocŭ pe sub cumpĕtŭ să cercetaţĭ întradinsŭ pre la prăvălieşi orĭ-care va fi, ca să puneţĭ în mână de acelé coturĭ mincinóse cu care înşélă norodulŭ, şi numaĭ decâtŭ să înşciinţaţĭ Divanuluĭ.» 1790, Sept. 6.

Carţĭ la 12 judeţe şi la Bucureşcĭ pentru a se împărţi coturĭ la ceĭ ce vîndŭ marfă. Divanulŭ principatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea de obşte la vînḑarea mărfurilorŭ cu cotu şi să nu se înşele maĭ multŭ norodulŭ de către vînḑĕtoriĭ mărfurilorŭ, care s'aŭ prinsŭ cu coturĭ schimbate şi maĭ micĭ din mĕsura lorŭ, Divanulŭ cu socotélă de obşte urmândŭ şi obiceiuluĭ ce aŭ fostŭ, aŭ făcutŭ coturĭ drepte de herŭ carĭ saŭ pecetluitŭ la amêndouĕ capetele cu semnulŭ peceţiĭ Divanuluĭ şi s'aŭ datŭ ca să se împarţă la toţĭ, orĭ câţĭ vîndŭ orĭ-ce felŭ de feliurime de marfă cu cotulŭ, atâtŭ aicĭ în tótă politia Bucureşcilorŭ, cumŭ şi pe afară în tótă ţéra, de obşte, nu numaĭ la negustoriĭ pămênteni, i străinĭ, ci şi la braşoveni şi la ovreĭ, fără de nicĭ o deosebire, ca uniĭ ce aicĭ în ţéră negustorindu-se, sunt

Un câștigŭ realŭ avu țéra, sub regimulŭ austriacŭ, din grija mai mare pusă pentru a face practicabile drumurile marĭ și de a se

---

datorĭ așĭ vinde marfa cu cotulŭ țĕrĭĭ care se urmézĕ la obște, pentru care coturĭ măcarŭ că în vremea Domnilorŭ obișnuitŭ era de plătea negustorulŭ un galbenŭ, dar Divanulŭ făcêndŭ ușurare și scădere dintru acésta ce era obișnuitŭ, orânduește cu hotârîre de obște a se lua numaĭ câte 60 parale de cotŭ, și fiindŭ că pricina a douĕ coturĭ ce obicĭnuiaŭ prăvălieșiĭ de ținea până acumŭ, unulŭ adecă maĭ mare pentru unŭ felŭ de marfă, era o lesnire a se înșĕla norodulŭ prostŭ ce nu avé șciința a mĕsurĭĭ coturilorŭ, Divanulŭ aŭ rădicatŭ de totŭ acelŭ maĭ micŭ cotŭ și orânduește, că numaĭ unŭ cotŭ să fie la tóte feliurimele mărfĭ, cu care acela să vîndă negustoriĭ tótă marfa lorŭ, și să-și iée prețulŭ; dreptŭ acea orânduește Divanu pe — ca la toțĭ de obște să dée cotŭ de herŭ pecetluitŭ cu pecetea Divanuluĭ, și să iée dela fieșĭ-care câte 60 de parale, și împărțindŭ aceste coturĭ nouĕ, să strîngă dela toțĭ pe celea vechĭ, după obiceiŭ, ca să nu rĕmâe maĭ multŭ a metahirisi cu acelea vre-o înșălăciune, după care acestŭ nizamŭ porunceșce Divanulŭ tuturorŭ negustorilorŭ de obște a fi următorĭ, și fieșĭ-care cu acestŭ cotŭ să-și vîndă totŭ felulŭ de marfă a lorŭ ca celŭ ce se va găsi cu altŭ-felŭ de cotŭ să șcie că se va pedepsi.» 1790, Octom. 21.

Dumitrache Ban, Ioan Logf., Mateiŭ Fălcoianŭ, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 288.

Publicațiĭ la Aga și la spăt. și la tóte județele.

«Primindŭ porunca Divanuluĭ, să aveți a face catastihŭ de câțĭ vîndŭ marfă cu cotulŭ în târgurĭ și în totŭ județul acela, verĭ pământenĭ, verĭ străinĭ, verĭ ovreĭ, verĭ Brașovenĭ, verĭ care vinde orĭ-ce felŭ de marfă cu cotulŭ să luați în scrisŭ numele lorŭ și numĕrulŭ; așișderea să făceți catastihŭ de câte cârcĭumĭ cu vînzare de vinŭ, i rachiŭ, cumŭ și câțĭ vîndetorĭ de unt-de-lemnŭ séŭ oțetŭ, care vîndŭ cu mĕsurĭ de ocale în totŭ județulŭ acela, prin târgurĭ și pretutindenea? pentru toțĭ făcêndŭ catastihŭ, să trimeteți Divanuluĭ, carele aștéptă aceste fără de zăbavă.» 1790, Octomvre 11.

Insă în Bucurescĭ saŭ scrisŭ numaĭ pentru coturĭ.

9 porunci pentru a se împărți ocale pe afară în județe. Dela Divanulŭ principatuluĭ țĕrĭĭ Românescĭ.

«Pentru ca să se urmeze dreptatea la vînzarea vinuluĭ și rachiuluĭ, untŭ de lemnŭ și orĭ-ce cu mĕsurile celea drepte și obișnuite ale țĕrĭĭ, iată după hotârîrea ce aŭ făcutŭ Divanulŭ încă dela trecuta lună luĭ Iulie 9 a acestuĭ următorŭ anŭ prin cartea iscălită de tótă obștea Divanuluĭ, făcêndu-se ocale de fierŭ albŭ, și pecetluindu-se cu semnulŭ peceții Divanuluĭ, după mĕsura țĕrĭĭ, adecă ocaua de dramurĭ 400, adecă patru sute, iată după cumŭ și aicĭ în lăuntru poliției Bucurescilorŭ s'aŭ urmatŭ, să trimite și afară la județe omulŭ Divanuluĭ, anume, carele să aĭbă a da la toțĭ câțĭ vîndŭ rachiŭ, câțĭ vîndŭ vinŭ, untŭ de lemnŭ, oțetŭ și orĭ-ce bĕutură, câte unŭ tacămŭ de patru ocale, care este una de dramurĭ patru sute, alta jumĕtate, de dramurĭ douĕ sute, altă litră

construi poduri pe apele de pe căile mari. (1) Negreșitu aceste lucrări se făceau totu prin requisițiuni impilătóre, dar celu puținu totu se mai folosi și țéră din acele requisițiuni. Principala cale îngrijită, intre Muntenia și Ardealu, fu acea dintre Ploesci-Câmpina-Timișu. Dămu

---

de dramuri una sută, și alta de cinciḑeci dramuri, veri prin târguri, prin orașe, prin sate, pe la drumuri, pe la cârcîme megieșesci, boeresci i mŏnăstiresci, și la toți ori câți facu vînḑare petutindenea și în totu locului, datori să fie de obște a primi aceste mĕsuri, ori străini, ori pămînteni și a vinde cu dînsele, pentru care aceste câte patru are a lua doi lei și unu ortu vechiu, iar mai multu nu, că se va pedepsi; deci se porunceșce d-vóstră ispravnicilorŭ ai județului să dați ajutoru la acésta, orînduindu unu slujitoru de ai d-vóstră, de împreună cu orînduitulu Divanului să âmble să arĕte tóte cârcîmile din județu, cumu și pe alți ce vîndu cu mĕsuri de ocale spre a se da la toți mĕsuri drepte, căci în urmă are să se cerceteze, și de se va dovedi că nu s'au arĕtatu la orînduitulu Divanului toți acei cari vîndu cu mĕsuri, ca să li se dée mĕsurile Divanului și că nu urméză a vînde cu acelea, veți fi învinovățiți; așișderea vi se porunceșce, atâtu d-vóstră, i zapciilorŭ de prin plăși, i căpitanilorŭ, i vatafilorŭ de plaiu și altorŭ slujbași, să dați totu feliu de mână de ajutorŭ orînduituluĭ acestuia, ca să pótă săvîrși tréba cu lesnire, supuindu negreșitu pe ceĭ ce se vorŭ arĕta cu împotrivire.» 1790, Noem. 5.

Entenberg, feld-marșal-leitnantu, Rŏmnic-Filaretu, Dumitrache Banu, Ioanu Damaris, Manolache Grădișteanu, Mateiu Fălcoianu, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 307.

(1) Brudina pentru trecerea pe poduri servia, atâtu statului, câtu și particularilorŭ, pentru întreținerea podului. Acésta brudină nu o plătescu nici ostașii nemți, nici podvodarii lorŭ.

Dela Divanulu principatului țĕrii Românesci, către ispravnici ot. sud. Ilfovu, Vlașca, Oltu, Buzĕu, Prahova, Ialomița și Argeșu.

«Să sciți că la transporturi cu trebuințe ostășesci, cumu zaharele și altele, cumu și dela ostași și ómeni împĕrătesci nu are a se cere nici o plată la trecerea podurilorŭ peste apă, nici de către stăpânii moșiilorŭ, nici de către cumpĕrătorii veniturilorŭ acelorŭ poduri, nici de către căpitani séu podari, pentru care Divanulu vĕ poruncesce strașnicu să însciințați de acestea la toți, ca să nu se cuteze nimenea din ceĭ ce au poduri peste ape, a face vre-o supĕrare cărăușilorŭ cu acestu felu de transporturi, spre a le cere vre-o plată de trecĕtóre, nici să le facă podarii dintr'acésta pricină vre-o zăbavă la trecere, căci nu numai unulu ca acela va întórce îndoitu și întreitu, ci încă se va și pedepsi.» 1790, Iunie 13.

Entenberg, gheneral-feldmarșal-leitnantu, Dimitrie Banu, Răducanu Slătinénu, Rŏmnicu Filaretu, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 195.

«Către comisia visterieĭ după notă d-luĭ cinstitului obers-leitnantu fon Eli-

în notă (1) actele din 30 Ianuarie 1790, 5 Maiŭ, 23 Iulie, 7 Sept.,

---

șerŭ, proviant-maisterŭ, pentru drumurile și podurile ce cadŭ dela Focșaniĭ până în Bucurescĭ, maĭ vêrtosŭ pentru podulŭ dela Molpoveniĭ, ca să facă fără de zăbavă întocmirea și dregerea lorŭ, pentru care acésta s'aŭ maĭ datŭ în multe rânduriĭ poruncĭ către comisie, și să facă cumŭ maĭ în grabă, ca unŭ lucru ce este de mare trebuință.» 1790, Maiŭ 27.

Cod. No. XVIII, fila 167.

Pentru podulŭ dela Moldoveniĭ s'a maĭ scrisŭ deja în Aprile.

Pentru podŭ dela Moldoveniĭ sud Ialomița i pentru dregerea drumurilorŭ.

«După orderulŭ pré Inălțatuluĭ Prințipŭ, astădĭ, la Aprilŭ patru, s'aŭ făcutŭ poruncă la ispravnicĭ Ialomițiĭ, ca să facă podŭ stătătoriŭ la Moldoveniĭ, poruncindu-le ca cu grabă să se facă și să drégă și drumulŭ bine, care s'aŭ trimisŭ cu lipcanŭ întradinsŭ la Aprilŭ 5 diminéța, și osebită poruncă s'aŭ făcutŭ și la ispravnicĭĭ Ilfovuluĭ, ca să drégă drumulŭ ce cade într'acestŭ județŭ.» 1790, Aprilŭ 4.

Cod. No. XVIII, fila 82.

«După reportulŭ d-luĭ vel vist, că după însciințarea luĭ Nicolae Andronescu, ce este asupra podurilorŭ ot Cășciore, că n'are cujnițe de ajunsŭ, s'aŭ făcutŭ poruncă la d-luĭ vel armașŭ ca să proftacséscă cujnice negreșitŭ.» 1790, Februare 20.

Cod. No. XVIII, fila 32—54.

(1) *Către Prințipŭ, pentru Ionŭ sin Manole.*

«Amŭ înțelesŭ luminata porunca a Marieĭ Tale ce ni-se dă pentru Ioanŭ sin Manole, carele în drumulŭ Timeșuluĭ aŭ făcutŭ cârcĭumĭ în care va să pue vinŭ și alte trebuincióse pentru conacu călĕtorilorŭ Transilvanieĭ; pentru care să dea Divanulŭ părunca a nu fi supĕratŭ de vamă, nu lipsimŭ cu plecăciune a însciința Marieĭ Tale, că pentru acéstă pricină dându stăpânulŭ moșieĭ jalbă Divanuluĭ, amŭ reportuitŭ înălțimeĭ tale cum-că Divanulŭ aŭ socotitŭ pentru ca să nu-și pĭarză nicĭ stăpânulŭ moșieĭ stăpânirea aceea ce are asupra pământuluĭ sĕŭ după dreptate, și nicĭ acestŭ jaluitorŭ care aŭ apucatŭ de aŭ făcutŭ cârcĭmele să nu se păgubéscă întru nimicŭ, să bine-voescĭ, Maria Ta, a ne porunci ca să punemŭ pe stăpânulŭ moșieĭ să plătéscă nu numaĭ cârcĭmele pe câtŭ va fi cheltuitŭ până la unŭ banŭ, ci și vinurĭ, fênŭ, orzŭ și orĭ-ce va fi adusŭ să le plătéscă cu prețulŭ acela ce arŭ fi pututŭ vinde cu folosulŭ luĭ și să remâe cârcĭumele la stăpânulŭ moșieĭ; pe carele să-lŭ îndatoréscă Divanulŭ a purta grije de-a avé tóte cele trebuincióse drumuluĭ pentru odihna călĕtorilorŭ, la care rĕspunsŭ cu plecăciune rugămŭ pe Măria Ta, să bine-voescĭ a o priimi acéstă, pentru ca să nu se facă nicĭ stăpânuluĭ moșieĭ nedreptate cu a-și pĭerde pământulŭ sĕŭ, nicĭ paguba celuĭa ce aŭ făcutŭ cârcĭumele acestea întru nimicŭ și va fi îndatoratŭ stăpânulŭ moșieĭ a avé tóte cele trebuincióse pentru odihna călĕtorilorŭ.» 1790, Ghenarie 30.

Cod. XVIII. fila 350—351.

18 Noembre și 22 Noembre 1790, care se ocupă, fie de repararea căleĭ, fie de aședare de «*trahtiruri*» pentru călețorĭ pe acéstă cale.

«Poruncă către ispravnicĭ ot sud Prahova, după cererea d-luĭ Eperieșŭ, comisareșulŭ țĕriĭ, pentru dregerea drumuluĭ dela Sinaia, că are însciințare dela comisareșulŭ Ungarŭ a-i se da pe tótă ḑiua 150 lucrătorĭ și să i-sĕ rânduiască doue sate séŭ maĭ multe din plaiŭ, se porunceșce ispravnicilorŭ ca să se ajungă cu comisareșulŭ ungarŭ, ca nicĭ lucrătorii să nu rĕmâe fără de arăturĭ, și de urmarea ce vorŭ face să aĭbă rĕspunsŭ Divanulŭ.» 1790, Maiŭ 6.

Dela Divanulŭ Principatuluĭ țĕriĭ românescĭ, către Egumenulŭ Sinaiĭ.

«S'aŭ cititŭ la Divanŭ rĕspunsulŭ ce facĭ pentru unŭ trachtirŭ ce este trebuinciosŭ a se așeḑa acolo, cu toate cele trebuincióse, întru care arĕțĭ, că pentru trebuința călĕtorilorŭ aĭ făcutŭ doue cârcĭme, una din susŭ și alta din josŭ m-reĭ, care aceste cârcĭumĭ potŭ fi pentru a conăci ceĭ proștĭ, iarŭ cândŭ se va întêmpla a trece alte persóne și obraze cinstite, trebue să-ĭ priimeșcĭ înăuntrulŭ m-reĭ; pentru care Divanulŭ aŭ socotitŭ, ca înăuntrulŭ m-reĭ să facĭ, cuviosia ta, o despărțire cu unŭ rîndŭ de ulucĭ și în partea despre rĕsăritŭ unde este și portița de intratŭ și eșitŭ cu câte-va odăĭ până într' acéstă parte, séŭ partea despre amiaḑă-ḑi, unde cade și cuhnia cu câte odăĭ sunt la acea parte să le deosebeșcĭ cuviosia ta, cumŭ ḑicemŭ, deschiḑêndŭ și o portiță pe unde să aibă intrarea și eșirea musafirii, gătindŭ acele odăĭ și puindŭ cele trebuincióse pentru odihna și mulțămirea ofițerilorŭ și altorŭ persóne cinstite, spre folosulŭ m-reĭ, ca cu acésta să se facă și trebuința, și să fie și biserica i mŏnăstirea nesupĕrate; ci darŭ acéstă gătire trebue să o facĭ, cuviosia ta, negreșitŭ și fără de zăbavă.» 1790, Noembre 22.

Cod. No. XVIII. fila 319—20.

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ. Poruncă către Medel. Grigorie Hrisoscoleo.

«Ți facemŭ în scire, că încă de astă-iarnă după bună-venirea ostirilorŭ crăescĭ s'aŭ datŭ în scire, prin ispravniciĭ județuluĭ Prahova, la toțĭ stăpâniĭ moșiilorŭ din drumulŭ Timișuluĭ, ca să se apuce să facă cârciumile aceluĭ drumŭ la locurile celea obicĭnuite, unde să așeḑe și tóte celea trebuincióse de conacŭ, ca să găséscă călĕtoriĭ și ómeniĭ Impĕrătescĭ ce mergŭ și vinŭ pe acelŭ drumŭ, cu zaharele de hrana ostirilorŭ și cu alte trebuințe, adăposturĭ pentru dânșiĭ și pentru vitele lorŭ și cele trebuincióse, cu plată de banĭ, cu folosulŭ și câștigulŭ lorŭ, fără de nicĭ o pagubă, și ne urmândŭ stăpâniĭ moșiilorŭ a grija de acésta, aŭ pătimitŭ rĕŭ atâtŭ călĕtoriĭ ce venea din lăuntru și cărăușii ce aducea proviantŭ, de lipsa celorŭ trebuincióse și de iuțimea vremiĭ de iarnă, ne avêndŭ conacŭ de adăpostire, în câtŭ unora li s'aŭ întîmplatŭ și mórte din viforulŭ ce aŭ datŭ întâiŭ; dreptŭ acea trebuință aŭ silitŭ a face Inaltulŭ guvernŭ o urmare cuviincósă la acésta și s'aŭ așeḑatŭ unŭ Ioan Manole cu tovarășulŭ sĕŭ, marchitaniĭ, de aŭ făcutŭ cârciume din pagiște cu cheltuiala din cămara crăiască, unde aŭ pusŭ de tóte cele trebuincióse pentru odihna și îndestularea călĕtorilorŭ;

Altă cale îngrijită în cât-va fu cé dela Focșanĭ la Bucurescĭ.

după cumŭ să urméză și până acumŭ, darŭ fiind-că d-ta aĭ datŭ jalbă Divanuluĭ pentru cârciuma din valea Ursuluĭ, ce este pe moșia d-tale, bănuindŭ pentru ce să facă acestŭ alisverișŭ pe moșia d-tale altulŭ, și aĭ cerutŭ a o ținea d-ta și rĕspundĭ cheltuiala ce aŭ făcutŭ; Divanulŭ primesce acéstă cerere a d-tale după dreptatea ce aĭ, ca o moșie ce este a d-tale, care nicĭ Impĕrăția nicĭ Inaltulŭ Prințipŭ nu voesce acésta a te păgubi, séŭ a te isterisi de veniturile, însă fiind-că baniĭ cheltuelilorŭ ce s'aŭ făcutŭ la aceste cârciumĭ se cerŭ acumŭ la cămara crăéscă, după cumŭ și orderulŭ dela Inaltulŭ Prințipŭ s'aŭ datŭ la Divanŭ în doue rânduriĭ pentru acésta și pe lângă acésta fiind-că celŭ ce va să ție cârciumele de iarnă, trebue de acumŭ să fiie aședatŭ spre a putea căpui atâtŭ fênuluĭ celŭ trebuinciosŭ de conace alŭ gătiĭ și alŭ strînge de acumŭ până nu trece vremea fênuluĭ, cumŭ și grăunțele și tóte cele-lalte trebue din vremea lorŭ să le căpuiască, la care aceste, cere Divanulŭ bună încredințare și siguranță dela d-ta că le veĭ păzi, după cumŭ și numitulŭ Ioan Manole asemenea este legatŭ la înalta Gubernie; iată într'adinsŭ să scrie d-tale acéstă poruncă, la care ceremŭ respunsŭ hotărîtŭ dela d-ta în scrisŭ până în cinciĭ-șése ḑile, adecă de vreĭ d-ta să ieĭ cârciuma asupra d-tale, să plătescĭ acumŭ baniĭ cheltuiĭ, ce s'aŭ făcutŭ la cârciumă și la împrejmuirile eĭ, care sunt să se dée la cămara crăéscă, să plătescĭ d-ta și luĭ Ioan Manole natura ce va fi strînsă la cârciumă, cumŭ vinŭ, rachiŭ, bucate pentru trebuința călĕtorilorŭ, cu prețulŭ ce le-arŭ fi vîndutŭ elŭ, și pentru ca să fie Divanulŭ bine nădăjduitŭ, că d-ta veĭ fi însuși silitorŭ, a avea tóte cele trebuincióse pe iarna viitóre, cumŭ: vinŭ, rachiŭ, pâne, fênŭ, grăunțe și adăpostire de odihnă căletorilorŭ și nu se va face vre-unŭ cusurŭ, să puĭ d-ta la Divanŭ, ca unŭ amanetŭ, tal. doue miĭ să sté în păstrare, ca cândŭ se va face vre-unŭ cusurŭ și se va întâmpla a pătimi căletoriĭ vre-o lipsă de cele trebuincióse, séŭ primejdie din neaflarea adăpostireĭ, să respundĭ cu acestŭ amanetŭ, iarŭ cândŭ d-ta aceste nu le veĭ primi a le face, atuncĭ va rămânea asupra numituluĭ Ioan sin Manole, încâtŭ numaĭ va fi vremea rezmirățeĭ, iarŭ nu maĭ multŭ, pentru că d-ta aĭ dreptate adevĕrată, ca unŭ stăpânŭ alŭ moșieĭ, a le ținea acestea, dară și trebuința vremeĭ resboiuluĭ urméză a înlesni trebuințele oștirilorŭ și acelorŭ ce căletorescŭ pentru oștirĭ, care este folosŭ alŭ țĕrĭĭ și bine de obste, ci darŭ la una dintr'aceste doue așteptămŭ respunsŭ hotărîtŭ». 1790, Iulie 23.

Asemenea poruncă și la Egumenu Mărgineanu, cumŭ și la Egumenu Sinait.
Cod. No. XVIII, fila 235.

«Divanulŭ aŭ luatŭ însciințare dela Escelența Sa comandantulŭ Sibiuluĭ prin Măria Sé pré Inaltulŭ Prințipŭ, pentru drumulŭ ce urméză dela Câmpina în susŭ spre Timiș până la valea Ursuluĭ, cumŭ că după poruncile ce li s'aŭ datŭ nicĭ unŭ dresŭ n'aŭ făcutŭ; se dă dar de iznóvă poruncă a pune totŭ felu de silință, ca cu un ciasŭ maĭ nainte să facă totŭ dresulŭ celŭ cuviinciosŭ la aceste trebuincióse locurĭ, fiind-că acumŭ este să trécă oștirea și alte transporturĭ pe acelea drumurĭ și la fieșcare trecere a oștirilorŭ să orânduiască câte unŭ boerinașŭ din conacŭ în conacŭ pentru a întórce carele înapoĭ, iarŭ alte care să se afle înainte de schimbatŭ». 1790, Septembrie 17.

Cod. No. XVIII, fila 263.

Căile din direcțiunea Ialomiței, spre Dunărea, în vedere cu mișcarea ostirei în primăvéra anului 1790, aŭ preocupatŭ de timpuriŭ pe Divanulŭ țĕriĭ. Incă din 31 Martie s'a scrisŭ despre podulŭ dela *Moldoveni* de pe Ialomița (1).

In Maĭ se repetă ordinile pentru poduri pe Argeș și în genere peste apele din Ilfov, Buzeu, Ialomița (2).

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ. Poruncă cătră Egumenulŭ sfinteĭ mŏnăstiriĭ Sinaia.

«Trebuință este negreșitŭ atâtŭ pentru ostașiĭ Impĕrătescĭ și pentru ómeniĭ călĕtorĭ și ămblătorĭ în slujba Impĕrătéscă, ca acia la mŏnăstirea Sinaia, ce este aprópe la hotarulŭ Ardéluluĭ, să se orânduiască unŭ trahtirŭ, care să aibă atâta iscusire și avere ca să pótă găzdui ofițirĭ și alțĭ ómenĭ de cinste; decĭ Divanulŭ protimisește pe cuviosia Ta la acestŭ alisverișŭ, catun stăpânŭ alŭ moșieĭ, după dreptate și iată într'adinsŭ cu acestŭ lipcanŭ și scriemŭ: de voescĭ a lua asuprăți și a face trahtirulŭ acesta, cu de tóte cele trebuincióse și fără de cusurŭ, a putea găzdui, cumŭ ḑicemŭ, ofițiriĭ și alțĭ ómenĭ de cinste, să aibĭ a da respunsulŭ d-le, trimițêndŭ și încredințare în scrisŭ subt iscăliturăți, cumŭ că veĭ avea purtarea acésta de grijă cu tóte cele trebuincióse și îndestulare pentru găzduire și bună odihnă; care acestŭ respunsŭ 'lŭ așteptămŭ fără de zăbavă și făr a trece iarăși cu tăcerea, că iată vremea este și trebue a se afla în grabă trahtirulŭ gătitŭ, iarŭ de nu, să avemŭ iarăși respunsŭ și va orândui cinstitulŭ gheneralŭ — comandă altŭ omŭ vrednicŭ acolea, căruia i se va da totŭ felulŭ mână de ajutorŭ pentru câștigu luĭ». 1790, Noembrie 18.

Entenberg, ot Rômnic Filaret, Dnmitrache Banu, Ioan Logf. Mateiu Fălcoian, Marchelic.

Cod. No. XVIII, fila 308.

(1) *Cătră comisia Visterieĭ pentru a se face podu la Moldoveni peste Ialomița, i a se trimite hierulŭ celŭ trebuinciosŭ la Hierăscĭ.*

«Dela April 10 prin luminatŭ orderulŭ Mărie Séle pré Inaltuluĭ Prințipŭ, însciințéză la Divanŭ, cumŭ că este trebuință a se face la Moldoveni, peste Ialomița, podŭ pe vase stătătorŭ și visteria are datorie a trimite fierulŭ celŭ trebuinciosŭ la podu Herăscĭ ocă 200. 6 Țigani meșterĭ de hier, 15 podarĭ și poruncesce Măria Sa Divanuluĭ, ca numaĭ decâtŭ să aibă purtare de grijă a se pune la orânduĭală, comisia Visterii să aibă a face cu urmarea și săvârșirea trebiĭ în grabă, la aceste poruncite de Inaltulŭ Prințipŭ, fără zăbavă». 1790. Martie 31.

Cod. No. XVIII, fila 82.

(2) «Poruncă cătră ispravnicĭ ot sud Ialomița, Buzeu și Ilfov, fiind-că d-luĭ Zape meșterulŭ de poduri, din porunca Mării Séle prea Inălțatuluĭ Prințipŭ, pentru întocmirea și aședarea podurilorŭ peste apele din Ilfovŭ i din Ialomița și

LXXIII.

Postele. Ispravnicii de județe. Mesurĭ administrative. Cutia milelor.

Pentru nevoile administrațiuneĭ și ale oștireĭ, continuă a esista menzilurile, darŭ nu parŭ a fi în bună stare. Oficeriĭ austriacĭ iéŭ dela menziluriĭ caii fără sémă și serviciulŭ sufere. (1) Se iéŭ unele dispositiuni de îmbunătățire.

Buzeŭ, Divanulŭ le poruncesce ca totŭ ajutorulŭ ce va fi trebuinciosŭ de salahoriĭ i cherestele, meșteriĭ și oriĭ-ce să aibă a le da negreșitŭ și în grabă fără de zăbavă să proftécsască cele ce va cere, fiindŭ trébă mare și delicată, că de va scrie că din pricina d-lor nu se póte sevărși întocmirea, vorŭ fi în vină». 1790, Maiu 12.

Cod. No. XVIII, fila 142.

«Poruncă cătră Fotache Știrbeiu serd. fiind-că este mare trebuință, pentru podulŭ ot Prisiceni de peste apa Argeșuluĭ a se întemeia, că este să trécă artileria pe acolo și fiind-că după însciințarea ce aŭ luatŭ dela vel Vist. că i aŭ datŭ și patru ómeni de poslușanie la podŭ, cumŭ și poruncă cătră ispravniciĭ a-ĭ da ajutorŭ, dela alŭ căruĭ venitŭ este să se foloséscă, ĭĭ poruncesce Divanulŭ, ca să pue tótă silința să-lŭ facă și să-lŭ întăréscă bine, tocmindŭ două vase cu cheltuiala d-luĭ și altele ce va fi trebuință și câtŭ maĭ curêndŭ fără de zăbavă să-lŭ săvârșéscă, fiind-că este strașnică porunca Inaltuluĭ Prințipŭ, la care s'aŭ orânduitŭ și Mumbașir să stée asupră-ĭ să-lŭ săvârșéscă». 1790, Maiu 15.

Cod. No. XVIII, fila 146.

(1) «După însciințarea escelenției sale baronŭ Entenbergh ce aŭ făcutŭ la ispravniciĭ Argeșuluĭ, pentru aședarea și îndreptarea poștelorŭ, de dincóce de apa Oltuluĭ și de dincolo de apa Oltuluĭ, s'aŭ orânduitŭ dela Divanŭ — cu carte către Escelența sa, ca dincóce de apa Oltuluĭ, și ceĭ de dincolo de apa Oltuluĭ, ajungêndu-se între dînșiĭ să facă aședarea și îndreptarea poștelorŭ, la care să bine-voiască escelența sa a se face acésta bună întocmire și aședare.» 1790, Ianuarie 26.

Anafora la Coburg pentru poște:

«Din alăturatulŭ reportŭ ce se pune într' acesta, alŭ epistatuluĭ poștelorŭ, veĭ înțelege Măria Ta supĕrările ce aŭ poștele.

Pentru care Divanulŭ cu plecăciune arétă înălțimeĭ Tale părerea sa pentru îndreptarea lorŭ, spre a lipsi aceste supĕrăriĭ, prin luminatele poruncile Mărieĭ Tale, ca să nu se prapădéscă și poștele și va avé și Divanulŭ mustrare pentru zăbava și zăticnirea trebilorŭ din pricina stricăciuneĭ poștelorŭ.

1. D-lorŭ oficeriĭ, ce sunt afară, în cfartiruriĭ, scŭ ómeniĭ d-lorŭ, âmblândŭ

Décă regimulŭ austriacŭ introduse unele modificărĭ în compunerea Divanuluĭ, cumŭ vĕdurămŭ, elŭ lasă neschimbată compunerea autorităţilorŭ judeţene, adăogêndŭ numaĭ la acésta, pe alocure, câte unŭ «*oficial Cesaro crăescŭ*». Totŭ doĭ isparvnicĭ administréză

---

prin ţéră cumŭ şi la Bucurescĭ, viindŭ, întorcêndu-se, pentru tréba d-lorŭ, să nu supere poştele, ci să âmble cu caiĭ d-lorŭ.

2. Pentru câţĭ slujbaşĭ împĕrătescĭ mergŭ şi vinŭ cu forşpanurĭ, să nu se supere poştele, ci să âmble cu caiĭ forşpanurilorŭ.

3. Pentru d-lorŭ oficerii şi ostaşiĭ ce sunt la cfartirŭ prin satele poştelorŭ, să se dée poruncă, ca trebuinţele ce vorŭ avea pentru căratulŭ zachereleĭ să şi le facă cu caru cu boiĭ ce sunt pintre acele sate, iarŭ să nu opréscă pe postaşiĭ carĭ sunt datorĭ a veni cu caiĭ la slujba poştiĭ, fiind-că se prepădescŭ caiĭ poştiĭ de aicĭ.» 1790, Februarie 9.

Cod. No. XVIII, fila 359.

«După orderulŭ escelenţieĭ sale ghenăralŭ Entenberg ce aŭ luatŭ însciinţare dela ofichialŭ ce este în judeţulŭ Dâmboviţa, pentru satulŭ Voinescii şi Gemenele, că pórtă poşta şi se supĕră şi de care la căratu zahareliĭ, şi că poştea ce aŭ fostŭ la podu Bărbieriuluĭ s'aŭ rădicatŭ, din care se pricinuesce prăpădenie cailorŭ, neputêndŭ ţinea 12 césurĭ, s'aŭ făcutŭ poruncă la d-luĭ vel vist. ca îndreptarea ce va găsi d-luĭ cu cale a se face să arĕte Divanuluĭ în scrisŭ.» 1790, Aprilie 29.

Cod. No. XVIII, fila 118

Publicaţiĭ la tóte judeţele pentru poştĭ. Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕriĭ Românescĭ. Poruncă către ispravnicĭ ot sud.

«Fiind-că Măria sa pré înaltulŭ Prinţipŭ are hotărîre şi poruncă strajnică dată atâtŭ la Medelniceriu Gregorie epistatulŭ poştilorŭ, câtŭ şi la tóte stăţiile dintr'acéstă ţéră, ca pururea să se afle în totŭ césulŭ gata caĭ aleşĭ, la fie-care poştă, pentru curierĭ şi estafeturĭ, adecă câte 12 caĭ cu hamurĭ, şése surugiĭ şi treĭ căruţe, şi fiind-că s'aŭ făcutŭ socotélă, cum-că de multe orĭ se va întêmpla a nu putea epistatulŭ poştelorŭ să ajungă cu cercetarea ce este datorŭ a o face adesé; de acea Divanulŭ poruncesce d-vóstră strajnicŭ, ca în tótă vremea să aveţĭ a face cercetare pe tóte septĕmânile de câte douĕ orĭ, pe la poştele ce se află într' alŭ fie-căruia judeţŭ şi de veţĭ găsi nescaĭ caĭ lipsă, séŭ surugiĭ, séŭ căruţe, îndată, făr' de a maĭ aştepta altă poruncă, să-ĭ împliniţĭ dela postaşĭ, ce sunt datorĭ a avea caiĭ aceştia de slujbă, căcĭ de se va întêmpla, ferească Dumnedĕŭ, a se pricinui vre-o zătignire, vre-unuĭ curueriu din pricină că nu s'aŭ aflatŭ caĭ, negreşitŭ vĕ veţĭ învinovăţi şi d-vóstră întocmaĭ de opotrivă cu epistatulŭ poştelorŭ; lângă acésta vĕ maĭ însciinţămŭ, că nu sunteţĭ volnicĭ d-vóstră ispravnicilorŭ, precumŭ nicĭ alţĭ nimenea a lua caĭ de poşte, şi aĭ dărvari încóce şi în colé; ci darŭ vĕ poruncesce Divanulŭ şi pentru acésta, să nu vĕ îndrăzniţĭ maĭ multŭ a lua caĭ de poşte.» 1790, Iunie 15.

Cod. No. XVIII, fila 202.

județulŭ, cumŭ se vede și din circulara următóre adresată acestorŭ ispravnicĭ din tóte județele, în 22 Aprilie 1790:

Publicațiĭ la 12 județe și la Craiova pentru ispravnicĭ, a âmbla prin județe, iarŭ să nu șédă amêndoĭ la scaune.

«Fiind-că s'aŭ însciințatŭ Divanulŭ pentru toțĭ ispravniciĭ de obște, cumŭ că maĭ nicĭ o dată nu se mișcă din locŭ a eși înșișĭ prin județŭ, atâtŭ pentru trebuința ostașilorŭ ce se află în județŭ, ca să căpuiască de celea ce trebue să căpuiască, de celea ce trebue, care le sunt orânduite, câtŭ și pentru locuitorĭ să vadă cumŭ petrecŭ, despre zapciĭ și slujbașĭ, ci amêndoĭ staŭ la un locŭ și poruncile și trebuințele ce sunt le trimetŭ numaĭ cu zapciĭ și cu slujitorĭ fără de a se arĕta eĭ pe la d-lor comandiriĭ și tisturile ostășescĭ, ca să grăéscă și să pue la cale de trebuințele ce sunt și fără de a face alte cercetărĭ pe urma zapciilorŭ și acelorŭ orânduițĭ, ci precumŭ vorŭ aceĭ zapciĭ și slujbașĭ, așia necăjescŭ și supĕră pe lŏcuitorĭ cu urmărĭ și cu cererĭ maĭ multŭ peste cele orânduite, pentru interesurile și câștigurile lorŭ; și iarășĭ la celea obicĭnuite ale lorŭ de maĭ nainte aŭ căḑutŭ zapciiĭ și slujbașiiĭ și pe lângă greutățile trebuințelorŭ aŭ și de către dînșiĭ jafurĭ cu luărĭ maĭ multŭ peste cererile ce sunt cu poruncă, și de acésta d-vóstră nimicŭ nu grijițĭ; pentru care Divanu vĕ poruncesce: fiind-că la totŭ județu sunteți câte doĭ, să căutațĭ unulŭ din d-vóstră să aveți tot-déuna a eși în județŭ, ca să vĕ încunjurațĭ pe plășile și satele județuluĭ, una pentru a griji de trebuințele ostășescĭ și de poruncile ce vi se daŭ, alta pentru ca să cercetațĭ urmările și faptele zapciilorŭ d-vóstră, să ve pliroforisițĭ înșivă de adevĕrulŭ lucrurilorŭ, în ce chipŭ să pórtă și cumŭ metahirisescŭ slujbele ce li se daŭ? care acéstă datorie să o urmațĭ acumŭ și tot-déuna: a eși câte unulŭ în rândŭ, iarŭ să nu ședețĭ amêndoĭ la unŭ locŭ, fiind-că acésta este de mare trebuință a vedea înșivă cele ce urmézĕ zapciiĭ și slujbașiĭ d-vóstră și cumŭ petrecŭ lŏcuitoriĭ». 1790, April 22.

Măsurĭ de încetare a jafurilorŭ administratorilorŭ aŭ luatŭ Divanulŭ sub administrația austriacă, de și nu în genere, căcĭ nu voia Coburg să-șĭ înstrăineze aci boerimea, care trăia din acele abuzurĭ. Este unŭ casŭ însă în care, la 28 Ianuar 1790, vedemŭ cumŭ se dă poruncă de Divanŭ, ca cu «Mumbașir să mérgă la Câmpu-Lung să se cerceteze jalba orășenilorŭ din Câmpu-Lungŭ, de către Gheorghe Slujerul ispravnicu ot cu... Mumbașir dinpreună pentru jafurile ce adecă s'aŭ făcutŭ de către Sterie ce aŭ fostŭ județŭ și să aducă însciințare orînduitulŭ Mumbașir împreună și pe pîrîtulŭ județŭ, ca aicĭ să se facă împlinire, iarŭ nu acolo (1).

In interesulŭ buneĭ orânduelĭ s'a dispusŭ, în 5 Iulie 1790, facerea uneĭ catagrafiĭ de tóte casele, unde se vinde vinŭ și în genere de cârciume, spre a se veghia asupra lorŭ (2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 107.

(2) *Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕrcĭ Românescĭ. Poruncă către d-luĭ vel spăt.*

«Indată ce veĭ primi d-ta porunca Divanuluĭ, numaĭ decâtŭ să puĭ pe

Cutia mililorŭ și în genere Epitropia obștéscă a fostŭ bine-vĕ-ḍută de administrația austriacă. Acestŭ organŭ administrativŭ, orĭ de idilitate, fu menținutŭ. Veniturile caseĭ Epitropieĭ obștescĭ aŭ fostŭ îmbunătățite. Maĭ alesŭ cutia milelor aŭ primitŭ adause de venitурĭ, cumŭ deja vĕḍurămŭ, bună óră din venitulŭ cafenelelorŭ din orașe. Ispravniciĭ și în genere slujbașiĭ, cumŭ amŭ arĕtat, eraŭ ținuțĭ a da la cutia milelorŭ o sumă de banĭ, la *«orânduire»*. Acești banĭ nu pré intraŭ regulatŭ în casă și de aceea Divanulŭ expediă circulare provocândŭ la respectarea dispositiuneĭ (1).

---

vătavu de cârcĭumarĭ ca să facă foĭe anume de câte cârcĭumĭ marĭ séŭ micĭ sunt în totŭ cuprinsulŭ plășilorŭ d-tale, de prin mahalale, câțĭ facŭ vînḍarea de vinŭ? verĭ cine arŭ fi, pămênteanŭ séŭ străinŭ? pe tóte să le arĕte în numĕrŭ, cu catastihŭ, care catastihŭ să-lŭ trămiți făr' de zăbavă la Divanŭ, fiind-că are a da Divanulŭ prin d-ta mĕsurile celea cuvincióse la vînḍarea vinuluĭ, cu care și eĭ să se foloséscă la alișverișulŭ lorŭ, darŭ și dreptatea cumpĕrătorilorŭ să se păzéscă cu bună orânduială, însă trebue să ĭ arĕți d-ta vătavuluĭ de cârcĭumarĭ, să scie, că Divanulŭ are a face deosebită cercetare în tótă politia Bucurescilorŭ, și care cârcĭumă, séŭ magasie, séŭ casă cu vînḍare de vinŭ mare, séŭ câtŭ de mică, verĭ a cuĭ va fi, nu se va găsi arĕtată în catastihulŭ vătafuluĭ, nu numaĭ elŭ se va pedepsi, ca unŭ înșelătorŭ la porunca Divanuluĭ, ci pe lângă dênsulŭ va pătimi și acelŭ cârcĭumarŭ; ci darŭ așteptămŭ câtŭ maĭ curândŭ acea fóe, câtŭ și pe alțĭ orĭ câțĭ vîndŭ, orĭ untŭ de lemnŭ, oțetŭ, rachiŭ, cu mêsurĭ, pentru toțĭ să facĭ foĭe.» 1790, Iulie 5.

Cod. No. XVIII, fila 221.

(1) *Cărți la 17 județe pentru havactu cutieĭ.*

«Vĕ facemŭ în scire pentru obișnuitulŭ avaetŭ alŭ cutieĭ de milostenie care sunt orânduițĭ de daŭ ispravniciĭ câte tal 50, după hrisovele Domnescĭ ce s'aŭ urmatŭ tot-déuna, fiind-ca acestŭ puținŭ ajutorŭ ce făceți d-vóstră la cutia milostenieĭ, este trebuința obșteĭ, cumŭ și însăși d-vóstră, și l'ați trecutŭ cu vederea, maĭ aducêndu-vĕ aminte de acésta datorie, care de asta nebăgare de sémă va fi pricĭnuitóre de smintélă, în vreme cândŭ de lume este șciutŭ câte dărĭ se da de ispravnicĭ maĭ nainte, de unele cu rușfetŭ, de alțĭ prin sila tiranieĭ ce sugruma pe toțĭ; iată vi se poruncesce, primindŭ cartea acésta să aveți a trămite acestĭ banĭ făr' de altă prelungire la Epitropie, luândŭ adevĕrință de primire, câcĭ neurmândŭ din proerisis a vĕ împlini datoria d-vóstră cu acestŭ puținŭ ajutoriŭ, să șciți că vĕ veți osândi la maĭ mare strafŭ.» 1790, Aprilie 6.

Cod. No. XVIII, fila 89.

Câteva dile apoĭ, cu ocasiunea uneĭ circulărĭ de aflarea unorŭ caĭ austriacescĭ, Divanulŭ repetă ordinea în cestiune. Apoĭ în Decembre 19, anulŭ 1790 nouă repetire. (1)

Divanulŭ dela Craiova credușe unŭ momentŭ, că baniĭ avaetuluĭ dela cele 5 județe oltene să-ĭ oprescă la Craiova. In 19 Maiŭ 1790 Divanulŭ dela Bucurescĭ scrie celuĭ din Craiova:

«Către Divanulŭ Craioveĭ. După raportulŭ ce aŭ trimisŭ dela 16 ale luĭ Aprilie pentru taleriĭ 50 de pe la ispravnicĭ, aĭ cutieĭ de milostenie, ce cerŭ a se opri acolo, s'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ, ca să se trimiță aicĭ, fiind-că în hrisóvele de orânduiala acestorŭ baniĭ aĭ cutieĭ scrie să se trimită aicĭ, iarŭ nu acolo.(2)» 1790, Maiŭ 1.

---

(1) *Publicații la 12 județe pentru doĭ caĭ ce aŭ fugitŭ dela Afumați și pentru avaetulŭ cutieĭ a-lŭ trimete.*

«D-vóstră ispravnicilorŭ, vĕ facemŭ în știre că la 28 ale lunei luĭ Aprilie, după carindariu nouŭ, aŭ fugitŭ doĭ caĭ dela satŭ dela Afumațĭ din câmpŭ de unde păștea, amêndoĭ caiĭ 'nalțĭ de mijlocŭ, la tóte picerile potcoviți cu potcóve nemțescĭ, unŭ calŭ este vînĕtŭ, altulŭ este murgŭ și cómele la amêndoĭ sunt în drépta, carĭ acești caĭ sunt aĭ luĭ Daniilŭ Borșŭ Popa dela regimentulŭ Oros, pentru care bunŭ bacșiș are a capĕta acela la care se va găsi acești caĭ, ci d-vóstră să dațĭ în scire la toțĭ de obște pentru acésta. Vĕ maĭ însciințămŭ pentru avaetulŭ cutieĭ, de ispravnicie, pentru care vi s'aŭ maĭ poruncitŭ, și nu s'aŭ arĕtatŭ dela d-vóstră nicĭ o urmare, căutați de nu faceți prelungire, ca să nu vĕ păgubiți cu trepede.» 1790, Aprilie 25.

Cod. No. XVIII, fila 114.

Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕreĭ Românescĭ.

«Fiind-că d-lorŭ maĭ josŭ numițĭ boerĭ ce aŭ stătutŭ ispravnicĭ la numitele județe, n'aŭ urmatŭ a da obicĭnuitulŭ avaetŭ la cutia de milostenie după orânduĭala hrisóvelorŭ Domnescĭ, care ĭaste cu cale și drept. Și fiind-că epitropiĭ cutieĭ sunt siliți din porunca Divanuluĭ a-și da socotéla de tóte aceste venituri ale cutieĭ, carĭ prin report făcură arĕtare Divanuluĭ în scrisŭ, că de la acești maĭ josŭ numițĭ boerĭ ce se află acumŭ în Bucurescĭ, nicĭ pân' acumŭ n'aŭ pututŭ primi acestĭ baniĭ, după douĕ porunci ale Divanuluĭ, ce li s'aŭ scrisŭ, se dă volnicie orânduituluĭ de la Epitropie, carele să apuce pe fieșce-carele din d-lorŭ cu strînsóre să împlinéscă negreșitŭ acești baniĭ la cutie, pentru care poruncesce Divanulŭ și d-vóstră numițilorŭ boerĭ, fiind-că acestŭ avaetŭ este obicĭnuitŭ să aveți a-lŭ da fără de pricină de împotrivire, căcĭ veți fi siliți și cu alte mijlóce a-lŭ da fără voĭa d-vóstră.» 1790, Decembre 19.

Entenberg feld-marșal-laitnant, Cosma al Ungro-Vlahieĭ, Rômnicu Fĭlaret, Radu Slătincanu, Ioan Logf., Manolache Grădișteanu, Const. Știrbeĭ, Mateĭ Fălcoianu, Marchelius.

Cod. No. XVIII, fila 340—341.

(2) Cod. No. XVIII, fila 19.

In 10 Octombrie 1790, s'a cerutŭ dela epitropia obștéscu sémă generală de gestiunea fonduluĭ Caseĭ(1).

LXXIV

Rechiămarea băjenarilor. Mĕsurĭ relative la agricultorĭ

Intru mĕsurile de administrațiune, de sub guvernulŭ austriacŭ, se cuvine a cita și silința ce-șĭ pune elŭ a rechiăma în plaiurĭ pre lŏcuitoriĭ fugițĭ. In felulŭ acesta este cartea din 4 Ianuarie 1790(2).

Cu circulara din 8 April 1790, aŭ fostŭ invitațĭ sătenĭĭ a cultiva pămîntulŭ, alŭ semăna, promițêndu-li-se, că de acumŭ înainte nu li se vorŭ maĭ lua bucatele fără de prețŭ. Regimulŭ austriacŭ nu ezită de a pune chiarŭ Mumbașirĭ, pre soldațiĭ seĭ, de prin sate, ca să scótă țĕranĭĭ la arăturĭ și semănăturĭ de primăvĕră:

18 Cărți la 17 județe și la Divanu Craioveĭ, cătră ispravnicĭ, a îndemna pe lŏcuitorĭ la semănăturĭ.

«D-vóstră ispravnicilorŭ ot sud.... Sănătate, vă facemŭ în scire pentru rîndulŭ semănăturilorŭ de bucate, că trebuința o cunósceți câtŭ este de mare, spre a îndemna și a sili pe lŏcuitoriĭ toțĭ de obste, să iasă cu plugurile lorŭ a face arăturĭ de bucate maĭ cu îndestulare decâtŭ în alte vremĭ, ca să pótă fi și pentru împlinirea datoriilorŭ ce aŭ cătră hrana ostirilorŭ ce se află în țĕră de pază și ocrotirea lorŭ de cătră vrășmași și de ale prisosi și pentru alisverișŭ și

(1) «D-vóstră boerilorŭ epitropĭ, care sunteți după orânduiala hrisovelorŭ patru la numĕrŭ, ad. d-luĭ biv. vel Clucer Costache, i d-luĭ paharnicŭlŭ Nicolae, i d-luĭ biv. vel Clucer Iordache Colfescule, ce te-aĭ fostŭ orânduițŭ în locŭlŭ reposatuluĭ stolnicu Ianache Palade și d-luĭ, biv. vel Medel. Stefăniță, primindŭ porunca Divanuluĭ, să aveți a veni înaintea mitropolituluĭ și a părinților epitropĭ, ca să vĕ dați socotélă de tóte veniturile cutiei până la orĭ-ce, i de cheltuelĭ, împreună cu tóte pitacurile și seneturile datoriilor, care socotélă căutându-se cu deamănuntulŭ de sfinția lorŭ părinții Arhireĭ, după orânduiala hrisóvelorŭ și iscălinduse să se aducă la excelența Sa feld-marschal-leitnant baron von Entenberg, fără de zăbavă». 1790, Octombrie 10.

Cozma Mitropolit. Dumitrache Ban, vel Vist., Ioan logf., Manolache Grădișteanu, Constandin Știrbeiu, Mateiŭ Fălcoianu, Radu Golescul.

Cod. No. XVIII, fila 272.

(2) «S'aŭ datŭ cartea Divanuluĭ luĭ Damian ce aŭ fostŭ vătavŭ, ca să fie epistat și Nazir peste vatași de plaiŭ, la doue plaiurĭ în sud Buzeu și să povățuiască pe lŏcuitorĭ a-ĭ strînge la urma lorŭ și a păzi Nizamulŭ cumŭ se cade». 1790, Ianuarie 4.

câștigul lorŭ întru acéstă vreme, când acumŭ nu li se maĭ iaŭ bucate fără de prețŭ, ci se câștigă și se folosescŭ cu prețŭ, care la alte vremĭ nu-lŭ aŭ și când se vorŭ sili a face arăturĭ de bucate maĭ îndestule este însușĭ folosulŭ și interesulŭ lorŭ; dară fiind-că unĭĭ din lŏcuitorĭ aŭ venitŭ cu jălbĭ la Divanŭ jăluindu-se, că nu-ĭ slăbescŭ și nu-ĭ lasă tisturile și ostașiĭ ce sunt la fartiruriĭ așĭ putea face arăturile lorŭ, alțiĭ din lŏcuitorĭ póte din lenevirea lorŭ se vorŭ zăbovi și nu vorŭ sili la acéstă trebuinciósă lucrare a pămîntuluĭ; de acea dară, iată că Măria Sa ghenăralu feld-marschal pré Inaltulŭ Prințipŭ aŭ datŭ porunc̆ĭ la tóte tisturile ostășescĭ de pe afară, ce sunt la fartiruriĭ, ca și însușĭ să fie Mumbașir a îndemna și a sili pe toțĭ casniciĭ și familiașiĭ unde se află la cfartiruriĭ să iasă cu vitele lorŭ și cu plugurile lorŭ la arăturĭ de bucate și nu vorŭ fi lŏcuitoriĭ maĭ multŭ opriți de cătră ostașĭ, nicĭ eĭ, nicĭ vitele lorŭ și rămâne acumŭ numaĭ la a d-vóstră silință de a pune acéstă faptă în lucrare, ca să orânduițĭ ómenĭ într'adinsŭ de a scóte pe fiesce-carele cu plugŭ la arăturĭ de bucate și îndemnându să facă câtŭ de multŭ semănăturĭ; dreptŭ acea dară căutațĭ de nu faceți cusurŭ la acéstă trébă, care este cea dintâiŭ și maĭ mare a țĕriĭ, ci mare silință să puneți, până nu trece vremea arăturilorŭ, și faceți pre lŏcuitorĭ a se îndemna și însușĭ eĭ cu tragere de inimă pentru folosulŭ și alisverișu lorŭ, și pentru îndestularea țĕriĭ și să avemŭ respunsŭ» (1). 1790, Aprilĭ 8.

O altă mĕsură luată, sub regimulŭ austriacŭ, cu referință la agricultură, fu oprirea de a se da *pârjóle* la țérinĭ(2).

(1) Cod. No. XVIII, fila 86.

(2) *12 Cărți la 12 județe pentru lŏcuitorĭ a nu avea voĭe să dée pârjóle, și a-ĭ îndemna la hrana pămîntuluĭ. Dela Divanulŭ Prințipatuluĭ țĕriĭ Românescĭ.*

«D-vóstră ispravnicilorŭ ot sud... sănătate; pré Inaltulŭ Prințipŭ oblăduitorŭ țĕriĭ prin luminatu orderŭ Mării Séle dela 3 ale luĭ Februarie de acestŭ anu 1790, însciințéză la Divanŭ pentru pârjólele ce se obicĭnuesce într'acéstă țĕră în primăvĕră a se da pe la livedĭ de fêneță și peste câmpurĭ, că lipsa ce este de fênŭ nu slobóde a se urma estimpŭ acestŭ obiceiŭ; pentru acea poruncesce Inălțimea sa a se zătigni acéstă urmare de pârjóle pe la luna luĭ Aprilie spre a putea găsi păsune dobitócelorŭ, transporturilorŭ, asemenea și pentru holdele de bucate poruncesce Inălțimea Sa, să încépă țĕraniĭ a lucra din vreme, ca să se facă îndestulare de bucate, căcĭ afară din hrana ce-și dobândescŭ prin buna lucrare a pămîntuluĭ vorŭ avea mare câștigŭ din vînḑarea bucatelorŭ lorŭ la mulțimea oștirilorŭ Impĕrătescĭ ce se află în țéră, căcĭ tóte li se vorŭ plăti cu banĭ gata cu deosebită urmare dintru a oștirilorŭ otomanicescĭ. Decĭ după luminatŭ orderu Inălțimiĭ Séle, Divanulŭ poruncesce d-vóstră, să faceți cunoscută și sciută porunca acésta la toțĭ de obște în totŭ cuprinsulŭ județuluĭ aceluia, întâiŭ pentru pârjóle, maĭ multŭ pe locurile unde sunt trecĕtórele transporturilorŭ și pe lângă drumurĭ să nu se facă până la luna luĭ Aprilie spre a putea găsi vitele păsunea lorŭ fiindŭ lipsă de fênŭ; a doua pentru holde, să-ĭ îndemnați pe toțĭ lŏcuitoriĭ țĕriĭ de obște, prin arĕtărĭ cuviincióse, ca să se siléscă din vreme a le lucra și a face arăturĭ cu îndestulare pentru binele și folosulŭ lorŭ, făcêndŭ

Acésta dispositiune fu repetită și în 14 Noembre 1790. (1)

In interesulŭ agriculturei, regimulŭ austriacŭ aŭ menținutŭ și întăritŭ vechile dispositiuni, ca țĕranii să nu fie trași în judecăți în cursulŭ lunilorŭ Iulie și Octobre, ca săși pótă cauta de tréba câmpuluĭ, a viilorŭ și a culesuluĭ porumburilorŭ. Numaĭ pentru Bucurescĭ funcționézĕ Divanulŭ odată pe septemână în Octombre.

Publicație la 12 județe a nu se trage nimenea la judecată în tótă luna luĭ Iulie.

«D-vóstră ispravnicilorŭ ot sud.... fiind-că aprópe este vremea secerișuluĭ bucatelorŭ cumŭ și cositura fânéțelorŭ și strîngerea a tuturorŭ sĕmănăturilorŭ, cândŭ întru acésta vreme trebue să contenéze pricinile de judecăți și de jălbi între locuitoriĭ țĕrani, precumŭ și obiceiulŭ aŭ fostŭ; Divanulŭ vĕ poruncesce să publicarisiți porunca acésta la toți de obște, ca să scie, că în tótă luna luĭ Iulie pricini și jălbi de judecăți nu se caută și fieș-carele săși caute de lucru, fără de a nu trage și a duce d-vóstre pe nimenea într'acésta vreme la judecată, ci încă și pe ceĭ ce sunt întrați în judecată să-ĭ slobodiți, dândŭ sfîrșitŭ pricinilorŭ în grabă, fără de a ținea maĭ multŭ, ca să nu-și piérdă acésta trebuinciósă vreme.» 1790, Iunie 21.

Publicații la 12 județe pentru luna luĭ Octomvre că este vacanție.

«După obiceiŭ ce aŭ fostŭ și după trebuința ce urmézĕ în vremea culesuluĭ viilorŭ și a porumburilorŭ, a nu trage nimenea prin judecăți, sĕ poruncesce

---

pe toți să înțelégă, că are a lipsi dela acea, ca în vremile trecute, spre a li se lua bucatele făr de plată și făr de prețŭ, ci toți vorŭ fi folosiți și câștigați din munca lorŭ; dreptŭ acea și pe ceĭ leneși să-ĭ siliți la acestŭ folosŭ și îndestularea lorŭ și în faptă să urmați porunca acésta, de care să avemŭ respunsŭ». 1790, Ianuarie 26.

Cod. No. XVIII, fila 14.

(1) *Publicații la 12 județe către ispravnicĭ pentru pârjole.*

«Pentru pârjole s'aŭ însciințat d-vóstra încă de astă primăvĕră din porunca Marieĭ sale pré înaltuluĭ Prințipŭ Coburg, că trebuința ce este într'acésta vreme de oștiri pentru a putea găsi vitele împĕrătescĭ hrana lorŭ peste câmpurĭ nu slobóde acestŭ obiceiŭ, maĭ vĕrtosŭ acumŭ în vreme de iarnă, cândŭ nu sunt atâtŭ trebuincióse pârjólele, iar vitele arŭ putea găsi păsunea lorŭ peste câmpŭ, deci fiind-că audimŭ că acea poruncă nu se păzesce, ci în totŭ locului se dă părjóle, Divanulŭ vĕ poruncesce strașnicŭ, să aveți a opri negreșitŭ spre a nu se maĭ da pârjóle, maĭ vĕrtosŭ acumŭ cândŭ nu sunt, după cumŭ dicemŭ, atâta trebuincióse, căcĭ de se va maĭ întêmpla undevașĭ, să sciți ca ispravnicului aceluĭ județŭ se va pedepsi și se va scóte din slujba sa.» 1790, Noemvre 14.

Entenberg, Ioan Logofĕtŭ, Malciŭ Fălcoianu.

Cod. XVIII, fila 315.

d-vóstră să faceți publică în totŭ ținutulŭ, că în tótă luna luĭ Octomvre este vacanție și Divanulŭ se face numaĭ odată pe sĕptemână Vinerea pentru trebĭ ale Bucurescilorŭ, ci darŭ fiesce-care într' acéstașŭ lună să se astîmpere de judecată și să-și caute de culesulŭ viilorŭ și de arăturile bucatelorŭ.» 1790, Septembre 24.

Vorbindŭ de justiție, e locŭlŭ să ne otârîmŭ a anexa la acestŭ volumŭ o serie de acte din 1789/91 cu referință la diverse procese cercetate de departamenturĭ și de Divanŭ. Din aceste anexe lectorulŭ va puté așĭ da sémă de progresele și schimbările întêmplate în legile și obiceĭurile țĕreĭ românescĭ, la finele secoluluĭ alŭ XVIII-lea.

LXXV.

Licenciarea volintirilorŭ. Noulŭ neamicŭ: Ciuma! La Sistov. Muscaliĭ victoriosĭ în Basarabia și Dobrogea. Vizirulŭ strangulatŭ pentru uciderea luĭ Mavrogheni. Bucuria la Petersburg. Condițiunile de pace. Intervenirea Prusieĭ. Rescóla Șistoveniloră contra plenipotențiarilorŭ. Turcii cu Văcărescu vorŭ să apuce pre Rușĭ pe la spate. Coburg face diversiune. Semnarea păceĭ la Șistov. Analisa tratatuluĭ.

Amŭ întârdiatŭ pre lectorulŭ nostru cu cercetarea și documentarea administrațiuneĭ din aniĭ 1790/91, dar istoria nu maĭ este numaĭ înșirarea de nume propriĭ și de date de rĕsbóie, ci tocmaĭ cercetarea evoluțiuneĭ culturale a națiuneĭ, iarŭ acéstă evoluțiune se manifestă tocmaĭ prin documentele de categoria celora care le amŭ adusŭ maĭ susŭ.

Finea anuluĭ 1790 se semnaléză prin licenciarea tuturorŭ cetelorŭ de volintirĭ, formate de Coburgŭ în țéră. Divanulŭ vestesce ținuturilorŭ, prin circulară din 30 Decembre 1790, acéstă desființare și reintrarea cetașilorŭ sub legea comună, fiind-că *într'acéstă* vreme *«nicĭ unulŭ n'aŭ rĕmasŭ trebuinciosŭ maĭ multŭ în slujbă.»*

Actulŭ acesta, prin unŭ amestecŭ de lucrurĭ, ce nu face onóre cancelariștilorŭ Divanuluĭ din 1790, coprinde și o întrebare către ispravnicĭ, déca eĭ cu adevĕratŭ ș'aŭ arogatŭ dreptulŭ de a lua câte treĭ leĭ de fiĕ-ce vîta ce se vinde în țéră, séŭ să esportă? (1)

(1) *Publicație la tóte județele pentru voluntirĭ și pentru vitele ce se slobodŭ.*

«Se face d-vóstră în scire pentru toțĭ câțĭ aŭ fostŭ volintirĭ în slujba

Dar țéra abĭa scapă de cetele de vagabonḑĭ, de volintirĭ, și eă este amenințată greŭ de bóla ciumeĭ. Se iéŭ încă din Decembre 1790 mĕsurĭ profilactice contra întindereĭ acesteĭ complite bóle, care în 1791 este violentă în multe părțĭ ale țĕreĭ și în totŭ Orientulŭ Europeĭ. Instrucțiunile necesare date vorŭ urma în anexă. (1)

Pe când la Șistov, cumŭ vĕḑurămŭ, continua molatecŭ negoțiările de pace între Austria și Turcia, muscaliĭ culegeaŭ succese repetite la Dunărea, în Basarabia, în Dobrogea. Vizirulŭ Hasan fu spânzuratŭ și capulŭ luĭ expusŭ, în Februarie 1791, la Constantinopole, la pórta Seraiuluĭ, cu o inscripțiune, că era lenesŭ, ineptŭ și trădătorŭ. I se impută și uciderea luĭ Mavrogheni, fără scirea Porțeĭ și a Sultanuluĭ.

---

oștirilorŭ chesaro-crăescĭ, că într'acéstă vreme nicĭ unuiŭ n'aŭ rĕmasŭ trebuincĭosŭ maĭ multŭ în slujbă, ci toțĭ de obște să scițĭ, că sunt ridicațĭ, lipsițĭ și fără nicĭ unŭ felŭ de slujbă séŭ pretenție. Decĭ, pentru ca nu care cumva unĭĭ ca aceștia purtându totŭ numele acela de volintirĭ, se vorŭ împotrivi, orĭ a nu merge la judecătoriile țĕrĭĭ, cându se va întêmpla a avea vre-o pricină de judecată cu cineva-șĭ, orĭ a se purta cu nescare-va urmărĭ netrebnice. de aceea vĕ dămŭ în scire, că nu numaĭ d-vóstră să o scițĭ acésta, ci și la toțĭ de obște să o facețĭ acésta cunoscută, că fieș-carele dintr'înșiĭ are a fi următorŭ la poruncile ispravnicilorŭ, ale dregătorilorŭ și la datoriile țĕrĭĭ. Pe lângă acésta vĕ maĭ însciințămŭ, că pentru tótă vita ce se vinde în țéră și se scóte din țéră s'aŭ auḑitŭ, că ispravnicĭĭ ĭaŭ câte treĭ leĭ; pentru care aștéptă Divanulŭ rĕspunsŭ dela d-vóstră de aț̆ĭ făcutŭ vre-o urmare ca acésta, orĭ de aŭ luatŭ altŭ-cineva, séŭ cumŭ este pricina acésta?» 1790, Decembre 80.

Cod. No. XVIII, fila 342.

(1) *13 Copiĭ după orderulŭ ghenerarului la tóte județele și la Aga i Spătar pentru lăzăretulŭ de ciumă și la fiesce-care s'aŭ făcutŭ câte o poruncă cumŭ este maĭ josŭ.*

«Dela Divanulŭ Prințipatulŭ țĕrĭĭ Românescĭ.

Cătră ispravnicĭĭ de sud.....

Veț̆ĭ vedea d-vóstră orânduĭala ce s'aŭ făcutŭ de acestea lăzăreturi la numitele locurĭ pentru care Divanulŭ vĕ poruncesce ca să le faceț̆ĭ cunoscutŭ la toțĭ de obște după poruncă». 1790, Decembre 8.

Entenberg feld-marschal-leitnant, Rômnic Filaret, Radu Slătineanu, Ioan Damaris, Mateĭ Fălcoianu, Marchelie. (Veḑĭ instrucțiunile în anexă).

Cod. No. XVIII, fila 341.

«Și în urmă (a uciderei) *aŭ făcutŭ dómna luĭ Mavrogheni dava la împĕratulŭ cu harzoval, cumcă Domnulŭ eĭ a fostŭ credinciosŭ împĕrăției, aŭ slujit cu dreptate în oștire, Împĕratulŭ aŭ poruncitŭ de aŭ tăiatŭ capulŭ vizirului, învinovățîndulŭ că aŭ tăiatŭ pe Mavrogheni cu firmanŭ viclean*», scrie Dionisie Eclesiarchulŭ (1).

Pe câtŭ era spaimă și tristeță la Constantinopole în urma succeselorŭ Rușilorŭ, pĕ atâta mare era voia-bună la Petersburg. Medaliĭ de aurŭ se bătură în onórea luĭ Suvaroff, o scrisóre autografă trămise Ecaterina luĭ Potemkin, cu darŭ unŭ palatŭ. (2) Se ținu aci în Martie consiliŭ noŭ pentru continuarea noueĭ campaniĭ, ba și a posibiluluĭ resboiŭ contra Prusienilorŭ. Se decisă, ca Potemkin și Suvaroff să lase comanda armateĭ dela Dunărea luĭ Repnin și Solticoff, carĭ să se țină în ofensivă, iarŭ Potemkin și Suvaroff să mérgă la corpulŭ de armată destinatŭ a se bate cu Prusia, spre Livonia, Polonia, Rusia Albă. In Aprilie 1791 Rusia avea gata 340,000 ostași: *il che rendea estatici tutti gli emuli di questa potenza*» ad. «Ceea ce făcusă să încremenéscă toțĭ protivniciĭ acesteĭ puterĭ.» (3)

Austria deși negoția la Șistov, ținé strînse relațiunile cu Rusia. Potemkin era directŭ informatŭ, la Iași (4), de toțĭ pașiĭ ce făcea Austria la Șistov. (5)

---

(1) Dionisie Fotino încă scrie, că firmanulŭ pentru tăierea capuluĭ luĭ Mavrogheni fusese falșŭ, fără scirea Impĕratuluĭ, fiind-că faimosul vali de Kethudasi, care era Taraphana Eminis, fiindŭ neamicŭ alŭ luĭ Mavrogheni, a mijlocitŭ mórtea sa prin Sala Mahmud, ce fusese crescĕtorulŭ luĭ Sultan Selim și cu tóte că vizirulŭ a trămisŭ la Constantinopole capulŭ luĭ Mavrogheni descriindŭ culpa ce a cerutŭ mórtea sa, dar Sultanulŭ s'a supĕratŭ fórte; pentru acésta niciĭ averile luĭ nu s'aŭ vîndutŭ în folosulŭ hazneleĭ împĕrătescĭ, după obiceiŭ, ci s'aŭ lăsatŭ dómneĭ și copiilorŭ seĭ». T. II, pag. 180 și 181. trad. Sion.

(2) Becat. 8, pg. 225.

(3) Becat vol. 8, pg. 228.

(4) Potemkin petrecé la Iași în iérna 1790—91. Veḑĭ descrierea petrecereĭ dela Iașĭ de Langeron la pg. 98. In Martie 1791 elŭ merse la Petersburg, unde cheltui în petreceri 4 milióne și apoĭ fu silitŭ de împĕrătésa să se întórcă la óste în principate. La finea luĭ Iulie 1791 e în Galațĭ. (Hurm. Langeron pg. 104).

(5) Becat. 9. pg. 231.

Victoriile Rușilorŭ la Ismail, Isaccea, Tulcea nu puținŭ contribuiră a muia cerbicea plenipotențiarilorŭ turcĭ dela Șistov. De unde turcii susținéŭ mereŭ, că prin vorbele «*statu quo ante bellum*» să se înțelégă întórcerea la Moldova a Bucovineĭ și a tuturorŭ pămînturilorŭ ocupate de austriacĭ în timpulŭ resboiuluĭ, acum, influențată de victoriile de peste iérnă ale Rușilorŭ, Pórta primi, în 27 Ianuarie, *statuquo* relativŭ la posesiunile din ajunulŭ resboiuluĭ, decĭ recunoscu din noŭ spoliatiunea Moldoveĭ de Bucovina. Totușĭ Turcia îndemnată de Prusia cere să se facă mențiune în tratate, ca lucrare preliminară, convențiunea dela Reichembach. In ruptulŭ capuluĭ nu primi Imperatorele austriacŭ acésta și Prusia îndémnă pe Pórtă să nu maĭ insiste, destulŭ fiind-că Austria să primésca în tratatulŭ seŭ cu Pórta, la Șistov, acelea condițiunĭ folositóre Porțeĭ, ce fură prevĕdute la Reichembach. Austria puse în Maĭ 1791 următórele condițiunĭ pentru pace: I. Să i se cedeze de Turcia totŭ teritoriulŭ Croațieĭ turce, până la apa Unna. II. Să i se cedeze cetatea Orșoveĭ vechĭ cu totŭ districtulŭ seŭ, fiind-că Pórta nu împlinise articolulŭ din tratatulŭ dela Belgrad. Acelŭ articulŭ dispuné, că acé forteréța și vecinanțile eĭ vorŭ fi înapoiate Imperatoruluĭ «se dentro un anno, la Porta non avesse a sue spese fatto prendere altro corso al fiumicello Cerna, e fatto în modo che circuisse il distritto della medesima, affinche fosse intieramente separato dal territorio appartenente al Bannato di Temiswar(1). III. Libertatea de navigare și comerciŭ pentru supușiĭ Austriacĭ pe Dunărea și pe Marea Négră și pe tóte mările, fluviile și porturile, șcalele și radele Turcieĭ. IV. Despăgubirea supușilorŭ Austriacĭ de tóte pagubile suferite din causa resboiuluĭ. V. Să se anuleze articolulŭ din pacea dela Belgrad, care opresce pre Austria de a construi cetățĭ pe Dunărea și pe Sava și pe ori-ce hotarŭ despre Turcia. VI. Finalmente, că Hotinul și Principatele vorŭ remâne ocupate de Austria până când va dura resboiulŭ Turcieĭ cu Rusia.

(1) «Décă în unŭ anŭ de ḑile Pórta nu va fi datŭ, cu spesele séle, altŭ cursŭ apeĭ Cerneĭ într'așĭa felĭŭ că ea să încunjóre districtulŭ aceleĭ cetățĭ, ca să fie cu totulŭ separată de teritoriulŭ aparținênd Banatuluĭ Timisóreĭ.» In calea spre Mehadia, călĕtorulŭ vede și astădĭ resturĭ de apaducte imense, din lucrarea încercată de Turcia, ca să conducă pe acolo *Cerna*. Acéstă lucrare nu se realiză și Romănia perdu o bună parte din teritoriulŭ seŭ.

Acestŭ *ultimatum* surprinsă și înmărmuri pre plenipotențiariĭ otomanĭ. Eĭ cerură instrucțiunĭ dela Constantinopole.

Acumŭ era terminată și luna luĭ Maiŭ și armistițiulŭ avea să înceteze, când sosi la Șistov chiarŭ marele noulŭ Vizir Iusuf Pașa. Acesta credŭ, că arŭ putea să intimideze pre plenipotențiariĭ austriacĭ, resculându (1) contra lorŭ pre poporulŭ din localitate. «Puținŭ lipsi ca (plenipotențiariĭ) să nu remână victime ale turbăreĭ plebee» (2), scrie Becattini (vol. 8 pg. 262). Siliți fură plenipotențiariĭ să fugă și să se adăpostéscă la Bucurescĭ (3). Asemene purtare a luĭ Iusuf Pașa displăcu multŭ miniștrilorŭ Olandezŭ, Prusianŭ și Englezŭ, mediatoriĭ dela Șistov. Eĭ espediră curieriĭ la curțile lorŭ, carĭ protestară contra aceleĭ purtărĭ.

Turciĭ surescitațĭ unŭ momentŭ de cutezanța plebeĭ dela Șistov, se declară gata a începe campania cu vigóre. Marele Vizir spera triumfurĭ. El aruncă, ajutatŭ de Văcărescu, în secret, unele poduri pe câte-va ape în Valachia și pe Dunărea, lângă Silistria, cu gândŭ de a lua pe muscalĭ de pe la spate, prin Valahia. Acestŭ planŭ nu isbuti. Rusia și Austria prinseseră de veste. Austriaciĭ făcură grabnică diversiune cu óste spre Cladova și întăriră óstea luĭ Coburg, din țéra Românéscă. Rușiĭ înaintézŭ grabnicŭ și eĭ în sînulŭ Turcieĭ, «a gran passi si aprivan l'adito per penetrare fino sotto le porte del serraglio!» (4) «Cu marĭ pașĭ îșĭ deschidéŭ intrare ca să strebată până sub pórta Seraiuluĭ.»

Puterile mediatóre amenințaŭ la rêndulŭ lorŭ. Ele provócă reînnodarea negoțiațiunilorŭ la Sistovŭ. Lucrarea se grăbi de astă dată

(1) Dămŭ în anexă corespondențile ce publică Monitorul francesŭ din 1791, cu referință la cele ce se petrecéŭ în orientŭ și în deosebĭ cu referință la resboiulŭ de care ne ocuparămŭ și ne ocupămŭ.

(2) „*Poco manco che non restassero quelli vittime del furore plebeo*".

(3) Choiseul scrie la Paris în 25 Iunie 1791: (Doc. CXLV Hurm. II supl. I, pg. 80): «M. de Noailles vous aura instruit exactement de la marche du Congrès de Sistowa et des difficultés qui, au dernier moment, ont amené une déclaraton très-ferme des Ministres autrichiens, et enfin leur retraite à Bucarest. Quoiqu'ils aient en même temps évité tout ce qui pouvait donner à cette démarche l'apparence d'une vraie rupture, et quoiqu'ils aient ménagé aux Plénipotentiaires ottomans toute facilité pour renouer la négociation, elle me paraît cependant exposée à de grands dangers».

(4) Becat. vol. 8, pag. 264.

și în 5 Augustŭ, di credută faustă de superstitioșii Turcĭ, se semnéză la Sistovŭ pacea «*permanenta et perpetua*» și îndată se semnâ și convențiunea anexă separată. (1)

Să analisămŭ tractatulŭ:

In art. I alŭ luĭ, Turcia acordă amnestiă completă tuturorŭ supușilorŭ eĭ, din Valachia și Moldova, carĭ aŭ luatŭ armele contra eĭ și vorŭ avé dreptulŭ a se întórce liniștiți în țéră și la moșiile lorŭ. In art. II Pórta recunósce și ratifică din noŭ «convențiunea din 7 Maiŭ 1775» *relative alla cessione della Bucovina, quella de 22 di detto mese 1778, sulla fissazione de 'limiti de detta provincia.*» «Relativă la cesiunea Bucovineĭ, și cé din 22 Maiŭ 1778, asupra fixăreĭ hotarelorŭ diseĭ provinciĭ.» (2)

In art. III se dispune, între alte asigurărĭ date, libera navigațiune a supușilorŭ Austriacĭ și Toscanĭ și renoirea firmanuluĭ din 1786, relativŭ la dreptulŭ de intrare, petrecere și eșire din Moldova și Muntenia a ciobanilorŭ românĭ (Mocanĭ).

In art. IV Austria se légă a restitui Porțeĭ și a le evacua, tóte țerile, provinciele, posesiunile, terenurile, cetățile, fortarețele, cu tóta artileria și palancele ce a ocupatŭ în timpulŭ resboiuluĭ, coprinḑêndu-se «*tutto il Principato della Valachia e i distritti dela Moldavia ocupati dalle trupe imperiali,*» și a restabili otarele cumŭ eraŭ la 9 Februarie 1788 cândŭ s'a proclamatŭ resboiulŭ.

Art. V dispune, că Cetatea Hotinuluĭ cu *raiaoa* sa se vorŭ restitui Porțeĭ numaĭ în ḑiua cândŭ ea va fi făcutŭ pacea cu Rușiĭ, până cândŭ acésta cetate va sta în mânile Austriacilorŭ, neamestecându-se însĕ nicĭ directŭ, nicĭ indirectŭ în resboiulŭ Rusieĭ cu Turcia.

Evacuațiunea, ḑice art. VI, se va începe îndată după ratificarea păceĭ și se va termina în 30 ḑile.

In fine prin actulŭ separatŭ, la art. 6, se légă Austria din noŭ, a evacua principatele până în 30 ḑile dela ratificarea păceĭ.

Acésta pace fu de mulți aplaudată și de mulți criticată. Noĭ Româniĭ scaparămŭ de a fi încorporați la Austria și Rusia, grație intervențiuneĭ Angliei, Olandeĭ și a Prusieĭ.

(1) Veḑĭ în anexă întregele acte, după Becattini vol. 8, pag. 264—278.
(2) Becattini vol. 8.

LXXVI.

Deșertarea Munteniei de Austriaci. Actulŭ de predare a țĕreĭ în mânile guvernuluĭ Românescŭ.

Ocupațiunea austriacă, maĭ alesŭ cu Oltenia, dură încă și peste timpulŭ otârîtŭ în tratatŭ. «Néoa căḑută în munțiĭ vecinĭ Banatuluĭ întârḑiară restituțiunea micĭĭ Valachiĭ.» (1)

Deja noulŭ Domnŭ alŭ țĕreĭ Muntenescĭ este numitŭ de Pórtă. Măcarŭ că, după cumŭ vĕḑurămŭ, îndată după uciderea luĭ N. Mavrogheni fusese numitŭ în loculuĭ aceluĭa Alex. Mavrocordat Deliul, dar Austria și boerĭĭ isbutiră, după pacea de la Sistovŭ, să fie înlocuitŭ acestŭ Domnŭ, care nicĭ o ḑi nu domni în Muntenia, prin fostulŭ Domnŭ Mihaĭ Suțul. Deși țéra era încă ocupată de o parte din oștirea austriacă, Suțu veni în Septembre 1791. Coburg însă nu maĭ este în țéră; (2) Capĕtenie oștireĭ de ocupațiune este comitele de Mitrowski. Acesta predă definitiv țéra, prin representanțiĭ sĕĭ Comitele Strasoldo locot.-colonelŭ și Cavalerulŭ de Caballini Ehrenberg major, în primirea representanțilorŭ nouluĭ Domnitorŭ Șuțu, cu actulŭ din 9 Septembre 1791, anume marele serdarŭ Dumetraki și cancelarulŭ Domnitoruluĭ, Panaitache Codricâ.

Dămŭ în notă, în limba originaluluĭ, actulŭ într'o próstă redacțiune francesă, prin care aceste 4 persóne recunoscŭ împlinită misiunea lorŭ, iar aci eatălŭ în trăducere: «Stipulatŭ fiindŭ în tratatulŭ de pace dintre Inaltă Pórtă otomană și Curtea de Viena prin plenipotențiariĭ acestorŭ douĕ puterĭ, în 4 Augustŭ, că trupele M. S. I. și R. A. vorŭ deșerta marea și micâ Valachie, cumŭ și județele Moldoveĭ de dincóce de Siretŭ, A. S. Principele a tótă Țéra Rumânéscă,

(1) „Le nevi cadute per tempo sulle montagne limitrofe al Banato, ritardorono la restituzione della picola Valachia". (Becattini 8, p. 270).

(2) Veḑi Fotino II, pag. 181.

Ioan Mihail Constantin de Șuțu, grațiosulŭ mĕŭ Domnŭ, în virtutea deplineĭ séle împuterniciriĭ, destinându-ne pre noĭ doĭ, pre marele seŭ Serdarŭ și pre mine în calitate de secretarŭ alŭ sĕŭ, ca să asistemŭ din partea sa, ca representanțiĭ aĭ autorităței Domnuluĭ Nostru, la cesiunea formală a ḑiseĭ țerĭ, ce d-vóstră domniloru destinațiĭ din partea E. S. Comandantulŭ generalŭ comte de Mitrowski aveți a o face în calitate de plenipotențiarĭ, representându autoritatea Es. S.; Noĭ doĭ nu putemŭ decâtŭ a fi fórte măguliți de a avé chiamarea să împlinimŭ cu tóte formalitățile cerute, comisiunea nóstră. Noĭ doĭ vĕ putemŭ asigura, d-loru, maĭ denainte, că M. S. S. grațiosulŭ nostrn Principe este îndemnatŭ cu bună-voință a acorda supușiloru M. S. I. și R. A. totŭ ce cere buna armonie, care esistă între cele douĕ puterĭ respective, câtŭ și totŭ ce póte proba propriele séle simțiminte. La Bucurescĭ, în 9 Septembre, 9 óre diminétă, 1791.» (1)

---

(1) «Ayant été stipulé dans le traité de la Paix entre la sublime Porte Ottomane et la Cour de Vienne, par les plénipotentiaires de ces deux Puissances, le 4 d'Août, que les troupes de S. M. I. et R. A. évacuassent la grande et la petite Vallachie, aussibien que les districts de Moldavie en deçà du Schiret, S. A. R. le Prince de toute la Vallachie Jean Michel Constantin de Suzzo, mon Grâcieux Prince, en vertu de son plein pouvoir ayant destiné nous deux: son grand serdar et moi en qualité du son secrétaire, pour assister de sa part comme représentant l'autorité de notre Prince à la cession formelle du dit pays que Vous M. M. destinés de la part de S. E. M. le Commandant général Comte de *Mitrowski* devraient faire en qualité de plénipotentiaires représentant l'autorité de S. E. Nous deux ne pouvons que d'être bien flattés d'avoir à remplir avec toutes les formalités requises notre Commission.

Nous deux pouvons vous assurer MM. d'avance que S. A. S. nôtre Grâcieux Prince est porté de bonne volonté à accorder aux sujets de S. M. I. et R. A. tout ce que la bonne harmonie qui existe entre les deux puissances respectives exige, aussi bien que tout ce qui peut prouver ses propres sentiments. A Bucarest, le 9 Septembre, 9 heures du matin, 1791.»

Δημηθρακη μεγας σερδαρίς,
Le Comte Strasoldo m. p.
lieut-colonel.

Le Secrétaire de I. A. S.
Panajottaky Cancegliery Codrica m.p.

Le Chlier de Caballini
Ehrenberg m. p., major.

(Hurmuzaki, vol. VII, pag. 478.)

LXXVII.

Ruşiĭ continuă resboiulŭ. Batalia la Macin. Incendiĭ la Constantinopole. Tulburărĭ în capitala Turcieĭ. Intervenirea luĭ Pitt. Intervenirea Danimarceĭ. Cererile Rusieĭ. Repnin. Negoţiărĭ de pace la Galaţĭ, cu Potemkin. Apoĭ la Iaşĭ. Planurile luĭ Potemkin, după Langeron. Mórtea luĭ Potemkin. Negoţiările continuă după mórtea luĭ Potemkin. Scriitoriĭ românĭ despre Potemkin. Inscripţiune la Golia.

Muscaliĭ continuă rĕsboiulŭ şi după semnarea păceĭ dela Sistov. Principele Galiţin, sub comanda luĭ Repnin, cu 25000 ruşĭ (1) maĭ bătu pe Turcĭ, la Maiŭ în 17, în anulŭ 1791. Aci Ruşiĭ luară 500 corturĭ, 26 tunurĭ, 5 stéguri, 26 bandiere şi alte trofee şi numĕroşĭ prisonierĭ. Repnin ameninţă Varna. Iusuf Paşa, de a doua oră vizirŭ, era neconsolatŭ de atâte perderĭ, cu atâtŭ maĭ multŭ că scié, că tóta Turcia doria pacea, căcĭ toţĭ eraŭ convinşĭ, că Rusia nu va maĭ puté fi oprită de a merge înainte. Nenorociriĭ neaşteptate adaogŭ la spaĭma de Ruşĭ în Constantinopole: 4 incendiĭ nimiciră acolo dela 20 Maiŭ la 26 Iunie, la 9000 de case, prăvăliĭ, averĭ colosale. (2) Satirele şi pamfletele se îmulţiaŭ în Constantinopole contra Porţeĭ.... Chiarŭ sultanuluĭ Selim III, i-se aruncaŭ Vinerea, mergêndŭ la moschee, reclamaţiunĭ cerêndŭ pacea.... (3)

Divanulŭ Otomanŭ, veḑêndŭ mişcarea acésta, cauta să provóce pre Prusia şi Anglia a se ţine de promisiune şi a ajuta Turcia cu oştire, ca aşĭa Rusia să fie silită a face pace. Ambele cabinete se marginiră la intervenţiunĭ diplomatice, iar nu bellice. In Londra ministrulŭ Pitt declară, ce-ĭ dreptulŭ, că va espedia o flotă de 35 vase în Baltica, ca să oblige pre Ecaterina a accepta pacea cu Pórta pe basa de *statu-quo*, se pregătia chiarŭ flota de plecare, dar lucrulŭ se mărgini la plecarea uneĭ singure fregate de resbelŭ cu douĕ bas-

(1) Veḑi şi Langeron, pag. 101.

(2) «De Salaberry în Histoire de l' Empire Ottoman, vol. IV, pag. 139, ḑice că aceste încendiĭ eraŭ puse anume: «chaque nuit le feu etait mis dans un quartier de la ville ou dans un autre; des malintentionnés étaient les auteurs secrets de ces attentats impunis. Le fanar, le quartier des princes grecs, fut incendié presqu' en entier.»

(3) Veḑĭ Becattini, t. 8, pag. 285.

timente armate. Aceste se marginiră a face recunósceri în Beltulŭ mare, apoi se duseră la St. Elena. Parlamentulŭ englezŭ nu aproba intervenirea armată. Poporulŭ englezŭ nu voĭa nicĭ elŭ resboiulŭ cu Rușiĭ, ca să nu pérdă comerciulŭ cu eĭ. Pitt nu putu învinge nicĭ Parlamentulŭ, nicĭ opiniunea neguțitorilorŭ. Curtea de Danemarca, vechĭa amică a Rusieĭ, se interpusă, ca să împedice ruptórea cu Anglia. Ea declară la Londra și la Berlinŭ, că Ecaterina nu va subscrie pace cu Turcia, silită de intervenirea cuĭva, dar că décă cabinetele de Londra și Berlinŭ aŭ niscaĭ-va propuneri equitabile și acceptabile de făcutŭ în asemenea scopŭ, Rusia le va audi cu plăcere, căcĭ ține să scie lumea, că la orĭ-ce glorie preferă pe aceea de a reda Europeĭ liniștea, destulŭ că acésta să fie împacată cu onórea sa și ca să se stabilésca o nouă fruntarie, care să nu fie favorabilă Turcieĭ pentru planurĭ ofensive (1).

«Unŭ asemenea rĕspunsŭ, scrie Becattini,(2) conceputŭ cu atâta demnitate (eŭ Urechiă, voĭŭ ḑice: astuție) a făcutŭ să înțelégă Cabinetulŭ britanicŭ și celŭ prusianŭ, că nu era posibilŭ nicĭ cu amenințările, nicĭ «colle offerte» (cu propunerile) de a sdruncina otărîrea celuĭ dela Petersburgŭ. De aceea ministrulŭ Pitt trămise pe Fawkener în Rusia, ca să între în negoțiărĭ, pentru a obține pentru Turcia cele maĭ bune condițiunĭ posibile. Cu acestŭ scopŭ trămisulŭ Angliei și al Prusieĭ, presentară împĕrăteseĭ Ecaterina unŭ memoriŭ, în 27 Iuniŭ, la care guvernulŭ rusescŭ rĕspunsă cu o lunga notă adusă de abatele Becattini (3): Guvernulŭ rusescŭ a înțelesŭ cu plăcere dorința sinceră și leală a Angliei și Prusieĭ d'a vedé restabilită pacea între Rusia și Porta. Dar de óre-ce Rusia a suportatŭ greutatea resboiuluĭ, i-se cuvine să caute o pace care s'o resplătéscă de sforțările făcute. Ce cere Rusia este justŭ și moderatŭ.» Ce cere?

Cele două curțĭ aliate oferă să propună Divanuluĭ de a ceda pe tot-deauna Rusieĭ districtulŭ Oceakov, dela Bog până în Nistru, *«in tutta proprietà e sovranità»*. Rusia va demantela însă cetatea

(1) Curênd și Choiseul din partea Franciei consilia pre Turcĭ să fie moderați și să priméscă condițiunile paceĭ. Vedĭ Hum. pg. 81, Doc. CXLVII din 1791, Iulie 13.

(2) Tom. VIII, pag. 278.

(3) Tom. VIII, pag. 279.

Oceacovuluĭ, spre liniștea Turcieĭ. Turcia va conserva tóte cetățile de pe țermulŭ Nistruluĭ și de dincóce. Turcieĭ vorŭ rĕmâne tóte țerile de dincóce de Nistru, căcĭ Rusia nu s'a pusŭ în gândŭ să-și măréscă teritoriulŭ cu paguba Turcieĭ. (!) Insă cere, ca Turcia să nu împedice navigațiunea liberă pe Nistru, ci încă s'o protégă. Rusia nicĭ odată nu s'a gânditŭ la distrugerea Monarchieĭ Otomane, nicĭ la daunarea equilibruluĭ generalŭ, cumŭ aŭ bîrfitŭ numaĭ neamiciĭ sĕĭ (!). Aștéptă Rusia să vadă ce vorŭ face, în acestŭ sensŭ, puterile amice ale Angliеĭ și Prusieĭ.

Cele douĕ cabinete acceptară propunerea Rusieĭ. «*Il popolo inglese non volea sentir parola di guerra; il re di Prusia giudicava di non dovere entrare egli solo in un impegno si grande.*»(1)

Marele vezir, cumŭ vĕdurămŭ, între aceste fusese rĕŭ bătutŭ de Rușĭ. Atâte disgratiĭ și informațiunile primite de Pórta, că Anglia și Prusia o abondonă, décă nu va accepta condițiunile de pace ale Rusieĭ, în unŭ momentŭ cândŭ oștirea ruséscă avé cale deschisa spre Constantinopole, îlŭ îndemnă se espedieze la tabăra luĭ Repnin plenipotențiarĭ, ca să céră pacea și să semneze o suspensiune de arme. Comandantulŭ rusescŭ respunse, că pacea se póte acorda numaĭ cu condițiunile următóre:

I. Să nu maĭ fie vorba în congres despre Crimeea și de Tartaria-micĕ, carĭ vorŭ remâne pe deapururea cumŭ sunt, sub suveranitatea Imperiuluĭ Rusieĭ, conformŭ convențiuneĭ din 20 Ianuar 1784, care convențiune va fi confirmată în tóte părțile eĭ și considerată în deplină vigóre.

II. Cesiunea de Pórtă cătră Rusia a cetățeĭ Oszacov, cu totŭ districtulŭ seŭ, Nistrul devenindŭ hotarulŭ între Rusia și Turcia.

III. Libertatea de navigațiune pe Nistru pentru ambele țĕrĭ.

IV. Tractatulŭ dela Kuciuk-Kainardgi din 1774 în tóte articolele luĭ, cu referință la libera navigațiune a bandiereĭ rusescĭ pe tóte fluviile și mările supuse Porțeĭ Otomane, și specialmente în Marea Négră, cumŭ

(1) „Poporulŭ inglezŭ nu voĭa s'audă vorbă de resbelŭ; regele de Prusia socotia că nu trebue să se bage singurŭ în așĭa gré trĕbă.“

și tóte convențiunile posterióre, principalmente cé din 1779, vorŭ remâne în deplină vigóre.

V. Turcia va putea construi orĭ restaura fortărețe, dar departe de Nistru, ca să nu supere navigarea liberă.

VI. Liberarea prisonierilorŭ de ambele părți, fără rescumpĕrare.

VII. Pórta nu va fi în dreptŭ, pe viitorŭ, sub cuvîntŭ de felonie de a schimba ospodariĭ de Valahia și Moldova, și nicĭ unŭ turcŭ nu va maĭ putea pe viitorŭ a-șĭ stabili domiciliu în aceste doue principate.

In fine, ca ultimă condițiune, Rusia propune, după primirea preliminarilorŭ de susŭ, unŭ armistițiŭ de *optŭ lunĭ*, pentru a conveni în acestŭ timpŭ și de cele-l-alte puncte remase indecise (1).

Perderea de turcĭ a uneĭ bătăĭ navale în fața Varneĭ și bóla ciumeĭ care ḑecima ostirea lorŭ, (dealtmintrelea și pre cé Rusésca (2), adaose aceste la tóte cele-l-alte, silescŭ pre Pórtă să negoțieze grabnicŭ pentru pace. Decĭ, la 11 August 1791 (stilŭ noŭ), se deschiseră negociările, la Galațĭ, unde Potemkin se afla, urmându-șĭ viața sa delucs, ca unŭ adevĕratŭ Suveranŭ.

Potemkin deși muria lumea în jurulŭ seŭ (3), persista a sta

---

(1) După Choiseul iată ultimele condițiunĭ primite de Vizir dela Repnin : (pag. 81, vol 1718—1781 Hurm.).

«Le Reis-Effendi me fait communiquer en ce moment, Mr., les conditions de l'acte préliminaire, signé par le G. Visir et par le P-ce Repnin.

Ils se réduisent à trois articles très-succints et qui seront susceptibles de grandes discussions lorsqu'il faudra les traiter définitivement.

1°. — Une suspension d'armes de huit mois, à compter du 1-er Août jusqu'au 1-er Avril (vieux style).

2°. — Le Dniester formera la limite des Empires, mais avec des modifications sur la manière dont sera possédé le terrain cédé à la Russie.

3°. — Il sera apporté en faveur des Turcs des modifications à quelques articles des anciens traités.»

. . . . . .

(2) L'Epidémie dont on avait commencé à sentir la maligne influence dès le mois de Juillet, augmenta bientôt dans toute l'armée avec une fureur indicible. A Galatz surtout, où, dans les années précédentes, on avait enterré légèrement un grand nombre de victimes des batailles,... les maladies furent affreuses. Tout ce qui habitait cette ville en fut attaqué. (Langeron pg. 104).

(3) Murisă și junele Principe Carol de Wirtemberg. (Langeron pag. 104.)

acolo (1), negociându. Atinsŭ însă de bólă și elŭ, se grăbi să se ridică să mérgă la Huși....(2). Apoĭ, urându-i-se și aci, trece în cinci șése locurĭ diferite, scrie Langeron (pg. 104) și în fine merge la Cerdam, «jolie maison de campagne à 5 verstes de Iassy».

Cerdam pare să fie Cerdacul luĭ Ferentz. Decĭ Potemkin a trebuit să locuéscă la palatulŭ luĭ Duca Vodă, la Cetățuie.

La Huși câtŭ stătu, congresulŭ pentru pace se ținu și acolo, după Becattini.

Congresulŭ se continuă apoĭ la Iași. Aci sosiră plenipotențiariĭ turcĭ cu o suită de 3 la 400 persóne.

Potemkin, care nu isbutise în projectele luĭ de a domni asupra Curlandeĭ și a Polonieĭ, acumŭ nutrea speranțe să'șĭ țină pentru sine Moldova. póte și Valahia. Langeron recunósce, că decă Potemkin trăia, s'arŭ fi opusŭ la retrocedarea Moldoveĭ: «Acéstă dorință din parte-ĭ nu era condusă de dorința binelui patrieĭ sale, ci de al seŭ. Măgulit cu gêndulŭ plăcut și nu chimeric de o suveranitate independinte, după ce nu isbuti în projectele sele asupra Curlandeĭ și a Polonieĭ, Potemkin considerasă Moldova ca ceva al luĭ și avênd asemene project, el alcătuisă acele doue monstruóse regimente de 12 batalione de granădirĭ fie-care și de 12 escadróne de cuirassierĭ, ceĭ maĭ frumosĭ și maĭ bunĭ soldațĭ. El destină aceste batalióne Principeluĭ Moldoveĭ și speră că Imperatésa i le va da luĭ.» (3)

Langeron chĭamă monstruóse acele regimente pentru că Po-

(1) «Le Prince etait fort bien établi à Galatz. Il y avait fait richement meubler une très-jolie maison; le grand visir lui envoyait tous les jours des fruits et de la glace. Que lui importait le reste?» (Langeron pg. 104).

(2) «Il vient à Huşi, joli village, a 80 verstes de Iassy. Sa maladie augmente, il pleure, il gémit, il invoque tous les saints, se confesse, communie, maltraite valets et médecins, envoie cinquante courriers par jour, l'un cherche un fruit à Iassy, l'autre un légume en Crimée, un troisième un joujou à Moscou». Langeron pg. 104.

(3) Pag. 105. „Ce désir de sa a part n'etait pas dirigé par celui du bien de sa patrie, mais par le sien propre. Bercé de l'ideé flatteuse et non chimérique d'une souveraineté indépendante, après avoir échoué dans ses projets sur la Courlande et sur la Pologne, il avait regardé la Moldavie comme un bien qui lui appartenait et c'est d'après ce project qu'il avait composé ces deux monstrueux régiments de 12 bataillons de grenadiers et de 24 escadrons de de cuirassiers des plus beaux et des meilleurs soldats de l'armée. Il destinait ces deux corps au Prince de Moldavie et espérait que l'impératrice les lui donnerait."

temkin, ca să se conforme unei stipulațiuni ce se negoția de Turcĭ, că Rușiĭ după reînnoirea pacei să nu aibă dreptulŭ a ocupa Moldova cu mai multă óste decâtŭ două regimente și două escadróne, ca să respecte *litera* învoieleĭ, dar să aibă óste în Moldova, Potemkin mări regimentele și escadrónele și în locŭ de câteva miĭ de ómenĭ, voi să țină în țéra 24000 de muscalĭ în ḑioa când ar deveni Domnitorŭ.

Darŭ planurile omuluĭ, fie acelŭ omŭ chiarŭ gloriosulŭ și neintrecutulŭ în măririĭ Potemkin, sunt nimicite de sórtă .... Potemkin nu putu ajunge să semneze pacea; bóla luĭ se înrĕi. La finea luneĭ luĭ Augustŭ 1791, Potemkin refusă orĭ-ce remediŭ, trăindŭ câtva timpŭ prin forța temperamentuluĭ sĕŭ. Apoĭ bóla se întețesce .... In o ḑi cândŭ credé, că este mai bine, anunță projectulŭ de a lăsa Iașiĭ și a se duce la Nicolaiew. Medicĭĭ se opunŭ; elŭ îĭ maltrată. Ei tăcură și elŭ plecâ din Iași, pe calea Copouluĭ, în 25 Aug. (6 Sept.) cu Massot, chirurgŭ francesŭ, Timan doctorŭ germanŭ și cu nepóta sa Comtesa Branitska. In cale se opri, ne maĭ putêndŭ continua călĕtoria. «Il descendit de voiture et ayant fait jeter un matelas par terre ce coucha dessus et expira.» (1)

Petrecerea luĭ Potemkin în Iași a rĕmasŭ legendară prin luxulŭ desfășuratŭ. «După povestirea bĕtrânilorŭ din véculŭ alŭ 18-lea, s'ar puté alcătui, (scrie altŭ bĕtrânŭ istoricŭ, Draghicĭ (2) unŭ tomŭ întregŭ, la istoria țĕreĭ de era prin putință a se ține unŭ jurnalŭ de tóte urmările cele maĭ însemnate ale viețuireĭ sale ḑilnice.»

Și fiind-că citămŭ pe Draghicĭ, să amintimŭ că elŭ scrie, că Potemkin se ducé la Petersburgŭ, fiind-că căḑuse în opiniunea Ecaterineĭ și că «în drumŭ aŭ muritŭ pe teritoriulŭ Moldoveĭ, *otrăvitŭ* precumŭ spunŭ, de dușmanĭ, de unde întorcêndu-lŭ la Iași, i-aŭ tăcutŭ operație (voesce să ḑică *autopsie*) și măruntaiele le-aŭ îngropatŭ

(1) «Langeron ḑice, că corpulŭ luĭ Potemkin fu dusŭ la Kherson și îngropatŭ în monăstirea Cetățeĭ, unde rĕmasă, cu tóte ordinile contrarie ale împeratuluĭ Paul.» (Langeron, pg. 105).

(2) Tom. II, pag. 55 a Istorieĭ Moldoveĭ.

unde ŞI aŭ datŭ sufletulŭ, iarŭ trupulŭ, balsamându-se, le-aŭ trimisŭ la Petersburgŭ (?) spre a se înmormenta» (1).

Potemkin fiindŭ mortŭ (2), negoţiaţiunile continuară după câtva timpŭ prin comitele *Bedborodko* (3). Acesta fu maĭ conciliant, de şi ceru şi elŭ în numele Ecaterineĭ 12.000.000 leĭ ce pretindé Rusia ca spese de resboiŭ. Pacea fu semnată în fine, la *Iaşĭ în 9 Ianuarie 1792* (4).

Ecaterina ca să se arĕte magnanimă şi generósă în faţa Europeĭ, iertă Turcieĭ cele 12.000.000 leĭ. (5)

Ast-felŭ se termină acestŭ resbelŭ, în paguba Turcieĭ, de şi ea sperase a eşi învingătóre prin ajutorulŭ Angliеĭ, a Prusieĭ, a Suedieĭ şi chiarŭ şi a Polonieĭ. Dămŭ în anexă întreg trctatulŭ Păcĭ dela Iaşĭ (6)·

Consecinţa cé maĭ daunătóre a acestuĭ resbelŭ, pentru Principate, fu stabilirea în mintea Românuluĭ a convingereĭ, că Rusia până în puţinĭ anĭ va nimici pre Turcĭ şi decĭ totŭ maĭ mare deveni înrîuri-

---

(1) O curiósă otărîre luase unŭ momentŭ consistenţă în capulŭ luĭ Potemkin: elŭ voia să pună a se traduce şi tipări la Iaşĭ operile luĭ *Horaţiu.*» Vom reveni asupra acesteĭ informaţiunĭ.

(2) CXLIX. Choiseul către Montmorin, despre mórtea principeluĭ Potemkin şi intârdiarea lucrărilorŭ Congresuluĭ din Iaşĭ. Constantinopole, 31 Octombre 1791.

. . . . . .

«La mort imprévue du P-ce Potemkin apportera nécessairement quelques délais aux opérations du Congrès de Jassy. Les trois Ministres plénipotentiaires ont declaré qu'ils n'avaient reçu leurs pouvoirs que du P-ce Potemkin et qu'ils étaient, par conséquent, obligés d'en demander de nouveaux à l'Impératrice.»

. . . . . .

(3) CL. Choiseul către Montmorin, despre reînceperea negociaţiunilorŭ la Iaşĭ. Constantinopole, 12 Decembre 1791.

. . . . . .

«Le C-te Bedborosko, arrivé à Jassy déjà dépuis quelques jours, a repris les négociations entamées par le feu P-ce Potemkin, et il paraît que ses manières conciliantes, si différentes de celles qu' affectait son prédécesseur, achèveront de lever les difficultés qui s'opposaient encore à la paix.»

. . . . . .

(4) Becattini pune data de 11 Ianuarie (loco citato). Cu acéstă pace se termină scrierea luĭ Becattini şi a luĭ de Salaberry.

(5) «Avendo avuto l'imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12.000.000 di piastre di cui andava creditrice per le spese.» (*Becat.* pag. 293, vol. 8).

(6) Veḑĭ anexa.

rea muscalilorŭ în Principate, unde, cu puținŭ maĭ nainte, după afirmațiunea chiarŭ a unuĭ istoricŭ partizanŭ căldurosŭ al Rusieĭ, Draghicĭ, «Poporulŭ se temé atuncĭ de Muscalĭ ca și de ostea turcéscă, fiindŭ că ținé calea ómenilorŭ pe drumŭ, îĭ desbrăcà, îĭ stilcea și făcea multe necuviințe pe la case, de nicĭ se maĭ potŭ povesti.» (1)

Acumŭ Potemkin este cântatŭ de unŭ versificatorŭ Român, (2)

(1 (Tom. II, pag. 56).

(2) In codicele No. 154 din biblioteca Academiceĭ se află următórele versurĭ:

«*Intâmplările vieței feldmarșaluluĭ Cnézu Potemkin al Imperăției Moscoveĭ, în stihurĭ*».

O ! tu deșértă lume!
— Ne putêndŭ a-ți da alt nume,
Pentru ale tale schimbărĭ
Ce facĭ într'acestea stărĭ, —
Vĕdŭ în tine norocirea
Coverșită cu mărirea,
Cu așĭa aședemêntŭ
Ca-cumŭ n'arŭ avé sfîrșitŭ.
Perdéoa când o ridicĭ,
Te uĭțĭ, nu sciĭ ce sĕ dicĭ...
Atuncĭ te arĕțĭ schimbată,
Precumŭ firea ți-ĭ lăsată,
Orĭ-cu a morțeĭ grăbire
Séŭ în vr'o nenorocire.
Și ne întrebândŭ de nime
Ĕțĭ iéĭ darulŭ iar la tine
Iarŭ pre ticălosulŭ omŭ
Ilŭ dărîmĭ ca pre unŭ pomŭ,
De cinste și de dulcéță,
Maĭ pe urmă și de viață,
Și'lŭ aducĭ la așĭa stare
De'lŭ facĭ vermilor mâncare.
Precumŭ acumŭ voiŭ să dicŭ:
Și la mare și la micŭ
În lume s'aŭ audițŭ
De Potemkin celŭ vestitŭ,
Că acestŭ mare bărbatŭ
Fiindŭ celŭ întêiŭ de sfatŭ,
Ministru impĕrătescŭ,
Feldmarșalulŭ ostășescŭ,
Vitejilorŭ celorŭ marĭ
Aĭ Rusieĭ ceĭ maĭ tarĭ,
De care 'ntr'acéstă vreme
Siliți sunt mulțĭ a se teme,
După ce s'aŭ ostenit,
Ca unŭ comandirŭ vestitŭ,
De-aŭ supusŭ și-aŭ biruitŭ
Și cetățĭ aŭ risipitŭ,
Ismailulŭ și Vozia,
Cu puternică tăria,
Benderulŭ și alte multe
Care sunt de toți sciute ;
Prins-aŭ în a sale mrejĭ
Pre vitejiĭ ceĭ aleșĭ
Și-aŭ cerutŭ să facă pace
Neavêndŭ altŭ ce maĭ face.
Din Turciĭ ceĭ maĭ aleșĭ
Aŭ venitŭ și-aicĭ în Eșĭ :
Reiz Efendi și-alțĭ mulțĭ
Pentru pace hotărîțĭ.
Eată și mórtea sosește,
Tâlhariulŭ celŭ fără de veste,
Și cu mare îndrăsnélă
Ilŭ face de ésă-afară
Din curțile und'era,
Bolnavŭ, precum se afla,
Gândindŭ acésta cu cale
Ca să facă o primbare,
Când spre Nistru aŭ purcesŭ,
Din orașŭ, de-aicĭ din Iașĭ,
Căutândŭ locŭ de scăpare
Dintr'a morțeĭ vătămare ;
Iar ceasulŭ celŭ otrăvitŭ
Maĭ multŭ n'aŭ îngăduitŭ
Și când aŭ mersŭ o ți cale,
Unde se numesce — o vale
Codrulŭ, Fundulŭ-Bîculuĭ,
După starea loculuĭ,

și pe zidulŭ internŭ alŭ bisericeĭ Golia se înscrie numele, titlurile luĭ și ḑiua morțeĭ. Este ultima amintire ce remasă în Moldova dela Potemkin. (1)

Și vĕḑĕndŭ că ajungé
Mórtea carea îl goné.
Acolo aŭ poruncitŭ
Să-ĭ aștérnă pre pămêntŭ,
Să îngădue puțin,
Stându-ĭ careta în drumŭ.
Deciĭ privindŭ în tóte părțĭ
La câmpiĭ frumoșĭ și verḑĭ,
Din ochĭ lacrimĭ iĭ curgé
Lumeĭ dându-ĭ defaĭmare
Cumcă nicĭ unŭ prețŭ nu are
Că celŭ-ce tare o iubesce
La sfîrșitŭ multŭ se căesce.
Aŭ ḑisŭ și cuvêntŭ maĭ tare
De-a vieței luĭ scurtare :
«Nicĭ averea mé cé multă
Acumŭ nimicŭ nu-mĭ ajută.
Diamanturĭ și berlanturĭ,
Nu-mĭ trebuițĭ, stațĭ-în laturĭ !
Cinurĭ și cavalerĭĭ,
Acumŭ vĕ lasŭ celorŭ viĭ !
Prietenĭĭ credincioșĭ
Acumŭ sunt neputincioșĭ
Și decâtŭ rudele tóte
Moartea este maĭ aproape
Și grăbesce cu tărie
Făcêndŭ a sa datorie.
Iar puterea eĭ cé datŭ
Taĭnă de noĭ neaflată !
Venițĭ ostașĭ într'armațĭ !
Gătiḑĭ caiĭ, înhămațĭ,
Ca să mĕ pornescŭ îndată
Unde n'amŭ fostŭ nicĭ odată,
Să lasŭ aĭ meĭ cunoscuțĭ
Să mergŭ la ceĭ nesciuțĭ...»
Deciĭ ceru să-ĭ dé la sine,
Icóna să i se 'nchine
Și spre ea a căută.
Aŭ strigat să vie toțĭ
Ostașiĭ luĭ înarmațĭ.
I-aŭ învĕțatŭ cu cuvinte
Ca cumŭ le-arŭ fi fostŭ părinte
Și le aducé aminte
Ca pre dênsulŭ să nu'lŭ uĭte,
Ca unulŭ ce vede bine
Că perŭ tóte de la sine.
Iar după aceste tóte
Schimbă viața luĭ spre mórte
Și se dusă sprintenit
La polculŭ cel'aŭ gătitŭ,
Să ié a sa resplătire :
Orĭ milă, orĭ osîndire . . .
. . . . . .

Acestŭ cnézu s'aŭ severșitŭ la aniĭ dela Hristosŭ 1791 (fila 33—36 din codex 154 al Academieĭ. Codicele e e copie din 1837 în 4°.)

(1) In monastirea Golia dela Iașĭ, pe părețele din drépta, este o lungă inscripțiune ruséscă în litere aurite, cu referință la Potemkin. Iată traducerea dată de P. S. Episcop Melchisedec :

«Reposatulŭ în Dumneḑeŭ pré luminatulŭ Kneaz Gregorie Alexandrovicĭ «Potemkin Tauricul, generalŭ feld-marschal alŭ Rusieĭ, comandantŭ șefŭ alŭ ar«miilorŭ rusescĭ operatóre la sud, alŭ tóteĭ cavalerĭĭ, ușóre, regulate și neregu«late, alŭ flotelorŭ din Marea Neagră, Azov, Caspică și Mediterană, Senatorŭ, «presidentŭ al colegiuluĭ ostășescŭ alŭ statuluĭ, generalŭ guvernatorŭ alŭ Tavrieĭ «și Charcovuluĭ, generalŭ adjutantŭ, actualŭ camerierŭ alŭ M. Séle Imperiale, «generalŭ instpectorŭ alŭ oștilorŭ, sub colonelŭ alŭ Leib-guardieĭ, alŭ polculuĭ «preobrajenski, șefŭ alŭ corpuluĭ cavaler-gardilorŭ, alŭ polculuĭ de Chiurasieri, «cu numele seŭ, alŭ polculuĭ de dragonĭ de Sant Petersburg, alŭ celuĭ de gra«nadirĭ de Ecaterinoslav, supremulŭ șefŭ alŭ palatuluĭ fabricăreĭ de arme și ca«valerŭ alŭ ordinelorŭ rusescĭ; alŭ st. apostolŭ Andreĭ celŭ întêiŭ chiămatŭ, alŭ

Ceea ce nu puținŭ contribui la terminarea resbeluluĭ fu și marele evenimentŭ din Franța, *revoluțiunea* poporuluĭ contra vecheĭ monarchiĭ. Acestŭ evenimentŭ aruncă panica în tóte curțile creștine: «Un sentiment spontané d'alarmes, scrie Salaberry (pag. 148 vol. 4) et de haines saisit à la fois toutes les têtes couronnées de l'Europe et une croisade presque universelle fut tramée contre une seule nation, que de grandes errecurs et de grandes fautes devaient précipiter dans le gouffre de l'anarchie». Un sentimeut spontaneŭ de îngrozire și de urĭ coprinde totdeodată pe tóte capetele încoronate ale Europeĭ și o cruciadă aprópe universală fu urzită contra uneĭ singure națiunĭ pre care mari erorĭ și marĭ greșelĭ avéŭ s'o precipite în prăpastia anarchiei.

«st. Alexandru Nevski, alŭ ordinuluĭ ostășescŭ alŭ st. mareluĭ martir Gheorghe «purtătorul de biruințe și al st. întocmaĭ cu apostoliĭ Cnéz Vladimir, de clasa I-a; «al ordinilor regale polone: al vulturuluĭ albŭ; alŭ st. stanislaŭ, alŭ ordinuluĭ «prusianŭ vulturul negru; alŭ elefantuluĭ danez; alŭ ordinuluĭ suedez; alŭ Se- «rafimilorŭ și alŭ mareluĭ Principatŭ Holstein, grafŭ alŭ Rusieĭ, mare hetmanŭ «alŭ oștirilorŭ căzăcescĭ de Ecaterinoslav și de Marea Négră, celŭ maĭ zelos pen- «tru Domnitoriŭ; credinciosŭ fiŭ alŭ Patrieĭ, carele a întrunitŭ cu Imperiulŭ ru- «sescŭ Crimeea, Tamanul și Cubanul, întemeitorulŭ și ridicătorulŭ flotelorŭ vic- «toriose în mările sudice, învingĕtorulŭ puterilor turcescĭ, pe uscatŭ și pe mare, «cuceritorulŭ Basarabieĭ, alŭ Oceacovuluĭ, Benderuluĭ, Akermanuluĭ, Kilieĭ, Is- «mailuluĭ, Anapeĭ, Sugiuc-cale, Sunieĭ, Tulceĭ, Isaccia, alŭ insuleĭ Berezan, Hagi- «Beiuluĭ și Palanceĭ, carele a făcut să tremure capitala și a sguduitŭ inima im- «periuluĭ Otoman prin victoriile pe mărĭ; carele a acoperit de glorie armia ru- «sescă în Europa și Asia și a pus temelia glorióseĭ păcĭ cu Pórta otomană, fun- «datorulŭ și ridicătorulŭ a multe orașe, protectorulŭ sciințelorŭ, industrieĭ și co- «merciuluĭ, bărbatŭ împodobitŭ cu tóte virtuțile publice și cu cucernicie, a «terminatŭ gloriósa curgere a vieței sale în Principatulŭ Moldoveĭ, la 37 verste «dela orașulŭ capitaleĭ Iași, în 5 ḑile ale luĭ Octombrie la alŭ 52-lea an dela «nascere, aruncându în abisulŭ măhniciuneĭ nu numaĭ pre toți aceia cărora le-aŭ «făcutŭ bine, ci și pre aceĭ carĭ 'lŭ cunosceaŭ».

Loculuĭ unde muri fu pólele déluluĭ *Bâcul*, care se întinde la nordulŭ Basarabieĭ. P. S. Melchisedec a vizitatŭ monumentulŭ ridicatŭ acolo luĭ Potemkin, venindŭ la 1851 dela Kiev.

Intrebându pe unŭ Român Basarabian, ce este acelŭ stîlpŭ, acela i-a respunsŭ că-ĭ *stîlpulŭ luĭ Sfetlicĭ*.

Bietulŭ Român dădé luĭ Potemkin vechiulŭ luĭ titlu de «*Svetleĭ siĭ*» adecă «pré luminat».

— Darŭ de ce chiamă așĭa, îlŭ întrébă Episcopulŭ român.

— Pentru că *a sfecliț'o aĭcĭ!* respunde glumețulŭ român. *(Notițe istorice și archeologice, Bucurescĭ 1885 pag. 243).*

ANEXE

LA TOMULŬ III

(Tomul I din seria 1786—1800)

ANEXE LA PAG. 15

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre intrigile ce se fac la Pórtă pentru punerea lui Mavrogheni la domnia țĕreĭ românceseĭ.

«J'ai eu l'honneur de vous informer avant-hier par le courrier de Vienne du changement général arrivé dans le Ministère et de l'élévation de Yussuf Pacha de Morée, qui, après avoir été l'un des derniers valets du Capitan Pacha, avait obtenu depuis quelque temps toute sa confiance. Les grands de l'Empire, tous ceux qui ont déjà occupé les premières places voient avec peine l'usage violent que le Gd amiral fait de son crédit et, malgré la terreur qu'il inspire, les gens de loi ne dissimulent point leur mécontentement. Je crains, Mr, que le nombre de ses adversaires n'augmente encore si, comme on me l'assure, il persiste à vouloir faire son drogman Pce de Valachie. Il l'avait tenté vainement il y a quelques mois, et je ne vous informai point de cette intrigue, parceque je ne pensais pas qu'elle put se renouveler. Les circonstances sont changées, et ce genre d'événement autrefois très-indifférent, pouvant avoir aujourd'hui des suites embarrassantes, je vous prie d'excuser quelques détails dans lesquels je vais entrer.

Le G. S. étant venu l'été dernier passer la journée dans la maison de campagne du Capitan Pacha, celui-ci se jeta aux pieds de S. Hautesse et lui demanda la Principauté de Valachie pour son drogman. Le G. S., suivant son usage, la lui acorda sur le champ, donna sa parole impériale de déposer le lendemain le Prince de Valachie contre lequel il n'y avait aucunes plaintes, et de nommer à sa place Mavrogheni; mais lorsqu'il voulut faire dresser le Hatishérif, ses Ministres lui représentèrent le danger d'un changement qu'il n'avaient pas conseillé et il fut entièrement de leur avis. Toutes les grandes familles grecques, malgré la haine qui les divise toujours, se réunirent pour empêcher un paysan de l'archipel de leur enlever une place qu'elles regardent comme leur patrimoine et se cotisèrent pour convaincre tout le Divan de l'incapacité de Mavroieni. Cependant celui-ci ne désespérant point encore de son élévation, voulut s'assurer que la Russie n'y mettrait point obstacle et vint me demander des conseils que je me gardai bien de lui donner; mais l'ambassadeur d'Angleterre, moins prudent ou plus empressé de l'obliger, lui offrit, avec les assurances les plus positives d'un plein succès, des services qu'on ne lui demandait pas et fit avec beaucoup d'éclat et de gaucherie à Mr de Bulgakov des offres que ce Ministre rejeta avec humeur. Cette fausse démarche ayant bientôt transpiré, il crut même devoir té-

moigner encore plus fortement son indignation. Il déclara dans un office remis à la Porte que Sa Souveraine ne souffrirait jamais l'élévation de Mavroiéni, et que, satisfaite de la conduite du Prince actuel, elle exigeait qu'on le maintint dans sa dignité.

Cette affaire parut alors absolument manquée, mais elle va se renouveler. Mavroieni qui, à beaucoup d'esprit joint l'audace la plus inébranlable, a su persuader à son maître que son honneur était engagé à emporter une grâce qui lui avait été enlevée publiquement et Hassan Pacha m'a dit à moi-même qu'il saurait tôt ou tard venger cet outrage.

Je ne doute point, M-r, que la Cour de Russie ne s'oppose à ce changement par une suite de l'extension qu'elle donne à tous les articles des traités qui peuvent être utiles à ses vues. D'ailleurs, le Prince actuel de Valachie a fait passer des sommes considérables à Pétersbourg, et on le dit fort protégé de M. de Bulgakow, dont la conduite est sans doute fort approuvée de l'Impératrice, puisqu'elle le comble de bienfaits.

Vous saurez apprécier, M-r le Comte, le degré d'importance que l'on doit attacher à cette intrigue».

D. de Choiseul către d. de Vergennes despre numirea lui Mavrogheni la domnia țĕrei românescĕ. (10 Avril 1786).

«La négociation de la mer Noire, dont je suis occupé, est encore dans une situation qui ne me permet pas d'en prévoir les suites et de hasardées démarches.

Le Drogman du Capitan Pacha, ce Mavro-Ieni dont j'ai eu l'honneur de vous entretenir, Mr, dans ma dernière dépêche, vient d'être nommé Prince de Valachie, lorsqu'on s'attendait le moins au succès de ses intrigues et je n'espère plus qu'après avoir profité de l'influence qu'il avait sur le Visir pour ses propres intérêts, il apporte le même zèle à seconder nos projets. J'ignore encore, Mr, si la Russie avait été consultée sur ce choix, auquel son Ministre s'est opposé longtemps. On assure que son Drogman a témoigné quelque humeur, mais on ne peut juger par là des véritables dispositions de sa Cour. Il n'est cependant pas vraisemblable que la Porte ait voulu contrarier ouvertement une Puissance pour laquelle elle est accoutumée d'exagérer les ménagements».

Bulgakow către Simolin despre nemulțămirile Rusiei față cu Turcia pentru schimbările de domni în țĕrile române. (27 Mart 1787).

«La Porte ne se montre pas mieux disposée relativement à ce qui se passe dans la Cuban et aux environs d'Oczakow. Elle ne prend aucunes mesures pour contenir ces peuples et donne même asile aux transfuges qui passent de la Russie dans son Empire. Il est vrai qu'il a été publié des firmans pour mettre ordre à ces divers objets, mais ils restent sans exécution.

D'un autre côté, elle se permet toutes sortes de vexations contre les peuples de la Valachie et de la Moldavie qu'elle ruine par de fréquents changements d'Hospodars, dont le choix fait même peu d'honneur à son humanité, car celui de Valaquie, par exemple, gouverne de la manière la plus tyrannique.

Ces griefs ne sont pas les seuls que la Russie ait à reprocher aux Turcs».

Choiseul către Afacerile străine despre preparativele Turciei pentru rĕsboiŭ cu Austria.

«Le Ministre (l'Internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus intéressé qu'aucune puissance à la conservation des Turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrait d'ailleurs, en compensation d'un avantage si réel, que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance; mais il est possible que M. d'Herbert ignore les projets de sa cour ou veuille les cacher et peut-être même son affectation à démontrer ses principes pacifiques doit-elle être pour moi un nouveau motif d'observer ses démarches. Il a profité de la visite que les Ministres ont faite au nouveau Pce de Moldavie pour rester enfermé avec lui plus de deux heures et, depuis quelque temps, il a pris divers prétextes pour multiplier ses agents en Valachie et en Moldavie. Afin de me ménager les moyens de savoir tout ce qui se passera dans cette dernière province, où les troupes turques ne tarderont pas à se rassembler, j'ai placé près du Prince Ypsilanti, en qualité de secrétaire, un Français aussi sûr qu'intelligent et qui, dans l'espérance de mériter vous bontés, ne négligera rien pour se rendre utile.

Mes mesures sont également prises, M. le Cte, pour être bien instruit de toutes les déterminations que la Porte pourra prendre et de la disposition où seront successivement les esprits. Dans ce premier moment, la nation s'indigne de la perfidie qu'elle éprouve. Elle sent qu'elle a épuisé tous les sacrifices qui pouvaient éloigner l'orage, et les regrette, puisqu'ils n'ont servi qu'à encourager de nouvelles usurpations. Le même sentiment des Ministres a passé jusqu'aux derniers soldats et la fermentation est extrême. Les Fetfa du Mouphti ont été envoyés dans les provinces avec ordre d'y rassembler sur-le-champ toutes les troupes, et 60 mille hommes sont désignés pour former une première armée d'observation en Moldavie. Depuis quatre jours on enlève tous les charpentiers de la ville pour le service de l'arsenal et tout ce qui existe de vaisseaux est mis en armement».

ANEXE LA PAG. 17

Istoria faptelorŭ luĭ Mavroghene Vodă și a rĕzmiriței din timpulŭ luĭ pe la 1790. Scrisă la 1817 de pitarulŭ Hristache.

O poveste minunată
Când s' întêmplă câte o-dată,
La vre o parte de locŭ
Din alŭ aceĭ țerĭ norocŭ,
Tótă firea e pornită
A n'o avea tăĭnuită,
Ci pentru o pomenire
O pumŭ în publicuire,
Ca după vremĭ să citéscă,
Ce nu șciŭ, să pomenéscă;
Dreptŭ aceea dar și eŭ,
Cu mila luĭ Dumnedeŭ
Începŭ după a mea idee,
Cu vr'o câte-va condee,
Povestea Mavroghenéscă
De la țéră Românéscă,
Că nu e după dreptate
A o lăsa la o parte,
Fiindŭ lucrurĭ minunate
Și peste fire ciudate,
Intêmplărĭ nepomenite
Și fapte neauḑite,
Care de le-oĭ scri pe tóte
Mavroghenescile fapte,

Nu'mi ajunge nicĭ hârtie
Nicĭ condee 'n mânĭ să'mĭ fie,
Ci din cele maĭ mărunte,
Să nu vi se pară multe,
Și vĕ rogŭ orĭ câțĭ nu scițĭ:
Ascultațĭ să pomenițĭ.

La leatu optŭ-dĕcĭ și șése
După ce s'aridicase,
Cu Domnia din norodŭ
Mihaĭ Șuțulŭ voevodŭ,
Nu trecu câte-va dile
Ș'audimŭ de Domnŭ, că vine,
Unulŭ ce a fostŭ în trébă
Dragomanŭ pe marea Albă,
Ce'ĭ dice și Mavrogheni
Iscusitŭ și omŭ alŭ trebi,
Și încă unŭ darŭ maĭ are
Căcĭ e omŭ și vitézŭ mare;
După care audire,
Cu atâta'-mpodobire,
Toțĭ cu mare veselie
Ilŭ așteptămŭ ca să vie.

După ce întră 'n Bucurescĭ,
La ce ântĕĭ să privescĭ?
La galantomie mare,
Séŭ la blânda'ĭ căutare?
Că'lŭ vedeaĭ c'o plecăciune,
Incâtŭ era o minune.
Și cu o galantomie
Plină de elefterie,
In tóte părțile dându
Bacșișiurĭ și aruncându,
Leĭ, essindariĭ și groșĭ
Sta asvîrliți pe drumŭ groșĭ.
Iar décă sosi la curte
Să maĭ veḑĭ bacșișurĭ multe!
Sta revărsațĭ prin tipsiĭ
Totŭ stamboli și fonduclii.
Și carĭ din boierĭ mergea
Mâna de ĭĭ săruta,
Vedeaĭ cum ĭĭ atîrnă
Cu pumnul galbenĭ pîn mână.
Ne miramŭ toțĭ ce să fie
Acéstă galantomie?
Și nimenĭ nu pricepea
Acésta ce'nțelegea,
Și toțĭ mulțămiamŭ, ḑicêndŭ,
Că amŭ dobânditŭ Domnŭ blândŭ.
După ce s'a așeḑatŭ,
De nizam s'a apucatŭ;
Și puse tóte la cale
După a s'a cugetare,
Arĕtându o hărnicie,
Cu o mare strășnicie.
Dete 'ntĕiŭ poruncă mare
Ca toțĭ să'ĭ dea ascultare,
Că cele ce elŭ va ḑice
Nimene să nu'ĭ le strice,
Fie bune, fie rele,
Elŭ 'și-o da séma cu ele.
Apoĭ maĭ dete-unŭ nizamŭ
Să nu ămblămŭ cum ămblamŭ,
In zarriflicurĭ și 'n plimbărĭ
Și în alte desfrânărĭ,
Ci óreșĭ ce maĭ feriți,
C'apoĭ vomŭ fi pedepsiți.
Noĭ, după a nóstră fire,
O socotiamŭ îngrozire,
Cu care Domniĭ s'arétă
Puținŭ, ântêiŭ, d'o-cam-dată
Și totŭ nu'ĭ damŭ creḑĕmêntŭ
Vĕḑêndu'lŭ la fire blândŭ,
Ci o socotiamŭ dreptŭ glumă,
Dar vĕḑurămŭ că nu'ĭ bună;
Că de o mică pricină
Te pomeniaĭ că'lŭ anină.
Numaĭ ce'lŭ vedeaĭ d'o-dată
P'in târgŭ trecêndŭ, fără glótă,
Cu vr'o douĭ treĭ, din preună
Cu câte o sopă 'n mână,
Și după ce se întorcea
Vedeaĭ colea și colea
Câte unulŭ atârnatŭ
De vre'o șiandrama legatŭ.
Iar pe afară prin câmpurĭ
Staŭ țepele 'nfipte pălcurĭ,
Pe uniĭ în țepĭ căznindŭ
Iar pe alțiĭ spânzurându,
In câtŭ ne camŭ speriarămŭ,
Și toțĭ la grijă intrarămŭ,
Vĕḑêndŭ fapte întocmite
Și lucrurĭ deosebite,
Care altulŭ n'aŭ avutŭ
Din câțĭ Domnĭ amŭ petrecutŭ.
Décă mergeaĭ și la curte
Vedeaĭ altele maĭ multe,

Te uĭtaĭ prin spătărie
Rĕmânéĭ la aporie,
Vedeaĭ săbiĭ ferecate
Totŭ prin părețĭ spĕnzurate,
Maĭ pistóle, busdugane,
Măsdrace și iatagane,
Suliță, angere, cuțite,
Ca acile ascuțite,
Măciucĭ, maĭ puștĭ ghintuite,
Tóte prin părețĭ lipite;
Apoĭ staĭ, te socotiaĭ
Și'n rostŭ nu puteaĭ să'ĭ daĭ.
Vedeaĭ casele d'o parte
Numaĭ de arme 'ncarcate,
D'altă parte te uĭtaĭ
Și la elŭ și înghețaĭ
Că'lŭ vedeaĭ c'unŭ hârzŭ străinŭ
Nu'și semăna a creștinŭ.
Cândŭ îlŭ auḑiaĭ vorbindŭ
Incremeniaĭ tremurându,
Din damuitŭ și din chiafărŭ,
Și din as și din caldărŭ,
Nu'lŭ maĭ puteaĭ potoli
Nicĭ a'lŭ maĭ înconteni.
Atâta unŭ darŭ avea
Fórte-e vlaviosŭ era.
Și la cel e-l-alte tóte
La ch pŭ, la vorbă, la fapte,
Nu avea deosobire
Dintr'unŭ păgânŭ d'altă fire.
Avea câți-va spênzurați
In portŭ schimbatŭ îmbrăcați,
Cu nisce mintene scurte
Numaĭ pân' la brâŭ făcute,
Cusute cu găitanurĭ
Și la brâne iataganurĭ,
La capŭ cu saluri turcești
Cu șalvarĭ largĭ încălțați,
Și cuța pân' la genuche
Cu gaĭtanurĭ pe muche,
Cu iminiĭ în picióre
Și cu genuchile góle,
Cu mânicile sumese
Și prin mânĭ glónțele dese,
Galeongiĭ, le ḑicea,
De lângă elŭ nu lipsea.
Cândŭ facea vre-o plimbare
Nu mergea cu pompă mare,
Ci călare voinicesce,
Și la capŭ legatŭ turcește;
Cu galeongiĭ dimpreună
Și mazdracŭ țiindŭ în mână;
Și pe unde nu gândeaĭ,
P'acolo îlŭ întâlniaĭ;
Tiptilŭ, pe josŭ și călare,
Prin târgŭ și prin mahalale;
Une-orĭ în portŭ turcescŭ,
Alte-orĭ călugărescu.
Maĭ avea obicĭnuitŭ
Unŭ tunŭ, séra nelipsitŭ,
La unŭ césŭ îlŭ sloboḑía,
Cândŭ străjile se pornia,
Ca să fie semnŭ de strajă,
Micŭ și mare s'aĭbă pază.
Dela un césŭ să nu ămble
Nimenĭ, nicĭ să se maĭ plimbe
Nicĭ călare, nicĭ cu butca,
Că strénguluĭ ĭĭ va fi munca.
Decĭ noĭ ne maĭ speriarămŭ,
De plimbărĭ ne maĭ lăsarămŭ;
Și cumŭ auḑiamŭ, dându tunulŭ,
Numaĭ toțĭ p'a casa drumulŭ;
Și nimenĭ nu îndrăsnea
Să stea la musaverea,
Că câtŭ era nóptea mare,
In straja făcea preămblare.
Și te pomeniaĭ cu elŭ,
Tiptilŭ, în portŭ felŭ de felŭ:
Turcește, călugărește,
Schimbatŭ ca dómne feresce.
Apoĭ décă maĭ trecu
Altŭ ceva maĭ noŭ făcu:
Dete strașnică poruncă,
De puse pe popĭ la muncă;
Ca, câte biserici sunt
Și câte se vorŭ fi aflându,
Să stea pururea deschise,
Și cu luminărĭ aprinse;
Și popa să nu lipséscă
De lângă ea, s'o păziască,
Pentru vre-o întêmplare,
Orĭ de mórte, séŭ de bóle;
Ca, cândŭ îlŭ va căuta
Să'lŭ póte curêndŭ afla.
Săraciĭ popĭ, ce pățise
Și ce potopŭ le sosise.
Ce muncă și ce canonŭ
Că nu lipsiaŭ din amvonŭ;

Câtŭ era ḑiua de mare
Sta priveghindŭ în picióre,
Cu ochiĭ pe drumŭ sticliţĭ,
Şi cu dinţiĭ totŭ rînjiţĭ,
Să nu cum-va să soséscă
Şi póte să nu-ĭ găséscă;
Că scia c'obicĭnuesce,
De'ĭ lovea totŭ făr' de veste,
Cîndŭ nu le trăsnea prin gîndŭ,
Atuncĭ 'lŭ vedeaĭ venindŭ,
Orĭ cu vr'o célma în capŭ
Séŭ câte unŭ camilafŭ,
De nu putea'ĭ să'ĭ alegĭ,
Nicĭ ca să'ĭ maĭ înţelegĭ.
Ci sta bieţiĭ popĭ săracĭ,
In sbangă, şciĭ, ca soldaţĭ,
Tótă ḑiua nelipsiţĭ
Uĭtându-se pe la sfinţĭ,
Avêndu'ĭ parigorie
La a lorŭ melancholie,
Iar, colea, maĭ înseratŭ,
Cîndŭ gîndeaŭ că aŭ scăpatŭ,
Incepea iar a toca,
Şi iar la slujbă intra,
La ortonŭ de diminéţă....
Apoĭ ĭată, uĭte viaţa.
Apoĭ le maĭ porunci,
Şi alta'ĭ maĭ sfătui:
Ca toţĭ să pue în capŭ
Câte unŭ grecescŭ potcapŭ;
La nimenĭ să nu'lŭ maĭ ea,
Cumŭ uniĭ obicĭnuia,
Ci ca unŭ darŭ neclătitŭ
De totŭ să fie opritŭ.
Decĭ s'acesta o urmară,
Ţoţĭ căciula lepădară,
Gata la poruncă fuse
Şi toţĭ potcapiurĭ puse;
Că n'avea cumŭ să nu pue
Vĕḑêndŭ că nădejde nu e
A'ĭ maĭ sta cu 'mpotrivire,
Séŭ a'ĭ maĭ da sfătuire;
Că se temea de elŭ fórte
Să nu 'ncapă la vr'o mórte,
Că'ntru nimicŭ nu avea
A tăia ş'a spenḑura.
Incă elŭ făcea unŭ hazŭ
A ḑice *al* şi nu *az*.
Ci ce cântecŭ le cânta
Acele şi eĭ juca.
Ne miramŭ toţĭ ce să fie
Acestŭ focŭ şi greu urgie?
Şi nimenĭ nu putea s'afle
Ce închipuescŭ aste fapte?
Uniĭ ḑicea că ĭ omŭ bunŭ,
Ceĭ maĭ mulţĭ că e nebunŭ;
Alţi 'lŭ ţîneaŭ de prostŭ,
Şi nimiĭ nu-ĭ da de rostŭ.
Cîndŭ şedeaĭ cu elŭ la sfatŭ
Chiarŭ nebunŭ adevĕratŭ;
Cîndŭ începea numa'ţĭ spune,
Nisce basne de minune.
Cumŭ şi se felŭ s'aŭ purtatŭ
Şi nóptea ce a visatŭ.
Unele ilŭ întrebaĭ
Alte rĕspunsurĭ luaĭ.
Iar la ḑile 'mpĕrătescĭ
Cîndŭ vreaĭ să'lŭ heretisescĭ,
In locŭ de logosŭ să facă
Spunea după Marea Albă;
Apoĭ uĭte-te şi veḑĭ
De puteaĭ să'ĭ maĭ alegĭ.
Ci care, cumŭ ḑicŭ vorbea,
După cumŭ să pricepea
Şi nimenĭ de nicăirea
Nu putea să'ĭ afle firea.
Şi maĭ avea încă una:
Că credea lesne minciuna;
La dênsulŭ câtŭ te-aĭ fi dusŭ
Vr'o minciună să'ĭ fi spusŭ,
Pe locŭ întraĭ la nazarŭ
De te avea maĭ mandarŭ;
Insă ce felŭ de minciună:
Cu zavistia 'mpreună
Să şciĭ să paradoseşcĭ
Şi să categoriseşcĭ,
Pe uniĭ de buni d'o parte,
P' altulŭ de rĕŭ d'altă părte:
Şi-aşa prohoriseaĭ
Şi cinste îţĭ dobândeaĭ.
Numaĭ să te ţiĭ şi bine
C'apoĭ rîde-orŭ toţĭ de tine,
Cumŭ păţi bietulŭ Deşliŭ
D'o pomeni mortŭ şi viŭ:
Aşa 'ntrase d'o-cam-dată
Şi elŭ la acéstă tréptă,
Avêndu'lŭ la unŭ nazarŭ,
Incătŭ îĭ dete caftanŭ,

De armaşiŭ mare, pafta
După slujba ce'ĭ făcea,
Şi aşa o surdisi
Până cându o şi greşi,
C'atâta mi'lŭ forfecară,
De nu nemerea pe scara;
Şi'ĭ fuse într'unŭ zădarŭ
Mavroghenesculŭ nazarŭ,
Şi să fi sciutŭ sĕrmanulŭ
La ce-o să-lŭ scóţă caftanulŭ
Maĭ-maĭ că, s'ar fi lăsatŭ,
D'acestŭ caftanŭ pipĕratŭ.
După ce'şĭ perdu nazarulŭ
Intră de rândŭ Perdicarulŭ,
Cu minciunĭ, ḑicêndŭ că şcie,
Fórte bine astronomie.
Adicăte că-ĭ ghicitorŭ
Şi de stele cititorŭ.
După care amăgire
Credea 'ntr'ênsulŭ peste fire,
Şciĭ, ca Turci 'n Moametŭ
De'lŭ ţine omŭ sântŭ şi dreptŭ,
Ast-felŭ şi elŭ îlŭ ţinea
Şi de tóte îlŭ credea;
Nóptea căuta pe stele
Ḑiua venea cu muşdele,
Arĕtându luĭ Mavrogheni
Cursulŭ anilorŭ, ş'alŭ vremi,
Şi cele întêmplătóre
Ale vremeĭ viitóre.
Apoĭ nicĭ elŭ n'o lungi,
Că începu a'lŭ părăsi,
Pentru că vedea că'ĭ spune
Nisce minciunĭ de minune.
Une orĭ bĭetŭ le ghicia,
Iar maĭ adesea minţea.
După ce eşi şi elŭ
Dintr'acestŭ meşteşugelŭ,
Apoĭ altu'n locŭ căḑu
Care pân'în sfârşitŭ fu,
Adecă-te: Turnavitulŭ
Dimitrache, procopsitulŭ;
Cu şoptele, cu momele
De'ĭ întrase pe supt piele,
Orĭ-ce i-ar fi arĕtatŭ
Nu eşa dintr' alŭ luĭ sfatŭ,
Atâtŭ i-se 'ncredinţase,
Incâtŭ pe toţĭ iĭ uĭtase.
Numaĭ, avea şi dreptate
Că iĭ semăna la tóte.
Adevĕratŭ, îşĭ găsise
Omulŭ după cum poftise,
Cu tóte încoronatŭ
Chiarŭ Iuda celŭ spĕnzuratŭ.
Acumŭ dar să maĭ lăsămŭ
Ş'altă vorbă s'apucămŭ.

La létulŭ optŭ-ḑecĭ şi optŭ
Dete spaimă în norodŭ
Auḑindu-se că vine
Oste turcéscă mulţime,
Avêndŭ Turciĭ şi Tătariĭ
Grósnicŭ rĕsboĭ cu Muscaliĭ.
Decĭ iarăşĭ luarămŭ veste
De rĕsmiriţă că este
Şi vĕḑurămŭ ca unŭ aslanŭ
Pe Mavrogheni în divanŭ,
Incepêndŭ a se găti
Rĕsboiulŭ a'lŭ întocmi,
Şi de grabŭ sabia scóte
Şi în spătărie o trase,
Din técă pe jumĕtate
Cu pioşchioluri atârnate,
Ş'a colea o spânḑură
Semnŭ de rĕsboĭ arĕtă.
Apoĭ scóte şi sangéculŭ
Adecă: tuiulŭ şi stégulŭ
Şi le aşéḑă în curte
A fi la toţĭ cunoscute,
Că sunt puse într'adinsŭ,
După cum maĭ susŭ am ḑisŭ,
Dup'aceea porunci
Să facă catagrafi,
De câţĭ Nemţĭ se află 'n ţĕră
Şi pe toţĭ să'ĭ scoţ' afară;
Pe sudiţĭ şi cei-l-alţĭ
Şi câţĭ sunt lorŭ închinaţĭ,
Cum maĭ în grabŭ să'ĭ pornéscă
Să plece 'n ţéra nemţéscă;
Avêndŭ şi cu eĭ bătae
Grabnică şi fórte mare,
Că pân' a 'ncepe cu Rusia
Să sculase ş' Austria.
Iar după ce iĭ porniră
Tóte scheile se porniră;
Şi porunci cărţĭ de scrise,
Prin judeţe le trămise,
Intr'auḑŭ să le citéscă

Prin tótă ţéra românéscă;
Cu bună pliroforie
De acéstă bătălie,
Şi nimenĭ să n'aĭbă fricĭ,
Ci să stea toţĭ în odihnă,
Că pe toţĭ ĭĭ va păzi,
Nimicŭ nu vorŭ pătimi,
Numaĭ să stea cu credinţă
La acéstă rĕsmiriţă;
Că intrase 'n bănuélă
După a luĭ socotélă,
Să nu fugă cine-va
La vrăjmaşŭ care cum-va,
Séŭ să facă ceaşitlicurĭ
Ş'alte multe hainlicurĭ,
Cu carĭ sunt obicĭnuiţĭ
De le facŭ în rĕsmiriţĭ;
Care acea bănuélă
O avea fără 'ndoială,
După vremile 'ntîmplăreĭ,
Maĭ multŭ pe boeriĭ ţĕreĭ,
Ca ceĭ ce sunt maĭ semeţĭ
Şi la tóte maĭ isteţĭ;
Pentru că cumŭ maĭ trecu,
Nu sciŭ ce-i-se păru,—
Pe boeriĭ Filipeşcĭ
Îĭ surghiuni din Bucureşcĭ
Cu feluri de cazne multe,
Tocmaĭ într'unŭ vêrfŭ de munte.
Iar după ce'ĭ surghiuni
Dreptŭ la case năvăli
Şi tóte zaptŭ le făcu
Scule ş'i alte ce avu;
Butcĭ, rădvane şi carete
Ş'alte lucrurĭ maĭ mĕrunte.
Decĭ până Turcĭĭ sosi
El cătă vreme a găsi,
Să strîngă şi de aicĭ
Vre-o sumă de voinicĭ
Să dea o ajutorinţă
La acéstă rĕsmiriţă.
Óste începu a strînge
Pentru vĕrsare de sânge;
Toţĭ condoraţiĭ, cismariĭ
Precupeţiĭ, cârciumariĭ,
Osebit Românĭ de ţéră
Ce'ĭ strînsese după afară;
Şi le făcu baeracŭ
După cum l'era pe placŭ
Făcêndu'ĭ totŭ cete cete,
Inarmaţĭ, cu puscĭ pe spete,
Rînduindu-le şi léfă
Numaĭ ca să facă trébă,
Iar pe Românĭĭ de ţéră
Ce'ĭ strînsese dup'afară,
După ce le făcu léfă
Iĭ maĭ puse la o trébă:
Ca să înveţe şi mustra
Să scie să dea cu puşca.
Apoĭ să staĭ să priveşcĭ
Şi cu dragŭ să pomeneşcĭ
De Românaşiĭ voinicĭ,
Incălţaţĭ totŭ cu opincĭ!
Să te fi datŭ la o parte
Să veḑĭ regule curate,
Câtŭ eraŭ de drăgălaşĭ
Şi născuţĭ a fi puşcaşĭ!
Se mira cine 'ĭ vedea
Şi gura la eĭ căsca,
Căcĭ părea c'aŭ fostŭ catane
De cândŭ aŭ eşitŭ din fóle!
De aşa mustră curată
Se totŭ mira lumea tótă,
Cumŭ mergeaŭ peste câmpie
Mândri şi cu veselie!
Greciĭ ca nisce măgarĭ
Se mira de opincarĭ,
Care de cândŭ s'aŭ născutŭ,
Puşca în ochĭ n'aŭ vĕḑutŭ,
Pe carĭ ĭĭ credea mişeĭ
Ne slujindu-se cu eĭ,
Căcĭ eĭ cândŭ veneaŭ în ţéră
Intraŭ cu ómenĭ d'afară;
Bunĭ pentru ostăşie
Nu credeaŭ Românĭ să fie.
Ş'acumŭ în óste de'ĭ punea
Maĭ multă fală făcea.
Iar după acestea tóte
Vĕḑurămŭ că alte scóte:
Dete straşnică poruncă
Boerilor să se strîngă
La curte, toţĭ înarmaţĭ,
Pe caĭ bunĭ încălicaţĭ;
Carĭ după ce veni,
De rĕsboĭ 'ĭ sfătui
Şi'ĭ trimise spre Focşanĭ
Să dea rĕsboĭ în Muscalĭ.
Boeri plecândŭ se duse;

Până la Buzĕŭ n'ajunse
Și trimise să se-ntórcă
Zăbavă să nu mai facă.
Nu'ĭ trimetea d'altŭ ceva
Numaĭ firea le-o 'ncerca,
Ca să vadă cumŭ s'arată:
Supușĭ séŭ hainĭ d'odată?
Iar clucerulŭ Câmpinénulŭ
Ca să scape de tiranulŭ,
Adecă de Mavrogheni,
Apucă drumulŭ Vieni,
Spre părțile țĕreĭ Nemțescĭ,
Lăsându'și tóte 'n Bucureșcĭ,
Numaĭ călare, cu trupulŭ,
Ca óea cândŭ vede lupulŭ.
Mavrogheni cumŭ simțĭ,
Ca unŭ balaurŭ scrîșni,
Și de grabŭ orîndui
Casa de pecetlui,
Orînduindŭ într'adinsŭ
De le-aŭ luatŭ tóte 'n scrisŭ:
Haine, scule, argintăriĭ,
Carete, moșiĭ și viĭ,
Și orĭ-ce aŭ maĭ aflatŭ
Pe tóte le făcu zaptŭ.
Atuncĭ să fi vĕdutŭ jale
Și plângere fórte mare,
Că după ce i le luă,
Pre cocóna 'ĭ rădică,
Din preună cu copiĭ
De'ĭ supuse la urgiĭ:
In Țarigradŭ ĭĭ trimise
Acolo ĭĭ surghiunise.
Iară décă maĭ trecu
Ș'altulŭ iăr așa făcu:
Spătar Iancu Măgurénulŭ,
In urmă după Câmpinénulŭ.
Vodă cumŭ vĕdu așa
Că 'ncepur-a se căra,
Câte unulŭ, câte unulŭ,
Numaĭ lăsă pe nicĭ unulŭ,
Și'ĭ porni 'n țéra Turcéscă
Ca să nu'lŭ maĭ necăjéscă.
După ce dar ĭĭ porniră
Iată și Turciĭ sosiră,
Nenumĕrată mulțime
Cu tunurĭ și cu tărime.
Unulŭ și unulŭ deliĭ
Resgrășenĭ și vindeliĭ
Hotonenĭ și Nicopenĭ
Șiștovenĭ, Turtucăenĭ,
Manafĭ, Arapĭ, Anatolenĭ,
Dancălicĭ și Giurgiuvenĭ,
Ortale peste ortale
Cu feluri de saltanale.
Gemea țéra românéscă
Numaĭ de óste turcéscă,
Carĭ după ce veniră
La conace năvăliră,
Deșertîndŭ casele tóte
Ce era maĭ îmbrăcate,
Toți ceĭ maĭ marĭ, agale
Ce aveaŭ pompă maĭ mare;
Iar ceĭ maĭ micĭ năvăliră
Care pe unde putură,
Ămblându totŭ înverșunațĭ,
Șciĭ, ca nisce cânĭ turbațĭ;
Nimenĭ n'avea să le dică
Vre o vorbă câtŭ de mică,
Că cumŭ te ar fi auditŭ
Punea mâna pe cuțitŭ;
Mĕ cutremurŭ cândŭ gândescŭ
La acelŭ fursaltŭ turcescŭ
Și la acelŭ căpătĕiŭ
Ce 'lŭ avea Turciĭ întĕiŭ!
Atâtŭ avea semeție
De nimenĭ nu vrea să scie
De *avrad* și *d'anasîna*
P'atuncĭ se 'ngroșase gluma.
Mulțĭ se lipsiră de case
Și toți prin hanurĭ intrase,
Ne fiindŭ obicinuițĭ
A ședea cu atâția Turcĭ;
Cariĭ déca maĭ trecu
La zurbale începu,
Și la alte multe rele
Ce era deprinși cu ele.
Nu era di netrecută
A nu fi zurba făcută,
Numaĭ auziaĭ trântindŭ
Pistóle, pușcĭ, slobodindŭ.
Iar vitézulŭ Mavrogheni
Ca unŭ norocitŭ alŭ vremi
Și ca unŭ cârmuitorŭ
Strașnicŭ oblăduitorŭ,
Avêndŭ putere deplină,
Dată prin firmanŭ în mână,
Ce va face, ce va dice,

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

Nimene să nu le strice,
Să spânzure și să taie,
Fie măcarŭ cătŭ de mare,
Indată orîndui
Paznicĭ spre a străjui,
Dândŭ strașnicĭ poruncĭ tarĭ
Intêiŭ pe la ceĭ maĭ marĭ,
Să fie cu privighere
Spre făcĕtoriĭ de rele,
Că în urmă maĭ simțindŭ
Pe vre unŭ Turcŭ rĕŭ făcêndŭ,
Dela orĭ ce baeracŭ,
Aga le vine de hacŭ;
Asemenĭ fu porunciță
Și ceĭ-l-alțĭ aĭ luĭ zabiță,
Adecă: Spătarulŭ, aga
Cumŭ și a lorŭ tótă tagma,
Unde vor simți ostașĭ,
Făcêndŭ vr'unŭ rĕŭ undevașĭ,
Fără de altă întrebare
Să'lŭ prindă și să'lŭ omóre.
Apoĭ d'aci să te ții,
Să veță bătaĭ la zapciĭ,
Totŭ cu sopa neghiobește
Vedeaĭ numaĭ că'ĭ lovesce,
Nu căuta nicĭ de mână,
Nicĭ de piciorŭ, nicĭ de gură,
Unde le venea lovea,
Vaĭ! de eĭ ce pătimea!
In cătŭ și eĭ se speriese
De aceste bătaĭ dese,
Ce pătimea bieții Turcĭ,
De zapciĭ și de-arnăuți,
Atâtŭ de ceĭ spătărescĭ,
Maĭ vîrtosŭ de ceĭ agescĭ.
Că cumŭ audĭa de aga
Tremura Turciĭ ca varga,
Sciindulŭ că e deliŭ,
Ce îĭ dicea Hangerliŭ;
Atâtŭ îĭ luase frica
De nu maĭ dicea nimica;
Cândŭ 'lŭ vedea prin tîrgŭ trecêndŭ
Se scula toți tremurândŭ,
Sciĭ, ca cândŭ ar fi trecutŭ
Vr'unŭ Turcŭ mare, cunoscutŭ,
Așĭa se scula la rândŭ
Toți cu toțiĭ tremurândŭ.
Bravo, Mavrogheni brava,
Altul ca tine maĭ stava
Așĭa totŭ grantulŭ să'și ție,
Cu atâta strășnicie?
Unde s'aŭ maĭ audĭtŭ
Și unde s'aŭ pomenitŭ
D'unŭ ghiaurŭ să se 'ngrozéscă
Atâta óste turcéscă,
Și cu răcorile numa
Să'și sigurifséscă slujba?
Mĕ rogŭ ce putere tare
Și ce strășnicie mare,
Ce avea ómeniĭ luĭ,
Te întrebŭ, mie să'mĭ spuĭ:
De n'arŭ fi fostŭ Mavrogheni
S'ar fi sumețitŭ puteriĭ
Ci cu răcorile luĭ
Se temea și de aĭ luĭ,
Că toți Turciĭ îlŭ scia
Ce fursaltŭ mare avea;
Vedeaĭ gogémite pași
Și atâțĭ marĭ bimbașĭ,
Cu barbele lungĭ, lăsate,
Până la brâŭ spânzurate,
Așteptândŭ pe la perdele
Ne putêndu-ĭ găsea vreme!...
Apoĭ voivodŭ era,
Séŭ a vizirŭ semăna?
Care Domnŭ aŭ maĭ stătutŭ,
Treĭ tuiurĭ să fi avutŭ?
Și care altŭ să se bată
Cu doĭ Impĕrațĭ d'odată?
De mare cinste e vrednicŭ
Mavrogheni celŭ puternicŭ.
Adevĕr, spunŭ, că prăda,
Dar nevoia 'lŭ îndemna:
Cumŭ era să odihnéscă
Atâta óste turcéscă?
Și de ar fi fostŭ altŭ Domnŭ
Ar fi maĭ scăpatŭ vr'unŭ omŭ,
Cu atâta mare-oștire
Ce căduse pe creștinĭ?
De câte orĭ s'aŭ ispititŭ
Și 'n câte rînduriĭ s'aŭ pornitŭ
Să dea focŭ și să robéscă
Și să iarmaladiséscă,
Și elŭ, cu a sa putere,
I-aŭ opritŭ de aste rele!
Pe câțĭ pași și Turcĭ vestiți
I-a omorîtŭ, surghiuniți,
Numaĭ căcĭ se ispitise

La rĕŭ, iar nu se și pornise?
Liponŭ la așĭa amarŭ
Nu 'ĭ era baniĭ zadarŭ.
Óre n'aĭ fi bucurosŭ
Dela mórte să fiĭ scosŭ
Și să daĭ pentru scăpare
Și cămașa din spinare?
Vreĭ să ḑicĭ că, jăfuea...
Jăfuea unde scia...
Pe care scia că n'are
Nu'ĭ maĭ făcea supĕrare,
Ci unde vedea maĭ glótă
P'acolo da câte o rótă.
Să lăsămŭ dar până aicĭ
Să 'ncepemŭ de resmiriți.

Veni vremea să pornéscă
Óste spre țéra Nemțéscă;
Decĭ facu mare gătire
Pentr' a Turcilorŭ pornire;
Și găti vr'uo ḑece mie
Cu o mare protimie.
Tuturorŭ lefi împărți
Și spre Brașovŭ îĭ porni;
Iar pe ceĭ maĭ marĭ agale
Îĭ îmbrăcă și cu blane;
Sfătuindu-ĭ cum se facă
Și pe la ce locurĭ să trécă,
Pentru Brașovŭ ca să-lŭ ia,
Dupĕ cumŭ nădăjduia.
Apoĭ dupĕ ce-ĭ porni
Altă óste maĭ găti,
Atâtŭ Turcĭ câtŭ și Tătarĭ
Și-ĭ trămise spre Muscalĭ.
Iar peste puține ḑile
Priimi o rea vestire,
Cumŭ că Russia s'a întinsŭ
Și Moldova a cuprinsŭ,
Și din câți Turcĭ s'aŭ aflatŭ
Maĭ nicĭ unulŭ n'a scăpatŭ.
Dupĕ care audire
Iarăși maĭ făcu oștire
De ostași să maĭ trămiță
Spre a da adjutorință,
Ca să mérgă drept la Iași
Să gonéscă pre vrăjmași.
Și porni o sumă mare
De Ieniceri și ortale
Imbârbătându-ĭ cu vorba
Ca să stea să ia Moldova.
Iară cumŭ plecă din locŭ,
Sciĭ, ca cândŭ dete pe focŭ,
Că toți Turciĭ se topiră,
Nicĭ unulŭ nu maĭ veniră.
Apoĭ vĕḑêndŭ că nu póte
Pe Muscalĭ din Iași a-ĭ scóte,
Se maĭ lăsă de Moldova
Și s'apucă de Europa;
Căcĭ vedea că cam spre Nemțĭ
Venia Turciĭ maĭ semeți;
Iară în colo spre Rușĭ
Cum se ducea era dușĭ;
Rarŭ când unulŭ de scăpa
De voĭnicŭ se lăuda.
Decĭ pân'a găti ostire,
Lĭ veni bună vestire
Că ceĭ despre Austrie
Aŭ făcutŭ o vitejie,
Adecă: mergêndŭ în susŭ
Pân' la vamă aŭ ajunsŭ
Și că vama aŭ coprinsŭ
Pe Nemțĭ cu totulŭ i-aŭ stinsŭ.
Decĭ de grabŭ și porunci
Tunurile-a sloboḑi;
P'atunci trăsnia tunurile
De le mergea fumurile
De trăsnetŭ multŭ și de plesnetŭ
Îți sbura pĕrulŭ din crestetŭ.
Ear peste puține ḑile
Dupĕ acea isbîndire,
Vĕḑurămŭ numaĭ că vine
Vr'o sută de Nemțĭ, maĭ bine,
Adducêndu-ĭ din apoĭ
Turciĭ, ca pe nisce oĭ:
Uniĭ viĭ, alțiĭ răniți
Alți prin masdrace 'nfipți
Vedeaĭ din Turcĭ pe orĭ-care
Cu câtĕ-unŭ capŭ la spinare.
Iar Mavrogheni vĕḑêndŭ
Atâția Nemțĭ adducêndŭ,
Cu tunurĭ, cu terhanele
De earbă și de ghiulele,
Chiămă pe Turcĭ, pe agale
Și-ĭ îmbrăcară cu blane;
Pe alți 'i-a împodobitŭ
Cu celenchiurĭ de argintŭ.
Celenchiurĭ, blane, capóte
N'avea cin' să le maĭ pórte,

Atâta era de dese,
Nicĭ marfă maĭ rĕmasese.
Croitoriĭ, cojocariĭ
Şi săraciĭ argintariĭ
Nu maĭ putea totŭ lucrându
Blane, celenchiurĭ făcêndŭ. —
Apoĭ dupĕ ce-ĭ cinstiră
Iar înapoĭ îĭ porniră,
Dreptŭ la Braşovŭ, ca să-lŭ ia,
Darŭ nimicŭ nu folosia,
Că óstea de tot slăbise
Şi Turciĭ se maĭ răriseră,
Uniĭ la rĕsboiŭ perise,
Alţiĭ de fricĕ fugisă.
În susŭ a se maĭ întinde,
Séŭ a maĭ merge 'nainte,
Vedea că nu isbutise
De câte orĭ se pornise;
Da numaĭ câte-o năvală
Şi se opria ĭar la vamă,
Şi de la vamă prin giurŭ,
De făcea câtĕ-unŭ ceaburŭ.
Găsia cât'-o caraulă,
Cumŭ amŭ ḑice mură 'n gură,
Şi cândŭ le venia 'ndemână
Stergea câte-o căpăţînă,
Şi la Bucureşcĭ năvală
Ca să le dé Vodă blană.
Asta le era isbânda,
Totŭ câştigulŭ şi dobênda.
D'ăntêiŭ de nu borbonia
Incaĭ totŭ maĭ frunḑăria.
Iar de la o vreme-'ncóce
Aşa-ĭ vedea-ĭ că se 'ntórce.
Vĕḑêndŭ aşa Mavrogheni,
Că se dedeseră leni,
Se socoti, ce să fie
Acést'a lorŭ mişelie
Şi împotrivă norocŭ
Că cumŭ mergŭ aşa se 'ntorcŭ?
Şi fiind-că pentru léfă
Nu-ĭ tragŭ inima la trébă
Şi nu scia că din fire
Şi din a lor norocire
Nu potŭ să prohoriséscă
Pe vrăşmaşiŭ să-lŭ biruéscă.
Decĭ dup' ale-alte multe
Cisluirĭ marĭ şi mărunte,
Ce le presăra prin ţéră,
Atâtŭ aicĭ, cătŭ ş'afară,
De ne luasemŭ de gânduriĭ
Cu cisle totŭ rânduriĭ, rânduriĭ;
Maĭ află unŭ vicleşugŭ
Să-ĭ ia cu altŭ meşteşugŭ,
Şi 'ncepu a se porni
Spre ceĭ micĭ a-ĭ boeri,
Făcêndŭ pe uniĭ şetrariĭ
Pe alţiĭ pitariĭ, serdariĭ,
Ca să vaḑă ceĭ maĭ mariĭ
Să se 'ndemne a da baniĭ
Apoĭ d'aci să te ţiĭ
Şi să maĭ veḑĭ boeriĭ!
Alergândŭ care de care
Să ia caftanulŭ maĭ mare,
Măturândŭ totŭ de prin casă
Şi dând până la cămaşă,
Numaĭ şi numaĭ să fie,
In rêndŭ 'l arhontologie,
Să nu rĕmâe maĭ josŭ
Decâtŭ unŭ altulŭ maĭ prostŭ;
Chiarŭ se punea şi ţĕraniĭ
De da cu duiumulŭ baniĭ
Şi care nu-ţĭ trecea 'n gândŭ
Vedeaĭ caftanŭ îmbrăcându;
Şi dintr'un mojicŭ plugarŭ
L'auḑiaĭ: arhon şetrarŭ!
Decĭ cu miḑlocul subţire,
Iĭ spĕlase pe toţĭ bine.
Apoĭ vĕḑêndŭ că oştirea
Totŭ nu-şĭ părăsesce firea
Să facă şi eĭ vr'o trébă,
Dupĕ ce le dete léfă;
Nu, ci se ducea în munţĭ
Şi se 'ntorcea jumuliţĭ,
Găsi dar a fi cu cale
Ca însuşĭ să se pogóre
Cu toţĭ Turci dupĕ elŭ
Să 'şĭ alégă la unŭ felŭ,
Orĭ spre bine, séŭ spre rĕŭ
In mila luĭ Dumneḑeŭ.
Că se supĕrase fórte,
Vĕḑêndŭ că nicĭ cumŭ nu póte
Nicĭ Braşovulŭ ca să-lŭ ia,
Nicĭ Turciĭ spre Ruşĭ mergea.
Incepu a se găti
Spre vrăjmaşĭ a se porni
Şi strînse tótă turcimea
Şi tót'a luĭ boerimea

Și aĭ curțiĭ marĭ și micĭ
Ciohodarĭ și ecpaicĭ
Spătarŭ, aga, dorobanțĭ
Și zapciĭ toțĭ ceĭ-lalțĭ,
Și merse ântêiŭ c' urdiă
In câmpŭ sub Mitropoliă;
Șeḍu darŭ câte-va ḍile
Acolo sub monastire,
Apoĭ ĭar se rĕdică
Și dreptŭ în susŭ apucă,
Luându-și oștirea tótă
Spre vrăjmașĭ, ca să se bată.
Iar aicĭ în Bucurescĭ
'Țĭ era scârbă să privescĭ;
Că 'și lăsase pe iubitulŭ,
Adecă pe Turnavitulŭ,
Vechilŭ în locu-ĭ să fie.
Apoĭ veḍĭ blăstemăție!
Din câțĭ boerĭ remasese,
Pe dînsulŭ îlŭ alesese
Maĭ harnicŭ, maĭ credinciosŭ
Și la trébă practicosŭ,
Mojicŭ, grosŭ și necioplitŭ
Ș'unŭ fudulŭ deosebitŭ.
Vaĭ! o țéră Românéscă
Veḍĭ cin' să te stăpânéscă?
Unŭ Dumitru Turnavitŭ,
Care n'aĭ fi maĭ gânditŭ.
Păĭ să te fi datŭ d'o parte
Și să veḍĭ ale luĭ fapte!
Că făcea prin Bucureșcĭ
Totŭ tarturĭ Mavrogheneșcĭ;
Apoĭ avea o mândrie
Lipită de mojicie
Ș'atâta o semeție,
De nimenĭ nu vrea să scie!...
Venia la dinsulŭ boerĭ
Pentru niscare trebĭ,
Ca la unŭ stăpînitoriŭ,
Țĕreĭ oblăduitoriŭ;
Iar elŭ, ca unŭ blăstematŭ,
Ședea în patŭ rĕsturnatŭ
Și boeriĭ în picióre
Stăndŭ cu capetele góle.
Alte orĭ sta prin privdorŭ
Până se scula din somnŭ.
In scurtŭ se afla alŭ vremi
Alŭ doilea Mavrogheni.
Avea în capŭ o căciulă
Țuguétă, ca o sulă,
Și o ghebă în spinare
De nu făcea cincĭ părale,
De aba roșie ruptă
Cu ață albă cusută:
Cu poturĭ, cu imineĭ, —
Se deprinsese cu eĭ.
Iar să-lŭ fi vĕḍut călare
Chiarŭ vâtafŭ de haimanale,
C'o grămadă de voinicĭ
Totŭ arnăuțĭ, socaricĭ,
Avêndu-ĭ pe lîngă dinsulŭ
De nu puteaĭ să 'țĭ țiĭ rîsulŭ;
Și da prin tîrgŭ cât'o raită
Ca să-lŭ vaḍă lumea tótă
La ce tréptă a adjunsŭ
Și câtŭ s'a 'nălțatŭ de susŭ.
Afferim Dimitrăchiță
D'ar maĭ fi vr'o rĕsmiriță
Și unŭ Mavrogheni Domnŭ,
Șciŭ că tu te-aĭ face omŭ!
Acumŭ iațĭ nădejdea, frate,
Că aia nu se maĭ póte.
Ce gândiaĭ? c'a ta Domnie
Până 'n sfîrșitŭ o să ție,
De ămblaĭ așa pe susŭ
Câtŭ fu Mavrogheni dusŭ?
Nu socoteaĭ că e vĕntŭ
Asta ce ămblaĭ făcêndŭ,
Care suffândŭ te 'ngrozesce
Apoĭ ĭar se potolește?
Nu sciĕĭ să lumea este
O rótă ce se 'nvîrtesce,
Care altă trébă n'are
De câtŭ să sue, pogóre?
Cu tóte aceste dar
Să ḍicemŭ că e unŭ dar
Și unŭ noroc negânditŭ
De la Dumneḍeŭ venitŭ
Că tóte la omŭ cândŭ vine,
Orĭ rele vorŭ fi, orĭ bune,
Sunt totŭ dupĕ norocire,
Iar nu născute din fire.
Darŭ să le lăsămŭ d'o parte
Să 'ncepemŭ de alte alte:
A vedea sfîrșitulŭ trebi
Ce a făcutŭ Mavrogheni.
Dupĕ ce eși afară,
Se plimbă cât-va p'afară

Și plecă dreptŭ spre Focșanĭ,
Să dea rĕsboiŭ în Muscalĭ.
Apoĭ vĕdu că nu i vorbă,
Că-ĭ dete unŭ prafŭ de tobă,
Atâta de oțețitŭ
In câtŭ n'a maĭ zăbovitŭ,
Ci pe locŭ s'a strecuratŭ
Și spre Nemți a apucatŭ.
Nemțiĭ încă se pornise
Maĭ pân' la Buzeŭ venise.
Apoĭ sta: ca să se bată,
Venia tréba cam ciudată,
Că Turciĭ se risipise,
De frică maĭ toți fugise.
Decĭ vĕdêndŭ și elŭ așa,
Că nimicŭ nu isprăvia,
De totŭ se desnădajduise
Și țéra o părăsise
Și trecu 'n țéra Turcéscă
Să nu se maĭ nevoiască,
Rămăindŭ vr'o duoĭ treĭ pașĭ
In Bucurescĭ camŭ golașĭ,
Cu vre-o mie de Turcĭ
Toțiĭ-toți iar nu maĭ mulți;
Care și eĭ aștepta
Prilejŭ d'a se depărta,
Cândŭ de cândŭ să se strecóre
Nu cum-va să-ĭ împresóre,
Că Nemțiĭ se întinsese,
Tótă țéra coprinsese.
Iar Mavrogheni gândi,
Incă pân a nu fugi,
Că 'n Bucurescĭ aŭ rĕmasŭ
Vr'o câți-va Turcĭ de pripasŭ,
Să nu cum-va să ia scire
De a Nemțilorŭ venire
Și până eĭ a sosi
Să 'ncépă a parladisi.
Și chiămă pe Filaretŭ
De 'lŭ trămise la Nemți dreptŭ,
Ca să-ĭ parachiniséscă
Cum maĭ curênd să pornéscă.
Sânția sa plecă, se duse
Și spre Buzeŭ îĭ ajunse
Și i-a întîlnitŭ viindŭ
Spre Bucurescĭ coborindŭ,
Că poruncă priimisă
Și d'aceea se pornise.
Dupĕ ce s'apropriară,
Stătură la îndoélă,
Arĕtândŭ multe cuvinte:
Și nu îndrăsnia să intre
Pentru c' aflase de Turci
Că 'n Bucuresci sunt cam mulți.
Dup' aceea se sculară
Arnăuții ce s' aflară
Și toți, caiĭ 'ncălecară
Și spre Turcĭ se rĕdicară.
Merse de le dede veste,
Că Nemțulŭ pe marginĭ este
Și decâtŭ să se lovéscă,
Maĭ bine să se pornéscă
Și Dunărea să o trécă,
Ca spre Giurgiŭ cu toți să mérgă.
Turciĭ nu maĭ zăboviră
Ci îndată se porniră,
Plecă pân' la Văcărescĭ,
Apoĭ gândi 'n Bucurescĭ
Pentru ce însă așa,
Să nu le facă ceva?
Intêiŭ s'armaladiséscă
Și maĭ apoĭ să pornéscă
Maĭ vêrtosŭ că Nemți nu sunt,
Ci raea i-a amăgitŭ.
Așa dar se socotiră
Iar înapoĭ se porniră.
Ia spune-mĭ acumŭ ce facĭ
Și unde să te maĭ bagĭ?
Unii spre Nemți apuca,
Alții prin hanurĭ intra.
Nemțiĭ nu se maĭ vedea,
Turciĭ se apropia.
Ce milă Dumneḑeéscă
Făcu legea creștinéscă!
Că pe toți Turciĭ orbi
Și înapoĭ se porni.
Dar totŭ nu se întórcea,
Clopote de n'auḑia;
Ci cumŭ începur'a trage
Nu scia cumŭ s'or întórce,
Socotindŭ adêvĕratŭ
C'atuncĭ nemțiĭ aŭ intratŭ.
Iar nemțiĭ tocmaĭ pe séră
Aŭ intratŭ și eĭ d'afară;
Insă din volintirime
Puținiĭ și din călărime;
A doua ḑi a intratŭ
Totŭ obuzulŭ regulatŭ,
La létulŭ optŭ-ḑecĭ și nouĕ
Octombre douĕ-ḑecĭ și nouĕ.

(Dupe unŭ codice propriŭ. Veḑĭ și *Buciumul Român* din 1862, 23 Ian.—2 Februar).

Istoria luĭ Nicolae Mavrogeni, Domnulŭ ţĕreĭ Românescĭ.

(Fragmentŭ din Anastase, séŭ „Memoriile unuĭ grec în secolulŭ XVIII[a])

I.

SUMARIU

Anastasie se otărésce să mérgă în Valachia la Mavrogheni, care ajunsese domnŭ în acea ţéră.— Trece Balcaniĭ şi Dunărea şi se întâlnesce cu nisce călĕtorĭ francĭ. — Indiscreţiunea unuĭ egumenŭ grecŭ. - Elŭ întâlnesce pe Condili, care lăsase serviciulŭ luĭ Mavrogheni.

De multŭ timpŭ aveam dorinţa d'a merge în Valachia, să cercŭ norocului meŭ pe lângă Mavrogheni, care se făcuse Principe alŭ aceĭ provinţe. Din Egipt trecuĭ la Constantinopole. In timpulŭ acela Iusuf fusese înălţatŭ la demnitatea de Mare Visir. Din momentulŭ numireĭ séle, Iusuf pregăti rumperea păcii cu Rusia şi resbelulŭ isbucni fără declaraţiune formale. La 18 August 1787 Turcia făcu ambasadoruluĭ acesteĭ puterĭ politeţa de a-ĭ da unŭ apartament la şépte turnurĭ (1) pe socotéla Sultanuluĭ şi garnisóna turcéscă de la Ociacof atacă fortăréţa de Kinburn într'unŭ momentŭ în care acésta se credea în pacea cea maĭ deplină. Chiarŭ de arŭ fi dobânditŭ turciĭ succesulŭ celŭ maĭ complect într'acéstă lovire, totŭ n'arŭ fi pututŭ să fie apĕraţĭ de pata acesteĭ fapte de rea credinţă, dar neisbândirea lorŭ adaogă maĭ mult ruşinea pentru dânşiĭ. Impĕratulŭ găsi acumŭ unŭ pretextŭ seriosŭ pentru a se uni cu Rusia şi declară resbelŭ Porţeĭ la 9 Februarie 1788. Acéstă întâmplare se păru că va face neapăratŭ din Valachia teatrul rĕsboiuluĭ în cursul campanieĭ următóre, şi de acea se îndoi dorinţa mea d'a merge în acea provinţie. Dobândiŭ dela Hassan scrisóre de recomandaţiune către Iusuf şi către Mavrogeni.

Marele visir tăbărîse oştirea sea la Daud-Pacha şi aridicase stindardul sacru alŭ Profetuluĭ; elŭ adunase în jurulŭ sĕŭ marea óste a credincioşilorŭ pentru apĕrarea Imperiuluĭ Otoman. Aveamŭ proïectulŭ de a-ĭ face o visită în trécătŭ; dar sperândŭ a juca unŭ rolŭ maĭ strălucitŭ pe pământulŭ Valachieĭ, mĕ otărîĭ a merge la Mavrogheni.

Cu tóte că tóte dispoziţiunile şi scrisorile de recomandare 'mĭ eraŭ luate pentru plecare, maĭ petrecuĭ însă încă vre-o patru ţile în capitala Turcieĭ, pentru a me deda la tóte plăcerile ce acestŭ scurtŭ spaţiŭ de timpŭ îmĭ permitea d'a'mĭ procura. După ce 'mĭ luaĭ adio într'acestŭ chipŭ dela Constantinopole, plecaĭ către teatrulŭ resbeluluĭ şi alŭ periclelorŭ, alŭ cărora drumŭ este adesea încongjuratŭ de maĭ puţine pericle decât alŭ plăcerilor. Echipagiurile mele eraŭ fórte uşóre: ele nu consistaŭ de cât în cea ce calulŭ meŭ putea să pórte, pe lângă persóna mea. Nefiindŭ îndestulŭ de bogatŭ pentru a'mĭ da o escortă numerósă, creduĭ că voiŭ călĕtori în chipulŭ acesta cu maĭ puţină temere decât când aş fi fostŭ însoţitŭ de unŭ cortegiŭ neîndestulătorŭ pentru a mĕ apĕra.

Merseĭ la tabăra luĭ Iusuf. Visirul 'mĭ era cunoscutŭ de maĭ înainte de când era Kehaia al luĭ Hassan. Indată ce el mări numĕrulŭ scrisorilorŭ mele

(1) Închisórea de Statŭ la Constantinopole unde Pórta, în cas de rumpere de relaţiunĭ. aresta pe Miniştriĭ puterilorŭ străine, subt pretextŭ d'a-ĭ apăra de insultele poporaţiuneĭ.

către Mavrogheni, înaintaiă călĕtoria mea, căcĭ şi Iusuf se pregătea pe curându să pornéscă cu óstea sa în câte-va locurĭ însemnate, unulŭ după altulŭ, pentru ca să dea timpŭ Zaimilor şi Timarioţilorŭ de prin tóte provinţele Rumelieĭ a mări numĕrulŭ armieĭ séle şi doriamŭ să întâlnescŭ în calea mea cât se va putea maĭ puţine din aceste despărţirĭ de dreptŭ—credincioşĭ de aĭ luĭ Mohamet, carĭ supuindu-se chiămăreĭ ce le făcea Vicariulŭ Profetuluĭ (1), eraŭ să alerge din tóte colţurile să se aşeţe subt ordinele locoţiitoriuluĭ sĕŭ.

Dela Daud-Paşa până la Heracli nu mi se întâmplă nimicŭ extra-ordinarŭ. Trecerea Balcanuluĭ arŭ fi putută da plăcerĭ marĭ unuĭ altŭ om decât mine. Eŭ însă care eramŭ multŭ maĭ doritorŭ d'a cunósce sfîrşitulŭ lucrurilorŭ de cât începutulŭ lorŭ, fuseĭ încântatŭ în ţiua când vĕţuĭ muntele Emu la spatele meŭ şi cu atâtŭ maĭ multŭ când maiestósa Dunăre începu a rostogoli subt ochiĭ meĭ valurile séle mărețe; ĭar după ce trecuĭ acestŭ rîŭ mândru şi puseiŭ piciorulŭ pe câmpiile bogate ale Valachieĭ, atuncĭ bucuria mea nu maĭ avu marginĭ.

Spre a profita pe cât 'mĭ era cu putinţă de bine facerile Cristianismuluĭ şi a da o probă de stimă ce purtamŭ încă pentru instituţiunile séle 'mĭ propuseĭ a petrece întâia nópte după sosirea mea pe un pământŭ creştinescŭ, într'o mănăstire ce era în dramulŭ meŭ ş'aĭ căria călugărĭ aflasemŭ că vieţuiaŭ în abundenţă şi că puteaŭ cu înlesnire să dée călĕtoruluĭ din bogatele rĕmăşiţe ale meseĭ lor, şi din dormitorulŭ lor un colţŭ pentru odihnă. Mănăstirea se cotropise cu o oră maĭ înainte de către o cétă de Francĭ ce călĕtoreaŭ avêndŭ la mână o ordine otărîtóre dela guvernul provinţial pentru a fi bine primiţĭ şi ospătaţĭ orĭ unde în calea lor.

Ţicŭ că schitulŭ era cotropitŭ de dênşiĭ, căcĭ numĕrândŭ stăpâniĭ, slugile, curieriĭ, mekmandariĭ (2) şi dragomaniĭ, creţŭ că nu eraŭ maĭ puţinŭ de treĭ-ţecĭ, şi călugăriĭ fuseseră scoşĭ de prin chiliele lor pentru a face locŭ acestorŭ numeroşĭ óspeţĭ. Creţuĭ maĭ întĕiŭ că o mĕsură aşĭa de estraordinară, trebue să aibă o cauză de aceeaşĭ însemnătate, şi că negreşitŭ capulŭ acesteĭ cete va fi celŭ puţinŭ un trămis al vre uneĭ puterĭ creştine, d'a se duce la Pórtă spre a trata niscaĭ afaceri importante. Mĕ otăriĭ dar în linişte a'mĭ odini calul în orĭ-ce colţisorŭ mi s'ar acorda. Vruseĭ cu tóte acestea să mĕ asigurŭ décă bănuelele mele eraŭ adevĕrate şi adresându-mĕ la unŭ fel de curier jumĕtate elveţianŭ jumĕtate italianŭ, carele dădea ordinele sale către economulŭ mănăstireĭ într'o limbă amestecată cu italienesce şi elveţienesce, fără ca economulŭ să înţelégă unŭ singurŭ cuvêntŭ din vorbirea luĭ şi totŭ ce putuĭ descoperi fuse că domnul T*** patronulŭ sĕŭ era unŭ tênĕrŭ posesorŭ de o stare mare şi care, desgustându-se d'a găsi a casă la dênsulŭ tótă odihna, şi de-aşĭ vedea ordinile esecutate îndată ce le dedea, s'a apucatŭ să rătăcéscă prin lume, pentru a'şĭ procura plăcerea, séŭ d'a se culca fără cină, séŭ d'a continua călĕtoria sa fără a se odini într'unŭ patŭ. De aci avea gândŭ să se oprésca maĭ întĕiŭ la Constantinopole; dar de acolea înainte nu era otărîtŭ încă de va merge la China pe uscatŭ, séŭ la Peru pe mare, acésta nu se şcie încă.

---

(1) Acestŭ titlu se purta de Sultanulŭ ca urmaşŭ alŭ Califilorŭ. In tóte resbelele séle în contra puterilorŭ străine creştine, stindartulŭ sacru alŭ Profetuluĭ era tot-dé-una desfăşurat spre a face pé poporulŭ sĕŭ să créţă, că resbelele séle eraŭ întreprinse tot-dé-una pentru apĕrarea Islamismuluĭ.

(2) Impiegaţiĭ ce se însărcinézĕ în Turcia d'a însoţi la drumŭ pe ambasadoriĭ şi voiagiorĭĭ de distincţiune şi de a împlini trebuinţele ce aŭ.

De şi invasiunea francilor lipsise pentru puţinŭ pe călugărĭ de chiliuţele lor, dar stareţulŭ nu avusese nicĭ o supĕrare. Eŭ înţelesesemŭ, că acesta vĕḑêndu-mĕ că mĕ făcusemŭ familiarŭ cu óspeţiĭ sĕĭ din nóptea trecută şi că aveamŭ către dênşiĭ o purtare puţin obişnuită unuĭ mahometanŭ, începuse a prinde bănuelĭ despre mine. Temêndu-mĕ dar să nu facă la Bucurescĭ vre-unŭ raportŭ rĕŭ în contra mea, creḑuĭ că pentru astă dată aşĭ putea fără căinţă să mĕ lépădŭ de Profetulŭ. Il trăseĭ dar la o parte şi-ĭ ḑiseĭ cu unŭ tonŭ de confidenţă misterióşă, că eŭ sunt unŭ grecŭ venitŭ tiptilŭ, ceea ce-ĭ fu uşorŭ de creḑutŭ auḑindŭ vorbirea mea în limba grécă, şi că sunt unŭ emisarŭ al Rusieĭ, însărcinatŭ a afla dispoşiţiunile călugărilorŭ de religiuea grecéscă către marea împĕrătésă. Atuncĭ elŭ îndată 'mĭ deschise inima sa, 'mĭ arĕtă cea maĭ vie admiraţiune pentru Ecaterina, şi mĕ ruga s'o asigur cu cea maĭ întâe ocasiune, că părintele stareţŭ Kiril este unulŭ din ceĭ maĭ devotaţĭ partisanĭ aĭ eĭ, adăogând chiar, că schitulŭ ar fi avêndŭ marĭ înlesnirĭ d'a întreţine o corespondinţă secretă între persónele distinse d'a servi intereselor aceleĭ principese. N'amŭ datŭ uităreĭ buna sa voinţă când, maĭ în urmă, avuĭ trebuinţă d'a supune la contribuţiunĭ, séŭ d'a trimete în acelŭ districtŭ oştirĭ pentru a sta în cartiere.

Imĭ luaĭ iarăşĭ drumulŭ, cufundatŭ în gânduriĭ, printre nisce locurĭ băltóse pre unde prea încetŭ puteamŭ merge, ast-fel încâtŭ abia zăriĭ pe unŭ călăreţŭ alŭ căruia echipementŭ nu preţuia maĭ multŭ decât calulŭ sĕŭ, şi carele venea din partea către care mĕ dirigeam eŭ. — La câţĭ-va paşĭ departe de mine, el 'şĭ opri calulŭ strigându: «Selime!» şi tot într'unŭ timp strigaiŭ şi eŭ: «Condili!» —

Domnulŭ Condili ce era o dată catolic romanŭ, avusese de întĕiă soţiă p'o soră a luĭ Mavrogheni, prin urmare o grécă. Rĕmâindŭ vĕduvŭ peste optŭ-spreḑece lunĭ dupĕ căsătoria lorŭ, creḑu că celŭ maĭ bunŭ mijloc d'a proba dorul şi iubirea sa către soţia ce perduse era d'a îmbrăţişa religiunea ce ea profesase; cu tóte acestea însă el se reînsură cu o catolică romană înainte d'a împlini anulŭ doliuluĭ. — Părăsi şi pe acéstă a doua soţie pentru a intra în o monăstire, şi eşi şi din monăstire, pentru a se însura d'a treia óră cu o femee maĭ june decât cele douĕ d'întâiŭ. — In politică el nu fusese maĭ statornicŭ decâtŭ în amóre: Consulŭ alŭ Veneţieĭ la Canea, el vînduse turcilor interesele republiceĭ; şi trimis fiind apoĭ de turcĭ la Zante, ĭ-aŭ trădat pe acestia în favórea Veneţianilorŭ. — Eŭ 'l cunoscusemŭ la Constantinople, unde 'şĭ da aere de importanţă, ca cumŭ în mâneca luĭ ar fi purtatŭ trăsnetulŭ luĭ Ioue. — Când Mavrogheni fusese însărcinatŭ cu principatulŭ Valachieĭ, trămise înaintea sa aci pe acest demnŭ cununatŭ alŭ sĕŭ, ca Caimacamŭ din parte'ĭ. — Cândŭ sosi el însuşĭ, îl numi Cămărasŭ al sĕŭ şi 'l credeamŭ esercitândŭ încă acéstă funcţiune din urmă.

— Unde aĭ plecatŭ Iordache? îl întrebaĭ: la Constantinopole, séŭ la Tabără?

— Unde m'o mâna norocŭlŭ, îmĭ respunse elŭ, căcĭ iacă-mĕ iarăşĭ obligatŭ a'lŭ căuta.

— Asta este o întâmplare cu care te veĭ fi obicinuitŭ, îĭ ḑiseĭ. — Dar Mavrogheni de ce te-a alungat?

— Spună cine póte! îmĭ rĕspunse el ridicândŭ din umerĭ, căcĭ cŭ unulŭ nu potŭ. Când un omŭ are unŭ spiritŭ familiarŭ de care se conduce tot-déuna, noĭ ăştia bieţiĭ muritorĭ nu maĭ suntemŭ admişĭ dupĕ perdea. Aceĭ ce lucrézĕ prin inspiraţiune potŭ face orĭ-ce le trece prin capŭ. Veĭ fi auḑitŭ negreşitŭ

vorbindŭ de bogatulŭ Văcărescu, Cresus al boierilorŭ, care credea că s'a putut apĕra de orĭ-ce prădare din partea luĭ Mavrogheni prin nevenirea sa nicĭ o dată la curte şi prin neprimirea orĭ-căreĭ funcţiunĭ séŭ distincţiunĭ. Eĭ bine, Mavrogeni, graţiă consilieruluĭ sĕŭ celuĭ nevĕdutŭ, a aflatŭ mijloculŭ d'a desgropa pe Văcărescu, — I a trimis respunsŭ că ceĭ umiliţi urmézĕ a fi înălţaţĭ, şi că interesulŭ ţereĭ cere, ca el să ocupe unŭ postŭ emininte.

— Şi pe semne n'a găsitŭ totŭ aceeaşĭ raţiune pentru a te opri pe d-ta în serviţiulŭ sĕŭ?

— Demonulŭ sĕŭ celŭ familiarŭ 'ĭ-a băgatŭ în capŭ, că numele sĕŭ grecescŭ este o corupţiune, că el se trage dintr'o vechiă şi nobilă familiă veneţiană, Morosini, şi acum si dă numele de Mauroceni. Limba mea din nenorocire a alunecatŭ într'o ḑi şi 'ĭ-amŭ datŭ numele ce purta tată-sĕŭ, şi pentru acéstă crimă elŭ m'a condamnat, pe mine cumnatulŭ sĕŭ, consilierulŭ sĕŭ, cămărăşulŭ sĕŭ, eŭ care aveamŭ dreptulŭ d'a gusta fie-ce paharŭ cu vinŭ ce bea elŭ, m'a condamnatŭ, ḑic, să vieţuescŭ cu pâne şi apă în ocnele de sare! — Amŭ găsitŭ cu cale maĭ bine să mĕ facŭ nevĕdutŭ maĭ înainte de executarea sentinţeĭ; dar după ce voiŭ trece otarele principatuluĭ sĕŭ, atuncĭ voiŭ vorbi!

Imĭ păru că d-lŭ Condili nu aştepta momentulŭ acela pentru esecutarea amerinţăreĭ ce făcea; dar ne voindŭ a'mĭ perde timpulŭ în care nu aşteptamŭ să găsescŭ nicĭ unŭ cuvîntŭ de adevĕrŭ: «Iordache, ĭĭ ḑiseĭ, d-ta care plecĭ, poţĭ avea raţiunea d-tale de a vorbi, dar eŭ care sosescŭ abia, aş fi greşitŭ când te aşĭ aşculta. Cunoscŭ lumea îndestulŭ pentru a şci, că aerulŭ ce încongióră pe unŭ omŭ disgraţiatŭ este contagiosŭ, şi nu poţĭ să desaprobĭ, déca aĭ fostŭ şi d-ta tratatŭ ast-felŭ precumŭ aĭ fi tratat şi însu'ţĭ pe alţiĭ în asemenea casŭ. — Aşia dară, adio; 'ţĭ doresc tóte fericirile.»

După aceste cuvinte mĕ depărtaĭ, dar, cu tótă graba plecăreĭ mele, totŭ nu putuĭ să nu audŭ pe Condili strigându, că va îngriji pe drumulŭ sĕŭ să poruncéscă a se ţine caiĭ gata pe la poştiĭ pentru întorcerea mea. Nu mĕ maĭ apucaĭ să daŭ rĕspunsŭ şi făcêndu tótă putinciósa silinţă, sosiĭ chiarŭ în séra acea la Bucurescĭ.

II.

SUMARIU

Anastase sosesce în Bucurescĭ. — Curtea luĭ Mavrogheni. — Elŭ se presintă la vechiulŭ sĕŭ patronŭ. — Serviciile séle sunt primite. — Politica luĭ Mavrogheni. — Anastase se numesce capŭ alŭ Arnăuţilorŭ gardeĭ. — Situaţiunea unuĭ ospodarŭ. — Slăbiciunea luĭ Mavrogheni — Mersulŭ armieĭ cătră Focşanĭ.

Din minutulŭ când resbelulŭ se declarase contra Austrieĭ, Mavrogheni, prevĕḑêndŭ că Valachia va deveni teatrulŭ bătălieĭ, îşĭ trimise înapoĭ la Constantinopole pe Dómna sa cea grósă d'împreună cu tótă escorta eĭ; mĕ miraĭ multŭ de acéstă înţeleptă mĕsură, care 'mĭ păru a fi de bunŭ augurŭ pentru mine. Pentru a se pune în stare d'a purta cheltuelile trebuincióse la apĕrarea principatuluĭ sĕŭ, el pusese contribuţiunĭ grele, nu numaĭ asupra mirenilor, dar chiar şi asupra membrilor cleruluĭ, carĭ, ca miniştri aĭ păciĭ, nu pricepeaŭ în ce chipŭ putea să-ĭ privéscă pe dênşiĭ resbelulŭ, căcĭ eĭ credeaŭ, că nu trebuia a se pretinde dela dênşiĭ decât rugăciunĭ pentru scăparea ţĕreĭ lor. Osebitŭ de acésta prin-

cipele trimisese în esilŭ în Turcia, séŭ pusese la oprélă în ţéră, pe aceĭa d'intre boerĭ pe carĭ îĭ bănuia, că întreţinŭ înţelegerĭ secrete cu Austria. Elŭ încredinţase la vre-o şépte, séŭ optŭ miĭ de seĭmenĭ, séŭ soldaţĭ provincialĭ, paza gurelor şi a potecelorŭ ce formézŭ singura trecĕtóre printr'acea înfiorătóre barieră de munţĭ care desparte Transilvania de ţéra Românilor. Prin îngrijirile séle, Bucurescĭi, oraş d'o întindere fórte mare, aşedatŭ într'o câmpie, pentru apĕrarea căruia natura n'a făcutŭ nimicŭ, şi artea n'a pututŭ face maĭ nimicŭ, Bucurescĭi, ḑicŭ, deveniră unŭ oraşŭ aşĭa de bine întăritŭ pe cât situaţiunea sa putu permite. Fiecare han fu prefăcut într'unŭ fortŭ; tóte mŏnăstirile fură schimbate în fortăreţe; palatulŭ archiepiscopuluĭ şi biserica mitropolieĭ chiar, clădite pe singura înălţime ce putea servi ca punctŭ de apĕrare, se transformară într'o cetăţue; şi, unŭ scandalŭ neauḑitŭ pentru Românĭ, se vĕḑură soldaţiĭ principeluĭ locuindŭ acolo unde până aci nu se auḑise decât sfintele serviţiĭ; ghiulele de tunŭ se grămădiră acolo unde era înfiptă sf. cruce, puştĭ şi sabiĭ staŭ înţesate acolo chiar unde preotulŭ presinta sfintele taine înaintea credincioşilor rugătorĭ.

Tocmaĭ pe când se făceaŭ aceste pregătirĭ de resbelŭ intraĭŭ şi eŭ în Bucurescĭ. In apropierea acesteĭ cetăţĭ, nu întâlnea călĕtorulŭ altŭ decât cete de familiĭ ce fugeaŭ dintr'insa înspăimêntate şi lăcrimându, şi despărţiri dintr'o oştire turbulentă care năvăleaŭ înăuntru. Orĭ pe unde 'mĭ opriamŭ mersulŭ meŭ în cetatea acésta n'auḑiamŭ vorbindu-se decât de esiluri, de strafurĭ, de confiscărĭ, de arestărĭ, de recrutărĭ, de fortificărĭ şi de planurĭ de atacŭ şi de apĕrare. «Fórte bine!» ḑiseĭ în gândulŭ meŭ, «tóte aceste sunete discordanţĭ sunt pentru urechile mele o armonie desfătătóre. Ele 'mĭ promitŭ aceea ce 'mĭ trebuesce, aceea ce 'mĭ place mie maĭ multŭ decât orĭ-ce: confusiunea şi turburarea, carĭ se parŭ c'ar fi ajuns a fi elementulŭ meŭ; resuflu şi eŭ aicĭ, şi o să înnotŭ acumŭ în largulŭ meŭ». De auḑiamŭ vorbindŭ că vre-unulŭ din ceĭ maĭ d'întĕĭ funcţionarĭ aĭ statuluĭ ar fi scăḑêndŭ din favóre, séŭ că se anunţă pe curândŭ căderea vre-unuia din ceĭ marĭ: «Bravo!» 'mĭ ḑiceamŭ în sine'mĭ; «este trebuinţă ca să'mĭ deschiḑă şi mie cine-va loc». Mĕ aseménamŭ cu acele paserĭ răpitóre pline de esperiinţă, care chiar din momentulŭ ce se începe bătălia, batŭ deja din aripe aşteptându câştigulŭ ce li se pregătesce.

Insă, după ce se astîmpără prima furie a simţurilor mele, când mĕ găsiĭ cufundatŭ pe gânduri în singurătatea camereĭ mele, visurile de mărire nu'mĭ maĭ fură tot aşia de strălucitóre. «Amŭ intratŭ» 'mĭ ḑiseiŭ, într'o «ţéră unde n'amŭ nicĭ unŭ amicŭ, nicĭ măcarŭ unŭ cunoscutŭ, unde fie-cine urmézŭ a mĕ privi ca pe un trântorŭ, contra căruia toţĭ aŭ interesŭ a se uni; sunt în mâna unuĭ singurŭ omŭ, şi omulŭ acela este Mavrogheni! Mavrogheni care, chiar în vechea sa posiţiune dependinte, nu putea erta să'l contra-ḑică cine-va; care se guverna maĭ multŭ de capriciulŭ sĕŭ decât de raţiune, şi care în vechia sa condiţiune de supusŭ, după ce atâta timpŭ s'a luptatŭ cu setea sa pentru gloria ce acumŭ a căpătat'o, se îmbată astă-ḑĭ în fie-ce minutŭ din cupa linguşirilor şi a putereĭ! Este adevĕratŭ că portŭ în sînulŭ meŭ calităţĭ de acelea carĭ, în situaţiunea sa de astă-ḑĭ, urmézŭ a fi preţióse în ochiĭ sĕĭ, şi în buzunarulŭ meŭ amŭ recomandaţiunĭ pe care propriulŭ sĕŭ interesŭ 'lŭ obligă ale lua în óre-care băgare de sémă. Cu nisce scrisorĭ aşĭa de favorabile pentru mine, din partea celor douĕ personage, carĭ sunt maĭ puternice în imperiulŭ Otomanŭ, marele-vizirŭ şi Căpitan-paşa, ar trebui abia să amŭ timpulŭ da'mĭ declina numele şi d'a declara ceea ce doresc, pentru a dobândi totulŭ. Dar de unde şciŭ eŭ, décă Mavrogheni, cu tóte că nu e nicĭ elŭ prea scrupulosŭ în materie de religiune, nu va privi schimbarea mea de lege

ca o pedică la înaintarea mea în principatulŭ sĕŭ grecescŭ? Nu cum-va va fi conservândŭ vre-o rea suvenire despre maniera puţinŭ cavalerésca a eşireĭ mele din casa sa? Nu este probabilŭ iară-şĭ, ca să fie supĕratŭ că n'amŭ maĭ mersŭ nicĭ odată să-l întâlnescŭ, să cerŭ protecţiunea luĭ, şi umbrirea mea sub aripele séle»? In faptă mĕ încredinţasemŭ în maĭ multe rînduriĭ, că era de o fire aşĭa de neapropiată, încât, de ce l'aĭ fi strînsŭ maĭ de aprópe, de aceea 'ţĭ opunea maĭ multă resistenţă. Aveamŭ dar a mĕ teme, că recomandările mele vor să servéscă numaĭ spre a-ĭ da ocasiunea d'a arĕta independinţa sa, neluându-le de locŭ în sémă; aşĭa dar cu tóte frumósele mele speranţe, vrémŭ să fiŭ pregătitŭ a suferi primirea cea maĭ rece, şi otărîĭ a înainta cu atâta prevedere, încât unŭ refusŭ să nu pótă nicĭ a mĕ compromite, nicĭ a mĕ ruşina.

După planulŭ acesta, departe de a face o toaletă complectă pentru a mĕ duce a doua ḑi la audienţa luĭ Mavrogheni, departe d'a prevesti pe toţĭ trecĕtoriĭ pe uliţe, prin aerulŭ meŭ de importanţă, că mĕ ducŭ la Curte; departe d'a anunţa printr'unŭ tonŭ d'autoritate, la sosirea mea în palatŭ, că aducŭ cu mine recomandaţiunile mareluĭ-vizirŭ, ale mareluĭ amiralŭ şi ale primuluĭ dragomanŭ alŭ marineĭ, amŭ datŭ chiar în escesulŭ contrariŭ; şi nevoindŭ a rădica tonulŭ încât să mĕ vĕḑŭ silitŭ să'l coborŭ la casŭ de nereuşire, veniĭ într'o îmbrăcăminte aşĭa de simplă, intraĭ în sala de audienţă cu atâta modestie, în partea cea maĭ retrasă a apartamentuluĭ, cu mânele vîrîte pe mânece, încât o cétă numerósă de curtesanĭ ce sta în mijlocŭlŭ săleĭ spre a atrage tóte privirile, şi alŭ cărora aerŭ, costumŭ şi maniere anunţaŭ pretenţiuniĭ înalte, abia zăriră că mĕ aflamŭ şi eŭ acolea.

Eĭ nu întrerupseră pentru mine nicĭ desele şi lungele lor căscăturĭ ce le dedea unŭ aerŭ de neastâmpărŭ, nicĭ convorbirile lor ce păreaŭ destinate a ajunge până la urechile auditorilor celor maĭ depărtaţĭ şi se atingeaŭ când de celŭ din urmă *bon mot* ce făcuse banulŭ Craioveĭ, când de cea din urmă băgare de sémă făcută de d. cămăraşŭ, când de cea din urmă trăsură de spiritŭ a d-luĭ Spătar.

Audisemŭ şi eŭ, că arŭ fi unŭ locŭ unde modestiĭ se vorŭ înălţa prin laude, dar locŭlŭ acela negreşitŭ că nu era anticamera luĭ Mavrogheni. Credincioşiĭ sĕĭ nu păreaŭ de loc dispuşĭ a acorda unuĭ străinŭ o posiţiune maĭ ridicată decât aceea ce elŭ însuşĭ voia să 'şĭ dea, ce 'ĭ arŭ fi lăsatŭ deplină mulţămire a dorinţelorŭ séle décă arŭ fi găsitŭ elŭ cu cale d'a se ţine la códă. Esta pré adevĕratŭ, că din timpŭ în timpŭ primeaŭ a mĕ onora cu atenţiunea d-lor, dar acésta pentru a mĕ mĕsura cu ochiĭ dela capŭ până la picióre, ĭar nicĭ de cumŭ pentru a mĕ invita prin ochiĭ lorŭ măcarŭ să ĭaŭ parte în nobila lorŭ cétă. Acelŭ esamenŭ tăcutŭ merse atâtŭ de departe, în câtŭ în sfîrşitŭ perduĭ răbdarea şi începuĭ şi eŭ, la rêndulŭ meŭ, a'ĭ esamina cu atâta mândrie în câtŭ puţinŭ câte puţinŭ le camŭ tăiaĭ pofta de vorbă şi siliĭ privirile lorŭ cele mărețe a se schimba într'o uĭtare silită. Unulŭ d'întrênşiĭ, în sfîrşitŭ otarit a se ridica în luptă, se deslipi din cétă şi veni suriḑîndŭ, cu unŭ felŭ de politeţă muşcătóre până la scaunulŭ unde şeḑusemŭ şi mĕ întrébă cu unŭ aerŭ insolinte: décă socĭetatea d-lor are onórea d'a-mĭ fi plăcută? Fără altă întrevorbire eramŭ să 'ĭ respundŭ că nu, când totŭ odată se deschise uşa cabinetuluĭ luĭ Mavrogheni şi toţĭ aspiranţiĭ la onórea audienţeĭ séle se aşeḑară în cercŭ în jurulŭ camereĭ, pe când unulŭ din ofiţeriĭ sĕĭ se înainta spre a alege pe acelŭ fericitŭ muritorŭ pe care 'lŭ va presinta maĭ întâiŭ Inălţimeĭ Séle.

Fie-care din eĭ, sperândŭ acéstă distincţiune, se muncia să trécă cu câteva degete maĭ înainte de burta vecinuluĭ sĕŭ. Câtŭ pentru mine în acelŭ mo-

mentŭ criticŭ, eramŭ cea maĭ de pe urmă persónă de care 'şĭ ar fi adusŭ aminte eĭ să se ocupe. Şi m'ar fi uitatŭ cu totulŭ, de n'aşĭ fi informatŭ pe uşierŭ de presenţa mea, ridicându mâna peste capetele tuturor celora ce se împingeaŭ d'înaintea mea, şi arĕtând nisce hârtiĭ, care furĕ un talismanŭ la vederea căruia uşierul împinse cu grămada pe ceĭ ce staŭ d'înaintea mea şi mĕ trase spre elŭ. Iĭ dedeĭ atuncĭ scrisorile mele de recomendare şi 'mĭ făcuĭ plăcerea vicléna d'a numi în gura mare pe aceĭ ce le scrisese. Elŭ le duse îndată principeluĭ, şi întorcênduse chiar în acea clipă, 'mĭ ḑise, să intru în cabinetulŭ sĕŭ. Imĭ aruncamŭ ochiĭ asupra celora ce lăsamŭ în anti-cameră; şi păreaŭ c 'aŭ fostŭ d'odată isbiţĭ d'unŭ trăsnetŭ. Unulŭ era palidŭ de consternatŭ, altul roşiŭ de necazŭ; toţĭ se trăgeaŭ cu respectŭ să mĕ lase să trecŭ, şi fie-care părea că se ocupă a afla mijlóce să repare cu dibăcie imprudinţa sa, când marele personagiŭ ce se presintase incognito va trece iară-şĭ prin anti-cameră.

Dar, de şi amŭ fostŭ chiămatŭ aşia de iute de principe, nu dobândiĭ pentru acéstă o primire maĭ mulţămitóre. Mavrogheni nu vru nicĭ măcarŭ să 'mĭ adreseze o privire plină de surprindere la care mĕ aşteptamŭ. Elŭ continua a da atenţiunea sa trebilor ce'lŭ ocupaŭ, fără a arĕta că a băgatŭ de seamă că mĕ aflu în faţa sa, lăsându'mĭ tótă înlesnirea d'a privi dărăpănarea ce a săvârşitŭ ambiţiunea maĭ multŭ decât vîrsta în trăsurile feţeĭ séle, ce eraŭ de felŭ comune şi grosolane. Pasiunea sa dominantă, prin întunecarea naturală a ochiuluĭ sĕŭ celuĭ dreptŭ, adăogase în ast-fel de gradŭ uitarea crucişă a ochiuluĭ stîng, încât privirea sa devenise cu totulŭ prevestitóre de rĕu. Elŭ se uita în vecĭ în lăturĭ. Pentru a vedea bine pe celŭ ce 'ĭ vorbia în faţă, 'şĭ întorcea capulŭ intr' o parte. Este adevĕratŭ, că partea de josŭ a obrazuluĭ sĕŭ compensa ciudata asprime a părţeĭ de susŭ. Barba şi mustăţile pe care le îngrija fórte multŭ, eraŭ negre ca cernéla, surîsulŭ ce eşia din buzele séle ast-fel încongiurate era atîtŭ de dulce pe câtŭ era de spăimântătóre posomorirea sprîncenelor séle; buzele séle desvĕleaŭ când vorbia douĕ rînduri de dinţĭ albĭ ca zăpada, şi nimenĭ nu şcia maĭ bine decât dênsul a'ĭ arĕta la orĭ-ce ocasiune.

Tocmaĭ după ce săvârşi d'a dicta o scrisóre de treĭ feţe către Reis-Efendi, şi după ce termină tóte cele alte treburĭ ale séle, chiar şi curăţitulŭ unghielor pe care le îngrija în cea maĭ perfectă linişte, abia atuncĭ Mavrogheni, prefăcênduse în sfîrşitŭ, că mĕ zăresce, mĕ întrébă cu unŭ tonŭ posomoritŭ, décă eŭ sunt celŭ ce 'ĭ a adusŭ acele trenţe de hârtiĭ, arĕtându'mĭ bietele mele scrisorĭ, ce eraŭ asvârlite pe sofa, fără sĕ fie deschise? Iĭ rĕspunseĭ, că da, şi mĕ plecaiŭ cu unŭ aerŭ respectuosŭ. «Dar m'amŭ însărcinatŭ cu dênsele din întâmplare, îĭ adăogaĭ, căcĭ sciŭ eŭ fórte bine, că recomandaţiunile sunt cu totulŭ de prisos către Inălţimea Vóstră; că chiar talentele nu sunt de ajunsŭ, décă se înfăţişéză însoţite de îngâmfare, şi că trebue numaĭ ca o raḑă din bunătatea Inălţimeĭ-Vóstre sĕ pice de bună-voiĕ asupra aceluia ce veţĭ avea bunătate să 'l favorisaţĭ».

Acestŭ complimentŭ, făcutŭ caracteruluĭ independinte al principeluĭ, 'mĭ păru că maĭ tocesce spiniĭ cu carĭ era sbârlitŭ. Trăsurile feţeĭ séle maĭ perdură din asprimea lor; 'mĭ păru că vĕḑuĭ unŭ felŭ de surîsŭ de mulţămire, şi în sfîrşitŭ 'mĭ mărturisi chiar prin vorbă satisfacţiunea sa. «Aĭ dreptate, 'mĭ ḑise, voinţa mea este singura mea lege. D'aĭ fi măcarŭ Archangelul Gabriele, coboritŭ din înălţimea cerurilor, trebue maĭ întâiŭ să găsescĭ mijlocŭ d'a 'mĭ plăcea mie, pentru ca sĕ capeţĭ de la mine vre-o favóre, în Valachia celŭ puţinŭ.» «Dar, 'mĭ adăogă desposomorîndu-se cu totulŭ, tu sciĭ că cu tóte nebuniile tale eŭ totŭ te-amŭ iubitŭ tot-déuna. Eraĭ vestitŭ în sburdălniciĭ la tinereţe; sperŭ că

timpulŭ 'ţĭ a maĭ datŭ minte, fără aţĭ stinge foculŭ acela. Spune'mĭ, căcĭ sciŭ c'aĭ fostŭ Kiaşef în Egipt, cumŭ aĭ ajunsŭ la acelŭ rangŭ, şi din ce causă 'l aĭ perdutŭ» ?

Iĭ povestiĭ pe scurtŭ tòte întâmplările mele din pământulŭ Mamelucilor, fără însă a pune în acea descriere atîta esactitate şi adevĕrŭ ca în acéstă carte. Nu vruseĭ sĕ 'ĭ cercŭ credulitatea vrêndŭ a mĕ face sĕ trecŭ dreptŭ unŭ modelŭ de înţelepciune şi de virtute; dar 'mĭ zugrăviĭ vinele şi greşelile mele cu condeiulŭ indulginte al unuĭ amicŭ, a căruĭ chiar defăimarca este tot-déuua maĭ puţinŭ aspră decât lauda inamiculuĭ. Celŭ din urmă obiectŭ de care iĭ vorbiĭ fuse întâlnirea mea cu Condili, la intrarea mea în principatulŭ sĕŭ, şi-ĭ spuseiŭ că luase drumulŭ spre Turcia.

—Nu, 'mĭ ḑise Mavrogheni: sciŭ bine că merge drept la Viena. Elŭ nu face ocolulŭ acesta decât pentru a mĕ amăgi. Dar ce 'mĭ pasă? sunt sigurŭ că elŭ a fostŭ în totŭ timpul maĭ periculosŭ pentru amiciĭ de cât pentru inamiciĭ seĭ: de aceea şi eŭ amŭ datŭ ordine, ca tóte drumurile sĕ 'ĭ fie deschise. Dar cu tine voĭ face cu totulŭ din contra».

Incredinţaĭ pe beiulŭ, că eŭ unulŭ mĕ constituiamŭ prisonierulŭ sĕŭ de bună-voiă; şi vĕḑêndŭ că după acéstă nu 'mĭ maĭ face niciŏ întrebare, îl salutaĭ şi mĕ trăseĭ.

Intr' acestŭ timpŭ, lungimea audiinţeĭ ce dobândisemŭ, şi despre care în anticameră începuseră a crede, că nu se va maĭ sfârşi, confirmase pe deplinŭ ideea ce 'şĭ formaseră toţĭ despre însemnătatea persóneĭ mele. Misterulŭ ce mĕ învĕluia, asemănatŭ aburilorŭ ce învĕlescŭ vêrfulŭ munteluĭ, făcea şi maĭ multŭ să créscă pretinsa mea importanţă; de aceea, când apăruĭ din noŭ în cercŭlŭ aspiranţilorŭ la audiinţa principeluĭ, nu maĭ era niciŏ unul care să nu sĕ pregătéscă a vîrî câte o piezişă observaţiune, destinată a 'ĭ înlesni drumulŭ d'a se adresa apoĭ d'a dreptulŭ către persóna mea. Acelŭ ce, la intrarea mea, sĕ făcuse că nu aude salutarea ce-'ĭ adresasemŭ, acum spunea către alţiĭ, că d'într' unŭ frigŭ mare s'ar fi pomenitŭ d'odată cu o asurḑire fórte supărătóre; celŭ ce' mĭ rîsese cu hohotŭ în faţă, spunea acum că, din óre care supărăriĭ casnice, i s'aŭ turburatŭ minţile, ast-fel în câtŭ a rĕmasŭ zănaticŭ; iar cât pentru celŭ ce mĕ atacase de-a dreptul prin cuvintele sale, spunea, că el orĭ de câte orĭ vede unŭ străinŭ de o mare însemnătate doritorŭ de-a sta incognito, el 'şĭ cunósce datoria sa de-a 'ĭ veni întru ajutorŭ cu orĭ ce chipŭ, născocindŭ câte un mijlocŭ ingeniosŭ spre acest sfîrşitŭ. Fie-care aruncându-'mĭ ast-fel mica sa frasă de îndreptare, ca şi când eĭ, bieţiĭ ómeni, n'ar fi gânditŭ că vorbele lor 'mĭ ar atinge urechiele, se făcură în urmă că sunt în mirare d'a mĕ saluta cu chipulŭ celŭ maĭ graţiosŭ şi vorbindu-'mĭ toţĭ de o dată vrură să mĕ încredinţeze prin tonulŭ celŭ maĭ de *slugă plecată* că , ... dar nu şciŭ despre ce voiau sĕ mĕ încredinţeze, căcĭ n'amŭ vrutŭ a mĕ opri niciŏ clipă măcar pentru a 'ĭ asculta; ci despicând mulţimea, cu unŭ aerŭ de demnitate, iĭ lăsaĭ pe toţĭ sĕ 'şĭ împarţă între dênşiĭ o salutare plină de mândrie ce le aruncaĭ.

A doua ḑi primiĭ dela Mavrogheni ordine d'a merge sĕ 'l întâlnescŭ la o casă de ţĕră ce avea afară din oraşŭ, unde însu'şĭ el desemnase şi plantase o grădină fórte frumósă. Acéstă ordine este de bunŭ augurŭ, mĕ gândiĭ eŭ. Intr' unŭ timpŭ, Mavrogheni. când intra în grădina sa, 'şĭ lăsa importanţa la uşă. Este prea adevĕratŭ că în mijloculŭ lalelelor şi garófelor sale, caracterulŭ luĭ lua o înfăţişare maĭ voiósă, devenea şi elŭ de colórea roselor; dar ca şi aceste regine ale florilor, ascundea tot-deauna câte unŭ ghimpe. Printre voioşia ce domnea în

conversaţiunea sa descoperiamŭ o greutate staţionară, ce 'ĭ apĕsa ânima, precumŭ se vede în stânca nemişcată subt undele limpedĭ, carĭ în cursulŭ lor o acopere, dar nu o ascundŭ. Cuvintele ce 'mĭ ḑise nu se păreaŭ a fi pregătite din 'nainte, dar ţinta lor evident era d'a descoperi în ce chipŭ vorbeşce lumea, despre dênsulŭ. «Nimicŭ maĭ plăcutŭ. 'mĭ ḑise elŭ, decât d'a şci ce ḑice lumea de noĭ, şi nimenuĭ ca omuluĭ streinŭ (pe care nu 'lŭ cunóşce nimenĭ, şi de care nu se sfieşce nimenĭ), nu 'ĭ vine maĭ bine să afle acéstă, din causă că elŭ nu ţine de nicĭ o partită. Unŭ omŭ noŭ venitŭ aude adesea lucrurĭ pe care omulŭ celŭ maĭ iscusitŭ nu póte isbuti a le scóte la lumină. — «Suliman celŭ dreptŭ, de gloriósă memorie, ĭĭ ḑiseĭ cu o mare seriositate, orĭ de câte orĭ se întâmpla ca supuşiĭ sĕĭ să desaprobeze faptele séle, avea obiceiŭ d'a tăia nu numaĭ limba la ceĭ ce rîdeaŭ, dar chiar şi urechiele la ceĭ ce 'ĭ auḑia.»

—«O înţelepte Solimane! strigă elŭ, cu unŭ suspinŭ, însă fiind-că nu sunt supremulŭ arbitru al imperiuluĭ, ar putea fi o desfătare pentru mine să auḑŭ diferitele opiniunĭ ce are lumea despre meritulŭ administrăreĭ mele.»

—«Stăpâne, ĭĭ respunseĭ fiind, la mare îndoială că 'ĭ ar putea face plăcere sĕ auḑă opiniunĭ, carĭ tóte se sfârşiaŭ cu o defăimare, ce ar putea să afle Înălţimea Vóstră, decât că supuşiĭ se întrecŭ care maĭ de care sĕ vorbéscă de Măria Vóstră cu maĭ multă iubire şi respectŭ»?

—«Dar care este virtutea mea pe care o laudă maĭ multŭ din tóte,» respunse elŭ? «Fi-va óre blândeţea, séŭ neinteresarea mea?»

Acéstă întrebare mĕ punea pe unŭ tĕrîmŭ fórte alunecosŭ. Aci trebuia sĕ iaŭ linguşirea cu asaltŭ, şi isbindu'lŭ ast-fel despre partea cea maĭ slabă a sa, trebuia să'lŭ expuĭ a lovi şi a răni pe cei ce 'l uraŭ, de şi avea tótă bunavoinţă de-a se arĕta numaĭ cu iubire şi cu mângâiere. Laudele prin cuvinte deşérte şi generalĭ, câtŭ de puţinŭ meritate sĕ fie, îşi găsesc locul tot-déuna cu înlesnire. Dar, în momentulŭ acesta, Mavrogheni se părea a fi ast-fel de setosŭ de laudele cele maĭ nepotrivite cu constituţiunea sa, încât mĕ temuĭ, că n'ar putea să mistuiască tóte laudele câte dorea sĕ i se facă. Acéstă întrebare ce 'mĭ făcea elŭ, nu era óre o cursă pentru a descoperi pe linguşitorulŭ, şi a 'şĭ rîde apoĭ de mine? Mĕ munceamŭ să citescŭ pe faţa sa ceea ce trebuia să creḑŭ; dar trăsurile luĭ eraŭ în nemişcare, fisionomia sa era nemişcată şi nimic un putuĭ afla.

Ĭĭ trebuia însă unŭ respunsŭ. «Stăpâne» ĭĭ ḑiseĭ, cine nu cunósce câtŭ de bunŭ şi de dulce este caracterulŭ Mărieĭ Tale, şi tótă lumea este încredinţată că, décâ câte o dată escĭ sforţatŭ să daĭ o ordine cu asprime, ânima cea mult bună a Mărieĭ Tale geme de nevoia care te-a îndatoratŭ a o face.»

—«Vĕḑŭ, 'mĭ rĕspunse elŭ cu nerăbdare, că n'o sĕ pot scóte nimicŭ de la tine. Dar 'ţĭ voiŭ proba că n'amŭ trebuinţă să 'mĭ rĕspunḑĭ la cestiunea ce 'ţĭ amŭ adresatŭ. Lumea ḑice că sunt o fiară nesătulă de răpire şi de rĕutate.»

Mĕ arĕtaĭ fórte surprins de aceste cuvinte.

—«Dar, continuă Mavrogheni,» se ḑice că sunt cumplitŭ ca Alerone rîul iadurilor, şi neîmblânḑitŭ ca Satana; şi cu tótă mirarea ce vreĭ să 'mĭ arĕţĭ despre acéstă, o cunoşcĭ însă şi tu ca şi mine. Dar ceea-ce în adevĕrŭ póte că nu sciĭ, este că publicŭlŭ ar trebui sĕ 'mĭ fie recunoscĕtorŭ că sunt ast-fel precumŭ sunt.»

Pentru astă dată mirarea mea deveni adevĕrată, dar mĕ feriĭ d'a 'ĭ o arĕta.

— «Sunt douĕ lucrurĭ, ḑise Mavrogheni, pe care creḑ că nu le poţĭ tăgădui.»

Eramŭ să 'ĭ respundŭ: negreşitŭ aşĭa este! dar mĕ opriĭ la timpŭ».—Una este

că acéstă provinţie trebue să fie apĕrată; alta, că nimenĭ nu e maĭ în stare de cât mine a o apĕra».

Făcuĭ din capŭ unŭ semnŭ de aprobaţiune.

«Spune-mĭ acumŭ, cumŭ este cu putinţă fără banĭ să respingŭ o invasiune şi să mĕ menţiŭ şi eŭ la putere? Décă nu voiŭ aduna sumele necesare pentru a face soldaţĭ şi a întreţine o armie, Austriacĭĭ vor intra peste o lună de ţile în Bucurescĭ; şi décă nu voiŭ porni mereŭ ,ca până acumŭ, daruri şi peşchesurĭ luĭ Căpitan-Paşa, mareluĭ visirŭ şi Sultanuluĭ, mĕ voiŭ vedea destituit până la anulŭ. Lorŭ dar trebue să se impute răpirile mele, căcĭ, de aşĭ fi generosŭ şi îndurătorŭ, eĭ m'arŭ acusa de acésta ca de o crimă.

«Câtŭ pentru asprimea mea, adăogă elŭ după ce 'şĭ maĭ trase resuflarea, pentru ce gândescĭ că a făcutŭ Pórta în favórea mea o escepţiune fără exemplu până astă-ţĭ în regulele sale obicĭnuite?

Pentru ce gândescĭ că 'mĭ a acordat tot de o dată şi rangulŭ de Seraskier turcescŭ şi prerogativele unuĭ hospodar grec? Pentru ce îmĭ a dat ea comanda a maĭ multorŭ miĭ de soldaţĭ musulmanĭ? Nu mi le-a dat óre pentru a me pune în stare de a înlătura printr'o tărie estraordinară tóte periclele ce amenińţaŭ acéstă provinţie? Aşĭa dar, când în posiţiunea rară în care mĕ pune nascerea mea într'una din insulele grecescĭ, calitatea mea de supusŭ alŭ unuĭ principe mahometanŭ şi religiunea grecéscă ce profesezŭ, vĕdŭ pe grecĭ că mĕ urĕscŭ ca pe unŭ trântorŭ venitŭ de aiurea, pe românĭ că favorizĕ într'ascunsŭ pe Austriacĭ şi pe Musulmanĭ că mĕ despreţuescŭ ca pe un ghiaur şi raia şi că toţĭ aceştia se unescŭ spre resturnarea mea; când vĕdŭ că trebue să mĕ apĕrŭ de gelosia celuĭ d'ântĕĭ, de veclenia celuĭ d'alŭ doilea şi de fanatismulŭ celuĭ d'alŭ treilea; când şciŭ că blândeţea s'arŭ lua dreptŭ slăbiciune şi n'arŭ aduce decât îmbărbătare cutezanţeĭ lorŭ şi ar grăbi căderea mea; în sfîrşitŭ când nu 'mĭ potŭ ascunde, că ruina mea ar trage după dînsa chiarŭ ruina provinţieĭ mele, nu este óre datoria mea să preîntâmpinŭ, printr'o apĕsare estraordinară, nisce elemente carĭ sunt gata a isbucni? Trebue óre să me oprescŭ înaintea minuţióselorŭ forme ale legeĭ, în locŭ de a avea recursŭ la o dreptate grabnică, pentru a lega mânele omuluĭ bănuit, a paralisa pe vînĝĕtorŭ şi a perde pe criminalĭ?»

Se opri aci pentru ca să vaĝă efectulŭ produsŭ asupra-mĭ prin talentele séle oratorice şi se arĕtă mulţămitŭ. După ce dar scuză într'acestŭ chipŭ, după plăcerea sa, necesitatea în care se afla d'a goli la lăĝĭ şi d'a trânti la capete fără să maĭ céră voie dela proprietariĭ lorŭ, trecu dela trebile séle la ale mele.

«Din ora de când aĭ sositŭ, 'mĭ ţise, 'mĭ aĭ ocupatŭ necurmatŭ gândirile. Din nenorocire, după capitulaţiunile acestorŭ provinţiĭ, este totŭ aşĭa de greŭ în Valachia pentru unŭ musulmanŭ, pre cât este în Constantinopole pentru unŭ grecŭ, ca să dobândéscă înaintare. Sunt fórte puţine posturĭ la care unŭ turcŭ ar putea să pretinĝă; şi cu tóte acestea aşĭ dori pentru tine o funcţiune şi avantagiósă în sine, şi care să nu te prea depărteze de persóna mea. M'amŭ gânditŭ multŭ până să'ţĭ găsescŭ una, care să reunéscă aceste douĕ condiţiunĭ. Dar în sfîrşitŭ, convinsŭ că cu talentele tale trebue să isbutescĭ, în orĭ-ce carieră, te orânduescŭ să fiĭ Divan-Efendi alŭ meŭ (secretarŭ al Divanuluĭ). Veĭ avea să schimbĭ spata pentru a ţinea péna.»

Bagatele! mĕ gândiĭ eŭ în mine: totŭ cu acea întorsură de mână cu care s'ar fi sburatŭ capulŭ unuĭ inemicŭ, se vorŭ înmulţi esercitiile de péna pe hârtie. Imĭ voĭ închipui, când voiŭ sta în cabinetulŭ meŭ să aşeĝŭ simetricesce fraze şi vorbe, că aşeĝŭ companiĭ de soldaţĭ în linie de bătaĭe; şi acésta totŭ cu aceeaşĭ

ţintă, adecă de apĕrare şi de atacŭ către inemicĭ. Ministriĭ vor fi neapĕratŭ onoraţĭ multŭ de noulŭ lor corespondent, şi scrisorile mele vor deveni monumente de conservatŭ, ca modeluri de stilŭ diplomaticŭ, pentru meditaţiunea secolilor viitóre. Dar eŭ cunosceamŭ bine caracterulŭ luĭ Mavrogheni şi nu'ĭ arĕtaĭ nicĭ mirare, nicĭ nemulţămire. «Stăpâne, ĭĭ ḑiseĭ, cu seriositate, Inălţimea Vóstră a făcutŭ pănă astă-ḑĭ îndestule minunĭ, şi acumŭ va maĭ face încă una: d'a mĕ metamorfosa pe mine de odată într'unŭ secretarŭ înţeleptŭ şi aşeḑatŭ, stârcitŭ câtŭ e ḑiua de mare pe călcâie să tragŭ la linie drepte şi să rotunjescŭ la perióde. Este adevĕratŭ, că eŭ nu cunoscŭ decât dialectulŭ poporarŭ alŭ limbeĭ turcescĭ; dar mĕ voiŭ sili a studia limbagiulŭ curţeĭ, pentru ca ceĭ marĭ în capitală să nu găséscă a critica nimicŭ în scrisorile nóstre cele provinţiale».

Acéstă întrebare pare că pusese pe gânduri pe Domnu Mavrogheni. Pe când 'l salutamŭ ca să plecŭ: «maĭ aşt̆ptă! 'mĭ ḑise, gândurile de-al doilea sunt adesea maĭ bune decât cele d'întĕiŭ, şi mi se pare c'ar fi maĭ bine să te facŭ Beşli-Aga alŭ meŭ. In calitatea acésta, veĭ avea comanda regimentutuĭ de Ianicerĭ aĭ meĭ; veĭ fi însărcinatŭ a transmite ordinele Sultanuluĭ în diferitele provinţe, a orândui escortele marilor funcţionarĭ aĭ Porţeĭ, şi şciŭ bine că veĭ îndeplini de minune sarcina acésta. Va trebui în adevĕrŭ să ţiĭ şi unŭ felŭ de tribunalŭ de justiţie, pentru a lua cunoscinţă de contestările ce s'ar ivi între Musulmanĭ şi raiele, şi să'ĭ judecĭ după regulele condiceĭ mahometane; dar ce ne pasă? când Dumneḑeŭ ne dă o funcţiune, totŭ elŭ ne acordă şi talentele trebuitóre spre a'ĭ îndeplini funcţiunile. Postelniculŭ meŭ este unŭ minunatŭ ministru de Statŭ, cu tóte că nicĭ nu şcie să'şĭ subscrie numele, şi póte că din causa acésta este elŭ şi maĭ bunŭ. Vistierulŭ meŭ este fără cusurŭ, de şi nu cunósce nicĭ măcar regula de treĭ. Şi câtŭ despre spătarulŭ nu cum-va este elŭ maĭ rĕŭ ministru alŭ poliţieĭ, pentru că câte odată nóptea se desfătézĕ spărgêndŭ la ferestre pe la orăşenĭ şi făcêndŭ sgomotŭ prin uliţe? Veĭ face şi tu ca toţĭ ceĭ-l-alţĭ: veĭ lua unŭ ajutorŭ bunŭ, care va fi plătitŭ maĭ puţinŭ şi care va face trébă maĭ multă decât căpetenia sa, şi ast-fel vor merge bine tóte. In casurĭ grele însă şi îndoióse, închipueşce-ţĭ tot-déuna că musulmanulŭ are dreptate şi fă'l să câştige pricina».

Funcţiunea de Beşli-Aga nu'mĭ plăcu nicĭ de cumŭ maĭ multŭ decât cea de Divan-Efendi; dar mĕ rezimaĭ pe caracterulŭ nestatornicŭ alŭ principeluĭ pentru a'şĭ preschimba óre-cumŭ proiectele séle; şi şciamŭ că pentru a le face să nu se maĭ preschimbe, era de trebuinţă numaĭ óre-care împotrivire să'ĭ arĕţĭ. Il salutaĭ dară din noŭ şi mĕ retrăseĭ fără a'ĭ face cea maĭ mică obiecţiune.

A doua ḑi iar mĕ chiamă, şi tocmaĭ după gândulŭ meŭ se întorsese vîntulŭ: «Scanavi este de părere, ḑise Mavrogheni, zărindu-mĕ» că o să fiĭ unŭ prostŭ judecătorŭ; elŭ ḑice, că nicĭ odată n'o să aibĭ gravitatea necesară într'o sală de audienţă, şi că n'o să'ţĭ placă maĭ bine să coborĭ vîrfulŭ mustăţilor decât să'l rĕsucescĭ în susŭ. Nu înţelegŭ nicĭ eŭ însu-mĭ pentru ce'mĭ parĭ că doresc aşĭa de tare funcţiunea acésta. Crede-mĕ pe mine, comanda arnăuţilor meĭ 'ţĭ-ar conveni cu multŭ maĭ bine». Tocmaĭ acésta era ceea ce'mĭ plăcea maĭ cu osebire; şi, spre a'lŭ întări maĭ bine în resoluţiunea acésta, nu'ĭ arĕtaĭ, nicĭ bucurie, nicĭ rîvnă. Eramŭ chiar să începŭ a discuta asupra îndatoririlor şi atribuţiunilor acesteĭ funcţiunĭ, spre a'mĭ asigura şi maĭ bine posesiunea eĭ prin óre-care contradicţiune, pe când 'mĭ tăie cuvêntulŭ: «şă nu'mĭ vorbescĭ! strigă Mavrogheni, eŭ maĭ bine decât tine cunoscŭ ceea ce 'ţĭ convine. Orânduirea 'ţĭ amŭ şi scos'o; iată-ţĭ-o: dute de'ţĭ ia postulŭ în posesiune şi mulţămesce luĭ Dumneḑeŭ c'a trimisŭ predecesoruluĭ tĕŭ o lungóre, care a lăsatŭ vacantŭ unŭ locŭ aşĭa de bunŭ.

Orânduirea ta va face pe mulți să te rîvnèscă, dar câte-va hapuri de plumbŭ le va împuțina numĕrulŭ și alŭ acestora, pe curêndŭ».

Mĕ aruncaĭ la piciórele principeluĭ spre mulțămită de favórea sa, și după aceea nu mĕ maĭ gândiĭ la altŭ, decât a mĕ achita de noua mea funcțiune. Făcuĭ curîndŭ cunoscință cu oficieriĭ din corpulŭ mĕŭ de oștire, și ajunseĭ, de și cu óre-care anevoință, a dobândi și supunere de la soldați. Maĭ înainte de mĕseria lor de astă-dĭ, ceĭ maĭ mulți d'intre dênșiĭ avusese meseria de banditi și se păreaŭ dispuși a sfârși viața lor precumŭ o începuse. După câte-va dile de campanie, ne învoirămŭ cu desevârșire.

Fiind-că nu mĕ așteptamŭ să staŭ timpŭ multŭ la unŭ locŭ, nu făcuĭ nicĭ cheltuială pentru instalarea mé. Lăsândŭ principeluĭ Brâncoveanu plăcerea d'a pune pe frumósele séle róbe să 'ĭ facă vîntŭ într' un chioscŭ poleitŭ, armându-le cu códe de păunĭ albĭ, eŭ mĕ mulțămiĭ d'a locui într'o casă de lemnŭ și cu câți-va țigani pentru a mĕ servi: este obiceiŭ d'a vorbi rĕŭ de rasa acésta de ómeni ageri, flecari, mincinoși și hoți, cari, închinându-se luĭ Mahometŭ cu turciĭ, și sânteĭ fecióre cu creștiniĭ, lucréză în Valachia a stórce aurŭ din gunóiele orașelor, cu aceeași adresă cu cari scóte foițele de aurŭ din luciosulŭ cristalŭ alŭ pâraelor ce se coborŭ din munțiĭ acesteĭ țĕrĭ. Décă țiganiĭ s'ar sui iar în căruțele lor și ar părăsi țéra acéstă, provința ar rĕmânea lipsită de cântători, de dănțuitorĭ, de musicanți și de ursitorĭ, și nu s'ar maĭ găsi nicĭ căldărarĭ, nicĭ lăcătuși, nicĭ cucierĭ. Câtŭ pentru mine, n'amŭ fostŭ nemulțămitŭ de serviciulŭ lor. Eĭ sunt prea multŭ desprețuiți pentru ca să pótă fi onești, dar sunt și prea sfiicioși pentru ca să se dea la crime de mare cruĭme; nicĭ o-dată nu lipsescŭ d'a isbuti în orĭ-ce meserie ce întreprindŭ, décă le trebue maĭ multă istețime decât curagiŭ, maĭ multă îndemânare decât muncă.

Desorganisarea imperiuluĭ Otomanŭ silesce adesea pe suveranŭ a alerga la vicleșugŭ pentru a'și ținea dreptulŭ ce 'ĭ dă Constituțiunea țĕreĭ asupra vieței supușilor sĕĭ ceĭ adevĕrați. De aci vine că guvernulŭ turcescŭ înfățișéză adesea unŭ contrastŭ ciudatŭ de învederată viclenie, cu óre-care bună credință adevĕrată; căcĭ elŭ observă tractatele cu mare îngrijire, și în purtarea sa față cu provințiele grecescĭ, Valachia și Moldavia a datŭ despre acéstă unŭ exemplu demnŭ de mirare. Când se supuseră aceste provințiĭ armelor turcilor, (1) ele stipulară păstrarea religiuneĭ și dreptulŭ d'a se guverna de câtre principĭ de națiunea lor. Acéstă capitulațiune a fostŭ tot-deauna păzită fără abatere. Li s'a și datŭ guvernatorĭ, când d'intre nobiliĭ țĕreĭ lor, când d'intre negutătoriĭ din Fanar, când ómeni a cărora nașcere le dedea dreptŭ la acestŭ postŭ eminințe, când însfârșit ómeni ce n'aveaŭ altŭ titlu spre a ajunge aci decât bogățiile lor; însă, până astă-dĭ, într' una ca și în cea-l-altă provințiă, clopotnițele bisericilorŭ creștine se înalță maĭ presusŭ decât minarelele moscheelor turcescĭ, și închinătoriĭ luĭ Christ au președerea asupra celor ce credŭ în Mahometŭ, celŭ puținŭ în cea ce privesce organisațiunea din întru, căcĭ afară de acéstă, ospodarulŭ grecŭ primește dela suveranŭ puterea cu care este învestitŭ, întocmaĭ ca și un pașă turcŭ. Despotŭ în provința sa,

(1) Acéstă scriere coprinde maĭ multe inexactități istorice și amĕnunte lipsite de fundamentŭ pe cari însă nu le rectificămŭ, din causă ca nu dămŭ acéstă operă ca istorie, ci ca o narațiune din timpulŭ luĭ Mavrogheni, care, cu tóte neexactitățile, aruncă óre-care lumină asupra aceleĭ epoce și asupra deprinderilor și datinelor de pe atunci, cari sunt fórte puținŭ cunoscute încă. *(Nota Redacțiuneĭ.)*

dar sclavŭ cu tóte acestea alŭ sultanuluĭ, capulŭ sĕŭ póte, în orĭ-ce momentŭ, să se găséscă numeratŭ între acele patru-spre-ḑece ce are dreptulŭ să céră dela supușiĭ sĕĭ pe fie-care ḑi, fără a da vre-o seamă de dênsele împărătesculuĭ uciḑătorŭ de ómenĭ (sultanuluĭ): acésta este o împregiurare ce în ideea multor ómenĭ ar scădea cât-va din fericirea d'a posede o curte alcătuită, în tóte departamentele séle, întocmaĭ după curtea foștilor împĕrați grecĭ.

Cu fie-care principe noŭ sosesce din Constantinopole o cétă nouă de funcționarĭ de Statŭ și de curtisanĭ. Maĭ tot-déuna eĭ sunt rudeniĭ ale suveranuluĭ lor până la a douĕ-ḑecilea spiță; dar Mavrogheni, șciindŭ câtŭ sunt de setóse chiar de sângele aprópeluĭ lor aceste lipitóre finanțiare, avea împrejurulŭ sĕŭ unŭ numĕrŭ multŭ maĭ micŭ decât orĭ-care altulŭ d'intre predecesoriĭ luĭ. Sosirea mea dar făcu societățeĭ séle intime unŭ adaosŭ, care nu'ĭ fu neplăcutŭ. Abia trecea câte-o ḑi fără să trimiță să mĕ aducă, ca să'mĭ plătescŭ partea mea la petrecerile séle; elŭ se sfia de grecĭ și se temea de Turcĭ. Eŭ eramŭ unŭ felŭ de dobitocŭ amfibiŭ pe care'lŭ privea ca neavêndŭ nicĭ ghiare, nicĭ aripĭ de înnotatŭ; elŭ ḑicea adesea orĭ: «n'amŭ frică că Selim să mĕ sfâșie, séŭ să'mĭ alunece din mână».

Favórea însă de care mĕ bucuramŭ nu era și ea fără óre-care inconveniente. Barometrul dispositiunilor Principeluĭ era tot-déuna la variabile: adesea se ridica la timpŭ frumosŭ; adesea iar se coboria la furtună, și în casulŭ acesta Marea Négră chiar nu se arétă maĭ furtunósă, în luna luĭ Martiŭ, decât elŭ. Aceste variațiunĭ depindeaŭ maĭ cu osebire dela șcirile ce'ĭ veneaŭ din Constantinopole. Când vedeamŭ venindŭ vre-unŭ trimisŭ dela Pórtă, aveamŭ grijă a mĕ ține în lăturĭ până ce se afla obiectulŭ misiuneĭ aceluia. Intr'una din ḑile 'lŭ găsiĭ așĭa de spăimântatŭ, ca când Parcele ar fi venitŭ să'lŭ siléscă să le urmeze.» Ia citește colea, 'mĭ ḑise cu unŭ tonŭ de desperare, ia veḑĭ ce scrie aicĭ». Eŭ mĕ așteptamŭ celŭ puținŭ să găsescŭ vre-unŭ hatișerifŭ conținḑŭ scóterea sa din Domnie. Dar nicĭ de cumŭ: era o gazetă de la Viena; și acea mare nenorocire nu consistea decât într'unŭ articolŭ trimisŭ din Bucurescĭ, în care într'adevĕrŭ elŭ era fórte maltratatŭ. «Acéstă diatribă miserabilă, continuă elŭ, compusă în vre-o cafenea de la Viena pentru a face petrecerea celor ce n'aŭ de lucru, se va culege de toțĭ blăstemațiĭ de scriitorĭ de ḑiare din Germania spre a se tipări: va fi privită în totŭ restulŭ Europeĭ ca unŭ documentŭ autenticŭ, și în sîrșitŭ istoriografiĭ serioșĭ îĭ vor da unŭ caracterŭ durabilŭ, și o vor face să trécă în istorie, pentru viitorŭ, ca unŭ adevĕrŭ netăgăduitŭ. Voiŭ fi defăimatŭ de străinĭ în tóte secolile viitóre, și nicĭ unulŭ din concetățenĭĭ meĭ nu va întrebuința péna sa spre a mea justificațiune. Ah! de ce m'a asvârlitŭ sórta în mijloculŭ unuĭ neamŭ așĭa de miserabilŭ? Eŭ aveamŭ în mine generositate, o mândrie onorabilă, multă nobleță în sentiminte; și numaĭ când vĕḑuĭ că virtutea întărîtă maĭ multă neîncredere decât viținlŭ, și viținlŭ fericitŭ răpindŭ pentru dênsulŭ laudele cuvenite virtuțiĭ, atuncĭ și eŭ amŭ părăsitŭ calitățile ce nu puteaŭ să semene decât pedicĭ în drumulŭ carierei ce 'mĭ propuneamŭ să petrecŭ. Atuncĭ devenĭĭ și eŭ ca ceĭ-l-alțĭ: falșŭ, invidiosŭ, fără credință. Nu trebue dar să cadă vina asupra mea; greutatea greșalelor mele și responsabilitatea lor este a acelora ce aŭ sucitŭ spre rĕŭ dispositiunile mele cele bune».

Póte conchide cine-va din aceste cuvinte ale luĭ, că una din principalele slăbiciunĭ ale luĭ Mavrogheni era dorința sa cea mare d'a figura în istorie. Adesea faptele séle n'aveaŭ altŭ scopŭ decât d'a le șci așeḑate în analele timpilor. Elŭ afla chiar unŭ felŭ de mulțămire în evenimentele acelea, la care de și nu era elŭ amestecatŭ, însă în sinele trebuia să aducă unŭ subiectŭ de întristare generală.

De esemplu, déca s'ar întâmpla unŭ cutremurŭ, o inundare, unŭ focŭ, care să cenușéscă jumĕtatea unuĭ orașŭ, elŭ atunci bătea din palme, și striga cu unŭ aerŭ de satisfacțiune: «Eată câte-va paginĭ pentru istorie. Urmașiĭ noștriĭ vor ḑice: Acésta s'a întîmplatŭ sub domnia principeluĭ Mavrogheni». Și pentru a face pe urmași să'lŭ pomenéscă, gândescŭ c'ar fi fostŭ în stare, ca Nerone, să dea focŭ capitaleĭ séle. Acéstă sete de o glorie după mórte, da tuturor faptelor séle o turnură teatrală, care era cu totulŭ ciudată pentru unŭ ospodarŭ alŭ Valachieĭ, și care 'lŭ făcea să facă lucruri de acelea ce în țĕrile creștine catolicĭ l'ar fi înălțatŭ până la cerŭ, de óre-ce, țéra acésta, îlŭ făcea să trécă dreptŭ unŭ lipsitŭ de minți. Nimicŭ nu'lŭ spăimânta ast-fel ca amerințarea de-a fi luatŭ în rîsŭ în una din scrierile publicate în țéra francilor(1); și așĭ putea numi douĕ séŭ treĭ capete carĭ rĕmaseră între umerĭ posesorilor lor, numaĭ din frica ce avea Domnulŭ ca nu cum-va să'lŭ sfâșie jurnalele Vieneĭ când le-ar fi tăiatŭ. Adesea îĭ venea să imite pe principele Cantemir și să scrie elŭ însușĭ istoria timpuluĭ sĕŭ' pentru a fi sigurŭ cu chipulŭ acesta, că va figura acolo așĭa precumŭ elŭ dorea; dar n'avea îndestulŭ timpŭ ca să se ocupe de acésta, și amâna acéstă lucrare după finitulŭ resbeluluĭ. Alte orĭ gândea să mĕ facă pe mine istoriografulŭ sĕŭ. Ceea ce'lŭ oprea, era că nu i se părea că spiritulŭ meŭ ar fi îndestulŭ de seriosŭ, și se temea să nu facă pe cititorĭ să rîḑă. Alte orĭ îĭ venea dorința s'aducă lângă sine vre unŭ învĕțatŭ francesŭ; dar tóte capetele lor era smintite prin ideile cele revoluționare, și unŭ asemenea omŭ ar fi pututŭ face să rĕsune și în Turcia strigarea de libertate. Până a se otărî însă la unŭ felŭ asupra acestuĭ subiectŭ, elŭ se silea d'a acorda doveḑĭ de distincțiune tuturor acelora pe carĭ 'ĭ credea capabilĭ d'a-ĭ da luĭ óre-care celebritate, fie în versurĭ, fie în prosă; și Bucurescĭĭ ar fi devenitŭ o grădină de scriitorĭ de ode și de sonete, déca nu ar fi fostŭ fórte anevoie d'a-ĭ intra în placŭ. In mijlocŭlŭ laudelor celor maĭ estravagante, nu trebuea adesea decât unŭ cuvêntŭ pentru a întărîta mânia sa, și obicinuia a trimete pe autorŭ să corigă cuvêntulŭ acela la ocnele de sare, locŭ minunatŭ pentru a răci intusiasmulŭ poeticŭ și a face să se stârpéscă orĭ-ce născocire literară.

Acéstă temere însă nu putu îngheța curagiulŭ unuĭ fiŭ pocitŭ alŭ luĭ Apoline, carele se credea destinatŭ a restabili în Grecia modernă gustulŭ elinescŭ în tótă a sa curățenie. Acela presintă luĭ Mavrogheni o odă în onórea sa, compusă în forma odelor luĭ Pindar. După esemplulŭ poetuluĭ ce luase de modelŭ, elŭ turnase laudele principeluĭ în câte-va cuvinte, și se întinsese fórte multŭ asupra căderiĭ Babilonuluĭ și asupra cutremuruluĭ dela Lisabona, subiecte ce 'ĭ dedeaŭ ocasiune să facă o mulțime de perióde resunătóre, după placulŭ sĕŭ. Acésta însă nu era și gustulŭ maĭ puținŭ clasicŭ alŭ ospodaruluĭ: și poetulŭ vĕḑêndŭ că versurile séle nu produceaŭ impresiunea la care s'așteptă, îlŭ rugă cu umilință d'a șterge dintr'însele cele ce nu 'ĭ-ar plăcea; și atunci Mavrogheni luă condeiulŭ și înegri tótă scrierea osebitŭ de numele seŭ, ḑicêndŭ că acel cuventŭ singur ḑice maĭ mult decât versurile luĭ tóte.

Autorulŭ închisă în mica sa persónă tótă mânia de care este capabilŭ unŭ poetŭ și unŭ cocoșatŭ. Nu rĕspunse nimicŭ Domnuluĭ; dar 'și vêndu casa ce avea, desfăcu și starea sa mișcătóre tótă, și se retrase în Austria. De acolo, ne

(1) Turcii numeaŭ pe atunci francĭ pe toțĭ Europeiĭ apuseniĭ, fără osebire, carĭ locuiaŭ din afară din hotarele imperiuluĭ Otoman.

maĭ avêndŭ a se teme de ocnele Valachieĭ adresă principeluĭ o scrisóre, pentru a'lŭ vesti, că elŭ avusese proectulŭ d'alŭ alege pe dênsulŭ eroulŭ uneĭ poeme epice, dar că de óre-ce versurile séle n'aŭ avutŭ norocŭlŭ să'ĭ fie pe placŭ, elŭ o să se mulţăméscă să scrie în prosă: că a făcutŭ tocmélă cu unŭ librarŭ dela Lipsca pentru a compune istoria resbeluluĭ, şi că nu va uĭta nicĭ una din faptele principeluĭ Mavrogheni.

Dar pe acelŭ timpŭ principele începea a avea ocupaţiunĭ maĭ serióse decât aceea d'a se gândi la producţiunile muselor. Graniţa despre méḑă-nópte a Principatuluĭ sĕŭ, deşi lipită cu Austria, dar 'ĭ pricinuia temere puţină. Natura o întărise îndestulŭ printr'o barieră de munţĭ, între carĭ nu se afla decât câte-va poteci strîmte, ale cărora înălţimĭ fiind maĭ peste putinţă d'a se apropia, apărarea lor devenea lesniciósă şi trecerea prin ele cu desăvârşire primejdiósă. Partea cea lesne de isbitŭ a Valachieĭ era despre răsăritŭ şi lesne putea cine-va să rĕsbéscă într'însa despre Moldavia, care era deja ocupată de Ruşĭ; chiar de când s'a deschisŭ resbelulŭ, aceştĭ barbarĭ intraseră în provincia acésta, luaseră capitala eĭ Iaşiĭ, şi făcuseră prisonierŭ pe principele Ipsilante, ospodarulŭ eĭ; şi cu tóte că fuseseră în urmă respinşĭ spre Hotin, eĭ amerinţaŭ în fie-care ḑi d'a recâştiga tĕrêmulŭ ce perduseră şi d'a se înainta până la unŭ pârîŭ ce curge pe unŭ locŭ şesŭ şi formézĕ linia despărţitóre dintre Moldavia şi Valachia.

Spre apĕrarea otaruluĭ despre partea acésta, care era celŭ maĭ tare amerinţatŭ, Mavrogheni 'şĭ ficsase încă de maĭ înainte ca *rendez-vous* alŭ puterilor séle celor maĭ tarĭ, câmpia Focşanilor, care pórtă acestŭ nume după unŭ oraşŭ fără de ziduriĭ, aşeḑatŭ la hotarulŭ amêndorura principatelor, şi din care oraşŭ fie-care principatŭ posedézĕ pe jumĕtate. In Aprilie primiŭ ordine d'a merge acolo, din Bucurescĭ, cu arnăuţiĭ, a cărora principală divisiune o comandamŭ eŭ, şi cu oricâţĭ seimenĭ, orĭ eniceriĭ s'ar fi pututŭ aduna din provincie. Se porni totŭ odată dela Sofia, totŭ asupra acestuĭ punctŭ maĭ multe divisiĭ de infanterie şi de cavalerie din oştirea cea mare, căcĭ acolo 'şĭ avea Marele visirŭ cartierulŭ generalŭ alŭ sĕŭ, compuse acele divisiunĭ de eniceriĭ cu léfă subt ordinele sangiacilor lor (séŭ şefĭ prin înaintare), şi de oştirĭ ţinutale de spahiĭ subt ordinele agilor lor (séŭ comandanţĭ cu dreptulŭ de moştenire). Când se reuniră la Focşanĭ puterile acestea tóte, ele puteaŭ să se ridice la vre-o douĕ-spre-ḑece séŭ treĭ-spre-ḑece miĭ de ómenĭ. Dar cu trupele acestea nu putea cine-va a se răzima decât asupra arnăuţilor, ce eraŭ din natura lor bravĭ, şi cărora nu le lipsea decât disciplina şi óre-care cunoscinţă în tactică. Maĭ toţĭ eniceriĭ şi infanteria veneaŭ din Anatolia. Eraŭ ómenĭ obicĭnuiţĭ a se ocupa de profesiunĭ pacĭnice şi nu mergeaŭ pe josŭ decât când eraŭ în neputinţă d'aşĭ procura caĭ. Spahiiĭ din contra, carĭ formaŭ cavaleria, eraŭ în cea maĭ mare parte ómenĭ carĭ căpătaseră dela vre-unulŭ din oameniĭ marĭ aĭ imperiuluĭ unŭ Ziamet saŭ unŭ Timar(1) ca titlu de rĕsplată pentru serviciile lor casnice; şi adesea chiar eraŭ locţiitorĭ trimişĭ de către titularĭĭ lor, carĭ titularĭ era chiar o femee séŭ unŭ copilŭ. Abia şciéŭ aceştia să stea pe caĭ şi ar fi avutŭ înfăţişare maĭ bună ca pedestrime. Îndatoraţĭ a'şĭ îngriji înşile de îmbrăcăminte şi de hrană, n'avea altă grijă decât d'a calcula timpulŭ absenţeĭ lor de a casă şi minutulŭ unde ar putea să se

(1) Ţinuturĭ dăruite militarilor, care se deosebescŭ între dênsele numaĭ după numĕrulŭ de ostaşĭ de cavalerie ce titularĭĭ sunt obligaţĭ d'a da guvernuluĭ în timpŭ de resbelŭ pe a lor socotélă.

întórne în vetrele lor. Eĭ nu staŭ subt stéguri decât atâtŭ câtŭ găseaŭ mijlóce să trăiască jăcmănindŭ pe amicĭ și pe inamicĭ; și îndată ce acéstă înlesnire le ar fi lipsitŭ, eĭ se credeaŭ descărcațĭ de orĭ-ce obligațiune, și se făceaŭ nevĕdŭțĭ, fără concediŭ. Provisiunile date de guvernŭ, și asupra cărora capiĭ făceaŭ negoțŭ, eraŭ după obiceiŭ, neîndestulătóre și de calitate próstă; ast-fel încât era anevoĭe de a ghici care era causa adevĕrată a celeĭ maĭ marĭ mortalități, îmbelșugarea séŭ fómetea? Neavêndŭ nicĭ unŭ felŭ de magasiĭ în regulă, oștirile ar fi fostŭ bântuite de mórte din pricina hraneĭ celeĭ rele, séŭ a fómeteĭ, de n'ar fi avutŭ o mulțime neměsurată de telalĭ, séŭ împrumutătorĭ de bună-voĭe de carĭ tot-déuna se găsescŭ în suita uneĭ armiĭ turcescĭ, care împedecă marșulŭ eĭ, și poprescŭ retragerea sa. Când léfa soldaților se întâmplă a nu le fi de ajunsŭ, aceĭ ómenĭ, ce se împacă cu puținŭ, primescŭ în locŭ de banĭ armele, obiectele de echipamentŭ, caiĭ; de unde resultă, în momentulŭ bătăiĭ, că jumĕtate din infanterie este fără arme, și jumĕtate din cavalerie fără caĭ.

Mavrogheni vedea tóte neorânduelele acestea, dar nu putea să le aducă nicĭ o tămăduire. Principatulŭ sĕŭ nu dedese decâtŭ o parte din oștirile adunate la Focșanĭ, și se temea d'a aduce aminte celor-alțĭ că omulŭ pe care ĭlŭ pusese în capulŭ atâtor musulmanĭ nu era altulŭ decâtŭ unŭ grecŭ, unŭ ghiaurŭ. Când însă sosi la tabără și vĕdu acea adunătură grózničă de trupe nedisciplinate, să spăimântă și tremură că sfîrșitulŭ nu va corespunde de locŭ dorințelor séle. Intr'o ḑi când merse să dea o rótă cu mine, să se asigure déca se esecuta nisce reglemente nouĕ, la care vĕdu că nu se conformaŭ cu nicĭ unŭ chipŭ, nu putu să se oprescă d'a striga: «Selime, sciĭ bine că eŭ lașŭ nu sunt; amŭ datŭ doveḑĭ de vitejie chiarŭ pe când postulŭ ce ocupamŭ cerea dela mine să fiŭ multŭ maĭ prudentŭ. De nu ne-ar trebui aicĭ altŭ decâtŭ curagiŭ spre a se asigura isbânda, nu m'așĭ teme de locŭ c'o să mĕ biruiască; dar, privesce oștirea ce avemŭ, veḑĭ de are cine-va pe ce să reḑima spre a se fiata de-a eși biruitor?—«Asupra foculuĭ aceluia netăgăduitŭ ce lipsesce cu totulŭ dela bandele acestea de creștinĭ, așĭa de rĕŭ disciplinate și dênsele, îĭ rĕspunseĭ pentru a'lŭ popri de-a se preda la descuragiare, reazimă-te pe ceea ce ține locŭ de ordine, de tactică și de subordonațiune între rîndurile soldaților turcĭ; reazimă-te pe fanatismŭ, pe acelŭ intusiasmŭ a privi mórtea fără spaimă, fiind-că o crede unŭ pașportŭ sigurŭ pentru a ajunge la fericirea eternă».

Acestŭ discursŭ se păru că 'lŭ însuflețesce. «Este de mirare, îmĭ ḑise elŭ zîmbindŭ, că tocmaĭ unŭ grecŭ să doréscă așĭa tare să se conserve foculŭ fanatismuluĭ turcescŭ; să caute a popri glótele cele cu caĭ albĭ despre Nord d'a veni să înfigă din noŭ sfânta Cruce pe malurile Bosforuluĭ! sórta mea cea neînțelésă voĭesce ast-felŭ, și aducŭ ceruluĭ rugăciunĭ ferbințĭ să 'mĭ acorde grația acésta».

III.

SUMARIU

Lovirea cu Austriacii.—Avantagiurile dobândite de către Anastase.—Voĭesce să trécă strîmtorile pentru a merge spre Brașovŭ. Este respinsŭ. — Corpulŭ de oștire tureescŭ se întórce la Vălenĭ.

Marele visirŭ șeḑuse așĭa multŭ în nelucrare la Sofia, încâtŭ pe la Constantinopole începuse a se murmura în gura mare. Pentru a se restabili veselia în

capitală, Iusuf otărî să sacrifice o parte din armia sa. Banatulŭ Temişóreĭ fu teatrulŭ ce elŭ îşĭ alesese pentru acéstă tragedie. Trebuinţa era însă să încépă a trage asupra vre-unuĭ altŭ punctŭ băgarea de sémă a oştirilor austriace, ce ocupaŭ provinţia acésta. Avêndŭ planulŭ acesta, generarulŭ primarŭ ordonă luĭ Mavrogheni să atace una după alta tóte pasurile munţilor, ce se aflaŭ între Valachia şi Transilvania, şi îĭ trimise unŭ adaosŭ de patru miĭ de ómenĭ de oştire próspătă, jumĕtate infanterie, jumĕtate cavalerie. Cu puterile acestea şi cu cele ce putu scóte din câmpulŭ Focşanilor, principele cercâ una după alta să învingă îngrozitórele strîmtorĭ dela Terzburg, dela Vulcan şi dela Turnul-Roşu. Dar după ce vĕdu că nu isbutesce la nicĭ unŭ unŭ punctŭ, dori să renunţe la nisce cercărĭ atâtŭ de omorîtóre pe câtŭ eraŭ şi de nefolositóre. Dar acésta nu intră în planurile viziruluĭ. Acesta trecêndŭ Dunărea la Vidin, şi înaintândŭ cu armia d'a lungulŭ otaruluĭ despre apusŭ alŭ Valachieĭ, dete principeluĭ ordine noue de a'şĭ îndrepta armele séle spre strîmtorile ce mergŭ la Braşovŭ, oraşŭ bogatŭ şi fórte comerciantŭ, unde boeriĭ fugiţĭ din principatŭ trămisese avuţiile lor, ca într'unŭ locŭ de siguranţă. In urmarea acestuĭ atacŭ Mavrogheni organisă la Vălenĭ o nouă tabără alcătuită din vre-o treĭ miĭ de spahiĭ, care maĭ fusese întrebuinţaţĭ deja la atacurile precedente, şi din douĕ miĭ cincĭ sute de ómenĭ de oştire próspătă, arnăuţĭ şi eniceriĭ, scoşĭ din tabăra dela Focşanĭ, şi încă neobicĭnuiţĭ la resbele de felulŭ acesta. Câţĭ-va desertorĭ Nemţĭ ce cunosceaŭ bine potecile şi puncturile ce eraŭ păzite le serveaŭ de călăuze, şi otărî să atace maĭ întêiŭ strîmtórea dela Bozan (?).

Pe mine mĕ alesese, ca să conduc espediţiunea acésta. Eŭ eramŭ chiamatŭ să'ĭ daŭ gloria, séŭ să'ĭ suferŭ ruşinea; de acea mĕ şi otărîĭ a nu uita nicĭ una din îngrijirile şi din privigherile, carĭ ar fi pututŭ servi spre a'ĭ asigura succesulŭ, căcĭ este de prisosŭ să maĭ adaogŭ vre-o vorbă pentru curagiulŭ meŭ. La 9 August porniĭ, din Vălenĭ, şése sute de spahiĭ, carĭ ajunseră totŭ în ḑiua acea în mare apropiere de Austriacĭ, şi care luaseră poziţiune în faţa linielor lor. La 10 mĕ puseĭ pe drumŭ, în fruntea divisiuneĭ principale, compusă din optŭ sute de arnăuţĭ şi din 200 de spahiĭ. Mĕ opriĭ la treĭ leghe depărtare de ante-garda mea, şi peste câte-va ore, îmĭ sosi restulŭ cavalerieĭ şi infanteria tótă. La 11, diminéţa, tóte puterile nóstre eraŭ concentrate pe vîrfulŭ dola Poru Ilki, primulŭ punctŭ pe care era nevoïe a ne face stăpânĭ.

Pe câtŭ era de importante, totŭ atâtŭ era de anevoïe de-a lua în stăpânirea nóstră înălţimea acésta, care domnea tóte jururile loculuĭ. Ea se cobora spre linia Austriacilor printr'o clină uşóră; şi îndată ce eĭ ar fi prinsŭ de veste de planulŭ nostru, n'ar fi lipsitŭ de-a pune s'o împresóre printr'o cétă de cavalerie aşeḑată în observaţiune despre partea lor cea dréptă. Pentru a înşela corpulŭ lor, împinseĭ pe spahiĭ şi pe eniceriĭ meĭ, ca şi când n'aşĭ fi avutŭ altŭ gândŭ decâtŭ de-a ocoli muntele acela. Pe când colóna lor prelungită şi înaintându-se cu încetulŭ deştepta băgarea de sémă a inimicilor, arnăuţiĭ meĭ ascunşĭ ochilor lor de către acelŭ munte, se urcaŭ din partea opusă peste stâncĭ, cu o greutate necreḑută; şi tîraŭ acolo după dênşiĭ artileria nóstră. Când veniseră fórte aprópe de vîrf, şi până a nu'ĭ afla Austriacii, trămiseĭ ordine oştirilor celor-l-alte de-a se întórce cu spatele şi de-a urca şi dênşiĭ stâncile munteluĭ. Indată ce cavaleria inemică vĕḑu mişcarea acésta, ghici intenţiunile nóstre, şi plecă în fuga mare să'şĭ apuce locŭ pe poiana acea; dar într'acelaşĭ momentŭ ea ḑări vîrfulŭ munteluĭ copleşitŭ de arnăuţiĭ noştrĭ, carĭ răcnindŭ în gura mare, asvârliră îndată la focurĭ din bateriele nóstre ce le şi aşeḑaseră.

La acéstă vedere neașteptată austriacii se opriră și priveaŭ încremeniți când pe arnăuții, carî eraŭ stăpânî aĭ înălțimeĭ, când spahiĭ, carî se urcaŭ pe munte pe unde nu puteaŭ fi atacați. In sfîrșitŭ se traseră înapoĭ și merseră să'și reia posițiunea lor cea d'întêĭ.

Era o frumósă priveliște să fi vĕdutŭ acele oștirĭ carî până aci merseră în liniște prin fundulŭ strîmptoreĭ, încuragiate de strigările de bucurie ale camaradilor lor carî ocupaŭ deja înălțimea, cum se repedeaŭ pe cóstele cele răpedĭ ale stâncilor, cumŭ își făceaŭ drumŭ de trecere printre mărăcinĭ și crânguri, cumŭ se suiaŭ pe nisce înălțimĭ ce se păreaŭ a fi neapropiate, cumŭ săriaŭ ca nisce căprióre dintr'unŭ vîrfŭ de munte într'altulŭ, cumŭ picaŭ josŭ și se ridicaŭ, își dedeaŭ unii altora ajutorŭ, făcêndu-se pio și scară, și tóte acestea subt focului neîntreruptŭ alŭ inemiculuĭ, alŭ căruĭ sgomotŭ era năbușitŭ, potŭ dice, de strigările de mulțămire ale soldaților noștri.

In fine, ómeniĭ din aripa mea cea stângă biruiră tóte pedicile și tóte nevoile și prinseră și eĭ locŭ pe poĭana acea d'impreună cu camaradiĭ lor din aripa dréptă, care de cât-va timpŭ deja o luaseră în posesiunea lor.

Nóptea o petrecurămŭ în posițiunea acésta respectabile, comandând în frunte liniile Austriace și protectați la spate printr'o perdea de pădure fórte désă, care nu permitea inemiculuĭ sĕ cunóscă puterea nóstră séŭ sĕ cerce a ne muta din loc. Nóptea fuse frumósă, și stelele luciaŭ pe firmament ca nisce diamante; dar în revărsatulŭ ziorilorŭ se înălță o ceață așa de désă în cât se părea că acopere natura întrégă cu unŭ vĕlŭ nepătrunsŭ și obiectele deveniră atuncĭ și maĭ întunecóse în orele dileĭ de cumŭ fuseseră în orele nopțeĭ. Voindŭ să profitŭ de acea perdea nepipăită ce ne copleșia, puseĭ să atace cavaleria austriacă în șanțurile eĭ prinŭ ante-garda mea de spahiĭ; și aceștĭ eroĭ, neputându cunósce numĕrulŭ nostru, fură coprinși de spaimă, apucară la fugă chiarŭ dela 1-iulŭ focŭ ce dederămŭ și părăsiră în mânile nóstre minunata posițiune ce țineaŭ.

Coborâiŭ atuncĭ corpulŭ meŭ de armie după munte. Eramŭ protejați în drépta prin continuațiunea tufișuluĭ de pădure, prin întru căreia pătrunseseră arnăuții meĭ; și în față-ne avémŭ céța aceea care nu ne lăsa nicĭ să vedemŭ nicĭ să fimŭ văduți de cătŭ pênă în depărtare de vre-o douĕ-decĭ de pașĭ.

Unŭ închipuitŭ desertorŭ austriacŭ se angajase a ne arĕta drumulŭ celŭ maĭ bunŭ pentru a da ocolŭ șanțurilorŭ inamiculuĭ. Mișelulŭ acela mergea alăturea cu mine, dar fiind-că 'lŭ bănuiamŭ, îĭ priveghiamŭ cu multă grijă tóte mișcările séle. De odată lŭ văduĭ oprindușĭ calulŭ; se întórce cu câți-va pașĭ înapoĭ sub unŭ pretextŭ de nimicŭ și credêndŭ că a nemeritŭ unŭ momentŭ favorabilŭ și porni calulŭ în fuga cea maĭ mare.

Ajutoratŭ de ușurința și de iuțéla sa, inamiculŭ ar fi aflatŭ tocmaĭ în momentulŭ celŭ maĭ criticŭ și sosirea nóstră și numĕrulŭ nostru și dispositiunile nóstre. Goniĭ calulŭ după acestŭ trădătorŭ în fuga cea maĭ răpede, trăseĭ și eŭ amêndouĕ pistólele în direcțiunea ce elŭ luase, căcĭ să 'lŭ ochescŭ nu puteamŭ, fiind-că céța mi'lŭ furase dinaintea ochilorŭ chiarŭ din minutulŭ fugeĭ séle. Dar nu profită de înșelătoria luĭ; d'abia făcuĭ o sută de pașĭ și audiĭ unŭ sgomotŭ surdŭ ca când ar fi picatŭ ceva greŭ dintr'o înălțime; totŭ de o dată mĕ pomeniĭ și eŭ pe marginea uneĭ ripe și din fundulŭ eĭ audiĭ eșindŭ nisce gemete care 'mĭ deteră să pricepŭ că trădătorulŭ nu scăpase de glónțele mele decâtŭ pentru a își zdrobi ósele peste stâncĭ.

In iuțéla góneĭ, eŭ mĕ depărtasemŭ óre cumŭ de ómeniĭ meĭ și ocolindŭ după unghiulŭ uneĭ stâncĭ pentru a-ĭ reîntâlni, mĕ treziĭ de odată în mijlocŭ

uneĭ cete de husarĭ austriacĭ, carĭ eşiseră din rêndurile lorŭ pentru a face o recunóscere şi pe care 'ĭ atrăsese în partea acésta sunetulŭ pistólelorŭ mele. La a lorŭ întâlnire, eŭ mĕ credŭĭ perdutŭ. Vruseĭ însă să facŭ o încercare pentru a le scăpa maĭ înainte d'a mĕ preda ca să facă cu mine orĭ-ce arŭ vrea. «Amicĭ, le ḑiseĭ în limba italiană, auḑit-aţĭ semnalulŭ meŭ? veniţĭ în ajutorulŭ unuĭ creştinŭ, care caută să fugă; scăpaţi-mĕ de turbanulŭ acesta din capŭ şi curîndŭ daţi-mĭ vre-o căciulă».

La aceste cuvinte, mĕ primiră cu marĭ strigărĭ de veselie; fie-care luă în mână-şĭ căciula ce purta şi o ridică în aerŭ, dar profitândŭ de momentulŭ unde mânele lorŭ eraŭ ast-felŭ prinse, pornĭĭ în galopulŭ celŭ maĭ mare. Auḑiamŭ deja sgomotul mersuluĭ oştirilorŭ mele şi în puţine minute ajunseĭ iară corpulŭ meŭ de oştire. Husariĭ, auḑindŭ şi eĭ acelŭ sgomotŭ, ce le vestea că ĭĭ ajunge inamiculŭ, nu maĭ creḑură de trebuinţă să mĕ urmăréscă, ci se înturnară trimiţêndu-mĭ dreptŭ escortă câte-va glónţe, carĭ, mulţămită ceţeĭ, şuerară pe lângă urechile mele, dar mĕ lăsară să trăescŭ. Maĭ făcurămŭ încă vre-o doue sute de paşĭ şi céţa se respândi îndată şi ne vĕḑurămŭ numaĭ la o bătaie de puşcă departe de liniile austriacilorŭ. Un foc spăimântătorŭ din tóte bateriile lorŭ ne salută de o dată. Eŭ le respunseĭ dândŭ semnalele de năvălire; şi pe când spahiiĭ, carĭ respinseseră corpulŭ de cavalerie, loveaŭ pe inamicŭ în laturе, eŭ mergeamŭ dreptŭ într'însulŭ cu óstea cea-l-altă.

Arnăuţiĭ noştriĭ ajutoraţĭ de săbiile lor, se suiră peste redutele asupra cărora eraŭ puse bateriile, şi enicerĭĭ noştri scóseră cu dinţiĭ lor fitilulŭ dela tunurĭ; rupseră îngrădirile de castramente, şi împlurară şanţurile cu corpurĭ grămădite, căcĭ mulţĭ bravĭ periră maĭ înainte de-a se întări liniile. In sfîrşitŭ foculŭ inemiculuĭ începu a se domoli şi numĕrulŭ luĭ a se împuţina. Ne făcurămŭ cu tunulŭ unŭ drumŭ prin eĭ şi trupele nóstre năvăliră din tóte părţile ca o gârlă răpede. Găsirămŭ în tabără grămeḑĭ de morţĭ, dar nicĭ unŭ corpŭ cu viaţă. Austriaciĭ fugiseră cu atâta zorŭ mare, încâtŭ nicĭ nu astupaseră tunurile ce părăsiseră.

Inaintându-ne spre contumaţă (vamă) şi cele-l-alte clădirĭ, din dosulŭ tabereĭ, le găsirămŭ asemenea pe tóte pustiĭ. Din délulŭ de unde se aflaŭ edificiurile acestea, se vedea prea lămuritŭ trupele inemice, carĭ eraŭ deja la o distanţă însemnată, şi cercaŭ să apuce pasulŭ ce ne despărţea de Braşov (Cronstadt), prin partea cea maĭ strîmtă a aceluĭ pasŭ. Câtŭ eramŭ de prăpăḑiţĭ de ostenélă nu vruseĭ să oprescŭ mersulŭ nostru nicĭ unŭ singurŭ minutŭ, ci continuarămŭ a urmări pe fugarĭ. Ajunserămŭ peste puţinŭ la o rîpă, unde treĭ sute de ómenĭ otărîţĭ ar fi pututŭ lesne să opréscă o armie întrégă. Dar ameţéla Austriacilor era aşĭa de complectă, în câtŭ fie-care soldatŭ fugea deosebitŭ. Vre-o treĭ ḑecĭ însă se raliară şi vrură cât-va timpŭ să se opue mersuluĭ nostru, dar nu le folosi acésta la altŭ nimicŭ, decâtŭ de-a se preda singurĭ în mâna morţiĭ.

Indată, din vîrfulŭ unuĭ dealŭ, zărirămŭ de departe câmpia în care da strîmtórea aceea; şi la a eĭ vedere, speranţa şi chiarŭ încredinţarea de-a putea ajunge până la Braşov scóse din pepturile nóstre strigărĭ de o bucurie generală. Unŭ singurŭ lucru ne cumpĕta: Austriaciĭ păreaŭ a se ralia din noŭ la gura poteceĭ şi a se pregăti să intre iară într'însa pentru a ne disputa trecerea. Creḑurămŭ întêiŭ, că ne înşelaŭ ochiĭ noştriĭ, dar ne încredinţarămŭ în curêndŭ că acésta nu era o ilusiune de optică. Indată ce se aflase la Braşov, că trecătórea strîmtoreĭ dela Bozan fusese învinsă, se trămisese treĭ miĭ de ómenĭ, ce formaŭ garnizóna acesteĭ cetăţĭ, ca să vie în ajutorulŭ corpuluĭ austriacŭ ce fu-

sese învinsŭ de armele nóstre; eĭ întâlnirĕ pe fugarĭ, se întrunirĕ cu dênşiĭ, şi'ĭ aşeḑarĕ la arier-gardă, ca să isbéscă cu trupele cele odinite pe soldaţiĭ noştriĭ ceĭ obosiţĭ.

Nu eramŭ în stare să luptămŭ cu năvălirea uneĭ cavaleriĭ ce nu trăsese încă nicĭ unŭ focŭ. şi într'o clipă trupele acestea nuoĭ, pornindŭ din délulŭ în vîrfulŭ căruia le vĕḑuserămŭ, căḑură peste noĭ cu totŭ avantagiulŭ ce le da clina tĕrîmuluĭ. Otărîĭ cu tóte acestea să le ţinŭ peptŭ, numĕrulŭ lor nepărêndu-ni-se prea considerabilŭ; dar când vĕḑuĭ, după resistenţa mea la lovirea acesteĭ d'întêiŭ divisiĭ, că maĭ ese totŭ de pe délulŭ acela încă o a doua divisiune şi maĭ numerósă, simţiĭ bine, că nu maĭ e speranţă de-a reuşi, şi că nu ne maĭ rĕmânea altă partidă de luatŭ decâtŭ de-a ne întórce înapoĭ.

Când vĕḑusemŭ pe inemicŭ că începea a se reuni, înţelesesemŭ că trebuia să alergŭ la mijlóce estraordinare spre a reînvia ardórea soldaţilor meĭ obosiţĭ; prin urmare le împărţisemŭ câte unŭ paharŭ mare de *curagiŭ*, subt formă de *rachiŭ*. Acéstă doctorie făcu efectŭ: le încălḑi inima, şi aburiĭ eĭ li se urcă în capŭ. Câţĭ-va din eĭ se simţiră aşia de înflăcăraţĭ de dorinţa de-a se sui la cerŭ prin drumulŭ celŭ maĭ scurtŭ, încâtŭ nemulţămindu-se d'a fi ucişĭ în rîpă, se suiră pe munţiĭ din prejurŭ. De acolo asvîrleaŭ ca plóe arborĭ, petre, bucăţĭ din stâncĭ peste Austriacĭ împedecându-le ast-felŭ mersulŭ, pe când restulŭ armieĭ îşĭ sĕvârşea retragerea în bună ordine. Dederămŭ focŭ vămeĭ în trecere; şi părăsindŭ tabăra cea cu şanţurĭ, unde plătiserămŭ atâtŭ de scumpŭ cea d'întêĭ victorie, reintrarămŭ în Valachia, fără altă perdere decâtŭ a câtor-va intusiaştĭ dintre noĭ, carĭ prea multŭ se devotaseră. Nóptea în sfârşitŭ veni şi ea, ca să maĭ domoléscă atâtŭ góna ce ne daŭ Nemţiĭ, câtŭ şi iuţéla fugeĭ nóstre şi ast-felŭ puturămŭ cu ceva orînduială maĭ bună să reintrămŭ în partea Vălenilor.

O împrejurare pricinui o simţitóre mâhnire trupelorŭ mele, căcĭ perdurămŭ în timpulŭ retragereĭ nóstre pe ceĭ maĭ mulţĭ dintre prisonieriĭ ce prinseserămŭ în góna nemţilorŭ. Ceĭ maĭ voĭnicĭ şi maĭ activĭ găsiseră mijlocŭ să scape la primulŭ momentŭ de confusiune şi ne remăsese numaĭ din ceĭ răniţĭ şi obosiţĭ de ostenélă, carĭ maĭ multŭ ne împedecaŭ mersulŭ decât ne folosiaŭ. O parte din eĭ avură norocalŭ d'a muri pe drumŭ; cât pentru ceĭ ce se păreaŭ dispuşĭ să trăiască, fără altŭ motivŭ decât d'a ne încurca drumulŭ, nu fuse bine de dênşiĭ; maĭ toţĭ suferiră o operaţiune hirurgicală, care ţintea a deosebi trunchiulŭ de extremitatea superióră a corpuluĭ, căcĭ soldaţiĭ meĭ nu primeaŭ a se încurca cu calabalîcŭ de prisosŭ şi capulŭ unuĭ inamicŭ le era îndestulŭ a căpăta recompensa obişnuită. Mĕ siliĭ să conservŭ pe la locuriĭ lorŭ câte-va capete care îmĭ însuflaŭ milă; dar vĕḑuĭ că mijlocirea mea la acésta, nu plăcea eroilorŭ meĭ: «Eĭ vreaŭ, ḑiceaŭ eĭ, să le lasŭ sarcina asta asupră-le s'o săvârşiască după voia lor».

După ce ămblarămŭ maĭ tétă nóptea fără a ne opri, odinirămŭ la cele dintâiŭ raḑe ale auroreĭ. Plecarămŭ apoĭ şi séra reintrarămŭ în Valeni, unde nu fuserămŭ lăudaţĭ multŭ pentru lauriĭ ce udaserămŭ cu sângele nostru, cu tóte că noĭ făcuserămŭ multŭ maĭ multŭ decât toţĭ aceia ce cercaseră, maĭ înainte de noĭ, a lua vre-o strîmtóre. Şi apoĭ noĭ aduceamŭ şi prea puţine capete şi mĕ temŭ, că arnăuţiĭ meĭ ar fi luatŭ ca să-şĭ împle sacĭĭ, chiarŭ capete de ale tovarăşilorŭ lorŭ ucisĭ, décă soldaţiĭ musulmanĭ n'arŭ fi avutŭ înţelépta îngrijire d'aşĭ rade capetele, pentru a nu se întâmpla greşele ca acestea.

Décă cititorilorŭ li se pare că amŭ datŭ o socotélă pré amănuntă despre spediţiunea acésta, îĭ rogŭ să se gândéscă, că eŭ scriŭ pentru petrecerea mea

mai multŭ şi apoi care evenimentŭ din resbelulŭ acesta póte fi pentru mine mai interesantŭ, decât bătălia dela Bozan, în care eramŭ chiarŭ eŭ însumi eroulŭ?

La Văleni, aflarămŭ îndată nuvela, că nu numai strâmtórea acésta, darŭ tóte câte ducŭ în Transilvania, fuseseră fortificate şi se păziaŭ, pentru a nimici orî ce nouă încercare d'a le mai lovi. Renunţarămŭ dar la acestŭ proectŭ şi mi se dete ordine d'a porni tótă oştirea spre Focşani, punctulŭ către care din tóte părţile se păreaŭ a veni să se grămădéscă norî noi.

IV.

SUMARIU.

Frigulŭ aduce unŭ armisteţŭ cu nemţii. — Luarea Ociacofuluĭ de către Potemkin. — Selim succede luĭ Abdul-Hamid la 7 Aprilie 1789. — Disgraţia luĭ Hassan şi a luĭ Iussuf. — Incurcătura în care se află Mavrogheni. — Armistiţiu la 20 Maiŭ 1790. — Mórtea luĭ Hassan. — Stefan, nepotulŭ luĭ Mavrogheni este înlocuitŭ prin Hangerliu. — Reinceperea ostilităţilorŭ cu Austriacii. — Cele din urmă lupte ale luĭ Mavrogheni.—Esecutarea luĭ.

Ruşii sub comanda luĭ Romanţof luaseră ĭarăşi Iaşii, chiarŭ dela deschiderea campanieĭ. Austriacii, subt ordinele luĭ Coburg, se înaintaseră până la Ajud. Departe de a se sfii de unŭ bimbaşă (colonelŭ turcŭ), ce trămisese Mavrogheni cu 1800 de ómenĭ, pe la jumĕtatea luĭ Octombre, ca să scóţă ante-posturile lorŭ din acelŭ oraşŭ, eĭ continuaseră mersulŭ lorŭ şi luaseră în sfârşitŭ şi oraşulŭ Focşani.

Valachia se părea atuncĭ a fi în cea mai mare primejdie; numai din pricina apropiereĭ ierneĭ se mai amână sfirşitulŭ. Armiele combinate, credêndŭ că este îndestulŭ pentru anulŭ acela biruinţa Moldoveĭ întrege, se aşeḑară în cuartirurile lorŭ de iarnă, Ruşii la Iaşi şi Nemţii la Roman; ĭar noi stamŭ destulŭ de rĕŭ în tabăra nóstră nu departe de Focşani.

Trebile nu înfăţişaŭ unŭ aspectŭ mai favorabilŭ dincolo de Valachia. Prin năvălirea sa în Banatulŭ Temişóreĭ, visirulŭ Iusuf împlusese imperiulŭ otomanŭ întregŭ de cea mai mare veselie, şi apoi de odată cufundase tóte inimele într'o fórte mare întristare. Luarea acesteĭ provinţe fusese aşĭa de grabnică, spaima rĕspândită prin succesulŭ vizirului fusese atâtŭ de mare, încâtŭ Buda şi chiarŭ capitala Austrieĭ credea deja, că vĕdŭ pe Turcĭ la uşa lor; dar o mână mai puternică decâtŭ cea omenéscă însemnase Mehadia ca termenulŭ celŭ din urmă alŭ progreselor luĭ Iusuf. Sub zidurile cetăţeĭ acesteia, aerulŭ ciumatŭ alŭ acestuĭ locŭ mlăştinosŭ, se făcu îndoitŭ vătĕmător sănĕtăţeĭ, din pricina timpuluĭ umedosŭ, şi ḑecimă aşĭa de teribile rîndurile soldaţilor sĕĭ, încâtŭ pentru a nu'ĭ perde pe toţi, se vĕḑu silitŭ d'a părăsi cu cea mai mare grabă biruinţele séle. Totŭ cu acea iuţélă cu care condusese în Banatŭ o oştire numerósă şi plină de ardóre, totŭ aşĭa de răpede scóse elŭ înapoi o mână de trupe slăbănogite prin bóle, şi se vĕḑu silitŭ la sfîrşitulŭ anuluĭ, d'a închia, pentru treĭ luni, cu Nemţii, unŭ armistiţiŭ umilitor.

Confidenţa Turcilor în comandantele puterilor lor pe mare încercase o isbire totŭ aşĭa de completă. La începutulŭ primăvereĭ din 1788, când Hasan, căpitan-paşa, se suise în Marea Négră cu optŭ-spre-ḑece corăbii de linie, douĕ-ḑecĭ de fregate şi o sumă nenumĕrată de şalupe canoniere, pentru a merge să lovéscă escadra ruséscă lângă Kinburn, imperiulŭ întregŭ avea cele mai strălucite speranţe de reuşită; dar când trecu timpŭ după timpŭ şi primiră bătăĭ după bătăĭ;

când întêĭ şalupele canoniere ale luĭ Hasan fură prăpădite în Liman de către Nasaŭ; când apoĭ flota sa se respinse cu o perdere însemnată de către Paul Iones la Gluboca; când în fine tótă pregătirea corăbiilor séle de resbelŭ fu prăpădită prin acești doĭ comandanți de maĭ susŭ, împreunați în dreptulŭ Kinburnuluĭ, atunci inimile tuturor musulmanilor se împlură de spaimă şi de temerĭ; toți se acoperiră cu sacĭ şi cu cenuşă, toți vĕdură mâna luĭ Dumnedeŭ ridicată în contra celor ce aŭ turburatŭ pacea.

Câtŭ fu de mare desperarea bine-credincioşilor, când, la 17 Decembre, Potemkin se făcu stăpânŭ peste importanta cetate dela Ociacof! Efectulŭ produsŭ prin evenimentulŭ acesta este maĭ presusŭ de orĭ-ce descriere. După unŭ anŭ ca acesta, însemnatŭ prin amenințătorulŭ pericolŭ alŭ Valachieĭ, prin perderea Moldavieĭ, desființarea armieĭ turcescĭ, nimicirea floteĭ otomane, rușinosulŭ armistițiŭ încheiatŭ cu Austria, şi luarea unuia din bulevardele imperiuluĭ de către Rusia, calamitățile se păreaŭ că nu vor maĭ înceta decâtŭ după ce némulŭ luĭ Osmanŭ s'ar fi isgonitŭ din Europa cu desevêrşire. Poporațiunea a căreia nemulțămire pricinuită de tóte aceste nenorociriĭ se maĭ amărîse şi maĭ tare vĕdêndŭ mereŭ despărțirĭ din armia mareluĭ visirŭ, că se întorceaŭ în tóte ḑilele, trecêndŭ Bosforulŭ, în starea cea maĭ miserabilă; începu atunci poporulŭ să céră capulŭ luĭ Iusuf, totŭ aceleaşĭ strigărĭ furióse cu carĭ maĭ înainte ceruseră numirea sa de visirŭ.

Insă, renunțândŭ la orĭ-ce proectŭ de resbelŭ ofensivŭ, visirulŭ otărî să concentreze, pe câtŭ va fi putință puterile séle la unŭ locŭ, spre a se ocupa de apĕrarea imperiuluĭ. Trimisese luĭ Mavrogheni unŭ adaosŭ de cinci miĭ de ómenĭ carĭ împrăştiindu-se între Curtea de Argeş, Rômnicŭ, Brâncoveni, Vălenĭ şi Câmpina, se păreaŭ a fi de ajunsŭ spre apĕrarea otaruluĭ Principatuluĭ sĕŭ, şi intră apoĭ şi elŭ însu-şĭ în Basarabia, pe când ostilitățile se suspendaseră.

Işĭ rădică deja mâna spre a da în acea parte o nouă lovitură în Moldavia şi'şĭ promitea, că succesele séle de maĭ înainte se vor renoi, când o împrejurare neaşteptată veni să vestejéscă tóte speranțele Turcilor şi să ne paraliseze puterile.

Acésta fu mórtea Sultanuluĭ Abdul Hamid, căruia îĭ succese nepotulŭ sĕŭ Selim, şi la împrejurarea acésta nimenĭ nu era pregătitŭ. Fără a fi pututŭ prevedea o aşĭa mare preschimbare, acestŭ Principe trecu de odată, la 7 Aprilie 1789, din umbra haremuluĭ la splendoarea tronuluĭ despoților otomanĭ.

Ca ceĭ maĭ mulțĭ tinerĭ, Selim se ocupă a strica totŭ ce făcuse îpredecoruluĭ sĕŭ. Barba luĭ abia era de cinci-spre-ḑece ḑile şi aceĭ doĭ favoriț principalĭ aĭ unchiuluĭ séŭ, Iusuf şi Hasan, căḑură îndată din posturile înalte ce ocupaŭ. Nu-ĭ trată însă de totŭ cu asprime. Vîrsta luĭ Hasan, îndelungele séle servicii, vechile séle isbândĭ, inspiraŭ încă pentru acestŭ eroŭ veteranŭ unŭ felŭ de veneraţiune, la care era lumea obicĭnuită şi căria noulŭ monarhŭ credu că trebue să se plece. Işĭ ascunse dar disgrația sa prin aparința uneĭ favorĭ nouĭ, şi îlŭ orândui Begler-beĭ alŭ Rumelieĭ, iar pe căpitan-beĭ (care era până aci comandantŭ alŭ marineĭ, subt ordinile séle), anume Geretlu-Husein, îlŭ puse în locŭlŭ mareluĭ amiralŭ.

Nu numaĭ că Hasan se depărta cu acestŭ chipŭ de elementulŭ sĕŭ naturalŭ, dar, osebitŭ de acésta primi ordinŭ de-a pleca în fruntea armieĭ din Basarabia, în calitate de Seraschier, să desrobéscă fortăreța Ociacovuluĭ. Iusuf, ce era cu mult maĭ puținŭ întemeiatŭ în dragostea poporuluĭ suferi o disgrație maĭ complectă. Din rangulŭ de vizirŭ mare îlŭ koborî la acela de pașă de Vidin; şi spre a învenina şi maĭ multŭ săgéta cu care îlŭ răni, demnitatea ce elŭ perdea, fuse dată guvernatoruluĭ acesteĭ cetățĭ, chiarŭ inemiculuĭ sĕŭ celuĭ maĭ de-

claratŭ. Acestŭ noŭ comandantŭ primarŭ era supranumitŭ Dgenase, adică Mortulŭ, supranume ce i se dedese din causa slabeĭ sănĕtăţĭ.

Cătŭ despre Mavrogheni, nu i se făcu îndată vre-o schimbare în situaţiunea sa. Pe cătŭ timpŭ era primejdia încă mare, şi era trebuinţă de multă energie, elŭ era trebuinciosŭ; dar căderea protectoruluĭ luĭ puse în mişcare tóte limbele invidieĭ, şi în secretŭ se pregătiră o mulţime de acusărĭ pe care îşĭ propuneaŭ inemiciĭ sĕĭ să le asvîrle asupra luĭ la cea maĭ d'intêiŭ ocasiune favorabilă. In faptă, nu esistă nicĭ o crimă, séŭ greşală, care să nu-ĭ o impute. Se ţicea că administrase rĕŭ treburĭ cu care nicĭ odinióră nu le primise; că tăiase capete, care încă staŭ fórte solide pe umeriĭ lor. Décă adevĕrulŭ s'ar afla între amêndouĕ estremele, s'ar fi pututŭ privi elŭ ca omulŭ celŭ maĭ perfectŭ, căcĭ i se făcéŭ imputările cele maĭ contradictorie şi cele maĭ nepotrivite. Totŭ de odată îl făceaŭ şi cumplitŭ şi risipitor; şi laşŭ şi îndrăsneţŭ; şi superstiţiosŭ şi ateŭ; şi prea blândŭ, şi prea aspru; şi prea prudentŭ, şi prea nesocotitŭ. Dar deşi nu era prea lesne de-a vedea cu deslușire, care-ĭ eraŭ crimele, totŭ era evidentŭ, că pedépsa îĭ era neînlătuarată şi că i se va face, îndată ce sentinţa se va putea pune în lucrare fără primejdie, căcĭ era deja pronunţată în secretŭ. Despre acésta era chiar elŭ convinsŭ; şi pe orĭ-ce Grecŭ vedea plecândŭ spre Bucurescĭ i se părea că o să fie unŭ pârîtorŭ, care mergea să dea dovadă în contra luĭ. asemenea şi pe orĭ-ce turcŭ vedea că sosesce aci, gândea că este vestitorulŭ însărcinatŭ a-ĭ aduce disgraţia sa.

Aflându-se în posiţiunea acésta şi şciindŭ, că perderea principatuluĭ sĕŭ va trage după sine şi perderea luĭ chĭarŭ, ne avêndŭ să aştepte nicĭ unŭ ajutorŭ de la noulŭ vizirŭ, care dorea să 'l vadă încercândŭ pagube în resbelŭ maĭ bine decât isbândĭ, Mavrogheni îşĭ slei visteria sa privată pentru a ridica cu a sa cheltuĭală unŭ corpŭ noŭ de oştire; şi alăturându pe lângă acésta şi óstea ce maĭ putu aduna din tabăra dela Focşanĭ, porni spre Rômnic, pentru a organisa acolo unŭ atacŭ generale, care să se pótă da tot într'unŭ timpŭ în contra turorŭ strîmtorilorŭ Transilvanieĭ, avêndŭ speranţă că inamiculŭ, vĕdêndu-se silitŭ d'a se apăra din tóte părţile de o dată, s'arŭ putea afla deschisŭ maĭ multŭ din vre-o parte. Mavrogheni se şi încărcă a cârmui însu-şĭ elŭ spediţiunea în contra strîmtoreĭ dela Timiş. Dar, séŭ că aŭ aflatŭ Austriaciĭ scopulŭ sĕŭ, séŭ că l'aŭ bănuitŭ, căcĭ eĭ îĭ apucară înainte printr'unŭ atacŭ atâtŭ de puternicŭ, în cât chiarŭ până să nu aibă timpulŭ d'a da semnalele loviriĭ, ce combinase elŭ, fuse respinsŭ cu o perdere considerabilă şi silitŭ de a se înapoia spre Ploescĭ. Vĕdêndu-şĭ dar ast-felŭ proectele zădărnicite până a nu avea timpulŭ de a le îndeplini, îşĭ rechiămă trupele séle dela otarele Ungarieĭ şi se întórse descuragiatŭ cu totulŭ, la Rômnic, unde îşĭ aşedă cartierulŭ generalŭ.

Dela începutulŭ foculuĭ eŭ fusesemŭ rănitŭ la cópsă printr'unŭ glonţŭ, care, atingêndu-mĕ la osŭ produse încetŭ încetŭ o esfoliaţiune fórte durerósă. Rana acésta mĕ pusese pentru cât-va timpŭ în neputinţă d'a servi, de aceea părăsiĭ Rômnicul şi mĕ întorseĭ la Bucurescĭ, unde chirurgulŭ luĭ Vodă, singurulŭ tăetorŭ de óse de omŭ din principatŭ, carele era în stare d'a deosebi unŭ osŭ de piciorŭ dintr'unŭ ciocănelŭ de tobă, fu trimisŭ de vre o doue orĭ la mine pentru a-mĭ grăbi vindecarea.

Nu voiŭ maĭ întreprinde să deslușescŭ aicĭ în ce chipŭ, după evenimentele acestea maĭ mărunte, de care vĕ vorbiĭ, fură scăpaţĭ de douĕ orĭ Coburg şi Austriaciĭ, prin activitatea fără esemplu a luĭ Suvarof, căcĭ de doue orĭ eraŭ să fie prăpădiţĭ de către turcĭ. Suvarof bătu cu desĕvârşire pe turcĭ, odată la

Focșani și alŭ doilea la Rômnic; acestea sunt fapte pe carĭ analele neuĭtate ale istorieĭ le-a scăpatŭ din întunericŭ. Ast-felŭ, de mare era ameţéla turcilorŭ la Rômnic, în cât, cu tóte ca Dgenaze, comandantele lorŭ, ordonase să se împușce chiarŭ soldaţiĭ sĕĭ, carĭ arŭ fugi, dar tótă tabăra otomană căḑu în puterea inamicilorŭ lorŭ. Cursulŭ Dunăreĭ se opri prin numĕrulŭ multorŭ care ce rĕmăseseră într'însa și prin trupurile acelorŭ, carĭ cercară să trécă undele séle împlute de sânge.

In Bucurescĭ, tótă lumea, dela mare până la micŭ, eraŭ în consternaţiune; ceĭ maĭ mulţĭ dintre curtisaniĭ luĭ Mavrogheni îl părăsiră, până chiarŭ și rudele luĭ cele maĭ de aprópe și nepoţiĭ luĭ. Unele dintre persónele însemnate ale ţĕreĭ părăsisă capitala, înainte de plecarea principeluĭ și pe când principele eșĭa din orașŭ pe o pórtă spre a merge în Turcia, boeriĭ sĕĭ eșiaŭ pe alta pentru a complimenta pe nemţĭ, carĭ, după bătălia dela Rômnicŭ, porniseră îndată spre Bucurescĭ.

Cât despre mine, fără a căuta să mĕ laudŭ de credinţa mea și cu tóte că așĭ fi pututŭ găsi causă pentru a rĕmânea în Bucurescĭ, căcĭ rana mea mĕ silea a schiopăta în suita principeluĭ, făcuĭ neroḑia de a merge după dênsulŭ. Temerea mea cea maĭ mare era, că 'lŭ vedeamŭ cufundatŭ într'o desĕvârșită întristăciune de a părăsi suveranitatea a căreĭ căpătare 'lŭ costase atât de multŭ; dar mĕ vĕḑuĭ cu multămire înșelatŭ asupra acestuĭ punctŭ. Cu tóte că atâtea resbele, perdute unulŭ după altulŭ, dedeseră gândurilorŭ séle o colóre pré întunecósă, călĕtoria păru a-ĭ schimba gândurile și a-ĭ rechiăma veselia: «Cine s'a pusŭ vre-o dată pe unŭ tronŭ, îmĭ ḑise elŭ, și a pututŭ sta pe dênsulŭ în liniște? Cine a alergatŭ ca mine după favórea vre unuĭ Sultan, fără să aibă a se teme de perderea capuluĭ sĕŭ? Vie dar mórtea, când va pofti; destulŭ amŭ trăitŭ, décă amŭ fostŭ principe».

Acéstă dispositiune de spiritŭ se schimbâ însă, când sosirămŭ pe malurile Dunăreĭ. Vĕḑêndŭ acestŭ măreţŭ fluviŭ, pe care 'lŭ trecuse, cu câţĭ-va anĭ maĭ înainte, pentru a merge să ia în stăpânire demnitatea cea maĭ înaltă la care elŭ putea să aspire, și pe care se gătea să 'lŭ trécă acumŭ înapoĭ, fugarŭ și despoiatŭ de tótă mărirea, Mavrogheni, cu tóte că fusese principe, se opri spre a'și arunca ochiĭ în urmă, cu mâhnire, și nefiindŭ în stare să se smulgă de odată dela totŭ ce fusese obiectulŭ ambiţiuneĭ vieţeĭ séle întregĭ, elŭ refusă d'a merge maĭ înainte, până nu se va încredința de-a intratŭ în adevĕrŭ Coburg în capitala sa. Dar șcirile rele aŭ aripĭ; elŭ află îndată, că inemiciĭ nu numaĭ aŭ intratŭ în Bucurescĭ, dar chiarŭ că nobiliĭ 'ĭ aŭ primitŭ cu braţele deschise; și ast-felŭ, ḑicêndŭ adio pentru tot-déuna principatuluĭ sĕŭ, elŭ intră în barca care'lŭ aștepta.

Binele câte odată se nasce din rĕŭ. Perḑêndŭ bătaia dela Rômnic, Djenaze perdu și demnitatea de mare-visirŭ; dar, fiind-că elŭ chiarŭ de acumŭ purta numele de mortŭ, Sultanul Selim, creḑu, se vede, că póte să'ĭ lase viaţa. Insă neisbutirea locotenentuluĭ sĕŭ și a celor-l-alţĭ generalĭ aĭ sĕĭ îlŭ desgustaseră de resbelŭ, și elŭ alese, pentru a înlocui pe Djenaze, pe vechiulŭ nostru Căpitan-pașa, Hasan, ale căruia sentimente pacĭnice conveneaŭ maĭ bine dispositiunilor celor nouĕ ale suveranuluĭ. Cumŭ se orândui, noulŭ visirŭ se duse la cuartierulŭ generalŭ, la Șumla; și Mavrogheni recăștigându nițelŭ curagiŭ și speranţă după aflarea acesteĭ noutăţĭ, se duse de grabă să'lŭ întâlnéscă.

Stoiculŭ celŭ maĭ nesimţitor, n'ar fi privitŭ pe aceste douĕ personage fără a simte óre-care plăcere, când 'și frecaŭ barbele unulŭ de altulŭ îmbrăţișându-se, pe când eĭ se cunosceaŭ așĭa de bine între eĭ. Se ḑice, că la cea întêĭ a lor să-

rutare, emoţiunea ce simţiră amêndoĭ fu aşĭa de mare, încâtŭ pleopele lor de aramă vărsară chiar lacrime de bucurie. In faptă, vizirulŭ şi principele eraŭ cu totulŭ unulŭ pentru altulŭ. Luĭ Hasan i se părea, că ajutorulŭ luĭ Mavrogheni ĭ ar chezăşui ceva succese diplomatice, şi luĭ Mavrogheni ĭĭ părea reazimulŭ luĭ Hasan maĭ necesarŭ decâtŭ esistinţa; dar vaĭ! bucuria celuĭ din urmă fu scurtă. Intocmaĭ ca Moisi, Hasan era destinatŭ a privi numaĭ de departe obiectulŭ tuturor dorinţelor séle, ţinta tuturor bucuriilor séle: pacea cea de multŭ căutată, şi pe care în sfîrşitŭ abia o vedea licărindŭ în depărtare, sórta poruncise ca elŭ să nu guste din închierea eĭ. După o iarnă întrégă petrecută în negoţiaţiunĭ spinóse şi ostenitóre, numaĭ unŭ armistiţiŭ se încuviinţase, şi la 20 Martie 1790, Gazi-Hasan, după o zăcere care nu ţinu decâtŭ câte-va ore, termină lunga şi strălucita sa carieră. Uniĭ inculpaŭ pe inemiciĭ séĭ de a-ĭ fi scurtatŭ ḑilele, dar era de nouĕ-ḑeciĭ de anĭ când muri.

N'a maĭ rĕmasŭ acumŭ luĭ Hasan decâtŭ memoria; dar ea va trăi înconjurată de splendóre, câtŭ timpŭ va ţine imperiulŭ turcescŭ. Unŭ singurŭ norŭ, ce ar întuneca sórele la apusulŭ sĕŭ, n'ar putea face să se uĭte atâtea ore în timpulŭ cărora elŭ a aruncatŭ pârae de lumină. Fusesemŭ martor, în tinereţea mea, la espediţiunea din Morea; maĭ târḑiŭ 'lŭ amŭ urmatŭ în Egipt, şi destinata sa esercitase asupra aleĭ mele aceeaşĭ influinţă depărtată, dar neîntreruptă, ce esercitézĕ asupra natureĭ întregĭ marea făclie a lumeĭ. Precumŭ am vĕḑutŭ pompa ameḑiḑileĭ séle, vĕḑuĭ şi raḑele din urmă ale apusuluĭ sĕŭ; şi nu numaĭ că în timpulŭ vieţeĭ luĭ Hasan, sórta mea a stătutŭ legată indirectŭ de-a luĭ, dar încă şi după mórte'ĭ sórta mea se află înfăşurată în negrulŭ întunecimeĭ ce acoperi imperiulŭ Otoman.

Intîmplarea acésta ridică curagiulŭ partideĭ, care voia resbelulŭ. Un simplu agă dela Ruşciuc fu numitŭ ca succesor al luĭ, numaĭ din pricină, că, cu câţi-va anĭ maĭ înainte, acelŭ turburătorŭ musulmanŭ insultase pe principele Repnin (1), carele trecea, ca vestitor de pace, prin oraşulŭ ce guverna elŭ. Mânia personală fu privită ca o chezăşuire despre sciinţa militară. N'amŭ trebuinţă să adaogŭ că cu câtŭ maĭ multŭ Hasan s'a arĕtatŭ amicŭ alŭ luĭ Mavrogheni, cu atîtŭ succesorulŭ luĭ se creḑu dator de a-ĭ deveni celŭ maĭ neîmpăcatŭ inemicŭ; dar Mavrogheni maĭ avea încă unŭ inemicŭ secretŭ, de carele nu se temea niciĭ de cumŭ, şi era cu multŭ maĭ periculosŭ decâtŭ toţĭ aceia a cărora duşmănie se declarase: acelŭ inemicŭ era chiarŭ elŭ însuşĭ.

Acestŭ inimicŭ ĭĭ inspirase, puţinŭ câte puţinŭ, o ură învechită în contra nepotuluĭ sĕŭ Stefanŭ, dragomanulŭ arsenaluluĭ; şi acésta fără cuvîntŭ, căcĭ Ştefanŭ era unulŭ din ómeniĭ aceĭa ciudaţiĭ, carĭ preferŭ unŭ postŭ modestŭ cu care să'şĭ pótă crea prin muncă o existinţă liniştită şi dulce, rĕsplata uneĭ oneste şi modeste industriĭ, iar nu posturĭ multŭ maĭ înalte, carĭ sunt şi cu multŭ maĭ sguduitóre şi nesigure, unde ambiţiunea este legănată pe genuchiĭ pericoluluĭ. — Ştefan, pentru a priveghia mai bine cursulŭ şi a preveni consecinţele intrigilorŭ, ce se urzeaŭ împotriva unchiuluĭ sĕŭ, s'a abţinutŭ totŭ-dé-una, cu o neauḑită staruinţă, d'a se amesteca elŭ însu-şĭ în intrige, şi nu'şĭ slăbise puterile în strigărĭ deşerte, niciĭ nu iuţise înrĕutăţirea inemicilorŭ séĭ prin lupte nefolositóre.

O conduită atâtŭ de diferită de a sa, urma să pară de bănuit acestuĭ unchiŭ

(1) Principele Nicolae Repnin, ambasador Rusŭ la Constantinopole, şi apoĭ generalŭ în oştirile Rusieĭ, care luă maĭ multe biruinţe în contra Turcilor.

ne cu minte; și omulŭ care se mulțămise de a se ține de datoria postuluĭ sĕŭ, care vĕḑuse pe Gazi-Hasan înlocuitŭ în comanda marineĭ prin Hasan de la Creta, și pe acesta înlocuitŭ prin Husseim Georgianul, carele sub favoritulŭ sultanuluĭ ca și sub acela căruia i-se închina poporulŭ, nicĭ odată nu s'a schimbatŭ din credința sa către ceĭ maĭ marĭ aĭ luĭ, nicĭ din devotamentulŭ sĕŭ pentru ceĭ de aprópe luĭ, nu putu dobândi dela nesocotitulŭ de unchiu alŭ sĕŭ decâtŭ o dușmănie înrădăcinată dreptŭ recompensă a tutulorŭ calităților sale celorŭ bune și a servicielorŭ ce-ĭ făcuse. In fine Mavrogeni se otărî să întrebuințeze puțina stare și puținulŭ creditŭ ce'ĭ maĭ rĕmăseseră pentru ca se cumpere disgrația nepotuluĭ, séŭ chiar și mórtea luĭ, décă va fi trebuință.

Spăimântându-me de acéstă otărire a luĭ, a căreia esecutare trebuia neapăratŭ se aducă ruina principeluĭ și a tutulorŭ celorŭ de pe lângă dînsulŭ, mĕ duseĭ să'lŭ întâlnescŭ, și fără multe perifrase îĭ puseiŭ înainte tóte consecințele cele rele ale acestuĭ scopŭ nesocotitŭ. — Dar amărîtŭ de necazurĭ, Mavrogeni ajunsese incapabile de a maĭ judeca cu sânge rece. Elŭ semăna cu unŭ omŭ care urcându o stâncă răpede cu ochiĭ tot-dé-una ațintițĭ către vîrfŭ, merge cu pașĭ țepenĭ și siguriĭ, dar la coborîșŭ vĕḑendŭ prăpastia deschisă sub piciórele sale, îĭ perde totŭ cumpĕtulŭ și se aruncă într'însa chiarŭ din frica ce are d'a cădea în întru. — Ofensatŭ de îndrăsnéla mea, dar incapabile d'a găsi cuvinte puternice în contra argumentelorŭ mele, elŭ nu'mĭ rĕspunse la tóte mustrările mele, decâtŭ prin ocărĭ. «Nu sunt încungiuratŭ decâtŭ de trădătorĭ», 'mĭ striga elŭ, spumegându de mânie; «ațĭ luatŭ cu toțiĭ parte la acelașiŭ complotŭ; toțĭ v'ațĭ legatŭ ca să'mĭ luațĭ viața; toțĭ v'ațĭ deschisŭ brațele, ca să'mĭ apucațĭ rĕmășițele avereĭ mele.»

Nu creḑuiŭ de trebuință să cautŭ a'ĭ da rĕspunsurĭ la atâtea înculpărĭ nemeritate; mĕ mărginiĭ a'ĭ spune, că déca va persiste a lucra după plăcerea inemicilorŭ seĭ, rĕsturnându și pe acestŭ din urmă rézimŭ alŭ caseĭ sale, apoĭ amiciĭ sĕĭ se vorŭ vedea siliți a-și îngriji de siguranța lorŭ, și'lŭ lăsaĭ să se maĭ gândéscă la avisulŭ ce'ĭ dedeĭ.

Nu'ĭ fuse de nicĭ unŭ folosŭ. Elŭ continuă să intrigeze pentru isgonirea din funcțiune a nepotuluĭ sĕŭ; și, fiindŭ că ceea ce elŭ cerea cu atâta rîvnă, se întêmplase a fi de acordŭ cu dorințele chiarŭ ale inamicilorŭ sĕĭ celorŭ maĭ înverșunați, elŭ ajunse la ținta ce'și propusese. — Ștefan fu destituitŭ, dar Mavrogeni avu mâhnirea d'a vedea orânduitŭ în locŭlŭ luĭ pe Hangerliul, a căruia ură asupra luĭ Mavrogeni nu avea margini.

Așĭ fi pututŭ, fără vre o mustrare de cugetŭ, să mĕ despartŭ de dênsulŭ în aceste momente, dar din douĕ motive remăseĭ încă cu elŭ: o rĕmășiță de dragoste îĭ maĭ păstramŭ încă, cu tóte nedreptățile luĭ și apoĭ nu 'mĭ venea să-mĭ daŭ demisiunea tocmaĭ în momentulŭ când tămăduirea răneĭ mele îmĭ permitea de a'mĭ relua serviciulŭ.

Adevĕratŭ este, că acelŭ serviciŭ se cunoscea că nu o să ție multŭ timpŭ. Geniulŭ păceĭ pe care 'lŭ vĕḑuserămŭ unŭ minutŭ întinḑendŭ aripele séle deasupra consilielorŭ Porțeĭ, își luase sborulŭ de aci spre Nordŭ și se oprise în Austria. Iosif II, autorulŭ acestuĭ resbelŭ, acelŭ Principe, care, prin chipulŭ nesocotitŭ cu care vruse să esecute scopurile séle folositóre în sine-le, dar care în locŭ de a se sfîrși după dorința luĭ, a aprinsŭ foculŭ rebelieĭ în tóte statele séle, dela Dunăre până la rîulŭ Escaut, Iosif II murise. După ce a stinsŭ flacările ce elŭ ațițase, desființând de o dată pe patulŭ sĕŭ de mórte tóte reformele ce ocupaseră cu ostenélă viața sa întrégă, elŭ și-a datŭ sufletulŭ, împovoratŭ

de vederea atâtorŭ nenorociriĭ publice şi private, ce adăpară cu amărăciunĭ minutele din urmă ale unuĭ om plinŭ de mândrie şi de simţire. Leopold, fratele şi urmaşulŭ sĕŭ, care cu părere de rĕŭ părăsise malurile pacinice ale rîuluĭ Arno, căcĭ nu se bucura d'a se espune vijelielorŭ, care bubuiaŭ atuncĭ împrejurulŭ tronuluĭ imperialŭ, Leopold dedese trupelorŭ Austriace deja nişce ideĭ aşa de diferite din ale trecutuluĭ, încâtŭ într'o vară întrégă, ele se mulţămiră de a privi în linişte pe turcĭ dela unŭ malŭ alŭ Dunăreĭ până la cel-altŭ. Din nenorocire, Iusuf, paşa vidinuluĭ, care nu iubia odihna, luă liniştirea acésta a lorŭ dreptŭ o dovadă de slăbiciune şi îşĭ închipui că puterile séle unite cu acelea ale luĭ Mavrogheni, arŭ fi îndestule spre a isgoni pre Austriacĭ din vecinătatea sa. Elŭ invită pe principele fără principatŭ să vie cu oştirea, ce-ĭ maĭ remăsese, să se unéscă împreună şi acesta se duse lângă elŭ îndată.

La 14 August, Iusuf porunci divisiuneĭ luĭ Mavrogheni să tréca Dunărea, avêndŭ de gândŭ, ca după ce acelŭ despărţimênt se va întări cu şanţurĭ lângă satulŭ Calafatulŭ, din dosulŭ căruia voia să se aşeţe, să tréca apa puţinŭ maĭ susŭ cu restulŭ armieĭ séle, ca să pue pe inamicŭ între doue focurĭ. Dar inamiculŭ nepoliticosŭ, nu lăsă să se îndeplinéscă acestŭ proectŭ, ci, înaintândŭ nóptea fără a fi vĕţutŭ, ne atacă la 26, în faptulŭ ţileĭ, cu oştire multŭ maĭ multă decâtŭ a nóstră. Adevĕrulŭ este că, atăcându-ĭ dela spate, îĭ făcuĭ a crede unŭ momentŭ, că planulŭ nostru reuşise şi că Iusuf elŭ însuşĭ ĭ-arŭ fi atăcândŭ; dar acéstă diversiune venea prea târţiŭ spre a ne scăpa: inamiciĭ eraŭ deja în deplină posesiune a liniilorŭ nóstre.

In mijlocŭlŭ vărsăreĭ de sânge ce urma după acésta, nu sciŭ de îmĭ va fi iertatŭ de a vorbi despre sórta uneĭ căldărĭ, care, câtŭ de prostŭ obiectŭ se pare a fi şi ea, a formatŭ însă unŭ episodŭ însemnat în tabloulŭ generalŭ. De unŭ timpŭ nepomenitŭ, acéstă sculă a bucătărieĭ fusese consolaţiunea, reazimulŭ, punctulŭ de împreunare alŭ uneĭ odale (regimentŭ) respectabile de ieniceriĭ. Trupele acesteĭ divisiunĭ o căraŭ după dânsele în fugele lorŭ, cu tótă iuţéla ce putea să permită forma, mărimea şi greutatea sa, şi căldarea făcea cu maiestate retragerea sa în mijlocŭlŭ funcţionarilorŭ devotaţĭ serviciuluĭ sĕŭ, caĭ eraŭ dela bucătarulŭ primarŭ, Aşci-başa alŭ odaleĭ, până la celŭ de pe urmă rândaşŭ alŭ regimentuluĭ. Unŭ despărţimêntŭ de husarĭ de aĭ inamiculuĭ o zări şi otărî să se facă stăpânŭ pe dânsa. Ieniceriĭ a cărora era căldarea, otărîră şi eĭ, pe de altă parţe, să apere până la mórte unŭ instrumentŭ ca acela, care de atâtea orĭ susţinuse existenţa lor şi restartornicise vigórea lorŭ. Lupta fu lungă şi sângerósă: când Austriaciĭ biruitorĭ duceaŭ căldarea în triumfŭ, când ieniceriĭ, atăcându-ĭ ca nisce desperaţĭ, se puneaŭ iarăşĭ în posesiunea eĭ. In fine, d'abia când victima pasivă a acesteĭ contestărĭ înverşunate, târîtă într'o parte, târîtă într'alta, vĕţu că periră toţĭ apărătoriĭ sĕĭ ceĭ musulmanĭ, d'abia atuncĭ trecu din mânele bine-credincioşilorŭ într'ale păgânilorŭ(1), fără să se arĕte îngrijată de a şci cine vorŭ fi aceia, carĭ vorŭ împlea de aci înainte larga sa capacitate şi cine va fi însărcinatŭ de a maĭ aţiţa foculŭ sub pântecele sale cele năprasnice.

Voĭ care daţĭ tot-dé-una maĭ mare importanţă cuvintelorŭ decât lucrurilorŭ, veţĭ întórce capulŭ cu dispreţŭ dela o asemenea scenă şi veţĭ privi-o ca unŭ faptŭ de vitejie nebunéscă! Aflaţĭ dar, că organisarea fundamentală a ieniceloră, face din căldarea ce servă la fertura din tóte ţilele punctulŭ de împreunare alŭ regimentuluĭ lorŭ, face obiectulŭ a căruia perdere împle, pe acelŭ

(1) Păgânĭ aci suntŭ creştinĭĭ, iar bine credincioşĭ sunt musulmanĭĭ. Anastase e turcit.

corpŭ, ce n'a ştiutŭ s'o apere, cu o pată neştérsă şi ruşinósă şi că îndestulŭ este, ca soldatulŭ să aîbă unŭ obiectŭ óre-care a căruĭ păstrare să fie pentru dênsulŭ unŭ punctŭ de onóre, căcĭ puţinŭ ne pasă ca obiectulŭ acela să fie unŭ vasŭ de aramă, séŭ unŭ peticŭ de mătasă împestriţatŭ de maĭ multe feţe (ca stindardulŭ), séŭ o aquilă, séŭ o căldare.

Divisiunea mea pătimise maĭ puţinŭ de câtŭ tóte în bătaia acésta a nóstră; mĕ întorseĭ dar la Calafat, ca să protegŭ reîmbărcarea celor-l-alte trupe, dar nu putuĭ opri o scenă de o grozavă confusiune. Sute de nenorociţĭ, neputêndŭ ajunge la barcele adunate pe rîŭ, se aruncară în apă cu speranţă d'a le ajunge şi valurile Dunăreĭ uciseră unŭ numĕrŭ maĭ mare de soldaţĭ de aĭ noştriĭ, decâtŭ armele nemţilorŭ. Barca plină de soldaţĭ fu cufundată în apă de către artilerie; o ghiulea sparse barca luĭ Mavrogheni chiarŭ în minutulŭ când elŭ se coborîse dintr'însa şi d'arŭ fi isbit-o cu o clipă maĭ înainte, principele ş'arŭ fi sfârşitŭ ḑilele în Dunăre; dar nu era acésta mórtea ce i se destinase luĭ, ci alta.

Fiind-că rĕmăsesemŭ pe urmă pe malulŭ inamiculuĭ, cu o mână de arnăuţĭ, mĕ aşteptamŭ să beaŭ paharulŭ mucenicieĭ, cu tóte că bĕutura acésta nu 'mĭ era de locŭ pe gustŭ, cândŭ zăriĭ la câţĭ-va paşĭ o luntricică pitită în stufŭ, pe care n'o luase nimenea de acolo, neputênd-o scóte. O arĕtaiŭ la vre-o patru cincĭ d'intre soldaţiĭ meĭ ceĭ maĭ vrednicĭ; alergarămŭ degrabă la dînsa şi aruncându-ne înăuntru, traserămŭ câtŭ putémŭ, cu braţele în locŭ de vâsle către malulŭ turcesc. Artileria inamică găsise în noĭ unŭ semnŭ ca să lovéscă, dar pentru norocŭlŭ nostru iuţéla cursuluĭ Dunăreĭ ne împinse curîndŭ spre locŭlŭ scăpăreĭ; şi cu tóte că ghiulele şuieraŭ pe lângă urechele nóstre, nicĭ una însă nu ne a atinsŭ de mórte. Mi-aŭ lăsatŭ numaĭ prin cărnurĭ vre-o douĕ rănĭ spre suvenire de ḑioa aceea, dar eŭ m'aşĭ fi lipsitŭ bucurosŭ şi de acelea, cu tóte că, după cumŭ ḑice Coranul, din rănile făcute de armele necredincioşilorŭ ese unŭ mirosŭ plăcutŭ luĭ Mahomet; şi cu atâtŭ maĭ multă, că turcĭĭ sunt atâtŭ de supuşĭ voinţelorŭ providenţeĭ, în câtŭ nicĭ nu obicĭnuescŭ a târî după oştirile lorŭ ómenĭ de aceia, carĭ strică decretele ceruluĭ şi carĭ se numescŭ chirurgĭ.

Reuşirămŭ ast-felŭ a trece Dunărea; ne stabilirămŭ cu şederea în apropierea Vidinuluĭ. Printr'o întâmplare ciudată trecerea nóstră în Turcia se făcea chiarŭ în momentulŭ când Hangerliul deşteptase în capitală vechia istorie a zarafuluĭ Petrache şi de a da de faţă pe Mavrogheni, că s'arŭ fi îmbogăţitŭ din comorile ce perduse Sultanulŭ din pricina morţeĭ silite şi grabnice a acestuĭ bancherŭ. Asemenea loviriĭ date principeluĭ, una după alta, se păreaŭ a face neapĕrată perderea sa; fie-care silinţă ce făcea elŭ pentru a se maĭ ridica nu servia decâtŭ pentru a răpeḑi căderea sa şi maĭ multŭ şi sórta pare că voia să 'lŭ conducă din nenorocire în nenorocire, pentru a încovoia puţinŭ câte puţinŭ orgoliulŭ sĕŭ până la pămêntŭ, nevrêndŭ să-lŭ dobóre dintr'o singură lovitură.

In mijloculŭ silinţelorŭ neroditóre ce făcea elŭ pentru a conserva mândria sa cea neobicĭnuită, se vedea într'însulŭ pe tóte ḑilele simptome de o perdere de curagiŭ crescêndŭ neîncetatŭ. Incepuse să créḑă elŭ însu-şĭ la voia secretă a povăţuitoruluĭ supranaturale cu care în timpiĭ seĭ de fericire, iĭ plăcea să facă a crede pe lume, că are relaţiune; chiarŭ elŭ se temea acumŭ de acelŭ povăţuitorŭ; căcĭ, în locŭ de a fi unŭ geniu bunŭ, acelŭ spiritŭ familiarŭ alŭ sĕŭ devenise o furie rĕsbunătóre, care'lŭ muncia ḑioa şi nóptea. — Cu ochiĭ ţintiţĭ elŭ se adresa din timpŭ în timpŭ către acea fiinţă închipuită, ca cândŭ arŭ fi vĕḑut'o înainte-ĭ, şi'ĭ cerea să-şi maĭ precumpe persecutările, séŭ alte orĭ se apuca d'împreună cu acelŭ spiritŭ să apere şi să îndrepteze conduita şi admini-

straţia sa. Intr'una din ḑile, în mijlocŭlŭ unuĭ cercŭ numĕrosŭ, aromindŭ câte nițelŭ, căcĭ dela unŭ timpŭ încóce, somnulŭ acesta îĭ amorţia adesea simţirile şi dedea o odină scurtă grijilorŭ ce'lŭ sfâşiaŭ, 'lŭ vĕḑuĭ mişcându-şĭ buzele câte-va minute, ca şi cândŭ ar fi şoptitŭ ceva către altă persónă, şi apoĭ sculându-se de o dată, totŭ corpulŭ sguduitŭ de convulsiunĭ, deschiḑêndŭ nisce ochĭ turburaţĭ, şi răcnindŭ cu o voce ca tunetul: «Ba tu minţĭ, duhŭ necuratŭ! căcĭ n'amŭ datŭ eŭ focŭ magasielorŭ celorŭ góle, ce se credea că sunt pline cu grâne; n'amŭ reclamatŭ eŭ léfa desertorilorŭ, carĭ nu părăsise nicĭ odată stégulŭ suveranuluĭ lorŭ; nicĭ n'amŭ îngropatŭ eŭ în câmpŭ casa cu banĭ a oştiriĭ, care după depeşile mele, o răpise o cétă de ulanĭ nemţescĭ; nicĭ paharulŭ cu otravă nu 'l-amŭ datŭ.....».

Inghețândŭ de oróre şi de spaimă, îĭ puseĭ mâna pe buze şi reuşiĭ a opri acestŭ isvorŭ desvelitorŭ de taĭne; îl trăseĭ din cameră afară şi abia putuĭ să domolescŭ rătăcirea minţitorŭ séle. «Selime» îmĭ ḑise elŭ atuncĭ, «ora de pe urmă mi s'a apropiatŭ, aşĭ fi nebunŭ de m'aşĭ flata că pociŭ s-'o depărtezŭ; spune-mĭ dar cu sinceritatea ta cea obicĭnuită, ce 'ţĭ pare a fi maĭ cuviinciosŭ glorieĭ mele: să-mĭ sfârşescŭ eŭ singurŭ ḑilele, ca să nu lasŭ pe persecutorĭ să triumfe după dorinţa ce aŭ, séŭ să aşteptŭ cu linişte şi curagiŭ lovitura fatală ce mi se pregătesce?»

— Stăpâne, îĭ respunseĭ, cu seriositate, toţĭ cunóscemŭ că unŭ rege, unŭ generalŭ, unŭ omŭ de Statŭ, potŭ fără nicĭ o mustrare de cugetŭ, să jertféscă uneĭ politice rele şi nesocotite, unuĭ necazŭ nebunescŭ, unuĭ punctŭ de onóre amăgitorŭ, atâtea victime inocinţĭ pe câtŭ arŭ găsi cu cale. Cunóscemŭ iarăşĭ că unŭ particularŭ póte sacrifica o parte din membriĭ corpuluĭ sĕŭ pentru conservarea celor-l-alţĭ. Dar, orĭ câtŭ de uriciósă arŭ deveni existinţa unuĭ omŭ pentru elŭ însu-şĭ şi pentru ceĭ-l-alţĭ, nu vedemŭ nicăeriĭ să ne ḑică, că 'ĭ este ertatŭ de a alerga la sinucidere şi acésta este cea maĭ grozavă din tóte crimele.....».

— «Nu-ţĭ amŭ cerutŭ eŭ să-mĭ înşiriĭ» strigă Mavrogheni «tóte teoriile şi ideile creştinilorŭ şi mahometanilorŭ; căcĭ aşĭa, luându-ne după aceştĭ din urmă, eĭ ne arŭ ḑice póte că ora morţeĭ nóstre fiindu-ne scrisă pe frunte, nu este în mâna nóstră de a o grăbi. Eŭ te consultŭ pentru a sci care din aceste doue partite m'arŭ face să figurezŭ maĭ cu folosŭ în instorie? Amŭ vĕḑutŭ, că s'a datŭ laude la uniĭ eroĭ din vechime, carĭ s'aŭ ucisŭ fără nicĭ o trebuinţă; amŭ vĕḑutŭ iar, că s'aŭ cântatŭ dintre ceĭ moderniĭ, carĭ s'aŭ supusŭ răbdăreĭ d'a vieţui fără ca să maĭ conserve vre-o speranţă câtŭ de micĭ şi nu pré sciu care din aceştia insuflă lumeĭ maĭ multă admiraţiune».

— «Aceia carĭ trăescŭ, îĭ strigaĭ fără îndoială. Ceĭ viĭ figuréză pretutindenea multŭ maĭ bine decâtŭ morţiĭ. Şi apoĭ afară de acésta, este şi obiceiulŭ pământuluĭ ast-felŭ şi este o datorie de a se conforma luĭ. S'arŭ bănui că vre-o bólă mizerabilă şi ruşinósă te a lipsitŭ de onórea ştrénguluĭ de mătasă şi martoriĭ acesteĭ fapte eroice s'arŭ pune la pedépsă póte ca nisce ucigaşĭ».

Mavrogheni pe ascunsŭ totŭ maĭ conserva óre-care dragoste pentru viaţă. Nu numaĭ că otărî să sufere viaţa şi să n'o maĭ scurteze pe câtŭ îĭ rĕmâsese; dar, pentru a'şĭ asigura maĭ bine şi acéstă rĕmăşiţă, elŭ otărî a o feri de mâna luĭ Iusuf, care devenise acumŭ inemiculŭ sĕŭ.

Eŭ mĕ dispuneamŭ încă odată a'lŭ urma, căcĭ nu mĕ puteamŭ otărî de alŭ părăsi tocmaĭ la nenorocire; dar, spre mirarea mea cea maĭ mare, în locŭ de a-mĭ fi recunoscĕtorŭ de devotamentulŭ meŭ, elŭ îlŭ privi ca o sarcină supĕrătóre. «Amŭ vĕḑutŭ eŭ, îmĭ ḑise elŭ, că Iusuf te are de aprópe; sciŭ eŭ că

escĭ spionulŭ luĭ, şi adăogâ că sigurulŭ şi celŭ din urmă serviciŭ ce aşĭ fi trebuitŭ să maĭ facŭ încă unuĭ stăpânŭ care a fostŭ plinŭ de bunătăţĭ şi de indulgenţă pentru mine şi căruia ar fi trebuitŭ încă să'ĭ maĭ daŭ óre-care supunere, este de-a mĕ depărta pentru tot-déuna dinaintea ochilor sĕĭ». Cât-va timpŭ mĕ împotriviĭ; dar vĕdêndŭ, că în tóte ḑilele îmĭ făcea mustrărĭ noue, că n'amŭ plecatŭ, luaĭ şi eŭ otărîrea de a-lŭ satisface. Bătaia dela Calafatŭ fusese pentru mine unŭ câmpŭ de onóre, şi 'mĭ mărise reputaţiunea mea militară; prin urmare eramŭ fără grijă despre destinulŭ meŭ. Căutaĭ unŭ momentŭ, în care îmĭ păru că Mavrogheni se bucura de óre-care linişte de spiritŭ şi, intrândŭ în camera sa, iĭ sărutaĭ mâna şi iĭ ceruĭ ordinele séle pentru capitală.

Se făcu galbenŭ auḑindŭ vorbele mele, şi se uită la mine cu unŭ aerŭ aşia de speriatŭ, ca şi când nicĭ odinióră nu mĭ ar fi ordonatŭ să mĕ ducŭ. «Stăpâne, iĭ ḑiseĭ, nu m'aĭ învinovăţitŭ însu-ţĭ, chiarŭ eriĭ, ḑicêndŭ că m'amŭ împizmuitŭ a şedea lângă D-vóstră»? «Ah! strigă elŭ, trebuia tu să asculţĭ unŭ omŭ amărîtŭ de atâtea nenorocirĭ grămădite pe capulŭ sĕŭ? Situaţiunea mea nu-ţĭ maĭ lasă nicĭ o speranţă, se vede, de óre-ce aŭ venitŭ lucrurile până aci!» Şi se preămblă cu paşĭ marĭ şi cu unŭ aerŭ turburatŭ. Apoĭ oprindu-se şi cercându-se a se arĕta maĭ liniştitŭ îmĭ ḑise: «Nu, nu se póte; Sultanulŭ nu voiesce să mĕ pérḑă pe mine; elŭ scie bine cătŭ amŭ făcutŭ eŭ pentru binele imperiuluĭ».

Mĕ încercaĭ să'ĭ întărescŭ în minte ideea acésta mângâetóre şi gândeamŭ că şĭ-a maĭ luatŭ puţină odihnă, când de odată sberă cu o sălbăticie maĭ mare ca tot-déuna. «E de prisosŭ să cercŭ a'ţĭ ascunde aceea ce simt. O gróză întunecósă îmĭ apasă sufletulŭ; nisce fantasme de totŭ felulŭ şe ţinŭ după mine şi iaŭ formele cele maĭ îngrozitóre de esme, de năluce împrejurulŭ paşilor meĭ. Chiar acuma iată douĕ, treĭ, o cétă întrégă de aceste esme înfăţişézĕ imaginaţiuneĭ mele prevestirile cele maĭ nenorocite».

— «Eĭ bine, dar printre atâtea duhurĭ de ale întunereculuĭ, iĭ ziseĭ eŭ, nu se vede óre vre unŭ îngerŭ strălucitor, care să'ţĭ arĕte, că ducêndu-mĕ eŭ în capitală voiŭ putea lucra pentru restabilirea posiţiuneĭ Domnieĭ Tale? 'Ţĭ este cunoscută vechia mea intimitate cu Spiridon, influinţa ce are acesta asupra tatăluĭ sĕŭ, legăturile acestuĭ din urmă cu Hangerliulŭ, creditulŭ ce cest-l-altŭ are în Divanŭ, bogăţiile şi ambiţiunea luĭ Mavrocordat. Cunoscĭ câtŭ de multŭ a doritŭ acesta o domnie pentru fiulŭ sĕŭ. Nu s'ar putea lua mĕsurĭ cu dênsulŭ, în puterea cărora elŭ să'şĭ întrebuinţeze starea şi creditulŭ ce are pentru a'ţĭ scăpa viaţa şi rangulŭ ce ocupĭ, subt condiţiunea însă, ca să laşĭ fiuluĭ sĕŭ, după încheerea păceĭ, tóte drepturile ce aĭ maĭ putea să aibĭ asupra Valachieĭ»?

Acésta fu ca şi cumŭ aşĭ fi întinsŭ unŭ paiŭ unuĭ omŭ care se înnécă; dar principele se agăţă de elŭ cu mare zelŭ, şi mĕ sili să pornescŭ, ca să aducŭ proectulŭ acesta la îndeplinire. Când îmĭ luaĭ adio dela dênsulŭ, îmĭ strînse mâna între mânele séle, carĭ eraŭ înmuiate într'o sudóre rece: «Selime, îmĭ ḑise, Selime, tu care m'aĭ cunoscutŭ din tinereţile tale, tu, care tot-déuna aĭ despreţuitŭ bunătăţile mele; tu, pe care nicĭ odată nu te-amŭ perdutŭ din ochiĭ meĭ, nicĭ chiarŭ când te gândeaĭ că te părăsisemŭ cu totulŭ, acordéză-mĭ şi tu singura rĕsplată, care póte sta în puterea ta; nu suferi să se atribue incapacităţeĭ mele aceea ce a fostŭ unŭ efectŭ alŭ ordinelor sórteĭ. Când veĭ auḑi vre odată criticându conduita mea din timpulŭ Domnieĭ, opune acelor învinovăţirĭ tabloulŭ puţinelor şi slabelor mijlóce ce amŭ găsitŭ; spune ce amŭ făcutŭ acolo, şi cu ce le-amŭ făcutŭ. Când s'ar uni lumea întrégă să mĕ condamne, tu nu'ţĭ uita pe vechiulŭ tĕŭ amicŭ, şi aibĭ cutezanţa d'a lua apĕrarea memorieĭ séle».

Mĕ simţiĭ atinsŭ ; eramŭ în punctulŭ de a renunţa la călĕtoria mea, dar în ce-ĭ arŭ fi pututŭ fi de folosŭ presinţa mea? Trăseĭ atuncĭ încetişorŭ mâna mea din mânele séle şi-ĭ ḑiseĭ, că sper alŭ vedea triumfândŭ de toţĭ inamiciĭ sĕĭ.

— Fie pe voia luĭ D-ḑeŭ, îmĭ ḑise elŭ, cu unŭ tonŭ maĭ odinitŭ : plécă şi să-ţĭ dea D-ḑeŭ norocire !»

Plecaĭ, dar nu fuseĭ norocitŭ.

Mavrogheni se mută curîndŭ de lângă Vidin, dar nu se depărtă pré multŭ, ci ămblă cât-va timpŭ rătăcindŭ din satŭ în satŭ, fără să se fixeze nicăerĭ, ca şi când ĭ-arŭ fi fostŭ frică să nu 'lŭ urmăréscă cine-va, însă nicĭ o dată nu se depărtă de lângă otarele principatuluĭ sĕŭ, întocmaĭ ca fluturulŭ de nópte ale căruia aripe s'aŭ pârlitŭ prin flacăra vre uneĭ lumînărĭ şi tot continuă a fâlfâi împrejurŭ, micşorândŭ cércănulŭ din ce în ce, până la minutulŭ otârîtŭ pentru sfârşitulŭ sĕŭ.

Minutulŭ acela sosi pentru Mavrogheni la Bela. Acolo vĕḑu sosindŭ de o dată înainte-ĭ, nu o fantasmă plăsmuită de imaginaţiunea sea, ci unŭ capigiŭ însărcinatŭ a-ĭ aduce cununa mucenicieĭ (căcĭ după prejudecăţile musulmanilorŭ, favórea ştrénguluĭ de mătasă trimisŭ din partea Sultanuluĭ, asigură pe lumea cea-l-altă tóte resplătirile mucenicieĭ). Elŭ păstrase pentru scăparea sea cea maĭ din urmă, unŭ mijlocŭ iscusitŭ, în puterea căruia avea tótă credinţa. Elŭ ḑise trimisuluĭ din partea Sultanuluĭ : «De multŭ timpŭ recunoscusemŭ eŭ într'ascunsŭ, cu câtŭ este islamismulŭ maĭ adevĕrată credinţă decâtŭ tóte cele-l-alte ; singura mea dorinţă ar fi să îmbrăţişezŭ în publicŭ acéstă sfîntă religiune şi să mĕ prenumĕrŭ şi eŭ între ceĭ bine credincioşĭ».

La aceste cuvinte principele scóse din sinulŭ sĕŭ unŭ micŭ coranŭ pe care 'l purta asupra sa cu scopulŭ acesta, 'l sărută cu cuviosie şi ceru să-şĭ facă profesiunea sa de credinţă. O asemenea cerere nu se putea refusa.

Capigiulŭ ĭĭ lăsă totŭ timpulŭ trebuinciosŭ pentru a-şĭ face rugăciunile, îngenunchierile şi spălările după religiunea sea cea nouă şi tocmaĭ după ce îşĭ termină tótă ceremonia ĭĭ mărturisi satisfacţiunea sa de a putea trămite la ceruriĭ unŭ bine credinciosŭ adevĕratŭ.

Ce maĭ putea face Mavrogheni atuncĭ? Nu se afla de loc acolo la îndemână unŭ poporŭ fanaticŭ tot-dé-una gata de a lua sub protecţiunea sa pe neofitulŭ acela, a căreĭ etate tĕnĕră ar fi pututŭ da nascere uneĭ compătimirĭ publice în favórea sa ; păcătosulŭ cu pĕrulŭ albŭ nu avea dinaintea sa decâtŭ unŭ executorŭ cu sânge rece, carele nu se gândea la nimicŭ altŭ decâtŭ, a se achita de misiunea sa. Vĕḑêndŭ dar că orĭ-ce meşteşugire devenise netrebuincióasă, principele se armă în sfârşitŭ cu resoluţiunea de a se supune destinuluĭ sĕŭ. Nu se putu opri însă de a striga îngenunchiândŭ : «Aş fi meritatŭ o altă resplătire, celŭ puţinŭ dela suveranulŭ meŭ. Măcarŭ să maĭ găséscă în totŭ imperiulŭ sĕŭ celŭ întinsŭ, unŭ singurŭ grecŭ, care să-ĭ fie maĭ credincĭosŭ decâtŭ mine !» După cuvintele acestea îşĭ goli capulŭ şi lăsă să-ĭ petrécă ştréngulŭ celŭ fatalŭ şi cu chipulŭ acesta se rupse existenţa luĭ Mavrogheni.

(*Românul* din 1861 Ianuariŭ),

ANEXE LA PAG. 18

Unŭ strenepotŭ alŭ luĭ N. P. Mavrogheni, actualmente consulŭ generalŭ alŭ Turcieĭ la Marsilia, publică o lucrare cu titlu: «*Les Mavroyéni*», la Firmin Didot din Paris. I-am comunicatŭ, la cerere, cólă după cólă, lucrarea mea și d-sa mi-a trămisŭ până acumŭ (Februar 1892) vre-o 5 corecturĭ pe colóne după lucrarea sa. Estragemŭ aci, cele ce scrie despre originea luĭ N. P. Mavrogheni. Este multă *fantasie* în acéstă parte a lucrăreĭ d-luĭ Consulŭ generalŭ, darŭ nu mĕ îndoescŭ, că ea va fi citită cu profitŭ de istoricĭ și că va servi la discernerea adevĕruluĭ.

«... Voilà, en un mot, ce qu'est Paros, après tantôt soixante et dix ans de régénérescence.

C'est donc encore dans son passé qu'il faut rechercher les véritables éléments qui constituent la plus solide gloire de Paros.

Le dernier des hommes remarquables qu'elle ait produit est incontestablement Nicolas Mavroyéni, auquel les Pariens, entre parenthèses, auraient dû conserver un plus fidèle souvenir, une plus constante gratitude.

Les avis sont partagés au sujet de l'origine de cette famille. On pense communément qu'elle se rattache à celle du fameux conquérant vénitien, François Morosini, qui s'immortalisa par l'asservissement du Péloponnèse à sa patrie et en reçut, comme marque de reconnaissance, le titre de «Péloponnésien».

Ceux qui partagent cette croyance, se basent sur une similitude de nom, admissible par le séjour prolongé des Morosini dans le Levant et surtout en Eubée; sur la figuration du lion de Saint-Marc au pied du blason des Mavroyéni, sur les traditions orales conservées par ces derniers à cet égard, et enfin sur le témoignage de plusieurs historiens et généalogistes, comme Félix Sales, C. M. Couma, M. Persiani, Thomas Hope, etc.

En ce qui concerne les traditions existant dans la famille encore maintenant, nous renvoyons le lecteur à ce que nous disons au sujet de la perte des papiers du prince Pierre, dans la biographie que nous consacrons à ce personnage.

L'affinité des Mavroyéni avec les Morosini par la ressemblance orthographique et vocale des noms est trop bien expliquée dans les ouvrages de F. Sales, archéologue-paléographe de Vienne, en Autriche, pour que nous cherchions, ici, à ajouter quoique ce soit à l'interprétation de ce savant.

Quant au séjour des Morosini dans le Levant, les événements qui les y amenèrent ne sont pas d'une date fort reculée et sont, par cela même, faciles à raconter; c'est la simple histoire de la conquête vénitienne en Orient et principalement sur le sol des anciens Grecs, occupé et stérilisé durant des siècles par la domination inintelligente des Ottomans.

François Morosini, qui personnifie cette conquête, fut le plus illustre des membres de cette famille renommée et un des plus grands capitaines qu'ait eu la République de Venise. Né en 1618, il ne tint pendant de longues années qu'une place secondaire dans les fastes de son pays. Le véritable point de départ de sa glorieuse fortune ne commence guère que vers 1685, pour se maintenir jusqu'à sa mort.

Débarqué en Morée au mois de juin 1685 avec une armée de huit mille

hommes, effectif alors respectable contre une nation qui s'acheminait déjà vers la décadence, François Morosini acheva la prise de possession de la Chersonèse moraite par la bataille de Patras, le 23 juillet 1687. En décembre, une fois Athènes prise et abandonnée comme d'aucune utilité stratégique, restait encore Négrepont.

Bien que le doge Justiniani vînt a décéder sur ces entrefaites et que le conseil des Dix l'élut à sa place, le 3 avril 1688, Morosini ne s'en rendit pas moins le 9 du même mois à Paros pour y organiser cette expédition. Les préparatifs achevés, il parut le 23 juillet devant Négrepont et la bloqua sans effet jusqu'au 21 octobre. Alors, il dut lever le siège, tellement ses troupes avaient été diminuées par des combats partiels; et très-fatigué lui même, il tomba malade et fut obligé de revenir à Venise en 1689.

Cependant, la guerre continuant toujours en Orient, on crut que la présence dn doge y était nécessaire. On le nomma généralissime pour la quatrième fois, quoique âgé de soixante et quinze ans. Il partit donc en 1693. Arrivé à l'armée, il mit plusieurs fois en déroute la flotte turque et prit Malvoisie, ce qui assura la conquête définitive de la Morée. Enfin, accablé d'infirmités, il tomba malade et s'éteignit à Napoli de Romanie, le 6 janvier 1694, universellement regretté. La corespondance d'Anne Akerhjelm, dame de compagnie de la comtesse Kœnigsmark, témoin oculaire, nous montre que c'est dans l'île d'Eubée que le chef vénitien dépensa le plus de temps, d'efforts et de talents. Son corps fut rapporté à Venise, où le sénat lui fit élever un monument avec cette inscription:

FRANCISCO-MAVROCENO-PELOPONNESIACO
SENATVS
ANNO MDCVIC.

Bien que les dépouilles mortelles du doge aient été ramenées dans sa patrie, nous avons tout lieu de croire qu'un ou plusieurs des siens, de ses propres enfants peut-être, demeurèrent en Eubée après sa mort et y formèrent souche, à l'imitation de celui de ses parents qui, nommé duc Crète, succomba dans cette île au commencement du dix-septième siècle, comme l'indique cette épitaphe que nous devons à l'obligeance de l'archevêque orthodoxe de Candie:

D. M.
DONATO MAVROGETO CRETAE DVCI.
OMNI VIRTVM GENERE ADMIRA
TIONEM EXCVLTISSIMO.
MVLTIS EIV. AD COMMUNE BONVM
GESTIS CELEBERIMO.
ANO. SAL. MDCXIX.
ANGELO CRADONIC COSIL ET
THOMA CVIRINOPROCSIL.

C'est de cette manière, c'est-à-dire par des Morosini restés dans le Péloponnèse, que les Mavroyéni se rattacheraient au doge François.

«Les Mavroyéni, dit C. M. Couma, sont originaires du Péloponèse. Ils sont

ainsi qu'eux-mêmes l'affirment, une branche des Morosini, qui ont commandé avec gloire sur Venise, et que des ouvrages latins nomment Mauroceno» (1).

M. Persiani est aussi explicite dans son *Tableau Synoptique* publié à Bucharest en 1789. Il affirme que cette descendance est incontestable, mais la citation que nous en ferions serait beaucoup trop longue; et nous préférons y renvoyer le lecteur.

Pourtant, si nous nous en référons aux autres versions publiées à ce sujet, leur origine serait beaucoup plus ancienne et remonterait au Bas-Empire, à une de ces familles chassées de Constantinople par Mahomet II. Cette filiation est indiquée par Pouqueville et a été copiée textuellement dans les œuvres de l'auteur du *Voyage en Grèce*, par tous les écrivains que la guerre de l'indépendance hellène poussa à prendre la plume en faveur d'un peuple esclave.

«Les Mavroyéni, écrit Pouqueville, sont issus d'une de ces maisons princières qui conservèrent, après la prise de Constantinople, quelques lambeaux de leur illustration passée. Leurs aïeux possédèrent longtemps des fiefs dans l'île d'Eubée; et un de leurs ancêtres, après avoir perdu la ville de Carystos, passa au service de la Porte (2).

Outre cette diversité d'opinions qui, cependant, tendent à nous confirmer l'existence de la parenté qui unit les Mavroyéni aux Morosini, nous ajouterons que telle était la conviction du prince Nicolas Mavroyéni lui-même, qui, pour indiquer plus clairement son origine, signait tous les actes officiels de son gouvernement du nom de «Mauroceno». (??)

D'un autre côté, voulant élucider ce point, comme aussi reproduire ici, avec la plus scrupuleuse exactitude et avec toute l'authenticité voulue, les armes de la famille Mavroyéni, nous nous sommes adressés à des personnes dont la compétence, en la matière, est indiscutable et reconnue par les archivistes paléographes les plus autorisés de France et de l'étranger. Ces personnes sont: M. Louis Blancard, archiviste en chef du département des Bouches-du-Rhône, et M. de Grasset, dont les connaissances dans l'art héraldique ne le cèdent en rien à celles du savant directeur des archives de Marseille.

Consulté par nous sur le point de savoir son opinion sur la parenté des Mavroyéni avec la famille du doge Morosini, de Venise, M. L. Blancard, sur les attestations que nous lui avons fournies et après avoir pris l'avis de plusieurs de ses collègues et confrères, a exprimé un avis absolument favorable. En outre, M. L. Blancard, ayant bien voulu nous adresser à M. de Grasset pour l'examen du blason des Mavroyéni, nous avons présenté à ce savant une estampe de 1790. Au-dessous de cette estampe, grossièrement lithographiée, on lisait ces vers:

„Ἠλίαν ἐκτρέφεν ἠδὲ σὲ τῖσε κόραξ ὄχ' ἄριστε,
ἡγεμόνων δακίης κοίρανε Νικόλαε.
„Ἐκνικᾷς ἀρετῇσι βροτὸν πάνθ', ὥσπερ ὅπλοισι,
Γερμανοὺς ἤδε τῇ κυρίου χάριτι.
„Εἰς ἐτέων ἀμέλεισε Θεὸς σώσειν ἐλίξεις,
πωλλὰς ἐνθώκῳ ἐς τέλος ἱδρυμδέον.

(1) „Οἱ Μαυρογένναι ἦσαν Πελοποννήσιοι. Τὸ γένος των, καθὼς βεβαιόνουσιν οἱ αὐτοί, εἶναι κλάδος τῶν εἰς τὴν Βενετίαν ἐνδόξως ἡγεμονευσάντων Μοροσινίων, οἱ ὁποῖοι εἰς λατινικὰ συγγράμματα ὀνομάζονται Μαυρογένναι".—*Histoires des actions humaines* [Ἱστορίαι τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων]; C. M. Couma. Vienne, 1812, t. I, p. 388.

(2) *Histoire de la Régénération de la Grèce;* F.-C.-H.-L. Pouqueville. Paris, 1826, t. IV, p. 216. — *Les Iles de la Grèce;* L. Lacroix. Paris, 1853, p. 425. *Excursions en Roumélie et en Morée;* Dora d'Istria. Paris, 1863, t. II, p. 230.

«*Le corbeau [symbole de la Valachie] a nourri Élie [le Prophète]; à toi Nicolas, le meilleur des princes et le souverain de la Dacie, il t'honorera et servira d'emblème*

«*Tu vaincs tout mortel par tes vertus, comme tes armes ont vaincu les Allemands par la grâce de Dieu.*

«*Sois persuadé que Dieu te conservera de nombreuses années sur le trône*».

M. de Grasset, après une étude attentive de cette estampe, a eu la complaisance de blasonner et d'expliquer, comme suit, les armes de Mavroyéni dont nous offrons la reproductin et qui sont les seules véritables dont cette famille puisse faire usage. (?)

«*Armes. — D'argent au corbeau de sable la tête contournée à dextre tenant en son bec un rencontre d'or, sommé d'une croix de sable, accosté à senestre d'un soleil à seize rais d'or, et posé sur tertre de sinople. L'écu bordé d'une guirlande de laurier de sinople orlée et liée d'or, environné d'un cartouche d'azur à lambrequins d'or et d'argent, posé sur une épée d'argent et un sceptre d'or en sautoir, supporté par deux bustes de hérauts, têtes et bras de carnation revêtus de tuniques de sinople sonnant des trompettes d'or, et soutenu par une tête de génie de carnation ailée d'or posant sur un lion ailé au repos aussi d'or. Le tout posé sur un manteau de gueules fourré d'hermine surmonté d'une couronne princière d'or formée de gueules*».

C. M. Couma, M. Persiani, Pouqueville et autres se complètent mutuellement et nous donnent, pensons-nous, la clef de l'énigme non résolue, jusqu'à présent, sur l'origine des Mavroyéni.

Après la mort de François Morosini, la possesion de l'Eubée, dont il avait assuré la conquête ainsi que celle de la Morée tout entière, fut confirmée aux Vénitiens par la traité de Carlowitz, le 26 janvier 1699. Mais la République italienne, malgré son habileté politique consommée et peu scrupuleuse, ne sut point conserver cet accroissement de territoire et se laissa reprendre par les Turcs, en 1715, ce qu'elle leur avait enlevé par la force de ses armes et la stratégie de son défunt généralissime. L'armée ottomane, commandée par le sultan Ahmed III et le grand vizir Damad-Ali-Pacha, débuta au mois de mai par la prise de l'île de Tinos dans l'Archipel. Elle entra ensuite dans la péninsule; Corinthe, Napoli de Romanie, Egine, Coron, Navarin, Modon, le Château de Morée, ouvrirent leurs portes. L'île de Cérigo, et, dans l'île de Candie, la Sude et Spinalunga tombèrent tour à tour. A la fin de novembre 1715, les Vénitiens ne possédaient plus rien dans la mer Ionienne, ni dans la Morée; les Maniotes retirés dans leurs montagnes, continuèrent à défendre leur indépendance, les armes à la main. La Grèce était redevenue ce qu'elle était au seizième siècle.

Or c'est probablement à l'issue des péripéties de cette lutte si meurtrière et si désastreuse pour Venise que nous pourrions faire remonter, — en nous autorisant de la version de Pouqueville, — la dépossession de la ville de Carystos au détriment des Mavroyéni, et leur retraite dans l'archipel de la Grèce, comme nous l'indiquerons plus bas d'après C. M. Couma. L'abandon de ce domaine dut leur être très sensible, car l'Eubée, à laquelle les Vénitiens donnèrent le nom de Négrepont, était renommée dès la plus haute antiquité pour sa richesse végétative (1). On citait son doux climat et on parlait de ses oliviers, de ses vi-

1) Les Vénitiens transformaient volontiers la plupart des appellations locales; c'est ainsi que le fief propre des Mavroyéni, Caristos, devint *Castel-Rosso*, à cause de la teinte des pierres dont il était bâti.

gnes, de ses céréales et de ses pâturages comme des meilleurs de la Grèce (1). La parenté qui existait entre les Mavroyéni et les Morosini fut peut-être le motif de la fuite de ceux-ci dans les Cyclades. Les Turcs, vainqueurs et intraitables comme on les connaissait, n'auraient certainement pas manqué de faire retomber leur courroux sur les vaincus et principalement sur la famille de l'illustre chef vénitien qui, tant de fois, leur avait livré les plus cruels combats. Pour éviter la vengeance des Ottomans, les Mavroyéni prirent la fuite. C. M. Couma, que nous citerons encore, écrit à ce propos:

«Il est incontestable que quand les Turcs conquirent le Péloponnèse, en 1715, deux Mavroyéni, Pierre et Étienne, réunirent leur fortune mobilière et se transportèrent dans l'île de Paros où ils achetèrent des propriétés. Ils étaient très riches, car Pierre fit reconstruire à ses frais l'église de cette île, vouée à la Vierge-aux-Cent-Portes, ainsi que l'indique une inscription conservée jusqu'à ce jour. Quant à Étienne, il se rendit ensuite à Constantinople et parvint, grâce à son instruction, à la dignité d'interprète de la marine. Lorsqu'il mourut, en 1766, le prédicateur Cornélius (2) prononça son oraison funèbre, dans laquelle il exalta ses vertus ainsi que son amour de la science, qui le détermina à fonder une école grecque à Paros eu y adjoignant un maître, envoyé par lui de Constantinople. Pierre étant resté à Paros, y donna le jour à deux fils: Démétrius et Nicolas (3).»

A partir de cette époque, il est possible de suivre, pour ainsi dire pas à pas, l'histoire des Mavroyéni, grâce à des papiers du temps découverts tout dernièrement et que nous avons réunis et compulsés.

Pierre et Étienne ne vinrent pas seuls chercher un refuge dans les Cyclades, ils furent accompagnés ou suivis dans cette circonstance de leur père Démétrius, de leur mère, Maroussaki, de leur autre frère, Nicolas, et de leur sœur, Granétaki (4).

La fortune des Mavroyéni qui, d'après Couma, était considérable et leur permit d'acquérir des propriétés dans toutes les parties des Cyclades, les mit vite en évidence et chacun brigua leur alliance. Un contrat de vente, daté du 1-er janvier 1725, que nous reproduisons en regard, nous informe qu'à cette date, Maroussaki (5) était décédée, que Granétaki avait épousé un notable du pays, était décédée, et que Nicolas Mavroyéni, oncle de notre héros, propriétaire au village de Képhalo-Marmara, était consul d'une nation étrangère.

Etienne, que Couma nous montre revenu de ses terreurs, après avoir d'a-

(1) *La Grèce ou description topographique de la Livadie, de la Morée et de l'Archipel*, G. B. Depping. Paris, 1823, t. II, p. 112. — *Les Iles de la Grèce;* L. Lacroix. Paris, 1853, p. 410. — *Lettres sur la Grèce, l'Hellespont et Constantinople;* A. L Castellan. Paris, 1811, p. 21.

(2) Cornélius, natif de Zanthe, fut un des nombreux élèves de Bulgaris de Corfou. Nommé prédicateur de la Grande-Eglise de Constantinople, il prononça plusieurs éloges et oraisons funèbres, publiés à Venise, en deux volumes, en 1788. Il mourut dans la ville qui avait été son berceau, vers la fin du dix-huitième siècle.

(3) Ἱστορίαι τῶν Ἀνθρωπίνων Πράξεων; C. M. Couma, t. X, p. 389.

(4) Ce nom de Granétaki est très répandu aux Cyclades. Il est dérivé, croit-on, du mot français *grenade* (en grec ῥωδιά) auquel on a ajouté la terminaison du diminutif *aki* que nous retrouverons dans une foule de noms contenus dans cet ouvrage. Granétaki signifie donc *petite grenade*.

(5) Maroussaki est un des diminutifs, fort nombreux, de Marie.

bord fui l'invasion turque avec les siens dans un lieu moins en évidence que l'Eubée, ne resta que peu de temps à Paros et passa, selon l'expression de Pouqueville, au service de la Porte. Cette dernière le choisit comme interprète de sa marine jusqu'en 1766, moment de sa mort, saisi par Cornélius pour nous exposer, dans un long discours, les qualités éminentes qui firent regretter sa mémoire. Malheureusement, ce n'est qu'incidemment que cete clésiastique mentionne sa femme et pas du tout ses enfants, s'il en eut. Etienne fut un homme d'une vertu exemplaire, prodigue de ses richesses, et d'un patriotisme éclairé. Il fonda, comme nous venons de le constater, une école grecque à Paros, sa patrie d'adoption, et y envoya de Constantinople un maître dont il paya les honoraires.

Pierre, auquel l'église de la Vierge-aux-Cent-Portes dut sa reconstruction, s'installa à Parikia ou plus exactement à Képhalo-Marmara où habitait également son frère Nicolas. Cet endroit était alors le centre le plus important de l'île de Paros à cause de sa proximité avec la forteresse vénitienne de Saint-Antoine, que le prince Véniéri défendit avec la plus grande intrepidité contre Barberousse, qu'il ne rendit que par famine, et dont on voit encore les débris, sur une haute colline, à côté de ceux du couvent du même nom. Le voisinage du port de Trio y provoquait aussi un certain mouvement de transit. Actuellement, Képhalo-Marmara n'est plus qu'un chétif petit village de la commune Marpissa qui, avec les deux hameaux de Dragoula et de Tzipido, porte la dénomination de *Villages inférieurs* [τὰ κάτω χωριὰ]. On y montre aujourd'hui les ruines des vastes édifices, témoins d'une certaine prospérité lointaine, ainsi que celles d'une construction plus modeste appelée par les paysans *Maison de Mavroyéni*.

Ce fut dans cette maison que Pierre Mavroyény et Kira Prégoulina (1) donnèrent le jour à plusieurs enfants : Démétrius (2), Iréne, Cendilo et Nicolas, le futur hospodar de Valachie.

Nicolas, fils cadet de Pierre Mavroyéni, naquit donc à Marmara de Paros, jadis Port-Képhalo, et non à Mycône, ainsi que plusieurs auteurs l'ont avancé sans examen, parce que, sans doute, ils avaient connaissance que Pierre Mavroyéni, qui jouissait d'une très grande richesse et était vice-consul d'Autriche dans les Cyclades, possédait également une résidence à Mycône :

— Le «Musée de la Société historique et éthnologique de la Grèce», à Athènes, possède, en effet, un fauteuil, style Louis XIII, ayant appartenu à cette maison et au-dessus duquel on lit cette mention :

346. — ΕΔΡΑΝΟΝ ΑΝΗΚΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝ ΜΥΚΟΝΩ ΟΙΚΙΑΝ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1735.—ΔΩΡΗΤΗΣ Α. ΜΕΛΕΤΟΠΟΥΛΟΣ.

C'est-à-dire :

346. — *Ce fauteil provient de la Maison de Pierre Mavroyéni à Mycône en 1735.* — *Offert par A. Mélétopoulo* (3).

(1) C'est là évidemment un surnom comme on en donne tant en Grèce, mais dont la signification nous échappe. Nous le reproduissons tel que nous le trouvons dans le *Voyage au Levant* de C. S. Sonnini, t. I, p. 150.

(2) V. la biog. de D. Mavroyéni, gouverneur de Mycône.

(3) Le Musée de la Société historique et éthnologique de la Grèce [Μουσεῖον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος], qui possède le fauteuil de Pierre Mavroyeéni, est situé à l'École Politechnique à Athènes. Son Catalogue, non encore publié, porte cette remarque : „346. — „Ἕδρανον ἐκ ξύλου κεχωρματισμένου ἐρυθροῦ μετὰ χρυσῶν ποικιλμάτων καὶ ὑφάσματος δα-

La distance qui sépare les deux îles de Paros et de Mycône est insignifiante, et Pierre Mavroyéni se rendait alternativement de l'une dans l'autre, selon les cas, et aussi parce que ses fonctions de vice-consul d'Autriche devaient nécessiter sa présence à Mycône comme à Paros et dans les îles circonvoisines à des intervalles inégaux.

Il est difficile de déterminer avec précision la date de la naissance de son fils, Nicolas Mavroyéni, faute de documents certains, mais on peut la croire voisine de l'an 1735, et plutôt antérieure que postérieure à cette époque.

Ses parents lui donnèrent au baptême le prénom de Nicolas, qui était celui de son oncle, et celui d'un saint dont la réputation est considérable en Orient, surtout chez les marins, qui en ont fait leur patron et se plaisent à environner sa mémoire d'une foule de légendes, dans lesquelles il est toujours questions de sauvetage en mer (1). Etait-ce une prédestination de son existence à venir? — C'est bien possible. Quoi qu'il en soit, on raconte que, dans cette circonstance, un prêtre de Santorin, aux paroles duquel on croyait comme à autant de prédic-

μάσκου ἐρυθροῦ, καλύπτοντος τέσσαρα προγενέστερα, ὧν τὸ παλαιότερον χρυσοΰφαντον, ἐκ τῆς ἐν Μυκόνῳ ἀριστοκρατικῆς οἰκίας τοῦ Πέτρου Μαυρογένους κτισθείσης τῷ 1735." [346. — Fauteuil de bois couleur acajou, avec filets dorés et étoffe recouvrait quatre fauteuils, dont le plus ancien était tissé d'or, provenant de l'aristocratique maison de Pierre Mavroyéni à Micône, bâtie en 1735]. L'inscription rapportée plus haut se lit sur une petite pancarte suspendue au fauteuil lui-même. Il n'y a pas quatre fauteuils plus anciens, ainsi que semble dire le catalogue, mais un seul fauteuil, celui dont nous offrons une reproduction, et dont l'étoffe, usée par le temps, au lieu d'avoir été enlevée fut, chaque fois, recouverte d'une nouvelle étoffe, de manière qu'en relevant un des coins on peut voir les quatre Tissus différents. Tous sont rouges ou roses, et le plus ancien contient des fils d'or.

(1) Au temps des persécutions exercées par les empereurs Dioclétien et Maximilien, saint Nicolas fut jeté dans les cachots de Rome, comme beaucoup d'autres chrétiens, et n'en sortit qu'à l'avènement de Constantin, sous le règne duquel il assista au concil de Nicée en 235, convoqué par ce prince. Saint Nicolas, qui était archevêque de Myra, en Lycie, mourut dans un âge avancé, à Byzance, où sa mémoire fut des plus vénérées à cause des miracles qu'on lui attribuait. La légende, celle qui établit surtout sa réputation et le fit choisir comme le patron des marins par les Orthodoxes, est celle-ci :

Un individu, obligé de prendre la mer pour des affaires urgentes, se rendit à l'église de ce saint pour invoquer sa protection avant de s'embarquer... Le navire qui le portait était déjà loin du port, quand vers neuf heures du soir, les matelots se levèrent pour tourner les voilet qui n'étaient plus sous le ven.t Notre homme se leva également, parce qu'il avait soif, mais, comme il arrive souvent, en cherchant à se désaltérer, il gêna la manœevre, fut bousculé et finalement précipité au beau milieu de la mer ainsi que Toussaint Lavenette dans „Robert-Robert". L'obscurité était si profonde et le vent soufflait avec tant de violence que les matelots, impuissants à le sauver. se plaignaient amèrement de la mort cruelle qu'ils croyaient réservée à leur passager... Quant à l'infortuné, ses vêtements s'emplirent d'eau, et il disparut dans les flots écumants, en s'écriant : „Sainl Nicolas, sauvez-moi !" Mais les deseins de Dieu sont incompréhensibles ! Cet homme qui criait et qui se croyait toujours au fond de la mer, se trouva soudain transporté dans sa propre maison... Or, comme il continuait pour cette raison à se lamenter, les voisins, qui le croyaient absent, entendant ce vacarme, se levèrent, allumèrent des lumières et entrèrent chez lui. On doit penser quel fut leur étonnement quand ils le virent ses vètements dégouttants d'eau de mer et criant comme un possédé. Ils demeurè-

tions et d'oracles, s'écria, dès qu'il le vit, sur un ton d'inspiration : «Enfant, ta carrière sera brillante, mais puisse ta fin être heureuse!»(1)

Arrivée du grand amiral Djézaerli-Hassan-Pacha au port de Trio. Nicolas Mavroyéni, assuré de sa protection, part pour Constantinople. — Les moyens dont disposait la famille de Nicolas Mavroyéni lui permettant d'étudier les lettres, comme on dit en Grèce, il s'y livrait avec une ardeur extraordinaire lorsque, à ce qu'on raconte, le redoutable Djézaërli-Hassan-Pacha, atterrit, au sud-est de l'île de Paros, dans le Port de Trio, choisi par lui comme station d'été pendant l'évolution de la flotte turque dans la mer Egée et où, depuis, tous les-épitropes des Cyclades prirent l'habitude de venir annuellement verser les prestations de leur île respectives (2).

Djézaërli-Hassan-Pacha avait eu une existence très mouvementée avant d'arriver au plus haut grade de la marine ottomane. C'est ainsi que, né en Perse et vendu comme esclave, il devint amiral du port d'Alger, d'autres disent gouverneur d'une province de l'Odjac, qu'il dut quitter pour se réfugier en Espagne à cause du Dey qui jalousait ses richesses; motif des plus probables. Recommandé ensuite à Constantinople auprès de Raghib-Pacha par le comte de Ludolf, il devint capoudan-pacha ou amiral en chef (3). Hassan-Pacha était de petite taille et, si nous en croyons les historiographes, il avait toujours auprès de lui un superbe lion privé au sujet duquel on raconte que, voulant éprouver le courage de M. de Choiseul Gouffier, ambassadeur de France, il fit un jour paraître tout à coup cet animal à ses côtés, tandis qu'il conversait avec celui-ci. L'ambassadeur français, sans donner le moindre signe de crainte, regarda froidement cette énorme bête, et dit à son hôte : «Vous avez là un bel animal!» Le pacha ne put s'empêcher de s'écrier : «Les Français sont braves» (4)! Ce lion, il le tua un jour de ses propres mains parce que dans un accès de jalousie, cette bête lui avait enfoncé ses griffes dans une cnisse. Hassan-Pacha, que les grecs sur-

---

rent émerveillés d'une telle aventure. Enfin le naufragé leur dit : — „Que se passe-t-il donc, mes frères, et comment se fait-il que vous ayant quitté, hier soir, à neuf heures, ayant navigué pendant un certain temps, étant tombé à la mer, puis englouti, en invoquant l'assistance de saint Nicolas, je me retrouve, comme vous le dites, parmi vous et dans un état anormal?„ Après avoir examiné attentivement ses vêtements trempés et écouté ses paroles, les voisins de cet homme comprirent que c'était là un miracle ; et, pleurant de joie, ils récitèrent le *Kyrie éleison*. Ce fait, qui se passait à Constantinople, se répandit bientôt par toute la ville et parvint aux oreilles de l'empereur et du patriarche qui appelèrent cet individu pour leur narrer ce prodige. Quand il eut achevé son miraculeux récit, tous s'écrièrent à l'exemple de David : „Dieu est grand, et ses œuvres admirables!“

(*Official Orthodoxe du mois de Décembre.* Venise, 1876).

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec ;* Thomas Hope. Paris, 1820, t. I p. 44.

(2) Le capodan-pacha quitait tous les ans Constantinople, le 23 avril (v. s.), jour de la Saint-Georges, pour percevoir les impôts dans l'Archipel. Cette fête, comme celle de Saint-Démétrius, le 26 Octobre, sont chez les Grecs, ce que sont Pâques et la Saint-Michel dans le midi de la France. Les matelots de la flotte turque étaient engagés pour une campagne qui commençait à la Saint-Georges et finissait à la Saint-Démétrius.

(3) *La Turquie*; Juanniu et Van Gaver. Paris, 1840, p. 363. — *Histoire Moderne de la Grèce* J. R. Néroulos. Genève, 1828, p. 91.

(4) *Lettres sur le Bosphore ;* Locard. Paris, 1822, p. 27.

nommaient «Moustaka» à cause de sa grande moustache, portait toujours le costume des *Levend* ou soldats de marine (1).

Chaque fois que le grand amiral tenait la mer pour faire rentrer les impôts, il était de règle, dans ces circonstances, soit dans l'archipel, soit sur le littoral de la Grèce, d'héberger volontairement, ou le plus souvent contre son gré, le commandant en chef des forces maritimes de l'Empire ottoman, ainsi que sa suite. C'était là une marque de condescendance dont les insulaires se seraient bien passés, mais il fallait subir cet excès d'honneur, sous peine de subir des spoliations de tous genres aussi ingénieuses qu'arbitraires. Autre temps, autres mœurs; c'était admis et généralisé à la hauteur d'un principe, et le contraire eût semblé extraordinaire à l'oppressé comme à l'oppresseur.

Or l'amiral Hassan-Pacha, le jour qu'il aborda à Trio de Paros, fut invité à un banquet dans la maison du vice-consul d'Autriche, Pierre Mavroyéni, à l'instigation de Nicolas, son fils (2).

Nicolas, qu'un auteur nous dépeint comme un adolescent employant son avoir à des œuvres pies et comme un jeune homme plein de fougue qui, sans attendre qu'un léger duvet ombrageât ses lèvres, pourchassait déjà avec acharnement les corsaires, afin de préserver son pays de leurs fréquentes attaques et de leurs déprédations; Nicolas, disons-nous, le promoteur de cette invitation, souvent périlleuse avec un Turc de ce temps, tourmenté par une ambition bien rare pour son âge, trouva moyen de s'introduire si fréquemment en présence de l'amiral et lui fit une cour si assidue, qu'il en obtint la promesse de sa protection à Constantinople s'il consentait à se rendre dans cette ville pour y briguer un emploi. C'était précisément le rêve qu'il caressait en secret. Le jeune Mavroyéni, incapable de modérer les transports de sa joie, baisa avec une frénétique reconnaissance le pan de la robe d'Hassan-Pacha; et, acceptant avec empressement cette offre inattendue, partit bientôt pour le Bosphore, on devine aisément avec quelles espérances.

CHAPITRE III

Nicolas Mavroyéni à Constantinople. — Les différente versions publiées sur son arrivée dans cette ville. — Il fraye avec les Fanariotes; Djézaerli-Hassan Pacha, le fait nommer interpréte de la marine turque. — Son influence sur le grand-amiral.

Ce que nous avons dit à propos du départ de Nicolas Mavroyéni de Paros, et de son arrivée à Constantinople, est la versions généralement adoptée, à tort ou à raison. Mais l'exactitude nous fait un devoir de transcrire les données contraires d'autres écrivains.

D'après C. M. Couma, «Nicolas Mavroyéni partit tout jeune de Paros pour Constantinople, où il apprit le turc, l'italien et le grec, langue dans laquele il ne fit que de médiocres progrès. Sa bravoure et son intelligence l'élevèrent au poste de drogman de la marine. Il était très habile dans ses manières avec

(1) Sous le nome de *Levend*, les nations méditerranéennes désignaient les recrues de la marine turque provenant de l'Orient (Levanto) en général et de la Grèce en particulier. A la longue, ce nom est devenu synonyme de „brave".

(2) *Anastase ou Mémoires d'un Grec*; Th. Hope. Paris, 1820. t. I. p. 45 — Νικόλαος Μαυρογένης; Antonopoulo.

les Turcs, à tel point qu'il en fut aimé comme un coreligionnaire. Hassan-Pacha le prit bientôt à son service, le fit nommer interprète de la marine, et le choisit comme son conseiller privé et le guide de toutes ses actions (1).»

Selon Ahmed Djevdet, Abd'oul-Raman, Imbéry et Vassif-Effendi, «le prince Nicolas Mavroyéni vint dans sa jeunesse de l'île de Paros à Constantinople. Là, auprès de Hadji-Nicolaki, banquier de Djézaërli-Ghazy-Hassan-Pacha, il aprit la langue italienne, alors en grand usage, avec le fils de Nicolaki, Stavraki, qui devint interprète du Divan impérial. A la prière de Nicolaki, Mavroyéni fut nommé secrétaire de l'interprète de la marine. Sa facilité d'élocution et son intelligence native attirèrent sur lui l'atention d'Hasan-Pacha qui, à peine la place de drogman de la marine vacante, le fit nommer par un *iradè* ou ordonnance impériale. Les Fanariotes, bien qu'énormément vexés de voir un simple employé du banquier Nicolaki devenir interprête de la marine, n'osèrent rien dire, craignant le courroux d'Hassan-Pacha (2)».

Quel que soit, au juste, la façon dont Nicolas Mavroyéni se rendit à Constantinople, nous savons d'une maniére positive qu'il se familiarisa vite avec son nouvel entourage, qu'il se jeta tête baissée dans les intrigues du Fanar et sut se servir avec tant d'adresse du haut appui d'Hassan-Pacha, qu'en l'espace de trois années, pendant lesquelles il subit vraisemblablement les métamorphoses indiquées par les chroniqueurs ci-dessus, il réussit, les uns disent à supplanter, les autres à remplacer après décès l'interprète de la flotte, Argyropoulo, homme d'une profonde érudition et d'une parfaite honnêteté.

La charge d'interprète de la flotte ou de la marine *(tersanèh terd jamani)* dont le titulaire, comme en général tous les drogmans officiels, portait le titre de *tchaouchir,* était dévolue principalement aux *bâch-capi-kehayas;* elle venait en troisième ligne, c'est-à-dire après l'hospodorat et l'emploi de drogman du Divan.

Jusqu'à la révolution hellène de 1821, les Grecs du Fanar conservérent le privilège exclusif de fournir des interprètes de la marine et du Divan au gouvernement turc. Lorsqu'à cause de cette levée de boucliers, les Fanariotes ne possédèrent plus la confiance des Osmanlis, on ne put trouver dans l'Empire, comme l'eût souhaité le Grand-Seigneur, un seul Turc qui fût en état ou qui eût la bonne volonté de parler une langue étrangère. On fut obligé de conférer ces dignités, abolies depuis, à des Juifs ou à des Arméniens.

Le drogman de la marine avait un traitement, revenu ou bénéfice annuel de 300 bourses. Cette somme n'était, il est vrai, qu'éventuelle. mais, bon an mal an, elle surpassait toujours considérablement la rétribution allouée a l'interprète du Divan, qui ne touchait que 94 bourses.

Le drogman de la marine disposait en outre des places de *mousselims* ou de *mouhassils,* espèce de petits gouverneurs civils et militaires que la Sublime Porte répartissait dans certaines îles de l'Archipel comme sur le continent grec pour y exercer, en son nom, une sorte de contrôle et de surveillance. Il achetait ces charges et les revendait au plus offrant pour son compte particulier. L'appel des jugements rendus par les premiers juges, qui étaient ordinairement au nombre de trois ou quatre par île, était portè devant l'interprète de la flotte qui décidait en dernier ressort; les insulaires préféraient s'en tenir au verdict de leur compatriote plutôt que d'en appeler au grand amiral, dont l'intervention

(1) Ἱστορίαι τῶν Ἀνθρωπίνων πράξεων, C. M. Couma, t. X, p. 390.

(2) *Histoire de l'Empire ottoman,* Ahmed Djevdet, t. X, p 406.

eût été considérée comme la dernière des calamités. C'était lui également qui faisait passer les avis et ordres du gouvernement ottoman aux insulaires grecs et qui transmettait les réclamations, pétitions ou autres pièces de ce genre au Divan impérial par le canal du capoudan-pacha. — «Le premier secrétaire de la communauté d'Hydra, rapporte G. D. Criésis, fut J. Criésis, homme qui possédait le plus de connaissances de son temps; rempli de sagesse et d'intelligence, il laissa des chroniques remarquables sur son époque, dans son premier mémoire adressé à l'interprète de la flotte, N. Mavroyéni. Chargé de protéger les droits de ses compatriotes, et envoyé deux fois à Constantinople, comme délégué, il y représenta son pays avec tant de sagesse et de dignité qu'il excita l'admiration de N. Mavroyéni (1).»

Le drogman de la marine percevait les dîmes des îles, quand, chaque anannée, il accompagnait le grand amiral dans la tournée qu'il faisait à cet effet dans l'Archipel. Le fac-simile suivant, revêtu de la signature de Nicolas Mavroyéni et dans lequel il atteste avoir reçu cet impôt des habitants de Naxos, en 1776, vient corroborer ce fait».

Actul ce noĭ nu dăm în fac-simile, ḑice:

«*Nous déclarons par le présent que l'île de Naxos, autrement dit: Castro, Bourgo et Néochori ont seulement payé le dixième du bakié de l'année courante, 1776, au trésor de S. A. notre illustre seigneur, vizir et grand amiral, Ghazy-Hassan-Pacha. En foi de quoi nous avons délivré la présente attestation pour leur sauvegarde et pour valoir ce que de droit. — Le 22 Août 1776.*

NICOLAS MAVROYÉNI, *dragoman de la marine impériale.*

La date précise de la nomination de Mavroyéni comme interprète de la flotte nous échape, attendu que si l'histoire des grands interprétes du Divan a été imparfaitement écrite, celle des drogmans de la marine reste encore à faire. Cependent, en nous basant sur les pièces officielles que nous avons reçues des Cyclades et de Constantinople, nous pouvons établir ainsi la chronologie des interprètes de la flotte immédiatement avant et après Nicolas Mavroyéni.

Document signé par Nicolas Mavroyéni, comme fondé de pouvoirs de la femme de l'interprète de la marine, Th. Dimaki.

1763 THOMAS DIMAKI
1766 ÉTIENNE MAUROYÉNI.
.... ARGYROPOULO.
1771 (?) NICOLAS MAVROYÉNI.
1786 ÉTIENNE MAVROYÉNI (neveu du précédent).

Une fois drogman, Mavroyéni donna à cette place une importance qu'elle n'avait jamais eue. «Ses prédécesseurs n'avaient jamais été que les interprètes des commandants, même les plus imbéciles et les plus stupides; Mavroyéni devint l'ami et le conseiller du pacha le plus énergique et le plus clairvoyant qui eût jamais été à la tête de la marine turque. La lion, dont le rugissement faisait trembler le musulman, montrait la douceur d'un agneau avec le rusé Grec.

(1) *Histoire de l'île d'Hydra jusqu'à la révolution de* 1821; traduite du grec moderne par Théod. Blancard, Marseille, 1888, p. 84.

Si le bruit de quelque acte illégal commis par son drogman arrivait jusqu'à lui, le premier mouvement d'Hassan était la colère; il jurait qu'il ferait sauter la tête à l'insolent qui résistait à ses ordres; mais la vue de Mavroyéni suffisait pour désarmer son ressentiment, et il chargeait de nouvelles faveurs cette tête qu'il venait de jurer de faire tomber. Toutes les infractions du drogman aux lois et aux usages des Turcs, ne semblaient que lui assurer plus d'influence sur son protecteur, et les Grecs, aussi portés qu'autrefois à attribuer les effets, qui les surprenaient, à quelque cause surnaturelle, s'étonnèrent moins de la puissance de Mavroyéni, que de la vertu des ingrédients dont il avait dû se servir pour composer un philtre» (1).

Les historiens sont unanimes à constater l'influence considérable, sans bornes, dont Nicolas jouissait sur l'esprit de Djézaërli-Hasan-Pacha qui fut, certes, l'amiral le plus remarquable de la marine ottomane. Ce musulman avait été si charmé de l'esprit de son drogman et tellement captivé par ses manières, que jamais aucune intrigue, faite en vue de lui nuire, ne put ébranler un seul instant l'attachement que lui portait son maître. D'aucuns assurent qu'il poussait sa confiance en Mavroyéni jusqu'a lui permettre de le remplacer, mais sans officialité, dans ses fonctions. On a maintes fois cité le crédit dont avaient joui jadis Panayotaki et Nicolas Mavrocordato, mais tout cela n'était rien auprès de l'énorme ascendent de Nicolas Mavroyéni, non seulement sur le grand-amiral, mais aussi sur les membres composant le Divan impérial.

Emerson Tennent, un publiciste anglais de quelque valeur, nous laisse deviner la tactique mise en pratique par le drogman de la flote pour arriver à posséder un si grand crédit: «L'audace et la présence d'esprit de Mavroyéni, écrit-il, l'adresse de sa conduite envers les Turcs, le zèle qu'il montrait pour la gloire de l'Islam, et les extases dans lesquelles il tombait souvent dans le Divan, en criant d'un air inspiré: «Allah! Allah!» le rendirent l'unique idole des Ottomans, aide de camp, interprète, conseiller et instrument de toutes les entreprises d'Hassan-Pacha (1).»

ANEXE LA PAG. 19

Nu numaĭ de la ocasiunea solemneĭ intrări în Bucurescĭ a Domnitoruluĭ avem pitacurĭ organizândŭ alaiurĭ. Maĭ dămŭ acĭ alaiulŭ cu care eşia Domnia, afară, la Isvorul-Tămăduireĭ şi cu care eşia Domnia la Biniş.

In cod. XVII, fila 251 am maĭ aflatŭ un alaiŭ, din 1787, fără indicare de ocasiunea la care avu locŭ. Îl reproducemŭ, fiind primulŭ în care găsim introdusŭ *un tun* cu tunariĭ luĭ şi treĭ equipage domnescĭ: Careta Gospod, cu 6 telegarĭ, Butca Gospod. cu doĭ telegarĭ şi — lucru estraordinar — o saniă domnéscă înhămată cu cerbĭ.

Orînduiala alaiuluĭ de mâne (?) în ce chipŭ s'a orînduitŭ.

Toţĭ aproḑiĭ vătăşescĭ, aproḑiĭ ceauşescĭ, copiĭ din casă aĭ vătavuluĭ de visterie şi paharniceiĭ toţĭ, cu ceauşiĭ şi stegariĭ lorŭ, înarmaţĭ şi călărĭ, doĭ câte doĭ, după orînduială.

(1) *Anastase ou Mémoires d'un Grec;* Th. Hope, t. I, p. 45.

(1) Emerson Tennent, t. II, p. 279. — Ἡ Ἥρωις τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως, etc.; Stéph. Th. Xénos. Londres, 1861, t. I, p. 74.

Toți Portăreii ot vel Portar — asemenea
6 Comișeĭ călări cu haine roșii — asemenea,
4 salahorĭ aĭ grajdurilor Gospod. — asemenea,
Cămărașii și lipcanii, asemenea călări și înarmați cu vătaful de călărași și Odobașa de lipcani.
Tagma logofețeilor ceĭ micĭ de Vesterii.
« « « « de Divanŭ.
Hekeam Basa cu iamaculŭ sĕŭ.
Toți leventiĭ ot vel ispravnic za curte călări și înarmați, câte doĭ.
Ciohodarŭ gospod, toți înarmați și călări.
6 Satîrĭ, asemenea.
6 Alaiŭ-Ceaușĭ, din carĭ doĭ să âmble pentru mișcarea și îndreptarea alaiuluĭ la mergere, cu bună orînduială.
3 saraccii și unŭ mataragiŭ, asemenea călări și înarmați.
2 Trâmbițași Gospod, călări.
Iciagalele toți cu idecliiĭ, călări și înarmați, câte doĭ.
4 Postelnicĭ Capocelăĭ și înarmați.
4 logofeți de taină.
4 logofeți za visterie, de ceĭ ce aŭ îmbrăcat caftane.

Al 3-lea Comis	cu Caftangiu
Al 2-lea Comis	cu al 2-lea pitarŭ.
Vătaful de paharniceĭ,	cu vătaful de curte
Vătaful de aprozĭ,	cu ceauș de aprozĭ,
Al treilea vist.	cu al 3-lea post.
Al 3-lea logofĕt de sus,	cu al 3-lea logofĕt de jos.
Vel cupariŭ,	cu devictarul.
Patru trâmbițași gospod.	
Biv vel armaș muhurdar,	cu Vel Post. Matheiŭ.
Vel Pitar Stavrache,	cu Pitar Mănăilă.
Serdar Gregorașco,	cu Serdar Stanciu.
Paharn. Călinescu,	cu Pah. Nicolake.
Paharn. Iancu,	cu Pah. secretar.
D-lŭ Vel Comis,	cu D-lŭ biv vel clucer vechil Postelnicieĭ.

Tacămulŭ armășieĭ înaintea tunuluĭ.

Armașiĭ	cu pușcașiĭ călări și înarmați.
Al 2-lea armaș,	cu al 3-lea armaș.

Pitar Șerban.
Tunul cu doĭ topciĭ deasupra și toți ceĭ-l-aț tunarĭ călări împrejurulŭ tunuluĭ, cu fuștele în mânĭ.
Vel Armașŭ cu toțiĭ lăutariĭ cântându și cu 4 trâmbițași.
Cavasĭ doĭ înaintea cămareĭ și înarmați.
Cămara Gospod cu 10 tufeccii de oparte și 10 de altă parte, călări și înarmați.
Vechilulŭ cămărășieĭ și cu Vel gramatic după cămară.
Haznea Emini cu totŭ tacămulŭ luĭ, călări și înarmați.
Ordu-Agasi cu totŭ tacămulŭ luĭ călări și armați.
Careta Gospod. cu 6 telegarĭ.
Sania Gospod cu cerbiĭ.
Butca Gospod cu doĭ telegarĭ. (Cond. XVII, fila 251).

1787. Alaiŭ la Isvorul Tămăduireĭ.

«Alaiul prea iubiteĭ Dómneĭ Domnieĭ mele *afară*, la Isvorul Tămăduireĭ».

50 Seimenĭ polcovnicescĭ
50 « bulucbășescĭ } călărĭ și armațĭ.
6 Postelnicĭ toțĭ cu capoturĭ și tacămŭ curațĭ.

Ceauș spătăresc, cu ceauș agiescŭ.
Baș bulucbaș, cu polcov. de sermanĭ.
Vtorĭ Pit., cu polcov. de târg.
Vornic dă harem, cu vel căpit. de dorobanțĭ.

50 nemțĭ din pórtă, pe josŭ.
12 fustașĭ cu darde și cu isbașa lor.
8 Căpitanĭ aĭ seimenilor spătărescĭ și 4 aĭ giudețelorŭ înarmațĭ cu zardavelu în cap.
10 Ciohodarĭ pe lîngă careta gospodja și cele-l-alte carete următóre.

Poruncim Domnia mea, Ceauș spătăresc, să fiĭ zapciŭ, ca să gătescĭ acest alaiŭ joĭ, până în ḑiuă». (Condica No. 17, fila 177).

ANEXE LA PAG. 33.

Justiția sub Mavrogheni.

Din următórele acte se póte vedé, încă odată, că neîntemeiată este afirmațiunea unora din scriitorĭ, că Mavrogheni judeca *turcesce* și numaĭ după voia luĭ.

Adevĕratŭ că pedepsia greŭ abaterile dela datoriĭ ale impiegaților justițieĭ. Așĭa în 3 Aprilĭ 1787 a urmăritŭ pe Miculŭ zapciulŭ «să respundă, căcĭ aŭ slobodițŭ unŭ ucigașŭ din pușcărie, luându rușfetŭ». (Cod. XVII fila 166).

Amŭ arĕtatŭ că N. Mavrogheni n'a schimbatŭ dela o l-altă judecătoriĭ de la «departamenturĭ». In 5 Maĭ, 1878, a numitŭ pe nepotulŭ sfințieĭ séle părinteluĭ Zihnea(?) la depart. de șépte, în locŭlŭ armașuluĭ N. Cantacuzino. «Poruncimŭ d-luĭ Vel Vist să-lŭ așeḑĭ în catastihulŭ legilor între judecătorĭ. Așișderea poruncimŭ și d-luĭ Vel log. de țéra de susŭ, să arĕțĭ Domneșculŭ nostru pitacŭ boerilor judecătorĭ dela acelŭ departamentŭ, ca să fie însciințațĭ.» (Cod. XVII, fila 174).

Amintimŭ acestŭ casŭ ca să se confirme aserțiunea nóstră, că nu s'aŭ desdesființatŭ de N. Mavr. «*Departamenturile*» și că schimbările la ele nu eraŭ atâtŭ de dese și de generale cumŭ s'ar fi pututŭ crede. Din pitaculŭ adusŭ se maĭ vede și aceea, că la orĭ ce numire în slujbă de judecător trebuia să participe doĭ din velițiĭ boerĭ aĭ Divanuluĭ: Visternicul, pentru regularea lefeĭ numituluĭ și unuluĭ din logofețiĭ marĭ, ca contrasemnator alŭ alegereĭ funcționaruluĭ.

Acumŭ diversele acte maĭ susŭ promise.

Iată un casŭ fórte curiosŭ de abusŭ alŭ unuĭ ispravnicŭ din Meedințĭ, care în locŭ de a face dreptate la jalba unuĭ mazilŭ, îlŭ bate la falangă și îlŭ închide. Așia ceva nu făcea Mavrogheni, ci boerulŭ Clucerul Frusin!

Carte la Caimacamu Craioveĭ, a luĭ Dumitrasco Anescul cu Costea Negutitorulŭ pentru 6 oĭ.

«Zemli Vlah.... De vreme ce la Domnia mea aŭ datŭ jalbă Dumitrașco Anescul mazilŭ din sud Mehedințĭ pentru Costea Negutitoru, cumcă la leat 1780

i-aŭ datŭ şése oĭ cu tocmélă şi tot prelungindu-lŭ nevrêndŭ să i le plătéscă aŭ mersŭ la dênsulŭ să-ĭ céră baniĭ la ḑi de întêiŭ a luĭ Maĭ, iarŭ numitulŭ Costea nu numaĭ baní nu i-aŭ datŭ, ci încă aŭ săritŭ la dânsulŭ de l'aŭ şi bătutŭ şi cumcă mergêndŭ la Clucerulŭ Frusinu Ispravnicu judeţuluĭ, ca să-ĭ judece pentru acésta, numitulŭ clucerŭ, fără de a nu intra în nicĭ o cercetare ca să vaḑă cine este vinovatŭ, l'aŭ pusŭ la ḑi de târgŭ în falangă şi i-aŭ trasŭ 200 de toege la tălpĭ şi după aceea l'aŭ băgatŭ în puşcărie în butucĭ dimpreună cu tâlhariĭ globindulŭ şi cu taleriĭ 146, fără de a nu i se da baniĭ după oĭ. Pentru care, măcarŭ că aŭ datŭ zapisŭ de împăciuire la mâna Costeĭ, dar ḑice că acelŭ zapis l'aŭ datŭ de nevoie ca să scape dela închisóre. Aşişderea dimpreună cu dênsulŭ aŭ trimesŭ jalbă Domnieĭ mele şi tótă brésla mazililorŭ de acolo cerêndŭ dreptate pentru acéstă straşnică pedépsă ce aŭ făcutŭ clucerul Frusinu luĭ Dumitrasco, cu fălanga la ḑi de târgŭ şi cu închisóre la puşcărie, avêndulŭ pe acesta ca pe unŭ părinte în tarafulŭ lorŭ. Decĭ vrêndŭ Domnia mé ca să Ne pliroforisimŭ de adevĕrŭ la aceste, iată scriemŭ d-le cinstitŭ şi credinciosŭ boĭerulŭ domnieĭ mele Alexandru Gherake biv. vel Post Caimacame Craioveĭ, ca d-ta împreună cu d-lor ceĭ-l-alţĭ boĭerĭ de acolo, să faceţĭ cercetare fórte cu de amĕnuntulŭ atâtŭ pentru pricina gâlceveĭ luĭ Dumitrasco cu Costea în ce chipŭ s'a întâmplatŭ şi cine dintre amêndoĭ aŭ datŭ întêiŭ pricină de gâlcévă şi care este vinovatŭ maĭ multŭ la acésta, cât şi pentru pedépsa cu falanga şi cu închisóre ce se jăluesce că i-aŭ făcutŭ clucerulŭ Frusinu: de este adevĕrată şi în ce chipŭ l'aŭ bătutŭ? Care aceste să le cercetaţĭ prin ómenĭĭ ce se vorŭ fi întâmplatŭ de faţă, iar maĭ vêrtosŭ pentru glóba, care este cu totulŭ nesuferitŭ Domnieĭ mele, să cercetaţĭ cu ce cuvîntŭ s'aŭ îndrăznitŭ clucerulŭ Frusin de aŭ făcutŭ o urmare ca acésta, însă cercetarea să o faceţĭ dréptă în adevĕrŭ, în frica luĭ D-ḑeŭ, făr de a *părti* la vre-o parte şi orĭ în ce chipŭ veţĭ dovedi, se însciinţaţĭ Domnieĭ mele, cu anafora. Pentru care orînduimŭ şi Mumbaşirŭ pe boerulŭ Domnieĭ mele.... Post, să stée acolo până veţĭ face cercetare şi aşteptând respunsurĭ până îĭ va veni alŭ doilea poruncă dela Noĭ în ce chipŭ să urmeze şi după cercetare, de va remânea clucerulŭ Frusinu vinovatŭ la acésta, să iée Mumbaşirulŭ trépădŭ dela numitulŭ clucerŭ taleriĭ 30. Tolico pisah gsp. 1787 Apr.

1786 Aug. 19. — Judecata înaintea unuĭ arbitru rînduitŭ de Vodă:

O livadă făcută pe moşie străină atâtŭ o stăpânesce celŭ care a făcuto şi urmaşiĭ sĕĭ, câtŭ este *trăitorŭ* pe moşie; iar décă lipsesce, o perde şi revine proprietaruluĭ moşieĭ.

Judecata luĭ Nicola Gheorghiu moldovénŭ din Hărlăŭ cu Christodor Tolea din Bucurescĭ, că i-aŭ luatŭ nevasta şi din avere.

Domnitorul munténŭ corespunde în privinţa acésta cu domnitorul moldovénŭ Alesandru Mavrocordat, care adeverindŭ dreptatea luĭ Gheorghiu, domnitorul munténŭ aruncă la puşcărie pe vinovatŭ şi vinde nisce morĭ ale aceluia pentru îndestularea păgubaşuluĭ. Cond. 17, fila 125.

O carte de Judecată a luĭ Pătraşcu, pentru pricina ce are cu cumnatu-sĕŭ Radu, amêndoĭ poteraşĭ.

«Pătraşco Poteraşŭ dela Stégulŭ d-luĭ polcovnicŭ de poteră ot. satu Mărşa sud Vlaşca, aŭ trasŭ la judecată înaintea Nóstră pe cumnatu-seŭ Radu poteraşŭ

totŭ dela stégu luĭ, arĕtând că estimpŭ, după doue ḑile trecute după ḑiua sfîntuluĭ Gheorghe, în marginea satuluĭ fiindŭ unŭ stârvŭ de calŭ, s'aŭ dusŭ séra de s'aŭ urcatŭ aprópe de acelŭ mortŭ calŭ, într'unŭ copaciŭ, păzindŭ cu puşca, ca viindŭ la stârvŭ vre unŭ lupŭ să mănânce, să dée într'însulŭ să-lŭ omóre şi peste nópte mergêndŭ şi acestŭ Radu cu puşca, totŭ pentru a păzi la acelŭ stârvŭ, ca să ucigă vre unŭ lupŭ; după ce aŭ mersŭ acolo, vĕḑêndŭ că nu-ĭ vine bine să dée cu puşca, aŭ mersŭ de aŭ luatŭ stârvu să-lŭ tragă la locu unde îĭ venea luĭ cu îndemână ca să pótă da cu puşca şi acolea unde întindea stârvulŭ, vĕḑêndŭ Petraşco mişcarea stârvuluĭ, întunericŭ fiindŭ şi ne băgândŭ sémă aŭ datŭ cu puşca cu alice, şi aŭ împuşcatŭ pe cumnatu-seŭ Radu printr'o mână şi pe la cóste, băgândŭ într'însulŭ 13 alice şi peste o septemână puindu-se în carŭ, aŭ venitŭ aicĭ să jăluiască Măriĭ Séle luĭ Vodă şi elŭ de fricĭ aŭ pusŭ mijlocitorĭ şi aŭ făcutŭ pace şi i-aŭ datŭ tal. 26 şi acumŭ 'şĭ cere bani înapoĭ fiindŭ că nu aŭ muritŭ şi este sănătosŭ; faţă fiindŭ şi Radu cumnatu-seŭ, luarea banilorŭ n'aŭ tăgăduitŭ, fără numaĭ ḑise, că elŭ s'aŭ dusŭ la stârvŭ în picióre şi cu puşca la spinare şi luândŭ coşulŭ caluluĭ în mână să-lŭ tragă fiindŭ uşorŭ s'aŭ pomenitŭ împuşcatŭ şi din copaciulŭ care aŭ datŭ cu puşca diestima loculuĭ până la stârvŭ este numaĭ de 5 paşĭ şi elŭ pentru că i-aŭ fostŭ cumnatŭ l'aŭ ertatŭ şi aŭ făcutŭ pace pe aceştĭ banĭ, ne mergêndŭ nicĭ la doftorŭ ca să-ĭ scóţă alicele dintr'însulŭ, pentru ca să nu-lŭ scóţă în cheltuială, iară de ar fi fostŭ străinŭ nicĭ într'unŭ chipŭ nu s'arŭ fi odihnitŭ, pentru că osebitŭ de cheltuiala ce aŭ făcutŭ la căutatulŭ boleĭ, dar şi de bucatele ce aŭ avutŭ peste câmpŭ semănate s'aŭ păgubitŭ şi aŭ rămasŭ şi secatŭ de mână, încâtŭ la lucru greŭ nu póte munci; decĭ fiindŭ că şi de însuşĭ noĭ ḑesbrăcându-se Radu se vĕḑu semnele alicelorŭ, care sunt şi până acum în carnea luĭ ne scóse, şi maĭ vêrtosŭ că din copaciulŭ care aŭ datŭ cu puşca cunoscutŭ lucru se vede, că este şi maĭ puţină diestimă ca de 5 paşĭ, pentru că de susŭ dându vine maĭ aprópe şi vederea omuluĭ stându în picióre, nu face vre-o asemănare ca de lupŭ, fiindŭ jigănia cu patru picióre, ci trebue să se fi uitatŭ bine cu ochiĭ şi apoĭ să dea cu puşca, decĭ fiindŭ ca acéstă învoire aŭ făcut-o prin zapisŭ cu bună-voĭe şi rugatŭ de cumnatu-sĕŭ Pătraşco, care zapisŭ se vĕḑu şi de noĭ, cu cuprindere întocmaĭ, hotărîmŭ că Radu să fie în pace şi nesupĕratŭ de aceĭ banĭ de către cumnatu-sĕŭ Pătraşco, pentru că nicĭ acumŭ nu este litrositŭ şi vindecatŭ, aflându-se alicile în carnea luĭ, şi după vreme când se va întîmpla a se deschide rănile să aibă cu ce a se căuta; acésta! 1786. Decem. 11. (Cod. 16, fila 13).

Vel. spăt., Costandin Cocorăscu Pahar.

Altă judecată:

Io. Nicolae Petre Mavrogheni V. V. i gpd. Zem. Vlas.

S'aŭ înfăţişatŭ la Divanŭ înaintea Domnieĭ mele amêndouĕ părţile, şi fiindŭ doveditŭ numitu Gheorghe Grecu cum că aŭ fostŭ gazdă de hoţĭ, nu s'aŭ primitŭ păra luĭ, ci hotărîmŭ ca Costandin Polcovnicu să aibă pace, dându-ĭ acésta Domnésca nóstră întărire la mâna lui întru apĕrare. — 1787. Mart. 3. (Cond. 16. Fila 33, 34).

Vel. Logf.

pec.
gospod.

Prè Înălțate Dómne.

După jalba ce aŭ datŭ Înălțimeĭ tale Gheorghe Grecu, din satul Bălănescĭ sud. Oltŭ, pentru dumnealuĭ Constandin vel polcovnicŭ za dorobanțĭ, arĕtându că fără vină l'aŭ prepusŭ de gazdă de hoțĭ, și bătêndu-lŭ cu 200 de bețe la falangă, i-aŭ luatŭ și totŭ ce-aŭ avutŭ după sufletulŭ luĭ, precumŭ maĭ josŭ anume se arĕtă și îșĭ cere dreptate cu împlinire, prin care jalbă ne porunceșcĭ Măria Ta să cercetămŭ și să înșciințămŭ Măriĭ Tale; după luminată poruncă, aducêndu-se față Constandin polcovnicŭ pîrâtulŭ, s'aŭ întrebatŭ ce are a rĕspunde? și dișe, că aicĭ în Bucurescĭ de însușĭ elŭ prinḑêndu-se treĭ hoțĭ, anume: Dumitru, Velco și Hristea Sirbu, și la cercetarea ce s'aŭ făcutŭ de judecată în spătăria dumnéluĭ biv vel spăt. Costache Mavrogheni aŭ arĕtatŭ, că în primăvĕră aflându-se în hoție, aŭ maĭ avutŭ tovarășŭ pe unŭ Mincul, care este împușcatŭ într'unŭ piciorŭ din bătălia ce aŭ făcutŭ dincolo de Dunăre cu potera siimenéscă i pe unŭ Costandin ce aŭ fostŭ înpreună cu dînșiĭ aicĭ în Bucurescĭ, când s'aŭ prinsŭ eĭ și aŭ scăpatŭ și pe acestŭ Gheorghe jăluitorŭ, numițiĭ prinșĭ hoțĭ l'aŭ arĕtatŭ că-lŭ aŭ gazdă, la care aŭ și banĭ și arme lăsate la dînsulŭ și după acestŭ tacril a lor, cu volnicia dată în scrisŭ a d-luĭ biv. vel spăt. Mavrogheni, aŭ mersŭ și maĭ întêiŭ aflându pe acestŭ Mincu rănitŭ în satulŭ Cotenița dintracelŭ județŭ, care fusese prinsŭ de ispravnicĭ cu o septămână de ḑile maĭ nainte de prinderea acestorŭ hoțĭ de aicĭ din Bucurescĭ, și în ḑiua ce aŭ ajunsŭ numitulŭ polcovnicŭ într'acestŭ satŭ, întru acea ḑi fusesă venitŭ și acestŭ Mincul dela ispravnicĭ la casa luĭ și prinḑendulŭ aŭ mersŭ asupra satuluĭ Viișóra ce este din susulŭ Cotenețiĭ diastima de locŭ de o jumătate de ciasŭ, unde se află ședetoriu acesta arĕtatŭ atâtŭ de gazdă Gheorghe jăluitorŭ și găsindulŭ și pe dînsulŭ, aŭ începutŭ a face cercetare, după porunca ce aŭ avutŭ, și intră cele-l-alte găsindŭ și pe unŭ Tudor sluga sa, aŭ arĕtatŭ, că anu în postulŭ san-Petruluĭ, pe vremea prașiliĭ de porumbŭ, simțindu-se de poteră că aŭ venitŭ după dinșiĭ să-ĭ prinḑă, iar acestŭ Gheorghe împreună cu Mihail tovarĕșulŭ sĕŭ pe venitulŭ moșiei Izvorăle și Cotenița iĭ puse pe toțĭ acești hoțĭ de săpa la porumbŭ și într'acelașŭ chipŭ nu se putea dovedi hoțiĭ de poteră și într'o sâmbătă séra s'aŭ sculatŭ acestŭ Gheorghe dela Viișóra, luându înpreună și pe Tudor, sluga sa și mergêndŭ la satulŭ Cotenița aŭ intratŭ în grădina luĭ Velco, ce este unulŭ dintr'aceĭ prinșĭ hoțĭ de atuncĭ și luându de subt pătululŭ luĭ cincĭ puscĭ i doue iatagane și patru pistóle, șeḑêndŭ la cârciuma luĭ în satŭ, la unŭ Necola cârciumarŭ, fratele acestuia Tudor slugă, de acolea aŭ încălecat Gheorghe și pe Tudor l'aŭ luatŭ totŭ pe josŭ, avêndŭ și unulŭ și altulŭ arme în spinare să le ducă la casa luĭ la Viișóra, și pre drumu mergêndŭ, aŭ ḑisŭ Gheorghe către Tudor sluga, să nu spue niměnuĭ de rădicarea armelorŭ, că după ce le va vinde la Craiova iĭ va da și luĭ taleri 10 și ajungêndŭ a casă le-aŭ pusŭ în soba bordeiuluĭ, apoĭ a doua ḑi Duminică prinḑênduse de polcovniculŭ județuluĭ, acestŭ Mincul rănitulŭ, totŭ într'a cea ḑi despre séră, aŭ ḑis Gheorghe către Tudor sluga, că elŭ merge la polcovnicŭ să scótă pe Mincul, și fiindŭ că elŭ rĕmâne singurŭ a casă l'aŭ întrebatŭ pe stăpânulŭ sĕu Gheorghe, décă va veni cinevașĭ la dênsul peste nópte să dée pușca? și i-aŭ poruncitŭ să nu dée că-lŭ spânzură, și apoĭ după acéstă vorbă ce-aŭ avut-o între dênșiĭ, luându armele de unde le avea puse întêiŭ, le-aŭ trecutŭ în pivnița bordeiuluĭ și le-aŭ pusŭ întrĕ nișce buțĭ, și după ducerea luĭ, Gheorghe peste nópte cine va fi venitŭ nu șcie, că dreptŭ

unde aŭ fostŭ armele aŭ rădicatŭ doue scânduri ale bordeiului și aŭ luatŭ armele, și la rădicarea lor aŭ rĕmas unŭ pistolŭ, care l'aŭ datŭ luĭ Tudor pentru făgăduiala de tal. ḑece; de care și însuși Nicula brat Tudor sluga, pentru rădicarea armelorŭ din grădina Velculuĭ totŭ asemenea arĕtare i-aŭ făcutŭ și polcovniculuĭ, și după arĕtarea acestora prinḑêndŭ și pe acelŭ Mihaiŭ tovarășulŭ luĭ Gheorghe, l'aŭ certatŭ cu óresce bătaie; și fiind-că elŭ aŭ fostŭ și bolnavŭ de friguri, s'aŭ arĕtatŭ de bolnavŭ fórte rĕŭ, și cu tóte ale luĭ mișcărŭ de scăpare ce-aŭ făcutŭ nu s'aŭ crediutŭ, și nóptea când aŭ rĕmasŭ acolo, i-aŭ pusŭ pe amêndoĭ în butucĭ și l'aŭ culcatŭ cu acestŭ Gheorghe alăturea, și amêndoĭ învăliți cu unŭ chiurchiŭ, și peste nópte adormindŭ și străjile, polcovniculŭ fiindŭ smăcinatŭ de âmblarea drumurilor, de lângă acestŭ Gheorghe s'aŭ sculatŭ Mihaiŭ tovarășulŭ sĕŭ și cu butuculŭ în picióre aŭ fugitŭ și nu l'aŭ maĭ găsitŭ, și pentru aceea și pentru ca să spue armele, și i-aŭ datŭ câte-va toiage la falangă după aducerea lor aici, înfățisindu-sĕ înaintea judecâței tóte părțile totŭ asemenea arĕtare aŭ făcutŭ hoțiĭ, și încă aŭ arĕtatŭ că după ce s'aŭ rănitŭ Mincul în țéra turcéscă, și întorcêndu-se înapoĭ, pe drumŭ aŭ întâlnitŭ unŭ Turc și i-aŭ luatŭ calulŭ și o pușcă și unŭ iataganŭ; și pe calŭ l'aŭ pusŭ pe acelŭ Mincu rănitŭ, și trecêndŭ Dunărea aŭ venitŭ la satulŭ lor, Cotenița, s'aŭ despărțitŭ și de al-doilea Dumitru Velco și Nandiciu, și cu unŭ Costea, și s'aŭ dusŭ asupra Craioveĭ în județulŭ Gorjilor pe Maradie și aŭ lovitŭ pe unŭ omŭ ce-ĭ ḑice pe poreclă Spânu, și i-aŭ luatŭ tal. 100 și aŭ maĭ lovitŭ pre unŭ ciobanŭ, și i-aŭ luatŭ tal. 40, și dela unŭ Român tal. 20, și dela altŭ ciobanŭ tal. 15, și apoĭ lovindu-se cu poterile de peste Oltŭ, aŭ peritŭ acelŭ Costea tovarășulŭ lor, care i s'aŭ adusŭ și capulŭ la luminata pórtă gospodŭ, cumŭ și acelŭ Tudor i brat Ego Nicula, slugile luĭ Gheorghe gazda, peste celé de maĭ susŭ arĕtate, aŭ maĭ ḑis și acésta, că viindŭ pe drumŭ cu Gheorghe stăpânulŭ lor, s'aŭ rugatŭ de dênșiĭ ca să nu spue pentru pușcĭ și de punerea lor la acelea locurĭ ce se arĕtă maĭ susŭ, cumŭ și de pistolulŭ ce l'aŭ datŭ luĭ Tudor sluga și-le va da tal. 40, la care arĕtărĭ ale lor, nicĭ Gheorghe jăluitoriulŭ, înaintea judecățiĭ pentru acelea arme care le-aŭ rădicatŭ dela Cotenița și le-aŭ dusŭ de le-aŭ ascunsŭ la casa luĭ, cumŭ și de pistolulŭ celŭ rĕmasŭ și l'aŭ datŭ luĭ Tudor, sluga sa, pentru făgăduială de tal. 10, n'au tăgăduitŭ, atâtă numaĭ aŭ rĕspunsŭ pentru arme, că nu șcie cine le-aŭ luatŭ din pivnița bordeiului; deci dară cumŭ aŭ fostŭ Gheorghe gazdă și ascunḑĕtorŭ de hoțĭ, este doveditŭ însuși din tacrirulŭ hoților, și din spusa slugilor luĭ, care atuncĭ când era cu toțĭ de față aŭ rĕmas anapologhitos, iar pentru ceea ce arétă jăluitoriulŭ că i-saŭ luatŭ, nicĭ polcovniculŭ n'au tăgăduitŭ, ce ḑisă, că unile s'aŭ luatŭ de însuși, și altele de poterași, după obiceiŭ, căcĭ obiceiulŭ vechiŭ este dela hoțĭ și dela gazdele hoților, orĭ ce se vor găsi, cei ce prindŭ iaŭ totŭ, și eșindŭ nescare păgubași maĭ întêiŭ împlinescŭ paguba, și apoĭ ceea ce rĕmâne este al lor, căcĭ pentru aceea i-se pune viața în primejdie; noĭ de cercetarea ce amŭ făcutŭ și atuncĭ și acumŭ, după luminată poruncă, înșciințămŭ, iar hotărîrea cea desăvârșitŭ sĕ va face de câtră Înălțimea Ta. 1787, April 29.

Vel Post. — Costandin Cocorăscu, vel. pahar.

Celé luate de Dumnealuĭ Polcovniculŭ za Poteră.

1 Unŭ calŭ cu șea.
1 Ipăngea de aba albă.

1 Ţolŭ de pĕrŭ.
1 Chiurciŭ postavŭ de ţĕră.
2 Antiree scurte de aslagé.
4 Cămăşĭ românescĭ vechĭ.
3 Părechĭ ismene.
3 Peşchire.
1 Basma albastră próstă.
1 Fesŭ.
½ Cotŭ postavŭ roşu.
3½ Coţĭ alagé.
3 Petice postavŭ verde.
1 Tuzlucĭ.
1 Băsma de 12 parale.
1 Mindirŭ pânză de Braşovŭ complectă cu paie.
1 Călimărŭ de alamă.
1 Flintă.

tal. 16, bani 90 luaţĭ şi daţĭ la Iordoche biv vătarŭ spătărescŭ.

Celé luate de poteraşĭ.

1 Păreche desagĭ de pele.
1 Cojocŭ scurtŭ.
1 Fesŭ.
1 Ploscă.
1 Păreche suratraĭ vechĭ
1 Riémé de aţă.
1 Cuţitŭ de 25 parale.
1 Piperniţă de osŭ.
3½ Oca bumbacŭ.
4 Oca lînă.
2 Oca de pĕrŭ. (Cond. 16, fil. 33, 34).

Carte de judecată a lui Ioan sin Lefter Chelariŭ M-rii Negoeşcĭ, care după înşciinţarea D-lorŭ Ispravnicilorŭ ot sud Ilfovŭ, aŭ în ipopsie că arŭ fi săpatŭ la o comóră.

«Fiindŭ că după înşciinţarea dumnélorŭ boerilorŭ ispravnicĭ sud. Ilfovŭ ce ni-aŭ făcutŭ, că în présma monăstiri Negoescĭĭ s'aŭ găsitŭ o săpătură de grópă cu asemănare de comóră, şi după cercetările ce aŭ făcutŭ Dumnélorŭ, ţicŭ că în pivniţa monăstiriĭ Negoeşcĭ s'aŭ găsitŭ o cazma, şi în gura acei cazmale fiindŭ rĕmasŭ niţelŭ pământŭ l-aŭ potrivitŭ cu pământulŭ săpăturiĭ aceĭ gropĭ, şi nimicŭ despărţire între dînsele n'aŭ avutŭ, şi aŭ bănuială, că arŭ fi fostŭ la acea săpătură de grópă un Ioan sin Lefter chelaru monăstireĭ, care chelariŭ aducêndu-se aicĭ, după cercetările ce am făcutŭ ne-am adeveritŭ, că acea săpătură de grópă s'aŭ făcutŭ Joĭ nóptea spre Vineri la 8 ale trecutuluĭ Aprilŭ, şi chelariulŭ fusese trimisŭ de igumenu de la 1 Aprilŭ cu nişce zaherea la Olteniţă, şi aŭ venitŭ la

15, tot a aceleĭ luni, la monăstire, precumŭ ne-amŭ încredinţatŭ din însăşĭ gura luĭ Iordache, ce aŭ fostŭ orânduitŭ zaheregiu domnescŭ, că numitulŭ chelarŭ a fostŭ nelipsitŭ dela Oltenița între aceste 15 ḑile, cum şi numitulŭ egumenŭ, Joĭ, la 8 ale aceleĭ următóre luĭ Aprilŭ, aŭ fostŭ aicĭ în Bucureşcĭ, şi a doua ḑi Vineri aŭ plecatŭ de aicĭ la monăstire împreună cu d-luĭ paharnic Fierescu şi cu d-luĭ Costache armaşŭ; după aceste încredinţări ce aŭ luatŭ judecata, cunoscutŭ lucru este, că rea a fostŭ arătarea dumnélorŭ ispravnicilorŭ, pentru că nicĭ una n'aŭ eşitŭ adevĕrate, şi rĕmâne Ioan chelariu a fi nesuperatŭ pentru acésta pîră ce s'a făcutŭ asupră-ĭ. — 1787. Iunie 17. (Cond. 16, fila 45).

Vel spătar. Costandin Cocorăscu, pahar.

Pré Înălţate Dómne

«Jăluescŭ milostiviriĭ Mărieĭ tale pentru dumnéluĭ polcovnicŭ din sud. Vlaşca ce se află acum aicĭ, că viindŭ cu slujitoriĭ dumnéluĭ la casa mé, m'aŭ luatŭ cu bănuială de hoţie, ḑicêndŭ că aşĭ fi şi eŭ amestecatŭ cu ceĭ doĭ hoţĭ ce s'aŭ prinsŭ şi s'aŭ trimisŭ unuia capulŭ aicĭ, şi altulŭ viŭ, de care, milostive Dómne, eŭ nu mĕ sciŭ cu nicĭ unŭ felŭ de pricină de hoţie, că suntŭ 6 anĭ de când şedŭ în satulŭ Gratia, şi pe urma mea nu s'aŭ doveditŭ nicĭ unŭ felŭ de hoţie, care acésta mie îmĭ este năpaste; maĭ vêrtosŭ dumitale, Dómne, am şi cartea dumnélorŭ ispravnicilorŭ din sud. Vlaşca, ce scrie către Măria Ta pentru mine şi mĕ adeveréză de omŭ dreptŭ şi cu dajdie în visterie, câtŭ şi adeverința satuluĭ o am, toţĭ sătenĭĭ iscăliţĭ; deosebitŭ de acestea, Luminate Dómne, când aŭ venitŭ polcovnicu a casă la mine de m'a luatŭ maĭ întâiŭ ca pre un hoţŭ, şi m'a şi globitŭ, de care maĭ în josŭ voiŭ arĕta Mărieĭ Tale, şi acumŭ m'a dusŭ şi m'a închisŭ la dumnéluĭ vel. spătariŭ, luândŭ şi cartea dumnélor ispravnicilorŭ, ce scrie către Măria Ta, pentru mine; cu lacrimĭ mĕ rogŭ Mării Tale, să amŭ dreptate, cât şi celea ce mĭ-a luatŭ polcovnicu să fie luminată porunca Mării tale ca să-mĭ împlinéscă, că va fi cu pĕcatŭ să rămânŭ păgubaşŭ, şi ce va fi mila Mării tale.

Robulŭ Mărieĭ Tale.

Celea ce mi s'aŭ luatŭ de Polcovnicŭ

1 Căciulă drept. tal. 3.
1 Puşcă drept. tal. 8.
1 Păreche cizme tal. 3, câtŭ şi altele.

Dumitru din satul Gratia, ce mĕ aflu închisŭ la d-lŭ vel. spătarŭ.

Resoluţie:

Dumnéta vel spătarŭ, să arĕţĭ Domnieĭ mele de pricina aceasta negreşitŭ. 1787. Octombre 30.

Raport.

«Măcarŭ că prin acéstă jalbă ce aŭ datŭ Dumitru jăluitorulŭ, arétă că este năpăstuitŭ, şi numaĭ pentru o bănuială s'aŭ jăfuitŭ de către polcovnicŭ ot sud.

Vlașca, iar pentru că în tacrirul dumnélor ispravnicilor acestuĭ județŭ, ce s'aŭ trimesŭ dela 25 ale trecutuluĭ Octombre dintr'acestŭ următorŭ anŭ, arétă că s'aŭ adeveritŭ din spusa luĭ Vasile pârcălabŭ ot cătunŭ, cumŭ că Preda hoțulŭ Berién celuĭ care s'aŭ adusŭ maĭ în trecutele ḑile capulŭ la luminata Pórtă gospod, după ce s'aŭ împușcatŭ de poterașĭ acolo, l'aŭ adusŭ în casa luĭ de aŭ murit și la mórtea luĭ fiindŭ și preotulŭ satuluĭ față aŭ arĕtatŭ cumŭ că unŭ Nicola ce-aŭ șeḑutŭ în gura Isvoruluĭ și aŭ avutŭ hodae la Gusia și acumŭ șéde în satulŭ Gratia lângă Tănase Trăistaru, toțĭ dintr'acelŭ județŭ, și are treĭ copoĭ, doĭ roșiĭ și unulŭ negru, are și nevastă și unŭ copilŭ, și cumŭ că aŭ arĕtatŭ că și acesta este unŭ hoțŭ, și după acéstă arĕtare a hoțuluĭ, ḑicŭ dumnélor ispravniciĭ, că cercetândŭ de acelŭ Nicola, s'aŭ găsitŭ acesta, adică Dumitru jăluitorŭ sin Gheorghe, și șĕderea aŭ spusŭ și eĭ întocmaĭ precumŭ se arétă maĭ susŭ, cumŭ că și tóte ceste-l-alte semne întocmaĭ s'aŭ găsitŭ asupra luĭ, numaĭ doară numele este schimbatŭ, că Preda aŭ ḑisŭ că-lŭ chiama Nicola, iar pe acesta-lŭ chiamă Dumitru, și pentru acésta nedându-se creḑĕmêntŭ jăluitoruluĭ numaĭ prin graiŭ, dela eșirea jălbiĭ s'aŭ datŭ poruncă luĭ Gheorghe tata jăluitoruluĭ, ca prin ómenĭ carĭ șciŭ, să încredințeze judecata de este jalba jăluitoruluĭ adevĕrată, anume Radu Vĕnătorul sin Marin, omŭ ca de 60 de anĭ, i Ioan sin Călin, omŭ ca de 40 de anĭ, pe carĭ s'aŭ întrebatŭ ce aretare șciŭ să facă pentru acésta? și maĭ întêiŭ Radu aŭ datŭ mărturia, că astă-iarnă la Gusia, până la o vreme aŭ fostŭ și elŭ cu vite la fênŭ împreună cu jăluitorulŭ, nicĭ de cumŭ n'aŭ vĕḑutŭ pe Preda Berién viindŭ la dênsulŭ, nicĭ pe tovarășulŭ luĭ, nicĭ șcie pe acelŭ Preda Berién cine aŭ fostŭ, fiind-că nu l'aŭ vĕḑutŭ nicĭ odată, nicĭ n'aŭ simțitŭ măcarŭ să fi auḑitŭ vre-odată séŭ mergêndŭ la casa luĭ, séŭ măcarŭ vorbă să fi făcutŭ cu hoțĭ undevașĭ, ne cumŭ să fie la tovărășie cu dênșiĭ, pentru că de astă-véră după ce aŭ isprăvitŭ fênulŭ ce aŭ avutŭ, s'aŭ mutatŭ iarăși la casa luĭ în satulŭ Gratia, și n'aŭ fostŭ strămutatŭ dela casa luĭ măcarŭ o ḑi, avêndu-și hrana pământuluĭ ad. porumbulŭ și fênulŭ împreună toțĭ săteniĭ împrejurulŭ satuluĭ, până acumŭ când s'aŭ rădicatŭ de polcovnicŭ cu mijloculŭ ce se cuprinde în jalbă; așișderea mărturie aŭ datŭ și Ioan, care pentru aceste arĕtate maĭ susŭ, după ce li s'aŭ arĕtatŭ cu deamăruntulŭ tóte rĕutățile ce curge asupra celor ce jură strîmbŭ, s'aŭ rînduitŭ ca să facă și jurămêntŭ, și cu tótă voința s'aŭ trasŭ a merge către jurămêntŭ; apoĭ vĕḑêndŭ că nu se îndoescŭ nimicŭ, i-amŭ întorsŭ iarăși înapoĭ, și înaintea judecățiĭ făcêndu-se jurămêntŭ pe casele și agonisita i pe copiĭ și pe sufletele lor, că într'acelașĭ chipŭ precumŭ se coprinde maĭ susŭ; decĭ de vreme ce după aceste mărturiĭ ne-amŭ încredințatŭ că jăluitorulŭ aŭ fostŭ nelipsitŭ de la casa luĭ, și numaĭ pentru o bănuială, căcĭ s'aŭ aflatŭ acestŭ jăluitorŭ cu șederea pe la locurile ce se arétă maĭ susŭ, saŭ jăfuitŭ de numitulŭ polcovnicŭ, dela judecată se găsesce cu cale, că atâtŭ tóte acele jafurĭ să i se întórcă înapoĭ, câtŭ și de acumŭ înainte să rĕmâe numitulŭ Dumitru jăluitorulŭ nesupĕratŭ de acéstă bănuială. 1787, Noemvrie 24. (Cod. 16, fila 79, 80).

Vel spăt., — *Costandin Cocorăscu vel pahar.*

Anaforaua Anicăi fata luĭ Stanislav copilŭ din casă pentru pricina de judecată ce aŭ avutŭ cu tatălŭ sĕŭ Stanislav.

Pré Înălțate Dómne.

«Nița fata luĭ Stanislav copilulŭ din casă de Divan, încă dela 31 ale luĭ Ghenarie, arétă judecățiĭ, cumcă slujindŭ la reposata Aniţa Bănésa Filipésca, iarŭ fi făcutŭ haine, după cumŭ în dosŭ arétă și după ce aŭ muritŭ reposata Bănésă aŭ mersŭ la Nicolae Ciubucciu să slujéscă, ca sa nu i se prăpădéscă haĭnile, dar tată-sĕŭ Stanislavŭ aŭ datŭ jalbă Mării Séle, mincinósă, ḑicêndŭ, cumcă Nicolae Ciubucciu nu este însuratŭ și o ține țiitóre pe fia sa, care după porunca Mării Séle aducêndŭ pe Nicolae amŭ cercetatŭ pricina și numitulŭ Ciubucciŭ aŭ arĕtatŭ judecățiĭ, cumcă elŭ este însuratŭ și pe Aniţa n'aŭ luat'o pentru acéstă trébă, ci ca pe o slujnică și încă maĭ multŭ ca să o mărite și arétă cumcă aŭ și găsitŭ pe unŭ Tudor căpitanŭ de aŭ logodit-o și după spusa-ĭ i-aŭ făcutŭ și fóie de zestre, puindŭ în fóie pe aceste ce le aŭ arĕtatŭ Aniţa, că le are dela stăpâna sa cea dintâiŭ, și le cere dela numitulŭ Stanislavŭ ca să i le dée când se va cununa cu dînsulŭ, pe care apucândulŭ judecata în multe rânduriĭ, s'aŭ pusŭ soróce încă odată și zapisŭ aŭ datŭ la cancelaria spătărésca cu sorocŭ de 10 ḑile și aŭ trecutŭ și acestŭ sorocŭ și încă totŭ nu le-aŭ datŭ tóte, ci aŭ maĭ rămasŭ o giubé de Ghiermesit blănită cu nurcă, o tivilichie dezblănită și 15 coțiĭ pânză subțire; ci dară judecata găsește cu cale, ca stanislavŭ să împlinéscă tóte acestea, pentru căcĭ unŭ părinte este datorŭ încă elŭ să înzestreze pe fia sa, iar să nu opréscă cele câștigate cu munca eĭ; noĭ de cercetarea ce amŭ făcutŭ arĕtămŭ Mării Tale, iar cea de săvârșitŭ hotărîre se va face de cătră Înălțimea ta. 1788, April 1. Cod. 16 fil. 99—100.

Vel. spăt. — Costandin Cocorăscul vel păhar.

Anaforaua luĭ Costandin Logf. cu Maria soția luĭ.
Io N. Petru Mavrogheni gpdr.

«Pré sfinția ta Părinte Metropolitu, să teorisești acésta și după porunca sfinteĭ biserică și după pravilă urmândŭ, să facĭ hotărîrea cuviinciósă și să ne înșciințezĭ în scrisŭ prin anafora, pentru care poruncimŭ d-luĭ vel spăt. ca cu zapciu d-luĭ să-ĭ înfățișezĭ înaintea pré sfinții séle părinteluĭ Metropolitŭ. 1788, Noembrie 6.

Vel. Logf.

pecetea

Pré Înălțate Dómne.

Maria soția luĭ Constandin Logf. s'aŭ arĕtatŭ cu jalbă la judecata acestuĭ departamentŭ ḑicĕndŭ că sunt acumŭ treĭ anĭ de când îndrăgindu-se cu o Lucsandră femee, aŭ începutŭ a i se sparge casa și cu tóte că pentru acea faptă a luĭ s'aŭ necinstitŭ și strașnicŭ s'aŭ pedepsitŭ de cătră Măria Ta, dară iarăși n'aŭ făcutŭ părăsire, ci și acumŭ se află cu acea femee, care atuncĭ era făcută surghiunŭ de cătră Măria Ta la mŏnăstirea Dintrunŭ lemnŭ; după a căruia jalbă maĭ întâiŭ amŭ trimisŭ de aŭ rădicatŭ pe acea femee de unde se afla, dela Găeșcĭ sud Vlașca și amŭ trimis-o iarăși la numita mŏnăstire, de unde ne-aŭ venitŭ și înșciințare că s'aŭ primitŭ de starița mŏnăstiriĭ; după acésta înfățișându-și pe numitulŭ Constandin cu Maria soția luĭ, n'aŭ tăgăduitŭ de acésta, fără numaĭ ḑisă, că nevrâstnicŭ fiindŭ, fără de știrea și voia părinților luĭ, precumŭ aŭ găsitŭ: săracă și făr de zestre aŭ luat-o întru căsătorie și cumcă de cândŭ s'aŭ împreunatŭ amêndoĭ totŭ ré veșuire aŭ avutŭ, atâtŭ pe acelea vremĭ ne destoinicŭ aflându-se la meșteșugulŭ condeiuluĭ și ne putându a se chivernisi din destulŭ, cumŭ și maĭ în urmă slujindŭ Divanuluĭ și pe la ispravnicĭ și începându a câștiga maĭ cu adausŭ și a o îmbrăca cu haĭne scumpe și juvaericale pre câtŭ nu i se cădea, aŭ adăugatŭ și maĭ multă nesupunere și împotrivire, mergându și la maĭ rĕŭ traiŭ, necinstindulŭ cu ocară de părinți și cumŭ că nu-ĭ vrednicŭ să câștige precumŭ și alțiĭ, să-ĭ facă case marĭ și rădicându și în multe rânduriĭ mâna asupră-ĭ, și vĕrsându-ĭ lăturĭ în capŭ și alte multe asemenea, care aceste ne maĭ putându-le suferi, și răcindu-i-se inima despre dînsa, așia aŭ căḑutŭ la pĕcatulŭ curvieĭ, dară cu tóte aceste ḑise, că de nu l'ar fi datŭ în judecată politicéscă și în urgia Mărieĭ Tale de și strașnic s'aŭ pedepsitŭ, scosŭ fiindŭ și din chivernisélă, séŭ după acésta în urmă binișorŭ să fi ămblatŭ, că cu cuvêntŭ dulce și supunere să-lŭ fi apipăitŭ, iarăși arŭ fi fostŭ cu dînsa, suferindŭ cum arŭ fi pututŭ, după cum aŭ suferitŭ și maĭ nainte, iar de vreme ce și întâiŭ l'aŭ datŭ săboruluĭ, și aŭ pătimitŭ atâta necinste și pedépsă, în pușcărie și în butucĭ multă vreme și la *zid* cărându cu targa, și iarăși în urmă nu s'aŭ arĕtatŭ cu cevaș plecăciune și părăsire de ocărĭ, ci încă maĭ multă pornire făcându, i-aŭ stricatŭ și multe lucruriĭ ce le aŭ găsitŭ pentru chivernisala vieți luĭ, care pentru acésta cu totu răcindu-i-se inima nu póte a se maĭ lipi de dênsa, încă nicĭ cu ochiĭ a o vedea, dară iarăși ca să nu o lase de totŭ neajutorită, i-aŭ datŭ casa ce aŭ făcut'o cu a luĭ strădanie, împreună cu tóte ale caseĭ, și tóte sculele și hainele ce i le-aŭ făcutŭ, care sunt la prețŭ de tal. 1000, și cu dînsa să nu maĭ fie, cum și o copilă ce o are iarăș elŭ să o înzestreze cu deosebită cheltuială; care la aceste ḑise ale luĭ Costandin, fiindŭ și însăși ea față și ascultându-le n'aŭ pututŭ tăgădui, că nu l'aŭ ocărîtŭ, fără numaĭ ḑise, că de năcazulŭ faptelorŭ luĭ l'aŭ necinstitŭ, adevĕratŭ, precumŭ aŭ arĕtatŭ întocmaĭ; dar judecata, după datorie, lăsându netrebnicile lorŭ cuvinte și fapte, și ca să-ĭ facemŭ iarăși a se uni unulŭ cu altulŭ, amŭ arĕtatŭ maĭ întâiŭ strașnica și înfricoșata pedépsă a Mărieĭ Tale, care se întinde până a-ĭ lua și viața, că o va cerca) de nu se va uni iarăși cu dînsa și a o avea întru ale sale, precumŭ și maĭ nainte; al doilea și rĕspunsulŭ ce va să dée în ceal-altă viață la nefățarniculŭ Imperatu; după care aceste viindu-și în socotélă niaŭ ḑisŭ singurŭ că-și cunóșce greșala și sĕ va pocăi și va fi iarăși cu soția luĭ, și va avé-o ca și maĭ nainte, dându-ne și zapisŭ, cumŭ că de nu va căuta-o precumŭ

aŭ căutat-o şi maĭ nainte, atuncĭ sĕ-lŭ arĕtămŭ Mării Tale, ca să se pedepséscă cu mórte; numaĭ cerênd să dée şi ea zapisŭ la judecată, că nu-lŭ va maĭ ocărî, séŭ va maĭ rădica mâna asupra-ĭ, ci-lŭ va cunósce de bărbatŭ şi stăpânŭ şi va fi mulţămită, după vremĭ, cumŭ ĭĭ va da mâna să o caute, pentru îmbrăcaminte, hrană şi slugĭ în casă, şi unde sĕ va duce elŭ acolo să şéḑă, iar nu unde-ĭ va fi voia, prin străine locurĭ, fiind-că elŭ o să se ducă afară pe la ispravnicĭ după chivernisélă; care cuvêntŭ plăcutŭ fiindŭ judecăţiĭ, după ce, cumŭ maĭ susŭ arĕtămŭ, aŭ datŭ zapisŭ subt a luĭ iscălitură, întărindu-se şi cu alte vrednice de credinţă iscăliturĭ, amŭ făcutŭ cercetare şi de locul, care are socotéla să o mute, şi ne arétă că aŭ poftitŭ pe logf. acestuĭ departamentŭ şi aŭ primitŭ, şi amŭ întrebatŭ şi noĭ pe logf. de-ĭ este voïe cu adevĕratŭ a o primi, şi ḑicêndŭ că o primeşce, s'aŭ socotitŭ şi de judecată că este bîne despre amêndouĕ părţile a şedé la dênsul, fiindŭ căsătoritŭ, cu casă de cinste după a sa potrivă şi maĭ alesŭ omŭ alŭ judecaţiĭ aflându-se, să facă şi perierghie asupra vieţiĭ lor, să vaḑă maĭ întêiŭ de cheltuiala ce-ĭ va trimite eĭ bărbatu-sĕŭ, ca să nu tăgaduiască în urmă că iarăşĭ nu o caută, cumŭ şi ea de-lŭ va maĭ catigorisi şi-lŭ va maĭ ocărî, printr'ênsul să se dovedéscă maĭ curatŭ, din care din amêndoĭ curge pricina, şi arĕtându-ne, să şcimŭ pe care din amêndoĭ să însciinţămŭ Marii Tale a se pedepsi; şi de unadată aŭ primitŭ şi ea a da acestŭ felŭ de zapisŭ, care puindu-se de s'aŭ făcutŭ cu ifosulŭ de maĭ susŭ arĕtatŭ şi ducêndu-se la dênsa logf. departamentuluĭ, trimisŭ fiindŭ din partea judecăţiĭ ca să-lŭ iscăléscă, nu numaĭ n'aŭ vrutŭ să-lŭ iscăléscă, ci unde maĭ întêiŭ citindu-ĭ zapisulŭ celŭ dela bărbatatu-sĕŭ, cu hrăpire i-l'aŭ luatŭ din mână şi bagândulŭ în-sînŭ, ce l'aŭ făcutŭ nu se şcie, că nu l'aŭ maĭ datŭ, şi aşĭa nicĭ zapisulŭ bărbatuluĭ, nu-lŭ dă, nicĭ despre partea eĭ sinetŭ că nu-lŭ va maĭ ocarî şi până nicĭ la locul unde aŭ găsitŭ bărbatu-sĕŭ nu vru să se mute, ci încă şi pe trimisulŭ logf. cu multe necuvióse vorbe l'aŭ obrăznicitŭ, şi aşĭa vĕḑêndŭ bărbatu-sĕŭ, că piere fără de chivernisélă, s'aŭ dusŭ cu ispravnicii judeţuluĭ, lăsându pentru îmbrăcămintea copiliĭ luĭ tal. 20 la logof. judecătorieĭ, ca să-i tîrguiască câte cevaşĭ pentru îmbrăcăminte, după care şi urmându aŭ trimisŭ unŭ negustoriŭ cu şam - alagele ca să alegă, şi n'aŭ primitŭ, gonindŭ şi pe negustorŭ. Decĭ la o nesupunere şi neurmare a eĭ, de ceea ce judecata găsise cu cale şi o aşeḑase pentru binele şi folosulŭ eĭ, şi cumŭ maĭ susŭ arĕtămŭ nicĭ într'unŭ chipŭ mulţăminduse şi primindŭ, neputêndu-se dela acestŭ departamentŭ să se facă hotărîre, înşciinţăm Mării Tale, ca orĭ să se orênduiască la judecata bisericéscă, séŭ după cum duhulŭ sfântŭ va lumina pe Măria Ta cu cea desăvêrşită hotărîre. 1788, Augustŭ 28. (Cod. 16, fila 138—139).

Constandin Cocorăscu pahar..

ANEXE LA PAG. 37

Maĭ dămŭ aci unŭ pitacŭ domnescŭ alŭ luĭ N. Mavrogheni, din 10 April, anulŭ 1787, către polcovnicĭ şi căpitanĭ de prin judeţe, relativŭ totŭ la stârpirea hoţilor.

«... Zemli Vlah..; Boerulŭ Domnieĭ Mele polcovnice din judeţulŭ... i vóuĕ slugilor Mele căpitanilor dela acelŭ judeţŭ, măcarŭ că prin tóte Domnescile Nóstre cărţĭ, ce vi s'aŭ scrisŭ maĭ nainte v'amŭ poruncitŭ tot-déuna pentru hoţĭ şi pentru făcĕtorĭ de rele, ca să grijiţĭ dimpreună cu slujitoriĭ voştri pururea în tótă

vremea, dar fiind-că acumŭ în vreme de primăvéră scimŭ că obicinuescŭ ceĭ ce aŭ cugetŭ réŭ, de a se porni în hoţiĭ şi fapte tâlhărescĭ; Iată de isnóvă vĕ poruncimŭ, ca maĭ înainte, din vreme, să fiţĭ toţĭ cu privighere, străjuindŭ judeţulŭ cum se cade, prin tóte locurile şi cu mijlóce printr'ascunsŭ să şi cercetaţĭ, ca să aflaţĭ pe ceĭ ce facŭ gătire de a se porni într'acestŭ felŭ de căĭ rele, să nu le daţĭ vreme a se porni şi a sevêrşi scoposulŭ lorŭ, ci maĭ înainte să aduceţĭ pe fieşcare la grijă, cu paza cea multă, ca să vaḑă bună străjuirea vóstră, să se părăséscă de acestŭ felŭ de gânduriĭ; iar pe carele s'ar ispiti şi s'ar porni la fapte hoţescĭ şi tâlhărescĭ şi se va dovedi hoţŭ cu adevĕratŭ, numaĭ decâtŭ să-ĭ prindeţĭ şi în scurtŭ: hoţĭ şi tâlharĭ să nu auḑimŭ că se află în judeţulŭ acela şi nu i-aţĭ prinsŭ, că să *sciţĭ: pedépsa vóstră va fi mórtea* şi acolo, *în loc, vom spânzura pe acelŭ polcovnicŭ séŭ căpitanŭ* într'a căruia *poporŭ se va afla hoţĭ*; ci dar fiţĭ cu toţĭ deştepţĭ şi gata la picior dimpreună cu toţĭ ómeniĭ voştriĭ, străjuindŭ ḑioa şi nóptea. 1787. Apr. 10».

Eacă şi altă carte deschisă către ispravnicĭ, vestinduli-se pre cea de sus: «D-tre ispravnicilor ot sud... sănĕtate. Fiind-că acumŭ în vreme de primăvéră obicĭnuescŭ hoţiĭ şi făcĕtoriĭ de réŭ a se porni la câte rele, iată de isnóvă amŭ scrisŭ poruncile Domnieĭ Mele la polcovnicĭ şi la toţĭ căpitaniĭ de obşte, ca maĭ nainte, din vreme, să străjuéscă cu mijlocŭ de a nu se puté porni nicĭ unulŭ în fapte hoţescĭ, séŭ tâlhărescĭ, ci să întăriască paza judeţuluĭ prin tóte locurile, ca să se îngrijéscă toţĭ de paza cea bună şi să părăséscă, să se lase de acele gânduri rele; iar pe carele s'ar ispiti a se porni în hoţiĭ şi se va dovedi cu adevĕratŭ, numaĭ decâtŭ să-ĭ prinḑă, să nu scape şi în scurtŭ să nu auḑimŭ că sunt hoţĭ şi nu i-aŭ prinsŭ, că avemŭ otărîre *cu mórte să-lŭ pedepsimŭ spînzurându-lŭ acolo în locŭ*. Dar şi d-tre ispravnicilor să sciţĭ, că vĕ vomŭ pune de veţĭ împlini din casele vóstre tótă puguba câtă se va pricinui aceluĭ prădatŭ şi jăfuitŭ, séŭ aceluĭ ucisŭ de hoţĭ şi veţĭ fi şi în urgia Domnieĭ Mele căḑuţĭ, căcĭ ómeni dindestuĭ aveţĭ cu carĭ puteţĭ a face tótă cuviinciósa străjuire, a curăţi locurile de uniĭ ca aceia; şi decĭ fiţĭ la acéstă trébă deşteptaţĭ cu toţiĭ şi vĕ siliţĭ de a fi linişte şi odihnă şi de a nu se auḑi nicĭ a se simţi măcarŭ de hoţĭ în judeţulŭ d-tre şi să aveţĭ a trimete deosebită porunca Nóstră la polcovniculŭ şi la toţĭ căpitaniĭ dintr'acelŭ judeţŭ, dela carĭ să ne trămiteţĭ şi rĕspunsurile primireĭ». 1787, April 10.

ANEXE LA PAG. 48

Cumcă N. Mavrogheni era în adevĕrŭ bunŭ creştinŭ, se vede nu numaĭ din faptele aduse la paginile 40—48, dar şi din faptulŭ că aŭ ziditŭ însuşĭ biserică, la locŭlŭ unde astăḑĭ se ḑice la Şosea. A maĭ ajutat restaurarea şi de alte bisericĭ. Insuşĭ Domnulŭ urmaşŭ de la 1793 recunoscu acésta prin actulŭ următorŭ:

Pré Înălţate Dómne.

«Jăluescŭ Mării Tale, că în sud Prahova se află o Mre ce se numesce Prahoviţa, hramulŭ Adormireĭ Născătóreĭ de D-ḑeu, care fiindŭ ziditŭ de anĭ 200 în ḑilele unuĭ Alecsandru Vodă, şi din începutŭ s'aŭ închinatŭ Metoh la sf. Mre

la Ierusalim, iară după ce s'aŭ ziditŭ aci in Bucurescĭ Sf. Gheorghe celŭ noŭ, aŭ rĕmasŭ numită Mre Metoh la Sf. Gheorghe, a căruia zidire fiindŭ la locŭ nestatornicŭ, mișcându-se pămêntulŭ fórte a crăpatŭ zidurile și s'aŭ dărêmatŭ, încâtŭ nimenea nu maĭ cuteza a intra intrînsa, și vre o cinci, șése anĭ creștiniĭ locuitorĭ de pre înprejurŭ rĕmaseră fără de Biserică, ne maĭ fiindŭ alta aprópe; iară la anulŭ 1786, în vremea Domnii séle Domnuluĭ Mavrogheni însciințindu-se pentru surparea aceĭ Bisericeĭ, și cumŭ că locuitoriĭ n'aŭ altă Biserică înprejurŭ, din poruncă amŭ fostŭ orânduitŭ epistat spre zidirea alteĭ Biserici de isnóvă, și fiindŭ acéstă Biserică fórte sĕracă și scăpătată, neavênd nici unŭ felŭ de venitŭ de nicăirea, s'aŭ fostŭ milostivitŭ, prin cartea Domnéscă, și aŭ datŭ Mŏnăstiriĭ cinci poslușnicĭ carĭ ĭĭ-era de ajutorŭ, până când s'aŭ începutŭ răsmirița, iară de atunci incóce nu are; ci mĕ rogŭ Mărieĭ Tale, ca să te milostivescĭ Măria Ta asupra Sfinteĭ Mŏnăstirĭ a o milui cu căți poslușnicĭ te va indura duhulŭ sf., și va fi pomenirea Mării Tale veșnică. 1793, Martie 16.

Robul Mării Tale, Mihălache Epistatŭ al sfinteĭ Mŏnăstirĭ Prahovița din sud Prahova.

Resolutiunea domnéscă.

D-ta vel log. de țéra de josŭ teorisândŭ jalba, să veḑĭ hrisóvele ce are și să arĕțĭ Domnieĭ Mele.

L. S. *biv. vel Stolnic.*

Io Alecsandru Costantin Vodă

Poruncimŭ Domnia Mea D-tale vel Vist să-ĭ facĭ cartea Domnieĭ Mele de poruncă cătrĕ Ispravnicii județuluĭ, ca să aibă acéstă sf. Mre cinci ómenĭ scutițĭ, pentru ajutorulŭ lipseĭ și scapâtăciuneĭ în care sĕ află. 1793, Martie 26.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dómne.

După luminată porunca Înălțimeĭ Tale făcêndŭ teorie la jalba acéstă, nu are sf. Mre Prahovița și alte hrisóve, fără numaĭ o carte a luĭ Mavrogheni de a ținea lude cinci scutelnicĭ, care i-aŭ și avutŭ de poslușanie și ajutoriulŭ Mreĭ, aflându-se fórte scăpătată, și fără de nicĭ o altă milă deosebită, cumŭ că este Mre săracă și derăpănată, și fără de milĭ Domnescĭ, este lucru șciutŭ și adeveratŭ, dară la cererea ce face pentru scutelnicĭ, indestularea razimă la creștinésca milostivire a Înălțimeĭ Tale. 1793, Martie 20. (Cond. 24, fila 41)».

Al Mării Tale plecată slugă, Vel Logof. Scarlat Ghica.

Sub domnia luĭ N. Mavrogheni, la 1788, întêmplându-se *ipopsifiare* adică sacrare de mitropolitŭ, a luĭ Cosma, urmașulŭ mitropolituluĭ Gregorie, celŭ care păstorise 28 anĭ iată alaiulŭ cu care a fostŭ dusŭ la scaunu seŭ, noulŭ mitropolitŭ: (1)

(1) Veḑĭ și memoriulŭ „*Pe file de Ceaslov*“ cetitŭ la Academia română în ședința din 11 Noembrie 1888.

Alaiulŭ ce s'aŭ orînduitŭ la eșirea din mitropolie a P. S. părinteluĭ ipopsifios al S-teĭ Mitropoliĭ.

D-lŭ vel aga cu zapciiĭ bresleĭ d-sale și cu totŭ alaiulŭ celŭ obicĭnuitŭ alŭ domnieĭ sale.

Seimeniĭ spătărescĭ cu zapciiĭ bresleĭ d-luĭ vel spătarŭ, adecă vel căpitan de lefegiĭ, başbulucbașŭ, polcovniciĭ și ceĭ-l-alțĭ cu ómeniĭ lorŭ după orânduială.

D-lŭ vel portarŭ cu tótă bresla d-sale.

Tagma Divanuluĭ

6 postelniceĭ, câte doĭ.
Treti log. ot depertament, Ioniță cu log. za taină Gheorghe
Vătav de păhărniceĭ cu al 2-lea pitar.
« « Divan cu vătav de vist.
Trete post. cu ceauș de aproдĭ.
« vist. Halea cu biv trete vist. Alexandru și stoln. Dumitrache.
Biv vel armașŭ Iorgache cu halea 3 log. Petrache.
Al 2-lea log. comisul cu vel pitar
Protopopiĭ pe josŭ cu câțĭ-va preoțĭ, înaintea careteĭ și împrejur, iar ceĭ maĭ mulțĭ în urmă.
6 fustașĭ aĭ Divanuluĭ, cu darde iar 6 fustașĭ cu darde.
5 ciohodarĭ iar 5 ciohodarĭ.
Logofețĭ aĭ Divanuluĭ iar logofețĭ aĭ Divanuluĭ
și preoțĭ și preoțĭ.

Careta gospod

Io N. P. Mavrogheni VV. i gsd. z Vlah.,

Poruncimŭ Domnia mé biv vel armașŭ Iorgache, mâne dă diminéță să găteschĭ alaiulŭ acesta, la curtea vechie și să nu se facă cusurŭ. — 1787 Sept. 25. (Cod. 17, fila 235 vers).

In cod. XVII fila 252 (arh. statuluĭ) se póte vedé și pompa deosebită cu care se serba ḑioa de Bobotéză.

ANEXE LA PAG. 56

Eacă încă câte-va acte relative la bresle, comerciŭ etc.

Cartea brăgarilor din Bucurescĭ.

«Brăgariĭ din Bucurescĭ aŭ jăluitŭ Domnieĭ Mele, cumŭ maĭ nainte tot-déuna din vechime și până la létulŭ 1780 aŭ fostŭ sloboдĭ și volnicĭ fie-care a se hrăni cu acéstă muncă a brăgărieĭ, iar la acelŭ létŭ, pentru lipsa ce s'aŭ întîmplatŭ de bucate în țéră, s'aŭ opritŭ, ca să nu se cheltuiască zacheréua la lucru de brăgărie, până la leat 1783, când după cercetarea ce s'aŭ făcutŭ, vĕḑêndu-se că nu

este vrednică acéstă puțină muncă a lor a aduce lipsă țări, una pentru că totŭ lucrulŭ lor este numaĭ din meiŭ, alŭ doilea că nu ridică atâta sumă încâtŭ să cunóscă țéra lipsă întru acésta, s'aŭ sloboḑitŭ a se lucra iar; însă fiindŭ numaĭ ḑece prăvălii orânduite de a lucra, aŭ remasŭ ceĭ-l-alțĭ, carĭ din începutŭ acésta le-aŭ fostŭ hrana lor și a părinților lor, isterisiți de hrana acésta și aŭ cerutŭ dela Domnia mea, ca după cumŭ din începutŭ, din vechime aŭ fostŭ slobodŭ alisverișulŭ acesta, fără de a se pricinui din acésta vre-o lipsă țĕriĭ, să fie și acumŭ iarăși neopriți până la 20 de prăvălii, și pentru sloboḑenia acésta din care aŭ câștigatŭ hrana vieți lor, cumŭ și ca pentru să nu fie sloboḑi alțiĭ maĭ mulți decâtŭ ceĭ ce vorŭ intra la numĕrulŭ de 20 prăvălii, a lucra bragă aicĭ în Bucurescĭ, s'aŭ legatŭ a da la orfanotrofie pe an taleri 600, după care a lor cerere și după dreptate s'aŭ făcutŭ rânduială încă dela lét 1784 Oct. prin cartea d-nieĭ Séle Mihaĭ Vodă Suțu cu ponturĭ întru acestŭ chipŭ:

1) Pentru ca să nu remâie nechivernisiți și ceĭ ce s'aŭ aflatŭ vechĭ bragagiĭ de se hrănea cu acéstă muncă, să fie slobode până la 20 de prăvălii aicea în Bucurescĭ să se hrănéscă neopriți.

2) Dintr'aceștĭ 20 de prăvăliași, ceĭ maĭ de frunte să aibă a fi căsătoriți și așeḑați cu statornicia lor aci, cumŭ și ceĭ-l-alțĭ până la numĕru de 20 de prăvălii iarăși să se facă șciuți și cunoscuți și toți cu chezași.

3) Unulŭ dintre toți aceștĭ 20, alesŭ dintre dênșiĭ, să fie vatavŭ de bragagiĭ, carele să fie datorŭ se respunḑă pentru toți ceĭ-l-alțĭ cumŭ și pentru a lucruluĭ brăgăriilor, la întâmplare de trebuință să dée respunsulŭ.

4) Pentru sloboḑenia ce aŭ câștigatŭ pentru hrana și chivernisĕla ce dobândescŭ din acésta și pentru oprirea a altora a nu lucra bragă nimenea, afară dintr'aceștia, s'aŭ poruncitŭ, că dela tóte acestea prăvălii să se dée orfanotrofieĭ pe totŭ anulŭ câte taleri 600, adică taleri 300 la Sf. D-tru și taleri 300 la Sf. George, precumŭ eĭ înșiși s'aŭ legatŭ.

5) Nimenea altulŭ afară de acelŭ care va intra la numĕrulŭ de 20 prăvălii să nu fie volnicŭ a vinde bragă.

6) Acestŭ rufetŭ, după obiceiulŭ ce aŭ fostŭ din vechime și după cumŭ și tréba lor urméză, ca prăvăliașiĭ târgoveți ce sunt, aŭ a șci de zabetŭ alŭ rufetuluĭ lor, după cumŭ și la toți asemenea prăvăliași și rufeturĭ este zabetŭ d-luĭ vel Agă alŭ târguluĭ. De aceea darŭ, la d-luĭ vel Agă s'aŭ căḑutŭ să legămŭ acestŭ rufetŭ și prin d-lor s'aŭ poruncitŭ să se facă căutarea și alegerea de aceștĭ 20, a fi ómenĭ sciuți, cunoscuți, cu chezași, iar ceĭ maĭ de frunte căsătoriți și statornicĭ aicea, cumŭ și vătavu iarăși prin d-luĭ să se orânduéscă pre celŭ ce va fi alesŭ de toți.

De aceea amŭ înoitŭ și Domnia mea rânduiala acésta cumŭ se cuprinde maĭ susŭ și d-ta vel Agă țiindŭ fóie de numele lor în condica agieĭ, cu chezășiile lor, să nu îngăduescĭ maĭ multŭ decâtŭ aceștĭ 20, nicĭ cumŭ pe altulŭ nimenea a vinde bragă în Bucurescĭ, ce numaĭ acestea 20 de prăvălii să aibă sloboḑenie. 1786 Oct. 13. (Cod. 17, fila 96 verso).

Copie scósă după pitaculŭ Mării Séle Nicolae Vodă Mavrogheni.

Fiind-că cărămidariĭ care lucréză și vîndŭ cărămidă de obște, s'aŭ năravitŭ a cere prețŭ peste orânduială și peste dreptŭ scumpŭ și norodulŭ, care aŭ trebuință, siliți fiindŭ de nevoie, daŭ prețŭ ce cerŭ cărămidariĭ, care acésta fiindŭ

fără de cale; iata cu hotărîre amŭ Domnia Mea neavêndŭ cuvêntŭ a se plânge cinevaşĭ, ci darŭ poruncimŭ d-luĭ vel spătarŭ i d-luĭ vel Agă, să aréte hotărîrea Domnii Mele la toţĭ cărămidariĭ de obşte, ca să nu se cuteze a se lăcomi maĭ multŭ peste acestŭ preţŭ ce amŭ hotărîtŭ şi cărămida să facă bună, lucrată bine şi arsă bine, ferinduse de înşelăciune, apoĭ să publicuiţĭ cu pristavŭ şi la totŭ norodu de obşte în Bucurescĭ ca să şcie fieşce cine nartu cărămidiĭ, osebitŭ de acéstă, vedemŭ şi la tóte celea-l-alte lucrurĭ preţŭ fără orânduială, pentru care poruncimŭ d-luĭ vel Agă să arĕţĭ pitacu acesta al Domnii Mele d-lor veliiilorŭ boeriĭ, ca mâne strîngêndu-se d-lor toţĭ la unŭ locŭ unde aducêndŭ, d-lor şi pe Epitropi, să socotéscă d-lorŭ boerĭ preţulŭ atutor lucrurile câte sunt trebuinciose norodului de obşte ce, sĕ vêndŭ in Bucureşcĭ, atâtŭ ale mâncării, cât şi orĭ-ce, şi să se pue nartulŭ celŭ cuviinciosŭ la tóte, după care să se facă în scrisŭ arĕtare, subt iscăliturile d-lor, ca să se întăréscă şi de Domnia Mea. 1787, Iunie 20». (Cond. 16, fila 153).

vel log. vel log. vel log.

ANEXE LA PAG. 67

Menzilurile continuă sub Mavrogheni după regulamentulŭ luĭ Alex. Ipsilante. Iată unŭ ordinŭ relativŭ la transportarea prin poştă a uneĭ *haznele* turcescĭ spre Bender:

«Cătră Ispravnicĭ şi cătră căpitanĭ dupe la menzeluri, pentru aznéoa ce merge la Benderŭ, să dé slujitorĭ dă pază.

.... Zemli Vlah ... D-lorŭ ispravnicilorŭ de judeţe şi voă căpitanilorŭ dupe la menziluri, pe unde va veni acestŭ ogeac-tatar, carele merge cu haznea la Benderŭ, să aveţĭ a-ĭ da din căpităniă în căpităniă slujitorĭ din destulŭ de pază, ca să trécă cu *selamet*, să nu se întêmple vre-o primejdie şi renduitulŭ care merge cu numitulŭ tătarŭ să aibă a aduce de la ispravniciĭ Slamu Rŏmniculuĭ rĕspunsŭ către Domnia Mé, cum că aŭ trecutŭ cu selametŭ, fără de nicĭ o poticnélă. că dă se va întêmpla cevaşĭ din pricina neîndestulăreĭ slujitorilorŭ, voĭ veţĭ avé a da sémă cu capetele vóstre. Toli. 1787. April 3. (cod. XVII fil. 167).

ANEXE LA PAG. 76

Maĭ eată douĕ acte date de N. Mavrogheni în favórea şi pentru protegerea ţĕranilorŭ.

«17 cărţĭ către arhimandriţĭ, egumeuĭ, epitropĭ i către toţĭ locuitoriĭ de obşte, cu povĕţuirĭ:

... *Zemli Vlah.* Cuviosilorŭ arhimandriţĭ, egumeni şi epitropĭ după la sfintele monăstirĭ, i moliftelorŭ vóstre protopopilorŭ, preoţilorŭ şi diaconilorŭ, şi d-tre boiarilorŭ, i boerinaşilorŭ, breslaşilorŭ şi neguţătorilorŭ, şi vouă părcălabilorŭ, sindiilorŭ, şi tuturorŭ locuitorilorŭ ţĕranĭ de prin tóte satele şi oraşele din tótă ţéra Domnieĭ Mele! măcarŭ că şi în trecutele ḑile, prin domnescile nóstre cărţĭ, ce v'amŭ trămisŭ, heretisindu-vĕ de S-ta înviere a Domnuluĭ D-ḑeŭ şi mântuitoriuluĭ nostru Isusŭ Hristosŭ, atâtŭ la partea bisericéscă cât şi la toţĭ ceĭ-l-alţĭ supuşĭ aĭ noştri, ce ne-aŭ încredinţatŭ Dumneḑeŭ, sub a nóstră oblă-

duire, parte mirenéscă, trimiţându-le Domnescile nóstre blagosloveniĭ şi rugându pre milostivulŭ D-ḑeŭ, ca să ajungeţi fieşcarele cu bucurie şi îndestulaţi a petrece ḑilele sfinteĭ Invieri şi la anulŭ şi la mulţi aniĭ, amŭ scrisŭ şi alte cuviincióse învĕţăturĭ şi poruncĭ, ce sunt folosulŭ caselorŭ vóstre şi alŭ sufletuluĭ vostru; dar eată, că osebitŭ şi acum, după dragostea ce avemŭ asupra tuturorŭ supuşilorŭ noştri şi pentru neadormita grijă ce avemŭ pentru dînşiĭ, nu lipsimŭ a trimite şi întradinsŭ pre credinciosu boeriŭ alŭ nostru pe d-lŭ Ianake Politimosŭ biv vel slugerŭ, cu acéstă domnéscă carte vestitóre de bucurie şi mângăiere, spre a vĕ plisoforisi dă bunŭ cugetulŭ şi scoposulŭ nostru ce avemŭ Domnia Mé asupra vóstră, precumŭ maĭ josŭ vĕ vomŭ arĕta şi coprinḑĕtóre iarăşĭ dă bune învĕţăturĭ pentru alŭ vostru sufletescŭ şi trupescŭ folosŭ; prin care scriemŭ maĭântêiŭ cuvioşiilorŭ vótre egumenĭ şi epitropĭ dupe la mŏnăstirĭ şi d-tre boiarilorŭ şi boerinaşilorŭ, carĭ aveţi pe moşiile vóstre sate cu ómenĭ locuitorĭ, *să iubiţĭ pă maĭ micĭĭ voştri şi pe ceĭ proştĭ, arĕtându-vĕ spre eĭ cu dragoste, cu dreptate şi cu milostivire, ca către unĭĭ ce sunt zidirea luĭ D-ḑeŭ*, ca şi Noĭ; pentru că D-ḑeŭ douĕ lucrurĭ cere de la voĭ, carĭ sunteţĭ datorĭ a le urma, adecă: dreptatea şi milostivirea. Să-ĭ îndemnaţi pe dènşiĭ cu durere la cele dumneḑeescĭ, ca să petrécă fieşcarele cu fapte creştinescĭ şi cu pază la sfintele biserecĭ, fiindŭ că acésta *este datoria fieşcăruia stăpân către ómeniĭ luĭ* şi aveţi a da sémă pentru dînşiĭ înaintea luĭ D-ḑeŭ, şi să-ĭ povĕţuiţi spre cele bune, făcêndu-vĕ însă maĭ ântêiŭ voĭ pildă cu urmărĭ *sufletescĭ, ca să vaḑă ceĭ proştĭ şi să înveţe să vĕ feriţi de nedreptăţi cerêndŭ dela dênşiĭ numaĭ ceea ce este dreptulŭ*, iarŭ maĭ multŭ peste dreptate nu vĕ siliţi a agonisi agonisială nedréptă, că aceea nu este de nicĭ unŭ harŭ. Şi când aceste le veţi urma şi vomŭ vedea Domnia Mé buna urmare a fieşcăruia, *că iubiţi pe maĭ micĭĭ voştri*, carĭ sunt şi aceia zidirea luĭ D-ḑeŭ, şi-ĭ îndemnaţi spre cele bune, şi nu-ĭ supĕraţi peste dreptate, să sciţi că şi Domnia Mé vĕ vomŭ iubi din totŭ sufletulŭ Nostru şi veţi avea de la milostivulŭ D-ḑeŭ parte de sufletŭ bunŭ, iar dela Domnia Mé veţĭ câştiga milă şi blagoslovenie; iarŭ cândŭ acestea nu le veţĭ urma, să sciţi, că întru zadarŭ vĕ este mergerea la biserică şi evlavia ce arĕtaţi, căcĭ creştin făr de fapte nu este mîntuitŭ. *Aşişderea şi voĭ locuitorilorŭ ţĕranĭ şi toţĭ ceĭ-l-altĭ de obşte*, urmându domnescilorŭ nóstre învĕţăturĭ şi poruncĭ, ce vĕ avemŭ date, să vĕ *feriţi de cele rele, hrănindu-vĕ cu muncă dréptă şi să păziţi s-ta biserică*, să fiţi curaţi, ca să câştigaţi dela milostivulŭ D-ḑeŭ cele bune şi dă folosŭ şi ca să fie rodurile vóstre cu îndestulare, să cinstiţi pe maĭ marĭĭ voştri, să-ĭ ascultaţi **la cele cu cale** ca să cunóscă celŭ micŭ pre celŭ maĭ mare şi să nu se *împotrivéscă cinevaşi la cele drepte. Iar câtŭ pentru odihna şi buna petrecerea vóstră de cele împotrivă, să sciţi că acésta este la Noĭ cea maĭ d'ântêiŭ purtare de grijă deapururea cu milă şi cu temere de D-ḑeŭ, ca pentru unŭ norodŭ se ni s'a încredinţatŭ sub a nóstră chivernisire şi oblăduire, precumŭ veţi fi cunoscutŭ. ca să petreceţi în ḑilele nóstre odihniţi, mulţămiţi şi apĕraţi de orĭ-ce nedreptăţi, jafurĭ şi necazurĭ, nêngâduind pă nimenĭ a vĕ supĕra cu câtŭ de puţină strîmbătate* împotriva poruncilorŭ Domnieĭ Mele. Şi pe lîngă cele-l-alte *diafendipsis* şi ocrotire ce ne vomŭ trudi a avé, despre tóte altele să sciţi şi *pentru rîndulŭ dăjdiilorŭ visterieĭ şi să fiţi bine încredinţaţi, că nu numaĭ cu vre-o încărcătură nu veţi fi încărcaţi séŭ, supĕraţi maĭ multŭ peste putinţa vóstră şi peste baniĭ ceĭ drepţi şi obicĭnuiţi, în ḑilele nóstre, ci încă vĕ făgăduimŭ* că veţi cunósce şi milă dela Domnia Mé cu mijlocŭ de a simţi şi a cunósce *uşurinţa şi buna întemeiare a caselor vóstre*, după cumŭ aţi şi vĕḑutŭ în faptă că amŭ maĭ făcutŭ, ca *să fiţi întru tóte mulţămiţi şi uşuraţi* şi ca să ne pomeniţi.

Deci să fiţi bine încredinţaţi şi nădăjduiţi la acestea ale nóstre bune făgăduelĭ, că făr de îndoială le veţi câştiga, le veţi cunósce şi veţi vedé mila Domnieĭ Mele în faptă. De care bucurându-ne, pliroforisindu-vĕ maĭ nainte, să vĕ apucaţi cu nădejde bună, cu inimă veselă şi cu silinţă dă semănăturile câmpuluĭ de grădiniĭ şi de munca vóstră, acumŭ în primăvĕră, când este vemea de acestea, lipsindu-vĕ tóte grijile şi să vĕ îndemnaţi a vĕ face arăturile cu îndestulare şi făr de lenevire, ca să aveţi şi hrana caselor vóstre cé de peste anŭ şi ca să vĕ şi prisoséscă dă a vinde pentru folosulŭ şi interesulŭ câştiguluĭ vostru. Şi *de aveţi vre unŭ pĕsŭ şi nedreptate, să sciţi că uşa Divanuluĭ Domnieĭ Mele este pururea deschisă şi primimŭ pe fieşcare făr de supĕrare; orĭ cândŭ şi în verĭ ce vreme să năzuiţi cu îndrăsnélă şi veţi afla tótă îndreptarea dela Domnia Nóstră, după cumŭ şi orînduitulŭ boerŭ are porunca Domnieĭ Mele dată, că orĭ-ce nedreptăţi şi supĕrărĭ făr de cale, împotriva voinţeĭ Domnieĭ Mele va vedé că aŭ locuitoriĭ de către cinevaşi, să le aréte Domnieĭ mele.* Iată amŭ poruncitŭ şi numituluĭ boerŭ ce l'amŭ orînduitŭ pentru acésta, ca să nu vĕ facă vre unŭ felŭ de cheltuială séŭ cerere, orĭ cu ce felŭ de nume pentru ostenéla sa, ci să fiţi bine apĕraţi. Acésta poruncimŭ Domnia Mé şi nu lipsiţi după datorie a face tot-déuna *doale* şi rugăciunĭ către milostivulŭ D-ḑeŭ pentru scumpă viaţa pré puterniculuĭ împĕratŭ (a căruia stăpânire D-ḑeŭ să o lăţéscă şi să o facă maĭ biruitóre decâtŭ tóte altele) şi pentru bună starea şi viaţa Domnieĭ Mele. Tolico pistah Gosp. 1787, Aprile 5.» (Cod. XVII, fila 171).

17 Cărţi către ispravnicĭ i polcovnicĭ i căpitanĭ de margenĭ cu boiriĭ orânduiţi, cu povăţuirĭ.

«Zemli Vlah. D-strĕ Ispravnicilor de prin judeţe i Polcovnicilor, i căpitanilor de pe margenĭ şi aĭ scaunuluĭ şi vouă zapciilor de prin plăşĭ, iată amŭ orînduitŭ Domnia Mé de aicĭ boerulŭ Nostru credinciosŭ într'adinsŭ pe d-luĭ .... cu cărţile Domnieĭ Mele către egumenĭ, către boierĭ, către preoţi, către breslaşi i neguţitorĭ, către pîrcălabĭ i sindicĭ şi către toţi locuitoriĭ ţĕranĭ din tóte satele şi oraşele din tótă ţéra Domnieĭ Mele, coprinḑétóre de multe poruncĭ şi învĕţăturĭ cuviincióse, aretându-le pe largŭ şi în ce chipŭ se cuvine a petrece, atâtŭ egumeniĭ şi boieriĭ cu locuitoriĭ şi cu ceĭ maĭ micĭ aĭ lorŭ, câtŭ şi locuitoriĭ şi ceĭ maĭ micĭ cumŭ trebue să se aréte către maĭ mariĭ lor şi ce felŭ sunt datorĭ a vieţui fieş-care creştinŭ, cu fapte bune către D-ḑeu, feriţi de tóte rĕutăţile şi nelegiuirile, vestindu-le lângă acestea şi deosebite milĭ ce avemŭ Domnia Mea cugetŭ a arĕta către locuitoriĭ ce i-aŭ încredinţatŭ D-ḑeu sub a nóstră oblăduire, ca să petrécă în ḑilele Domnieĭ Mele în tóte mulţămiţi şi feriţi de orĭ-ce nedreptăţi, jafurĭ şi supĕrărĭ; care cărţi cetindu-le şi d-strĕ ispravnicilorŭ, voĭ polcovnicilor şi căpitanilorŭ veţi vede tótă coprinderea poruncilor Domnieĭ Mele. Ce, dar după ce le veţi înţelege tóte acele câte amŭ scrisŭ, să căutaţi şi d-strĕ ispravnicilor şi voĭ polcovnicilorŭ şi căpitanilorŭ, să fiţi întocmaĭ următorĭ făr de cusurŭ. Şi maĭ întâiŭ vĕ poruncimŭ, să vĕ feriţi de orĭ-ce nedreptăţi şi urmărĭ în potriva voinţeĭ Domnieĭ Mele: a nu supĕra pre locuitorĭ şi a jăfui pe cinevaşi cu ceva, ce să âmblaţi printre dênşiĭ cu bună orînduială şi cu tótă dreptatea să nu îngăduiţi pe nimenĭ a face lorŭ supĕrărĭ, jafurĭ şi nedreptăţi în potriva voinţelor şi a poruncilor Domnieĭ Mele, ci să-ĭ diafendipsiţi, să fiţi cu temere de D-ḑeŭ şi cu fapte bune sufletescĭ. Slujba Vóstră să fie cu dréptă

credință către Domnia Mea, cu silință și vrednicie; pe slujitorĭ toți să-ĭ aveți, voĭ polcovnicilor i căpitanilor, la tréba domnéscă pururea gata, ómenĭ harnicĭ, cu arme bune și cu caĭ în slujbă, iar să nu vĕ cutezați ale lua banĭ și ale da drumulŭ, pentru că Domnia Mé numaĭ și numaĭ pentru acésta am ridicatŭ avaeturile grele ce dațĭ maĭ înainte, ca să nu aveți pricină de a maĭ lua banĭ dela dênșiĭ, séŭ a jăfui pre cinevașĭ. Pe toțĭ ómeniĭ voștriĭ să-ĭ povățuiți, să-ĭ învețați și să-ĭ siliți la céle dumnedeescĭ, a avé evlavie către cele sfinte, a fi temétorĭ de D-dĕŭ și a petrece în orînduiala creștinéscă pentru binele și folosulŭ lorŭ, iar să nu-ĭ lăsați în netrebnicii și fapte nelegiuite, pentru că aveți și voĭ a da o sémă înaintea luĭ D-dĕŭ, ca nisce zabiți ce vĕ aflați asupra lor. Și să vĕ faceți înși-vă pildă cu urmărĭ de fapte bune sufletescĭ, ca să vadă ceĭ micĭ aĭ voștri și să urmeze și eĭ. Nizamulŭ țĕreĭ și marginile să le păziți întocmaĭ după poruncile Domnieĭ Mele. Pentru hoțĭ și făcĕtoriĭ de rele să vĕ siliți peste tótă vremea dimpreună cu toțĭ ómeniĭ voștriĭ a-ĭ prinde și a curăți locurile de a nu se simți nicăiriĭ, maĭ vêrtosŭ acumŭ în vreme de primăvĕră, când obicinuescŭ de se pornescŭ la căĭ rele; să vĕ siliți cu mijlocŭ de față și printr'ascunsŭ, ca maĭ nainte să aflați cugetulŭ celor rĕĭ și gătirile lor spre căĭ rele, ca să nu le dați vreme de a face nicĭ începere, nicĭ urmare, și așĭa să fie liniște și odihnă despre partea hoților în tótă țéra Domnieĭ Mele. ca nu numaĭ locuitoriĭ să fie făr de grijă, ci și călĕtoriĭ, ce mergŭ și vinŭ prin țéra Domnieĭ Mele să n'aibă nicĭ unŭ felŭ de bântuială. Pentru că de aceea avemŭ orînduiți pretutindenea zabiți polcovnicĭ și căpitanĭ cu ómenĭ îndestuĭ și deosebiți odobașiĭ cu nefarĭ rînduiți. Și când acestea le veți păzi și veți sluji Domnieĭ Mele cu dréptă credință, cu vrednicie, cu temerea de D-dĕŭ și nu veți face nicĭ unŭ cusurŭ, povĕțuindŭ și pe ómeniĭ voștri la fapte bune creștinescĭ, să sciți că unulŭ ca acela ce va sluji bine, otărîre avemŭ nu numaĭ a nu'lŭ scóte și a nu'lŭ lipsi nicĭ unulŭ din slujba Domnieĭ Mele, ci încă să'lŭ și miluimŭ; cumŭ împotrivă: când vre unulŭ va vinovăți, să scie că cu mórte îlŭ pedepsimŭ. Ci dar fiți următorĭ la tóte după cumŭ vĕ poruncimŭ și să nu îngăduiți d-tră ispravnicilor, cumŭ nicĭ voĭ căpitanilor, pe nicĭ unulŭ din locuitorĭ a face strămutărĭ din loculuĭ lorŭ, trecêndŭ în alte părți și să odihnéscă fiescare în loculuĭ sĕŭ, petrecêndŭ cu linisce și cu dreptate. Și nu lipsimŭ a face «*doale*» și rugățiunĭ către milostivulŭ D-dĕŭ, pentru scumpă viața pré puterniculuĭ Nostru împĕrat (a căreia stăpânire D-dĕŭ s'o lățéscă!) și pentru bună starea și viața Domnieĭ Mele. Tolico pidah gpd. 1787,» April 5, (Cod. XVII, pag 767).

ANEXA LA PAG. 81

Tabelulŭ pe mușama în colorĭ, de care amŭ făcutŭ mențiune la pagina nóstră 81 a acestuĭ tom, represintă pre Mavrogheni pre Tronŭ, înconjuratŭ de Divaniți și împărțindŭ daruri la oșteniĭ carĭ aŭ adusŭ capete de nemți. La drépta și la stînga tronuluĭ sunt inscripțiunĭ în limba grecéscă. Pictura, fórte naivă, dă însă destulŭ de bine portretulŭ luĭ N. Mavrogheni. Pânza e semnată de zugravulŭ Grigorie, la 1 Ianuar 1789.

Iată inscripțiunile în limba grécă și în traducerea ce nia făcutŭ activul Român Macedonian D. Murnu.

I

. . . . . ἔκτισε τὸν ἥλιον ὁμοίως
Τὰ ἐν αὐτοῖς διὰ βουλῆς τὰ πάντα θαυμασίως.
Λαμπρὸν φωστῆρ' ἀ (ε) πέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς ἡμέρας,
Σελήνην τε προσέθετο εἰς φῶς τὸ τῆς ἑσπέρας.
Ὅπως ὁ μέν θερμαίνειε καὶ λάμψειε γῆν πᾶσαν,
Ἡ δὲ νυκτός σκότο . . . . . γῆν ὅλην ἀπό πᾶσαν.

II.

Μαρία σὸν ἱκέτευε υἱόν Σου Παναγία
Τὶ Αὐθέντην τὸν Νικόλαον τὸν ὄντα ἐν Δακίᾳ.
Ὅπως ἰσχύν καὶ δύναμιν αὐτὸν νὰ τὸν ἐδώσῃ,
Τιὰ νὰ φυλάξῃ τὸν ῥαγιᾶν καὶ Νέμτσους νὰ τροπώσῃ
Ὡσάν ὅπ' εἶν' ἐνάρετος βαθεία εὐλαβής,
Καὶ φύλαξέ τον πάντοτε νὰ μένῃ ἄβλαβής.

III.

Χριστὸς τήν πέτραν πίστεως τῷ Πέτρῳ στερεώσας,
Ὁ ἄναξ Δακῶν σκήπτον τε Πετρίδ' ἀφιερώσας.
Τῶν Ἀποστόλων πρώτιστος ὁ Πέτρος ἀνεδείχθη,
Τῶν ἡγεμόνων μέγιστος Πετρίδης ἐκηρύχθη.

IV.

Νικόλαος, Νικόλαος, ὁμώνυμος τὴν κλῆσιν,
Οὐδόλως δαφέροντες τὰ ἔργα καὶ τὴν φύσιν.
Ἀμφότερ' ἠξιώθησαν τῆς χάριτος τῆς θείας,
Ὁ μὲν εἰς μέρη τῆς Βλαχιᾶς, ὁ δὲ εἰς τῆδ' Λυκίας.
Νικόλαε, Νικόλαον περίσωξῃ μὲ τὸν λαόν,
Ὅπου θεός καὶ βασιλεὺς τεολῆμι ἔκαμαν αὐτόν. ἀμήν.

V.

Χριστέ, θεέ, εὐλόγησον τὴν Δακίαν γῆς σφαῖραν,
Καὶ τὸν Αὐθέντην τὸν σεπτὸν μὲ δεξιάν τὴν χέραν.
Σταυρὸς Χριστοῦ ὁ τιμιος, τὸ ἅρμα οἰκουμένης,
Μεθ' οὗ νικᾷ πολέμιον κὶ ἐχτροὺς ὁ Μαυρογένης.
Παντὶ τούτῳ πιστεύοντι ἐξ ὅλης τῆσ καρδίας,
Βοήθειαν καὶ δύναμιν παρέχει σωτηρίας.

VI.

Δακίαν τὴν Μερόγειον ὁπωῦ 'μοιαζει σφαῖραν
Θεός τήν ἐνεχείρισε σ' τοῦ Μαυρογέν' τὴν χέρα.
Κατὰ σειράν δοθήσεται λαμπροῖς τούτου βλαστοῖς,
Σαδίκοις ἔργοις χρᾶται γὰρθεός καὶ ἄνακτ' ἀρεστοῖς.
Δακίας χῶρος ἄοικος οὐ κ οἶδε πῶς θὰ γένῃ,
Εἰς ἕλκ. χώρας ἔμπλεως δάφορ ἀπό γένῃ,
Ἐν ᾧ θεός ἐνίδρυσε λαμπρόν ὑψηλόν θρόνον,
Γὶ Αυθέντην τὸν Νικόλαον καὶ Μαυρογένην μόνον.

Ὡς ἥλιον ἐπέθηκεν αὐτὸν ὑψηλῳ θρόνῳ,
Ὡς λάμψειε καὶ φωτίσειε πάντας δικαίους πόνῳ.
Ἥλιος λαμπραῖς ἀκτῖσι θερμαίνει πᾶσαν κτίσιν,
Νικόλαος δικαιοσύνῃ βρότειον ἐκλάμπει φύσιν.
Ἥλιος καθέλκει ἀναθυμιάσεων ῥεύματα,
Πετρίδης τε προσέλκει τ' Ὀτμάνων τά στρατεύματα.
Ὁ μὲν γάρ ἥλιος λαμπραῖς θερμαῖς ἀκτῖσι,
Ὁ δὲ Νικόλαος τὴν δαψιλεῖ χρημάτων χρήσει.
Ἀπ' τὸ πρωϊ ἀνέτειλαν λάμψαι ἕως ἑσπέρας,
Μετὰ καιρούς δὲ δύσειαν σ' τὸ τέλος τῆς ἡμέρας.
Ματαίως κοπιάζουσιν οἱ Γερμανοί κὶ οἱ Ρῶσσοι,
Πρὸς τούτοις ἄλλοι μύριοι κὶ ἀκόμη καὶ καμπόσοι.
Οὐδ' ἄσπρον ἄλλον δύναται ἡλίῳ ἀντι τεῖνα·,
Οὐδέ ῥιγάτον ἕτερον τῷ Βλὰχ-μπέγ ἀντιστῆναι.
Δακῶν Τουρκῶν γάρ σύστημα καὶ κόσμος ἔτι ὅλος,
Δουβάδες, πολυχρονισμούς, τελοῦσιν ὁμοφώνως.
Τ' Αὐθέντη ὅπου φύλαξε τοὺς πάντας ἀβλαβεῖς,
Ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, πρὸς ὃν (?) καὶ εὐλαβεῖς.
Δός θεέ πανευτυχεῖς τῷ ἡγεμόνι χρόνους,
Τοῖς τοὐτου ἐναντίοις δὲ *βάσανα*, συνεχεῖς πόνους.
Θεέ τὴν ὅλην στήριξον, βοήθησον τῷ Μαυρογένῃ,
Κὶ ὅλον τὸ πλῆθος τῶν ἐχθρῶν, κονιορτός, στάκτη νὰ γένῃ.

VII.

Ὡς ἡ ἔλαφος προθύμως σ' τάς πηγάς ὁρμᾷ,
Οὕτω Τουρκῶν τὸ στράτευμα τ'Αὐθέντη καταντᾷ.
Ἡ ἔλαφος κινεῖται 'σ τοῦ ὕδατος τήν πόσιν,
Τό στράτευμα προσῑρέχει 'σ τοῦ ξαχερὲ τὴν βρῶσιν.
Νερόν πολύ καὶ καθαρόν τοῖς πίουσιν ὑγείαν,
Ζαχερές πολύς καὶ μπόλικος τοῦ ὁλουφέ δαψίλειαν.
Τό στράτευμα δυνάμωσον, θεέ, τό τῶν ὀτμάνων,
Διὰ νὰ σβύσῃ τὴν 'ισχύν Αὐθέντης τῶν Δουσμάνων.

VIII.

Αὐθέντης στράτευμα κινᾷ νὰ πάῃ 'σ τοὺς Νέμτσους νὰ νκᾷ,
Ὁ Νέμτσος στράτευμ' αὐθωρεί ἀφίν' καὶ φευγει ὅσ' ἠμπορεῖ.
Γιουρούσι οἱ Τοῦρκος κάμνουσιν μπροστά τ' ἀμπαϊράκια,
Νέμτσους νικοῦν καὶ φέρνουσι κεφάλια 'σ τὰ μισδράκια.
Καπότια καὶ πενήσια, ζελέτια καὶ μπακτσίσια,
Καὶ γοῦνες ὅλα πέρνουσι ἀπ' τὸν Αὐθέντην 'ίσια.

IX.

Ἥρωας τοὺς ἀπ' ἀρχῆς ἁπάσης σικουμένης,
Εἰς πάντα ὑπερέβηκε τανῦν ὁ Μαυρογένης.

X.

Ἄλλα Γερμανῶν βουλεύματα, ἄλλα δὲ θεός κελεύει.

I.

. . . . . a creatŭ, şi pe sórele asemenea,
Şi tóte dintr'însele prin voia luĭ în modŭ minunatŭ.
Unŭ strălucitŭ lucéfĕrŭ a pusŭ spre a lumina ḑiua,
Şi a maĭ adausŭ şi luna spre luminarea sereĭ.
Pentru ca unulŭ să incălḑéscă şi să lucéscă intregŭ pământulŭ,
Iar cea-l-altă să alunge întunericulŭ din totŭ pământulŭ.

II.

O! Maria pré Sântă! rógă pe fiulŭ tĕŭ,
Pentru Domnitorulŭ Nicolae ce este în Dakia
Ca să-ĭ deae forţă şi putere,
Spre a apĕra raiaua şi pe Nemţĭ a-ĭ birui de totŭ.
Fiind-că este virtuosŭ şi peste mĕsură piosŭ,
Şi păzesce-lŭ în tot-déuna ca să rĕmână (nevătĕmatŭ).

III.

Hristŭ pe pétra credinţeĭ în Petru consolidând-o,
Şi împĕratulŭ coróna Dakilor luĭ *Petride* consacrând-o,
Petru s'a arĕtatŭ celŭ d'întêiŭ dintre Apostolĭ,
Petride s'a proclamatŭ celŭ maĭ mare dintre Domnitorĭ.

IV.

Nicolae, Nicolae, homonymi după nume,
Intru nimica deosebindu-se după fapte şi după natură.
Amêndoĭ aŭ fostŭ creḑuţĭ demnĭ de graţia divină,
Unulŭ în părţile Vlahieĭ, iar cea-l-altŭ în ale Lycieĭ.
O! Nicolae, veghéză pe Nicolaĭ şi pe popululŭ sĕŭ,
Pe care D-ḑeŭ şi împĕratulŭ i l'a încredintat.

V.

Hristos, D-ḑeule, bine-cuvêntéză Dakia, unŭ globŭ de pământŭ,
Şi pe credinciosulŭ Domnitorŭ, cu mână Ta cea dréptă.
Crucea luĭ Hristŭ cea Sântă, arma Universuluĭ,
Prin care Mavroghene invinge pe adversarĭ şi pe duşmanĭ.
Orĭ-căruia crede intr'însă din tótă inima,
Ĭ-dă adjutorŭ şi putere de mântuire.

VI.

Pe Dakia, o parte a pământuluĭ, care se asemĕnă cu unŭ globŭ,
D-ḑeu a increḑinţat-o în mâna luĭ Mavroghene,
Pe cândŭ se va da vlăstarilorŭ strălucitĭ aĭ acestuia,
Căcĭ D-ḑeu se serveşce în fapte drepte şi plăcute de rege.
A Dakieĭ câmpie cea nelocuită nu scie cumŭ va deveni,
Plină de sate .... de diferite némurĭ,
Unde D-ḑeu a aşeḑată unŭ tronŭ strălucitŭ şi inaltŭ,
Numaĭ pentru Domnitorulŭ Mavroghene Nicolae.

Ca pe unŭ sóre l'a pusŭ pe unŭ tronŭ inaltŭ,
Spre a luci şi luminà pre toţi drepţii prin munca sa.
Sórele prin raḑele-ĭ strălucitóre incălḑesce tótă creaţiunea,
Nicolae prin dreptate luminézà natura muritóre;
Sórele atrage curentele de evaporaţiunĭ,
Iar Petride îşĭ atrage oştile otomane.
Sórele prin raḑele séle calde şi strălucitóre,
Şi Nicolae prin usul banilor îmbogăţesce;
De diminéţă aŭ resăritŭ, ca să lucéscă până séra,
Şi după timpurĭ va apune pe la finitulŭ ḑileĭ.
In deşertŭ se muncescŭ Nemţiĭ şi Ruşiĭ,
Şi pe lângă aceştia şi mulţĭ alţiĭ şi încă câţĭ-va.
Nicĭ uă altă stea nu se póte compara cu sórele,
Nicĭ altŭ regatŭ nu póte resiste luĭ Vlah-Beĭ.
Dakiĭ, Turciĭ şi chiar tótă lumea,
Facŭ de acordŭ rugăciunĭ şi urărĭ de *mulţĭ anĭ*.
Domnitoruluĭ, care a veghétŭ pe toţĭ nevătămaţĭ,
Ca pe pupila ochiuluĭ şi pe piosĭ.
Dă, o! D-ḑeule! anĭ pre fericiţĭ principeluĭ,
Iar adversarilorŭ acestuia, dureriĭ şi muncĭ continue.
D-ḑeule al tutulorŭ, susţine şi ajută pe Mavroghene,
Şi tótă mulţimea duşmanilorŭ să se facă pulbere şi cenuşă.

VII.

După cumŭ cerbulŭ cu ardóre se aruncă la fòntânĭ,
Toţ aşia óstea Turcilorŭ se supune Domnitoruluĭ.
Cerbulŭ se pornesce către berea apeĭ,
Oştirea alérgă către mâncarea zahereleĭ.
Apă multă şi limpedă este sănĕtate pentru ceĭ ce o-beaŭ,
Zaheré multă şi cu prisosŭ e înmulţire a lefeĭ.
O! D-ḑeule! împuternicesce oştirea Otomanilorŭ,
Pentru ca Domnitorulŭ se stingă forţa duşmanilorŭ.

VIII.

Domnitorul pornesce óstea să mérgă a invinge pe Nemţi,
Nemţulŭ la momentŭ lasă oştirea şi fuge câtŭ póte.
Turciĭ facŭ năvală înainte cu stindardele,
Pe Nemţi ĭĭ-învingŭ şi aducŭ capete pe suliţe,
Săricĭ şi benisie, jiletce şi baccişe,
Şi blănĭ toţĭ iaŭ în modŭ egalŭ de la Domnitorulŭ.

IX.

Pe eroiĭ ceĭ de la începutŭ, din întregulŭ Universŭ,
In tóte, Mavroghene acuma ĭ-a întrecutŭ.

X.

Alte sunt gândurile Nemţilorŭ,
Şi alte ordónă D-ḑeŭ,
In 1 Ianuarie 1789 de pictorulŭ *Grigorie*.

PAG. 82

Slujba oierituluĭ pe 1787 Oct. 1. coprinsă în Cod. 17, fila 228 o vom aduce maĭ departe, în comparare cu darea aceasta la alțĭ anĭ. Asemenea și darea Tutunăritului (Cod. XVII fila 56 și 57) și acea a Vinăriciului pe anulŭ 1786. Cod. 17, fila 75 verso.

ANEXE LA PAG. 88 (și 68)

Atingêndŭ câte-va puncte despre vămĭ, la pagina 68, datorĭ suntemŭ a aduce ca anexă la pag. 88, noua regulare ce Mavrogheni făcu afacereĭ ciobanilor Ardelenĭ, afacere atâtŭ de multŭ vênturată, cumŭ vĕdurămŭ în trecuțiĭ anĭ, de agențiĭ Austriacĭ, la Constantinopole și în țĕrile române.

«Așeḍĕmêntulŭ ce s'aŭ făcutŭ pentru Ardelenĭ, care așeḍĕmêntŭ s'aŭ întăritŭ și cu pré înalta împĕrătéscă poruncă:

1) Ciobaniĭ din Ardeal pentru oile ce vorŭ pasce în pămêntulŭ țĕreĭ românescĭ să aibă să plătéscă oeritulŭ câte 10 banĭ de óie numaĭ și plocónele după obiceiŭ; asemenea și văcăritulŭ strĕinilor să-lŭ plătéscă și Bârsaniĭ și Țuțueniĭ totŭ cu unŭ preț, iar nu cu deosebire, uniĭ într'unŭ felŭ și alțiĭ într'alt-felŭ, adecă: de vită mare câte banĭ 33 și de vită mică pe jumĕtate.

2) Gelepiĭ să nu se îndrăznéscă a lua oĭ în silă dela aceștia, séŭ tără preț, în vreme ce cumpĕră și pentru trebuința Țarigraduluĭ, nicĭ altă dată, ci să cumpere cu tocmélă și cu învoire și cu banĭ gata. Insă și numițiĭ Bârsanĭ să nu se aréte cu împotrivire la vînḍarea oilor pentru trebuința Țarigraduluĭ, ci să vîndă cu prețulŭ lor și cu învoire, ca să nu se pricinuéscă lipsă nicĭ la oile Țarigraduluĭ.

3) Pentru perdea să aibă să dée fieș-care câte tal. unulŭ și câte 1 melŭ la stăpâniĭ moșiilorŭ, séŭ când nu vorŭ da mielŭ, să dée câte talerĭ doĭ, iar nu maĭ multŭ. Și pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nicĭ maĭ mare, nicĭ maĭ mică de câte oĭ 700 și de fiesce ce 700 de oĭ să se dée unŭ mielŭ și unŭ leŭ la stăpâniĭ moșiilorŭ, iar nu maĭ multŭ. Iar de le va fi perdéua maĭ mică asemenea iarăși să urmeze făr de pricinuire.

4) Căpitaniĭ dupe la menzilhanelile țĕreĭ să nu iée de astă-ḍĭ înainte cu sila caiĭ ciobanilor, séŭ măcarŭ și aĭ altora, iar care va îndrăsni să facă acestŭ felŭ de fapte necuviincióse, numaĭ decâtŭ ispravnicii județuluĭ pe aceĭ căpitanĭ să-ĭ trimiță către d-luĭ vel Spătar, ca să-și iée căḍuta pedépsă și să plătéscă și paguba cailor.

5) Vătașiĭ de plaiŭ să nu se îndrăznéscă să iée cu vre unŭ felŭ dĕ numire banĭ dela aceștĭ ciobanĭ, nicĭ la mergere, nicĭ la întórcerea acestorŭ ciobanĭ.

6) Căpitaniĭ de margene să nu maĭ îndrăznéscă să iée banĭ, séŭ altŭ cevașĭ dela maĭ susŭ ḍișiĭ Bârsanĭ, cu nicĭ unŭ felŭ de numire, că dĕ se va îndrăsni cinevașĭ, îĭ va plăti îndoiți și se va și pedepsi de către d-luĭ vel Spătar.

7) Pentru vitele maĭ susŭ ḍișilorŭ ungurenĭ, ce vorŭ intra prin bucate și prin țarină, să se facă ispășire după dreptate și să plătèscă paguba aceĭ cu vitele și să grijéscă d-lorŭ ispravniciĭ, când vorŭ jălui cinevașĭ că s'aŭ năpăstuitŭ, să-ĭ înfățișeze cu vorniceiĭ și ce vorŭ fi luatŭ maĭ multŭ din dreptate, să-ĭ pue să plătéscă îndărăt și să se pedepséscă.

8) Stăpânii moşiilorŭ să aibă grijă a-şi astupa gropile lorŭ de bucate şi verĭ-cine măcar, gropile séle, ca să nu se întêmple să cadă vre-o vită într'o grópă, găsind-o destupată. Şi d-vóstră ispravnicilorŭ aĭ judeţuluĭ să cercetaţĭ cu amĕnuntulŭ şi orĭ când se va întêmpla să se răpue vre-o vită cu acestŭ mijlocŭ, cercetându de acea grópă a cuĭ a fostŭ, pre acelŭ ce a avut-o, prin marafetulŭ judecăţeĭ d-tre să-lŭ apucaţĭ să plătéscă vita, care s'aŭ răpusŭ. Iar când stăpânii gropeĭ nu se va afla, atunci să fie totŭ satulŭ datoriŭ să rĕspundă paguba, ca să grijască cu datorie pentru toţĭ ceĭ strĕinĭ ce ară pe moşie să-şĭ astupe gropile de bucate în tótă vremea.

9) Maĭ susŭ numiţiĭ ciobanĭ să aibă voiă a cumpĕra porumbŭ şi a-lŭ aduce prin plaiurĭ pe la stânĭ, însa porumbu numaĭ cât le va fi trebuinciosŭ pentru mâncarea şi hrana lorŭ şi acésta prin sciinţa vătavuluĭ de plaiŭ, pentru ca să privigheze vătafulŭ a nu trece cu acestŭ mijlocŭ ciobaniĭ zaherea de porumbŭ de vêndare, de neguţătorie, căcĭ atunci se va pedepsi vătafulŭ.

10) Maĭ susŭ dişiĭ ciobanĭ tunjêndu-şĭ vitele lorŭ, lâna ce vorŭ lua dela dênsele să o trécă în lăntru, ca unŭ lucru alŭ lorŭ, fără de a nu li se cere nimicŭ de avaetŭ, nicĭ cu numele de vamă, însă şi ciobaniĭ să nu-şĭ tunjă oile la baltă, ci să le tunjă după vechiulŭ obiceiŭ, lîngă hotarŭ.

11) Maĭ susŭ numiţiĭ ciobanĭ, munţiĭ şi delniţile şi locurile ce le vorŭ trebui pentru păşiunea vitelorŭ lorŭ, să aibă a le tocmi cu stăpânii acestora din preţŭ cu învoială şi mulţămită, tocmindu-se după dreptate, şi pentru plată şi chirie, în locŭ de banĭ de vorŭ da caşŭ, la caşulŭ ce'lŭ vorŭ da să nu se facă vicleşugŭ la nicĭ o parte, ci să se cântăréscă cu dreptate, şi d-tre ispravnicilorŭ fórte să grijiţĭ ca să nu se năpăstuéscă nicĭ o parte măcarŭ câtŭ de puţinŭ, ci la vremea cântăriturluĭ să orânduiţĭ omŭ alŭ d-tre lîngă cantaragiŭ, care să privigheze să nu se facă năpăstuire la nicĭ o parte.

12) Pentru brânza ce din vechime este obiceiŭ a'şi face pentru trebuinţa lorŭ, după ce încetéză în luna luĭ Augustŭ a da caşŭ la căşărie, trecênd-o în lăuntru, să nu fie supĕraţĭ de vamă, séŭ de alte cereriĭ. Aşişderea şi pentru vama peilorŭ de oĭ mórte să nu se supere, cumŭ şi lâna de la vitele lorŭ, când vorŭ tunde după obiceiŭ, oile lorŭ la hotarŭ, trecêndu-o atunci, să nu fie supĕraţĭ de vamă; iar când vorŭ tunde oile la vale şi vorŭ da bănuială că cu lâna lorŭ d'impreună cumpĕră şi altă lână strĕină, pentru neguţătorie, atunci, prin marafetulŭ d-luĭ aghentuluĭ, să se apuce ciobaniĭ, ca să plătéscă vama, să nu se păgubéscă miria împĕrătéscă; însă pentru aceĭ ce remânŭ la câmpŭ véra cu oile şi nu la munte şi ernéză, să le tunjă la vale; pentru lâna acestora aşia să urmeze vameşiĭ: să le céră răvaşŭ de oeritŭ şi vĕdêndŭ suma oilorŭ ce aŭ plătitŭ, să cântăréscă lâna şi să ţie în sémă din lâna ţigaie ocă una lână de fiesce óie şi de óia birsană două, iar după acésta socotélă câtŭ vorŭ avé maĭ multă, să plătéscă vama, după dreptate». — 1787, Febr. 20. (Cod. XVII, fila 168 etc.).

ANEXE LA PAG. 87

Diversele firmanurĭ ce amŭ menţionatŭ la pag. 87, urmate de numirea ca Seraskier a luĭ Ali-Paşa peste o oştire de 100.000 oşteni, convinseră pre Enache Văcărescu, vistierulŭ luĭ N. Mavrogheni, că va fi rĕsboiŭ: «Indată se zugrăvi, dice însuşi Enache Văcărescu, (1) rĕsboiulŭ în inima mea.»

(1) Tesaur de mon. de Papiŭ Ilarian. Tom. II pg. 239.

In mijlocul acestorŭ pregătirĭ de rĕsboiŭ — care ocasionaŭ ţĕrilor române grele angarale — N. Mavrogheni tot nu puté crede că Austria va intra în alianţă efectivă cu Rusia. Enache Văcărescu ne spune acéstă credinţă a luĭ Mavrogheni şi cum el Văcărescu a combătut-o. (1) Dealmintrele, în febr. 1787 Herbert internunţiulŭ Austrieĭ la Constantinopole, încă tot protesta de simţirile pacifice şi amicale ale Curţeĭ Vieneze. Choiseul, în raporturile dela 10 febr. 1787, către ministrulŭ de externe francez, arétă că «*Le ministre (l'internonce) paraît bien convaincu que l'Empereur est plus interessé qu'aucune puissance à la conservation des turcs, dont le voisinage peu inquiétant lui permet de porter ses forces sur ses autres frontières et dont l'anéantissement ne lui offrait d'ailleurs en compensation d'un avantage si réel que l'acquisition de quelques provinces pauvres et difficiles à réduire par leur étendue, leurs montagnes, la résistance des habitants....*»

ANEXA LA PAG. 88 (nota I)

Eată pitaculŭ luĭ N. Mavrogheni, din 30 febr. 1787, prin care ordonă aplicarea în ţéră a «*ponturilor*» legate de Austria şi Turcia, relative la sudiţiĭ austriacĭ:

«Cinstiţĭ şi credincioşĭ boerĭ Domnieĭ Mele, d-lor veliţilorŭ boerĭ şi d-ta Vel Spătare, şi d-ta Vel Aga, şi d-tre boierilor ispravnicĭ după la judeţe, Vătaşilor de plaiŭ, căpitanilor, vornicilor, zapciilor de prin plăşĭ, vĕ facemŭ Domnia mé în scire, că pentru tóte pricinile a sudiţilor nemţĭ, ce prin d-luĭ cinstitŭ aghentŭ ni s'aŭ arĕtatŭ, fiindŭ-că s'aŭ făcutŭ cercetare, după cererile Escelenţeĭ séle soluluĭ Kesaricescu, la prea înălţata Pórtă şi cu pré înalt împĕrătescŭ firmanŭ ni se poruncesce că tóte aceste maĭ susŭ arĕtate prin *ponturĭ* întocmaĭ să urmeze; Poruncimŭ Domnia Mé tuturorŭ d-tre şi vouĕ deobşte, ca la tóte câte se coprinde maĭ susŭ, fiescecare în dregătoria ce vĕ aflaţĭ, să facă lucrare şi săvêrşire fără de a maĭ aştepta altă poruncă a Domnieĭ Mele.» (Cod. XVII, fila 169).

Procit. Vel Vist.

ANEXA LA PAG. 109

In 13 Aug. 1787 N. Mavrogheni dete circulărĭ, séŭ cărţĭ deschise, către căpitaniĭ, după marginea Dunăreĭ, să nu îngăduéscă trecerea a veriĭ unuĭ Turc fără de firman.

---

(1) „Insumĭ l'am vĕdutŭ să scrie un tacrir la Devlet prin care arĕta, că Nemţiĭ nu numaĭ n'aŭ aleanţie ca Ruşiĭ, ci ţicé, că le sunt şi vrăjmaşĭ; însuşĭ el mi-a arĕtatŭ tacrirul acesta când îl scrié. L'amŭ întrebatŭ şi ce vrăjmaşie aŭ? Mi-a rĕspunsŭ, că nu voiesc Nemţiĭ să dé titlu de imperatriţă împĕrăteseĭ Rusieĭ. Auḑiţĭ posnă de rĕspunsŭ, cetitorilor! Atunceĭ ne maĭ ḑicendŭ alt, i-am rĕspunsŭ, că aleanţia Nemţilor cu Muscaliĭ o scie Devletul dela 80 şi dela tractatulŭ de 84; însuşĭ chesarulŭ prin solul sĕŭ la Ţarigrad aŭ arĕtat-o pré Inalteĭ Porţĭ acésta; estimp aŭ mers chesarulŭ iarăşĭ la Crim şi poţĭ să maĭ ţicĭ, că n'aŭ aleanţie? La acestŭ tacrir n'are să'ţĭ facă alt rĕspunsŭ pré cinstitulŭ Devlet decât să'ţĭ ié capulŭ, cu pricinuire că'ţĭ baţĭ jocŭ. — Nu ştiĭ tu, mi-a ţis: acesta e adevĕrulŭ. Şi adevĕratŭ eŭ n'amŭ ştiutŭ, că de unde socotiamŭ că voiŭ vedé rĕspunsulŭ ce amŭ ţisŭ, amŭ vĕḑutŭ că-ĭ vine rĕspunsŭ cu *aferimŭ* şi cu: *slugă credincióşă*". Tesaur II pg. 294.

Aceste acte, dovedescŭ cu câtă îngrijire era N. Mavrogheniĭ pentru paza liniştiteĭ petrecerĭ a locuitorilor ţĕreĭ. (Cod. XVII, fila 216).

ANEXE LA PAG. 116 şi 204

Amŭ donatŭ Academieĭ, în 1873 Iuliŭ 30, unŭ pitacŭ domnescŭ dela Nicolae Mavrogheni. Prin acesta, în Oct. 1788, Mavrogheni confiscă averea chiar şi a uneĭ boeróice, a Caliţeĭ Doicésca, căcĭ împreună cu părinţiĭ aŭ fugitŭ din patrie *«trecêndŭ la vrăjmaşiĭ împĕrăţieĭ»*. Averea confiscată o donézŭ Vodă la haznaoa apelor.

Io Nicolae Petru Mavrogheni VV. i gospodar zemli vlah.

De vreme ce Caliţa Doicéasca, fata luĭ Chiriţă Doicescul, pămênténă de aci, atât ea cât şi părinţiĭ eĭ, locuitorĭ din judeţul Ialomiţa, într'acéstă vreme de resmeriţe s'aŭ sculatŭ de aŭ fugitŭ din patria eĭ, trecêndŭ la vrăjmaşiĭ împĕrăţieĭ, după a căruia fugă remâindŭ totŭ avutulŭ eĭ ce-lŭ are aice în pământulŭ ţĕreĭ a fi domnesc, ca a unuia ce aŭ pribegitŭ din patria eĭ; iată am otărît, ca o moşie a numiteĭ Caliţa Doicésca, ce are aice în pământulŭ ţĕreĭ, la jud. Ialomiţa.... (*ters.*) dimpreună cu toţĭ ţiganiĭ eĭ, să fie afieromă la hazneaua apelorŭ ot Ζωοδοχο πηγή, de unde se adapă şi se îndestuléză tótă obştea. Decĭ amŭ datŭ Domnia Mé acestŭ domnesculŭ nostru hrisovŭ ca de astădĭ înainte acéstă maĭ susŭ numită moşia şi cu ţiganiĭ câţĭ vorŭ fi, să le stăpânéscă haznéoa apelorŭ, şi să aibă volnicie epitropiĭ ce sunt orânduiţĭ de către Domnia Mé purtătorĭ de grijă venituriloră aĭ zoodoculuĭ pighi să facă zaptŭ atâtŭ moşia, câtŭ şi ţiganiĭ, să le ié venitulŭ, care să se cheltuiască la trebuinţele hazneleĭ apelorŭ. Şi am întărit hrisovul acesta cu domnésca nóstră iscălitură şi pecete, care s'aŭ scris la anulŭ 1788 Oct., aicĭ în oraşulŭ scaunuluĭ Domnieĭ mele Bucurescĭ

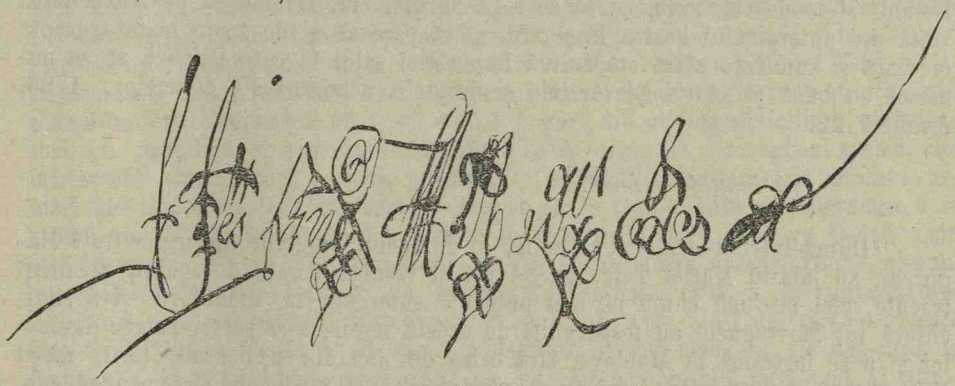

Semnătura luĭ *Io Nicolae Mavrogheni VV.*

Ioan Damari vel log. procit. (1).

(1) Mormêntulŭ luĭ Damari este în biserica St. Ión de lîngă Curtea cu juraţĭ.

In Iunie 1788 s'aŭ fostŭ confiscatŭ de Mavrogheni averile Jianilor, şi ale luĭ Şerban Otetelişanu «*carĭ s'aŭ hainit*». Cu pitaculŭ din 27 Iunie 1788 spătarulŭ Geanoglu e însărcinat să administreze, ca epistat, tóte moşiile, viile etc. ale acelorŭ boerĭ şi venitulŭ să-lŭ dee la biserica luĭ Mavrogheni şi haznéoa apelorŭ, cărora le-aŭ afiorisit (1).

Dăm o stampă representândŭ biserica luĭ Mavrogheni, aşia cum se află restaurată astădĭ, la şoseaua Kisseleff. E regretabil, că afară dóră de douĕ sfesnice marĭ de fer bătut, nu se maĭ conservă nimic din titoricescile odăjdiĭ. — Până şi inscripţiunea bisericeĭ este falsificată, cu dată greşită!...

Eacă şi diverse acte, dela Alex. Moruzi, prin care amintindu-se confiscărĭ diverse făcute de Mavrogheni dela hainiţĭ, s'aŭ restituitŭ la 1792 acele averĭ:

Anaforaŭă Serdariuluĭ Costandin, i slugeru Gheorghe fraţi Măgureni pentru moşiile ce li s'aŭ luatŭ de Mavrogheni.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Voevoda.

«De vreme ce prin amĕnuntă cercetare s'aŭ doveditŭ, că acestea moşiĭ, şi acareturĭ, nicĭ vêndute aŭ fostŭ, nicĭ amanetŭ, nicĭ date pentru cinurĭ de boerĭĭ, nicĭ datorĭ aŭ fostŭ visterieĭ ţĕrĭĭ vre unŭ banŭ, ci numaĭ pentru căcĭ s'aŭ fostŭ trasŭ atuncĭ din ţéră din adevĕrată pricină a silniciilorŭ luĭ Mavrogheni, a cărora strămutare şi împrăştiere, fiind-că prea puterniculŭ nostru Imperatŭ (Domnul D-ḑeu să-ĭ înmulţéscă puterea şi biruinţa) din fireascâ milostivire de obşte la toţĭ aŭ ertat, după care înaltă poruncă sunt şi boerĭĭ Magureni ertaţĭ; eată dară, după puterea pré Inalteĭ poruncĭ, care ni s'aŭ datŭ spre a cerceta celea adevĕrate pricinĭ ale acestorŭ feliŭ de acareturĭ, şi spre a da Domneşcile nostre întăririĭ celorŭ ce li se cuvinŭ de a li se întorce lucrurile ce li s'aŭ luatŭ, ca să şi le stăpânescă, intărimŭ Domnia mea stăpânirea dumnélorŭ boerilorŭ Măgureni asupra lucrurilorŭ şi acareturilorŭ acestora, şi poruncim dumnéluĭ cinstitŭ şi credinciosŭ boeriulŭ Domnieĭ Mele vel. log. de ţéra de josŭ, să le faceţĭ hrisovulŭ Domniĭ Mele de stăpânire, ca să se rógă pururea luĭ Dumneḑeu pentru scumpă viaţa pré puterniculuĭ nostru Imperatŭ, şi să păzéscă şi de acum inainte dréptă credinţă şi supunere câtră stăpânirea Impĕrăţieĭ sale, în care Hrisovŭ să se numéscă cu bună pliroforie adevĕratele şi dreptele acareturĭ ale dumnélor. 1793, Augustŭ 22.

Pré Inălţate Dómne.

«Dumnéluĭ Serdariulŭ Costandin, i dumnéluĭ slugeriŭ Gheorghe, fraţĭ Măgureni, aŭ jăluitŭ Mărieĭ Tale, ḑicênd că, în vremea acestiĭ de acumŭ răzmiriţĭ trecute, nicĭ într'unŭ chipŭ ne maĭ putêndŭ suferi gróza tirăniilorŭ şi a silniciilorŭ luĭ Mavrogheni, aŭ fostŭ siliţĭ de acéstă nevoie a-şĭ părăsi patria dumnélor şi a se înstrăină în Moldova, iară celea de aicĭ din pământulŭ ţĕrĭĭ, moşiĭ şi acareturĭ ale dumnélor, nicĭ le-aŭ vêndutŭ luĭ Mavrogheni, nicĭ pentru care va cinurĭ de boerĭĭ le-aŭ datŭ luĭ, care instrăinare a dumnélor ce le-aŭ pricinuitŭ

(1) Cond. XVII, fila 309 vers.

numaĭ singurŭ rĕutăţile şi tirăniile luĭ Mavrogheni, alcătuindu-o Mavrogheni pentru ponos de hăinlîc le-aŭ făcutŭ zaptŭ tóte moşiile, şi verĭ-ce alte acareturĭ aŭ avutŭ dumnélor aicĭ. şi le-aŭ afiorisitŭ la Biserica ot. cişmea ce se ḑice zoodohul-pighi, pe care după întorcerea dumnélor aicĭ la patrie-şĭ, ca nişce drepte milostivirĭ, ca să li să dea luminatŭ Hrisovŭ de întărirea drepteĭ stăpănirĭ pe acestea acareturĭ ale dumnélor, care maĭ josŭ anume se vĕdŭ aretate, întru a cărora jalbă, cu zapciŭ vatavŭ de aprodĭ, ni se poruncesce de Măria Ta, ca să cercetăm, după porunca ce este dată, şi să arĕtămŭ Mărieĭ Tale prin Anafora; luminateĭ po.uncĭ întocmaĭ fiindŭ urmatorĭ, după ce aŭ înfăţişatŭ zapciulŭ înaintea nóstră pe d-luĭ slugeriŭ Gheorghe Măgureanu, cu Dionise Epitropul Biserecieĭ, unde Mavrogheni aŭ fostŭ afiorisitŭ acestea moşiĭ, i-amŭ cerutŭ să ne aréte de are vre unŭ hrisovŭ a luĭ Mavroghene pentru afiorisala acestor acareturĭ ale numiţilor boerĭ, şi ne arétă o carte a luĭ Mavrogheni scrisă cu létŭ 1788, Febr. 18, care măcarŭ că se vede a fi copie, dară o văzumŭ că este cu peceteă luĭ Mavrogheni, ca cumŭ arŭ fi însăşĭ cartea cea din tâiŭ, în care se coprinde, că atuncĭ în vremea răsmiriţi hainindu-se D-luĭ Slugeriŭ Iordache Măgureanulŭ şi pribegindŭ în ţéra nemţéscă, şi rĕmăindu-le toate lucrurile şi averile a fi Domneşcĭ, le-aŭ afiorisitŭ la cişmeua apelorŭ ot. Zoodohulŭ-pighi şi la Biserica ot. cişméoa de acolo, adecă a tria parte din moşia Măgurenĭ ot. sad. Prahova, i din casele de acolo de piatră, i jumătate din moşia Florescĭ, i jumătate din moşia Ghedera, i jumătate din moşia . . . . . care aŭ luato dela Iordache Slatineanu cu judecată, părintească fiindŭ, i jumătate din muntele Tamaora, i jumătate din moşia Buda, i douĕ moşiĭ la Bălţaţĭ, i o moară cu două roate în apa Prahoviĭ, i câte suflete de ţiganĭ de vatră va avea, i cincĭ sute stânjănĭ din moşie Sărata ot. sud. Buzeŭ, adecă 15 părintescĭ şi 15 cumpăraţĭ de dînsul, i moşiile ce are în sud Slam-Rômnicŭ, i jumătate din moşia Bragareasca ot. sud. Saac, şépte pogoane vie în Dealu Buzueni sud. Saac, i a patra parte din moşia Valea-lungă ot. sud. Dâmboviţa, i câţĭ caĭ va avea, câte oĭ va avea, câţĭ rîmătorĭ va avea, câţĭ stupĭ va avea, câte vacĭ va avea, şi doĭ vătăşeĭ de ţiganĭ laeştĭ, câte suflete vorŭ fi, toate acestea maĭ susŭ numite moşiĭ, morĭ, vite, acareturĭ, case, ţiganĭ şi dobitoace le dă în zaptul şi stăpânirea Bisericeĭ dela cişmea, care aceasta carte ḑisă numitulŭ Dionisie, că i s'aŭ datŭ de Mavrogheni la mânile luĭ, şi cu aceasta aŭ stăpânitŭ până cândŭ aŭ venitŭ D-lorŭ numiţiĭ boerĭ de unde se instrăinaseră, iară de atuncĭ încoace, şi le-aŭ luatŭ întru a lorŭ stăpânire; decĭ după cercetarea ce făcurămŭ, arĕtamŭ Mărieĭ Tale, că instrăinarea D-lorŭ numiţilorŭ boerĭ Măgurenĭ, cumŭ şi altorŭ boerĭ ce aŭ pribegitŭ atuncĭ în ţéră Nemţească, aŭ fostŭ numaĭ singurŭ din pricina silniciilorŭ, zmâcinăturilorŭ, prăḑilorŭ, şi a grozavelorŭ tirăniĭ ce se urma de Mavrogheni atuncĭ, aicĭ într'acestŭ (memlechet) a prea puternicii Impĕrăţiĭ, care acestea infocate urmări ale luĭ, fiinţa lorŭ aŭ fostŭ destoinică să le facă vĕḑute şi cunoscute, nu numaĭ aicĭ în pămêntulŭ ţĕrĭĭ, ci şi în toate laturile, iară după ce D-ḑeŭ celŭ atotŭ puternicŭ ni-aŭ miluit cu închierea păcĭĭ, totŭ intru aceeaşĭ vreme, ni-amŭ învrednicitŭ de amŭ câştigatŭ ne mărginită şi fericită milă, a pré puterniculuĭ Impĕratŭ prin pré înaltulŭ Hatehumaium, spre a fi toţĭ ertaţi de verĭ-ce greşală impotrivă vorŭ fi făcutŭ în diastima rĕsboiuluĭ, şi toţĭ aceia sa vie fieş-care la locurile şi la pămênturile sale; după aceasta dară nemărginită milă sunt şi Dumnealorŭ numiţiĭ boerĭ Măgurenĭ ertaţi de greşala ce aŭ făcutŭ din pricina luĭ Mavrogheni, şi pentru moşiile şi acareturile D-lorŭ se roagă Mărieĭ Tale spre a câştiga luminatŭ Hrisovŭ dela Domneasca Mărieĭ Tale oblăduire, pentru întemeiarea stăpânireĭ, şi nu lipsimŭ după luminată poruncă a insciinţa Înălţimi tale.»

Moșiile ce arétă D-lorŭ boeri Măgureni, că fiindŭ bune și drepte ale Dumnealorŭ, li saŭ fostŭ luatŭ de Mavrogheni.

A treĭa parte din moșia Măgureni ot. sud. Prahova. Jumătate din moșia Floreșcĭ sud. Prahova.
Moșia Avara sud. Prahova
Jumătate din moșia Dambŭ. ce-ĭ ḑice și Buda sud. Prahova.
O moară cu douĕ roate în apa Prahoveĭ.
Țigani de Vatră.
O mie stânj. moșie la Sărată ot. sud. Buzeŭ.
Treĭ-ḑecĭ și treĭ pogoane vie cu casă în sud. Buzeŭ.
O moșie ce se numesce Marginea, însă de zestre a soțieĭ Dumnealuĭ Sărdariuluĭ Constantin.
Jumătate moșia Brăgăreasca ot. sud. Saac.
Șépte pogoane vie în Délul Buzeenĭ ot. sud. Saac.
Jumătate din moșia Valea lungă, ot. sud. Dâmbov. (Cond. 24, fil. 372.

Filaret al Ungro-Vlahieĭ, Vel. Vornic Scarlat Grecén, Vel. Vornic... Vel. Vornic..... Vel. Logf.....

Slugerésa Maria Vergulésa cu Dionisie Egumenŭ ot. zoodoh-pighi pentru moșia ce-i s'aŭ luatŭ de Mavrogheni.

Io Alecs. Const. Moruzi Vvd.

«Infățișându-se la Divanŭ înaintea Domnieĭ Mele Dionisie Egumenŭ cu Nicolae Vergul, unde după cercetarea ce amŭ făcutŭ și Domnia Mea, și din celea ce s'aŭ urmatŭ făcênduse cunoscutŭ și bine doveditŭ mizlocul luăriĭ aceștiĭ moșiĭ dela Nicolae de câtră Mavrogheni, pentru pricină adevĕrată de boerie, numindu-o cumpĕratóre, amŭ găsitŭ anaforaua pre sfințieĭ sale părinteluĭ Mitropolitŭ și a dumnélor boerilor bună, spre a face Nicolae Vergulŭ zaptŭ moșia, să o stăpânéscă cu pace, plătindŭ numaĭ Bisericiĭ zoodoh-pighi tal. 150 pentru pomenirea luĭ. 1793, Septembre 13. (Cod. 24, fia 432).

Pré Înălțate Domne,

«Slugerésa Maria Vergulésa din sud. Buzeŭ prin vechilul soțulŭ sĕŭ Nicolae Vergulŭ aŭ jăluitŭ Mărieĭ Tale ḑicêndŭ, că cu nedreptate luându-se de Mavrogheni o moșie a sa Grabicina din sudŭ Buzeŭ, și dându-o la biserica ot. zoodoh-pighi o stăpânesce și acumŭ Egumenulŭ dela numita biserică, și cere ca pre cumŭ ale altora moșiĭ, ce cu asemenea nedreptățĭ se luaseră de Mavrogheni, și le-aŭ luatŭ fieș-care în stăpânirea lor, asemenea să i-se dee și dumné-eĭ în stăpânire-și acésta moșie, care e bună și drĕptă a sa; cu acăruia jalbă vătavulŭ de pahărniceĭ, din luminată porunca Mării Tale înfățoșindu-ĭ naintea nóstră pe Nicolae soțulŭ slugereseĭ cu Dionisie Egumenŭ ot. zoodohul-pighi, l'amŭ intrebatŭ cu ce cuvêntŭ stăpânesce moșia acéstă a jăluitóreĭ, și rĕspunsă, că o aŭ cumperatŭ cu însușĭ baniĭ cuvioșieĭ séle, dela jăluitórea și dela soțul eĭ, cu buna voința dumné-eĭ prin zapisŭ și cu drĕptă tocmélă, carĭ baniĭ toțĭ dupa zapis i-aŭ și numĕ-

ratŭ în mâna numituluĭ soţuluĭ jăluitóreĭ, şi aŭ primitŭ zapisŭ de vênḑare iscălitŭ de jăluitórea i de soţul sĕŭ, şi încredinţatŭ cu vrednice mărturiĭ, care zapisŭ cerêndu-i-l să mi-lŭ aréte, respunsă că-lŭ are trimisŭ la Ţarigrad, dară ḑice că este trecutŭ în condicile Divanuluĭ şi de acolo se va vedea, după al căruia răspunsŭ cercetând condicile-lŭ vĕḑumŭ scrisŭ cu let. 1788 Iulie 3, iscălitŭ de jăluitórea i de soţul sĕŭ Nicolae şi adevĕritŭ de pré sfinţia lor părinţiĭ Archireĭ şi de dumnélor veliţiĭ boerĭ, prin care vinde luĭ Dionisie Egumenŭ ot. Zoodohul-pighi şi bisericeĭ de acolo moşia Grabicina ot sud Buzeŭ, stânjenĭ opt-sute douĕ-ḑecĭ şi cincĭ, în tal. o mie şése sute şésă-ḑecĭ; în potriva căruia răspunsă Nicolae soţulŭ jăluitóreĭ, că pricina acestuĭ zapisŭ este aşĭa: soţia luĭ şi el voindŭ a se cinsti cu cinŭ de boerie, aŭ provalisitŭ aicĭ la Mavrogheni, că pentru cinulŭ de boerie *serdarŭ* primeşce să afieroséscă la schitul ot Poiana Mĕruluĭ moşia Grabicina pentru chivernisala şi mângăerea părinţilor călugăraşi ce locuescŭ acolo, şi neprimindŭ atuncĭ Mavrogheni, peste unŭ anŭ cândŭ aŭ adusŭ pe toţĭ boeriĭ, dela Buzeŭ cu urgie, s'aŭ pomenitŭ atuncĭ cu numitul Dionisie viind şi ḑicêndu-ĭ că pentru moşia ce voia în anulŭ trecutŭ să o dé la schitulŭ Poiana Mĕruluĭ să-ĭ facă zapisŭ de vênzare pe numele biserecii ot Zoodohul-Pighi, precum i-aŭ făcutŭ şi zapisulŭ ce se arétă maĭ susŭ, dându-ĭ şi banĭ tal. doue miĭ, pe care banĭ, pe de o parte, i-aŭ datŭ Mavrogheni prin mâna numituluĭ Dionisie, iar pe de alta parte aŭ trimisŭ pe unŭ Edecliŭ icioglanŭ al sĕŭ şi luându-lŭ cu baniĭ dimpreună, ĭ-aŭ datŭ de i-aŭ numĕratŭ la cămară, şi dreptŭ aceĭ banĭ l'aŭ făcutŭ *Serdariŭ*, care acésta, ḑise, că este sciută şi însuşi luĭ Dionisie, iară Dionisie tăgădui ḑicêndŭ, că baniĭ aŭ fostŭ chiarŭ aĭ sĕĭ, luaţi împrumutŭ de la negustorĭ, iară nu aŭ fostŭ a luĭ Mavrogheni, căcĭ baniĭ după ce i-aŭ fostŭ luatŭ Nicolae soţul jăluitóreĭ dela Cuvioşia sa, unde i-aŭ datŭ, şi pentru ce i-aŭ datŭ? Cuvioşia sa ḑise, că nu scie; atâta şcie, că spuindu-ĭ Nicolae atuncĭ că aceştĭ banĭ este să-ĭ dé luĭ Mavrogheni pentru cinŭ de boerie, l'aŭ rugatŭ ca să-ĭ ducă Cuvioşia sa la Mavrogheni, după a căruia rugăciune Mavrogheni mustrându-lŭ i-aŭ ḑisŭ, ca să ducă baniĭ înapoĭ de unde i-aŭ luatŭ, fiindŭ-că acela nu este datorŭ nimicŭ, şi aşĭa după poruncă aŭ şi urmatŭ de aŭ dusŭ baniĭ înapoĭ la Nicolae, deci pentru acéstă provlimă a luĭ Dionisie, cum că baniĭ aceştia ce i-aŭ datŭ atuncĭ, pre cumpărătórea aceştiĭ moşiĭ aŭ fostŭ chiarŭ aĭ sĕĭ împrumutaţĭ dela negustorĭ, iară nu a luĭ Mavrogheni, judecata aŭ găsitŭ cu cale, ca Dionisie să încredinţeze cu jurămêntŭ, pentru care şi făcusemŭ pitacŭ judecăţiĭ către pré sfinţitulŭ Metropolitŭ, ca să încredinţeze Dionisie cu jurământŭ, că acéstă provlimă este aşa, care Pitacŭ cetinduse întru auḑul luĭ Dionisie de faţă înaintea judecăţiĭ, dete răspunsulŭ, că elŭ jurămêntŭ nu primesce, după care rĕmasă de faţă cunoscutŭ, că baniĭ aŭ fostŭ aluĭ Mavrogheni daţĭ cu iconomie, adecă pre despre o parte s'aŭ făcutŭ că-ĭ dă prin Dionisie, ca cumŭ arŭ cumpăra moşia, şi pe de altă parte, i-aŭ luatŭ iarăşi elŭ şi l'aŭ făcutŭ Sĕrdariŭ, care se înţelege curatŭ, că moşia i-aŭ luat-o pre cinŭ de Boerie, şi fiindŭ-că tóte cinurile boerilor luĭ Mavrogheni, cum şi pecetea lorŭ, prin prea Inalta împĕrătéscă poruncă şi hotărîre sunt anerisite şi stricate, şi Nicolae soţul jăluitóreĭ aŭ rĕmasŭ iarăşi în starea ce aŭ fostŭ întâiŭ, urméză, după tótă dreptatea, ca jăluitórea acésta să-şi ia moşia iarăşi întru stăpânire-şi, iară hotărîrea cea desăvârşită rĕmâne la Măria ta.— 1793. Sept 2. (Cond. XXIV Fil. 433.)

Filaret Al Ungro-Vlahieĭ, Dumitrache Racoviţă Vel. Ban, Ienache Moruz Vel. Vorn., Manolache Vel. Vorn., Nicolae Filipescu Vel. Vornic, Vel. Logf. Ghica.

ANEXE LA PAG. 123

Cărți către arhimandriții și egamenii, epitropii dupe la tóte mŏnăstirile, de paregorie.

Zemli vlah.... Prea cuviosilor arhimandriți, egumeni și epitropi dupe la tóte monăstirile și metócele ot sud ..... sănătate! De obștie vĕ facemŭ în scire, că avem Domnia mea adevĕrată înșciințare cu pliroforie desevârșită, cum că unii din ceĭ rĕĭ îndărătnicĭ farmasoni nelegiuiți și fără de temere de Dumneḑeŭ și de stăpân, carii sunt vrăjmași patrieĭ și împotrivitorĭ la bună oblăduirea Domnieĭ și la însuși bună-voința prea puterniculuĭ deoletuluĭ împărăției, ce are pentru bună odihna raelelor ţĕreĭ, după celŭ rĕŭ năravul lor, nu lipsesc a scorni de la sineși minciunĭ neadevĕrate, într'acéstă vreme și a presăra vorbe în deșert la norod cutezându-se a și scrie afară în ţéră la sătenii și ómenii lorŭ halturi și vestiri de neadevĕrate spre a aduce grijă și spaimă în inimile ómenilor, ca cu acestea turburându odihna și căḑênd la desnădăjduire, să pricinuiască pagube de risipă la agoniselele lorŭ și strămutarea caselorŭ lorŭ și odihneĭ lorŭ, spre a putea eĭ săvârși cele diavolescĭ rele scoposurile și interesele lor și spre a-ĭ vedea slăbiți și cu trebuință de dênșiĭ, lucrurĭ care nu le sufere nicĭ Dumneḑeŭ și care ne tulbură duhul ; ci cât pentru a lor rĕsplătire avem bună nădejde și suntem încredințați la dreptatea și judecata mareluĭ Dumneḑeŭ, că nu vor rĕmânea toți aceia câți urmézŭ acest fel de netrebnicii spre turburarea neodihneĭ norodului obșteĭ, fără de osînda și pedépsa aceea ce li se cade, după scoposurile inimeĭ lor. Iar cuviosia vóstră, ca parte bisericéscă ce sunteți, să căutați fiesce-care după datoria ce aveți, să nu ascultați nicĭ să vĕ amestecați la vorbe minciunóse ale nelegiuiților, ce grijindŭ numaĭ de cele sufletescĭ și de ale sfinteloră mŏnăstirĭ iconomii și chiverniseli, să vĕ faceți fiĭ bisericescĭ adevĕrați și credincioși către stăpâni; nicĭ să credeți la havadișurĭ minciunóse, ce vĕ va scrie, orĭ vre-unul din obrazele părțeĭ bisericescĭ, séŭ vre-unulŭ din obrazele părțeĭ mirenescĭ, pentru că Domnia Nóstră străjuimŭ ḑiua și nóptea paza și odihna cuviosieĭ vóstre și a tuturor locuitorilor ţĕreĭ Domnieĭ Mele, de care aveți și pilde de față vĕḑute, că maĭ înainte nicĭ ḑece ómenĭ harnicĭ nu se afla la Domnie de pază la vreme de trebuință, iar Domnia nóstră ținemŭ cu îndestulare atâția ostași numaĭ și numaĭ pentru paza și odihna ţĕreĭ, cheltuindŭ și vĕrsândŭ haznalele eóstre și osebit și înșine ne trudimŭ și suntemŭ gata a ne porni fără de nicĭ unŭ pregetŭ de va fi trebuință și în scurtŭ, capulŭ ne vomŭ pune și vomŭ jertfi pentru voĭ toți, ca un părinte, după cuvêntulŭ evangheliei ce ḑice: «Păstorulŭ celŭ bunŭ sufletul își pune pentru oĭ». Și nu vomŭ îngădui nicĭ viața vóstră, nicĭ averile vóstre a se sminti întru nimic! De aceea dar iarăși vĕ scriemŭ, să nu vĕ amăgiți după relele scoposurĭ ale voitorilor de rĕŭ patrieĭ, care asemenea urmându și în cea-l-altă rĕsmeriță, aŭ vêndutŭ patria lorŭ și aŭ pricinuitŭ atâta stîngere și rĕsvrătire ţĕreĭ, carĭ și-aŭ luatŭ plata lorŭ de la Dumneḑeŭ; ci făcêndu-vĕ închinăciunile vóstre cu rugăciunĭ ferbinte către milostivulŭ Dumneḑeŭ, să căutați cele sufletescĭ, care se cuvinŭ la datoria cinuluĭ vostru. Și avemŭ nădejde, că prin ajutorulŭ dumneḑeireĭ sale și prin multă trudă și ostenélă a Domnieĭ mele, vomŭ petrece acéstă vreme fără de nicĭ o primejdie. Tolico pisah gpm. — 1788 Ianuarie 27 (1).

Din eróre aŭ rĕmasŭ neculese anexele promise la paginile 65, 77, 81, 83, 96, 98, 107, 127. Să se caute în *addenda* dela finea volumuluĭ.

ANEXA LA PAG. 143

La acéstă pagină s'a promisŭ ca anexă documentele ce amŭ publicatŭ, în analele Academiei şi deosebĭ, în 1889, sub titlu «*Memorii*». E de prisosŭ a mai publica tóte aceste documente, după ce amŭ datŭ în notă, la pagina 143 chiar şi documentul citat la pag. 141.

ANEXA LA PAG. 146

Dimitrie Fotino publică unŭ firmanŭ alŭ Sultanului Abdulŭ Hamidŭ către N. Mavrogheni pentru declararea rĕsboiului cu Rusia şi-l pune cu data 1787 Augustŭ 5. Acestŭ actŭ încă se cuvine să fie înregistratŭ, faţă cu proclamaţiunea Ecaterinei II către Românĭ, ce amŭ reprodusŭ la pagina acésta 146.

Firmanulŭ luĭ Sultanu Abdulŭ-Hamidŭ către Nicolae Vodă Mavrogheni pentru declararea rĕsboiuluĭ cu Rusia, din anulŭ 1787 Augustŭ 5.

Alesule dintre Domniĭ némuluĭ luĭ Isusŭ, temelia celor marĭ din compania luĭ Isusŭ, astă-dĭ Voevodŭ alŭ Ţĕreĭ Româneşti Nicolae Mavrogheni, pecetluéscă-se sfârşiturile tale cu succesŭ! După ce va sosi acestŭ împărătescŭ semnŭ sciutŭ să-ţĭ fie, că aşĭa precumŭ Ruşiĭ nu s'aŭ săturatŭ de folósele şi câştigurile ce aŭ dobânditŭ în articoliĭ stipulaţĭ prin tratatulŭ de la Kainargi, şi fiindŭ că după sfintele fetvale (capete de legĭ) trebue să se facă după comună înţelegere espediţiune, este pregătire ca să iasă sangiac-şerifŭ, şi chiarŭ vechilulŭ înaltŭ deplinŭ împuternicitŭ, marele consiliarŭ, cărmuitorŭ alŭ lumeĭ, apărătorulŭ popórelorŭ, Epitropulŭ meŭ Iusufŭ-Paşa (a căruia strălucire D-ḑeŭ s'o ţie în mulţĭ anĭ, şi să măréscă puterea şi fericirea luĭ!) şi toţĭ Ogeaclîĭ, rigealurile şi alte ordine ale oştirilorŭ nóstre; şi cu ajutorulŭ luĭ D-ḑeŭ momentulŭ plecăreĭ lorŭ se va arĕta prin împărătésca mea rânduială. Aşĭa dar, tu, carele escĭ Domnulŭ ţĕreĭ Românescĭ, veĭ înfăţişa acéstă împrejurare boierilorŭ ţĕreĭ ca să şcie cu încredinţare toţĭ, că nu se va face nicĭ o lovire în drepturile lorŭ din partea înaltuluĭ meŭ Devletŭ (*Adunarea generală a turcilorŭ*) şi prin urmare să fie toţĭ statornicĭ în centrulŭ supunereĭ, să nu aibă nicĭ o grijă séŭ prepusŭ, şi să se siléscă a îndeplini ordinele imperiale; şi fie-căruia să arĕţĭ că vorŭ fi cu siguranţă şi pace sub umbra mileĭ mele împĕrătescĭ; şi tu, Domnulŭ ţĕreĭ Românescĭ nu lipsi pe lângă aceste a te înţelege cu seraskierulŭ Ismailuluĭ, deplinŭ împuternicitŭ şi înaltŭ consiliarŭ şi fostulŭ epitropŭ cârmuitoriŭ Ali-Paşa, spre a urma întocmaĭ după consiliulŭ şi ordinulŭ sĕŭ. Prin urmare să daĭ şi să primescĭ înştiinţărĭ despre mişcarea duşmanilor, purtându-te cu credinţă şi lucrându după ordinele ce se vor da, raportându şi la Inalta Pórtă acele ce merită a fi însciinţate. Dreptŭ care s'a şi datŭ acestŭ ordinŭ împĕrătescŭ alŭ meŭ.

ANEXA LA PAG. 167

Strilbiscki a fostŭ, după intrarea Ruşilor în ţéră, un personagiŭ importantŭ. El a dobânditŭ titlulŭ de protoereŭ al Moldoveĭ, Valahieĭ şi alŭ Basarabieĭ. La pagina nóstră 142 amŭ amintitŭ că Strilbiscki arétă că a tălmăcitŭ o corespondenţă din rusesce, «pe câtŭ *a fostŭ puterea sciinţeĭ luĭ de limbă moldovenéscă*». Acéstă necunoscinţă perfectă de limbă românéscă nu l'a împedicatŭ de a'şĭ face o tipografie proprie la Movilăŭ şi de a tipări acolo câte-va cărţĭ românescĭ. Aşĭa avemŭ de la el *Psaltiria* tipărită «întru însuşĭ a sa tipografie în târgulŭ Movilăuluĭ, care este între hotarulŭ Rusieĭ şi al Moldovieĭ, în anulŭ de la Hristosŭ 1786 în luna Iunie 28 în 4°. Cartea e dedicată împĕratuluĭ, împĕrăteseĭ şi familieĭ imperiale,

ANEXA LA PAG. 163

Dăm în alăturare, după Sultzer, planulŭ Iaşilorŭ, la intrarea în el a Austriacilorŭ. Asemenea planulŭ Bucurescilor (1).

ANEXA LA PAG. 200

Amŭ arĕtatŭ pregătirile de rĕsboiŭ făcute de N. Mavrogheni în primele lunĭ din anulŭ 1788. Dămŭ aci locŭ uneĭ circulărĭ, cu care maĭ mulţĭ boierĭ aĭ luĭ credincioşĭ fură însărcinaţĭ, în 12 Marte 1788, cu conăcirea şi aprovizionarea oştirilor turco-române din unele judeţe.

Iată acéstă carte :

«Fiindŭ-că pe d-luĭ cinstitŭ şi credinciosŭ boerŭ al D-nieĭ mele..... l'amŭ orânduitŭ atâtŭ purtătorŭ de grijă oştilor de la sud..... asupra cărora aŭ făcutŭ D-nia mea Serascher şi Bimbaşa pe d-luĭ Hasechi Ibraim Aga şi oştilor de la sud..... cât şi dinpreună silitorŭ şi următorŭ pentru lovirea vrăjmaşilor ce se vorŭ arĕta la părţile loculuĭ şi deosebitŭ am datŭ D-nia mea poruncĭ şi povăţuirĭ pentru locuitoriĭ părţiĭ loculuĭ, ca pre ceĭ strămutaţĭ să-ĭ aducă la locurile lor şi să le aréte tutulor de obşte în ce chip trebue să se pórte la acéstă vreme, cum şi pentru ceĭ ce se vorŭ adăpa în cugetele rele şi gândurĭ deşérte să-ĭ dovedéscă, să-ĭ prindă şi să-ĭ triméţă la D-nia nóstră; iată dar i dăm acéstă a nóstră Domnéscă carte, ca să aibă tótă volnicia asupra ispravnicilor dela sud.... făcêndu-le mumbaşirlîcurĭ cu strîmtóre pentru împlinirea zacherelelor şi celor trebuincióse de conacele şi tainuirile ostaşilor, după orânduelile ce sunt făcute de la Vistieria Domnieĭ mele, ca să le împlinéscă tóte la vreme, făr de cusurŭ, cumŭ şi pentru tóte cele ce este orânduitŭ, să fie următorĭ ispravnicii a da ascultare cu ajutorul ce va avea trebuinţă; de care poruncimŭ Domnia mea, a fi următorĭ, atâtŭ la împlinirea a tóte cele trebuincióse, ca să nu fie vre o lipsă de conacele Ascherliilor câtŭ şi orĭ câtŭ ajutorŭ va cere numitulŭ boerŭ alŭ Domnieĭ mele, la trebile ce este orânduitŭ, să aveţĭ a'l asculta şi a-ĭ da, căcĭ pe acela ce ni va arĕta că nu aŭ fostŭ următorŭ şi orĭ aŭ făcutŭ vre un cusurŭ la împlinirea celor trebuincióse ale Ascherliilor, séŭ că n'aŭ datŭ ajutorŭ de ómenĭ harnicĭ, ce i va cere şi ajutor la trebile ce este orânduitŭ, unulŭ ca acela straşnicŭ se va pedepsi de către Domnia mea. Aşişderea i damŭ Domnia mea volnicie, ca pre orĭ-care din boerinaşiĭ judeţuluĭ i va fi trebuinciosŭ alŭ metachirisi la trébă şi'l va cunósce de vrednic, să aibă voie a'l orândui şi acel boerinaş să fie supusŭ şi următorŭ. Şi celŭ ce va sluji cu credinţă va câştiga milă şi cinste dela Domnia mea, iar pe ceĭ ce nu vorŭ asculta, are voie sa-ĭ trimiţă în fiare la Domnia mea.» 1788 Mart. 12. (Cod. XVII).

ANEXE LA PAG. 211

Unŭ altŭ apelŭ alŭ Domnitoruluĭ N. Mavrogheni către emigraţĭ, să se reîntórcă în patrie, promiţêndu-le iertare şi apĕrare, avemŭ, din 12 Iunie 1788.

(1) Veţĭ în Addenda anexele şi pentru paginile din volumŭ: 187, 190, apoĭ 205.

Mavrogheni promite fugarilorŭ despăgubire dela visterie, de tóte pagubele ce ar suferi, décă l'ar asculta să se reîntórcă în ţéră.

Eacă actulŭ:

«Cuviosilorŭ egumenĭ, molitvelorŭ vóstre protopopĭ, preoţi şi diaconĭ, d-tre boerilorŭ i boerinaşilorŭ, mazililorŭ, breslaşilorŭ, neguţătorilorŭ, orăşanilorŭ, părcălabilorŭ, sindiilorŭ şi tutulorŭ locuitorilorŭ ţĕreĭ, ce vĕ aflaţĭ bejănăriţĭ, sănătate. De obşte vĕ facemŭ Domnia Mea în scire, că voĭ vedeţĭ în ţéră câte silinţe şi strădanie punemŭ şi câte cheltuielĭ vĕrsămŭ pentru paza vóstră de orĭ-ce primejdie întêmplătóre ale acesteĭ vremĭ, ca să nu pătimiţĭ nimicŭ şi ca să puteţĭ sta pe la locaşurile vóstre nestrămutaţĭ. Apoĭ cu tóte aceste silinţe şi cheltuielĭ grele, ce facemŭ Domnia Mea pentru voĭ, auḑim că încă până acumŭ nu v'aţĭ întorsŭ pe la satele şi oraşele vóstre, după poruncile ce v'amŭ scrisŭ într'atîtea rînduri maĭ nainte şi staţĭ risipiţĭ şi bejănăriţĭ, acumŭ când este vremea a tótă strînsura vóstră: de cosit fînurile, de strînsulŭ bucatelorŭ.... de care ne mirămŭ pentru ce le faceţĭ aceste? în vreme când Domnia Mea şi pentru rîndul dăjdielorŭ v'amŭ făcutŭ mila aceea ce s'aŭ căḑutŭ, cu îndestulare, dupe cumŭ aţĭ vĕḑutŭ din hrisovulŭ ce v'amŭ trimisŭ şi după cum aţĭ cunoscutŭ şi'n faptă că de atîta vreme sunteţĭ nedăjnicĭ ..... De altă parte iată şi poruncĭ strașnice amŭ datŭ oştilorŭ nóstre, ca să nu vĕ supere, séŭ să vĕ facă vre-un rĕŭ. Decĭ iată cu hotărîre vĕ scriem Domnia Mea acéstă a nóstră domnéscă carte, ca în sorocŭ de 10 — 15 ḑile, mult până la sfîrşitulŭ acesteĭ lunĭ, toţĭ să vĕ aflaţĭ pe la satele, oraşele şi locurile vóstre, ca să vĕ apucaţĭ de munca şi hrana cea trebuincióssă caselorŭ vóstre, şi de aveţĭ vre-o temere la întórcerea vóstră despre niscaĭ-va ostaşĭ, iată Domnia Mea întradinsŭ amŭ orânduitŭ unŭ buluc-başa, omŭ de ispravă, cu milă şi cu durere de creştinĭ, care iubesce pe raiale, cu 100 de neferĭ, ca să apere şi să vĕ străjuiască, cu carele să vĕ ajungeţĭ spre a vĕ da neferiĭ trebuincioşĭ de paza familielorŭ vóstre, pentru întórcere şi venirea fără de grijă, ca să vĕ aşeḑaţĭ la locaşurile, unde nu veţĭ avea nicĭ o bântuială, séŭ pagubă averilor vóstre. Iar de se va întîmpla a se păgubi cine-va de către ostaşĭ, Domnia Mea tótă paguba aceluia făgăduimŭ a o pune la locŭ şi se va împlini până la una. De care să aveţĭ a merge la dregătorie şi la ispravniciĭ noştri, ca să arĕtaţĭ paguba vóstră cu adevĕrŭ, cu fóiă anume şi ispravniciĭ însciinţându-ne, nu veţĭ rĕmânea păgubaşĭ». — 1788 Iunie 12. (Cod. XVII, fila 367 verso).

ANEXA LA PAG. 220

Pe când N. Mavrogheni, în Iulie 1788, îşĭ îndrepta atăculŭ asupra pasuluĭ Buzĕuluĭ, Austriaciĭ şi boeriĭ hainĭ isbutiaŭ să tragă în partea lorŭ pre uniĭ locuitorĭ. In maĭ multe casurĭ găsimŭ ţĕranĭ arestaţĭ de ómeniĭ luĭ Vodă, ca *spionĭ* austriacĭ. Dămŭ aci unŭ resumatŭ de actŭ prin care Mavrogheni iertă nisce asemenea spionĭ ţĕranĭ, după rugămintea satuluĭ lorŭ:

Sătenĭĭ din Sălătruc şi din Berislăvescĭ trămitŭ la Vodă pre unchiaşulŭ Ianache Duhotarul din Sălătrucŭ, să se róge pentru liberarea dela închisóre, din Bucurescĭ, a luĭ Niţul Diacon ot Salatruc (Argeşŭ) şi a luĭ Radu Lotreanu din Berislăvescĭ, prinşĭ de ostaşĭ în plaiulŭ Loviste şi bănuiţĭ de spionĭ. Vodă îĭ iertă la cererea ţĕranilor, pe chezăşia satelorŭ. — 1788 Iulie 14. (Cod. 17, fila 312).

ANEXE LA PAG. 229.

Nu numaĭ pre Românii Ardeleni îĭ îndemnă N. Mavrogheni a i se supune, ci adresă proclamaţiuni şi către soldaţiĭ austriacĭ, învĕţându-ĭ a dezerta şi a veni la elŭ, unde vor avé cinste şi câştigŭ.

Asemenea proclamaţiuni s'aŭ trămisŭ şi în 17 Sept. 1788, prin vătaşiĭ de plaiurĭ din judeţele Dâmboviţa şi Argeş. (Cod. N. XVII, fila 324). Veḑĭ în *Addenda.*

ANEXA LA PAG. 243

Scurtă dare de sémă a faptelor eroice a pré Înălţatului, piosului şi victoriosului Domnitorŭ alŭ nostru şi Principe alŭ întregeĭ Ungro-Vlachieĭ, Domnului Ión Nicolae Petru Mavrogheni Voivodŭ.

Compusă de pré nobilulŭ şi învĕţatulŭ boerŭ mare căminarŭ, d-nu Manolache Persiani. Apoĭ versurĭ şi cuvîntărĭ de laudă culese din alţĭ învĕţaţĭ şi imprimate în ordine în imprimeria cea din noŭ înfiinţată sub patronagiulŭ domnescŭ, lângă Isvorulŭ tămăduireĭ, la cişméoa din Bucurescĭ, de Nicolae şi Ión Lazăr din Ianina şi închinată de eĭ cu plecăciune pré ilustruluĭ Domnitorŭ. In anulŭ mântuireĭ 1789, luna Februarie. De Dimitrie tipografulŭ (1). *(Pagina I-a).*

(1) Cărticică în 8⁰ de 56 pagine. Ni-amŭ servitŭ cu esemplarulŭ amiculuĭ nostru d-nu profesor Erbiceanu.

„Ἡλίαν ἐκτρέφεν ἠδὲ σὲ τῖσε κόραξ ὄχ' ἄριστε,
ἡγεμόνων δακίης κοίρανε Νικόλαε.
„Ἐκνικᾶς ἀρετῇσι βροτὸν πανθ', ὥσπερ ὅπλοισι,
γερμανοὺς ἤδη τῇ κυρίου χάριτι.
„Εἰς ἐτέων ἀμέλεισε θεὸς σώσειεν ἑλίξεις,
πολλὰς ἐνθώκῳ ἐς τέλος ἱδρυμένον.

O! Domnitorule Nicolae, celŭ maĭ bunŭ dintre Principiĭ Dacieĭ, corbulŭ acesta hrănia pe profetulŭ Ilie şi pe tine. Tu, prin virtuţile Tale, învingĭ pe totŭ muritorulŭ, precumŭ prin arme aĭ învinsŭ pe Nemţĭ, cu graţia Domnuluĭ de susŭ. Să nu-ţĭ pese, că D-ḑeŭ te va mântui, şi a-ĭ să trăescĭ anĭ îndelungaţĭ şi veĭ rêmânea până la fine statornicŭ pe scaunulŭ tĕŭ. *(Marcă şi versurĭ pag. 2-a).*

(Pag. 4-a) Pré Inălţatuluĭ, pré piosuluĭ şi pré dreptuluĭ stăpânŭ al nostru, Domnitorŭ a tótă Ungro-Vlahia, domnuluĭ domnuluĭ Ión Nicolae Mavrogheni Voevodŭ.

Vĕḑêndŭ şi noĭ acumŭ, o! pré *bunele Domnitorŭ,* zelulŭ căldurosŭ alŭ inimeĭ pré nobiluluĭ şi inveţatuluĭ boerŭ: a mareluĭ căminarŭ, d-nu Manolache Persiani, câtre Inălţimea Ta, care stă d'asupra orĭ-căreĭ laude, care este fală naţiuneĭ şi subiectulŭ de convorbire alŭ principilorŭ, precumŭ şi presenta: *povestire scurtă* a luĭ despre faptele Tale cu adevĕratŭ eroice, în care le a istorisitŭ într'unŭ modŭ aşĭa de deşluşitŭ şi adevĕratŭ, încâtŭ a aţîţatŭ şi pe alţĭ înveţaţĭ ca să scrie, şi eĭ fiindŭ nişce servĭ recunoscĕtorĭ aĭ Mărieĭ Tale.

Pe lângă acestea vĕḑêndŭ, că mulţĭ iubitorĭ de invetătură, atâtŭ dintre pămêntenĭ, câtŭ şi dintre strĕiniĭ de aicĭ şi din alte părţĭ, dorescŭ să posede susŭ ḑisa *scurtă povestire,* cu versurile şi engomiile (laudele) dintr'însa, n'amŭ pregetatŭ a le edità in nóua nóstră împrimerie, cea infiinţată cu concursulŭ domnescŭ şi strălucitŭ al Inălţimeĭ Tale, la sf. şi domnésca Monastire: *Isvorulŭ Tămăduirei,* care s'a clăditŭ maĭ nainte de Inălţimea Ta, cu bunŭ gustŭ şi lucsosŭ. Multe ne aŭ îndemnatŭ la editarea acesteĭ cărţĭ: pentru ca faptele Tale eroice să se perpetueze, şi pentru fala comună a naţieĭ. Décă dar, după înţeleptulŭ care a ḑisŭ: «surdŭ e bărbatulŭ, care ş'ar compara gura cu a luĭ Hercule», cu atâtă maĭ multŭ are să fie acuzatŭ şi acela, care n'ar vesti în tóte părtile, cu voce puternică, faptele iubite de Dumneḑeŭ ale Inăltimeĭ Tale, zelulŭ Tĕŭ arḑĕtorŭ către cele divine, Marea Ta şi domnéscă milă către ceĭ lipsiţĭ, şi într'unŭ cuvêntŭ tóte vitejiile Inălţimeĭ Tale, făcute în modŭ minunatŭ. Gloria Ta sburândŭ d'asupra întregeĭ Europe, a Asieĭ şi Lybieĭ (Africeĭ), a adjunsŭ până la limitele extreme ale pămêntuluĭ. Faĭma obicĭunesce a respândi pretutindenĭ faptele de obşte folositóre ale eroilorŭ aleşĭ, spre a fi admirate.

Graţie luĭ D-ḑeŭ celuĭ de susŭ, care a întăritŭ neputinţa nóstră, şi ne a pusŭ pe calea cea bună de a effectuà acéstă lucrare seriósă şi fórte dorită de către toţĭ.

Oferimŭ dar acéstă carte Alteţeĭ Tale, ca unŭ premiciŭ al împrimerieĭ nóstre înfiinţate de curêndŭ prin protecţiunea domnéscă şi strălucită a Alteţeĭ Tale, implorândŭ a o primi cu obicĭnuita-ţĭ bună-voinţă şi a o privi cu ochiŭ veselŭ.

Iar Ochiulŭ acela care vede tóte, să acorde Inălţimeĭ Tale, aicĭ pe pământŭ, o statornicie neclintită pe tronulŭ Tĕŭ celŭ pré strălucitŭ, sănătate fericită şi viaţă îndelungată, împreună cu tótă strălucita şi domnésca casă a Ta, păzindu-o în pace şi în mare fericire; iar după ilustra Ta plecare de pe acestŭ pământŭ, să-ţi acorde Domnia de susŭ şi fericirea ceea ce remâne pentru totŭ-d'a-una. Amin.

Aĭ Inălţimeĭ Tale pré plecaţĭ servitorĭ

Nicolae şi Ión Lazăr, din Ianina.

Către pré nobilulŭ mare căminarŭ, d-nu Manolache Persiani şi către recunoscĕtorulŭ lectorŭ.

(Versurĭ pe pagina 5-a şi 6-a)

Aceluia faţă de care sirenele luĭ Omer sunt slabe şi musele luĭ Herodot tacŭ, fiind-că îl invidiézĕ, cumŭ aşĭ puté să-ĭ împletescŭ versurĭ elegante de laudă, lipsitŭ fiindŭ de elocinţa luĭ Nestor şi a luĭ Demostene? Mercuriŭ şi Apolone trebue să vină pe pământŭ şi să-mĭ aducă fôntâna Hipocrini, de unde se pot lua culorĭ pentru a-lŭ admira, dar ca să scriŭ nu mĕ potŭ lăuda. Insă scriŭ, şi de îţĭ voiŭ micşora virtuţile în mod cutezătorŭ, o facŭ din înclinarea mea şi să nu fiŭ incomodŭ. Alergaţi dar o! Muse din Elicon şi încoronaţi eroicesce cu laurĭ pe acela care este icóna noblеţiĭ, podóba secoluluĭ, pilda tinerilor, corôna medicilor; pe acela care este stîlpulŭ modestieĭ, colosulŭ înţelepciuneĭ, oglinda celor însemnaţi şi facla virtuţeĭ; pe acela care este regula amiciţieĭ şi deliciul vorbelor, şi arĕtaţĭ, că nu m'amŭ înşelatŭ în acéstă a mea descriere. Iacă Saturn care alérgă cu figura escelentă a principeluĭ Mavrogheni, şi-lŭ face capŭ (superiorŭ tuturorŭ). Pentru mulţămire şi acestuia nu-ĭ e lene ca să întoneze prin versurĭ şi calităţile sufletuluĭ Luĭ, şi neputêndŭ alt-felŭ fi păstrate pentru venitorŭ, a vrutŭ să se imprime spre a vedé vitejiile luĭ Marte *Dacicul*, ale erouluĭ unicŭ: Nicolae Mavrogheni, Principiĭ şi generaliĭ secoluluĭ venitorŭ şi câţĭ sunt capiĭ celor patru vênturĭ. Şi se miră cumŭ de nu póte să cânte în imnurĭ mulţimea calităţilor Luĭ. Şi ca o albină, înaintézĕ răpede spre liveḑĭ şi cu ochĭ de Lynx caută în pădurĭ şi culege câte florĭ sunt de oferitŭ unuĭ asemenea principe. Acuma presenta carte a strălucitеĭ epoce a luĭ Mavrogheni să se citéscă cu mare băgare de sémă. Decĭ celŭ ce va citi ceva greşelĭ tipografice, să nu crédă că aŭ provenitŭ din ignoranţă. După cumŭ nu se póte ca cerulŭ să fie în tot-déuna fără norĭ, totŭ aşia de greŭ este a găsi şi o carte fără greşelĭ. Prin urmare, o! lectorule, priimesce acésta în modŭ veselŭ, şi fiindŭ sănĕtosŭ, să o păstrezĭ cu mare bucurie.

Mateiŭ Myreon.

Ὦ σταυρὲ Χριστοῦ σὴν βοήθειαν δίδου,
Τῷ εὐσεβεῖ Ἡγεμόνονι Νικολάῳ,
Ὅπως διώκῃ πᾶντα ἀντικείμενον,
Ἐκ γῆς Δακῶν πάσης τε καὶ Μολδαυΐας,
Ὧν σὺ σφραγὶς σὺν ὀρνέῳ τε καὶ βοΐ,
Μέσον Ἰωάννου τε καὶ Νικολάου.

Adecă :

O! Cruce a luĭ Christu! dă ajutorulŭ tĕŭ piosuluĭ Domnitorŭ Nicolae, ca să gonéscă orĭ-ce lucru rĕŭ din ţéra întregeĭ Daciĭ şi a Moldoveĭ! a cărora marcă escĭ tu, cu unŭ vulturŭ şi unŭ capŭ de boŭ, între S-ţiĭ Ión şi Nicolae. *(In versurĭ pe pag. 8-a, cu stampa).*

Precuvêntare (1)

Câtă bucurie nu simte poetulŭ, când cu bună nemerire, mulţime de vorbe vinŭ împrejurulŭ fantasieĭ séle, aşĭa că fără ostenélă póte compune versurĭ metrice! câtŭ nu se înveselesce laringele sĕŭ, ca şi cumŭ ar respira celŭ maĭ uşorŭ şi elasticŭ aerŭ alŭ uneĭ atmosfere fórte limpede, când nu se împrumută cu strofe de vorbe şi cu diferite şi neînsemnate perifrase nicĭ din dicţionare, nicĭ din cărţile de laudă ale filologilor, ca să cânte virtuţile subiectuluĭ, despre care este vorba! Şi câtŭ de iute nu-ĭ merge condeiulŭ, când faptele eroice ale bărbatuluĭ istorisitŭ îĭ vinŭ una după alta în minte fără ca să întrebe pe contimpuranĭ, pe ceĭ d'imprejurŭ şi pe convieţuitorĭ, ca să i-le desccrie una câte una, de óre-ce sunt marĭ şi cunoscute tutulor, şi proclamate de toţĭ fără a fi întrebaţĭ! Ce plăcere neîntrecută nu încântă pe lăudătoriĭ Alexandrilor, Caesarilor, Carolilor, Petrilor, şi alţĭ atarĭ scriitorĭ! Insu-şĭ Omer scriindŭ despre bărbaţiĭ vitejĭ aĭ secoluluĭ sĕŭ s'a arĕtatŭ aşĭa de mare şi de faimosŭ, încâtŭ trecerea atâtorŭ secole n'a pututŭ nu numaĭ să-ĭ ştérgă, dar nicĭ chiarŭ să-ĭ micşoreze renumele, ci din contră, i l'a măritŭ şi-lŭ păstréză încă în flóre şi în vigóre, Cu câtŭ maĭ mare renume n'ar fi dobânditŭ însuşĭ acestŭ poetŭ, celŭ maĭ mare şi maĭ vestitŭ dintre toţĭ, décă subiectulŭ sĕŭ ar fi fostŭ urmaşulŭ celebrilor Mavrocheno. prea piosulŭ Domnitorŭ, celŭ maĭ curagiosŭ eroŭ alŭ secoluluĭ, fala contimpuranilor sĕĭ Romeĭ (*neo-grecĭ*), şi părintele, şi reazemulŭ naţiuneĭ? Cu câtŭ maĭ multŭ nu s'ar fi întinsŭ unŭ atare poetŭ, avêndŭ înaintea sa unŭ oceanŭ de vitejiĭ şi de darurĭ agradabile luĭ D-ḑeŭ, ca să plutéscă în largŭ fantasia luĭ, şi o câmpie de graţiĭ fórte întinsă şi în tot-déuna înverḑită, pentru ca condeiulŭ sĕŭ să percurgă fără a fi atinsŭ de ceva? Atuncĭ în adevĕrŭ, timpulŭ venitorŭ ar fi cunoscutŭ, până la ce gradŭ de glorie potŭ ajunge faptele cele marĭ şi demne de laudă ale unuĭ eroŭ, şi până la ce gradŭ elocinţa îngeréscă o póte ajunge gura şi condeiulŭ unuĭ mare poetŭ. Eŭ într'adevĕrŭ n'aşĭ fi cutezatŭ să-mĭ udŭ condeiulŭ,

(1) Paginare nouă în cărtitică cu No. 1, 2, 3.

nicĭ să-mĭ deschidŭ gura, ca să scriŭ şi să cântŭ vitejiile mareluĭ Mavrogheni, ne putêndŭ esiste nicĭ o comparaţiune între mărirea acestuĭ bărbatŭ şi ne esperienţa mea; de óre-ce însă unŭ începutŭ necomplectŭ este trebuinciosŭ, şi ca să ţicŭ aşĭa neapĕratŭ pentru orĭ-ce perfecţionare, amŭ hotărîtŭ ca să desemnezŭ, după putere, icóna vrednică de admiraţie a mareluĭ Domnitorŭ alŭ Dacieĭ, comparând-o cu mariĭ şi renumiţiĭ eroĭ aĭ secolelor trecute. Sperŭ că acéstă poemă deşi e fără artă, nu va fi criticată de lectoriĭ iubitorĭ de muse, nicĭ respinsă pentru lipsa de frase şi de figurĭ oratorice, precumŭ ceĭ ce preţuescŭ multŭ ospĕţurile n'ar respinge unŭ fructŭ timpuriŭ, orĭ câtŭ de necoptŭ şi acru ar fi, ambiţionându-se să-lŭ aibă pe masa lorŭ, ca *prémices*. Prin urmare aşĭa ceva fiindŭ acéstă poemă, eĭ, cu marea lor învĕţătură şi cu eleganţa artistică, să o înfrumuseţeze să admire mărirea erouluĭ, să-ĭ divinizeze virtuţile, să-ĭ laude înţelepciunea, să anunţe posterităţiĭ superioritatea luĭ faţă de ceĭ-l-alţĭ eroĭ, să-lŭ numéscă şi eĭ *Mavrogheni Dacicul*, ca pe unulŭ din strămoşiĭ sĕĭ, vreaŭ să ţicŭ de veneţianulŭ Mavrokena, pe care alţiĭ l'aŭ numitŭ *Peloponesiacŭ*. Acesta cucerindŭ Peloponesulŭ, s'a făcutŭ demnŭ de acestŭ titlu după ce a ajutatŭ Marea Egee, după ce a cuceritŭ Manea (provincie în Peloponesŭ) cea vecĭnicŭ în revoltă, după ce a liberatŭ Morea (Peloponesul) de revoluţionariĭ Albanezĭ, iar acela *(Mavrogheni)* după ce a scăpatŭ Dacia, care este înaintea ochilor nemţilor, călcândŭ trufia acestora, cum să nu se numéscă *Dacicul?*

Să-lŭ numéscă dar cu acestŭ titlu, care cu dreptŭ se cuvine Alteţeĭ Séle şi cu modulŭ acesta să dobândéscă renumele ce aŭ dobânditŭ atâţia alţĭ poeţĭ carĭ aŭ scrisŭ despre eroĭ. Iar mie ertându-mĭ acéstă lucrare imperfectă le urezŭ sănĕtate.

(*Versurĭ pe pagina 4—14*)

Ilustru şi faimosŭ era în Veneţia numele *Mavrokenilor*, pentru vitejia lor. Şi cu atâta întreceaŭ pe ceĭ-l-alţĭ concetăţeni ai-lor, cu câtŭ sórele întrece pe ceĭ-l-alţĭ planeţi. Toţĭ în Veneţia luĭ Mavrokeno îĭ-dasera şi prenumele de: *Peloponesiacŭ*, pentru că cucerise Peloponesulŭ şi-lŭ smulsese din jugulŭ sclavieĭ. Décă elŭ ar esiste acumŭ, privindŭ şi admirândŭ de departe una câte una calităţile atâtŭ de multe ale domnitoruluĭ Vlahieĭ, activitatea luĭ cea fără margine, veneraţiunea luĭ cătră cele divine, şi perfecta luĭ credinţă, *sadacatulŭ* cătră pré puterniculŭ Imperatulŭ al nostru, iubirea şi alipirea luĭ de *Devletul* Osmanliilor, ar sparge urnele şi ar rupe epigramele cu carĭ-lŭ împodobiseră Veneţianiĭ; pentru că talentele luĭ aŭ fostŭ odată escelinte şi faptele-ĭ ilustre. Acumŭ însă ce a resăritŭ în Grecia unŭ altŭ luceaférŭ cu multŭ maĭ strălucitorŭ, şi mare în virtuţĭ, a întunecatŭ lumina celuia (Peloponesiaculuĭ), şi a începutŭ să se stingă, precumŭ lângă sóre se perde lumina luneĭ.

Indată ce s'a născutŭ Alecsandru cel noŭ, după figură şi semne părea curagiosŭ, şi de atuncĭ rudele şi străiniĭ prediceaŭ mărirea şi vîrtutea nouluĭ Mavrokeno. Apoĭ în urma uneĭ vedeniĭ şi inspiraţiune divină, familiariĭ aŭ ţisŭ să se numéscă: Nicolae, ca şi cumŭ ar fi prevĕţutŭ victoriile ce le pregătia vitejia luĭ cea fără de margine. Cumŭ s'a făcutŭ de optŭ-spre-ţece anĭ a începutŭ să urmăréscă pe corsarĭ spre a preserva loculuĭ de pirateriile lor.

Pe urmă făcêndu-se interpretŭ al floteĭ, cu dreptŭ cuvêntŭ era lăudatŭ de tóte lumea. Şi însuşĭ gazi Hassan-Paşa vedêndŭ atâta credinţa, îlŭ avé în mare favóre ca pe unŭ fiŭ alŭ sĕŭ propriŭ. Dar ce n'a făcutŭ elŭ în acelŭ ciasŭ, şi câţĭ nu proclamă icramulŭ către eĭ!

Atâţia romeĭ (creştinĭ) a scosŭ elŭ din gura luĭ Haron, luptându-se pentru eĭ cu sufletulŭ şi cu corpulŭ. Fiind-că în resbelulŭ contra Rusieĭ mulţĭ romeĭ aŭ datŭ semne de necredinţă, s'a mâniatŭ Sultanulŭ şi a hotărîtŭ să decapiteze pe toţĭ câţĭ apucaseră armele şi maĭ cu sémă se jurase, ca să estermine de totŭ genulŭ Psarianilorŭ (*locuitorĭ din insula Psara*), şi pe ceĭ-l-alţĭ necredincioşĭ din alte localităţĭ, să-ĭ pedepséscă aspru înaintea ómenilorŭ, spre a se da pildă ca în viitorŭ nicĭ unŭ raia să nu îndrăsnéscă să se revolte cu armele în mână. Mavrogheni cumŭ află de hotărîrea Sultanuluĭ a alergatŭ cu lacrimile în ochĭ, ca să opréscă acéstă prăpădenie a naţiuneĭ şi vĕrsarea de sânge. «D-ḑeŭ să păstreze în vecĭ pe puterniculŭ stăpânŭ urmaşuluĭ al-Osman, la greşiala raialelorŭ sale să respundă cu amnistia, ca să'ĭ proclame pretutindenea neresbunarea sa. Este de datoria unuĭ rege, ca să facă dreptate amestecată cu milă. Aşĭa, dela începutŭ şi până acumŭ înaltulŭ *Devlet* a arĕtatŭ mare *adalet* faţă de supuşĭ. Iar eŭ pentru rĕsplata uneĭ aşĭa de mare bine-facere, să fiŭ numitŭ *sadicŭ* servŭ al împĕrăţieĭ, să-mĭ vĕrsŭ şi sângele de va cere trebuinţă, să facŭ să se supună puterniculuĭ Devletŭ némurĭ, carĭ n'aŭ cunoscutŭ nicĭ o dată idaet; mândrindu-se pentru locurile lorŭ, ce cu greŭ potŭ fi călcate, şi ḑicŭ că nicĭ o dată unŭ strĕinŭ nu se póte apropia de eĭ».

Ascultândŭ Sultanulŭ aceste promisiunĭ, şi cunoscêndŭ şi bunele calităţĭ ale bărbatuluĭ, pe toţĭ ĭ-a iertatŭ şi ĭ-a lăsatŭ liberĭ să se ducă glorificândŭ pe Domnulŭ. Pe urmă Mavroghene pentru acéstă binefacere a servitŭ necontenitŭ cu tótă inima sa, făcêndŭ *hairaturĭ* în fie-care memlechetŭ (provincie) şi acésta spre mulţămirea înaltuluĭ Devletŭ; şi se onora ca părinte al némuluĭ, era lăudatŭ şi faima luĭ neştérsă. Cu tóte acestea era neliniştitŭ, până când s'a presintatŭ unŭ timpŭ fórte priinciosŭ pentru supunerea Maneĭ (provincie în sudulŭ Peloponesuluĭ) A trămisŭ darŭ scrisorĭ ca să îndemne şi să înduplece pe primaţiĭ din Mania, că nu este dreptŭ ca eĭ să trăiască nesupĕraţĭ; legea luĭ D-ḑeŭ ne arétă curatŭ ca fie-care să plătéscă tributŭ regeluĭ sĕŭ: «Daţĭ luĭ Caesar ce e a luĭ Caesar, şi luĭ D-ḑeŭ ce e a luĭ D-ḑeŭ» ne ordónă Christ. Eĭ aŭ rĕspunsŭ: «Ce vrea să ḑică stăpânitor şi ce caută elŭ, pe cât timpŭ nimenea până acum nu s'a urcatŭ la noĭ? fiind-că castrele nóstre sunt zidite de D-ḑeŭ şi înconjurate de stâncĭ rîpóse şi de prăpăstiĭ adâncĭ. Din ceĭ ce de la începutŭ aŭ căutatŭ să ne biruiască câţĭ aŭ scăpatŭ dintr'ênşiĭ, ca să anunţe perirea lorŭ? Să ne căutămŭ de trébă şi să nu ne pese de nimicŭ». Mavrogheni vĕḑêndŭ că consiliile sale sună în pustiŭ, a începutŭ cu ameninţările. Şi în acelaşŭ timpŭ ĭĭ încinge pe uscatŭ şi pe mare, şi'ĭ bate necontenitŭ, şi mare mulţime dintre eĭ omóră. Locuitoriĭ vĕḑêndŭ că tunurile şi împuşcăturile cadŭ ca plóia, asta nu e glumă, aŭ ḑisŭ: «haĭ să plătimŭ şi noĭ tributŭ, ca şi ceĭ-l-alţĭ şi să nu păţimŭ desastre maĭ marĭ». Aŭ alergatŭ darŭ cu toţiĭ ca să se închine luĭ, promiţêndŭ cu jurămêntŭ, că nu se vorŭ maĭ revolta; de óre-ce a pututŭ să se urce cu uşurinţă la Mania, e semnŭ că D-ḑeŭ îlŭ însoţesce. Şi cu toţiĭ, micĭ şi marĭ, s'aŭ prosternatŭ cerêndŭ iertare la cele ce aŭ greşitŭ, şi că se vorŭ face *sadichi* raiale precumŭ sunt şi ceĭ-l-alţĭ din cazalele (judeţele) din Morea (Peloponnesŭ). După ce 'ĭ-a consiliatŭ ca să nu maĭ cuteze să se opună cu arme în contra regilorŭ, la unulŭ dintre primaţiĭ lorŭ a datŭ puterea, făcêndu-lŭ Beiŭ în acelaşĭ timpŭ. In modulŭ

acesta Maniaţiĭ aŭ cunoscutŭ D-ḑeŭ şi rege, şi pe Mavrogheni 'lŭ priveaŭ ca pe unŭ altŭ eroŭ Achille, care singurŭ făcuse maĭ multe vitejiĭ în Troada de câtŭ toţi ceĭ-l-alţi Grecĭ cu tótă armata. De aci înainte renumele celŭ mare a luĭ Mavrogheni se respândia dintr'o ţéră într'alta. Şi toţi în comunŭ iĭ admiraŭ marea vitejie, înţelepciunea, presenţa de spiritŭ şi mărinimia. Decĭ cu dreptŭ cuvêntŭ se bucură de respectulŭ tutulorŭ; dar tóte acestea nu eraŭ bine privite de către ceĭ invidioşi carĭ în tóte chipurile căutaŭ să-lŭ supere, însă n'aŭ pututŭ nicĭ chiarŭ să'lŭ atingă vr'odată. Tótă speranţa elŭ o consacrase providenţeĭ luĭ D-ḑeŭ şi trăia fără grijă; el ḑicea: «Décă D-nul D-ḑeulŭ meŭ este cu mine, care duşmanŭ vătămătorŭ va fi vr'o dată contra mea?».

Pré puterniculŭ şi biruitorulŭ Sultanŭ Hamit-han, în care dreptatea e încarnată, cunoscêndŭ că nisce duşmaniĭ aĭ împerăţieĭ îl persecută, îl face Domnu plenipotenţiarŭ al Vlahieĭ, sperândŭ că statulŭ sĕŭ în credinţa bărbatuluĭ are să găséscă unŭ mare sprijinŭ. Decĭ în modŭ gloriosŭ fiindŭ proclamatŭ Domnitorŭ al Vlahieĭ, a primitŭ cu zelŭ frênele administaţiuneĭ. Şi toţi admiraŭ marea luĭ înţelepciune, pietatea cătră D-ḑeŭ şi nemărginita-ĭ dreptate. Pe ceĭ demnĭ de milă, iĭ-miluia în abundanţă, iar pe furĭ şi pe rebelĭ iĭ pedepsia aspru. Călĕtoriĭ se bucuraŭ de mare libertate, şi bunĭĭ locuitorĭ de mare linişte; aşĭa că tóte mergeaŭ în mare armonie şi toţi se felicitaŭ de atâtă fericire. Dar, după cum ḑice Solomon, din deochiare, séŭ spre pedepsirea pĕcatelorŭ, séŭ după cum filosofiĭ caută să ne convingă cu observaţiunile lorŭ: că orĭ-ce lucru din lume, cândŭ ajunge la culme, ne maĭ avîndŭ unde să se urce, se prăvălesce îndată. Aşĭa de odată a lucitŭ o scânteie tristă, care s'a aprinsŭ în resbelŭ, şi a arsŭ orĭ-se speranţă că în venitorŭ să maĭ pótă remânea cea d'întêiŭ liniste, resbelulŭ fiindŭ de multŭ aţitatŭ de Rusia. Aşĭa dar supuşiĭ, carĭ nu cunoşceaŭ bine pe Mavrogheni, s'aŭ întristatŭ de acésta, creḑêndŭ că Alteţa Sa se va obosi de resbelŭ îndată ce va începe, şi maĭ cu seamă prejudecata iĭ-făceă să crédă, că duşmaniĭ sunt tarĭ şi că vor învinge. Ḑicea: unŭ bucătarŭ n'are frică de oĭ, şi de locŭ nu se gândesce orĭ-cât de multe ar părea că sunt. Ca şi cum ar fi Ierihó, care a fostŭ atacată şi biruită de Evreĭ cântândŭ din trâmbiţele lor. Că D-ḑeŭ se opune celor trufaşĭ. Care vre odată, străinŭ séŭ familiarŭ, s'a gânditŭ ca s'o ḑică acésta? — Armatele inimice aŭ năvălitŭ cu cutezanţă în interiorulŭ Vlahieĭ, ḑicêndŭ: «Cine se vorŭ opune şi se vorŭ bate cu noĭ, pe cândŭ noĭ iĭ-închidemŭ înainte de ce să înţelégă? şi aruncândŭ manifeste orĭ-pe unde vomŭ trece, pe toţi supuşiĭ lor iĭ întórcemŭ cu noĭ, şi ast-felŭ fără pericolŭ vomŭ ajunge până la duşmanulŭ nostru principe, care ne urésce şi ne vomŭ resbună.» Dar îndată aŭ înţelesŭ, că adevĕrată e ḑicĕtórea: «alte sunt gîndurile ómenilorŭ şi alt-felŭ dispune D-ḑeŭ», căcĭ aŭ fostŭ prăpădiţi cum aŭ vrutŭ să înainteze şi să cuprindă Câmpu-Lungulŭ. A venitŭ îndată scirea, împreună cu capetele şi cu prisonieriĭ nemţĭ, carĭ tremuraŭ de frica ce aŭ luatŭ cândŭ se resboiaŭ, pentru că eĭ nicĭ că se aşteptaŭ că era să fie aşĭa de cruntŭ bătuţĭ. După aceste trofee s'aŭ trămisŭ şi altele maĭ multe de la Târgu-Jiŭ. Şi pe urmă veniaŭ pe rândŭ din fie-care bogazŭ (strimtóre), şi le aşteptaŭ la curte ca să facă hazŭ. Necontenitŭ aduceaŭ tunurĭ, tobe, stégurĭ, sclavĭ şi nenumĕrate puşcĭ; şi ḑicêndŭ că aceştea sunt de la Focşanĭ, acelea de la Vălenĭ, cele-l-alte de la Câmpina şi de la Căneni, le aşeḑaŭ în rândŭ josŭ în meidanŭ, şi fie-care aştepta să ia icramulŭ. S'a respânditŭ vestea la ordui humaĭun şi fie-care doria să védă trofeele luĭ Vlah-Beĭ. Şi cândŭ vedeaŭ de departe că aduceaŭ sclavĭ, îndată ḑiceaŭ,

că sciŭ că sunt d'aĭ luĭ Vlah-Beĭ, pentru că se deprinsesera auḑindŭ în fie-care ḑi, că și astă-ḑĭ aŭ adusŭ sclavĭ și capete din Vlahia. Și ast-felŭ îĭ lăudaŭ marea vitejie și îĭ uraŭ din inimă orĭ-ce fericire. Afară de acésta lăudaŭ *iltifatele* și mulțimea de *tainate* ce le aŭ oștirile, și léfile se daŭ la fie-care regulatŭ și în abundanță, așĭa că niminea nu era lipsitŭ. Ostașiĭ de huzurulŭ (traiŭ bunŭ) ce aveaŭ, păreaŭ că se ducŭ să petrécă, și nu să se resboéască. De aceea orĭunde se ducŭ îĭ însoțesce victoria, pentru că și-aŭ cele necesare și ast-felŭ nimene nu fuge. Așĭa vorbeaŭ și felicitaŭ pe eroulŭ neamuluĭ, și laudele treceaŭ de la unulŭ la altulŭ. Cum că la *ordie* cele d'ântêiŭ capete s'aŭ trămisŭ din Vlahia, toțĭ și aducŭ aminte de acésta. Apoĭ bună-voința gloriosuluĭ Mavroghene se întinde și în alte părțĭ locuite de altŭ némŭ. Pe oștirea Nemțo-rușilorŭ, care din Bogdania sperà să trécă fără pedică în Vlahia, fiindŭ că a găsitŭ ușóră întrarea în Iașĭ, se pregătia să trécă și dincóce, Mavroghene nu o-așteptă să vină până aicĭ, ci cu armata luĭ o urmăresce cu impetuositate și o silesce să ia fuga. Și și-înavuțesce armata sa cea vitează și victoriósă cu mulțime de prăḑĭ și de prisonierĭ. Și elŭ remâne în Bogdania ca oblăduitorŭ, unde a dobinditŭ faimă mare, și a orênduitŭ unŭ Caĭmacamŭ, până cândŭ *Devletulŭ* (guvernulŭ turcescŭ) a alesŭ unŭ Domnitorŭ, pe care l'a pusŭ sub protecția luĭ. Și ast-felŭ s'a ștersŭ rușinea neamuluĭ prin serviciile credincióse ale Dacilorŭ luĭ Mavroghene.

Dar ce să nareze cine-va și ce să lase din faptele cu carĭ cărțĭ întregĭ ar trebui să se împle, décă ar fi narate tóte una câte una multele isbânḑĭ ce sunt cunoscute în Rumelia și în Anatolia (Asia mică) până la Bagdat? și toțĭ îĭ admiră marele *sadacat* (miluire). Se miră de pré multele cheltuelĭ ce le face și cumŭ unŭ singurŭ omŭ le previne tóte. Spiritulŭ luĭ celŭ neobositŭ, în acelașĭ timpŭ și privigherea, toțĭ admiră și laudă unŭ așĭa mare geniŭ. Și însușĭ marele Gazi-Sahip Devletŭ a venitŭ singurŭ să se facă lăudătorŭ ocularŭ; și lăsândŭ tótă armata în Rusciuk, a trecutŭ la Bucurescĭ cu unŭ micŭ *buluk* (trupă). Și vḑêndŭ regula ce domnia, a ḑisŭ din tótă inima: *Alah perhudar eĭ leie* (D-ḑeŭ să-lŭ ducă la bine) pe Beiulŭ Vlahieĭ! Cu ce regulă administréză una așĭa de mare mulțime de askere (óste)! Oamenĭĭ ămblă în tótă libertatea și fie-care îșĭ face în linisce *kiarul*. Provisiunile și tóte cele necesare sunt în abundență, de aceea este bine vḑutŭ de împĕratŭ. In hatișerifurĭ Mavrogheni este lăudatŭ, și că nicĭ odată n'are să fie destituitŭ. Căcĭ din timpulŭ luĭ Hazret-Suleiman (st. Suleima) și până acum nu s'a vḑutŭ unŭ asemenea eroŭ în împĕrăție. Decĭ ca unŭ servŭ fórte credinciosŭ al împĕrăției să se bucure, până când va trăi, de tronulŭ Vlahieĭ. Pe urmă îlŭ îmbrăcă cu gună (blană) și-lŭ încinse și cu unŭ hangiarŭ ce le duse cu elŭ dela *ordie* (corpŭ de armată) pentru acestŭ scopŭ. Și pentru iubirea Domnituruluĭ, la ceĭ d'întêiŭ arhonțĭ (primațĭ) i-a îmbrăcatŭ cu *cavadié*; pe alțiĭ i-a îmbrăcatŭ cu *benișe*, și le-a împărțitŭ banĭ, dândŭ fie-căruia și câte unŭ consiliŭ. Hangiarulŭ era ornatŭ cu petre prețióse și-lŭ trămisese pré puterniculŭ împĕratŭ pentru serviciile séle în actuala împrejurare; Beiulŭ Vlachieĭ era cunoscutŭ în totŭ statulŭ sĕŭ.

Dar trebuia o gură poetică ca a luĭ Omer, ca să descrie cu cadență tóte pe întregŭ, unde fie-care să admire isbînḑile erouluĭ și în acelașĭ timpŭ să-lŭ divinizeze; să înțelégă deosebirea ce ar fi esistândŭ între unŭ asemenea poemŭ și între Iliada și pomulŭ luĭ Voltaire ce se chiamă Henriada, și între tóte poemele ce numaĭ elocința le-a făcutŭ să fie celebre fără vre-o causă mare. Atuncĭ

décă s'ar fi sculatŭ vre-unulŭ din ceĭ vechĭ, ca să se compare, n'ar fi pututŭ. Şi însuşĭ Peloponesiaculŭ celŭ de aceeaşĭ familie pare cu multŭ inferiorŭ luĭ Mavrogheni. Căcĭ décă ca titlu i s'a datŭ Peloponesulŭ, şi elŭ (Mavrogheni) a fostŭ mântuitorulŭ Vlahieĭ. Chiar şi însuşĭ Alexandru de ar fi trăitŭ, n'ar fi îndrăsnitŭ să se compare şi elŭ acuma.

Mĕ rogŭ Alteţeĭ Séle ca să nu observe greşala mea că amŭ scrisŭ, şi să mĕ erte. Dar n'amŭ făcutŭ acésta pentru alt-ceva, decâtŭ ca să daŭ ocasiune altora ca să scrie o istorie elegantă. Precumŭ fructulŭ celŭ noŭ, orĭ câtŭ de acru ar fi, fiind-că apare celŭ d'întêiŭ este nostimŭ la toţĭ; ast-felŭ cu mare bunăvoinţă să priméscă şi aceste versurĭ, ca *prémices*, şi să nu ne lipséscă de favorulŭ sĕŭ pré strălucitŭ.

(FINE)

Tetrastihŭ de acelaşĭ

(Versurĭ pe pag. 15)

Se vede cumŭ natura când se zoresce nu póte să ne aréte vre-unŭ prodigiŭ pe sfera pământuluĭ. Şi cumŭ că acéstă regulă o păstréză neschimbată pentru fie-care secolŭ, acésta se scie bine de toţĭ. Precumŭ în acelaşĭ timpŭ cu grozavulŭ Alexandru n'a scosŭ şi pe vre-unŭ altulŭ aşĭa de mare ca elŭ, totŭ ast-felŭ şi acuma fama luĭ Mavrogheni, eroulŭ némuluĭ, a ajunsŭ departe şi pe toţĭ îĭ chiamă la laudă. Talentele şi isbânḑile luĭ sunt cunoscute şi admirate de *Devletŭ*. Prin urmare Prinţulŭ curagiosŭ, Alexandru celŭ noŭ, trebue în comunŭ să fie numitŭ ca unŭ piedestalŭ solidŭ, ca fală, şi ca singura speranţă a tuturor principilor vechĭ şi contimporanĭ.

Altă alocuţiune a pré Sf. Episcopŭ a Rômniculuĭ, Domnulŭ Filaret.

(în versurĭ pe pag. 16—17)

Mulţĭ aŭ scrisŭ vieţile şi istoria eroilorŭ, dar posteriorilorŭ le aŭ lăsatŭ bănuială: ore adevĕrate să fie cele ce aŭ compusŭ, laudele şi vitejiile ce le atribue lor? Fiindŭ-că aŭ istorisitŭ lucrurĭ ce le aŭ auḑitŭ, dar pe carĭ nu le aŭ vĕḑutŭ, nicĭ cunoscutŭ; însă acéstă istorie a gloriosulŭ nostru Domnitorŭ Mavroghene, care este fala némuluĭ orthodoxŭ, deşi este scurtă, abia atingêndu-se de faptele sale, dar este adevĕrată, pré populară şi de toţĭ cunoscută şi dovedită prin multele trofee. Şi poetulŭ recunoscĕtorŭ, ca martorŭ ocularŭ al lucrurilorŭ, face o descriere adevĕrată a faptelorŭ celor strălucite ale gloriosuluĭ principe, ale erouluĭ acestuĭ secolŭ, care a fostŭ predestinatŭ de susŭ, ca să fie Domnitorulŭ Vlahieĭ. Prin limbă nu se potŭ descrie strĕlucitele-ĭ fapte; toţĭ le proclamă, le adeverescŭ, le divinizéză şi le pré laudă. Cu o singură gură comună îl botéză de eroŭ neînvinsŭ. Il strigă: părinte, îl numescŭ mântuitorŭ, căcĭ faptele îl arétă aşĭa ceva. In grozavulŭ focŭ al resbeluluĭ, elŭ a procuratŭ linisce pentru fie-care. Şi bătêndŭ cu bărbăţie armia nemţéscă, multă glorie şi mare renume a adausŭ la tronulŭ Vlahieĭ, şi prin serviciulŭ sĕŭ celŭ credinciosŭ şi prin mare-ĭ vitejie, o epocă seculară de superioritate a Bogdanilorŭ. Şi multe alte fapte bune a făcutŭ elŭ în Vlahia, carĭ nu sunt scrise în acéstă istorie, unde abia sunt trecute una séŭ douĕ; căcĭ alt-felŭ ar trebui să se compună

cărţi întregi. Poetulŭ credŭ că e demnŭ de laudă, şi judecŭ ca unŭ bunŭ începutŭ poemulŭi ţĕreĭ; pe care 'lŭ oferă, ca ceĭ doĭ banĭ aĭ vĕduveĭ, protectoruluĭ sĕŭ şi dătătoruluĭ de graţiĭ. A scris-o pe scurtŭ ca să aréte preferinţă, iar nu eleganţă de stilŭ. Scurtŭ este poemulŭ după cantitate; dupĕ calitate însă e prea mare. De aceea e demnŭ pentru imprimare maĭ multŭ ca orĭ-care altulŭ.

Alta, a prea nobiluluĭ arhonŭ fostŭ mare comisŭ d-nŭ Alexandru Calfoglu.

(în versurĭ pag. 18—21)

In océnulŭ lumeĭ plutindŭ gândulŭ meŭ, e în pericolŭ să se înnece, cum în actualulŭ secolŭ pământulŭ a datŭ nascere unuĭ principe, unuĭ eroŭ teribilŭ? Unŭ principe, care s'a făcutŭ coróna şi celorŭ de acum şi celorŭ ce aŭ fostŭ o dată, care e înzestratŭ cu marĭ talente, are credinţă şi de virtuţĭ e împodobitŭ; care are unŭ sufletŭ curagiosŭ, e credinciosŭ împĕratuluĭ, care 'lŭ stiméză în tot-d'a-una; nu socotesce întru nimicŭ viaţa şi avuţia, nicĭ altŭ-ceva asemenea şi dispreţuesce mórtea. Elŭ s'a născutŭ în secolulŭ din urmă numaĭ şi numaĭ ca să se facă vêrfulŭ eroilorŭ celebri şi viteji din vechime şi din timpurile moderne. Aşĭa pentru credinţa acésta a fostŭ orânduitŭ de D-ḑeŭ, precum o dată alesulŭ sĕŭ David. Şi inspiraţiunea divină s'a strecuratŭ în inima împĕratuluĭ, care îndată l'a încoronatŭ Principe alŭ întregeĭ Vlahie, predicatorŭ alŭ adevĕruluĭ şi judecătorŭ fórte justŭ; şi din înălţimea tronuluĭ sĕŭ ne învaţă virtutea. In mijlocŭlŭ fericireĭ în care trăiaŭ cu toţiĭ, Rusia din rĕutatea eĭ, pornesce resbelŭ şi se pórtă duşmănesce; In acelaşĭ timpŭ şi pe neaşteptate şi Nemţiĭ aŭ deschisŭ luptă fără să dea măcarŭ de veste. De aceea justiţia divină trebuia negreşitŭ să-ĭ lase să se umilésca. Atuncĭ Principele Vlahieĭ, ca unŭ Rigă al Prusieĭ, a aşeḑatŭ oştirea în ordine de bătălie, şi îndată, spre bucuria generală, înfrânge de totŭ pe Nemţi; orĭ-unde aŭ scosŭ capulŭ i-a apucatŭ ameţéla şi aŭ fugitŭ rĕŭ de totŭ. Se îngrozescŭ cumŭ unŭ Romeŭ, într'adevĕrŭ unŭ noŭ Hercule, ĭĭ învinge eroicesce. Elŭ singurŭ învingĕtorŭ pentru întêia óră, a făcutŭ mare sgomotŭ, şi renumele luĭ a ajunsŭ să se audă în întréga Turcie, în Anadolia şi în Stambul. Nu a fostŭ de ajunsŭ victoria, ce în puţinŭ timpŭ, şi chiarŭ la momentŭ a câştigat-o în Vlahia, şi pentru care lumea se miră, ci şi în Bogdania a trămisŭ unŭ corpŭ din oştirea biruitóre şi strică şirurile alese ale Nemţilorŭ, le i-aŭ tunurĭ, mulţime de prisonierĭ, luptându-se cu peptulŭ spre partea Ocnelor şi aŭ pusŭ în desordine rînduiala inimicilor şi norulŭ celŭ desŭ. Acéstă vitejie a luĭ într'unŭ minutŭ s'a respânditŭ pretutindenea. Că victoria nu aparţine altuia ci numaĭ mareluĭ principe. Nu se mulţămesce cu atâta, ci trămite şi la Prutŭ întru întîmpinarea Ruşilor şi le ḑise: «nu maĭ departe! nu aprópe de ţéra mea, căcĭ nu vĕ potŭ suferi!» Şi ast-felŭ aŭ rĕmasŭ pe locŭ şi îndată aŭ începutŭ să se retragă în Lehia. Nicĭ unulŭ n'a rĕmasŭ, sciindŭ că Mavrogheni domnesce în Vlahia. Decĭ bĕtrânĭ şi tineriĭ, Musulmanĭ şi Romeĭ, cu toţiĭ se miră, cumŭ? prin ce economie fără vre-o tulburare, tóte mergŭ de minune? Nu vĕ vorbescŭ de Europa care se miră de acestŭ principe. Cumŭ stăpânesce elŭ nisce mulţimĭ nesupuse, neobicĭnuite, şi li se face conducĕtorŭ? Cumŭ acestŭ principatŭ a pusŭ în desordine dóuĕ înfricoşate imperiĭ? Cuĭ să se atribue acésta? Nu este alt-ceva de câtŭ speranţa în D-ḑeŭ. Toţi Turcii îlŭ glorifică şi-lŭ chiamă mântuitor alŭ lor, şi duşmaniĭ amarŭ plângŭ. Eĭ ḑicŭ, că cine merge contră cu Mavrogheni, armele îĭ sunt neputincióse. De aceea întregŭ némulŭ şi împĕratulŭ otomanilor bine-cu-

vintéză din inimă pe Domnitorulŭ Vlahieĭ și părintele comunŭ alŭ nostru. Tóte acestea s'aŭ făcutŭ răpede; dar décă lupta va continua, vĕdŭ cu ochiĭ cumŭ are să cuceréscă locurĭ, castre, țĕrĭ și ómenĭ arĕtêndu-se mântuitorŭ comunŭ. Chiarŭ în numele sĕŭ (Nicolae) e cuprinsŭ înțelesulŭ de: victoria poporuluĭ. Elŭ este sprijinulŭ împĕrățieĭ, alŭ ortodoxieĭ și al St. bisericeĭ. Bravo o! principe curagióse și viteze, eroulŭ secoluluĭ nostru, că tu unŭ singurŭ escĭ fala nóstră a tutulor. Să trăescĭ în mulțĭ secolĭ o! tu care escĭ demnŭ de corónă, Achile alŭ timpuluĭ actualŭ. Cu bine-cuvêntarea căldurósă a divinuluĭ sf. de astă-ḑĭ Nicolae celŭ înspăimântătorŭ.

(FINE)

Altă alocațiune a pré nobiluluĭ arhon fostŭ mare logofĕtŭ domnulŭ Ión Gianet

(Versurĭ pag. 22—27)

Când se adreséză o alocuțiune principeluĭ Mavrogheni, care este fala secoluluĭ actualŭ, pentru eleganță cuvêntulŭ trebue să aibă în proporțiune vocea omerică. Dar décă limba se îndoesce, găsesce în tot-déuna atâtea fapte peste mĕsură escelente, ca să laude după cum se cuvine și să facă o adevĕrată descriere. Prenumele faimosŭ de Mavrogheni, care se trage din Veneția, sub Nicolae celŭ maĭ escelentŭ între principĭ, ajunge fórte ilustru. Acestŭ principe prin ordinŭ divinŭ și aprobarea împĕratuluĭ domnesce acumŭ în modŭ slăvitŭ în Dacia. De bază are cultulŭ către D-ḑeŭ, speranța și credința solidă. De aceea biruesce pe inemicŭ și reușesce în tóte. Din copilărie a studiatŭ prudența, dreptatea, curagiulŭ și temperanța, și pe aceste patru cualităț̆ĭ le are din cerŭ ca unŭ dar alesŭ. Elŭ a fostŭ apărătorŭ alŭ patrieĭ, și interpretŭ alŭ floteĭ; iar acumŭ în modŭ splendidŭ domnesce cu demnitate în principatulŭ Dacilor, până chiarŭ și în Moldova. Acesta este gura luĭ Christ cea nemincinósă; fiind-că are speranță în D-ḑeŭ, nu scie de totŭ ce vrea să ḑică umilință. Tóte le raportéză luĭ D-ḑeŭ și este credinciosŭ împĕratuluĭ, ca unŭ bunŭ servitorŭ; 'șĭ sacrifică și viața când regele ordonă și e pré zelosŭ pentru poruncile regeluĭ, și fórte bunŭ comandantŭ alŭ atâtor oștirĭ. La cele d'întêiŭ serviciŭ se arétă semnulŭ luĭ D-ḑeŭ și martorĭ sunt popórele, marea Egee, școlele și templele sacre; cișmelele, stabilimentele pentru săracĭ și cele-l-alte stabilimentele pentru orfanĭ și clădirile publice; plățile lefilorŭ profesorilorŭ din casa luĭ proprie, precumŭ și ajutórele date școlarilorŭ; asemenea și țéra Maniaților (în Peloponesulŭ de sudŭ) unde cu expediținea-ĭ înspăimântătóre a pătrunsŭ în munțiĭ ceĭ prăpăstioșĭ; încărcatŭ de prăḑĭ, o subjugă de totŭ și înaintéză în interiorulŭ munțilorŭ; și acéstă țéră, ce nicĭ o dată nu scié ce vrea să ḑică stăpânire și supunere, o alipesce la imperiŭ și'ĭ impune să plătéscă tributŭ. De aceea s'a numitŭ interpretŭ alŭ floteĭ, și elŭ celŭ d'întêiŭ s'a numitŭ *principe* prin excelență, și este gloria împĕratuluĭ. Adversariĭ 'lŭ sub-minézĕ, însă în deșertŭ se muncesc, căcĭ voința împĕratuluĭ este nestrămutată. Inamiciĭ se mișcă, se tulburĕ; dar faptele luĭ strigă, D-ḑeŭ îlŭ chiamă. Și din iconomia luĭ D-ḑeŭ pentru acéstă anomalie noulŭ astru (stea) povestesce mântuirea și arétă datoriile fie-căruia, ca unŭ lucĕfĕrŭ comunŭ. Și într'o asemenea vijelie, furtună și prea mare tulburare, se trămite ca unŭ mântuitorŭ comunŭ. Și cu pedagogia, și învĕțătura luĭ cea înțeléptă devine unŭ părinte comunŭ, și îndată insuflă tutulorŭ frica de D-ḑeŭ; și aŭ începutŭ să chiăme pe D-ḑeŭ, și să mérgă desŭ pe la bisericĭ și să fie ascultătorĭ. Și cu mare veghere și cu mare

răbdare de ostenelĭ îngrijesce ḑi și nópte. Și a păzitŭ ţéra într'unŭ modŭ admirabilŭ, între doĭ inimicĭ, așĭa că poporulŭ, într'unŭ timpŭ așĭa de anormalŭ, o duce în mare liniște, ca și în timpŭ de pace. Și rușinea pricinuită némuluĭ de către alţiĭ s'a ștersŭ de totŭ prin faptele ilustre ale luĭ Mavrogheni și ceea ce maĭ nainte nu esistă, în timpulŭ sĕŭ a devenitŭ o mare minune. Pe nenumĕraţiĭ fugarĭ și ostașĭ desertorĭ îĭ întórce regulatŭ, și toţĭ fără ca să murmure, se supunŭ, se întórnă și aŭ fricĭ de mânia luĭ și-și sacrifică viaţa pentru Mavrogheni, pe care 'lŭ divinizézĕ mulţimea oștirilorŭ. Obiceiurile strĕine, glótele nesupuse, prin voința divină le ţine împreună subjugate, și se opune cu mare bărbăţie la orĭ și ce atacŭ. Între doĭ marĭ adversarĭ, Rușiĭ și Nemţiĭ, principele Mavroghene cu puterea luĭ Dumneḑeŭ esceléză și covîrșesce prin arme. Și pentru sângele ce vérsă, nu e responsabilŭ, nu este elŭ causa pentru acésta; elŭ din datorie rĕspunde Nemţilorŭ, carĭ de la începutŭ aŭ pornitŭ rĕsboiŭ; de aceea și justiţia divină ĭ-a datŭ luĭ victoria; și la Sinaia, și la Văleniĭ, și la Câmpu-Lungŭ și la Câneniĭ, pretutindenea ĭ-a bătutŭ; și ca trofee a adusŭ prisonierĭ, desertorĭ, tunurĭ și multe alte prăḑĭ; numĕrulŭ sclavilorŭ și stégurilor luate de la Nemţi este prea mare; și cine ar putea să 'ĭ numere? cu grămada îĭ ducŭ în rĕsăritŭ și apusŭ; și pe lângă acestea la Focșaniĭ trămite o mare óste în contra inimicilorŭ, și de douĕ orĭ îĭ pune pe fugă; alte părţi ale Moldoveĭ, lipsite de protecţiune, le liberézĕ la timpŭ, și întinde până la Prutŭ armele biruitóre și câștigă pe deplinŭ victoria, și pretutindeniĭ a devenitŭ faimosŭ pentru mulţimea prisonierilorŭ trămișĭ de elŭ în tabăra imperială, pentru tunurĭ și puștile luate de la inamicĭ și altele. Pe lângă acestea a inspiratŭ zelŭ, vigóre și curagiŭ, tabăreĭ otomanilorŭ, și oștirea merge spre elŭ, alérgă pe întrecute în contra Rușilorŭ și Nemţilorŭ. Pentru tóte aceste alese și divine calităţĭ ale minunatuluĭ principe, și spre rĕsplata strĕlucită a acestuĭ servŭ credinciosŭ, Impĕratulŭ celŭ bunŭ și celŭ maĭ puternicŭ dintre toţĭ, al căruĭ statŭ va fi în secolĭ și pe care 'lŭ fericesce celŭ de susŭ neîncetatŭ, care subjugă pe inimicĭ, pentru ca numaĭ sub dênsulŭ să fie naţiunĭ, limbĭ și popóre, trămite Hati-Humaĭun și face cunoscute publiculuĭ serviciile principeluĭ Mavroghene.

Epigramme de învĕţatulŭ d-nŭ Theodoru, profesorŭ la școla Domnéscă dela St. Sava, ierolegiŭ, și alte diferite, referitóre la glorioșiĭ sĕĭ părinţi la patrie și la supușĭ.

(Versurĭ la pag. 28—29)

Scólă-te, o! prea fericitule Petre Mavroghene, ca să-ţĭ veḑĭ copilulŭ Domnŭ în Dacia. Și tu, insulă Paros, desfătézĕ-te, fiindŭ patria ilustruluĭ Nicolae, Domnitorulŭ Ungrovlahilorŭ. Strĕiniĭ și boerĭ, indigenĭ și particularĭ, bucuraţi-vĕ fiindcă posedeţĭ unŭ asemenea Domnitorŭ.

Alta, de laudă.

Mausoleŭ și pyramide le-a făcutŭ Semiramis, și unŭ óre-care Dedalŭ a făcutŭ labyrintulŭ; iar Nicolae a făcutŭ cișmele și a ridicatŭ acumŭ unŭ mare trofeŭ luptânduse contra Germanieĭ.

Alta

O! Tu, care escĭ podóba principilorŭ, să trăescĭ anĭ îndelungaţĭ și să dea Domnulŭ ca să prăpădescĭ orașele Nemţieĭ.

Alta

O! Dacie, acestŭ fruntaşŭ a venitŭ la tine, fiindŭ trămisŭ de D-ḑeŭ, ca să facă să dispară lucrurile necuviincióse

Alte versurĭ carcinice

Ca din partea Ţĕreĭ.

«Domnulŭ m'a salvatŭ prin înţelepciunea sa».

Din partea Domnuluĭ către Ţĕră:

«Intr'adevĕrŭ eŭ ţĭ-amŭ fostŭ salvatorŭ».

Din partea pieţeĭ (comerciuluĭ):

«Piaţa ḑice: că acestŭ Domnŭ mĭ-a fostŭ într'adevĕrŭ mântuitorŭ».

Alte versurĭ Iambice.

Acrostihŭ:

Acela care învinge pasiunile şi are fricĕ de D-ḑeŭ, care este dotatŭ cu voinţă tare şi este judecătorŭ dreptŭ şi păzitorŭ alŭ legilorŭ; acela care este prea înţeleptŭ şi blândŭ pentru toţĭ, a fostŭ socotitŭ de Domnulŭ celŭ de susŭ ca să domnéscă după cumŭ se cuvine asupra piosuluĭ poporŭ alŭ Ungro-Vlahilorŭ. Cumŭ se chiamă şi cine este acela de care vorbescŭ? Acrostihulŭ de aci 'lŭ arĕtă deslușitŭ: **Nicolae.**

N
NON
NOAON
NOAΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛOKOΛAON
NOAΛOKIKOΛAON
NOAΛOKINIKOΛAON
NOAΛOKIKOΛAON
NOAOΛKOΛAON
NOAΛOΛAON
NOAΛAON
NOAON
NON
N

Discursŭ de laudă compusŭ de învĕţatulŭ preotŭ şi profesorŭ, d-nu Dimitrie Zissu din Arghirocastru (Albania) şi pronunţatŭ în ḑiua naşcereĭ Domnuluĭ.

(*în proză la pagina 30—34*)

Ne a venitŭ sĕrbătórea misteriósă, sĕrbătóre luminósă şi îmbucurătóre. Mulţĭ înţelepţĭ theologi, o! pré bune Domnitorŭ, găsindŭ multe exemple pentru dovedirea acestuĭ pré mare şi nepriceputŭ misterŭ al întrupăreĭ luĭ D-ḑeŭ, n'aŭ pututŭ însă de locŭ ca să desluşéscă acéstă. Unŭ sofistŭ a ḑisŭ, că ferulŭ înroşitŭ la focŭ, ḑeşĭ a luatŭ din natura şi însuşirea foculuĭ, cu tóte acestea remâne ceea ce a fostŭ: ferŭ nesucitŭ şi neschimbatŭ; totŭ aşĭa şi natura omenéscă fiindŭ înḑeită prin foculŭ ḑeităţiĭ, a remasŭ ceea ce a fostŭ: natura omenéscă, fără să se schimbe în substanţa ḑeităţiĭ, precumŭ nicĭ ḑeitatea nu s'a prefăcutŭ în natură omenéscă. Esemplulŭ e minunatŭ, dar nu ĭ-convingĕtorŭ întru tóte, căcĭ ferulŭ momentanŭ fiindŭ asemenea foculuĭ, se răcesce iute, perḑêndu-şĭ căldura; pe cât timpŭ unirea misteriósă a D-ḑeŭ — omuluĭ Iisus n'a fostŭ nicĭ că se va putea vre odată despărţi în douĕ, de ore-ce amêndouĕ naturile aŭ fostŭ substanţe. Atâtŭ din acestŭ esemplŭ, câtŭ şi dîn altele luându în minte o obscură zugrăvire, noĭ credemŭ în adevĕrŭ, că fiulŭ şi cuvêntulŭ luĭ D-ḑeŭ în timpurile cele din urmă, pentru marea luĭ iubire de ómenĭ s'a făcutŭ omŭ, luându trupŭ sântŭ şi fără sĕmînţă din pururea fecióră Maria, şi îngerĭĭ laudându-lŭ aŭ strigatŭ: «glorie luĭ D-ḑeŭ celuĭ de susŭ şi pe pământŭ pace, între ómenĭ bună învoire». Cumŭ însă şi în ce modŭ s'a născutŭ, acèste numaĭ Elŭ singurŭ o scie. Lăsându acestŭ misterŭ, fiindŭ supra-naturalŭ şi nepriceputŭ, ca să-l esplice aceia carĭ se ocupă cu cuvêntulŭ, eŭ să numescŭ cu voce tare cele ce se vorbescŭ şi se proclamă în gura mare de către toţĭ, relativŭ la Alteţa Vóstră. Dar mĕ găsescŭ strimtoratŭ, neşciindŭ cu ce laude demne de Alteţa Vóstră să începŭ. Tóte faptele Tale sunt într' adevĕrŭ marĭ şi eroice şi demne să fie perpetuate în secolĭ. Cele-l-alte sunt supuse stricăciuneĭ şi uĭtării, neputêndŭ de locŭ să se opună timpuluĭ care dobóră tóte. Unde sunt dar muriĭ Semirameĭ? unde este Colosulŭ acela, séŭ Labyrintulŭ din Creta? Unde sunt oraşe şi case strălucite? Tóte acele aŭ dispărutŭ şi s'aŭ acoperitŭ cu uĭtarea. Cu virtutea însă nu merge aşia: ea trăesce în toţĭ secoliĭ. Spre esemplu, isbânḑile Tale marĭ şi în adevĕrŭ eroice din Peloponesŭ, din Mania şi din alte părţĭ; aceste isbânḑĭ nu se laudă până acumŭ de către tóte oraşele? nu se proclamă neîncetatŭ de toţĭ ómeniĭ? Acelŭ numerosŭ poporŭ, după ce a fostŭ liberatŭ din multe rele, nu-ţĭ oferă miĭ de mulţămirĭ, ţie, bine-făcĕtoruluĭ şi mântuitoruluĭ lor? Dar pentru ce vorbescŭ de vechile Tale fapte minunate, pe carĭ toţĭ le sciŭ, pe câtŭ timpŭ înaintea ochilorŭ meĭ am o aşĭa de mare mulţime de vitejiĭ pe carĭ secoliĭ nu le vorŭ putea şterge? Tu, care ca unŭ altŭ Alexandru te aĭ aretatŭ la noĭ, n'aĭ mântuitŭ acumŭ Dacia de duşmaniĭ eĭ Nemţĭ, pe carĭ ĭ-aĭ prăpăditŭ din tóte părţile, ca pe o ţesĕtură de păienjenĭ, şi pretutindene aĭ ridicatŭ trofee în contra lorŭ? (D-ḑeŭ te a favorizatŭ ast-felŭ, ca să te facă să învingĭ în tóte părţile, fiindŭ adornatŭ cu virtuţĭ divine şi cu adevĕratŭ princiare).

Aceste marĭ şi eroice fapte ale Tale, cutreerându tóte lumea, ca să ḑicŭ aşĭa, nu se laudă în totŭ-d'a-una? nu escĭ proclamatŭ de mântuitorŭ şi liberatorŭ de către toţĭ pioşiĭ de aicĭ, atâtŭ de ceĭ ce aŭ în mână administraţiile biserisescĭ, câtŭ şi de boerĭĭ primaţĭ şi de totŭ poporulŭ? căcĭ care clericŭ, petrecêndŭ liniştitŭ într'unŭ asemenea timpŭ, nu se bucură aḑĭ de cea maĭ mare bucurie?

Care boierŭ nu se înveselesce şi elŭ împreună? care neguţătorŭ, séŭ cetăţénŭ nu se înveselesce şi elŭ, căutându-şĭ fără frică de negoţŭ şi bucurându-se în libertate de câştigulŭ séŭ? şi cu unŭ cuvêntŭ, trăindŭ o viaţă pré fericită şi pacinică, găsindu-se sub ocrotirea acestuĭ eroŭ admirabilŭ? Fericiţĭ sunt dar ceĭ ce aŭ avutŭ noroculŭ să trăéscă sub Domnia Ta. Şi într' adevĕrŭ «Tu ca unŭ pastorŭ, care nu escĭ plătitŭ, n'aĭ datŭ somnŭ ochilorŭ Teĭ, şi pirotială pleópelor tale, şi repausŭ tîmplelorŭ tale, ca să vorbescŭ după David. conservêndŭ turma nebântuită şi nevătămată de supĕrătoriĭ Nemţĭ, şi conducêndu-o spre păşiunea mântuireĭ şi apa veselieĭ. «Păstorulŭ celŭ bunŭ îşi sacrifică şi sufletulŭ pentru oile sale» precumŭ a ḑisŭ însuşĭ Domnulŭ nostru Iisus. Bucură-te tu dar o! Dacie, şi înveselesce-te în tot-d'a-una, pentru că aĭ fostŭ onorată de D-ḑeu maĭ multŭ decât tóte ţĕrile, găsindŭ pentru tronulŭ tĕŭ unŭ ast-felŭ de eroŭ, căruia de aci înainte să-ĭ daĭ titlulŭ de Daciculŭ, pe care l'a meritatŭ pentru faptele sale, şi toţĭ câţĭ se îndeletnicescŭ cu acestea aşĭa trebue să îl numéscă şi eĭ şi să-lŭ laude în scrierile lor. Şi aicĭ ḑicŭ, că din acestea a resultatŭ câştigŭ pentru tine, nu o trupă de ḑece miĭ de caĭ, nicĭ aurulŭ luĭ Dariŭ, nicĭ pogóne de pămêntŭ, ci mulţimĭ nenumĕrate de bărbaţĭ pioşĭ, carĭ îşĭ ridică mânile rugătóre către stăpânulŭ, care astă-ḑĭ s'a născutŭ în peşteră, şi se rógă împreună cu mine pentru binele Alteţeĭ Tale, pentru trofee şi victoriĭ neîntrerupte contra inimicilorŭ, pentru sănĕtatea-ţĭ veselă, pentru glorie şi statornicie pe tronulŭ celŭ înaltŭ al Ungro-Vlahieĭ, şi pentru viaţă îndelungată. Iar eŭ mĕ voiŭ ruga luĭ D-ḑeŭ şi pentru altele maĭ multe: póte că este cine-va în acéstă viaţă, căruia după putinţă să-ĭ veştescŭ curatŭ marea filantropie către mine a Alteţeĭ Tale. Iar acumŭ ce să ḑicŭ? O! Stăpâne, Regele tutulorŭ, pe pré Inaltatulŭ şi pré piosulŭ Domnitorŭ al nostru, Domnulŭ Ión Nicolae Mavroghene, pe voevodulŭ Dacieĭ, pe fala naţiuneĭ, pe subiectulŭ convorvirilorŭ principilorŭ, întăresce-l pe pré slăvitulŭ seŭ tronŭ. Imple-ĭ sufletulŭ de róua divină. Supune la piciórele sale orĭ-ce duşmanŭ şi adversarŭ, şi învrednicesce-l împreună cu pré-piósa şi pré luminata nóstră Dómnă, şi cu pré luminaţiĭ şi ilustriĭ Beizadele şi cu Domniţele şi cu P. S. S. Mitropolitulŭ şi cu Episcopiĭ şi cu serviĭ ceĭ credincioşĭ şi cu tóta casa luĭ Domnéscă, şi cu renumita ţĕră, să sĕrbătoréscă cu strălucire şi cu glorie nascerea Ta cea mântuitóre a lumeĭ, şi acumŭ şi în anulŭ venitorŭ, şi în mulţĭ anĭ pré fericiţĭ, şi în perióde aducĕtóre de bucurie. Amin.

Altă alocuţiune, trămisă pré nobilului boerŭ şi mare căminarŭ, d-nului Manolachi, de către pré nobilulŭ boerŭ fostŭ mare postelnică d-nu Eustaţiŭ din Constantinopole.

(Prozĕ la pagina 35—37)

Servulŭ séŭ Eustatiade cutezêndŭ să se subscrie împreună servitor, cu curagiŭ oferă lucrarea sa de tînĕrŭ Inălţimeĭ, care stă d'asupra orĭ-căreĭ laude, îndemnatŭ fiindŭ la acésta, atâtŭ din descrieriĭ şi tradiţiĭ vechĭ, câtŭ şi din cele trămise de curêndŭ. Şi să nu dispreţuescĭ a arunca o căutătură veselă către unŭ amicŭ.

Şi eŭ servulŭ şi conservulŭ tĕŭ pironindu-mĭ mintea la laudele ţesute pentru Alteţa Sa, amŭ lăudatŭ zelulŭ celor ce le-aŭ scrisŭ, dar amŭ înţelesŭ că fermecaţĭ fiindŭ — lucru naturalŭ — de faptele séle vitejescĭ, şi îngrijindŭ multŭ

ca să apropie cuvintele de meritŭ, aŭ rĕmasŭ multŭ îndĕrătŭ. Şi nu-ĭ ciudatŭ lucru, pentru că faptele, pentru carĭ nu se găsesce comparaţie, cumŭ va putea vre odată cuvêntulŭ ca să descrie asemenea fapte într'unŭ modŭ cumŭ se cade? Mare a fostŭ Pompeiŭ, dar s'a învinsŭ de Cesare. Cesare a fostŭ curagiosŭ şi a mărităŭ autoritatea găsită. Pyrŭ a fostŭ eroicŭ, dar de douĕ orĭ fiindŭ învinsŭ de Romanĭ, n'a cutezatŭ pentru a treia óră. Inspăimântătorŭ a fostŭ Alecsandru, dar elŭ fiindŭ Grecŭ, cu Grecii a pornitŭ în contra barbarilor. Pe când comandantulŭ asemenea unuĭ leŭ, eroiculŭ învingĕtorŭ: Domnitorulŭ nostru, luându stăpânirea ca emulaţie a virtuţiĭ, a făcut-o mai ilustră, şi n'a suferitŭ să fie bătutŭ de Cesar, ci elŭ a pusŭ pe fugă pe Cesar, încâtŭ l'a făcutŭ să dée îndărătŭ în faţa Inălţimeĭ séle, ca să-şĭ încunune venerabilulŭ capŭ cu aceĭ laurĭ de biruinţă cu carĭ acela în atâţia secolĭ se încununa. Şi nu precumŭ: fiulŭ luĭ Filip în capulŭ Grecilor a pornitŭ în contra barbarilor, ci elŭ (Mavrogheni) cu barbarĭ s'a resboitŭ în contra barbarilor, şi ceea ce e maĭ însemnatŭ cu puţinĭ din eĭ a bătutŭ mulţimĭ nenumĕrate, nu însă ca Pyrus de douĕ orĭ, ci şi de treĭ orĭ, şi de multe orĭ a învinsŭ pe Cesarĭ, îĭ învinge, şi să dea D-ḑeŭ să-i învingă în totdéuna. Şi nu este acésta ceva demnŭ să o admire succesivŭ toţĭ secoliĭ? De aceea şi naţiunile Europeĭ s'aŭ lăsatŭ de-a diviniza de aci nainte pe Cesar alŭ lor, şi aŭ îndreptatŭ şi limba şi condeiulŭ şi presa întru lauda celuĭ din urmă după timpŭ, dar celuĭ d'întêiŭ după vitejiĭ dintre eroiĭ Grecĭ, şi orĭ căreĭ alte naţiunĭ. După acésta aŭ cunoscutŭ că deşi Greciĭ, prin invidia sórteĭ aŭ perdutŭ imperiulŭ, nu însă şi virtutea şi geniulŭ. De aci Grecia cea bĕtrână reîntineresce bĕtrâneţa. De aci, precumŭ stelele şi luna se întunecă de sórele ce stă d'asupra pământuluĭ, tot aşĭa şi laudele acelora multŭ se întunecă de acestŭ vitézŭ leŭ. Şi aicĭ lasŭ să ḑică alţiĭ câţĭ foenicĭ de victorie a semănatŭ în patria comună, Grecia, şi cumŭ nicĭ marea n'a rĕmasŭ fără ca să i-a parte la acestea. Unde sunt acumŭ mile de gurĭ ale oratorilor eleganţĭ, să culégă grădinile muselor spre a încununa pe Marţialulŭ nostru laureatŭ? Unde sunt limbile curgĕtóre ca unŭ isvorŭ, carĭ să imiteze şi elanurile rîuluĭ, spre a lăuda chiarŭ una singură din vitejiile Alteţeĭ Séle? Unde este melodia elocintă a luĭ Nestor séŭ a luĭ Antinor frygianulŭ ca să laude puţinŭ mulţimea de virtuţĭ înnăscute ale Alteţeĭ Séle? Şi credŭ, că adevĕrŭ grăescŭ décă ḑicŭ, că cuvêntulŭ meşteşugitŭ este ca o umbră pe lângă faptele vitejescĭ ale orĭ-căruĭ altŭ eroŭ; şi orĭ-ce discursŭ oratoricŭ şi melodiosŭ este ca o umbră pe lângă umbra faptelor celuĭ maĭ curagiosŭ eroŭ alŭ nostru. Şi orĭ-care omŭ cu minte nu se miră atâta cumŭ de a întrecutŭ pe nisce aşĭa de marĭ şi aşĭa de curagioşĭ resboinicĭ, după cumŭ esperienţa şi timpulŭ o dovedescŭ, câtŭ se miră décă vre-odată vre-unulŭ din urmaşĭ va puté să se apropie de Alteţa Sa. Şi cele de dincolo de Gadera (Cadix) s'aŭ vĕḑutŭ acumŭ că potŭ fi trecute, pe câtŭ timpŭ faptele cele marĭ ale apărătoruluĭ nostru comunŭ şi respectabiluluĭ comandantŭ în fie-care limbă rĕmânŭ neplutite. Din acestea se întunecă mintea, se légă limba, amorţesce mâna, cade condeiulŭ. De aceea ne rugămŭ numaĭ, ca până în adâncĭ bĕtrâneţe să fie fericitŭ şi neclintitŭ pe gloriosulŭ sĕŭ scaunŭ domnescŭ.

Altă laudă a d-nuluĭ George, fiulŭ prea nobiluluĭ boerŭ fostŭ mare vornicŭ, d-nu Slătineanu, în versurĭ icroelegiace. (în limba vechiă, pe pag. 38-39).

Utilitatea némuluĭ nostru şi fala tutulorŭ câţĭ locuescŭ pe pământulŭ fericitŭ alŭ Dacieĭ, belicosule Domnitorŭ Mavrogheni, oracolulŭ celorŭ pioşĭ, aĭ

BIBLIOTECA CENTRALĂ

rĕsăritŭ într'adevĕrŭ ca un sóre strĕlucitorŭ lucindŭ prin razele inimeĭ Tale generóse, prin probele prudenţeĭ Tale şi prin faptele experienţeĭ Tale. Şi reputaţia Ta cea multŭ lăudată ne spune de nobilitatea Ta, de virtuţile strĕbunilorŭ Tĕĭ şi de înţelepciunea Ta, de pietatea, viaţa şi de caracterulŭ tĕŭ celŭ bunŭ; pe aceste patru virtuţĭ le face să fie vĕdute de toţĭ; ne grăesce de vitejiile şi de atâtea fapte ale Tale minunate, şi aĭ fericitŭ ţéra prin îmbelşugata ta cunoscinţă. Tu aĭ înfiinţatŭ pentru Muse locuinţe măreţe şi te-aĭ aretatŭ apărătorŭ al celorŭ ce iubescŭ musele. Pentru acéstă causă Minerva te-a împodobitŭ cu mare înţelepciune, Apolone cu domnia şi Marte cu victoria. Şi acuma Domnia, care face gloria bărbaţilorŭ, şi care într'adevĕrŭ este o probă pentru ómeniĭ faimoşĭ, te-a arĕtatŭ superiorŭ. Bărbăţia ta arét-o să fie maĭ forte de a luĭ Hercule şi a luĭ Achille. Tu, prin elocuenţa şi înţelepciunea ta, escĭ maĭ bunŭ decât Nestorŭ celŭ dulce vorbitorŭ, séŭ decât Ulysse celŭ cu multă minte. Tu singurŭ, pentru justi ia şi inteligenţa Ta, escĭ fală tutulorŭ eroilorŭ; care posedĭ stăpânirea Ungro-Vlahieĭ, diadema şi sceptrulŭ eĭ domnescŭ pe tronulŭ Dacieĭ. Stăpânulŭ, — Dumneḑeŭ — care domnesce tot-d'a-una, a insuflatŭ fuga Nemţilorŭ celorŭ timiḑĭ ca nisce iepurĭ. Pe aceştia omorîndu-ĭ cu ferulŭ, şi luându-le armele, aĭ ridicatŭ unŭ trofeŭ gloriosŭ în Vlahia. Impĕratulŭ otomanilorŭ cum a auḑitŭ de tóte faptele rĕsboinice, câte le-aĭ îndeplinitŭ în modŭ gloriosŭ, cu sulița Ta, ca dovadă pentru favórea sa, ţĭ-a trămisŭ daruri înveselitóre de inimă, promiţêndu-ţĭ pentru tot-d'a-una Domnia Dacieĭ. Care dorindu-ţĭ binele 'ţĭ vorbesce cu vorbe înaripate. Bravo ţie, Mavroghene, pentru liniscea ce o ţiĭ; nu este altŭ bărbatŭ, nicĭ va fi, nicĭ are să se maĭ nască; Tu într'adevĕrŭ escĭ celŭ maĭ mare între toţĭ Domnitoriĭ. Tu aĭ curăţitŭ tronulŭ Dacieĭ de ceĭ rĕutăcioşĭ. Fericitŭ e scaunulŭ care ţĭ-a căḑutŭ: o! fruntaşule, tu strĕlucescĭ şi prin fapte şi prin graiŭ. Fericiţi sunt prin urmare locuitoriĭ câţĭ sunt credincioşi Alteţeĭ Tale! Tu le versĭ adeseorĭ din îmbelşugatele Tale bunurĭ. Fericitŭ e prin urmare oraşulŭ, care este împodobitŭ cu legĭ bune; cu lucrărĭ sfinte, cu esemple de pietate, cu şipote ce vĕrsă apă rece, cu temple superbe, cu case bine construite. Pentru acésta, D-ḑeŭ care vede inima şi rinichiĭ pămêntenilorŭ, ţi-a datŭ tóte câte sunt de doritŭ. Tu escĭ bunŭ vorbitorŭ, agerŭ la minte şi prudentŭ, şi într'adevĕrŭ escĭ Justiţia încarnată. Să trăescĭ darŭ, o! fruntaşule prea faimosŭ, care escĭ gloria Dacieĭ, anĭ îndelungaţĭ şi fericitŭ.

Altă alocuţiune a d-luĭ Scarlatŭ Slătineanu, frate cu susŭ ḑisulŭ George.
(în versurĭ politice pe pagina 40—43).

De unde să începŭ, ca să laudŭ şi să divinizezŭ pe principele Dacieĭ? Şi câtŭ aşĭ dori să mi se dăruiască aci o limbă poetică, oratorică, o limbă plină de intusiasmŭ, ca să laudŭ după cumŭ se cade calităţile demne de laudă ale acestuĭ Domnitorŭ înţeleptŭ, ale luĭ Mavrogheni Nicolae, care este coróna principilorŭ, gloria secolilorŭ! Toţĭ şĭ-aducŭ aminte celebritatea strĕbunilorŭ sĕĭ şi talentele lorŭ sunt lăudate în modŭ gloriosŭ. Elŭ în imperiŭ este ca o flóre odoriferantă, mare şi ilustru nu numaĭ în Dacia. Şi un leŭ rugindŭ de l'ar vedea, se va îmblânḑi; modestia luĭ pe toţĭ îĭ îndreptéză. Elefanţĭ, pardoşi şi cele-l-alte fére de'lŭ vor vedea, i se vorŭ închina, şi acésta e o minune. Pe acésta, care în imperiŭ a lucitŭ ca aurulŭ strălucitorŭ şi a luatŭ premiŭ, némurile l'aŭ admiratŭ pentru marea luĭ înţelepciune, pentru curagiulŭ şi geniulŭ sĕŭ, ca pe unŭ principe excelentŭ, şi mi-

nunea tutulorŭ, ca unŭ stîlpŭ alŭ bisericeĭ şi ca plagă celorŭ nedrepţi, ca pe unŭ bărbatŭ cu minte multă, cum nu maĭ este altulŭ, care întrece pe toţi, şi marĭ şi micĭ. Ascultaţi-mĕ dar o! popóre, şi toţi auḑiţi; judecătorĭ de pe marginile pămêntuluĭ, învĕţaţi şi făceţi-vĕ înţelepţi. Pe eroulŭ Dăcieĭ cu toţiĭ să-lŭ lăudaţi, şi să vĕ minunaţi de isbânḑile luĭ. Că este fórte dreptŭ şi prodigiulŭ principilorŭ, unŭ părinte bine-voitorŭ şi onórea romeilorŭ (grecilorŭ). Elŭ nu este înavuţitŭ cu laude simple, ci este împodobitŭ cu mulţime de virtuţi. Elŭ a strĕlucitŭ ca unŭ stîlpŭ de focŭ în interiorulŭ Devletuluĭ, şi tóte treburile şi popórele 'l-aveaŭ ca p'o oglindă; Elŭ care a întrecutŭ, prin dreptatea sa, pe toţi principiĭ din vechime şi până aḑĭ. Pe fanarioţĭ ĭ-a arĕtatŭ multŭ ruşinaţi şi micşoraţi întru câtŭ privesce administraţia sa; şi acésta pentru că eĭ — fanarioţi — aveaŭ în tot-d'a-una conducĕtorĭ şi sfetnicĭ, carĭ îĭ consiliaŭ ca pe nisce servitorĭ; pe câtŭ timpŭ prea înălţatulŭ şi curagiosulŭ nostru Domnitorŭ nu priimesce soţĭ şi este tot-d'a-una vigurosŭ. Pe acestŭ principe prea luminatŭ m'amŭ pusŭ eŭ ca să'l istorisescŭ. Bucurie şi fricĕ în acelaşi timpŭ am în inima mea pentru că m'amŭ învrednicitŭ să'ĭ narezŭ faptele; şi cumŭ amŭ cutezatŭ eŭ ca să'lŭ laudŭ, cu tóte că sciamŭ că nu voiŭ putea ajunge acolo, adecă să laudŭ precumŭ se cade cualităţile naturale ale unuĭ principe înţeleptŭ, pe acela care convorbia adesea cu Sultanulŭ şi cu marele vizirŭ. Nicĭ unŭ altŭ domnitorŭ n'a ajunsŭ ca elŭ, pentru că nicĭ unulŭ n'a avutŭ înţelepciunea luĭ. Harulŭ (darulŭ) Minerveĭ (adecă înţelepciunea) este care statornicesce faima şi ridică numele în modŭ gloriosŭ. De aceea prea puternica împĕrăţie Domnia Luĭ a onorat-o cu treĭ *tuiurĭ*. Toţi Domnitoriĭ câţi aŭ fostŭ, pe Înălţimea Luĭ trebue s'o declare cu multŭ superióră lorŭ. De înălţimea Luĭ tremură şi micĭ şi marĭ, chiar şi Turciĭ îlŭ respectă. Autoritatea luĭ se întinde peste ţĕrmurile Dunăreĭ şi în Vlaho-Bogdania. Mulţi înţelepţi l'aŭ comparatŭ cu ceĭ maĭ renumiţi eroĭ vechĭ şi moderni. Elŭ este protecţiunea supuşilorŭ sĕĭ şi episiatulŭ celŭ maĭ bunŭ alŭ însemnatuluĭ statŭ alŭ Vlahieĭ. Înţelepţiĭ şi ómeniĭ de sciinţă l'admiră şi staŭ cu gurile căscate, şi toţi îlŭ numescŭ oceanŭ alŭ inteligenţeĭ. Nicĭ unŭ altŭ consiliarŭ maĭ bunŭ decâtŭ Elŭ nu s'a arĕtatŭ vre-odată la Divanŭ: Ascunde şi întunecă pe toţi ceĭ-l-alţĭ, precumŭ sórele cu lumina luĭ întrece pe stele. Elŭ ca rosa odoriferantă pe lângă cele-l-alte florĭ, împodobitŭ cu virtuţi şi fără pasiuni; cu prudenţă, cu înţelepciune, şi cu inteligenţă. Ar fi trebuitŭ să trăiască Omer ca să ni-lŭ presinte şi să ni-lŭ zugrăvéscă cu tóte virtuţile séle. Puneţi-vĕ dar în minte multe daruri ale acestuĭ principe şi eroŭ minunatŭ. Şi cu toţi să ne rugămŭ luĭ D-ḑeŭ să-ĭ dée fericire, viaţă lungă şi sănătate deplină. Elŭ a întrebuinţatŭ darulŭ luĭ D-ḑeŭ, adecă Domnia, la facere de judecăţĭ drepte. De aceea judecătorulŭ celŭ dreptŭ şi stăpânulŭ tutulor l'a făcutŭ să se aréte superior armelor nemţescĭ. Şi înşişĭ Nemţiĭ îlŭ proclamă de învingător, şi nu potŭ să nege acésta şi se înspăimêntă de numele Luĭ. Vĕḑêndŭ atâtea trofee, triumfurĭ, voiniciĭ cu dreptŭ cuvêntŭ se miră de atâtea isbânḑĭ. De sigurŭ, că faima ilustră a Luĭ a ajunsŭ până la Orient şi în Apusŭ, şi principele Vlahieĭ, Domnitorulŭ celŭ maĭ bunŭ, trebue să fie admiratŭ în secoliĭ venitorĭ. Şi-Lŭ rogŭ să-mĭ primésca acestŭ dar simplu, ca celŭ maĭ bine voitorŭ nouă din toţi Domnitoriĭ. Şi unŭ Şahŭ alŭ Persieĭ, când i s'a oferitŭ apă nu primi numaĭ simplu acéstă bĕutură, ci şi ardórea cu care i-se oferi; şi Domnulŭ nostru Crist să te învrednicéscă să fiĭ în tot-déuna protector şi liberator al nostru.

(FINE)

Scrisóre a Mitropolitului Myréon și versurile sale.

(în prosă pe pagina 44—47)

Pe d-vóstră arhon căminarŭ, sărutându-vĕ cu dorŭ, în numele Sf. Spiritŭ vĕ bine-cuvĕntezŭ. Sciindŭ că la ofrande și sacrificiĭ să cercetéză inima, iar nu ceea ce se oferă, amŭ cutezatŭ să vĕ oferŭ versurile neesperienței mele, ca să le daț sufletŭ cu protecțiunea d-vóstre, îndreptându greșelile mele, de o veț găsi de cuviință. Și sciindŭ d-vóstră, că nu din tóte vinele pămêntuluĭ ese aurŭ, nu vĕ veț supĕra pentru uriciunea lorŭ; iar décă iarăși pentru bunulŭ meŭ norocŭ, vĕ ar plăcea vre unŭ versŭ, totŭ vĕ voiŭ fi recunoscĕtorŭ ca și cumŭ mi-aț fi împrumutatŭ culorile versurilorŭ experienței d-vóstre și trebuia ca rațele să se întórcă iarăși în propriul lor globŭ. Veț priimi dar cu sinceritate și cele de întêiŭ versurĭ ale mele și cele de a doua, informându-mĕ tot-de-odată cum aveț să împliniț lipsele. Decĭ neîndoindu-mĕ că bunĕtatea d-vóstre va priimi cu nobilitate cererea dorinței mele, remânŭ,

Al d-vóstre de totŭ supusŭ și căldurosŭ întru Christos bine-cuvêntatorŭ

Matheiu, Mitropolitulŭ Myreon.

(versurĭ).

De aș avé pe Omer ca inimă a mea, pe Eurepide ca mână, pe Pindar ca condeiŭ și pe Archimede ca minte, m'aș sfii ca să-mĭ mișcŭ buzele, și cu atâtŭ maĭ multŭ să pronunțe o compunere a mea. Intr'adevĕrŭ unuĭ Alexandru trebue Apolo și nimenĭ altulŭ să nu vorbéscă chiar de ar fi Solon. Eŭ, care n'amŭ idee de practică și teorie și sunt de totŭ incapabilŭ pentru o simplă esplicațiune, cumŭ vreaŭ să plutescŭ în Océnŭ și să călĕtorescŭ pe josŭ în marea Caspică? Dar cu tóte acestea, preferŭ să-mĭ dé titlulŭ de ignorantŭ maĭ bine, de câtŭ să trecŭ de nerecunoscĕtorŭ. Și vinŭ precumŭ odată copiiĭ Ebreilor, și precumŭ iarăși copiĭ Romanilor veniaŭ la Titu, ca să oferŭ ceĭ doĭ banĭ aĭ vĕduveĭ, salvatoruluĭ, protectoruluĭ și liberatoruluĭ Dacieĭ, ca unŭ darŭ a umilitĕĭ mele minte, și ca un slabŭ semnŭ, aceluia, care este admirațiunea lumeĭ. Surdŭ și nesimțitor trebue să fie acela, care nu laudă pe câtŭ póte pe Hercule séŭ pe Achile. In istoriĭ vedemŭ, că Anibale și Scipione eraŭ ceĭ d'întêiŭ pentru stratagemele lor. Dar și eĭ de ar existe în secolulŭ curgĕtorŭ, eĭ înșișĭ era să-ĭ pună corónа. Căcĭ cine din generaliĭ Grecĭ și Romanĭ, și din generaliĭ Europenĭ, póte să guverneze némurĭ nesupuse și să trămită împĕratuluĭ nenumĕrațĭ prisonierĭ? Cine póte să guverneze atâtea oștirĭ și să vadă atâtea judecățĭ ce se ivescŭ? Care, cu tóte că are atâtea grijĭ de resbele și de guvernare, totușĭ caută și de biserică. Ar trebui ca Urania și Melpomene să scrie faptele eroice ale luĭ Mavrogheni, precumŭ și mărirea, progresulŭ, și credința Luĭ către D-ḑeŭ. Pentru că ce maĭ nainte? ce maĭ în urmă să începŭ? nu sciŭ, nicĭ potŭ să laudŭ dupĕ cumŭ merită. Credința a dat-o luĭ D-ḑeŭ, iar supunerea sa a dat-o regeluĭ (sultanuluĭ) cu totŭ sufletulŭ sĕŭ, și amêndoĭ i-aŭ datŭ dарurĭ. D-ḑeŭ i-a datŭ sănĕtate și copiĭ buniĭ, iar sultanulŭ: Domnia Dacilor. Europeniĭ fără să vrea îlŭ laudă și-lŭ admiră pentru *sadacatulŭ* luĭ. Și unŭ adversarŭ scie și nu ascunde virtutea, pe care admirândŭ nu vrea să o acopere cu tăcerea. Amŭ auḑitŭ că feldmareșaliĭ Europeĭ scriŭ în sigiliulŭ lorŭ în diferite moduriĭ. Unul scrie că «virtutea singură este nobilitate»; și «nu numaĭ cu arme», sigiléză cel-l-altŭ. Elŭ, fără ca să se laude, le scrisese de

multŭ în inima sa; cumŭ să nu sciŭ dar, când vĕdŭ marĭ mişcărĭ eroice, strategiĭ, victoriĭ şi altele? Lasŭ la o parte laudele musulmanilor, căcĭ Luĭ le-aŭ aflatŭ până chiarŭ şi némurile Brahmanilor. Care din principiĭ de acumŭ şi vechĭ avea intrarea neoprită (la sultan) afară de el singurŭ? Intr'adevĕrŭ provedinţa divină îlŭ păstrase şi-lŭ predestinase pentru acestŭ timpŭ. Să pornéscă în rĕsboiŭ, să învingă prin moduriĭ ce nu se potŭ spune şi în acelaşĭ timpŭ să guverneze atâtea némuriĭ de ómeniĭ. Şi décă cine-va se va gândi bine, acésta nu este putere omenéscă, ci divină. Cine dar nu-lŭ numesce unŭ noŭ Perseŭ, şi prevĕdĕtor neadormitŭ, ca unŭ altŭ Ulvse? Şi cine nu face versuriĭ din tótă inima luĭ, alŭ cărora echoŭ să-lŭ audă şi ceĭ din cel-l-altŭ semi-globŭ? Toţĭ cu căldură se rógă celuia care a venitŭ pentru noĭ, care s'a născutŭ în peşteră dela Betleem şi a fostŭ înfăşatŭ în iesle de caĭ, D-luĭ Iisus Christ, care apoĭ a fostŭ tăiatŭ împrejurŭ, şi pe urmă botezatŭ de Ión, şi care pe omulŭ mortŭ l'a ridicatŭ susŭ: să trăiască în anĭ mulţĭ, fericitŭ şi norocosŭ, ca să caute de noĭ, ca unŭ părinte. Primiţĭ sacrificiulŭ nesângeratŭ alŭ sufletuluĭ meŭ ca o ecatombă şi dobândă a tăcereĭ mele. Să trăiţĭ mulţĭ anĭ în veselie şi să sĕrbătoriţĭ cu credinţă nascerea divină.

(FINE)

Laudă către înţelépta, puternica şi Sublima Pórtă a Otomanilor

(*în versurĭ sapfice pe paginile două ultime*)

Pleoapele ochilorŭ Curţeĭ Otomanilor s'aŭ uitatŭ dreptŭ şi neclipitŭ cândŭ a vrutŭ să resplătéscă vitejiile, credinţa şi faptele Domnitoruluĭ nostru, pentru ca şi alţiĭ să-lŭ imiteze. Dare-ar D-ḑeŭ ca (Sublima Pórtă) să fie pentru tot-d'auna fórte puternică, neclintită şi solidă, şi în tot-d'a-una rĕsplătindŭ înţelepţesce pe toţĭ virtuoşiĭ!

Laudă şi rugăciune către prea Înălţatulŭ nostru Domnitorŭ.

(*în versurĭ iambice*).

O! celŭ maĭ bunŭ dintre bărbaţĭ, Nicolae, principe alŭ Ungro-Vlahilor, şi fala némuluĭ grecescŭ, D-ḑeŭ să te ţie constantŭ în anĭ îndelungaţĭ, şi să-ţĭ întindĭ mâna tutulor câţĭ ţĭ-o vorŭ cere, fiindŭ ajutatorŭ statornicŭ al némuluĭ nostru. Credinţa şi virtutea ta, încredinţéză pe Stăpâniĭ noştriĭ (Turciĭ) despre credinţa neclintită a supuşilor lor, consângeniĭ cu tine. Lasŭ la uă parte binefacerile Tale întinse ca nisce raḑe asupra naţiuneĭ nóstre şi suntemŭ rugătoriĭ către D-ḑeŭ pentru fericirea Ta.

(FINE)

De Dionisie, Egumenulŭ St. şi Domnescĕ Monastirĭ: Isvorul tămăduireĭ.

(*Versurĭ*)

Natura şi Sórta aŭ pusŭ terminŭ pe orizontulŭ acesteĭ sfere, şi staŭ liniştite. N'aŭ să ne maĭ scótă vre-unŭ altŭ eroŭ atâtŭ de curagiosŭ, de strategu şi de vêrtosŭ. Şi acumŭ ca şi maĭ nainte nu vorŭ maĭ avea nicĭ o fiilotimie. Mulţĭ secolĭ nu vorŭ avea asemenea portrete şi ast-felŭ de luminĭ. Şi cine se îndoesce,

să vină singură și îndată se va încredința vĕdêndŭ zelulŭ, əsperiența, prudența, ordinea și bărbăția ce sunt în vigóre numaĭ la mavroghene, gloriosulŭ mareșalŭ al ginteĭ romeilorŭ (Grecilorŭ), și are să admire pe marele Domnŭ al Vlahieĭ, care este frica și spaima Germanieĭ. Pentru mulțĭ secolĭ Elŭ va fi gloria națiuneĭ și de principĭ va fi considerat ca un altŭ munte Atlas. Tu dar, o! faimă, proclamă-lŭ, și tu, o! invidie, laudă-lŭ și sfărâmă-ți sŭgețile.

(FINE)

ANEXA LA PAG. 245

Mavrogheni pe de oparte stăruia și el la Choiseul pentru pace, cu scrisorĭ, în iérna 1788/89, și pe de alta făcé tot ce puté să 'șĭ împlinéscă golurile în șirurile armateĭ și să reînsuflețéscă partizaniĭ ce maĭ afla în țéră. Anulŭ 1789 îlŭ începu Mavrogheni cu exibițiunea unuĭ tabelŭ cu colorĭ — lucratŭ de zugravulŭ Gregorie,— în care tabloŭ artistul represintă pe Domnitorŭ salutatŭ de țéră, de poporŭ și de școlarĭ. El împarte daruri la ceĭ carĭ s'aŭ luptatŭ, séŭ sunt hotărîțĭ a se lupta pentru țéră.

Dar nu tótă țéra era de părerea pictoreluĭ. Bandele de voluntarĭ ante-turcescĭ se înmulțiaŭ. In județulŭ Vălcea a fostŭ chiarŭ bătaie contra unorŭ asemenea bande:

Cinstițilorŭ D-nĭ Seraschieri & *(formula)*,

«Iarăși vĕ însciințăm, că vre-o 300 de voluntiri eșindŭ în județulŭ Vălcea până la Olănescĭ, cu socotélă să lovéscă Rômniculŭ, pe carĭ întêmpinêndu'ĭ ostașiĭ noștri ce se aflaŭ în partea loculuĭ și scriindŭ aĭ noștri la Rômnicŭ de leaŭ maĭ mers și alțiĭ îndată, aŭ lovit fórte rĕŭ pe aceĭ voluntirĭ, pe carĭ înfrângêndu'ĭ, mulțĭ aŭ prinsŭ viĭ și aŭ omorîtŭ, care se aducŭ aicĭ la scaunulŭ Domnieĭ mele. Pentru care nu lipsimŭ a vesti și D-tre & (formula). — 1789, Martie 7. (Cod. XVII, fila 346).

Cu sosirea primăvereĭ rĕsboiulŭ avé să ié o înăsprire mare. Austria și Rusia sunt decise a'lŭ activa energic.

ANEXA LA PAG. 257

Planurile de resbelŭ ce anexămŭ sunt — cele maĭ multe — originale, manuscrise. O parte însemnată din ele le am aflatŭ în archiva Academieĭ române, iar câte-va sunt reproduse după stampe din cartea «Versuch einer Kriegs-Geschichte des Grafen Alex. Suworow Rimnikski» (Gotha 1795), din «Ausfürliche Geschichte des Krieges zwischen Russland, Oesterreich und der Türkey,» (Wien 1791), etc. Avemŭ de a mulțămi Domnuluĭ generalŭ Fălcoyanu șefulŭ Statuluĭ Major român, pentru înlesnirea reproducereĭ acestor planurĭ, în atelierele armateĭ.

ANEXA LA PAG. 265

«Prinz Coburg erhielt das Grosskreuz des Maria-Theresien-Ordens, und Suworow ein sehr gnädiges Schreiben des Kaisers Joseph, mit einer reichen Dose begleitet, auf welcher des Kaisers Namenszug; der Brief, im Original deutsch, war folgenden Inhalts:

«Ich habe, Herr General en Chef! Ihr Schreiben, mit ausnehmendem Vergnügen empfangen, und den glorreichen Sieg, welchen die unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Ihro Kaiserlichen Majestät, vereinigt mit den Meinigen unter dem Prinz Coburg, bey Foxhani erfochten haben, daraus ersehn. Prinz Coburg kann Dero einsichtsvollen und tapfern Beystand, so wie jenen Ihres ganzen Korps nicht genug anrühmen, wofür ich Ihnen ganz besonders verbunden bin. Ich ersuche Sie auch dem kommandirenden General-Feldmarschall Fürsten Potemkin Tauritschewski, in meinem Namen für die Ihnen aufgetragene so eifrige Beytretung meine Dankbarkeit zu erkennen zu geben. Ich wünschte nur mehrere Gelegenheit, wo ich meine ausnehmende Bundesgenossen-Treue und werkthätige Unterstützung Ihrer Kaiserlichen Majestät beweisen könnte. Derweilen verbleiben Sie, Herr General en Chef, meiner vollkommenen Achtung, welche die von Ihnen schon mehreremals bewiesene Heldenthaten verdienen, ganz versichert.

Laxenburg, den 13. August 1799. *Joseph.*» (1)

Folgendes sind die Schreiben Sr. Majestät des römischen Kaisers und der russischen Kaiserin an den Grafen; ersteres in deutscher Sprache, letzteres aus dem Russischen übersetzt:

«*Herr General en Chef!*

«Wie vergnüglich mir die Nachricht des am Rymnikflusse den $^{11}/_{22}$. September über den Grossvezier erfochtenen Sieges war, werden Sie selbst leicht beurtheilen. Ich erkenne in voller Maasse, dass ich selben vorzüglich Ihrer so geschwinden Anschliessung an das Korps des Prinzen Coburg sowohl, als Ihrer persönlichen Tapferkeit und dem Heldenmuth der unter Ihrem Kommando stehenden Truppen Sr. Majestät zu verdanken habe.

Empfangen Sie also, zum öffentlichen Zeichen meiner Erkenntlichkeit, das hierbeyliegende Reichsgrafen-Diplom. Ich wünsche, dass Ihre Familie sich dadurch dieses glorreichen Tages auf beständige Zeiten erinnern möge, und ich zweifle nicht, dass Ihro Kaiserliche Majestät aus Freundschaft gegen mich, und aus billiger Wohlgewogenheit gegen Sie, Herr General en Chef, gestatten werde, dieses Diplom anzunehmen und davon Gebrauch machen zu dürfen. Seyn Sie übrigens versichert, dass ich mit aller Hochschätzung bin

Ihr wohlaffektionirter

Wien, den 9. Oktob. 1789. *Joseph.*»

«*Unserm General en Chef Grafen Suworow Rymniksky.*

Ihr besonderer Eifer, den Sie in Ihrem vieljährigen Dienste bewiesen haben,

(1) Din „Versuch einer Kriegsgeschichte des Grafen Alex. Suworow", Tom. II, pag. 105.

und die Sorgfalt und Pünktlichkeit in der Ausführung der Aufträge des Oberbefehlshabers, Ihr Fleiss, Kühnheit und ausserordentliche Geschicklichkeit, die Sie besonders beym Angriff der vom Grossvezier angeführten zahlreichen türkischen Armee den $^{11}/_{22}$. Septemb. beym Flusse Rymnik gezeigt haben, wo Sie mit unsern Truppen und mit dem Korps unsers Bundesgenossen, Sr. Majestät des römischen Kaisers, unter dem Kommando des Prinzen von Sachsen-Coburg, einen völligen Sieg über die Feinde erhalten haben, machen Sie sich unserer besonderen Kaiserlichen Wohlgewogenheit würdig. Um dies zu erkennen zu geben, begnadigen und ernennen wir Sie nach der Einrichtung unsers Kriegsordens des heil. Georgs zum Ritter dieses Ordens vom grossen Kreuze der ersten Klasse, und befehlen Ihnen, die hier mitgeschickten Ordenszeichen anzulegen.

St.-Petersburg, den 18. Oktob. 1789. *Katharina.*»

«*Mein gnädiger Herr Graf Alexander Wasilowitsch,*

Ihre Unerschrockenheit und Geschicklichkeit in Anführung der Armee, die Sie bey der Schlacht am Flusse Rymnik bewiesen haben, wo Sie einen vollen Sieg über den Grossvezier davon getragen, geben Ihnen das Recht zur Erlangung des Kriegsordens des heil. Georgs von der ersten Klasse.

Se. Kaiserliche Majestät hat geruht Ihrem Verdienst diese Gerechtigkeit wiederfahren zu lassen. Mit einem besondern Vergnügen übersende ich Ihnen den Gnadenbrief Sr. Kaiserlichen Majestät mit dem Ordenszeichen, und sehe den brennenden Eifer zum voraus, mit welchem Ewr. Erlauchten nach neuen Thaten im Dienst Sr. Kaiserlichen Majestät ringen werden. Seyn Sie von der wahren Hochachtung und aufrichtigen Ergebenheit überzeugt, mit welcher ich die Ehre habe zu seyn, Ewr. Erlauchten ganz gehorsamer Diener

Fürst Potemkin Tauritschewsky.»

Im Lager bey Bender, den $^{3}/_{14}$. Novemb. 1789.

ANEXE LA PAG. 270

Scrisórea Imperătesei Ecaterina:

«So eben erhalt ich Euer Liebden Schreiben durch den Rittmeister Hartelmüller. Ich lasse Sie selbst beurtheilen, wie sehr diese so vortheilhafte als glorreiche noch mehr aber so ganz unerwartete Nachricht Mir Vernügen verursacht hat, und kann ich Euer Liebden nicht genug Meine Erkenntlichkeit an Tag legen. Der glückliche Erfolg dieser muthvollen Unternehmung übersteigt fürwahr alles, was man sich hätte versprechen können; und ersuche Ich Euer Liebden, das hier beigeschlossene kleine Merkmal (das Feldmarschallspatent) Meiner innigsten Zufriedenheit, nach seinem wahren Werth aufzunehmen.»

Die russische Kaiserin schickte unserm Helden einen mit Diamanten besezten goldenen Degen, dessen Werth auf 36,000 Rubel geschäzt wird, mit folgendem Handschreiben begleitet:

«Mein Hr. Feldmarschall Prinz von Sachsen-Koburg! Ich habe mit Vergnügen die ausgezeichnete Art vernommen, mit der Se. Majestät der Kaiser den

neuen Dienst belohnte, den Sie der gemeinschaftlichen Sache durch den wichtigen Sieg leisteten, welchen Sie, vereinigt mit meinem General Gr. von Souwarow Rimniskoy, über das durch den Grosvezier selbst angeführte ottomanische Heer erfochten haben: Um ihnen Beweise meiner Theilnehmung za geben, schicke ich Ihnen beiliegenden Degen, den ich als ein Zeichen meiner Achtung und meines Wohlwollens anzunehmen bitte. Möchte er in Ihren Händen immer als ein Werkzeug dienen, um auf der Bahn die Sie bisher mit so vielem Ruhme durchlaufen sind, neue Lorbeer zu pflücken! — Ich bitte Gott, dass er Sie Herr Feldmarschall Prinz von Koburg, in seinen heiligen Schutz nehme.»

Ihre wohl affektionirte

Katharina.

ANEXA LA PAG. 271

Den 16ten Iuly führte der Herr Vorpostenkommandant beym Rothenthurme: Passe, Oberstwachtmeister Graf Wielhorsky von Toskana Husaren, einverständlich mit dem Hrn. Kommandanten des Volontärskorps, Oberstwachtmeister von Klein, eine Patrouille in das feindliche Gebiet, in die sogenannte *Pripora.* Als sie sich dieser Gegend näherten, erhielten sie von einem Kundschafter die Nachricht, dass sich der Feind in Suits befinde. Sogleich entschlossen sie sich, den Feind zu überfallen, marschirten die ganze Nacht und langten mit Anbruch des Tags dort an. Bey der Kirche des Ortes stand eine feindliche Wache, auf die unsere Infanterie zuerst stiess. Die Wache wollte sich durch eine schleunige Flucht in die Kirche retten; aber auch dahin wurde sie von den Unsrigen verfolgt und todtgeschossen. Dadurch wurde der übrige feindliche Haufen, der im Dorfe lag, und über 200 Mann stark war, allarmirt. Muthig griffen ihn die Unsrigen an und zwangen ihn, nach einigem Widerstande, über Hals und Kopf die Flucht zu ergreifen. Die Kavallerie verfolgte die Flüchtigen, deren so viele, als erreicht werden konnten, theils niedergehauen, theils genommen wurden. Uiber 50 blieben auf dem Platze, und 21 fielen den Unsrigen als Gefangene in die Hände. Auch wurden zwey feindlich Fahnen erbeutet. Unser Verlust bestand von den regulären Truppen in 3 Todten und 3 Blessirten, und von den Freywilligen in 1 Vermissten, einem Todten und 1 blessirten Pferde. Unsere Mannschaft machte ansehnliche Beute, worunter sich, ausser verschiedenen Waffen, über 40 Pferde mit Sattelzeug und Bagage und 4 Ochsen befanden. Der Oberstwachtmeister, Graf Wielhorsky, rühmte den Muth und die Entschlossenheit der ganzen anwesenden Mannschaft, vorzüglich aber des Rittmeisters Simoni, der Oberlieutenante Schelzinger und Botrazky von Toskana Husaren, des Oberlieutenants Vijenodt von Spleni, und der Kapitains Stojan und Laskari und der Offiziere Stephan und Juonitza von den Freywilligen.

Auf die sodann von mehreren Seiten dem F. M. L. Fürsten von Hohenlohe, zugekommenen Nachrichten, dass der Feind sich allenthalben in Valeni versammle, einen Hauptangriff auf den Pass bey Bocza vorhabe, und zu gleicher Zeit auch andere Pässe anzufallen Anstalten mache, traf der Herr Feld-Marschallieutenant vorzüglich für Bocza, und dann auch an einem jeden andern Orte, wohin des Feindes Absicht gerichtet seyn konnte, die nöthigen Vorkehrungen.

Am 1 und 2ten August zeigte sich der Feind an allen Pässen, hauptsäch-

lich aber bei Tömösch und Bocza, am ersteren Orte mit beyläuffig 4000, an letzteren aber mit 8 bis 9000 Mann, wovon die eine Hälfte aus Janitscharen, die andere aus Reuterey bestand, und die 6 Kanonen und 100 mit Ochsen bespannte Wägen bey sich hatten.

Da aus eben diesem die Absicht des Feindes so weit sich offenbarte, dass auf Bocza der Hauptangriff gerichtet sey die übrigen Vorrückungen aber bloss zur Täuschung, und um uns zweifelhaft zu lassen, geschehen, so schickte der Herr Feld-Marschallieutenant die nöthige Verstärkung voraus, und ging selbst nach Bocza ab.

Da ein Wolkenbruch vor einigen Tagen die Verhaue im Buzauer Thale geöffnet, und alle Kommunikations-Brücken weggerissen hatte, wurden die Feldwachen verstärkt, und in der Eile zwey Kommunikations-Brücken hergestellt. Unterlieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente, und Oberlieutenant Vetsei von Oross trugen sich, jeder mit 100 Freywilligen zum Vorpostendienst an. Der erste wurde in die Waldungen rechts, der zweyte in die Waldungen links hinter die Reuter-Feldwachen detaschirt. Den 3. früh verliess Oberlieutenant Vetsei mit seiner Mannschaft den ihm angewiesenen Posten, und kam in das Thal zu den Feldwachen, vermuthlich in der Absicht gegen den Feind etwas zu unternehmen. Aber in eben demselben Augenblicke stürzte die ganze feindliche Kavallerie mit verhängten Zügeln auf unsere Feldwachen. Nur ein Theil der Freywilligen, die alle zu Fuss waren, konnten sich retten. Der Oberlieutenant Vetsei mit 50 Mann blieb auf dem Platze und der Rittmeister Imgarten von Szekler Husaren, wurde, weil er zweimal vom Pferde stürzte, gefangen.

Nun rückte die feindliche Kavallerie bis auf einen Kanonenschuss gegen unsere Verschanzungen vor; aber hier wurden sie durch unser lebhaftes Kanonenfeuer aufgehalten. Inzwischen zog sich die feindliche Infanterie rechts, und links in die Waldung, um auf die Flügel unserer Schanzung zu kommen.

Lieutenant Fuchs vom 2ten Szeklerregimente that dem Feinde in den Waldungen starken Abbruch, und retirirte sich ohne Verlust eines Mannes zum Hauptposten. Der Feind führte in der Mitte des Thales eine Batterie von 3 Kanonen auf, wovon eine auf den zweiten Schuss durch den Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes, der bey dieser Gelegenheit durch einen feindlichen Schuss sein Pferd verlor, demontirt wurde. Die andern zwey Kanonen wurden von unseren Seitenbatterien ebenfalls bald zum Schweigen gebracht und von den Feinden zurückgeführt.

Da die feindliche Infanterie die Flanken des Postens, wegen der starken Verhaue, nicht gewinnen konnte, warf sie sich hinter die abgehauenen Bäume, und feuerte gegen unsere Verschanzungen, aber ohne aller Wirkung. Nur wenn sich irgend wo ein stärkerer Haufe blicken liess, wurde mit einigen Kanonenschüssen unter sie gefeuert.

Nachmittags um 5 Uhr sah man, dass der Feind, ungefähr eine starke Viertelstunde von den Verschanzungen, ein Zelt aufschlagen liess; woraus zu vermuthen war, dass der Hauptangriff den 4ten geschehen sollte, wie es auch in der Folge die Aussage der Gefangenen bestätigt hat. Gegen 6 Uhr bat der Herr Major Daniel von Szeklerhusaren den Fürsten Hohenlohe, den Feind mit der Kavallerie attaquiren zu dürfen. Der Fürst rekognoscirte die feindliche Stellung, fand die Infanterie gänzlich von der Kavallrrie getrennt, und traf sogleich alle Anstalten zum Angriffe der feindlichen Kavallerie. Der Herr Major Borra von Szekler Husaren erhielt die Erlaubniss, die Avantgarde zu machen.

Sobald der Feind die Anstalten unserer Kavallerie zum Angriffe bemerkte, sammelte er sich in einen dichten Haufen, der zu 8 bis 9 Mann hintereinander, die Breite des Thals einnahm. Die Infanterie sammelte sich ebenfalls zu beiden Seiten des Thales auf den Höhen vor der Waldung. Drey Eskadronen Szekler Husaren, die durch eine Eskadron von Toskana unterstützt wurden, begannen den Angriff mit der grössten Lebhaftigkeit. Anfänglich wurde der linke Flügel des Feindes bedroht, der zwar eilig die Flucht ergriff, aber doch bey dem Verhaue eingeholt wurde, wo unsere Husaren eine grosse Niederlage unter den Feinden anrichteten. Ihrer 400 fand man auf dem Wahlplatze liegen.

Inzwischen wurden auch die zur Rechten des Thales gelagerte feindliche Infanterie durch unser heftiges Kanonenfeuer zum Weichen gebracht. Die Infanterie auf den Anhöhen zur Linken des Thales attaquirte der Oberlieutenant Pall mit einem Zuge von Szekler Husaren, und schon fieng sie an zu weichen, als 500 Janitscharen sich in ein mit Sträuchern bewachsenes Thal warfen, und heftig auf unsere Kavallerie feuerten. Der Oberleutenant Pall liess den Zug Szekler Hussaren absitzen, und nun drangen diese wackern Männer mit dem Säbel in der Faust in das Thal und hieben den grössten Theil der Janitscharen zusammen. Nur wenige retteten sich durch die Waldungen. Indessen bestieg der Rittmeister Gagny mit einem Flügel von Toskana ebenfalls die Anhöhen auf der linken Flanke, und trieb, was sich von den Feinden noch hielt, in die Flucht. Der Herr Major Borra, die Rittmeister Damo und Ernst, und der Kadet Samuel Christoph mit 15 Szekler Husaren waren an der Spitze der attaquirenden Kavallerie, als sie einem Theil der feindlichen Infanterie in den Verhauen begegneten, wovon 45 zusammen gehauen wurden.

Wegen der einbrechenden Nacht, und des sehr üblen Terrains wurde der Feind nur bis zum dritten Verhaue verfolgt. Noch diese Nacht flüchtete er sich bis Tscherasch.

Unser Verlust bestand in 1 Vermüssten von Szekler Husaren Imgarten genannt. An Todten Oberlieutenant Vetzei von Oross, 3 Korporals, 4 Gefreyte und 59 Gemeine, zusammen 67 von Oross. Von Szekler Husaren blieb 1 Korporal und 8 Gemeine todt und 10 Gemeine wurden blessirt, auch wurden 4 Pferde getödtet und 23 verwundet. Die Freywilligen von Oross nicht zu rechnen, welche das Opfer der Vermessenheit ihres Anführers wurden.

Der Verlust der Feinde muss sehr ansehnlich gewesen seyn; da ihrer gegen 600 auf dem Wahlplatze sind begraben worden, worunter sich auch Solyman Pascha von zwey Rossschweifen befand, welcher durch einen Ferman der Pforte die Vollmacht des Seraskiers hatte.

Wir haben nur 4 Gefangene gemacht; desto ansehnlicher war die Beute: 20 grosse Wagen mit Munizion, Zelten, Bagage und Proviant, 2 Fahnen, eine Kiste mit Ehrenzeichen (silbernen Federn, die unter diejenigen ausgetheilt werden, die sich bey einem Gefechte besonders auszeichnen) und 200 Pferde fielen den Unsrigen in die Hände.

Der Kommandirende en Chef war Zeuge der Tapferkeit unsrer Mannschaft; besonders wurde Major Daniel von den Szekler Husaren gerühmet, der sich durch das Anerbieten den Feind anzugreifen, und während des Gefechtes durch Geistesgegenwart und Anfeuerung der Mannschaft vorzüglich auszeichnete. Der Herr Major Borra und die beiden Rittmeister Damo und Ernst haben durch ihr Beispiel ihre ohnehin brave Truppe zu unwiderstehlicher Tapferkeit hingerissen. Rittmeister Gagny hat durch den tapfern Angriff der feindlichen Infanterie die

letzte Hoffnung des Feindes zernichtet. Oberlieutenant Roussau des 1ten Artillerieregimentes hat nicht nur unsere Artillerie mit dem besten Erfolge dirigirt, und eine feindliche Kanone selbst demontiret, sondern auch die Infanterie des Feindes, die auf den Höhen zur rechten Seite des Thales war, durch eine starke Kanonade zum Weichen gebracht. — Auch rühmte der Herr F. M. L. Fürst von Hohenlohe vorzüglich den Eifer und die guten Dispositionen des Herrn Postenkommandanten, Obersten von Schultz des Szekler Husarenregiments.

Der von dem Generalmajor Prugglach getroffenen Veranstaltung zu Folge, sind die zu einer Unternehmung auf Czapar bestimmten Truppen am 22. August in zwey Kolonnen über den Olt gegangen. Die eine, welche aus 2 Divisionen Infanterie von Oross und Spleny, einer Eskadron von Toskana Husaren, den wallachischen Freiwilligen zu Pferde, und 150 zu Fuss bestand, und eine dreipfündige Kanone mit sich führte, unter Anführung des seitdem obenangeführten Vorfalle bey Suits zum Obristlieutenant ernannten Grafen Wilhorsky, von Toskana Husaren, setzte bey Rakovicza über den Fluss. Die andere Kolonne, welche aus einer Division von Oross und Spleny und einer halben Eskadron von Toskana Husaren zusammengesetzt war, und unter den Befehlen des Majors Klein, vom Korps der wallachischen Freywilligen stand, passirte den Fluss bey Kineny.

Beyde Kolonnen trafen auf der Anhöhe von Titest zusammen, wo sie die Nacht hindurch stehen blieben.

Am 23. rückte der ganze Trupp bis in das Topologer Thal. Hier liess man in Quarreen gestellt, die Mannschaft bis Mitternacht ausruhen; hierauf aber wurde der Marsch weiter bis in die Ebene von Suits fortgesetzt, wo wieder Halt gemucht, und der Anbruch des Tages erwartet wurde.

Sobald der Tag graute, rückte der Trupp in grösster Stille gerade gegen Czapar vor, ein Flügel Husaren aber und die berittenen Freywilligen wurden rechts über die Topolog, so wie die unberittenen Freywilligen, linker Hand an das Gebirge hin abgesandt, um dem Feinde zu eben der Zeit, wenn der Haupttrupp angriffe, in die Flanken zu fallen, und demselben den Rückzug soviel möglich, zu erschwehren.

Die rechts abgeschickte Reuterey stiess zuerst auf einige feindliche Fouragierer, welche sogleich die Flucht ergriffen und die in Czapar liegende Mannschaft allarmirten.

Diese bestand in 2000 Mann zu Pferde unter dem Kommando des Osina, Bin-Bascha Seraskier, und Bostan Ulu, Bin-Bascha, ferner 300 sogenannten Potteraschen zu Fuss, unter den Befehlen des Dumitru Lamcsiu Armas.

Ungeachtet die Feinde sogleich gegen unsere Mannschaft zu kanoniren anfiengen, rückte diese entschlossen und in bester Ordnung bis in die Nähe des feindlichen Lagers. Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Truppen aufmarschieren, und dann den Feind sogleich auf beyden Flanken angreifen; er selbst, weil er bemerkte, dass schon einige Fahnen wiechen, und einen Vorsprung zur Flucht zu gewinnen suchten, griff ohne Zeitverlust mit der Kavallerie von vorne an.

Nach einem kurzen Widerstande war der Feind ganz überwältiget, verliess eilig seine Schanze, und stürzte sich gegen den Wald bey Kurte Argys. Unsere Kavallerie setzte den Flüchtigen über drey Viertelstunden weit, bis an den engen Pass nach, welcher in den Wald führet.

Hier liess der Oberstlieutenant Wilhorsky die Verfolgung einstellen, setzte die Mannschaft wieder in Ordnung, und schickte dann ein Kommando gegen den

Wald, den Feind auszuspähen. Dieser hatte sich inzwischen ebenfalls wieder gesammlet, und rückte nun über 1000 Mann stark, vor, unsere Reuterey anzugreifen.

Da sich der Oberstlieutenant in Verfolgung des Feindes von der Infanterie abgesondert und entfernet hatte, die Pferde auch schon ziemlich abgemattet waren, so zog er sich der Uebermacht des Feindes ungeachtet, in bester Ordnung gegen die Infanterie zurück, welche indessen sich in ein länglichtes Viereck gestellt hatte.

Der Oberstlieutenant setzte sich mit der Reuterey an die rechte Flanke des Quarrees, und zur Deckung seines rechten Flügels liess er die Freywilligen von Oross und Spleny ebenfalls in ein Quarree stellen.

Der Feind besetzte seine verlassene Schanze wieder, und fieng an aus selbiger zu feuern.

Ohne ihm hierzu viele Zeit zu lassen, machten die Unsrigen den zweyten Angriff, indem sie mit beyden Quarrees und der Kavallerie in der Mitte, unter klingendem Spiele und anhaltender Kanonade, gegen die feindliche Schanze vorrückten.

Der Feind wurde durch den tapfern Angriff unserer Truppen sogleich wieder ausser Fassung gebracht, verliess so eilig als zuvor seine Schanze, und der Herr Oberstlieutenant verfolgte die Fliehenden mit der Kavallerie neuerdings bis über den oben erwähnten engen Pass in die Waldung, liess aber, um für alle Fälle im Rücken gedeckt zu seyn, die Freywilligen von der Infanterie ganz in der Nähe folgen.

Die Feinde verliefen sich nun gänzlich in dem dichten Walde. Da schon kein Mann mehr zu entdecken war, so versammelte der Oberstlieutenant seine Kavallerie, und zog sich wieder zu dem Quarree zurück.

Zur Erholung des ermüdeten Truppes und zugleich zu weiterer Erwartung des Feindes, blieben die Unsrigen hierauf noch gegen 2 Stunden bey Czapar stehen.

Während dieser Zeit wurde die eroberte siebenpfündige Kanone, und ein Pulverkarren, aus der feindlichen Schanze herbeygebracht.

Nebst dieser Kanone und dem Pulverkarren, hat der Feind 6 Fahnen, sein ganzes Lager mit allem Gepäcke, 96 Stück Schlachtvieh, und mehr als 100 Pferde verlohren, welche unserer Mannschaft sammt einer beträchtlichen Beute an Waffen, Kleidungsstücken und Geld von den gebliebenen Türken, in die Hände gefallen sind.

Es wurde auch einiger Vorrath von Brod, Gersten, Kukurutz, und andern Lebensmitteln gefunden, welche, da sie wegen Mangel an Wägen nicht fortgebracht werden konnten, der Truppe Preis gegeben wurden.

An Todten hat der Feind bis 200 auf dem Platze gelassen, und wahrscheinlich noch mehrere Verwundete gehabt, welche in den Sträuchern und in dem Walde ihre Rettung gefunden haben. Als Gefangene sind 19 Mann eingebracht worden. Unserer Seits war der Verlust an Todten in 2 Mann von Toskana Husaren, 1 von Oross Infanterie und 1 wallachischen Freywilligen, und an Verwundeten in 9 Mann, worunter sich der Oberlieutenant Maurer von Toskana Husaren befand, der eine leichte Quetschung am Arm erhielt, endlich in einem todten, in 4 verwundeten und einem vermissten Pferde.

Die sämmtliche Infanterie hat sich bey diesem Vorfalle durch den bezeigten guten Willen auf dem langen und beschwehrlichen Marsche, wie auch dadurch ganz besonders ausgezeichnet, dass sie immer und selbst in der Nähe des von den Feinden verlassenen reichen Lagers, in der bessten Ordnung beysammen

geblieben, und nicht ein Mann aus Reihe und Gliede getreten ist, um Beute zu machen, welches die gute Folge hatte, dass die Kavallerie, da sie nach dem ersten Angriffe, weil der Feind mit Uibermacht auf das Neue anrückte, sich zurückziehen musste, mit aller Sicherheit hat aufgenommen werden können.

Die Kavallerie hat beyde Mahle mit der rühmlichsten Entschlossenheit und mit solchem Nachdrucke angegriffen, dass ihr der ungleich überlegene Feind, obschon er eine Schanze zu seiner Deckung hatte, nur einen schwachen Widerstand leisten konnte, und sein Heil in der Flucht suchen musste. Bey der Einnahme der Schanze hat der obengedachte Oberlieutenant Maurer sich vorzüglich hervorgethan.

Besonders verdienen die beyden gemeinen Husaren Johann Balint und Johann Bojer von der zweyten Eskadron der ersten Majorsdivision, angerühmt zu werden, von welchen der eine zuerst sich in die feindliche Schanze warf, der andere aber den von 3 Feinden umringten Oberlieutenant Maurer gerettet hat.

Diese verschiedenen Niederlagen der Feinde machten, dass sie wieder eine zeitlang von ihren Angriffen nachliessen und der Monat September strich vorüber, ohne dass man etwas von kriegerischen Auftritten von einiger Bedeutung en diesen Gegenden gehört hätte.»

ANEXE LA PAG. 296

Zinkeisen în vol. VI alŭ *Istoriĕ Otomanilor* (pag. 673) arétă că Diez, ministrulŭ Prusieĭ la Constantinopole, la începutulŭ rĕsboiuluĭ, împinge pe Turcia spre pace. Ministrulŭ din Berlin Hertzberg apoĭ făcu planulŭ, ce comunică în secretŭ luĭ Diez, ca să îndemne pre Turcia a ceda Rusieĭ Crimea, Georgia etc., și Austrieĭ Principatele, contra intervenireĭ Prusieĭ și Francieĭ, ca să se garanteze integritatea restuluĭ Turcieĭ, între Dunăre și Asia. Prusia îșĭ reserva din acéstă intervenire uñele folóse bunicele, comerciale în Mediterana. Diez respinge planulŭ ministruluĭ sĕŭ din Berlin, ḑicêndŭ, că décă Reis Efendi l'ar primi ar fi rumptŭ în bucăți de Turcĭ. Diez probézĕ luĭ Hertzberg, că peirea Turcieĭ va puté fi fatală Prusieĭ; că va împinge «tôt ou tard la Prusse dans de grands malheurs».

Aceste se scriéŭ în X-bre anulŭ 1787. (1)

La începutŭ Hertzberg formulă planulŭ sĕŭ alŭ politicieĭ orientale, fără de a se întreba cu regele Wilhelm II. Impotrivirea la planŭ a luĭ Diez face, ca Hertzberg să aducă în 1788 și pre Regele a adopta vederile séle. Depeșa Regeluĭ către Diez, din 9 Febr. 1788 nu maĭ lasă îndoială acestuia, despre nouele ideĭ ale luĭ Wilhelm II, cât privesce politica Orientală. Hertzberg isbutesce să se trămiță la Constantinopole un bărbatŭ maĭ apropiatŭ de vederile séle, pe lângă Diez, pre Götze (2), căruia Hertzberg, în scrisorile către el se declara «Votre trés affectionné ami». La pagina 680 et seq. (Tom. VI) Zincheisen analiséză instrucțiunile către Diez trămise prin Götze în «*Sinne der Plane Hertzberg's*». Nu le vom reproduce aci, căcĭ deja e pré mare acestŭ volumŭ. Se dispuné prin ele, că Prusia

(1) Veḑĭ scrisorile luĭ Diez în Köngl. Bibliothèque Berlin.

(2) Veḑĭ în Arhivul regal din Berlin „volume touchant la mission du lieutenant colonel de Götze à Constantinopole".

va face o diversiune armată, care va obliga pre Austria a nu apĕsa cu tótă oştirea sea asupra Turcieĭ şi că Prusia va face alianţă ofensivă şi defensivă cu Turcia, de care amŭ amintitŭ la pagina la care aceste şiruri se referă. Până în fine «Diez geht so viel wie möglich auf Hertzberg's Ideen ein» în anulŭ 1788, dar isbutesce a suggera modificaţiuniĭ la planulŭ politiceĭ orientale a Prusieĭ, modificaţiuni ce amŭ arĕtatŭ în lucrarea nóstră, la capitolele la care anexămŭ aceste ultime observaţiuniĭ. Numaĭ puţin însă Diez provócă cu resistinţa sea la planurile luĭ Hertzberg, óre-care furtună asupră-şĭ. Hertzberg la finea anuluĭ 1789 cerea regeluĭ rechiămarea de la Constantinopole a luĭ Diez.

Regele îĭ rĕspunde, că «il ne faut pas tarder de laver comme il le mérite la tête au S-r de Diez, mais aussi me proposer un successeur à lui envoyer, que j'attends de votre part». Cu tóte aceste tot Diez ţinu cu Reisul Efendi conferinţele în care, în Oct. 1789, se propuse alianţa Prusieĭ cu Turcia pe bazele următóre:

«In dem Vertragsentwurfe waren in vier Artikeln, zufolge der Instruction vom 23. Mai, nur die Hauptpunkte herausgehoben, welche wir bereits kennen: 1) Schutz und Sicherheit der preussischen Flagge gegen die Räubereien der Barbaresken. 2) Aufnahme Preussens, Englands und Hollands in den Frieden, und Anordnung der Verhältnisse der Republik Polen, wie es ihre Sicherheit und ihre eigenen und Preussens Interessen erheischen (terminer tous les points qui concernent la sûreté et les intérêts de la Pologne et de la Prusse). 3) Unterstützung der Pforte durch Preussen mit allen seinen Streitkräften, sobald dieselbe über die Donau hinübergedrängt werden sollte, und zwar so lange, bis sie den ruhigen Besitz aller ihrer Länder diesseit dieses Flusses und des Kuban, die vollkommenste Sicherheit für Constantinopel vom Schwarzen Meere her, und einen festen und dauerhaften Frieden erlangt haben würde. Dagegen sollte sie sich nur verpflichten, Oestreich gegen die ihm zu überlassenden Eroberungen (die Moldau und Walachei) zur Zurückgabe von Galizien und der Länder an Polen zu bewegen, welche es bei der letzten Theilung erhalten habe. Zugleich werde sie es billig finden, dass Preussen, als aufrichtiger Freund und Verbündeter der Pforte, bei der Schlichtung der noch zwischen Oestreich, Russland und Polen schwebenden Streitigkeiten auf haltbare und vortheilhafte Weise (d'une manière solide et avantageuse) bedacht werde. 4) Nach dem Frieden Garantie aller Besitzungen der Pforte diesseit der Donau durch Preussen, England, Holland, Schweden und Polen, sowie alle übrigen Mächte, welche derselben beitreten wollen. Dann werde auch ein neuer Defensivvertrag mit der Pforte abgeschlossen werden, demgemäss sich die contrahirenden Mächte gegenseitig ihre Besitzungen garantiren und jeden Schutz und jede Hülfe gegen ihre Feinde zusagen. Sollte Russland, Oestreich oder eine andere Macht Preussen infolge dieses Vertrags schon vor seinem förmlichen Abschlusse den Krieg erklären, so verpflichtet sich die Pforte, es sofort mit allen ihren Streitkräften zu unterstützen und die Waffen nicht eher wieder niederzulegen, als bis man einen der Würde und den Interessen beider Mächte, der Hohen Pforte und des Hofes zu Berlin, vollkommen entsprechenden Frieden erlangt haben werde. (1)

(1) Nach der uns vorliegenden „Copie du Traité d'Alliance que le Sr. Diez, Envoyé de Prusse, a proposé à la Sublime Porte de la part de sa Cour, dans la Conférence qu'il a eu le 9 Octobre 1789 avec Mohammed Raschid etc.“; zugleich mit den dazu gehörigen Randbemerkungen des Cabinets von Berlin.—*(Zinkeisen Tom. VI, pag. 737—738).*

Resultatulŭ finalŭ alŭ negociaţiunilor Prusieĭ cu Turcia, l'am adusŭ, întru câtŭ a interesatŭ şirulŭ evenimentelor din 1790 etc., cu referinţă la Principate; deci nu vomŭ maĭ prelungi acéstă anexă. A se vedea detaliile în Zincheisen la vol. VI pag. 680—740.

ANEXA LA PAG. 299

Eată ce scrie Becattini despre tratatulŭ Prusieĭ cu Polonia:

«Oltre a questo Trattato (*cela cu Turcia*) la Corte di Prussia ne concluse un altro simile colla Polonia, diviso in otto articoli in vigori de' quali impegnossi nel caso che fosse la Repubblica attaccata un soccorso di 14 mila uomini d'infanteria, e 4. mila di cavalleria accompagnati da un proporzionato treno d'artiglieria; e il Re, e Repubblica di Polonia in contraccambio un soccorso di 8. mila soldati a cavallo e 4. mila a piede al Re di Prussia, nel caso di guerra, e questo soccorso dovea esser somministrato nel termine di due mesi dalla data del giorno in cui ne verrà fatta la domanda dalla parte attaccata, e resterà a sua disposizione per tutta la durata della guerra. Se poi fosse preferito in veci di effettivi soldati il soccorso in danaro sarà questo valutato 20. mila zecchini di Olanda per mille uomini a piedi l'anno, e 27. mila per altrettanti di cavalleria, e quando tali ajuti non fossero a norma delle circonstanze sufficienti, il Re di Prussia gli aumenterà fino a 30. mila combattenti, e la Polonia 20. mila. Di Più fu stipulato per togliere affatto la Repubblica da ogni emancipazione, que se qualunque estera potenza preteso avesse a titolo di Atti, e stipulazioni precedenti, attribuirsi il diritto di frammischiarsi negli affari interni del Governo e della Dieta Polacca, il Re di Prussia interporrà subito i suoi buoni uffizj presso la detta potenza per prevenire ogni rottura rapporto rapporto a una simile pretensione. ma se questi buoni uffizj non avessero, il loro effetto, e che per tal motivo risultassero delle ostilità contro la Polonia, S. M. Prussiana avrebbe subito assistito la Repubblica colle sue forze, a norma del concertato. Quest' ultimo articolo chiara cosa era esser diretto contro l'Imperatrice delle Russie, che da molti anni conservata avea una specie di ascendente e supremo predominio sopra le risoluzioni e gli affari domestici de' Polacchi. Ciò si conobbe dal pubblico maggiormente, allorchè si vide circolare per l'Europa la seguente notificazione trasmessa dal Ministero di Berlino a tutte l'estere potenze, e la risposta della Corte di Pietroburgo, ripiene entrambe di espressioni le più singolari, che vanno a formare due documenti assai rari nella moderna istoria.

«E' generalmente noto che tutti gli antecessori di S. M. Prusiana non hanno avuto altro in mira, che mantenere una buona e tranquilla vicinanza colla Serenissima Repubblica di Polonia, ed osservare intieramente in tutte le sue parti il Trattato di Oliva del 1660. Così però non ha fatto la Corte di Russia essendo che fino dal 1704. restarono invasi da innumerabili eserciti Russi, i dominj Polacchi, ed intrigossi fin da quel tempo, ugualmente, che nel 1733. nella libera elezione de' suoi Re, con voler di più dare a sua nomina, e con violenza un Duca da essa scelto e nominato alla Curlandia Feudo fino da' più reconditi tempi spettante alla Corona di Polonia. Nella guerra di sette anni il gran Re Federigo Zio di S. M. ora Regnante vide ripiene di soldati Russi tutte le provincie con-

finanti a' suoi Stati, per invaderli come fecero, impadronendosi a forza aperta della Prussia, non meno, che di una parte della Pomerania, e della Marca Brandemburghese, ove commisero i maggiori eccessi di crudeltà inauditi tra popoli colti mettendo i Cosacchi Russi il tutto a ferro e fuoco senza risparmiare le capanne de' miseri abitàtori delle campagne, aggravando i popoli di esorbitanti contribuzioni e transportando le loro mogli e figli nella più orrida schiavitù. Avrebbe potuto quel guerriero Monarca, andare incontro à suoi nemici sino sul teritorio Polaco, per dove si erano aperti il passo, ma si astenne dal farlo per non turbare la quiete, e volle più tosto restare esposto a' maggiori mali. Nell 1775., e negli anni antecedenti si accinse la Russia a costituire in Polonia quella forma di governo, che era più coerente alle sue mire, strappando dal seno della patria que' Senatori, che si opponevano a' suoi disegni, ed inviandoli in doloroso esilio sebbene nati liberi e non suoi sudditi, nelle nevose foreste della Siberia. Nel 1784 furono forzati molti Polachi a popolare la Tartaria, e il Cuban: le infrazioni delle promesse furono allora i mezzi più dolci di cui si servì la Russia per desolare il paese, e appena dichiarata la guera attuale da Turchi, l'Armata Russa passando e ripassando il Bog ed il Nieper, erigendo in Podolia i suoi magazzini come nel proprio dominio, ed esigendo le derrate e i foraggi con violenza, ha fatto chiaramente comprendere all' Europa, che essa considera la Polonia come uno Stato a lei totalmente soggeto e un paese di conquista. Perciò adunatasi legittimamente la Dieta Generale di quel Regno i Nunzj hanno richiesta con reiterate istanze ed interposta la mediazione di S. M. Prussiana affine di liberarsi da una tale oppressione, e la M. S. come buon vicino commosso dalle continue doglianze che gli venivano esposte, giudicò di non poterla denegare, e fece de' replicati passi presso la Corte di Pietroburgo per tutto l' anno 1788 e anche nel 1789, acciò si degnasse l'Imperatrice di ordinare, che le sue milizie evacuassero le provincie della Polonia, acciò la Dieta come indipendente potesse prendere le misure che credeva opportune a riparare i mali interni della propria constituzione, usando di que' diritti che proprj sono di ogni libera Sovranità. Ma con suo dolore ha veduto il Re di Prussia, non aver finora le sue insinuazioni prodotto il desiato effeto nell' animo di S. M. l'Imperatrice delle Russie, onde sembra, che in tal caso non gli resti, che prendere quegli espedienti, che verranno stimati opportuni per allontanare dale sue frontiere quell incendio che di bel nuovo pare che si avvicini rapidamente a di lui Stati, affine di preservarli de quelle calamità di cui sono minacciati. — Berlino 11 febbraio 1790.» — *(Becattini VIII pag. 82).*

La replica della Russia è di questo tenore:

«Non vi è cosa, che abbia ripieno l' animo di S. M. l' Imperatrice di tutte le Russie di stupore e maraviglia, quanto un certo scritto che si vuol far credere emanato dalla Corte di Berlino, in cui si fanno con singolare speciosità risaltare alcune amarezze di quella Potenza contro l' Impero di Russia. S. M. è sì persuasa del giusto discernimento e saggia maniera di procedere di S. M. Prussina, che non può mai figurarsi in mente, che un simile scritto abbia veduta la luce con approvazione di quel Sovrano, e piuttosto vuol supporlo opera di chi cerca suscitare il fuoco della discordia e della mala intelligenza tra S. M. Imperiale e la Casa di Brandemburgo. Troppo son note al mondo tutto le rette intenzioni della M. S. perchè si vagga in obbligo di potersi giustificare, ma a solo fine di disimpressionare alcune menti torbide e pregiudicate, non ha voluto traslasciare

di dare al pubblico alcuni schiarimenti della sua retta maniera di procedere. Se mai S. M. l' Imperatrice ha dimostrata in ogni tempo della propensione più per una, che per un altra potenza, ciò è stato assolutamente verso la Corte di Prussia; nè vi è chi non sappia, che fino dal felice suo avvenimento al soglio confermò subito col defunto Re Federigo II. una pace forse artatamente e senza ponderazione conclusa, pace che fu la vera e total salute de' suoi sconvolti e quasi disperati interessi, e lasciò che egli potesse disimpegnarsi con decoro e senza perdita da una guerra, che avea avute per lui, e potea aver in appresso le più infauste conseguenze. Ristabilita la pace col Trattato di Hubestburgo del 1763., l' anno susseguente aderì l' Imperatrice alla richiesta di una rinnovazione di alleanza colla Casa di Prussia, e nella guerra, che l' Impero Russo ebbe poi a sostenere colla Porta Ottomanna, non fece S. M. passo alcuno se non di concerto con quel Monarca. Sconvolta, e messa sossopra la Polonia da' confederati di Bar, e assalito iniquamente nella stessa sua sacra persona il Re Stanislao ugualmente assistito nelle sue giuste pretensioni al trono provenienti da una libera elezione, dalla Prussia medesima non meno che dalla Russia: l' Imperatrice si fece un pregio di annuire a tutti i progetti che le furono trasmessi sotto gli occhi dal prelodato Re Federigo per ottenere l' intento di rimettere la quiete tra i Polacchi, e togliere loro il modo di straziarsi, e lacerarsi uno contro l' altro e turbare la tranquillità de' Principi vicini. Egli fu che per mezzo del Principe Enrico ancor vivente, spedito a bella posta a Pietroburgo, messe in campo il piano di una nuova costituzione di governo in Polonia, e quello di un consiglio permanente onde dare una maggiore attività alla suprema potestà legislativa, ed a tale oggetto offrì la propria garanzia, e ricercò con reiterate istanze S. M. l' Imperatrice a voler concorrere anch' essa colla sua influenza a un tale stabilimento creduto in quelle circostanze troppo necessario. Dall' istesso Re venne formato l' altro piano per la rintegrazione de' diritti della Casa d' Austria, della Russia, e della Prussia sopra alcune provincie possedute dalla Polonia, piano offerto all' Imperatore Giuseppe II. allorchè il Re Federigo portossi personalmente ad abboccarsi seco lui nel campo di Boemia nel 1770., e spedito contemporaneamente a Pietroburgo, e definitivamente poi effettuato nel 1773. Sopraggiunta nel 1778. la guerra per la succesione di Baviera, S. M. l' Imperatrice, che trovavasi in stretta alleanza a un tempo, e colla Corte di Vienna, e con quela di Berlino, interpose la sua mediazione per un amichevole accomodamento avanti che le ostilità proseguissero con maggior furore. Si unì in tal mediazione col Re Cristianissimo, e quindi ne nacque il Trattato di Teschen, di cui ebbe il Re di Prussia non lieve motivo di restar soddisfatto mediante l' espressa condizione dell' adesione dell' Imperatrice Regina e de' suoi figli per la riunione a' suoi dominj de' Margraviati di Bareith, e Anspach, destinati a formare gli appanaggi della seconda e terzogenitura della Casa di Brandemburgo. Il Re non tralasciò di renderne grazie all' Imperatrice con sua lettera, nella quale la supplicò a volersi interporre ancora per quietare alcune vertenze insorte tra esso e la Città di Danzica, il che S. M. l' Imperatrice non sdegnò di fare per tre volte consecutive. Questi fatti sono generalmente a notizia di ciascheduno e troppo palesi all' Europa tutta, che vano assunto sarebbe il negarli. Se poi S. M. l' Imperatrice assalita di nuovo ingiustamente dalla Porta Ottomanna, in sequela di qualche maligna istigazione, per difendere i suoi dominj, è stata obligata a fer passare le sue truppe pel territorio Pollaco, si è servita come tante volte in addietro di quel diritto, che è in uso tra le potenze amiche e confinanti, ne ha richiesto il

passaggio al Re, e alla rappresentanza de la Repubblica, e quando ha saputo che le sue truppe hanno commessi de' danni, appena verificati e liberi da ogni esagerazione, senza perdita di tempo ha ordinato che sia dato il più pronto indennizzamento. S. M. Imperiale non ha mai inteso con ciò di opprimere la libertà e indipendenza della nazione Polacca, ma solo si riserva a prendere quelle misure che sono coerenti alla dignità di sua corona, quando essa venga formalmente richiesta a voler sostenere quella garanzia della costituzione Polacca, che ha prestata a suggestione ed unitamente e di concerto colla Corte di Prussia, ed in ogni e qualunque deliberazione che sopra questo articolo fosse per prendere non mancherà, come ha fatto finora, di comunicarla a S. M. Prussiana. Quando poi vi fosse chi sotto il pretesto politico d' intrigarsi in una guerra non appartenente che alle parti belligeranti, occultasse sagacemente il fine di alterare in qualche parte, o smembrare o per via della violenza, o surrettiziamente i dominj Pollachi in qualche minima parte, venendo così a rovesciare il Trattato di divisione del 1772., solennemente confirmato nel 1775., S. M. l' Imperatrice si trova astretta a dichiarare in faccia a tutto il mondo, che da lei non si soffrirà giammai una simile alterazione, e che vi si opporrà validamente con tutti i mezzi che Dio le ha posti nelle mani, fino a che resterà un sol uomo nel suo Impero. — Pietroburgo 15. Marzo 1789». — *Bestborosko.*

ANEXA LA PAG. 300 și 433

Amŭ promisŭ a publica tóte corespondențele din «*Moniteur Universel*» alŭ Francieĭ, relative la evenimentele din Orientŭ și din țĕrile nóstre. Le vomŭ da la finea vol. IV, căcĭ ele interesézĕ și anii următorĭ domnieĭ luĭ Mavrogheni, de după pacea dela Șiștov și dela Iași 1791/2. Am reprodus însă chiar în notele dela volumulŭ acesta unele pasagiĭ din «Moniteur», carĭ nu se puteaŭ amâna de a fi cunoscute. (Vedĭ de esemplu la pag. 308—309).

ANEXA LA PAG. 311

Mavrogheni nu era urîtŭ numaĭ de boerime, ci maĭ ales de fanarioțĭ. Dintre aceștia Ipsilantesciĭ îĭ sunt ceĭ maĭ înverșunațĭ neamicĭ. Să înregistrămŭ aci rândurile pline de venin, în care Ipsilante Atanasie Comnen narézĕ domnia luĭ Mavrogheni în «Ἐκκλησιαστικων καὶ πολιτικων των εις Δοδεκα Βιβλιον Η, Θ' κα Ι.» (Constantinopole 1870):

«Capetan-Pașa a cerutŭ Sultanuluĭ, ca să facă Domnŭ al Vlahieĭ pe dragomanulŭ sĕŭ Nicolae Mavrogheni, și a luatŭ pentru acesta și *Hatti* imperialŭ. ceea ce vĕdêndŭ Vizirulŭ și Kehaia-Bei Nazif-Effendi n'aŭ priimitŭ să se dea domnia Valahieĭ dragomanuluĭ floteĭ, și aŭ opritŭ esecutarea actuluĭ imperialŭ, în luna luĭ Iunie. Vizirulŭ a ḑisŭ Sultanuluĭ: «Intru ce 'Țĭ-aŭ plăcutŭ clădirile acelea, pe carĭ Hassan-Pașa le-a ziditŭ din nedreptățile și sudorile sĕracilorŭ? după ce a ruinat insulele din marea albă, acuma cere să facă Domnitorŭ pe dragomanulŭ sĕŭ, pentru ca printr'ênsulŭ să ruineze iarăși și pe Valahia?»

Iar la anii 1786 Comnenŭ scrie:

«După ce Mavrogheni a sositŭ la Bucuresci, în luna luĭ Maiŭ, s'a ocupatŭ să facă galionulŭ (corabia) imperialŭ, comandatŭ încă în timpulŭ predecesoruluĭ sĕu Șuțu; nu ducé grijă de locŭ ca să plătéscă creditorilor sĕĭ, nicĭ chiar brutarilor, negustătorilor, găinarilor și măcelarilor (cărora le datora pentru measa-ĭ dilnică, după ce s'a făcutŭ Domnŭ, până cându a plecatŭ din Constantinopole,) în locŭ să le trimită lorŭ câte ceva banĭ pentru aceste datorii, a construitŭ un chirlaghicĭ *(felŭ de corabie)*, pe care l'a încărcatŭ cu 18 miĭ de chile de grâŭ și l'a trămisŭ Sultanuluĭ, pe urmă a construitŭ și un *perganti*, pe care l'a încărcatŭ cu orzŭ de l'a trămisŭ Sultanuluĭ. Apoĭ terminându galionulŭ (corabia), l'a împlutŭ cu 40 de miĭ de chile de meiŭ și l'a pornitŭ spre Constantinopole. Nu s'a mulțămitŭ numaĭ cu atâta; ci fără ca să iĭ maĭ céră ceva, scrie Viziruluĭ cumŭ că a începutŭ să construéscă și un altŭ galionŭ, pe care 'l va încărca cu 40 de miĭ de chile de orzŭ și 'l va trămite la Constantinopole.... Dese orĭ trămitea florĭĭ (galbenĭ) Viziruluĭ și femeilorŭ Viziruluĭ și a luĭ Capetan-Pașa; trămitea florĭĭ și haznadaruluĭ Viziruluĭ. Luĭ Capetan-Pașa, în Misir (Egipetŭ), iĭ trămise și florĭĭ și un costumŭ de haine cu blană de samurŭ. La Spătărie nara în fie-care zi Arhiereilor și boierilor visele ce le vedea; de multe orĭ le zicea că pe zidulŭ Spătărieĭ vede pe Vizirŭ și pe Capetanŭ Pașa, carĭ 'lŭ îndémnă să omóră pe treĭ boerĭ Vlahĭ. Injura pe câte-și treĭ Domnitoriĭ, predecesoriĭ sĕĭ, numindu-ĭ *cherata*, cu acestŭ calificativŭ înjura și pe toțĭ primațiĭ din Fanarŭ, pe carĭ iĭ numĭa: *Padișah-haiuleri*. Cu fie-care călărașŭ scria Viziruluĭ acusându pe ceĭ treĭ Domnitorĭ, predecesorĭ aĭ sĕĭ, ca fiindŭ prea iubitorĭ de argintŭ și că aŭ hrăpitŭ multe și aŭ ruinatŭ Vilaetulŭ Valahieĭ. Orĭ-ce judecată și hotărîre, făcută de ceĭ treĭ predecesorĭ aĭ sĕĭ, o anula la divanulŭ sĕŭ, proferându la adresa lorŭ multe acusațiunĭ. Asemenea a anulatŭ și unele hrisóve ale Domnitoruluĭ Ipsilante-Voevodŭ, relative la buna administrare a țĕreĭ. In serbătorea Sf. Apostolĭ și a Sf. Fecióre, a cutezatŭ urgisitulŭ de D-ḑeŭ să intre în Sf. Altarŭ, și luându singurŭ Sf. Potirŭ s'a împărtășitŭ. In acestŭ intervalŭ de $7\frac{1}{2}$ lunĭ, noĭ capi-cheaialele la Capi-Conak în fie-care ḑi eramŭ supĕrațĭ și rugațĭ de creditoriĭ, negustătoriĭ, și de sĕracĭĭ de brutarĭ, de pescarĭ, de găinarĭ, carĭĭ cu lacrime în ochĭ ne rugaŭ pentru plata lorŭ. Dar din nenorocire soțul nostru Nicolae Scanavi, fiulŭ luĭ Dimitrie Scanavi, pe care Mavrogheni 'l-orânduise să aĭbă daraverile din Capu-Chehaialik, însulta pe ceĭ maĭ mulțĭ ómenĭ, carĭ iĭ-cereaŭ parale, și nu asculta consiliulŭ nostru, ca să le promită cum că n'aŭ să-și pérdă dreptulŭ, ci înjurându-ĭ și chiarŭ bătându pe unĭĭ dintre eĭ, s'a făcutŭ causă că Domnitorulŭ Mavrogheni să fie vorbitŭ de rĕŭ, și paralele, ce acesta dese-orĭ le trămitea să plătéscă pe creditoriĭ sĕĭ, le dedea lorŭ numaĭ puține parale, iar pe cele maĭ multe le cheltuia ca să rezidéscă din fundamente chioscului mărețŭ și costisitorŭ de lângă casa luĭ din Buiucderé, pentru grădină și alte trebuințe ale sale. Și scrié Domnitoruluĭ Mavrogheni tot-d'a-una minciunĭ și calomniĭ în contra arhonțilorŭ (primațĭ) și altorŭ persóne, și acela (Mavrogheni), avându înclinăciune spre rĕutate, dădea credĕmîntŭ la aceste calomniĭ».

Comnen maĭ scrie despre anulŭ 1787:

«Mavrogheni acusându și denigrându maĭ în tot-déuna pe predecesoriĭ sĕĭ la marele Vizirŭ, în cele din urmă ĭ-a scrisŭ, cumŭ că eĭ în fie-care anŭ luaŭ din Valahia 18 miĭ de pungĭ, și făceaŭ fórte rĕŭ oprindŭ pentru sine aceste câștigurĭ.

«Vizirulŭ face marĭ şi costisitóre pregătirĭ... In afară de pregătirile de pe uscatŭ gătesce şi 40 de galóne spre a le trămite la Uzu şi încă 40 de salupe, avêndŭ fie-care pe prora sa un tunŭ care trage o ghiulea de unŭ cântarŭ. A datŭ ordinŭ şi din insulele mărei Mediterane şi archipelaguluĭ să maĭ vină încă vre-o 300 sute de şalupe spre a le trămite la Uzu şi marea cea Neagră împreună cu galiónele. Pentru aceste pregătirĭ marele Vizirŭ ḑicea, că se facŭ după obiceiulŭ Europeĭ, unde în tot-déuna oştirile staŭ gata, şi a opritŭ de a se vorbi cumŭ că are să fie resbelŭ; scopulŭ luĭ era ca pornindŭ îndată rĕsboiŭ în contra Ruşilor să-ĭ supra-prindă nepregătiţĭ. A înduplecatŭ şi pe Sultanŭ, ca să consimtă şi Elŭ pentru declararea resboiuluĭ, ḑicêndu-ĭ că-lŭ doresce poporulŭ; şi ast-fel Sultanulŭ, de frica vre-uneĭ revolte, a consimţitŭ. A scosŭ şi *fetfaua* Muftiulŭ. Acel carĭ aŭ îndemnatŭ pe Vizirŭ ca să declare rĕsboiŭ Ruşilor aŭ fostŭ Reisul Feizi-Suleiman Efendi şi ambasadorulŭ Angliei, dar maĭ multŭ decâtŭ toţi Vlah-bei Mavrogheni, carele din rancună că ambasadorulŭ Rusieĭ Serghiŭ l'acusase la Pórtă, nu înceta să scrie cu fie-care poştă mareluĭ Vizirŭ raportându-ĭ sciriĭ mincinóse şi calomniĭ în contra imperiuluĭ rusescŭ aţiţându-lŭ în diferite moduri, ca să declare resboiŭ Ruşilor.

«Trămite (Mavroghene) în ascunsŭ de noĭ capi-chehaialele, mareluĭ Vizirŭ, cu Vel-Capan-tugiari Teodor Turnavit, 5 miĭ de florii (galbenĭ) şi în acestŭ alŭ doilea anŭ, ca şi cumŭ n'ar fi de ajunsŭ câte a trămisŭ în anulŭ d'întêiŭ, şi cele 1000 de pungĭ pe carĭ le plătise, ca să-lŭ facă Domnŭ în Valahia. Marele Vizirŭ vĕḑêndŭ ast-fel de mişcărĭ şi calomniile în contra *selefilor*, din tóte acestea a înţelesŭ, că ţéra aceea e cu dare de mână şi e capabilă pentru asemenea dărĭ, şi că predecesoriĭ luĭ Mavrogheni făceaŭ rĕŭ de opreaŭ pentru sine aceste marĭ câştigurĭ, a orânduitŭ multe şi nesuferite *havalé* în Vlaho-Bogdania, pentru hrana oştirilor din Ismail, sub comanda Serascheruluĭ Sahin Ali-paşa, şi pentru ambarulŭ dm Isaccea, şi pentru Hotin, Bender, Uzu, Akerman şi Belgrad....

«Mavrogheni temêndu-se, ca nu cum-va cu timpulŭ Constantinŭ Moruzi să domnéscă în Vlahia, a datŭ Vizirului 145 de pungĭ şi l'a esilat la insula Tenedos, în luna luĭ Iunie. Sultanulŭ a dăruitŭ Domnitoruluĭ Moldoveĭ Al. Ipsilante cele 40 de pungĭ. pe carĭ i le ceruse (Sultanulŭ) pentru duşumeaua nouluĭ seraiŭ imperialŭ ce-lŭ zidi la Ainali-Kavaki: Ipsilante a scris cu mâna sa Sultanuluĭ starea de plînsŭ, în care se găsesce Moldova din causa rĕsboiuluĭ, şi îĭ cerea milă şi hărizire a celorŭ 40 de pungĭ.... Ipsilante se purta bine şi tóte afacerile domnescĭ le căuta cu înţelepciune; pe câtŭ timpŭ Nic. Mavrogheni se purta prostŭ şi fără milă către creştiniĭ Valahĭ; de cândŭ s'a făcutŭ Domnŭ nu s'a mulţămitŭ să dea turcilorŭ câtŭ 'ĭ cereaŭ, (în locŭ ca să'ĭ róge să maĭ ierte ceva din cele multe ce cereaŭ). ci le dedea şi le promitea să le trămită lucruri ce nu 'ĭ ceruseră... aşĭa în cursŭ de 5 lunĭ din al doilea anŭ alŭ Domnieĭ sale, a hărizitŭ Sultanuluĭ, pe lângă anualulŭ *miri* (tributŭ) de 625 de pungĭ, încă 403 de pungĭ şi 46 de groşĭ (leĭ), ce a datŭ pentru făina, grâulŭ, orḑulŭ, bulgurulŭ şi untulŭ ce s'aŭ trimisŭ la ambarulŭ din Isaccea, şi pentru oile ce s'aŭ trimisŭ la Ismail, şi altele... Acestea tóte vĕḑêndu-le Vizirulŭ, şi apoĭ că a datŭ 145 de pungĭ spre a se trămite în exilŭ Const. Moruzi voivodŭ şi presupunêndŭ că în Valahia şi Bogdania se póte căştiga multŭ şi că e adevĕrată mărturia luĭ Mavrogheni, care 'ĭ-a scrisŭ, că predecesoriĭ luĭ luaŭ anualŭ 18.000 de pungĭ, l'a încărcatŭ să plătéscă 4439 de pungĭ. Aşĭa dar din causa luĭ, din Ungro-Valahia şi Moldova se trămiteaŭ mulţĭ *aspri* (banĭ) şi provisiuni şi cherestele. Şi a cutezatŭ să scrie asemenea lucrurĭ vizirului, fără să se gândéscă maĭ 'nainte

ca să plătéscă pe aceia, carĭ l'aŭ împrumutatŭ în primulŭ anŭ alŭ Domnieĭ sale, şi pe neguţitorĭ, şi pe alţĭ mulţĭ; tot le a maĭ plătitŭ câte ceva, dar le datoresce încă aicĭ la Constantinopole 1200 de pungĭ; şi noĭ, capi-chehaialele séle, maĭ în fie-care ḑi suntemŭ supĕraţi la capi-conak şi la casele nóstre de rugămintele lor, ca să-ĭ scriem ca să le trămită baniĭ; şi elŭ în locŭ să le trămită baniĭ ce le datoresce, în 30 August scrie Vizirului, că va construi 14 şalupe, pe carĭ le va trămite aicĭ fără să i le céră. Şi în locŭ de a se ruga pentru vre-o mică uşurare, elŭ caută să trămită şi lucrurĭ ce nu i se cerŭ, aşia că chehaia-bei Hasan-Efendi, citindŭ a parte scrisorile luĭ, ne ḑice că, omulŭ acela trebue să fie nebunŭ, împreună cu Divan-Efendiulŭ sĕŭ Lutfi-Effendi, fostŭ cadiŭ la Giurgiu.»

Estragemŭ cele scrie despre 1788, de Atanasie Ipsilante Comnenŭ:

«Până acumŭ Mavrogheni dădea viziruluĭ şi promitea să'ĭ dea lucrurĭ ce nu i-le cerea, numaĭ şi numaĭ spre a se recomanda; dar acum, cu venirea luĭ Capetan-Paşa în Constantinopole, a începutŭ în tóta Valahiă să facă hrăpirĭ şi extracţiunĭ de banĭ şi de lucrurĭ, ceea-ce nicĭ odată nu s'a făcutŭ până atuncĭ. ..... Mavrogheni a calomniatŭ pe Domnulŭ Moldoveĭ Alexandru Ypsilante la marele-vizirŭ, căruia a scrisŭ, că Ypsilanti este unŭ *hainŭ*, pentru-că s'a predatŭ de bună voie Nemţilorŭ şi a predatŭ şi Iaşiĭ în mânile generaluluĭ Nemţilorŭ; prin urmare s'a numitŭ *hainŭ* şi de către marele-vizirŭ, carele în adinsŭ a primitŭ acéstă calomnie a luĭ Mavrogheni ca o scire adevĕrată. Decĭ prin ordinulŭ viziruluĭ s'aŭ sigilatŭ tóte casele luĭ, în 7 Maiŭ, şi s'aŭ aruncatŭ într'una din închisórele cele maĭ grozave şi maĭ periculóse, adecă în turnulŭ luĭ Bostangi-Paşa, maĭ întâiŭ fiulŭ luĭ Ypsilanti, Constantin, şi apoĭ ginerele sĕŭ Alexandru Manu, care era mare logofĕtŭ alŭ Patriarhieĭ. A doua ḑi, 8 Maiŭ, Patriarhulŭ Procopie a fostŭ însciinţatŭ de către Stefan Mavrogheni, dragomanulŭ floteĭ, să se ducă pe la elŭ spre a'lŭ întâlni. Patriarhulŭ după st. liturghia s'a dusŭ dreptŭ la casa omorîtuluĭ zarafŭ Petrache, unde locuesce Dómna luĭ Mavrogheni, şi s'a întâlnitŭ cu Stefanŭ. Nu se scie absolutŭ nimicŭ despre ce s'a vorbitŭ în acéstă întâlnire misteriósă; dar uniĭ credŭ că s'a vorbitŭ şi de logofeţie (Stefanŭ vrea să se facă mare logofĕtŭ alŭ Patriarhieĭ). . . . . .

«Deşi s'aŭ sigilatŭ tóte casele luĭ Ipsilante şi s'aŭ închisŭ în turnulŭ luĭ Bostangi-Paşa susŭ numitŭ, cu tóte acestea nu s'a făcutŭ *musaderé*, adecă hrăpirea lucrurilor găsite în acele case, precumŭ obicinuia Pórta să facă îndată după sigilarea caselor; se vede că s'aŭ gânditŭ cumŭ că Francii dela Stavrodrom vor fi sciindŭ (după mărturia dată mareluĭ Vizirŭ Iusuf-Paşa de către serascherulŭ din Ismail Sahin-Ali-Paşa), că Alex. Ipsilante fără voia sa a fost făcutŭ prisonierŭ de către Nemţi. Prin urmare, ca pentru Francii să nu ḑică că Pórta, sciindŭ pe Ipsilante peste mĕsură avutŭ, l'a calomniatŭ şi i-a confiscatŭ averea, aŭ amânatŭ *musaderela* şi aŭ începutŭ a cerceta lucrurile din afară din casele sale..... După maĭ multe manopere, Ştefan Mavrogheni s'a făcutŭ mare logofĕtŭ alŭ Bisericeĭ.... Domnitorulŭ Nic. Mavrogheni, aflândŭ la Bucurescĭ înaintarea nepotuluĭ sĕŭ la Logofeţie, a ḑisŭ la Spătărie înaintea boerilorŭ valahĭ: «Ce! unŭ tênĕrŭ, care cu doĭ-treĭ anĭ înainte purta scufie roşă, să se facă Logofĕtŭ!» Şi a scrisŭ totŭ aşia şi patriarhuluĭ Procopie; se vede că nu 'ĭ-a plăcutŭ că nepotulŭ sĕŭ a reuşitŭ să facă ceea ce elŭ n'a pututŭ, pe cândŭ şi elŭ a fostŭ dragomanŭ alŭ luĭ Capetan-Paşa. Ştefanŭ, vĕḑêndŭ scrisórea unchiuluĭ sĕŭ adresată Patriar-

huluĭ, a ḑisŭ; «Glumesce Vodă»..... Reisul n'a pututŭ găsi înscrisurile pentru cele 7000 de pungĭ ale Al. Ipsilante, şi a ḑisŭ luĭ Ştefanŭ că unchiulŭ sĕŭ N. Mavrogheni a minţitŭ; — Ştefan 'i-a rĕspuns, că Ipsilante încă de când era Vlah-Beĭ, a depusŭ baniĭ sĕĭ la Banca din Viena..... Demersurĭ se făceaŭ ca să se libereze din închisóre pe fiul şi ginerele luĭ Al. Ipsilante. S'aŭ făcutŭ garanţĭ: Postelniculŭ Teodorŭ, Clucĭarulŭ Racoviţă, ginerele Hatmanuluĭ Alex. Şuţu, zarafulŭ Lazarache şi eŭ (Athanasie Comnenŭ Ipsilante).....

«Domnulŭ N. Mavrogheni şi nepotulŭ sĕŭ Ştefanŭ aŭ pusŭ totulŭ în mişcare pentru ca ceĭ închişĭ să fie omorîţĭ, şi punéŭ sub ochiĭ turcilorŭ calomnia, că Al. Ipsilante a depusŭ la Viena 7000 miĭ de pungĭ... S'a cerutŭ arhereilorŭ ca să garanteze eĭ pentru persóna garanţilor de maĭ susŭ... s'aŭ întrunitŭ în consiliŭ şi aŭ ḑisŭ: «mâne să nu facemŭ garanţiĭ garanţilor» La observaţia arheriuluĭ din Kesaria: «Décă nu vomŭ garanta, fraţilor, ceĭ închişĭ vorŭ fi omorîţĭ şi noĭ vomŭ fi causa acestuĭ omorŭ», Arhier. din Kizicŭ a rĕspunsŭ: «ducă-se în urgia luĭ D-ḑeŭ». Numaĭ arhiereiĭ din Nicodemia şi din Arta se arĕtaŭ favorabilĭ, ceĭ alţĭ staŭ indiferenţĭ, de frica celorŭ doĭ Mavrogheni... In cele din urmă aŭ garantatŭ.. Tefterdarul, faţă cu Mehmet-Naifi Efendi, a adusŭ din închisóre pe Beizadea şi pe Logofĕtŭ, cărora le-a ḑisŭ să promită 1500 de pungĭ spre a fi puşĭ în libertate şi să-şĭ scape viaţa... După multe esitaţiunĭ, sciindŭ că n'aŭ de unde să plătéscă atâţia banĭ, aŭ promisŭ în fine, şi aŭ datŭ Tefterdaruluĭ un înscrisŭ iscălitŭ de eĭ amêndoĭ, că vorŭ plăti în treĭ câşturĭ 1500 de pungĭ; pe urmă Dómna Ecaterina, şi mama luĭ Ipsilante Alex. Smaragda, şi fiica Domnituluĭ Al. Ipsilante Raliţa şi mama Logofĕtuluĭ Alex. Manu, Zamfira, aŭ datŭ şi ele unŭ înscrisŭ, garantând că vor plăti cele 1500 de pungĭ; s'aŭ liberatŭ din închisóre Beizadéua şi Logofĕtulŭ Al. Manu, nóptea la 31 Augustŭ; apoĭ s'aŭ disigilatŭ şi tóte casele lorŭ... Beizadéua şi Logofĕtulŭ aŭ vêndutŭ totŭ ce avéŭ şi aŭ plătitŭ....

Manoli-Vodă a fostŭ făcutŭ prisonierŭ la Galaţĭ. Mavrogheni a scrisŭ Patriarhuluĭ Procopie, ca să scótă din funcţiile séle pe Mitropolitulŭ Ungro-Vlahieĭ, ca unulŭ ce s'a supusŭ Ruşilorŭ, şi să scótă *ecdosis* spre a se hirotonisi ca Mitropolitŭ alŭ Moldo-Vlahieĭ un altŭ, care să fie credinciosŭ Impĕrăţieĭ, şi pe care 'lŭ va găsi elŭ. Şi atâtŭ prin scrisorĭ câtŭ şi prin graiŭ viŭ declară pe Manoli-Vodă de *hainŭ*, cu tóte că a fostŭ făcutŭ prisonierŭ fără voia sa. Vizirulŭ a primitŭ şi acéstă calomnie, cu tóte că scie că cele maĭ multe din câte îĭ scrié sunt minciunĭ şi calomniĭ. Mavrogheni, după ce a priimitŭ patriarhicésca *ecdosis* a îndemnatŭ pe episcopulŭ Rŏmniculuĭ şi pe alŭ Buzĕuluĭ, să priméscă mitropolia Ungro-Vlahieĭ; aceştia n'aŭ vrutŭ să priméscă, şi aŭ fostŭ lăsaţĭ liberĭ numaĭ după ce ĭ-aŭ datŭ: episcopulŭ Rŏmniculuĭ 30 de pungĭ şi celŭ alŭ Buzĕuluĭ 20 de pungĭ.

Despre cele întêmplate în 1789, maĭ scrie acelaşĭ autorŭ:

.... «Mavrogheni, după ce a stinsŭ tóte obiceiurile, şi orânduelile ce existaŭ în Vlahia, a rĕsturnatŭ, a tulburatŭ şi a încurcatŭ tóte *obiceiurile naţieĭ grecescĭ celeĭ fórte vechĭ din Constantinopole*».

Despre domnia Mavrogheni amŭ aflatŭ scrisŭ cu mâna o mică însemnare, pe un ceaslovŭ, ce l'amŭ donatŭ Academieĭ în 1888 N-mbre:

... «Intr'acestĭ anĭ a făcutŭ Domnulŭ Nicolae Mavrogheni vodă pe toţĭ boerĭĭ

ceĭ marĭ surghiun peste mărĭ. Fostaŭ iarnă cu zăpadă de șépte palme. Muritaŭ caĭ și oĭ și ómenĭ păstorĭ *(nediscifrabilă)*... robĭ și nu se cunoscea unghia bouluĭ. Turcĭĭ mergea spre munte și venea. Vara aŭ robitŭ Moldova tótă. Aŭ robitŭ și țéra Unguréscă până la Brașov.

«Robitaŭ și óste nemțéscă; trecutulea în țéra turcéscă și iaŭ vêndutŭ multŭ norodŭ. Vĕdêndŭ Muscaliĭ acésta aŭ trimesŭ ajutor și aŭ gonitŭ pe Turcĭ.

«Milostiv Domnulŭ Mavrogheni aŭ păzitŭ acéstă țéră, nicĭ unŭ sufletŭ n'aŭ peritŭ.

... «Și întâiŭ măria sa aŭ fugitŭ, apoĭ după elŭ toțĭ Turcĭĭ. Venitaŭ Nemțĭ fórte mulțĭ și aŭ ședutŭ aci 4 anĭ și aŭ făcutŭ pace și s'aŭ dusŭ și aŭ venitŭ și Boerĭĭ ceĭ surghiuniți și aú venitŭ iar Mihaiŭ Vodă domnŭ... la létu 92».

ANEXA LA PAG. 319

«Nell' istesso tempo tolse *(Vizirul)* al Sig. Heidelstein Inviato Svedese a Costantinopoli la guardia d' onore, e il *Reis Effendi* gli negò per ben tre volte l' udienza nell' atto, che il popolaccio mostrava un fierissimo sdegno, e minacciava fino di andare a metter fuoco al palazzo dell' ambasciata. Spedito un corriere a Stoholm coll' avviso di quanto avveniva, giudicò il Re dover dare alla Porta non meno che a tutte le altre corti un discarico del suo operato, con una memoria circolare concepita in questi termini:

«Il Re di Svezia cercando sempre di conservare i preziosi vincoli esistenti tra la sua Corona, e la Porta Ottomanna, riunendo gl' interessi del Sultano con quelli del suo popolo e del suo Rego, non ha mancato mai agli impegni contratti combattendo validamente per tre intere campagne in mare e in terra per salvar l' Impero Turco, e impedendo alle forze marittime Russe di transferirsi dal Baltico nell' Arcipelago, il che se fosse avvenuto, l' Impero suddetto, circondato da tante disgrazie, sarebbesi veduto sull' orlo di sua rovina. La Porta perciò avrebbe dovuto vedere con soddisfazione, che il Re dopo essersi dichiarato in favore di lei, in un tempo in cui le due più formidabili potenze d' Europa congiuravano in suo danno, e non tendevano a meno che rovesciare il trono del gran Signore avea date nelle conferenze, che hanno preceduta la sua pace colla Russia le più significanti prove delle premure ed attaccamento, che nutre per la prosperità della medesima. Quando il Re di Spagna si intrometteva a riguardo delle proposizioni fatte dalla Corte di Pietroburgo a S. M. Svedese, e gli pose per condizioni preliminari I. che la Russia dovesse far la pace nel tempo medesimo tanto colla Svezia, quanto colla Porta. II. Che la Crimea fosse assolutamente restituita a quest' ultima per rimetterne in possesso come in addietro il Kam de' Tartari. La Russia rapresentò, che altre Corti, ed in ispecie quella di Berlino rendeano co' loro maneggi sempre più difficile l' effettuazione di un tale accomodamento, e che perciò avea essa incaricato il Principe di Potemkin d' intraprendere una negoziazione particolare colla Porta senza l'ammissione di verun mediatore. Non volendo il Re sentir parole di pace separata il ministro Russo fece sotto il dì 20 Luglio la dichiarazione al Plenipotenziario Svedese, che la Russia avrebbe restituite all' Impero Ottomanno tutte le conquiste eseguite dalle sue armi di là dal Niester conforme al Trattato di Kainardgì, e che la Piazza di Bender con altre fortezze intermedie sarebbero demolite. Frattanto il Re ebbe la

disgrazia di perdere nella ritirata della sua flotta da Viburgo nove Vascelli di linea, e le di lui avanzate operazioni fin presso Pietroburgo furono frastornate dagli elementi, e da una serie di contrarie combinazioni. Il Re di Prussia stava tutto occupato a maneggiare una pace particolare tra la Casa d' Austria, e la Porta, e le potenze Marittime offerivano de' buoni uffizj, ma non supplivano al bisogno urgente di denari, e di armate, e l' impotenza assoluta in cui si trovava la Svezia di continuare la guerra; ed i soccorsi tanto solennemente promessi, che tutti mancarono a un tratto giustificano bastantemente la risoluzione a cui ha dovuto apprendersi S. M. Svedese. La guerra importava alla Svezia l' esorbitante somma di settanta milioni di piastre, e nella marina non vi erano rimasti che soli quattordici Vascelli di linea, e ciò non ostante S. M. Malgrado il desiderio unanime della nazione ricusava di sottoscrivere la pace alla conclusione della quale erano stati tolti tutti gli ostacoli. Già i Ministri Russo e Svedese si erano separati, ed il Re insisteva tuttora sopra i due punti di essere egli il solo e unico mediatore tra la Russia, e la Porta, e che la Crimes fosse puramente e semplicemente restituita. Per mezzo di tre successivi corrieri l' Imperatrice rigettò questi due articoli, e in ispecial modo il secondo, e il di lei ministro assicurò il Plenipotenziario Svedese, che la sua Sovrana non avrebbe ricusata la mediazione del Re, ma solo allorchè fosse stata conclusa la pace tra la Russia e la Svezia, e che in quanto alla Crimea essendole stata ceduta solennemente nel 1784 dalla Porta, che in seguito essa non avea offesa nè dirittamente, nè indirettamente, anzi l' era stata da quella intimata la guerra, avendola validamente difesa contro ogni replicato attacco; avea determinato di azzardar tutto priachè spogliarsi del giusto possesso di detta Penisola. Cedendo il Re a tali dichiarazioni, che vennero inserite ne' pubblici atti della negoziazione, ordinò la sottoscrizione della pace, ed insistè specialmente sulla condizione, che la Russia non si mescolasse più sotto alcun pretesto o quesito colore nel governo della Svezia, e sulla promessa autentica, che l' Imperatrice assicurasse alla Porta una pace non svantaggiosa, e di più, volle che non si facesse nessuna menzione del Trattato di Abò del 1742, che avea turbato l' effetto dell' alleanza conclusa tra la Svezia e la Porta nell' anno 1739, per il che l'alleanza suddetta veniva sempre più ad acquistare una maggior solidità. Ragioni sì positive e incotrovertibili non possono fare a meno di non convincere anche gli animi i più prevenuti, e il mondo imparziale potrà facilmente discernere, che, se il Re di Svezia fosse a tempo restato soccorso, a norma delle replicate sue instanze, e gli fossero state mantenute le promesse fattigli fino dal primo anno di Vascelli, soldati, e denari, non si sarebbe trovato nella fatale e dolorosa alternativa o di soccombere a una forza superiore, o a deporre quelle armi, che avea impugnate non meno gloriosamente per se stesso, che utilmente per l' Impero Ottomanno. — Constantinopoli 18 Novembre 1790. - *Heidelstein*».

ANEXA LA PAG. 325 şi 429

Publicămŭ aci, ca anexe la studiulŭ despre administraţiunea ţĕreĭ Muntenescĭ sub Coburg, maĭ multe acte, orĭ estrase de acte, relative la administraţiune, orĭ la justiţie, la mônastirĭ, la comerciŭ, bresle, etc.

Iată-le:

Către Divanŭ,

Jăluescŭ bunătăţiĭ d-vóstră, că eŭ âncă fiindŭ nevrâstnicŭ, răposase părinţiĭ meĭ şi rămăsesemŭ sub stăpânirea mameĭ ceĭ vitrege, căreĭa, după fóia ce se vede, i-se împlinise tótă zestrea de unchiulŭ mĕŭ Dumitru, în care fóĭa se cuprinde, că aŭ rămasŭ dietă dela părinţiĭ meĭ, măcarŭ şi de o tăgâduescŭ, şi reposândŭ şi mamă mea cea vitregă, m'aŭ lăsatŭ la unŭ cumnatŭ alŭ meŭ, Gheorghe Elefteriu, lăsându-ĭ şi o vie cu rodŭ, căruĭa ce va agonisi să plătéscă *la dascălŭ să învĕţŭ carte* şi, învĕţându numaĭ unŭ anŭ, sciindŭ meşteşugulŭ cojocăriĭ, m'aŭ luatŭ dela carte să mĕ înveţe cojocăria, şi am slujitŭ fără de plată până am ajunsŭ în vêrstă, şi până a nu veni armia chesaricéscă, ca să'mĭ descoperŭ cele rĕmase dela reposaţiĭ părinţi m'amŭ dusŭ la Rusciuc, unde amŭ găsitŭ pe unchiu-meŭ Dumitru, carele era brigligiŭ, şi apucându'lŭ cu strînsóre de rĕmasele tătine-mĕŭ, elŭ, ca să nu rĕmâe de negustoriĭ, mergêndŭ la Ţarigradŭ, mi-aŭ datŭ nesce zapise ale părinţilorŭ meĭ, ca să stăpânescŭ lucruriĭ de ale părinţilorŭ meĭ, adecă o vie de la Gheorghe Elefteriŭ, care vie este a mumă-miĭ de zestre, împreună cu casele celé marĭ ot. mahalaua Lucaciŭ, i unŭ zapisŭ de tal. 1.377, banĭ 6, datorie bună, cu dobânda lor, după cum se va vedé şi zapisele la cercetarea ce ne se va face, cum şi pentru oca 700 céră, iarăşĭ o cerŭ dela Cârstea şi de la Gheorghe, pentru care mĕ rogŭ cinstituluĭ Divanŭ să mi se facă dreptate cu împlinire, şi ce va fi mila d-vóstră. — Pré plecatulŭ d-vóstră *Mihaiŭ* sin reposatuluĭ *Craia Bogasier.*

Dela Divanŭ,

Vatav. de păharniceĭ cu părinţiĭ dela care are a cere pereusia, să-ĭ înfăţisezĭ la judecata departamentuluĭ, unde, de împreună cu ceĭ-l-alţĭ boerĭ să fie şi d-luĭ stolnicŭ Dumitrache, ca să cerceteze şi să ne facă anafora. 1789, Decemvre 2. (Cod. XVIII, Fil. 1).

Către cinstitulŭ Divanŭ al principatuluĭ ţĕrĭĭ Românescĭ, dela departamentulŭ judecăţiĭ.

Prin mum-basîrlîculuĭ maĭ susŭ numituluĭ zapciŭ, se înfăţişară la judecată Mihaiŭ (ce până acum aŭ fostŭ nevrâstnicŭ), sin Craia Bogasier cu Gheorghe Lefteriu, cerêndu'ĭ o vie din Délul Negovanilor sud. Saac, care, după mórtea părinţilorŭ luĭ, aŭ fostŭ primit'o Gheorghe prin zapisŭ ce se vĕḑu, cu lét. 1778. Ghenarie 1. Datŭ la mâna luĭ Dumitru ot. Tetova, fratele mortuluĭ Craia şi unchiu luĭ Michaiŭ, cu tocméla ca să o lucreze în optŭ anĭ, şi să iea rodulŭ, iar la sorocu să'ĭ o dé lucrată, vie roditóre împreună cu tóte dichisele, şi vasele vieĭ câte pe anume sunt la zapisŭ scrise, şi fiind-că după acelŭ sorocŭ de anĭ optŭ aŭ trecutŭ până acum alţĭ anĭ treĭ, i-ceru Mihaiŭ socotélă de cheltuială ce aŭ făcut'o şi venitulŭ vieĭ; aşişderea cu altŭ zapisŭ dintr'acelaşĭ anŭ 1778, Decemv. 15, i-maĭ ceru luĭ Gheorghe Lefteriu banĭ părintescĭ tal. 1376.60, ce i-aŭ fostŭ primitŭ, iar prin mâna numituluĭ Dumitru, unchiu luĭ Mihaiŭ; întrebându-se şi Gheorghe Elefteriu, nu tăgădui, nicĭ datoria, nicĭ aşeḑĕmêntulŭ vieĭ, arĕtându-se bucurosŭ, ca să facă teslim şi să-şĭ iée şi zapisele, âncă şi socotéla vieĭ pe treĭ anĭ de cheltuială şi venitŭ iarăşĭ fu primitorŭ să'ĭ o dée, pentru

care şi dela judecată aşa să hotârésce, ca Gheorghe, Lefteriu după zapise să-şĭ plinéscă tótă datoria, însă pentru vie la ceĭ treĭ anĭ, fiindŭ Gheorghe sameşŭ să-şĭ tragă cheltuială, după vremĭ, cu dobândă la ţeciuială şi să se plătéscă şi haculŭ pentru ostenéla luĭ, peste tóte ..... şi asupra luĭ Chiriţă Cupeţul care prin vechiulŭ, fiu sĕŭ Costandin fu la judecată faţă, cerêndu'ĭ Mihaiŭ casele tătâne-sĕŭ ot. mahalaua Lucaciŭ, iar Vechilulŭ luĭ Chiriţă arată zapisŭ cu létŭ 1774, Decemvre 3, iară a luĭ Dumitru Tetové, unchiu luĭ Mihaiŭ, vênţêndŭ acele case luĭ Chiriţă în tal. 1100, de sunt anĭ 15, cu tóte acestea fiindŭ-că acum se află în vêrsta cea după pravilă, are dreptate să-şĭ caute părintésca moştenire, dar fiindŭ-că vênţĕtorulŭ, adecă Dumitru, unchiu luĭ Mihaiŭ, măcarŭ că locuesce la Tetova, dar înţelese judecata, ca alişverişulŭ este în ţéră precum şi în anulŭ trecutŭ, aŭ fostŭ aicĭ negustorindu-se, iar de acéstă dată pentru ale răsmiraţĭ întêmplărĭ lipsesce, carele face trebuinţă a fi faţă ca să îndestuleze judecata, cu ce volnicie aŭ vîndutŭ casele, orĭ după dietă saŭ învĕţătura mortuluĭ, séŭ velnicitŭ de vre-o judecată? ci acésta diafora a caseĭ se va maĭ zăbovi până va fi şi unchiulŭ sĕŭ faţă, şi atuncĭ se va face cea maĭ cu temeiŭ hotărîre a judecăţeĭ, iar de se va întêmpla unchiuluĭ sĕŭ sfârşitŭ acolo, atuncĭ Mihaiŭ va aduce doveţĭ de mórtea unchiuluĭ sĕŭ, şi iérăşĭ, cu alta teorie a judecăţiĭ se va face izbrănire, iér cea de sĕvârşitŭ hotărîre pentru tóte rĕmâne a se face de către cinstitulŭ Divanŭ. — 1789, Decembrie, 2. (Cod. XVIII, Fil. 2—3).

Dela Divanulŭ Principatuluĭ ţĕriĭ românescĭ.

Cu acéstă anafora de judecată şi hotărîre ce aŭ făcutŭ departamentulŭ judecăţeĭ, înfăţişindu-se şi la marele Divanŭ Mihaiŭ cu Gheorghe Elefteriu şi cercetându şi noĭ pricina de isnóvă cu amăruntulŭ, amŭ găsitŭ dréptă şi cu cale judecata departamentuluĭ şi câtŭ pentru vie hotărésce Divanulŭ, să o facă zaptŭ Mihaiŭ, şi să o stăpânéscă ca a luĭ bună chironomie dela părinţĭ, urmândŭ pentru socotéla roduluĭ şi a cheltueleĭ din treĭ anĭ, şi ostenéla luĭ Gheorghe precumŭ departamentulŭ aŭ găsitŭ cu cale, şi pentru ca să aibă Mihaiŭ îngăduială până va veni unchiulŭ sĕŭ, şi atuncĭ teorisindu-se pricina casiĭ se va hotărî, cum şi pentru banĭ să dâ şi însu-şĭ Gheorghe datorŭ, numaĭ arétă, că din întêmplările acestor cunoscute vremĭ trecute de rĕsmeriţă, aŭ scăpătatŭ, aŭ păgubitŭ, şi aŭ perdutŭ, nu numaĭ aceştĭ banĭ a acestuĭ copilŭ, ci şi aĭ altorŭ negustorĭ, care l'aŭ împrumutatŭ pe dênsulŭ după vremĭ, pentru care la létulŭ 1786 s'aŭ făcutŭ cercetare din poruncă domnéscă pentru acésta, şi arétă la Divanŭ anafora a judecătorilor de atuncĭ, în care se coprinde datoria luĭ de tal. 6605, unde înfăţişindu-se atuncĭ şi datorniciĭ luĭ, şi atâtŭ din tacrirulŭ însuşĭ alŭ datornicilor, câtŭ şi din cercetarea ce în multe chipurĭ şi în multă vreme aŭ făcutŭ judecătoriĭ, pliroforisindu-se că starea luĭ este fórte próstă şi că maĭ multŭ nu póte da decâtŭ tal. 500 pe anŭ la toţĭ, aŭ făcutŭ judecata hotărîre, după pravilă, ca să nu-lŭ supere datornicii ce aŭ luatŭ dela dênsulŭ maĭ multŭ, decâtŭ a lua cu analoghie toţĭ aceĭ tal. 500 pe anŭ; decĭ cunoscutŭ fiindŭ, că Gheorghe nu are aceştĭ banĭ gata să-ĭ plătéscă acum cu nicĭ unŭ felŭ de chipŭ, aŭ hotărîtŭ Divanulŭ că de va vrea Mihaiŭ a intra şi elŭ la analoghia acelor tal. 500 pe anŭ împreună cu ceĭ-l-alţĭ datornicĭ, să aibă zapciulŭ celŭ orânduitŭ a împlini pe totŭ anulŭ analogulŭ ceĭ vine dintre ceĭ tal. 500 la suma de tal. 1376 banĭ 60 ce are a lua cu dobânda lor, până i se va plătiĭ toţĭ baniĭ, iar ne primindŭ să fie îngăduitorŭ până va veni unchiulŭ sĕŭ, carele aŭ avutŭ asuprăşĭ aceştĭ banĭ aĭ luĭ Mihaiŭ dela

carele i se cade mai multŭ luĭ Mihaiŭ a'şĭ căuta acéstă pereusie, ca dela unulŭ ce în mâna luĭ aŭ fostŭ şi să-lŭ apuce pe unchiulŭ sĕŭ de dreptatea ce are, ca să-ĭ plătéscă toţi banii deplinŭ, capetele câtŭ şi dobânda şi apoĭ unchiu-sĕŭ îşĭ va căuta cu acestŭ Gheorghe Elefteriŭ la care elŭ i-aŭ datŭ. 1789, Decembrie 20. (Cod. XVIII, Fil. 4—5).

Dimitrache Ghica, Ban; Rad Slătinénul, Vornic; Manolache Grădişténu, biv. vel. Vist; Marchelius, Ofichél împĕrătescŭ.

*

După jalba luĭ Gheorghe Manicat Safran vechilulŭ luĭ Ioan Cincu dela Sibiŭ, pentru datoria ce are a lua dela rĕposatulŭ serdar Zamfirache şi după orderulŭ pré înaltuluŭ prinţipŭ, îĭ cerea jăluitoruluĭ, s'aŭ trecutŭ zapisulŭ înapoĭ la condică sub No. 5. Iar pentru avutulŭ numituluĭ rĕposatŭ s'aŭ datŭ poruncă şetrariuluĭ Angheli, care are lucruri de ale aceluĭ rĕposatŭ, cum şi alţiĭ ce va fi maĭ avêndŭ să nu le dée niměnuĭ, nicĭ altor datornicĭ să nu să plătéscă până va lua isprăvire acé-tă datorie, care are a se căuta când va fi şi fiulŭ, să-lŭ dée Zamfirache faţă, fiindŭ că acum lipsesce, de care lucruri ce sunt la şetrariŭ Angheli, aŭ datŭ şetrariulŭ adeverinţă la Divanŭ.

*

Stan Hergheligiu ot satulŭ Ciumaţi sud Ilfov cu sărdarulŭ Ioniţă Sefendachi pentru o iapă cu tacâmulŭ eĭ, i douĕ puştĭ şi unŭ brâŭ, care s'aŭ hotărîtŭ a le plăti sărdarulŭ în sorocŭ de o lună.

*

S'aŭ datŭ porunca Divanuluĭ către Dumitru Slătinénu pentru o cutie cu scule a d-luĭ Ioniţă Fălcoianu care se afla la dênsulŭ, să o dé. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'aŭ făcutŭ volnicie la jalba luĭ Drăganŭ ot. Neculescĭ sud. slam. Rŏmnic. pentru 156 oĭ ce i-s'aŭ luatŭ cu porunca spătaruluĭ Chiani(?) şi la înfăţişarea ce aŭ avutŭ cu spătaru la d-luĭ vel. vist, aŭ arĕtatŭ că plata acelorŭ oĭ este asupra luĭ Costandin Iarca i asupra păharniculuĭ Dedulescu, ce aŭ fostŭ ispravnicŭ, să-ĭ înfăţişeze înaintea ispravnicilorŭ de acum, şi de la cine va rĕmânea orĭ să înplinéscă, séŭ să-ĭ aducă pe toţi la Divanŭ. — 1790, Ianuarie, 21.

*

S'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel. vist. ca să pue să se facă catastihŭ de rădicătură de oieritŭ, că are nădejde Divanulŭ a se da poruncă dela pré Inaltulŭ Principŭ. — 1790, Ianuarie, 25.

*

S'aŭ datŭ poruncă la d-luĭ vel. agă pentru Zamfirŭ vĕtafu de cârciumarĭ, ce aŭ muritŭ făr de a nu avea copiĭ séŭ soţie, ca înpreună cu unulŭ din d-lorŭ boerĭ epitropĭ şi cu starostea de negustorĭ, să facă catagrafia de totŭ rĕmasu luĭ, înscinţândŭ şi Divanuluĭ, şi acelé să stee spre a nu să hrăpi de uniĭ alţiĭ. — 1790, Februarie, 7. (Cod. XVIII, Fil. 23).

*

Porunca care s'aŭ făcutŭ către starostea de negustorĭ în dosulŭ Jălbiĭ și Anaforatiĭ departamentuluĭ, ca să se vîndă la mezatŭ treĭ moșiĭ din sud. Telcormanŭ, anume Balacii: i Gugulésca și Zimbrésca ale Dumné-eĭ Catrina stolc. Bălăcéncăi.

Veĭ vedea anaforaua ce aŭ făcutŭ către Divanŭ dumnélorŭ boeriĭ judecătorĭ aĭ departamentuluĭ, pentru care Divanu-ți poruncesce, să facĭ mezatŭ acestorŭ moșiĭ, după obiceiŭ, întru auḑulŭ tuturorŭ, avêndŭ de scire și ceĭ care li se cuvine a sci de vêndarea acestorŭ moșiĭ; pentru care dintr'acestea nu va fi cunoscutŭ suma stînjenilorŭ se va face alegere la ța̧a loculuĭ, și pe acea sumă ce va eși va numĕra mușteriu și cusuru banilor, și dară sĕvêrșindu-se mezatulŭ să arĕți Divanuluĭ pentru buna stăpânire, după obiceiu. — 1790 Febr. 9.

*

Pitac către pré sfinția sa părintele Mitropolitŭ a trimite să aducă pe preoții dela satu Luica din jud. Ilfovŭ, carĭ s'aŭ arĕtatŭ cu înpotrivire și nesupunere la porunca Divanuluĭ la cartea de blastemŭ, ḑicêndŭ și cuvinte de hulă.— 1790, Februarie, 9. (Cod. XVIII, Fil. 26).

*

S'aŭ făcutŭ cartea Divanuluĭ către Dumnéluĭ judecătoru ținutuluĭ Branuluĭ ce este subt comanda al Comitatuluĭ Haromsechiu, după jalba Bratuluĭ sin Caraiman, i Voicul Moja și cu alți locuitorĭ dela satulŭ Talea din sud. Prahova pentru Bucur Cărbacea, i Coman Tișcă, i Radul și Ion sin Popa Tișcă, și alți tovarăși aĭ lorŭ dela Moeciu din hotarulŭ Branuluĭ, ținutulŭ Brașovuluĭ, cum că în anulŭ trecutŭ le-aŭ luatŭ dela o stână din muntele Dichiu 700 de oĭ, 1500 ocă brânză, 150 ocă sare, 100 ocă mălaiŭ și o căldare, Divanulŭ îlŭ poftesce a le căuta judecata. — 1790 Febr. 18.

*

După anaforaua starostieĭ pentru talerĭ 110 ce are a lua logofĕtulŭ Dragomir dela cumnatu-sĕŭ Ioniță Polcovnicu, care lipsesce la Țarigrad, avêndŭ Polcovniculŭ o clironomie la starostie, după doveḑile ce aŭ avutŭ, că cu adevĕratŭ are a lua, s'a datŭ poruncă starostieĭ de neguțătorĭ, ca să-ĭ dea acestĭ banĭ din partea aceluĭ Ioniță și banii *să-ĭ dea de argintŭ.* — 1790, Februarie, 18. (Cod. XVIII, Fil. 31).

*

S'aŭ făcutŭ pitacŭ la boeriĭ epitropĭ, după arĕtarea dumnéluĭ vistierulŭ Grădișténu, pentru unŭ *Ianache Dascălu, ce aŭ muritŭ fără de clironomĭ,* ca să cerceteze de avutulŭ luĭ și să-lŭ ié la epitropie, dândŭ adeverință la mâna dumnéluĭ vistieriŭ, din care să se scótă cheltuiala îngropării, i pomenirile ce se vor fi făcutŭ. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII, Fila 30—49).

*

S'aŭ făcutŭ pitacŭ la pré Sfinția Sa părintele Mitropolitŭ după orderulŭ pré Inaltuluĭ prințipŭ dela 27 ale luneĭ aceștia, pentru patru inele ce cunósce Mihalache Medelniceru Dedulescu dintre lucrurile ce s'aŭ furatŭ dela Slam Rŏmnic, care inele sunt în păstrare la dumnéluĭ Staab Auditoriŭ, să trimită cu vătafulŭ

de Divanŭ numitulŭ Medelnicer, ca să priméscă jurămêntŭ, că acele inele sunt ale luĭ, şi să aibă rĕspunsŭ Divanulŭ, ca să răportuiască pré Inaltuluĭ prinţipŭ, ca după jurămêntŭ să i se dée inelele. 1790, Februarie 19. (Cod. XVIII. Fila 30--50).

*

Porunca ce s'aŭ făcutŭ din dosulŭ jălbiĭ Vlădicaĭ Zehnos epitropulŭ mônăstiriĭ Colţiĭ pentru moşia Comarnic, la Ispravnicii Prahoviĭ, după ifosulŭ ce s'aŭ făcutŭ şi la stolniculŭ Niculescu pentru moşia luĭ Alexandru Vodă Ipsilante.

Veţĭ vedea jalba ce aŭ datŭ la Divanŭ Sfinţia Sa părintele Zehnos epitropulŭ Colţiĭ, pentru care să poruncesce dumnévóstră, ca să daţĭ în scire acelor părinţĭ, să se scóle cu sineturile vechĭ ce aŭ ţisŭ, că aŭ pentru acéstă moşie, şi nu le-aŭ arĕtatŭ, ca să vie la Divanŭ să se judece şi până a se judeca moşia să o aibă mônăstirea întru stăpânirea sa precumŭ, aŭ stăpânit-o din vechime, care să facă zaptŭ acum cu ajutorulŭ dumnévóstră, să o ţie şi să-ĭ ié venitulŭ, şi după ce vor veni şi se vor judeca, Divanulŭ va hotărî dreptatea cuĭ se va cădé. 1790, Februarie, 19. (Cod. XVIII, Fila 33).

*

S'aŭ vĕţutŭ la Divanŭ însciinţarea ce facĭ, Pré Sfinţia Ta, de pricina comisuluĭ Bărcănescu cu Smaranda Maniĭ soţia sa, ci câtŭ pentru baniĭ de zestre, veĭ sci Pré Sfinţia Ta, că silindu-se comisulŭ Bărcănescu i-aŭ împlinitŭ pe toţĭ, dându-ĭ la mână de obrazŭ vrednicŭ de credinţă, asemenea şi pentru baniĭ ce aŭ fostŭ hotărîtŭ de Divanŭ ca să dea pe tótă ţiua cheltuiala numiteĭ soţieĭ séle, aŭ împlinitŭ dintr'înşiĭ, şi cusurulŭ ce va maĭ fi ĭlŭ va împlini şi pe acela, cum şi pentru hainele şi sculele zestreĭ, fiindŭ-că comisulŭ arétă, că le are la Braşovŭ, cu puţină îngăduială le va aduce şi elŭ va fi silitŭ a face isbranire pentru totŭ cusurulŭ zestreĭ, ce să face însciinţare Pré Sfinţieĭ Tale pentru acésta, ca să fie sciutŭ, că de acuma înainte nu maĭ este comisulŭ Bărcănescul datorŭ a maĭ purta cheltuiala pe tótă ţiua, ci rĕmâne ca de către rudele d-luĭ dinpreună cu d-eĭ să dée baniĭ unde vor găsi locŭ sigurŭ să âmble cu dobândă, ca dintr'acea dobândă să-ĭ scóţă d-luĭ cheltuiala hraneĭ şi a trebuinţelor ce va avea; iar pentru darurile dinaintea nunţiĭ, fiind-că comisulŭ face apelaţie, se va face cercetare; cu tóte acestea fiind-că tréba vedemŭ că s'aŭ înlesnitŭ până aicĭ Divanulŭ cere dela Pré Sfinţia Ta, să ni se trimiţă însăşĭ cartea despărţireĭ, aicĭ, la Divanŭ, ca şi acesta să o dea la al 3-lea obrazŭ, până va împlini Bărcănescu tóte cele drepte ale soţieĭ séle, să nu maĭ găséscă şi cu acésta pricină de prelungire. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 32).

*

După anaforaua dumnéluĭ vel spăt. şi al judecătoruluĭ spătăriĭ, pentru pricina judecăţiĭ, ce are Constantin Dedulescu postelnicelŭ, i doĭ fraţĭ aĭ luĭ anume Stan i Niţul cu unŭ Gheorghe Opincă, ce aŭ fostŭ căpitanŭ, pentru unŭ frate al lor ce l'aŭ omorîtŭ numitulŭ căpitanŭ cu slujitoriĭ, şi i-aŭ luatŭ armele i 500 galbenĭ ce-ĭ aŭ avutŭ în chimirŭ, după care ucidere fugindŭ la unŭ bim-başa dela Curtea de Argeşŭ, cu mijloculŭ aceluĭ bim-başa aŭ apucatŭ pe Constandin ca să-ĭ dée zapisŭ, că mórtea aŭ fostŭ din pricina lor, iar Gheorghe Opincă nu este vinovatŭ, şi nevrêndŭ a da acelŭ zapisŭ era să-şĭ primejduiască şi viaţa şi aŭ datŭ lucrurĭ de tal. 460 de şi-aŭ scăpatŭ viaţa, de care acésta aŭ datŭ măr-

turie Dumitrache Hurmuzoglu, că prin mâna luĭ s'aŭ datŭ aceste de şi-aŭ scăpatŭ viaţa, şi s'aŭ găsitŭ cu cale a-ĭ plăti Gheorghe aceştĭ banĭ, i armele să le dée, cum şi pentru 500 galbenĭ, de vor puté face jurământŭ Constandin i Nitul fraţiĭ mortuluĭ, că atuncĭ la mortŭ aŭ fostŭ aceĭ galbenĭ cu adevěratŭ, şi nu i-aŭ luatŭ eĭ, şi să-ĭ plătéscă Gheorghe Opincă cu slujitoriĭ aceia, iar pentru ucidere pricinuindŭ Gheorghe că elŭ aŭ fostŭ trimisŭ cu poruncă să-ĭ ridice şi neavêndŭ, supunere, întêiŭ mortulŭ aŭ datŭ întrênşiĭ, şi apoĭ aŭ datŭ eĭ de l'aŭ omoîtŭ, fiind-că între céta mortuluĭ aŭ fostŭ unŭ Nica Untarul, de va da mărturie acelŭ Nica, că întêiŭ mortulŭ şi cu frate-sĕŭ aŭ sloboditŭ focurĭ în Gheorghe atuncĭ se va micşora vina uciderii, iar când nu va mărturisi într'acestŭ chipŭ Nica Untarul, se vor pedepsi după pravilă; la care acésta se arétă în anafora, că aŭ rĕmasŭ amêndouĕ părţile mulţămiţĭ, după care s'aŭ făcutŭ şi dela Divanŭ întărire, dându dumnéluĭ vel spătarŭ, şi prin cuvêntŭ la Divanŭ mărturie, că sunt mulţămiţĭ, ca să se urmeze întru tóte asemenea, şi să poruncesce dumnéluĭ vel spătarŭ a împlini tal. 460 şi armele, iar pentru galbenĭ să ducă pe Nitul i Constandin fraţiĭ mortuluĭ a săvêrşi jurământŭ, şi jurându să împlinéscă şi galbeniĭ, iar neputêndŭ jura, să nu se supere, cum şi pentru fapta uciderii să se aducă şi acel Nica Untarul la jurământŭ şi de va putea jura séŭ nu, să însciinţeze, ca să se facă cea de săvêrşitŭ hotărîre a osîndeĭ pentru fapta uciderii, după pravilă. 1790, Februarie 22. (Cod. XVIII, Fila 36).

*

După jalba luĭ Procopie Esarhu pentru a scóte pe egumenu mônăstiriĭ Căşciórele, s'aŭ orînduitŭ dela Divanŭ, că părinţiĭ Sfete Goreni carĭ se afiă aicĭ, ca una ce şi acéstă mônăstire este închinată acolo, să cerceteze pricina şi să aréte Divanuluĭ de pricina acésta. 1790, Februarie 26.

*

Treĭ cărţi la Sl. Rŏmnic, Buzĕŭ, Ilfov, pentru lude 18, ce aŭ fugitŭ dela ocnele Moldoveĭ.

Dumnévóstră Ispravnicilor ot sud sac sănĕtate, vĕ facemŭ în şcire că dela ocna ot Moldova, la 7 ale luneĭ aceştia aŭ fugitŭ aceştĭ maĭ josŭ numiţĭ 18 fugarĭ anume Nica, Stan, Ivan, Cicol, Dimitrie, Tiinova, Hristodor, Dimitrie, Ştefişoglu, Diamandi, Ionandi, Stancul Stoil, Atanasie Mitré, Mateiŭ Stoica, Vasile Dobre, Simion Sandul, Petru Novăştit, Constandin Stanciu, Slavul Tudor, Ştefan Ioan, Petre Constandin, Nicolae Catezioglu, pentru care Divanulŭ vĕ poruncesce strașnicŭ, să cercetaţĭ în totŭ judeţulŭ, de faţă şi pe sub cumpĕtŭ, ca de se va fi întîmplatŭ a veni aicĭ în partea loculuĭ aceştĭ fugarĭ şi se vor fi aflându tăinuiţĭ, orĭ toţĭ, orĭ dintr'înşiĭ, să aveţĭ a-ĭ dovedi, şi prinḑêndu-ĭ, să aveţĭ a înşciinţa Divanulŭ numaĭ decâtŭ. 1790, Aprilie 8. (Cod. XVIII, Fila 85).

*

S'aŭ făcutŭ poruncă cu zapciŭ armăşescŭ către cămărașŭ dela ocna Slănic, ca să pue pe unŭ Petre sin Popa Manea ot Baciu ce s'aŭ găsitŭ canon în ocnă. 1790, Aprilie 12.

*

Anaforaua departamentuluĭ de Cremenalion pentru ţiganiĭ Domnescĭ, carĭ se amestecă cu cununiĭ uniĭ fără de ştirea stăpânuluĭ lor, alţĭ cu sciinţă de boeriĭ

ce aŭ ţiganĭ, şi cerŭ la acésta cum să urmeze, orĭ după pravilnicésca condică séŭ după cum va porunci Divanulŭ? s'aŭ făcutŭ rĕspunsŭ dela Divanŭ, că pravila are a se urma, însă acestŭ felŭ de pricinĭ să aibă a le cerceta deosebitŭ şi să le aréte Divanuluĭ, şi pentru fieşcare se va face judecată şi hotărîrea eĭ. 1790, Aprilie 12.

*

S'aŭ datŭ poruncă la boerĭĭ epitropĭ pentru casa vistieruluĭ Racoviţă, fiindcă slugerĭŭ Palada ce este epitropŭ fiindŭ economŭ rĕŭ, să se scóţă şi să i-se iée socotéla neîngâduindu-lŭ a se maĭ amesteca, la care luare de sémă să fie şi să se dée de şcire şi clucerului Racoviţă, la care să fie zapciŭ, vătaful eĭ de paharnic. 1790, Aprilie 17.

*

După anaforaua starosteĭ de negustorĭ prin care cere şi se rógă pentru obiceiulŭ telalîculuĭ, ce este orânduitŭ pentru starostea şi pentru telalĭ, a nu se strica şi a da poruncă cum să urmeze, că-lŭ apucă pe dĕnsulŭ telaliĭ, pentru lucrurile ce aŭ vêndutŭ ale casiĭ vorniculuĭ Creţulescu, căcĭ după jalba clucerului Istrate Creţulescu se porunceşce a nu se scădea din banĭ nimicŭ, s'aŭ datŭ poruncă iarăşĭ la starostea, că la tóte cele-l-alte are să se urmeze obiceiulŭ, iar numaĭ dela casa acestuĭ boerŭ să nu iée nimicŭ, căcĭ se află în distihie, şi să nu se facă nicĭ o scădere banilor. 1790, Aprilie 17. (Cod. XVIII, Fila 102).

*

Hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ anaforaliĭ departamentuluĭ la pricina mahalagiilor dela St. Gheorghe vechiŭ cu Mitul Croitoru Dărstorén pentru o prăvălie ce aŭ cumpĕrat-o între eĭ, şi nu-lŭ primescŭ, şi cerŭ a se da luĭ Stan Zăbunaru, după a lor cerere s'aŭ hotărîtŭ a întórce banĭĭ Stan Zăbunaru Mituluĭ şi să rĕmâe prăvălia luĭ.

S'aŭ judecatŭ şi la marele Divanŭ Mitul Croitoru cu Stan Zăbunaru pentru protimisis a acesteĭ prăvăliĭ, unde faţă fiindŭ şi preoţiĭ vecinĭ şi mahalagiiĭ în Divanŭ şi întrebaţĭ fiindŭ, toţĭ cu o gură respunseră, că pe Stan îlŭ voescŭ de cumpĕrătorŭ, fiindŭ crescutŭ întru acéstă prăvălie, pământénŭ de aicĭ, şi însuşĭ pricinuitorŭ cu trudă şi paza luĭ de aŭ scăpatŭ numita prăvălie întru acéstă trecută vreme din mânile Turcilor ne stricată, la care aŭ şi cheluitŭ de aŭ făcutŭ câte unŭ merimetŭ şi aŭ apărat-o de Turcĭ, şi aŭ trasŭ tóte angariile eĭ, şi deosebitŭ vĕdurămŭ şi adeverinţa eclesiarhuluĭ bisericeĭ domneşcĭ dela Aprilie 21, cum că maĭ multŭ primescŭ pe Stan Zăbunaru decâtŭ pe numitulŭ Mitul; decĭ Divanulŭ aŭ hotărîtŭ Stan Zăbunaru să stăpânéscă prăvălia cu pace, întorcêndŭ banĭ Mituluĭ Croitoru, pentru care i s'aŭ datŭ dela Divanŭ acéstă întărire. 1790, Aprilie 24. (Cod. XVIII, Fila 116).

Gheneralŭ Entenberg Felmarşal lieutenant.
Racoviţă consilierŭ
Marchel ofiţialŭ împĕrătescŭ.
Filaret Rŏmnicénu.
Dumitrache banŭ.
Radu Slătinénu.
Manolache Grădişténu.
Constandin Ştirbeiŭ.
Mateiŭ Fălcoianu.
Dumitrache logofĕtŭ.

*

Porunca ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ jălbiĭ clirosuluĭ bisericilor domnescĭ.

Cu cale fiindŭ jalba şi cererea clirosuluĭ bisericilor domnescĭ, poruncesce Divanulŭ, ca datorŭ să fie orĭ-care chiriaşĭ ce are verĭ-ce namestie pe loculuĭ bisericilor, să aibă a da şcire bisericaşilor ca să iscăléscă şi bisericaşiĭ după obiceiulŭ lor la facerea din noŭ, orĭ la prefacerea, orĭ la schimbŭ, orĭ la vênḑare, afară din mezatŭ, la care acea potŭ avea bisericaşiĭ şcire din strigarea ce face telalulŭ întru auḑulŭ tuturor, căcĭ de nu va urma acesteĭ datoriĭ nu va fi temeinică vênḑarea, séŭ schimbulŭ ce vor face; dreptŭ aceea datorĭ să fie şi bisericaşiĭ a arĕta acéstă poruncă la toţĭ chiriaşiĭ, ca să aibă şcire maĭ nainte. 1790, Maiŭ 1. (Cod. XVIII, Fila 123).

Entenberg leitnant-feldmarschal, Rŏmnic-Filaret.

*

Primindŭ porunca Divanuluĭ, să aveţĭ a orândui dumnévóstră unŭ boerinaşi cu pracsisŭ, şi din poruncă, cu alţi meşterĭ lemnarĭ să mérgă la moşia Ogrezeniĭ a Ecaterini Fălcoenceĭ şi prin carte de blăstemŭ să facă dréptă preţuire caselor ce sunt făcute pe numita moşie de şătrariu d. *Antonie Fotino* soţulŭ numiteĭ Ecaterina, care sunt numaĭ de lemnŭ clădite şi învălite iar nu şi zidite, însă preţuirea se va face după starea în care se va fi aflândŭ acumŭ; şi să fie şi prin şciinţa amêndorora părţilorŭ, şi acea preţuire a orânduituluĭ de către dumnévóstră deîmpreună cu meşteriĭ lemnarĭ cercetându-se şi adeverindu-se cu iscăliturile dumnévóstră, să aveţĭ a o trimite la Divanŭ fără de zăbavă. 1790, Maiŭ 4. (Cod. XVIII, Fila 127).

*

Hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ în dosulŭ anaforaliĭ departamentuluĭ de Cremenalion la pricina luĭ Costandin pitariu cu Costandin Moldovénu pentrn neşte chimiruri cu galbenĭ.

S'aŭ cetitŭ la Divanŭ anaforaua, şi după atâtea doveḑĭ ce sunt arĕtate întru acéstă cercetare, nu rĕmâne îndoială cum că baniĭ acelor chimiruri sunt luaţĭ de Costandin, pentru care nicĭ este trebuinţă de a'l căzni, căcĭ numaĭ cu a mărturisi că 'ĭ aŭ luatŭ elŭ, şi a nu'ĭ da, nu este păgubaşilor acésta de nicĭ unŭ folosŭ, în vreme ce cunoscutŭ este una ca acesta, ce aŭ urmatŭ atâtea netrebniciĭ, că tóte acestea le-aŭ pusŭ înainte şi le-aŭ hotărîtŭ a le suferi cândŭ aŭ făcutŭ fapta acésta; Dreptŭ acea hotărésce Divanulŭ, ca totŭ avutulŭ luĭ orĭ baniĭ, orĭ haine, orĭ alte lucruriĭ, câte se vorŭ dovedi, orĭ la dênsulŭ, orĭ la acea précurvă, séŭ verĭ la cine, să se ia-e până la una şi să se dée spre împlinirea acestuĭ furtişagŭ de baniĭ la păgubaşĭ, afară de zestrea soţiiĭ luĭ, Maria, care este hotărîtă prin deosebita carte a pré sfiinţiiĭ sale părintele Mitropolitŭ; pentru care să porunceşce dumnévóstră judecătorilor departamentuluĭ, acésta să o cercetaţĭ cu totŭ felulŭ de mijlocŭ, atâtŭ dumnévóstră despre partea judecăţiĭ, câtŭ şi păgubaşiĭ să facă totŭ felulŭ de cercetare, ca să afle să dovedéscă, puindŭ şi pre acea pré curvă la cercetare cu înfricoşare ca să mărturiséscă adevĕrulŭ de avutulŭ luĭ Costandin, şi aşĭa dumnéluĭ vel armaş să facă împlinire. 1790, Maiŭ 6. (Cod. XVIII, Fila 133—135).

*

Porunca către vel. agă pentru pricina a douĭ băcanĭ ce aŭ reportuitŭ Divanuluĭ şi unŭ făinarŭ, că i-aŭ trimisŭ la lagăru dela Herăşci şi la Ialomiţa;

după porunca Divanuluĭ i-saŭ poruncitŭ, ca câţĭ în voia lor nesiliţĭ vorŭ a merge, să-ĭ trimiţă ântâiŭ la Ecselenţia sa ghenăralulŭ, ca să aréte la ce lagărŭ mergŭ, şi să li se dée cărţile Ecselenţeĭ séle la mânĭ, spre a nu se supĕra de către nimenea. — 1790, Maiŭ, 8. (Cod. XVIII, Fil. 139).

*

Porunca cu mumbaşir către cămăraşu dela ocna Teléga ca să pue pe Gheorghe Ploeşténul şi Ienache Delhiu, ucigaşiĭ luĭ Vasile Holteiu dela Ploescĭ, i pe Voinea sluga luĭ Tudor Pitén căpitanu, ucigaşiĭ luĭ Ioan, Barbatu Eftincăi ot. Mogoşoia, dându adevĕrinţă mumbaşiruluĭ. — 1790, Maiŭ, 17.

*

Volnicie cu mumbaşir Armăşeşcu, ca să pue în ocna Slănic pre Ştefan Uugureanu, Străinu ce aŭ făcutŭ înşelăciunĭ unora şi altora cu nume de datoriĭ şi i-aŭ mâncatŭ, atâtŭ la partea politicéscă câtŭ şi la partea ostăşéscă, şi mumbaşiru să aducă adevĕrinţă dela cămăraşŭ de ocnă, că l'aŭ făcut teslim, carele făr' de alŭ doilea poruncă să nu se slobódă.

*

Dela Divanulŭ principatuluĭ ţĕrĭĭ românescĭ.

Porunca către Costandin Zisul.

La 15 ale luneĭ luĭ Maiŭ te-aĭ înfăţişatu la Divanŭ cu Andreiŭ Rusul, şi Divanulŭ te-aŭ îndatoratŭ, ca în sorocŭ de 15 ḑile, adecă până la sfîrşitulŭ luĭ Maiŭ, să aĭbă a găsi şi a aduce aicĭ la Divanŭ pe soţia acestuĭ Andreiŭ, după care hotărîre vedemŭ că soroculŭ aŭ trecutŭ şi următoriŭ n'aĭ fostŭ, pentru care Divanulŭ 'ţĭ poruncesce ca negreşitŭ pe soţia jăluitoruluĭ acestuia să o aibĭ a o da în mânile luĭ şi să ieĭ adevĕrinţă iscălită cu martorĭ cum-că aĭ făcut'o teslim, că într'altŭ chipŭ să scĭĭ că nu eşcĭ mântuitŭ, şi cândŭ nu veĭ fi următorŭ să scĭĭ că ţi-se va trimite mumbaşir de te va rădica din slujbă, şi aducându-te aicĭ, veĭ cădé în osîndă, şi după faptele tale cu care te-aĭ purtatŭ la acésta netrebnică faptă. — 1790, Iunie, 5. (Cod. XVIII, Fil. 180).

*

După raportulŭ d-luĭ vel. agă pentru pereusia luĭ Stefan Ungureanu care s'aŭ hotărîtŭ de Divanŭ a se trimite la ocnă pentru însĕlătoriile ce aŭ făcutŭ unora altora, s'aŭ datŭ poruncă la vel. agă a se vinde lucrurile cu mezatŭ şi baniĭ să se împarţă pe datornicĭ. — 1790, Iunie, 6. (Cod. XVIII, Fil. 181).

Lucrurile anume:

Un bordeiŭ, de vale la sfeti Ioan, pe locu mônăstirescŭ, care póte să facă ca tal: 30.

Un pistolŭ ca de tal: 4.

Patru peĭ de vacă.

Treĭ păturĭ nouĕ, una câte tal: 2, şi alte mĕruntăĭ próste ale caseĭ.

*

Divanulŭ Principatuluĭ ţĕrĭĭ românescĭ

Poruncă către boerĭĭ epitropĭ.

Dragomir biv. 3-lea logofĕtŭ este datorŭ capete tal. 120 afară din dobândă la Nicoli sărdarŭ, pentru care datorie îĭ sunt casele amanetŭ, şi la sorocŭ neplătindŭ, sunt date spre vênḑare. Decĭ fiindŭ că Dragomir este la catastih de mila ce s'aŭ rânduitŭ a da dumnévóstră dela cutie tal. 10 pe lună, vĕ porunc esce Divanu, ca să daţĭ acum tal. 90 pentru 9 lunĭ, şi cu tal. 30 ce aŭ câştigatŭ şi elŭ, care i-aŭ şi datŭ împlinindŭ capetele să-'ĭ daţĭ luĭ Nicoli sărdaru spre a'ĭ scăpa casele, iar pentru dobândă va avea şi sărdaru Nicoli îngăduială până la tómnă.—1790, August 13. (Cod. XVIII, Fila 246).

Entenberg, Cozma al Ungro Vlahieĭ, Rômnic Filaret, Ioan Logf, Manolache Grădişteanŭ, Costandin Ştirbeiŭ, Mateiŭ Fălcoianu.

*

Porunca către ispravniciĭ ot. sud. Saac. ca să orânduiască omŭ harnicŭ la viile luĭ Ioniţă Dan Braşovén, ce le are aicea la acelŭ judeţŭ, ca să facă totŭ vinulŭ zaptŭ, şi dândulŭ în sémă bună, să stea în păstrare până la a doua poruncă, pe care vinŭ să'lŭ mĕsóre şi să trimită însciinţare la Divanŭ, şi să facă fără de zăbavă, până nu ridică vinurile, că nu se vor îndrepta, şi fiindŭ că şi Ioniţă Dan se află la viĭ, să aibă a'lŭ trimite şi pe elŭ, spre a se izbrăni cu datorniciĭ cum şi Stoicăi polcovniculŭ să'ĭ dée în scire a se scula, să vie şi el aicĭ. 1790, Octombre 18.

*

Dela Divanulŭ Prinţipatuluĭ ţĕrĭĭ românescĭ.

Poruncă către ispravniciĭ ot sud...

Se face d-vóstre în scire pentru un ucigaş, care la 24 ale luĭ Noembrie dupăce 'şĭ-aŭ luatŭ din oraşŭ Prospulk un car cu chirie ca să mérgă la Edimburg, mergêndŭ pe drumŭ aŭ omorîtŭ pe o slugă a unuĭ cojocarŭ anume Goli Vetzler ce era cărăuşul sĕŭ; acest hoţ este la stat scurt şi gros, în vêrstă de anĭ 25, la obraz cu semne multe de vĕrsatŭ, buzatŭ, pĕrulŭ capuluĭ murgŭ, céfa grósă şi se arétă el că este strajămeister la volintirĭ; era îmbrăcatŭ pe dênsulŭ un antiriŭ leşescŭ, scurtŭ, soldăţescŭ, albastru-cenuşiŭ cu găitanurĭ pestriţe, nădragiĭ asemenea, de postav, ungurescĭ, cisme negre ungurescĭ cu pintenĭ, avea un bastonaş scurt de trestie; când se afla la numitulŭ oraşŭ Proşpulk purta în capŭ pălărie ostăşéscă în treĭ cornurĭ şi cu funta de mătase galbenă, şi după ce aŭ sĕvêrşit uciderea l'aŭ vĕḑutŭ în oraşul Palindorf cu o ipingea soldăţéscă cenuşie şi în cap cu o pălărie rotundă, vorbesce fórte bine nemţesce şi 'şĭ numesce numele sĕŭ Cristof Weber; născutŭ în oraşulŭ Rap; la şederea luĭ în oraşulŭ Proşpulk avea prieteşugulŭ iarăşĭ cu o slugă a unuĭ cojocarŭ, cu care împreună după ce aŭ sĕvêrşit acéstă faptă l'aŭ vĕḑut în oraşulŭ Palindorfŭ, carele acéstă slugă a cojocaruluĭ este în vêrstă de anĭ 24, la stat scurtŭ şi grosŭ, are giubea galbină de postav de ţéră cu laĭbăr roşu, cu nădragĭ verḑĭ, cismele nemţescĭ, pĕrulŭ ridicatŭ în susŭ; butca ce are este văpsită verde, căptuşită înăuntru cu postavŭ cenuşiŭ şi cu gurĭ verḑĭ împistraţĭ cu albŭ, perdéua de pele; d'inaintea butcĭĭ douĕ ferestre şi în spatele butcĭĭ iarăşĭ o ferestrue, cu doĭ telegarĭ castaniĭ 'nalţĭ de

15 pumnĭ, calulŭ din drépta de amêndoĭ ochiĭ este orbŭ şi spetitŭ, calulŭ celŭ din stânga este fórte mare la copite, amêndoĭ cu hamurĭ nemţescĭ, în cap cu căpĕstre de pele şi la ochĭ capacele de pele de .... de aicĭ se poruncesce dv. cu deosebire ca să aveţĭ a cerceta fórte cu deamĕruntu pe sub cumpĕtŭ în totŭ ţinutulŭ acelorŭ judeţe, ca negreşitŭ să se găséscă aceştĭ hoţĭ, şi or cine îĭ va găsi, să'ĭ aducă aicĭ la mine, feldmareşal leitnant, şi unŭ bacşiş va căpăta. 1790, Decembrie 11. (Cod. XVIII, Fila 334—335).

Entenberg, feldmareşal leitenant. *Rômnic Filaret, Ioan Logofĕtulŭ, Manolache Grădişténu, Costandin Ştirbeĭ, Marchelius.*

*

S'aŭ făcutŭ carte către magistratulŭ Braşovuluĭ, ca să dée în scire luĭ Ioniţă din Braşov, că i se strigă viile la mezatŭ pentru datoria Stoicăĭ logofĕtŭ, i a comisaruluĭ rĕsboiuluĭ Clemais, ca orĭ să vie să rĕspundă la datorie, séŭ de nu, să scie, că la soroculŭ mezatuluĭ este să se vêndă viile. (Cod. XVIII, Fila 27).

*

După însciinţarea Divanuluĭ Craioveĭ pentru nisce ţiganĭ ce are aicĭ în ţĕră paharniculŭ Ioniţă Gănescu, viindŭ împreună cu omulŭ paharniculuĭ şi armaşiĭ orânduiţĭ, s'aŭ datŭ şi cartea divanuluĭ, ca împreună cu armaşulŭ orânduitŭ de aicĭ, priu cercetare bună, câţĭ ţiganĭ va găsi de aĭ paharniculuĭ să-ĭ iée, însă cu aceĭ ţiganĭ să nu care-cum-va să iée niscare-va ţiganĭ de-aĭ prinţipatuluĭ de aicĭ. (Cod. XVIII, Fila 29).

*

Mormêntulŭ luĭ Damari.

Dintre boeriĭ Divanuluĭ luĭ Sax-Coburg era şi Damari. Amŭ aflatŭ mormêntulŭ acestuia în biserica St. Iónŭ (lângă curtea cu juraţĭ). Este în biserică, pe drépta şi în cuprinderea următóre:

Ἐνθάδε νεῖται ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ Ἰωάνης Δάμαρης, μέγας Βορνικος, ὅστις ἀνεπαήβη τοῦ 1798, σεπτεμβρίου 4. — Καὶ ὁ ἄρχων μέγας λογοθέτης Μανωλάκης Ὑψηλάντης μετὰ τῆς συζύγου του Μαριωάρας, ὁιτινες ἀνεπαύθησαν: ἡ μὲν τοῦ 1788, Μαρτίου 8, ὁ δὲ τοῦ 1789, ὀκτομβρίου 9.

Adecă: Aci zace servulŭ luĭ D-ḑeŭ Iónŭ Damari, mare vornicŭ, care a repausatŭ la anulŭ 1798, Septembrie 4. Şi boerulŭ mare logofĕtŭ Manolache Ypsilante şi soţia sa Marióra, cari aŭ repausatŭ: Marióra la anulŭ 1788, Martie 8; iar Manolache la 1789, Octombrie 9.

*

Dămŭ aci în anexă, ca tabelŭ, cuprinsulŭ unuĭ pasportŭ, cu care, după ocuparea Muntenieĭ de Austriacĭ, se întorcéŭ în patrie emigraţiĭ din timpulŭ luĭ Nicolae Mavrogheni.

ANEXA LA PAG. 420

Cu referinţă la calea din judeţulŭ Argeşuluĭ, Divanulŭ scrie ispravniculuĭ, din porunca luminatuluĭ Principŭ, «veĭ lua d-ta pliroforie pentru cererea ce se

SACRATISSIMÆ CÆSAREO REGIÆ & APOSTOLICÆ MAJESTATIS, ARHI DUCIS AUSTRIÆ, MAGNI PRINCIPIS TRANSYLVANIÆ, & SICULORUM COMITIS &c. REGIUM IN MAGNO PRINCIPATU TRANSYLVANIÆ GUBERNIUM: Univerſis, & ſingulis, cujusque Statu, Gradus, & Dignitati Oficiique, & Functionis Summefatæ Cæſareo Regiæ Majeſtatis Fidelibus, quorumcunque Circulorum, Civitum, & Oppidorum Magiſtratibus, Præſidiorum Commendantibus, Paſſuum, Pontium, Vadorumque Cuſtodibus, in hoc Magno Principatu, & I. Hungariæ Regno conſtitutis, & reſidentibus, Militaribus, Eccleſiaſticis tem, & Secularibus Præſentes viſuris Salutem, & Officioſam Nostri Commendationem. Poſtquam Præſentim Exhibitor *Györgytze Miroslován Pollkovnik, ex Krajova in Valachia oriundus, & cum Uxore sua et tribus pedis..... n patriam suam retro**)* profecturus, ſemet Literis Pa....alibus muniri petiiſſet, hocque fine reverenter nobis inſtiſſet; non modo pro libera eundi, ibidemque commorandi, ac ſuo tempore redeundi facultate ipſi indulgendafeld & debita, ubi neceſſitas tulerit, præbenda aſſiſtentia, Eidem præſentes Noſtras Salvi Conductus Literas dumus, & concedendas, Præsintibus prelectis, Exhibenti reſtitutis.

E Regio Magni Principatus Transylvaniæ. Gubernio Cibinii die 28 Menſis Xbris Anno Domini 1789.

Semnat: Comes Petrus de Reva

L. S. Austriac

David Vajna

*) Vorbele în litere cursive sunt scrise cu mâna în acestŭ paşportŭ. Locurile cu puncte sunt rupte în originalul, care este în posesiunea mea.

Typ. GUTENBERG, Joseph Göbl, Strada Dómneĭ 23.

face din județu Argeșuluĭ, pentru facerea și dregerea drumuluĭ ce duce la Craiova, la care cerere, d-tale sciută fiindŭ starea întru care se află acelŭ județŭ, și rĕspunderile podvódelorŭ cu care este încărcatŭ, și fiindŭ d-tale cunoscute asemenea, atâtŭ trebuința aceluĭ drumŭ, cum și starea și rĕspunderea județuluĭ Vâlciĭ, pe cum veĭ găsi cu cale veĭ pune tréba în orânduială, și cea ce veĭ găsi cu cale veĭ orândui la Vâlcea, și iarŭ cea ce veĭ găsi cu cale veĭ orândui la județulŭ Argeșuluĭ, și de starea în care veĭ pune acésta tréba, veĭ reporta și la Divanŭ, ca să scie ce să rĕspundă Mărieĭ sale.» — 1790, Martie, 27. (Cod. XVIII, Fil. 76).

ANEXA LA PAG. 433

Estrasele din *Monitorulŭ francesŭ*, dintre 1789—1800, se vorŭ publica ca anexe la unŭ volumŭ următoriŭ, căcĭ ele privescŭ evenimentele coprinse în maĭ multe volume.

ANEXA LA PAG. 434

Anexa cu tratatulŭ dela Sistov se va pune la volumulŭ IV următorŭ, (alŭ II-lea alŭ serieĭ 1786—1792).

ANEXA LA PAG. 443

Eacă ce scrie Becattini (VIII, pag. 289) despre facerea paceĭ dela Iașĭ:

«Tante affollate disgrazie, e i ragguagli giunti al gran Visir de 'maneggi sopradescritti de' ministri delle potenze alleate, e della loro determinazione di abbandonar la Porta a se stessa, se non accettava le condizioni di pace proposte all' Imperatrice, la strada aperta a' vincitori di avvicinarsi alla metropoli stessa dell' Impero, lo indussero a spedire al campo del Principe di Repnin dei plenipotenziarj, per implorare la predetta pace, e chiudere una sospensione di armi. Il Supremo Comandante Russo già munito delle sue istruzioni, replicò che si voleasi la pace da' Turchi colla Russia era d' uopo accettare senza riserva ed eccezione nessuna le seguenti condizioni.

I. Che non si parlasse in verun modo della Crimea e della piccola Tartaria, che sarebbero restate per sempre come lo erano, sotto la Sovranità dell' Impero di Russia, a norma della Convenzione del 20 Gennaro 1784, la quale sarebbe stata confermata in tutte le sue parti, e considerata nel sue pieno vigore.

II. Che sarebbe ceduta dalla Porta Ottomanna alla Russia la Città e fortezza di Oczakow con tuto il suo distretto per rimanerne essa in pieno possesso, e che in avvenire il fiume Niester avrebbe servito di confine a' duc Imperj.

III. Che per tal motivo S. M. l'Imperatrice delle Russie, e per un effetto della sua moderazione avrebbe restituite alla Porta tutte le conquiste fatte dalle sue armi oltre il suddetto fiume, la cui navigazione sarebbe restata libera a' sudditi d' ambe le parti, e protetta dalle respective potenze contraenti.

IV. Che sarebbe stato rimesso in vigore il Trattato di Kainardgi del 1774. in tutti quelli articoli ne' quali ora non vi veniva derogato, relativamente alla libera navigazione della bandiera Russa, in tutti i fiumi e mari sottoposti alla

Porta Ottomanna, e specialmente nel mar Nero, non meno che tutte le convenzioni posteriori, principalmente quella del 1679.

V. Che sarebbe lecito alla Porta Ottomana il costruire ne' suoi dominj di frontiera, lungi però dal Niester per non turbarne la navigazione, quelle Fortezze che avesse credute a proposito, o restaurarne altre a suo piacimento.

VI. Che tutti i prigonieri sarebbero stati rimessi in libertà da una parte e l' altra senza pretensione di riscatto.

VII. Che non sarebbe lecito alla Porta il rimuovere in avvenire sotto pretesto di fellonia i due Ospodari di Valacchia, e Moldavia, nè alcun Turco avrebbe mai potuto in apresso aprir domicilio e stabilirsi in que' due Principati.

VIII. Che restava fissato un armistizio di otto mesi per convenire negli altri punti che restavano indecisi.

Questa pace fu segnata sul campo di battaglia medesimo, ove i Turchi sofferte aveano le due ultime sconfitte nel dì 11. di Agosto, e sembrò certamente al fiero Jusuff di avere ottenuto migliori condizioni che non vi era da sperare nello stato deplorabile in cui trovavasi.

A Jassi, di ritorno da Pietroburgo si è aperto il congresso tra i Plenipotenziarj Russi, e i Turchi in Husch, Villaggio non lontano al Pruth, affine di estendere il Trattato definitivo conforme agli enunciati preliminari che è stato poi sottoscritto alle medesime indicate condizioni nel dì 11. Gennaro 1792. avendo avuto l' Imperatrice la generosità di condonare alla Porta 12. millioni di piastri di cui andava creditrice per le spese. In tal maniera ha avuto termine la nuova guerra tiratasi addosso dagli Ottomanni sulla supposizione di poter ricuperare la Crimea, ma in vece hanno dovuto soffrire che resti in mano a' lor nemici Oczakow, che è la chiave del mar Nero col suo territorio, che si stende circa cento e venti miglia in lunghezza, e cento in larghezza tra il Niester e il Bog, due gran fiumi Navigabili, deserto è vero, ma di ottimo suolo, che può in breve divenire coltivato e fertile, mediante la vicinanza di Cherson. Non ostante l' assistenza delle Potenze protettrici, la Monarchia de' Sultani ha riportate, come si è veduto, nuove scosse ed urti terribili, e l' esser passata in potere de' suoi più formidabili ed invincibili avversarj la chiave suddetta, per cui una volta o l' altra non è per loro ardua cosa l' aprirsi l' adito sotto le mura del serraglio, può certamente affrettare l' ultima sua decadenza e rovina.

Tratatulŭ întregŭ alŭ păceĭ dela Iaşĭ se va reproduce intre anexele tomuluĭ următoriŭ, după *Martens* (V. p. 67) şi cu apreciările luĭ Koch şi ale luĭ F. Schoell (Histoire abrégée des traités de paix entre les puissances de l'Europe depuis la paix de Westphalie. 4 vol. 4'. Bruxelles 1838, pg. 429).

ADDENDA ET CORRIGENDA

Din repediciunea culegereĭ aŭ rĕmasŭ maĭ multe anexe, carĭ se daŭ aci, spre complectarea tomuluĭ. Lectorele va scuza mica desordine, care se va îndrepta la o nouă ediţiune, — décă se va maĭ face când-va!

ANEXA LA PAG. 44

Carte de condicarŭ de judeţŭ.

. . . . Zemle Vlah. Dat'amŭ cartea D-nieĭ mele luĭ . . . pre carele l'amŭ orînduitŭ a fi condicarŭ la sud ca să aibă a ţinea condica judeţuluĭ şi a urma întocmaĭ după coprinderea acestorŭ poruncĭ ce-ĭ dămŭ:

Tóte domnescele nóstre poruncĭ câte să trimitŭ şi s'aŭ trimisŭ către ispravnicĭ, séŭ către judecătorĭ, pentru chivernisirea locuitorilor, pentru paza judeţuluĭ şi pentru orĭ-ce pricină de obşte, séŭ povăţuirĭ şi învăţăturĭ, maĭ vîrtosŭ, cele ce sunt următóre întru tótă vremea, şi obicinuite, să aibă a le trece în condică tóte, de rândŭ, cu vremea lor, ca şi schimbându-se ispravniciĭ, séŭ judecătoriĭ şi viindŭ alţiĭ, să găséscă acele poruncĭ în condică, să le energhiséscă şi să le păzéscă.

Şi logofĕtulŭ acesta să fie dator la schimbatulŭ boerilor ispravnicĭ, séŭ judecătorĭ, a arĕta celor ce vinŭ câte poruncĭ sunt date maĭ dinainte, iar să nu fie uitată porunca ce se dă odată şi să nu se ţie de cel ce vine în urmă ispravnicŭ, cu pricină că aŭ rĕmasŭ cărţile de acele poruncĭ la boeriĭ ispravnicĭ ce aŭ fostŭ maĭ nainte.

Aşişderea şi urmarea ce face ispravniciĭ după poruncile Nóstre şi cărţile ce scrie în deobşte, prin plăşĭ, cum şi listele de orĭ-ce trebuinţă vor face ispravnicilor, asemenea şi acelea să fie tóte trecute tóte în condică. Să se păzéscă în mânile orênduituluĭ logofĕtŭ şi pravilnicésca condică ce este trimésă la judeţe întru care este povĕţuirea pe largŭ, cum să urmeze ispravniciĭ şi judecătoriĭ la pricinile de judecăţĭ, i de cele obicĭnuite ale moşiilor şi de multe cuviincióse povĕţuirĭ.

La judecăţile ce se vor căuta de judecătorĭ, séŭ de ispravnicĭ, să se afle orînduitulŭ logofĕtŭ de faţă, cetindŭ şi ascultându, ca să facă practică de pricină, întru care se scrie atâtŭ disele unuia, câtŭ şi rĕspunsulŭ altuia şi hotărîrea

ce s'aŭ făcutŭ şi după aceea să facă apoĭ carte de judecată, séŭ anafora. Cum şi de nu se va urma pricina şi va rĕmâné a se aduce marturĭ, séŭ alte dovedĭ, iarăşĭ să aibă a face practica şi să o trécă în condică, ca să fie pururea sciutŭ ce a rĕspunsŭ fieşcarele din ceĭ ce s'aŭ judecatŭ? ce dovedĭ aŭ arĕtatŭ şi la ce aŭ rĕmasŭ pricina? carele la acésta să fie fórte cu luare aminte ca să înţeléga şi să facă zaptŭ cum se cade pricina, cercetarea şi hotărîrea judecăţeĭ, spre a scrie însĕşĭ acele ce se vorbescŭ şi se hotărĕscŭ la judecată, iar nu altele. Şi aşia să se scrie în condică tóte pricinile de judecăţĭ ale norodului, ce se caută de ispravnicĭ şi de judecătorĭ, peste tótă vremea, spre a se afla trecute cu tótă orênduiala lor, cu hotărîrea şi împlinirea ce s'aŭ făcutŭ şi să adevereze în fieşcare carte séŭ anafora, că sunt trecute în condică, după care dându-se celuĭ ce a câştigatŭ judecata cartea, séŭ anaforaoa, să dé şi la mâna celuĭ ce n'aŭ rĕmasŭ odihnitŭ adeverinţa iscălită de ispravnicĭ, séŭ judecătorĭ, prin care se arétă anume sorocŭ ce s'aŭ pusŭ de faţă acelora, ca să vie la Divanŭ de a'şĭ face *apelaţia* lor. Şi să dé şi ceĭ cu pricina adeverinţă sub iscăliturile lor, întru care să aréte ţioa ce ş'aŭ pusŭ sorocŭ şi pe hătărîrea de acolo. Iar pentru ceĭ ce aŭ rĕmasŭ odihniţĭ şi mulţămiţĭ pe hotărîrea de acolo, să scrie însuşĭ în carte că s'aŭ mulţămitŭ şi s'aŭ odihnitŭ.

Să aibă datorie orânduitulŭ logofĕtŭ, ca pe tótă luna să trimiţă prin d-lorŭ ispravnicii, aicĭ la logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ Mele, condică de câte judecăţĭ s'aŭ căutatŭ de judecătorŭ şi de ispravnicĭ, cu arĕtare în ce chipŭ s'aŭ hotărît, séŭ la ce aŭ rĕmasŭ? De s'aŭ mulţămit séŭ nu? Ca, cândŭ va veni cu apelaţie la Divanŭ vre-unul şi va cere ca să aducă pe părîtul luĭ aice, să i se céră adeverinţa soroculuĭ, să se caute în condică pricina aceluia ca să se vadă.

Lîngă acésta, fiind-că s'aŭ întêmplatŭ şi se întêmplă necurmat gălceveriĭ şi pricinĭ pentru zălogirĭ şi vêndărĭ de moşiĭ şi de venitурĭ şi de orĭ-ce lucrurĭ, că s'aŭ făcutŭ printr'ascunsŭ i cu altă economie şi s'aŭ vêndutŭ la ómenĭ strĕinĭ, carĭ sunt opriţĭ a cumpĕra, ca să lipséscă dar acestea, să aibă a se trece în condica judeţuluĭ tóte vêndările de moşiĭ, de locuitorĭ şi de orĭ-ce, séŭ zălogire de va fi, cu orânduiala făcută, după cercetarea ispravnicilorŭ şi să se adevereze de dênsulŭ, că este trecutŭ în condică, ca la orĭ-ce judecată să se crédă de adevĕratŭ acestŭ zapisŭ, iar fără de a se trece în condică să nu aibă statornicie nicĭ unŭ felŭ de vêndare, séŭ zălogire. Care pentru acésta să aibă datorie ispravnicii maiântêiŭ a da în scire la totŭ judeţulŭ, ca toţĭ să scie a veni la condică. Aşişderea şi orĭ-ce alte aşedămênturĭ, ca să fie temeinice şi cu credinţă de adevĕrate, să aibă a se arĕta şi a se scrie în condica judeţuluĭ adeverindu-se logofĕtŭ, după cum pentru unele ca aceste se arétă şi în *pravilnicésca condică*.

Aşişderea să se trécă în condica acésta şi exsamene de cercetările a fieşcăria vinovatŭ şi căduţŭ în hoţie, ca să se afle trecute. Şi când ar avé vre-o trebuinţă numitulŭ logof. de vre-o povĕţuire şi învĕţătură, să aibă prin dd. ispravnicĭ a însciinţa la d-luĭ vel logofĕtŭ şi d-lor velitii logofeţĭ să aibă a arĕta Domnieĭ mele şi porunca ce va primi dela Noĭ, iarăşĭ prin ispravnicĭ să o trămită la orênduitulŭ logofĕtŭ.

Şi pentru slujba şi ostenelele luĭ, i s'aŭ orînduitŭ de către Domnia mé léfă pe lună câte tal. 20.

Aşişderea să aibă a ţine şi treĭ lude scutelnicĭ pentru poslușania caseĭ luĭ, ómenĭ streinĭ şi fără de pricină şi fără de dajdie în visteria Domnieĭ mele, cărora, după cercetarea ce li se va face de către ispravnicĭ, fiindŭ cu adevĕratŭ fără de pricină, să aibă a li se da de la vistieria Domnieĭ mele pecetluiturĭ

domnescĭ, pe numele şi chipurile lor, ca să fie apĕraţĭ. Şi lângă acésta să iée şi havaetu de la cărţile de judecată, séŭ anafora ce vorŭ face ispravniciĭ şi judecătoriĭ, însă la pricină hotărîtă de acolo, pentru scrisŭ şi trecutulŭ în condică de la parale 20 până la parale 60. Şi ispravniciĭ, séŭ judecătoriĭ să aibă a însemna în carte acelŭ havaietŭ, ca să nu se îndrăznéscă a lua maĭ multŭ. Aşişderea să ié şi de la revaşele ce se face de soróce de către ispravnicĭ 1 de la parale 2 până la parale 4, iarŭ maĭ multŭ să nu se cuteze a lua, după cumŭ într'acestŭ chipŭ s'aŭ fostŭ făcutŭ hotărîre de către Domnia sa fratele nostru domnulŭ Alexandru Ipsilant voevodŭ, pentru havaeturĭ prin condica ce o vĕḑum, cu leat 1780, Februarie în 10. Iar de la vênḑărĭ, zălogirĭ de moşiĭ, viĭ, ţiganĭ séŭ alte aşeḑĕminte, cumŭ şi de la vênḑărĭ de venituri de moşiĭ, care poruncimŭ maĭ susŭ, a merge cu zapisulŭ ca să se cerceteze de ispravnicĭ şi să se trécă în condică, să ié, pentru scrisulŭ în condică, de moşie mare parale 30, de moşie mică 15; de vie mare parale 30; de vie mică parale 15, şi de ţiganĭ la unŭ sufletŭ 15 banĭ, însemnându iarăşĭ ispravniciĭ, séŭ judecătoriĭ, acest havaetŭ într'acele aşeḑĕmênturĭ. Poruncimŭ Domnia mé d-stră ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, vĕḑêndŭ cartea Domnieĭ mele, să aveţĭ a'lŭ metahirisi la tréba acésta, dându-ĭ condica judeţuluĭ asupră-ĭ, ferindu-se de a nu face niscare-va jafurĭ celor ce vorŭ avé pricinĭ de judecăţĭ, séŭ a cere ruşfeturĭ şi mită, că pentru aceea i s'aŭ orânduitŭ de către Domnia mé léfă îndestulă, ca să se mulţăméscă, spre a se feri de unele ca acele, nicĭ să zăbovéscă cu scrisulŭ cărţilor, séŭ cu trecutulŭ în condică pe locuitoriĭ ce vorŭ ave pricinĭ de judecată, ca să li se pricinuéscă periciune cu perderea de vreme şi cu cheltuélă, ci să le dé drumulŭ, pentru că de va face vre-unŭ cusurŭ la vre una din câte ĭĭ poruncimŭ maĭ susŭ, nu numaĭ va fi lipsitŭ, ci şi altă dată nu se va maĭ învrednici la mila şi slujba domnéscă, ce'lŭ vomŭ şi pedepsi. I saam réc. GPd. 1787, Februarie. (Cod. XVII fila 243—245).

Pitacŭ la Mitropolitŭ pentru unŭ preotŭ ce aŭ scrisŭ o diată şi la condica departamentuluĭ nu s'aŭ trecutŭ.

Ĭo Nicolae Petru Mavrogheni VV. i proci

«P. S. Ta părinte Mitropolitŭ, însciinţămŭ pré Sfinţieĭ tale, că în urmă, după ce amŭ făcutŭ Domnia mé hotărîre, ca tóte dietele şi alte aşeḑĕmênturĭ ce se facŭ între norodŭ, de obşte, să se trécă în domnésca condică, ce s'aŭ aşeḑatŭ la departamentulŭ de şépte, unde aŭ a se cerceta de sunt adevĕrate şi de sunt drepte şi cu cale, iar într'altŭ chipŭ să nu se maĭ cuteze nimenĭ a face şi după ce s'aŭ însciinţatŭ acéstă hotărîre pe la tóte mahalale şi s'aŭ cetitŭ prin tóte bisericile întru auḑulŭ tutulor preoţilor şi alŭ norodului de obşte, vĕḑumŭ iarăşĭ la Divanŭ astăḑĭ o diată scrisă de unŭ popa Manole din mahalaua ..... acum la luna ce aŭ trecutŭ a luĭ Martie, netrecută la condică şi fără de orênduiala aceea ce *în Divanŭ s'aŭ hotărîtŭ*; care acésta ne dete multă scârbă: de ce să nu fie următor acelŭ preotŭ porunceĭ şi să facă de sineşĭ diată, care este şi fără de orînduiala dreptăţeĭ coprinderea eĭ, împotrivă fiindŭ la pravilĭ şi la obiceiulŭ pământuluĭ. Decĭ pentru acéstă vină fiindŭ vrednicŭ de pedépsă acelŭ preotŭ, iată scriemŭ P. S. téle să trimiţĭ să-lŭ aducă pe acelŭ preotŭ şi să-lŭ ridicĭ la închisóre strașnică, de unde să nu se slobódă nicĭ de cum fără de scirea şi porunca Domnieĭ Mele, şi să întărescĭ poruncile P. S. Tale de isnóvă la preoţĭ, să nu se

cuteze altulŭ a face urmărĭ ca acestea. Poruncimŭ ție zapciule, ce escĭ orênduitŭ, să ieĭ pe numitulŭ preotŭ să-lŭ ducĭ cu acestŭ pitacŭ la P. S. Sa părintele Mitropolitŭ.» 1787, Aprilie 19. (Cod. XVII, fila 176 vorso).

17 Cărți legate către ispravnicii județelor pentru muieri să nu le închidă.

«D-vóstră ispravnicilor od sud sănĕtate. Find-că este fără orênduială a se închide la gros muiere împreună cu ómenĭ, séŭ la casă de omŭ neînsuratŭ, iată că vĕ poruncimŭ, de acum înainte muierea ce se va întêmpla să aibă orĭ-ce pricină și vină, să nu fiți volnicĭ a o închide, nicĭ la conaculŭ d-vóstră, nicĭ la grosulŭ isprăvnicieĭ, cum nicĭ la altă casă de omŭ neînsuratŭ, ci la părcălabulŭ satuluĭ să o dați ca să o aibă în pază, séŭ de nu va fi pârcălabulŭ însuratŭ, să se dé la altŭ omŭ cu ispravă din fruntașiĭ satuluĭ, însuratŭ, cu casă și de ispravă. Intr'acestŭ chipŭ să urmați de acum înainte la închiderea muierilor.» 1786, Iulie, 4. (Cod. XVII, fila 55 verso).

ANEXA LA PAG. 45

Pitacŭ către Părintele Mitropolilŭ a fi bisericile deschise până la unŭ ceasŭ din nópte și candelele aprinse.

«Pré Sfinția Ta, părinte Mitropolitŭ, primindŭ domnesculŭ nostru pitacŭ, să daĭ poruncă tuturor egumenilor, epitropilor după la monastirĭ și preoților după la biserile mahalalelor, din totŭ orașulŭ Bucurescĭ, ca fieșcare biserică orĭ monastire séŭ de mahala să fie tótă ḑioa deschisă dă diminéța până sérea la unŭ ceasŭ din nópte, ca să găséscă creștiniĭ vreme, orĭ la ce vreme va puté a merge la sfânta biserică să-și facă cuviincióse închinăciunĭ și rugăciunĭ la locŭlŭ celŭ rînduitŭ de Dumneḑeŭ, de unde nelipsitŭ să fie unŭ preotŭ alŭ bisericeĭ, păzindŭ dă biserică dă diminéță până la unŭ ceasŭ din nópte, arḑêndŭ și candelile necontenitŭ la stăpânescile sfinte icóne și la sfântulŭ Pristolŭ; așișderea și slujba *utreneĭ*, care o obicĭnuia a o face dăminéța, fiind-că nu potŭ creștiniĭ să proftacséscă și rĕmâindŭ fără de sljbă, să poruncescĭ P. S. Ta, ca pe tóte ḑilele slujba utreneĭ să se facă de cu séră, iar nu de diminéță; pentru care a pururea peste tótă vremea să porți Pré Sfinția Ta grija de a se urma porunca acésta, rânduindŭ și cercetătorĭ spre a se vedé dă se păzésce acéstă orînduială, fiindŭ spre multŭ folosŭ sufletescŭ. 1786, Iulie, 6. (Cod. XVII, fila 23).

ANEXA LA PAG. 62

Orĭ-care fie punctulŭ de vedere din care, nu numaĭ Domniĭ românĭ, ci și chiar Domniĭ fanarioțĭ, aŭ conservatŭ organizarea corporațiunilorŭ (bresle, isnafurĭ), acestea încă aŭ fostŭ unŭ factorŭ importantŭ pentru propășirea culturеĭ naționale. Neînstreinarea comerciuluĭ și industrieĭ din mânile pămênteniloru, a contribuilŭ multŭ la menținerea, în actele breslelor, a limbeĭ române. Organisațiunea tare și neînstreinată a corporațiuneĭ, a fostŭ o cetate inconscientă a limbeĭ și naționalității române. A pututŭ strĕbate în cancelaria Divanurilorŭ limba grécă, dar nu și în cancelaria stărostiilorŭ de bresle. După dreptulŭ acordatŭ bresleĭ, fie-

care din ele era o școlă pentru meseria respectivă. Breslașul a simțitŭ nevoe de a învĕța pe lângă meserie și carte și acea carte a fostŭ aprópe tot-d'a-una românéscă, fie la școle domnscĭ, fie la dascălĭĭ particularĭ.

Dintre corporațiunile, carĭ, în deosebĭ, a contribuitŭ, la respândirea culturei, pe lângă corporațiunea tipografilorŭ în care intraŭ și xilagrafiĭ, săpătorĭ de icóne pentru cărțile bisericescĭ, vomŭ cita corporațiunile nobile a zugravilorŭ și săpătorilorŭ de peceți.

Sfragistica română merită tótă atențiunea cunoscĕtorilorŭ Minunate sunt sigiliile Domnitorilor moldovenĭ, maĭ alesŭ în secolulŭ alŭ XVII-lea.

Nu putemŭ admite aserțiunea unora, că Domnitoriĭ și autoritățile 'șĭ făcéŭ sigiliile peste hotarŭ, de óre-ce avemŭ decumente date numaĭ douĕ, treĭ ḑile după întronarea unuĭ Domnŭ, dela carii conservămŭ sigiliĭ fórte frumóse, ce nu putéŭ să fie fostŭ comandate, fabricate și sosite din strĕinătate în douĕ séŭ treĭ ḑile.

Sigiliile documentelorŭ muntene sunt inferióre celorŭ moldovene. Vomŭ da asupra sigilografieĭ nóstre maĭ încolo unŭ studiŭ cât maĭ complectŭ.

Deprinderea străvechiă a Românilorŭ de a zugrăvi chipul fundatorilor pe muriĭ biserilorŭ, a întreținutŭ gustulŭ arteĭ pictureĭ în ambele principate.

La 1786 Suțu află monăstirile rĕŭ ținute, așa în câtŭ «*și chipurile (titorilorŭ) cele zugrăvite în biserică le-aŭ lăsatŭ de s'aŭ stricatŭ și unele de totŭ s'aŭ ștersŭ altele cu ochiĭ scoși din vremea rĕsmiriteĭ*». Domnitorulŭ provócă restaurarea monăstirilor și trimete înadins pre zugravul Iordache pe la tóte monăstirile din județe, ca să restaure portretele titoricescĭ, dându pentru acésta următorulŭ pitacŭ : (Cod. XVI, Fila 72.

«Cuviosilorŭ egumenĭ, epitropiĭ, stariților de pe la tóte monăstirile marĭ și micĭ, din țéra Domnieĭ mele, vĕ facemŭ în scire, că între alte acatastasi și rea chivernisélă ce vedemŭ asupra monăstirilorŭ din neeconomie și nepurtare de grijă a egumenilorŭ și epitropilorŭ, ne-amŭ însciințatŭ, că și pomenirea repausaților cititorilorŭ, ce cu a lorŭ agonisită și strădenie aŭ ziditŭ și aŭ întemeiatŭ sfintele monăstirĭ, s'aŭ datŭ la nebăgare de sémă, în câtŭ și chipurile lorŭ cele zugrăvite în biserică le-aŭ lăsatŭ de s'aŭ stricatŭ și unele de totŭ s'aŭ ștersŭ, altele cu ochiĭ scoșĭ din vremea rĕsmeriteĭ, nu le-aŭ maĭ dresŭ și sunt fără niciŭ o cuviință, care acésta este un mare cusurŭ și mare nemulțămită a Nóstră, de care vi se face și pedépsă: cum nu vĕ temeți de Dumneḑeŭ? în vreme ce reposați aceĭ ctitorĭ 'șĭ-aŭ vĕrsatŭ sudórea și agonisita lorŭ de aŭ ziditŭ sfintele case și le-aŭ înzestratŭ cu atâtea acareturĭ, din carĭ vĕ hrăniți și vĕ îndestulați cu tóte cele trebuincióse, și apoĭ, nu aveți niciŭ o grijă pentru pomenirea lor! Deciŭ, nefiindu-ne acésta niciŭ într'unŭ chipŭ suferită, iate într'adinsŭ amŭ orânduitŭ Domnia Mea pe Iordache Vechier zugravulŭ, ca să vie pe la tóte monăstirile de obște din fie-care județŭ, unde să aibă a drege și a îndrepta chipurile ctitorilorŭ, pe unde vorŭ fi stricate, nu numaĭ pentru podóba sfintelor bisericĭ, ci maĭ multŭ pentru neuĭtata pururea pomenire a ctitorilor; și dar la acestea să vĕ arĕtați dar cu tótă supunerea și protemia, și plata zugravuluĭ să o aveți a o rĕspunde și a'l mulțămi cum se cade, ca pre unŭ trămisŭ al nostru». — 1786, August 22.

Asemenea protecțiune acordată de Domnitorŭ pictureĭ, încuragiază pre zugravĭ, așĭa în câtŭ eĭ acumŭ solicită dreptulŭ de a se constitui în corporațiune. Mavrogheni, în 28 Noembre 1786, dă hrisovulŭ de constituire a corporațiuneĭ

zugravilorŭ, şi însărcinéză pe Ioniţă ca să constitue brésla, fiindŭ elŭ staroste, séŭ Cacaşu-başa.

Acestŭ importantŭ hrisovŭ credemŭ utilŭ a'lŭ aduce aci întreg:

Cartea luĭ Cacaşu-başa de zugravĭ din 1786, Noembre 28.

«Finid-că Ioniţă Meşterŭ Zugravŭ, s'a arĕtatŭ cu silinţă şi slujbă la lucrulŭ curţeĭ gospodŭ şi a poruncilorŭ domnescĭ, iată darŭ ca să fie de acum înainte cu maĭ multă silinţă, l'am făcutŭ domnia Mea **Cacaşu-başa** peste toţĭ meşteriĭ zugravĭ, căruia ĭ-am datŭ acéstă Domnéscă carte la mână, prin care poruncimŭ, ca maĭ ântêiŭ să cerceteze câţĭ sunt zugravĭ şi se hrănescŭ cu acestŭ meşteşugŭ, şi pentru câţĭ vorŭ fi vrednicĭ de meşterĭ, cu sciinţa meşteşuguluĭ deplin şi intraţi la vre-o orânduială de dajdie, să facă fóie de numele lorŭ şi de mahalaua unde locuescŭ şi la ce orânduială de dajdie sunt fieşĭ-care aşeḑaţĭ, ca să fie sciuţi şi ca să nu fie volnicŭ altulŭ strĕinŭ, fără scirea cacaşu-başiĭ, până a nu intra la orânduiala bresleĭ lorŭ şi la dajdie după putinţa luĭ, a matacherisi meşteşugulŭi acesta, iar carele din meşteriĭ ceĭ sciuţi, cacaşi-başeĭ ce vorŭ intra acumŭ la orânduiala bresleĭ lorŭ, se va întêmpla a strica lucrulŭ cuĭvaşĭ şi va înşela pe uniĭ alţiĭ, să aibă pentru unulŭ ca acela însuşĭ cacaşu-başa şi a lucra lucra la pagubă, fiind-că pentru aceea suntŭ opriţĭ alţiĭ fără de scirea luĭ a metacherisi şi meşteşugulŭi acesta. Să aibă orânduitulŭ cacaşu-başa d'impreună cu toţĭ meşterĭĭ zugravĭ, a face între dênşiĭ alegere de 3—4 fruntaşĭ, carĭ vorŭ fi maĭ procopsiţĭ la sciinţa acestuĭ meşteşugŭ, spre a se numi proestiĭ bresleĭ, cu care împreună să facă **longe**, de a judeca pre ceĭ ce între dênşiĭ de brésla acésta vorŭ avea pricină pentru ale meşteşuguluĭ lorŭ şi pentru ucenicĭ şi călfĭ, pe care după obiceiulŭ meşteşuguluĭ acestuia şi după dreptate să'ĭ îndrepteze, cum şi dintre dênşiĭ ceĭ carĭ vorŭ face stricăciunĭ la meşteşugulŭ lorŭ, să'ĭ judece după vina lorŭ, la care **longe** décă vre-unulŭ din zugravĭ nu se va supune de şineşĭ a veni chiămatŭ fiindŭ, să aibă volnicie cacaşu-başa şi cu ceĭ-l-alţĭ proestĭ a'lŭ aduce şi fără de voia luĭ, cu céuşulŭ lorŭ. Aşişderea să aibă şi eĭ a ţine cutie, după cum tóte alte bresle urmézĕ, în care să fie datorĭ meşterii a da câte o para pe sĕptĕmână, să fie pentru milostenia celorŭ scăpătaţĭ, care banĭ cu scirea proestoşilorŭ să se cheltuiască când va fi trebuinţă, la lucru cuviinciosŭ, pentru ajutorulŭ vre-unuia din brésla lorŭ vrednicŭ de milă, iarăsă nu să risipéscă în zadarŭ.

«Pentru ucenicĭ, să aibă a se urma după obiceiulŭ lor, cum este şi la alte meşteşugurĭ, a nu primi unŭ meşterŭ uceniculŭ altuia, până nu'şĭ va împlini soroculŭ luĭ. Şi fiind-că după cum s'a ḑisŭ maĭ susŭ, când se va întêmpla vre-o înşelăciune ver cuivaşŭ, casaşu-başa este dator a rĕspunde şi a da sémă pentru una ca aceea, dar poruncimŭ ca tóte tocmelile de lucru zugrăvieĭ la verĭ-ce felŭ de binale, să se facă prin scirea şi marafetulŭ luĭ, şi să aibă la cutia lor acelŭ meşterŭ a da din tocméla preţuluĭ, taleri 3 la sută. Dela uceniculŭ ce va eşi calfă, adecă meşterŭ, să aibă casaşu-başa, când va eşi calfă, a lua taleri 3, avaetulŭ luĭ, şi aşĭa să intre la orênduiala meşteşugurilor a lucra de sineşĭ meşteşugulŭ acesta, după cum se urmézĕ şi la tóte rufeturile de alte meşteşugurĭ, de daŭ la starostiĭ lor avaetŭ când esu calfă. Drept aceea, poruncimŭ voue tutulor meşterilor zugravĭ, să aveţĭ a'lŭ sci pe numitulŭ Ioniţă de casuşa-başa căruia să'ĭ aveţĭ a'ĭ da ascultare, la cele ce se cuvinŭ ale bresleĭ vóstre, după obiceiŭ şi după orênduiala meşteşuguluĭ, cum şi la vre-o trébă Domnéscă, când vĕ va chiăma

numitulŭ casaşu, să nu vĕ împotriviţi, că pe unulŭ ca acela are voïe a'lŭ duce şi fără de voia luï» (1).

Constituţiunea acésta a bresleï zugravilor sub maïmăria meşteruluï Ioniţă nemulţămesce însă pre aceï din zugravï, carï nu sunt numaï *cacaşu*, adecă zugravï de binale, ci zugravï de icóne şi chipurï, adecă ceea ce numim astădï pictorï-artiştï. Aceştia reclamă luï Mavrogheni şi cerŭ constituirea lor în bréslă deosebită. Mavrogheni, în 1 Februarie 1787, le acordă cerearea. Maï-marele, séŭ starostele se numesce archi-zograv. Primulŭ archi-zograv e alesŭ de pictorï în persóna luï George Venier. Ca să se pótă constitui o bréslă din pictorï-artiştï, avênd starostia şi sfatulŭ sĕŭ de bĕtrânï, cine nu înţelege că aceştï pictorï eraŭ destulŭ de numeroşï în Bucurescï?

Este decï necontestatŭ progresŭ şi în acéstă artă frumósă pe la finele secoluluï al XVIII-lea.

Iată întregŭ actulŭ constitutivŭ alŭ logeï; numele de *loja* e consacratŭ chiar în actele de constituire a corporaţiunilor pictorilor românï din 1787:

«Intre alte meşteşugurï trebuincióse obştieï fiindŭ şi unulŭ alŭ meşterilor zugravï şi cacaşï, pe carï găsindu'ï Domnia Mea fără nicï unŭ felŭ de rênduială, din care pricină mulţï din ceï ce aveaŭ trebuinţă a lucra acestŭ meşteşugŭ se înşela, se păgubea şi li se strica lucrulŭ de către ceï ce numaï cu numele era meşterï, şi nu sciaŭ meşteşugulŭ desĕvêrşitŭ, vrut'amŭ Domnia Mea, că cum după tóte alte bresle, să se pună şi acestŭ meşteşugŭ în orênduială, pentru folosŭ de obşte, spre a lipsi acele înşelăciunï şi dupe a cacaşilor jălbï şi cererï, amŭ fostŭ orânduitŭ cacaşu-başa pre Ioniţă atâtŭ peste cacaşï câtŭ şi peste zugravï, dându'ï cartea Domnieï Mele cu ponturile şi povăţuire cuviincióse.

«Dar după acésta, în urmă, meşterii ce sunt zugravï, viindŭ cu jalbă înaintea Domnieï Mele şi arĕtându-ne, că meşteşugulŭ lor este deosebitŭ şi că nu potŭ fi totŭ la o rânduială cu cacaşii, cerêndŭ a li se orândui lor unŭ deosebitŭ archi-zograv, amŭ cercetatŭ Domnia Mea acésta şi amŭ găsitŭ cererea lor cu cale, pe carï deosebindu'ï din cacaşï, înaintea Domnieï Mele îşï aleseră pe Gheorghe Venier, ca să fie archi-zograv peste meşterii zugravï, iar Ioniţă cacaşu-başa să rĕmână peste cacaşï, fără de a nu avea a face cu zugraviï. Pentru care îï dămŭ volnicie numituluï archi-zogravŭ, maï întêiŭ să cerceteze câţï vor fi vrednicï de meşterï, cu sciinţa meşteşuguluï deplinŭ şi intraţï la vre-o orênduială de dajdie, să facă fóie de numele lor şi cu mahalaua unde locuesc..... *(restulŭ este aprópe identicŭ cu hrisovulŭ datŭ luï Ioniţă; decât să adaoge, că calfa care deschide prăvălie să dea la cutia bresleï câte 10 taleri. Să maï adoge încă obligaţiunea, ca «atunci când vre-unulŭ din zugraviï ceï învĕţaţi desĕvêrşitŭ vor tocmi unŭ lucru din cele maï marï, archi-zogravulŭ să aibă a rândui lângă acelŭ zugravŭ învĕţatŭ şi calfă, séŭ ucenicï din ceï maï proştï, spre chiverniséla, a ajunge toţï, «dupe cum şi prin cuvêntŭ deosebitŭ amŭ poruncitŭ»*. 1787, Februarie 1. (2)

In 1786, Maiŭ 21 s'a întêmplatŭ unŭ procesŭ între doï zugravï şi boerulŭ Constantin Năncinlescu, pentru zugrăvirea uneï biserici.

Eată estrase din judecata Divanuluï şi a luï Mavrogheni, din Cod. XVII, fila 136 verso:

(1) Cod. XVII, fila 117.

(2) Cod. XVII, fila 128 verso—130.

«... Zemli Vlah... la Divanŭ înaintea Domnieĭ Mele, fiindŭ P. Sa părintele mitropolitŭ şi d-lorŭ cinstiţiĭ şi credincioşiĭ boerĭ ai Divanuluĭ Domnieĭ Mele, aŭ eşitŭ pitarŭ Const. Nenciulescu jăluindŭ pentru Silvestru Monahu i Costantin zugrafiĭ, cumcă în anulŭ trecutŭ prin zapisŭ aŭ făcutŭ tocmélă cu dînşiĭ ca să'ĭ zugrăvéscă o biserică la satulŭ..... întocmaĭ după pruba ce le-aŭ arĕtatŭ, şi să le dé plată taleri 750 banĭ gata, 50 vedre vinŭ, 10 vedre rachiŭ, 1000 oca fainĕ bună, 1000 oca malaiŭ, 100 oca fasole şi 50 oca pesce săratŭ, din care tocmélă le-aŭ şi datŭ banĭ gata tal. 369 şi totŭ vinulŭ i rachiulŭ şi cele-l-alte, iarŭ eĭ nu numaĭ lucrulŭ n'aŭ isprăvitŭ, ci încă şi ceea ce lucrară, lucrară prostŭ şi nu după pruba ce le-aŭ datŭ şi ceru la acésta dreptate; faţă fiindŭ la Divanŭ şi numiţiĭ zugrafĭ, cum că le-aŭ fostŭ tocméla într'acestŭ chipŭ, ca să facă lucrulŭ după pruba ce li-aŭ arĕtatŭ pitarulŭ, şi cumcă aŭ primitŭ aceĭ tal. 369, vinulŭ i rachiulŭ şi cele-l-alte, nu tăgăduiră, făr de numaĭ ţiseră, că acelŭ lucru ce aŭ lucratŭ arŭ fi după pruba ce le-aŭ arĕtatŭ pitarulŭ; dar împotrivă la acésta ne arétă pitarulŭ, maĭ întâiŭ o anaforă a departamentuluĭ de nouă, cu leat 1785 Noembre, întărită şi de Domnia Sa fratele Mihaĭ Vodă Suţulŭ, în care găsesce judecata cu cale ca să'şi alégă fiesce-care din partea sa câte unŭ meşterŭ zugravŭ şi cu carte de blăstemŭ mergêndŭ acolo să cerceteze lucrulŭ ce aŭ facutŭ şi de se va găsi întocmaĭ după pruba ce s'aŭ tocmitŭ, nu numaĭ să plătéscă pitarulŭ ceĭ-l-alţĭ banĭ, ci să pérdă şi ostenéla trimişilorŭ zugravĭ i alte cheltuelĭ ce se va întêmpla şi aşia aŭ alesŭ Silvestru Monah din partea sa pe Ştefan Iermonahŭ dela mitropolie, iar Constantin pe Simeon Zugravulŭ şi pitarulŭ pe Trandafirŭ, carĭ zugravĭ s'aŭ poruncitŭ să preţuiască şi lucrulŭ ce era făcutŭ, după orînduiala meşteşuguluĭ lorŭ. Aşişderea ne arétă şi anaforaoa tot acestuĭ departament, cu létŭ 1786, în care scrie, ca viindŭ numiţiĭ zugravĭ înaintea judecăţiĭ, prin carte de blăstemŭ aŭ mărturisitŭ cumcă lucrulŭ ce aŭ făcutŭ părîţiĭ zugravĭ este multŭ maĭ josŭ decâtŭ pruba ce aŭ fostŭ tocmitŭ şi încă la unele locurĭ *sunt câte-va văpseli netrebuincióse*, care de nevoie trebue să se strice şi să se zugrăvéscă de isnóvă şi cumcă după pruba ce aŭ lucratŭ părîţiĭ de arŭ fi fostŭ isprăvită biserica, plăté tótă ostenéla lorŭ taleri 500, dar nefiind isprăvită, pentru câtaŭ lucratŭ li se cuvine tal. 360 şi cu 140 ce rĕmânŭ, să găséscă pitarulŭ alţĭ meşterĭ, ca să-ĭ pue de a isprăvi lucrulŭ. După care mărturie ce aŭ datŭ numiţiĭ zugravĭ, găsescŭ judecătoriĭ cu cale, ca Silvestru şi Constantin să întórcă cheltuiala ce aŭ luatŭ maĭ multŭ peste ceea ce se cuvine după dreptate şi taleri 52 cheltuiala ce s'aŭ făcutŭ şi pitarulŭ să pérdă vinulŭ i rachiulŭ şi cele-l-alte ce le-aŭ datŭ, spre a se desface. Aşişderea arétă pitarulŭ şi altă anaforă a d-lorŭ veliţilorŭ boerĭ, cu létŭ 1786, întărită iarăşi de Domnia Sa fratele Mihaĭ V.V. Suţulŭ, în care scrie, cumcă după apelaţia ce aŭ făcutŭ Silvestru, cumcă nu este odihnitŭ la judecata departamentuluĭ, aŭ cercetatŭ şi d-lorŭ pricina acésta şi aŭ găsitŭ judecata departamentuluĭ cu cale şi cu dreptate, iar elŭ de nu este odihnitŭ, strice cele ce aŭ lucratŭ şi să zugrăvéscă biserica de isnóvă întocmaĭ după pruba ce s'aŭ tocmitŭ ş'apoĭ să-ĭ plătéscă pitarulŭ baniĭ deplinŭ. După acésta aŭ întrebat Domnia Mé pe părîţi la ce nu se odihnescŭ şi ce maĭ aŭ a ţice? Şi măcar că pricinuia cumcă numiţiĭ zugravĭ n'arŭ fi făcutŭ cercetare cu deamĕnuntulŭ şi i-aŭ năpăstuitŭ, dar pricinuirea lorŭ amŭ vĕţut-o Domnia Mé de totŭ fără de cale şi nepriimită judecăţeĭ, de vreme ce înşişĭ eĭ ĭ-aŭ alesŭ şi ĭ-aŭ cerutŭ, carĭ vedemŭ că prin carte de blăstemŭ aŭ mărturisitŭ dreptŭ, adevĕrŭ înaintea judecăţeĭ. Decĭ aceste maĭ susŭ numite cercetându şi hotărîrea de judecată, le-amŭ găsitŭ Domnia Mé făcute cu bună orânduială, drepte şi cu cale,

după care datorĭ eraŭ părîţiĭ să plătéscă aceştĭ taleri 52 cheltuială şi taleri 9 ce sunt asupra lorŭ trecuţi maĭ multŭ, Dar Domnia Mé milă făcêndŭ cu dînşiĭ pentru sărăcia lorŭ, am poruncitŭ pitaruluĭ de le-aŭ iertatŭ din cheltuială jumĕtate, adecă taleri 26, iar ceĭ-l-alţi tal. 26 şi ceĭ tal. 9 aŭ hotărîtŭ ca să-ĭ plătéscă la pitarulŭ, de care zapciulŭ celŭ orînduitŭ să facă mijlocirea şi volnicŭ este pitarulŭ să pue pe orĭ-care zugravŭ altŭ, ce va găsi, ca să'şĭ isprăvéscă lucrulŭ, fără de oprire, pentru care s'aŭ datŭ la mânile sale acéstă carte după hotărîrea ce s'aŭ făcutŭ la Divan».—1786, Maĭ 20. (Cod. XVII, fila 136 vert).

Am arĕtatŭ că şi Mavrogheni s'a preocupatŭ de sanitatea publică şi că aŭ rînduitŭ doctorĭ şi aŭ grijitŭ de spitale. Ameninţată ţéra de bóla ciumeĭ, încă din 1784 (1), Mavrogheni a provocatŭ şi elŭ Divanulŭ să facă un *nizam cu ponturĭ* pentru paza ţĕrĭĭ de asemenea epidemie. Este póte celŭ maĭ vechiŭ *nizamŭ* de aşĭa natură, decĭ credemŭ utilŭ a'lŭ publica pentru prima dată. Lectorulŭ va observa naivitatea unor mĕsurĭ *profilactice*, ca aceea a *fiştanieĭ* şi a *intervenireĭ móştelorŭ şi în genere a credinţeĭ religióse*, dar lectorele să'şĭ amintéscă, că astăqĭ sunt doctrine admise, că influinţa *morală* nu jócă unŭ micŭ rolŭ în conducerea omuluĭ în ḑilele grele.

Iată nizamulŭ în cestiune:

Ponturile nizamuluĭ care găsimŭ cu cale să se dé pentru paza de bóla ciumeĭ.

1) P. S. Părintele Mitropolitŭ să strîngă tóte móştele câte se află aicĭ în oraşu Bucurescilorŭ, la mitropolie, şi împreună cu toţĭ arhiereiĭ să facă *osfiştanie* şi să dé poruncă la toţĭ preoţiĭ pre la tóte mahalalele şi pe la tóte monăstirile ca să vie toţĭ la S-ta mitropolie în ḑiua aceea, care este să se facă *osfiştanie* şi să ié toţĭ preoţiĭ din s-ta aiazmă, ca să boteze tóte mahalalele fără de dare şi să li se dée preoţilorŭ deosebită poruncă straşnică, ca în tóte dimineţile după s-ta liturghie, să citéscă moliftele ce sunt pentru paza ciumeĭ şi iérĕ după vecernie să facă paraclisŭ. Din care aiazmă ce se face la mitropolie să trămiţă prin vase marĭ la tóte judeţele, la protopopiĭ ceĭ rînduiţĭ, ca şi protopopiĭ făcêndŭ osfiştanie spre a înmulţi aiasma, să trămiţă la tóte satele, dându poruncă prea sfinţia sa părintele mitropolitulŭ către toţĭ egumeniĭ, protopopiĭ şi preoţiĭ din tótă ţéra, ca după cum aice, aşĭa şi după afară aşĭa să urmeze, cu rugăciunĭ, cu osfiştanĭă tot-d'a-una la sfintele biserică, adecă: după liturghie, moliftele şi după vecernie, paraclise. Iar, feréscă Dumneḑeŭ orĭ aice la Bucurescĭ, la vre-o mahala, séŭ afară la vre-unŭ satŭ de se va întêmpla zmreduială de acéstă bólă, aceĭ preoţĭ, orĭ aĭ mahalaleĭ, séŭ aĭ satuluĭ, datorĭ să fie până la 6 săptĕmânĭ să facă *osfiştanie* în tóte ḑilele dearîndulŭ şi să boteze în totŭ coprinsulŭ enoriilor, pentru care să se facă luminatele poruncĭ ale Mărieĭ Tale, atâtŭ aicĭ în Bucurescĭ către d-lŭ vel spăt, i către d-lŭ vel agă, câtŭ şi afară către ispravniciĭ judeţelor, ca să îndemneze pe egumenĭ, pe protopopĭ şi preoţĭ să săvêrşéscă tóte precumŭ scriemaĭ susŭ.

2) Fie-care preotŭ din órĭ-ce mahala, să fie datorŭ ca orĭ când se va bolnăvi cineva verĭ de ce bólă numaĭ decât să dé în scrisŭ la cercătoriĭ ceĭ orînduiţĭ, carĭ vor ămbla prin mahalale, carĭ cercetătorĭ să fie datorŭ boerulŭ celŭ orînduitŭ aĭ orîndui din seimeniĭ orînduiţĭ câţĭ va fi trebuinţă şi preoţiĭ dimpreună cu vătăşeiĭ mahalalelor să aibă purtare de grijă a arĕta şi a dovedi

(1) Veḑĭ tomul nostru I, seria 1774—1786 pag, 393.

cine s'aŭ bolnăvitŭ? de când? şi de ce bólă? Şi apoĭ aceĭ seimenĭ orînduiţi, să aibă datorie, ca în tóte dimineţile să mérgă la boerulŭ celŭ orînduitŭ, să aréte de sănĕtate şi de întêmplarea bóleĭ acesteia. Iar întêmplându-se vre-unŭ omŭ a muri, în grabă şi fără de veste de orĭ-ce bólă va fi, să şi aibă voie preoţiĭ alŭ ridica şi alŭ îngropa până nu vor da preoţiĭ şi vătăşeiĭ veste la boerulŭ celŭ rînduitŭ, şi apoĭ boerulŭ orînduitŭ după ce va face cuviinciósa cercetare, de va fi de mórte bună, va da rĕvaşŭ de slobodenie, ca să-lŭ îngrópe, iar fără de scirea şi adeverinţă înscrisŭ alŭ boeruluĭ ce se va orîndui, să nu cuteze alŭ îngropa, măcarŭ de orĭ-ce stare şi tréptă va fi mortulŭ, ci care preotŭ şi vătăşeĭ nu vor urma întocmaĭ după aceste poruncĭ, se vor pedepsi cu gré pedépsă, pentra că atuncĭ când nu vor urma acesteĭ poruncĭ se vor asemăna întocmaĭ ca nisce ucigaşi.

3) Să orênduiască 2 căpitanĭ cu 40 seimenĭ, ca să fie pentru paza lazareturilor şi pentru cercetarea mahalalelor, carĭ aceştĭ căpitanĭ şi seimenĭ să fie sub ascultarea boeruluĭ celuĭ orînduitŭ şi să ou fie chiămaţĭ vre-odată nicĭ la alaiŭ, nicĭ orînduiţĭ undevaşĭ, nicĭ la orĭ-ce trébă, nicĭ în Bucurescĭ, ci să fie numaĭ pentru acéstă trébă, cum ḑise maĭ susŭ, carĭ căpitanĭ să aibă léfă pe lună unulŭ po taleriĭ 10, iar seimenĭ unulŭ po taleriĭ 2.

4) La marginea oraşuluĭ despre podulŭ târguluĭ de afară, să se orînduéscă o gazdă, care gazdă să fie cu treĭ-patru case împrejurŭ, aprópe una de alta şi cu curte, ca să fie pentru zapciiĭ ceĭ orînduiţĭ i pentru cioclĭĭ ceĭ curaţĭ, carĭ întră de rêndŭ şi pentru căruţile şi şederea lor, spre a fi tot-déuna adunaţĭ la unŭ locŭ şi să se scie, la vreme de trebuinţă, de unde să-ĭ pótă găsi boerulŭ celŭ orînduitŭ.

5) Să se facă 6 căruţe cu câte 2 boĭ, cu care căruţe să se ridice bolnaviĭ ciumaţĭ şi zmreduiţĭ i lucrurile zmreduite, a se cara ceĭ bolnavĭ la spitalŭ, iar pre ceĭ sănătoşĭ cu lucrurile lor zmreduite, la lazaretŭ, şi deosebitŭ locŭ, care maĭ josŭ se arétă, nefiindŭ cu cale a se pune bolnaviĭ ciumaţĭ totŭ la unŭ locŭ cu sănĕtoşiĭ, carĭ sunt numaĭ zmreduiţĭ, şi care potŭ, când va fi mila luĭ Dumneḑeŭ, a rĕmânea neprimejduiţĭ de nu se vor amesteca cu bolnaviĭ.

6) Spitalulŭ celŭ orînduitŭ, dela Biserica St. Visarion,(1) să fie dator epitropulŭ S-tuluĭ Pantelimonŭ după hrisovulŭ reposatuluĭ Domnŭ ctitor alŭ găti, alŭ împlini, ca tot-déuna în câtă vreme va fi trebuinţă, până va face D-ḑeŭ milă de a ridica bóla acésta, cu totulŭ a nu se maĭ lauḑi, să fie căpuitŭ cu de tóte cele trebuincióse, adecă hodăĭ cu sobe, lemne pentru focŭ, lumînărĭ, paturĭ mâncarea şi bĕutura, ceea ce este orînduită la patima acésta, 4 muieri de poslușanie şi de spălatŭ lucrurile lor şi orĭ-ce, după obiceiulŭ ce aŭ fostŭ şi alte orĭ, maĭ înainte să le împlinéscă epitropulŭ, dându şi de mâncare căpitanuluĭ şi seimenilor paznicĭ; care acele 4 muieri ce va fi de poslușania bolnavilor şi spălatulŭ lucrurilor lor, să aibă pe lună una po taleriĭ 2 pol. Aşişderea să pórte grijă epitropulŭ mônăstireĭ a fi tot-déuna la acestŭ spitalŭ şi unŭ preotŭ duhovnicŭ, omŭ cu temere de D-ḑeŭ, dându-i-se plată după orînduiéla hrisovuluĭ, carele să ispoveduéscă, să grijască şi va îngropa pre ceĭ ce vor muri, cu orînduiéla creştinéscă, iar nu să se *târască* de ciocli şi să se arunce mortulŭ în grópă, fiindŭ fără de omenire şi nesuferitŭ lucrulŭ acesta.

7) In pădurea St. Pantelimonŭ, deosebitŭ de spitalŭ să se facă o îngrădire largă, de gardŭ, în care să se facă *surle* din destulŭ şi bordee, în carĭ surle şi bordee să nu bage maĭ multŭ decâtŭ 3—4 ómenĭ într'una, ca să nu fie îmbulḑire.

(1) Incă de sub Mihaiŭ Suţu.

Şi într'acéstă îngrădire să se ducă ceĭ zmreduiţi sănătoşi, cu lucrurile lor dimpreună, care acéstă curte să se numéscă lazaretulŭ zmreduiţilorŭ, făcêndu-se la acestŭ lazaretŭ şi 2 coşare pentru lucrurile lor, ale zmreduiţilor, carĭ zmreduiţi să fie păziţi şi apĕraţi, ca nicĭ cumŭ să nu se amestece uniĭ cu alţiĭ; asemenea şi ceĭ ce din bólă se vor învârteji spre bine, să nu se cuteze a merge peste ceĭ zmreduiţi, ci să şédă într'acelŭ spitalŭ a luĭ Sfete Visarion până îşĭ vor împlini soroculŭ de ḑile 40 şi atuncĭ va rĕportui numitulŭ căpitanŭ către boerulŭ celŭ orînduitŭ în scrisŭ numele aceluĭ omŭ, şi din ce mahala va fi? ca să caute în condică şi de va fi aşĭa, prin scirea orînduituluĭ boerŭ, primenindu-se în petice, curat şi spălatŭ, să trécă în lazaretu zmreduiţilor, unde şeḑêndŭ 10 ḑile de acolo să trécă întru alŭ treilea lazaretŭ alŭ curaţilor şi maĭ şeḑêndŭ acolo alte 10 ḑile, apoĭ se vor sloboḑi de vor merge la casele lor. Ci dar trebuinţă este ca între Sf. Pantelimonŭ şi între Mônastirea Mărcuţeĭ, să se facă alŭ treilea lazaretŭ, după cum *a fostŭ şi în anulŭ trecutŭ*, pentru ceĭ curaţĭ, carĭ sunt veciniĭ ce se ridică dupre în prejurulŭ caseĭ ceĭ ciumate şi aŭ a şedé şi eĭ într'acestŭ lazaretŭ 15 ḑile, mult douĕḑecĭ, şi apoĭ să li se dée voĭe a merge la casele lor.

8) Cândŭ se va auḑi, la vre-o casă, că s'a întâmplatŭ bólă, după ce se va face cercetarea cé cuviinciósă bolnavuluĭ şi se va găsi cu adevĕratŭ *ciumă*, pre acelŭ bolnavŭ ridicându'lŭ cioclii spitaluluĭ cu ale luĭ lucrurĭ împreună, după ce se vorŭ lua întêiŭ aicé în scrisŭ de logofeţelulŭ boeruluĭ celuĭ orînduitŭ şi se vorŭ trece la condică, atâtŭ tóte lucrurile luĭ, cât şi ḑioa în care l'aŭ pornitŭ la spitalŭ; acolo la spitalŭ de se va învêrteji bolnavulŭ spre bine şi se va face sănătosŭ, are a se urma după coprinderea pontuluĭ alŭ 7-lea, de maĭ sus arĕtatŭ. Iar murindŭ ciumatulŭ aicĭ în casa luĭ, în Bucurescĭ, însă-şĭ într'aceeaşĭ casă a luĭ *făcêndu-ĭ cioclii dinpreună cu aĭ caseĭ grópă* adâncă în pământŭ să 'lŭ îngrópe acolo şi caseĭ aceĭa, de nu va fi altă casă pre aprópe prinprejur şi va fi casă de cele próste, de preţŭ puţinŭ, să o arḑă până în pământŭ dimpreună şi cu nescaĭva meruntae próste, cum câlţĭ, cârpeturĭ vechĭ şi alte ca aceste fără nicĭ unŭ preţŭ. Séŭ fiind aprópe alte case prinprejur şi va fi lucrurĭ, care să pricinuéscă primejdie mahalaleĭ şi pagubă la veciniĭ, să o surpe la pământŭ sfărâmênd'o de totŭ şi să se arunce peste dînsa vre-unŭ gardŭ de mărăciniĭ, séŭ altele; séŭ fiindŭ casa bună şi cu împrejmuire, de vre-unŭ preţŭ, boerulŭ celŭ orînduitŭ să dé în scire la domnie, arĕtându starea caseĭ,..... şi diastima celorŭ dinprejurŭ şi pre stăpânulŭ caseĭ, de are clironomĭ séŭ nu, şi după trebuinţă va lua porunca care se cade; iar pre ceĭ smreduiţi sănătoşĭ dintr'acé casă a ciumatuluĭ, ridicându-ĭ cu ale lorŭ lucrurĭ dinpreună, după ce se vor lua în scrisŭ de logofeţelulŭ orânduituluĭ boerŭ aicé, şi trecute în condică, să-ĭ ducă la maĭ susŭ numitulŭ lazaretŭ alŭ zmreduiţilor, ca să şaḑă ḑile 40 şi în lazaretulŭ curaţilorŭ să maĭ şaḑă 10 ḑile şi apoĭ să aĭbă voĭe a veni la casele lor, ca viindŭ alţĭ zmreduiţi maĭ próspeţĭ, să intre în locŭlŭ celor dintêiŭ, să nu se amestice ceĭ de curândŭ zmreduiţi cu ceĭ ce aŭ apropiatŭ ḑilele 40 sănătoşĭ. Iar când dintr'aceĭ din lazaret se vor bolnăvi, şi după cercetare va fi cu adevĕratŭ ciumă, să se ducă la spitalulŭ ot Sf. Visarion, ĭar ale luĭ lucrurĭ să remâe în coşerile la lazaretulŭ zmreduiţilor.

9) Orînduiţiĭ ciocli, lîngă paza ce vorŭ face zmreduiţilor, să 'şĭ siléscă aşĭ spăla hainile, lucrurile ale aerisi, adecă a le pune să le bată vêntulŭ, a le curăţi tot-déuna, unde să fie prinprejurŭ, de departe şi orînduiţiĭ seimenĭ, curaţĭ, carĭ aceştia să pórte grija a aduce lor cele trebuincióse de mâncare şi bĕutură dela Epitrop Mônastireĭ S. Pantelimon, ca să nu fie lipsiţĭ de hrana vieţiĭ încât vor

fi la lazaretŭ şi să-ĭ şi păzéscă pe zmreduiţiĭ sănătoşĭ, ca nu cum-va să vie în Bucurescĭ, iar maĭ vêrtos la spitalulŭ ciumaţilorŭ să nu-ĭ lase să trécă nicĭ de cum.

10) Cândŭ se va întêmpla vre-unŭ bolnavŭ cu bănuială, necunoscêndu-lŭ de are ciumă séŭ ba, să să nu se ridîce, spre alŭ aduce la spitalŭ îndată, până nu se va dovedi bine, că bóla luĭ este ciumă cu adeverătŭ, pentru că se întâmplă de multe orĭ de se bolnăvescŭ de altă bólă şi ducêndu-se la spitalŭ între ciumaţĭ cadŭ şi eĭ într'aceeaşĭ bólă, care acésta este mare păcatŭ, pentru că se dă omulŭ spre perdare. Pentru aceea dar orînduitulŭ boeriŭ să nu dé numaĭ decâtŭ, îndată, credinţă ciocluluĭ, care pentru lăcomia hrăpireĭ póte să-şĭ prepue pe cinevaşĭ, că este ciumatŭ, nefiindŭ, séŭ póte din necunoscinţa luĭ să greşéscă, nicĭ să cuteze cioclulŭ, *după cum ne-amŭ adeveritŭ*, că cerŭ după la uniĭ bolnavĭ de altă bólă, banĭ, ţicêndu-le că de nu le va da cevaşĭ, îl va vesti apoĭ că este ciumatŭ, séŭ fiindŭ ciumatŭ cu adeverătŭ, pentru dare de banĭ să-lŭ aréte că este de altă bólă şi să-lŭ tăinuéscă; pe unulŭ ca acela strașnicŭ se va pedepsi; orînduitulŭ boĭerŭ să le vie de hac, să-ĭ pedepséscă şi să-ĭ facă ca să lipséscă de a avé ciocliĭ *sermaia*, căcĭ pe lângă dînşiĭ şi însuşĭ va fi vinovatŭ; căcĭ aceĭ ciocli numaĭ câţĭ vor fi amestecaţĭ cu bolnaviĭ şi cu smreduiţiĭ şi vor fi intraţĭ în spitalŭ, aceia numaĭ să aĭbă fieşcare léfă pe lună po taleriĭ 3 şi să li se pue după obiceiŭ semnŭ roşŭ, gulerŭ mare la gâtŭ atârnatŭ, cusutŭ pe peptŭ şi pe spate ca să-ĭ cunóscă norodu de departe şi să se feréscă de dênşiĭ, iar ceĭ-l-alţĭ ciocliĭ cândŭ vorŭ rĕmâné, aceia să nu se amestece nicĭ de cum cu ceĭ smreduiţĭ, ci ca nisce curaţĭ, acésta tréba lor să fie numaĭ când se va afla şi se va întêmpla vre-unŭ bolnavŭ ca să'lŭ cerceteze, atuncĭ să intre ciocli din ceĭ curaţĭ în casa bolnavuluĭ şi décă bolnavulŭ e de altă bólă, cioclu celŭ care va cerceta, va rĕmânea împreună cu ceĭ curaţĭ; iar décă va fi bolnavŭ de ciumă, atuncĭ împreună cu ciumatulŭ să mérgă şi acelŭ cioclu la spitalŭ. Insă fiindŭ că aceĭ ciocli câţĭ vorŭ fi curaţĭ, nu aŭ a lua léfă, de aceea să fie numaĭ apĕraţĭ de sĕptămânile polcovniculuĭ şi ale zapciuluĭ.

11) De va fi vre-unulŭ de neamŭ, séŭ de cinste, celŭ care l'aŭ călcatŭ bóla acésta, să nu aĭbă voĭe să-lŭ ridice din casa luĭ, fără numaĭ cu poruncă domnéscă.

12) Tóte lucrurile bolnavilorŭ, cum amŭ ţisŭ maĭ susŭ, să se scrie în condică de logofeţelulŭ celŭ orînduitŭ cu léfă, purtândŭ grijă orînduitulŭ boerŭ să nu se facă hrăpire, séŭ jăfuire, căcĭ pentru cele ce vorŭ lipsi, este orînduitu boerŭ datoriŭ a le pune la locŭ; şi acelŭ bolnavŭ de se va însănatoşi să'şĭ ié lucrurile luĭ pe deplinŭ, iar de va muri să le ié rudele cele ce va fi avêndŭ, şi de nu va fi avêndŭ rude, tóte lucrurile luĭ, cu catastihulŭ, să sté întru păstrare, până când va veni rudele luĭ să le ié, séŭ când nu va avé rude nicĭ decum, acele lucruri ale luĭ să se dé la cutia de milosteniĭ.

13) Toţĭ, orĭ de ce tréptă şi dregătorie va fi, să aĭbă a da scire la boerul celŭ orînduitŭ, când se va întâmpla la casă-şĭ bóla acésta, fără de a o ascunde; iar dovedindu-se că aŭ ascunsŭ, de va fi prostŭ să se pedepséscă cu ocna, séŭ cu altă pedépsă, iar de va fi de cinste, séŭ de némŭ, să se pedepséscă cu scăderea dregătorieĭ séle şi să se globéscă greŭ, care glóbă să se dé la lazaret.

14) Când vre-unulŭ din ceĭ zmreduiţĭ va îndrăzni până a nu împlini rînduitulŭ sorocŭ alŭ curăţireĭ de a intra în politie şi se va cunósce, să se pedepséscă cu gré pedépsă. Aşişderea şi ciocliĭ aĭ spitaluluĭ şi aĭ lazaretuluĭ ce sunt zmreduiţĭ, pentru ca nu care cumvaşĭ să se cuteze orĭ a evea ţioa, schimbaţĭ séŭ pe sub cumpĕtŭ nóptea, să vie în Bucurescĭ la casele lorŭ, séŭ la rudele

lorŭ să se amestice, să aibă orînduitulŭ boerŭ multă purtare de grijă după ce le va da strașnică poruncă lor, a nu se cuteza la o faptă ca acésta, apoĭ să pue să-ĭ și păzéscă, cu mijlocu și dovedindŭ, pe unulŭ ca acela, să se pedepséscă nunumai eĭ, ci și aceĭa pe cari îĭ primescŭ, întocmaĭ ca nisce ucigașĭ de ómenĭ și ca nisce pricinuitorĭ de a obșteĭ vătămare.

15) Bolnavulŭ de va fi chivernisitŭ, orĭ neguțătorŭ, orĭ slugă séŭ țiganŭ, aŭ vre unŭ boerŭ, după ce va scăpa, să aibă a da taleri 5 la cutia ciocliloră.

16) Pentru că s'aŭ întâmplat multe nemilostimnice și necuviósе fapte bolnavilorŭ de către ciocli, spre a hrăpi ale lor, în cât pe mulțĭ din bolnavĭ îĭ primejduescŭ de morŭ pe drumŭ, până a nu ajunge la spitalŭ, pentru acésta să fie tot-de-una zapciu orînduitŭ ca sĕ mérgă cu bolnavulŭ, de departe, ca să nu aibă vreme cioclulŭ să'și energhiséscă acéstă faptă și rĕutate; iar de se va dovedi vre-unŭ cioclu a se îndrăsni a face acéstă trébă și faptă, să se pedepséscă cu cea dupe urmă cu mórte ca unŭ ucigașŭ.

17) Pentru ca să nu se cuteze vre-unulŭ din ceĭ zmreduițĭ nóptea să scape, să vie la lazaretŭ séŭ la spital printr'ascunsŭ, la casele rudelorŭ lorŭ și dintr'acéstă să se întêmple necontenire zmreduireĭ, pentru acésta preoțiĭ și vătășei să aibă purtare de grijă, ca îndată ce vorŭ simți să aréte, la boerulŭ celŭ orînduitŭ, ca să se pedepséscă atât ceĭ carĭ îndrăsnesc de viu, cât și ceĭ ce'ĭ primescŭ. Iarŭ când orînduitulŭ boiarŭ va dovedi, încă până a nu'ĭ arĕta preoțiĭ și vătășeiĭ mahalaleĭ, să se pedepséscă preoțiĭ împreună ca nisce lenevitorĭ și vêndători obștieĭ, cu luarea séŭ scăderea darurilor; către care preoțĭ datorie are părintele mitropolitŭ, să dea strajnice porunci pentru acésta cum și pre vătășeĭ datorie are d-luĭ vel spătar și d-luĭ vel aga ca asemenea să le poruncéscă.

18) Lucrurile zmreduite ale bolnavilorŭ, carĭ aŭ muritŭ la spital, să aibă muerile dela spital a le spăla, a le pune în vêntŭ și le osebi în locŭ curatŭ, asupra cărora să fie orînduitŭ mumbașirŭ, întêiŭ ca să le spele, să le curețe, a doua să nu le maĭ amestice cu cele zmreduite; pentru care lucru ale morțilorŭ are a se urma cum scrie maĭ susŭ.

19) După acésta boerulŭ lazaretuluĭ să aibă datorie a da socotélă de câțĭ banĭ se vorŭ strînge dela bolnavĭ și din glóbe, după cum maĭ susŭ scrie, carĭ banĭ să se împartă la toțĭ ceĭ ce se află la acéstă trébă.

20) Ștefan Hiot polcovnicŭ de ciocli să aibă léfă pe lună taleri 30 și să iée pe toțĭ ciocli sub stăpânirea luĭ, dându-i-se ciocli deplinĭ câțĭ se cuvine a avea acest stég, fiind-că are și praxis la acéstă slujbă și este și omŭ cu frica luĭ D-ḑeŭ; căruia să i se facă și 2 căpitanĭ de ciocli și 2 zapciĭ maĭ micĭ, după obiceiŭ, carĭ căpitanĭ să aibă leafă pe lună, unulŭ taleri 10 și zapciiĭ unulŭ taleri 5; însă să li se urmeze léfa până se va ridica acéstă bólă de asupra nóstră.

21) Un logofĕtŭ harnicŭ și vrednicŭ de condeiŭ să se orânduiască a fi nelipsitŭ la acéstă slujbă, carele să aibă léfă pe lună taleri 20, fiind-că are multă greutate și este datorŭ să ție și condică de tóte întêmplătórele.

22) D-luĭ medelnicerŭ Enache Hiotu să fie boerulŭ celŭ orînduitŭ la acéstă trébă, carele să fie datorŭ a urma și a păzi tóte întocmaĭ după cum se cuprinde pe largŭ și ca unulŭ ce este tótă tréba asupră-ĭ dată, să aibă sub zaptulŭ sĕŭ pe polcovniculŭ de ciocli, pe maĭ susŭ numițiĭ căpitanĭ cu seimeniĭ ceĭ orînduițĭ și pre toțĭ câțĭ sunt orânduițĭ și încărcați cu slujba acesteĭ trebĭ; carĭ boerŭ pe tótă ḑiua să aibă a trimete veste la d-luĭ vel spătar, la d-luĭ vel aga și la unulŭ din boeriĭ ceĭ marĭ, care se va socoti de Măria Ta a se orândui asupra acesteĭ trebĭ, deosebit de sănătate séŭ de întêmplarea bóleĭ acesteia și d-lor numițiĭ

boerĭ vorŭ arĕta Inălţimeĭ Tale. Asemenea şi pentru orĭ-ce trebuinţă arŭ avea orînduitulŭ numitŭ boerŭ, să aibă a răportui cu cerere către d-lorŭ numiţiĭ treĭ boerĭ şi prin d-lorŭ va lua rĕspunsŭ cu împlinire la cererile ce va face.

23) Ferĕscă D-ḑeŭ de se va întêmpla pe afară pe la judeţe a se zmredui de acestŭ felŭ de bólă, găsimŭ cu cale, ca toţĭ ispravniciĭ din tóte judeţele, să aibă în tótă vremea gata câte 2 căruţe cu câte doĭ boĭ, şi deosebitŭ să aibă câte 4 ciocli, ca orĭ când se va întêmpla, numaĭ decât dintr'aceĭ ciocli să intre acolo în casa cé zmreduită să-lŭ ridice pre bolnavŭ la o parte şi pre ceĭ zmreduiţĭ la altă parte şi aceĭ orînduiţĭ ciocli să grijască pentru căutarea bolnavilor. Iar pentru paza atâtŭ a bolnavilor, a nu se maĭ amesteca cu zmreduiţiĭ, séŭ zmreduiţiĭ a nu veni în satŭ peste ceĭ curaţĭ şi cu acésta să se îmmulţéscă zmreduiala, să fie datorĭ d-lor ispravniciĭ ca din slujitoriĭ isprăvnicescĭ, maĭ luândŭ în ajutorŭ şi din slujitoriĭ după la căpităniile după afară, să orînduiéscă câţĭ slujitorĭ vor socoti că vor fi de ajunsŭ, ca să păzéscă în tótă vremea strajă împrejurulŭ bolnavilor şi a zmreduiţilor, spre a nu-ĭ lăsa să trécă dela uniĭ la alţiĭ şi spre a-ĭ opri, ca nicĭ decum să nu vie la casele lor în satŭ peste ceĭ curaţĭ. Aceĭ slujitorĭ câţĭ se vor orîndui, să fie curaţĭ, iar să nu se amestece cu bolnaviĭ. séŭ cu zmreduiţiĭ, fără numaĭ, cum ḑicemŭ, ciocliĭ să se amestice, grijindŭ slujitoriĭ pentru căutarea şi aducerea de cele trebuincióse ale bolnavilor şi ale zmreduiţilor».

Iω N. P. Mavrogheni VV. etc.

«Intru tóte întărimŭ şi poruncimŭ, că atâtŭ P. S. Sa părintele Mitropolitŭ să dé cuviinciósele poruncĭ către preoţĭ, sĕvêrşindŭ sfintele slujbe, câtŭ şi d-lŭ vel vist şi d-lŭ vel spăt. i d-lŭ vel agă să urmeze. 1786, Noembrie, 27».

Acéstă resoluţiune domnéscă e pusă pe următórea anafora:

«*Pré Înălţate Dómne,*

«Urmândŭ luminateĭ poruncĭ a Inălţiĭ Tale, ce ni s'aŭ datŭ, ca adunându-ne cu toţiĭ la unŭ locŭ, să socotimŭ ponturile ce sunt trebuincióse a se pune în orînduială pentru nizamulŭ păzeĭ de bóla ciumeĭ, cele ce socotirămŭ a fi cu cale pentru nizamulŭ de paza acesteĭ năprasnice bóle, arĕtămŭ Inălţimeĭ Tale; însă fiind-că acésta este o faptă pricinuitóre de totŭ binele şi folosulŭ obştеĭ, să bine voescĭ Inălţimea Ta de a orîndui lefile acestor ce maĭ susŭ arĕtămŭ, ca să li să dé tot-déuna, cât şi cheltuiala ce se va întêmpla a se face pentru acéstă trebuinţă din vistieria M. Tale, după cum şi însuşĭ M. T. aĭ bine primitŭ; care urmându-se acestea tóte, avemŭ nădejde la D-ḑeŭ şi la bunŭ ajutorulŭ S-tuluĭ Cuviosuluĭ Dumitrie şi cu blagoslovenia Mărieĭ Tale că se ca potolĭ acéstă năprasnică bólă şi va rĕmâne iarăşĭ norodulŭ şi ţéra M. Tale în pace şi linişte. Iar pentru ciocliĭ, fiind-că nu sunt puşĭ în numĕr, câţĭ sunt să aibă léfă boerulŭ cel orînduitŭ asupra asesteĭ trebĭ, să fie datorŭ ca din ḑióa ce va băga pre unŭ cioclu din ceĭ curaţĭ în casa ciumatuluĭ, numaĭ decâtŭ să însciinţeze la D-lor boeriĭ ceĭ orînduiţĭ, ca să i se orînduéscă léfă pe luna po tal. 3. Iar otărîrea desăvîrşită rĕmâne a se face de Inălţimea ta. 1786 Noembre 96.

Nicolae Dudescu vel banŭ, Pană banŭ, Nicolae Vist. Dumitraşcu vel dv. Ianake Văcărescu vel vorn. Scarlat logof., Grigore Bălénu vel logof., Manolake log. (Cod. XVII, p. 111—116).

ANEXA LA PAG. 65

Eată raportulŭ Epitropieĭ obstescĭ, din 1787 Iunie 26, cum şi anaforaoa boerilor însărcinaţĭ de a stabili nartulŭ generalŭ, cât şi pitaculŭ luĭ N. P. Mavrogheni din 1787 Iulie 10.

Raportul Epitropieĭ:

Pré cinstiţĭ veliţĭ boerĭ,

«După cinstitŭ pitaculŭ D-tre sĕvârşindŭ rênduiala narturilor, am făcutŭ şi catastihŭ pe anume puindŭ preţŭ cum se vede maĭ josŭ, după cum ni s'aŭ părutŭ a fi cu cale şi cu dreptate, care se va *theorisi* şi de către D-tre, *însă numaĭ pă lucrurile ce esŭ din pământulŭ ţĕreĭ, iar nu şi pă cele ce vinŭ din streinătate* şi încă şi din cele ce esŭ din ţéră, cum este *cascavalŭ*, séŭ mierea şi untŭ topitŭ, fiindŭ că în toţĭ timpiĭ, la vremea ce o ridică capanlăiĭ acéstă marfă, li se tae şi *fiiatul*, ce pentru acestea la vremea lor, precumŭ le va fi vênḑarea, aşĭa li se va orîndui şi nartulŭ, ca să vênḑă în tîrgŭ; precumŭ şi orĭ-ce marfă ce vine din stréinĕtate, aicĭ în ţéră, d-luĭ vel aga să o închidă pe la hanurĭ şi să dé în scire, ca cu marafetulŭ Epitropieĭ, prin cercetare, precumŭ va fi vênḑarea la orĭce vreme, aşĭa se va orîndui şi nartŭ în ce chipŭ să vênḑă băcaniĭ, fiind-că vĕḑumŭ multă *diafora* de anŭ până estimpŭ, că unile lucrurĭ de sineşĭ s'aŭ eftinitŭ şi altele iarăşĭ-ce s'aŭ maĭ înălţatŭ; pentru acésta însciinţămŭ d-tre». Constandin clucerulŭ; Nicolae pah.; Răducan Filipescu stolnicŭ; Ioanin stolnicŭ. (nedescifrabile).

Iω Nicolae P. Mavrogheni VV. i gosp.

«Zemli Vlahiskoe..... După cum aŭ găsitŭ cu cale şi d-lor boeriĭ epitropĭ, pentru nartulŭ acesta, întărimŭ şi Domnia Mé şi întocmaĭ să se păzéscă şi să se urmeze la tótă vênḑarea după maĭ susŭ numitulŭ nartŭ. Pentru care porunscimŭ Domnia mea d-lor boerilor epitropĭ şi d-le vel agă, să grijiţĭ în tótă vremea, ca să se păzéscă orênduiala nartuluĭ, întocmaĭ.

L. S.

1787, Iulie, 10.

Vel logof.»

Acéstă resoluţiune a luĭ Vodă e pusă pe următórea *anafora* a Divanuluĭ ţĕreĭ

Prea Înălţate Dómne,

«Prin luminatŭ pitaculŭ Înălţ. Téle, cu d-luĭ vel agă, ni se poruncesce ca să socotimpŭ preţŭ a tóte lucrurile câte sunt trebuinciósе noroduluĭ de obşte, ce se vêndŭ în Bucurescĭ, cât şi la orĭ-ce, să punemŭ nartulŭ celŭ cuviinciosŭ, la tóte, de care se şi arĕtămŭ Înălţimeĭ Tale; adunându-ne cu toţiĭ la unŭ locŭ şi fiindŭ trebuinţă a se face acestuĭ nartŭ de d-lor boeriĭ epitropĭ, ca uniĭ ce diutru începutŭ şi altă dată iarăşĭ de către d-lorŭ s'aŭ făcutŭ narturile, cu pitacŭ din par-

tea nóstră, amŭ orânduitŭ pe d-lorŭ, ca dimpreună şi cu d-luĭ biv vel Stol. Dumitrache, să socotéscă preţŭ alŭ fie-căruĭ lucru şi în ce chipŭ vor găsi cu cale şi în frica luĭ D-ḑeŭ, să facă arĕtare în scrisŭ, însă pe d-luĭ stolu. Dumitrache l'amŭ orânduitŭ a fi dimpreună la facerea acestuĭ nartŭ, ca unulŭ ce aŭ fostŭ între boeriĭ epitropĭ pe vremea cândŭ s'aŭ maĭ făcutŭ narturĭ şi are şi sciinţă de preţulŭ lucrurilorŭ, atât cum se urmă maĭ nainte şi cum se urméză acum. După care vedem, că aŭ făcutŭ d-lorŭ acestŭ nartŭ coprinḑĕtorŭ de tóte lucrurile câte sunt maĭ de trebuinţă la obşte şi citindu-le noĭ pe tóte, la fiecare madé, vĕḑumŭ că bine şi cu dreptate aŭ orânduitŭ d-lor preţu a fieşcăruia lucru, care ca să se păzéscă şi să se urmeze întru tóte nestremutatŭ, găsimŭ cu cale să se întăréscă şi cu luminata pecete a M. Tale, cu poruncă către d-lorŭ boeriĭ epitropĭ şi către d-luĭ vel aga, ca să grijéscă în tótă vremea, pentru a se păzi orânduiala acestuĭ nartŭ la tóte întocmaĭ precum maĭ susŭ arétă. Iar hotărîrea cé desĕvârşită rĕmâne a se face de către Inălţimea Ta. — 1787, Iulie 5.

Vel Dvorn., vel Dvorn., vel logof., vel pah., vel comis.

In 1787 Iulie 10 s'a făcutŭ pitacŭ către d. vel agă pentru măcelarĭ să se vêndă ocaua de carne de óie 3 parale şi o lăscaie şi carnea de vacă 2 parale şi o lăscae» (Cod. XVII, fila 202 v. 208).

Nartulŭ după cum s'aŭ aşeḑatŭ a se vinde.

	Talerĭ	Banĭ
A. Arama lucrată aicĭ în ţéră, oca	1 pol	—
B. Buturul pastramă de capră	—	9
Bobul uscatŭ oca	—	12
Braga oca	—	3
Brânza de oĭ în fóle, oca	—	18
V. Varul nestinsŭ cu adusulŭ, din ţéră — 1000 de oca	4	—
» » ce'lŭ vêndŭ matrapazĭĭ oca	—	10
Varḑă acră, căpăţîna cé mare	—	4
iar cé de a doua	—	3
iar mica	—	2
G. Găina bĕtrână	—	15
Găsca	—	30
S. Săpunulŭ de ţéra românéscă, oca	—	30
Semînţa de in, oca	—	3
» de cănepă, oca	—	3
Scoicile cele marĭ suta	—	30
» » maĭ micĭ	—	15
Slănina de rîmător hrănit cu porumb, oca	—	24
iar hrănitŭ cu ghindă saŭ cu jir, oca	—	18
Seulŭ prósptĕtŭ dela măcelarĭ, oca	—	21
Simitulŭ bunŭ şi albŭ	—	9
T. Tărîţile de grâŭ	—	3
I. Icrele de ştiucă, oca	pol. tal.	—
» » crapŭ séŭ de cosac, oca	—	24
iémul de orz, pe la hanurĭ, oca treĭ	—	9
iar pentru finŭ cu ḑi cu nópte	—	6
iar pentru chiria odăeĭ cum se va învoi cu hangiu	—	—

	Talerĭ	Banĭ
K. Caşulŭ în saramură, oca	—	12
Carnea de óie / » de vacă: Dela crăciun — Maĭ 25, cé de óie po banĭ 12 şi cé de vacă banĭ 9. Iar dela Maĭ 25 până la lăsatulŭ seculuĭ de postulŭ crăciunuluĭ, cé de óie po banĭ 9 şi cea de vacă po banĭ 6.		
Carnea de râmătorŭ próspětă — oca	—	12
Curcanulŭ de unŭ anŭ	—	48
» de estimpŭ	—	36
Curca	—	30
Caponulŭ	—	30
Covrigiĭ mărunţĭ, de café	—	12
Cărbunĭĭ de mangal, suta de oca	pol	30
iar cărbunĭĭ ţigănescĭ — oca	—	10
Cosaşul, de unulŭ pe ḑi	—	45
L. Lintea, oca	—	6
M. Mănătărcĭ, oca	—	24
Mazerea, oca	—	9
Melcĭ marĭ, sută	—	30
iar ceĭ maĭ micĭ, suta	—	15
Mălaiulŭ de porumbŭ măcinatŭ, oca	—	3
iar de meiŭ, oca	—	2
N. Nucile, suta	—	6
Nisipurĭ de grópă cu hârdăulŭ de vedre 5	—	3
O. Oţetulŭ de vinŭ, bunŭ, oca	—	15
» de miedŭ, oca	—	8
Oalele, 5	—	3
Opincile bune, părechea	—	30
iar de a 2-a mână	—	24
şi cele de a 3-a mână	—	18
P. Pastrama de vacă ce se face în ţéră, oca	—	18
Prazulŭ, fire ḑece	—	3
Prunile opărite uscate la oale, oca	—	9
iar cele uscate pe lozniţa, oca	—	6
Păcură curată neamestecată, oca	—	18
Pelea de boŭ mare	4 pol	—
iar cé de vacă mare	3 pol	—
şi cé de a treia mână	2 pol	—
şi cé de mânzatŭ	1	30
Prescure	—	10
Puiulŭ de găină	—	6
Pânea albă şi cóptă / » cé de a 2-a mână: Aceste sunt lămurite şi date la departamentulŭ agieĭ şi are zabetulŭ să grijască numaĭ de cumpĕrătorĭ şi acolo este arĕtatŭ câte câte dramurĭ se cuvine la para, după analogon alŭ cumpĕrătureĭ, alŭ cheltuelei şi câştigulŭ brutaruluĭ.		

	Taleri	Bani
Pesmedulŭ uscatŭ oca	—	12
Plăcinta cu unt — oca	—	24
iar cu carne	—	24
şi cé cu brânză	—	24
R. Raciĭ suta	—	24
iar ceĭ de baltă, suta	—	15
Rața	—	18
F. Fasolea, oca	—	18
H. Halva ce se face în Bucurescĭ, oca	—	6
C. Ceapa (oca)	pol	—
U. Urda din tole, oca	—	2
iar cé próspĕtă, oca	—	18
Untulŭ próspĕtŭ pe iarnă, oca	—	7
iar véra, oca	—	30
Untulŭ topitŭ, oca	—	18
Uleiulŭ curatŭ, neamestecatŭ, oca	—	39
Usturoiŭ, oca	—	54
	—	4

Imbrăcăminte pentru ceĭ de obște.

Sarica mare, bună	3	—
» de a 2-a mână	2 pol	—
Plocadulŭ celŭ mare cu douĕ fețe	3	—
iar celŭ cu o față	2 pol	—
Procoveța bună	1	30
iar cea de a 2-a mână	1	—
Zeghea bună, bătută, cotulŭ	—	21
iar cé de a 2-a mână	—	18

Cojocăria

Cojoculŭ de 8 peĭ	5	—
iar celŭ până la genuche	3	30
şi celŭ scurtŭ	2 pol	—
Cușma de frunte de pelcele negre	1 pol	30
iar cele de a 2-a mână	1 pol	—
Căciula cé négra cu fundŭ	1	30
iar cé de a doua mână	pol	15
Căciula albă fără de fundŭ	pol	6
» » cu fundŭ	—	48

Bărbieria

Omul mare cu barbă, să dé la rasŭ	—	6
iar copilulŭ la tunsŭ, fără de barbă	—	3

Dulgheria şi zidăria

Dulgherulŭ pe ḑi	pol	
Zidarulŭ, pe ḑi	—	45

	Taleri	Bani
Lucrulŭ de blănărie, afară din cheltuială.		
Contoşulŭ, séŭ coburulŭ blănitŭ din noŭ.	1	—
Binişŭ iar cu blană nouă şi cu făgaraşele luĭ	pol	30
Blana gata ce o va schimba de la o haină la alta	pol	—
Giubéoa bărbătéscă cu blană nouă	pol	30
Tătarca voinicéscă	1	30
Giubéoa femeéscă	1	30
Tivilichiea	—	45
iar tóte cele copilărescĭ, preţulŭ pe jumĕtate.		
Lucrulŭ de croitorie, afară de cheltuélă.		
Cusutulŭ unuĭ biniş de postav sadea	1	30
iar cele căptuşite, orĭ de şah, séŭ de alt-fel	pol	30
Giubéua de postavŭ voinicéscă	1 pol	—
iar căptuşită cu arţar, orĭ de şal, orĭ de alt-fel	pol	15
Antereŭ în sfóră ce se ţice libadea	3	—
Tătarca de postavŭ	1	—
Saiaoa	1	—
Rochia de materie cu antereulŭ eĭ	1	30
» de bogasiŭ fără de antereŭ	pol	—
Giubéoa femeiască de materie cu şireturĭ	1	30
Tivilichia femeéscă	—	45
Antereulŭ de postavŭ	pol.	15
Nădragĭ de postavŭ	pol.	30
iar de bogasiŭ, căptuşiţĭ	pol.	—
Antereŭ voinicescŭ	pol.	30
Lucru de isliçăric, afară de cheltuială.		
Işlicŭ rumânescŭ, de făcutŭ	pol	—
celŭ leşescŭ	pol	—
şi celŭ tatarescŭ	pol	—
iar cele de copiĭ	—	30
Işlicŭ femeescŭ, cu tótă cheltuiala luĭ	20	—
Papugeria.		
Cismele liki (?) făcute aice în ţéră, de frunte	3	—
iar cele de a 2a mână	2 pol	—
iar cele roşiĭ de frunte	2 pol	—
» » de a 2a mână	2	30
» » » 3a »	1 pol	—
Cismele negre de frunte	2 pol	—
iar cele de a IIa mână	2	—
şi cele de a IIIa »	1 pol	—
Cismele galbene voinicescĭ	1 pol	30

	Talerĭ	Banĭ
Cismele femeescĭ bune	pol	45
iar surăturile bune, căptușite	1	—
și cele necăptușite	pol	30
Cismele de copiĭ până la anĭ 15, însă roșiĭ	pol	30
iar cele maĭ micĭ până la anĭ 8	pol	—
Cismele galbene de copiĭ până la anĭ 12	pol	15
Papuciĭ cu meși, bunĭ, voĭnicescĭ	1	45
» voĭnicescĭ de a II mână	1	30
» cu meși, bunĭ, de copiĭ, până la anĭ ₫ece	pol	15
iar la ceĭ maĭ micĭ	pol	—
» cu meși lungĭ femeescĭ	1	15
» femeescĭ, făr de meși, bunĭ	—	39
Tărleceĭ galbenĭ, voĭnicescĭ	—	21
Imeneĭ *liki* (?) bunĭ	1	—
Imeneĭ roși séŭ negri, bunĭ	pol	30
» bunĭ *lichiĭ* de copiĭ până la 10 anĭ	pol	—
iar la ceĭ maĭ micĭ	—	30

Conduratia.

Condurĭĭ bărbătescĭ cu plută bună și cu postavŭ	1	30
» femeescĭ cu meși lungĭ	1	30
» » cu tărlicĭ și cu ţ̦opi (?) bunĭ	1	30
Papucĭ femeiescĭ cu plută și cu postavŭ	pol	30

Șelăria

Șéoa, numaĭ geţ̦ulŭ de lemnŭ gol, bună	—	45
Geţ̦ulŭ de șé căptușitŭ pe la oblîncŭ cu pele.		
și pojghiță de Marte cabună	1	30
Șéoa căptușită peste totŭ și umplută cu lână în loc de pene	1 pol	30
Trăgătórele de scărĭ, orĭ albe, orĭ negre	—	45
Scările, bune, gróse, de fer	—	48
» de fer maĭ subţ̦ire	—	45
Frêulŭ prostŭ, orĭ albŭ séŭ negru, fără zăbale	—	45
« albŭ, cu zăbale tătărescĭ maĭ próste	pol	15
Frânele cele cu căpeţ̦el îndoitŭ și cu catarămĭ, fără zăbale	pol	30
Chingă de păr căptușită cu curé și cu cataramĭ	pol	—
Tafturule căptușite	pol	15
Pofiliĭ proștĭ, orĭ albĭ, séŭ negri	—	36
Dăsagĭ de pele marĭ, căptușiţ̦ĭ cu mușama	5	—
« de asemenea căptușiţ̦ĭ cu panză	3 pol	—
« maĭ micĭ » « «	3	—

Traistăria

Țol de păr bun de capră, pentru caĭ	1 pol	—
Dăsagĭ de păr mare mare, bunĭ	pol	15

	Talerĭ	Banĭ
Traistă mare, de calŭ	—	28
« maĭ mică de cenușarŭ	—	12
Ghebréua	—	6
Chingă mare de pĕr peste pănunură	—	12
Chingă (Chingă) maĭ mică pentru șé	—	9

Herăria

Sapa, hârleţul, casmaoa și tîrnăcopulŭ	pol	—
Potcovitulŭ unuĭ calŭ de câte patru piciórele cu potcóve de ţéră	pol	30
Lucrulŭ ţiganuluĭ, de her maĭ grosŭ	—	12
iar la maĭ subţire ocaoa	—	15
Potcovitu la o păreche cisme marĭ	—	12
iar la cele maĭ micĭ, părechea	—	9

Olăria.

Vasele câte vorŭ fi smalţuite, orĭ ce felŭ de vase vorŭ fi, să se mĕsóre cu apă și să plătéscă ocaoa	—	3
iar cele nesmalţuite — ocaoa	—	1 și pol

Dogăria.

Hărdăŭ de stejar a vedre cincĭ	—	45
Vadra de stejar pentru căratu nisipuluĭ	—	28
Buriu de stejar a vedre 10	pol	25
Cerculŭ de bute, mare	—	3
și meșterŭ să cumpere prăjina	—	3
Cercurĭ de butoae	—	10
Cofa mare de bradŭ	—	12
» maĭ mică	—	6
Lopată	—	4 pol
Albia mare	—	30
Copaĭe maĭ mică	—	9
» de mijlocŭ	—	15
Sacaoa de apă în tîrgŭ	—	6
iar la mahalale	—	9
Lingurile (testéoa)	—	12
Rogojina mare	—	30
iar de a IIa mână	—	24
și cé de a III	—	18
Testéoa funiĭ de teiŭ topitŭ	—	12
» » » netopitŭ	—	9

Cherestéoa.

Ulucele cele de palme 12, latul o schiópă, bune, suta	2	—
Ulucele cele de palme 10, latul asemenea, bune	1 pol	30
» » » » 8, » » »	10	—

	Taleri	Bani
Laţiĭ de aninŭ buni, po stinj. treĭ unulŭ	—	5
iar ceĭ de a II-a mână unulŭ	—	3
Laţiĭ de teiŭ, buni, po stânjenĭ teiŭ, unulŭ	—	3
iar ceĭ de a 2-a mână	—	1 pol
Grinda, latulŭ 1 palmă, grosulŭ o schiópă, stânjenulŭ	—	21
Asemenea şi căprioriĭ	—	21
Grinḑele şi căprioriĭ a II-a mână, adică latul o schiópă şi grosŭ pe muche degete patru, stînjinulŭ	—	9
Tălpile de ulucĭ de palme una şi $^1/_2$ late pe muche, degete 4, stînjenul	—	16
Scândurile de stejarŭ late palme una şi $^1/_2$, pe muche degete treĭ, stânjenul	—	12
Scândurile de teiŭ cele bune pentru uşĭ, una	—	6
Cele de a II-a mână, una	—	4
Scândura bună, de ulucă, una	—	15
Bălamacĭ, unulŭ	—	12
Cu şaculŭ pentru ulucĭ, stânjĕnulŭ	—	6
Talpa de casă, latulŭ palme $1^1/_2$, grosime o şchiópă, stânjenulŭ	—	30
Parulŭ despicatŭ, unulŭ	—	3
Parĭ obli, suta	pol	30
Nuelele curăţate, mia	1	30
Carulŭ de nuele, cu doĭ boĭ	pol	15
Şindrila de bradŭ, mare, mia	1 pol	—
iar cea de a II-a mână, mia	1	45
Şindrila de stejar, mia	2 pol	—
Podŭ pentru tavanŭ, de stejarŭ séŭ de fagŭ ulucită, mia	4	—
Carulŭ de lemne de focŭ, séŭ de cerŭ, séŭ de gârnéţă, gróse şi încărcatŭ bine	1	—
Celŭ de a a II-a mână tot cu acest felŭ de lemne	pol	30
Carulŭ cu lemne de crângŭ, gróse şi încarcatŭ bine	pol	15
Carulŭ de a II-a mână	pol	—
şi ciócla	—	45
Carulŭ de rădăcinĭ, încărcatŭ bine	1	—
Ciócla de rădăcinĭ	pol	—
Celŭ de a IIa mână, totŭ cu rădăcinĭ	pol	30
Trunchiulŭ de teiŭ, uscatŭ, în créstă 1 palmă — stânjinulŭ	—	3
Carulŭ de fênŭ, de mĕsură cu adusulŭ din ţéră	2 pol	—
celŭ de a IIa mână	1 pol	—
ciócla	pol	30
Carulŭ de maldărĭ buni, încârcatŭ bine	pol	—
celŭ de a II-a mână	—	45
Carulŭ noŭ de făcutŭ, însă mare, cu rótele făr de hére	6	—
Căruţa noua bună, făr de ferŭ	4	—
Rótele bune de carŭ mare, o păreche	1 pol	—
iar cele de căruţă, pereche	1	—

	Taleri	Bani
Chiria vinurilorŭ ce se aducŭ din Dêlŭ.		
Dela Focşani, vadra	—	12
— Rômnic, »	—	10
— Buzĕŭ »	—	9
— Săcueni »	—	6
— Têrgovişte »	—	6
— Pitescĭ »	—	6
— Sutescĭ ot Vâlcea, vadră	—	12
Din Vlaşca, vadră	3	—
Pescăria.		
Crapulŭ şi somnulŭ săratŭ, de baltă — ocaoa	—	12
Şalău, ştucă, bibanulŭ şi altŭ asemene, totŭ de baltă, iar săratŭ	—	9
şi vêndetoriĭ, adecă băltăreţiĭ cum şi Bucureşteniĭ, afară din vama domnéscă, altŭ nime nimenuĭ să nu mai dé nimică, că acestea zaticuescŭ bişugulŭ şi hrana obştei,		

Să mai aducemŭ aci, unŭ actŭ relativŭ la bresle sub N. Mavrogheni. Este o carte domnéscă de *staroste de şelari*.

«Datamŭ carte Domniei mele luĭ . . . . . , carele l'amŭ făcutŭ staroste şi purtătorŭ de grijă peste toţi şelariĭ de aice din Bucurescĭ, ca împreună cu 3—4 epitropĭ, mesteriĭ aĭ bresleĭ acesteia, maĭ bătrâni şi maĭ de cinste aĭ lor, să păzéscă orînduiala ce aŭ între eĭ, adecă toţi câţi lucrézŭ meşteşugulŭ acesta alŭ şelărieĭ aice în Bucurescĭ, orĭ pământeni, séŭ streinĭ, să aĭbă a asculta de starostea şi de aceĭ epitropĭ la cele ce-ĭ va povĕţui pentru ale meşteşuguluĭ. Pentru ucenicĭ când vor vré să iésă după la meşteriĭ, să fie datorĭ a da de scire starosteĭ şi epitropilor, ca prin scirea şi voia lor să se ié, iar dela sineşĭ să nu fie volnic a eşi, nicĭ vre-unulŭ din meşteriĭ să nu îndrăznéscă a lua uceniculŭ altuia. Când se va întêmpla orĭ greşală să facă vre-unŭ şelarŭ de a nu lucra bine, séŭ judecată unuia cu altulŭ pentru ale meşteşuguluĭ, să nu fie volnicŭ nime a judeca, fără numaĭ starostea dimpreună cu epitropiĭ să-ĭ judece şi să îndrepteze după obiceiŭ şi orînduiala lor, cercetându-ĭ şi dojănindu-ĭ după vina lor. Aşişderea să aibă a ţiné cutie de milostenie (după cum tóte rufeturile) în care cutie să se iée de totŭ meşterulŭ, din Duminică în Duminică, câte banĭ treĭ, i de calfă câte banĭ doĭ, dându-ĭ aceştiĭ banĭ orĭ-cine ar lucra meşteşugulŭ acesta şi să-ĭ strîngă în cutie la staroste, care cutie să se ţie pecetluită atâtŭ de staroste câtŭ şi de epitropĭ cu peceţile lor şi să se păzéscă peste anŭ, ca dintr'aceĭ banĭ să cheltuéscă la mórtea vre-unuĭ meşterŭ din brésla lor, care nu va avé cu ce să se facă trebuinciósa îngropare şi ale pomenireĭ, dintr'aceştiĭ banĭ să-ĭ slujéscă şi să-ĭ facă pomenirile luĭ, cum şi de va rĕmâne vre-unŭ meşterŭ de aĭ lor la slăbiciune şi la sărăcie, din bólă séŭ din altă întêmplare, iarăşĭ dintr'aceĭ banĭ să-lŭ ajutoreze cu ceea ce va fi cu cale, după starea luĭ; pentru care aceste cheltueli, când se va întêmpla trebuinţă a se face, cu toţiĭ împreună să deschidă cutia şi cu sfatu de obşte alŭ epitropilor să cheltuéscă şi atâtŭ de banĭ ce vor strînge la cutie, câtŭ şi de cheltuiala ce se va face la acele maĭ susŭ arĕtate, în toţĭ aniĭ

să aibă starostea să dée socotélă înaintea acelor epitropi. Câți streini șelari vor veni din streinătate în Bucuresci, să lucreze meșteșugulŭ acesta, să aibă datorie a da în scire întêiŭ starostiei și epitropilor, ca să se cerceteze de este cu sciința meșteșuguluĭ pe deplinŭ, și așia cu scirea lor, să aibă voie a deschide prăvălie, dându havaetŭ la cutie tal. 10 și starosteĭ tal. 2 și banĭ 90. Și calfa când va eși și va vré să deschiță prăvălie, să aibă a da iarăși la cutie tal. 5 și havaetulŭ starostieĭ, iar feciorulŭ de șelarŭ ce va remâne în locŭlŭ tătâni-sĕŭ, acela să nu se supere a da nicĭ la o parte, nicĭ la alta, și să urmeze și elŭ a pune paraua pe sĕptemână, cum a pus-o și tată-sĕŭ. Pentru aceea poruncimŭ Domnia mé tuturor șelarilor, să aveți alŭ-sci de staroste și să-ĭ dați supunere și ascultare, căcĭ celuĭ împotrivitoriŭ are voie să-ĭ facă certare după vina luĭ». 1787, Octomb. 9. (Cod. XVII, fila 239 și verso).

ANEXA LA PAG. 68

Un articolŭ proibitŭ de a se esporta peste Dunăre fu *tabaculŭ*, la cererea Turcieĭ. Cu acésta Turcia încălca asupra automieĭ nóstre vamale.

Eată una din *18 cărți legate* și una la Caimacamulŭ Craioveĭ pentru *tabaculŭ de țéră*, de a nu trece peste Dunăre:

«D-vóstră ispravnicilor or sud ..... sănĕtate, vĕ facemŭ Domnia Mé în scire, că ne aŭ venitŭ prea înaltă împĕrătéscă poruncă, ca de aice să nu fie slobodŭ a eși cât de puținŭ tabacŭ alŭ țĕreĭ peste Dunăre; pentru care iată vĕ poruncimŭ să dați poruncă căpitanilor și vameșilor dupre la mărginĭ, ca să fie cu purtare de grijă și cu privighere ḑioa și nóptea, a nu îngădui pe cinevași să trécă măcarŭ câtŭ de puținŭ tabacŭ de aice în țéra turcéscă, nicĭ pentru negustitorie, nicĭ cu pricină de trebuință a însuși aceluia, pentru că de se va dovedi că aŭ îndrăznitŭ verĭ-care din căpitanĭ séŭ din vameșĭ a sloboḑi pentru vre unŭ interesŭ măcar o oca, unuiŭ ca acela se va pedepsi strașnicŭ, precumŭ și cel ce va cerca printr'ascunsŭ a scóte tabacŭ de aice, afară din țéra, se va osândi la pagubă, dar și d-tră nu veți scăpa de urgia Domnieĭ mele, cu pricină că din nepaza căpitanilor și a vameșilor s'aŭ făcutŭ vre unŭ cusurŭ, pentru că Domnia Mé dela d-vóstră ceremŭ și voimŭ a se urma și a se face pe deplinŭ paza acésta, după Pré înalta împĕrătéscă poruncă și pre înși-vĕ avemŭ a vĕ pedepsi când vomŭ auḑi că s'aŭ făcutŭ urmare împotrivă. Ci dar să fiți cu purtare de grijă pentru acésta, făcêndŭ sciută și cunoscută acum porunca acésta la toți de obște. ca să nu găséscă cinevași pricină că n'aŭ sciutŭ, iar dela țéra turcéscă și dela alte părți este slobodŭ a veni tabacŭ aice în țéră, ne popritŭ, și să avemŭ respunsŭ dela d-tre de primi și urmarea porunceĭ acesteia». 1787, Maiŭ 17. (Cod. XVII, fila 184 verso).

ANEXA LA PAG. 77

Zeml Vlah... Datamŭ Domnia mé acéstă domnéscă a nóstră carte, cu hotărîre la mânile sătenilor dela Săcuieni sud Dâmbovița, ce șed pe moșia mitropolieĭ Târgoviștеĭ, ca să li se păzéscă obiceiulŭ ce din vechime aŭ avutŭ, la rêndulŭ clăceĭ și la cele-l-alte ale moșieĭ, spre a nu se supĕra maĭ multŭ de către Dichiul mitropolieĭ, pentru că eșindŭ la Divanŭ înaintea Domnieĭ mele s'aŭ jăluitŭ, cum că din începutulŭ lor, la toți ceĭ maĭ dinainte dechiĭ până în anulŭ trecutŭ li s'aŭ păzitŭ dreptatea și obiceiulŭ, de clăcuia într'unŭ anŭ clacă de șése

ḑile. Iar d'unŭ anŭ în cóce părîtulŭ Eremia aŭ începutŭ a-ĭ supĕra cu cerere a clăcui 12 ḑile pe anŭ, făcêndu-le și la cele-l-alte încărcăturĭ și nedreptate, pentru care i-aŭ trasŭ cu ţiganĭ pre ómenĭ bătêndu-ĭ și căsnindu-ĭ fără de milă, și aŭ cerutŭ dreptatea lor dela Divanulŭ Domnieĭ mele, unde de faţă fiindŭ și dichiul Eremia n'aŭ avutŭ nicĭ unuĭ cuvêntŭ vrednicŭ de respunsŭ, ci cunoscêndu-și însuși elŭ greșala ce aŭ făcutŭ de s'aŭ pornitŭ cu acésta ré urmare și netrebnică cerere asupra lor de a le strica obiceiulŭ ce aŭ avutŭ, ḑise că și mitropolitulŭ se mulţămesce pe 6 ḑile și pe *obiceiurile* ce aŭ avutŭ sătenii până în anulŭ trecutŭ.

Decĭ fiind-că din cercetarea ce amŭ făcutŭ, se dovedi pornirea dichiuluĭ ré, împotriva dreptăţeĭ și a voieĭ luĭ D-ḑeŭ și jalba sătenilorŭ adevĕrată, căsnindŭ și necăjindŭ părintele Dichiu pe săraca raia împĕrătéscă făr de milă și făr de nicĭ o împotrivire și lăcomindŭ ca cu totulŭ să sĕrăcéscă și să-ĭ desbrace până la trupŭ, lăsându-ĭ numaĭ cu sufletulŭ, vrednicŭ era numitulŭ Dichiu a i-se face cé maĭ gré pedépsă după pravilă, ca unuĭ căznitorŭ și tiranŭ asupra sĕraceĭ raele a pré puterniceĭ împĕrăţiĭ. Ci dar, am datŭ acéstă carte de apĕrare la mânile lorŭ, ca maĭ multŭ peste 6 ḑile pe anŭ ce aŭ avutŭ obiceiŭ, nicĭ unŭ felŭ de supĕrare să nu li se facă, ci cele ce va fi luatŭ peste 6 ḑile, porunciméŭ, zapciule ce eștĭ orînduitŭ, să-lŭ apucĭ pe Dichiu, să le împlinéscă. Așișderea și la cele-l-alte ale moșieĭ să nu se cuteze Dichiulŭ a-ĭ supĕra maĭ multŭ, ci după cum aŭ avutŭ obiceiŭ și li s'aŭ păzitŭ din vechime păn în anulŭ trecutŭ la tóte întocmaĭ așĭa să li se urmeze și de acumŭ înainte nestrămutatŭ. — 1786, Iulie, 30. (Cod. XVII, fila 62).

Relativŭ la colonisarea de sêrbĭ de la Cornăţelŭ, actulŭ din Cod. XVII (fila 130) ne arétă, că eĭ aŭ reclamatŭ Domnitoruluĭ prin vechiliĭ lor, că «așeḑându-se (după ce aŭ venitŭ din străinĕtate) cu ședérea pe moșia acésta (Cornăţelulŭ de pe Baltă sud Ilhovŭ) ce era atuncĭ a clucerului Mihalache Roset, se învoiseră cu clucerulŭ pentru rêndulŭ *clăcii*, ca să lucreze numaĭ câte 3 ḑile pe anŭ. Așișderea și vinulŭ ce le trebue pentru nunte i pomenĭ avé voie de și-lŭ cumpĕra de unde găsia eftinŭ; Iar acumŭ d-luĭ velŭ logofetŭ Scarlatŭ Greceanu, ce aŭ cumpĕratŭ moșia acésta în urmă, le cere ḑile de *clacă* maĭ multe și vinŭ pentru pomenĭ și nunte nu-ĭ îngăduesce a cumpĕra de la altă parte, ci le ḑice ispravnicii ca să cumpere din cârciuma d-luĭ, cu preţŭ cumŭ lor nu li dă mâna. Vodă aduce la Divanŭ pre boierulŭ proprietarŭ.

Acesta arétă, că n'a reclamatŭ dreptulŭ ordinarŭ alŭ proprietăţeĭ de clacă întrégă, «după domnescele testamenturĭ» adecă 12 ḑile pe anŭ, ci numaĭ 4 ḑile le aŭ cerutŭ și că și acésta sêrbiĭ refusă. Relativŭ la vinŭ, boerulŭ arétă că ţĕraniĭ sêrbĭ nu vorŭ să aibă el cârciumă în satŭ, ci facŭ eĭ acestŭ negoţŭ. Apoĭ adaogă, că eĭ nu punŭ păzitorĭ la vite, ci lasă de a umbla bivoliĭ sloboḑi de mâncă și strică fênulŭ de pe moșie ale proprietăţeĭ și ale locuitorilor pămênteni, cum și holdele de grĕŭ și porumburile celor-l-alte douĕ sate ce sunt împrejurŭ și nu se supunŭ a plăti paguba și cu bivoliĭ lor intră în baltă de strică reţelele de prinsŭ pesce. Sêrbiĭ nu potŭ dovedi cu acte în scrisŭ pretenţiunile lor. Vodă iĭ obligă la claca de 4 ḑile pe anŭ de fia-ce casnicŭ, ceea ce primescŭ în fine și sêrbiĭ. «Iar vêndarea vinuluĭ și a rachiuluĭ, fiindŭ că este după obiceiul pămêntuluĭ numaĭ a stăpânuluĭ moșieĭ, iar nu și a locuitorilor ce ședŭ pe moșie, porunciméŭ ca să fie numiţiĭ sêrbĭ opriţĭ și nime să nu fie volnicĭ a cumpĕra din altă parte vinŭ și rachiŭ». Numaĭ adaogă, că vinulŭ pentru pomenĭ și nunţĭ, să

li-lŭ vêndă cârciuma proprietaruluĭ pe preţulŭ de cumpĕrătură. La vite să pue sêrbiĭ păzitorĭ. Le maĭ refuză Vodă sêrbilor dreptulŭ de a sădi vie pe moşie. 1787, Fevr. 15.

ANEXE LA PAG. 81 şi 105

Avemŭ a aduce în altŭ volumŭ, la ocasiunea istorieĭ culturale, prefaţa gramaticeĭ luĭ Enache Văcărescu. Aci ne mărginimŭ a estrage din lucrarea d-luĭ Odobescu din *Revista Română*, unele pasage cum şi din auto-biografia luĭ En. Văcărescu şi dămŭ şi unŭ portretŭ alŭ sĕŭ:

Enache Văcărescu

« . . . . Piósa reclamă a luĭ Ştefanŭ (Văcărescu) nu rĕmase fără răsplată, căcĭ pe la 1740, (1) i se născuse unŭ fiŭ căruia îĭ era datŭ de sórtă a întrece în merite pe toţĭ străbunĭĭ sĕĭ şi a lăsa numele sĕŭ lăudatŭ viitorimeĭ: acesta fu Iănăkiţă Văcărescul, botezatŭ cu numele moşuluĭ sĕŭ. El însuşĭ, într'unŭ minutŭ de melancolică filosofie, astŭ-felŭ spune despre nascerea sa (2):

«În ḑilele acestuĭ fericitŭ împĕratŭ (Sultanŭ Mahmudŭ I, 1730—1754) «am vĕḑutŭ şi eŭ lumina lumeĭ aceştia, plină de amarŭ chiarŭ la fericirile eĭ «şi plină de neştatornicie chiarŭ la cele ce se potŭ socoti maĭ statornice».

Educaţia luĭ fu de la începutŭ prea îngrijită. Neofit celŭ bĕtrânŭ Kausoca livitulŭ îlŭ iniţiă la thesaurile limbeĭ, retoriceĭ şi istorieĭ helene; unŭ Germanŭ a nume Weber, îĭ esplică regulile limbeĭ latine; alţĭ profesorĭ îlŭ învăţară italienesce, franţuzeşte şi hogiĭ turcĭ îlŭ familiarisară cu limba şi literatura otomană, pe care în urmă le cunoscea fórte bine. De tênĕrŭ încă elŭ fu nevoitŭ să se dea cu necazurile şi să'şĭ formeze un sufletŭ tare şi răbdătorŭ, spre a nu fi sdrobitŭ şi nimicitŭ, ca ceĭ maĭ mulţĭ, în necurmatele smăcinărĭ ce turburaŭ epoca de anarchie şi de nelegiuirĭ în care sórta îlŭ menise să trăiască. Sufletele marĭ se plămădescŭ în valurile rĕstriştei.

Pe la 1755 ferosulŭ Constantinŭ Gehanŭ Racoviţă Voevodŭ, neputêndŭ suferi spiritulŭ stăruitorŭ de naţionalitate ce mâna pe unĭĭ din boerĭ şi maĭ alesŭ pe Văcărescĭ, în purtarea lorŭ, cândŭ ţéra întrégă tresăria sub asprulŭ lor jugŭ, cugetă să se scape de aceştia şi exilă pe Ştefanŭ şi pe fratele luĭ, Barbu, la insula Cypru (3); dar în Domnia următóre aceştĭ douĭ boerĭ îşĭ revĕḑură patria şi la 1760 sub Scarlatŭ Vodă Ghica, Ştefanŭ Văcărescul era spătarŭ mare (4), în vreme ce fiulŭ sĕŭ, încă de totŭ june şi de atunci cămărăşŭ, servia ca ispravnicŭ, séŭ purtător de sémă la clădirea monastireĭ S-luĭ Spiridon celŭ noŭ, după uliţa Şerban-Vodă; într'acea biserică întemeiată de Ghiculescĭ, până a nu se dărâma cea veche ca să se reclădéscă după planulŭ fantasticŭ, ce 'ĭ dă astă-ḑĭ înfăţişarea unuĭ templu de cofetărie, se vedea pe pereţĭ portretulŭ luĭ Enăchiţă Văcărescul; din norocire d. Ión Văcărescul avu de timpuriŭ fericita idee de a pune să-lŭ decopieze şi după acea copie, putemŭ citi aḑĭ în trăsurile feţeĭ luĭ Enăchiţă, tóte naltele calităţĭ şi tóte slăbiciunile caracteruluĭ sĕŭ (5).

O faţă prelungă şi camŭ palidă, cu fruntea lată, unŭ nasŭ dreptŭ şi regulatŭ, cu nările fórte largĭ, o gură zîmbitóre pe a le căreĭ buze voluptóse abia

---

(1) Acéstă cifră e dedusă prin analogie.

(2) In scrierea intitulată: Istoria împĕraţilor Otomanĭ etc... Scrisă de d-luĭ *Ianache Văcărescul* etc.... Manuscriptŭ în posesia d-luĭ Ştefanŭ Grecénu, care a bine-voitŭ a ni-lŭ împărtăşi. Cuvintele citate aci se află la sfêrşitulŭ vieţeĭ Sultanuluĭ Mahmudŭ I, pag. 140. Veḑĭ *Tesaur II*.

(3) *Fotino*. tr. de G. Sion. t. I. p. 159. Elŭ vorbesce numaĭ de douĭ boerĭ Văcărescĭ fără de a'ĭ numi.

(4) Istor. împ. Otom. Ms. p. 147.

(5) Veḑĭ portretul luĭ Enache Văcărescu adusŭ susŭ. Ne unimŭ cu apreciarea d-luĭ Odobescu unde ḑice „că or ce Românŭ trebue să privéscă cu mâhnire perderea stiluluĭ de architectură byzantină naţionolisatŭ la noĭ, şi destrucţia vechilorŭ portreturĭ şi inscripţiĭ ce se facŭ pe tótă ḑiua cu reclădirea bisericilorŭ. Trebue să lăudămŭ şi să recomandămŭ tutulorŭ spre imitaţie chipulŭ inteligentŭ cu care d-niĭ Creţulescĭ în restaurarea bisericeĭ d-lorŭ, aŭ păstratŭ cu pietate în interiorŭ stilulŭ vechiŭ şi portretele titoricescĭ».

le ascunde o mustață subțire, ochĭ căprui cu o căutătură plină de dulcéță și de finețĭ, în sfârșitŭ o barbă castanie, rară și transparentă, ce fălfâe ușorŭ pe peptŭ: étă trăsurile aceleĭ figurĭ ce insuflă îndată unŭ simpaticŭ respectŭ și pe care o susține cu óreșĭ ce mândrie, portulŭ dreptŭ alŭ trupuluĭ și *gugiumanulŭ* de samurŭ așeḑatŭ cu semeție pe capŭ. Costumulŭ luĭ, imitatŭ după hainele séle favorite, e compusŭ, într'acelŭ portretŭ, de unŭ *anteriŭ* de *sevaiŭ* ros-gălbuĭ séŭ *chamois* și încinsŭ la brâŭ cu unŭ *giar* din care ese *hangerulŭ* cu mânerŭ de smaltŭ albastru și de petre scumpe; pe d'asupra pórtă unŭ *contoșŭ* de colórea verde deschisă a *iezmuluĭ* (iaspŭ albŭ), îmblănitŭ cu samurĭ. In mână elŭ ține unŭ sulŭ de hârtiĭ dsfășurate pe care se citescŭ acele cuvinte memorabile ale séle, acelŭ testamentŭ în versurĭ, celŭ maĭ nobilŭ legatŭ ce putea lăsa unŭ omŭ de geniŭ posterităţeĭ séle:

«Urmașilor meĭ Văcărescĭ,
«Lasŭ voĕ moștenire:
«Crescerea limbeĭ românescĭ
«Ș'a patrieĭ cinstire!»

Dacă dintr'aceste douĕ mărețe îndatoririĭ puse asupra viitoremeĭ, *crescerea limbeĭ românescĭ* era insuflată luĭ Enăchiță de geniulŭ sĕŭ propriŭ, *cinstirea patrieĭ* totușĭ o moștenise și elŭ dela strămoșĭ, dela tatălŭ sĕŭ, carele și dênsulŭ muri jertfă alŭ credinţeĭ séle către țéră. Acéstă mórte e o tragedie întunecósă demnă de mârșava viclenie a Fanarioților; într'adevĕrŭ la 1763, Constandin Gehan Racoviță se întórse pe tronulŭ țĕreĭ românescĭ și hotărî ca celŭ puținŭ în rîndulŭ acesta să se scape de Văcărescĭ maĭ cu siguranță decâtŭ cu exilulŭ; puse într'ascunsŭ de otrăvi pe Ștefan și pe Barbu, pe când eĭ se aflaŭ la via lor dela Valea Orleĭ în Săcueni. Becerulŭ adecă bucătarulŭ domnescŭ, care urḑi acéstă cumplită uneltire, strămoșŭ, se ḑice, alŭ unuia din ómeniĭ politicĭ și literaţi dela noĭ, primi o rĕsplată providențială; noŭ Vatel istoricŭ, elŭ nu se ucise ca vestitulŭ bucătarŭ alŭ luĭ Ludovic XIV-lea în desperare pentru întârḑierea pesceluĭ la masa regală; ci într'o ḑi când eĭ se ducea cu castronulŭ de ciorbă în mânĭ ca să-lŭ pue pe masa domnéscă, bolta clopolniţeĭ dela Mihaiŭ-Vodă, unde ședea pe atuncĭ Domnulŭ, se cufundă asupră-ĭ și-l sdrobi subt dărămăturile eĭ. Poporulŭ superstițiosŭ vĕḑu într'acéstă întêmplare o pedépsă cerésca pentru crima sĕvêrșită de dênsul cu otrăvirea Văcărescilorŭ, și, în neîndurata luĭ mânie, îĭ blestemă némul.

După o așa gróznică perdere a părinteluĭ sĕŭ, Ienăkiță Văcărescŭlŭ, se duse să caute în Constantinopol, séŭ rĕsbunare, séŭ mângăere; dar în puțin timpŭ, dupe vre-o un-spre-ḑece lunĭ de domnie, Constantin Racoviță muri pe tron, victimă a patimeĭ sale pentru melisă și bĕuturile spirtóse(1). Junele Văcărescul, al căruĭ spiritŭ activŭ și setosŭ de cunoscinţe, scia să tragă unŭ folosŭ din tóte, profită de petrecerea sa în Constantinopol, și, legându-se în prietenie cu Halil Hamid, omŭ fórte învĕțat și scriitor (*kiatib*) la *Kalemul* (secretarulŭ) divanuluĭ împĕrătescŭ, atașat pe lângă Capi-Kehaielele țĕreĭ nóstre, învĕță de la dênsul teoria gramaticală a limbeĭ turcescĭ, ce se ḑice *Sarfŭ* (2); peste treĭ anĭ însă, la 1767, Alexandru Scarlat Vodă Ghica îl chimă la înalte dregătoriĭ, încredinţându'ĭ vistieria (3).

(1) *Fotino*, tr. de G. Sion, t. II p. 161.
(2) Ist. imp. Othom., Ms. p. 219.
(3) Idem.

Când dar, prin conglăsuirea Pârvuluĭ Cantacuzino, ce era spătar şi visa să dobândéscă domnia ţĕrĭĭ prin Ruşĭ, o mică companie de volintirĭ cazacĭ, sub ordinile unuĭ polcovnic rus, Nazarie Karamzin, călcă Bucurescĭĭ (7 Octombrie, 1769), prinse pe prinţulŭ Grigorie III Ghica, frate şi urmaşŭ alŭ luĭ Alexandru, şi'lŭ trimise prizonierŭ la Petersburg, boerĭĭ ţĕreĭ, adunaţĭ la unŭ locŭ cu mitropolitulŭ Grigorie, se chibzuiră a trimite o deputaţie de douĭ dintre dênşiĭ la feldmareşalulŭ rusescŭ Rumianţoff ce se afla la Laticiof, pentru ca să céră óste de paza ţĕreĭ şi aceştĭ deputaţĭ, aleşĭ prin influenţa pârvuluĭ Cantacuzino, fură fratele sĕŭ Mihail fostulŭ vistierŭ şi Ienăkiţă Văcărescŭlŭ vistierulŭ actualŭ, dintr'a căruĭ prietenie Pârvul socotea să tragă profitŭ.

Dar să lăsămŭ cuvêntulŭ luĭ Ienăkiţă, spre a caracterisa maĭ bine spiritul şi ambiţiile ce aţiţaŭ aceste mişcărĭ (1):

«Decĭ ne orânduimŭ solĭ pentru acéstă; în urmă se maĭ orândui şi Nicolae «Brâncovénul logofĕtulŭ, la care vistierulŭ Michail îşĭ ascundea chibzuirile. Pe «cale mergêndŭ, îşĭ descoperi Michail chibzuirile către mine la o gazdă, într'o «séră, când dormia Nicolae şi mĕ ispiti, întrebându-mĕ aşa: — Feldmarşalulŭ, «când ne va porunci să facemŭ şi alegere de unŭ Domnŭ în ţéra nóstră dintre «noĭ, pe cine găsescŭ eŭ cu cale, socotindŭ póte că voiŭ rĕspunde: pe domnia «luĭ spătarulŭ, fratele d-tale. — Eŭ şi 'ĭ am rĕspunsŭ, că nu găsescŭ altulŭ maĭ «cu cale decâtŭ pe mine; îmĭ ḑise şi: Acestŭ rĕspunsŭ îlŭ potŭ face toţĭ boerĭĭ. «Şi ce îndoială aĭ d-ta? ĭĭ ḑiseiŭ. — Imĭ ḑise: Décă ar fi sciutŭ frate-meŭ aşa, «maĭ bine ar fi fugitŭ la turcĭ. — Ĭĭ rĕspunseĭ, că maĭ lesne s'ar fi făcutŭ de o «cam-dată Domnŭ acolo, căcĭ în Europa împĕraţiĭ, Domnŭ absolutŭ nu facŭ; «ĭĭ arĕtaiŭ pildă, Transilvania, Timişvarul şi Podolia, Smolenskul şi altele, şi «d'abĭă începu a mĕ crede şi vĕḑêndu'lŭ întristatŭ, poftitorĭĭ ḑicêndu'ĭ: Acestea «staŭ în mână luĭ Dumneḑeŭ.»

Puţina înclinare a autoruluĭ către Rusia şi neîncrederea sa în fanfaronadele şi în proiectele de neîndoiósă biruinţă cu care Ruşiĭ aŭ trâmbiţat maĭ adesea sosirea lorŭ în Principate, se învederéză pretutindenĭ în spusele şi faptele luĭ Ianăkiţă. Iată cu ce fină ironie descrie el impresia amăgitóre, produsă în ţéră de începutulŭ expediţieĭ Ruşilorŭ de la 1769 (2):

«Toţĭ Chreştinĭĭ ce n'a chibzuitŭ cele după urmă, şi care nu era adăpaţĭ «de sciinţa politiceştilorŭ ocârmuirĭ, socotia că Rusia a se ridice din lume, séŭ «celŭ puţinŭ din Europa, tótă stăpânirea turcéscă; unĭĭ pentru rêvna legeĭ, alţĭĭ «pentru pohta slaveĭ şi alţĭĭ pentru iubirea hrăpireĭ, se făcură ostaşĭ ruşĭ şi ceĭ «maĭ mulţĭ şi fără comandirŭ; alţĭĭ érăşĭ de frica Turcilorŭ, fiindu-le credincioşĭ, «fugea de dênşiĭ să nu piară.»

Dar să urmămŭ, spre maĭ bună convicţiă, faptele Vistieruluĭ Văcărescŭlŭ. La Buzĕŭ solĭĭ se întâlnescŭ cu colonelulŭ Nazarie, care'ĭ vestesce, că óste multă ruséscă ĭĭ sosesce în urmă şi îndémnă pe boerĭ a trămite la Petersburg deputaţĭ, carĭ să ducă plângerile ţĕreĭ în contra Porţeĭ şi să céră împĕratuluĭ *privilegiulŭ* d'a fi Principatele închinate Rusieĭ. Văcărescul pare a fi fórte puţinŭ domiritŭ de făgăduelile Kazaculuĭ, şi cugetându a scăpa din acéstă cursă: elŭ însuşĭ, în taĭnă de soţiĭ sĕĭ, se propune luĭ Nazarie, ca să mérgă să adune la Bucurescĭ pe boerĭĭ fugiţĭ cu familiele lorŭ, la satulŭ Ceréşul din plaiulŭ Săcueniĭ; îndată ce se

(1) idem, p. 157 et sq.

(2) Idem p. 157.

vede acolo, el îşĭ ia soţia, fiică a tergimanuluĭ (translator) Iacovake Rizu, şi pe mămă sa şi trece în pripă la Braşov prin lazaretulŭ Buzĕuluĭ (1).

Câtŭ ţinu astă-dată ocuparea ţĕreĭ de muscalĭ, adecă până la 1774, Ienăkiţă petrecu tot prin strĕinătate; chiămat într'un rând (1770) de vizirul Muhsur-Oglu la Craiova, unde Turcii se încercase să aşeze Domnŭ pe Manole Rosset, elŭ merge acolo cu unchiulŭ sĕŭ Radu Spătarulŭ şi cu alţĭ două-dečĭ de boerĭ, intrându în ţéră prin plaiulŭ Vulcanuluĭ, dar fură toţĭ siliţĭ îndată a se întórce la Braşov; maĭ târdiŭ (2) când prin međierea Austrieĭ, puterile luptătóre începŭ a înclina la pace, dragomanul Porţeĭ Iacovake Rizu, îndémnă pe vizir să cheme la Focşanĭ, unde e a se face congresulŭ, pe ginerile sĕŭ, Ienăkiţă Văcărescu, care cunoscea afund tóte interesele ţĕreĭ; acesta, de şi avea cu dênsul paşport austriac, e oprit opt-spre-đece đile în corturile din tabăra ruséscă, expus la arşiţa sóreluĭ şi la temerea exiluluĭ, până când se hotărésce a scrie feldmareşaluluĭ Rumianţoff, următórea scrisóre, plină de o vicléna batjocură, pe care însuşi ast-fel a traduce din limba italiană: (3).

«Eccelenţă, Domnule şi patronulŭ meŭ,

«De vreme ce norocului şi întêmplarea aŭ bine-voitŭ ca să facă prigionierŭ «pe mine, unŭ omŭ fără de arme şi în vreme de armistiţiŭ, la purtătórele de «biruinţă astă-dată armele rusescĭ, maĭ vêrtosŭ avêndŭ şi paşoport cu protecţie «chesaricéscă, pentru vina căcĭ îmĭ păzescŭ după datorie credinţa la stăpânii ce «Dumneđeŭ 'mĭ-aŭ orânduitŭ, sunt desĕvêrşitŭ întêmplăreĭ mulţămitŭ şi noro-«culuĭ, căcĭ 'mi-aŭ făcutŭ acéstă deosebită cinste unde nu facŭ altă rugăciune «Eccelenţieĭ tale, fără de numaĭ, în vreme ce arderea sóreluĭ îmĭ pricinuesce «multă tirănie, aflându-mĕ într'unŭ câmpŭ, mĕ rogŭ Eccelenţieĭ tale, ca să fiŭ «trimisŭ cu unŭ ciasŭ maĭ nainte şi eŭ la locului unde se află şi ceĭ-l-alţĭ pri-«gionierĭ Turcĭ ce s'aŭ făcutŭ prigionierĭ în vreme de resboiŭ şi cu armele în «mână şi voiŭ fi fórte mulţămitŭ acesteĭ faceriĭ de bine, rĕmâind etc...»

Acéstă scrisóre, atingêndŭ amorulŭ propriu alŭ mareşaluluĭ, avu celŭ maĭ fericitŭ efectŭ: Văcărescului fu îndată liberatŭ şi însoţi pe soliĭ turcescĭ; dar congresulŭ se sparse într'astŭ rândŭ fără succesŭ, precumŭ în urmă şi celŭ ce sta să se facă în Curtea domnéscă dela Bucurescĭ. Văcărescul într'astŭ timpŭ merse la Şumla unde presintă vizirului unŭ *mahzar* (jalbă, petiţie) din partea boerilorŭ românĭ emigraţĭ la Braşov; la urmă purcegêndŭ din Şumla şi trecêndŭ pe la Rusciuk, Nicopole, Vidin şi Mehadia, se întórse iarăşĭ în Braşovŭ (4). Aci elŭ avu pentruântâia óră prilejulŭ a vedea şi a fi preţuitŭ de împeratulŭ Ioseph II, acelŭ autocratŭ amicŭ alŭ ideilorŭ liberale şi singurulŭ dintre Austriacĭ, protectorŭ alŭ naţieĭ române. Povestirea ce face Iănăkiţă despre acea visită, e prea multŭ interesantă ca să o trecemŭ cu tăcere..... (5)

(1) idem p. 161.

(2) idem p. 168 - 171.

(3) idem p. 172 et 19. Aci vomŭ face observaţie asupra stiluluĭ usitatŭ de Ienăkiţă Văcărescu într'acéstă scriere şi în care se ivesce influenţa deosebitelorŭ limbĭ ce el cunoscea. Numirile de funcţiĭ şi chiar unele đicerĭ usuale turcescĭ se găsescŭ alăturate cu cuvinte luate din limba italiană şi scrise de autorŭ chiarŭ cumŭ se şi pronunţă într'acéstă din urmă limbă

(4) Idem p. 179.

(5) Idem p. 181-184.

Maĭ departe scrie d. Odobescu despre Enăchiță Văcărescu:

«Intr'adevĕrŭ, Iănăkiță Văcăresculŭ avea tóte calitățile unuĭ adâncŭ diplomatŭ: învĕțatŭ, finŭ și elocuentŭ, elŭ scia să fie în totŭ felulŭ amabilŭ. Viéța sa privată ne-o dovedesce și, fără de a arunca vre-unŭ prepusŭ asupra fericireĭ casnice a celorŭ treĭ soțiĭ succesive ale sale, ni s'a spusŭ că adesea inima luĭ fluturatică se simția rănită de amoruri illicite; atuncĭ imaginația luĭ poetică se aprindea și înstrunândŭ córde românescĭ pe lira luĭ Anacreon, séŭ pe a luĭ Catul, elŭ își descria patima printr'o glumétă alegorie, precum:

«Intr'unŭ copaciŭ zarifiorŭ
«Unŭ șoimŭ prinsŭ în lăcișorŭ
«Strigă amarŭ, ciripindŭ,
«Norocululŭ sĕŭ blăstemândŭ:
«Multe păserĭ am vênatŭ
«Și'mĭ ḑiceaŭ *șoimŭ minunatŭ!*
«Iarŭ aicĭ lațŭ fiindŭ întinsŭ,
«Cumŭ amŭ datŭ pe locŭ m'amŭ prinsŭ,
«De inimă,..... nu de capŭ!....
«N'amŭ nădejde să maĭ scapŭ!«

séŭ printr'o veselă comparație, ḑicêndŭ iubiteĭ sale:

«Tu escĭ puișorŭ canarŭ!
«Nu te hrănescĭ cu zaharŭ,
«Nicĭ măcar cu cânepióră,
«Ci hrăpescĭ o inimióră
«Ce aĭ făcut'o jertfă ție!.....
«Ce-aĭ cu ea de gêndŭ nu scie!»

Spătarŭ, în alŭ doilea rênd sub Nicolae Vodă Caragea, el gătesce Turcilorŭ unŭ podŭ pe Dunăre la Brăila și le adună zacherea la Silistra (1); dar peste unŭ anŭ, (1783, Augustŭ) vine Domnŭ Mihail Suțu și, la 2 Iunie, 1784 acesta îl face vistier pentru a cincea óră și atuncĭ încă el pregătesce provisiĭ și face podŭ la Silistra pentru óstea otomană ce avea să încépă rĕsboiŭ cu Austria (2).

La 1786, Pórtă după unŭ capriciŭ a luĭ Capudan-Pașa, întrerupe șirulŭ prinților aleși din Fanar și trimite Domnŭ țĕreĭ Românescĭ pe unŭ tălmaciŭ ce fusese simplu pescarŭ în insula Paros, Nicolae Mavrogheni. Acéstă infracție la regulele urmate acumŭ de șépte-ḑecĭ de anĭ, produce o mare indignație printre boeriĭ Românĭ și cu tóte că Iănăke Văcărescul e numitŭ îndată (1787, Ianuarie), din vistierŭ, dvornicŭ, (3) elŭ însă nu póte suferi pe acestŭ «omŭ prostŭ și la fire și la gândire și la simțire.» (4) Ura luĭ e așa de neîmpăcată în câtŭ cândŭ, în memorialulŭ sĕŭ.....

(1) Ist. imp. Othom. p. 220.

(2) idem p. 223.

(3) idem p. 227.

(4) idem p. 226.

ANEXA LA PAG. 82

17 cărți de slujba *oeritului*, la mâna celor ce s'aŭ orînduitŭ alŭ căuta în credință pe anulŭ 1787. Oct. 10.

... Zemli Vlah..... ce s'aŭ orînduitŭ de către Domnia mé cu slujba oeritului la sud... ca să fie volnicŭ cu acéstă carte a Domnieĭ mele, tóte oile câte vor găsi la acestŭ județŭ să dé rĕvașŭ de numĕrătóre și făcêndŭ catastihŭ, să strîngă și banii oeritului, dândŭ rĕvașŭ de plată cu suma oilor, cu suma vitelor, pe numele fiesce căruia, puindŭ porecla și satulŭ de unde este, însă după cum s'aŭ luatŭ în anulŭ trecutŭ: dela oile țĕreĭ, adecă ale pămêntenilor, să ié de óie câte bani și ploconulŭ după obiceiŭ, dela una până la ₫ece câte unŭ banŭ de óie, iar dela 10 în susŭ de nume po bani 80. Așișderea și dela oile streine, bârsănescĭ și țuțuenescĭ, câte vor veni din țéra unguréscă spre ernatecŭ aicĭ în țĕră, să dé de óie câte bani 10 și ploconulŭ de nume după obiceiŭ, și văcăritulŭ străinilor, de vită de calŭ câte bani 33, iar de mică pe jumĕtate, iar maĭ mult supĕrare să nu le facă. Iar dela oile ce vor veni de peste Dunăre, din țéra turcéscă, să se ié oeritulŭ întocmaĭ după cum se ié și dela pămêntenĭ, adecă de óie câte banĭ 12 și ploconulŭ, după obiceiŭ, iar altŭ nimicŭ supĕrare, séŭ cheltuială să nu aibă slujbașiĭ a face locuitorilor și streinilor, nicĭ altă silă cevașĭ, ci tóte câte le va trebui pentru demâncare, atâtŭ pentru înșișĭ, câtŭ și pentru caiĭ lor, să le cumpere cu banĭ. Se poruncesce dar și vouă tutulor locuitorilor pămêntenĭ i streinĭ, să vĕ arĕtațĭ tóte vitele vóstre la slubașiĭ ce-ĭ orînduițĭ și să vĕ luațĭ rĕvașĭ de numĕrătóre, rĕvașŭ de plată când vețĭ plăti vitele și să nu vi le tăinuiți, cu socotélă că scăpându-le nu le vețĭ plăti, pentru că Domnia mé voimŭ să facemŭ pe urmă cercetare și pe carele îlŭ vomŭ dovedi, că aŭ dositŭ vitelele luĭ, cu hotărîre le veți plăti îndoitŭ. Poruncimŭ și d-lor ispravnicilor județuluĭ, zabiților, căpitanilor, fiind-că oeritulŭ se caută în credință, să dațĭ totŭ felulŭ mână de ajutor, spre a puté orînduițiĭ sĕvêrși slujba fără de cusurŭ, a nu se întêmpla nimicŭ furtișagŭ, că orĭ-ce pagubă se va întêmpla din pricina neajutoruluĭ, dela d-vóstră se va împlini și la tóte să aibă a urma slujbașiĭ *după osebite ponturĭ ce s'aŭ datŭ în scrisŭ pecetluite.* Tolico pis. Gsp. 1787, Oct. 1. (Cod. XVII, fila 228 și verso).

Urmézăapoĭ ponturile oerituluĭ pe létŭ 1787, Oct. 1. Fiind-că aceste sunt rarŭ de întâlnitŭ în condicele domnescĭ, căcĭ maĭ rare orĭ s'aŭ căutatŭ *oeritulŭ* în *credință*, le facemŭ locŭ aci:

«1) Mitropolia, epitropiile și tóte mônăstările, d-lor veliții boerĭ și jupânesele vĕduve de orĭ ce tréptă va fi și **fabrica** de **postavŭ**, toțĭ să plătéscă *oeritŭ* după cum aŭ plătitŭ, și în aniĭ trecuțĭ, de óie po banĭ *12* și ploconŭ după obiceiŭ, până la ₫ece po banĭ unulŭ, și dela ₫ece în susŭ po banĭ 80 de nume. Iar cuĭ i se va face aridicăturĭ, se va ține sémă cu pecetluitulŭ Domnieĭ mele, atâtŭ la boerime, câtŭ și la mônăstirĭ și altŭ ce vor fi avêndŭ hrisóvele și cărțile Domnieĭ mele.

2) Toțĭ ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ aĭ țĕreĭ și streinĭ de peste Dunăre, ce vor veni aice în țĕră cu oĭ, asemenea să plătéscă oeritŭ cu țéra, de óie câte banĭ 12 și

obicĭnuitulŭ ploconŭ şi văcăritulŭ streinilor, de vită de calŭ câte banĭ 66, iar de mică pe jumĕtate.

3) Toţĭ streiniĭ din Ardél, Bârsaniĭ, Ţuţueniĭ, pentru oile ce vor avé în pămêntulŭ ţĕreĭ Domnieĭ méle, să aidă a plăti oeritŭ câte 10 banĭ de óie numaĭ şi ploconulŭ după obiceiŭ, de nume câte banĭ 80. Aşişderea şi văcăritŭ să plătéscă, atâtŭ Bărsaniĭ câtŭ şi Ţuţueniĭ şi ceĭ-l-alţĭ streinĭ din ţéra Ardéluluĭ şi maĭ din lăuntru, de vită mare câte banĭ 33 şi de vită mică pe jumĕtate.

4) Boerulŭ celŭ orînduitŭ cap slujbeĭ, să aibă a orîndui pe slujbaşĭ prin plăşile judeţuluĭ, după cum va socoti, pe fieşcare la locŭlŭ ce va cunósce că póte să slujéscă maĭ cu îndemână.

5) Fieşcare slujbaşŭ din ceĭ orînduiţĭ, îndată ce va intra în plasă să caute să numere oile fieşcecăruia şi turme marĭ şi micĭ şi să dé revaşele séle de numĕrătóre, cu numele şi porecla şi satulŭ, trecêndu-le tóte, în tĕrfălogŭ, iar anume cu porecla, care tĕrfălogŭ până la 20 ḑile după ce vor fi intraţĭ în judeţŭ să aibă a trămite la capulŭ slujbeĭ suma plăşeĭ, ca şi boerulŭ să aibă a proftacşi la visterie tótă suma judeţuluĭ până la 20 ale acesteĭ luniĭ.

6) Slujbaşiĭ după ce vor trămite sumele, să pue silinţa şi pentru luatulŭ banilor, cu sîrguială, dându revaşe curate de platĕ şi făcêndŭ catastihŭ curatŭ asemenea cu revaşele, după obiceiŭ şi baniĭ rînduriĭ-rînduriĭ sume bune şi adesea să-ĭ trămiteţĭ la capulŭ slujbeĭ celŭ orînduitŭ, ca să-ĭ trămiţă la visterie.

7) Slujbaşiĭ şi marĭ şi micĭ, fiind-că aŭ a lua simbrie, fórte să se ferésc de vre-unŭ *sfeterismosŭ* şi de lenevire, care este întocmaĭ cu furtişagulŭ, fiindŭ iarăşĭ pagubă slujbeĭ, că unulŭ ca acela ce se va afla, séŭ la vremea *cercăturei a oerituluĭ* ce vomŭ să facemŭ, în vină de furtişagŭ, séŭ acum în vină de lenevire, hotărîtŭ să scie, că după ce va plăti îndoitŭ acéstă pagubă, se va şi pedepsi cu grea pedépsă, şi altă dată la slujbă şi milă domnéscă nu va maĭ încăpea. Şi la acésta fără de îndoială fieşcecarele, că fiindŭ slujbă domnéscă, cu uşurinţa locuitorilor, şi cu simbrie îndestulŭ spre folosulŭ slujbaşilor, nu vomŭ lăsa mijlocŭ necercatŭ de a dovedi urmarea fieşcecăruia, ca să fie ceĭ vrednicĭ şi credincioşĭ nelipsiţĭ de mile şi din slujbe domnescĭ, şi împotrivă, ceĭ leneşĭ şi cu netrebnicie, păgubiţĭ şi pedepsiţĭ.

8) Toţĭ locuitoriĭ, orĭ din ce tréptă să aibă a'şĭ arĕta tóte oile la boeriĭ slujbaşĭ, fără a şi le tăinui, căcĭ orĭ-carele se va dovedi, că a ămblatŭ a'şĭ ascunde şi a'şĭ tăinui oile, cu gândŭ a păgubi visteria, pe unulŭ ca acela nu numaĭ că-lŭ vomŭ da de-şĭ va plăti tóte oile îndoitŭ, ci încă îlŭ vomŭ şi pedepsi, după trépta ce va fi, ca pe unŭ nemulţămitorŭ bineluĭ şi mileĭ Domnieĭ méle şi fieşcare pârcălabŭ dela fieşcare satŭ să fie datorŭ a arĕta slujbaşuluĭ oile satelor, încă şi streine, ce se vor afla în préjma satuluĭ, căcĭ de se va găsi vre-unŭ pârcălabŭ, că aŭ sciutŭ oile cuivaşĭ şi nu aŭ îndreptatŭ pe slujbaşĭ, ce le aŭ tăinuitŭ, acelŭ pârcălabŭ se va pedepsi şi cu tîrgulŭ şi cu ocna.

9) Boerulŭ ce este capŭ slujbeĭ să fie cu privighere la ămblatulŭ slujbaşilor şi pe care îlŭ va vedé ămblândŭ rĕŭ, numaĭ decât să-lŭ dé în scire Domnieĭ mele, cu vina luĭ şi în locŭlŭ luĭ să orînduéscă pe altulŭ, care va socoti, spre folosulŭ slujbeĭ, şi însuşĭ să ămble prin plăşĭ, unde i se va păré, cercetându cu orĭ ce mijlocŭ apucăturile slujbaşilor, avêndŭ în scire, că în vremea ce se va afla slujbaşulŭ cu vină, nu va fi îndreptatŭ, ci împreună vinovatŭ, ca unulŭ ce i s'aĭ încredinţatŭ judeţulŭ a căuta şi a cerceta cum va vré.

10) Toţĭ slujbaşiĭ să aibă a se feri de a face vre-o pagubă locuitorilor, séŭ a lua cevaşĭ pentru hrana lor, séŭ a cailor, fără de a nu plăti, căcĭ pe orĭ carele

ne vomŭ însciința că aŭ urmatŭ împotriva poruncilor Domnieĭ mele după ce îlŭ vomŭ pune de va plăti acéstă pagubă, îlŭ vomŭ și pedepsi pentru nesupunere.

Io Nicolae P. Mavrogheni W. S.

Poruncimŭ dar Domnia mé, d-vóstră boerilor tacsildarĭ și slujbașilor, ca după cum maĭ susŭ se coprinde, asemenea să urmațĭ, fără de a nu se face câtu-șĭ decât cusurŭ la poruncile Domnieĭ mele, ce printr'aceste ponturĭ vi s'aŭ datŭ. — (Cod. XVII, fila 229 și 230).

ANEXA LA PAG. 83

Ponturile vinăriciuluĭ pe anulŭ 1786 August 15.

1) Mitropolia, *amêndouĕ* episcopiile și mônăstirile cele marĭ cu metócele lor, d-lor velițiĭ voerĭ, séŭ alŭ doilea, séŭ alŭ treilea, până la boerimea cé din urmă ce se face cu caftanŭ și feciorii de boerĭ i jupânesele vĕduve, ce li vor fi stătutŭ bărbațiĭ până la cé maĭ de pe urmă boerie cu caftanŭ, vinăriciŭ să nu plătéscă, precumŭ și némurile i boernașii mazilĭ și toțĭ ceĭ-l-alțĭ ce vor avé cărțile Domnieĭ de scutélă iarășĭ vinăriciŭ să nu plătéscă, iar toțĭ ceĭ-l-alțĭ să plătéscă obicĭnuitulŭ vinăriciŭ, de vadră câte 5 banĭ.

2) Toțĭ ceĭ ce sunt sub privileghiurĭ de a scuti vinăriciulŭ, fórte să se feréscă a nu cere să scutéscă vinulŭ vre unuia din ceĭ ce plătescŭ vinăriciŭ, nicĭ să amestece cu vre-unŭ meșteșugŭ vinulŭ acelora într'alŭ lor, pentru că orĭ care s'ar afla într'o faptă ca acésta, să-i se iée privileghiulŭ dela mână, cum și ceĭ ce cu meșteșugŭ ca acesta vor ămbla a'și scuti vinulŭ, dovedindu-se de boerĭ vinariceri, să-ĭ apuce să plătéscă îndoitŭ.

3) Boerulŭ tacsildariŭ orînduindŭ pe fieșcare slujbașŭ la poporulŭ sĕŭ, să aĭbă datorie acelŭ slujbașŭ a mĕsura vasele pe dreptate, vasulŭ fieșcecăruia, cu cotulŭ celŭ domnescŭ, ce li s'aŭ datŭ pecetluitŭ dela visteria Domnieĭ mele, ferindu-se necĭ să încarce câtŭ de puținŭ, dar nicĭ să ié mită séŭ daruri, și să pue maĭ puținŭ, să păgubéscă venitulŭ slujbeĭ; a căruia mĕsurătóre de a se puté dovedi că aŭ fostŭ dréptă și întru adevĕrŭ, pe fieșcare séră să aducă, séŭ să trimiță terfelogulŭ scrisuluĭ dintr'acé ḑi, cu mĕsurile fieșcecăruia vasŭ la boerulŭ tacsildariŭ și boerulŭ tacsidarulŭ după mĕsură să aibă a socoti vedrele dela fieșcare vasŭ și după ce le trece la catastihulŭ sĕŭ, să dé fóe iscălită la mâna scăunașuluĭ în care să aréte pe fieșcare omŭ pe anume și cu câte vase, arĕtându fieșcare rĕvașŭ cu trăsura lor și cu suma vedrelor, ca să fie la dênsulŭ, să caute fieșcare să vadă pe câtŭ are să plătéscă, care fóie nimenĭ să nu fie volnicŭ a o luà dela mâna luĭ, fără de poruncă Domnieĭ mele, adecă nicĭ ispravnicĭĭ, nicĭ tacsildariĭ, nicĭ slujbașiĭ, nicĭ nimenĭ,... și apoĭ asemenea fóie ca aceea, iarășĭ cu numele omuluĭ, cu numĕrulŭ vaselor, cu mĕsurile și cu suma fieșcăruia vasŭ făcêndŭ, să o trămiță la orînduitulŭ slujbașŭ din poporulŭ sĕŭ și slujbașulŭ după acé fóie să facă de fieșcare vasŭ câte unŭ rĕvașŭ, în care să aréte numele omuluĭ și câte vedre aŭ eșitŭ acelŭ vasŭ, care rĕvașŭ datorŭ să fie acelŭ cu vinulŭ să-lŭ lipéscă cu cocă în fundulŭ buteĭ, séŭ pe dóga tocitóreĭ și apoĭ la plata banilor să-ĭ dé unŭ rĕvașŭ de plată în care să aréte, că aŭ plătitŭ *cutare* omŭ vinăriciulŭ ce aŭ avutŭ într'atâte vase, vedre *atâtea*, de vadră câte banĭ *atâția*, carĭ facŭ taleri

atâția, ca să fie de sémă și să-lŭ păstreze, ca la cercătura, ce se va face, să aibă a'și da séma, ca să o cunóscă și slujbașii de aŭ făcutŭ mĕsurătórea pe dreptate și fără de ficleșugŭ.

4) In tóte délurile și popórele de obște aŭ a ămbla singurĭ vinăriceriĭ domnescĭ ca să mĕsóre, să scrie și să strîngă toțĭ banii, adecă câte 5 banĭ de vadră cum și *pîrpărulŭ* de *unulŭ* de vadră pe deplinŭ dela dajniciĭ ce plătescŭ vinariciŭ, fără de a se amesteca ómeniĭ mônăstirescĭ și bisericescĭ cu priciniĭ de mile, orĭ la scrisŭ, séŭ la luare de banĭ, carĭ aceĭ banĭ câte 5 banĭ de vadră cu pîrpărulŭ să-ĭ trămită vinariceriĭ toțĭ deplinŭ la visteria Domnieĭ mele, cu catastihŭ, care catastihŭ să aibă a arĕta fiescare poporŭ, cu numele luĭ deosebitŭ și cu suma vedrelor și a banilor aceluĭ poporŭ, ce aŭ prinsŭ, iar deosebitŭ și în urmă care mônăstire, séŭ biserică va avé milă de vinăriciŭ, va arĕta Domnieĭ mele și căreia i se va cădé milă i se va da acé milă dela visteria Domnieĭ mele.

5) Pricinile și judecățile ce se vor întêmpla între podgoreni în popórele lor, dela acelŭ județŭ, să se caute de boeriĭ tacsildarĭ, însă ferindu-se de a globi, séŭ a jăfui pe cinevași, fără numaĭ să le caute dreptățile într'adevĕrŭ: iar slujbașiĭ să nu se îndrăznéscă, fără voia și scirea tacsildaruluĭ de a face rĕvașŭ, cum și ispravniciĭ să nu se amestice la judecățile podgorenilor, dar când tacsidarulŭ și slujbașiĭ vor face năpăstuirĭ și jafurĭ, atuncĭ să fie datorĭ ispravniciĭ de a da scire Domnieĭ mele.

6) Scaunile de carne ce sunt pe la popóre, pe moșiĭ boerescĭ și mônăstirescĭ, câte dintr'acele vor fi date cu cărțile Domnieĭ mele, de a li se lua havaetŭ de stăpâniĭ moșiilor, să aibă a 'și lua pe deplinŭ, dar și vinăricerilor să aibă a li se da obicĭnuita carne pentru mâncarea lor, după obiceiŭ, precumŭ s'aŭ datŭ și alte dățĭ, iar câte din scaune nu vor fi date prin cărțĭ, séŭ hrisóvele Domnieĭ mele, dela acelea totŭ havaetulŭ pe deplinŭ să le iée vinăriceriĭ și să aréte cu catastihŭ la visterie.

7) Pentru mâncarea slujbașilor și pentru hrana cailor, orĭ ce le va trebui, să cumpere cu banĭ, fără a supĕra pe cinevași măcarŭ cu câtŭ de puținŭ.

8) Paralele de cramă să lipséscă, să nu se ié, fără numaĭ 2 parale să ié de nume pentru rĕvașŭ de plată ce-lŭ va da pentru plata vinăriciuluĭ, iar de revașele care sunt să se lipéscă la vase, dela acelea să nu se îndrăsnéscă a lua cevași că se va pedepsi.

9) Păzitoriĭ ce vor fi orînduițĭ prin gurile văilor, ca după obiceiŭ să păzéscă a nu eși vre-o bute fără scirea și rĕvașulŭ tacsildaruluĭ, fórte să se feréscă a nu îndrăsni să lase vre-o bute, séŭ să îndresnéscă a cere să ié cevași dela vre-o bute, orĭ parale, orĭ vinŭ, și boeriĭ tacsildarĭ să cerceteze adesea și dovedindŭ pe vre uniĭ că aŭ sloboditŭ vre o bute fără revașulŭ sĕŭ, séŭ că aŭ cerutŭ parale séŭ vinŭ, ca cu obiceiŭ pentru trecĕtóre, să-ĭ facă căduta certare.

Iŭ N. P. Mavrogheni V. V. etc.

«Orênduimŭ Domnia mé pe ..... la județulŭ ..... tacsildarŭ pentru căutatulŭ vinăriciuluĭ, carele după ce va ceti întâiŭ elŭ tóte aceste ponturĭ și povețuirĭ și le va înțelege, apoĭ să le citéscă și celor orînduițĭ prin plășĭ, cărora să le dé și câte o copie asemenea, după care să aibă a urma, atâtŭ tacsildarulŭ câtŭ și ceĭ-l-alțĭ slujbașĭ aĭ plășilor întocmaĭ și atâtŭ dreptatea locuitorilor să o păzéscă, spre a nu li se face vre unŭ jafŭ i cheltuelĭ, cât și pentru dreptulŭ obicĭnuitŭ venitŭ și interesŭ alŭ slujbeĭ să se siléscă ca să nu se facă vre-unŭ

cusurŭ și vre-o scădere, séŭ cât de pucină pagubă, orĭ din lenevire și próstă căutarea tacsidaruluĭ și a slujbașilor, orĭ de vre-unŭ furtișagŭ și sfeterismosŭ alŭ lorŭ, căcĭ cel ce nu va căuta slujba cumŭ se cade și din prósta luĭ căutare va curge pagubă visterieĭ, acela ca unŭ nevrednicŭ se va pedepsi, se va urgisi și nu va maĭ învrednici altă dată la nicĭ o slujbă.

Așișderea și celŭ ce se va cuteza a face vre-unŭ furtișagŭ și din sfeterismosulŭ lor va curge pagubă visterieĭ, acela nu numaĭ va plăti îndoitŭ, ci încă ca un furŭ de venitulŭ dnmnieĭ se va pedepsi după pravilă fórte strașnicŭ și va fi lipsitŭ de la orĭ-ce milă și cinste de la Domnia mea. Poruncimŭ și d-vóstre ispravnicilor aĭ aceluĭ județŭ, de vreme ce slujba se caută în credință, să aveți a da ajutorulŭ celŭ cuviinciosŭ taxildaruluĭ, ca să nu curgă vre-o pagubă și scădere slujbeĭ, căcĭ pe lângă slujbașŭ veți fi și voĭ în vină și tótă paguba să sciți că de la voĭ se va împlini la visteria domnească. 1786 August 15.

«Insă să aibă voíe mônastirile a 'și orîndui ómenĭ la popórele mônăstirescĭ numaĭ de a scrie împreună cu vinăricerii, ĭarŭ la banĭ să nu se amestece, ci să urmeze cum se cuprinde la alŭ patrulea pontŭ.» (Cod. XVII f. 75).

Iétă și o carte de *slujba tutunăritului*, din 1786:

«Zemli Vlah..... carele pe anulŭ acesta 1786, aŭ cumpĕratŭ slujba tutunărituluĭ ot sud..... ca să aĭbă volnicie printr'acéstă carte a Domnieĭ mele a căuta acéstă slujbă după obiceiŭ și de la toți aceĭ ce vor avea pogóne de tutunŭ să mĕsóre pogónele, dreptŭ, cu stânjenulŭ ce se dă pecetluitŭ de la visterie și pe câte pogóne va avea fieșĭ carele, să plătéscă de pogonŭ taleri patru vechĭ și ploconulŭ de nume banĭ optŭ-decĭ și maĭ multŭ supĕrare să nu se facă, că se va pedepsi. Și slujbașiĭ ce vor ămbla cu tutunăritulŭ, pentru mâncarea lor și a cailor lor supĕrare, séŭ cheltuiala locuitorilor nicĭ într'unŭ chipŭ să nu îndrăznéscă a face, ci tóte orĭ-ce le va trebui, cu tocmélă și cu banĭ gata să plătéscă, ĭar fără de platĕ să nu îndrăznéscă a lua, că se va pedepsi». 1786 Iulie 9. (Cod. XVII fil. 57 v.).

Am maĭ putea aduce aci cărțile pentru dijmărit, care în 1786 s'aŭ căutat în credință. Acéstă dare era pe ceara produsă de stupĭ și se plătea de tótă litra banĭ 13 noĭ și ploconulŭ de nume de la cel ce avea de la ḑece litre în sus banĭ 14. Se lua ca dijmă și pentru rĕmătorĭ. Eraŭ scutiți mitropolitulŭ, boeriĭ și mônăstirile, afară de vitele ce aceștĭ privilegiați le avea de negoț. *Cercătura* stupilor se face numaĭ până la Septembrie în ḑece. (Veḑĭ cod. XVII fil. 56 și 57. Asemenea fil. 58—59).

ANEXA LA PAG. 88

Carte legată la vătavul Mihail din plaiulŭ Prahoveĭ, sud Prahova, pentru bârsaniĭ sudiți.

«Sluga Domnieĭ mele Mihalachi vătajulŭ cu plaiulŭ Prahoveĭ sud Prahova, amŭ vĕḑutŭ Domnia mea cele ce scriĭ domnieĭ séle vel spătaruluĭ pentru bârsaniĭ sudiți, cerêndŭ povățuire la aceste douĕ numite pricinĭ cum să se urmeze? Pentru care iată îți poruncimŭ, să facĭ urmare la acestea întocmaĭ după cum îți arĕtămŭ: întêiŭ, adecă pentru mălaiulŭ care este să trécă la Transilvania sudiții ce

îşĭ aŭ oile lor în munţiĭ ţĕriĭ, cu mijlocŭ de înşelăciune, pricinuindŭ că ar fi pentru cea de tóte ḑilele mâncarea ciobanilor, vrêndŭ să ducă sumă maĭ multă peste trebuinţa lor, aŭ fostŭ şi sunt poruncile domneşcĭ, ca zacherea să nu trécă nicĭ decum la alte părţĭ, după care nicĭ bârsaniĭ sudiţi nu sunt volnicĭ înlăuntru a duce, fără numaĭ la stânile lor, aicĭ, în pământulŭ ţĕriĭ, să aĭbă a aduce mâncarea ciobanilor. Iar când veĭ vedé că se împotrivesce la acésta, să aĭbĭ a te întâlni cu cela ce este aci la Prahova rînduitŭ purtătorŭ de grijă asupra sudiţilor, ca să-ĭ înfrâneze şi să-ĭ supue a nu face urmărĭ împotriva poruncilor domnescĭ şi de nu se va părăsi nicĭ de acésta, să însciinţezĭ Domnieĭ mele. Alŭ II-lea pentru uniĭ din sudiţĭ, carĭ scriŭ, că aŭ munţĭ aĭ lor clironomie vechiă din pământulŭ ţĕreĭ, în carĭ ţinŭ oile în păşune, şi câtŭ caşŭ facŭ nu-lŭ daŭ la neguţitoriĭ pământeni şi să-şĭ ié preţulŭ, ce 'lŭ facŭ brânză în burduşe pentru trebuinţa lor, aŭ fostŭ poruncĭ date, ca orĭ câtŭ caşŭ va eşi dela tóte vitele ce se pascŭ în munţĭ, să aĭbă a-lŭ duce la neguţătoriĭ ce vor avé căsăriĭ, la munţĭ, dela carĭ vor lua plata ce se cuvine, după preţulŭ celŭ hotărîtŭ, iar pentru trebuinţa caselor lor, să nu fie volnicĭ a face brânză, câtă vreme va fi căşăriile pe munţĭ, ci tocmaĭ după ce îşĭ va strica căşăriile, spre sfârşitulŭ luĭ August, când vor fi să pogóre şi eĭ cu vitele în pólele munţilor, atuncĭ, după vechiulŭ obiceiŭ, să aĭbă voie a face brânză, din care iarăşĭ numaĭ câtŭ le va fi de trebuinţă mâncăreĭ pentru casele lor, să fie sloboḑĭ a trece, iar de le va prisosi maĭ multŭ, aice în ţéră să o vênḑă la neguţitorĭ, cu preţulŭ celŭ hotărîtŭ, de vreme ce totŭ aşĭa s'a urmatŭ şi obiceiulŭ, ca la sfârşitulŭ luĭ Augustŭ, după ridicarea căşăriilor, să se facă brânză pentru casele lor, ci dar, pentru brânză ast-felŭ să urmeze, întocmaĭ după acéstă povĕţuitóre poruncă ce'ţĭ dămŭ şi împotrivă să nu făgăduiescĭ a face vre o mişcare şi pornire maĭ multŭ. Iar pentru ceea ce scriĭ, că uniĭ sudiţĭ aŭ munţĭ aĭ lor clironomie vechiă, Domnia nu scie a avé sudiţiĭ munţĭ în pământulŭ ţĕreĭ, nicĭ la visterie, séŭ la logofeţia Divanuluĭ Domnieĭ mele nu sunt cunoscuţĭ. Ci iată îţĭ poruncimŭ, să cercetezĭ: cine sunt aceĭ sudiţĭ anume? unde se află cu locuinţa? In ce locŭ li sunt munţiĭ? De când aŭ munţiĭ? şi în ce chipŭ îĭ ţinŭ cu stăpânirea: desevêrşitŭ? séŭ venitulŭ lor îlŭ cumpĕră cu banĭ dela stăpânulŭ munţilor şi-ĭ ţinŭ de multă vreme; tóte aceste pe largŭ să însciinţezĭ.» 1786, Iunie, 6. (Cod. XVII, fila 24 verso).

17 cărţĭ către arhimandriţĭ, egumenĭ, epitropĭ, i către toţĭ locuitoriĭ de obşte, cu povĕţuiriĭ.

«Zemli Vlahiscoe .... Cuvioşilor arhimandriţĭ, egumenĭ, epitropĭ după la S-tele mônastirĭ i molitfelor vóstre protopopilor, preoţĭ şi diaconilor, d-tre boerilor şi boerinaşilorŭ i breslaşilor, şi neguţitorilor i vouă părcălabilor, sândiilor şi tuturor locuitorilor ţĕranĭ duprin tóte satele şi oraşele, din tótă ţéra Domnieĭ mele, măcar că şi în trecutele ḑile, prin domnescile nóstre cărţĭ ce v'am trămisŭ heritisindu-vĕ de S-ta Inviere a Domnuluĭ Dumneḑeŭ şi Mîntuitoruluĭ Nostru Is. Hs., atîtŭ la partea bisericéscă, cât şi la toţĭ ceĭ-l-altĭ supuşĭ aĭ noştri ce ni ĭ-a încredinţatŭ Dumneḑeŭ sub a nóstră oblăduire, parte mirenéscă, trămiţându-le Domnescile nóstre blagoslovenii şi rugându pe Milostivulŭ D-ḑeŭ ca să ajungeţĭ fieş carele cu bucurie şi îndestulaţĭ a petrece ḑilele S-teĭ Invieriĭ şi la anulŭ şi la mulţĭ anĭ, amŭ scrisŭ şi alte cuviincióse învĕţăturĭ şi poruncĭ, ce sunt de folosulŭ caselor vóstre şi alŭ sufletuluĭ vostru, dar étă că osebitŭ şi acumŭ, după dragostea ce avemŭ, asupra tuturor supuşilor noştri şi pentru neadormita grijă ce avemŭ pentru dînşiĭ, nu lipsimŭ a trămite şi într'adinsŭ pe credinciosulŭ boe-

rulŭ nostru, pe d-luĭ Ianake Politimos bev-vel-slugeriŭ, cu acóstă domnésca a nóstră carte vestitóre de bucurie și mângâere, spre a vĕ pliroforisi de bunŭ cugetulŭ și scoposulŭ nostru, ce avemŭ Domnia mé asupra vóstră, precumŭ maĭ josŭ vĕ vomŭ arĕta și coprinzĕtóre ĭarăși de bune învĕțăturĭ pentru alŭ vostru sufletescŭ folosŭ; prin care scriemŭ, maĭ âncêiŭ cuviosiilor vóstre egumenĭ și epitropĭ de pe la mônăstirĭ, i boerilor și boerinașilor, *carĭ aveți pe moșiile vóstre sate cu ómenĭ locuitorĭ, să iubiți pre maĭ micĭĭ voștri și pre ceĭ proștĭ arĕtându-ve spre eĭ cu dragoste, cu dreptate și cu milostivire, ca către ceĭ ce sunt zidirea luĭ D-dĕŭ ca și noĭ*, pentru-că D-dĕŭ două lucrurĭ cere de la noĭ, care suntemŭ toți datorĭ a le urma, adecă: *dreptatea și milostivirea*. Să-ĭ îndemnați pre dînșiĭ cu durere la cele dumnedeescĭ, ca să petrécă fie-care cu fapte creștinescĭ și cu pază la S-tele Bisericĭ, fiindŭ-că acésta este datoria fie-căruia stăpânŭ către ómeniĭ luĭ și aveți a da sémă pentru dînșiĭ înaintea luĭ Dumnedĕŭ; să-ĭ povĕțuiți spre cele bune, făcêndu-vĕ înși-vĕ maĭ întâiŭ voĭ pildă cu urmărĭ sufletescĭ, ca să vadă ceĭ proștĭ și să învețe; să vĕ feriți de nedreptăți, cerêndŭ de la dînșiĭ numaĭ ceea ce este dreptulŭ, ĭar maĭ multŭ peste dreptate; nu vĕ siliți a agonisi agonisélă nedréptă, că aceea nu este de nicĭ unŭ harŭ; și cândŭ acestea le veți urma și vomŭ vedé Domnia mea buna urmare a fieșcăruia, că iubiți pre maĭ micĭĭ voștri, carĭ sunt și aceia zidirea luĭ D-dĕŭ și îndemnați spre cele bune și nu-ĭ supĕrați peste dreptate, să sciți că și Domnia mé vĕ vomŭ iubi din totŭ sufletulŭ nostru și veți avea dela Milostivulŭ D-dĕŭ parte de sufletŭ bunŭ, iar dela Domnia mea veți câștiga milă și blagoslovenie; iar cândŭ acestea nu le veți urma, să sciți că *întru zadar ve este mergerea la biserică* și evlavia ce arĕtați, *căcĭ creștin fără faptă nu este mîntuitŭ*. Așișderea și voĭ, locuitorĭ țĕranĭ, și toți ceĭ-l-alți deobște urmândŭ domnescilor nóstre învĕțăturĭ și poruncĭ ce avemŭ date, să vĕ feriți de cele rele, hrănindu-vĕ cu muncă dréptă și să păziți S-ta biserică, să fiți curați, ca să căștigați de la milostivulŭ D-dĕŭ cele bune și de folosŭ și ca să fie rodurile vóstre cu îndestulare; să cinstiți pe maĭ marĭĭ voștri, să-ĭ ascultați *la cele cu cale*, ca să cunóscă celŭ micŭ pre celŭ maĭ mare și *să nu se împotrivéscă cumvașĭ la cele drepte;* ĭar cât pentru odihna și buna petrecere a vóstră de cele împotrivă, *să sciți că acésta este la noĭ cea maĭ d'âncêiŭ purtare de grijă, cu durerere, cu milă și cu temere de Dumnedĕŭ, ca pentru unŭ norodŭ ce Ni s'a încredințat sub a* nóstră chivernisélă și oblăduire. Pentru care nu lipsimŭ cu neadormită străjuire, precumŭ veți fi cunoscutŭ, *ca să petreceți în dilele Nóstre odihniți, mulțămiți și apĕrați de orĭ-ce nedreptăți, jafurĭ și necazurĭ, neîngăduindŭ prin nime a vĕ supăra, cu cât de puțină strîmbătate, împotriva poruncilor Domnieĭ mele și, pe lângă cele-l-alte, diafendipsiți și ocrotiți*, ce ne vomŭ trudi a avé despre tóte altele să sciți și pentru rîndulŭ dăjdiilor visterieĭ și să fiți bine încredințați, că nu numaĭ cu vre-o încărcătură nu veți fi *încărcați, séŭ supĕrați maĭ multŭ peste putința vóstră și peste banĭ ceĭ drepți și obicĭnuiți*, în dilele Nóstre, ci încă vĕ făgăduimŭ că veți cunósce și milă de la Domnia mé, cu mijlocŭ de a simți și a cunósce ușurință și buna întemeere a caselor vóstre, după cum ați și vĕdutŭ în faptă că amŭ maĭ făcutŭ, ca să fiți întru tóte multămiți și ușurați și ca să ne pomeniți. Decĭ, să fiți bine încredințați și nădăjduiți la aceste a le nóstre bune făgăduelĭ, că fără de îndoială le veți câștiga, le veți cunósce și veți vedé mila Domnieĭ mele în faptă, de care bucurându-vĕ și pliroforisindu-vĕ maĭ înainte, să vĕ apucați cu nădejde bună, cu inimă veselă și cu silință de semănăturile câmpuluĭ, de grădinĭ și de munca vóstră, acum în primăvéră, când este vremea de acestea, lipsindu-vĕ tóte grijile și să vĕ îndemnați a vĕ face arĕturile cu îndestulare și fără

de lenevire, ca să aveţi şi hrana caselor vóstre cé de peste anŭ şi ca să vĕ şi prisoséscă de a vinde pentru folosulŭ şi interesulŭ câştiguluĭ vostru. Şi de aveţĭ vre un pĕsŭ şi nedreptate, să sciţĭ *că uşa Divanuluĭ Domnieĭ mele este pururea deschisă şi primimŭ pe fieşcare fără de supĕrare, orĭ când şi în verĭ-ce vreme să năzuiţĭ cu îndrăsnélă* şi veţĭ afla tótă îndreptarea dela Domnia Nóstră, după cum orînduitulŭ boerŭ are porunca Domnieĭ mele dată, ca orĭ-ce nedreptăţĭ şi supĕrărĭ *fără de cale, împotriva voinţeĭ Domnieĭ mele va vedé că aŭ locuitorĭĭ de către cinevaşĭ*, să le aréte Domnieĭ mele. Iată amŭ poruncitŭ şi numituluĭ boerŭ, ce l'amŭ orînduitŭ pentru acésta, ca să nu vĕ facă vre-unŭ felŭ de cheltuială, séŭ cerere, orĭ cu ce felŭ de nume, pentru ostenéla sa, ci să fiţĭ bine apĕraţĭ. Acésta poruncimŭ Domnia mea şi nu lipsiţĭ, după datorie, a face tot-déuna doale şi rugăciunĭ către milostivulŭ Dumneḑeŭ pentru scumpa viaţă pré puterniculuĭ împĕratŭ (a căruia stăpânire D-ḑeŭ s'o lăţéscă şi s'o facă maĭ biruitóre decât tóte altele) şi pentru bună starea şi viaţa Domnieĭ mele. Tolico pisah Gsd. 1787, April, 5. (Cod. XVII, fila 171—173).

Circulara către ispravnicĭ, polcovnicĭ i căpitanĭ de margine; cu aceeaşĭ dată (15 April 1787) le recomandă pe Politimos şi le ḑice să cetéscă şi eĭ povĕţuirile de maĭ susŭ, să le înţelégă şi să le urmeze «*fără de cusurŭ... şi maĭ întâiŭ vĕ poruncimŭ să vĕ feriţĭ de orĭ-ce nedreptăţĭ şi urmărĭ împotriva voinţeĭ Domnieĭ mele, a nu supĕra pre locuitorĭ şi a jăfui pe cinevaşĭ cu ceva*, ci să ămblaţĭ pintre dênşiĭ cu bună orînduială şi cu tótă dreptatea; să nu îngăduiţĭ pe nime a face lor supĕrărĭ, jafurĭ şi nedreptăţĭ..... ci să-ĭ diafendipsiţĭ..... să fiţĭ cu temere de D-ḑeŭ şi cu fapte bune sufletescĭ. Slujba vóstră să fie cu dréptă credinţă către Domnia mé, cu silinţă şi vrednicie; *pe slujitorĭĭ toţĭ să-ĭ aveţĭ, voĭ polcovnicilor, i căpitanilor, la tréba domnéscă pururea gata, ómenĭ harnicĭ, cu arme bune şi cu caĭ în slujbă*, iar să nu vĕ cutezaţĭ a li le lua banĭ şi a le da drumulŭ, pentru că Domnia mé numaĭ şi numaĭ pentru acésta amŭ ridicatŭ avaeturile grele ce dedeţĭ maĭ înainte, ca să nu aveţĭ pricină de a maĭ lua banĭ dela dênşiĭ, séŭ a jătui pre cinevaşĭ. Pe toţĭ ómenĭĭ voştriĭ să-ĭ povĕţuiţĭ, să-ĭ învĕţaţĭ, să-ĭ ridicaţĭ la cele dumneḑeescĭ, a avé evlavie către cele sfinte, a fi temĕtorĭ de Dumneḑeŭ şi a petrece în orînduială creştinéscă pentru binele şi folosulŭ lor, iar să nu-ĭ lăsaţĭ în netrebnicieĭ şi în fapte nelegiuite, pentru că aveţĭ şi voĭ a da sémă inaintea luĭ Dumneḑeŭ, ca nisce zabiţĭ ce vĕ aflaţĭ asupra lor şi să vĕ faceţĭ înşi-vĕ pildă cu urmărĭ de fapte bune sufletescĭ, ca să vaḑă ceĭ micĭ aĭ voştri şi să urmeze şi eĭ. Nizamulŭ ţĕrieĭ şi mărginile să le păziţĭ întocmaĭ după poruncile Domnieĭ mele. Pentru hoţĭ şi făcĕtorĭ de rele să vĕ siliţĭ peste tótă vremea împreună cu toţĭ ómenĭĭ voştriĭ a-ĭ prinde şi a curăţi locurile, de a nu se simţi nicăerĭ; maĭ vêrtosŭ acum în vreme de primăvĕră, când obicinuescŭ de se pornescŭ la căĭ rele, să vĕ siliţĭ cu mijlocŭ de faţă şi printr'ascunsŭ, ca maĭ nainte să aflaţĭ cugetulŭ celor rĕĭ şi gătirile lor spre căĭ rele, ca să nu le daţĭ vreme de a face nicĭ începere, nicĭ urmare şi aşa să fie linişte şi odihnă despre partea hoţilor în ţéra Domnieĭ mele, ca nu numaĭ locuitoriĭ, să fie fără de grijă ci şi călĕtoriĭ..... pentru că de aceea avemŭ orînduiţĭ pretutindenea zabiţĭ, polcovnicĭ şi căpitanĭ cu ómenĭ îndestuĭ şi deosebiţĭ odobaşĭ cu neferĭ orînduiţĭ.....» Vodă promite slujbaşilor buniĭ să nu-ĭ scótă din slujbă şi să-ĭ miluéscă; cum, «în potrivă, când vre-unulŭ va vinovăţi să şcie că cu mórte îlŭ pedepsim....».

Circulara se termină cu porunca către ispravnicĭ şi căpitanĭ, să împedice pe

locuitorĭ a se strămuta din locul lor trecêndŭ în alte părţĭ, ce: «să odihnéscă fieşcare în locŭlŭ luĭ, petrecêndŭ cu liniște şi cu dreptate».

Aşedĕmêntulŭ ce s'a făcut pentru Ardeleni, care aşedĕmêntŭ s'aŭ întărit cu prea Inalta poruncă.

1) «Ciobanii din Ardél pentru oile ce vor pasce în pămêntul Ţĕriĭ Românescĭ să aibă să plătéscă oeritul câte ţece (10) banĭ de ŏie numaĭ şi plocónele după obiceiŭ, asemenea şi văcăritulŭ streinilor să le plătéscă şi bârsaniĭ şi ţueniĭ tot cu un preţ, iar nu cu deosebire, unii într'un fel şi alţiĭ într'altfel, adecă de vita mare câte banĭ 33 şi de vita mică pe jumĕtate;

2) Gélepiĭ să nu îndrăsnéscă a lua oĭ în silă de la aceştia séŭ fără preţŭ, în vreme ce cumpără oĭ pentru trebuinţa Ţarigraduluĭ, nicĭ altă dată, ce se cumpere cu tocmélă şi cu învoire, şi cu banĭ gata; însă şi numiţiĭ bârsaniĭ să nu se aréte cu împotrivire la vînzarea oilor, în trebuinţa Ţarigraduluĭ, ce să vîndă cu preţulŭ lor şi cu învoire, ca să nu se pricinuéscă lipsă nicĭ la oile Ţarigraduluĭ;

3) Pentru perdea să aibă să dea fie-care câte talerĭ unul şi câte un mel la stăpâniĭ moşiilor, séŭ când nu vor da mel, să dea câte talerĭ doĭ, iar nu maĭ multŭ; şi pentru ca să nu fie pricină, perdéua să nu fie nicĭ maĭ mare, nicĭ maĭ mică de cât de oĭ 700 şi de fiesce şapte sute de oĭ să dea câte unŭ melŭ şi câte unŭ banŭ la stăpâniĭ moşiilor, iar de le va fi perdéua mică, asemenea iarăşĭ să se urmeze fără pricinuire;

4) Căpitaniĭ după la Menzilhanelele Ţĕriĭ să nu ia de astădĭ înnainte cu sila caiĭ ciobanilor, séŭ măcar şi aĭ altora. Iar care va îndrăsni să facă acest felŭ de faptă necuviósă, numaĭ de cât ispravniciĭ judeţuluĭ, pe aceĭ căpitanĭ să 'ĭ trimeţă către D-luĭ Vel spat., ca să 'şĭ ia căduta pedépsă şi să plătéscă şi preţulŭ cailor;

5) Vătăşeiĭ de plaiŭ să nu îndrăsnéscă să ia ceva cu vre-unŭ fel de numire de la aceştĭ ciobanĭ, nicĭ la mergere, nicĭ la întórcerea lor;

6) Căpitaniĭ de margine să nu maĭ îndrăsnéscă să ia banĭ, séŭ alt-ceva de la maĭ sus ţişiĭ bârsanĭ, cu nicĭ unŭ felŭ de numire, că de se va îndresni cinevaşĭ, îĭ va plăti îndoiţĭ şi se va şi pedepsi, de către D-luĭ Vel spatar;

7) Pentru vitele maĭ sus ţişilor ungurenĭ, ce vor intra prin bucate şi prin ţarinĭ, să se facă ispăşie după dreptate, şi să plătéscă paguba aceĭ cu vitele, şi să grijéscă D-lor ispravniciĭ când vor jelui cine-va, că s'aŭ năpăstuitŭ, să 'ĭ înfăţişeze cu vorniceiĭ şi ce vor fi luatŭ maĭ multŭ din dreptate, să 'ĭ pue să plătéscă îndărăt şi să se pedepséscă;

8) Stăpâniĭ moşiilor să aibă grijă, a 'şĭ astupa gropile lor de bucate, şi verĭ cine măcar, gropile sale, ca să nu se întâmple să cadă vre-o vită în grópă găsind'o destupată şi d-lor vóstre ispravnicilor aĭ judeţuluĭ, să cercetaţĭ cu deamăruntulŭ, şi orĭ cândŭ se va întâmpla să se repue vre-o vită cu acest mijlocŭ, cercetându de acé grópă a cuĭ a fostŭ, pe acelŭ ce a avut'o, prin marafetulŭ judecaţeĭ d-lor vóstre să 'lŭ apucaţĭ să plătéscă vita, care s'a repusŭ, iar cândŭ stăpâniĭ gropiĭ cândŭ nu se va afla, atuncĭ totŭ satulŭ să respundă paguba, ca să grijéscă cu datorie pentru toţĭ ceĭ streinĭ ce ară pe moşie, să 'şĭ astupe gropile de bucate în tótă vremea;

9) Maĭ sus numiţiĭ ciobanĭ să aibă voie a cumpĕra porumb şi a-l duce prin plaiurĭ, pe la stânĭ, însă porumb nu maĭ cât le va fi trecuinciosŭ pentru

mâncarea şi hrana lor, şi acésta prin sciinţa Vătafuluĭ de plaiŭ, pentru ca să privegheze Vătafulŭ a nu trece cu acestŭ mijlocŭ ciobaniĭ, zaherea de porumbŭ de vêndare şi neguţitorie, căcĭ atuncĭ se va pedepsi şi vătafulŭ;

10) Vitele lor, lâna ce vor lua-o de la dânsele să o trécă înăuntru ca un lucru al lor, fără a li se cere nimica, nicĭ cu numire de Havaiet, nicĭ cu numire de vamă, însă şi ciobaniĭ să nu 'şĭ tunḑă oile lor la baltă, ce să le tunḑă după obiceiŭ lângă hotar;

11) Maĭ sus numiţiĭ ciobanĭ, munţiĭ şi delniţile ce le vor trebui, pentru păşunatulŭ viteloră lor, să aibă a le tocmi cu stăpâniĭ acestora, din preţu cu învoiala şi mulţămită, tocmindu-se după dreptate, şi pentru plată şi chirie, în locŭ de banĭ de vor da caş, la caşulŭ ce vor da să nu se facă vicleşugŭ la nicĭ o parte, ci să se cântăréscă cu dreptate, şi d-vóstră ispravnicilor fórte să grijiţĭ, ca să nu se năpăstuiască nicĭ o parte, măcar cât de puţinŭ, şi la vremea cântărituluĭ să orânduiţĭ omŭ alŭ d-vóstră lângă cântaragiŭ, care să vaḑă să nu se facă năpăstuire la nicĭ o parte;

12) Pentru brânza ce este din vechime obiceiŭ a'şĭ face pentru trebuinţa lor, după ce încetéză în luna luĭ August a da caş la caşărie, trecând'o înlăuntru să nu fie supăraţĭ de vamă, séŭ de alte cereriĭ; aşişderea şi peile de oĭ mórte să nu se supere, cum şi lâna de la vitele lor, când vor tunde, după obiceiŭ, oile lor la hotar, trecênd'o să nu fie supĕraţĭ de vamă, iar când vor tunde oile la vale şi vor da bănuială, că cu lâna lor dimpreună cumpĕră şi altă lână streină, pentru neguţitorie, atuncĭ prin marafetulŭ d-luĭ aghentuluĭ, să se apuce ciobaniĭ ca să plătéscă vama, să nu se păgubéscă miria Impĕrătéscă; însă pentru aceĭ ce rĕmânŭ la câmpŭ vara, şi nu la munte, şi iernéză acolo, să le tunḑă la vale, pentru lâna acestora aşía să urmeze vameşiĭ: să le céră răvaş de oierit, şi vĕḑêndŭ suma oilor ce aŭ plătitŭ, să cântăréscă lâna, şi să ţie în sémă din lâna ţigaie oca una de fieşĭ ce óie, şi de óie bârsană 2, iar după acéstă socotélă câtă vor avea maĭ multă, să plătéscă vama după dreptate.» Anul 1787 Februarie 30. Urméză pitaculŭ Domnescŭ de aplicare a ponturilor de sus, contrasemnatŭ de marele vist. (Cod. XVII filă 167 verso).

ANEXA LA PAG. 96 şi 98.

Eată manifestulŭ Porţeĭ *după Becattini, VII pag. 71:*

«L'oggettto principale della pace stabilita nel 1774 tra la Sublime Porta, e la Corte di Russia era la quiette, e la traquillità reciproca de' sudditi. Ma la Russia ha perpetuamente fatti nascere incessanti ostacoli alla continuazione di questa pace con pretese e domande onerose, ed opposte non solo alla buona intelligenza, ma direttamente ancora a' patti, e alle convenzioni. Essa improvisamente ha invasa la Crimea la di cui indipendenza formava la base del Trattato di Kainardagì, e quantunque per mantenere la quiete, e alontanare ogni motivò di contrasto tra le due potenze fosse stato stipulato e ratificato in scritto a tenore delle capitolazioni, che ne in segreto, ne in palese si sarebbero azzardati fatti o passi di animosità da una parte, o l' altra, la Russia non ostante ha procurato, che il Kan di Teflis, o sia di Giorgia, il quale sebbene finora ricevuto avesse il nostro Diploma Imperiale d'investitura e fosse fin da più remoti tempi nostro vassallo, si sottraesse da ogni obbedienza della Sublime Porta, e in appresso ha

introdotte truppe Russe nella detta Città di Teflis e in tutta la Giorgia, e paesi annessi, intorno le quali cose essendo stato fatto sapere alla Corte di Pietroburgo, che se ne assenesse, essa lo ricusò risolutamente. Nelle convenzioni del Trattato suddetto era chiaramente, e positivamente inscrita l' extrazione del sale dalle Saline di Kilburn a favore degli abitanti di Oczakovv a' quali da lungo tempo dette Saline erano state assegnate, ma la Corte di Russia ha impedito agli abitanti di quelle frontiere di fare il trasporto di quel sale a forza di avanie e vessazioni, e quando fu significato alla Russia di adempire sopra questo articolo alle convenzioni del Tratato, similmente nego di annuire alle instanze fattele.

«La Russia per mezzo del suo Console residente in Jassi, ha sedotto il Principe Alessandro Maurocordato Hospodaro di Moldavia Vassallo del nostro Impero, ed allorchè dopo la fuga improvisa entro il dominio Russo del predetto Principe diretta tutta e macchinata dal surriferito Console, fu richiesto all' Inviato dell' Imperatrice Residente a Costantinopoli di rendere alla Sublime Porta il fuggitivo Hospodaro, come reo di tradimento e ribellione verso il Gran Signore, replicò risolutamente, che la sua Corte non lo avrebbe giammai restituito. In tal maniera il predetto Ministro ha violate, e rese inutili, e invalide le convenzioni alle quali ha in ogni occasione datta quell' interpretazione arbitraria che gli è piaciuta su questo articolo, ma sopra altri simili ancora, ed ha lasciate travedere le sue cattive intenzioni. Parimente il Gabinetto Russo nello stabilire de' Consoli in Valachia e Moldavia, non meno che nell' Isole dell' Arcipelago ed altri luoghi ancora senza averne bisogno, non ha avuto altro oggetto, che quello di danneggiare i Musulmani, e di sedurre quel maggior numero, che le fosse possibile di sudditi della Sublime Porta facendoli passare nelle proprie provincie, impiegandone alcuni nella Marina, altri in diversi posti destinati ad agire contro di Noi. Oltre di che la Russia ha preteso mischiarsi negli affari interni del nostro Impero, come se fossimo suoi dipendenti, avendo avuto il coraggio di chiederci la deposizione e il castigo particolare di certi Bassà, Giudici, Comandanti, e Ministri impiegati nelle Dogane e fino del Bassà di Aiska e di Gildir, ugualmente che de' Principi di Moldavia e Valachia da Noi investiti di que' Governi.

«A tutti è nota la condescendenza con cui la Sublime Porta ha permesso a' mercanti Russi un libero e sicuro esercizio del suo commercio in tutti gli Stati del dominio Otomano, lasciando loro la facoltà andare o partire da qualunque Piazza, o scala del nostro Impero. Sono cognite a tutto il mondo le stipulazioni concluse colla Russia, le quali portano che altrettanto potrebbero fare i negozianti sudditi della Sublime Porta negli Stati dell' Imperatrice, che ricevuta avrebbero la medesima accoglienza come è giusto, ma la suddetta Corte ad oggetto di tirare a se tutti i vantaggi del commercio, ha costretti i prefati sudditi di S. A. al pagamento di un imposizione più forte di quella, che pagano i sudditi di altre potenze, e allorchè i nostri mercanti sono nell' urgenza di esigere i loro crediti nelle città Russe, non viene loro permesso il transito per le provincie, e in tal guisa resta loro impedito il riscuotere le somme, che i loro debitori sono obbligati ad essi sborsare, talchè la maggior parte è costretta tornarsene indietro non solo senza esser pagata ma danneggiatta molto ne' propri interessi, e ve ne sono stati fino di quelli, che è voce che siansi fatti passare in Siberia, oppure uccisi o svaligiati. Allorchè inoltre i bastimenti Mercantili con bandiera del Gran Signore sonosi trovati in necessità, o per tempeste, o altro accidente, o per bisogno di provedere acqua, di approssimarsi a' porti del Dominio Russo, è stato ad essi negato l' accesso, e fatti allontanare a colpi di cannone a palla diretti contro gli

equipaggi, come accaduto a' nostri vascelli in tempo che facevano il viaggio da Condiukjak a Costantinopoli.

«Finalmente il Ministro di Russia fu il primo a sfidarci alla guerra insistendo pressa la Sublime Porta ministerialmente, che se non se gli fosse dato in scritto una renunzia espressa all' alto dominio nostro sulla Giorgia, Kartalinia ec.; il Generale Potemkin avea ordine dall' Imperatrice di avvicinarsi con un armata di 100. mila soldati alle nostre frontierre per forzarci ad accordare un tale articolo, e che l' Imperatrice stessa sarebbe venuta in persona alla testa delle sue truppe. Quindi è che in sequela di una tal notificazione, e stante l' ordine dato al Potemkin d' invadere le nostre provincie con si forte esercito, si prosegue dalla Russia a tenere la condotta medesima, che ebbe luogo per sua parte in tempo dell' ingiustissima ocupazione della Crimea: quella stessa notificazione congiunta con altri passi precedenti contrari affatto alla buona amicizia ed armonia, ha svelato a noi palesemente esser tolta dal suo canto ogni sicurezza pel nostro Impero, ed ha rese certe ed innegabili i suoi perfidi disegni. E siccome la causa primaria di questi fondati timori si è l'ingiusto possesso della Crimea fraudolentemente ottenuto dalla Russia, così la Sublime Porta dichiarò al Ministro della Corte di Pietroburgo il desiderio, avrebbe avuto di consolidare la reciproca buona corrispondenza mediante un nuovo chiaro e preciso Trattato di aggiustamento, col quale si rimettesse la Crimea suddetta nello stato in cui era nel 1783', proposizione a cui fece similmente il Ministro Russo una risposta del tutto negativa, ed altera, aggiungendo, che egli non scriverebbe mai cosa alla sua Sovrana, e che quando ancora la scrivesse non avrebbe giammai verun esito, poichè la sua corte non avrebbe in modo alcuno abbandonata la Crimea, se non dopo averla difesa collo spargimento di fiumi di sangue, e fino a tanto che le fosse restato un sol uomo, e che mai avrebbe accettati quegli articoli su quali si era espressa S. M. di non volerne sentir parola. Per tutte le accennate ragioni, e altre innumerabili pubbliche e segrette, la guerra è divenuta per i buoni Musulmani un affare di legge e di religione, ed è questo il motivo per cui si è giudicato conveniente rimettere il presente manifesto a' rispettabili nostri antichi amici sovrani in Europa, per notificar loro questa nostra giusta, e ben ponderata risoluzione di dichiarare la guerra alla Russia, risoluzione, che si sottomette ale savie reflessioni delle persone imparziali, lusingandoci, che verrà riguardata con occhio di discrezione e di equità.

Dato a Costantinopoli 24 del mese Somada (o Agosto) l' anno dell' Egita 1201., e dell' Era de' Cristiani 1787».

ANEXA LA PAG. 98

Manifestulŭ împĕrăteseĭ Ecaterineĭ după Becattini (*VII pag. 80*) este analisatŭ de ajunsŭ în textulŭ nostru şi decĭ, pentru înlesnire a tipăririeĭ nu-lŭ maĭ reproducemŭ.

ANEXA LA PAG. 103

Manifestulŭ luĭ Mavrogheni către ţĕră cu referinţă la rĕsboiulŭ dintre Turcia şi Rusia este precedatŭ de acelŭ ce însuşĭ a primitŭ dela Sultanulŭ Abdul Hamit, în acestŭ obiectŭ. Acelŭ firmanŭ-manifestŭ este adusŭ de Dionisie Fotino la tom. III, pag. 222 a traducereĭ d-luĭ G. Sion. E scurtŭ şi sună aşĭa:

Firmanulŭ luĭ Sultanŭ Abdul-Hamid către Nicolae Vodă-Mavrogheni pentru declararea resboiuluĭ cu Rusia, din anulŭ 1788 August 5.

Alesule dintre Domniĭ némuluĭ luĭ Isus, temelia celorŭ marĭ din compania luĭ Isus, astădĭ Voevodŭ alŭ Ţereĭ Românescĭ Nicolae Mavrogheni, pecetluéscă-se sfârşiturile tale cu succesŭ! După ce va sosi acestŭ împĕrătescŭ semnŭ, sciutŭ să'ţi fie, că aşĭa precum Rusiĭ nu s'aŭ săturatŭ de folósele şi câştigurile ce aŭ dobânditŭ în articoliĭ stipulaţĭ prin tratatulŭ de la Kaĭnargi, şi fiindŭ-că după sfintele fetvale (capete de legĭ) trebue să se facă după comuna înţelegere espediţiune, este pregătire ca să iasă sangĭak-şerifŭ, şi chiar vechilulŭ înaltŭ deplinŭ împuternicitŭ, marele consiliarŭ, cârmuitorŭ al lumeĭ, apărătorulŭ popórelor, Epitropulŭ meŭ Iusuf Paşa (a căruia strălucire D-ḑeŭ s'o ţie în mulţĭ anĭ, şi să măréscă puterea şi fericirea luĭ!) şi toţĭ Ogeaklĭiĭ, rigealurile şi alte ordine ale oştirilor nóstre; şi cu ajutorulŭ luĭ D-ḑeŭ momentulŭ plecăreĭ lorŭ se va arĕta prin împărătésca mea rânduială. Aşĭa dară tu, carele escĭ Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, veĭ înfăţişa acéstă împrejurare boerilorŭ ţereĭ, ca să scie cu încredinţare, toţĭ, că nu se va face nicĭ o lovire în drepturile lorŭ din partea înaltuluĭ meŭ Devletŭ şi prin urmare să fie dela o l'altă toţĭ statornicĭ în centrulŭ supuneréĭ, să nu aĭbă nicĭ o grijă séŭ prepusŭ, şi să se siléscă a îndeplini ordinele imperiale; şi fie-căruia să arĕţĭ că vor fi cu siguranţă şi pace sub umbra mileĭ mele împĕrătescĭ; şi tu, Domnulŭ ţereĭ Românescĭ, nu lipsi pe lângă aceste a te înţelege cu seraskierulŭ Ismailuluĭ, deplinŭ împuternicitŭ şi înaltŭ consiliarŭ şi fostulŭ Epitropŭ cârmuitorŭ, Ali-Paşa, spre a urma întocmaĭ după consiliulŭ şi ordinulŭ sĕŭ. Prin urmare să daĭ şi să primescĭ însciinţărĭ despre mişcarea duşmanilor, purtându-te cu credinţă şi lucrându după ordinele ce se vor da, raportându şi la Inalta Pórtă acele ce merită a fi însciinţate. Dreptŭ care s'a şi datŭ acestŭ ordinŭ împĕrătescŭ al meŭ.

ANEXA LA PAG. 105 şi 107

Eacă ce scrie însuşĭ Enache Văcărescu despre pregătirile de rĕsboiŭ a luĭ Mavrogheni:

«Eŭ vĕḑendŭ că s'aŭ începutŭ unŭ resboiŭ ca acesta, şi oblăduitorŭ ţéri nóstre este Mavrogheni, m'amŭ prostitŭ de dregĕtoria ce avémŭ, pentru ca să nu fiŭ amestecatŭ în faptele maĭ susŭ numituluĭ, fiindŭ de totŭ netrebnice. Aŭ întratŭ într'o idee ca să se facă serascherŭ, şi acésta de a o catorthoşi, aŭ găsitŭ mijlocŭ, ca să stringă óste turcéscă cu léfă. Douĕ înteresurĭ socotia să aĭbă dintr'acésta, unulŭ cinstea, ca să se ḑică că cu plată dela dênsulŭ ţine óste devletuluĭ, şi altulŭ ca subtŭ acéstă numire să prade şi să jefuiéscă ţéră, de vreme ce tóte óstea care ţiné cu plată, nu era decâtŭ cincĭ şése miĭ de ómenĭ, şi atîtŭ la devletŭ câtŭ şi aicĭ areta că are 20,000 de óste, şi pe acéstă analogie facea luările şi jafurile. Douĕ lucrurĭ rele aŭ prĭcinuitŭ devletuluĭ, unulŭ: că propoveduindŭ în tóte ţéra turcéscă, că elŭ plătesce câte ḑice leĭ la unŭ călăreţiŭ pe lună, şi câte şépte la unŭ pedestrasiŭ, Turciĭ ce datoria legiĭ şi fetfaoa 'ĭ suppunea ca cu cheltuiéla lor să mérgă la óste, auḑindŭ de léfa luĭ Mavrogheni, nu mergé la ordia împĕrătéscă şi la serhaturĭ, ci alerga aicĭ; aicĭ era numaĭ numele de óste multă, iar plata era pe óste puţină; acésta ca să nu dea falie, o otcârmuia cu acestŭ mijlocŭ: priimia pe căţĭ Turcĭ venia, şi le orînduia tai-

nuri, căci nu le da cu vre o plată, ci cu jafuri, şi urma acésta până era aprópe să se sfirşéscă luna, şi atunci pe care vrea să isgonéscă, 'i tăia tainulŭ ca să fugă şi să nu aştepte vremea lefi), iar altulŭ, că cu numirea lefilorŭ, cumcă dă la 20,000 de óste din punga luĭ, şi cu tainurile ce le hrăpia dela ţéră cu jafŭ şi nu cu plată, prăpădia memlechetulŭ împeratuluĭ. In multe rînduri am arĕtatŭ aceste stricăciuni, ce le pricinuia şi la devletŭ, şi la ţéră, dar ce se dicŭ, şi cui să dicŭ? Elŭ vĕdêndŭ că vezirulŭ are rîvnă să aridice resboiŭ, după tóte dreptatea, şi ne maĭ socotindŭ cele ce se cuvine şi cele de care era trebuinţă, şi se află lipsite, facea tóte mişcările ca să grabéscă pornirea resboiuluĭ. Zahererile şi cherestelile ce se dedese intr'acestŭ anŭ din ţéră, care poruncise împĕrăţia să le plătéscă din haraciulŭ ţériĭ, elŭ le aŭ făcutŭ teberu, şi aŭ dişŭ că le dăruesce împĕrăţieĭ, ca cumŭ împĕrăţia cândŭ ar fi vrutŭ să le iea din ţéră fără plată nu ar fi pututŭ, şi ca cumŭ nu ar fi fostŭ ţéra a împeratuluĭ, dar elŭ arĕta că le plătesce dându şi dobândă dintr'acestea. Insumĭ l'amŭ vĕdutŭ, să scrie unŭ tacrirŭ la devletŭ, prin care arĕta, că Nemţi nu numaĭ n'aŭ aleanţă cu Ruşiĭ, ci dicea că le sunt şi vrăjmaşĭ; însuşi elŭ mi a arĕtatŭ tacrirulŭ acesta cândŭ 'lŭ scriea. L'am întrebatŭ, şi ce vrăjmaşie aŭ? mi a rĕspunsŭ că nu voescŭ Nemţiĭ să dea titlu de împeratrice împĕrăteseĭ Rusieĭ. Auditi poznă de rĕspunsŭ, citi-torilorŭ! Atunci ne maĭ dicêndŭ altŭ, am rĕspunsŭ, că alianţă Nemţilorŭ cu Muscaliĭ o scie devletulŭ dela 80, şi dela tractatulŭ din 84; însuşi chesarulŭ prin solulŭ sĕŭ la Ţarigradŭ aŭ arĕtat-o pré-înalteĭ Porţi acésta; estimpŭ aŭ mersŭ chesarulŭ iareşi la Crimŭ, şi poţi să maĭ dicĭ că n'aŭ alianţă? La acestŭ tacrirŭ n'are să-ţi facă altŭ rĕspunsŭ pré-înaltulŭ devletŭ, decâtŭ să-ţi ia capulŭ, cu pricinuire că-ţi baţi jocŭ. — Nu sciĭ tu, mi a dişŭ, acesta este adevĕrulŭ. Şi adevĕratŭ, eŭ n'am sciutŭ, că de unde socotiamŭ că voiŭ vedé rĕspunsulŭ ce am dişŭ, am vĕdutŭ că-ĭ vine rĕspunsŭ cu aferimŭ şi cu slugă credinciósă.

La Ghenarie a velétuluĭ 88, aŭ ridicatŭ Nemţiĭ rĕsboiŭ asupra Porţeĭ pentru Muscalĭ, şi generaliĭ dela hotare, aŭ însciinţatŭ pe paşĭ după la hotare pentru acésta, apoĭ solulŭ aŭ arĕtatŭ la Ţarigradŭ, şi luĭ Mavrogheni aŭ venitŭ carte dela generalulŭ Sibiiuluĭ, de propoveduirea rĕsboiuluĭ; dar până a nu veni acéstă carte ĭ veni o caime dela Melechi-paşa ce era Vidin-valesi, prin care 'l însciinţa de rĕsboiulŭ Nemţilorŭ. La Februarie 2 era cândŭ m'aŭ chiămatŭ pe mine şi mi aŭ arĕtat'o, mergêndŭ l'am găsitŭ musicându-sĭ barba, şi 'mĭ dise: vĕdut'aĭ, Nemţiĭ aŭ aridicatŭ rĕsboiu? Bine 'mĭ diceaĭ tu; şi acumŭ ce să facŭ? Am dişŭ: nu te teme, că împĕrăţiă de te ar fi credutŭ, de atunci te omoria, cumŭ ţ'am dişŭ eŭ, ci acésta o scié şi credĕmêntŭ nu'ţi aŭ datŭ; numaĭ dela Inălţimea ta, împĕrăţia nu cere slujbă ca acésta, de cele gândite, ci numaĭ slujbă de cele vĕdute; părăsesce-te însă de acestea şi cere la devletŭ să trimită unŭ serascherŭ să păzéscă ţéră de vrăjmaşĭ şi noĭ să-lŭ hrănimŭ cu zaherele, după datorie, că aşia se cuvine, şi Inălţimea ta fiĭ încărcatŭ cu slujbele devletuluĭ şi cu trebile ţeriĭ, iar trebile rĕsboiuluĭ să fie asupra aceluĭ serascherŭ. Nu putea să-mĭ dea ascultare, că-cĭ cu acestŭ mijlocŭ i se aridica mijloculŭ jafurilorŭ din mână. Aşia vĕdêndŭ şi neputêndŭ să-lŭ maĭ suferŭ, şi maĭ vêrtosŭ temêndu-mĕ, ca să nu'mĭ arunce vr'o năpaste, precumŭ a aruncatŭ la multĭ nevinovaţĭ ca să-ĭ jefuiéscă, şi la multĭ pe carĭ avea pizmă, căci 'ĭ surgunia cu cartea luĭ la cetatea Giurgiuluĭ, am arĕtatŭ că eŭ nu potŭ intr'aceste vremĭ ca să şedŭ aicĭ în ţéră, temêndu-me de cele în potrivă, şi am cerutŭ ca să-mĭ dé voie să mergŭ la Ţarigradŭ cu casa mea, maĭ vêrtosŭ că socia-mea era şi ţarigrădéncă. Elŭ şi pohtia să lipsescŭ de aicĭ, dar nu voia să mergŭ la Ţarigradŭ, unde 'mĭ făcu provlimă ca să mĕ

ducŭ peste Dunăre la unŭ serhatŭ de o cam dată (aşĭa 'mĭ ḑicea), pentru ca să nu céră şi alţĭ să mérgă la Ţarigradŭ veḑêndu-mĕ pe mine, şi-mĭ făgădui că de acolo orĭ cândŭ voiŭ vre să-mĭ trimiţă casa la Ţarigradŭ, o va trimite cu cheltuiéla luĭ, şi eŭ să viŭ lângă dênsulŭ. Eŭ ce mĕ mulţămiamŭ să lipsescŭ odată de a-lŭ maĭ vede, şi să mergŭ unde mĕ voiŭ duce, am alesŭ Nicopoia, numaĭ căcĭ sciam mintea şi înţelepciunea luĭ Selimŭ-aga Varnalî-zadé.

ANEXA LA PAG. 114

Este a se vede tot anexa dela pag. 105.

ANEXA LA PAG. 122

Cărţile deschise a le luĭ Mavrogheni către clerŭ din 27 Ian. 1788 sunt concepute, în primele şirurĭ ca şi cele aduse de noĭ la pag. 121—122, din 25 Ianuarie 1788. Aducemŭ aci numaĭ partea finală, care se deosebesce maĭ multŭ şi anume de acolo de unde în actulŭ ce amŭ reprodusŭ la pag. nóstră 122 se ḑice: «*Iar pre voĭ pre toţĭ deobşte vĕ încredinţămŭ*» etc; de aci cartea circulara dela 27 Ianuarie 1788 sună ast-felŭ: «Iar cuviosia vóstră, ca parte bisericéscă ce sunteţĭ, să căutaţĭ fiesce carele după datoria ce aveţĭ să nu ascultaţĭ nicĭ să vê amestecaţĭ la vorbe mincinóse ale nelegiuiţilor, ci grijindŭ numaĭ de cele sufletescĭ şi de ale sufletuluĭ şi de ale sfintelor mônăstirĭ şi chiverniselĭ, să vĕ faceţĭ fiĭ bisericescĭ adevĕraţĭ şi credincioşĭ către stăpânŭ, nicĭ să credeţĭ la havadişurĭ mincinóse, ce vĕ va scrie orĭ vre-unulŭ din obrazele părţeĭ bisericescĭ (1) séŭ vre-unulŭ din obrazele părţeĭ mirenescĭ, pentru că Domnia Nóstră străjuimŭ ḑioa şi nóptea paza cuviosieĭ vóstre şi a tuturor locuitorilor ţĕreĭ Domnieĭ mele; de care aveţĭ şi pilde de faţă vĕḑute, că *maĭ înainte nicĭ ḑece ómenĭ harnicĭ nu se aflà la Domnie de pază la vreme de trebuinţă, iar Domnia Nóstră ţinemŭ cu îndestulare atâţia ostaşĭ numaĭ şi numaĭ pentru paza şi odihna ţereĭ, cheltuindŭ şi vĕrsândŭ haznalele nóstre* şi osebitŭ şi înşine ne truimŭ şi suntem gata a ne porni fără de nicĭ unŭ pregetŭ, de va fi trebuinţă şi în scurtŭ capulŭ ne vomŭ pune şi ne vom jărtvi pentru voĭ toţĭ, ca unŭ părinte, după cuvêntulŭ Evangelieĭ, ce ḑice: «*Păstorulŭ celŭ bunŭ sufletulŭ îşĭ pune pentru oĭ*» şi nu vomŭ îngădui nicĭ viaţa vóstră, nicĭ averile vóstre a se sminti întru nimic. De aceea dar iarăşĭ vĕ scriemŭ, să nu vĕ amăgireţĭ după rele scoposurĭ ale voitorilor de rĕŭ patrieĭ, care asemenea urmându şi în cea-l-altă rezmeriţă, aŭ vêndutŭ patria lor şi aŭ pricinuitŭ atâta stîngere şi resvrătire ţĕreĭ, carĭ s'aŭ luatŭ plata lor dela D-ḑeŭ, ci făcêndu-vĕ închinăciunile vóstre cu rugăciunĭ ferbinţĭ către milostivulŭ D-ḑeŭ, să căutaţĭ cele sufletescĭ, carĭ se cuvinŭ la datoria cuviosieĭ vóstre şi avemŭ nădejde, că prin ajutorulŭ Dumneḑeireĭ séle şi prin multă trudă şi ostenélă a Domnieĭ mele, veţĭ petrece acéstă vreme fără de nicĭ o primejdie. 1788, Ghenar, 27. (Cod. XVII, fila 256).

---

1) Alusiune la propaganda cleruluĭ rusescŭ în principate, în favórea politiceĭ muscălescĭ

ANEXA LA PAG. 127

Eacă manifestulŭ luĭ Iosif împĕratulŭ Austrieĭ:

«L'Europa tutta può fare testimonianza della buona fede con cui la Casa d'Austria ha per quasi mezzo secolo coltivata la pace coll' Impero Ottomanno, come pure delle sincere disposizioni, che in tutti gli incontri la medesima ha dimostrato con ufizj di buon vicino, e premure disinteressate ed instancabili sempre usate per allontanare tutto ciò, che rimuover potea la buona armonia tra le due Monarchie coll' essere ognor sollecita ad offrire le sue cure e la sua mediazione in tutte le occasioni quando con questa ha creduto di poter prevenire una qualche rottura tra la Porta e le vicine Potenze. Le di lei pacifiche intenzioni si sono di bel nuovo manifestate nell' incontro delle recenti discordie insorte tra la Corte Imperiale di Russia e la suddeta Porta Ottomanna. L'Imperatore associando il suo concorso a quello del Re di Francia suo stretto parente ed alleato, tutto ha tentato per conciliare all' amichevole ogni vertenza, e siccome le lagnanze e le proposizioni della Corte di Pietroburgo si limitavano chiaramente all' esecuzione de' suoi trattati colla Porta, ed ella dimostrava sempre le disposizioni le più favorevoli all' incamminamento di un accordo amichevole, S. M. si lusingava con tutta la compiacenza, che le sue premure unite a quelle della Corte di Versaglies, riuscirebbero ancora a prevenire la rottura e le conseguenze funeste che ne doveano ridondare.

«La condotta però della Porta non tardò granfatto a dare a conoscere la falsità di tali lusinghe, poichè ben lungi essa dal corrispondere alle intenzioni amichevoli delle Corti di Vienna e di Versaglies, rigettò i loro salutari consigli, chiuse l'orecchio alle loro rimostranze, ricusando di accordare all' Inviato Russo la dilazione necessaria per la spedizione di un corriere alla sua Corte, ed il ritorno del medesimo con nuove istruzioni: pretese quindi, che questo Ministro colla sua sottoscrizione firmasse un atto, che rivocava ed annullava tanto il Trattato di commercio conchiuso da pochi mesi tra la Porta e la Russia, quanto la Transazione conchiusa nel 1784, riguardo alla Crimea, e sopra il rifiuto del predetto Inviato di prestarsi a un passo, il quale indipendentemente dall' incompetenza della pretensione, sorpassava di molto la facoltà di un ministro, la Porta non ebbe riguardo di confinarlo nella prigione delle Sette Torri, in disprezzo del diritto il più sacro delle genti, e nel tempo medesimo solennemente dichiarò la guerra alla Russia.

«Una condotta si violente porto le cose alle più critiche estremità. S. M. non avea però totalmente ancora perduta la speranza, che le ostilità già incominciate, mediante le di lui conciliatorie insinuazioni, non potessero restar sospese. Si lusingò che il Divano cedendo alle rimostranze comuni della magior parte degli Ambasciatori, e Ministri residenti in Costantinopoli si persuaderebbe a rimettere in libertà l' Inviato di S. M. l' Imperatrice delle Russie, e darebbe a quella Sovrana una soddisfazione proporzionata ala violenza usata contro di esso ad onta del diritto delle genti, togliendo in tal guisa l' impossibilità di nuovamente intraprendere negoziazioni di conciliazione. Ma la Porta dileguò ben tostò anche questo raggio di speranza; poichè ostinata a fronte di tante istanze riunite, niente è stato valevole a trattenerla dal proseguimento delle ostilità le più animose, ponendo in tal guisa la Corte di Pietroburga nell' indispensabile necessità di pren-

dere le armi per respingere la forza colla forza, e difendersi dalla più ingiusta aggressione. Sono generalmente notti a tutte le Corti ugualmente che alla Porta Ottomanna i vincoli di alleanza, che uniscono la Casa d' Austria, e l' Impero di Russi, vincoli non diretti mai ad offesa di veruna potenza, ma solamente per reciproca difesa nel casso di essere attaccate una delle due corti da qualche loro nemico, vincoli consolidati dal periodo di più di un secolo, e rinovati più e più volte in faccia a tutta l' Europa. In ogni occasione la Porta ne è stata informata tanta con dichiarazioni verbali, che esposte in carta, specialmente in una memoria presentata verso la fine del decorso anno per parte delle due Corti. Non deve dunque il Ministero Ottomanno condannare, che se medesimo, se l' Imperatore dopo tanti anni impiegati a conservare da buon vicino la pace col Sultano, e dopo avere esaurite in ogni congiuntura le vie tutte di conciliazione e di mediazione amichevole per conservare la tranquillità, si trova oggi suo malgrado sforzato dalla condotta violenta ed arbitraria della Porta medesima, ad adempire nella loro più ampia estensione i doveri di amico, e di alleato fedele verso S M. l' Imperatrice delle Russie, coll' agire nell' istessa maniera, che avrebbe essa agito quando la Casa d' Austria fosse stata attaccata, vale a dire col prender parte nella guerra in cui quella Sovrana è stata sì ingiustamente strascinata. L'amicizia, la buona fede, gli obblighi di fido alleato, la forza de' contratti impegni, la lealtà de' giuramenti, l' interesse di una comune difesa, e tutti gli altri esposti motivi autorizzano S. M. l' Imperatore e Re di Ungheria e Boemia, a lusingarsi colla più estesa fiducia, che tutte le Corti di Europa approveranno la sua condotta e le sue misure, ed uniranno i loro voti pel felice successo delle sue armi contro il comune nemico di tutta la Cristianità.

Dato della Nostra Residenza di Vienna il dì 9 Febbraro 1788.» (Becattini VII pag. 100).

Eacă respunsulŭ Porţeĭ la acestŭ manifestŭ:

«Fin dal tempo che fu conchiusa la pace di Kainardgì fra la Sublime Porta' e la Corte di Russia, esigendo la dignità de' Sovrani, che sieno esattamente osservate le condizioni de' Trattati, e usando ogni diligenza per lo stabilimento della quiete, e reciproca tranquillità de' sudditi, per tener lungi ogni contravvenzione, e per la conservazione della buona amicizia e dell' equità, lascia il Sultano alla perspicacia delle corti nostre amiche il decidere se siasi giammai mancato dal canto nostro a' patti si religiosamente e solennemente stabiliti. La Corte di Russia al contrario, in vece de imitare dal canto suo la lodevole condotta della Sublime Porta e rispettare scambievolmente le leggi della buona corrispondenza, e della buona vicinanza, col guardarsi ed astenersi tanto in pubblico, che in privato dal prender vie opposte da quello che esige la buona scambievole armonia, principiò fino dalla conclusione della pace ad agire in contrario, e principalmente essendo rimasta accordato per primaria condizione, che la Crimea e piccola Tartaria, come è noto alle potenze nostre amiche e al mondo tutto, dovesse in avvenire restar libera e indipendente, tanto dal nostro Impero, quanto da quello di Russia, talchè altri non dovesse ingerirsi in cose a quel paesse appartenenti fuori che Dio; ció non ostante essendosi proposta la Corte de Pietroburgo di impadronirsi di quella penisola, messe mano a varj pubblici e segreti maneggi, e coll' appoggio delle truppe Russe, secondando Sahin Guerai, contro gli articoli dell' indipendenza, costrinse gli abitanti, altri sforzando, ed altri ingannando ad accet-

tarlo per loro Kan, e propose poi all' eccelsa Porta di riconoscerlo come tale, minacciando in caso diverso fierissima guerra, contravvenendo in tal guisa apertamente à preliminari della pace, e a' diritti della buona amicizia. La Sublime Porta per risparmiare l' effusione del sangue de' sudditi innocenti, e mossa da compassione verso i medesimi, ebbe la moderazione e la sofferenza di annuire a si onerosa proposizione. Oltre di ciò sotto nome di Trattato di commercio inventandosi la Russia altri articoli e punti favorevoli, sebbene contrari affatto alle convenzioni di Kainardgì, si accinse a richiedere autorevolmente a questi l' assenso e verbal sottoscrizione parola per parola, ne giovò il far comprendere al suo Ministro con prove convincenti essere i predetti articoli incompatibili alla reciproca calma, poichè esso con perseveranza non cessava mai d' insistere, dicendo non essere in suo potere l' alterare cosa alcuna, e che quando il Sultano non avesse prontamente condisceso, la di lui Sovrana avrebbe ciò imputato come un infrazione della pace. Quindi che la Porta secondando i dettami dell' innata sua generosità, si è prestata a prestarsi all' accettazione anche di questi. La Corte di Russia però non mai contenta, si rese padrona improvvisamente ad armata mano della Crimea, e inviando una forte armata depose il pria da lei protetto Sahin Gueray, e transportollo ne' suoi Stati, togliendo in tal guisa lo scettro ad una famiglia illustre, che lo avea possedutto per più di trecenta anni, venendo con ciò sfacciatamente a infrangere i patti, poscia con un seguito di memoriali presentati al Gran Signore per mezzo del suo Ministro unitamente a quello dell' imperatore di Germania, significò formalmente al medesimo, che quando S. A. con rilasciasse autentico documento contenente l' annullazione e abolizione de' preliminari riguardanti l' independenza della Crimea suddeta si sarebbero immediatamente fata ragione colle armi. L'eccelsa Porta, che preferiva la buona armonia, e la tranquilità alla carnificina e alla discordia, contro sua voglia consegnò la domandata nuova convenzione. E però palese a tutta la terra quant' esse venisse a soffrire in tal congiuntura. Oltre il fin qui detto sono senza numero le procedure de' Russi contrarie all' amicizia e buona corrispondenza, come sarebbe il far legare a un cannone i mercanti, e sudditi dell' eccelsa Porta, che si trasferivano nella Tartaria minore, ed in Russia, facendoli morire di patimenti e di stenti, l' esigere le gabele anche oltre il valore delle merci, che ivi trasportavano, il tenere lontani dalle sue spiagge a colpi di cannone i bastimenti con bandiera Ottomanna, e molestando apertamente e in segreto i popoli soggetti al Gran Signore, o maltrattandoli o allettandoli con maniere insidiose, cose tutte opposte direttamente allo spirito, e alla lealtà de' Trattati. In vista di tante e si replicate offese l' eccelsa Porta, non ostante religiosamente osservò i doveri della amicizia e della pace, lo chè è chiaro non esser provenuto ne per evitare la guerra ne per sua debolezza o impotenza, ma solemente per amore della tranquillità, e del pubblico bene, si fatto procedere fu attribuito in vece dalla Corte di Russia alla debolezza e impotenza suddetta, maggiormente si resse ardita, e alzò le sue mire, e sperando di effettuare quanto le fosse venuto in pensiero, non paga di tutto ciò, si cattivò l' animo con segreti maneggi del Principe Eraclio Kan di Giorgia, e senza aver riguardo alle sue capitulazioni, alle ricevute investiture, e giuramenti di vassallaggio prestati al Sultano e de' patti solennemente giurati nella sopra espressa pace, ne' quali promettesi positivamente, che da nessuna delle parti contraenti si sarebbero commesse in avvenire azioni ostili ne di scambievole pregiudizio, tanto in pubblico che privato, se lo tirò dal suo partito, lo dichiarò suddito de suo Impero, e poi pretese anche di farlo riconoscere come tale dall' eccelsa Porta

quindi si lagnò altamente del Bassà di Aischa, perchè dava mano alle ostilità de Tartari Lesghi contro i Giorgiani, e come se ne avesse il diritto, domandò la deposizione del medesimo, e dopo varie e nojose insistenze presso l' Ambasciatore di Francia, avendo insinuato che si fosse emanato un Firmano diretto al prefato Principe, coll' approvazione per parte di S. A. di quanto era stato fatto, l' eccelsa Porta usando sempre di tutti i riguardi per la mediazione della Corte Francese, si indusse a rilasciare il richiesto Firmano. Con tutto questo, nella conferenza tenuta col Ministro Russo, intavolata l' istessa materia, alzò le sue pretensioni, richiedendo che fossero inserite in quell' atto delle clausole non confacenti alla dignità del Gran Signore, cosa che non potea concedersi senza attirarsi la pubblica indignazione. Oltre il suddetto Firmano, essendo restato acordato specificatamente ed espressamente, che gli abitanti di Oczakovv possano a tempo debito, previa l' intelligenza de' respettivi comandanti passare da quella piazza ad estrare il sale, come era di antica consuetudine, dalle saline situate tra la fortezza di Kilburn e Hoicofi, senza che fosse recata loro alcuna molestia o impedimento, e senza che ne seguano risse e tumulti, ma il tutto con quiete e buon ordine, come conviene tra buoni vicini ed amici, una tal condizione fu per cinque o sei anni religiosamente osservata, ma dopo questo tempo incominciossi a pore degli ostacoli e degli impedimenti, che degenerarono in vessazioni. Comunicato ciò al Ministro Russo, rispose provenire forse l' inconveniente da un malo inteso de' comandanti de' confini, e che erano stati già trasmessi gli ordini opportuni in scritto, onde fossero puntualmente eseguiti, venendo in tal guisa a riconoscere i diritti incontrastabili della Porta. Tuttavia non cessando mai i predetti impedimenti, anzi aumentandosi, alle replicate istanze, e alla dimostrazione della manifesta contravvenzione, che veniva a farsi de' patti veglianti, il prefato Ministro si apprese al partito di tergiversare, ora scusandosi con dire non esser vero quanto esponevasi, ora di non aver ricevute istruzioni su questo articolo, ora allegando per pretesto degli sbagli commessi da' deputati nominati alla fissazione de' confini, ora con altri raggioni pieni di termini vaghi ed inconcludenti, procurando sempre di eludere sopra questa condizione il Trattato. Dopo qualche tempo di reo si fece attore in questo affare, chiamandosi, parte lesa, e lagnandosi degli abitanti di Oczakovv, che estraeano il sale dalle saline di Kilburn, come se mai fosse stata ad essi rilasciata una tal concessione.

Era stato in oltre stipulato, che ribellandosi qualche suddito di ambe le parti, o commettendo qualche delitto, o disobbedienza, nonpossa ricovrarsi in alcuno de' respettivi dominj, eccettuati pero quelli che negli Stati del Gran Signore avessero abbracciato il Maomettismo, e quelli che in Russia si fossero fatti Cristiani, onde in nessun modo nessuno fosse accettato e protetto da nessuna delle predette parti, ma anzi subitamente restituito, o per lo meno espulso da' paesi di quello Stato, acciò simili malviventi non siano motivo di dissapori e della fredezza tra le due Corti, volendosi, che qualunque suddito tanto Turco quanto Cristiano, che per qualunque delitto passasse da un Impero all' altro, sia alla prima richiesta, senza dilazione, consegnato nelle forze di chi lo richiede; inconseguenza di che l' eccelsa Porta avendo fatta formale istanza per la restituzione del Principe Alessandro Mauro Cordato Hospodaro di Moldavia, il Ministro Russo allegando al solito diverse scuse e sotterfugj non coerenti mai al Trattato, si espresse che quando ancora la restituzione fosse indispensabile in vigore del Trattato medesimo, la sua Corte non sarabbesi mai prestata a un atto di tanta viltà. Disse poi, che il General Potemkin alla testa di 60. mila uomini sarebbe venuto à con-

fini delle duo Monarchie per appianare tutte le insorte vertenze, sfidando in tal guisa la Porta a uscire in campo. La cortesia, e moderazione del Gran Signore fece viste din non avvedersi dell' affronto, ma solo prese le sue misure per informari di quanto accadeva e rilevò, che effettivamente il detto Principe si avvicinava con un grosso esercito alle frontiere, e che la Corte di Pietroburgo era sempre ferma nella detterminazione di non rilasciare il Principe di Moldavia fuggito ne' di lei Stati, ne usar veruna condescendenza alle rimostranze della Porta relativamente alle materie del sale. In tal modo, conoscendo S. A. di esser come provocato a impugnar la spada, stantechè la marcia di tante truppe non potea non considerarsi come cosa contraria à diritti della buona vicinanza, all' uso praticato dalle Corti, e alla comune sicurezza si rigorosamente ricercata da tutte le potenze, e che perciò venivano a rompersi gli obblighi della pace; si credette anch' essa autorizzata a spedir delle milizie per difesa delle sue provincie ma non essendo mai aliena dall' ascoltare pacifiche propozioni, fece venire l' Inviato Russo per saper da lui se la sua Sovrana era intenzionata o no di mantenere l' osservanza de' giurati patti, de quali se gli rimessero sotto gli occhi gli articoli; al che avendo replicato come l'avanti e quasi confermando co' suoi detti l' infrazione de' Trattati, fu secondo l'antica consuetudine praticata dall' eccelsa Porta, trattenuto nel Castello delle sette Torri, affine di diffenderlo dalla furia del popolo che fremeva in udire tante e si reiterate offese e contravvenzioni.

Tutte le Potenze amiche non possono ignorare, che sebbene la Russia sia stata la prima ad infrangere le capitolazioni, e che la Porta siasi veduta in precisa necessità di intraprendre la guerra per esimersi una volta da tante umiliazioni e insulti; non ostante, nè in segreto nè in pubblico ha recato verun motivo di disgusto e di offesa alla Casa d' Austria sua confinante ed amica fino da cinquanta anni, e di coltivare come tutto il mondo ne è testimone, la reciproca buona corrispondenza e perfetta armonia tra le due parti, malgrado, che fosse bene a portata degli stretti vincoli e della grande unione, che esistono tra la Corte di Vienna, e quella di Pietroburgo, in prova di che si è prestata sempre in ogni occasione a non poche condescendenze in suo favore, condescendenze totalmente estranee a' Trattati, e primieramente avendo essa richiesto una non indifferente porzione di terreno della Moldavia, misurata l' estensione e fati piantare i segni de' confini, indi fatte marciar gran truppe minacciando delle fiere ostilità, se l'eccelsa Porta non gliene faceva un immediata cessione. Il Sultano avendo in vista l'antica amicizia, e la quiete comune de' popoli, in vece di restar irritato dal tuono imponente della domanda, volle usare la dolcezza, e spedì deputati in quelle parti, per stipulare con documento la cessione suddetta del predetto territorio senza alcuna ragione richiesto. Le Reggenze di Barberia non ostante, che sieno generalmente riconosciute libere e independenti da chicchessia, stipulando esse senza il concorso di alcuna potenza i loro Trattati di pace colle Corti Europee, cosa effettuata più volte coll' istessa Corte di Germania, a tempo de' precedenti Imperatori, e d'altronde nel Trattato di pace sussistente tra la Sublime Porta, e la Casa d'Austria non ritrovandosi articole alcuno indicante l'indennizzazione e risarcimento de' danni, che inferir potessero i Corsari delle predette Reggenze a' bastimenti mercantili Imperiali, nondimeno richiesta che con un pubblico atto si rendesse responsabile, e mallevadora delle suddette Reggenze a favore de' suddiți, e bastimenti Imperiali, essa si prestò di buona voglia alla richiesta quantunqua estranea agli articoli della Capitulazione vegliante. Oltre a ciò la Corte di Vienna fece istanza per un libero commercio e navigazione nel mar Nero con tutte l' esen-

zioni e prerogative possibili, cosa diametralmente opposta a' Trattati anteriori, volendo di più un Documento autentico, diviso in otto punti essenziali, ognuno de' quali al sommo pregiudicevole all' Impero Ottomanno, sembrava non solamente indiscreto, ma ancora irremissibile, fondandosi sulla incontrovertibile ragione, che la Corte di Vienna per l' infrazione della pace di Passarovvitz nell' 1170, dell' Egira, e per non essersi fatta menzione alcuna de' medisimi nel Trattato di Belgrado, anzi totalmente obliati in tal congiuntura non fosse in diritto di richiederne l'ammissione, ciò non ostante si piegò S. A. a rilasciare anche questo documento di commercio in tutto simile all' inconveniente domanda, ed acconsentì amichevolmente al libero passaggio e navigazione de' legni con bandiera Cesarea e Toscana in tutti i mari, e fiumi dell' eccelsa Porta senza restrizione veruna, e senza assoggettarli a veruna perquisizione o visita, come è solito farsi per certi dati scali, e Porti.

Non può mai allegarsi il minimo esempio negli anni trapassati, che per parte della Corte di Vienna risedesse Console veruno, ne' due Principati di Valacchia e Moldavia, ne trovasi orma alcuna di ciò nel tenore delle Capitulazioni, e Trattati; non ostante la suddetta Corte ha preteso d' installare un suo agente nelle menzionate Provincie e la Sublime Porta ponendo in non cale i discapiti, e pregiudizzi provenienti da tante pretensioni, a solo oggetto di far sempre più fiorire la pace, e la quiete, coll' usata sofferenza si mosse ad accordare il predetto Agente, e per ciascheduna di queste materie, ognuna di tanta importanza, rilasciò atti autentici, afine di non alterare l' amista, e la buona vicinanza. E quantunque la Corte di Vienna sia stata sempre la fautrice delle richieste infzrazioni ed invasioni eseguite dalla Corte di Russia dopo la pace di Kainardgì, con favorirla e secondarla, ad onta di ciò, la Sublime Porta non ha fatto mai verun risentimento, ne lagnanza alcuna. E cosa dunque notoria, e a tutta l' Europa palese, che la Sublime Porta sempre gelosa nell' osservanza de' suoi Trattati e de sacri patti, non ha mai contravvenuto a suoi impegni, e che dopo ancora la dichiarazione di guerra alla Russia, non fece travedere veruna sinistra intenzione contro l' Imperatore de' Romani, anzi si è monstrata costante, e ferma nella lealtà, come ne assicurò l' Internunzio medesimo Barone di Herbert, al quale significò, che sperava un ugual corrispondenza di amicizia per parte del suo Sovrano; ma questo Principe messa in oblivione la costante amicizia di cinquanta anni e la puntuale e scrupulosa osservanza de' Trattati per parte dell' eccelsa Porta, la quale non può ignorarsi, che se ne' tempi critici e disastiosi per la Casa d' Austria avesse mostrata qualche piccola inclinazione contro di essa, e aperte le orecchie alle offerte e agli inviti de' di lei avversarj, non solo avrebbe ottenuto ogni suo intento, ma abrebbe di più ridotti a mal partito i di lei affari. Ciò non ostante non pretese il Divano di scostarsi in fatti mai dalla sua magnanimità e generosità di animo per prevalersi delle sciagure e debolezza de' suoi vicini. La sua retta maniera di operare non ha per altro ricevuta la dovuta gratitudine, e contracambio, mentre la Corte di Vienna niente curando la generosità ed equità della Sublime Porta, spinta dal veemente desiderio d' ingrandirsi, e dilatare a spese altrui i suoi troppo vasti dominj, presa la favorevole occasione della rottura avvenuta con la Russia, attribuendo a S. A. l' aggressione, si è unita e resa partitante ed ausiliaria della Russa Imperatrice, in conformità di che ha emanato un manifesto, ed ha ingiunto al suo Ministro di ritirarsi ne' suoi Stati, rompendo senza motivo veruno e senza alcuna offesa i sacri patti veglianti, ed annullando ogni Trattato, la Sublime Porta non facendo alcuna opposizione alla partenza

dell' Internunzio, gli ha accordata la permissione di ripatriarsi con tutti gli onori e prerogative, volendo anche in ciò secondare i moti di sua innata magnanimità, e nobiltà di pensare, quindi è che lo munì di un Firmano del Gram Signore per provvedere alla di lui siurezza e indennità acciò sano e salvo potesse approdare in Toscana, e di là restituirsi alla sua Corte, accettando similmente la raccomandazione dell' Ambasciatore di Francia per tutti i sudditi della Casa d' Austria, acciò sieno protesti ed assistiti sino al loro ingresso ne' propri confini, rimettendo tutto ciò al savio e discreto discernimento delle Potenze nostre amiche affinchè restino persuase, che l' eccelsa Porta, non ha mai offeso l'Imperatore di Germania, e che le cose sono nello stato in cui si sottopongono alle loro savie riflessioni.

Dato in Costantinopoli il giorno che corrisponde al dì 13. Marzo 1788.»

ANEXA LA PAG. 135

Carte ce s'a scrisŭ din partea pré Sfinţiilor Séle părinţilor Archiereĭ şi Domnilor Séle Veliţilor boerĭ către egumenulŭ şi boeriĭ din sud Muscel

«Pré cuviósе Archimandritŭ, egumenŭ al sfinteĭ mônastirĭ Campulung şi cuviosilor egumenĭ dela cele-l-alte mônastirĭ din sud Muscel şi D. V. cinstiţi boerĭ veliţi şi al doilea, după părintésca dragoste, moliftă şi blagoslovenie vĕ trimitemŭ, iar noĭ cu fiască evlavie şi cu frăţéscă dragoste ne închinămŭ cuviosiilor vóstre părinţilor şi D. V. boerilor; vĕ înşciinţămŭ că Măria Sa pré Inaltulŭ şi pré luminatulŭ nostru Domnŭ, după grija cu durere ce are pentru paza ţĕriĭ despre vrăjmaşiĭ pré puternicii împĕraţiĭ (a căreia stăpânire să-o întăréscă Dumneḑeŭ în veciĭ nestrămutată), cu neadormiţi ochĭ priveghindŭ pentru ocrotirea şi străjuirea a tutulor părţilor pământuluĭ nostru, iată aŭ orînduitŭ şi într'acestŭ judeţŭ boerĭ cu ostaşĭ domnescĭ întru a face paza cea cuviinciósă, carĭ ostaşĭ fiindŭ-că se cade a avea hrana şi mâncarea lor şi a cailor lor ca să nu fie lipsiţi, spre a putea sta la slujba şi tréba ce se orînduescŭ, nemişcaţi, iată că vĕ scriemŭ tutulor de obşte: fieşcare să vĕ arĕtaţi în adevĕrŭ şi să vĕ daţi de faţă zacherelele şi bucatele ce aveţi, fără a nu le tăinuĭ şi a le ascunde, spre a se lua după poruncă şi a se da la ostaşĭ. Pentru care cu acéstă trébă s'aŭ încărcatŭ către Măria Sa Vodă cuviosulŭ archimandritŭ câmpulungeanŭ, ca să cerceteze să afle şi verĭ unde va găsi zacherea, s'aibă tótă volnicia a o lua şi să dea răvaşŭ pe câtă sumă şi ce felŭ de zacherea, după care are a se plăti tótă acea zacherea dela visterie cu preţŭ bunŭ. Ci dar, după cum vi se poruncesce de Măria Sa Vodă prin deosebită carte a Mărieĭ Séle, fiindŭ-că la acéstă vreme, după datoria legeĭ şi a credinţeĭ nóstre către pré puternica împĕrăţie, suntemŭ datorĭ a ne arĕta cu prothimie şi cu silinţă la trebuinţele şi poruncile ce sunt, maĭ vêrtosŭ că acésta este pentru alŭ nostru bine şi folosŭ a fi îndestulaţi ostaşiĭ de cele trebuincióse ca să pótă păzi; de aceea vĕ sfătuimŭ şi vĕ îndemnămŭ fiilor, fraţilor, la acéstă trebuinţă, cu toţĭ să vĕ arĕtaţi gata cu inimă întinsă şi voĭ şi din sine-vĕ spre a împlini cele trebuincióse ostaşilor, carĭ sunt orînduiţĭ aciia, şi să vĕ arĕtaţi în faptă supunerea şi credinţa către devletulŭ pré puternicii împĕrăţii, sub a căreia umbră amŭ trăitŭ, ne-amŭ chivernisitŭ şi ne-amŭ miluitŭ, noĭ şi părinţiĭ şi moşiĭ noştriĭ, într'atâta sumă de anĭ, stăpânindu-ne moşiile, acareturile şi ómeniĭ noştriĭ nesupĕraţi, pentru care aceste îndestulate milĭ şi privileghiurĭ ce amŭ avutŭ da-

torĭ suntem fiilor și fraților, după lege și după totŭ cuvêntulŭ dreptŭ a ajuta la acéstă vreme oștile împĕrătescĭ cu cele ce vomŭ avé și să ne rĕpunemŭ și viața. Să nu vĕ amăgiți a cădé la niscareva cugete rele de hainlicŭ și necredință, pentru că avemŭ pildă pe ceĭ ce în trecutele vremĭ de rezmeriță s'aŭ înșelatŭ la netrebniciĭ ca acelea, că nicĭ unŭ sfârșitŭ bunŭ n'aŭ avutŭ, ci și casele lor s'aŭ pustiitŭ și aŭ adusŭ și țĕriĭ robicĭune, ci feriți-vĕ a nu cădé la vre-o alunecare cu neîmplinirea celor trebuincióse oștilor, orĭ cu fuga, séŭ strĕmutarea cuĭ-va, că suntemŭ cu toțiĭ în primejdie și pe lângă uniĭ vor cădé ceĭ-l-alțĭ în robicĭune și veți trage pĕcatulŭ înaintea luĭ Dumnedeŭ.

Iar de ne veți asculta sfatulŭ care părintesce și frățesce vĕ dăm, ca niște patrioți ce avem durere, să sciți că cu truda și silința pré înălțatuluĭ nostru domnŭ și cu întâmpinarea vóstră de cele trebuincióse ostașilor, nu numaĭ vom petrece acéstă vreme fără de primejdie, și încă vom câștiga în urmă milile împărătescĭ și ale mărieĭ sale luĭ vodă, după cum am și vĕdutŭ și după cum și sciți că milile pré înălțatuluĭ Devletŭ ale pré puterniceĭ împărățiĭ fiindŭ din fire obicĭnuită a vedé pre supușiĭ sĕĭ pururea îndestulați, tóte cele dărăpănate și stricate din vremea rezmeriței, cu puținí anĭ pe urmă, s'aŭ întemeiat și aŭ venit încă la maĭ bună stare. De aceea dar, vĕ pohtimŭ și vĕ rugăm, să ne dați ascultare fraților, ca să faceți vĕdută în fapte silința și credința cea dréptă a sfinților vóstre părinților și d-v fraților.» 1788 Februar. 17. (Cod. XV fil. 266 v. *Dela Mavrogheni aŭ remasŭ 3 condice conservate la arhiva statuluĭ, cu No. 15, 16 și 17).*

ANEXA LA PAG. 141

Nu se dă la acest locŭ, căcĭ lectorele póte a'și procura cu înlesnire documentul în cestiune în Memoriulŭ meŭ, presintat Academieĭ la 18 Noembre 1888; n'am face decât a îngreuia tipărirea cursuluĭ reproducêndu-le și aicea.

ANEXA LA PAG. 145

Nu este anexă de dat, căcĭ este dată la pag. 143 actutŭ cu data 20 Noembre 1787.

ANEXA LA PAG. 150

Ni s'a fost rătăcitŭ dintre manuscrise unŭ actŭ importantŭ și anume o scrisóre a Mitropolituluĭ Moldoveĭ către generalul en șef (orĭ cum scrie «Аншед:» iar nu «*Anset*» cum din o regretată eróre îl publică D. Erbicénu în Istoria Mitrop. Moldoveĭ, pag. 312). Reaflându acest act îl dăm aicé, întocmaĭ după cum l'am decopiat noĭ maĭ înainte de d. Erbicénu, la Mitropolia din Iași.

Iată-lŭ:

Pré luminate General en șef al nostru întru tot nădăjdnitŭ făcĕtor de bine!

«După rugămintea care prin plecata scrisóre a nóstră amŭ fostŭ făcutŭ către strălucirea ta în trecutele ḑile, învrednicindu-ne acum a lua doritulŭ rĕs-

punsŭ prin luminata carte a strălucireĭ tale din 28 a trecuteĭ luni Maĭ, bucuria de care ne-am cuprinsŭ aŭ stătutŭ cu totulŭ luminată, maĭ alesŭ într'o vreme când eram la cea maĭ de pe urmă grijă şi fricĭ pentru apropierea turcilor şi a tătarilor ce ni se vestiră într'aceste ḑile. Decĭ am înălţatŭ mulţămitóre glasurĭ de laudă către dătătorulŭ a tóte bunătăţile D-ḑeŭ, rugându'l dintru adîncul inimeĭ, ca să adaoge slava armelor Préputerniceĭ *împărătescĭ măririĭ* cu necontenite biruinţe asupra vrăjmaşilor. Insă măcarŭ că noĭ suntemŭ bine încredinţaţĭ atâtŭ la înaltele făgăduinţĭ a Impĕrătesceĭ măririĭ, care prin luminatŭ manifestŭ ni se adeverézĕ, cât şi la a strelucireĭ Tale, prin scrisŭ, către noĭ, încredinţate arĕtărĭ pentru cea grabnică intrare a împĕrătescilor armiĭ, spre mântuirea nóstră, cu tóte aceste frica de care suntemŭ cuprinşĭ, ca pentru vr'o năvălire a turcilor şi a tătarilor, carĭ într'aceste ḑile împreună cu hanulŭ şi cu unŭ paşă aŭ intratŭ la ţinutulŭ Fălciuluĭ câtă-va sumă, ne dă îndemnare şi îndrăsnélă, că iarăşĭ să facemŭ rugăminte către strălucirea Vóstră; pentru care şi căḑêndŭ cu lacrimĭ ne rugămŭ, să faceţĭ milă cu acéstă ticălósă patrie, să grăbiţĭ câtŭ s'a putea maĭ în grabă trecerea împĕrătescii armiĭ, ca să ne isbăviţĭ de primejdia pornireĭ de care suntemŭ îngroziţĭ dupre sălbătăcia *Moametanilor*; pentru care facere de bine şi milostivire, veţĭ avea dela milostivulŭ D-ḑeŭ mare şi vrednice răsplătirĭ. Pré înălţatulŭ Domnŭ generalŭ feldŭ-marşalŭ între altele ce cuprinde prin luminata carte ce ne-aŭ scrisŭ, poruncindu-ne şi pentru gătire de vite şi alte trebuinciósе spre hrana oştiĭ împĕrătescĭ, noĭ cu tótă credinciósa supunere suntemŭ gata ascultătorĭ, însă, după cum şi către înălţimea sa amŭ însciinţatŭ, prin rĕspunsulŭ ce amŭ făcutŭ, suntemŭ fórte îngrijiţĭ, că strângêndu-se acele vite, până a nu trece armia, de va lua însciinţare hanulŭ, póte să trimită unŭ poghiazŭ de tătarĭ să le ia; decĭ dar, pentru acésta şi pentru ca să nu se primejduéscă şi ţéra despre *Moametenĭ*, ne rugămŭ ca să trécă cât maĭ în grabă măcarŭ o sumă de oşteni şi suntemŭ bine încredinţaţĭ, că numaĭ din însciinţarea ce vor lua turciĭ şi tătariĭ, că aŭ intratŭ în Moldova Muscaliĭ, se vor depărta, şi se va rĕsufla şi partea de josŭ a ţĕriĭ de asuprelele şi primejdiile în care aŭ fostŭ până acumŭ, bucurându-se cu toţiĭ de împlinirea făgăduelilorŭ ce se arétă prin împĕrătescŭ manifestŭ, care s'aŭ trimisŭ pe la tóte ţinuturile de s'aŭ vĕḑutŭ de toţĭ locuitoriĭ. Pentru căpitanŭ Dimitrache Alexandrovicĭ, pe care îl recomânduesce Strălucirea Ta, ca să se rânduéscă ispravnicŭ la ţinutulŭ Sorocăĭ, avemŭ cinste a însciinţa, că s'aŭ orânduitŭ la isprăvnicia aceluĭ ţinutŭ, ca unulŭ ce şi la slujbele Strălucireĭ vóstre s'aŭ arĕtatŭ cu osîrdie şi, prin acéstă mijlocire, şi patrieĭ séle nu maĭ puţină slujbă aŭ făcutŭ.» 1788, Iunie.

ANEXA LA PAG. 169

Carte deschisă dela I. N. P. Mavrogheni către Bârledeni şi Vasluenĭ

«Pré sf. arhimandriţĭ, egumenĭ, epitropĭ aĭ sfintelor mònastirĭ i mitóce, molitvelor vóstre protopopĭ, preoţĭ şi diaconĭ, pré cinstiţĭ boierĭ, pârcălabĭ şi boerilor celor-l-alţĭ fără de dregătorie, căpitanilor, vameşilor, breslaşilor, neguţitorilor, orăşenilor, vorniceilor din sate şi tutor locuitorilor ţĕranĭ din tóte satele şi din oraşul Bêrlad şi întregulŭ judeţŭ alŭ Bârladuluĭ, sănătate.

Vĕ facemŭ cunoscutŭ vouĕ tuturor, că aflându Domnia mé despre întâmplarea din Moldova (Bogdania), adecă cumŭ aţĭ rĕmas fără domnŭ, întocmaĭ ca

nisce oĭ fără păstor, maĭ ales acumŭ în acestŭ timpŭ anormalŭ şi gândindu-ne pe de altă parte în câtă spaimă şi grijă v'a adus acéstă întâmplare, amŭ luatŭ parte la durerea vóstră. De aceea n'am uitat, ca prin presenta scrisóre domnéscă să vĕ scriemŭ cu dinadinsul şi să vĕ însciinţăm pe voĭ toţĭ, că noĭ nu vĕ deosebimŭ de cela-l-altŭ popor al ţĕrĭĭ la paza şi ocrotirea ce trebue s'aveţĭ într'acéstă vreme, ci ca un părinte obstescŭ şi Domnŭ cu milă şi durere pentru tóte raialele împĕrătescĭ, precum îngrijimŭ pentru locuitoriĭ ţĕrĭĭ nóstre, aşĭa vomŭ îngriji şi pentru voĭ şi vomŭ întâmpina totul pentru apĕrarea vóstră, orînduindŭ destule oştirĭ pentru a sta în potriva duşmanilor. Aşĭa în cât şi noĭ înşine vomŭ veni p'acolo cu multă oştire, şi viaţa nóstră o vomŭ primejdui şi ne vomŭ jertfi pentru voĭ raialelor împĕrăteşcĭ, după ḑicerea Sf. Evanghelie «păstorulŭ celŭ bunŭ îşĭ dă sufletulŭ pentru oile sale» şi nu vĭ se va întâmpla nicĭ o nenorocire.

Iată că orânduimŭ şi ispravnicŭ unulŭ din ceĭ maĭ de aprópe păzitorĭ, spre ocrotire şi pază şi deosebit amŭ numitŭ în Bîrlad comandantŭ pre onoratulŭ Aga Hagi Suitariul. Vor veni, precumŭ amŭ ḑis maĭ susŭ, şi alte puterĭ destule şi oştirĭ împĕrătescĭ. Deci, după ce veţĭ priimi presenta scrisóre de parigorie, din partea Domnieĭ nóstre, să părăsiţĭ orĭ-ce fricĭ şi ezitaţiune şi cu curagiu să vĕ strîngeţĭ voĭ ceĭ bejăniţĭ şi să vĕ întórceţĭ în locurile şi în casele vóstre, îngrijindŭ fără fricĭ de lucrulŭ pămêntuluĭ, şi de alişverişurile, mesteşugurile şi de chiverniséla vóstră, petrecêndŭ în casele vóstre fără să vĕ spăimântaţĭ şi fără să vĕ retrageţĭ de oştirile a pré puterniculuĭ Devletŭ otomanŭ şi să nu vĕ temeţĭ de ele, fiind-că aŭ poruncĭ grele, nu numaĭ să nu vĕ supere întru nimica, séŭ să vĕ aducă vr'o năpăstuire, ci încă să ve mângâe, să vĕ trateze bine şi, décă va fi trebuinţă, să'şĭ verse şi sângele pentru voĭ. De aceea dar, nu trebue să fugiţĭ şi să vĕ retrageţĭ de asemenea ostaşĭ, carĭ mergŭ să se jertféscă pentru voĭ, ci datorie aveţĭ să-ĭ ajutaţĭ fie-care cu ce póte, la trebuinţele lor. Pe lângă acestea vĕ sfătuimŭ părintesce şi vĕ povĕţuimŭ, ca pre unia fiĭ iubiţĭ, să nu se înşele vre unulŭ dintre voĭ şi în simplicitatea luĭ, să se abată dela buna credinţă, fiind ademenitŭ de niscarĭ împrejurărĭ, căcĭ acestea sunt lucrurĭ trecĕtóre, după carĭ nu trebue să vĕ luaţĭ, séŭ prin îndemnarea şi promisiunile mincinóse ale duşmanilor să porniţĭ în contra oştirilor împĕrătescĭ ale pré puterniculuĭ Devletŭ Ali Osman, séĭ să urḑiţĭ spionage şi *hainlâcurĭ*, servindŭ în secretŭ pre inamicŭ, căcĭ nu vĕ veţĭ folosi din acésta în viitor. Câţĭ veţĭ da ascultare la îndemnările inamicilor, peste capulŭ vostru vor cădé tóte nenorocirile şi veţĭ cunósce rĕulŭ şi peirea vóstră şi vĕ veţĭ căi îndesertŭ pentru greşéla vóstră, precumŭ aveţĭ pilda din trecutŭ: câţĭ s'aŭ purtatŭ rĕŭ hainindu-se în contra buneĭ orânduelĭ, aceĭa nu s'aŭ alesŭ cu alta, fără numaĭ cu pribegirea din ţéra şi patria lor, cu nenorocita şi desăvêrşită peire a avereĭ lor şi aŭ fostŭ pricina nenorocireĭ atâtor suflete de fraţĭ creştinĭ, pentru care lucru aŭ rĕmasŭ vinovaţĭ să dea cuvênt înaintea dreptuluĭ Dumneḑeŭ. Din tóte aceste deşerte cugete, carĭ aducŭ la primejdie de viéţă pre ceĭ proştĭ de minte, să vĕ feriţĭ, ca raiale supuse prin voia luĭ D-ḑeŭ la puterea pré puterniculuĭ Devletŭ osmanicescŭ, sub umbra căruia aţĭ trăitŭ şi aţĭ fost ocârmuiţĭ, voĭ, părinţiĭ şi strămoşiĭ voştri, atâta timpŭ, cu tóte privilegiile şi milostivirea domnéscă, stăpânindŭ cu libertate ţéra vóstră, moşiile vóstre, să vĕ arĕtaţĭ credincioşĭ şi supuşĭ în timpulŭ presentŭ în datorita credinţă şi precumŭ lămuritŭ ordonă s-ta scriptură: «*Supuneţi-vĕ către ceĭ carĭ vĕ conḑucă şi ascultaţi-i căcĭ eĭ veghéză pentru sufletele vóstre*». Nu vĕ abateţĭ de la cele legiuite, séŭ pentru vre-unŭ cuvêntŭ politicŭ, căcĭ nicĭ legea nu învéţă pre supuşĭ să se opună la stăpânĭĭ lor, pre carĭ D-ḑeŭ a bine-voitŭ a le da

asupra lor, nicĭ cuvêntulŭ *politică* értă acésta, ca fără arme şi ţĕranĭ să întreprindă campanie contra domnitorilor şi ocârmuitorilor lor, căcĭ puterniculŭ Devletŭ este în stare, cu ajutorulŭ luĭ D-ḑeŭ, să distrugă şi să bată pre inamicĭĭ sĕĭ şi este în stare ca să libereze şi să scape raialele împĕrătescĭ, trămiţêndŭ destule puterĭ spre întâmpinarea şi distrugerea inamicilor. Voĭ ca raiale credincióse ale puternicĭĭ împĕrăţiĭ, sunteţĭ datorĭ, ca prin stăruinţa la muncă să stăruiţĭ în datoria credincióseĭ vóstre supuneri şi Noĭ ne îngrijimŭ pentru hrana şi chivernisĕla vóstră. Să aveţĭ bune speranţe în milostivulŭ D-ḑeŭ şi în armele pré puterniculuĭ Devletŭ, rugându-vĕ în tot-d'auna pentru isbânda luĭ în contra inamicilor, tóte aceste mişcărĭ de resboiŭ fiindŭ trecĕtóre, apoĭ va urma o pace şi linişte desăvêrşită şi veţĭ dobândi fórte multă cinste şi voĭ şi copiiĭ voştri şi întréga vóstră patrie, purtându-vĕ în timpulŭ de faţă credincioşĭ şi supuşĭ, cu plecăciunea datorită şi maĭ alesŭ décă vre-unulŭ dintre voĭ va face vre-unŭ serviciŭ, pentru zelulŭ şi credinţa luĭ către împĕrăţia Ali-Osman, se va bucura de mila şi de cinstea pre care în alte timpurĭ nu va puté s'o dobândéscă. Aceste să sciţĭ şi fiţĭ sănĕtoşĭ.» 1788 luna Aprilie 19. (Cod. XVII fila 29 v. trad. din grecesce).

In josulŭ actuluĭ sunt scrise judeţele ţĕreĭ Moldoveĭ:

Hotin, Soroca, Dorohoiŭ, Hărlăŭ, Orheiŭ, Lăpuşna, Némţu, Cărliga, (Cărligătura) Romanul, Iaşĭ, Vasluiŭ, Băcăŭ, Tutova, Fălciŭ, Putna, Tecuciŭ, Covurluiŭ.

ANEXA LA PAG. 181

Nu toţĭ boeriĭ părăsiră pe Mavrogheni din primulŭ momentŭ alŭ izbucnireĭ resboiuluĭ. La finele anuluĭ 1788, după ce Mavrogheni primi sciriĭ maĭ cu sémă de victoriile Turcilor în Ardél şi Banat, mulţĭ boerĭ îşĭ maĭ potolescŭ supĕrarea pe Mavrogheni. Cândŭ în Septembre Mavrogheni eşi ca să mérgă asupra Braşovuluĭ, domnitorulŭ încredinţéză paza curţiĭ séle din Bucurescĭ chiar boerilor, dându pitacŭ pentru organizarea gardeĭ curţiĭ în fie-care ḑi a septĕmâneĭ cu anumiţĭ boerĭ.

Iată pitaculŭ din 16 Septembrie relativŭ la acésta:

Catastifŭ de boieriĭ carĭ aŭ să păzéscă în fie ce séră în curtea nóstră Domnéscă.

Duminică séra.

Boerul Banulŭ Ghica.
» Logofĕtulŭ Ion Ḑamari.
» Clucerulŭ Istrati Creţulescu.
» Paharniculŭ Hristea Cerb. (?)
» Stolniculŭ C. Niculescu.
» Slugerŭ Gorgache Palada.
» Armaşŭ Deşliu.

Lunĭ séra.

Boerul Vorniculŭ Brâncoveanu.

Boerul Logofĕtŭ Golescu.
» Căminarulŭ Hagi Moscu.
» Paharniculŭ Toma Călinescu.
» Stolniculŭ Radu Filipescu.
» » Nicolae a Stolniculuĭ Gheorghe.
» Clucerulŭ za arie Ion Brezoianu.

Marți séra.

Boerul Vistierniculŭ Grecianu.
» Paharniculŭ Teodor Trajan.
» Stolniculŭ Enache Hiotu.
» Sărdarulŭ Ion Caramanlîu.
» Medelnicerulŭ Stefan Vilara.
» Clucerulŭ za arie Al. Cocorescu.
» Vameșulŭ N. Eremia.

Mercuri séra.

Boerul Visterniculŭ Grădișteanu.
» Stolniculŭ Ión Știrbeiŭ.
» Sărdarulŭ Stef. Costescu.
» Medelnicerulŭ Gr. Brezoianu.
» Slugerulŭ Gr, Hasan.
» Șetrarulŭ Angheli.
» Clucerulŭ za arie D. Locusteanu.

Joĭ séra.

Boerul Visterniculŭ Slătineanu.
» Clucerulŭ Enache Mavrodi.
» » Drăghicĭ Oteteleșanu.
» Paharniculŭ Constantin a luĭ Medelniceruluĭ Mihalaki.
» Medelnicerulŭ C. Filipescu.
» Slugerulŭ Scarlat Varipatis (?)
» Pitarulŭ Stefan al Stolniculuĭ Gheorghiță.

Vinerĭ séra.

Boerul Vorniculŭ Barbu Știrbeiŭ.
» Paharniculŭ Mateĭ Fălcoianu.
» Clucerulŭ Ion Oteteleșanu.
» Medelnicerulŭ Drăghicĭ Grecianu.
» Clucerulŭ Scarlat Rosetti.
» Pitarulŭ Const. ginere Stolniculuĭ Ioniță.
» Armașulŭ Teodor Arcuda.

Sâmbătă séra.

Boerul Logofĕtulŭ Const. Știrbeiŭ.
» Clucerulŭ Ion Crețulescu.

Boerul Serdarulŭ Arputis (?)
» Medelnicerulŭ Enache Rasina (?)
» » Dimitrie Inimari (?)
» Pitarulŭ D. Polizu.

Iω N. P. Mavrogheni W. etc... Poruncimŭ boerilor noştriĭ maĭ susŭ arĕtaţĭ să urmeze în acestŭ şirŭ, ca să păzéscă fie-care, în séra otărîtă, acolo unde va fi rînduitŭ. Decĭ poruncimŭ, d-tale vel postelnice, să arĕţĭ în fie-care ţi către boerĭ, unde aŭ de a păzi în curtea Nóstră Domnéscă. 1788, luna Septembrie, 16. (Cod. XVII, pag. 325, tradus din grecesce).

ANEXA LA PAG. 190

Nizamulŭ hanurilor din Bucurescĭ.

. . . «Dămŭ Domnia mé Volnicie printr'acestŭ pitacŭ . . . . ca să aĭbă *stăpânire* pe deplinŭ în totŭ hanulŭ luĭ şi asupra tuturorŭ celor ce aŭ odăĭ în hanŭ şi locuescŭ într'însele şi pe verĭ-care dintr'aceia nu se va încrede că se va purta cu cinstea şi cu . . . . . , să aĭbă volnicia să 'lŭ scóţă din hanŭ, prin marafetulŭ d-luĭ vel aga şi pe verĭ-care se va încrede de a şedé în hanŭ *numaĭ a nu avé arme* i se dă volnicie să ia armele sub păstrarea sa, iar de nu se va supune să-lŭ isgonéscă şi pe acela din hanŭ. Dreptŭ aceea poruncimŭ d-luĭ vel agă, ca asupra acestuĭ Nizam să-ĭ daĭ totŭ felulŭ de mână de ajutorŭ numituluĭ *(epitropŭ de mônastire avêndŭ hanŭ, orĭ hangiuluĭ)* pentru ca să pótă şi elŭ rĕspunde la Domnia mé pentru . . . . hanuluĭ, după zapisulŭ şi chezăşia ce aŭ datŭ în Divanulŭ Domnieĭ Mele. Într'acestŭ chipŭ negreşitŭ să se urmeze. 1788, Febr. 28.»

S'aŭ luatŭ zapise şi dela Egumeniĭ mônastirilor pentru hanurile lor, nu numaĭ dela hangiĭ. (Veḑĭ Cod. XVII pag. verso a fileĭ 274).

ANEXA LA PAG. 196

Scrisórea ce a dat Divanuluĭ Senior Marcheli pentru întórcerea sa şi a celor-alţĭ supuşĭ aĭ imperiuluĭ C. Regescŭ în patria lor.

«Conformŭ firmanuluĭ emisŭ de Inalta Pórtă, în urma cereriĭ a Înălţimeĭ Séle Domnuluĭ Ungro-Vlahieĭ Iω N. P. Mavrogheni, mi s'a datŭ voie de Măria Sa să plecŭ spre Patria mé şi iată plecŭ, luândŭ cu mine pe sudiţiĭ Curţeĭ C. Regescĭ, împreună cu averea lor şi liberĭ de orĭ-ce daravere ce avéŭ pe câtŭ timpŭ stătură în ţéra Valahieĭ, afară numaĭ de ciobaniĭ cu oile lor şi de unele lucruri ale lor, conformŭ listeĭ întărite cu sigiliŭ, ce mi s'a datŭ. Aceştia avêndŭ câte-va daraveri, atâtŭ de ale lor, câtŭ şi de ale unor connaţionalĭ, carĭ sunt absenţĭ, aŭ rĕmasŭ provizoriŭ în Valahia, şi după ce fie-care îşĭ va termina afacerea, vor pleca şi eĭ cu asemene siguranţă. Şi décă le arŭ rĕmâné vr'o daravere neisprăvită, vor lua quitanţă dela acela cu care ar avé interese . . . . şi despre întórcerea lor apoĭ décă s'ar fi găsitŭ şi alţĭ sudiţĭ, connaţionalĭ de aĭ lor, vor fi trămişĭ şi aceştia cu aceeaşĭ siguranţă ca ceĭ de maĭ susŭ.

Semnatŭ *Marcheli*, 1788, Martie 11.

Quitanța dată din partea Divanului pentru Seniorulŭ Marcheli relativă la sudiți austriacĭ carĭ aŭ rĕmasŭ aci provizoriŭ:

Din Mila luĭ D-dĕŭ Io N. P. Mavrogheni etc.

Acéstă quitanță făcută de Divanŭ s'a întăritŭ și de Noĭ.

Anulŭ 1788, luna Martie 11.

L. S.
Domnescŭ

Sudiții carĭ aŭ rĕmasŭ provizoriŭ aci.

Ión Dimitrie Panu, Vasile Dimitriu Vladŭ, Iane Creţoiul, Ión Radul, Manole Ion Panaiot.

«Aceștĭ susŭ însemnați negustătorĭ sudiți Cesaro-Crăescĭ, aŭ rĕmasŭ aci, la Bucurescĭ, ca să termine interesele lor remase neregulate precum și ale celor carĭ aŭ apucatŭ a pleca și cândŭ susŭ arĕtații vor fi terminatŭ afacerile lor, țéra va trimite nu numaĭ pe eĭ, dar și orĭ câți-alți sudiți se vor afla maĭ târdiŭ, cu aceeași siguranță cu care aŭ trămisŭ pe toți aceĭ care aŭ plecatŭ pentru Nemția. Iar décă din întêmplare le ar remâné vre-unŭ interesŭ neterminatŭ, vor primi o dovadă din partea feței cu care ar avé interesŭ, probându'ĭ acésta, așĭa că țéra să nu fie apucată de a rĕspunde vre-odinióră vre-o pagubă orĭ lipsă, până la o lăscae. Spre tărie s'a subscrisŭ acestŭ actŭ și s'a sigilatŭ cu sigilulŭ Domnescŭ. 1788, Martie 11, (Cod. XVII, pagina 283 verso, tradusŭ din grecesce).

ANEXA LA PAG. 205

Eată actulŭ din 1717, prin care familia Cantacuzin, încă de atuncĭ, este bine primită de Austria:

«Carolus Sextus divina favente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Slavoniæ etc. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ,..... iæ, Carinthiæ, Carnioliæ et Wirtenbergæ, Comes Habspurgi, Flandriæ, Tyrolis, Goritæ et Gradiscæ, Universis et singulis Regnorum provinciarumque nostrarum hareditariarum statibus eclesiasticis et sœcularibus, magistratibus, oppidis, subditis et communitatibus, nec non..... ricesimis, et transgresorum custodibus, præfectis, capitaneis, locumtenentibus, militiæ, tum equestri quam pedestri, Nostram Cæsaream R..... tem gratiam. Notificamus vobis hisce gratiosissime, exposuise Nobis illustrem ac magnificum, nobis et imperio fidelem Comitem..... Dudesco Cantacuzenus demississimè, quatenus non tantum ad tractanda sua negotia, sed etiam ad promovendum interesse et servitia Nostra in regnum Nostrum Hungariæ et Transylvaniam aliasque Nostras provincias hæreditarias, pro negotiorum suorum exigentia proficisci intendat, annexis humillimis precibus, ut nos ei litteras passus Nostras eo tenore clementissime expedire dignaremur, vi quarum ipsi una cum suis domesticis, et rebus ubique locorum, tum in prædicta regna et provincias cum pro-

tectione et manutentione nostra libere vie et redire liceret, tum prompto animo, et rebus necessariis commorando, aut iter faciendo per terram seu per aquam erga condignam tamen rerum oblaarum solutionem in omni occasione assisteretur, uti et a nenime turbaretur aut impediretur. Cum igitur Nos petito huic clement^me^ annuentes praebentes lit^as^ passûs in haerendo prioribus a Dilecti Domini fratris nostri Cæsarea Mate ac dilectione piisimæ memoriæ sub dato 17mo Martii 1711 et a Nobismet ipsis sub 27mo Martii 1717 emanatis litteris passus clementissime expediverimus, volentes, ut prædictus Comes Constantinus Dudesco Cantacuzenus una cum suis, non tantum in itinere, sed ubi demum eum in præfatum finem commorari contigerit, firma protectione Nostra Cæsarea fruatur et gaudeat, idcirco praesens hoc gratiosissimum mandatum Nostrum suprafati omnes quo ad omnia debite exegui noverint.

Datum in civitate Nostra Viennæ, die decimo quarta mensis Iulii anno millesimo septingentesimo decimo septimo, regnorum Nostrorum Romani sexto, Hispanicorum decimo quarto, Hungarici et Bohemici vero septimo.

(Semnat) *Carolus*

L. S.
în céră tare
roșie

Ad mandatum Sacræ Cæsaræ et Catholicæ Majestatis.

(Semnat) (*Nedisciframbil*).

ANEXE LA PAG. 216

Maĭ étă și alte apelurĭ adresate dezertorilor din óstea austriacă:

Cărțĭ de vestire la soldații nemțĭ ca să vie aice și vor avé mila Mărieĭ Séle

. . . Zemli Vlah . . . Fiindŭ-că ne am însciințatŭ Domnia mé dela fugariĭ soldați nemțĭ și alțĭ mărginașĭ din vecinătate, ce vinŭ din lăuntru, din hotarele vrăjmașilor, aice sub mila Domnieĭ mele, într'acéstă creștinéscă oblăduire, cum că mulțĭ dintr'aĭ lor, rîvnescŭ a se trage dela vrăjmașĭ și a veni cu supunere aice sub stăpânirea Domnieĭ mele, dar temêndu-se de puterea oștirilor ce avemŭ orînduite asupra hotarelor, că-ĭ vor lovi și-ĭ vor primejdui, nu îndrăsnescŭ; pentru care nu amŭ lipsitŭ a vesti printr'acéstă domnéscă a nóstră carte, tutulor acelor ce aŭ rĕmasŭ de sineși a veni aice, că Domnia mé, după firéscă iubire de ómenĭ ce avemŭ, pre câțĭ cu capete plecate, și cu supunere vor veni spre închinăciune, nu numaĭ ĭĭ primimŭ cu brațe deschise, ci încă și totŭ felulŭ de mângâere le vomŭ face, chivernisîndŭ cu dreptate pre ceĭ credincioșĭ și supușĭ la noĭ și hărăzindŭ plată de léfă cu multă îndestulare celor ce vor sluji cu vrednicie și cu dreptate, după cum mulțămițĭ aŭ fostŭ și sunt câțĭ aŭ năzuitŭ de aŭ venitŭ la Domnia mé, carĭ aŭ aflatŭ mângâere la necazulŭ lorŭ și chivernisélă și odihnă. Pentru care și porunceĭ avemŭ date la tóte margenile, către d-lor serascherii și bimbașii i zabițiĭ ostășescĭ, ce sunt orînduițĭ cu oștile asupra hotarelor, cum și către vătașĭ de plaiŭ și către toțĭ dregătoriĭ noștri, ca să vĕ

priméscă cu blândețe, fără de nicĭ o vĕtămare și cu tóte ale vóstre lucrurĭ întregĭ și cu îndestulare de cele trebuincióse ale de mâncăreĭ vóstre, să trecețĭ cu pază bună la drumŭ, aci, la scaunulŭ Domnieĭ mele. Ci dar să fițĭ bine încredințațĭ la acestea ce vĕ scriemŭ și orĭ de ce tréptă vețĭ fi, câțĭ avețĭ rîvna acésta să venițĭ cu îndrăsnélă și nu numaĭ vețĭ petrece nimicŭ (rĕŭ) ci încă vețĭ afla și mângâere.» 1788, Sept. 17.

S'aŭ scrisŭ cărțĭ și la vătașiĭ plaiurilor din județulŭ Dâmbovițeĭ, carĭ cărțĭ s'aŭ trămisŭ cu polcovniculŭ Tănase.

Maĭ în urmă și la vătașiĭ plaiurilor Argeșuluĭ. (Cod. XVII fila 324 et verso).

Nu numaĭ către agențiĭ de pe margine aĭ țĕreĭ, s'aŭ scrisŭ în 1788 ca să îngăduéscă pe desertoriĭ nemțĭ de a intra în Valachia, ci și direct s'aŭ trimisŭ manifeste, în Septembrie 21 și Oct. 1 acelaș anŭ.

Eată: *carte de vestire către ceĭ din tagma ostășéscă i locuitoriĭ din țéra vrăjmașuluĭ se vie aici.*

«Fiindŭ-că ne amŭ însciințatŭ Domnia mé, cum că mulțĭ din tagma ostășéscă precum și din ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ din țéra vrăjmașuluĭ rîvnescŭ a se trage de sineșĭ și a veni aici, ca să intre la slujba Domnieĭ mele și ca să se facă raiale ale pré puterniculuĭ împĕratulŭ nostru, spre a locui într'acéstă creștinéscă oblăduire a țĕreĭ românescĭ și, temêndu-se de puterea oștirilor nóstre și otomanicescĭ ce avemŭ orînduite asupra hotarelor pe margine că-ĭ vor lovi séŭ că nu vor fi aice primițĭ la slujba Domnieĭ mele nu îndrăsnescŭ a veni; pentru care nu lipsimŭ Domnia mé, printr'acéstă a nóstră Domnéscă carte, a vesti tuturor acelora ce aŭ rîvna acésta, orĭ din tagma ostășéscă, verĭ de ce tréptă vor fi, orĭ din ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ, ca să fie bine încredințațĭ că Domnia nóstră, după firésca iubire de ómenĭ ce avemŭ spre toțĭ câțĭ cu capete plecate și cu supunere dréptă ar vrea a veni spre închinăciunea Domnieĭ mele, nu numaĭ primimŭ cu brațe deschise pre uniĭ ca aceia, ci încă și totŭ felulŭ de mângâere le vomŭ face și pre ceĭ din tagma ostășéscă, ce vor vrea a sluji așeḑându-se în slujba Domnieĭ mele, le vomŭ hărăzi plată cu îndestulare; dândŭ oficerilor léfă câte talerĭ cincĭ-zecĭ pe lună și soldaților câte talerĭ ḑece, osebitŭ de imicliculŭ ce cu prisosŭ vor avea și îĭ vomŭ rădica și la alte cinste, dregătoriĭ marĭ, carĭ vor fi întreitŭ și împătritŭ maĭ folosițĭ din ceea ce se află acum și ceĭ ce vor sluji bine, a aceluia slujbă și vrednicie va avé se fie cunoscută la drépta acéstă oblăduire și stăpânire a nóstră, iar ceĭ-l-alțĭ locuitorĭ îĭ vomŭ mulțămi cu tótă odihna și dreptatea lor dându-le și locurĭ cu îndestulare și bune de sălășluire și de hrana chiverniselilor și vor petrece fericițĭ sub stăpânirea devletuluĭ pré puterniculuĭ împĕratuluĭ nostru, care din fire are îndestulare și milostivire asupra raelelor séle și sub creștinésca și drépta oblăduire a Domnieĭ mele, iubindŭ pe supușiĭ noștriĭ ceĭ credincioșĭ, ca pre nisce fiĭ; pentru care avemŭ și poruncĭ date către dumnélor zabițiĭ ostășescĭ, ce sunt orânduițĭ cu putere de oștirĭ pe margine asupra hotarelor cum și către zabițiĭ și ostașiĭ ce aŭ intratŭ pe alocorea acolo înăuntru în pămênturile vrăjmașilor și către dregătoriĭ noștriĭ ca pe uniĭ ca acea, carĭ vor avé rîvnă a veni sub a Nóstră stăpânire, verĭ de ce tréptă ar fi, séŭ care vor vrea a se închina maĭ nainte până a nu întâmpina puterea oștirilor nóstre, nu numaĭ să nu-ĭ lovéscă, nicĭ să-ĭ vateme întru nimicŭ, ci încă cu totŭ felulŭ de mângâiere să-ĭ priméscă cu tóte ale lor întregĭ, fără de a se clinti din averile lor nimicŭ și cu bună siguranță de paza lor la drumŭ și cu îndestulare de cele trebuincióse ale mâncăreĭ, să-ĭ trimiță până aicea la scaunulŭ Domnieĭ mele,

unde veţĭ lua mare bucurie de mila Domnieĭ mele, şi pe fieşcare după trépta sa şi dupre orânduiala stăreĭ luĭ îlŭ vomŭ mulţumi şi-lŭ vomŭ odihni. Dreptŭ aceia fiţĭ bine nădăjduiţĭ la acésta ce vĕ scriemŭ Domnia mé şi după cum aŭ urmatŭ şi alţiĭ de aĭ voştriĭ de aŭ venitŭ şi s'aŭ închinatŭ la noĭ, aşia şi voĭ câţĭ aveţĭ rîvna acésta, îndrăzniţĭ fără de nicĭ o temere séŭ îndoélă.

Unŭ altŭ manifestŭ aprópe identicŭ maĭ este cu data din Octombre anulŭ 1788 la fila 331 verso, Cod. XVII.

ANEXA LA PAG. 254

Eacă din scrisorile Principeluĭ de Ligne:

Au Prince de Kaunitz, au mois de Novembre 1788
A Iassy.

«J'ai reçu bien à propos, mon Prince, l'ordre que vous m'avez donné de me plaindre de la conduite des émissaires ou commissaires russes vis-à-vis des Monténégrins. On commençait à nous blâmer, avec raison; mais il y a toujours plus de finesse d'une part que de l'autre. Les Russes, que Pierre I, à force de barbarie, a voulu civiliser, et qu'il a fait battre et tuer pendant neuf ans pour leur apprendre a vaincre, ce qu'ils savaient avant lui, ces Russes sont tout aussi malins que jamais. Cette manière de dégoûter des Autrichiens, les Albanais et tous leurs voisins, est très-dangereuse; car de grecs en grecs on s'approche de la Hongrie.

Principele de Ligne
După „*Lettres et Pensées*“ publicate de de Stael Holstein. Viena 1818.

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARA BUCUREŞTI

Un officier du génie, que je ne nommerai pas à V. A., chargé de sommer le bacha de Choczim, lui a dit devant sa garnison: *Méfiez-vous des Russes, ne vous rendez point à eux, et dépêchez-vous de vous rendre au prince de Cobourg; car les Russes ont dit qu'ils violeraient vos femmes et déchireraient vos entrailles.* J'ai bien juré que cela n'était pas vrai: voila le seul mensonge que je me suis permis. Car je sais que ce ne serait pas vous faire ma cour, mon Prince: votre grande politique est la vérité.

La mienne est de me livrer en enfant pèrdu, quitte à être abandonné. Par

exemple, j'ai dit au prince Potemkin, que s'il voulait marcher sur les bords de la mer Noire jusqu'au Danube, et faire marcher Romanzow à Bucharest, je réussirais à le faire hospodar de Moldavie et de Valachie. — «Je me moque bien de cela, m'a-t-il dit; je parie que je serais roi de Pologne si je le voulais ; j'ai refusé d'être duc de Courlande; je suis bien plus que tout cela». — Au moins, ai-je répondu, rendez ces deux pays (la Moldavie et la Valachie) indépendans des Turcs à la paix. Faites qu'ils soient gouvernés par leurs boyards, sous la protection des deux Empires. Il m'a dit: *Nous verrons.*

V. A. verra plus aisément que qui que ce soit, par la morale de la fable de l'alouette avec ses petits, dont elle se souvient sûrement, qu'on ne peut s'en rapporter qu'a soi, et qu'on n'a des alliés que pour être sûr de n'avoir pas tout à fait des ennemis de plus.

Mon colosse Potemkin se remuera peut-être un jour: c'est l'emblême de l'empire. Il y a des mines d'or et des Steppes dans l'un et dans l'autre; mais ce colosse-ci est mieux nourri; l'autre s'amincit en grandissant. Dieu nous conserve l'immortelle Impératrice; mais, comme elle ne le sera que dans l'histoire, je crois qu'il faudrait extrêmement ménager le Grand-duc, qui, en réformant des milions d'abus, en créera d'autres: capable de travail, changeant trop souvent d'avis et d'amis pour avoir un favori, un conseiller, ou une maîtresse; prompt, ardent, inconséquent, il sera peut être à craindre un jour, si c'est à lui que sa mère laisse l'empire; mais je crois que si elle en a le tems ce sera plutôt au petit Grand duc Alexandre, car elle éloigne autant son fils des affaires qu'elle en rapproche son petit-fils. Elle le forme elle-même au gouvernement, tout jeune qu'il est. Son père est dans ce moment-ci tout prussien; mais il ne l'est peut être que comme Mr. le Dauphin était dévot, parce que Louis XV ne l'était pas.

Voici encore une addition à ce portrait: son esprit est faux, son coeur droit: son jugement est un coup du hasard; il est méfiant, susceptible, aimable en société, intraitable en affaires, passionné pour l'équité, mais emporté par sa fougue, qui ne lui permet pas de distinguer la vérité, faisant le frondeur, jouant le persécuté, quoique sa mère veuille qu'on lui fasse la cour, et qu'on lui facilite les moyens de s'amuser autant qu'il le veut. Malheur à ses amis, ses ennemis, ses alliés et ses sujets! D'ailleurs il est extrêmement mobile; mais pendant le peu de tems qu'il veut une chose dans son intérieur, ou qu'il aime, ou qu'il hait, c'est avec violence et entêtement. Il déteste sa nation, et m'en a dit une fois à Gatschina des choses que je ne puis répéter.

Je n'ai réussi qu'à trois choses: j'ai fait donner la flottille au prince de Nassau, qui a pris ou brûlé trente-six bâtimens, grands et petits; tué ou noyé cinq mille hommes, et pris cinq cent soixante-dix-huit pièces de canon; j'ai fait passer le Bog à un maréchal, et le Niester à l'autre.

Je puis mettre encore Choczim au rang de mes exploits politiques; puisque c'est à force de courriers que je l'ai fait attaquer; et au rang de mes exploits politiques; puisque j'ai obtenu de l'Impératrice qu'elle nous en assurât la possession, quelque paix que l'on fasse.

Je prie V. A. de me conserver toujours les bontés qui, depuis mon enfance, l'on engagée souvent à m'appeller son fils: j'aspire à ce titre par la tendresse et le respect que je lui ai voués».

Din epictola VIII della 1 Decembre 1788 «*Au camp devant Robaïaï-Mohila (Movila Răbăcĭ) ou plutôt à Iassy, ou j'ai mon quartier*».

....«Depuis mon départ d'Elisabeth-Gorod, je n'avais pas recontré une maison, ni un arbre, excepté dans les jardins du Bacha, près du retranchement d'Oczakow: j'ai embrassé là quelques arbres sous le plus grand feu de la place, tant j'ai eu de plaisir à les revoir. J'y ai même cueilli et mangé d'excellens abricots.

Une eau verte comme les cadavres de 5000 Turcs tués, brûlés, noyés par le prince de Nassau, était la seule boisson que nous eussions eue pendant cinq mois: ou bien de l'eau de la mer Noire qui n'est pas aussi salée que celle des autres mers.

Vous faites-vous une idée de mon bonheur, de trouver un fontaine charmante, sur la hauteur, avant de descendre dans Jassy? J'ai baisé l'eau avant de la boire: et je l'ai dévorée des yeux avant d'en arroser mes lèvres, qui, depuis si long-temps, n'avaient été mouillées par rien d'agréable. Je suis logé dans un de ces superbes palais que les Boyards bâtisseut dans un goût oriental, et dont plus de 150 s'élèvent au-dessus des autres édifices de la capitale de la Moldavie. Lisez-en la description dans mon *ouvrage sur les jardins*.

Des femmes charmantes, presque toutes de Constantinople, et d'anciennes familles grecques, sont assises négligemment sur leurs divans, la tête tout-à-fait en arrière, ou soutenue par un bras d'albâtre. Les hommes qui leur font des visites sont presque couchés à côté d'elles. Une jupe extrêmement légère courte et serrée, couvre légèrement leurs charmantes formes, et une gaze dessine à merveille les jolis contours de leur sein. Elles portent sur leur tête une étoffe noire, ou couleur de feu, éclatante par les diamans qui ornent cette espèce de turban, ou de bonnet. Les perles du plus beau blanc parent leur cou et leur bras; elles les entourent aussi quelquefois avec des rézeaux de gaze, garnis de sequins, ou de demi-ducats: j'en ai vu jusqu'à 3000 sur le même habit. Le reste de leur vêtement oriental est d'étoffes brodées, ou travaillées en or et en argent, et bordé de pelisses précieuses, ainsi que l'habit des Boyards, qui ne diffère de celui des Turcs que par le bonnet qu'ils mettent au-dessus de leur calotte rouge, et qui ne ressemble pas à un turban.

Les femmes des Boyards ont sans cesse à la main, ainsi que les sultanes, une espèce de chapelet de diamans, de perles, de corail, de lapis-lazuli, d'agathe, ou de bois rare, qui leur sert de maintien, comme l'éventail pour nos femmes. Elles jouent acec cela, entretiennent l'agilité de leur doigts, dont les ongles sont peints en carmin, comptent les grains, et s'en sont fait, à ce qu'on dit, un langage pour leurs amans. J'ai cru même surprendre quelques regards de maris, curieux de savoir peut-être si je ne connaissais pas déjà un peu ce joli alphabet de galanterie. Les heures d'un rendez-vous s'apprennent ainsi fort aisément. Mais comment peut-il y en avoir? Sept ou huit serviteurs des Boyards, et autant de jeunes filles qui servent leurs femmes; les uns et les autres, jeunes et d'une figure charmante, sont toujours dans les appartemens; leur costume ne diffère qu'en richesse de l'habillement des maîtres de la maison. Chacun et chacune a son département: l'un d'eux apporte, dès qu'on entre pour faire une visite, une et jusqu'à quatre pipes. L'une d'elles apporte une soucoupe, et une petite cuillère avec des confitures de rose. Un autre brûle des parfums, ou verse des essences qui embaument le sallon. L'un deux apporte une tasse de café, l'une d'elles un verre d'eau; et cela se répète chez vingt Boyards, le même

jour, si l'on va les voir. Ce serait une grande malhonnêtete de se refuser à ces politesses.

On est bien couché ici, il y fait chaud. Je suis habillé comme les Boyards. Je vais souvent chez eux pour penser sans distraction, car je ne sais que quelques mots valaques, et point du tout le grec, que parlent ces dames; **elles méprisent la langue de leurs époux.** D'ailleurs les Boyards parlent peu. La crainte qu'ils ont des Turcs, l'habitude d'apprendre de mauvaises nouvelles, et l'empire qu'exercent sur eux le Divan de Constantinople et l'Hospodar, les ont accoutumés à une tristesse invincible. Cinquante personnes qui se rassemblent tous les jours dans une maison, ou dans l'autre, ont l'air d'attendre le fatal cordon; et on entend dire à tout moment: — Ici mon père fut massacré par ordre de la Porte, et ici ma soeur par ordre du prince.

Quand je dis que je vais chez les Boyards pour penser, j'y vais plutôt pour ne pas penser: car à la quatrième pipe, je deviens tout-à-fait Turc. Je suis nul, je n'ai plus d'idées; et s'est ce que je puis faire de mieux, étant loin de vous et de ce que j'aime.

J'estime assez l'air religieux avec lequel les jeunes gens, souvent des deux sexes, laissent leurs babouches au bas du premier gradin, pour ne pas gâter les beaux tapis, et souiller le sanctuaire où reposent leurs maîtres. Après avoir fait l'office de leur charge, ils s'en retournent à reculons reprendre leurs babouches et s'asseoir, dans un coin, sur leurs genoux. J'aime qu'on n'ait point à sonner ou à crier sans cesse après des valets. Si par hasard ils sont tous en commission, on les appèle, comme au sérail, en frappant des mains, en manière d'applaudissement.

Constantinople donne le ton à Jassy, comme Paris à la province, et les modes arrivent encore plus tôt. Le jaune était la couleur favorite des sultanes; elle est devenue à Jassy celle de toutes les femmes. Les grandes pipes bien longues, de bois de cerisier, avaient remplacé à Constantinople les pipes de bois de jasmin. Nous n'avons plus que des pipes de cerisier, nous autres Boyards. Ces messieurs ne vont jamais à pied. Ils sont tous paresseux comme les Turcs.

Les femmes pourraient se dispenser d'avoir autant de ventre. C'est si bien reconnu pour une beauté dans le pays, qu'une mère m'a demandé pardon de ce que sa fille n'en avait pas encore. *Mais cela viendra bientôt,* me dit-elle, *car à présent c'est une honte; elle est droite et mince comme un jonc.* Les costumes, les manières asiatiques rendent les jolies plus jolies encore, mais enlaidissent les laides, qui, à la vérité, sont très-rares dans ces pays-ci. Il m'est arrivé, à cause de la manière qu'ont les femmes de s'asseoir ou de se coucher en rond, de les prendre, lorsque l'appartament n'est pas bien éclairé, pour des pelisses qu'on avait oubliées sur le divan.

Les filles de Boyards sont enfermées commes les femmes turques, dans des harems grillés en bois, souvent doré; elles peuvent, au travers de ces grilles, regarder les hommes et se choisir un mari; mais ceux-ci ne les voient que pour passer la nuit avec elles, après la petite cérémonie de l'église grecque.

Je viens de donner une fête charmante qui a réussi à merveille. Cent Boyards et leurs femmes à souper, un bal où l'on a dansé la *pyrrhique* et d'autres danses grecques, moldaves, turques, valaques, et égyptiennes; on y voit l'origine d'un divertissement qui est si bête lorsqu'il n'a pas d'objet. Il ne pouvait avoir que deux motifs: les réjouissances après la victoire, ou la volupté dans des tems plus tranquilles. On est paisible à Jassy, malgré les alarmes de la guerre

dont cette ville est toujours le théâtre dès que l'étendard de Mahomet se déploie aux yeux du peuple ottoman.

On se tient par la main, pour ne plus se quitter; on fait quelques pas en rond, mais beaucoup l'un vis-à-vis de l'autre. On se fait des mines, on se sépare presque, on se retient, on s'approche, je ne sais comment; on se regarde, on s'entend, on se devine, on a l'air de s'aimer... Cette danse-là me paraît fort raisonnable.

Pour moi je me suis amusé à merveille, à rester sans rien dire à côté de quelques Boyardes. Après quelques tasses de confiture, quelques potions et libations de rose, et six pipes, pour le moins, je m'aperçois que j'étais tout seul.»

Rien ne ressemble à la situation de ces gens-ci. Soupçonnés par les Russes d'avoir de la préférence pour les Autrichiens, suspects à ceux-ci qui les croient attachés aux Turcs, ils désirent autant le départ des uns qu'ils craignent le retour des autres. O vous, arbitres des destins des pauvres mortels, à qui vous avez souvent mis les armes à la main, réparez les maux que vous faites à l'humanité; vous en êtes plus responsables que nous, qui ne sommes que les exécuteurs de vos hautes-oeuvres. Servez cette humanité, et en même tems la politique de plusieurs empires, en laissant en paix ces pauvres Moldaves: leur pays est si beau que toute l'Europe crierait si l'on voulait s'en emparer. Rendez-les indépendans des tyrans de l'Orient. Qu'ils se gouvernent eux-mêmes, et au lieu de leur Hospodar, qui est forcé d'être un despote et un fripon, pour faire sa cour à la Porte Ottomane, qu'on leur donne pour les diriger deux Boyards, amovibles tous les trois ans. Rentrant, au bout de ce tems-là, dans la classe commune, ils n'oseront pas abuser de leur autorité, car on le leur ferait payer bien cher ensuite.

Qu'à la paix les cours médiatrices s'amusent à leur faire un petit code de loi, bien simple, qui surtout ne soit pas tracé de la main de la philosophie, mais par quelques jurisconsultes bonnes gens, qui connaissent le climat, le caractère, la religion et les moeurs du pays, et qui donnent une autorité bien souveraine aux deux grands et puissans seigneurs chargés de l'administration.

Quelle carrière pour votre âme et votre esprit! mais devenez *Montesquieu* et *Louvois* si vous pouvez, sans cesser d'être *Racine*, *Horace* et *La Fontaine*. Travaillez pour mes chers Moldaves, de quelque façon que ce soit. Ils me traitent si bien! J'aime tout en eux, et surtout leur langage, qui rappèle qu'ils descendent des Romains. C'est un mélange harmonieux de Latin et d'Italien. On dit *szluga*, au lieu de *je vous souhaite le bon jour*. On dit *formos coconitza*, pour dire *une belle fille*. *Sera bona*, pour dire *bon soir*; et *draga-mea*, pour dire *je vous aime*. Puis-je mieux finir ma lettre, que par cette vérité, que je saurais vous dire en douze langues au moins, et que vous me rendez, j'en suis sûr, en bon français.»

FINE.

TABLA MATERIILOR

	Pagina
Prefața tomului III	I
Ochire retrospectivă	1
Isvóre	5
Opiniunea țerei despre noulŭ Domnŭ (Mavrogheni)	15
Originea luĭ. Sosirea în Bucurescĭ. Alaiurĭ	19
Arzulŭ Divanuluĭ, mulțămindŭ pentru Domnia luĭ Mavrogheni	25
Boeriĭ Divanuluĭ luĭ Mavrogheni. Ispravnicĭ	27
Hrisovulŭ Câmpulungenilor	28
Justiția sub Mavrogheni	33
Țĕranulŭ sub Mavrogheni. Moșiĭ. Foișorŭ la moșĭ. Hoțiile stîrpite. Arestulŭ preventivŭ	34
Administrațiunea. Nizamulŭ spătarescŭ	38
Justiție, Condicariĭ. Tabula	42
Religiunea sub Mavrogheni	45
Potcapulŭ. Sobe în biserică. Biserică mercŭ deschise	46
Dajdiĭ	49
Religiunea și țiganiĭ	50
Reviziunea actelor mônăstirescĭ	51
Socotéla epitropieĭ m-reĭ Colța	51
Bresle — Industriă — Comerciŭ	53
Nartŭ general	65
Cheltuelĭ de lucsŭ oprite	66
Menziluri	67
Importulŭ păcureĭ din Moldova	67
Vămile în credință	68
Orașulŭ Ploescĭ liberatŭ	69
Edilitatea publică	69
Cișmele	71
Oprire de a sloboți arme în orașŭ	73
Regule pentru slugĭ	73
Mĕsurĭ pentru ferire de incendiu	74
Regule la ămblarea cu trăsurile în orașŭ	74

Pagina

Mavrogheni și țĕranulŭ. Claca 74
Cultura publica sub Mavrogheni 77
Musica vocală 80
Limba grécă la cancelariĭ 81
Dările sub Mavrogheni: Oeritu. Vinariciu. Tutunaritu 82
Boerie cu deasila 85
Vizite la Bucurescĭ. Pregătirĭ de resbelŭ 86
Șahim Gherai și boeriĭ muntenĭ 89
Sudiții rușĭ. Oste românéscă. Paza hotarelor 90
Isbucnirea rĕsboiuluĭ. Manifestulŭ Porțeĭ și alŭ Rusieĭ 93
Oceacovŭ. Mișcare în țéra românéscă. Volney. Peysonnel 98
Proclamațiune de resbelŭ a luĭ Mavrogheni. Partidele vechĭ în țĕră . . 103
Enachiță Văcărescu. Pregătirĭ noue de resbelŭ 105
Manifestŭ de serbătorĭ 107
Proclamațiunĭ nouĕ. Garnizóne 108
Gazeturĭ 109
Resbelulŭ și visteria. Satarale. Boeriĭ 110
Ostirea română. Reorganisarea eĭ 117
Proclamațiunĭ nouĕ 121
Planulŭ de rĕsboiŭ defensivŭ alŭ luĭ Mavrogheni. Boeriĭ chiamați sub arme. Boeriĭ fugarĭ 124
Proclamațiunĭ austriace 130
Ordin de ți pe óste. Concentrărĭ. Câmpulungŭ 132
Nouĕ proclamărĭ. Disciplina în óste 135
Moldova. Ipsilante Voda 138
Corespondență inedită a mitropolituluĭ Moldoveĭ 141
Respunsulŭ noŭ alŭ Porțeĭ la manifestulŭ Austrieĭ. Pregătirile Rusieĭ . 152
Intrarea Austriacilor în Moldova. Ipsilante prinsŭ de Austriacĭ . . . 157
Austriacii abondonă Iașiĭ. Boeriĭ chĭamă pre Rușĭ 163
Manole Roset 165
Semnătura luĭ Manole Roset 167
Mavrogheni Domnu Moldo-Vlahieĭ. Proclamațiunea luĭ la Moldovenĭ. Averile luĭ Ipsilante confiscate 168
Domnia luĭ Manole Roset 172
Moldovenĭ volintirĭ. Mavrogheni le scrie să remână credincioșĭ țĕreĭ și Porțeĭ. Căpitan Vițu. Batalia dela Vasluiŭ. Choiseul despre acésta. Manole Vodă hainŭ 176
Guvernulŭ Austriacŭ în Moldova, la Roman 183
Campania din 1789 în Moldova. Haĭnirea luĭ Manole Roset. Proclamare nouă a luĭ Mavrogheni despre haĭnulŭ Roset 185
Atanasie Comnen Ipsilante despre Manole Vodă 187
Pregătirĭ de rĕsboiŭ. Mĕsurĭ administrative. Campania la Muntenia în 1788. Pribegerea sătenilor 188
Mavrogheni protege pre Ardelenĭ 195
Planulŭ de rĕsboiŭ alŭ Austriacilor. Mavrogheni împănéză munții. Apelŭ la arme. Austriacii la Jiulŭ de susŭ și Câmpulung 197
Pregătirĭ de intrare a luĭ Mavrogheni în Ardélŭ. Manifestulŭ luĭ la Ardelenĭ 200

Pagina

Mavrogheni lăudatŭ la Constantinopole. Darurile Sultanuluĭ: Baterie de tunurĭ. Facsimile după cod. XVII, unde amintesce de darulŭ baterieĭ de tunurĭ. Boerĭ trădătorĭ. Averile Cantacuzinilor și Jianilor etc., confiscate. Manifesturĭ Austriace către Craioveni. Sătenĭ adeniți de Austriacĭ. Scrisorĭ deschise dela Mavrogheni către sătenĭ. Volintirĭ 202

Incercarea Austriacilor d'a sparge centrulŭ linieĭ de frontŭ a luĭ Vodă. Victoriĭ noue. Recompense la vitejĭ. Bătaia la părulŭ Rufeĭ și la Curtea de Argeș. Desertoriĭ Austriacĭ 213

Bătălia la Timeș. Mavrogheni în Ardél. Turnavitu Caimacan. 216

Atacŭ silmutaneŭ în Munți. Apelŭ la Vălenii-de-Munte. Isbânda dela Porcenĭ. Noŭ atacŭ la pasulŭ Buzeuluĭ. Impresurarea Brașovuluĭ . 219

Mersulŭ campanieĭ în Oltenia-Mare. Luarea Rușaveĭ. Senlic la Bucurescĭ 221

Mavrogheni în Ardél. Șapte sate i se supunŭ. Proclamațiunĭ diverse . . 229

Istoricii streinĭ despre bătăliile luĭ Mavrogheni. Bătaia dela Sinaia . . 231

Considerațiunĭ politice. Principele de Ligne în Moldova. Suedia față cu Rusia. Mavrogheni despre politica externă și despre resbelulŭ Ruso-Sued 234

Noue pregătirĭ de invadiune în Ardél. Apelŭ la Hainiți. Suitariulŭ trădătoriŭ. Intrigile boerescĭ 237

Campania din 1877 după colecția Hurmuzachi și după scriitoriĭ naționalĭ. Potemkin. Principele de Ligne despre Rușĭ. Luarea Hotinuluĭ . 241

Noile dispositiunĭ belice ale Austrieĭ. Mavrogheni corespunde cu Choiseul pentru pace. Incetarea resboiuluĭ în timpul ierneĭ. Bătaia la Mônăstirea Adam. Muscaliĭ la Iași 251

Mavrogheni se pregătesce pentru noua campanie din 1789. Victoria la Tabaĭ. Turciĭ la Movila Robăeĭ. Eróre din partea luĭ Mavrogheni la Focșanĭ. Șuvaroff. Noulŭ planŭ de bătălie al Rușilor 253

Campania din 1789. Suvaroff își face junctiunea cu Austriaciĭ. Bătăliĭ diverse. Bătaia de la Focșanĭ 255

Mavrogheni în munți. Lucrarea ostireĭ române în munți 266

Atacŭ la Bêrlad. Rĕsboiulŭ dela Rômnic. (Martinescĭ). Evenimentele din Bucurescĭ 273

Bătălia dela Porcenĭ și Vlădenĭ. Oltenia ocupată de Austriacĭ 285

Quartiere de iérnă. Belgradulŭ capitulatŭ. Succesele Rușilorŭ. Mișcărĭ politice. Apreciărĭ despre rĕsboiulŭ dela Martinescĭ. Mavrogheni după bătălie 287

Muntenia sub Austriacĭ. Bucurescii în iérna 1789/90. Potemchin la Iașĭ. Noulŭ vizirŭ și rĕsboiulŭ. Bătălia dela Calafat. Negociărĭ de pace la Iași 292

Bătălia dela Giurgiu. Reichenbach. Purtarea Austrieĭ. Ecaterina cere înființarea regatuluĭ Românilor. Joculŭ politiceĭ prusescĭ. Ministrulŭ Pitt 296

Campania a 3-a din 1790. Mavrogheni la Calafat. Ordinŭ de di austriacŭ după bătălie. Boeriĭ pribegĭ. E. Văcărescu în favórea nouluĭ vizirŭ. Capulŭ luĭ Mavrogheni 302

Hangerliu intrigă. Mavrogheni în fața morțeĭ. Apreciărĭ despre acéstă ucidere 307

Pagina

Turcia față cu Rusia în campania din 1790. Resbelŭ navalŭ. Negociări de pace. Prusia aliată cu Turcia. Luarea Benderuluĭ de Potemkin. Situațiune gré pentru Ruși. Rusia în rĕsboiŭ cu Suedia . 314
Congresulŭ dela Șistov 320
Luarea Ismailuluĭ 323
Administrațiunea țĕreĭ sub nemți 325
Boeriĭ cerŭ reinființarea iobagieĭ 329
Edilitatea sub Coburg 405
Poștele. Ispravniciĭ de județe. Mĕsurĭ administrative. Cutia milosteniilor. 421
Rechiamarea bejănarilor. Mĕsurĭ relative la agricultură 426
Licenciarea volentirilor. Noulŭ neamicŭ: Ciuma. La Șistov. Muscaliĭ victorioșĭ în Besarabia și Dobrogea. Vizirulŭ strangulatŭ pentru că a ucisŭ pe Mavrogheni. Condițiunĭ de pace. Intervenirea Prusieĭ. Rescóla Șiștovenilor. Turciĭ cu Văcărescu vor să atace pre Ruși. Coburg face diversiune. Semnarea paceĭ dela Șistovŭ. Analisa tratatuluĭ 429
Deșertarea Muntenieĭ de Austriacĭ. Actulŭ de predare a țĕreĭ în mânile guvernuluĭ românescŭ 435
Rușiĭ continuă rĕsboiulŭ. Bataĭa la Măcin. Incendiĭ și tulburărĭ la Constantinopole. Intervenirea ministruluĭ englezŭ Pitt. Cererile Rusieĭ. Repnin. Negociărĭ de pace la Galațĭ cu Potemkin, apoĭ la Husĭ și Iașĭ. Planurile luĭ Potemkin, Mórtea luĭ. Scriitoriĭ românĭ despre Potemkin. Inscripțiunea dela Golia Semnarea paceĭ de Iași . . . 437
Anexe la vol. III 446
Addenda 595
Errata corrige 667

VERIFICAT 1937

BIBLIOTECA Centrală Universitară București

PRINCIPALELE ERORI DE ÎNDREPTAT

Pag. 28. S'a făcutŭ rĕŭ pagina acésta, tăindu-se documentulŭ din notă prin o altă notă. Cetitorulŭ va înțelege cum trebue făcută îndreptarea.

Pag. 56. Anexa promisă la nota din acéstă pagină este publicată maĭ departe, la pagina 60.

Să se citéscă nota a 2: «*22 Dechembre*» în locŭ de «*22 Noembre*» 1876.

Pag. 74. Corige data «*Martie 6*» prin «*Martie 16*».

Vomŭ aduce întregŭ documentulŭ citatŭ la acéstă pagină la altă ocaziune.

Pag. 77, La nota 2 în locŭ de «*130*». Corige «*fila 67*».

Pag. 81. Anexa promisă la nota 2 se va citi în *Istoria şcólelor.*

Pag. 88. Ponturile ciobanilor Ardelenĭ se potŭ citi în Cod. 17 la fila 167 verso, din 30 Februarie 1787. Corige vorbele din nota 2: «*maĭ eată o poruncă*» prin: «*eată in sçurtŭ o poruncă*» despre ciobanĭ. Anexa 6 se va publica în volumulŭ următor.

Pag. 96. Corige cifra dela nota a 2-a în text şi notă prin cifra 2.

Pag. 105. Şterge din rândulŭ alŭ 2-lea alŭ noteĭ vorbele: «*în Tesaur II pag. 293*», căcĭ e vorba de scrierea D-luĭ Odobescu despre Văcărescu din *Revista Română.*

Pag. 107. Anexa în chestiune din notă este aceeaşĭ din nota dela pag. 105.

Pag. 114. In nota a 4 a ne referimŭ totŭ la anexa citată la pag. 105.

Pag. 122. Adauge după vorba: «*osebită*» dela primulŭ rêndŭ din textŭ vorbele: «*în 27 Ianuarie* 1788».

Pag. 123. Anexa de care e vorba în notă este la pag. 238.

Pag. 135. Nota 2 citesce «*Cod. XVII*» în locŭ de «*Cod. XVI*».

Pag. 145. Citesce la aliniatulŭ I-iŭ în locŭ de vorbele: «*Dămŭ în anexe şi o*» vorbele «*maĭ este*».

Pag. 169. Aliniatulŭ 1-iŭ. Citesce «*13*» în locŭ de «*17*».

Pag. 187. Nota 1-a corige cifra care indică fila, din 348 în 380.

Pah. 205. Nota 1-a rêndulŭ 5 corige data 1787 în 1717 şi vorba «*el*» de alăturea înlocuesce-o cu vorbele: «*familia luĭ*», iar la rêndulŭ următor vorba «*luĭ*» înlocuesce-o cu «*lor*».

Pag. 241. Puneţĭ punctŭ după numele *Potemkin* din rêndulŭ alŭ 2-lea alŭ titluluĭ,

Pag. 254. Nota 1-a rêndulŭ 2 citesce: «*pogonăritŭ*».

Pap. 290. Alŭ 6-lea rêndŭ înainte de finele textuluĭ, citesce în locŭ de: «*sfiintele rase de prin biserică şi vasele călugărilor*» vorbele: «*sfiintele vase... şi rasele calugărilor*».

Pag. 328. Nota 1-a citesce: «*Bălacescu*» în locŭ de vorba «*Balsam*».

Pag. 365. Corige punerea în pagină pogorândŭ josŭ nota, care taĭe textulŭ.

De sigur maĭ sunt şi alte erorĭ de îndreptatŭ; comptămŭ pe indulgența şi buna voință a lectoruluĭ pentru corigerea celor maĭ bătătóre la ochĭ.

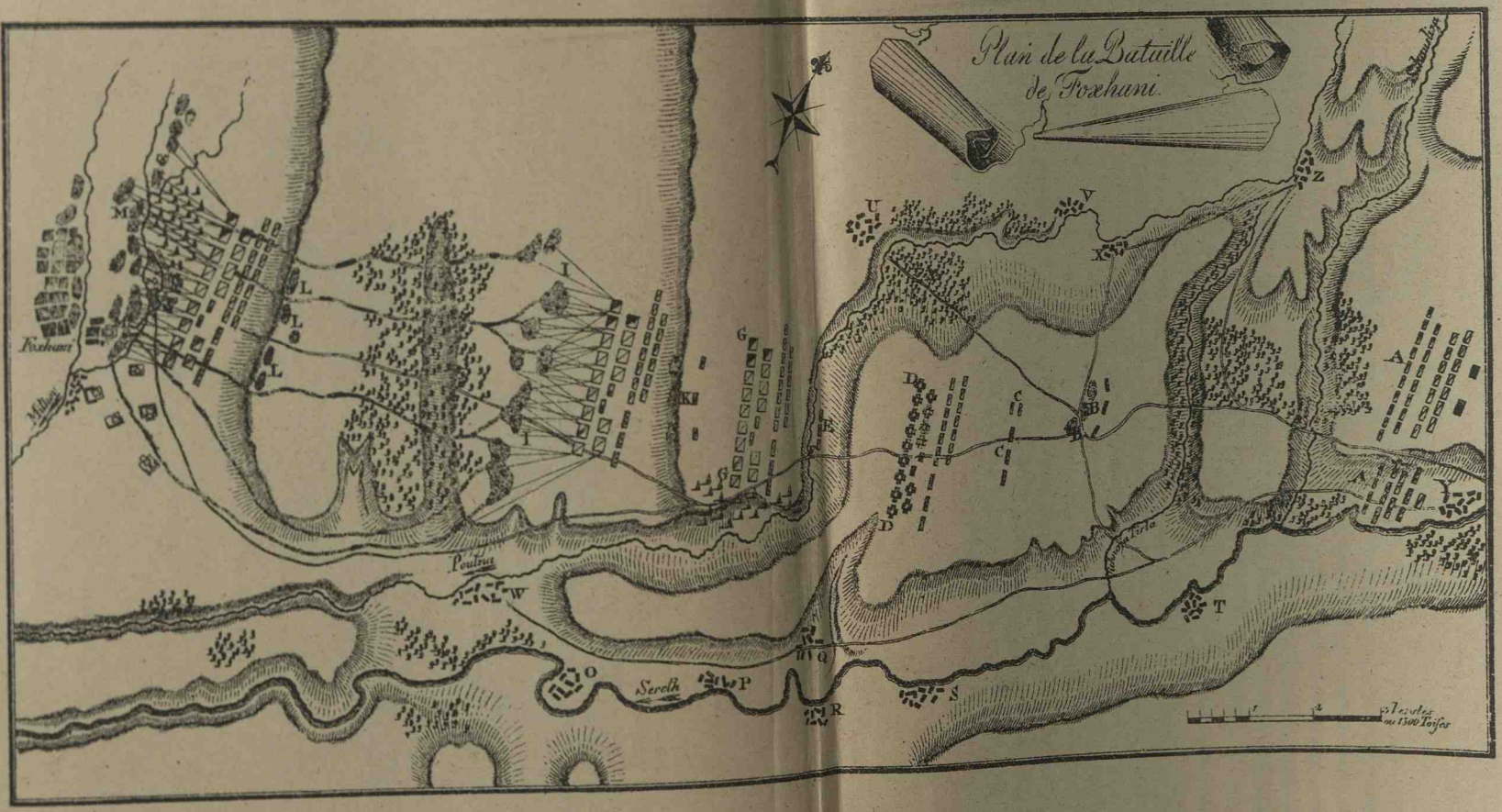

BIBLIOTECA
Central
Universitat
Barcelona

Ist. Românilor V. A. Urechia

DÓMNA SMARANDA

fiica cea mai mare a lui N. P. MAVROGHENI

măritată cu SCARLAT CALIMAH VODĂ

BIBLIOTECA Centrală Universitară Bucureşti

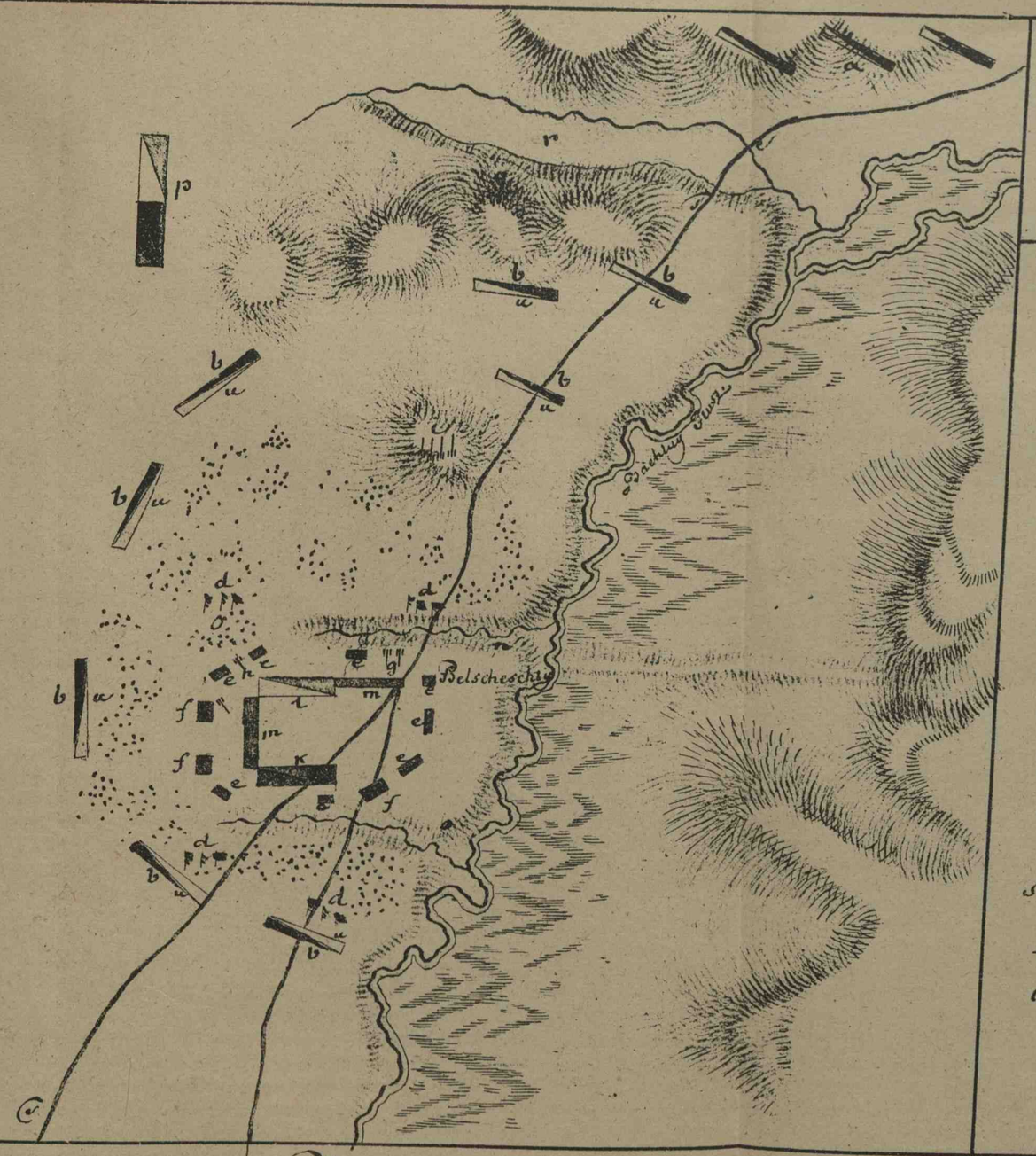

Erklärung der Buchstaben

a	Possition der Turken und Tartern.
b	Vorruckung des Feündes von denen Anhöhen über den Damm
c	Zerstreite Turken und Tartern
d	Turkische Fahnen die attaque zu vormiren
e	Kleine Trouppen des Hungarischen Staabs Regiments
f	Hussaren Trouppen vor den Quarree
g	2 Lob Cannons
h	2 Lob "
i	4 Turkische Cannon welche das Quaree contiuuirlich beschossen.
k	Eine Div: von Erdödij Hussarn
l	" " " Sekler "
m	Stabs Inf. Hung.
n	Attaque der Turken gegen den rechten Flügel des Quarré.
o	" " " auf " Linken " " "
p	Eine Div: von Seckler Huss: welche unttern Comando des herrn Obristliut Graff von Nemesch zum Succurs angekommen, und die Türken attaquirt. worauf sie sich in confusion retterirten
q	Attaque der 3te Div: und vorruckung der artillerie und Infant: aus den Larre und Flucht der Turken, wobey viele geblieben.
r	grosser Teich gegen, welchen die Janischaren gesprengt wurden in welchen die meisten ersoffen und geffangen wurden
s	Damm welchen sie in groster unordnung passirt und dadurch aufgehalten, zwischen qunds viele niedergemacht wurden.
t	Landstrasse von Herlau nach Jassy
u	Turkische Haupt Trouppen bestehend aus 7000 Tartern und Spachy dan 150 Janischaren.

Plann

Der am 31t Augusty 788 bey Beschesty in der Moldau zwischen dennen K. K. Trouppen unter Anfuhrung des Herrn Obristliut. Kipire von Feindlicher Seite unter Anfuhrung des Tarter Chann und Turkischen Passa Ibraym Nasir vorgefallene affaire.

Von der moldauischen Hauptstadt Jassy und ihrer Gegend

(Istor. Romanilor de V. A. U.)

Erklaerung der Buchstaben.

a. Jassy.
b. Tartarasch.
c. Poyorosch. (Podu-ros)
d. Hlinske. (Hlincea)
e. Galata.
f. Fromos. (Frumoasa)
g. Zita-Zui. (Cetatuia)
h. Miroslawa.
i. Berg-Sokola. (Delul Soisla)
k. Nebona. (Nebuna)
l. Buschuin. (Bucium)
m. Cosmoi. (Cosmdea)
n. Wledescheny. (Vladiceni)
o. Tomeschty. (Tomesci)
p. Tomeschter Brücke. (Pod la Tomesci)
q. Halboka.
r. Rhedy Aldy. (Rediul)
s. Aron-woda.
t. Kopou.
w. Russeny.

A. Position der Türken u. Tartarn.
B. Oesterreicher Truppen.
E. Russische " "
D. Cosaquen.
E. Türkische Verschanzungen.

—

Reproducere redusă după un plan manuscript origical din 1789/90.

(Bibl. Academiei)

A Vienne chez Artaria Comp.

Facsimile după o gravura din timpu, din bibl. Academiei.

V.A.U.

Ist. Român.

Plan

Von der Hauptschlacht an dem Rimnick Fluss den 22ten Septbr. 1789. zwischen Tirgul Kukului und Martinestie, vereinigt und gemeinschafftlich gegeben von dem K. K. Gallitzischen Truppe Corps, unter Commando des Generals der Cavallerie Prinzen von Sachsen Coburg und der Kayss: Russischen Division, unter Commando des Generalen Chef von Suwarow gegen den Hasan Bassa vorher Commandant zu Widdin dermal Grosse Vizier der Ottomanischen Pforte, und wobey besagter Grossvizier mit seiner 90 bis 100000 Mann starken Armee gänzlich geschlagen und zur eilfertigsten Flucht gezwungen worden.

Erklärung der Zahlen

1. Das K: K: Corps unter Commando des Prinzen von Sachsen Coburg hat in einer Collone den Rimna Fluss bey Szorestie übersetzt. 2. Desselben Formirung in 2 Treffen. 3. Forcirter Marsch des Corps bis in diese Position, sowohl den schon avancirten General Kraiczai zu sustenir als die Aufmerksamkeit der von Martinestie dem Lager bey Tirgul Kukului zu Hülfe, und gegen die K: K: R: Division hereilenden grossen Anzahl Türkischen Truppen auf sich zu ziehen welches auch vollkommen erreicht wurde. 4. Formirung des Corps nachdem selbes die dichten dornichten Gestrippe durchbrochen hat, wo man anfing die Feinde zu canoniren. 5. Eine grosse Anzahl Türken wollten zwischen den K: K: rechten und K: R: linken Flügel eindringen, es stande auch zu fürchten, dass das General Karaiczaische Detachement in Rücken genommen werde, weswegen das rechts stehende Quarree in 2 Treffen, nebst 2 Division Husaren bey C an einen Graben rechts seitwärts geschoben und dadurch sowohl der Rücken des General Karaiczai, als auch die rechte Flanque des Corps vollkommen gedeckt wurde. 7. Es zeigte sich zwischen dem General Karaiczai in M und dem rechten Flügel des Coburgischen Corps in 4. ein grosser Zwischenraum in welchen das rechts stehende Bataillon des zweyten Treffens nebst einer Division Husaren geschoben wurden. 8 zugleicher Zeit als General Karaiczai bey M von den Feinden heftig angefallen wurde, versuchten sie auch den linken Flügel des Corps bey 9. anzugreiffen, wurden aber von der Artillerie 2. aus dem zweyten Treffen in die linke Flanque geschobene Quarrees und 3. Division Cavallerie mit starken Verlust zurück getrieben. 10 Fronte der türkischen Truppen während der Schlacht. 11. Verfolgung des Feindes durch die comb: Cavall: bis an den Rimnick Fluss 12. Lager u. in denselben angefangenes Retrenchement der türk: Armee bey Martinestie. 13. Lager K. R: Division nach der Bataille bey dem Dorfe Martinestie. 14. K: K: Piquets von leichten Truppen. 15. Lager des Prinz Coburgischen Corps nach der Bataille. 16. K: K: Feldwachen. 17. Bis an diesem Ort hat Gen: Karaiczai mit einem Quarree die Feinde verfolgt. 18 Eigenes Lager des Grossvizirs Hasan Bassa, jenseit der Rimnick, gegenüber des abgebrannten Dörfs Odaja.

Erklärung der Buchstaben. A. Russisch Kaiserliche Division des Herrn Generalen en Chef von Suwarow, wie selbe in zwey Collonen, die Infanterie und Artillerie rechts, und die Cavallerie den Rimnick Fluss links passiret. B. Formirung dieser Divisionen Ordre de Bataille nach Passirung des Flusses. C. Feindliches Lager zwischen Tirgul Kukului. Kajata. D. Feindliche Batterie von 5. Canonen. E. Ein Theil der Feinde, welche die Russ: leichte Truppen attaquiren. F. Marsch der Division in Schlachtordnung, bey welchen sich die Feinde alle Mühe geben mit ihren Canonen den Uibergang eines Defilées zu erschweren, welches ungeachtet, und ungeachtet der während dieses Marsches zu durchdringenden hohen Gesträusses und Kukuruts Felder, die Division sowohl diese Hindernisse, als auch durch die besondere Bravour des zweyten u. dritten Grenader Bataillons, sowohl der Graben forcirt, als auch der Feind durch Cartätschen und Musquetenfeuer bey G. mit vielen Verlust in die Flucht geschlagen, und von zwey Cavabinier Regimenter, 1 Division Husaren und zwey Pulken Cosaquen, durch dessen Lager auf eine halbe Meile über dasselbe verfolgt worden. H. Dem Smolenzkischen Infanterie Regiment welches von dem Feind von Martinestie, her sehr heftig attaquiret wurde, kam das Prosdkische zu Hülfe, und die Feinde wurden zuletzt durch ein Carabinier Regiment und einer Division Husaren in die Flucht geschlagen. I. Detachement des Herrn General Karaiczai bewegt sich aufs eiligste rechts vorwärts, um die von Martinestie und Piringumeilor dem Lager von Tirgul Kukului zu Hülfe eilende Feinde, auf das K: K: zunmarschirende Corps aufmerksam zu machen, und der Russischen Division ihre Attaque zu erleichtern. K. Der Feind suchte seine Cavallerie zwischen die allirte Armee, zu werfen, um wo möglich die Vereinigung zu verhindern, musste sich aber da er sowohl der Artillerie, als auch besonders dem äusserst heftigen Angriff der Cavallerie des General Karaiczai, ungeachtet dessen Übermacht nicht widerstehen konnte, mit Verlust zurück ziehen und die Vereigung der beyden allirten Corps kam zu Stande. L. Feindliche Batterie bey dem Dorfe Bogza, unter welcher Bedeckung die feindliche Cavallerie dem General Karaiczai angreiffe aber bey M. durch Cartätschen, kleines Feuer und den unwiderstehlichen Angriff unserer Cavallerie, wie auch durch die bey N herbeyeilende zwey K: K: Quarrees, dann ein Carab: Regiment u. 2 Division Husaren mit grossen Verlust zurück geschlagen. O. P. 4 K: K: Quarrees forcirten ungeachtet des Widerstandes der feindlichen Infanterie die Passage durch den Kajata Wald u. nöthigen die Feinde ihre Canonen in das bey Qui den Piringu Meilor Walde verfertigte Retrenchement eiligst zurück zu ziehen, wornach sie mit 30. Canonen die comb: allir: Armee aus diesem Retrenchement über 2 Stunden beschossen. R. Letzte Position der Comb: allir: Armee aus welcher das feindliche Retrenchement durch sämtliche Artillerie auf das heftigste beschossen, und endlich durch Vorrückung der ganzen allirt Cavallerie forcirt, und die feindlichen Truppen daraus vollkommen verjagt worden. S. Gänzliche Flucht der feindlichen Armee bis zu dem Dorfe Martinesti am Rimnick Fluss.

Maasstab von 12000. ord: Schritten oder 4800. Klaftern.

Odaja
Laca Niagru.
Martinestie
Silli Wald.
Bogsd.
Wacksdorf.
Kajata.
Tirgulkukului
Kukuruitz Felder
Bogacz
Zlorestie
Sz. 3te Grenad. Bataillon
4 Esc: Aorf aus Rudopan Reg:
Esclav
Arnaut
Esclav
4 Esc: Bay: Jaboutsky Kapudan
Sz. 6te Grenad. Bataillon
Szeckler Husaren
Wallachen
Moldauer
Szeckler Husaren
4 Div: Barco Husaren
Esclav
Esclav
Esclav

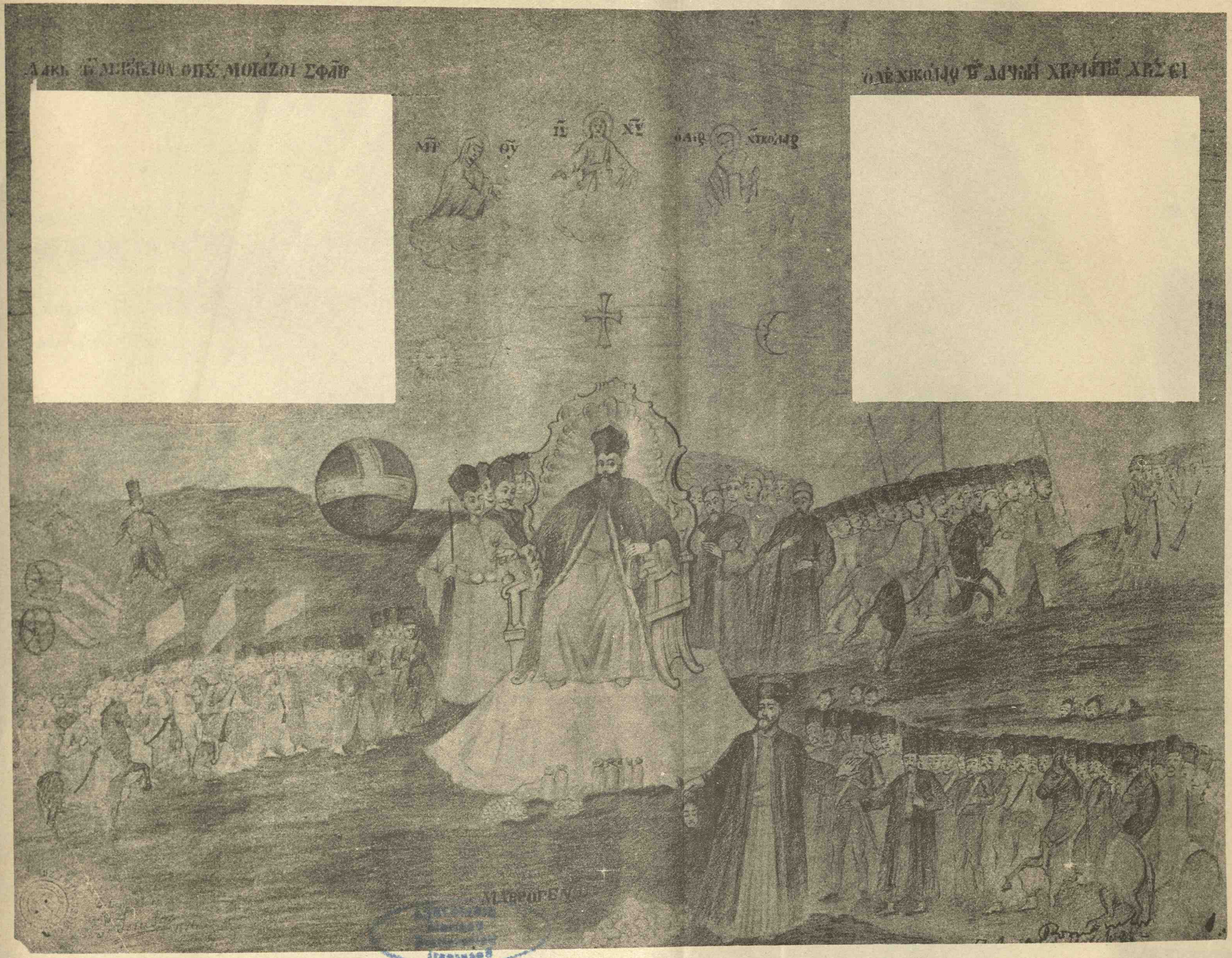

Ist. Românilor

V. A. Urechia

Chozim eine Festung in der Moldau an den Podolischen Grenzen Fluß Dniester der Pohlnischen Festung Caminic gegen über, 16 Ungarische Meilen von Jassy gegen Norden und von den

Türcken seit einigen Jahren sehr starck befestiget.

Chozim une Fortresse dans le Moldav en les limites Polonoises au Fleuve Dniester, de la Fortresse Polonoise Caminick vis a vis 16 lieues Hongroises de Jassÿ vers Nord, et pendant quelques années tres fortifiee des Turcs.

Diese Festung wurde 1788 im July u: August unter der vereinigten Kayserl. Königl. u: Kayserl. Rusischen Armee sehr starck belagert u: beschoßē, die Türcken wehrten sich auch starck. A. die Festung. B daß vereinigte rusische Corps unter General Graf v. Sollikow u. Malin. C Kayserl. Königl. Trouppen unter Comando Prinz Coburg D Dniester Fluß, diese Festung wurde noch täglich Enger eingeschloßen u. bombardirt, so das sie sich bald zur Ubergab gezwungen sieht. 1788 d. 19 Sept. wurde unter dem Prinzen von Coburg u. dem Rusischen Kayserl. General Graf v. Soltikow Capitulirt; der Abzug der Türcken geschah d. 19 Sept. den Türcken wurde der freye Abzug Ihrer eigenthumlichē Hal schaftē eingestandē u. 2700 bespante Wägen, ferner auf 4 Tage für 16,857 Menschen das Brodt u. andre provision mithin auf 8 Tag die Verpflegung zugesagt, u. über die Gränz v. rusischē u. Kayserl. Völkern transportirt rdē, Chozim besteht mit noch übrigen Landschaftē aus 160 Dörfer, in der Festung fand man 182 Canonen u. eine beträchtl. Amunition als 2000 Cent. Pulver 90,000 Kugeln rc.

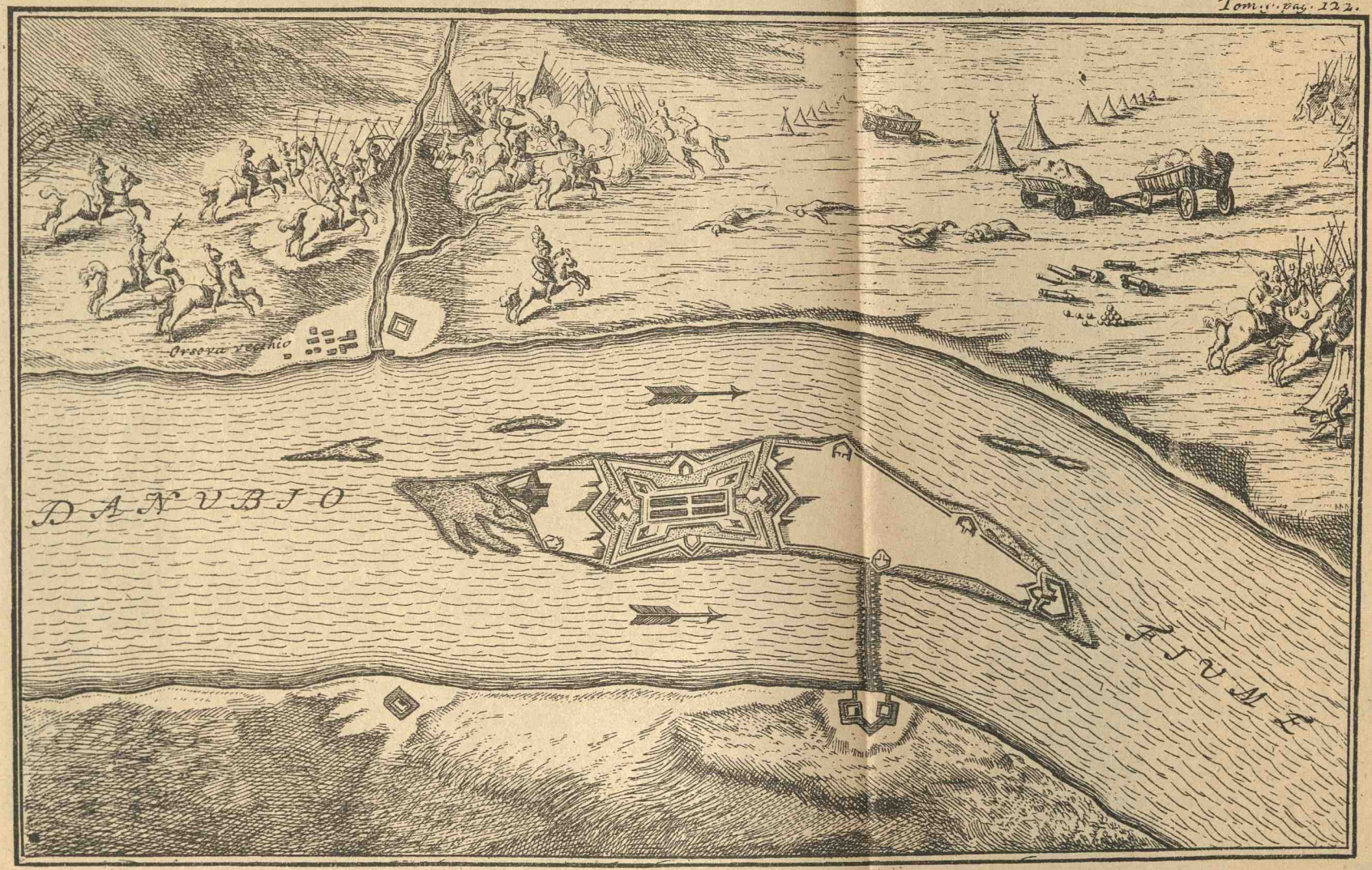

ORSOVA FORTEZZA SOPRA D' UNA ISOLA DEL DANUBIO FRA L'ASPRIS.mo MONTE HEMUS DUE MIGL. LONTANA DALLE PORTE FERRO.

o. de Fenlein Cap. d'Ingegner

G. Filosi s.

Ist. Românilor

CATAPETÉZMA BISERICEI MAVROGHENI

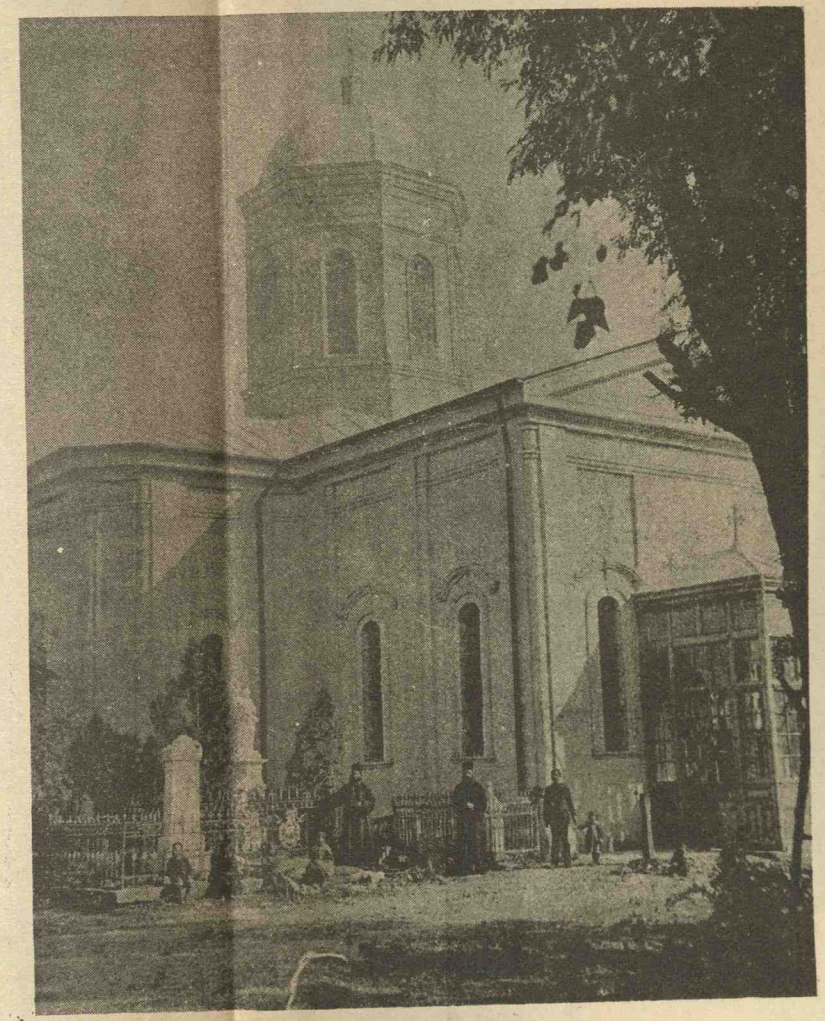

V. A. Urechia

BISERICA MAVROGHENI (CUM SE AFLA ASTĂDI)

BIBLIOTECA
Centrală
Universitară
Bucureşti

Einnahm der Türckischen Festung Bukarest an der Donau in der Wallachei den 10. Novembr: 1789.

Sistot (4.) Pacha fume instrui l'avansement (1.) du Troupeau, de S. St. empir de sou le Comandement de Prience Friederic de sachen Teschen Coburg, fut a Nouces ils Resume une si grande peur que le jour (2.) ils quita la Citadelle en grande des ordre, pour pourvoir Echapér de lotre Colé, aprét ven le 10 de Nov. 1789 toute la Noblesse et la devotions, et les Negosiant (3.) de la Ville, jusque a une Eglisse qui est Elongnes de la Ville (4.) quils vient au Prience a la venire, en grande Prossetiont ou (5.) il on Recut le Prience avec la plus grande dévotiont, et le Prience les Recut aussi de meime en grande Grace et aussi adeper.

Als 4. Paschen der Anmarsch (1.) der K. K. Truppen unter Prinz Friederich von Sachsen Teschen Coburg angezeigt wurde, verfielen sie in solchen Schrecken, das sie den folgenden Tag in gröster Unordnung. (2.) die Festung verliesen u: von der andren Seite die Flucht ergriefen, hierrauf kamen den 10. Nov: 1789 den ganze Adel nebst der Geistlichkeit u: Kaufmanschaft. (3.) der Stadt bis zu einer ausser der Stadt gelegnen Kirche. (4.) dem Prinzen entgegen in einer Prozession, wo dem Prinzen. (5.) ein feierlicher Empfang gemacht wurde auch von dem Prinzen wurden sie auf das Huldreichste Empfangen, u: aufgenomen.

J. M. Will exc: A. V.

Ist. Românilor de V. A. URECHIA.

INTRAREA LUI SAXE COBURG IN BUCURESCI

la 10 Noembrie 1789 (Stil nou)

PLANUL BUCUREȘCILOR

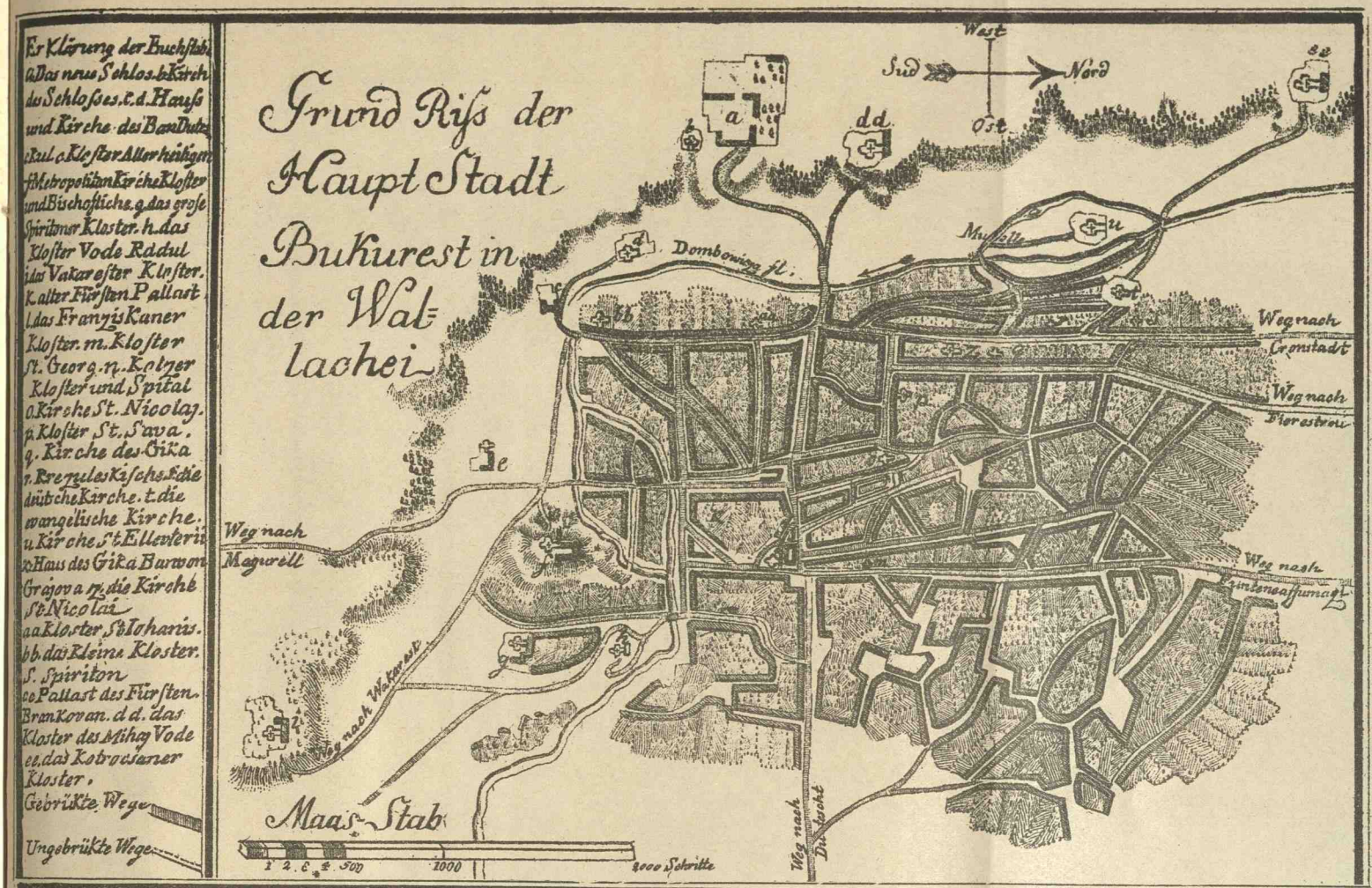

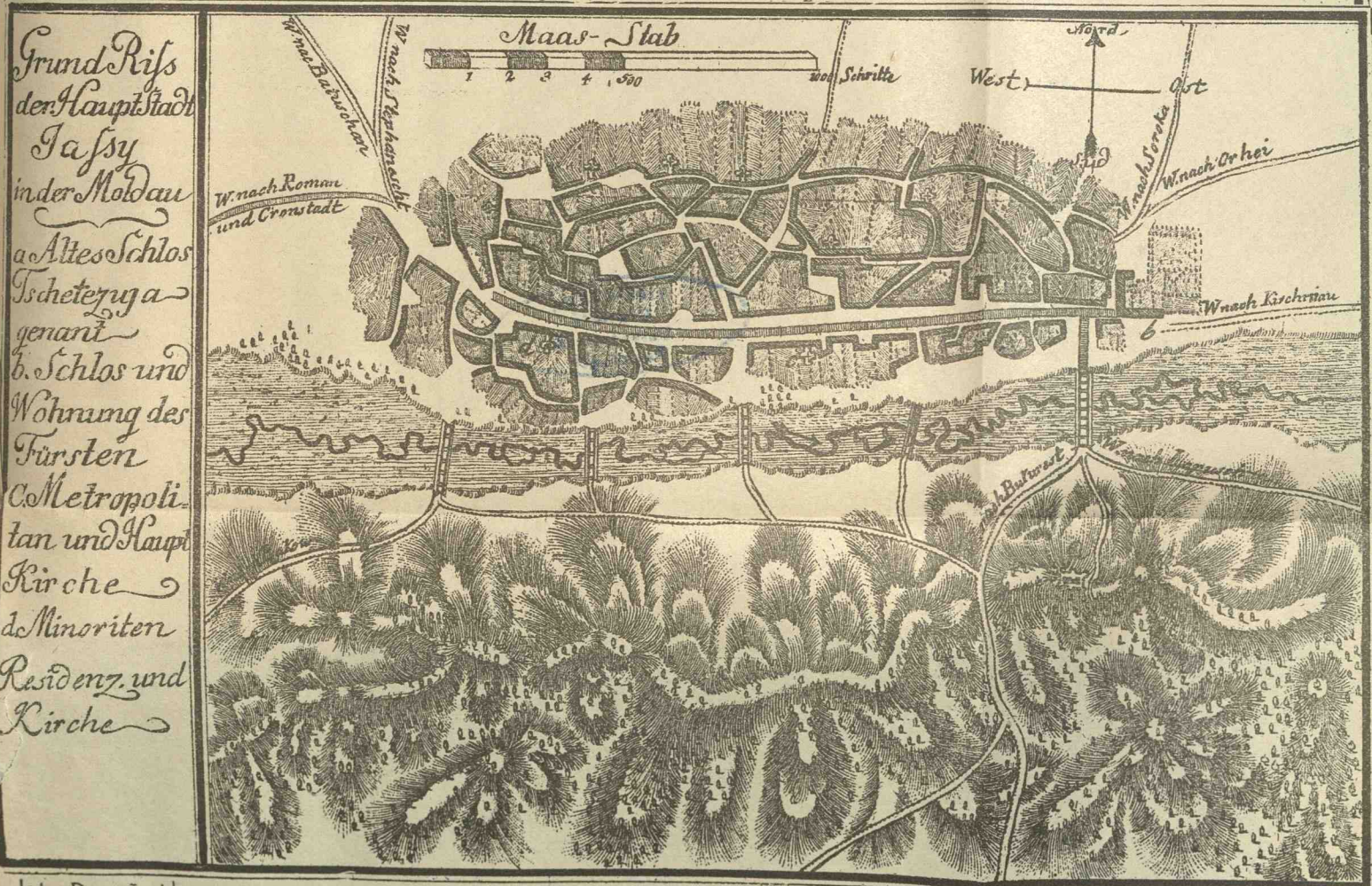

Ist. Românilor

PLANUL IAȘILOR

V. A. Urechia.

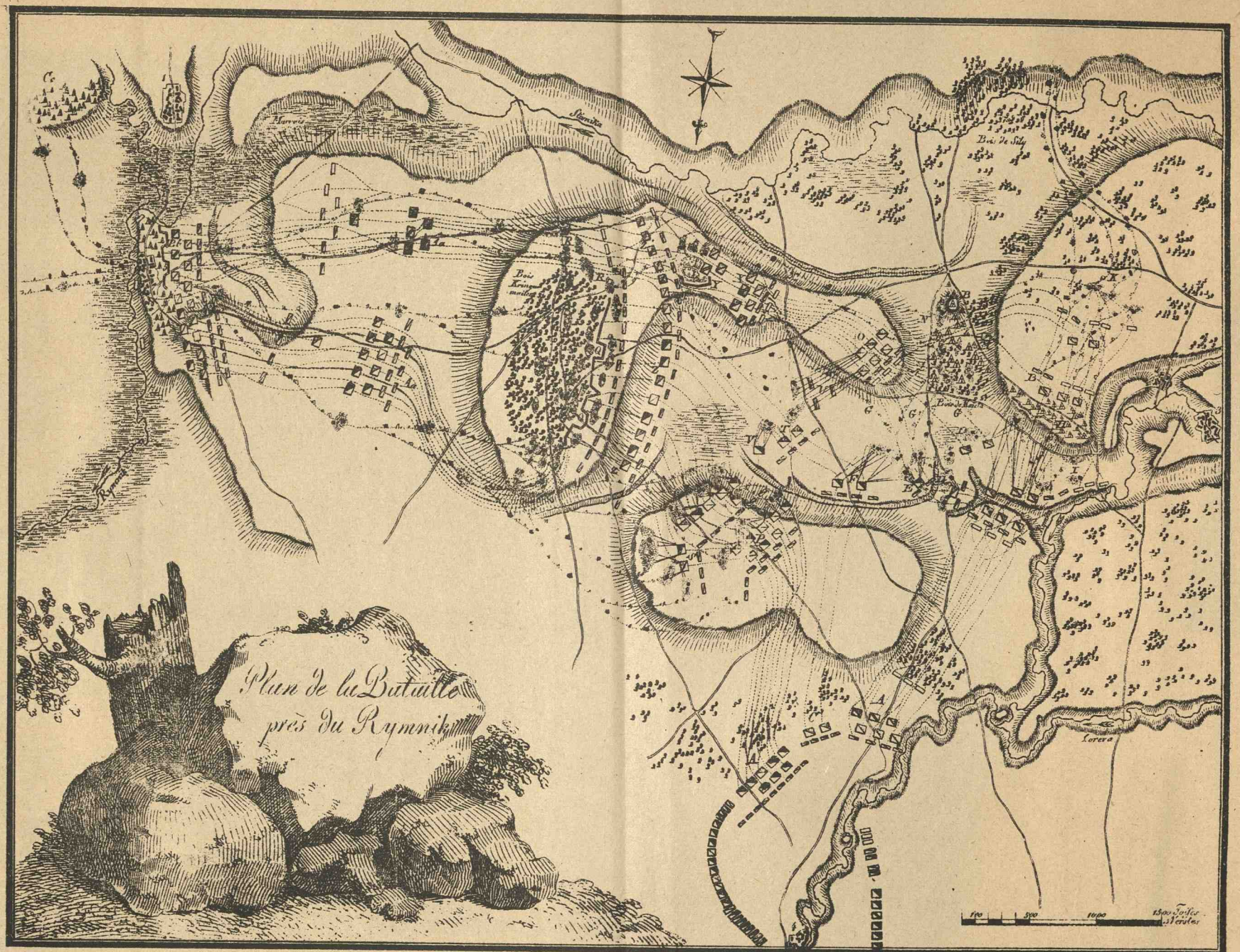

BIBLIOTEKA
Centralna
Wojskowego
Instytutu
Naukowego

Ismail
Mechez
Donau
Isaccia
Mezel
Risow
Gliche
Vestian
Glicho
Babadi
Georgi
Tultscha
A
B
C
D
E
F
G
H
I
K
Explication des General Weissmañs Attaque
auf die Türcken bey Tultscha und Babady etc
A. Pagage des General Weissmanns Corps über die Donau
und längst derselben gegen Tultscha
B. Türckische Verschanzung welche der Major Mecknow attaquirte
C. das General Weissmann Corps im March en Ordre zur Attaque auf Tultscha
D. das Turckische Retrenchement und Lager bey Tultscha
E. Retinade des ganzen Türckischen Corps nach Babady
F. des General Weissmanns Corps en Ordre zur Attaque
G. Türckisches Lager, auf verschiedenen Anhoehen bey Babady
H Völlige Retirade der Türcken
I. March des General Weissmann zur Attaque nach Isaccia
K. Türckisches Retrenchement bey Isaccia

ORSOWA.

Ist eine Vestung an der Donau an den Ungar: Wallachischē ūsibenb: Grantzen, unterhalb Belgrad, bestehend aus 3. Theilen, davon einer diß: seits der ander jenseits der Donau ligt, ū der dritte eine Insul in der Donau ist Carolina genant. Ao. 1688 ehe noch Belgrad von den Christen erobert war, überstiegē die Raizen ū Wallachen welche gegen die Türcken rebellirt Orsawa, ū machtē alles darinnen nieder. Im folgenden 1689. Jahr wurde dieser Ort wieder verlassen, ū Tekely nahm solchen in besitz. Doch besetzten die keiserliche ihn wieder, ū der Seraskier attaquierte ihn vergeblich. Ao. 1690. aber zu End des Jahrs eroberte die Türcken diesen Platz mit Accord, in krafft deßelben zwar der allda gelegene Obrist Wacht-Meister vom Souchischen Regiment, mit seiner Mann-schafft freÿ abziehen ū nach Vipalanka begleitet werdē solte, es haben aber die Türcken besagten Comandāten nebst allen den seinigen, so sich auff 800. Mañ ohne Weib und Kind starck befunden, nach Belgrad so wieder Türckisch war, geführt, allwo sie insgesamt entwaffnet, paarweiß ins blockhaus gelegt in band ū Eisen geschlossen, ū so übel mit ihnen verfahrē worden, das die meiste Hungers gestorben, die Übrigen von dem jungē Mañ Volck musten sich zu Türckē machen, die Weiber und Kinder aber verkauffen lassē nachdem man ihnen alles abgenomēn, Ao. 1689. bemächtigten sich die Hussaren der Insul Orsawa wieder, welche doch nachdem wieder verlohren gieng.

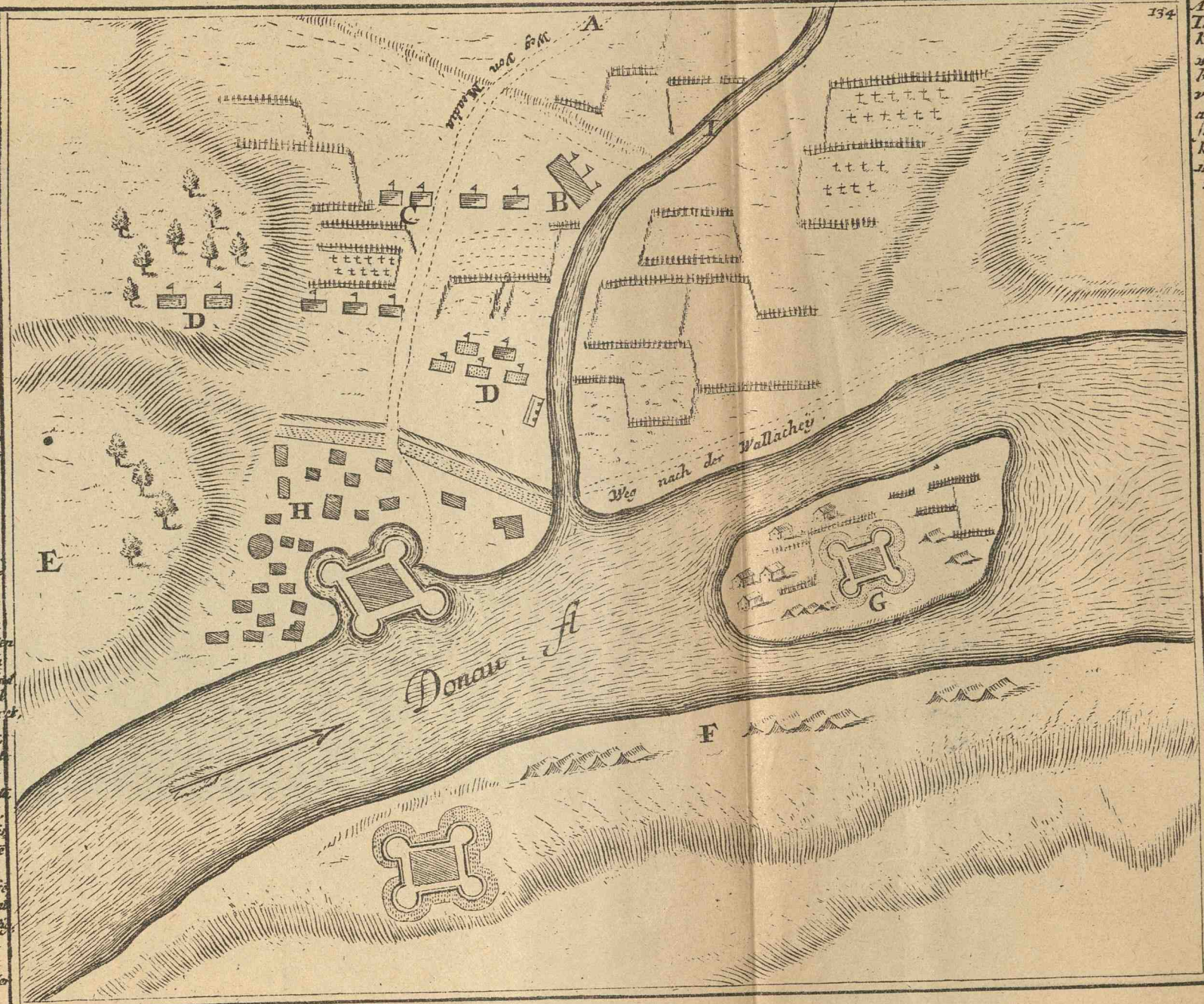

G. Bodenehr exc. Aug. V.

Ao. 1716. Nach Eroberung Temeswar wolten zwar die Kayserl. diesen Platz, gleich wie Banowa ū Vipalanka besetzen ū, avancierten davor, wie dieser Riß anzeigt, allein weil sich die Türcken starck zur Wehr setzten, ū keine Artollerie, zur hand war, muste die Attaque verschoben werden.

Erklerung der Buchstab

A Eingang zu dem flachen Feld von Orsowa
B Posten Von der Türckischen Reuterey. Woraus dieselbē Verjagt Worden.
C Standt der kayß. Reuterey.
D Standt deß kayß. Fuß Volcks.
E Groeste Höhe die Orsowa bestreicht.
F Türckisches Lager jenseit der Donau.
G Schantz auf der Insul.
H Das Dorff Orsowa
I Tscharner Fluß.

ARTOLSHEIM
Castrum
Bratislaviense
Posonense

Ist. Românilor.

V. A. URECHIA

BATALIA DE LA ROMNIC Sept. 1789.

Ist. Românilor. V. A. URECHIA

BUCURIA LUI COBURG ȘI SUVAROFF DUPĂ VICTORIA 1789

Biblioteca Centrală Universitară Bucureşti

Plann der am 1ten August 1789 gegen die Türken gewonnenen Schlacht bey Foczan in der Wallachey

Milkov Fl.

Foczan

Kl. Samuel

Patna Fl.

Ordre de Bataille.

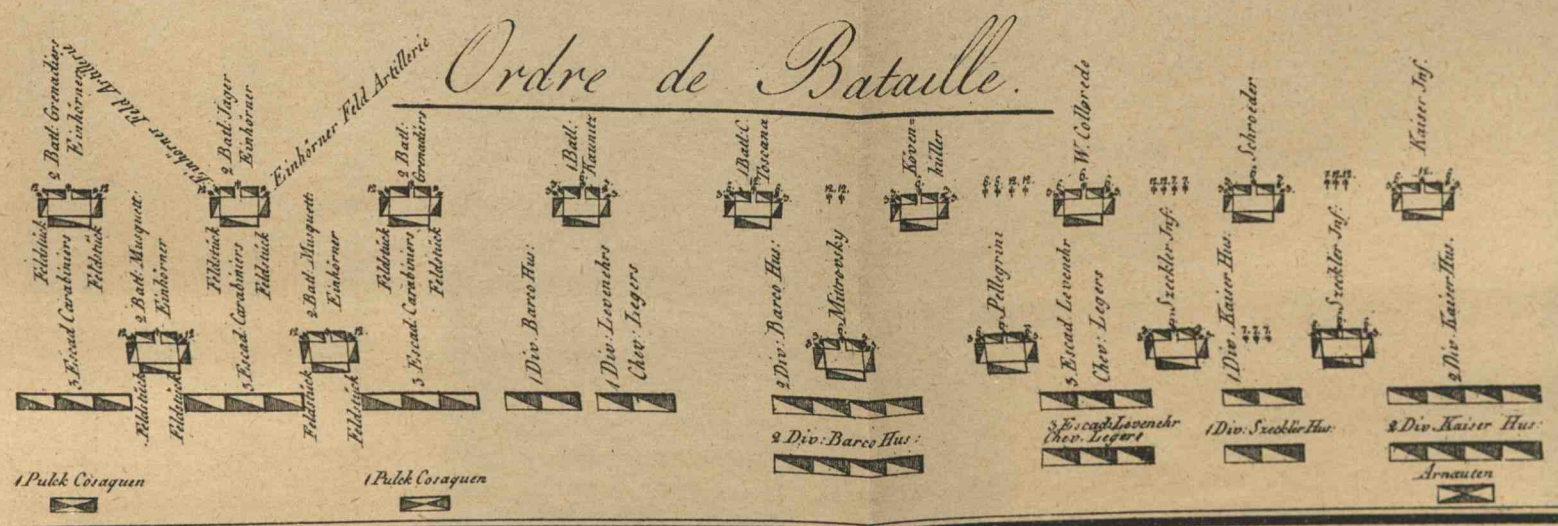

Plan

Von der Hauptschlacht an dem Rimnick Fluss den 22ten Septbr. 1789. zwischen Tirgul Kukului und Martinestie, vereinigt und gemeinschafftlich gegeben von dem K. K. Gallitzischen Truppe Corps, unter Commando des Generals der Cavallerie Prinzen von Sachsen Coburg und der Kayss: Russischen Division, unter Commando des Generalen Chef von Suwarow gegen den Hassan Bassa vorher Commandant zu Widdin dermal Gross Vizier der Ottomanischen Pforte, und wobey besagter Grossvizier mit seiner 90 bis 100 000 Mann starken Armee gänzlich geschlagen und zur eilfertigsten Flucht gezwungen worden.

Erklärung der Zahlen

1. Das K: K: Corps unter Commando des Prinzen von Sachsen Coburg hat in einer Collone den Rimna Fluss bey Szorestie übersetzt. 2. Desselben Formirung in 2 Treffen. 3. Forcirter Marsch des Corps bis in diese Position, sowohl den schon avancirten General Kraiczai zu als die Aufmerksamkeit der von Martinestie dem Lager bey Tirgul Kukului zu Hülfe, und gegen die K. R: Division hereilenden grossen Anzahl Türkischen Truppen auf sich zu ziehen welches auch vollkommen erreicht wurde. 4. Formirung des Corps nachdem selbes die dichten dornichten Gesträppe durchbrochen hat, wo man anfing die Feinde zu canoniren. 5. Eine grosse Anzahl Türken wollten zwischen den K. K: rechten und K. R: linken Flügel eindringen, es stande auch zu fürchten, dass das General Karaiczaische Detachement in Rücken genommen werde, weswegen das rechts stehende Quarreé in 2 Treffen, nebst 2 Division Husaren bey C. an einen Graben rechts seitwärts geschoben und dadurch sowohl der Rücken des General Karaiczai, als auch die rechte Flanque des Corps vollkommen gedeckt wurde. 7. Es zeigte sich zwischen dem General Karaiczai in M und dem rechten Flügel des Coburgischen Corps in 4. ein grosser Zwischenraum in welchen das rechts stehende Bataillon des zweyten Treffens nebst einer Division Husaren geschoben wurden. 8 Zugleicher Zeit als General Karaiczai bey M von den Feinde heftig angefallen wurde, versuchten sie auch den linken Flügel des Corps bey 9. anzugreiffen, wurden aber von der Artillerie 2. aus dem zweyten Treffen in die linke Flanque geschobene Quarrees und 3. Division Cavallerie mit starken Verlust zurück getrieben. 10 Fronte der türkischen Truppen während der Schlacht. 11. Verfolgung des Feindes durch die comb: Cavall: bis an den Rimnick Fluss 12. Lager u. in denselben angefangenes Retrenchement der türk: Armee bey Martinestie. 13. Lager K. R: Division nach der Bataille bey dem Dorf Martinestie. 14. K: K: Piquets von leichten Truppen. 15. Lager des Prinz Coburgischen Corps nach der Bataille. 16. K: K: Feldwachen. 17. Ist an diesem Ort hat General Karaiczai mit einem Quarree die Feinde verfolgt. 18 Eigenes Lager des Grossvizirs Hasan Bassa jenseit der Rimnick, gegenüber des abgebrannten Dorfs Odaja.

Erklärung der Buchstaben. A. Russisch Kayserliche Division des Herren Generalen en Chef von Suwarow, wie selbe in zwey Collonen, die Infanterie und Artillerie rechts, und die Cavallerie den Rimnick Fluss links passiret. B. Formirung dieser Divisionen Ordre de Bataille nach Passirung des Flusses. C. Feindliches Lager zwischen Tirgul Kukului u. Kajata. D. Feindliche Batterie von 5. Canonen. E. Ein Theil der Feinde, welche die Russ. leichte Truppen attaquiren. F. Marsch der Divisen in Schlachtordnung, welches sich die Feinde alle Mühe geben mit ihren Canonen den Uibergang eines Defillées zu erschweren, wessen ungeachtet, und ungeachtet der während dieses Marsches zu durchdringenden hohen Gesträusses und Kukurutz Felder, die Division sowohl diese Hindernisse, als auch durch die besondere Bravour des zweyten u. dritten Grenadier Bataillons, sowohl der Graben forcirt, als auch der Feind durch Cartätschen und Musquetenfeur bey G. mit vielem Verlust in die Flucht geschlagen, und von zwey Carabinier Regimenten, 1 Division Husaren und zwey Pulken Cosaquen, durch dessen Lager auf eine halbe Meile über dasselbe verfolgt worden. H. Dem Smolenzkischen Infanterie Regiment welches von dem Feind von Martinestie her sehr heftig attaquiret wurde, kam das Rostockische zu Hülfe, und die Feinde wurden zuletzt durch ein Carabinier Regiment und einer Division Husaren in die Flucht gejagen. I. Detachement des Herrn General Karaiczai bewegt sich aufs eiligste rechts vorwärts, um die von Martinestie und Kringumeiler dem Lager von Tirgul Kukului zu Hülfe eilende Feinde auf das K. K. anmarschirende Corps aufmerksam zu machen, und der Russischen Division ihre Attaque zu erleichtern. K. Der Feind suchte seine Cavallerie zwischen die allirte Armee, zu werfen, um wo möglich die Vereinigung zu verhindern, musste sich aber da er sowohl der Artillerie, als auch besonders dem äusserst heftigen Angriff der Cavallerie des General Karaiczai, ungeachtet dessen Übermacht nicht widerstehen konnte, mit Verlust zurück ziehen und die Vereinigung der beyden allirten Corps kam zu Stande. L. Feindliche Batterie bey dem Dorfe Bogza, unter welcher Bedeckung die feindliche Cavallerie dem General Karaiczai angriffe aber bey M. durch Cartätschen, kleines Feuer und den unwiderstehlichen Angriff unserer Cavallerie, wie auch durch die bey N. herbeyeilende zwey R. K: Quarrees, dann ein Carab: Regiment u. 1 Division Husaren mit grossen Verlust zurück geschlagen. O. P. 4 R. K: Quarrées forcirten ungeachtet des Widerstandes der feindlichen Infanterie die Passage durch den Krajata Wald u. nöthigen die Feinde ihre Canonen in das bey Quni den Kringu Meilor Walde verfertigte Retrenchement eiligst zurück zu ziehen, wornach sie mit 30. Canonen die comb: allir: Armee, aus diesem Retrenchement über 2 Stunden beschossen. R. Letzte Position der Comb: allir: Armee aus welcher das feindliche Retrenchement durch sämtliche Artillerie auf das heftigste beschossen, und endlich durch Vorrückung der ganzen allirt Cavallerie forcirt, und die feindlichen Truppen daraus vollkommen verjagt worden. S. Gänzliche Flucht der feindlichen Armee bis zu dem Dorfe Martinesti am Rimnick Fluss.

Maasstab von 12000. ord: Schritten oder 4800. Klaftern.

500. 1000. 2000. 4000. 6000. 8000. 10000. 12000

Odaja

Laca Niagru

Martinestie

Silli Wald.

Bogsd.

Wadiseschin.

Krajata.

Tirgul Kukului

Kukurutz Felder

Rimna Fluss

Bogacz

Zorestie

Plan

Der affaire bei Wale-
sacha den 19ten April 789
zwischen dem türkische
Seraskier Hagy Soi-
tary, und dem
k: k: detache-
ment des Herrn
Obristen Baron
Karaiczay.

Explication
der Bewegungen
bei dieser affaire.

1. Erste position des Herrn Obristen baron Karaiczay welche er nahme, nachdeme er von der Annäherung des Feindes auf der Strasse von Fokzan avertirt ware.
a. Erster Angrif der Türken bei der Brücke.
2. Rückzug der Cavallerie, um den Feind unter das Infanterie und Canonen Feuer zu bringen.
b. Zweyter türkischer Angrif gegen die Cavallerie, welche den Feind von da bis über die Brucke zurück schlug wo er sich setzte, und nach einiger Erholung den dritten Angrif sehr lebhaft gegen die Infanterie bei
c. dem Kirchhof in c machte. Da sie aber hier ebenfals durch eine baet tige decharge der Infanterie; das Canonen Feuer, und eine lebhafte attaque der Leve nehrischen chevaux legers division gänzlich repoussirt worden, zogen sie sich langsam
d. bis d. zurück, von wo sie sich nach einem Rast von einer guten Stunde, auf der Fokzaner Stras se gänzlich retirirten.

Lunda Mare.

Trotuschan bach

Sehujen

Klesa bach.

Klesa

Serets

Tarofalva.

Algyagos

Orbay

Walachey

Polaun

Bistriz fl.

marck Stock.

Kaunitz

Lovenchor

Baron

Walachey

Ungarey

1000 Schritt

C.P.S.C.M.

J. E. Mansfeld Sc.

A Vienne chez Artaria Comp.

ACADEMIA ROMÂNĂ BIBLIOTECA

Facsimile după o gravura din timpú, din bibl. Academiei.

Ist. Român.

V.A.U.

Plan.

Der zwischen der aus dem k. k. Corps S. Durchlaucht des Herrn Generalen der Cavallerie Prinzen von Coburg und der Russisch Kaiserlichen Division S. Excellenz des Herrn Generalen en Chef von Suwarow combinirt allirten und der Türkischen Armée des Serasciers Mehmet Derwis Bassa von 3 Roßschweiffen am 1ten Augusti 1789 bei Fokzan vorgefallenen Battaille, bei welcher die gemeinschaftliche 20000 Mann starke Feinde besieget, in die Flucht geschlagen, und die feindliche Artillerie, nebst dem ganzen Lager erobert worden.

Erklaerung der Zahlen.

1. Monaster Samuel
2. Sveti Georgi Bogoslow
3. Sveti Vasillie
4. Dimitri
5. Martha Preobesta
6. Monaster Dominasha Armenasha
7. Nicolay Helbeeth
8. Sveti John Nicolaj Helnow
9. Adormare Preschasta
10. Sgnieti Apostoli
11. Strpa Domina Barashiska
12. Kirche nicht ausgebaut
13. Orden
14. Monaster Ordeni
15. Sv. Sretzki
16. Sveti George Archangel

Rastoka. Lomatebestie. Mundrestie. Birlong. Moltowa. Fokzan. Horestie. Rimo fl. Ismail Tabia. Reka in Kalga. Weg nach Mundschalle. Weg nach Akjerud. Braunkultowa. Tebestie. Ein Arm des Rimnikfl. Herestie. Rebestie. Oltem. Odobestie.

Erklaerung der Buchstaben.

a. Erste Position der combinirt allirten Division von Suwarow, und Baron Lewenehr.
b. Die baron Splenyische Division in übersetzen des Putna Fluß
c. Erste Attaque der Türken gegen dem linken Flügel der Russen
d. Verwandlung der in a stehenden Division gegen die Attaque c und Repoussirung des Feindes.
e. 2te feindliche Attaque auf dem rechten Flügel der allirten Troupp
f. Aufmarche in die Flanque der baron Splenyschen division, und Dechung des rechten Flügels gegen die Attaque e.
g. Gänzlicher Aufmarche der ganzen combinirt allirten Armée en Fronte und Repoussirung des Feindes nach b.
i. Continuirtes Avanciren mit fliegenden Fahnen, und Klingen dem Spiel nach dem Fliehenden Feinde.
k. Aus dieser Distance während dem Avanciren, wurde auf dem linken Flügel der Feind canonirt, und mit der Cavallerie von 6 Divis attaquirt, und zugleich in die Flucht geschlagen nach l.
m. Gänzliche Eroberung des feindlichen Lagers sammt der Artillerie von 50 Canonen.

Maasstab von 2000 Klaffter, oder 6000 Schritten.

PLAN.

Von der moldauischen Hauptstadt Jassy und ihrer Gegend

Erklaerung der Buchstaben.

a. Jassy.
b. Tartarasch.
c. Poyorosch.
d. Hlinske.
e. Galata.
f. Tromos.
g. Zita-Zui.
h. Mirostawa.
i. Berg-Sokola.
k. " Nebona.
l. " Buschuin.
m. " Cosmoi.
n. " Wledescheny.
o. " Tomeschity.
p. Tomeschter Brücke.
q. Hulboka.
r. Rhedy-Aldy.
s. Aron-woda
t. Kopou.
w. Rufsenyi.

A. Position der Türken u. Tartarn.
B. Oesterreicher Truppen.
E. Russische "
D. Cosaquen.
E. Türkische Verschanzungen.